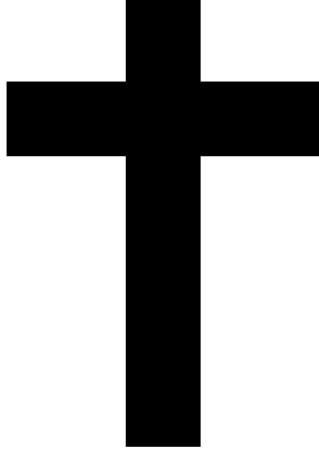

Marĩp̃aya Kerere

Wereri Turi

New Testament in Siriano

Marĩpaya Kerere Wereri Turi

New Testament in Siriano

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	52
SAN LUCAS	83
SAN JUAN	137
LOS HECHOS	176
ROMANOS	222
1 CORINTIOS	243
2 CORINTIOS	264
GÁLATAS	277
EFESIOS	286
FILIPENSES	294
COLOSENSES	299
1 TESALONICENSES	304
2 TESALONICENSES	309
1 TIMOTEO	312
2 TIMOTEO	318
TITO	322
FILEMÓN	325
HEBREOS	327
SANTIAGO	344
1 SAN PEDRO	350
2 SAN PEDRO	356
1 SAN JUAN	360
2 SAN JUAN	365
3 SAN JUAN	366
SAN JUDAS	367
EL APOCALIPSIS	369

SAN MATEO

*Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiamurīrīdea
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñekūsāmarā iripoeague marā āsū āārīnerā āārīmá. Jesucristo, David parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí. David, Abraham parāmi āārīturiagu āārīdi āārīmí.

² Abraham Isaac pagu, Isaac Jacob pagu,
Jacob Judásā pagu āārīdi āārīmí.

³ Judá pūrā Fares, Zara wāikurā āārīnerā āārīmá. Īgūsā pago Tamar wāikudeo āārīmó.
Fares Esrom pagu, Esrom Aram pagu,

⁴ Aram Aminadab pagu, Aminadab Naasón pagu,
Naasón Salmón pagu,

⁵ Salmón Booz pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rahab wāikudeo āārīmó.
Booz, Obed pagu āārīdi āārīmí. Īgū pago Rut wāikudeo āārīmó.

Obed Isai pagu āārīdi āārīmí.

⁶ Isai Israel bumarā opu David pagu āārīdi āārīmí.

David, Urías marāpo āārīdeo merā Salomón wāikugure pūrākudi āārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagu, Roboam Abías pagu,

Abías Asa pagu,

⁸ Asa Josafat pagu,

Josafat Joram pagu, Joram Uzías pagu,

⁹ Uzías Jotam pagu, Jotam Acaz pagu,

Acaz Ezequías pagu,

¹⁰ Ezequías Manasés pagu,

Manasés Amón pagu, Amón Josías pagu,

¹¹ Josías, Jeconíasā pagu āārīdi āārīmí. Īgūsā āārīripoere Israel bumarārē Babilonia marā pagu
ñeā, Īgūsāya nikūgue āārīnerā āārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikūgue Salatiel wāikugure pūrākudi āārīmí.

Salatiel Zorobabel pagu,

¹³ Zorobabel Abiud pagu,

Abiud Eliaquim pagu, Eliaquim Azor pagu,

¹⁴ Azor Zadoc pagu, Zadoc Aquim pagu,

Aquim Eliud pagu,

¹⁵ Eliud Eleazar pagu,

Eleazar Matán pagu, Matán Jacob pagu,

¹⁶ Jacob, José pagu āārīdi āārīmí.

José, María marāpu āārīdi āārīmí. María, Jesús masakare taubu “Cristo” wāikugu pago
āārīdeo āārīmó.

¹⁷ Abraham merā keopurori, Daviguere marī keotūnumakū, āārīpererā Abraham
parāmerā āārīturiarā catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. David merā Īgū parāmerā
āārīturiarārē keomakū, Babiloniague Israel bumarārē Īgūsā āāiburo dupuyuro keotūnumakū,
catorce burigora masāporewāgānerā āārīmá. Dupaturi Babiloniague Īgūsā ejadero puru,
Īgūsā parāmerā āārīturiarārē keopurorimakū, Cristo deyoadero puru keotūnumakū, catorce
burigora masāporewāgānerā āārīmá doja.

*Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)*

¹⁸ Jesucristo deyoaburi āsū waayuro. Īgū pago María, José merā marāpukubo
iriyupo. Īgūsā suro merā āārīrikuburo dupuyuro Ōāgū deyomarīgū turari merā nijīpo
āārīnugāsiayupo.

¹⁹ José igo merā mojosīabu diayemarē irigu āārīyupu. Irasirigu, igo nijīpo āārīrīrē masīgū,
masaka iūrōgue igore: “Ñerō irideo āārīmó”, ārī weresāduabi, Īgūsā masābirimakūta igore
béobu iriadiyupu.

²⁰ Irīre Īgū gūñaripoe Marīpure wereboegu, kērōgue Īgūrē deyoa, āsū ārīyupu:

—José, David parāmi āārīturiagu, Mariare ñerō gūñabirikōāka! Igo, Ōāgū deyomarīgū turari
merā nijīpo āārīnugāsiamo. Irasirigu gūiro marīrō igo merā mojosīaka!

²¹ Igo majīgūrē pūrākugokumo. Īgū Īgūyarā masakare Īgūsā ñerī irīdea wajare taubu
āārīgukumi. Irasirigu Īgūrē “Jesús”^{*} wāiyegukoa, ārīyupu Marīpure wereboegu Josére.

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī opu marīrē taumi”, ārīduaro yāa.

²² I āārīpereri Marīpu Īgūya kerere weredupuyudire gojadorederosūta waayuro. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

²³ Sugo nomeō umáa merā āārībirikerego, sugu majīgū pūrākugokumo. Īgū “Emanuel” wāikugukumi, ārī gojasūdero āārībú.*

“Emanuel”, ārīrō: “Marīpu marī merāta āārīmi”, ārīduaro yāa.

²⁴ José kārīadi yobeja, puu Marīpure wereboegu Īgūrē doreaderosūta María merā mojōsiayupu.

²⁵ Irasirikeregu, igo magūrē pūrākuburo dupuyuro igore marāpokubi irirosū āārīkōāyupu. Igo pūrākūadero puu, majīgūrē “Jesús” wāiyeyupu.

2

Masīrīmasā Jesūre ĩārā waadea

¹ Herodes wāikugu, Judea nikū marā opu āārīripoe Jesús iri nikūma makā Belēgue deyoayupu. Īgū deyoadero puu, abe mūrīriro gapu marā neñukārē ōārō masīrīmasā Jerusalēgue ejañurā.

² Irogue eja, iri makā marārē sērēñañurā:

–Sugu majīgū deyoadi judío masaka opu āārību, ĩnoogue āārīrī? Guaya nikūgue gua āārīmakū, abe mūrīriro gapu neñukāmu Īgū deyoarire imugū boyopurorimakū ĩābú. Irasirirā Īgūrē buremurā aarirā iriabu, ārīñurā.

³ Opu Herodes Īgūsā irasū ārādeare pébokagu, buro gūñarikuyupu. Āārīpererā Jerusalén marāde gūñarikuñurā.

⁴ Irasirigu Herodes āārīpererā paía oparārē, Moisés doredeare buerimasādere siiu neō, Īgūsārē sērēñayupu:

–Cristo, Marīpu iriubu, ĩnoogue deyoabu āārāyuri? ārīyupu.

⁵ Īgū irasū ārīmakū, āsū ārī yujñurā:

–Judea nikūma makā Belēgue deyoagakumi. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi āsū ārī gojadi āārīmi:

⁶ Belén wāikuri makāgue sugu Opu deyoagakumi. Īgū Marīpuyarā Israel bumarārē korebu āārīgukumi.

Irasiriro Belén Judea nikū āārīrī makārī watope ubu āārīrī makā āārīkerero, gaji makārī nemorō āārīrokoa, ārī gojadi āārīmi, ārī wereñurā Herodere.*

⁷ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Herodes masīrīmasārē siiu, masaka péberogue sērēñayupu:

–ĪNaásū āārīmakū neñukāmu deyoari? ārīyupu.

⁸ “Irinugue deyoami”, ārī yujñmakū pégu, Īgūsārē Belēgue āsū ārī iriuyupu:

–Iro marārē: “ĪNoogue āārīrī, majīgū deyoadi?” ārī sērēñarā waaka! Īgūrē bokajarā, ōōta goedujarika, yare Īgū āārīrōrē weremurā! Yude Īgūrē buremugū waaduakoa, ārīyupu Īgūsārē.

⁹⁻¹⁰ Īgū irasū ārīmakū pé, Belēgue waakōāñurā. Maague waamakū, neñukāmu, abe mūrīriro gapu boyoadi Īgūsā dupuyuro waadupuyuyupu, Īgūsā waari maarē imugū. Īgūsā neñukāmurē ĩārā, buro usyañurā. Neñukāmu Īgūsā dupuyuro waa, majīgū Īgū āārīrī wii weka dujanugājayupu.

¹¹ Irasirirā iri wiigue ñajārā, majīgūrē, Īgū pago María merā āārīgūrē bokajañurā. Īgūrē ĩā, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā: “Ōātarimi”, ārī buremuñurā. Īgūsā āiadea kūmarirē tūpā: oro, incienso, mirra wāikuri sūrōrī wajaparire Īgūrē sñurā.

¹² Puu Īgūsā kārīripoe Marīpu kērōgue weryeyupu:

–Musāya makāgue goedujārā, Herodes puro waarī maarē dujāabirikōāka! Gaji maa gapu dujāaka! ārī weryeyupu. Irasirirā gaji maa gapu goedujāañurā.

José, María merā majīgūrē Egiptogue āiduriadea

¹³ Masīrīmasā goedujāadero puu, Marīpure wereboegu Josere kērōgue deyoa, āsū ārī weryeyupu:

–Yobeka! Majīgūrē, Īgū pago merā Egipto nikūgue āiduriwāgāka! Yu marē: “Dujarika!” ārī weremakūgue dujarika! Herodes majīgūrē āmabu yāmi Īgūrē wējēbu, ārī weryeyupu.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, José yobe, majīgūrē āi, pago merā ñamita Egiptogue waakōāyupu.

¹⁵ Herodes okaropā irogue āārīñurā. Irasiriro Marīpuya kerere weredupuyudi Marīpu magūrē Īgū ārīdeare gojaderosūta waayuro. Marīpu āsū ārīdi āārīmi: “Yu magūrē Egiptogue āārīgūrē siubu”.

Herodes āma pūrārē wējēbōdoredea

¹⁶ Herodes, masĩrĩmasã Īgũ puro goedujaaibirimakũ ĩāgũ, guatariakõāyupu. Irasirigu Belén marārē, iri makã turo āārĩrādere ũma pũrāgārē wējēpeokõādoreyupu. Masĩrĩmasã ārideare gũñagũ: “Ōõpāta majĩgũ masākumi”, ārĩ gũñayupu. Irasirigu pe bojori oparārē, pe bojori doka oparārē wējēbéodoreyupu.

¹⁷ Īgũ irasiriri Jeremías Marĩpũya kerere weredupuyudi gojaderosũta waayuro. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

¹⁸ Ramá wāikurogue buro bujawereri merā dujaritua, orerākuma. Raquel parāmerā āārĩturiarā Israel bumarā nome ĩgũsā pũrārē buro orerākuma.

Īgũsā pũrārē wējēmakũ ĩārā, bujawereduũbirimakũ, gajerā ĩgũsārē gũñaturamakũ irimasĩbirikuma, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

¹⁹ Herodes boadero puru, Marĩpure wereboegu Josere Egiptogue āārĩgũrē kērōgue deyoa, āsũ āriyupu doja:

²⁰ –Majĩgũrē wējēduanerā boapereakõāma. Irasirigu majĩgũrē, pago merā Israel bumarāya nikũgue āi dujāaka doja! āriyupu.

²¹ Īgũ irasũ ārĩmakũ pégũ, José yobe, majĩgũrē, pago merāta Israel bumarāya nikũgue āĩkõāyupu.

²² José gapũ Judea nikũgue ejagu, Herodes magũ Arquelao wāikũgu ĩgũ pagũ dagure gorawayudi āārĩmĩ, ārĩrĩ kerere pégũ, gũiyupu. Irasirigu, kērōgue Marĩpu ĩgũrē werederosũta Judea nikũrē taria, Galilea nikũgue waakõāyupu.

²³ Iri nikũguere Nazaret wāikuri makāgue eja, āārĩyupu. Irasiriro Marĩpũya kerere weredupuyunerā gojaderosũta waayuro. Āsũ ārĩ gojanerā āārĩmĩ: “ ‘Cristo, Marĩpu iriudi Nazaretmũta āārĩmĩ’, ārĩrākuma masaka”, ārĩ gojanerā āārĩmĩ.

3

Juan masakare wāiyerimasũ buedea

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wāiyerimasũ Judea nikũ masaka marĩrōgue ĩgũ puro ejarārē Marĩpũyare buenugāyupu.

² Āsũ ārĩ werenayupu:

–Musā ñerõ iririre bujawereka! Musā gũñarĩrē gorawayuka! Mērõ duyāa, Marĩpu ĩgũyarārē doreri ejaburo, ārĩ werenayupu.

³ Iripoeguemu Isaías Marĩpũya kerere weredupuyudi, Juan iriburire āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ: Sugu, masaka marĩrōgue buro gainĩrĩ merā: “Marĩ Opũ aariburi dupuyuro ĩgũ aariburi maarē diayema maa õārĩ maa āmurā irirosũ diayemarē irika!” ārĩ weregakumi, ārĩ gojadi āārĩmĩ.*

⁴ Juāya surĩro camellu poari merā suadea surĩro āārĩyuro. Īgũya yujuwēñarĩdade waibu gasiro merā irideada āārĩyuro. Porerõa, mume makānũũ marāyare baarikũyupu.

⁵ Jerusalén marā, āārĩperero Judea nikũ marā, dia Jordán wāikudiya turo marāde ĩgũrē pérā ejañurā.

⁶ Īgũsā ñerõ irideare bujawere, Marĩpure weretarimakũ ĩāgũ, ĩgũsārē deko merā wāiyeyupu dia Jordán wāikudiyague.

⁷ Juan, wārā fariseo bumarā, saduceo bumarā ĩgũrē wāiyedorerā ejamakũ ĩāgũ, āsũ ārĩyupu:

–Musā āña irirosũ ñerā āārā. ¿Noā musārē õõguere aaridoreari? “Marĩpu, gua ñerõ iriri waja guare wajamoābirikõāburo”, ārĩrā, zyure wāiyedorerā aarari?

⁸ Musā: “Gua ñerõ irideare bujawere, gũñarĩrē gorawayuabu”, ārĩrā, musā ñerõ irideare piri, õārĩ gapũre irika! Musā irasirimakũ, Marĩpu musārē wajamoābirikumi.

⁹ Musā: “Gua Abraham parāmerā āārĩturiarā āārĩmakũ, Marĩpu guare wajamoābirikumi”, ārĩ gũñabirikõāka! Yu musārē āsũ ārā: “Musā gũñarĩrē gorawayubirimakũ, musā Abraham parāmerā āārĩturiari wajamāa. Marĩpu i ũtāyeri merā Abraham parāmerā āārĩturiarā waamakũ irimasĩmĩ”.

¹⁰ Musā ñerĩ iririre piribirimakũ ĩāgũ, Marĩpu musārē béogukumi. Sugu yukũ ñerĩ dukakũdire ĩā, kōme merā nugũrĩgue merāta diti, peamegue soebéorosũ musārē béogukumi.

¹¹ Musā ñerõ irideare bujawere, musā gũñarĩrē gorawayumakũ ĩāgũ, yu musārē deko merā wāiyegukoa. Yu purũ aarĩgũ, yu nemorõ turagu āārĩmĩ. Yu gapũ ubu āārĩgũ, ĩgũrē neõ suropebirikoa. Īgũ musārē Ōāgũ deyomarĩgũ merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu Ōāgũ deyomarĩgũrē musā merā āārĩnĩmakũ irigukumi, ñerĩrē soebéorosũ musārē ñerĩrē béoburo, ārĩgũ.

¹² Trigo gasirire korobéogũ irirosũ āārĩmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripĩri wi-igũ duripĩgu irirosũ ōārō irirārē ĩgũ pũrogue āĩagũkumi. Gasiri garũge peamegue soebéogũ irirosũ ñerō irirārē peamegue bégũkumi. Iri peame neō yaribirikoa, ārĩ werenayupũ Juan masakare.

Juan Jesũre deko merā wāiyedea

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juan masakare dia Jordán wāĩkũdiyague deko merā wāiyeripoe Jesũ Galileague āārādi ĩgũrē wāiyedoregu waayupu.

¹⁴ Irogue ejamakũ, Juan ĩgũrē wāiyeduabiradiyupu:

—¿Mũ garũ yure wāiyerono irigu yure wāiyedoregu aarĩ? āĩyupu.

¹⁵⁻¹⁶ Jesũs garũ ĩgũrē yũjũyupu:

—Yure wāiyeka! Marĩrē āārĩpereri Marĩpũ dorederosũta iriro gāamea.

ĩgũ irasũ āĩmakũ pégu: “Jáu”, ārĩ, Jesũre wāiyeyupu. Wāiye odomakũ, Jesũs diague níadi majānũgāmakũta, ũmũgasi tũpākōāyuro. Ōāgũ deyomarĩgũ buja irirosũ deyogu dijari, ĩgũ weka ejabejamakũ ĩayupu.

¹⁷ Marĩpũ ũmũgasigũ āārĩgũ āsũ āĩyupu Jesũre:

—Ĩ yũ magũ, yũ maĩgũ āārĩmi. ĩgũ merā buro usũyáa, āĩyupu.

4

Wātĩ Jesũre ārĩmesāĩdidea

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Pũrũ Ōāgũ deyomarĩgũ Jesũre masaka marĩrōgue āiyupu, wātĩ ĩgũrē ārĩmesāburo, ārĩgũ.

² Iroguere Jesũs cuarenta ñarĩ, cuarenta ñamĩrĩgora baabiriyupu. Pũrũ nabokōāyupu.

³ ĩgũ naboomakũ ĩāgũ, wātĩ ĩgũ pũro eja, āsũ āĩyupu:

—Diyeta Marĩpũ magũ āārĩgũ, mũ turaro merā i ũtāyerire pā duparu waamakũ irika! āĩyupu.

⁴ Jesũs garũ ĩgũrē yũjũyupu:

—Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Baari dita masakare okamakũ iribea. Āārĩpereri Marĩpũya werenĩrĩ garũ ĩgũsārē okamakũ yáa”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ, ārĩ wereyupu Jesũs wātĩrē.

⁵ Pũrũ wātĩ Marĩpũya makā Jerusalégũe Jesũre āia, Marĩpũya wii wekague āimũrĩa,

⁶ ĩgũrē āsũ āĩyupu:

—Diyeta Marĩpũ magũ āārĩgũ, yebague parimadijaka! ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue: Marĩpũ ĩgũrē wereboerārē mũrē koredoregũkumi, neō ũtāyegũ meébejabirikōāburo, ārĩgũ, ārĩ gojasũdero āārĩbũ, ārĩ wereyupu wātĩ Jesũre.*

⁷ Jesũs ĩgũrē yũjũyupu:

—Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Bũremurĩ marĩrō Marĩpũre: ‘Mũ turari merā yure gajino iri ĩmuka! ārĩbirikōāka!’ ārĩ gojasũdero āārĩbũ, ārĩ wereyupu Jesũs wātĩrē.

⁸ Pũrũ wātĩ Jesũre ũmarĩ buũru wekague āimũrĩayupu doja. Irogue āārĩpereri i ũmũma makārĩrē, masaka oparidere ĩmupeokōāyupu.

⁹ Irire ĩmupeo, Jesũre āsũ āĩyupu:

—Mũ ñadũkũpuri merā ejamejāja, yure: “Mũ, yũ Opũ āārĩ”, ārĩ bũremumakũ, i āārĩpererire mũrē sũgura, āĩyupu.

¹⁰ ĩgũ irasũ āĩmakũ, Jesũs āsũ āĩyupu:

—Satanás, yũ pũrore wirika! Yũpũya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Marĩpũ direta bũremuka! ĩgũ doreri direta irika!” ārĩ gojasũdero āārĩbũ, ārĩ wereyupu Jesũs wātĩrē.

¹¹ ĩgũ irasũ āĩmakũ pégu, wātĩ waakōāyupu. ĩgũ waadero pũrũ, Marĩpũre wereboerā Jesũre iritamurā ejañurā.

Jesũs Galilea nikũgue masakare buenũgādea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Juārē peresu iridea kerere pégu, Jesũs Galilea nikũgue waakōāyupu.

¹³ Iro āārĩrĩ makā Nazarere tariwāgā, Capernaum wāĩkũri makāgue ejayupu. Galilea wāĩkũri ditaru tũro āārĩbũ Capernaum. Iri makā Zabulón bumarāya nikũ, Neftalĩ bumarāya nikũ āārĩnadero āārĩbũ.

¹⁴ Jesũs irogue ejaũ, iripoeguemũ Marĩpũya kerere weredupuyudi Isaiás gojaderosũta iriyupu. Āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ:

¹⁵ Zabulón bumarāya nikũ, Neftalĩ bumarāya nikũ āārĩnadero, judío masaka āārĩmerāya nikũ āārā. Ditaru tũro, dia Jordán wāĩkũdiya abe ñajrōgue Galilea wāĩkũri nikũ āārā.

* 4:6 Sal 91.11-12

¹⁶ Iro marā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosū Marĩpuyare masĩbema. Īgūsā masĩbiri waja peamegue waabonerā āārĩma. Irasū āārĩkererā, sĩagorire ĩārā irirosū Īgūsārē taubure ĩārākuma. Īgūta Īgūsārē Marĩpure masĩmakū irigū aarigukumi. Irasirirā boyorogue āārĩrā irirosū āārĩrākuma, āri gojadi āārĩmĩ.*

¹⁷ Jesús irogue āārĩgū, masakare āsū āri buenugāyupũ:

—Musā ñerĩ iririre bujawereka! Musā gũñarĩrē gorawayuka! Mérō dũyāa, Marĩpũ Īgũyarārē doreri ejaburo, āriyupũ.

Jesús wapikurā waaĩ wējērĩmasārē siuudea
(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galilea wāikuri ditaru turogue ejagũ, Simdōrē, Īgũ pagũmũ Andrére bokajayupũ. Simōta “Pedro” wāikuyupũ. Īgūsā waaĩ wējērĩmasā āārĩñurā. Ditarugue Īgūsāya buidire meeyorā irĩñurā.

¹⁹ Jesús Īgūsārē:

—Nāka, yũ merā! Daporare musārē waaĩ wējērĩmasā āārĩrĩrē piri, Marĩpũya kerere wererimasā āārĩmakū irigukoa, āriyupũ.

²⁰ Īgũ irasū ārĩmakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

²¹ Pũrũ Jesús yoaweyaro waa, Santiagore, Īgũ pagũmũ Juārē bokajayupũ. Īgūsā Zebedeo wāikũgu pũrā āārĩñurā. Īgūsāya doodirugue Īgūsā pagũ merā Īgūsāya buiriyukure āmurā irĩñurā. Jesús Īgūsārē: “Nāka, yũ merā!” āri siuyupũ.

²² Īgũ irasū ārĩmakū pérā: “Jáu”, āri, Īgūsāya doodirure, pagure pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús wārā masakare buedea
(Lc 6.17-19)

²³ Jesús āārĩperero Galilea nikūrē judío masaka nerĩrĩ wiirigue buegorenayupũ. Ōārĩ kerere, Marĩpũ Īgũyarārē doregũ āārĩrĩrē bueyupũ. Irasū āārĩmakū pũrĩrikurārē āārĩpereri Īgūsā pũrĩrĩrē tauyupũ.

²⁴ Īgũ irasiriri kerere āārĩperero Siria nikū marā masĩpereakōāñurā. Irasirirā gajerosũperi sĩrĩrĩ oparārē, pũrĩrikurārē, wātēa ñajāsũnerārē, ñamasĩrĩrĩ oparārē, waamasĩmerādere Jesús purogue āiñurā. Irasirigũ āārĩpererārē tauyupũ Jesús.

²⁵ Īgũ irasirimakū ĩārā, wārā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikũma makārĩ marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya abe murĩriro gapũ marā Īgũ merā waañurā.

5

Jesús buúrũgue masakare buedea

¹ Jesús, masaka wārā Īgũ puro ejamakū ĩāgũ, buúrũgue murĩa, eja doayupũ. Īgũ irogue doamakū, Īgũ buerā Īgũ puro nerēñugājañurā.

² Īgūsā nerēñugājamakū ĩāgũ, Jesús Īgūsārē āsū āri buepuroriyupũ:

“Āsũ irirāno usuyama”, āri buedea
(Lc 6.20-23)

³ —“Marĩpũ iritamubirimakū, Īgũ gāāmerĩrē irimasĩña marĩboko”, āri gũñarāno, āmũgasigue Marĩpũ Īgũyarārē dorerogue waarākuma. Iroguema Īgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

⁴ ‘Bujawereri merā āārĩrārē Marĩpũ Īgūsārē gũñaturamakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁵ “Gajerā nemorō āārā”, āri gũñamerā, Marĩpũ Īgūsārē: “I nikūrē sĩgura”, āri deare oparākuma. Irasirirā usuyama.

⁶ ‘Marĩpũ gāāmerĩrē iriduarā, uaboarā baaduarā, ñemesiburā iiriduarā irirosū āārĩma. Marĩpũ Īgūsārē iritamugukumi, Īgũ gāāmerĩrē iriburo, āri gũ. Īgūsārē iritamugũ, iiri, baayapi-nerā irirosū āārĩmakū irigukumi. Irasirirā usuyama.

⁷ ‘Gajerārē bopoñarĩ merā ĩārārē Marĩpũ Īgūsārē bopoñarĩ merā ĩāgukumi. Irasirirā usuyama.

⁸ ‘Ñerĩ opamerā Marĩpure ĩārākuma. Irasirirā usuyama.

⁹ ‘Gajerārē oārō siuñajārĩ merā āārĩmakū iriduarārē Marĩpũ Īgūsārē: “Yũ pũrā āārĩma”, āri gũkumi. Irasirirā usuyama.

¹⁰ ‘Marĩpũ gāāmerĩrē iriri waja, gajerā Īgūsārē ñerō tarimakū irisurā āmũgasigue Marĩpũ Īgũyarārē dorerogue waarākuma. Iroguema Īgūsāya āārā. Irasirirā usuyama.

¹¹ ‘Yũre musā buremurĩ waja gajerā musārē ñerō werenĩkerepũ, musārē ñerō irikerepũ, āārĩpereri gajerosũperi ñerĩ kere ārikerepũ, usuyaka!

* 4:16 Is 9.1-2

¹² Marīḥya kerere weredupuyunerārē musā dupuyuro āārīnerārē āsūta űerō irinerā āārīmā. Irasirirā musārē űerō irikererū, ōārō űuyari merā āārīrikuka! Pūḡuere wāro ōārī oparākoa űmugasiguere, āḡyupū Jesūs.

I űmuguere Marīḥyare irirā moā, sīāgori irirosū āārīma, ārī buedea
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Irasū ārī odo, Jesūs āsū ārī buenemoyupū:

–Musā i űmuguere Marīḥyare irirā moā okari irirosū āārā. Moā okadea ok-abirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Béokōākoa. Béoadero pūru, masaka kurawasiribéokōākuma. Irasirirā musā moā okari irirosū Marīḥyare irinīkōāka!

¹⁴ Musā i űmū marārē sīāgori irirosū āārā. Irasirirā Marīḥyare musā irimakū iārā, ġḡrē masīrākuma. Buuru wekague āārīrī makārē duūmasīña māa.

¹⁵ Masaka sīāgodirure sīāgorā, dupa kūma dokague pībirikuma. Sīāgo, wii dekogue siukuma, iri wii marā āārīpererā ōārō boyorogue āārīburo, ārīrā.

¹⁶ Irirosū musāde Marīḥyare ōārō iriri merā masakare musā ġḡyarā āārīrīrē masīmakū irika, ġḡrē űmugasigū āārīḡārē: “Ōātarīgu āārīmi”, ārī buremuburo, ārīrā!

Jesūs Moisés doredeare buedea

¹⁷ Musā yare āsū ārī ḡūñabirikōāka: “Marīḥu Moisére doreri pīdeare, irasū āārīmakū Marīḥya kerere weredupuyunerā gojadeare béogū aarīḡū irikumi”, ārī ḡūñabirikōāka! Irire béogū aarīḡū meta iribu. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikugū aarīḡū iribu.

¹⁸ Dayeta musārē werea. űmugasī, i nikū āārīrōpāta Marīḥu neō mērōḡā su wāi ġḡ doreri pīdeare béobirikumi. Āārīpereri ġḡ: “Āsū irīgura”, ārīdeare keoro iriyuwarikugukumi.

¹⁹ Iri dorerire su wāirē tarinugārāno, gajerārē: “Gua irirosū irika!” ārī buerā, űmugasigū Marīḥu ġḡyarārē dorerogue ġḡ iāmākū ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā ḡapū iri dorerire ōārō irirā, gajerārē ġḡsā irirosū iridorerā, űmugasigū ġḡyarārē dorerogue ġḡ iāmākū oparā irirosū āārīrākuma.

²⁰ Ire musārē werea. Musā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīḥu ḡāāmerīrē iribirikererā, Marīḥu ġḡyarārē doreroguere neō waabirikoa.

Jesūs masaka guarimarē buedea

(Lc 12.57-59)

²¹ Marīḥu musā űekūsāmarārē doredeare musā pēnerā āārībū. ġḡsārē āsū ārīdi āārīmī: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigūre wējēdinorē wajamoāka, ġḡ wējēdea waja!”

²² Yū ḡapū musārē werea. Sugū ġḡyayū merā ḡuagu, wajamoāšūgukumi. ġḡyayūre: “Mū wajamāa”, ārī buridagunorē marī oparā wajamoārākuma. ġḡyayūre: “Waiḡu irirosū pēmasīrī opabea mū”, ārīḡunorē peamegū waamagoegorā.

²³ Irasirirā Marīḥya wiima soepeorogue ġḡrē buremurā ḡajino pīrā waamurā: “Yaagu yū merā ḡuamī”, ārī ḡūñabokarā,

²⁴ Marīḥure sīburiḡe pīkōā, musāyayū pūroḡe waa: “Yū mūrē űerō irideare kātika!” ārī sērēka ġḡrē! Musā ḡāme āmuadero pūru, dupaturi Marīḥya wiigū musā sīduadeare ġḡrē sīrā waaka!

²⁵ Sugū musārē weresāduagu, weresārīrē beyerimasū pūroḡe musārē āiduamakū, mata maague ġḡ merā waarā, ġḡ musārē weresārīrē āmuka! ġḡ merā ōārō āmubirimakū, beyerimasūguere musārē weresāḡukumi. ġḡ musārē weresāmākū pēḡu, beyerimasū musārē suraraguere wia, peresu iridoreḡukumi.

²⁶ Dayeta musārē werea. Beyerimasū musārē wajaridoredeare wajaripeobirimakū, neō musārē wiubirikumi.

Jesūs: “Gajigū marāpo merā űerō iribirikōāka!” ārī buedea

²⁷ Irīpoeḡe marā weredeare musā pēnerā āārībū. Āsū ārīnerā āārīmā: “Gajigū marāpo merā űerō iribirikōāka!”

²⁸ Yū ḡapū musārē werea. Sugū nomeōrē űerō iriduari merā iāḡū, ġḡ ḡūñarīḡe igo merā űerō irisiāmī.

²⁹ Irasirirā musāya koyuru diaye ḡapumarū merā iā, űerō irirā, irirure goreweabéorosū iri űerō iririre pirika! Musā koyurure béomakū, iriru dita dediria. űerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupū merā peamegū béosūrākoa.

³⁰ Musāya diayema moḡō merā űerō irirā, iri moḡōrē dititā béorosū iri űerō iririre pirika! Musāya moḡōrē béomakū, iri moḡō dita dediria. űerō iririre pirimerā āārīpereri musāya dupū merā peamegū béosūrākoa.

Jesūs masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” ārī buedea

(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Iripoegue marā idere ārīnerā āārīma: “Sugū Īgū marāpore béodūagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārīnerā āārīmā.

³² Yu gapu musārē werea. Sugū, Īgū marāpo gajigu merā űērō iribirikererupu igore béogu, igore gajigu merā marāpukumakū irigu, igore űērō irimakū irikumi. Irasū āārīmakū, Īgū béodeo merā marāpokugade űērō irigu irikumi.

Jesús: “Āsū irigura”, ārīrīmarē buedea

³³ ‘Iripoegue marārē weredeare musā pēnerā āārībū. Āsū āri werenerā āārīmā Īgūsārē: “Marīpu wāi merā āsū irigura’, ārīderosūta marī Opū ĩūrō keoro irika!”

³⁴ Yu gapu musārē werea. Musā gajerārē: “Āsū irigura”, ārīrā, Marīpure wāipeobirikōāka! ‘Īmugasīma merā āsū irigura’, ārībirikōāka! Īmugasī, Marīpu doaro ubu āārīrō meta āārā.

³⁵ I nikūma merādere wāipeobirikōāka! I nikū Marīpuya nikū āārā. Irasirio Īgū kuraűa doanīrō irirosū āārā. Jerusalén merādere wāipeobirikōāka! Jerusalén marī Opū turatariguya makā āārā.

³⁶ ‘Yaa dipuru merā āsū irigura’, āri wāipeobirikōāka! Musā irasū āārī merā neō musāya dipuruma poaire űūrīda, o borerida waamakū irimasībirikoa.

³⁷ “Āsū irigura”, o “Āsū iribirikoa”, ārīrā, wāipeoro marīrō su diayeta wereka! Wāipeori merā: “Āsū irigura”, ārīrā, wātī gāāmerīrē irirā yāa.

*Jesús masaka űērō iri gāmīrīmarē buedea
(Lc 6.29-30)*

³⁸ ‘Iripoegue marā weredeare musā pēnerā āārībū. Āsū ārīnerā āārīmā: “Murē gajigu mūya koyerure pātīāderosūta mude Īgūya koyerure pātīā gāmika! Mūya guikarure Īgū pānuaderosūta mude Īgūya guikarure pānuā gāmika!” ārīnerā āārīmā.

³⁹ Yu gapu musārē werea. Musārē űērō iridire irasū ĩākōāka! Īgūrē űērō iri gāmībirikōāka! Sugū musāya wayupārā diaye gapure pāmakū, kúgapuma wayupārādere pādoreka!

⁴⁰ Sugū murē weresārīrē beyerimasū puro āīa: “Īgūya surīrore sīdoreka, Īgū yure űērō iridea waja”, āri weresāmakū, irīűērē sīka! Irasū āārīmakū, mūya wekamaűedere sīnemoka Īgūrē!

⁴¹ Sugū surara gajinorē su kilómetro murē āīwāgādoremakū, gaji kilómetro āīwāgānemobosaka doja!

⁴² Sugū murē gajinorē sērēmakū, sīka Īgūrē! Gajino murē wayumakū sīka Īgūrē! “Wayu-birikoa”, ārībirikōāka!

*Jesús: “Musārē ĩaturīrārē maīka!” āri buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)*

⁴³ ‘Gaji iripoegue marā weredeare musā pēnerā āārībū. Āsū ārīnerā āārīmā: “Musā merāmarārē maīka! Musārē ĩaturīrārē gapure ĩaturi doo, gāmika!” ārīnerā āārīmā.

⁴⁴ Yu gapu musārē werea. Musārē ĩaturīrārē maīka! Musārē űērō werenīrārē: “Ōārō āārīburo”, ārika! Musārē ĩaturi doorārē ōārō irika! Musārē űērō āri burīdamakū, musārē űērō irimakū, Īgūsāya āārīburore Marīpure sērēbosaka!

⁴⁵ Irasirirā Marīpu űmugasīgue āārīgū pūrā āārīrākoa. Marīpu űērārē, ōārādere abe asimakū yāmi. Īgū dorerire irirā puro, irīmerā pūrodere deko merēmakū yāmi. Irasirirā musāde Īgū irirosūta masakare sūrosū ōārō irika!

⁴⁶ Musārē maīrā direta maīrā, ıűeēnorē űmugasīgue wajatabokuri? Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasāde űērā āārīkererā, Īgūsārē maīrārē maīma.

⁴⁷ Musāyarā direta ōārō bokatīrīűeārā, ıűeēno ōārīrē gajerā nemorō iribokuri? Marīpure masīmerāde Īgūsāyarārē ōārō bokatīrīűeāma.

⁴⁸ Irasirirā, Marīpu űmugasīgue āārīgū neō űērī marīgū āārīrōsūta musāde neō űērī marīrā āārīka! āri wereyupu Jesús.

6

Jesús ōārō iririkarīmarē buedea

¹ Jesús āsū āri werenemoyupu:

–“Ōārīrē irirā āārā”, ārīrā, masaka ĩūrō musā iririre iri ĩmūbirikōāka! Musā irire irasīrīmakū, Marīpu űmugasīgue āārīgū musā irasīrīdeade wajare sībīrikumi.

² Irasirirā boporārē iritamurā, āārīpererārē werebirikōāka! Irigatorīmasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā boporārē iritamurā, marī nerērī wiirīgue nerēanerā, makā dekogue āārīrā ĩūrō: “Ōārā āārīma”, ārīburo, ārīrā, iri ĩmuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē ōārō ārīrī merā wajatari opasīama.

³ Musā gapu boporārē gajino sīrā, masaka ĩāberogue sīka!

⁴ Marīpu, musā irasīrīmakū ĩāgū, musārē ōārō wajatamakū irīgukumi.

Jesús Marípure sērēṛīrē buedea
(Lc 11.2-4)

⁵ 'Marípure sērērā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā marí nerērī wiirigue, makā dekogue masaka iāburo, āṛīrā, sērē imuma. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiana.

⁶ Musā gapu Marípure sērērā, musāya taribugue ṅajāa, disipuro bia, gajerā iāberogue Īgūrē sērēka! Īgū deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīgukumi. Irasirigu, gajerā iāberogue musā Īgūrē sērēmakū iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

⁷ 'Marípure sērērā, ubu āārīrī werenīrī merā dupaturi sērēdujabirikōāka! Marípure masīmerā irasū yāma. "Wāri werenīrī merā gua sērēmakū, guare pégukumi", āṛī gūṅama.

⁸ Īgūsā irirosū iribirikōāka! Musā sērēburo dupuyuro Marípu musā gāāmerīrē masīsiami.

⁹ Irasirirā āsū āṛī sērērō gāāmea Marípure:

Guapu ūmugasigue āārīgū, āārīpererā murē goepeyari merā buremuburo.

¹⁰ Mu āārīpererārē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mu gāāmerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹ Ūmuriku guare baari sīka!

¹² Gajerā guare ṅerō irideare gua kātirosūta mude gua ṅerō irideare kātika!

¹³ Gua ṅerō iridhamakū kāmūtaka! Ņegū guare ṅerī āārīmesārīrē tau kāmūtaka! Mu sugata guare doregu, turatarigu, gua buremugū āārīnīgukoa, āṛī sērēka Marípure!

¹⁴ 'Gajerā musārē ṅerō irideare musā kātimakū iāgū, Marípu ūmugasigue āārīgū musā ṅerō irideare kātigukumi.

¹⁵ Gajerā musārē ṅerō irideare musā kātibirimakū, Marípu musā ṅerō irideare kātibirikumī.

Jesús bererimarē buedea

¹⁶ 'Marípure buremurā bererā, irigatorimasā irirosū iribirikōāka! Īgūsā bererā, Īgūsāya diapure bujawererā irirosū iri imuma, masaka Īgūsā bererire iāmasīburo, āṛīrā. Diayeta musārē werea. Masaka Īgūsārē iārī merā wajatari opasiana.

¹⁷ Musā gapu bererā, musā irinarōsūta irika! Musāya diapure waakoe, ōārō wuapukōāka!

¹⁸ Musā irasirimakū, gajerā musā bererire masībirikumā. Marípu gapu deyomarīgū āārīkeregu, musā merā āārīmi. Īgū dita musā gajerā iāberogue iririre iāgū, musārē ōārō wajatamakū irigukumi.

Jesús marí ūmugasigue wajataturire buedea
(Lc 12.33-34)

¹⁹ 'Wāri i nikūmarē sea neeō duripībirikōāka! I nikūma borewiji boakōārōkoa. Boabirimakū, burua baadediukōārākuma. Baadediubirimakū, yajarimasā ṅajāa, yajakōārākuma.

²⁰ Irasirirā musā ūmugasima opaburi gapure gūṅaka! Ūmugasima neō borewiji boabirikoa. Iroguere burua musā opaburire neō baadediubirikuma. Yajarimasāde neō ṅajāa, yajabirikuma.

²¹ Musā i ūmuma direta: "Opaduakoa", āṛī gūṅarā, irire buro maīrākoa. Ūmugasima gapure: "Opaduakoa", āṛī gūṅarā, irire buro maīrākoa.

Jesús masakaya koye sīāgodiru irirosū āārīrīrē buedea
(Lc 11.34-36)

²² 'Musāya koye musāya gūṅarīguere sīāgodiru irirosū āārā. Musā ōārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūṅarīguere ōārō sīāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marípuayare masīa.

²³ Musā ṅerī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūṅarīguere naīṭīārō irirosū āārā. Marípuayare masībea. I naīṭīārī, ṅetaria. Irire masībirimakū ṅegorāa.

Jesús: "Niyerure maīrā, Marípure maībema", āṛī buedea
(Lc 16.13)

²⁴ 'Neō sugū moāboerimasū pērā oparārē moāboemasībirikumī. Sugū opure maīgū, gajigu gapure maībirikumī, o sugū opure buremugū, gajigu gapure yujubirikumī. Niyerudere maītarigu, Marípu gapure maībemi.

Jesús, Marípu Īgū pūrārē korerimarē buedea
(Lc 12.22-31)

²⁵ 'Irasirigu musārē ire weregura. Musā āārīrikurire gūṅarā, "Īṅēonorē baarākuri, ṅēonorē iīrīrākuri, ṅēonorē sānarākuri?" āṛī gūṅarīkubirikōāka! Marí okari gapu, baari nemorō wajakua. Maríya dupu, surī nemorō wajakua.

²⁶ Mirārē ūmarōgue wūrārē iāka! Īgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripīri wiiridere opabema. Marípu ūmugasigue āārīgū gapu Īgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa.

²⁷ Musā buro gũñarikuri merā neō mērōgā masānemobirikoa. Musā irasū gũñarikuri wajamāa.

²⁸ Irire masikererē, ŷnasirirā musā suri sāñaburire gũñarikuri? Makānūma goori masārīrē gũñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero oārī suri sāñarō irirosū deyoa.

²⁹ Musārē werea. Opu Salomō suri oārī sāñadero nemorō iri goori gapu oārī deyoa.

³⁰ Iri goorire Marīpu oārī goori deyomakū irikerepuru, mērōgā puru ñaidija pereakōāa. Gajīnu gapu peamegue soebēokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkerekerepuru, Marīpu iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irigakumi. Surīre sīgukumi. Musā gapu ĩgūrē mērōgā buremurī opāa.

³¹ Irasirirā: “ŷNeenorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?” ārī gũñarikubirikōāka!

³² Marīpure masīmerā buro gũñarikuri merā irire āmanīkōāma. Marīpu ūmugasigue āārīgū gapu āārīpereri musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sīgukumi.

³³ Irasirirā, Marīpu musā Opu āārīrīrē, ĩgū gāāmerīrē, ĩgū dorerire, āārīpereri nemorō gāāmerīrīka! Musā irasirimakū, āārīpereri musā baa, iirīburire, musā suri sāñaburidere sīwekepeogukumi.

³⁴ Irasirirā: “ŷNaāsū waarokuri ñamīgārē?” ārī gũñarikubirikōāka! Gajīnumarē musā ñerō tariburire gũñarikudupuyubirikōāka! Dapagāma direta gũñaka! Dapagārē musā ñerō tariburi āārīsīāa, ārī wereyupu Jesūs.

7

*Jesūs, gajerārē: “Ñerā āārīma”, ārī werewuabirikōāka! ārī buedea
(Lc 6.37-38, 41-42)*

¹ Jesūs irire ārī odo, ārīnemoyupu doja:

—Gajerārē: “Ñerā āārīma”, ārī werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakū ĩāgū, Marīpu musārē: “Ñerā āārīma”, ārī tābirikumī.

² Gajerārē: “Oārō iribema”, ārī ĩārōsūta Marīpu musārē ĩāgukumi. Gajerārē: “Āsū āārīma”, ārī ĩārōsūta Marīpu musārē ĩāgukumi.

³ Musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū ñetariri āārīrīrē gũñabirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugue nīkūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegorāa”, ārī gūñāa.

⁴ Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wāri turu oparosū āārīrā, musāyagure ĩgūya koyerugue āārīrī nīkūyegārē: “ŷĀibēosi?” ārīmasībea.

⁵ Musā ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āibēopuroriro irirosū musā ñerō iririre piripurorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” ārī masīa.

⁶ Marīpure ñerō ārī buridarārē ĩgūya kerere werebirikōāka! ĩgūsārē wererā, diayēare oārīrē sīrā, o yeseare ñaguīda wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayēa guarā, oārī sikerepuru, gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare noō gāāmerō kurawasiribēokuma. ĩgūsā irirosū āārīrārē, ubugorata Marīpuya kerere werebirikōāka!

*Jesūs: “Marīpure sērērā, āsū ārī sērēka!” ārīdea
(Lc 11.9-13; 6.31)*

⁷ Marīpure sērēka! ĩgūrē sērēmakū, sīgukumi. Oārīrē āmarā, bokarākōa. Wiigue ñajāduarā oemakū, Marīpu disipuro tūpā ñajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi.

⁸ ĩgūrē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno, bokarākuma. Wiigue ñajāduarā oerā irirosū ĩgūrē sērēmakū ĩāgū, ĩgūsārē ñajādoregu irirosū ĩgūsā sērērīrē oārō pégukumi.

⁹ Musā pūrā pārē sērēmakū, utāyere sībirikoa.

¹⁰ Waai sērēmakūdere, āñarē sībirikoa.

¹¹ Ñerā āārīkererā, musā pūrārē oārīrē sīmasīa. Marīpu ūmugasigue āārīgū gapu, musā nemorō oārīrē sīmasīmi. Irasirīgu ĩgūrē sērērārē irire sīgukumi.

¹² Musā, gajerā musārē oārō irimakū gāāmerōsūta musāde ĩgūsārē oārō irika! Moisés gojadea pūgue, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero āārībū.

*Jesūs eyabiri disipurore ñajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

¹³ Marīpu purogue ñajāduarā ĩgūyare irika! Irogue ñajāmakū diasagorāa. Eyabiri disipuro ñajārō irirosū āārā. Peamegue waaró gapu eyari disipuro ñajārō, eyari maarē waaró irirosū āārā. Iri maarē waamakū diasabea. Irasirirā wārā masaka irogue waarā yāma.

¹⁴ Marīpu puro gapure waamakū diasagorāa. Irasirirā mērāgāta masaka, eyabiri disipuro ñajārōrē, irogue eyabiri maarē bokama. Irogue waarā, Marīpu merā oārō āārīrākuma.

Jesús yukure duka merā iāmasīua, āri buedea
(Lc 6.43-44)

¹⁵ Ōārō pémasīka! “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriġatorārē pébirikōāka! Īgūsā oveja guamerā, ōārīrē irirā irirosū musā p̄rogue ejarākuma. Irasirikererā, ĩgūsā ġūñarīġuere diayéa makānūu marā guarā irirosū, ñerā āārīma.

¹⁶ Īgūsā ñerō irimakū musā Īgūsārē: “Ñerā āārīma”, āri iāmasīrākoa. Poragu ĩguire dukakubirikoa. Ñaagūde higo wāikurire dukakubirikoa.

¹⁷ Ōādi yukū ōārīrē dukakua. Ñedi ġapu ñerīrē dukakua.

¹⁸ Yukū ōādi ñerīrē dukakubirikoa. Ñedide ōārīrē dukakubirikoa.

¹⁹ Ōārī dukakubiridire pábéo, peamegue soekōāma.

²⁰ Irasirirā: “Marīpuya kerere weredupuyurimasā āārā”, āriġatorārē ĩgūsā iriri merā: “Āriġatorikurā āārīma”, āri iāmasīrākoa musā.

Jesús āārīpererā masaka Marīpu p̄rogue waabirikuma, āri buedea
(Lc 13.25-27)

²¹ Wárā yure: “Muta āārā ġua Opū”, ārikererā, āārīpererā ūmugasigue Yūpu Īġūyarārē dorerogue ñajābirikuma. Yūpu ūmugasigue āārīġū gāāmerīrē irirā dita ĩġū āārīrōġuere ñajārākuma.

²² Yūpu āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, wárā yure: “ġua Opū, m̄yare masakare buebu. M̄ wāi merā wātēārē béowiu, wāri ōārīrē iri ĩmubu”, āārīrākuma.

²³ Īgūsā irasū ārikererā: “Musārē neō masībiribu. Ñerīrē irirā āārā musā. Irasirirā yu p̄rore wirika!” āriġukoa.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

²⁴ Yū werenīrīrē pédurīpīġuno, yu dorerire iriguno, ōārō pémasīġū āārīmi. Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi máñajāa, wii ōārō nūdi irirosū āārīmi.

²⁵ P̄ru deko merē, dia wáro yura, mirū b̄ro wējēpukererā, iri wii ūkūārō nūdea wii āārīsīā, neō mirūabirikoa.

²⁶ Yū werenīrīrē pékereru, yu dorerire iribi ġapu sugu ĩmparogue wii iridi irirosū āārīmi.

²⁷ P̄ru deko merē, dia wáro yura, mirū b̄ro wējēpumakū, mata ōjēdija, kōmopereakōākoa, āri wereyupu Jesús.

²⁸ Īġū bue odomakū, masaka ĩġū buerire péġukari merā: “Ōātarīro buemi”, āri ġūñañurā.

²⁹ Moisés ġojadeare buerimasā irirosū buebiriyupu. Sugu doreġu irirosū bueyupu Jesús.

8

Jesús kāmī boagure taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Jesús buúrūġue āārādi dijarimakū iārā, wárā masaka ĩġūrē tuyañurā.

² Sugu kāmī boagu Jesúre ĩġū, ĩġū p̄ro ñadukupuri merā ejamejā, ĩġūrē sērēyupu:

—Yū Opū, m̄ yu p̄rīrīkurire tauduagu taumasīa, ārīyupu.

³ ĩġū irasū ārīmakū péġu, Jesús ĩġūya moġō merā ĩġūrē moāñayupu.

—Murē taugura. Kāmī marīġū dujaka! ārīyupu.

Īġū irasū ārīmakūta, kāmī yariakōāyuro.

⁴ Irasirigū Jesús ĩġūrē ārīyupu:

—ġajerā masakare m̄ tariadeare werebirikōāka! Paí p̄rogue murē kāmī yariadeare ĩġūrē ĩmugū waaka, ĩġū murē: “Kāmī marīġū āārīmi”, ārīburo, āriġū. ĩġū irasū ārādero p̄ru, Moisés ġojadea p̄ġue sīdoredeare sīka! M̄ irire irimakū iārā, masaka murē kāmī yariadeare masīrākuma, ārīyupu Jesús ĩġūrē.

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Lc 7.1-10)

⁵ P̄ru Jesús Capernaugue ejamakū, romano marā surara opū ĩġū p̄ro ejanuġā, ĩġūrē iritamurī sērēyupu:

⁶ —ġua Opū, yure moāboegu b̄ro p̄rīrīkuġu yaa wiigue oyami. Buari merā b̄ro p̄rīsīġū iriami, ārīyupu.

⁷ Jesús ĩġūrē ārīyupu:

—Īġūrē taugū waagura.

⁸ Surara opū ĩġūrē yujuyupu:

—Yū Opū, yaa wiire murē: “Ñajārika!” āri masībirikoa. Yū ubu āārīġū āārā. Irasirigū m̄ ōġueta doreri merā yure moāboegu tarigakumi.

⁹ Gajerā oparā yare dorema. Yude gajerā surarare dorea. Yu sugure: “Waaka!” ārimakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārimakū, aarími. Yu, yare moāboegure: “Ire irika!” ārimakū, irire yámi, āriyupu.

¹⁰ Jesús surara opu irasū āriřirē pégu, pégukakōāyupu. Īgūrē tuyarārē āsū āriyupu:
—Diayeta musārē werea. Ī surara opu Israel bumū āārībirikeregu, yare buremumi. Ī irirosū yare buremugū neō sugū Israel bumārē bokajabiribu.

¹¹ Musārē werea. Wārā masaka Ī irirosū yare buremurākuma. Īgūsā āārīperero marā judío masaka āārīmerā āārīkererā, umugasigue Marīpu Īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsamarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma.

¹² Gajerā judío masaka: “Gua Opu āārīrōgue waamura āārā”, ārikerepuru, Īgūsā buremubiri waja Marīpu Īgūsārē naīřārōgue béodediugukumi. Iroguere pūrīsūrā buro ore, bujowereri merā Īgūsāya guikare kūrīduūtūrākuma, āriyupu Jesús.

¹³ Irasū āri odo, surara opure āriyupu:
—Dujāaka mūya wiigue! Mu buremurōsūta waarokoa murē moāboegure, āriyupu.
Īgū irasū āriřipoeta, Īgūrē moāboegure pūrīři tariakōāyuro.

Jesús, Pedro máñekōrē taudea
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Puru Jesús Pedroya wiigue waayupu. Iri wiigue ñajāgū, Pedro máñekōrē peyarogue buro nimakurikugo oyagore bokajayupu.

¹⁵ Irasirigu igoya mojōrē moāñayupu. Īgū moāñamakūta, nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū wāgānugā, Īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Nañejāripoe āārimakū, masaka wārā wātēa ñajāsūnerārē Jesús purogue āijañurā. Īgū werenīři merā wātēa Īgūsāguere ñajānerārē béowiyupu. Irasū āārimakū, āārīpererā pūrīrikurārē tauyupu.

¹⁷ Irire irigu, iripoeguema Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū āri gojadi āārīmi: “Marī turabirire, marī sīřirē marīrē taubosami”, āri gojadi āārīmi.

Gajerā Jesúre: “Murē tuyadukoa”, āriđea
(Lc 9.57-62)

¹⁸ Jesús wārā masaka Īgū puro nerēmakū Īāgū, Īgū buerārē:
—Nāka, ditaru sikoepugue taribujarā! āriyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū, sugū Moisés gojadeare buerimasū Jesús puro eja, āriyupu:
—Buegu, mu noó waarō murē tuyagura, āriyupu.

²⁰ Jesús Īgūrē yujuyupu:
—Makānū marā diayēa Īgūsā kārīři toreri opama. Mirāde Īgūsā kārīrō opama. Yu āārīpererā tīgū gapu kārīrō opabea, āriyupu.

²¹ Gajigu Īgū buerire tuyagu Īgūrē āriyupu:

—Yu Opu, yuru boamakū Īgūrē yāa odo, murē tuyagura, āriyupu.

²² Jesús Īgūrē yujuyupu:
—Yure tuyadugū, daporata yu merā aarika! Yure buremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yāaburo, āriyupu.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū irideia
(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Irasū āri odo, doódirugue Īgū buerā merā murīñajāyupu.

²⁴ Īgūsā murīñajāa, taribujaripoe ditarure mirū buro waayuro. Makūrī doódirure páñajāmiřkōādiyuro. Irasū waaripoere Jesús gapu kārīgū iriyupu.

²⁵ Irasirirā Īgūrē yobeñurā:

—Gua Opu, guare tauka! Marī mirīmurā yāa, āriñurā.

²⁶ Īgūsā irasū ārimakū, Jesús yujuyupu:

—¿Nasirirā buro güiri musā? Yure mérōgā buremurī opāa musā, āriyupu.

Irasū āriğūta wāgānugā: “Mirū, makūrī iropāta, toeaka!” āriyupu. Īgū irasū ārimakū, mirū, makūrīde toedijapereakōāyuro.

²⁷ Īgū irasirimakū Īāguka, āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Neémuno masaku āārīři Ī? Mirū, makūrīde Īgūrē tarinugābea, āriñurā.

Jesús Gadara marārē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Puru Jesús ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayupu. Iroque ejamakū, pērā ūma masāgoberi watopegue āārānerā ĩgūrē bokatīrīñūrā. ĩgūsā wātēa ñajāsūnerā goerā āārīñūrā. Irasirirā iro waari maarē masaka neō waabirīñūrā.

²⁹ ĩgūrē bokatīrī, āsū ārī gainīñūrā:

—Jesús, ūmugasigūe marā Opū magū, ¿nasirigu aarigū yāri mu gua purogueere? ¿ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejabirikerepuru, guare poyarikumakū irigu aarīri mu? ārīñūrā.

³⁰ ĩgūsā koregue wārā yesea āma baarā iriñūrā.

³¹ Irasirirā wātēa Jesúre āsū ārī sērēñūrā:

—Guare béowiugu, sīnsā yeseaguere ñajādoreka! ārīñūrā.

³² —Jāu, ĩgūsārēta ñajārā waaka! ārīyupu Jesús.

ĩgū irasū ārīmakū, ĩgūsā pērā ūmaguere āārānerā yeseaguere ñajāñūrā. ĩgūsā ñajāmakūta, yesea dupaturugue ūma mirēbuāa, ditarugue meēbia dijāa, mirī boapereakōāñūrā.

³³ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gūkari merā makāgue ūmadujāa, āārīpereri ĩgūsā ĩadeare, irasū ārīmakū wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñūrā.

³⁴ Irire pērā, iri makā marā āārīpererā Jesús purogue waa, ĩgūrē ĩārā, turaro merā ĩgūsāya nikūrē wiridoreñūrā.

9

Jesús dupu buadire taudea

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Irasirigu Jesús doódirugue murīñajāa, ditarure taribuja, ĩgūya makāgue ejayupu.

² Iroque sugu dupu buadire ĩgū peyaro merā Jesús puro āñañūrā. Jesús, ĩgūsā ĩgūrē buremumakū ĩāgū, dupu buadire āsū ārīyupu:

—Gūñaturaka! Yu, mu ñerō irideare kātia, ārīyupu.

³ ĩgū irasū ārīmakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārī gūñañūrā: “ĩgū werenirī merā Marīpure ñerō werenimi”.

⁴ Jesús gapu ĩgūsā gūñarīrē ĩāmasī, āsū ārīyupu:

—¿Nasirirā yure ñerō gūñarī musā?

⁵ ¿Nāsūs ārīrī gapu diasaberi ñ buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, ārīrī, o “Wāgānugā, waaka!” ārīrī gapu diasaberi?

⁶ Yu āārīpererā tīgū i ūmague āārīrārē ĩgūsā ñerō irideare Marīpu dorero merā kātimasīa. Irasirigu ñ buadire taugura, musārē irire masīdoregu, ārīyupu. Irasū ārī odo, buadire ārīyupu: —Wāgānugā, mu oyaderore āi, mūya wiigūe waaka! ārīyupu.

⁷ ĩgū irasū ārīmakū pégu, buadi āārādi wāgānugā, ĩgūya wiigūe waakōāyupu.

⁸ Masaka, ĩgū irasū waarīre ĩārā, ĩāgukakōāñūrā. Marīpure: “Ōātaria, mu turari masakure sīrī”, ārī, usuyari sīñūrā.

Jesús Mateore siiudea

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Puru Jesús iro merā waa, yure ĩābokami. Yu Mateo*, romano marā opure niyeru wajaseabosagu āārībū. Jesús, yu moārī taribugue doagure ĩā, yure: “Nāka, yu merā!” ārīmi. ĩgū irasū ārīmakū pégu, wāgānugā, ĩgū merā waakōābu.

¹⁰ Puru yaa wiigūe Jesús ĩgū buerā merā baaripoe wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama.

¹¹ ĩgūsā merā ĩgū baamakū ĩārā, fariseo bumarā gapu ĩgū buerārē sērēñāma:

—¿Nasirigu musārē buegu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ārīma.

¹² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Pūrīrī marīrā kūrīrimasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu ĩgūrē āmama.

¹³ Marīpuya werenirī gojadea pūgue ĩgūsā gojadeare buerā waaka! Āsū ārī gojasūdero āārībū iri pūguere: “Yure buremurā, waimurārē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerārē musā boponārī merā ĩāmakū gāāmea”, ārīmi Marīpu, ārī gojasūdero āārībū. “Ōārā āārā”, ārī gūñarārē siiugu aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, ārī gūñarā direta siiugu aarigū iribu, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, gūñarīrē gorawayuburo, ārīgū, ārīmi Jesús fariseo bumarārē.

Jesúre bererimarē sērēñādea

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Puru Juan masakare wāiyegu buerire tuyarā Jesúre sērēñarā ejama:

—Gua Marīpure buremurā berea. Irasū āārīmakū fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirā mu buerā gapu gua irirosū iriberi? ārīma.

* 9:9 Mateo pe wāi opayupu. ĩgūta Levī wāikuyupu.

15 Jesús Igúsārē yujumi:

—Sugu mojósiadi bosenu irimakū, Igū siiuanerā Igū merā āārīrā bujawerebirikuma. Puru Igūrē gajerā āāimākū, bujawereri merā bererākuma†.

16 Masaka maama suriro gasiro merā buguñerē seretúbirikuma. Irasū seretúmakū, maama gasiro Igūsā koeadero puru, tūāneeō, buguñerē wári gobe yeguenemomakū irikoa.

17 Waimarā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurige maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuro sērāturabiri ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmoko. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, ārīmi Jesús Igúsārē‡.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō Igūya surirore moāñagōrē taudea

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

18 Jesús Igúsārē wereripoe judío masaka nerērī wii opu Jesús puro eja, ñadukapuri merā ejamejā, Igūrē ārīmi:

—Yu magō daporata kōmoakōāmo. Igore muya mojō merā ñapeogu aarika! Irasirimakū, dupaturi okagokumo, ārīmi.

19 Igū irasū ārimakū pé, Jesús wāgānugā, Igū merā waami. Gua Igū buerāde Igū merā waabu.

20 Gua maague waaripoe sugo nomeō Jesús purupu gapu eja, Igūya suriro yuware moāñayupo. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugo āārīyupo.

21 Āsū āī gūñayupo: “Igūya surirore yu moāñarī merā dita yu pūrīrikari tarirokoa”, āī gūñayupo.

22 Igo moāñamakū péña, Jesús gāmenugā, igore iā, ārīmi:

—Gūñaturaka! Mu yure buremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa, ārīmi. Igū irasū ārimākūta, pūrīrī marīgō dujamo.

23 Puru Jesús Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagu, majīgō boadeore yāaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā buru ore, gainirārē bokaja,

24 Igúsārē āsū ārīmi:

—Wiriaka musā! Majīgō hoabemo. Kārīgō yāmo.

Igū irasū ārimakū pérā, Igūrē burima.

25 Jesús Igúsārē wiriadore, boadeo āārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeāyupu. Igū ñeāmākūta masābeja, wāgānugāyupo.

26 Masaka āārīperero iro āārīrā Jesús iriadea kerere pépereakōāñurā.

Jesús pérā koye iāmerārē taudea

27 Jesús iro āārādi wiriamakū, pérā koye iāmerā Igūrē gaini tuyama:

—David parāmi āārīturiagu, guare bopoñaka! ārīma.

28 Jesús, wiigue ñajāmākū, koye iāmerāde ñajāa, Igū purogue ejanugāma. Irasirigu Jesús Igúsārē sērēñami:

—¿Yu musārē koye iāmakū irimasirirē buremurī? ārīmi.

—Gua Opu, buremua, ārī yujuma.

29 Igūsā irasū ārimakū pégu, Igūsāya koyere ñapeomi:

—Musā buremurōsūta musārē iāmakū irigura, ārīmi.

30 Igū irasū ārimakū, Igūsā oārō iākōāma. Irasirigu Jesús Igúsārē ārīmi:

—Yu musārē taurire gajerārē werebirikōāka! ārīmi.

31 Igū irasū ārikerepuru, āārīperero iro marārē Jesús Igúsārē iriadeare werewasiripeokōāñurā.

Jesús werenibire werenimākū iridea

32 Koye iāmerā āārānerā iri wiire wiriaripoeta, gajerā sugu werenibi wātī ñajāsūdire Jesús puro āijama.

33 Jesús Igūrē iā, wātī Igūguere ñajādire béowiumi. Igū wātīrē béowiumākūta, werenibiradi wereninugāmi. Igū irasirimakū iārā, āārīpererā iāguka:

—Marī oō Israel nikūrē āsū irinorē neō iābiribu, ārīma.

34 Fariseo bumarā gapu Jesúre:

—Ī, wātēa opu turari merā wātēārē béowiumi, ārī werewuama.

Jesús masakare bopoñarī merā iādea

† 9:15 Jesús irire irasū ārigū: “Yu sugu mojósiadi bosenu irigu irirosū āārā. Yu buerā, mojósiadi siiuanerā irirosū āārīma. Irasirirā, purugue yu Igūsā merā āārībirimakū iārā, bujawereri merā bererākuma”, ārigū irimi. ‡ 9:17 Masaka, iripoeque iririkudeama, maama bueri merā buemorēduamakū iāgū, Jesús irasū ārīmi.

³⁵ Jesús ããrĩpereri makãrĩrẽ judío masaka nerẽrĩ wiirigie masakare buegorenagũ waami. Ōãrĩ kerere, Marĩpu Ìgũyarãrẽ doregu ããrĩrĩmarẽ buenami. Irasũ ããrĩmakũ, pũrĩrikurãrẽ ããrĩpereri gajerosũperi sĩrĩri oparãrẽ taunami.

³⁶ Masakare Ìãgũ, bopoñarĩ merã Ìgũsãrẽ Ìãmi. “Ìgũsã bujawererã, gũñaturamerã, oveja sugũ Ìgũsãrẽ korerimasũ opamerã irirosũ ããrĩma”, ãrĩ gũñayupu.

³⁷ Irasirigu ãsũ ãrĩmi guare Ìgũ buerãrẽ:

—Marĩpuare neõ pémerã, poeogie oteri ãka buribejadea irirosũ wãrã ããrĩma. Ìgũsãrẽ Ìgũyare weremurã gapu iri poeere moãrĩmasã irirosũ mérãgã ããrĩma.

³⁸ Irasirirã marĩ Opure iri poee opu irirosũ ããrĩgãrẽ: “Gajerã muyare weremurãrẽ iriuka!” ãrĩ sërẽka! ãrĩmi Jesús guare.

10

Jesús pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buedoregu pĩmurãrẽ beyedeã
(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Pupu Jesús guare pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã Ìgũ buerã ããrĩmurãrẽ siiu, guare Ìgũ turarire sĩmi, ããrĩpereri pũrĩrĩrẽ tau, wãtẽã masakare ñajãnerãdere béowiuburo, ãrĩgũ.

² ãsũ wãikurã ããrĩbũ gua Jesús beyenerã: Simón wãikugu ããrĩmĩ. Ìgũrẽta “Pedro” wãiyemi Jesús. Simón pagumu Andrés wãikumi. Gajigu Santiago ããrĩmĩ. Ìgũ pagumu Juan wãikumi. Ìgũsã Zebedeo pũrã ããrĩmã.

³ Gajerã Felipe, Bartolomé, Tomás ããrĩmã. Yu Mateo, romano marã opure niyeru wajaseabosarimasã ããrĩdi ããrĩbũ. Gajigu Santiago, Alfeo magũ ããrĩmĩ. Gajigu Tadeo ããrĩmĩ. Ìgũta Lebeo wãikumi.

⁴ Gajigu Simón, celote wãikuri bumũ ããrĩmĩ. Gajigu Judas Iscariote wãikugu ããrĩmĩ. Ìgũta Jesũre wẽjẽduarãguere Ìgũrẽ Ìmubu ããrĩmĩ.

Jesús Ìgũ buerãrẽ buedoregu iriudeã
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús guare Ìgũ buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarãrẽ turarire sĩ odo, ãsũ ãrĩ were iriumi:

—Judío masaka ããrĩmerã pũroguere waabirikõãka! Irasũ ããrĩmakũ, Samaria nikũma makãrĩguedere waabirikõãka!

⁶ Israel bumarã Marĩpuare masĩmerã, oveja dedirinerã irirosũ ããrĩrã puo gapu waaka!

⁷ Ìgũsãrẽ ãsũ ãrĩ wererã waaka: “Mérõ duyãã, Marĩpu Ìgũyarãrẽ doreri ejaburo”, ãrika!

⁸ Pũrĩrikurãrẽ tauka! Boanerãrẽ masũka! Kãmi boarãdere tauka! Wãtẽã masakare ñajãnerãrẽ béowiuka! Yu turarire musãrẽ wajamarĩrõ sĩa. Irasirirã, yu musãrẽ wajamarĩrõ sĩrõsũta wajamarĩrõ Ìgũsãrẽ tauka!

⁹ Waarã, neõ niyeru oro, plata, cobrere,

¹⁰ musãya aju ãiabirikõãka! Suri, sapatu musã sãñarĩ merã dita waaka! Tuariyukure ãiabirikõãka! Moãrĩmasã Ìgũsã moãrĩ waja merã wajata baama. Irasirirã musãrẽ masakare bueri waja baari musãrẽ sĩrãkuma.

¹¹ Makãrẽ ejarã, iri makã marã: “Ìta õãrõ irigu ããrĩmĩ”, Ìgũsã ãrĩgũ puo dujaka! Musã iro ããrĩrõpã Ìgũya wiire ããrĩka! Waarãgue iri wiire wirika!

¹² Iri wiire ñajarã, wii marãrẽ: “Marĩpu musãrẽ siuñajãrĩ sĩburo”, ãrĩ õãdoreka!

¹³ Musãrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãmakũ, Ìgũsãrẽ: “Marĩpu siuñajãrĩ sĩrĩ merã õãrõ ããrĩrikuka!” ãrika! Musãrẽ gããmemerã, i siuñajãrĩ merã ããrĩbirikuma.

¹⁴ Musãrẽ Ìgũsã ñeãbirimakũ, musã buerire péduabirimakũ Ìãrã, Ìgũsãya wiire, o Ìgũsãya makãrẽ wiriarã, nikũwera musãya guburigue tuadeare mojẽbẽoka, Ìgũsãrẽ wajamoãburire Ìmurã!

¹⁵ Diayeta musãrẽ werea. Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ Sodoma, Gomorra marãrẽ wajamoãrõ nemorõ musãrẽ gããmemerãrẽ wajamoãgukumi.

Jesũre buremurãrẽ gajerã ñerõ iriburire weredea

¹⁶ Yare õãrõ péka! Ovejare makãnúu marã diayéã guarã watopegue iriurosũ ñerã masaka watopegue musãrẽ iriua. Irasirirã õãrõ pémasĩka! Ìgũsã watopegue ñerõ iriro marĩrõ ããrĩrikuka!

¹⁷ Pémasĩka! Masaka musãrẽ Ìgũsã oparãrẽ wiarãkuma, musãrẽ wajamoãdorerã. Judío masaka Ìgũsã nerẽrĩ wiiriguedere musãrẽ tãrãrãkuma.

¹⁸ Irasũ ããrĩmakũ, musã yare buremurĩ waja, Ìgũsãya makãrĩ marã oparã puoogie, Ìgũsãya nikũ marã oparã puoogie ããrãrãkuma musãrẽ wajamoãdoremurã. Irasirirã musãrẽ iroogie ããmakũ, oparãrẽ, judío masaka ããrĩmerãdere yaa kerere wererãkoa musã.

¹⁹ Musārē oparā p̄rogue āīāmākū: “¿Naásū āīrārakuri ĩgūsārē?” āīrī gūñarıkubirikōāka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīp̄u gūñarī sīrī merā wererākoa.

²⁰ Irasirirā musā gūñarī merā werebirikoa. Marīp̄u, Ōāgū deyomarīgū merā musārē masīrī sīrī merā werenīrākoa.

²¹ Tripoere masaka, ĩgūsāyarā yure b̄remumakū ĩārā, ĩgūsārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā ĩgūsā pūrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Gajerā, ĩgūsā pagusāmarārē ĩāturi, oparāguere wējēdorerā wiarākuma.

²² Irasirirā masaka āārīperero i ūmu marā yure musā b̄remurī waja musārē ĩāturi doorākuma. Marīp̄u gapu yure piriro marīrō b̄remugūrē taugakumi.

²³ Su makā marā musārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta musārē werea. Āārīpereri Israel nikūma makārīrē musā b̄uegorena odoburo dupuyuro, yu āārīpererā tīgū Marīp̄u iriudi i ūmugue dupaturi aarigūkoa doja.

²⁴ Neō sugu b̄uegu, ĩgūrē b̄uegu nemorō āārībemi. Moāboerimasūde ĩgū opu nemorō āārībemi.

²⁵ Sugu b̄uegu ĩgūrē buedi irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Moāboerimasūde ĩgū opu irirosū dujaduamakū ōāgorāa. Masaka yure musā Opure: “Ī Beelzebú, wātēa opu āārīmi”, āārīrā, musā yaarādere ñerō āī werenīrākuma.

*Jesús: “¿Noārē güiri merā b̄remurō gāāmerī?” āīrī weredeā
(Lc 12.2-7)*

²⁶ Irasirirā musārē ñerō iriduārārē güibirikōāka! Āārīpereri gajerā ĩāberogue irideare, durirogue irideadere purugue masīsurokoa.

²⁷ Yu musārē masaka pēberogue weredeare ĩgūsā pérogue wereka! Yu musārē gajerā ĩāberogue werenīdeare makā dekogue buro busuro merā wereka!

²⁸ Musārē wējērā musāya dupu direta boamakū irirākuma. Musāya yujupūrārī gapure boamakū irimasībirikuma. Irasirirā güibirikōāka! Marīp̄u gapure güika! ĩgū gapu musāya dupu, musāya yujupūrārīrē peamegue béomasīmi. Irasirirā ĩgūrē güiri merā b̄remuka!

²⁹ Masaka pērā mirā wajarirā, su niyeru tīgā, mérōgā wajakarī tīgārē sīkuma. ĩgūsā mérōgā wajakukerepuru, Marīp̄u gapu ĩgūsārē ōārō koremi. ĩgūsārē: “Boaburo”, āībirikerepuru, neō sugugā yebague yuridija, boabemi.

³⁰ Marīp̄u āārīpereri musā āārīrikurire masīgū, musāya poarire: “Irikū āārā”, āīrī masīpeokōāmi.

³¹ Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīp̄u mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: “Masakare yure b̄remurīrē wereka!” āīrīdeā
(Lc 12.8-9)*

³² Sugu, masaka péuro: “Jesúyagu āārā”, āīrī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgū péuro ĩgūrē: “Yaagu āārīmi Ī”, āīrī weregura.

³³ Sugu yure masīkeregu, masaka péuro: “Īgūrē masībea”, āīrī weremakū, yude Yuru ūmugasigue āārīgū péuro: “Yude ĩgūrē masībea”, āīrī weregura, āīrīmi Jesús.

*Jesús: “Masakare gāme dukawarirākuma”, āīrī weredeā
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

³⁴ Irasū āīrī odo, masakare āsū werenemomi:

—Musā yure: “Īgū i ūmugue aarigū, masakare siuñajārī merā āārīmakū irigu aarimī”, āīrī güñabirikōāka! Irasirigu aarigū meta irību. Yu ejarita, masakare ĩgūsā basi gāme dukawarimakū yāa. Irasirirā surāyeri yure b̄remurākuma. Gajerā yure b̄renumerā gapu ĩgūsārē ĩāturirākuma.

³⁵ Sugu yure b̄remurī waja, ĩgū magū ĩgūrē ĩāturigukumi. Sugo yure b̄remurī waja, igo magō igore ĩāturigokumo. Sugo mūñekō yure b̄remurī waja, igo bepo igore ĩāturigokumo.

³⁶ Irasirirā su wii marā ĩgūsāyagu yure b̄remumakū ĩārā, ĩgūrē ĩāturirākuma.

³⁷ Sugu yure maīrō nemorō ĩgū pagusāmarā gapure maītarinugāgū, yaagu āārīmasībirikumi. Yure maīrō nemorō ĩgū pūrā gapure maītarinugāgūde, yaagu āārīmasībirikumi.

³⁸ Sugu yure tuyadurī waja curusague pábiatū wējēsūbu irirosū āārīkeregu, neō piriro marīrō yure tuyanikōāburo. Yure tuyaduabi, yaagu āārīmasībirikumi.

³⁹ Sugu i ūmugue ĩgū okarire maīgū, peamegue béosügukumi. Gajigu yure tuyari waja gajerā ĩgūrē wējēkerepuru, Marīp̄u gapu ĩgūrē taugakumi, ĩgū p̄rogue ĩgū merā āārīburo, āīrīgū.

*Jesús marī ūmugasigue wajataburire weredeā
(Mr 9.41)*

⁴⁰ 'Sugu musārē yaarārē òārō bokatīrīñēāgū, yudere bokatīrīñēāmi. Yure bokatīrīñēāgū, yure iriuidere bokatīrīñēāgukumi.

⁴¹ Marīpu ĩgūya kerere weregure òārī wajatamakū irigukumi. Sugu Marīpuya kerere weregū āārīrīrē ĩāmasī, ĩgūrē òārō bokatīrīñēāgū, ĩgū irirosū òārī wajatagukumi. Sugu gajigū ĩgū òāgū āārīrīrē ĩāmasī, ĩgūrē òārō bokatīrīñēāgū, ĩgū irirosū ĩgūde òārī wajatagukumi.

⁴² Sugu ubu āārīgū yure tuyagure gajigu ĩgūrē iritamuduagu deko yusari tīāmakū ĩāgū, Marīpu ĩgūdere òārō irigukumi, āri weremi Jesús.

11

Juan masakare wāiyerimasū ĩgū buerire tuyarārē Jesús puo iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)

¹ Jesús guare pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū buerārē irasū ārādero puu, Galilea nīkūge āārīrī makārī marārē buegorenagū waakōāmi.

² Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyupu. Irogue āārīgū, Cristo iriri kerere pégu, ĩgū buerire tuyarārē Jesúre āsū āri sērēñarā waaka:

³ —“¿Muta āārīrī, Cristo masakare taugu aaribu iriayupu, ĩgūsā ārīdi, o gajigure yūrākuri gua?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupu.

⁴ Irasirirā, Jesús puogugue ejarā, Juan sērēñadoredeare ĩgūrē sērēñama. Jesús ĩgūsārē yujumi: —Musā pérere, musā ĩārīrē Juārē wererā waaka!

⁵ Koye ĩābiranerā òārō ĩāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmpipū pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma.

⁶ “Yure buremurirē piribi, usayari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! ārīmi Jesús.

⁷ ĩgūsā waadero puu, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāmi:

—Musā masaka marīrōgue Juārē ĩārā waarā, gūigugue gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. ĩgū turabi, mirū tāborere wējēpuberosū āārībemi.

⁸ Irasū āārīmakū, musā ĩgūrē irogue ĩārā waarā, òārī surī sāñagūrē ĩārā waarā meta irikuyo. Òārī surī sāñarāno oparāya wiirigugue āārīkuma. Juan ĩgūsā irirosū āārībemi.

⁹ Musā irogue ĩgūrē ĩārā waarā, Marīpuya kerere weredupuyurimasārē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Diayeta Juan Marīpuya kerere weredupuyunerā nemorō āārīmi.

¹⁰ Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojasūdero āārībū Juan iriburire. Irasirīgū Marīpu ĩgū magūrē āsū ārīdi āārīmi:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimasārē iriugara mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībū.*

¹¹ 'Musārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neō sugu ĩgū nemorō yaamarē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkerepuu, sugu Marīpu umugasigugue āārīgūyagu gapu Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. āārīpererā nemorō ubu āārīgū āārīkeregu, masīgū āārīgukumi.

¹² Juan masakare wāiyedi buenugādeapogueta, daporaguedere masaka umugasigugue Marīpu ĩgūyarārē dorerogugue ñajāduarārē buro ñerō tarimakū yāma. ĩgūsā turari merā ĩgūsārē peremakū iriduarā iriadima.

¹³ Juan aariburo dupuyuro āārīpererā Marīpuya kerere weredupuyunerā ĩgūsā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere werenerā āārīmā.

¹⁴ Iripoegugue Marīpu ĩgūya gojadea pūgue: “Yaa kerere weredupuyurimasārē Elías irirosū āārībure iriugura”, ārīdi āārīmi. Juan irasū ārīsūdita āārīmi. Irire buremurō gāāmea.

¹⁵ Gāmpipūrī oparā, yu wererire òārō péka!

¹⁶ 'Masaka datora marā, ¿ñeémarāno irirosū āārīrī? Majīrā makā dekogue ĩgūsā merāmarā merā bira gaini doanirā irirosū āārīma. āsū āri gainīma:

¹⁷ “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bujawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, ārīma.

¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū pā baabiri, igui deko pāmudeare ĩiribirimi. ĩgū irasirimakū ĩārā: “Wātī ñajāsūdi āārīmi ĩ”, ārību musā ĩgūrē.

¹⁹ Puu yu āārīpererā tūgū baa, ĩirīmakū ĩārā: “Baapagu, ĩirīpagu āārīmi”, ārību. “Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā merāmu, ñerō irirā merāmu āārīmi”, ārību musā yure. Musā guare* buremubirikererā, gua iririre ĩārā: “Marīpu ĩgūsārē masīrī sīmi”, āri masībokoa, ārīmi Jesús.

Jesús makārī marārē ĩgūsā ĩgūrē buremubirire weredea
(Lc 10.13-15)

* 11:10 Mal 3.1 * 11:19 Jesús: “guare”, irasū ārīgū: “ĩgū basi iririre, Juan irideare”, ārīgū ĩrīmi.

²⁰ Puru Jesús iroma makārī marārē turimi. Īgūsā wāri Īgū Marīpu turari merā iririre iri Īmumakū Īākererā, Īgūsā ñerō iririre bujawerebiri, neō piribirima. Irasirigu Īgūsārē āsū ārīmi:

²¹ —Musā Corazīn marā, Betsaida marāde ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā ĩūrō Marīpu Īgū turari merā iri Īmurōsū iri Īmumakū Īārā, Īgūsā ñerō irideare piribonerā āārīmā. Īgūsā ñerō irideare buro bujawererire Īmurā, bujawererī suri sāña, nitirē dipuru weka mawasiripeobonerā āārīmā. Musā gapu Marīpu turari merā yu iri Īmurirē Īākererā, musā ñerō iririre neō piribeā.

²² Irasirigu musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē Īgū wajamoārīnu ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi.

²³ Musā Capernaum marāde: “Īmugasigue murīārākoa”, āri gūñadāa. Iroguere neō waabirikoa. Boanerā āārīrōgue bēodijusūrākoa. Sodoma marārē yu musārē Marīpu Īgū turari merā iri Īmuderōsūta iri Īmumakū, iri makā daporadere āārībokoa dapa.

²⁴ Irasirigu musārē werea. Marīpu āārīpererā ñerārē Īgū wajamoārīnu ejamakū, Sodoma marārē wajamoārō nemorō musā gapure wajamoāgukumi, musā ñerō iririre piribiri waja, ārīmi Jesús.

*Jesús: “Yu pñroque siuñajārā aarika!” ārīdea
(Lc 10.21-22)*

²⁵ Iripoere Jesús Īgū Pagure āsū ārīmi:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa. Mu ūmugasī marā, i nikū marā Opu āārā. Irasirigu: “Masītarinugārā, āārīpererire pēmasīa”, āri gūñarārē muyare masīmakū iribeā. Majīrā irirosū murē buremurā gapure muyare masīmakū yāa.

²⁶ Au, irasūta āārā. Mu gāamederosūta usuyari merā irasū yāa, ārīmi Jesús Īgū Pagure.

²⁷ Puru masakare āsū āri werenemomi:

—Yupu yure āārīpereri irimasīrīrē sīmi. Neō sugu masaku yu āārīkurire masībemi. Yupu dita yure masīmi. Neō sugu masaku Yupu āārīkurire masībemi. Yu dita Īgārē masīa. Yu Īgārē masīdorerārēde Īgārē masīma.

²⁸ Musā Marīpure tuyaduarā nukārī ūma oērā irirosū āārīrā yu puro aarika! Yu musārē siuñajārī sīgura.

²⁹ Musā yu iridoreri gapure irika! Yu iririkurire masīka! Yu musārē bopoñarī merā Īā, iritamugū āārā. Irasirirā yu iridorerire irirā, yu merā oārō siuñajārī bokarākoa.

³⁰ Yu iritamurō merā yaare musā irimakū diasabea. Irasirirā yu dorerire irirā, nukābiri kārāwūririre ūmarōsū āārīrākoa, ārīmi Jesús.

12

*Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Iripoere judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, gua Īgū buerā ūaboasīa, trigo yerire tārī koro baabu*.

² Gua irasirimakū Īārā, fariseo bumarā Jesúre āsū ārīma:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīnurē moādorebirerepuru, mu buerā irasū yārī? ārīma.

³ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—¿Iripoeguemu David, Īgū merāmarā merā ūaboagu, Īgū irideare musā buebiriri?

⁴ Īgū merāmarā merā Marīpuya wiigue ñajāa, Marīpu ĩūrō peyari pā duparure baadi āārīmi. Marīpu paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmi. David gapu paī āārībirikeregu, irire baagu, Marīpu ĩūrō Īgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmi.

⁵ Paia Marīpuya wiigue moārā, siuñajārīnurirē siuñajābema. Siuñajābirikererā, Marīpu dorerire tarinugābema. ¿Irire buebiriri musā, Marīpu Moisére doreri pīdea pūguere?

⁶ Musārē werea. Marīpuya wiire buremurō nemorō yu gapure buremurō gāamea.

⁷ Marīpu Īgūya werenirī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi: “Yure buremurā waimurārē wējē soepeomakū gāamebea. Gajerārē musā bopoñarī merā Īamakū gāamea”, ārīdi āārīmi. Musā irire pēmasīrā yu buerā ñerō iribirikerepuru, Īgūsārē: “Ñerō yāma”, āribirikoboa.

⁸ Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siuñajārīnurē masaka gajino Īgūsā iriburire doremasīa, ārīmi Jesús.

*Jesús mojō dīwewedire taudea
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)*

⁹ Irasū āri odo, waa, judío masaka nerērī wiigue ñajāmi.

* **12:1** Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībā: “Sugu masaku gajiguya poeogue waagū, Īgūya mojōrī merā trigo yerire tārī koro baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, āri gojasūdero āārībā.

¹⁰ Iro sugu masaku mojó dííweredi áärími. Irasirirá fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yámi”, ári weresáduarā, ígürē sérēñama:

—¿Siuñañajárinu áärímakū, sugu pūríríkugure taudoreri áärífi? áriima.

¹¹ Jesús yujumi ígüsārē:

—Siuñañajárinu áäríkerepuru, musāyagu oveja gobegue meēñajámakū iārā, ígürē ái wiukōākoa.

¹² Marípu sugu masakare, oveja nemorō maítarinugāmi. Irasirirá siuñañajárinurē masakare óārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yāa, áriimi.

¹³ Irasū ári odo, mojó dííweredire áriimi:

—Muya mojóre soeoka!

Ígüya mojóre soeomakūta, gaji mojó irirosū óārī mojó dujabu.

¹⁴ Ígü irasirimakū iārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisā, marí Jesúre wējērākuri?” ári gāme wereníñurā.

Iripooguema Marípuya kerere weredupuyudi Jesús ígü iriburire gojadea

¹⁵ Jesús ígüsā ígürē wējēduarire masi, waakōāmi. Ígü waamakū, wārā masaka ígürē tuyama. Irasirigu áärípererā pūríríkarārē taumi.

¹⁶ Ígüsārē taugu: “Yaamarē gajerārē werebirikōāka!” áriimi.

¹⁷ Jesús irasirigu, Marípuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta irimi. Ásū ári gojadi áärími:

¹⁸ Ásū áriimi Marípu: “Íi yure moáboegu, yu beyedi, yu maígü áärími. Ígü merā usuyāa. Óāgü deyomarígürē ígürē sígura. Irasirigu yu turari merā áärípererā masakare diayema iririre weregukumi.

¹⁹ Ígü guaseo, gainíbirikumi. Ígü makā dekogue buro gainígorenamakū neō pébirikuma.

²⁰ Turamerārē hopoñarí merā iā, iritamugukumi. Irasirigu, ígüsā miúmerēñu biu peaboadiñu irirosū áärímakū iāgü, peabéogu irirosū ígüsārē iribirikumi.

Bujawererārē gūñaturamakū irigukumi. Irasirigu, ígüsā síāgodiru yauboadiru irirosū áärímakū iāgü, yaubéogu irirosū ígüsārē iribirikumi. Ígü Opü ñajāburi dupuyuro ígüsārē irasirigukumi. Ígü Opü ñajādero puru, masakare diayema iririre irimakū irigukumi.

²¹ Irasirirá áäríperero marā ígü doreburire usuyari merā yūrākuma”, áriimi, ári gojadi áärími Isaías.[☆]

Jesúre: “Wātí turari opami”, ári werewuadea

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Puru masaka wātí ñajāsūdire Jesúre taudorerā áijama. Ígü wātí ñajāsūdi: wereníbi, koye iābi áärími. Ígüsā áijamakū iā, Jesús ígürē taumi. Ígü irasirimakū, óārō iā, wereními.

²³ Áärípererā masaka, ígü tarimakū iāgüka, ásū ári gāme sérēñama:

—¿Íi David parāmi áäríturiagu masakare taubu meta áäríkuri? áriima.

²⁴ Ígüsā irasū árimakū pérā, fariseo bumarā gapu ásū áriima:

—Íi wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi, áriima.

²⁵ Jesús ígüsā gūñarírē masísā, ígüsārē ásū áriimi:

—Su nikū marā ígüsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su makā marā, o su wii marā ígüsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

²⁶ Irasūta wātēa opu ígüyará wātēārē béowigu, ígü basita ígüyaráre dukawari pereakōāmakū iribokumi. Irasirigu, ¿noārē dorenemobokuri?

²⁷ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, ári werewuāa. Musā buerire tuyarā gapu wātēārē béowiuurā, ¿noā turari merā béowiuuri? Musā ígüsārē: “Marípu turari merā wātēārē béowiuma”, ári. Irasiriro musā yure werewuari diaye áäríbea.

²⁸ Yu Óāgü deyomarígü turari merā wātēārē béowiuu. Irasiriro Marípu ígüyaráre doreri musā puroguere ejasiāa, ári masísūa.

²⁹ Irire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masaku, turaguya wiire ígürē siapuroribirikeregu, ígü oparire émagü ñajāmasíbirikumi. Ígürē siadero purugue merē ígüyare émmasíkumi, áriimi[†].

³⁰ Irasū ári odo, ásū árinemomi:

—Yure gāāmemerā, yure iāturirā áäríima. Masakare yure siu neótamumerā, ígüsārē waawasirimakū irirā áäríima.

³¹ Musārē diayeta werea. Marípu áärípereri masaka ñerō iririre, ñerō ári wereníñidero kátimasími. Óāgü deyomarígürē ígüsā ñerō ári werenímakū tamerārē neō kátibirikumi.

☆ 12:21 Is 42.1-4 † 12:29 Jesús: “Wātí nemorō turagu áärā”, áriígu, irasū áriimi.

³² Yu āārīpererā tīgūrē Īgūsā űērō ārī werenimākū, Marīpu irire kātimasīmi. Ōāgū dey-omarīgū gapure Īgūsā űērō ārī werenimākū, irire neō kātibirikumi. Dapora, i űmu peredere puruguedere Īgūsā irasū ārīdeare neō kātibirikumi, ārīmi Jesūs.

*Yukure irigu duka merā ĩāmasīsūa, ārī weredea
(Lc 6.43-45)*

³³ Irasū ārī odo, Jesūs gaji keori merā buenemomi:

—Ōādi yuku ōārīrē dukakua. űedi yuku űērīrē dukakua. Yukure irigu duka merā ĩāmasīsūa.†

³⁴ Musā āña irirosū űērā āārā. Musā űērā āārīsīā, ōārīrē werenimasībea. Marī gūñarōsūta marī werenīrī wirikōāa.

³⁵ Ōāgū ōārī gūñarī opami. Irasirigu ōārīrē werenīmi. űegū űērī gūñarī opami. Irasirigu űērīrē werenīmi.

³⁶ Musārē werea. Marīpu āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, āārīpereri masaka noō gāāmerō werenīmoāmadeare ĩgūsārē masīmakū irigukumi.

³⁷ Musā ōārō werenīdea waja Marīpu musārē: “Waja opabema”, ārīgukumi. Musā űērō werenīdea waja musārē: “Waja opama”, ārīgukumi, ārīmi Jesūs fariseo bumarārē.

*Masaka űērā Jesūre Marīpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Paru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā ĩgūrē ārīma:

—Buegu, Marīpu turari merā guare iri ĩmuka! ārīma. “Īgū irire irimasībi, Marīpu iriudi meta āārīmi”, ārīduarā irasū ārīñurā.

³⁹ Jesūs yujūmi:

—Musā dapora marā masaka űērā, Marīpure gāāmemerā āārā. Musā yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorea. Musā irasiridorekereparu, Marīpuya kerere weredupuyudi Jonás irīdea dīreta weregura.

⁴⁰ Jonás urenu, ure űami waai wāguya paru poekague āārīderosūta yude āārīpererā tīgū urenu, ure űami yeba poekague āārīgukoa.

⁴¹ Irīpoegue Nīnive marā Jonás Marīpuya kerere weremakū pērā, ĩgūsā űērō irīdeare bujawere, ĩgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmā. Dapora yu Jonás nemorō masīgū ōdōgue musā merā āārā. Yu Marīpuya kerere werekereparu, musā űērō irīrikure bujawerebea. Irasirirā, Marīpu āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, Nīnive marā musā dapora marārē: “űegorabu”, ārīrākuma.

⁴² Marīpu āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, sugo irīpoeguemo Sabā nikū marā opo musā dapora marārē: “űegorabu”, ārīgokumo. Yoaromogue āārīkerego, ōdōgue i nikūgue aarīdeo āārīmō, marī űekūsāmarā opu Salomōn wārī masīrī merā wererire pēgo aarīgō. Dapora yu Salomōn nemorō masīgū ōdōgue musā merā āārā. Yu musā merā āārīkereparu, musā gapu yu wererire pēduabea, ārīmi Jesūs.

*Jesūs, wātī dupaturi masakugue űajārīmarē weredea
(Lc 11.24-26)*

⁴³ Irasū ārī odo, keori merā werenemomi doja:

—Wātī masakugue āārādi wiri, paru deko marīrōgue ĩgū siuñajāburore āmagorenagū waakumi.

⁴⁴ Irore bokabi, āsū ārī gūñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosū āārīmī. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajāgura doja”, ārī gūñakumi. Irasirigu ĩgūgue dupaturi goeñajāgū, gajino marīrī wii, ōārō āmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi.

⁴⁵ Irasirigu gajerā wātēa su mojomā pere gaji mojo peru pērēbejarā ĩgū nemorō űērārē siiu, ĩgūsā āārīpererā merā masakugue āārīnikōākumi. Irasirigu masaku ĩgū dupuyuro āārīrikudero nemorō űērō āārīkumi. Dapora marā Marīpure gāāmemerā, yure pēduamerā irasūta űērō waarākuma, ārīmi Jesūs.

*Jesūs pago ĩgū pagupūrā merā ĩgūrē ĩāgō ejadea
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)*

⁴⁶ Jesūs masakare wereripoe ĩgū pago, ĩgū pagupūrā merā ĩgū āārīrī wii disipuro ejayupo ĩgū merā werenīduago.

⁴⁷ Sugu igore ĩā, Jesūre weremi:

—Mupo, mu pagupūrā disipuro nīama, mu merā werenīduarā, ārīmi.

⁴⁸ ĩgū irasū ārīmakū pēgu, Jesūs ĩgūrē ārīmi:

—¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā? ārīmi.

⁴⁹ Irasū ārīgū, guare ĩgū buerārē soepu, āsū ārīmi:

† 12:33 Jesūs: “Yukure irigu duka merā ĩāmasīsūa”, ārīgū: “Marī, gajerā werenīrīrē pērā, ĩgūsā āārīrikurire masīa”, ārīgū irimi.

—Īīsā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma.

⁵⁰ Yupo ūmugasigwe āārīgū gāāmerīrē irirāno, yu pagumu, yu pagumo, yupo irirosū āārīma, āārīmi Jesūs.

13

Jesūs oterimasā keori merā buedea

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

- ¹ Irinuta Jesūs wiigwe āārādi ditarugwe waa, iri ditaru taro eja doami.
² Masaka wārā Īgū puro nerēmakū Īāgū, doódirugwe marīñajāa, eja doami. Āārīpererā masaka Īmparogwe dujanugāma Īgū buerire pémurā.
³ Irasirigū wāri keori merā Īgūsārē āsū ārī buemi:
 —Sugu oterimasū Īgūya oteri yerire meéwasirigū waakumi.
⁴ Īgū meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma.
⁵ Gaji yeri ūtayerikurogwe yurikoa. Iro sīmerērōgā nikū āārīmakū, iro yuriadea yeri mata puriadikoa.
⁶ Iri nikū sīmerērōgā āārīmakū, puriñajādi, puru abe asimakū, nugūrī marīsīā, nāi, boakōākua.
⁷ Gaji yeri pora watopegwe yurikoa. Pora gapu puritarimūrīa, oteri gapure wējēkōākua.
⁸ Gaji yeri ōārī nikūgwe yurikoa. Iri yeri puri, ōārō dukakūkua. Suñu cien yeri, gajīñu sesenta yeri, gajīñu treinta yeri dukakūkua.
⁹ Musā gāmpūrī oparā, yu wererire péduripka! āārīmi Jesūs.

Jesūs buerā Īgūrē: “¿Nasirigū keori merā bueri?” ārī sērēñabu

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

- ¹⁰ Puru gua Īgū buerā Īgū puro waa, Īgūrē sērēñabu:
 —¿Nasirigū masakare keori merā bueri? āārību.
¹¹ Jesūs guare yujami:
 —Marīpu Īgūyarārē doregu āārīrīrē, iripoegwe masībirideare musārē masīmakū yāmi. Gajerā Īgūrē buremumerā gapure irasiribemi.
¹² Īgūyare masīrānorē masīnemomakū irigukumi. Irasirirā wāro masīrī oparākuma. Gajerā Īgūrē buremumerā Īgūyare masīmerārē Īgūsā mérō masīadideare pēmasībirimakū irigukumi.
¹³ Irasirigū yu Īgūsārē keori merā buea. Īgūsā Marīpu iririre Īakererā, Īamasībema. Īgūyare pékererā, péduripbema. Neō pēmasībema.
¹⁴ Irasirirā Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta yāma. Āsū ārī gojadi āārīmī:
 Āsū ārīmi Marīpu: “Yaare pékererā, musā neō pēmasībea. Yu iririre Īakererā, musā neō Īamasībea.
¹⁵ Yaa werenīrīrē péduabirisīā, musā neō pēmasībea. Gāmpūrī pémerā, koye Īamerā irirosū āārā. Musā irasū āārīmerā, yaare Īamasī, ōārō pēmasībokoa. Yu pēmasīrī sīrīrē oparā yure buremubokoa. Irasirigū musārē taubokoa”, āārīmi Marīpu, ārī gojadi āārīmī Isaías.[☆]
¹⁶ Gua gapure āārīmi:
 —Musā gapu pēmasīa. Irasirirā usuyāa. Yu iririre Īārā, yu wererire pérā, yure buremua.
¹⁷ Diayeta musārē werea. Wārā iripoegwe marā Marīpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marīpura buremunerā musā dapora Īārīrē burō Īaduānerā āārādima. Irire Īaduakererā, irire Īābirinerā āārīmā. Musā dapora périre burō péduakererā, pébirinerā āārīmā.

Jesūs oterimasā keori merā Īgū bueadeare: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī weredea

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

- ¹⁸ Irasirirā ōārō péka! Yu oterimasū keori merā bueadeare musārē weregura. Iri āsū ārīduaro yāa. Marīpu ūmugasigwe āārīgū Īgūyarārē doreri kere, oteri yeri irirosū āārā.
¹⁹ Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pēmasībema. Maa buriri maa irirosū āārīma. Iri kerere péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātī aari, Īgūsā péadideare ēmapeokōāmi.
²⁰⁻²¹ Gajerā masaka ūtayerikuri yeba irirosū āārīma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Ōāgorāa”, ārī gūñama. Irire pékererā, oteri yeri ūtayerikurogwe yuriadero puru, puri, nugūrī puriñajābiriderosū waama. Mérōgā puru Īgūsā Marīpuyare péduari waja gajerā Īgūsārē ñerō irimakū Īārā, o ñerō tarisīā, mata Īgūyare pirikōāma.

²² Gajerā masaka porakari yeba irirosū āārīma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakarogue yuriadero p̄r̄u, pora gapu puritarimurīa wējēderosū, i ūmumarē burō gūñarikuma. Doebiridere burō gāāmenemoma. Irasirirā Marīp̄uyare kātima. Otedīñu duka marīdīñu irirosū dujama.

²³ Gajerā masaka ōārī nikū irirosū āārīma. Marīp̄uya kerere pérā, ōārō pémasīma. Irasirirā oteri yeri ōārī nikūgue yuriadero p̄r̄u, puri ōārō dukakaderosū ōārīrē yāma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dukakerosū irirā āārīma, āārīmi Jesús.

Jesús trigo otedea watopegue ñerī tā oteri keori merā buedea

²⁴ Jesús irasū āārī odo, gaji keori merā guare buemi:

—Marīp̄u ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu pooe opu Īgūya poeegue ōārī yerire otekumi.

²⁵ Su ñami merā āārīpererā kārīripoe Īgūrē ĩaturigu poeegue eja, Īgū trigo otedea watopegue ñerī tāre otekumi. Ote odo, waakōākumi.

²⁶ Trigo yeri puriwiriadero p̄r̄u, ñerī tāde purikoa. P̄r̄u trigo dukakukoa. Iri dukakumakū ĩārā, iri pooe opure moāboerimasā ñerī tā āārīmakū ĩamasikuma.

²⁷ Irasirirā iri pooe opure wererā waakuma:

—Gua opu, ĩnasiriro ōārī yeri direta maya pooe otesūdero āārīkerep̄aru, ñerī tāde puriyuri? āārīkuma.

²⁸ Īgūsā irasū āārīmakū pégu, āsū āārīkumi:

—Yure ĩaturigu iri ñerī tāre otekumi, āārīkumi.

Īgū irasū āārīmakū pérā, Īgūrē moāboerimasā sērēñakuma doja:

—ĪÑerī tāre gua taāseabēorā waamakū gāāmekuri mu? āārīkuma.

²⁹ —Taāseabirikōāka! Ñerī tāre taāsearā trigodere duuabokoa.

³⁰ Iri, ñerī tā merāta puri masākōāburo. Trigo ñaīmakū, gajerā duka seaboerimasārē āsū āārī iriugura: “Ñerī tāre taāseap̄rori, dupa dotori siaka, irire soemurā! P̄r̄u trigore seaka, irire yu durip̄iri wiigie durip̄imurā!” āārīgura, āārīkumi, āārīmi Jesús.

Jesús mostaza wāīkuri yegā puri masādea keori merā buedea

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Irasū āārī odo, gaji keori merā buemi:

—Marīp̄u ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri sugu masaku Īgūya poeegue suye oteriye mostaza wāīkuri yegārē oterosū āārā.

³² Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mērī yegā āārīkoa. Irasū āārīkerero, otemakū, p̄r̄u yukū wādi irirosū puri masākoa. Irasirirā wārā irigu dup̄arigie Īgūsāya surī suakuma, āārīmi Jesús*.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā buedea

(Lc 13.20-21)

³³ P̄r̄u gaji keori merā buemi:

—Marīp̄u ūmugasigie āārīgū Īgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugo nomeō pā duparure iribo, mērōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, āārīgō, irasirikumo. Irasiriro Marīp̄u Īgūyarārē doreri iri pā wemasārī morērī poga irirosū āārā, āārīmi*.

Jesús masakare keori merā buenadea

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i āārīpereri buerire weregu, keori merā dita buenami. Keori marīrō Īgūsārē buenabirimi.

³⁵ Irasirigu Marīp̄uya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āārī gojadi āārīmi Jesús masakare wereburimarē:

Keori merā weregukoa. Iri merā weregu, Marīp̄u i ūmurē iridero p̄r̄ugue marā neō masībirideare dapora marārē weregura, āārī gojadi āārīmi.*

Jesús ñerī tā, trigo otedea watopegue puri masādeare buenemodea

* **13:32** Jesús i kere merā buegu: “Marīp̄u ūmugasigie āārīgūārē būremurā mērāgā āārīnugākerep̄aru, p̄r̄ugue gajerā Īgūsā merā Īgūrē būremunugāmakū, wārā āārīrākuma; o sugu Marīp̄ure būremunugāgū, mērōgā būremurī opami. P̄r̄ugue, mostaza wāīkuri yegārē otedero p̄r̄u yukū wādi puri, masārōsū Marīp̄u iritamurī merā wāro Īgūrē būremurī opagakumi”, āārī buegu irimi. † **13:33** Jesús i kere merā buegu: “Marīp̄ure būremurā āārīperero i ūmuguerē Īgūyarārē doregu āārīrē masakare buerā waamakū, āārīpereri buri marā watopegue wārā irire pé, Īgūrē būremunugārākuma; o sugu Marīp̄ure būremunugāgū Marīp̄u Īgūyarārē doregu āārīrē buenīgā, Marīp̄u iritamurī merā Marīp̄u doreri direta iriduagakumi”, āārī buegu irimi. * **13:35** Sal 78.2

³⁶ Pura Jesús masakare seretu odo, wiigüe ñajāmi. Īgū ñajāmakū ĩā, gua ĩgū buerā ĩgū purogue ñajāa, ĩgūrē sērēñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerī tā puri masādea keorire werenemoka! ¿Naásū āriđuaro iriari? āriḅu.

³⁷ Gua irasū ārimakū pégu, Jesús yujumi:

—Yu āārīpererā tīgū, iri pooe opu ōārī yeri otedi irirosū āārā.

³⁸ Poee gapu i ūmu irirosū āārā. Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmurā gapu ōārī yeri irirosū āārīma. Wātīyarā ñerī tā irirosū āārīma.

³⁹ Wātī poee opure ĩaturigu irirosū āārīmi. I ūmu pererīnu iri otedea dakare searīnu irirosū āārā. Marīpure wereboerā, poee opure duka seaboerīmasā irirosū āārīma.

⁴⁰ Iri ñerī táre ĩgūsā taáseadeare peamegue soebéoderosūta i ūmu pererīnu ejamakū waarokoa.

⁴¹ Irasū waaripoe yu āārīpererā tīgū, yure wereboerārē iriugukoa. Irasirirā ĩgūsā masakare ñerī irimākū irirārē, Marīpu dorerire tarinugārādere neeōrākuma.

⁴² Neeō odo, perebiri peamegue ĩgūsārē béorākuma. Irogue buro pūrīsūrā ĩgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma.

⁴³ Marīpu gāāmerīrē irirā gapu ūmugasigüe ĩgūyarārē dorerogue āārīrā, abe ūmumu irirosū gosewasirirākuma. Musā gāmpūrī oparā, yu wererire péduripika!

Jesús wáro niyeru yáapídea keorī merā buedea

⁴⁴ Gaji musārē werea. Marīpu ūmugasigüe āārīgū ĩgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu masakū wáro niyeru gajiguya nikū poekague yáapídeare bokakumi. Irire bokagu, buro usuyakumi. Irasirīgū ĩgū bokadeare buro gāāmesīā, dupaturi yáapikōākumi doja. Irasirīgū āārīpereri ĩgūyare gajerārē duakumi. ĩgū duadea waja merā iri nikūrē wajarikumi*.

Jesús perla wāikuriye keorī merā buedea

⁴⁵ Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigüe āārīgū ĩgūyarārē doreri i irirosū āārā. Sugu wajarīmasū wajapari yeri perla wāikuri yerire āma wajarīduakumi.

⁴⁶ Iri yerire āmagú, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere buro gāāmesīā, āārīpereri ĩgūyare duakumi. ĩgū duadea waja merā iri yere wajarikumi.

Jesús buidī keorī merā buedea

⁴⁷ Gaji musārē werea doja. Marīpu ūmugasigüe āārīgū ĩgūyarārē doreri, waai wējērīmasā buidī meéyo, āārīpererā waai āārīrāku ñeārō irirosū āārā.

⁴⁸ ĩgūsāya buidire waai uturimākū ĩārā, waai wējērīmasā ĩmparogue tūāmajā, waairé beyekuma. Ōārā waairé ĩgūsāya puuirigüe seasākuma. Ñerārē béokōākuma.

⁴⁹ I ūmu pererīnu āārīmakū, masakare āsūta waarokoa. Marīpure wereboerā ōārārē, ñerārē beyerā aarirākuma.

⁵⁰ Beye odo, ñerārē perebiri peamegue béorākuma. Irogue buro pūrīsūrā ĩgūsāya guikare kūrīduútú orerākuma, ārimi Jesús.

Jesús iripoeguema buerire, maama bueridere weredea

⁵¹ Pura guare sērēñami:

—¿Ī āārīpererire pémasīrī musā? ārimi.

—Éū, pémasīā, ārī yujubu.

⁵² Gua irasū ārimakū, ārimi:

—Sugu Moisés gojadeare buerīmasū Marīpu ūmugasigüe āārīgū ĩgūyarārē doregu āārīrīmarē masīgū, wii opu irirosū āārīgukumi. Irasirīgū wii opu, iripoegüe ĩgū opadeare, maama ĩgū oparidere āiwiugu irirosū, maama buerire, iripoeguema bueridere ōārō masīrī merā weregukumi, ārimi Jesús guare.

Jesús Nazaretgüe goedujádea

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús iri keorī merā were odo, iro āārādi waa,

⁵⁴ ĩgū masādea makāgüe ejami. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigüe buemi. Masaka, ĩgū buemakū pérā, pégukakōāma. Āsū ārī gāme werenīma:

—¿Noógüe bueyuri, ĩi iropā masību? ¿Nasirisīā, iri ĩmurīrē irimasīyuri?

⁵⁵ ĩi taboa moādi magū āārīmi. ĩgū pago María wāikumo. Santiago, José, Simón, Judas ĩgū pagupūrā āārīma.

⁵⁶ ĩgū pagupūrā nomede i makā marāta āārīma. ĩgū marī irirosū āārīkeregū, ¿nasirisīā, i āārīpererire masīrī? ārimi.

* 13:44 Jesús i kere merā buegu: “Masaku āārīpereri ĩgūyare gāāmerō nemorō Marīpuyare gāāmegū āārīkumi”, ārī buegu irimi.

⁵⁷ Irasirirā ĩgūrē b̄remuduabirima. Jesúŝ gapu ĩgúsārē ā̄rĩmi:

—Ā̄rĩpererogē sugu Marĩp̄ya kerere weredupuyugure gajerā b̄remuma. ĩḡya nikū marā, ĩḡya wii marā gapu ĩgūrē b̄remubema, ā̄rĩmi.

⁵⁸ Irasirigu Jesúŝ, ĩgúsā ĩgūrē b̄remubirimakū ĩāgū, iri makārē wári Marĩp̄u turari merā iri ĩmubirimi.

14

Juan masakare wā̄yerimasū boadea

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Iripoere Herodes Galilea nikū marā opu, Jesúŝ iriri kerere p̄yupu.

² Irire p̄gu, ĩgūrē moāboerārē ā̄sū ā̄rĩyupu:

—ĩgū irire irasū irigu, Juan masakare wā̄yerimasūta boadigue masādi ā̄rĩkumi. Irasirigu wári iri ĩmurĩrē irikumi, ā̄rĩyupu.

³ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpo Herodías wā̄ikugore ēma, marāpokumakū ĩāgū,

⁴ ā̄sū ā̄rĩdi ā̄rĩmi:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marĩp̄u dorerire tarinugāgū yāa, ā̄rĩdi ā̄rĩmi. Irasirigu Herodes ĩgūrē ñeā, peresu iridi ā̄rĩmi.

⁵ ĩgū Juārē w̄ej̄ēduadi ā̄rĩmi. Judío masaka gapu: “Ī Juan Marĩp̄ya kerere weredupuyuri-masū ā̄rĩmi”, ā̄rĩ gūñanerā ā̄rĩmā. Irasirigu Herodes: “Juārē yu w̄ej̄emakū yu merā guabokuma”, ā̄rĩgū, ĩgúsārē gūidi ā̄rĩmi.

⁶ P̄ru Herodes ĩgū deyoadea bosenu irigu iridi ā̄rĩmi. ĩgū irasiririnārē Herodías magō ĩgū siuanerā ĩūrō baya ĩmudeo ā̄rĩmó. Igo baya ĩmumakū ĩāgū, Herodes b̄uro usuyadi ā̄rĩmi. Irasirigu igore:

⁷ “Ā̄rĩgatoro marĩrō, mu yure s̄er̄er̄inorē s̄igura”, ā̄rĩdi ā̄rĩmi.

⁸ ĩgū irasū ā̄rĩmakū p̄go, igo pagore: “¿Ñēenorē s̄er̄egokuri yu?” ā̄r̄ideo ā̄rĩmó. Irasirigo igo pago s̄er̄edoreaderosūta ĩgūrē s̄er̄edeo ā̄rĩmó:

—Juan masakare wā̄yerimasūya dipurure dititá, soropa wáripa merā ĩḡya dipurure yure sika! ā̄r̄ideo ā̄rĩmó.

⁹ Igo irasū ā̄rĩmakū p̄gu, Herodes b̄uro bujaweredi ā̄rĩmi. ĩgū siuanerā p̄uro: “Ā̄rĩgatoro marĩrō, mu yure s̄er̄er̄inorē s̄igura”, ā̄rādi ā̄r̄is̄iā, guyas̄ir̄igū, igore: “Murē s̄ibirikoa”, ā̄r̄imas̄ibiridi ā̄rĩmi. Irasirigu, igo ĩgūrē s̄er̄er̄osūta iridi ā̄rĩmi.

¹⁰ Irasirigu, ĩḡyagu surara Juan peresugue ā̄r̄igū p̄uro waa, ĩḡya dipurure dititádi ā̄rĩmi.

¹¹ P̄ru soropa merā ĩḡya dipurure ā̄ri, Herodías magōrē wiadi ā̄rĩmi. ĩgū wiamakū ñeā, igo pagore ā̄ri s̄ideo ā̄r̄imó.

¹² Juan boadero p̄ru, ĩgū buerire t̄yanerā ĩḡya dupure ā̄iwāgā, yāarā waanerā ā̄rĩmā. Yāa odo, Juan boadeare Jesúre wererā ejama.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Juārē w̄ej̄ēadea kerere p̄gu, Jesúŝ doódirugue murĩñajāa, masaka marĩrōgue gua ĩgū buerā merā waakōāmi. ĩgū irogue waarire p̄erā, masaka ĩgúsāya makārĩrē wiri, ĩgū dupuyuro maague waa, ejasianerā ā̄rĩmā.

¹⁴ Gua ditaru gaji koepugue taribujaja, Jesúŝ doódirugue s̄añ̄adi majānugā, wārā masakare bokajami. Irasirigu ĩgúsārē bopoñarĩ merā ĩā, p̄ur̄irikurā ĩgúsā ā̄rianerārē taumi.

¹⁵ Naĩmejāwāgāripoe gua Jesúŝ buerā ĩgū p̄uro waa, ā̄sū ā̄r̄ib̄u ĩgūrē:

—Naĩmejārōgue yāa. Oō masaka marĩrōgue ā̄arā. Irasirigu masakare waadorea! Makār̄igue ĩgúsā baaburire wajarirā waaburo, ā̄rādib̄u.

¹⁶ Gua irasū ā̄rĩmakū p̄gu, Jesúŝ ā̄rĩmi:

—Waabirikōāburo. Musā ĩgúsārē baari s̄ika! ā̄rĩmi.

¹⁷ Gua ĩgūrē ā̄r̄ib̄u:

—Su mojōma pā duparu, waaĩdere p̄erāta opāa, ā̄r̄ib̄u.

¹⁸ —Irire yure ā̄rika! ā̄r̄imi Jesúŝ.

¹⁹ P̄ru masakare tā weka doadorem̄i. Irasirigu su mojōma pā duparure, p̄erā waairē ā̄i, ā̄mugasigue ĩāmu, Marĩp̄ure: “Murē usuyari s̄iā”, ā̄r̄imi. Ā̄ri odo, iri pā duparure pea, guare ĩgū buerārē s̄imi masakare gueredoregu. Irasirirā gua ĩgúsārē irire guereb̄u.

²⁰ Irasirirā ā̄r̄ipererā baayapiakōāma. P̄ru ĩgúsā baaduādeare pe mojōma pere su gubu peru p̄er̄ebejari puuirigora seasā, utaudobob̄u.

²¹ Iro baanerā: nome, maj̄rā keoñā marĩrō ā̄ma direta keomakū cinco mil gora ā̄r̄imā.

Jesús deko weka waadea

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Puru Jesús gua Igü buerärê doódirugue marĩñajãdore, ditarugue Igü dupuyuro taribu-jadoremi. Igü gapu irogue dujami dapa masakare seretubu.

²³ Seretu odo, buúru wekague sugata waayupu Marĩpue sêrêgü waagú. Ñami ejaripoe sugata aarĩyupu iroguere.

²⁴ Gua gapu ditaru dekogue aarĩbú. Mirú buro waabu. Irasiriro makürí doódirure pátupaukõábu. Irasirirã taribujabiribu dapa.

²⁵ Puru ágãbo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gua purogue deko weka aarimí.

²⁶ Igü deko weka aarimakú, gua Igürê ñamasibirisã, ñagukakõábu. Güiri merã: “Masaku boadi wãtĩ aarĩmí”, arĩ gainibu.

²⁷ Gua güimakú ñagü, Jesús guare ãsü arĩmi:

—Güñaturaka! Yuta aarã. Güimerãta! arĩmi.

²⁸ Igü irasü arĩmakú pégu, Pedro arĩmi Igürê:

—Mu, yu Opu aarĩgü, yure deko weka waa, mu purogue aaridoreka! arĩmi.

²⁹ —Jáu, aarika! arĩmi Jesús.

Irasü arĩmakú pégu, Pedro doódirugue sãñadi dujinagã, deko weka Jesús purogue waami.

³⁰ Igü irasü waakeregu, mirú buro wêjêpumakú ñagü, güigorami. Irasirigu mirĩdijagu:

—Yu Opu, yure tauka! arĩ gainimí.

³¹ Igü irasü arĩmakúta, Jesús Igüya mojóre ñeã: “Yure mérögã buremurĩ opáa. ¿Nasirigu yure buremuturaberĩ?” arĩmi.

³² Puru Jesús Pedro merã doódirugue aari, marĩñajãmakú, mirú waadea toeakõábu.

³³ Irasü waamakú ñarã, gua doódirugue aarĩrã ñadukupuri merã Jesús puro eja doa, Igürê:

—Mu diayeta Marĩpu magü aarã, arĩ buremubu.

Jesús Genesaret marãrê pürĩrikurãrê taudea

(Mr 6.53-56)

³⁴ Puru taribujaja, Genesaret* wãikuri nikügue ejabu.

³⁵ Iro marã Jesure ñamasisã, aarĩpererã iro aarĩrãrê Igü ejari kerere wereñurã. Irasirirã aarĩpererã pürĩrikurãrê taudorerã Igü purogue añjama. Igürê ãsü arĩ sêrêma:

³⁶ —Muya suriro yuwa direta Igüsãrê moañadorea! arĩma. Irasirirã aarĩpererã pürĩrikurã Igüya surĩrore moañanerã Igüsã sirĩrĩ opadeare tarisüma.

15

Masakare ñerã waamakú iririre bueadea

(Mr 7.1-23)

¹ Puru surãyeri fariseo bumarã, Moisés gojadeare buerimasãde Jerusalêgue aarãnerã Jesús puro eja, Igürê sêrêñama:

² —¿Nasirirã mu buerã, marĩ ñeküsamarã iriunaderosü iriberi? Marĩ ñeküsamarã baaburi dupuyuro mojókoederosü iribema, arĩma.

³ Jesús Igüsãrê yujumi:

—Yude musãrê sêrêñagura. ¿Nasirirã Marĩpu doreri gapure irirono irirã, musã ñeküsamarã iriunadeare yãri?

⁴ Marĩpu ãsü arĩdi aarĩmí: “Mupure, mupore buremuka! Sugu Igü pagusãmarãrê ñerõ werenigü wêjêdoresügukumi”, arĩdi aarĩmí.

⁵ Igü irasü arĩkerepura, musã gapu masakare Igüsã pagusãmarãya aarĩburire buerã, ãsü arã: “Sugu Igü pagure, o Igü pagore: ‘Yu musãrê siboadeare Marĩpue sipëokõábu. Irasirigu musãrê iritamumasibirikoã’, arĩmakú õãgorãa”, arĩ buea.

⁶ Irasü buerã, masakare Igüsã pagusãmarãrê iritamubirimakú, Marĩpu dorerire ubu ñabéomakú yãa, musã ñeküsamarã iriunadeare irituyadorerã.

⁷ Masaka iürõ dita õarõ yãa musã. Igüsã ñaberogue ñerõ iririkurã aarã. Iripoegue Marĩpuya kerere weredupuyudi Isaiás diayeta gojadi aarĩmí musã irigatorire gojagu. ãsü arĩ gojadi aarĩmí:

⁸ Ñisã masaka Igüsãya disi merã yure õarõ werenikererã, Igüsãya yujupürãrĩgue yure neõ buremubema.

⁹ Irasiriro Igüsã yure buremurã nererĩ wajamãa. Igüsã bueri, yu doreri meta aarã. Masaka doreri aarã, arĩ gojadi aarĩmí, arĩ yujumi Jesús fariseo bumarãrê.*

¹⁰ Irasü arĩ odo, masakare Igü puro siiu, ãsü arĩmi:

—Yu wererire õarõ pékũnú péka!

* 14:34 Genesaret wãikuri nikü, Galilea wãikuri ditaru turo aarĩyuro. * 15:9 Is 29.13

¹¹ Sugu masakuya disigue baari ñajāri, Īgūrē ñegū waamakū iribea. Īgūya disigue wiriri gapu, Īgūrē ñegū waamakū yāa, ārimi.

¹² Īgū irasū ārādero puru, gua Īgū buerā Īgū puro waa, Īgūrē āribu:

—¿Mu masīri? Mu irasū ārādeare pérā, fariseo bumarā guakōāma, āribu.

¹³ Gua irasū ārimakū, Jesús āsū āri yujumi:

—Yupu umugasigie āārīgū āārīpereri Īgū otebirideare nugūrī merāta duua béogu irososū Īgūsārē bēogukumi.

¹⁴ Irasirirā Īgūsārē irasū iākōāka! Īgūsā Marīpuyare masībirikererā, gajerā Īgūyare masīmerārē buema. Irasirirā koye iāmerā gajerā koye iāmerārē tūadupuyurā irososū āārīma. Sugu koye iābi gajigu koye iābire tūadupuyuwāgāgū, Īgūsā pērāgueta gobegue meēñajākōārākuma, ārimi Jesús.

¹⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro gapu Jesúre ārimi:

—Guare wereka! Masaku Īgūya disi wiriri keori, ¿naasū āriđuaro yāri? ārimi.

¹⁶ Jesús yujumi:

—¿Musāde pémasīberi dapa?

¹⁷ Āārīpereri marī baari, marīya disigue ñajāa, parugue waa, puru tariwereakōāa.

¹⁸ Masaka werenīri, Īgūsāya disi wiriri āārā. Īgūsā gūñarīgue ñerīrē oparā ñerō werenīma. Iri Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

¹⁹ Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā āsū āārīma. Ñerī gūñarā, masakare wējēbēorā, gajigu marāpo, gajegu marāpu merā ñerō irirā, āma nome merā, nome āma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, ārīgatorā, masakare ñerō kere wererā āārīma.

²⁰ Iri ñerī Īgūsā gūñarīgue opari, Īgūsārē ñerā waamakū yāa. Masaka Īgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoebirimakū, Īgūsārē ñerā waamakū iribea, ārimi Jesús.

Judío masako āārībeo Jesúre b̄remudea

(Mr 7.24-30)

²¹ Puru Jesús Tiro, Sidón wāikuri makārī āārīrōgue waami.

²² Irogue ejamakū, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue āārīgō Jesús puro gainjamo:

—Yu Opu, David parāmi āārīturiagu yure bopoñaka! Yu magō wātī ñajāsūdeo buro ñerō tarigo yāmo, ārimo.

²³ Igo irasū ārimakū pékeregu, Jesús igore yujubirimi. Irasirirā gua Īgū buerā Īgūrē āribu:

—Waadoreka igore! Marīrē ñerō gainī tuyawāgārimo, āribu.

²⁴ Gua irasū ārimakū pégu, Jesús igore ārimi:

—Yupu yure, Israel bumarā oveja dedirinerā irososū āārīrā direta iritamudoregu iriumi, ārimi.

²⁵ Igo Israel bumo āārībirikerego, Jesús guburi puro ñadukupuri merā ejamejā, āsū ārimo:

—Yu Opu, yure iritamuka! ārimo.

²⁶ Jesús igore yujumi:

—Wii opu Īgū pūrā baarire ēma, diayēare ejomakū oābea, ārimi.

²⁷ Īgū irasū ārikerepuru, igo gapu Īgūrē ārimo doja:

—Yu Opu, irasū āārīkerepuru, diayēa gapu wii marā baawasiridijurire baaboema, ārimo.

²⁸ Igo irasū ārimakū, Jesús igore yujumi:

—Mu yure b̄remurī opataria. Mu sērērōsūta waarokoa, ārimi.

Īgū irasū ārīripoeta, igo magōguere wātī ñajādi wiriakōāyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

²⁹ Jesús irogue āārādi waa, Galilea wāikuri ditaru turo tariwāgāmi. Puru buúrugue murīa, eja doami.

³⁰ Īgū iro doamakū, wārā masaka ejama. Waamasīmerārē, koye iāmerārē, werenīmasīmerārē, poyarimasārē, wārā gajerā pūrīrikurārē Īgū puro āijapīma. Irasirigu Jesús Īgūsārē taumi.

³¹ Irasirimakū iārā, masaka iāgukakōāma. Werenīmasībirinerā werenīmakū iārā, poyarimasā āārīñerā tarimakū iārā, waamasībirinerā waamasīmakū iārā, koye iābirinerā iāmakū iārā, iāgukakōāma. Irasirirā Marīpure: “Marī Israel bumarā Opu, turatarigu āārīmi”, āri, usuyari sīma.

Jesús cuatro mil āmarē baari ejodea

(Mr 8.1-10)

³² Puru Jesús guare Īgū buerārē siiu, ārimi:

—Īisā masakare bopoñarī merā iāa. Yu merā urenugora āārīsīama. Īgūsārē baari pereakōāa. Īgūsārē ua merā Īgūsāya wiirigue goedujāmakū gāmebirikoa. Īgūsā baamerāta waarā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārimi.

- ³³ Īgū irasū ārimakū, gua Īgū buerā Īgūrē āribu:
 —¿Nasirisīā, marī ōō masaka marīrōgue īsā wārā masaka baaburire bokabokuri? āribu.
- ³⁴ Jesús guare sērēñami:
 —¿Diiku pā duparure opari musā? ārimi.
 —Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu, irasū āārimakū waaī mērāgā opāa, āri yujubu.
- ³⁵ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore,
³⁶ su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure, waaigādere āi, Marīpūre usuyari sīmi. Odo, pā duparure, waaigādere pea, guare sīmi. Irasirirā gua irire masakare guerebu.
- ³⁷ Irasirirā āārīpererā irire baayapiakōāma. Pūru Īgūsā baaduāadeare su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuirigora seasā, utaudobobu.
- ³⁸ Iro baanerā: nome, majīrā keoñā marīrō ūma direta keomakū, cuatro mil gora āārimā.
- ³⁹ Pūru Jesús masakare seretu odomakū, doodirugue marīñajāa, Magdala wāikurogue Īgū merā waakōābu.

16

Fariseo bumarā, saduceo bumarā Jesúre Marīpū turari merā iri imudoredea
 (Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Jesús Magdala wāikurogue ejadero pūru, fariseo bumarā, saduceo bumarā Īgūrē iārā ejarā: “Marīpū turari merā iri imurīrē irika!” ārima. “Īgū irire irimasībi, diayeta Marīpū iriudi meta āārīmi”, āriduarā, irasū ārima.

² Jesús gapu Īgūsārē yujumi:
 —Musā ñamika abe ōārō diiañajāmakū iārā: “Ōārī ñami āārīrokoa”, ārā.
³ Boyoripoe ñipimakū iārā: “Dekonū āārīrokoa”, ārā. Ūmarōmarē iārā: “Āsū waarokoa”, āri masā. Irire ōārō masīkererā, inu Marīpū turari merā yu iri imurī gapure iārā, neō ōārō pémasībea.

⁴ Dapora marā masaka ñerā, Marīpūre gāamemerā āārīma. Yure Marīpū turari merā gajino iri imudorema. Īgūsā irasiridorekererū, Marīpūya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura, ārimi.
 Irasū āri odo, Īgūsārē béowāgā, gajerogue waakōāmi.

Jesús fariseo bumarā, saduceo bumarā ñerī buerire werede
 (Mr 8.14-21)

- ⁵ Pūru gua ditarugue taribujarā, pārē kātikōānerā āārībū.
⁶ Irasirigu Jesús guare ārimi:
 —Fariseo bumarā, saduceo bumarā Īgūsā pā wemasārī morērīrē ōārō pémasīka! ārimi.
- ⁷ Īgū irasū ārīrīrē gua gapu pémasībiribu. Irasirirā gua basi gāme āsū āri werenību:
 —Marī pārē āribiradeare Īgū, irasū ārikumi, āribu.
- ⁸ Gua irasū ārīrīrē masīsīā, guare sērēñami:
 —¿Nasirirā: “Pārē āribirabu”, āri gāme werenīrī musā? Yure mērōgā buremurī opāa musā.
- ⁹ ¿Musā pémasīberi dapa? ¿Yu cinco mil ūmarē su mojōma pā duparure dukawa ejodeare gūñaberi musā? Īgūsā baayapiadero pūru, ¿diiku puuirigora Īgūsā baaduāadeare musā seasā utaudobori?
- ¹⁰ ¿Pūru yu su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pā duparure dukawa, cuatro mil ūmarē ejodeadere gūñaberi musā? Īgūsā baayapiadero pūru, ¿diiku puuirigora Īgūsā baaduāadeare musā seasā utaudobori?
- ¹¹ ¿Nasirirā musā yu wererire pémasīberi? Yu: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārī morērīrē ōārō pémasīka!” ārīgū, pārē ārīgū meta iriabu, ārimi.
- ¹² Īgū irasū ārimakū pérā, gua pémasību. Pā wemasārī morērīrē ārīgū meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ārigatori merā bueri gapure: “Ōārō pémasīka!” ārīgū irimi.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, āri werede
 (Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

- ¹³ Pūru Jesús Cesarea Filipo wāikuri makā pūrogue waami. Irogue eja, guare Īgū buerārē sērēñami:
 —Masaka yure āārīpererā tīgūrē, ¿naásū āri gūñarī? ārimi.
- ¹⁴ Gua Īgūrē yujubu:
 —Surāyeri murē: “Juan masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārima. Gajerā: “Eliás āārīmi”, gajerā: “Jeremías āārīmi, o gajigu Marīpūya kerere weredupuyurimasū āārīmi”, ārima, āribu.
- ¹⁵ Irasū ārimakū, Jesús guare sērēñami:
 —Musākoa yure, ¿naásū āri gūñarī? ārimi.

16 Īgū irasū ārimakū pégu, Simón Pedro Īgūrē ārimi:

—Mu, Marīpu iriudi, Cristo āārā. Marīpu okanīgū magū āārā mu, ārimi.

17 Irasū ārimakū, Jesús Īgūrē yujumi:

—Simón, Jonás magū, mu yure yujuri, masaka murē weredea meta āārā. Yuru umugasigue āāīgū irire murē masimakū yami. Irasirigu mu usuyari opā.

18 Murē werea. Mu “Pedro”^{*} wāikua. I ūtāye weka turari wiire iriboderosū yu mu merā yaarārē yure buremuturarā āārimakū irigukoa. Irasirigu wātī Īgū turari merā yure buremurārē neō tarinugābirikumi.

19 Yu murē Marīpu Īgūyarārē doreroguema sawire sigukoa, mu iroguemarē iridoburire. Irasirigu mu Marīpu umugasigue āāīgū dorerosūta: “I umugueere āsū waabirikōāburo”, ārimakū, irire waabirimakū irigukumi. Mu Īgū dorerosūta: “I umugueere āsū waaburo”, ārimakū, irire waamakū irigukumi, ārimi Jesús.

20 Jesús irasū ārādero puru, guare ārimi:

—Gajerā masakare yure: “Marīpu iriudi, Cristo āārimi ī”, āri werebirikōāka! ārimi.

Jesús Īgū boaburire weredea

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

21 Īgū irasū ārimakū merāta Jesús guare Īgū buerārē Īgū boaburire werenugāmi:

—Yure Jerusalēgue waarō āārā. Irogue marā: judío masaka murā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure burō ñerō tarimakū irirākuma. Yure wējērākuma. Īgūsā irasirikerepuru, urenu waarō merā Marīpu yure masūgukumi, ārimi.

22 Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro Jesúsre yoaweyarogue āia, Īgūrē āsū ārimi:

—Yu Opu, irire āribirikōāka! Marīpu, mu ārīrōsū murē waamakū kāmūtaburo. Mu ārīrōsū murē waabirikōāburo, ārimi.

23 Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús gāmenugā, Īgūrē āsū ārimi:

—Satanás, yu purore wirika! Mu, Marīpu yure dorerire iribirimakū iriduagu yāa. Marīpu gāāmerirē gūñabea. Masaka gūñarōsū gūñāa mu, ārimi.

24 Īgū irasū āri odo, guare ārimi:

—Sugu yure tuyaduagu Īgū iriduare piriburo. Irasirigu yure tuyaduari waja curusague pābiatū wējēsūbu irirosū āārikeregu, neō piri ro marīrō yure tuyanikōāburo.

25 Sugu i umugue Īgūya okari direta maigū peamegue bēosūgukumi. Gajigu gapu yure tuyari waja gajerā Īgūrē wējēkerepuru, Marīpu purogue Īgū merā usuyari bokagukumi.

26 Sugu masakū i umumarē āāripereri opakeregu, Īgū boari puru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagu, ōārīrē neō wajatabirikumi. Irasirigu i umugue opari direta gūñagū, Īgū boadero puru, peamegue bēosūgukumi. Irogueere Īgū wiriduagu i umugue opari merā neō wajarimasībirikumi.

27 Yu āāripererā tīgū, Yuru gosewasiriri merā, Īgūrē wereboerā merā i umugueere dupaturi aarigū, āāripererā masakare Īgūsā irideaku keoro wajarigukoa.

28 Diayeta werea yu. Surāyeri masā ōoguerē āārīrā masā boaburo dupuyuro yu āāripererā tīgū, Opu ñajāmakū īārākoa, ārimi Jesús.

17

Jesús Īgū deyori gorawayudea

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

1 Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī puru, Jesús Pedore, Santiagore, Īgū pagamu Juārē ūmarī buūrugue siu marīāmi.

2 Iri buūru wekague Īgūsā marījadero puru, Īgūsā iūrō Īgū deyori gorawayuakōāyuru. Īgū diapu abe āmumu irirosū gosewasiriyuro. Īgūya suriro goseriñe, ōārō borero waayuro.

3 Irasū waariipoeta iripoegue marā Moisés, Elías Jesús merā weretamunimāku īāñūrā.

4 Īgūsārē īāgū, Pedro Jesúsre āriyuru:

—Gua Opu, marī ōō āārimakū ōatariduāa. Mu gāāmemakū, ōōguere ure wiigā irigura. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigura, āriyuru.

5 Īgū irasū āri wereniropo, ōārō gosewasiriri mikāyebo Īgūsārē túbiakōāyuro. Iri yebo poekague Marīpu āsū āri werenimāku péñūrā:

—Ī yu magū, yu maigū āārimi. Īgū merā burō usuyāa. Ōārō péka Īgūrē! āriyuru.

6 Irasū ārimakū péra, Jesús buerā burō güiri merā, ejamejā, Īgūsāya diapurire yebague moomejākōāñūrā.

7 Īgūsā irasirimakū īāgū, Jesús Īgūsā puro waa, Īgūsārē moāña:

—Wāgānugāka! Güibirikōāka! āriyuru.

* 16:18 “Pedro”, ārīrō: “ātāye”, ārīduaro yāa.

⁸ Īgū irasū ārimakū tūrā, gajerārē īābirīñurā. Jesús direta īāñurā.

⁹ Puru buúruegē āārānerā dijariñurā. Irogue dijariġu Jesús Īgūsārē turaro merā āriyupu: —Dapora musā īādeare gajerārē werebirikōāka! Yu āārīpererā tġgū boa, masādero purugue irire wereka! āriyupu.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Īgū buerā Īgūrē sērēñāñurā:

—ĶNasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marīpu iriubu aariburo dupuyuro Elías aarīpurorigukumi”, āriñi? āri sērēñāñurā.

¹¹ Jesús Īgūsārē yujyupu:

—Musā āriñōsūta Elías aarīpurorigukumi āārīpererire āmuyubu.

¹² Yu gapu āsū āri weregura musārē. Elías ejasiami. Īgū ejakerepuru, masaka Īgūrē īāmasībirima. Irasirirā Īgūsā gāāmerō iriduarire Īgūrē ñerō irima. Īgūrē iriderosūta yu āārīpererā tġgūrē ñerō irirākuma, āriyupu.

¹³ Īgū irasū ārimakū pérāgue, pémasīñurā. “Īgū: ‘Elías ejasiami’, āñġgū, Juan masakare wāiyedire āñġgū yāmi”, āri masīñurā pama.

Jesús ñamasīñirī opagure taudea

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Puru Īgūsā buúruegē āārānerā wārā masaka puro dijajama. Īgūsā dijajamakū īāġgū, sugu masaku aari, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē ārimi:

¹⁵ —Yu opu, yu magūrē bopoñaka! Īgū ñamasīñirī opagu āārīmi. Buro ñerō tarinami. Irasirigu peamegē meēmejāma, diaguedere meēbianokōāmi.

¹⁶ Irasirigu Īgūrē mu buerā purogue āijadabu. Īgūsā Īgūrē taumasībirama, ārimi.

¹⁷ Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús yujjumi:

—Musā dapora marā, yure buremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ĶNoópā yoarīpoe musā merā āārīgukuri? ĶNoópā yoarīpoe musā yure buremubirire ġūñaturagukuri? Majġgūrē oō gapu āirika! ārimi.

¹⁸ Īgūrē āijamakū, Jesús wātī majġgūguere āārīgārē: “Wirika Īgūrē!” ārimi. Jesús Īgūrē béowiumakūta, majġgū tariakōāmi.

¹⁹ Puru gua Jesús buerā gajerā péberogue Īgūrē sērēñabu:

—ĶNasirirā gua gapu wātīrē béowiumasībirayuri? āriñu.

²⁰ Jesús yujjumi:

—Musā Marīpure mérōġgā buremurī opasīā, Īgūrē béowiumasībirabu. Diayeta musārē werea. Musā buremurī opari mostaza wāikuri yegāpā irirosū āārīkerepuru, i buúrue: “Sōōgue waaburo”, āri masībokoa. Musā irasū ārimakū, i buúru musā dorerosūta waabokoa. Marīpure buremurī oparā āārīpererire irimasīā.

²¹ Īno wātīrē béowiuduarā, bereri merā Marīpure buro sērērō gāāmea, ārimi.

Jesús Īgū boaburire werenemodea

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Puru Galilea nikūgue gua waagorenabu. Irogue Jesús guare ārimi:

—Masaka yure āārīpererā tġgūrē ñeā, gajerāguere wiarākuma.

²³ Īgūsā yure wējērākuma. Yure wējēadero puru, urenu waaró merā Marīpu yure masīgukumi, ārimi. “Yure wējērākuma”, ārimakū pérā, gua buro bujawerebu.

Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajasearire sērēñadea

²⁴ Puru gua Jesús merā Capernaugue waabu. Irogue ejadero puru, Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajaseabosarimasā Pedro puro eja, Īgūrē sērēñama:

—ĶMusārē buegu Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajariri? ārima.

²⁵ Pedro Īgūsārē yujjumi:

—Wajarimi, ārimi.

Puru Pedro wiigē ñājāa, Jesúre sērēñaburipoeta Jesús gapu Īgūrē sērēñapurorimi:

—Simón, Ķnaásū ġūñarī mu? I ūmu marā oparā masakare niyeru wajaseaduarā, Ķnoā gapure wajaseakuri? ĶĪgūsāyarārē, o gajero marā Īgūsāya nikūgue ejanerā gapure wajaseakuri? ārimi.

²⁶ —Gajero marā gapure wajaseakuma, āri yujjumi Pedro.

Īgū irasū ārimakū, Jesús ārimi:

—Irasirigu sugu opu Īgūyarārē wajaseabirikumi.

²⁷ Marīpuyarā marī āārīkererā, Marīpuya wiima āārīburire niyeru wajaseabosarārē marī merā guamakū iribirikoa. Irasirirā wajarirākoa. Wejerida āi, ditarugue waāi wējēġgū waaka! Baapurorigure túwea āika! Īġya disigue niyeru tire bokagukoa. Puru iriti merā marī pérāyare Marīpuya wiima āārīburire wajarigu waaka! ārimi.

18

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē weredeā
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Iripoere gua Jesús buerā Īgū puro eja, sērēñabu:

—Ūmugasigū Marīpu Īgūyarārē doreroguere, ¿noā gua watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri? āriību.

² Gua irasū ārimakū, Jesús majīgūrē siiu, Īgūrē gua watopegue āinū, ārimi:

³ —Diayeta musārē werea. “Majīgū irirosū āārā, gajerā nemorō āārībea”, āri gūñaka! Musā: “Gajerā nemorō āārā”, āri gūñarīrē gorawayumerā, ūmugasigū Marīpu Īgūyarārē doreroguere neō waabirikoā.

⁴ Sugu Īgū basi: “Yū ubu āārīgū, majīgū irirosū āārā”, āri gūñagū, Marīpu ūmugasigū āārīgū Īūrō gajerā nemorō āārīmi.

⁵ Sugu yaagure, ĩ majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! āri weredeā
(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ 'Sugu yure b̄remurārē ĩ majīgū irirosū āārīrārē ñerō irimakū iriguno, b̄uro waja-moāšūgukumi. Irasiriro Īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wariye ūtāye merā wūnugūgue siasiu, wadiyague meéyomakū ōābokoa.

⁷ I ūmugure masakare ñerō irimakū iriri āārā. Irasiriārē ñerō tarima. I Īgūsārē ñerō irimakū iriri āārīnikōārokoa. Gajerārē ñerō irimakū iriguno gapu ñetariro tarigukumi.

⁸ Irasiriārē musāya mojō, o gubu merā ñerō irirā, iri mojōrē, o iri gubure dītītā b̄erosū iri ñerō iririre pirika! Su mojō, o su gubu opakrerā, Marīpu purogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue b̄eosūrākuma. Īgūsā pe mojō, o pe gubu opakrerā, peamegue waamakū ñetarirokoa.

⁹ Musāya koyeru merā ĩā, ñerō irirā, irirure goreweab̄erosū iri ñerō iririre pirika! Su koyeru opakrerā, Marīpu purogue waamakū ōātarirokoa. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue b̄eosūrākuma. Īgūsā pe koyeru opakrerā, peamegue waamakū ñetarirokoa.

Jesús oveja dediridi keori merā buedeā
(Lc 15.3-7)

¹⁰ 'Neō sugu ĩsā majīrārē ubu ĩāb̄ebirikōāka! Musārē werea. Ūmugasigū Yūpure wereboerā Īgūsārē korerā Īgū merā āārīnikōāma, Īgūsārē Īgū iritamudorerire irimurā.

¹¹ Yū āārīpererā tīgū dediribonerārē taugu aarīgū iribu.

¹² 'Yū wererire, ¿naāsū gūñarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakū ĩāgū, gajerā noventa y nueve ovejare makā turo Īgūsā baarogue duripikōā, dediriadire āmagū waakumi.

¹³ Diayeta musārē werea. Īgūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribiranerā nemorō Īgūrē usuyakumi.

¹⁴ Āsūta Marīpu ūmugasigū āārīgū ĩsā majīrā irirosū āārīrārē dedirimakū gāāmebemi, ārimi Jesús.

“Muyagu murē ñerō irimakū āsū irika!” ārīdea
(Lc 17.3)

¹⁵ Irasū āri odo, āsū āri werenemomi:

—Muyagu murē ñerō irimakū, gajerā péberogue Īgū merā irire werenika! Īgū irire ōārō merā āmuduaugu: “Murē ñerō iribu! Kātika yū irideare!” ārimakū, musā dupaturi usuyari merā gāme wapikurākoa.

¹⁶ Īgū irire āmuduabirimakū, sugu o p̄rārē siiu, dupaturi Īgū puro waaka! Īgūsā péurogue Īgū murē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marīpuya wereniri gojadea pūgue dorederosūta p̄rā o ūrerā iri ñerō irideare wererire pédero puru: “Diayeta irasū waabu”, āri masīrākuma.

¹⁷ Murē ñerō iridi Īgūsā péurogue āmuduabirimakū, āārīpererā yare b̄remurā merā nerē, Īgūsārē Īgū ñerō irideare wereka! Īgūsā péuroguedere āmuduabirimakū ĩārā, Īgūrē: “Marīpure b̄remubi, o romano marā opure ñegū niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārīmi”, āri ĩāka!

¹⁸ 'Diayeta musārē werea. Musā Marīpu ūmugasigū āārīgū dorerosūta: “I ūmugure āsū waabirikōāburo”, ārimakū, irire waabirimakū irigukumi. Musā Īgū dorerosūta: “I ūmugure āsū waaburo”, ārimakū, irire waamakū irigukumi.

¹⁹ 'Gajidere musārē werea. Musā p̄rā surosū gūñarī merā: “Āsū Marīpure sērērā!” ārimakū, Yūpure ūmugasigū āārīgū musā sērērōsūta irigukumi.

²⁰ P̄rā, o ūrerā yare b̄remurā nerēmakū, yude Īgūsā watopegue āārā, ārimi Jesús.

²¹ Irasū ārimakū p̄egu, Pedro Jesús puro ejanugā, āsū āri sērēñami Īgūrē:

—Yu Opu, ¿diikugora yaagu yure Igü ñerō irimakū kätigukuri? ¿Su mojóma pere gaji mojó peru përebejarigora Igü yure ñerō irimakū kätigukuri? ãrîmi.

²² Jesús Igürê yujumi:

—“Su mojóma pere gaji mojó peru përebejarigora Igü yure ñerō irimakū kätigukoa”, ãrîbirikōãka! Igü ñerō irinarikū kätika! ãrîmi.

Jesús sugu moãboerimasū Igü merãmu ñerō irideare kätiduabi keori merã buedea

²³ Irasū ãrî odo, keori merã buemi guare Jesús:

—Irasiro Marîpu ãmugasigue ããrîgú Igüyarãrê doreri ãsü ããrã. Sugu opu Igürê moãboerimasãrê Igüsã Igürê wajamorîrê wajaridorekumi.

²⁴ Igüsã Igürê wajamorîrê ãmunugãripoe gajerã Igüyarã sugu wãro wajamogürê Igü puro ãñakuma.

²⁵ Igü wajamorîrê wajarimasîbirimakū Ìãgü, Igü opu Igüyarãrê: “Igürê, Igü marãpore, Igü pürãrê Igü opari ããrîpereri merã gajerãguere duarã waaka!” ãrîkumi. “Irasirigu Igüsãrê duari waja merã Igü yure wajamorîrê wajarigukumi”, ãrîkumi.

²⁶ Irasü ãrîmakū pégu, wãro wajamogü gapu ñadukupuri merã ejamejã, Igü opure buro sërêkumi: “Yu opu, guare gajerãguere duabirikōãka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murê yu wajamori ããrîpererire wajaripeokōãgukoa”, ãrîkumi.

²⁷ Irasü ãrîmakū pégu, Igürê bopoñarî merã Ìã, Igürê wiukumi. “Igü wajamodea pereakōã”, ãrî, irire kätipeokōãkumi.

²⁸ Igü irasiriadero puru, wãro wajamodi waa, gajigu Igü merãmu Igü opure moãboerimasürê bokajakumi. Igü merãmu gapu Igürê mérögã wajamokumi. Igürê bokajagu, mata Igüya wánugürê buro ñeã: “Murîgora, yure mu wajamorîrê wajaripurumuka!” ãrîkumi.

²⁹ Igü irasü ãrîmakū, Igü merãmu gapu ñadukupuri merã ejamejã, Igürê buro sërêkumi: “Yúka dapa! Bopoñaka yure! Murê yu wajamori ããrîpererire wajaripeokōãgukoa”, ãrîkumi.

³⁰ Igü buro sërêmakū pékeregu, Igürê yujubirikumi. Irasirigu Igürê peresugue iridorekumi. “Yure Igü wajamorîrê wajaripeomaküge wiuka!” ãrîkumi.

³¹ Wãro wajamodi Igürê mérögã wajamogürê irasirimakū Ìãrã, gajerã moãboerimasã buro bujawereri merã Igü iriadea ããrîpererire Igüsã opure wererã waakuma.

³² Irire pégu, Igüsã opu wãro wajamodire siü, ãsü ãrîkumi: “Mu ñetaria. Mu yure buro sërêmakū, mu yure wajamodeare kätipeokōãbu.

³³ Yu irasirikerepuru, mu gapu mu merãmurê Igü murê mérögã wajamodeare kätibirayuro. Mu yure wajamodeare yu kätiderosüta Igü murê wajamodeadere mu kätimakū òãtariboakuyo. ¿Nasirigu Igürê bopoñabirari mu?” ãrîkumi.

³⁴ Irasü ãrî odo, Igü merã buro guagu, Igürê peresu irikumi buro wajamoãdoregu. Igü wajamorîrê wajaripeobi neõ wiribirikumi, ãrî weremi Jesús.

³⁵ Puru ãsü ãrînemomi:

—Yuru ãmugasigue ããrîgú musãrê irasüta wajamoãgukumi, musãyarã Igüsã musãrê ñerō irideare musã òãrō merã kätibirimakū, ãrîmi.

19

Jesús masakare: “Musã marãposã nomerê béobirikōãka!” ãrî buedea

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús irire wereadero puru, Galilea nikügue ããrãdi gwa Igü buerã merã Judea nikügue waa, dia Jordán wãikudiya gaji koepugue waami.

² Irogue waamakū Ìãrã, wãrã masaka Igürê tuyama. Irasirigu irogue pürîrikarãrê taumi.

³ Irasirimakū Ìãrã, surãyeri fariseo bumarã Jesús puro eja, Igürê ñerî Igü werenímakū iriduara, sërêñama:

—¿Sugu masakū Igü gããmerō Igü marãpore béomakū, marî doreri ããrîkuri? ãrîma.

⁴ Jesús Igüsãrê yujumi.

—¿Marîpuya werenirî gojadea pürê buebiriri musã? ãsü ãrî gojasüdero ããrîbú: “Neõgoraguere Marîpu ì ãmurê irigu, ãmúu, nomeõ iridi ããrîmî”, ãrî gojasüdero ããrîbú.

⁵ ãsü ãrî gojanemosüdero ããrîbú doja: “Sugu ãmúu Igü pagusãmarãrê wiri, Igü marãpo merã ããrîgukumi. Irasirirã Igüsã pëã ããrîkererã, Marîpu ñürō su duputa irirosü ããrîrãkuma”, ãrî gojasüdero ããrîbú.

⁶ Irasirirã pëã irirosü ããrîbema. Su duputa irirosü ããrîma. Marîpu Igüsãrê su duputa irirosü ããrîmakū iridero puru, gajigu Igüsãrê gãme béomakū iribirikōãrō gããmea, ãrîmi Jesús.

⁷ Igü irasü ãrîmakū pëã, fariseo bumarã sërêñama doja:

—Mu irasū ārikerepuru, Moisés gapu āsū āri gojadi āārīmi: “Sugu ĩgū marāpore béoduagu: ‘I waja merā murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, āri gojadi āārīmi. ¿Nasirigu irasū āri gojayuri? ārīma.

⁸ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Musā ñekūsāmārā Marīpu dorerire iriduabirimakū ĩāgū: “Musā marāposā nomerē béomasā”, āri gojadi āārīmi Moisés. ĩgū irasū āri gojakerepuru, neōgoragueta Marīpu musā marāposā nomerē béomakū gāāmebiridi āārīmi.

⁹ Musārē werea. Sugo marāpukugo gajigu merā ñerō iribirikerepuru, igo marāpu gapu ĩgore béo, gajegore marāpokugu, igo merā ñerō irigu yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigu yāmi, ārīmi.

¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā, gua ĩgū buerā ārību:

—ĩgūsā marāposā nomerē béo, gajego merā āārīmakū ōābea. Irasirirā marāpo marīmakū ōābokoā, ārību.

¹¹ Jesús guare yujumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrāta āārībokatiūbirikuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpokudorebirinerā dita bokatiūmasīma.

¹² Surāyeri ūma marāpokumasībema. ĩgūsā watopegue surāyeri ūma deoyarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokumasībema. Masaka gajerā ūmarē marāpokumasībirimakū yāma. Gajerā ūma, Marīpu ūmagasigue āārīgū ĩgūyarārē doreguya direta iriduārā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatiūduarā, āsūta āārīnikōāburo, ārīmi Jesús.

*Jesús majīrāya āārīburire Marīpure sērēbosadea
(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)*

¹³ Puru masaka majīrārē Jesús puro āijama, ĩgūsārē ñapeo, Marīpure ĩgūsāya āārīburire sērēbosadorerā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, gua ĩgū buerā ĩgūsārē bokatīrī: “ĩgūrē garibobirikōāka!” ārību.

¹⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Majīrā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka ĩgūsārē! Ūmagasigue Marīpu ĩgūyarārē dorerogoe āārīmurā, ĩsā majīrā yure usuyari merā bokatīrīñearā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majīrārē ñapeo, Marīpure ĩgūsāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

*Sugu maamu wāri doebiri opagu Jesús merā werenídea
(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)*

¹⁶ Puru sugu maamu Jesús purogue eja, ĩgūrē sērēñami:

—Ōāgū buegu, yu ūmagasigue perebiri okari opaduagu, ¿ñeéno ōārīrē irigukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—¿Nasirigu yure: “Ōāgū āārā”, ārīrī? Marīpu suguta ōāgū āārīmi. Mu ūmagasigue perebiri okari opaduagu, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, maamu āsū āri sērēñami doja:

—¿Dii gapure irigukuri? ārīmi.

Jesús ĩgūrē yujumi:

—Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerāyamarē ārīgatori merā werebirikōāka!

¹⁹ Mupu, mupore gopeyari merā buremuka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ ĩgū irasū ārīmakū, maamu Jesúre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgueta neō tarinugābiribu yu. ¿Ñeéno duyari, yure yu irinemburi? ārīmi.

²¹ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Mu, Marīpu ĩūrō ĩgū dorerire iripeoduagu, mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sīka! Irasirigu ūmagasiguere wāri ōārī opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

²² ĩgū irasū ārīmakū pégu, maamu ĩgū wāri oparire maīsā, buro bujawereri merā waakōāmi.

²³ ĩgū bujawereri merā waamakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Wāri doebiri oparārē Marīpu ūmagasigue āārīgū ĩgūyarārē doreroguerē waamakū diasagorāa.

²⁴ Musārē dupaturi werea. Camellu awiru gobegārē ñajātariweremasībirikumi. I nemorō wāri doebiri opagure Marīpu ĩgūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, ārīmi.

²⁵ Īgū irasū ārimakū pérā, gua Īgū buerā péguka, āsū āri gāme sērēñabu:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āārībokuri? āriḅu.

²⁶ Jesús guare ĩā, ārimi:

—Masaka Īgūsā basi Īgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasibema. Marīpu dita masakare Īgū puro āārimurā waamakū irimasīmi. Āārīpererire irimasīmi, ārimi.

²⁷ Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro Īgūrē ārimi:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokōāḅu. Irasirirā gua gapu, ¿ñēnorē oparākuri? ārimi.

²⁸ Jesús guare āsū āri yujumi:

—Diayeta musārē werea. I ūmu peredero puru āārīpereri maama gorawayuripoe yu āārīpererā tīgū ūmugasi gosewasirirogue Opu doarogue doagukoa. Yu iro doamakū, musāde yure tuyarā, pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigue doarākoa. Irasirirā musā Israel bumarārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa.

²⁹ Yu merā waarā, Īgūsāya wiirire, Īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, Īgūsāya pooerire pípeorā, wāri ōārī wajatarākuma. Īgūsā iro dupuyuro opaderosū cien memorō opanemorākuma. Irasū āārimakū Marīpu merā perebiri okari oparākuma.

³⁰ Wārā daporare oparā āārīrā, purugue ubu āārīrā dujarākuma. Wārā daporare ubu āārīrā gapu, purugue oparā āārīrākuma, āri weremi Jesús guare Īgū buerārē.

20

Jesús igui poee moārā keori merā buedea

¹ Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marīpu ūmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu igui poee opu boyodu-jimejāripoe Īgūya pooere moāmūrārē siiugu waakumi. Āsū ārikumi:

² “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigura”, ārikumi Īgūsārē. Puru Īgūsārē Īgūya poeegue moādoregu iriukumi.

³ Puru goeripoe dupuyuro nueve hora āārīmakū, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi.

⁴ Īgūsārē bokaja, ārikumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārikumi. Irasirirā Īgūya poeegue moārā waakuma.

⁵ Puru poee opu goeripoe āārīmakū, ñamika tres hora āārīmakūdere gajerārē moādorekumi doja.

⁶ Puru ñamikague cinco hora āārīmakū, makā dekogue waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, Īgūsārē sērēñakumi: “¿Nasirirā dapagārē moābirikererā doaneākōārī musā?” ārikumi.

⁷ “Neō sugu guare: ‘Moārā waaka!’ ārībirami”, āri yujukuma. Irasirigu poee opu Īgūsārē: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigura”, ārikumi. Irasirirā Īgūsāde Īgūya pooere moārā waakuma.

⁸ ‘Abe ñajāripoeague āārīmakū, poee opu Īgūya pooere siiu moāgūrē āsū ārikumi: “Moārārē siiu, moārā ejatūunerārē wajaripurori, Īgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapurorianerārē wajaritūnuka!” ārikumi.

⁹ Irasirigu, cinco hora āārīmakū moāñugānerārē sunu moārī wajataropā suti niyeru ti wajarikumi.

¹⁰ Īgū irasū wajarimakū ĩārā, moāpurorianerā: “Gua gapure Īgūsā nemorō wajarigukumi”, āri gūñadikuma. Īgūsādere surosūta wajarikōākumi.

¹¹ Irasū wajarimakū ĩārā, poee opu merā gua, Īgūrē ārikuma:

¹² “Īisā gua purugue ejanerā gapu su horata moāmama. Gua gapu sunu ōārō moāneākōāḅu. Buro abe asiripoe moāḅu. Gua irasū moāneākerepuru, surosū wajarikōāḅu mu”, ārikuma.

¹³ Īgūsā irasū ārimakū pégu, poee opu gapu sugu Īgūsā watope āārīgūrē ārikumi: “Yu merāmu, yu murē ñerō irigu meta yāa. Yu murē: ‘Suti niyeru ti wajarigura’, ārimakū pégu: ‘Jāu’, ārāḅu mu. Irasirigu yu ārāderosūta murē keoro wajariabu.

¹⁴ Irasirigu yu wajariadeare āi, waakōāka! Īrē mu purugue ejadidere murē wajari-aderopāta wajarigura.

¹⁵ I yaa niyeru āārā. Irasirigu yu gāāmerō wajarimasīa. Gajerārē yu ōārō sīmakū ĩāgū, ¿yure ĩaturiri mu?” ārikumi poee opu.

¹⁶ I keori ārīrōsūta Marīpu Īgūyarā āārīpurorinerārē, Īgūsā puru Īgūyarā āārīrādere surosū ōārīrē sīgukumi, āri weremi Jesús guare.

Dupaturi Jesús Īgū boaburire weredea
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

17 Jesús Jerusalén waarí maague waagú, guare pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgũ buerārē gajerā pēberogue siuwāgā, ārĩmi:

18 —Ōārō péka! Marĩ Jerusalēgue waarā yáa. Irogue yu āārĩpererā tĩgũ, paia oparāguere, irasũ āārĩmakũ Moisés gojadea buerimasāguere wiasũgukoa. ĩgũsā yure: “Boaburo”, ārĩrākuma.

19 Irasirirā judío masaka āārĩmerāguere yure wiarākuma. ĩgũsā yure burida, tārā, curasague pábiatũ wējērākuma. ĩgũsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa, ārĩmi Jesús.

Santiago, Juan pago Jesúre sērēdea
(Mr 10.35-45)

20 Puru Zebedeo marāpo igo purā Santiago, Juan merā Jesús purogue eja, ĩgārē sērēbo ñadukupuri merā ejamejāmo.

21 Igo irasirimakũ, Jesús igore sērēñami:

—¿Ñeonorē gāamerĩ mu? ārĩmi.

Igo ĩgārē yujumo:

—Mu, Opu ñajāgũ, ĩis yu purā pērārē mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigure kũgapu doadoreka! ārĩmo Jesúre.

22 Igo irasũ ārĩmakũ pégu, Jesús igo purārē ārĩmi:

—Musā yure sērēñrē pémasĩbea. Yu buru ñerō tarigukoa. ¿Yu ñerō tarirosũ musāde ñerō tarirā, bokatũrākuri? ārĩmi.

ĩgũsā yujuma:

—Bokatũkõārākoa, ārĩma.

23 Jesús ĩgũsarē ārĩmi:

—Diyeta āārā. Yu irirosũ musāde ñerō tarirākoa. Yu gapu musārē yu diaye, kũgapu doamurārē beyemasĩbea. Yuru amusiadi āārĩmi irire. Irasirirā ĩgũ beyenerā dita yu diaye, kũgapu doarākuma, ārĩmi.

24 Gua pe mojõmarā ĩgũ buerā gapu Santiago, Juan ĩgũsā Jesúre sērēñrē pērā, ĩgũsā merā guabu.

25 Gua guamakũ ĩāgũ, Jesús āārĩpererārē guare siiu need, āsũ ārĩ weremi:

—I nikũ marā oparā Marĩpure burenumerā gapu ĩgũsāyarārē dorera, turaro merā dorema. ĩgũsā doka marāde irasũta dorema. Irire masía musā.

26 Musā tamerā ĩgũsā irirosũ iribirikoa. Musā watopeguere opu āārĩduagu, musārē moāboegu irirosũ āārĩburo.

27 Sugu musā watopegue āārĩgũ, gajerā nemorō āārĩduagu, moāboegu irirosũ āārĩburo.

28 Yude irasũta āārā. Yu āārĩpererā tĩgũ masaka yure iritamuburo, ārĩgũ meta aaribú. Yu gapu ĩgũsarē iritamugũ aaribú. Irasirigu wārā masakare yu boari merā ĩgũsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigú iribu, ārĩmi Jesús guare.

Jesús pērā koye ĩāmerārē taudea
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

29 Puru Jericógue āārānerā gua wirimakũ, wārā masaka Jesúre tuyama.

30 Gua waarí maa turo, pērā koye ĩāmerā doama. Jesús iro tariwāgārĩrē péñarā āsũ ārĩ gainĩma:

—Gua Opu, David parāmi āārĩturiagu, guare bopoñaka! ārĩma.

31 ĩgũsā irasũ ārĩ gainĩmakũ, masaka gapu ĩgũsarē: “Toeaka!” ārĩma. ĩgũsā irasũ ārĩkerepuru, ĩgũsā gainĩadero nemorō gainĩnemoma:

—Gua Opu, David parāmi āārĩturiagu, guare bopoñaka! ārĩma.

32 ĩgũsā irasũ ārĩmakũ pé, Jesús dujanugāja, ĩgũsarē siiu, āsũ ārĩ sērēñami:

—¿Ñeonorē yu musārē irimakũ gāamerĩ? ārĩmi.

33 —Gua Opu, guare koye ĩāmakũ irika! ārĩ yujuma.

34 ĩgũsā irasũ ārĩmakũ, Jesús ĩgũsarē bopoña, ĩgũsāya koyere moāñami. ĩgũ moāñamakũta, ĩākõāma. Irasirirā Jesúre tuyama.

21

Jesús Jerusalēgue ejadea
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Gua Jesús merā Jerusalēgue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapuroribu. Betfagé, buuru Olivos wāikuri buuru puro āārĩbú. Jesús irogue ejagu, gua merāmarā pērārē

2 āsũ ārĩ iriumi:

–Si makā marī bokatūūrō āārīrī makāgue waaka! Irogue ejarā, burra Īgūsā sianúadeore majīgū merā bokajarākoa. Īgūsārē bokajarā, Īgūsā siadeadere kura, āirika!

³ Musārē: “¿Nasirimurā Īgūsārē kurari?” ārimakū pērā: “Marī Opū gāāmeami. Dapora wiagakumi doja”, ārika! āri iriumi.

⁴ Ire irasū irigu, Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Āsū āri gojadi āārīmi:

⁵ Jerusalén marārē āsū āri wereka: “Musā Sión* marā Īāka! Musā Opū musā purogue musārē iritamugā aarimi.

Ubu āārīgū irirosū burra majīgū weka peyawāgārīmi”, āri gojadi āārīmi.*

⁶ Irasirirā Jesūs iriuanerā iri makāgue waa, Īgū iridoreaderosūta iriñurā.

⁷ Burrore, pago merā Jesūs purogue āijamakū, gūaya suri wekamarē túwea, Īgūsā weka peobu. Gua irasiriadero paru, Jesūs, majīgū wekague marībejami.

⁸ Marībeja, Jesūs Jerusalēgue peyawāgāmākū Īārā, masaka wārā Īgūsāya weka sāñari surīre túwea āi, Īgū waarī maarē sēōpīdupuyuma Īgūrē buremurā. Irasū āārīmakū, gajerā yuku dupuri pūrikurire diti āi, maarē pīdupuyuma, Īgū waarī maa ōāri maa āārīburo, ārīrā.

⁹ Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū paru tuyarā āsū āri gainīma:

–Opū David parāmi āārīturiagure usuyari sīrā! Īi Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Marīpūre: “Ōātaria mu āārīpererā Opū umugasigue āārīgū”, āri, usuyari sīrā! ārīma.

¹⁰ Jesūs Jerusalēgue ejamakū, irogue āārīrā Īāgukapereakōāma. Wārā Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñama:

–¿Noā āārīrī Īi? ārīma.

¹¹ Gajerā masaka yujūma Īgūsārē:

–Īi Marīpuya kerere weregu Jesūs wāikugu āārīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmu āārīmi, ārīma.

Jesūs Marīpuya wiigue duarārē béowiudea

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Paru Jesūs Marīpuya wiigue ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, Īgūsā duarire wajarīadere bokajagu, Īgūsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñari kūmarīrē yomeéwiunokōāmi. Bujare dua doanīrāya doaripērīdere irasūta irimi.

¹³ Īgūsārē āsū ārīmi:

–Marīpu Īgūya werenīrī gojadesa pūgue āsū ārīdi āārīmi: “Yaa wii, yure buremurā yure sērērī wii āārā”, ārīdi āārīmi. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, ārīmi.

¹⁴ Jesūs Marīpuya wiigue āārīropo koye Īāmerā, waamasīmerāde Īgū purogue ejama. Īgūsā ejamakū Īāgū, Īgūsārē taumi.

¹⁵ Paía oparā, Moisés gojadesa buerimasā gapu Īgū turari merā iri Īmumakū Īārā, iri wiigue majīrā Īgūrē: “Opū David parāmi āārīturiagu ōātaria mu”, āri gainīmakū pērā, Īgū merā guama.

¹⁶ Irasirirā Jesūre āsū ārīma:

–¿Īsā majīrā āārīrē pēri mu? ārīma.

Jesūs yujūmi:

–Péa. ¿Marīpuya werenīrī gojadesa pūrē ire buebiriri musā? Āsū āri gojasūdero āārībú: Mu majīrārē, mīrīrāgārē ōārō usuyari merā marē bayapeomakū iribu, āri gojasūdero āārībú, ārīmi Jesūs Īgūsārē.*

¹⁷ Irasū āri odo, Īgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

Jesūs higueraḡure ñaīnugāmākū iridea

(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Gajīnu boyoripoe Jesūs Jerusalēgue goedujāagu, uaboakōāmi.

¹⁹ Irasū uaboagu, maa turo nīdi higuera wāikūdire Īāgū, irigu dukare āmagú waadimi. Duka marību irigu gapu. Pūrī dita āārībú. Duka marīmakū Īāgū, Jesūs āsū ārīmi:

–Igu yukū neō dupaturi dukakubiriko, ārīmi.

Īgū irasū ārīrī merāta, irigu ñaīnugākōābu.

²⁰ Irigu irasū waamakū Īārā, gua Īgū buerā Īāgukakōābu.

–¿Nasiri mata irigu ñaīlakōāri? āri sērēñabu Jesūre.

²¹ Jesūs guare yujūmi:

–Diyeta musārē werea. Musā: “Marīpu āsū irimasībirikumī”, āri gūñarō marīrō Īgūrē buremurā, yu irigure ñaīmakū iriaderosū musāde irimasīrākoa. Irigure yu iriadero nemorō diasarire irimasīrākoa. Irasirirā Marīpūre: “I buūrure dia wādiyague béoka!” ārīmakū, musā ārīrōsūta waarokoa.

* 21:5 Zacarias 9.9: Iripoegue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ārīnerā āārīmā.

☆ 21:5 Zac 9.9

☆ 21:16 Sal

²² Musā Marīpure buremurī merā sērēmakū, musā sērērōsūta Marīpu musārē irigukumi, ārimi Jesūs.

*Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri sērēñadea
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)*

²³ Puru Jesús Marīpuya wiigue ñajāmi. Īgū irogue bueripoe paía oparā, gajerā judío masaka murā Īgū purogue waa, Īgūrē sērēñama:

—¿Noā murē doreri, mu irire irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriñ? ārīma.

²⁴ Jesús Īgūsārē yujumi:

—Yude musārē sērēñagura. Musā yujumakū, yude musārē yujugura.

²⁵ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā Īgūrē wāiyedoregu iriuri, Marīpu, o masaka? ārimi.

Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā basi āsū āri gāme wereníma:

—¿Naásū āri yujurākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmi”, marī ārimakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā Īgū weredeare buremubiriri musā?” āribokumi.

²⁶ Āārīpererā masaka: “Juan Marīpuya kerere weredupuyudi āārīmi”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīma”, ārimakū, masaka marī merā guabokuma, ārīma.

²⁷ Irasirirā Jesúre āsū āri yujuma:

—Juārē wāiyedoredire gua masībea, ārīma.

Īgūsā irasū ārimakū, Jesús Īgūsārē ārimi:

—Musā yare: “¿Noā murē irire iridoreri?” āri sērēñadeare yude musārē yujubea, ārimi.

Jesús sugu pūrā pērā keori merā buedea

²⁸ Jesús irasū āri odo, Īgūsārē keori merā buemi:

—¿Naásū āri gūñarī, yu āsū āri weremakū pérā? Sugu pērā pūrā opakumi. Sugure āsū ārikumi: “Maku, igui otedea poeegue moāgū waaka!” ārikumi.

²⁹ “Waabea”, āri yujukumi. Puru: “Waagura”, āri gūña, poeegue moāgū waakumi.

³⁰ Puru Īgūsā pagu gajigu Īgū magū puro waakumi. Īgū ārāderosūta Īgūdere: “Poeegue moāgū waaka!” ārikumi. Īgū: “Jáu”, ārikeregu, waabirikumi.

³¹ ¿Nií gapu pagu dorerire iriyuri? āri sērēñami Jesús.

—Īgū moādorepuroriadi gapu iriyuru, āri yujuma.

Īgūsā irasū ārimakū, Jesús ārimi:

—Musārē diayeta werea. Musā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasārē, ūma merā gāmebira watarimasā nomerē: “Ñerā āārīma”, ārikerepuru, Īgūsā gapu musā nemorō Marīpu Īgūyarārē dorerogure waarākuma.

³² Juan masakare wāiyedi musārē: “Āsū irika, Marīpu dorerire irirā!” āri buegu aarikerepuru, musā Īgū buerire neō buremubiribu. Īsā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ūma merā gāmebira watarimasā nome gapu Īgū buerire pérā, irire buremuma. Īgūsā irasirimakū ĩakererā, musā gapu musā ñerō iririre bujawere, musā gūñarirē neō gorawayubiribu. Īgū buerire neō buremubiribu, ārimi Jesús.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús dupaturi āsū āri werenemomi:

—Gaji keori merā yu weremakū péka doja! Sugu masakū Īgūya nikūrē poe opakumi. Iri poeere iguidarire otekumi. Ote odo, iri poeere turore sārīsākōākumi. Iro ūtāyegue igui kurbipiri gobere irikumi. Wil ūmarī wiigārē irikumi, iri poeere korerā ōārō ĩā kobureo, āriġū. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayukumi. “Yaa oteri dukare deko merā sīrākoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi.

³⁴ Puru igui ñiripoe ejamakū, Īgūrē moāboerārē Īgūya poeere moārā purogue Īgūya oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi.

³⁵ Iri poeere moārā gapu Īgū iriuanerā irogue ejamakū ĩārā, Īgūsārē ñerō irikuma. Sugure burō pá, gajigure wējē, gajigure ūtāyeri merā deakuma.

³⁶ Īgūsā irasiriadeare pégu, iri poeere opu gajerā Īgūrē moāboerārē Īgū iriupurorianerā nemorō iriukumi. Īgūsā ejamakū ĩārā, iri poeere moārā Īgūsādere irasūta ñerō irikuma doja.

³⁷ Īgūsā irasiriadero puru, poeere opu Īgū magūrē iriukumi. “Yu magū garure buremurākuma”, āri gūñadikumi.

³⁸ Iri poeere moārā gapu Īgū magū ejamakū ĩārā, Īgūsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īi purugure i poeere opabu āārīmi. Īgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i poeere oparākoa”, ārikuma.

³⁹ Irasirirā Īgūrē ñeā, poeere turogue āiwāgā, wējēbēokōākuma, ārimi Jesús.

⁴⁰ Irasū āri odo, judío masaka oparārē sērēñami:

–Iri poore moārā Īgū magūrē wējēadero pūru, poore opu irogue ejagu, ¿nasirigukuri Īgūsārē? āriimi.

⁴¹ Īgūrē yujuma:

–Īgūsā ñerārē bopoñarō marīrō wējēkōāgukumi. Pūru gajerārē Īgūya poore wayugukumi. Īgūsā gapu Īgū igui oteri dukare deko merā Īgūrē sīrākuma, āriima.

⁴² Īgūsā irasū ārimakū, Jesūs āsū āriimi Īgūsārē:

–¿Musā Marīpūya werenīri gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārībú: Suye útāye wii iririmasā Īgūsā bēoadeaye merā gajigu gapu ōārō turari wii irigukumi. Marīpu irasiridi āārīmí. Marī Īgū irasirideare iārā: “Ōātaria”, āri gūñáa, āri gojasūdero āārībú.*

⁴³ Irasirigu musārē werea yu. Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārīmurārē Īgū ōārī sīrīrē musārē sibirikumi. Musārē Īgū siboadeare gajerā Īgū dorerire irirā gapure sigukumi.

⁴⁴ Sugu i útāye weka meemejāgū, mutākōāgukumi. I útāye gapu Īgū weka meebejaro, Īgūrē ōārī pogagāgue meemutūbēokōārokoa, āriimi Jesūs. ((Jesūs i keori merā weregu: “Sugu yure gāāmebi wajamoāsūgukumi”, āriigū irimi.))

⁴⁵ Paía oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesūs irasū āri weremakū pérā: “Marīrē āriigū irasū ārikumi”, āriñurā.

⁴⁶ Irasirirā Īgūrē ñeādñadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeādñakererā, āsū āri gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīpūya kerere weredupuyugu āārīmí’, āriima”, āriñurā. Irasirirā Īgūsārē gūisīā, Jesúre ñeāmasībirīñurā.

22

Jesús sugu mojōsiari bosenu iriri keori merā buedea

¹ Jesūs dupaturi gaji keori merā Īgūsārē buenemomi. Āsū āriimi:

² –Marīpu āmugasigue āārīgū Īgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu Īgū magū mojōsiari bosenu irikumi.

³ Irasirigu opu Īgūrē moāboerārē: “Yu magū mojōsiari bosenu iārā aarika!” Īgū āriñerārē siudoregu iriukumi. Īgūsā siumakū Īgūsā gapu: “Waabea”, ārikōākuma.

⁴ Irasirigu opu gajerā Īgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yu siuunerārē āsū āri wererā waaka: ‘Yure moāboerārē yaarā wekuare, gajerā yaarā ejorā ōārō diikurārē wējēdoresiabu. Āārīpereri yu magū mojōsiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika!’ āri wereka Īgūsārē!” āri iriukumi.

⁵ Īgū siuunerā gapu irire pékererā, bosenuārē iārā waabirikuma. Sugu Īgūya poeugue waakōā, gajigu Īgū moārīrē iāgū waakōākumi.

⁶ Gajerā gapu opure moāboerārē ñeā, pá, wējēbēokōākuma.

⁷ Īgūsā irasiririre pégu, opu buro guakumi. Irasirigu Īgūyarā surarare iriukumi, Īgūsārē wējēanerārē wajamoādoREGU. Irasirirā Īgūyarā surara Īgūsārē wējēpeokōā, Īgūsāya makārē soebēokōākuma.

⁸ Pūru opu gajerā Īgūrē moāboerārē āsū ārikumi: “Yu magū mojōsiari bosenu marē āmusiabu. Yu siuunerā gapu ñerā āārīsīā, aaribirikuma.

⁹ Irasirirā āārīpererā makā dekoma maarīgue āārīrārē musā bokajarārē siiurā waaka!” ārikumi.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Īgūrē moāboerā waa, āārīpererā Īgūsā bokajarārē: ñerārē, ōārārē siiu, opūya wiigūe āiakuma. Irasirirā, Īgū bosenu iriri taribure uturiakōākuma.

¹¹ Pūru opu Īgūsārē iāgū ñajāgū, sugure mojōsiari bosenu marē surīro sñāñabire iākumi.

¹² Irasirigu Īgūrē āsū āri sērēñakumi: “Yu merāmu, ¿nasirigu mojōsiari bosenu marē surīro sñāñabirikeregu, ñajāriari mu?” ārikumi. Īgū irasū āri sērēñamakū pégu, Īgū gapu yujubirikumi.

¹³ Īgū yujubirimakū iāgū, opu Īgūrē moāboerārē āsū ārikumi: “Īrē ñeā, Īgūya mojōrīrē, guburidere sia, āi wiria, ñaitīārōgue Īgūrē bēorā waaka! Irogue buro pūrīsūgū Īgūya guikare kūrīduútū oregukumi”, ārikumi, āri weremi Jesūs.

¹⁴ Irasū āri odo, āsū āriñemomi:

–Ī opu keori irosū Marīpu wārā siiukerepūru, Īgū beyerā gapu mérāgā āārīma, āriimi.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Jesūs irasū ārādero pūru, fariseo bumarā waakōāma. Īgūrē weresāduarā: “Īgūrē diaye yujubirimakū irimurā ire sērēñarā!” āri gāme werenīñurā.

* 21:42 Sal 118.22-23

¹⁶ Irasirirā surāyeri Īgūsā buerire tūyarārē, Herodeya bumarā merā Jesūs pūroque iri-
iuñurā. Īgūsā Jesūs pūroque ejarā, Īgūrē ārima:

—Buegu, gua mu iririkurire masā. Mu ārigatoro marirō werenia. “¿Naásū gūñari masaka
yure?” āri gūñarō marirō Marīpūyare diayeta Īgūsārē buea. Oparārē, ubu āārīrādere
āārīpererārē sūrosūta iāa.

¹⁷ Irasirigu guare wereka! ¿Naásū gūñari mu? Romano marā opu marirē niyeru
wajasearire marī wajarimakū, ¿ōāgorari, o ōāberi? ārima Jesūre.

¹⁸ Jesūs gapu Īgūsā Īgūrē ñerō iriduarire masīsā, āsū ārimi:

—Irigatorikurā āārā musā. ¿Nasirirā yure ñerō yujumakū iriduari musā?

¹⁹ Niyeru tire musā romano marā opure wajariburi tire ārika! ārimi.

Īgū irasū ārimakū pérā, sunu moārī waja wataropā wajakuri tire āiāma.

²⁰ Īgūsā iri tire āijamakū, Īgūsārē sērēñami:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? ārimi.

²¹ —Romano marā opūya diapu keori, Īgūya wāita tuuyāa, āri yujuma.

Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesūs Īgūsārē āsū ārimi:

—Iro merē romano marā opūya āārīrīrē Īgūrē sika! Marīpūya gapure Marīpure sika! ārimi.

²² Īgū irasū ārimakū pérā, péguka, Īgūrē piriwāgākōāma.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerārē masūburire Jesūre sērēñadea
(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinurēta surāyeri saduceo bumarā Jesūs pūroque ejama. Īgūsā: “Masaka boanerāgue
masābirikumā”, āri buremurā āārīmā. Irasirirā Jesūre āsū ārima:

²⁴ —Buegu, Moisés āsū āri di āārīmi: “Sugu marāpokudi pūrā marīkeregu Īgū marāpore
boaweomakū, Īgū pagumu igore dúunorēgukumi. Irasirirā, Īgo merā Īgū pūrākurā, Īgū tīgū
dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, āri di āārīmi.

²⁵ Iripoegue gua watopeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā
āārīunanerā āārīmā. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasirigu Īgū dagu
dokamūta Īgū marāpo āārīdeore dúunorēyupu.

²⁶ Īgūde Īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. Īgūsā pérā dokamude pūrā
marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōñurā.

²⁷ Īgūsā puru Īgūsā marāpode boakōāyupo pama.

²⁸ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma āārīpererā igore marāpokūñurā.
Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārīgokuri? āri sērēñama.

²⁹ Jesūs Īgūsārē yujumi:

—Musā diaye gūñabea. Marīpūya werenirī gojadeare, Marīpu turaridere masībea.

³⁰ Boanerā Īgūsā masādero puru, Īgūsā ūmagasigū Marīpure wereboerā irirosū
āārīrākuma. Iroguere marāpokūbirikumā. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikumā.

³¹ ¿Marīpūya werenirī gojadesa pūgue boanerā Īgūsā masāburire musā buebiriri? Āsū āri di
āārīmi:

³² “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opu āārā”, āri di āārīmi. Irasirirā Īgūsā boanerā āārīkererā,
Marīpu merā okarā āārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opu āārīmi. Boanerā neō dupaturī
masābirikōāmurā Opu āārībemi, ārimi Jesūs.

³³ Īgū irasū ārimakū pérā, masaka: “Ōārō buemi”, āri péguakōāma.

“¿Diī gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī?” āri sērēñadea
(Mr 12.28-34)

³⁴ Jesūs saduceo bumarārē Īgūsā Īgūrē sērēñanemomasībirimakū iririre pérā, fariseo bu-
marā nerēma.

³⁵ Irasirigu sugu Īgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasū Jesūre diaye yujūbirimakū
iridūagu, āsū āri sērēñami:

³⁶ —Buegu, ¿diī gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō āārīrī? ārimi.

³⁷ Jesūs Īgūrē yujumi:

—Mūya yujūpūrā merā, mu āārīrikuri merā, āārīpereri mu gūñari merā Marīpure mu Opure
maika!

³⁸ I doreri, gaji nemorō āārītarinugārī āārā.

³⁹ I doreri purūma āsū ārā: “Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrārē maika!”

⁴⁰ Marī i pe dorerire irirā, āārīpereri Moisés doredeare, Marīpūya kerere
weredupuyunerā buedeare irirā yāa, ārimi Jesūs.

“¿Noā parāmi āārīturaigu āārīrī Cristo?” āri sērēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo bumarā iroguere nerēanerā āārīpoe Jesūs Īgūsārē sērēñami:

42 —¿Naásū gūñarī musā Cristo, Marīpu iriudire? ¿Noā magū āārīrī ĩgū? ārīmi.

—Cristo, David parāmi āārīturiagu āārīmi, ārī yujuma.

43 ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—David, Cristo ñekū āārīkeregu, ¿nasirigu Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē weredorederosūta Cri-
store: “Yū Opū āārīmi”, ārīyuri? David āsū ārī gojadi āārīmi:

44 Marīpu yū Opure āsū ārīmi: “Ōō, yū diaye gapū doaka, yū merā dorebu!

Irasirīpoe marē ĩāturīrārē mu dorerire tarīnūgānemobirimakū irigura”, ārīmi.*

45 David, Cristo ñekū āārīkeregu, ĩgūrē: “Yū Opū āārīmi”, ārīdi āārīmi. ¿Nasirigu, Cristo, David
parāmi āārīturiagu āārīkerepuru, David ĩgūrē irasū ārīyuri? ārīmi Jesús.

46 ĩgū irasū ārīrīrē pérā, neō ĩgūrē yujumasībirima. Irasirirā gūrā, ĩgūrē dupaturi
sērēñanemobirima.

23

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ĩgūsā ñerō iririre weredeā

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

1 Purū Jesús masakare, gua ĩgū buerādere ārīmi:

2 —Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Āsū
ārīduaro yāa”, ārī wererā āārīma.

3 Irasirirā ĩgūsā wererire ōārō iritayaka musā! ĩgūsā iririkuri gapure ĩākūībirikōāka! ĩgūsā
wererosūta iribema.

4 Masakare dorerā: “Āsū irika!” ārīrā, ĩgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū
āārīmakū yāma. Masaka ĩgūsā dorerire bokatīūbirikerepuru, ĩgūsārē neō iritamubema, ĩgūsā
dorerire iriburo, ārīrā.

5 ‘Masaka ĩāmakū dita ōārīrē iri ĩmuma. Marīpuya werenīrī ĩgūsā gojadea pūrī sārī
kūmarīgā gajerāya nemorō eyari kūmarīgārē ĩgūsāya diapuserorire, ĩgūsāya dukaridere
siatūma, masaka ĩgūsārē: “Marīpuyare ōārō masīma”, ārīdorerā. Irasū āārīmakū, ĩgūsāya
dipuru peyari gasirore gajerāya nemorō yoari yuradari opari gasirire peyama, masaka
ĩgūsārē: “Marīpure buremutarima”, ārīdorerā.

6 Bosenurī āārīmakū, oparā doarigue dita doaduama. Marī nerērī wiiriguedere ñajārā,
ōārī doaripērīgue dita doaduama.

7 Makā dekoquere masakare ōārō buremurī merā ĩgūsārē bokatīrī ōādozemakū gāāmema.
Gajerārē ĩgūsārē: “Guare buerā āārīma”, ārīmakū gāāmema.

8 ĩgūsā irasū ārīkerepuru, musā gapū masakare: “Musā guare buerā āārā”, ārīdorebirikōāka!
Musā sugū pūrāta āārā. Yū musārē buegu suguta āārā.

9 ĩ ūmuguerē neō sugū masakare: “Guapu āārīmi”, ārībirikōāka! Ūmugasigū āārīgū dita
Marīpu āārīmi*.

10 Neō sugū musā watopegue āārīgūrē: “Marī opū āārīmi”, ārībirikōāburo. Yū, Marīpu iriudi
Cristo, suguta musā Opū āārā.

11 Musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīgū, musārē moāboerimasū irirosū musārē
iritamugū āārīgukumi.

12 Sugū ĩgū basi: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Marīpu ĩgūrē ubu āārīgū dujamakū
irīgukumi. Gajigu: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Marīpu ĩgūsā opū āārīmakū
irīgukumi.

13 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Musā bueri
merā masakare ūmugasigū Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yāa.
Musāde iroguere waabirikoa. Gajerā iroguere waaduarādere kāmūtāa. Irasirirā ñerō
tarīrākoa.

14 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Wapiweyarā
nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire emanokōāa. ĩgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe
Marīpure sērē ĩmugatoa, masaka musārē: “Marīpure ōārō buremuma”, ārīburo, ārīrā.
Irasirirā ñerō tarīrākoa. Marīpu musārē gajerā nemorō wamoōgukumi.

15 ‘Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Dia wādiyague
tarībuja, yoaroma makārīgue musā buerire tayabure āmarā waāa. ĩgūrē boka, musā bueri
merā ĩgūrē musā nemorō perebiri peamegue waabu āārīmakū yāa. Irasirirā ñerō tarīrākoa.

16 ‘Musā koye ĩāmerā gajerārē tūdupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpuyare
keoro buehea. Irasirirā ñerō tarīrākoa. ĩgūsārē āsū ārī buea: “Sugū: ‘Marīpuya wii merā
āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gajigu:
‘Marīpuya wiima oro merā āsū irigura’, ārī wāipeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā.

* 22:44 Sal 110.1   * 23:9 Jesús irire ārīgū: “ĩ ūmuguerē neō sugū masakū Marīpu āārīnīgū irirosū māmī”, ārīgū irimi.

¹⁷ Koye iāmerā irirosū Marīpūyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu īgūya wiire, iri wiima oro nemorō ōārī āārītarinugāmākū yāmi. Irasirigu marīrē, ʔdīi gapure buremurī merā gūñamakū gāāmerī, orore, o īgūya wii gapure?

¹⁸ Musā idere āsū ārī buea: “Sugu: ‘Marīpūya wiima soepeoro merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere āsū ārī buea: “Gajigu: ‘Iri soepeoro weka peodea merā āsū irigura’, ārī wāīpeodeare iribirimakū, waja opami”, ārā.

¹⁹ Koye iāmerā irirosū Marīpūyare diaye gūñamerā, pémasīmerā āārā musā. Marīpu īgūya wiima soepeorore, marī iro weka peodea nemorō ōārī āārītarinugāmākū yāmi. Irasirigu marīrē, ʔdīi gapure buremurī merā gūñamakū gāāmerī, soepeorore, o iro weka peodea gapure?

²⁰ Irasirigu sugu: “Marīpūya wiima soepeoro merā āsū irigura”, ārī wāīpeogu, āārīpereri iri soepeoro weka peyari merādere wāīpeogu irikumī.

²¹ Sugu: “Marīpūya wii merā āsū irigura”, ārī wāīpeogu, Marīpu iri wiiguge āārīgū merādere wāīpeogu irikumī.

²² Sugu: “ʔmugasima merā āsū irigura”, ārī wāīpeogude, Marīpu irogu Opu doarogue doagu merādere wāīpeogu irikumī.

²³ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā oteri mutārīgā: menta, anís, comino wāikuri baari morēñinorē sea neeō, dukawa, pe mojóma diruri irikoa. Sudiru Marīpūya wiiguge āiakoa, īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, iri nemorō ōārī gapure iribea. Diayema iririre, gajerārē bopoñarī merā iārīrē, Marīpūre buremurīrē neō iribea. Irasirirā musā oterire Marīpūre sīduuro marīrō diayemadere irika! Gajerārē bopoñaka! Marīpūre buremuka!

²⁴ Koye iāmerā gajerārē tūādupuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīpūyare keoro buebea. Āārīpereri musā doreri gapure irikererā, iri nemorō doreri gapure neō iribea.

²⁵ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā masaka iūrōgue dita ōārō irirā, soropa weka gapu dita ōārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā musā basi wāri opaduarā gajerāyare yajarā, iripa poekague koeña marīrīpa gurari utarirīpa irirosū āārā.

²⁶ Musā fariseo bumarā, koye iāmerā irirosū, Marīpūyare pémasīmerā āārā. Irasirirā musā gūñarīrē gorawayupurorika, soropa poeka gapure ōārō koeadeapa irirosū āārīmurā. Irasirirā, soropa weka gapudere ōārō koeadeapa irirosū āārīrākoa.

²⁷ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Masaka, iri masāgoberire utā majīrī boreri merā ōārō wākādea majīrī merā biamakū iārā: “Ōārō deyoa”, ārī iāma. Iri ōārō deyokerepuru, poekague boanerāya gōārī, āārīpereri ñerī boadea sāñakoa.

²⁸ Musāde i irirosūta āārā. Masaka musārē iāmakū, ōārā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, poekague musā gūñarīguere ñerīrē opataria. Irasirirā irigatorikurā, ñerō iririkurā āārā.

²⁹ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikurā āārā. Irasirirā ñerō tarirākoa. Musā, iripoegue marā Marīpūya kerere weredupuyunerāya masāgoberire ōārō āma. Gajerā ōārō irinerāya masāgoberi weka weanūdeadere ōārō āma.

³⁰ Āmu odo, āsū ārī werenīa: “Marī ñekūsāmarā darā Marīpūya kerere weredupuyunerārē wējēnerā āārīmā. Gua īgūsā āārīdeapoegue āārīnerā tamerā īgūsārē wējētambiribokuyo”, ārā.

³¹ Musā irire irasū ārīrā, musā basita: “Gua Marīpūya kerere weredupuyunerārē wējēnerā parāmerā āārīturiarā āārā”, ārīrā yāa.

³² Irasirirā musā ñekūsāmarā ñerō iripuroriwāgāriderosūta iriyuwarikukōāka musāde!

³³ Musā ñerō iririkurā āña irirosū āārā. Musā ñerō iriri waja Marīpu musārē peameguge beōburire neō duribirikoa.

³⁴ Irasirigu yu musā purogue Marīpūya kerere weredupuyurārē, īgūyare masīrārē, musārē buerimasādere iriugura. Yu irasū iriukerepuru, musā gapu surāyerire wējērākoa. Gajerārē curusague pābiatū wējērākoa. Gajerārē musā nerērī wiiriguge tārā, noō īgūsā waarī makārī waamakū tuyagorenarākoa īgūsārē ñerō iriduarā.

³⁵ Irasirirā āārīpererā masaka ōārārē wējēdea waja, musā waja opāa. Musā ñekūsāmarā Abel diayemarē iridire wējēpuroriwāgārīrā, Zacarias Berequias magūguere wējētūunerā āārīmā. Īgūrē Marīpūya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā.

³⁶ Diayeta musārē werea. Āārīpererārē īgūsā wējēdea waja dapura marā wajakurākuma.

*Jesus Jerusalén marārē bujawererē merā weredea
(Lc 13.34-35)*

³⁷ Musā Jerusalén marā, Marīpūya kerere weredupuyurārē wējēkōāa. Marīpu iriunerārē utāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē āgābo igo pūrārē igoya kēdupuri merā neeōnūrōsū neeōnū koredaadibū. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāāmebiribu.

³⁸ Irasiriro musā āārīri makā, béodea makā dujarokoa.

³⁹ Diayeta musārē werea. Dapora merāta musā yare iānemobirikoa. Pɔɔgɔgue musā: “Marīpɔ iriudi ōātarigu āārīmi, ōārō aariburo”, āārīgɔgue, yare dupaturi iārākoa doja, āārīmi Jesús.

24

*Jesús: “Marīpɔya wii béosūrokoa”, āārī weredea
(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)*

¹ Jesús Marīpɔya wiigɔgue āārādi wiriadero pɔɔɔ, gɔa ĩgū buerā ĩgū pɔɔro waa, āsū ārībɔ:

—Īāka i wiire! Ōārī wii, wāri wii āārā, ārībɔ.

² Jesús gɔpɔ yɔjumi:

—Musā i wiire daporare iādāa. Diayeta musārē werea. I wiima āārīpereri musā iādea, i ūtāyeride mutādijapereakōārokoa. Neō suye ūtāye gajiyē weka weamūrīadeade dujabirikoa, āārīmi.

*Jesús: “I ūmɔ pereburi dupuyuro āsū waarokoa”, āārī weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

³ Pɔɔɔ Olivos wāikuri buúrɔgue eja, irogue doami Jesús. Iro ĩgū doamakū, gɔa ĩgū buerā ĩgū pɔɔrogue eja, gajerā péberogɔue sērēñabu:

—Guare wereka! ¿Naāsū āārīmakū, mɔ ārāderosū waarokuri? ¿Ñeeno iri ĩmugakuri, mɔ dupaturi aarigú? ¿Naāsū waarokuri, i ūmɔ pereburi dupuyuro? ārībɔ.

⁴ Jesús yɔjumi:

—Ōārō pémasika! Gajerā musārē āārīgatorire pébirikōāka!

⁵ Wārā āārīgatorimasā aarirākuma. “Marīpɔ iriudi, Cristo āārā yɔ”, āārīrākuma. ĩgūsā āārīgatomakū pérā, wārā masaka ĩgūsārē buremurākuma.

⁶ Masaka musā pɔro gāmwējērē pérā, yoarogɔue marā gāmwējērē kerere pérā, gakabirikōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerɔpɔɔ, i ūmɔ pereburo dujarokoa dapa.

⁷ Su bumarā gaji bumarā merā gāmekēārākuma. Su nikū marā gaji nikū marā merā gāmwējērākuma. Masaka wārā waboari merā boarākuma. Gajerā pūrīrikū ñerō tarirākuma. Wāri makārīgɔgue nikū ñomerokoa.

⁸ I āārīpereri merā masaka ñerō taripɔroriwāgārīrākuma.

⁹ Irasirirā gajerā musārē ñeā, āia, oparāgɔgue ñerō iridorerā wiarākuma. Musārē wējērākuma. Yare buremurī waja āārīpererā i ūmɔ marā musārē iāturi doorākuma.

¹⁰ Irasū waaripoe wārā yare buremuadinerā buremuduúrākuma. Irasirirā gāme iāturi doo, ĩgūsā merāmarā āārādinerārē ĩgūsārē iāturirāgɔgue wiarākuma.

¹¹ Wārā: “Marīpɔya kerere weredupuyurimasā āārā”, āārīgatorākuma. Irasirirā wārā masaka ĩgūsārē buremurākuma.

¹² Masaka iro dupuyuro ñerō iridero nemorō ñerō irirākuma. Irasirirā wārā ĩgūsā gāme maīrē pirirākuma.

¹³ ĩgūsā musārē ñerō irikerepɔɔ, musā yare neō buremuduúbirimakū, Marīpɔ musārē taugakumi, ĩgū pɔro āārīnikōāburo, āārīgū.

¹⁴ Marīpɔyare wererā āārīpererā i ūmɔ marārē ĩgūyarārē doregū āārīrē kerere wererākuma, āārīpereri bumarā irire masīburo, āārīrā. ĩgūsā āārīpererā iri kerere péperedero pɔɔɔ, i ūmɔ pererokoa.

¹⁵ Irīpoeque Marīpɔya kerere weredupuyudi Daniel i ūmɔ pereburo dupuyuro waaburire āsū āārī gojadi āārīmi: “Ñegū Marīpɔre iāturigu Marīpɔya wii ñerī marīrī wiigɔue ñajāgukumi”, āārī gojadi āārīmi. ((Irasirirā iri wiigɔue ĩgū āārīmakū iārā, i pūrē buerāno: “I ūmɔ pereburo yāa”, āārī masīrākuma.))

¹⁶ Ñegū irogue āārīmakū iārā, Judea nikū marā buurīgɔue ūmaduriburo.

¹⁷ Sugu ĩgūya wii wekague āārīgú, wii poekague ĩgūyare āīgū ñajābita ūmaduriburo.

¹⁸ Sugu ĩgūya poeogɔue āārīgúde, ĩgūya surīre wiigɔue āīgū dujābita ūmaduriburo.

¹⁹ Irasū waarīnūrē nījpagosā nome, ĩgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede ñerō tarirākuma.

²⁰ Irasirirā Marīpɔre āsū āārī sērēka: “Puibure, siuñajārīnɔ* āārīmakū, gɔare i irasū waabirikōāburo”, āārīka ĩgūrē!

²¹ Irasū waarīnūrē masaka bɔro ñerō tarirākuma. Marīpɔ i ūmɔrē iripɔroridero pɔɔɔre masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ĩgūsārē ñerō waaburi neō dupaturi irasū waanemobirikoa.

* 24:20 Judío masaka siuñajārīnɔ, sábado āārā.

²² Irasirigũ Marĩpu masakare i ñerõ waarĩre: “Yoaripoe waabirikõáburo”, árigũkumi. Ígũ irasiribirimakũ, neõ sugũ masakũ taribiribokumi. Irasirigũ Ígũ beyenerãrẽ bopoñasĩã, Ígũsãrẽ ñerõ waarĩre: “Iropãta waaburo”, árigũkumi.

²³ Gajerã musãrẽ: “Íaka! Ôõta Cristo ããrĩmi”, árimakũ pérã, o gajerã musãrẽ: “Cristo sõõgue ããrãmi”, árimakũ pérã, buremubirikõãka!

²⁴ Wãrã árigatorimasã aarirãkuma. Surãyeri: “Yũ Cristo ããrã”, árirãkuma. Gajerã: “Marĩpuya kerere weredupuyurimasũ ããrã”, árirãkuma. Musãrẽ Ígũsã árigatorire buremudorerã, wãri gajino iri ñmurãkuma. Irasirikererã, Marĩpu beyenerãrẽ Ígũrẽ buremuduúmakũ iri-masĩbirikuma.

²⁵ Iri waaburi dupuyuro yũ musãrẽ weresiãã, irire masĩburo, árigũ.

²⁶ Irasirirã gajerã masaka musãrẽ: “Cristo sõõ masaka marĩõgue ããrãmi”, árimakũ pérã, ããrã waabirikõãka! Gajerã musãrẽ: “Íaka! I wiima taribugue ããrĩmi”, árimakũ pérã, Ígũsãrẽ buremubirikõãka!

²⁷ Yũ ããrĩpererã tĩgũ gũñaña marĩõ i ãmũgue dupaturi aarigũkoa. Ñmarõgue, abe marĩriro gapũ, Ígũ ñajãrõ gapũ bupu miãrõ irirosũ aarigũkoa.

²⁸ Mĩmua nerẽmakũ ããrã, masaka sugũ waibũ boadi ããrĩõrẽ masĩkuma. I irirosũ yũ aarimakũ ããrã, Ígũsã wajamoãsũburire masĩrãkuma, ãrĩ weremi Jesús.

*Jesús ããrĩpererã tĩgũ: “Ásũ aarigũkoa”, ãrĩ weredeã
(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

²⁹ Irasũ ãrĩ odo, guare ãsũ árinemomi:

—Masaka ñerõ tarirĩnũrĩ puruta abe ãmũmũ naĩtĩãkõãgũkumi. Abe ñamĩmũ boyonemobirikumi. Neñukã ãmũgasĩgue ããrĩrã yuridijarirãkuma. Ñmarõgue marã turarãde naradari merã beosũrãkuma.

³⁰ Irasũ waaripoere masaka yũ ããrĩpererã tĩgũ ãmũgasĩgue merã aarimakũ ããrãkuma. Irasirirã ããrĩpereri i ãmũma makãrĩ marã yũ wãri Marĩpu turari merã, Ígũ gosewasiriri merã mikãyebori weka aarimakũ ããrã, gũirã orerãkuma.

³¹ Yũ aarigũ, yure wereboerãrẽ ããrĩperero i ãmũguere iriugũkoa. Puriduru burõ busũmakũ, Ígũsã yũ beyenerãrẽ ããrĩpererogue ããrĩrãrẽ neeõrãkuma.

³² Ire musã masĩburo, árigũ, higuera gu keori merã weregura. Irigũ pũ maamamakũ ããrã: “Bojori waaburo mérõgã duyãã”, ãrĩ masĩã.

³³ Irigũ waarõsũta i ããrĩpereri yũ ããrĩrĩ irasũ waamakũ ããrã: “Cristo dupaturi aariburo mérõgã duyãã”, ãrĩ masĩrãkoa.

³⁴ Diayeta musãrẽ wereã. I ããrĩpereri yũ ããrĩrĩ, dapura marã pereburo dupuyuro irasũ waarõkoa.

³⁵ Ñmũgasi, i nikũde pereakõãrõkoa. Yũ werenĩrĩ gapũ neõ perebirikõã. ããrĩpereri yũ ããrĩõsũta waayuarikurokoa.

³⁶ Yũ dupaturi aariburinãrẽ, iri horare neõ sugũ masĩbirikumi. Marĩpũre wereboerã ãmũgasĩgue ããrĩrãde masĩbema. Yũ Marĩpu magũde masĩbeã. Yũpũ sugũta masĩmi.

³⁷ Noẽ ããrĩdeapoe marãrẽ waaderosũta yũ ããrĩpererã tĩgũ aariburo dupuyurogãrẽ waarõkoa.

³⁸ Iripoere i nikũ Marĩpu miũburo dupuyuro masaka õãrõ baa, iiri, mojósia, Ígũsã pũrã nomerẽ nomesu ããrĩrikunerã ããrĩmã. Noẽsã doódirugue ñajãrĩnũguedere irasũta irinĩkõãnerã ããrĩmã.

³⁹ Gũñaña marĩõ merã wãro deko merẽ, i nikũ mirĩpereakõãdero ããrĩbũ. Ígũsãde mirĩpereakõãnerã ããrĩmã. Irasũta yũ ããrĩpererã tĩgũde gũñaña marĩõ merã i ãmũguere dupaturi aarigũkoa.

⁴⁰ Irasũ waaripoere pérã poeegue moãrã ããrĩrãkuma. Sugũ yure buremugũ ããsũgũkumi. Gajigũ yure buremubi irogueta beowãgãsũgũkumi.

⁴¹ Nomedede pérã nome ojoduka biurã ããrĩrãkuma. Sugo yure buremugõ ããsũgũkumo. Gajego yure buremubeo irogueta beowãgãsũgũkumo.

⁴² Ôãrõ pémasĩka! Yũ musã Opũ dupaturi aariburi horare neõ masĩbeã musã.

⁴³ Ire õãrõ masĩka! Wii opũ Ígũya wiire sugũ yajarimasũ ñami merã ejaburi horare masĩgũ, kãrĩrõ marĩõ korekumi, Ígũya wiire ñajãburire kãmutabu.

⁴⁴ Yũ ããrĩpererã tĩgũ gũñaña marĩõ aarigũkoa. Irasirirã, wii opũ irirosũ musãde yũ aariburire õãrõ yũro gããmeã, árimi Jesús.

*Jesús pérã moãboerimasã keori merã buedeã
(Lc 12.41-48)*

⁴⁵ Purũ Jesús gajĩ keori merã guare buenemomi:

—Sugu moãboegu Īgũ opure buremugũ, pẽmasĩgũ ãsũ irikumi. Īgũ opu gajerogue waagũ, Īgũrẽ Īgũya wiire gajerãrẽ Īgũrẽ moãboerãrẽ koredoregu pikumi. Irasirigu Īgũrẽ Īgũsãrẽ baarire keoro siu baadoregu pikumi.

⁴⁶ Irasirigu Īgũ opu Īgũya wii goedujajamakũ Īãgũ, Īgũrẽ moãboegu Īgũ dorederosũta iridi ããrĩsĩã, usuyakumi.

⁴⁷ Diayeta musãrẽ werea. Īgũ píderosũta Īgũ keoro irideare Īãgũ, Īgũ opu Īgũrẽ ããrĩpereri Īgũyare koredoregu pikukumi.

⁴⁸⁻⁴⁹ Īgũrẽ moãboegu ñegũ gapu ãsũ irikumi. “Yũ opu mata goebirikumi”, ãrĩ gũñagũ, gajerã Īgũ opure moãboerãrẽ ñerõ pábira, mejãrikurã merã iri baagorenakumi.

⁵⁰ Īgũ irasirigorenarĩnurẽ gũñãña marĩrõ Īgũ opu goejakumi. Īgũrẽ moãboegu gapu: “Īgũ iri hora goegukumi”, ãrĩ masĩbirikumi.

⁵¹ Īgũ opu goejagu Īgũrẽ moãboegu ñerõ irideare pẽgu, Īgũrẽ buru wajamoãgukumi. Irasirigu irigatorikurãrẽ bẽorogue Īgũrẽ bẽogukumi. Iroguerẽ Īgũ buru pũrĩsũgũ Īgũya guikare kũrĩduutũ oregukumi, ãrĩmi Jesũs.

25

Jesũs pe mojõmarã maamarã nome keori merã buedea

¹ Pũru Jesũs dupaturi keori merã guare ãsũ ãrĩ buemi doja:

—Marĩpu ãmũgasigũ ããrĩgũ Īgũyarãrẽ doreri ãsũ ããrã. Pe mojõmarã nõome ããrĩkuma. Su ñami Īgũsãya siãgori duparu merã mojõsiadire bokatĩrĩã waakuma.

² Su mojõmarã nome siãgori duparu Īgũsã ãĩaburire õãrõ ãmuyubirikuma. Gajerã su mojõmarã nome gapu Īgũsã ãĩaburire õãrõ ãmuyukuma.

³ ãmuyumerã nome Īgũsãya siãgori duparure ãĩakererã, Īgũsã gorawayuburire uye ãĩabirikuma.

⁴ ãmuyurã nome gapu Īgũsãya siãgori duparure ãĩ, gaji uye Īgũsã gorawayuburire ãĩakuma.

⁵ Irasirirã, mojõsiadi mata ejabirimakũ, Īgũsãrẽ wũja ejamakũ kãrĩakõãkuma.

⁶ Pũru ñami deko ããrĩmakũ, gajerã masaka: “Mojõsiadi aarisiami. Īgũrẽ bokatĩrĩã aarika!” ãrĩ gainĩmakũ pẽkuma.

⁷ Īgũsã gainĩmakũ pẽrã, yobe, Īgũsãya siãgori duparure ãmukuma.

⁸ Uye gorawayuburire ãĩabiranerã nome gapu, gajerã gaji uye ãĩãnerã nomerẽ ãsũ ãrĩkuma: “Guaya siãgori duparu yariro yãa. Irasirirã mërõgã musãya uye guadere sika!” ãrĩ sërẽadikuma.

⁹ ãmuyumerã nome gapu ãsũ ãrĩ yũjukuma: “Guaya uye musãrẽ sĩmakũ, musãrẽ, guadere ejabiribokoa. Irasirirã uye duarã pũro musã basi wajarirã waaka!” ãrĩkuma.

¹⁰ Irasirirã ãmuyubiranerã nome uye wajarirã waakõãkuma. Īgũsã waadero pũru, mojõsiadi ejakumi. Īgũ ejamakũ Īãrã, ãmuyumerã nome gapu Īgũrẽ bokatĩrikuma. Irasirirã Īgũ merã bosenu iriri wiigũe Īãrã ñajãkõãkuma. Īgũsã ñajãperemakũ, iri wii marã disipũrore biakõãkuma.

¹¹ Pũrugũ ãmuyubiranerã nome gapu ejakuma. “Gua Opu, guadere tũpãsooka!” ãrĩkuma.

¹² Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, mojõsiadi ãsũ ãrĩ yũjukumi: “Diayeta yu musãrẽ masĩbea”, ãrĩkumi Īgũsã nomerẽ, ãrĩ weremi Jesũs.

¹³ Irasũ ãrĩ odo, guare ãrĩmi:

—Yũ ããrĩpererã tĩgũ dupaturi aariburinurẽ, iri horadere neõ masĩbea musã. Irasirirã ãmuyumerã nome mojõsiadire bokatĩrĩã waamurã Īgũsãya siãgori duparure ãmuyuderõsũ musãde yu aariburire õãrõ ãmuyuka! ãrĩmi Jesũs.

Jesũs sugu opu Īgũrẽ moãboerãrẽ niyeru sĩrĩ keori merã buedea

¹⁴ Irasũ ãrĩ odo, gaji keori merã guare Īgũ buerãrẽ buenemomi doja:

—Marĩpu Īgũyarãrẽ doregu, sugu wii opu irirosũ ããrĩmi. Wii opu gaji nikũgũe waabu, Īgũrẽ moãboerãrẽ siũ, Īgũya niyerure koredoregu pikumi.

¹⁵ Irasirigu, Īgũsãrẽ: “Õõpã merã wajatanemorãkuma”, ãrĩ Īãmasĩsĩã, Īgũya niyeru wãjapari tirire dukawakumi. Sugure su mojõma tiri, gajigũe pe ti, gajigũe su ti sĩkumi. Īgũsãrẽ sũ odo, waakõãkumi.

¹⁶ Irasirigu su mojõma tiri opagu, mata iri tiri merã gajino wajari, dua, gaji su mojõma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojõma tiri opakumi.

¹⁷ Pe ti opagude irasũta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikũri tiri opakumi.

¹⁸ Su ti opagu gapu yebague gobe mã, iri gobegũe Īgũ opu siãdea tĩre yãapĩkõãkumi.

¹⁹ Yoadero pũru, wii opu goekumi. Goeja, Īgũya niyeru tiri merã Īgũsã wajatanemodeare ãmubu, Īgũrẽ moãboerãrẽ siũkumi.

²⁰ Irasirigu su mojōma tiri sīsūdi ĩgū opu purogue eja, pe mojōma tiri ĩgūrē wiakumi. “Yu opu, su mojōma tiri yure sību mu”, ārikumi. “Īāka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobu”, ārikumi ĩgū opure.

²¹ ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi ĩgū opu ĩgūrē.

²² Puru pe ti sīsūdide ĩgū opu purogue eja, ĩgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, pe ti yure sību mu. Īāka! Iri tiri merā gaji pe ti wajatanemobu”, ārikumi.

²³ ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu wāri yaare koredoregu pīgura. Yu merā āārīgū, usuyari merā āārīka!” ārikumi ĩgū opu ĩgūrē.

²⁴ Puru su ti sīsūdi gapu, ĩgū opu purogue eja, ĩgūrē āsū ārikumi: “Yu opu, murē moāboerārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, ĩgūsārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu.

²⁵ Irasirigu murē güigu, yebague gobe má, iri gobegue mūya niyeru tire yáapíkōāba. Īāka! I ti āārā mūya niyeru ti”, ārikumi ĩgū opure.

²⁶ ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgū opu ārikumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Térīkagu āārā. Mu yure āsū āā: ‘Mu basi moābirikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, ĩgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Murē moāboerāya moārī merā wajatarire mu basita opāa. Irire masīa yu’, āārā mu yure.

²⁷ Mu irasū ārīgū, ĩnasirigu, yu murē sīdea tire niyeru duripīri wiigue duripībiriri? Irogue duripīmakū, i wii moārā iri ti merā wāro wajatanemobosabokuma murē. Irasirigu, yu goejamakū, mu yure ĩgūsā iriri merā wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ārikumi ĩgū opu ĩgūrē.

²⁸ Irasū ārī odo, gajerārē irogue āārīrārē ārikumi: “Īgūrē niyeru tire ēma, pe mojōma tiri opagu gapure sīka!

²⁹ Sugu wāri opagu sīnemosūgukumi. Irasirigu ĩgū wāri opadero nemorō opagukumi. Gajigu opabi ĩgū mērīgū opadideare ēmapeokōāsūgukumi.

³⁰ Īi yure moāboegu keoro iribire naītīārōgue béokōāka! Iroguere buro pūrīsūgū ĩgūya guikare kūrīduūtū oregukumi”, ārikumi ĩgūsā opu, ārī weremi Jesús.

Jesús i ūmu marārē wajamoāburire weredea

³¹ Irasū ārī odo, guare ārīnemomi:

—Yu āārīpererā tīgū, āārīpererā yure wereboerā merā i ūmu marārē doregu aarīgū, gose-wasiriri merā Opu doarogue doagukoa.

³² Yu irogue doamakū, yure wereboerā āārīpereri buri marā masakare yu diaye neeōrākuma. ĩgūsārē neeō odomakū, sugu ejorā koregu ovejare, cabrare boje dukawanūrōsū yu ĩgūsārē dukawanūgukoa.

³³ Yure buremurārē oveja irirosū āārīrārē yu diaye gapu nūgukoa. Yure buremumerārē cabra irirosū āārīrārē yu kúgapu nūgukoa.

³⁴ Yu irasiriadero puru, yu āārīpererā Opu, yu diaye gapu nūrārē āsū ārī weregukoa: “Yuru musārē ōārō irisiami. I ūmurē irigugeta musāya āārīburire ĩguyarārē doreroguerē āmuyusiami. Irasirirā ĩgū merā āārīrā aarika!

³⁵ Yu uaboamakū ĩārā, musā yure baari ejobu. Yu ñemesibumakū, musā yure iiriri tīābu. Yu musā puro gāmeñajāgū ejamakū, yure kārīrō wayubu.

³⁶ Surī marīgū yu āārīmakū ĩārā, musā yure surīre sābu. Pūrīrikumakū, musā yure ĩārā ejabu. Peresugue yu āārīmakūdere yure ĩārā ejabu”, ārīgukoa.

³⁷ Yu irasū ārimakū pērā, yu diaye gapu nūrā Yuru: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩānerā yure sērēñarākuma: “Gua Opu, ĩnaāsū āārīmakū, mu uaboamakū gua murē baari ejori? ĩNaāsū āārīmakū, mu ñemesibumakū murē iiriri tīārī?

³⁸ ĩNaāsū āārīmakū, mu gua puro gāmeñajāgū ejamakū, kārīrō wayuri? ĩNaāsū āārīmakū, mu surī marīgū āārīmakū gua murē surī sārī?

³⁹ ĩNaāsū āārīmakū, mu pūrīrikumakū, o peresugue mu āārīmakūdere gua murē ĩārā ejari?” ārīrākuma yure.

⁴⁰ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, yu āārīpererā Opu, ĩgūsārē āsū ārī yuĵugukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgūrē ōārō irirā, yureta ōārō irirā iribu”, ārīgukoa ĩgūsārē.

⁴¹ Igūsārē irasū ārī odo, yu kúgaru nírarē àsū ārī weregukoa: “Yupu wajamoásūmurā āārā musā. Yu purore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yupu iri peamerē wātēa opu, Igūyarā merā āārīburore āmuyusiami.

⁴² Yu haboamakū iārā, musā yure baari ejobiribu. Yu nemesibumakū, musā yure iiriri tīābiribu.

⁴³ Yu musā puro gāmeñajāgū ejamakū, yure kārīrō wayubiribu. Surī marīgū yu āārīmakū, musā yure surī sābiribu. Yu pūrīrikumakū, peresugue yu āārīmakūdere musā yure iārā ejabiribu”, ārīgukoa Igūsārē.

⁴⁴ Yu irasū ārīmakū pérā, Igūsā yure sērēñarākuma: “Gua Opu, znaásū āārīmakū, mu haboamakū, nemesibumakū, gua puro gāmeñajāgū ejamakū, surī opabirimakū, pūrīrikumakū, peresugue mu āārīmakū gua murē iritamubiriri?” ārīrākuma yure.

⁴⁵ Igūsā irasū ārīmakū, yu āārīpererā Opu Igūsārē àsū ārī weregukoa: “Diayeta musārē werea. Musā sugu yaarā watopegue āārīpererā nemorō ubu āārīgūrē iritamumerā, yureta iritamumerā iribu”, ārīgukoa Igūsārē.

⁴⁶ Puru Igūsā perebiri peamegue wajamoásūrākuma. Yupu: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iānerā gapu Igū purogue perebiri okarire oparākuma, ārī weremi Jesús.

26

Oparā Jesúre ñeāburire āmudea

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesús iri āārīpererire bue odo, guare Igū buerārē ārīmi:

² —Penu dáyāa, pasua bosenu ejaburo. Irire musā masā. Iri bosenu āārīmakū, yu āārīpererā tīgūrē ñeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatú wējēdoremurā, ārīmi.

³ Iripoere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde Caifás paía opuya wii disiparoma yebague nerēñurā.

⁴ Irogue nerērā, Igūsā Jesúre ārīgatori merā ñeā, wējēburire āmuñurā.

⁵ Irire āmurā:

—Bosenu āārīmakū, Igūrē ñeābirikōārā! Masaka marī merā guarā, marīrē gaini turi-bokuma, ārīñurā.

Sugo nomeō Jesúre sārōrī piupeodea

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Igūsā Igūrē wējēburire āmuripoere Jesús Betania wāikuri makāgue Simón kāmī boadiya wiigüe āārīmí.

⁷ Irogue Igū āārīmakū, sugo nomeō suru sārōdiru opago, Jesús puro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iridiru, sārōrī wajapari opadiru āārībú. Jesús baa doanripoe Igūya dipurure iri sārōrīrē piupeomo.

⁸ Igo irasū piupeomakū iārā, gua Jesús buerā guarā àsū ārību:

—¿Nasirigo Igo irire irasiriwasiribéokōārī?

⁹ Iri sārōrīrē duago, wáro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, ārību.

¹⁰ Jesús, gua irasū ārīmakū pégu, guare ārīmi:

—¿Nasirirā igore garibori musā? Ire yure irasirigo, ōārīrē irigo yámo.

¹¹ Boporā musā watopeguere āārīnīkōārākuma. Yu tamerārē musā merā āārīnīmakū iābirikoa.

¹² Igo i sārōrī yure piupeogo, yaa dupare Igūsā yure yáaburo dupuyuro āmuyugo irirosū irigo yámo.

¹³ Diayeta musārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā āārīperero i āmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, ārīrā, ārīmi Jesús guare.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere Igūrē ĩmuburire āmudea

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesús irasū ārādero puru, sugu gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu Judas Iscariote wāikugu paía oparā merā werenígū waayupu.

¹⁵ Igūsārē ārīyupu:

—Yu Jesúre musārē wiamakū, znaopā niyeru wajarīrākuri yure? ārīyupu.

Igū irasū ārīmakū pérā, Igūrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tīrre wajarīñurā.

¹⁶ Igūsā wajarimakū, Judas: “¿Znaásū āārīmakū Igūsārē yu Jesúre wiamakū ōākuri?” ārī gūñayupu.

Jesús Igū buerā merā baatūnudea

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Puru pã wemasãri morēna mariri baari bosenu puroririnu aãrimakū, gua Jesús buerā Igū purogue waa, igūrē sērēñabu:

—¿Noogue mu pascua bosenu baaburire amumakū gāamekuri? āribu.

¹⁸ Igū guare ārimi:

—Jerusalēgue waaka! Iro musā bokajagure āsū ārika: “Guare buegu murē āsū āri weredoreami: ‘Yu ñerō tariburo mérōgā dayáa. Pascua bosenu aãrimakū, yu buerā merā muya wiigie baagukoa’, ārāmi”, ārika! ārimi Jesús.

¹⁹ Irasirirā, pascua bosenu aãrimakū, Jesús doreaderosūta gua baaburire amunerā aãrimā.

²⁰ Naimejāripoe Jesús gua Igū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīmi.

²¹ Gua baaripoe guare ārimi:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā watope aãrigū yure wējēduarāguere yure imugukumi, ārimi.

²² Igū irasū ārimakū pérā, gua buro bujawereri merā suguno dita igūrē sērēñayobu:

—Gua Opu, çyu aãriri murē imubu? āribu.

²³ Gua irasū āri sērēñamakū, guare yujumi:

—Yu merā i pare pã yosa baaguta aãrimi yure wējēduarāguere yure imubu.

²⁴ Maripuya wereniri gojadeso pūgue gojaderosūta yu aãripererā tīgūrē waaró yáa. Yure imubu gapure ñetariro waarokoa. Igū deyoabirimakū oãboyo, ārimi Jesús.

²⁵ Igū irasū ārimakū, Judas Jesure wējēduarāguere igūrē imubu sērēñami:

—Guare buegu, çyu murē imubu aãriri? ārimi.

Jesús igūrē yujumi:

—Eñā, muta aãrā, ārimi.

²⁶ Irasū āri odo, gua baaripoe Jesús pärē āi, Maripure: “Murē usuyari sīa”, āri, pärē pea, guare igū buerārē āsū āri gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupu aãrā, ārimi.

²⁷ Puru iiriripare āi, Maripure: “Murē usuyari sīa”, āri, guare iripare sīu, āsū ārimi:

—Musā aãripererā ire iirika!

²⁸ I yaa dí aãrā. Yu boagu, dí béori merā wárā masaka ñerō iridea wajare wajaribosagukoa. Irasirigu yaa dí béori merā Yupu igūsārē: “Ōārō irigura”, ārideare iriyuwarikugukumi. Irasirigu igūsā ñerō irideare kätigukumi.

²⁹ Musārē werea. Igui dekore marí dapura iirirosū yu dupaturi neō iirinembirikoa. Puru Yupu igūyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore iirigukoa, ārimi Jesús guare.

Jesús Pedroro: “Yure masikeregu: ‘Masībea’, ārigukoa”, āri weredea

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Puru Maripure bayapeo odo, gua iri wiigie aãrānerā wiria, Olivos wāikari buurugue waabu.

³¹ Irogue ejagu, Jesús guare ārimi:

—Dapagā ñami musā aãripererā gūñaturaro marirō yure béowāgāpereakōārākoa. Musā irasiriburire Maripuya wereniri gojadeso pūgue āsū āri gojasūdero aãribū: “Yu oveja koregure wējēmakū irigukoa. Irasirimakū, igūyarā oveja umawasiriakōārākuma”, āri gojasūdero aãribū.

³² Yu boadigie masādero puru, musā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, ārimi guare.

³³ Igū irasū ārimakū pégu, Pedro āsū āri yujumi:

—Gajerā aãripererā murē béowāgākerepuru, yu gapu murē neō béowāgābirikoa, ārimi.

³⁴ Jesús Pedroro ārimi:

—Diayeta murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea gajerārē: “Masībea”, ārigatogukoa, ārimi.

³⁵ Pedro igūrē ārimi:

—Yu mu merā boabu aãrikeregu: “Masībea”, ārigatobirikoa, ārimi.

Aãripererā gua igū buerā, Pedro igū ārirosūta āribu Jesure.

Jesús Getsemaníque Maripure sērēdea

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Puru Jesús gua Igū buerā merā waa, Getsemaní wāikurogue eja, guare ārimi:

—Ōōta doaka musā dapa! Sōogue Maripure sērēgū waagū yáa, ārimi.

³⁷ Irasū āri odo, Pedroro, Zebedeo pūrā pērāguereta siiuwāgāmi. Igū buro gūñariku, bujawereyupu.

³⁸ Irasū bujaweregu, Igū siiuwāgānerārē āriyupu:

—Buro bujawereri merā kōmoma goero péñakoa. Ōōta dujaka! Musāde yu kārīberosūta kārīmerāta yure yūka! āriyupu.

³⁹ Irasū āri odo, yoawayaro waanemo, yebague ĩgūya diapure moomejā, Marīpure āsū āri sērēyupu:

—Au, yu ñerō tariburire tauduagu taumasā. Yu irasū ārikerepuru, yu gāāmerōsū iribirikōāka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, āriyupu.

⁴⁰ Irasū āri sērē odo, urerā ĩgū buerā purogue ejagu, ĩgūsā kārīrārē bokaja, Pedroro āriyupu:

—¿Nasirirā su horanogāgora musā yure kārīmerāta yumasīberi?

⁴¹ Kārīmerāta! Marīpure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārirā! Musā gūñarī merā ōārīrē iriduadāa. Irire iriduakererā, bokatīūbea, āriyupu.

⁴² Irasū āri odo, dupaturi waa, Marīpure sērēyupu doja:

—Au, i yu ñerō tariburire tauduabi, mu gāāmerōsū irika! āriyupu.

⁴³ Puru ĩgū buerā urerā puro dupaturi ejagu, kārīrārēta bokajayupu doja. ĩgūsārē wuja pūrītariyuro.

⁴⁴ ĩgūsārē ĩākōā, dupaturi Marīpure sērēgū waayupu doja. ĩgū sērēaderosūta sērēyupu.

⁴⁵ Puru ĩgūsā puro eja, āriyupu:

—¿Musā siuñajā, kārīrā yāri dapa? Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere ĩgūsā wiari hora ejasīāa.

⁴⁶ Wāgānugāka! Náka, waarā! Yure wējēduarāguere yure ĩmubu aarisiami, āriyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ ĩgū irasū āri wereripoe Judas, gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu āārādi ejami. Wārā masaka sareri majīrī, yuku dukari oparā ĩgū merā ejama. ĩgūsā paia oparā, judío masaka murā ĩgūsā iriuanerā āārīmā.

⁴⁸ ĩgūsā ejaburi dupuyuro Judas ĩgūsārē Jesúre ĩmubu āsū āri weredi āārīmī: “Yu ĩgūya wayupārā mimigūta āārīgukumi. ĩgūrē ñeāka!” ārīdi āārīmī.

⁴⁹ Irasirīgu Jesús puro ejagu, ĩgūrē ārīmi:

—Guare buegu, ¿āārīrī mu? āri, ĩgūya wayupārārē mimimi.

⁵⁰ ĩgū irasirimakū ĩgū, Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Yu merāmu, ¿nasirīgu aarīgú iriari? Mu irigura, ārādeare irika! ārīmi.

Irasirirā masaka Jesús puro eja, ĩgūrē ñeāwāgākōāma.

⁵¹ ĩgūsā ĩgūrē ñeāwāgāripoe sugu ĩgū buegu ĩgūya sareri majīrē tūāwea āi, paia opure moāboeguya gāmpūrē dititā dijukōāmi.

⁵² ĩgū irasirimakū ĩgū, Jesús gapu ĩgūrē ārīmi:

—Muya sareri majīrē duripíkōāka! Sareri majī merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri majī merāta wējēsūrākuma.

⁵³ ¿Musā masīberi? Yūpūre yu sērēmakū, daporata ĩgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari burigora yure iritamumurārē iriubokumi.

⁵⁴ Yu sērēmakū, Marīpuya wenenīrī gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ārīmi Jesús.

⁵⁵ Irasū āri odo, masakare ārīmi:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dukari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā iirosū yure ñeārā aarirī? Ūmuriku Marīpuya wiigūe yu musārē bue doanīmakū, musā yure neō ñeābiribu.

⁵⁶ Daporare i āārīpereri musā yure irasirirā, Marīpuya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yāa, ārīmi Jesús.

ĩgūrē ñeāmakū ĩārā, gua ĩgū buerā ĩgūrē sugureta ūmaweonúwāgākōābu.

Jesúre oparā purogue āiadea

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Irasirirā Jesúre ñeānerā paia opu Caifāya wiigūe āārīñurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murāde nerēsīañurā.

⁵⁸ Pedro gapu yoawayaro Jesúre tuyañajāa, Caifāya wii disipuro ñajārōma yebague eja, Marīpuya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásū iriyuwarikurākuri?” ārīgū, iroguē ĩā doaniyupu.

⁵⁹ Paia oparā, judío masaka murā, āārīpererā oparā iroguē nerēanerā Jesúre ārīgatori merā weresāmūrārē āmarā iriñurā ĩgūrē wējēmūrā.

⁶⁰ ĩgūsā purogue wārā masaka ārīgatori merā ĩgūrē weresārā ejakererā: “ĩgū i ñerō iridea waja boaburo”, āri weresārīrē neō bokabirīñurā. Puru gajerā pērā ĩgūrē ārīgatori merā weresārā ejañurā.

⁶¹ Āsū ārīñurā:

—Ī āsū ārimī: “Marīpuya wiire béomasīa. Ɔrenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odomasīa”, ārimī, āriñurā.

⁶² Īgūsā irasū ārimakū pégu, paía opu wāgānugā, Jesúre āriyupu:

—¿Īgūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā murē irasū āri weresārī? āriyupu.

⁶³ Jesús gapu yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū iāgū, paía opu Īgārē āriyupu:

—Marīpu okanīgū péuro diaye wereka! ¿Muta āārīrī, Cristo Marīpu magū? āriyupu.

⁶⁴ Jesús Īgārē āriyupu:

—Īgūta āārā mu āriñōsūta. Idere musārē werea. Puru yu āārīpererā tīgārē Yapu turagu diaye gapu doamakū iārākoa. Ɔmugasima mikāyebori weka yu aarimakūdere iārākoa, āriyupu.

⁶⁵ Īgū irasū ārimakū pégu, paía opu Īgū guarire ĩmugū, Īgūya surīrore tūāyegue, āsū āriyupu:

—Ī irasū āri werenīgū, Marīpure ñerō āriḡū yámi. ¿Nasirimurā gajerā Īgārē weresārīrē neō pénemobokuri marī? Musā, Īgū basita Marīpure ñerō āriñirē pésíaa.

⁶⁶ ¿Naásū gūñarī? āriyupu.

—Marīpure Īgū ñerō āriñi waja boaburo, āri yujūñurā.

⁶⁷ Irasū āri odo, Īgū diapure síku eotú, Īgārē doteñurā. Gajerā Īgūya diapure pá,

⁶⁸ āsū āriñurā:

—Mu Cristo āārīḡū, āriñokaka: “¿Noā murē pári?” āriñurā.

Pedro Jesúre masikeregu: “Masíbea”, āriñdea

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Iri wii poekague Īgūsā irasiriripoere Pedro disipuro ñajārōma yebague doanīyupu. Īgū irogue doamakū, sugo paía opure moāboego Īgū puro eja, Īgārē āriyupu:

—Mude Jesús Galileamu merā āārīdita āārā, āriyupu.

⁷⁰ Igo irasū ārimakū pégu, Pedro āārīpererā iro āārīrā péurogue āriḡatori merā:

—Mu irasū āriñirē pémasībirikoa yu, āriyupu.

⁷¹ Puru iri wii turōma sārīrō disipurogue waayupu. Irogue gajego Īgūsārē moāboego Īgārē iāgō, iro āārīrārē āriyupu:

—Jesús Nazaretmu merā āārīdita āārīmi ĩ, āriyupu.

⁷² Pedro āriḡatori merā dupaturi yujuyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu Īgārē masíbea, āriyupu.

⁷³ Mérōgā puruta masaka irogue āārīrā Pedro purogue waa, Īgārē āriñurā:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmuta āārā. Pémasīrōta Īgūsā irirosū werenía, āriñurā.

⁷⁴ Īgūsā irasū ārimakū, Pedro yujuyupu:

—Marīpu péuro diayeta werea. Yu musārē diaye werebirimakū, Marīpu yure waja moāburo. Īgārē neō masíbea yu, āriyupu.

Īgū irasū āriñiripoeta āgābo wereyupu.

⁷⁵ Pedro, āgābo weremakū pégu, Jesús Īgārē: “Āgābo wereburo dupuyuro mu yure masikeregu, urea: ‘Masíbea’, āriḡatogukoa”, ārādeare gūñabokayupu. Irire gūñaboka, wiria, bujawereri merā buro oreyupu.

27

Jesúre Pilato puro āijadea

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā paía oparā, judío masaka murā merā nerē: “Āsū iri, Jesúre wējērā”, āri āmuñurā.

² Irasū āri āmu odo, Jesúre sia, āiwāgā, Poncio Pilato wāikugure Judea nikū marā opure wiañurā.

Judas Iscariote boadea

³ Īgūsā Jesúre wējērākuma, āriñirē pégu, Judas gapu buro bujawereri merā Īgū Jesúre ĩmuadeare gūñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merā iridea tiri Īgūsā Īgārē wajaridea tirire paía oparārē, judío masaka murārē wiagu waayupu. Irogue eja, Īgūsārē āriyupu:

⁴ —Yu ñetariro iriakubu. Yu ñerī iribire oparāguere wiadire: “Boaburo”, āriñurā, āriyupu.

Īgū irasū ārimakū, Īgārē yujūñurā:

—Mu irasiriadea guaya meta āārā. Māya āārā, āriñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Judas Marīpuya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakōāyupu. Waa, pūgubudare siasiu, Īgū basī Īgūya wánugūrē túsánú, parimadija, boakōāyupu.

⁶ Paía oparā niyeru tirire sea neeōrā, āsū āriñurā:

—I niyeru Īgūsā masakure wējēburi waja wajariadea āārā. Irasirirā i niyerure Marīpuya wiima duripiri kūmage pimasībirikoa. Marīrē doreri irasiridorebea, āriñurā.

7 Puru āsū āriñūrā: “I niyeru merā diari sorori weaguya nikūrē wajarimakū ōārokoa. Irasirirā gajero marā ōōgue boamakū, iri nikū ĩgūsārē yāaburi nikū āārīrokoa”, āriñūrā.

8 Irasirirā masaka iri nikūrē: “Dí bēodea nikū āārā”, āri wāiyema. Daporaguedere irasūta wāikukōāa.

9 ĩgūsā irasirimakū, Jeremías Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta waabu. Āsū āri gojadi āārimī: “Israel bumarā treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire ĩgūrē wajarideare āīma.

10 Irasirirā iri tiri merā diari sorori weaguya nikūrē wajarima. Irasirirā, Marīpu yure: ‘Āsū irirākuma’, āri gojadorederosūta yāma”, āri gojadi āārimī.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

11 Pilato, Jesúre ĩgū purogue ĩgūsā āijamakū, ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Muta āārīñi judío masaka Opu? āriyupu.

—Mu ārirosūta ĩgūta āārā, āri yujuyupu Jesús.

12 Paía oparā, judío masaka murā ĩgūrē weresārī gapure yujubiriyupu.

13 Irasirigu Pilato ĩgūrē āriyupu:

—¿Āārīpereri ĩgūsā murē weresārīrē péberi mu? āriyupu.

14 Jesús gapu neō yujubiriyupu. ĩgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato ĩāgukakōāyupu.

Jesúre wējēdoredea

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

15 Bojoriku pascua bosenu āārimakū, Pilato sugu peresugue āārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupu.

16 Iripoe sugu Barrabás wāikugu peresugue āārīyupu. Masaka ĩgū ñerō irideare masīñūrā.

17 Irasirigu ĩgūsā nerēmakū ĩāgū, Pilato ĩgūsārē sērēñayupu:

—¿Ní gapure yu wiumakū gāāmerī musā? ¿Barrabáre, o Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārīgū gapure? āriyupu.

18 Wārā masaka Jesúre buremumakū ĩārā, oparā ĩgūrē ĩaturisā, Pilato purogue āīānerā āārīmā. Pilato gapu ĩgūsā ĩaturirire masikōāyupu. Irasirigu Jesúre wiudadiyupu.

19 Puru Pilato masaka weresārīrē beyerimasū doarogue doaripoe, ĩgū marāpo ĩgūrē kere iriuyupo: “ĩgū diayema irigure gajerosū neō iribirikōāka! Dapagā ñami ĩgūrē waaburire buro goero kēākubu”, āri kere iriuyupo.

20 Paía oparā, judío masaka murā gapu masakare āsū ārīdoreñūrā: “ ‘Barrabáre wiuka, Jesús gapure wējēka!’ ārīka!” ārīdoreñūrā.

21 Puru Pilato masakare dupaturi sērēñayupu doja:

—¿ĩgūsā pērārē ní gapure yu wiumakū gāāmerī musā? āriyupu.

—Barrabás gapure wiuka! āri yujūñūrā.

22 ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato sērēñayupu:

—¿Nasirigukuri yu, ĩ Jesús: “Cristo” ĩgūsā ārīgū gapure? āriyupu.

Āārīpererā:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! āri yujūñūrā.

23 Irasirigu Pilato āsū āriyupu:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari ĩ, musā irasū ārimakū? āriyupu.

Masaka gapu dupaturi gainínemoñūrā:

—Curusague pábiatú wējēka ĩgūrē! āriñūrā.

24 ĩgūsā ĩgūrē péduabirimakū, ĩgūsā guari merā gainímakū pégu, Pilato dekore āiwāgāridoreyupu. Iri merā masaka ĩūrō mojókoe, āsū āriyupu:

—Īrē waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta āārā. Musā doreri āārā, āriyupu.

25 ĩgū irasū ārimakū pērā, āārīpererā masaka āsū āriñūrā:

—Gua murē Īrē wējēdoreri waja, gua, gua pūrā āārīpererā merā waja oparākoa, āriñūrā.

26 ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Pilato Barrabáre peresugue āārīgūrē wiuyupu. Puru surarare Jesúre tārādore, ĩgūrē ĩgūsārē wiayupu, ĩgūrē curusague pábiatú wējēdoregu.

27 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebague āijañūrā. Irogue āārīpererā surarare Jesús puro neeñūrā.

28 Puru ĩgūya surīrore túwea āi, opuaya surīro irirosū deyorīñe diariñerē ĩgūrē sāñūrā.

29 Pora merā iriadea berore ĩgūya dipurure peoñūrā. Irasiri odo, yukure diaye gapu moāsua, ĩgū puro ñadukupuri merā ejamejā, ĩgūrē āsū āri buridañūrā:

—Buremurā aarika judío masaka Opure! āriñūrā.

30 ĩgūrē siku eotú, ĩgūsā moāsuadire túāwea āi, irigu merāta ĩgūya dipurure páñañūrā.

³¹ Īgārē burida odo, Īgūsā sādea surīrore túwea, Īgūya surīro gapure sãñurã doja. Sã odo, curusague pábiatú wējēmurã Īgārē ãi wiriakõãñurã.

Jesúre curusague pábiatúidea
(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Īgūsã Īgārē ãiwãgãrã, sugu masakre Simón wãikugu Cirenemurē bokatūrīma. Īgārē Jesús kõãdea curusare kõãdorema.

³³ Īgārē irasú ãiwãgãrã, Gólgota wãikurogue ãijama. “Gólgota”, ãrīrõ: “Masaku dipuru boaweadea pero”, ãrīduaro yãa.

³⁴ Irogue eja, igui deko sãñĩ merã morēdeare Jesúre tĩãdima. Jesús irire iirĩña, puru iirĩbirimi.

³⁵ Īgārē curusague pábiatú ãiwãgũnú odo, surara Īgú suri sãñadeare: “Ubu ãrĩboka birarã: ‘¿Noãrē dujarokuri?’ ” ãrĩma, irire Īgūsã basi gãme dukawamurã. Īgūsã irasirirã, Marĩpuya kerere weredupuyudi gojaderosũta irima. Āsũ ãrĩ gojadi ããrĩmi: “Yaa surĩre Īgūsã basi ãrĩboka bira dukawarãkuma”, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.

³⁶ Irasiriadero puru, surara curusa puro eja doama, Jesúre korerã.

³⁷ “Ī ãsũ iridea waja boami”, ãrĩrã: “Īĩta judío masaka Opũ ããrĩmi”, ãrĩ gojadesa majĩrē curusague Jesúya dipuru weka pábiatúma.

³⁸ Pērã yajarimasãdere curusarigue pábiatú ãiwãgũnúma. Sugure Īgú diaye gapu, gajigure Īgú kúgapu pábiatú ãiwãgũnúma.

³⁹ Masaka Jesús puro tariwãgãnarã, ñerõ ãrĩ burida, Īgúsãya dipure yure, ãrĩma:

⁴⁰ —Mũ ãsũ ãrĩ werenĩbu: “Marĩpuya wiire béo, puru urenu waarõ merãta iri wiire dupaturi iri odogãkoa”, ãrĩbu. Irasirigu mũ basi tauka! Mũ diayeta Marĩpu magũ ããrĩgũ, curusague merã dijarika! ãrĩma.

⁴¹ Irasũta paía oparã, Moisés gojadesa buerimasã, fariseo bumarã, judío masaka murãde ãrĩ buridama. Āsũ ãrĩ gãme werenĩma:

⁴² —Gajerã gapure taumi. Īgú basi gapu taumasĩbemi. “Israel bumarã Opũ ããrã”, ãrĩmi. Irasirirã, curusague merã Īgú dijarimakũ ĩãrã, marĩ Īgārē buremurãkoa.

⁴³ Īgú: “Marĩpure buremua, Īgú magũ ããrã”, ãrĩmi. Irasirigu Īgú ãrīderosũta Marĩpu Īgārē maĩgũ, iritamuburo, ãrĩ buridama.

⁴⁴ Yajarimasã Jesús puro curusarigue pábiatú ãiwãgũnúũnerãde irasũta Īgārē ñerõ ãrĩ buridama.

Jesús boadea
(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Goerĩpoe ããrĩmakũ, i nikũ ããrĩpererogue naĩĩãkõãbu. Ûre hora gora naĩĩãbu.

⁴⁶ Ûre hora ejamakũta Jesús buro gainĩmi:

—Elĩ, Elĩ, ¿lama sabactani? ãrĩmi. Irasũ ãrĩgũ: “Yũ Opũ, yũ Opũ, ¿nasirigu yure béori mũ?” ãrĩgũ irimi.

⁴⁷ Surãyeri irogue ããrĩrã, Īgú irasũ ãrĩ gainĩmakũ pērã:

—Marĩpuya kerere weredupuyudire Elĩare siugu yãmi, ãrĩma.

⁴⁸ Mata sugu Īgūsã merãmũ ãmwãgã, igui deko piari yosadea yasure yukũ yuwague siatú, ãiwãgã, Jesúre iirĩburo, ãrĩgũ, soemuũmi.

⁴⁹ Īgú irasirimakũ ĩãrã, gajerã gapu ãsũ ãrĩma:

—Iropãta irika! Elĩas Īgūrē taugu aarimakũ ĩãñarã dapa marĩ, ãrĩma.

⁵⁰ Jesús dupaturi buro gainĩnemo, kõmoakõãmi.

⁵¹ Īgú kõmomakũta, Marĩpuya wii poekama taribu disipuro kãmutari gasiro ãmarõ gapu merã yegue dijari, deko merã yeguesiajayuro. Nikũ buro ñomebu. Ûtãyeri pagayeride waariakõãbu.

⁵² Masãgoberi tũpãkõãyuro. Wãrã Marĩpure buremurã boanerã masãñurã.

⁵³ Jesús masãdero puru, Īgūsã masãgoberigue ããrĩnerã wiria, Marĩpuya makãgue Jerusalẽgue waañurã. Īgūsã irogue ejamakũ, masaka wãrã Īgūsãrē ĩãñurã.

⁵⁴ Romano marã surara opu Īgũyarã surara merã Jesúre koreanerã, nikũ ñomemakũ, ããrĩpereri irasũ waarĩre ĩãrã, buro guka, gũiri merã ãsũ ãrĩma:

—Ī diayeta Marĩpu magũ ããrãdañumi, ãrĩma.

⁵⁵ Wãrã nome yoaweyarogue Jesúre ĩũnĩma. Īgūsã Galileague Jesúre iritamugorenanerã nome ããrĩmã.

⁵⁶ Īgūsã nome watopeguere María Magdalena wãikugo, gajego María wãikugo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marãpo ããrĩmã.

Jesúya dupure masãgobegue pídea
(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Puru nañmejëripoe aarĩmakũ, José wári opagu, Arimatea wãikuri makãmu irogue ejami. Ìgũ Jesũ buerire tuyagu aarĩmĩ.

⁵⁸ Irasirigu Pilato purogue waa, Jesũya dupure yáabu sërëyupu. Ìgũ arĩ sërëmakũ pégu, Pilato surarare Jesũya dupure s̄idoreyupu Ìgũrë.

⁵⁹ Irasirigu José waa, Jesũya dupure āidiju, oãrĩ suriro gasiro gurari marĩrĩ gasiro merã Ìgũya dupure ðmayupu.

⁶⁰ Oma odo, Ìgũrë yáabodea masãgobegue piyupu. Iri gobe, maama gobe ütãyegue mádea gobe aarĩyuro. Irogue Jesũya dupure pí odo, wári majĩ ütã majĩ merã iro ñajãrõrë oãrõ biakõã, waakõãyupu.

⁶¹ Ìgũ irasiriripoe María Magdalena, gajego María merã iri gobe bokatiũrõ iũdoanĩñurã.

Surara Jesũya dupure pídea gobere koredea

⁶² Gajinu gapu judío masaka siuñajãrĩnu * aarĩmakũ, paia oparã, fariseo bumarã Pilato purogue waañurã.

⁶³ Asũ arĩñurã Pilatore:

—Gua opu, s̄õõ aarĩdi okagugue arĩgatorikugu arĩdeare gua gũñáa. Asũ arĩmi: “Yu boa, urenu puru masãgukoa”, arĩmi.

⁶⁴ Irasirigu mayarã surarare urenugora Ìgũya dupure píaderogue koredoregu iriuka, Ìgũ buerã ñami merã Ìgũya dupure yajabirikõãburo, arĩgũ! Ìgũsã yajadero puru masakare: “Jesũ boadigue masãkõãmi”, arĩbokuma. Irasiriro Ìgũ arĩgatodea nemorõ Ìgũsã arĩgatori gapu ñetarirokoo, arĩñurã.

⁶⁵ Ìgũsã irasũ arĩmakũ, Pilato yujuyupu:

—Jáu, ñisã yaarã surara oõgoue aarĩma. Ìgũsãrë āiaka, iri masãgobe gajerosũ waari, arĩrã! Irasirirã masã bokatiũrõ Ìgũsãrë koredoreka! arĩyupu.

⁶⁶ Ìgũ irasũ arĩmakũ, Ìgũsã waa, iri gobe biadea ütã majĩrë oãrõ wĩtãbiatoñurã, masaka Ìgũsã ñajãdeare ñamasĩrãra, arĩrã. Irasũ aarĩmakũ, surarare iri gobere oãrõ koredoreñurã.

28

Jesũs masãdea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajãrĩnu puru, gajinu boyodujimejëripoe gaji semana ñajãrĩnu aarĩmakũ, María Magdalena, gajego María merã Jesũre pídea gobere ñãrã waañurã.

² Gũñãña marĩrõ nikũ buru ñomeyuro. Irasũ waaripoe marĩ Opure wereboegu umugasigue merã dijari, masãgobere Ìgũsã biadea ütã majĩrë tũpã, iri majĩ weka doayupu.

³ Ìgũ bupu miãrõsũ oãrõ gosewasirigu aarĩyupu. Ìgũya suriro oãrõ borero aarĩyuro.

⁴ Surara iri gobere koreanerã Ìgũrë ñãrã, buru güiri merã narada, kõmorã irirosũ waañurã.

⁵ Puru Marĩpure wereboegu irogue ñãrã waanerã nomerë arĩyupu:

—Güibirikõãka! Yu masĩa, musã Jesũs Ìgũsã curusague pábiatũ wëjëãdare amarã yáa.

⁶ Ìgũ oõrë mámi. Ìgũ arĩderosũta masãsiami. Ìgũya dupure Ìgũsã píaderore ñãrã aarika!

⁷ Puru mumurõ merã Ìgũ buerãrë: “Ìgũ boadi aarĩkeregũ, masãmi. Musã dupuyuro Galileague waagukumi. Irogue Ìgũrë ñãrãkoo”, arĩ wererã waaka! Irire musãrë weregu aarigũ iriabu, arĩyupu Marĩpure wereboegu.

⁸ Ìgũ irasũ arĩmakũ pérã, masãgobere ñãrã waanerã nome güikererã, mumurõ merã usuyari merã Jesũs buerãrë wererã umadujãñurã.

⁹ Ìgũsã umadujãarã nomerë Jesũs Ìgũsãrë bokatĩrĩ, oãdoreyupu. Ìgũrë ñãrã, Ìgũ puro ñadukupuri merã ejamejã, Ìgũya guburire ñeã, Ìgũrë buremuñurã.

¹⁰ Jesũs Ìgũsãrë asũ arĩyupu:

—Güibirikõãka! Yaarã yu buerãrë: “Galileague waaka!” arĩ wererã waaka! Irogue yare ñãrãkuma, arĩyupu.

Surara Ìgũsã ñãdeare weredea

¹¹ Ìgũsã nome Jesũs buerãrë wererã waaripoe surãyeri surara masãgobere koreanerã Jerusalëgue waañurã. Irogue eja, paia oparãrë aarĩpereri masãgobegue waadeare werepeokõãñurã.

¹² Ìgũsã irasũ arĩ weremakũ pérã, paia oparã, judío masaka murã merã nerëñurã. Irasirirã Ìgũsã: “¿Nasirirãkuri?” arĩ amu odo, surarare wãro niyerure s̄i,

¹³ asũ arĩñurã:

—Masakare asũ arĩka: “Ñami merã gua kãrĩripoe Jesũs buerã masãgobegue eja, Ìgũya dupure yajakõãnerã aarãma”, arĩka!

* 27:62 Judío masaka siuñajãrĩnu, sábado aarã.

¹⁴ Pilato musā irasū āri kerere pémakū, gua ĩgū merā werenírākoa, musārē waja-moābirikōāburo, ārīrā, ārīñurā.

¹⁵ ĩgūsā irasū ārimakū pérā, surara niyerure ñeā, waakōāñurā. Puru paía oparā ĩgūsārē weredoreaderosūta gajerārē wereñurā. Irasirirā, ĩgūsā irasū ārīrīkerere wārā judío masaka pénerā āārīmá. Daporaguedere ĩgūsā ārīgatodeare buremukōāma dapa.

Jesús ĩgū buerārē ĩgūyare buedoregū pídea

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Puru gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Galileague waa, buúrugue ĩgū guare waadoredea buúrugue waabū.

¹⁷ Irogue eja, Jesúre ĩārā, ĩgūrē buremubū. Surāyeri gua merā waanerā gapu: “Īgūta āārīkuriye ĩi?” āri gūñama.

¹⁸ Irasirīgu Jesús gua puro aari ejanugā, āsū ārīmi:

–Yupu yure āārīpererogue i nikū, amugasiguedere dorebure sóosiami.

¹⁹ Irasirirā āārīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, ĩgūsāde musā irirosūta yaa buerire tuyaburo, ārīrā! Yupu wāi merā, yu wāi merā, Ōāgū deyomarīgū wāi merā ĩgūsārē deko merā wāiyeka!

²⁰ Āārīpereri yu musārē doredeare ĩgūsārē bueka, irire iriburo, ārīrā! Ire masīka musā! Yu musā merā āārīnikōāgukoa. I umu pereadero puruguedere musā merā āārīnikōāgukoa, āri weremi guare Jesús.

Iropāta āārā.

SAN MARCOS

Juan masakare wāiyerimasā buedea

(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Marīpu magū Jesucristoya kere wereri, āsū nūgādero āārībú:

² Iripoegue Isaias Marīpuya kerere weredupuyudi, Marīpu Īgū magūrē ārīdeare gojadi āārīmī. Marīpu Īgū magūrē āsū ārīdi āārīmī:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugakoa, mu waaburore āmuyudoregu.*

³ Īgū masaka marīrōgue buro gainīrī merā āsū ārī weregukumi:

“Marī Opu aariburi dupuyuro Īgū aariburi maarē diayema maa ōārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainīgukumi, ārī gojadi āārīmī.*

⁴ Irasirigu Juan masaka marīrōgue masakare wāiyepurorowāgārigu, āsū ārī werenayupu Īgūsārē:

—Musā űerō irideare bujawereka! Musā gūñārīrē gorawayuka! Deko merā wāiyesūanerā dujaka! Irasirirā musā űerō irideare kātīsūrākoa.

⁵ Āārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde Īgū wererire pérā ejañurā. Īgūsā űerō irideare Marīpure weretaripeomakū Īgū, Juan Īgūsārē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupu.

⁶ Juāya surī camellua poari merā suadea āārīyuro. Īgūya yujawēñarīda waiḅu gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānū marāyare baarikuyupu.

⁷ Masakare āsū ārī werenayupu:

—Gajigu yu puru aaribu, yu nemorō turagu āārīmī. Yu gapu ubu āārīgū, Īgūrē neō suropebirikoa.

⁸ Yu musārē deko merā wāīyea. Īgū gapu Ōāgū deyomarīgū merā wāīyegukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnikōāgukumi musārē iritamubu, ārīyupu.

Juan Jesúre deko merā wāīyedeā

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wāikuri makāgue āārādi, Juan purogue ejayupu. Īgū ejamakū, Juan Īgūrē dia Jordán wāikudiyague wāiyeyupu.

¹⁰ Īgū wāīye odomakū, Jesús diague āārādi majānugāgūta ūmugasi tūpāmakū Īāyupu. Ōāgū deyomarīgū buja irirosū deyogu Īgū weka dijariyupu.

¹¹ Irasū waaripoe Marīpu ūmugasigie merā Jesúre āsū ārī werenīyupu:

—Mu yu magū, yu maīgū āārā. Mu merā buro usuyāa, ārīyupu.

Wātī Jesúre ārīmesādīdea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wāiyeri purugāta Ōāgū deyomarīgū masaka marīrōgue āīayupu.

¹³ Irasirigu Jesús iroque waa, cuarenta nurīgora makānū marā waimurā guarā watopegue āārīyupu. Īgū iroque āārīmakū, wātēa opu Satanás wāikuğu Īgūrē ārīmesādiyupu. Marīpure wereboerā Īgūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Herodes Juārē peresugue sóodobodero puru, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīpuya kerere weregorenagū wāgāyupu.

¹⁵ Āsū ārī werenayupu:

—Marīpu iripoegue: “Āsū waarokoa”, ārīdea ejasiāa. Daporare mérōgā duyāa, Īgūyarārē doreri ejaburo. Irasirirā musā űerō iririre bujawereka! Musā gūñārīrē gorawayuka! Īgū masakare tauri kere gapure buremuka! ārīyupu Jesús.

Jesús wapikurā waaī wējērīmasārē siūdeā

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Puru Jesús Galilea wāikuri ditaru turo waagū, Simōrē, Īgū pagumu Andrére bokajayupu. Īgūsā waaī wējērīmasā āārīsīā, ditarugue Īgūsāya buidire meéyorā iriñurā.

¹⁷ Jesús Īgūsārē āsū ārīyupu:

—Nāka, yu merā! Daporare musārē waaī wējērīmasā āārīrīrē piri, masakare Marīpuya kerere wererimasā āārīmakū irigūkoa.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū pérā, mata Īgūsāya buiriyukure irota pikōā, Īgū merā waakōāñurā.

¹⁹ Pura Jesús yoaweyaro waa, Zebedeo pūrā Santiagore, Īgū pagumu Juārē doódirugue Īgūsāya buiriyukure āmu sãñanímakū Īayupu.

²⁰ Jesús Īgūsārē siuyupu. Īgū siiumakū pérā: “Jáu”, āri, Īgūsāya doódirugue Īgūsā pagu Zebedeore, Īgūrē iritamurā merā pí, Jesús merā waakōãñurā.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea
(Lc 4.31-37)

²¹ Īgū merā waa, Capernaum wāikuri makāgue ejañurā. Iroque judío masaka siuñajārīnu* āārímakū, Jesús Īgūsā nerērī wiigue† ñajāa, masakare buenagāyupu.

²² Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiryupu. Ōārō doreri opagu irirosūta bueyupu. Īgū irasū buemakū pérā, péguakakōãñurā.

²³ Iri wiiguerē Īgūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyupu. Āsū āri gainiyupu:

²⁴ —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua puro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yu murē Īamasikōāa. Mu, Mupu iriudi, óatarigu āārā, āriyupu.

²⁵ Jesús wātīrē:

—Wereníbita! Wirika Īgūrē! āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārímakū pégu, wātī masakare meémejā, naradamakū iri, buro gaini, wiriakōãyupu.

²⁷ Jesús wātīrē béowiumakū Īārā, āārīpererā masaka Īaguka, Īgūsā basi āsū āri gāme sērēñañurā:

—¿Ñeéno āārīrī, ñeéno maama bueri āārīrī i? Īi wātēārē Īgū turaro merā wiridoremakū, neó Īgūrē tarinugābema, ārīñurā.

²⁸ Mérógā paruta āārīperero Galilea nikū marā Jesús iriadea kerere péseyakōãñurā.

Jesús, Simón Pedro múñekōrē taudea
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Jesús nerērī wiigue āārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigue waayupu.

³⁰ Simón múñekō buro nimakurikugo peyarogue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sīrīgō yámo”, āri wereñurā.

³¹ Irasū ārímakū pégu, Jesús igo puro ejanugā, igoya mojóre ñeā tūāwāgūnmakūta nimakuri tariakōãyuro. Iri tarimakū, Īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Abe ñajādero pura naimejāripoe iri makā marā āārīpererā pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerādere Jesús purogue āijañurā.

³³ Irasirirā āārīpererā iri makā marā Īgū āārīrī wii dispurogue nerēñurā.

³⁴ Jesús wārā pūrīrikurārē tauyupu. Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupu. Wātēa, Jesús Marīpu magú āārīrīrē masiñurā. Irasirigu Jesús: “Werenímerāta!” āriyupu.

Jesús Galilea nikūgue masakare buedea
(Lc 4.42-44)

³⁵ Jesús gajinu gapu naītīāweyaripeogāta yobe, iri makā turo masaka marīrōgue Marīpure sērēgū waayupu.

³⁶ Simón, Īgū merāmarā merā Jesús marīmākū Īāgū, Īgūrē āmagú waayupu.

³⁷ Īgūrē bokagu:

—Āārīpererā masaka murē āmarā iriama, āriyupu.

³⁸ Īgū irasū ārímakū, Jesús āsū āriyupu:

—Nāka, gaji makārī óó puro weya āārīrī makārī marādere buegu waaduakoa. Ire iributa i āmuguerē aaribú.

³⁹ Irasirigu āārīperero Galilea nikūgue judío masaka nerērī wiirigue buegorenagū, wātēa masakare ñajānerārē béowiuayupu.

Jesús kāmī boagure taudea
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesús irasiriripoe sugu kāmī boagu Īgū puro eja, ñadukupuri merā ejamejāya, Īgūrē sērēyupu:

—Mu, yu pūrīrikurire tauduagu taumasā, āriyupu.

⁴¹ Īgū irasū ārímakū pégu, Jesús buro bopoñarī merā Īgūrē Īā, Īgūya mojó merā moaña, āsū āriyupu:

* **1:21** Judío masaka siuñajārīnu, sábado āārā. † **1:21** Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Iroque Īgūsā siuñajārīnu āārímakū nerē, Marīpuya werenīri gojadea pūgue gojadeare buenama.

—Murē taugara. Kāmi marīgū dujaka!

⁴² Īgū irasū āriī merāta kāmi yaripereakōāyuro. Irasirigu kāmi marīgū dujayupu.

⁴³⁻⁴⁴ Jesūs ĩgūrē turaro merā āsū āriyupu:

—Gajerā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paí purogue muya kāmi yariadeare ĩgūrē ĩmugū waaka, ĩgū murē: “Ōāa, kāmi marīgū āārā”, āriburo, āriīgū! Īgū irasū ārādero puru, Moisés gojadea pūge sīdoredeare sīka! Mu irire irimakū ĩārā, masakade muya kāmi yariadeare masirākuma.

⁴⁵ Jesūs ĩgūrē: “Gajerāre yu murē tauadeare werebirikōāka!” ārikerepuru, kāmi boadi gapu irire masaka āāriperero marārē werepuroriyupu. Irasirigu Jesūs masaka ĩūrō makāriģuere űajāmasībiriyupu. Makā turogue dita waanayupu. Irogue ĩgū āārikerepuru, masaka āāriperero marā ĩgū purogue ĩārā ejanañurā.

2

Jesūs dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Mēroģā puru Jesūs dupaturi Capernaugue goedujāayupu. Īgū goejadero puru, iro marā masaka ĩgū wiigue āāriīrē masiñurā.

² Irasirirā mata wārā masaka iri wiire nerē, disipurogueta uturiwirinugājakōāñurā. Jesūs ĩgūsārē Marīpuya kerere wereģu iriyupu.

³ Īgū wereripoe wapikūrā űma dupu buadire Jesūs purogue āijañurā.

⁴ Masaka wārā āārimakū, ĩgūrē āiñajāmasībiriñurā. Irasirirā iri wii wekague murīa, Jesūs weka su gobe āiwea, ĩgū oyaro merāta ĩgūrē dijuñurā.

⁵ Jesūs, ĩgūsā ĩgūrē buremumakū ĩāģū, buadire āsū āriyupu:

—Yu, mu ñerō irideare kātia.

⁶ Īgū irasū ārimakū pērā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā iri wiigue doarā Jesūre āsū āri ĩgūñañurā:

⁷ “¿Nasirigu ĩi ĩgū werenīrī merā Marīpure ñerō āriīrī? Masaka ñerō irideare neō sugu masaka kātimasībirikumi. Marīpu suguta masīkumi”, āri ĩgūñañurā.

⁸ Jesūs ĩgūsā ĩgūñārē ĩāmasī, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā irasū ĩgūñārī musā?

⁹ ¿Naāsū āriīrī gapu diasaberī ĩi buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, āriīrī, o “Wāģānugā, mu oyarore āikōā waaka!” āriīrī gapu diasaberī?

¹⁰ Yu āāripererā tģū ĩ űmugue āāriīrārē ĩgūsā ñerō irideare Marīpu dorero merā kātimasīa. Irasirigu ĩi buadire taugara, musārē irire masīdoreģu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu:

¹¹ —Yu murē āsū ārā: Wāģānugā, mu oyaderore āikōā, muya wiigue waaka!

¹² Īgū irasū āriīrī merāta āāripererā masaka ĩūrō wāģānugā, ĩgū oyaderore āi, waakōāyupu. Irasiririre ĩārā, ĩāģuka, Marīpure: “Ōātaria mu, neō āsū irirīnorē ĩāñamerā āāribū”, āri, usuyari sīñurā.

Jesūs Levīre siudea

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Puru Jesūs dupaturi ditaru turogue waayupu. Irogue wārā masaka ĩgū puro nerēmakū ĩāģū, ĩgūsārē bueyupu.

¹⁴ Puru iro āārādi waa, Alfeo magūrē Levi* wāikugure ĩgū moārī taribugue doagure ĩāyupu. Īģū romano marā opure niyeru wajaseabosagu āāriyupu. Jesūs ĩgūrē ĩā:

—Nāka, yu merā! āriyupu.

Īģū irasū ārimakū pēģu, Levī wāģānugā, ĩgū merā waakōāyupu.

¹⁵ Jesūs Levīya wiigue waamakū ĩārā, wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde ĩgūrē tuyañurā. Levīya wiigue eja, Jesūs ĩgūsā merā ĩgū buerā merā baa doanīyupu.

¹⁶ Jesūs ĩgūsā merā baa doanīmakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesūs buerārē āsū āriñurā:

—¿Nasirigu musārē buegū niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā ĩiri, baari?

¹⁷ Īģūsā irasū ārimakū pēģu, Jesūs āriyupu:

—Pūrīrī marīrā kūrīrimasūrē āmabema. Pūrīrikurā gapu ĩgūrē āmama. Yu: “Ōārā āārā”, āri ĩgūñārē siugū aaribiribū. “Ñerō irirā āārā”, āri ĩgūñārā gapure siugū aaribū, āriyupu.

Jesūre bererimarē sērēñadea

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Juan buerā, fariseo bumarāde bererā iriñurā. Irasirirā gajerā masaka Jesūs puro eja, ĩgūrē sērēñañurā:

* 2:14 Levī pe wāi opayupu. ĩģūta Mateo wāikuyupu.

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tɔyarāde Marīpure buremurā berenama. ¿Nasirirā mu buerā gapu ĩgūsā irirosū iriberi?

¹⁹ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Sugu mojósiadi bosenu irimakū, ĩgū siuanerā ĩgū merā āārīrā, berebirikuma.

²⁰ Puru ĩgūrē gajerā āiāmakā, buro bujawereri merā bererākuma.

²¹ Masaka maama suriro gasiro merā buɣuñerē seretūbirikuma. Irasū seretūmakū, maama gasiro ĩgūsā koeadero puru, tūāneeō, buɣuñerē wāri gobe yeguenemomakū irikoa.

²² Waimarā gasiri merā iridea ajuri buɣu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, buɣu ajuro sēraturabiri, ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoā. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diriro gāāmea, āriyupu†.

Siuñajārīnu āārīmakū, Jesús buerā trigo yerire tārīdea
(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Sunu, judío masaka siuñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, ĩgū buerā trigo yerire tārī, koro, baawāgāñurā‡.

²⁴ Fariseo bumarā, Jesús buerā irasirimakū ĩārā, Jesúre āārīñurā:

—Īāka! ¿Nasirirā siuñajārīñurē moādorebirikererū, mu buerā irasū yāri?

²⁵ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—¿Iripoegue opu David ĩgū merāmarā merā ũaboagu, ĩgū irideare buebiriri?

²⁶ ĩgū merāmarā merā Marīpuya wiigwe ñajāa, Marīpu ĩūrō peyari pā duparure baadi āārīmi. Abiatar paia opu āārīripoe irasiridi āārīmi. Marīpu paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” ārīdi āārīmi. David gapu paí āārībirikereɣu, irire baagu, Marīpu ĩūrō ĩgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmi, āriyupu.

²⁷ Irasū ārī odo, āsū āriyupu doja:

—Iripoegue Marīpu masakaya āārīburire siuñajārīñurē ĩgūsārē pídi āārīmi. Masaka gapu inunorē ĩgūsā iriburire doremasībema.

²⁸ Yu āārīpererā tīgū āārīsā, siuñajārīñurē masakare gajino ĩgūsā iriburire doremasīa, āriyupu Jesús.

3

Jesús mojó diíweredire taudea
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Gajinu Jesús judío masaka nerērī wiigwe ñajāyupu doja. Iri wiigwe sugu masakū diayema mojó gapu diíweredi āārīyupu.

² Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre ĩaduripítuya: “Siuñajārīnu āārā, irasirirā ĩi mojó diíweredire ĩgū taumakū ĩgūrē weresārā!” ārī gūñañurā.

³ Jesús mojó diíweredire:

—Wāgāñugā, masaka ĩūrōgue ejanugāgū aarika! āriyupu.

⁴ Irasū ārī odo, gajerā iri wii āārīrārē āsū ārī sērēñayupu:

—¿Siuñajārīñurē Marīpu marīrē ñeonorē iridoreyuri, ōārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē?

ĩgūsā gapu ĩgūrē yujubiriñurā.

⁵ Irasirigu Jesús ĩgūsārē guari merā ĩāyupu. ĩgūsā pēmasīduabirimakū ĩāgū, bujawereyupu. Irasirigu mojó diíweredire:

—Muya mojórē soeoka! āriyupu.

ĩgū irasū ārīmakū pégu, soeoyupu. ĩgū soeomakū, ĩgūya mojó ōākōāyuro.

⁶ Irire ĩārā, fariseo bumarā iri wiigwe āārānerā wiria, Herodes merāmarā merā nerē: “¿Nasirīsā, marī ĩgūrē wējērākuri?” ārī gāme wereniñurā.

Jesús ditaru turogue wārā masakare buedeā

⁷ Jesús gapu ĩgū buerā merā ditaru turogue waakōāyupu. Gajerā masaka Galilea nikū marā wārā ĩgūrē tɔyarāñurā.

⁸ Judea nikū marā, Jerusalén marā, Idumea nikū marā, dia Jordán wāikudiya gaji koeru marā, gajerā Tiro, Sidón wāikuri makārī turo marāde Jesús iriri kerere pérā, ĩgūrē ĩārā ejañurā.

† 2:22 Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegue marā iriunadeama bueri, maama bueri merā buemoredumamakū ĩāgū, irasū āriyupu Jesús. ‡ 2:23 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Sugu masakū gajiguya pooegue waagā, ĩgūya mojórī merāta trigo yerire tārī, koro, baaburo. Wuirimajī merā diti āiabirikōāburo”, ārī gojasūdero āārībú.

⁹⁻¹⁰ Jesús wárá pūrīrikurārē taugu iriyupu. Īgū irasū taumakū ĭārā, āārīpererā pūrīrikurā ĭgū purogue ejanugāñurā ĭgūrē moāñamurā. Irasirīgu, ĭgūsā wárāgora āārīmakū ĭāgū, Jesús ĭgū buerārē suru doódirure āmudoreyupu, masaka ĭgūrē kññarōgāgora ejanugābirikōāburo, ārīgū.

¹¹ Wātēa ĭgūrē ĭā, ĭgū ĭūrō ñadukupuri merā ejamejā:

—Mu āmugasigie marā Opu magū āārā, ārī gainīñurā.

¹² ĭgūsā irasū ārīmakū, Jesús wātēārē turaro merā:

—Yaamarē werenīmerāta! āriyupu.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĭgū buedoregu pīmūrārē beyedeā
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Gajīnu Jesús buūru wekague marīa, ĭgū gāāmerārē siiyupu. ĭgū siikumakū pé, ĭgū puro nerēñurā.

¹⁴ Irasirīgu Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĭgū merā āārīmurārē, Marīpuya kerere ĭgū buedoremurārē beyeyupu.

¹⁵ ĭgūsārē ĭgū turarire siyupu, pūrīrikurārē tau, wātēa masakare ñajānerādere béowiuburo, ārīgū.

¹⁶ Āsū wāikurā āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. ĭgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús.

¹⁷ Gajīgu Santiago, ĭgū pagumu Juan ĭgūsā Zebedeo wāikugu pūrā āārīñurā. Jesús ĭgūsārē “Boanerges” wāiyeyupu. “Boanerges”, ārīrō: “Bupua masā”, ārīduaro yāa.

¹⁸ Gajerā: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajerā: Tadeo, Simón āārīñurā. Simón, celote wāikuri bumū āārīyupu.

¹⁹ Gajīgu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. ĭgūta Jesūre wējēduarāguere ĭgūrē ĭmubu āārīyupu.

Jesūre: “Wātī turari opami”, ārī werewhadeā
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Puru Jesús ĭgū buerā merā su wiigie ñajāyupu.

²⁰ Dupaturi wārā masaka ĭgū puro nerēñurā doja. Irasirīgu Jesús, ĭgū buerā merā baamasibiriyupu.

²¹ Jesūya wererā irasū waarīre pérā: “Niārōtārīakōākumi”, ārīñurā. Irasirirā gajerogue ĭgūrē āiaduārā ejadiñurā.

²² Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalégue merā aaranerā āsū ārīñurā:

—ĭ, wātēa opu Beelzebū ñajāsūdi āārīmi. Irasirīgu Beelzebū turari merā wātēārē béowiumi, ārīñurā.

²³ ĭgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús masakare siiu, su keori merā āsū ārī wereyupu:

—¿Nasirigu Satanás ĭgū basita béowiubokuri?

²⁴ Su nikū marā ĭgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

²⁵ Su wii marā ĭgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

²⁶ Satanás ĭgūyarā merā dukawari gāmekēāgū, ĭgū basita yuwarikudijakōākumi.

²⁷ ‘Neō sugu masakū, turaguya wiire ĭgūrē siapuroribirikeregu, ĭgū oparire ēmagū ñajāmasibirikumī. ĭgūrē siadero purugue merē ĭgūyare ēmamasīkumi, āriyupu. Jesús wātī nemorō turagu āārā, ārīgū, irasū āriyupu.

²⁸ Puru āsū ārīnemoyupu:

—Musārē diayeta werea. Marīpu āārīpereri masaka ñērō iririre, ĭgūsā ñērō ārī werenīrdere kātīmasīmi.

²⁹ Ōāgū deyomarīgūrē ĭgūsā ñērō ārī werenīmakū tamerārē neō kātībirikumī. Irasū waja opānikōārākuma, āriyupu.

³⁰ ĭgūsā ĭgūrē: “Wātī ñajāsūdi āārīmi ĭ”, ārī werewuari waja irasū āriyupu Jesús.

Jesús pago ĭgū pagupūrā merā ĭgūrē ĭāgō ejadeā
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ ĭgū iro āārīripoe Jesús pago, ĭgū pagupūrā merā ejayupo. ĭgū āārīrī wii disiparoguetā ejanugāja, iro āārīrārē Jesūre siudoreñurā.

³² Irasirirā Jesús puro doarā ĭgūrē ārīñurā:

—Mupo, mū pagupūrā disiparogue marē āmarā ejañurā.

³³ Jesús gapu āsū āriyupu:

—¿Noā āārīrī yupo, yu pagupūrā?

³⁴ Irire ārī odo, ĭgū puro doarārē ĭā, āsū āriyupu:

—ĭsā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma.

³⁵ Marīpu gāāmerārē irirāno, yu pagumu, yu pagumu, yupo irirosū āārīma, āriyupu.

* **3:18** “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, ārīduaro yāa. ĭgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

4

*Jesús oterimasā keori merā buedea**(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)*

¹ Gajinu Jesús ditaru turogue buenugāyupu doja. Masaka wārā ĩgū pugo nerēñurā. ĩgūsā wārā nerēmākū ĩā, Jesús doodirugue marĩñajāa, eja doayupu. Masaka ĩmparogue dujanugāñurā ĩgū buerire pémurā.

² Irasirigu wāri keori merā ĩgūsārē āsū āri bueyupu:

³ —Ōārō péka! Sugu oterimasū ĩgū oterire otegu waakumi.

⁴ ĩgū irire meéwasiriwāgāmākū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōākuma.

⁵ Gaji yeri ūtāyerikurogue yurikoa. Iro nikū simerērōgā āārĩmakū, iri yeri mata puriadikoa.

⁶ Puriñajādi, pugu abe asimākū nugūri marĩsā, ñaĩ, boakōākoa.

⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimurā, iro yuridea yerire wējēkōākoa. Irasiriro duka marĩrita boakōākoa.

⁸ Gaji yeri dārĩ nikūgue yurikoa. Iri yeri puri, masā, dārō dukakukoa. Suñu treinta yeri, gajĩnu sesenta yeri, gajĩnu cien yeri dukakukoa, āriyupu.

⁹ Irire were odo:

—Gāmpūrĩ oparā, yu wererire péduripka! āriyupu Jesús.

*Jesús buerā ĩgārē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” āri sērēñadea**(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)*

¹⁰ Masaka waadero pugu, Jesús suguta āārĩmakū ĩārā, ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā, gajerā ĩgū merā āārĩrāde iri keori merā bueadeare:

—¿Naásū ārĩduaro iriari, guare mu bueadea? ārĩñurā.

¹¹ Irasū ārĩmakū pégu, Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Marĩpu ĩgūyarārē doregu āārĩrĩrē iripoegue masĩbirideare musārē masĩmakū yāmi. Yu gajerārē ĩgūrē bñremumerā gapure keori merā dita buea.

¹² Irasirirā Marĩpu iririre ĩakererā, ĩāmasĩbema. ĩgūyare pékererā, dārō pémasĩbema. Marĩpu, ĩgūsā ñerō iriri gapure pirimakū ĩāgū, kātibokumi, āriyupu.

*Jesús oterimasā keori merā ĩgū bueadeare: “Āsū ārĩduaro yāa”, āri weredea**(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)*

¹³ Jesús gaji ĩgūsārē ārĩnemoyupu doja:

—¿Musā, iri keori merā yu bueadeare pémasĩberi? Irire pémasĩmerā, ¿nasiri gaji gapure pémasĩbokuri?

¹⁴ Marĩpuya kerere weregu, oteri yerire otegu irirosū āārĩmi.

¹⁵ Surāyeri masaka buriri maa irirosū āārĩma. Marĩpuya kerere péadero pugu, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātēa opu Satanás aari, ĩgūsā péadideare ĩmapeokōāmi.

¹⁶⁻¹⁷ Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārĩma. ĩgūsā Marĩpuya kerere usuyari merā méma. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero pugu, puri nugūri puriñajābiriderosū waama. Irasirirā mérōgā pugu ĩgūsā Marĩpuyare péduari waja gajerā ĩgūsārē ñerō irimakū ĩārā, o ñerō tarirā, ĩgūsā péadeare pirikōāma.

¹⁸ Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārĩma. Marĩpuya kerere péma. Irire pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero pugu, pora gapu puritarimurā wējēderosū,

¹⁹ i āmuma gapure buru gūñarikuma. “Wāri oparā dārō āārĩrākoa”, āri gūñarĩ, gajinorē buru gāāmenemorĩ Marĩpuya kerere péadideare kātimakū yāa. Otediñu duka marĩdiñu irirosū dujama. Irasirirā Marĩpuyare iribema.

²⁰ Gajerā masaka dārĩ nikū irirosū āārĩma. Marĩpuya kerere dārō péduripka. “Ōāgorāa”, āri, Marĩpuyare dārō yāma. Irasirirā otediñu wāri dukakurosū āārĩma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri dukakurosū āārĩma, āriyupu Jesús.

*Jesús siāgodiru keori merā buedea**(Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)*

²¹ Gaji Jesús ārĩnemoyupu doja:

—Masaka siāgodirure āia, dupa kūma dokague, o kārĩrō dokaguedere píbirikuma. Ubu gapu āmarōgue siukuma, dārō siāgoburo, ārĩrā.

²² Masaka ĩāberogue duripideare siāgorogue ĩāmasĩrō irirosū āārĩpereri masaka masĩbirideare masĩsurokoa. Irasiriro yayedea irirosū neō āārĩbirikoa.

²³ Gāmpūrĩ oparā, yu wererire dārō péduripka!

²⁴ Irasū āri odo, āsū ārĩnemoyupu doja:

—Musā pérére ôārō pémasīka! Mérōgā pémasīduarā, mérōgā pémasīrākoa. Wáro pémasīduarā, wáro pémasīrākoa. Marīpu ĩgūya kerere musā pémasīduarōpā pémasīrīrē sīgukumi. Irasū āārīmakū, wáro pémasīduarārē sīnemogukumi.

²⁵ Irasirīgu ĩgūya kerere ôārō pémasīrārē wári pémasīrī sīnemogukumi. Gajerā pémasīmerā gapure ĩgūsā pémasīadideare ēmasūrākuma. Irasirīrā neō pémasīmerā āārīrākuma, ārīyupu.

Oteri masārī keori merā buedea

²⁶ Irasū ārī odo, gaji keori merā bueyupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri āsū āārā. Sugu masaku ĩgūya poeegue oteri yerire meéwasirigu irirosū āārā.

²⁷ ĩgū irasū meéwasiriadero puru, űami merā kārīkumi. Puru boyoripoe yobekumi. űmurī, űamirī tarikoa. ĩgū oteadea yeri puri masākoa. ĩgū gapu irire: “Irasū waakoa”, ārī masībirikumi.

²⁸ Iri yeri yeba poekague āārīsīā, puri, pūrī wiripurori, puru dupaűerīgā wiri, duka yeri deyoakoa. Puru gue pama ôārō duka buribejakoa.

²⁹ Iri buribeja odomakū ĩā, ĩgūrē moāboerārē irire sea duripīmurārē iriukumi, ārīyupu Jesús.

Jesús mostaza wāīkuri yegā puri masādea keori merā buedea

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Irasū ārī odo, gaji ārīnemoyupu doja:

—Marīpu ĩgūyarārē doreri, ĩűeéno irirosū āārīkuri? ĩűeéno keori merā weregukuri?

³¹ I irirosū āārā. Suye oteriye mostaza wāīkuri yegārē oterosū āārā. Iri oteri yegā āārīpereri oteri yeri nemorō mérī yegā āārā.

³² Irasū āārīkerero, otemakū, puru yuku wádi dupuri padi masākoa. Irasirīrā mirā irīgu dupurīgue, yusurogue ĩgūsāya surī suakuma, ārīyupu Jesús ĩgū buerārē, ĩgūsā merā āārīrādere.

Jesús masakare keori merā buenadea

(Mt 13.34-35)

³³ Jesús masakare āsū buenayupu. Marīpuya kerere weregu, wári keori merā masaka pémasīrōgueta buenayupu.

³⁴ ĩgūsārē buegu, keori merā dita buenayupu. ĩgū buerā merā dita āārīgú gapu: “Āsū ārīduaro yāa iri”, ārī werenayupu ĩgūsārē.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús masakare oteri keori merā bueadeanu naīmejāripoe ĩgū buerārē āsū ārīyupu:

—Nāka, ditaru sikoepugue taribujarā!

³⁶ ĩgū irasū ārīmakū pé, masakare seretu, ĩgū sāñadea doódirugue murīñajāa, ĩgūrē āi taribujakōāñurā. Gajerā gaji doóriduparu merā wapīkuwāgāñurā.

³⁷ ĩgūsā taribujarīpoe mirū buro waa, makūrī ĩgūsāya doódirure páñajāmiūakōādiyuro. Buro goero waayuro ĩgūsārē.

³⁸ Jesús gapu wejaturoma doaripērōgue peyari gasiro merā ēōtū kārībejakōāyupu. Irasirīrā ĩgū buerā ĩgūrē āsū ārī yobeñurā:

—ĩGuare buegu, mu ĩāberi? Marī mirīmurā yāa, ārīñurā.

³⁹ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús wāgāñugā, mirūrē, makūrīdere toedoreyupu:

—Iropāta, toeaka! ārīyupu. ĩgū irasū ārīmakū, mirū, makūrī buro waadea toedi-japereakōāyuro.

⁴⁰ Puru Jesús ĩgū buerārē ārīyupu:

—ĩNasirīrā gūiri musā? ĩYure buremurī opaberi dapa musā iropā gūirā?

⁴¹ ĩgūsā gapu buro guka, āsū ārī gāme werenīñurā:

—ĩűeémuno masaku āārīrī ĩi? Mirū, makūrīgueta ĩgūrē tarinugābea, ārīñurā.

5

Jesús Gerasamūrē wātēa űajānerārē béowiudea

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Jesús ĩgū buerā merā ditarure taribuja, Gerasa* marāya nikūgue ejayupu.

² Jesús doódirugue āārādi majāñugāripoe sugu masaku wātī űajāsūdi, masāgoberi watopegue āārādi Jesūre bokatīrīyupu.

* 5:1 Gerasa, Gadara wāīkuri makārī Decápolis wāīkuri nikūgue āārīyuro.

³ Īgū masāgoberi watopegue āārīgū āārīyupu. Neō sugu Īgūrē pūguburi merā, kōmedari merādere siapimasībiriñurā.

⁴ Wári Īgūya guburire, mojōrdere kōmedari merā siapinadiñurā. Īgūsā siapírīku, Īgūsā siadeadarire tūātawasiri béonokōāyupu. Neō sugu Īgūrē tarinugāmasībiriñurā.

⁵ Ūmurīku, űamirīku buurīgūe, masāgoberi watopegue gainīgorenayupu. Īgū basita ātāyeri merā Īgūya dupure pá kāmītūnayupu.

⁶ Jesúre yoarogueta Īgū, űmawāgāri, Īgū Īūrō űadukupuri merā ejamejāyupu.

⁷⁻⁸ Jesús ārīyupu:

—Wātī, mu űajādire wirika!

Irasū ārīmakū pégu, buro gainīrī merā āsū ārīyupu:

—Jesús, űmugasigūe āārīpererā nemorō turagu magū, űnasiribu yāri mu yure? Mupu űmugasigūe āārīgū péuro murē sērēa. Yure poyarikūmakū iribirikōāka!

⁹ Jesús Īgūrē sērēñayupu:

—űNaásū wāikuri mu?

—Wārā āārā guā. Irasirīgu Legiōn wāikua yu, ārīyupu.

¹⁰ Irasū ārī odo, Jesúre buro sērēyupu doja:

—Guare i nikūrē béowiubirikōāka! ārīyupu.

¹¹ Iro buūru puro wārā yesea āma baarā iriñurā.

¹² Īgūsārē Īārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Guare yeseaguere űajādoregu iriuka!

¹³ —Jáu, Īgūsārēta űajārā waaka! ārīyupu Jesús wātēārē. Īgū irasū ārīmakū, masakūguere āārānerā wiria, yesea dos mil āārīrārē űajāñurā. Īgūsā űajāmakū, yesea űma mirēbuáa, ditarugue meébia díjāa, mirī boapereakōāñurā.

¹⁴ Irasū waamakū Īārā, yeseare korerimasā gukari merā űmadujāa, Īgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā. Īgūsā weremakū pérā, masaka āārīpererā: “űNaásū waaayuri?” ārī, Īārā ejañurā.

¹⁵ Jesús puro ejarā, wātēa űajāsūdi āārādire iro doagure Īāñurā. Surīro sāñadi, űārō pēmasīrī merā āārīyupu. Masaka Īgūrē Īārā, buro gūiñurā.

¹⁶ Jesús masakure wātēārē béowiuadeare Īānerā yeseare waadeadere wereñurā.

¹⁷ Irire pérā, Gerasa marā Jesúre: “Waaka guaya nikūrē!” ārīñurā.

¹⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús doódirugue murīñajāyupu. Īgū murīñajāmakū, wātēa űajāsūdi āārādi Jesúre: “Yude mu merā waaduakoa”, ārī sērēadiyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūrē āsū ārīyupu:

—Yu merā waabirikōāka! Muya wiigūe goedujāaka! Murē mu Opū űārō iriadeare, Īgū bopoñarī merā Īādeare muya wii marārē werēgu waaka! ārīyupu.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū pégu, Decápolis' wāikurogue waa, iroma makārī marārē āārīpereri Jesús Īgūrē irideare werēnugāyupu. Āārīpererā Īgū wererire pérā, péguakōāñurā.

*Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō Īgūya surīrore moāñagōrē taudea
(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)*

²¹ Jesús Gerasa marāya nikūgūe āārādi doódirugue murīñajāa, gaji koepugue taribu-jakōāyupu. Īgū iroguē ejamakū Īā, ditaru tarogūe wārā masaka Īgū puro nerēñurā.

²² Īgū iroguē āārīropoē sugu judío masaka nerērī wii oparā merāmu Jairo wāikūgu ejayupu. Jesúre Īāgū, Īgūya guburi puro űadukupuri merā ejamejāa, Īgūrē buro sērēyupu:

²³ —Yu magō kōmōbogue iriamo. Muya mojōrī merā űapeo, igore taugu aarika! Mu irasirimakū, okagokumo, ārīyupu.

²⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgū merā waayupu. Īgū waamakū, wārā masaka Īgūrē kūñarōgā tuuyañurā.

²⁵ Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikūgo āārīyupu.

²⁶ Wārā kūrīrimasā igore kūrīkerepuru, neō taribiriyo. Igo niyeru opadideare āārīpereri Īgūsārē wajaripeokerepuru, sōō garu buro waayuro.

²⁷⁻²⁸ Igo, Jesús pūrīrikūrārē taurire péyupo. Irasirigo masaka watopegue waa: “Īgūya surīrore yu moāñamakū, pūrīrī yure tarirokoa”, ārī gūñarī merā, Jesús pururu garu ejanugā, Īgūya surīrore moāñayupu.

²⁹ Mata igo dí wiriadea tariakōāyuro. “Yure pūrīrī tarikoa”, ārī péñayupo.

³⁰ Igo moāñamakūta, Jesús Īgū turaro merā sugo pūrīrikūgore tauadeare masikōāyupu. Irasirigo masakare gāmenugā Īā:

—űNoā yaa surīrore moāñarī? ārīyupu.

† 5:20 Gerasa, Gadara wāikuri makārī Decápolis wāikuri nikūgūe āārīyuro.

³¹ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgū buerā Īgūrē āriñūrā:

—¿Mū ĩāberi? Wárā masaka murē káñarōgā tuuyama. ¿Nasirigu Īgūsārē: “¿Noā yare moañarī?” āri sērēñarī?

³² Jesús gapu masaka āāripererārē ĩāyupu, Īgūrē moañadeore ĩābokabu.

³³ Jesús igo pūrīrikuri tariadeare masimākū ĩā, güi naradari merā Īgüya guburi puru ñadukpuri merā ejamejā, āāripererire diaye āriñi merā werepeokōāyupo.

³⁴ Jesús igure āriyupu:

—Mū yare buremurī opāa. Irasirigo mū pūrīrikurire tausūa. Usuyari merā waaka! Mū pūrīrikuaadea tariakōāa, āriyupu.

³⁵ Jesús irasū āriñi Jairoya wiigue āārānerā ejañūrā:

—Mū magō kōmoakōāmo. Iropāta marīrē buegure garibonemoka! āriñūrā.

³⁶ Īgūsā irasū ārikerepuru, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gübirikōāka! Buremurī opaka yare!

³⁷ Irasirigu Jesús masakare: “Aaribirikōāka!” āri, Pedro, Santiago, Īgū pagumu Juārē siiu, Jairoya wiigue Īgūsā merā waayupu.

³⁸ Īri wiigue ejagu, wárā masaka buro busuro orerārē bokajayupu.

³⁹ Jesús, wiigue ñajāa, Īgūsārē āsū āriyupu:

—¿Nasirirā musā iropā busuro oreri? Igo majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē burīñūrā. Irasirigu Jesús āāripererārē wiriadoreyupu. Īgūsā wiriadero puru, majīgō pagusamarārē, Īgū merāmarārē igo peyarogue siiu ñajāyupu.

⁴¹ Ñajāja, igoya mojōrē ñeā, igure:

—Talita, cumi, āriyupu. “Talita, cumi”, āriñō: “‘Majīgō, wāgāñugāka’ ārā”, āriñuaro yāa.

⁴² Īgū irasū ārimakūta, majīgō wāgāñugā, waamasīyupu. Igo pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opago āāriyupo. Masaka, igo masāmākū ĩārā, ĩāgukatariaikōāñūrā.

⁴³ Jesús gapu Īgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikōāka! āriyupu. Irasū āri odo, igo pagusamarārē: “Igone baari ejoka!” āriyupu.

6

Jesús Nazaretgue goedujáadea

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Puru Jesús iro āārādi ĩgüya nikūgue goedujáayupu. Īgū buerāde Īgū merā waañūrā.

² Judío masaka siuñajārīnu āārimakū, Jesús Īgūsā nerērī wiigue ñajāa, masakare buenugāyupu. Wárā masaka iro āārīrā Īgū buemakū pérā, péguakakōāñūrā:

—¿Noōgue bueyuri ĩi iropā masību? ¿Noā Īgūrē iropā masīñrē sīyuri, Īgū turari merā iri ĩmuburire?

³ ĩi taboa merā gajino irigu āārīmi. María magū, Santiago, José, Simón, Judasā tīgū āārīmi. Īgū pagupūrā nomede oō marīya makāta āārīma, āri gāme wereniñūrā Īgūsā basi. Irasirirā Īgūrē buremuduabiriñūrā.

⁴ Jesús gapu Īgūsārē āriyupu:

—Āāripererogue sugu Marīpuya kerere weredupuyugure gajerā buremuma. Īgüya nikū marā, Īgüya wererā, ĩgüya wii marā gapu Īgūrē buremubema, āriyupu.

⁵ Irasirigu iro āārīgū, wári Marīpu turari merā iri ĩmubiriyupu. Surāyerita pūrīrikurārē ĩgüya mojōrī merā ñapeo tauyupu.

⁶ Iro marā Īgūrē buremubirimakū ĩāgū, gukatariaikōāyupu. Puru iri makā turoma makārī marārē buegu waayupu.

Jesús ĩgū buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu needō: “Yū turari merā wātēa masakare ñajānerārē béowiurā waaka!” āri, Īgūsā āāripererārē pērā dita dukawa iriuyupu.

⁸ Īgūsārē iriugu, gajino baari, aju, niyeru āiadorebiriyupu. Īgūsā tuari yuku direta āiadoreyupu.

⁹ Īgūsā sñāñarī merā dita waadoreyupu. Gaji Īgūsā surī sñāñaburi āiadorebiriyupu.

¹⁰ Āsū āriyupu:

—Sugu musārē oārō bokatirīñeāmākū, Īgüya wiita dujaka! Iri makārē wiri waarāgue iri wiire wirika!

¹¹ Su makā marā musārē gāamebirimakū ĩārā, musā wereniñrē péduabirimakū ĩārā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikūwera musāya guburigue tuadeare mojbéokōāka! Īgūsā musārē gāamebiri waja irasirika, Īgūsārē Marīpu wajamoāburire pémasīburo, āriñā! Yū musārē

diayeta werea. Marīpu āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō ĩgūsārē wajamoāgukumi, āriyupu.

¹² ĩgū irasū ārādero puru, waakōāñurā. Waa, masakare: “Musā űērō irideare bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka!” āriñurā.

¹³ Irasū āārīmakū, wārā wātēa masakare űajānerārē béowiuñurā. Wārā purīrikurārē uye merā wūkā, tauñurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Āārīperero marā masaka Jesús ĩgū iriri kerere péseyakōāñurā. Herodes, Galilea nikū marā opude péyupu. Iriri pégu, āsū āriyupu:

—Juan masakare wāiyerimasū boadigue masādi āārīkumi. Irasirigu turari merā wāri iri ĩmurīrē irikumi, āriyupu.

¹⁵ Gajerā gapu āriñurā:

—ĩgū, Elías iripoeque Marīpuya kerere weredupuyudi āārīkumi.

Gajerā āriñurā:

—ĩgū, sugū iripoequemu, Marīpuya kerere weredupuyudi irirosū āārīgū āārīkumi, āriñurā.

¹⁶ Herodes irire pé, āsū āriyupu:

—ĩgū, Juan āārīkumi. Yu ĩgūrēta ĩgūya dipurure ditiádorebu. Daporare dupaturi masākumi doja, āriyupu.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpore ēma, igore marāpokudi āārīmi. Igo Herodías wāikudeo āārīmo. ĩgū irasirimakū ĩa, Juan Herodere:

—Mu pagumu marāpore marāpokugu, Marīpu dorerire tarinugāgū yāa, ārīdi āārīmi. ĩgū irasū āārīrē waja Herodes ĩgūyarā umarē Juārē peresu iridoredi āārīmi.

¹⁹⁻²⁰ Herodías gapu Juārē purīsīgū ĩadeo āārīmo. Irasirigo ĩgūrē wējēduadeo āārādimu. Herodes gapu Juārē: “Ōārīrē irigu, ōāgū āārīmi”, āri gūña, buremurī merā ĩgūrē gūidi āārīmi. Juan weremakū pégu, buro gūñarikudi āārīmi. Irasū gūñarikukeregu, usuyari merā ĩgū wererire pédi āārīmi. Irasirigu ĩgūrē wējēdorebiridi āārīmi. Irasirigo Herodías ĩgūrē wējēduakerego, wējēdoremasībirideo āārīmo.

²¹ Puru Herodías ĩgūrē wējēduadeo āārīsīā, ōārō bokadeo āārīmo. Herodes ĩgū deyoadeanu āārīmakū, ĩgūya nikū marā oparārē, ĩgūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siu, ĩgūsā merā bosebaadi āārīmi.

²² ĩgū siuanerā merā baari taribugue baaripoe Herodías magō űajāa, ĩgūsā ĩūrō baya ĩmudeo āārīmo. Igo baya ĩmumakū ĩārā, Herodes, ĩgū siuanerāde usuyanerā āārīmā. Irasirigu Herodes igore ārīdi āārīmi:

—Mu gāāmerīnorē sērēka yure! Mu sērērīrē murē sīgura, ārīdi āārīmi.

²³ Irasirigu iro āārīrā péuro: “Ārīgatoro marīrō mu sērērōsūta murē sīgukoa. Yu opari, yaa nikū āārīrī deko ejatuaropā murē sīgukoa”, ārīdi āārīmi.

²⁴ ĩgū irasū ārīmakū pégo, igo pago puro waa, sērēñadeo āārīmo:

—¿űeēnorē sērēgokuri yu?

—Juan masakare wāiyerimasūya dipurure sērēka! āri yujudeo āārīmo.

²⁵ Igo pago irasū ārīmakū pégo, mata opu Herodes purogue waa, ĩgūrē ārīdeo āārīmo:

—Daporata Juan masakare wāiyerimasūya dipurure ditiá, soropa wāripa merā sīmakū gāāmekoa.

²⁶ Igo irasū ārīmakū, opu Herodes buro bujaweredi āārīmi. ĩgū siuanerā péuro: “Mu sērērīrē murē sīgura”, ārādi āārīsīā, guyasīrīgū, igore: “Mu sērērīrē sibirikoa”, ārīmasībiridi āārīmi.

²⁷ Irasirigu mata ĩgūyagu surarare peresu iriri wiigue Juāya dipurure ditiá āiwāgāridoregu iriudi āārīmi.

²⁸ Irasirigu surara iroque waa, Juāya dipurure ditiá, soropa merā āiadi āārīmi. Āija, Herodías magōrē wiadi āārīmi. ĩgū igore iripare wiamakū, űeā, igo pagore āia sīdeo āārīmo.

²⁹ Juan buerā ĩgūrē waadea kerere pérā, iroque waa, ĩgūya dupure āiwāgā, yāañurā.

Jesús cinco mil umarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús ĩgūyare buedoregu iriuanerā ĩgū puro goedujarā, ĩgūsā iriadeare ĩgūsā masakare bueadeare werepeokōāñurā.

³¹ ĩgūsā goedujajadero puru, wārā masaka ĩgūsā puro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasībirīñurā. Irasirigu Jesús ĩgūsārē:

—Nāka, marī dita masaka marīrōgue siuñajārā! āriyupu.

³² Irasirigu Jesús ĩgũ buerã merã doódirugue murĩñajãa, ĩgũsã dita masaka marĩrõgue waakõãñurã.

³³ ĩgũsã waamakũ ĩãrã, wãrã masaka Jesũre ĩãmasĩñurã. Irasirirã ããrĩpereri makãrĩ marã maague waa, Jesũs ejaburogue ũmajasiañurã.

³⁴ Jesũs doódirugue sãñadi majãnũgãja, wãrã masakare ĩãyupu. ĩgũsãrẽ ĩãgũ: “ĩisã oveja sugũ ĩgũsãrẽ koregũ opamerã irirosũ ããrĩma”, ãrĩ gũñayupu. Irasirigu ĩgũsãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, wãri buenũgãyupu.

³⁵ Ñamika ããrĩmakũ, Jesũs buerã ĩgũ puro waa, ĩgũrẽ ãrĩñurã:

—Ōo masaka marĩrõgue ããrã. Ñamikague ããrĩsiãa.

³⁶ Irasirigu masakare waadoreka! Makãrĩgue, makãrĩ tũroma wiirigue baari wajarirã waaburo. Marĩ õõguere baari opabea, ãrĩñurã.

³⁷ Jesũs gapũ:

—Musã ĩgũsãrẽ baari sika! ãrĩyupu.

ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã:

—¿Gua ĩgũsã baaburire wajarirã waamakũ gããmekuri? ĩgũsã baaburi doscientos nurĩ moã wajataropã wajakurokoa, ãrĩñurã.

³⁸ Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—¿Dĩĩkũ pã duparu opari musã? ĩãrã waaka!

—Jãũ, ãrĩ, baarire ĩãrã waa:

—Su mojõma pã duparu ããrã, waaĩ pãrãta ããrĩma, ãrĩñurã.

³⁹ Irasirigu Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka!

⁴⁰ Irasirirã su yebore cien, gajĩ yebore cincuenta doajañurã. ããrĩpererã irasũ dita doajañurã.

⁴¹ ĩgũsã eja doaperemakũ, Jesũs su mojõma pã duparu, pãrã waairẽ ãrĩ, ãmugasigue ĩãmu, Marĩpure: “Murẽ usuyari sĩa”, ãrĩyupu. ãrĩ odo, iri pã duparure pea, ĩgũ buerãrẽ sũyupu, masakare gueredoregu. Waaidere irasũta iriyupu, ããrĩpererãrẽ gueredoregu.

⁴² Irasirirã ããrĩpererã õãrõ baayapiakõãñurã.

⁴³ Pũrũ ĩgũsã baadũãdeare Jesũs buerã seasãrã, pe mojõma pere su gubu peru pãrẽbejari puuirigora utũudobõñurã.

⁴⁴ Pã duparure baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ãma direta keomakũ, cinco mil gora ããrĩñurã.

Jesũs deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Pũrũ Jesũs ĩgũ buerãrẽ doódirugue murĩñajãadore, Betsaida wãĩkũri makãgue ĩgũ dupuyuro taribujadoreyupu. ĩgũsã taribujaripoe Jesũs masakare: “Ōãrõ waaka!” ãrĩ seretuyupu.

⁴⁶ Seretu odo, buúrũgue Marĩpure sãrẽgũ murĩayupu.

⁴⁷ Naĩwãgãriripoe Jesũs suguta buũru wekague ããrĩyupu. ĩgũ buerã gapũ ditaru dekogora ããrĩñurã.

⁴⁸ Mirũ ĩgũsãrẽ taribujamasĩña marĩrõ ĩgũsã diaye wẽjẽpumakũ ĩãyupu Jesũs. Pũrũ boyo murĩriripoe ditarugue buaja, deko weka ĩgũsã puro aari, ejanũgã, ĩgũsãrẽ tariwãgãbu irirosũ iriyupu.

⁴⁹ ĩgũ irasũ deko weka ejanũgãmakũ ĩãrã: “Masakũ boadi wãtĩ ããrĩmi”, ãrĩ gũña, burũ gũkari merã gainĩñurã.

⁵⁰ ããrĩpererã ĩgũrẽ ĩãrã, burũ gũkãñurã. ĩgũsã gũkãmakũ ĩãgũ, mata Jesũs ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

—Gũñaturaka! Yuta ããrã. Gũimerãta!

⁵¹ ĩgũ irasũ ãrãdero pũrũ, ĩgũsã sãñadiru doódirugue murĩñajãyupu. ĩgũ murĩñajãmakũta, mirũ toekõãyuro. Irasũ waamakũ ĩãrã, ĩãgũkatariakõãñurã.

⁵² ĩgũ pã duparure Marĩpu turari merã iri ĩmuadeare pãmasĩbiriñurã. ĩgũyamarẽ õãrõ pãmasĩturabiriñurã.

Jesũs Genesaret marãrẽ pũrĩrikũrãrẽ taudea

(Mt 14.34-36)

⁵³ Jesũs doódirugue murĩñajãmakũ, ĩgũ merã taribuja, Genesaret* wãĩkũri nikũgue eja, doódirure siatũpau majãkõãñurã.

⁵⁴ ĩgũsã majãmakũ, mata masaka Jesũre ĩãmasĩñurã.

* 6:53 Genesaret wãĩkũri nikũ, Galilea wãĩkũri ditaru tũro ããrĩyuro.

⁵⁵ Irasirirā Īgūsāya nikū āārīpererogue ūmawāgā, pūrīrikurārē Īgūsā peyari merāta Īgū āārīrōgue āijañurā.

⁵⁶ Āārīperero Īgū waarō Īgū ejaburi dupuyuro paga makārī marā, mutā makārīgā marā, makārī turo marāde pūrīrikurārē wiiri disiparorigue āiwiupiñurā. Īgūsā puro Īgū ejamakū iā, Īgūrē:

—Muya surīro yuwa direta Īgūsārē moāñadoreka! ārī sērēñurā. Irasirirā āārīpererā Īgūya surīrore moāñarā Īgūsā pūrīrikuadeare tarisūñurā.

7

Masakare ñerā waamakā iririre buedea

(Mt 15.1-20)

¹ Puru fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalēgue āārānerā eja, Jesús puro nerēñurā.

² Irasirirā nerērā, Īgūsā: “Baaburi dupuyuro mojōkoeka!” ārideare surāyeri Jesús buerā mojōkoero marīrō baamakū iārā, Īgūsārē werewuañurā.

³ Fariseo bumarā, āārīpererā judío masaka Īgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū Īgūsāya mojōrīrē mojōkoepurori baanañurā.

⁴ Īgūsā baari duarogue ejanerāde mojōkoepurorisā, baanañurā. Wāri gaji Īgūsā ñekūsāmarā iriunadeare irituyañurā. Irasirirā Īgūsā ñekūsāmarā: “Āsū dita irika!” ārideare irirā, Īgūsā iirīriduparure, Īgūsā iirīburi durīprīduparure, Īgūsāya kōmesororire, Īgūsā doarīpērīrē koenañurā.

⁵ Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesure āsū ārī sērēñāñurā:

—ĶNasirirā mu buerā marī ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoeberi? ārīñurā.

⁶ Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Musā masaka iāberogue ñerō iririkurā, irigatorikurā āārā. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Isaias musā daporā irigatorire gojagu, diayeta āsū ārī gojadi āārīmī:

Masaka Īgūsāya disi merā yure oārō werenikerā, Īgūsāya gūñarīgue yure neō buremubema.

⁷ Irasiriro Īgūsā yure buremurā nerērī wajamāa. Īgūsā bueri, yu doreri meta āārā. Masaka doreri āārā, ārī gojadi āārīmī.*

⁸ Irasirirā musā ñekūsāmarā iriunaderosū irimurā Marīpu dorerire pirikōāa, ārīyupu Jesús.

⁹ Āsū ārīnemoyupu doja:

—Musā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marīpu doreri gapure beókōāa.

¹⁰ Iripoegue Moisés āsū ārī gojadi āārīmī: “Mupure, mupore buremuka! Sugu Īgū pagusāmarārē ñerō werenīgū wējēdoresūgukumi”, ārī gojadi āārīmī.

¹¹ Musā gapu masakare āsū ārī buea: “Sugu Īgū pagure, o Īgū pagore: ‘Yu musārē sīboadeare Marīpure sīpeokōābu. Irasirīgu musārē iritamumasībirikoa’, ārīmakū oāgorāa”, ārī buea.

¹² Musā masakare irasū ārī buerā, masakare Īgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū yāa.

¹³ Irasirirā musā ñekūsāmarā pīdeare gajerārē irire irituyadorerā, Īgūsārē Marīpu doreri gapure ubu iāmakū yāa. Gaji wāri irinorē yāa, ārīyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasū ārī odo, Jesús masakare siiu, āsū ārīyupu:

—Yu wererire āārīpererā oārō pékūñú, péka!

¹⁵ Masakaya disigue ñajāri Īgūsārē ñerā waamakū iribeā. Īgūsāya disi wiriri gapu, Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

¹⁶ Gāmpūrī oparā, yu wererire pédurīpīka! ārīyupu.

¹⁷ Puru Jesús masaka merā āārādi, wiigue ñajākōāyupu. Irogue Īgū buerā Īgū keori merā wereadeare sērēñāñurā.

¹⁸ Īgūsā sērēñamakū pégu, ārīyupu:

—ĶMusāde pémasiberi dapa? Āārīpereri baari masakaya disigue ñajāri, Īgūsārē ñerā waamakū irimasībea. ĶIrire pémasiberi musā?

¹⁹ Īgūsā baadea Īgūsā gūñarīgue ñajābea. Īgūsāya paru gapu ñajāa, puro tariwiria, ārīyupu. Irire ārīgū: “Āārīpereri baari oārī āārā”, ārīgū iriyupu.

²⁰ Gaji ārīnemoyupu doja:

—Masaka Īgūsā gūñarīguere opari gapu, Īgūsārē ñerā waamakū yāa.

²¹ Īgūsā gūñarīgue ñerī oparā, āsū āārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbeorā,

²² gajerāyare yajarā, gajīgu oparinorē buro waribejarā, gajerārē ñerō irirā, ārīgatorā, ñerā, gajino oparārē iaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō āārā yu”, ārī gūñakererā pémasīri marīrō irirā āārīma.

* 7:7 Is 29.13

²³ Iri ããrĩpereri ñerĩ masaka gũñarĩgũe opari ãgũsãrẽ ñerã waamakũ yáa, ãrĩyupu Jesús ãgũ buerãrẽ.

Judío masako ããrĩbeo Jesúre b̄aremudea
(Mt 15.21-28)

²⁴ Pũru Jesús iro ããrãdi waa, Tiro, Sidón wãikuri makãrĩ turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigũe ñajãyupu masaka ãgũ ããrĩrõrẽ masĩbirikõáburo, ãrĩgũ. Irasirikeregũ, masĩkõásũyupu.

²⁵ Sugo nomeõ wãtĩ ñajãsũdeo pago ãgũ ejadeare pégo, mata ãgũ pũro waa, ãgũya guburi pũro ñadukapuri merã ejamejãyo.

²⁶ Igo judío masako ããrĩbeo ããrĩyupo. Igo deyoadea makã Sirofenicia wãikuri makã ããrĩyuro. Jesús pũro ñadukapuri merã ejamejãja, ãgũrẽ s̄erẽyupo:

—Wãtĩrẽ béowiuka yũ magõrẽ! ãrĩyupo.

²⁷ Jesús igore ãrĩyupu:

—Wii opũ pũrã baarire ãma, diayéare ejomakũ õãbea.

²⁸ Igo ãgũrẽ yũjũyupo:

—Irasũta ããrã yũ Opũ. Irasũ ããrĩkerepũrũ, diayéagueta baari peyaro doka majĩrã baawasiridijurire baaboema, ãrĩyupo.

²⁹ Jesús igore ãrĩyupu:

—Mũ õãrõ yũjũa. Irasirigo mũya wiigũe goedujáaka! Wãtĩ mũ magõrẽ ñajãdi wirisiami, ãrĩyupu.

³⁰ ãgũ irasũ ãrãdero pũrũ, igoya wiigũe goedujáa, igo magõrẽ peyargue oyagore boka-jayupo. Wãtĩ igore ñajãdi wiriasiyupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús sugũ werenĩrĩ kukugũre gãmipũ pébire taudea

³¹ Jesús Tiro wãikuri makã turogue ããrãdi dupaturi wiri, Sidón wãikuri makãrẽ tariwãgã, Decápolis wãikuri nikũrẽ tariwere, Galilea wãikuri ditarugue ejayupu doja.

³² Irogue ejamakũ ãã, iro marã sugũ gãmipũ pébire werenĩrĩ kukugure Jesús pũro ããa:

—Mũya mojórĩ merã ñapeoka ãgũrẽ! ãrĩ s̄erẽñurã.

³³ Irasirigũ Jesús masaka ããberõ gapũ ãgũrẽ ãã, mojósrĩrĩ merã pébiya gãmipũrĩrẽ soesõo, síku eoepo, ãgũya nedirure moãñayupu.

³⁴ Pũrũ ãmũgasigũe ããmũ, siuñajãñũgãja, ãsũ ãrĩyupu:

—Efata! ãrĩyupu. “Efata”, ãrĩrõ: “Toyoka!” ãrĩduaro yáa.

³⁵ ãgũ irasũ ãrĩmakũta, pébiya gãmipũrĩ toyoakõãyuro. Mata ãgũya nediru turadea ni-irõãmakũ, õãrõ werenĩmasĩyupu.

³⁶ Jesús gapũ ãgũrẽ taumakũ ããnerãrẽ: “Gajerãrẽ werebirikõãka!” ãrĩyupu. ãgũ: “Werebirig-orakõãka!” ãrĩkerepũrũ, ãgũsã gapũ gajerãrẽ werepeokõãñurã.

³⁷ Buro ããgũka, usũyari merã ãsũ ãrĩñurã:

—Ããrĩpererire õãrõ yãmi. Gãmipũ pémerãrẽ õãrõ pémakũ yãmi. Werenĩmasĩmerãdere õãrõ werenĩmasĩmakũ yãmi, ãrĩñurã.

8

Jesús cuatro mil ãmarẽ baari ejodea

(Mt 15.32-39)

¹ Pũru dupaturi wãrã masaka Jesús pũrogue nerẽanerãrẽ baari peremakũ ããgũ, ãgũ buerãrẽ siu, ãrĩyupu:

² —Urenũgora waãa, ñĩsã masaka yũ merã ããrĩrõ. ãgũsãrẽ baari pereakõãa. Irasirigũ ãgũsãrẽ bopõñarĩ merã ããa.

³ Surãyeri yoarogue aarinerã ããrĩmã. ãgũsã baamerãrẽta ãgũsãya wiirigũe goedujãadoremakũ, maa dekota turabiriakõãbokuma, ãrĩyupu.

⁴ ãgũ irasũ ãrĩmakũ p̄erã, ãgũ buerã yũjũñurã:

—¿Nasirisã, õõ masaka marĩrõguere baari boka ejobokuri marĩ ãgũsãrẽ?

⁵ Jesús ãgũsãrẽ s̄erẽñayupu:

—¿Dĩũkũ pã duparu opari mũsã?

—Su mojóma pere gajĩ mojó peru p̄erẽbejari duparu opãa, ãrĩ yũjũñurã.

⁶ Irasirigũ Jesús masakare yebague doadore, irĩ pã duparure ãrĩ, Marĩpũre: “Mũrẽ usũyari s̄ĩa”, ãrĩyupu. Irasiri odo, pã duparure pea, ãgũ buerãrẽ s̄iyupu, masakare gueredoregũ.

⁷ Waaigãdere m̄erãgã opañurã. Jesús ãgũsãgãrẽ ãrĩ, Marĩpũre: “Mũrẽ usũyari s̄ĩa”, ãrĩ, iridere ãgũ buerãrẽ masakare gueredoreyupu.

⁸ ããrĩpererã irire baayapiakõãñurã. Pũrũ ãgũsã baadũãadeare Jesús buerã su mojóma pere gajĩ mojó peru p̄erẽbejari puuri seasã utuodoboñurã.

⁹ Iro baanerã: nome, majĩrã keoña marĩrõ ãma direta keomakũ, cuatro mil gora ããrĩñurã.

¹⁰ Puru Jesús Igūsārē seretu, ĩgū buerā merā doódirugue murĩñajāa, Dalmanuta wāikuri makā turogue waayupu.

Fariseo bumarā Jesúre Marĩpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Puru fariseo bumarā Jesús merā werenĩrā ejañurā. Irasū ejarā: “Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē irika!” ariñurā. “Īgū irire irimasĩbi, Marĩpu iriudi meta āarĩmi”, ariñurā, irasū ariñurā.

¹² Īgūsā irasiridoremakū pégu, Jesús buro bujawereri merā siuñajānugāja, ariyupu:
—Musā datora marā masaka, ĩnasirimurā Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē ĩaduari? Diayeta musārē werea. Marĩpu turari merā iri ĩmurĩrē musā ĩurō neó iribirikoa, ariyupu.

¹³ Īgūsārē irasū ari odo, Īgūsā iro nĩrōta, doódirugue murĩñajāa, ditaru sikoepugue taribu-jakóayupu ĩgū buerā merā.

Jesús Fariseo bumarā, Herodeya bumarā ñerĩ buerire weredea
(Mt 16.5-12)

¹⁴ Irogue taribujarā, ĩgūsā baaburire kátikóañurā. Doódirugue suruta pá opañurā.

¹⁵ Irasirĩgu Jesús Igūsārē gopeyari merā wereyupu:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pá wemasārĩ morēĩrē óarō pémasĩka! ariyupu.

¹⁶ Īgū buerā gapu ĩgū irasū ariĩrē pémasĩmerā, ĩgūsā basi asū ari gāme werenĩñurā:

—Marĩ pá opabirimakū ĩgū, irasū ariĩkumi, ariñurā.

¹⁷ Jesús, ĩgūsā irasū ariĩrē masikóayupu. Irasirĩgu ĩgūsārē ariyupu:

—ĩNasirĩrā: “Pā opabea”, ari gāme werenĩrĩ? ĩMasĩberĩ? ĩPémasĩberĩ musā dapa?

¹⁸ ĩKoye opakrerā, ĩāberĩ? ĩGānipĩrĩ opakrerā, péberĩ? ĩYu irideare gũñaberi musā?

¹⁹ ĩYu cinco mil masaka ũmarē pe mojóma pá duparure yu dukawa sideare gũñaberi? Īgūsā baayapiadero puru, ĩdiĩku puuiri ĩgūsā baadúadeare seasā utuudobori? ariyupu Jesús.

—Pe mojóma pere su gubu peru pērebejari puuiri, ari yujañurā.

²⁰ Īgūsā irasū ariĩmakū pégu:

—Puru su mojóma pere gaji mojō peru pērebejari pá duparure cuatro mil masakare yu sídero puru, ĩdiĩku puuiri ĩgūsā baadúadeare seasā utuudobori?

—Su mojóma pere gaji mojō peru pērebejari puuiri, ari yujañurā.

²¹ Īgūsā irasū ari yujumakū, ĩgūsārē:

—ĩMusā irire gũñakererā, pémasĩberĩ dapa? ariyupu Jesús.

Jesús Betsaidamurē koye ĩābire taudea

²² Ditarure taribuja, puru Betsaida wāikuri makārē ejañurā. Īgūsā irogue ejamakū ĩarā, iro marā sugu koye ĩābire Jesús puro āia:

—Muya mojō merā moañaka, ĩgūrē taridoregu! ari, buro sērēñurā.

²³ Īgūsā irasū ariĩmakū pégu, Jesús koye ĩābiya mojōrē ñeā, iri makā turogue ĩgūrē tuāwagā, siku merā ĩgūya koyere eoepoyupu. Irasirĩ odo, ĩgūya mojōrĩ merā ĩgūrē ñapeo:

—ĩMurē gajino deyorĩ? ari sērēñayupu Jesús.

²⁴ Īgū ĩāpā, ĩādiyupu. Irasirĩgu Jesúre:

—Masakare ĩadāa. Īgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū ĩāa, ariyupu.

²⁵ Īgū irasū ariĩmakū, Jesús dupaturi ĩgūya mojōrĩ merā ĩgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āarĩpererĩ óarō deyooyuro ĩgū ĩāmakū.

²⁶ Irasirĩgu Jesús ĩgūrē:

—Muya wĩgue diayeta goedujāakóāka! Makāguere waabirikóāka! I murē yu irideare gajerā masakare iro āarĩrārē werebirikóāka! ariyupu.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, ari weredea
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Puru Jesús ĩgū buerā merā Cesarea Filipo wāikuri makā turo āarĩrĩ makāĩgúe waañurā. Maa waagú, ĩgū buerārē asū ari sērēñayupu:

—Masaka yure, ĩnaásū ari gũñarĩ? ariyupu.

²⁸ Īgū buerā ĩgūrē yujañurā:

—Surāyerĩ murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āarĩmi”, ariĩma. Gajerā: “Elías āarĩmi”, gajerā: “Marĩpuya kerere weredupuyurimasā merāmu āarĩmi”, ariĩma, ariñurā.

²⁹ —Musākoa yure, ĩnaásū gũñarĩ? ari sērēñayupu.

Pedro ĩgūrē yujayupu:

—Mu, Marĩpu iriudi, Cristo āārā, ariyupu.

³⁰ Īgū irasū ariĩmakū, Jesús ĩgūsārē:

—Yu āarĩrikurire gajerārē werebirikóāka! ariyupu.

*Jesús Igũ boaburire weredea**(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)*³¹ Pũru Igũsārē āsũ āri buenugāyupu:

–Yu āārīpererā tīgũ bũro ñerō tarigukoa. Judío masaka murā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāāmemerā yure wējērākuma. Yure wējēkerepũru, urenu waaró merā masāgukoa doja, āriyupu Jesús.

³² Igũsārē pemasĩma ðārō weryepu. Igũ irasũ ārĩmakũ pégu, Pedro gapu Jesúre gajero gapu āijanugā, igārē turaro merā: “Irire ārĩbirikōāka!” āriyupu.

³³ Jesús gapu gāmegoronugā, igũ buerārē iā, Pedore āriyupu:

–Satanás, yu pũrore wirika! Mũ, Marĩpu yure dorerire kāmudauagu yáa. Mũ gũñarĩ, Marĩpu gũñarĩ āārĩbea. Masaka gũñarōsũ gũñáa mũ, āriyupu.

³⁴ Irasũ ārĩ odo, masakare, igũ buerārē siuu, āriyupu:

–Sugu yure tũyaduagu igũ iriduarire piriburo. Irasirigu yure tũyari waja curusague pabiatũ wējēsũbu irirosũ āārĩkeregu, neõ piriro marĩrō yure tũyanikōāburo.

³⁵ Sugu i umũgue igũya okari direta maĩgũ, peamegue waagukumi. Gajigu yure bũremugũ, Marĩpu masakare tauri kerere igũ wereri waja gajerā igārē wējēkerepũru, igũ gapu tarigukumi.

³⁶ Sugu masakũ i umũmarē āārĩpereri opakeregu, igũ boari pũru waaburi gapure gũñabiri waja peamegue waagũ, ðārĩrē neõ wajatabirikumi.

³⁷ Irasirigu peameguere wiriduagu, i umũ opari merā neõ wajarimasĩbirikumi.

³⁸ Dapora marā ñerā Marĩpũre gāāmemerā āārĩma. Noó yure, yu werenĩrĩrē masĩkererā, guyasĩrĩrĩ merā yure: “Masĩbea”, ārĩmakũ, yude guyasĩrĩrĩ merā Igũsārē: “Masĩbea”, ārĩgukoa. Yu āārĩpererā tīgũ, Yupu gosewasiriri merā, igārē wereboerā ðārā merā i umũguere dupaturi aarigũ, yure guyasĩrĩnerārē yude guyasĩrĩgukoa, ārĩ weryepu Jesús Igũsārē.

9¹ Jesús ārĩnemoyupu doja:

–Diyeta musārē werea. Surāyeri musā ðõguere āārĩrā, musā boaburo dupuyuro, Marĩpu igũ turaro merā igũyarārē doreri aarimakũ iārākoa, āriyupu.

*Jesús Igũ deyori gorawayudea**(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)*

² Jesús, su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejarinarĩ pũru Pedore, Santiagore, Juārē umarĩ buúrũgue igũsā direta siuu murĩayupu. Irogue igũsā iūrō igũ deyori gorawayuakōāyupu.

³ Igũya surĩro goserĩne, ðārō borerero waayuro. Neõ sugo nomeõ surĩ koego irasũ boreri waamakũ irimasĩgõ mámo.

⁴ Irasũ waaripoeta iripoegue marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesús merā weretamunĩmakũ iāñũrā.

⁵⁻⁶ Irasirirā bũro gũñũrā. Pedro naásũ ārĩmasĩbirisĩā, Jesúre:

–Guare buegu, marĩ ðõ āārĩmakũ ðātariduáa. Irasirirā ure wiigā irirāra. Muya wii, Moiséya wii, Elíya wii irirāra, āriyupu.

⁷ Igũ irasũ ārĩripoe su yebo mikāyebõ dijari Igũsārē túbiakōāyuro. Iri yebõ poekague Marĩpu āsũ ārĩ werenĩmakũ péñũrā:

–Ĩi yu magũ, yu maĩgũ āārĩmi. Igārē ðārō péka!

⁸ Irasũ ārĩmakũ, Pedrosā gāmenugā iūrā, Moisére, Elíare iābirĩñũrā. Jesús direta nĩmakũ iāñũrā.

⁹ Pũru Jesús buúru wekague igārē waamakũ iādeare: “Gajerārē werebirikōāka!” ārĩ dijariyupu.

–Yu āārĩpererā tīgũ boa, masādero pũrugue irire gajerārē wereka! āriyupu.

¹⁰ Irasirirā igũ doreaderosũta gajerārē werebirikererā, Igũsā basi gāme āsũ ārĩ sērēñañũrā: –“Yu boa, masādero pũru”, ārĩgũ, ¿nasirigu irasũ ārĩyuri? ārĩñũrā.

¹¹ Irasirirā Jesúre āsũ ārĩ sērēñañũrā:

–¿Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, Marĩpu iriubu aariburi dupuyuro Elías aarĩpũrorigukumi”, ārĩrĩ? ārĩ sērēñañũrā.

¹² Jesús Igũsārē yujayupu:

–Musā ārĩrōsũta Elíata aarĩpũrorigukumi, āārĩpererire āmuyubu. Marĩpũya werenĩrĩ gojadea pũgue yure āārĩpererā tīgārē waaburire āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ:

Igũta bũro ñerō tarigukumi. Masaka igārē gāāmebirikuma, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.✠

13 Yu gapu musārē: “Elías ejasiami”, ārā. Īgū irasū ejamakū, masaka Īgūsā gāamerō iriduarire Īgūrē ñerō irima. Īgūrē waaburire iripoegue Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta Īgūrē irisima, āriyupu Jesús Pedrosārē.

Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

14 Jesús Pedrosā merā buúrugue āārādi dijajagu, gajerā Īgū buerā puro wārā masaka nerēanerārē bokajayupu. Moisés gojadeare buerimasāde āārīñurā. Īgū buerā merā gāme guaseorā iriñurā.

15 Puru Jesúre ĩārā, āārīpererā ĩaguka, ĩgū puro ũmawāgā, ĩgūrē ōādoreñurā.

16 Jesús ĩgū buerārē:

—¿Ñeonorē gāme guaseoari, musā ĩgūsā merā? ārī sērēñayupu.

17 Īgū sērēñamakū pégu, sugu ĩgūsā watope āārīgū Jesúre āriyupu:

—Buegu, murē yu magūrē wātī ñajāsūdire āriabu. Wātī ĩgūrē werenībirimakū irinami.

18 Noó ĩgū waaró wātī ĩgūrē yebague ñeā meépiunokōāmi. Īgū irasirimakū ĩgūya disigue sūmu wiri, ĩgūya guikare kūrīduútua, buanokōāmi. Yu mu buerārē: “Majīgūrē wātīrē béowiubosaka!” ārādabu. Neó bokatīñbirama, āriyupu.

19 Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Musā yure buremurī opabirigorakōāa. ¿Noópā yoaripoe musā merā āārīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yure buremubirire gūñaturagukuri? Majīgūrē ōō gapu ārika! āriyupu.

20 Irasirirā majīgūrē Jesús puro āiñurā. Īgū puro āijamakū, wātī Jesúre ĩāgū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyupu.

21 Irasū waamakū ĩāgū, Jesús ĩgū pagure sērēñayupu:

—¿Dīpoeague āsū waanugārī ĩgū? āriyupu.

Īgū pagu yujuyupu:

—Majīgūgāgueta irasū āārīmī.

22 Wātī ĩgūrē wējēduagu peamegue meémejā, diaguedere meébiamakū irinami. Irasirigu mu guare iritamumasīgū, bopoñarī merā ĩā, guare iritamuka! āriyupu Jesúre.

23 Jesús āriyupu ĩgūrē:

—Marīpu, mu yure buremumakū ĩāgū, mūya āārīburiere irigu, āārīpererire irimasīmi, āriyupu.

24 Īgū irasū ārīmakū pégu, majīgū pagu āsū ārī gainiyupu:

—Murē buremua. Nemorō buremumakū irika yure! āriyupu.

25 Jesús, wārā masaka ĩgūsā puro ũma nerēmakū ĩāgū, wātīrē wiridoreyupu:

—Ī majīgūrē werenībirimakū, pébirimakū iridi ĩgūrē wirika! Dupaturi ĩgūrē ñajābita pama! āriyupu.

26 Īgū irasū ārīmakū pégu, wātī gainī, majīgūrē buro naradari merā yebague tūrūjamejāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisīā, ĩgūrē wiriyupu. Irasū waamakū ĩārā, āārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, ārīñurā.

27 Jesús ĩgūya mojóre ñeā, ĩgūrē tūāwāgūnūmakū, wāgānugāyupu.

28 Puru Jesús, wiiguge ñajājamakū, ĩgū buerā masaka péberogue ĩgūrē sērēñañurā:

—¿Nasirirā gua gapu wātīrē béowiumasībiryuri?

29 Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Īino wātīrē béowiuduarā, bereri merā Marīpure buro sērērō gāāmea, āriyupu.

Jesús ĩgū boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

30-31 Puru Jesús irogue āārādi ĩgū buerā merā waa, Galilea nikūgue tariwerewāgāyupu. Īgū waaróre gajerā masīmakū gāāmebiradiyupu. Īgū buerārē buegu irasiriyupu. Āsū ārī bueyupu ĩgūsārē:

—Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajerāguere wējēdorerā wiarākuma. Īgūsā yure wējēadero puru, urenu waaró merā masāgukoa doja, āriyupu.

32 Īgū irasū ārīrīrē ĩgūsā gapu pémasībiriñurā. Pémasībirikererā, ĩgūrē gūirā: “¿Naāsū ārīduagu iriari, irasū ārīgū?” ārī sērēñabiriñurā.

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē werede

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

33 Jesús Capernaugue eja, puru wiiguge ñajāja, ĩgū buerārē sērēñayupu:

—Musā maa aarirā, ¿ñeonorē gāme werenī guaseowāgārīrā iriari? āriyupu.

34 Īgū irasū ārīmakū pérā, yujubiriñurā. Maa aarirā, ĩgūsā basi: “¿Noā marī watopere āārīpererā nemorō āārīgukuri?” ārī werenī guaseowāgārīrā iriñurā. Irasirirā Jesúre yujubiriñurā.

³⁵ Īgūsā wujubirimakū īāgū, Jesús eja doaja, Īgū buerā pe mojomā pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, āsū āriyupu:

—Sugu āārīpererārē doregu āārīduagu āārīpererārē moāboegu irirosū āārīpererārē iritamurō gāāmea, āriyupu.

³⁶ Irasū āri, majīgūrē Īgūsā dekogue āinū, Īgūrē kōā, Īgūya gosowekague āipeco, āriyupu:

³⁷ —Sugu yaagure īi majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīñeāgū yudere bokatīrīñeāmi. Yure bokatīrīñeāgū yu direta bokatīrīñeāgū meta yāmi. Yupu yure iriuididere bokatīrīñeāmi, āriyupu Jesús.

Jesús: “Marīrē īāturibi, marī merāmū āārīmi”, āri weredeā
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Pupu Juan Jesúre āriyupu:

—Guare buegu, sugu masakū mū wāi merā wātēārē: “Wirika musā nājādire!” āri béowiumakū īābu. Īgū, marī merā āārībirimakū īārā, Īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābu, āriyupu.

³⁹ Jesús gapu āriyupu:

—Kāmutabirikōāka Īgūrē! Neō sugu yu wāi merā gajino iri īmugū, pupu yure nērō werenībirikumi.

⁴⁰ Marīrē īāturibi, marī merāmūta āārīmi.

⁴¹ Diayeta musārē werea. Musārē: “Cristoyarā āārīma”, āri, musārē deko tīārānorē diayeta Marīpu Īgūsārē wajatari opamakū irigukumi.

Gajerārē nērō irimakū iribirikōāka! āri weredeā
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Sugu yure būremurārē īi majīgū irirosū āārīrārē nērō irimakū iriguno, būro wājamoāšūgukumi. Irasiriro, Īgū gajerārē nērō irimakū iriburi dupuyuro masaka Īgūrē wāriye ātāye merā wānugūgue siasiu, wādiyague meéyomakū oābokoa.

⁴³ Irasirirā musāya mojomā merā nērō irirā, iri mojōrē dititā béorosū nērō iririre pirika! Su mojomā merāta Marīpu pūrogue waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe mojomā opakererā, irogue waamakū nētarirokoa. Iroguerē peame neō yaribirikoa.

⁴⁴ Beka irogue waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵ Musāya gubu merā nērō irirā, iri gubure dititā béorosū nērō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu pūrogue waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe gubu opakererā, irogue waamakū nētarirokoa. Iroguerē peame neō yaribirikoa.

⁴⁶ Beka irogue waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷ Musāya koyeru merā īā, nērō irirā, irirure gorewea, béorosū nērō iririre pirika! Su koyeruta opakererā, Marīpu Īgūyarārē dorerogue waamakū oātarirokoa. Nērō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béosūrākuma. Īgūsā pe koyegueta opakererā, irogue waamakū nētarirokoa.

⁴⁸ Beka irogue waarārē baanīkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹ I ūmāguere āārīpererā Marīpūre būremurā moā okari irirosū āārīrā, peamegue ūjū pūrīsūrōsū nērō tariri merā oārō āārīrākuma.

⁵⁰ Moā okamakū oāgorāa. Irasirirā gajerā merā oārō āārīrā moā okari irirosū āārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasībirikoa. Irasirirā moā okari irirosū āārīka! Gajerā merā oārō āārīnikōāka! āri weryupu Jesús Īgūsārē.

10

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka!” āri buedeā
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

¹ Jesús Capernaugue āārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue ejayupu doja. Irogue wārā masaka Īgū puro nerēmākū īāgū, Īgū irinarōsūta dupaturi Īgūsārē bueyupu.

² Īgū bueripoe fariseo bumarā Jesúre nērī werenīmakū iriduarā, āsū āri sērēñarā ejañurā:

—Sugu masakū Īgū marāpore béomakū, ¿marī doreri āārīkuri? āriñurā.

³ Jesús Īgūsārē wujuyupu:

—¿Naāsū doreyuri Moisés musārē?

⁴ Īgū irasū ārimakū, Īgūrē āsū āriñurā:

—“Sugu masakū Īgū marāpore béoduagu: ‘I waja murē béoa’, āri gojari pūrē sīrō gāāmea”, āri gojadi āārīmi, āriñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārimakū, āsū āriyupu Jesús:

—Musā ñekūsāmarā Marīpu dorerire iriduabirimakū iāgū: “Īgūsā marāposā nomerē béoduārā, béokōāburo”, āri gojadi āārimí Moisés.

⁶ Īgū irasū āri gojakerepuru, neōgorogueta Marīpu i ūmurē irigu, ūmūu, nomeō iridi āārimí.

⁷ Sugu ūmūu Īgū pagusāmarārē wiri, Īgū marāpo merā āāriḡukumi.

⁸ Irasirirā Īgūsā pērā āārikererā, Marīpu ĩūrō su duputa irirosū āāriḡakuma. Irasirirā pērā āāribema. Su duputa irirosū āārima.

⁹ Marīpu Īgūsārē su duputa irirosū āārimakū iridero puru, gajigu Īgūsārē gāme béomakū iribirikōārō gāāmea, āriyupu.

¹⁰ Jesús irasū āri odo, Īgū buerā merā wiigue ñajākōāyupu. Irogue Īgū buerā irire sērēñanemoñurā doja.

¹¹ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Sugu masakū Īgū marāpore béodi gajego merā marāpokugu, ĩgo merā ñerō irigu yāmi.

¹² Nomeōde ĩgo marāpore béogo, gajigu merā marāpukugo, ĩgū merā ñerō irigo yāmo, āriyupu.

Jesús majirāya āāriḡurire Marīpure sērēbosadea

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majirārē Jesúre moāñadorerā Īgū puro āijañurā. Īgūsā āijamakū iārā, Īgū buerā gapu Īgūsārē bokatiri: “Īgūrē garibobirikōāka!” āriñurā.

¹⁴ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús Īgūsā merā gua, āsū āriyupu:

—Majirā yu purogue aariburo. Kāmutabirikōāka Īgūsārē! Marīpu Īgūyarārē dorerogue āārimurā ĩsā majirā yure usuyari merā bokatiriñeārā irirosū āārima.

¹⁵ Diayeta musārē werea. ĩsā majirā Marīpure Īgūsā Opure gāāmerā irirosū āārimērāno, Īgūyarārē doreroguerē waabirikuma, āriyupu.

¹⁶ Irasū āri odo, majirārē āi, kōā, ĩgūsārē ñapeo, Marīpure Īgūsāya āāriḡurire sērēbosayupu.

Sugu maamu wari doebiri opagu Jesús merā werenidea

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesús irogue āārādi waaripoe sugu maamu ūmaja, Īgū ñadukupuri merā Jesúya guburi puro ejamejāja, sērēñayupu:

—Ōāgū buegu, yu āmugasigue perebiri okarire wajataduagu, ĩñeonorē irigakuri? āriyupu.

¹⁸ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—ĩNasirigu yure: “ōāgū”, āriñi? Marīpu suguta ōāgū āārimí.

¹⁹ Mu, Īgū doreri pídeare masía: “Masakare wējēbirikōāka! Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka! Yajabirikōāka! Gajerā irideare āriḡatori merā werebirikōāka! Gajerāyare āriḡatori merā āibirikōāka! Mu pagusāmarārē gopeyari merā buremuka!” āri wereyupu Jesús ĩgūrē.

²⁰ Maamu Jesúre yujuyupu:

—Buegu, iri doreri āāripererire majiḡugueta tarinugābiribu yu, āriyupu.

²¹ Jesús Īgūrē mañi merā iā, āsū āriyupu:

—Murē su wāi dūyāa. Mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē sika! Irasirigu āmugasiguere wari ōāri opagukoa. Irasiri odo, yu merā aarika! āriyupu.

²² Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū wari oparire mañiā, buro bujawereri merā waakōāyupu.

²³ Īgū bujawereri merā waamakū iāgū, Jesús Īgū buerārē iā, āriyupu:

—Wari doebiri oparārē Marīpu Īgūyarārē doreroguerē Īgūsā waadamakū diasagorāa, āriyupu.

²⁴ Īgū irasū ārimakū, Īgūsā gapu péguka, pémasibiriñurā. Jesús dupaturi werenemoyupu doja Īgūsārē:

—Yu buerā, musārē werea. Masaka: “Wari opari merā ōārō waarokoa yure”, āri ḡūñarārē Marīpu Īgūyarārē doreroguerē Īgūsā waamakū diasagorāa.

²⁵ Camellu awiru gobegāgue ñajātariweremasibirikumi. I nemorō, wari doebiri opagure Marīpu Īgūyarārē doreroguerē waamakū diasāa, āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pérā, nemorō péguka, Īgūsā basi gāme sērēñanurā:

—Iro merē, ĩnoā gapu Marīpu tausūmurā Īgū purogue waamurā āāriḡokuri? āriñurā.

²⁷ Jesús Īgūsārē iā, āriyupu:

—Masaka Īgūsā basi Īgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasibema. Marīpu dita Īgūsārē ĩgū puro āārimurā waamakū irimasimi. Īgū dita āāripererire irimasimi, āriyupu.

²⁸ Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro ĩgūrē āriyupu:

—Gua opu, gua murē tuyarā, āāripereri gua opadeare pípeokōābu, āriyupu.

²⁹ Jesús yujuyupu:

—Diayeta musārē werea. Yu merā Marīḡya kerere wererā waarā, Īgūsāya wiirire, Īgūsā pagupūrārē, pagušamarārē, pūrārē, Īgūsāya pooerire pipeorā, wāri ōārī wajatarākuma.

³⁰ Īgūsā iro dupuyuro opaderosū i ūmuguerē cien nemorō Īgūsāya wiiri, Īgūsā pagupūrā, pagosā nome, pūrā, Īgūsāya pooeri oparākuma. Īgūsā, yaarā āārīmakū iārā, gajerā Īgūsārē űērō tarīmakū irīkerekupū, wāri ōārī wajatarākuma. I ūmu peremakū, ūmugasigūe perebiri okari oparākuma.

³¹ Wārā daporare wāri oparā, purūguere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gapu, purūguere wāri oparā dujarākuma, āriyupū Jesūs.

Dupaturi Jesūs Īgū boaburire weredea

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Purū Jesūs Jerusalēgue waarī maague Īgū buerā dupuyuro majāyupū. Īgū dupuyumakū iārā, Īgūkakōāñūrā. “ĪMarīrē irogue naāsū waarokuri?” āri gūña, gūiri merā Īgū purū tuyañūrā. Irasirigū Jesūs Īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu, Īgūrē waaburire werenūgāyupū doja:

³³ —Ōārō péka! Marī Jerusalēgue waarā yāa. Irogue yu āārīpererā tīgū, paia oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wasūgukoa. Īgūsā yure: “Boaburo”, ārīrākuma. Irasirirā judio masaka āārīmerāguere wiarākuma.

³⁴ Īgūsā yure burida, sīku eotūbira, burō tārārākuma. Irasiri odo, yure wējērākuma. Īgūsā yure wējēadero purū, urenu waarō merā masāgukoa, āriyupū Jesūs.

Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea

(Mt 20.20-28)

³⁵ Purū Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesūs puro waa ejanugā, Īgūrē āsū ārī sērēñūrā:

—Guare buegu, gua sērērōsūta guare irika! ārīñūrā.

³⁶ Jesūs Īgūsārē sērēñayupū:

—ĪÑeénorē yu irīmakū gāāmerī musā?

³⁷ Īgūrē yuñūñūrā:

—Mu Opū ñajāgū, guadere mu merā doremurā sóoka! Sugare mu diaye gapu, gajigure kúgapu doadoreka! ārīñūrā.

³⁸ Jesūs Īgūsārē āriyupū:

—Musā yure sērērērē pémasībea. Yu burō űērō tarīgukoa. ĪYu űērō tarirosū musāde űērō tarirā, bokatīūrākuri? ĪYure Īgūsā wējērōsū musādere Īgūsā wējēmakū, bokatīūrākuri? āriyupū.

³⁹ —Bokatīūkōārākoa, ārī yuñūñūrā.

Jesūs Īgūsārē āriyupū:

—Yu irirosū musāde űērō tari, boarākoa.

⁴⁰ Yu gapu musārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasībea. Yurū āmusiadi āārīmī irire. Irasirirā Īgū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, āriyupū.

⁴¹ Gajerā Jesūs buerā pe mojōmarā gapu Santiago, Juan Īgūsā Jesúre sērērērē pérā, Īgūsā merā guañūrā.

⁴² Īgūsā guamakū Īgū, Jesūs Īgūsārē Īgū puro siiu neō, āriyupū:

—I nikū marā oparā Marīpūre būremumerā Īgūsāyarārē turaro merā dorema, Īgūsā dorerire iridorerā. Irire masā musā.

⁴³ Musā tamerā Īgūsā irirosū iribirikoa. Musā watopeguere opu āārīduagu, musārē moāboegu irirosū āārīrō gāāmea.

⁴⁴ Sugu musā watopegue āārīgū gajerā nemorō āārīduagu, āārīpererārē moāboegu irirosū āārīburo.

⁴⁵ Yude irasūta āārā. Yu āārīpererā tīgū masaka yure iritamuburo, ārīgū meta aaribū. Yu gapu Īgūsārē iritamugū aaribū. Irasirigū wārā masakare yu boari merā Īgūsā űērō iridea wajare wajaribosagu aarīgū iribu, āriyupū Jesūs.

Jesús Bartimeo wāikugūe koye iābire taudea

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Purū Jesūs Īgū buerā merā Jericógue ejayupū. Iri makārē tariwāgāmakū, wārā masaka Īgūsā merā waañūrā. Īgūsā waarī maa turo sugu koye iābi doayupū. Īgū Bartimeo wāikugu, Timeo magū āārīyupū. Ūmuriku iri maa turo masakare niyeru sērē doanīnayupū.

⁴⁷ Masaka: “Jesús Nazaretmū aarimi”, ārīmakū pégu, āsū ārī gainīnugāyupū:

—Jesús, David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā iāka! āriyupū.

⁴⁸ Īgū irasū ārī gainīmakū pérā, wārā masaka: “Toeaka!” ārādīñūrā. Īgūsā irasū ārīkerekupū, Īgū gapu Īgū gainīadero nemorō:

—David parāmi āārīturiagu, yure bopoñarī merā iāka! ārī gainīyupū.

49 Īgū irasū ārimakū pé. Jesús dujanugāja, masakare:

—Siurika Īgūrē! āriyupū.

Īgū irasū ārimakū pērā, gajerā Īgūrē siiu: “Ṛṣuyaka! Wāgānugāka! Mūrē siiumi”, āriñurā.

50 Īgūsā irasū ārimakū pé, Īgūya surīro wekamañerē túweapí, pari wāgānugā, Jesús purō ejanugājayupū.

51 Jesús Īgūrē sērēñayupū:

—¿Ñeéonorē yñ mūrē irimakū gāāmerī? āriyupū.

Bartimeo yujuyupū:

—Buegū, yñre koye ĩmakū irika! āriyupū.

52 Jesús Īgūrē āriyupū:

—Mñ yñre buremurī opāa. Irasirigū tausūa, āriyupū.

Īgū irasū ārimakūta, koye ĩbiradi ōārō ĩmasiakōāyupū. Purū maague Jesúre tuyawāgāyupū.

11

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Purū Jesús Īgū buerā merā Jerusalégue ejaburo dupuyuro, Betfagé, Betania wāikuri makārī purō ejanuroriyupū. Iri makārī Olivos wāikuri buúru āārīdujimejārō āārīyuro. Irogue ejaḡū, Jesús pērā Īgū buerārē āsū āri iriyupū:

2 —Si makā marī bokatiūrō āārīrī makāgue waaka! Irogue ejarā, sugū burrore Īgūsā sianúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, āirika!

3 Sugū musārē: “¿Nasirimurā yári?” ārimakū: “Marī Opū gāāmeami. Dapora wiagukumi doja”, ārika! āri iriyupū.

4 Īgū irasū ārimakū, pērā waa, maa turo āārīrī wii disipuro burrore Īgūsā sianúadire bokaja, Īgūrē kurañurā.

5 Īgūsā irasirimakū ĩārā, iro āārīrā sērēñañurā:

—¿Nasirirā yári? ¿Nasirimurā burrore kurari? āriñurā.

6 Īgūsā irasū ārimakū pērā, Jesús ārāderosūta wereñurā. Īgūsā irasū āri weremakū pērā: “Āīaka!” āri yujñurā.

7 Purū burrore Jesús purogue āiāñurā. Āija, Īgūsāya wekama surīre túwea, burro weka peoñurā. Jesús Īgū wekague marībeja waayupū.

8 Masaka wárā Īgūsāya wekama surīre túwea āi, Īgū waaburi maarē sēōpídupuyūñurā Īgūrē buremurā. Gajerā yukū dupuri pūrikurire diti, maarē pídupuyūñurā, Īgū waari maa ōārī maa āārīburo, ārīrā.

9 Irasirirā Īgū dupuyuro waarā, Īgū purū tuyarāde āsū āri gainiñurā:

Marī Opūre usuyari sīrā! Īi Marīpū marīrē taugū iriudi ōārō aariburo.

10 Marī Opū ñajāburi ōārō aariburo. Marī ñekū David opū āārīderosūta ōārō āārīburo.

Marīpūre: “Ōātaria mñ āārīpererā Opū umugasigue āārīgū”, āri, usuyari sīrā! āriñurā.*

11 Irasirigū Jesús Jerusalégue eja, Marīpūya wiigue ñajāa, āārīpereri iri wiimague āārīrīrē ĩapeokōāyupū. Īā odo, Betaniague Īgū buerā pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā merā waayupū. Īgūsā irogue waaripoere ñamikague āārīsiayuro.

Jesús higueraḡū duka marīdire ñāimakū iridea

(Mt 21.18-19)

12 Gaḡinū gaḡū Betaniague āārānerā Jerusalégue goeđujāañurā doja. Jesús irogue goeđujāaḡū, nabokōāyupū.

13 Yoarogue merā higuera wāikudire ōārō pūrikudire ĩā: “Dukakakoa”, ārīgū ĩāḡū waadiyupū. Irigū gaḡū duka marīyuro. Dukakuripoe āārībiriyo. Irasirigū pūri direta bokajayupū.

14 Irigū duka marīmakū ĩāḡū, Jesús āsū āriyupū:

—Iḡū dukare masaka neō dupaturi baabirikuma. Neō dukakabirikoa, āriyupū.

Īgū irasū ārimakū, Īgū buerā péñurā.

Jesús Marīpūya wiigue duarārē béowiudea

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

15 Purū Jerusalégue eja, Jesús Marīpūya wiigue ñajāyupū. Irogue doebiri duarārē, wajarirādere béowiuyupū. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kūmarīrē yomeéwiunokōāyupū. Bujare dua doanīrāya doaripēñidere irasūta iriyupū.

16 “Neō duari āi ñajābirikōāka, Marīpūya wiiguere!” āriyupū Jesús masakare.

* 11:10 Sal 118.25-26

¹⁷ Āsū āri bueyupu Īgūsārē:

—Marīpu Īgūya werenīri gojadea pūgue āsū āri di āārīmi: “Yaa wii, yure b̄remurā yure s̄ērērī wii wāikurokoa. Irasirirā āārīpereri nikū marā i wiigie yure s̄ērērā aarirākuma”, āri di āārīmi. Musā gapu, Īgū irasū ārikerepuru, yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, āriyupu Jesūs.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū, āārīpererā masaka p̄gukakōāñurā. Irasirirā paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Īgūrē gūñurā. “¿Nasiri Īrē w̄ejērākuri?” āri gūñamañurā.

¹⁹ Puru naimejāripoe Jesūs Īgū buerā merā iri makārē wiriwāgākōāyupu doja.

Jesūs buerā higueraḡu boanugādire ĩādea
(Mt 21.20-22)

²⁰ Gajina boyoripoe maague waarā, higueraḡu nugūrīgue merāta ñainugādire ĩāñurā.

²¹ Pedro irigie Jesūs āradeare gūña, Īgūrē āriyupu:

—Buegu, ĩāka! Īgū higueraḡu mu boadoredi boakōāsiayo, āriyupu.

²² Jesūs yujyupu:

—Marīpure b̄remuka!

²³ Diayeta musārē werea. Sugu Marīpure b̄remugū, Īgūrē: “I buūrure dia wādiyague b̄éoka!” ārīmakū, Īgū āradeerosūta waarokoa. Musā: “Marīpu āsū irimasībirikumi”, āri gūñarō marīrō: “Īgūrē yu s̄ērēaderosūta waarokoa”, āri b̄remumakū, Marīpu diayeta irasirigukumi.

²⁴ Irasirigu musārē irire weregura doja. Marīpure s̄ērērā: “Yu s̄ērērōsūta waarokoa yure”, āri b̄remumakū, musā s̄ērērōsūta irigukumi.

²⁵ Irasirirā Marīpure musā s̄ērēburo dupuyuro gajerā musārē ñerō iridea waja Īgūsā merā guarire pirika! Īgūsā ñerō irideare kātika! Irasirimakū ĩāgū, Musāpu ūmugasigue āārīgū musā ñerō irideare kātigukumi.

²⁶ Gajerā musārē ñerō irideare musā kātibirimakū ĩāgū, Īgūde musā ñerō irideare kātibirikumi, āriyupu Jesūs.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā murē doreri?” āri s̄ērēñadea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Īgū irasū āradeo puru, dupaturi Jerusalēgue waañurā doja. Irogue eja, Jesūs Marīpuya wiigie waanamakū ĩārā, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde, judío masaka murā merā Īgū purogue waa ejanugā,

²⁸ Īgūrē s̄ērēñañurā:

—¿Noā murē doreri mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriñi? āriñurā.

²⁹ Jesūs Īgūsārē yujyupu:

—Yude musārē s̄ērēñagura. Musā yujumakū, yude musārē yujugura.

³⁰ ¿Noā Juārē masakare deko merā wāiyedoreḡu iriyuyuri, Marīpu, o masaka? Yujjaka! āriyupu Jesūs.

³¹ Īgū irasū ārīmakū p̄rā, Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—“Marīpu Juārē doredi āārīmi”, marī ārīmakū, Jesūs marīrē: “¿Nasirirā Īgū weredeare b̄remubiriri musā?” āri bokumi.

³² Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīpuya kerere weredupuyudi āārīmi”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārīmakū, masaka marī merā guabokuma, āriñurā. Masakare gūisā, irire irasū āriñurā.

³³ Irasirirā: “Masībirikoa”, āri yujjñurā Jesúre.

Irasirigu Jesūs Īgūsārē āriyupu:

—Musā yure: “¿Noā murē irire doreri?” āri s̄ērēñadeare yude musārē yujjabea, āriyupu.

12

Jesūs ñerā moārā keori merā buedea
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Puru Jesūs paia oparārē, Moisés gojadeare buerimasārē, judío masaka oparārē keori merā āsū āri wereyupu:

—Sugu masakū Īgūya poeḡue iguidarire otekumi. Ote odo, iri poe t̄aro ūtāyeri merā s̄ārīsākumi. Ūtāyegue igui kurabipiri gobere irikumi. Wii āmarī wiigārē irikumi, iri poeere korerā ōarō ĩā koreburo, āriḡu. Irasiri odo, gajerārē iri poeere wayu: “Yaa oteri dukare yure deko merā s̄irākoa, yu musārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajerogue waakōākumi.

² Puru igui ñiripoe ejamakū, Īgūrē moāboeḡure Īgūya poeere moārā purogue iriukumi, Īgūya poeema oteri dukare deko merā s̄ērēdoreḡu.

³ Iri poeere moārā gapu Īgū irogue ejamakū ĩārā, Īgūrē ñeā, pākuma. Neō gajino s̄irō marīrō Īgūrē iridujukuma.

⁴ Puru iri pooe opu gajigu Īgārē moāboegure iriukumi doja. Īgārē dipurure pá, kāmitúkuma. Īgārē burida, iridujukuma.

⁵ Iri pooe opu gajigure iriukumi doja. Īgārē wējékōākuma. Puru wárá iriukumi doja. Surāyerire pá, gajerārē wējékōākuma.

⁶ Irasirigu iri pooe opu magú, Īgú buro maīgú dita duyakumi. “Yu magārē buremurākuma”, āri gūñarī merā Īgārē iriutūnuadikumi.

⁷ Iri pooe moārā gapu Īgú magú ejamakū iārā, Īgúsā basi āsū āri gāme wereníkuma: “Īta purugure i pooe opabu āārīmi. Īgārē wējékōārā! Irasirirā marī basi i pooe oparākoa”, ārikuma.

⁸ Irasirirā Īgārē ñeā, wējē, pooe turogue Īgúya dupure āiwāgā béokōākuma, āriyupu Jesús.

⁹ Irasū āri odo, Īgúsārē sērēñayupu:

—Iro merē pooe opu, ¿nasirigukuri Īgúya pooe moārārē? Āsū irigukumi. Iroge waa, Īgúsārē wējē, Īgúya pooe gajerā gapure sígukumi.

¹⁰ ¿Musā Marīpuya werenī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū āri gojasūdero āārībú:

Suye útaye wii iririmasā Īgúsā béoadeaye merā gajigu gapu oārō turari wii irigukumi.

¹¹ Marīpu irasiridi āārīmi. Marī Īgú irasirideare iārā: “Oātaria”, āri gūñáa, āri gojasūdero āārībú, āri wereyupu Jesús Īgúsārē.✠

¹² Judío masaka oparā Īgú i keori merā irasū āri weremakū pérā: “Marīrē: ‘Īgúsā irirosū ñerā āārā’, āriġū irikumi”, āri pémasī, Īgārē ñeā, peresu iriduadiñurā. Irasiriduakererā: “Masaka Īgārē marī irasirimakū iārā, marī merā guabokuma”, āri gūñañurā. Irasirirā Īgúsārē giū, Jesúre pirikōā, gajerogue waakōañurā.

*Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)*

¹³ Puru Jesús wereśaduarā, surāyeri fariseo bumarārē, Herodeya bumarādere Jesús purogue Īgārē wári sērēña, diaye yujubirimakū iridorerā iriñurā.

¹⁴ Īgúsā iriuanerā Jesús purogue ejarā, āsū āriñurā:

—Buegú, mu iririkurire masia. Mu āriġatoro marīrō werenía. Marīpuyare diayeta buea. “¿Naásū gūñarī masaka yure?” āri gūñarō marīrō diayeta Īgúsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta iāa. Irasirigu ġare wereka! Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ¿ōāgorari, o oāberi? ¿Wajariro gāamerī, o wajaribirikōārō gāamerī? āriñurā.

¹⁵ Jesús gapu Īgúsā irigatori merā Īgārē ñerō iriduare masisā, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā yu ñerō yujumakū iriduari musā? Niyeru tire yure ārika! Iri tire iāmura! āriyupu.

¹⁶ Īgú irasū ārimakū pérā, suti āiññurā. Jesús Īgúsārē sērēñayupu:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opuya diapu keori, Īgú wāita tuuyāa, āri yujñurā.

¹⁷ Irasirigu Jesús Īgúsārē āriyupu:

—Iro merē romano marā opuya āārīrē Īgārē síka! Marīpuya gapure Marīpure síka! āriyupu.

Īgú irasū ārimakū péguakakōañurā.

*Saduceo bumarā, Marīpu boanerārē masūrē Jesúsre sērēñadea
(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)*

¹⁸ Puru surāyeri saduceo bumarā Jesús purogue ejañurā. Īgúsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, āri buremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū āriñurā:

¹⁹ —Buegú, Moisés marīrē āsū āri gojapidi āārīmi: “Sugu marāpokudi pūrā marīkereġu ġore boaweomakū, Īgú pagumu ġore dúunorēgukumi. Irasirirā, Īgú ġo merā pūrākurā Īgú tġū dagu pūrā irirosūta āārīrākuma”, āridi āārīmi.

²⁰ Irīpoeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā āārīunanerā āārīmá. Īgúsā tġū gapu marāpoku, pūrā marīġuta boakōāyupu.

²¹ Irasirigu Īgú dagu dokamuta Īgú marāpo āārīdeore dúunorēyupu. Īgúde, Īgú tġū dagu irirosūta pūrā marīġuta boakōāyupu. Īgúsā pērā dokamude pūrā marīġuta boakōāyupu.

²² Irasū dita pūrā marīrāta boapereakōañurā. Īgúsā puru Īgúsā marāpode boakōāyupo pama.

²³ Īgúsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma ġore marāpokudiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora āārīġokuri? āriñurā.

²⁴ Jesús Īgúsārē yujuyupu:

—Musā diaye gūñabea. Marīpuya werenī gojadeare, Īgú turaridere musā neō masībea.

²⁵ Boanerā ĩgūsā masādero puru, ĩgūsā umugasigwe Marĩpure wereboerā irirosū āārĩrakuma. Iroguere marāpokubirikuma. ĩgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma.

²⁶ ĩMoisēs gojadea pũguere boanerā ĩgūsā masāburire buebiriri? Iripoeguere yukugāgue ũjũrōgue Marĩpu Moisere āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Oputa āārā”, ārĩdi āārĩmĩ.

²⁷ Irasirirā ĩgūsā boanerā āārĩkererā, Marĩpu merā okarā āārĩma. Irasirigu Marĩpu boanerā dupaturi masābirimurā Opu āārĩbemi. Okarā, boanerāgue dupaturi masāmurā Opu āārĩmĩ. Irasirirā musā: “Boanerā masābirikuma”, ārĩ gũñarā, diaye gũñabea, ārĩyupu Jesús.

*“ĶDĩ gapu Marĩpu doreri gaji doreri nemorō āārĩrĩ?” ārĩ sērēñadea
(Mt 22.34-40)*

²⁸ ĩgūsā Jesús merā werenĩpoe sugu Moisēs gojadeare buerimasū ĩgūsā puro ejayupu. Jesús ĩgū ōārō yujurire pé, āsū ārĩ sērēñayupu ĩgūrē:

– ĶDĩ gapu Marĩpu doreri gaji doreri nemorō āārĩrĩ?

²⁹ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

– Gaji doreri nemorō āārĩrĩ i āārā: “Israel bumarā ōārō péka! Marĩpu suguta musā Opu āārĩmĩ.

³⁰ Irasirirā musāya yujupūrārĩ merā, musā āārĩrikuri merā, āārĩpereri musā gũñarĩ merā, musā turari merā Marĩpure musā Opure maĩka!”

³¹ I doreri purama āsū ārā: “Mu basi maĩrōsũta mu puro āārĩrārē maĩka!” I pe dorerita gaji āārĩpereri doreri nemorō āārā, ārĩyupu Jesús.

³² ĩgū irasū ārĩmakū, Moisēs gojadeare buerimasū āsū ārĩ yujuyupu:

– Buegu, irasũta āārā. Mu ārĩrĩ diayeta āārā. Marĩpu suguta āārĩmĩ. Gajigu ĩgū irirosū āārĩgū mámi.

³³ Marĩrē marĩya yujupūrārĩ merā, marĩ gũñarĩ merā, āārĩpereri marĩ turari merā Marĩpure maĩrō gāamea. Marĩ basi maĩrōsũta gajerārē maĩrō gāamea. Marĩpure buremurā ĩgū ĩũrō waimurā wējē soepeomakū ōāgorā. Inemorō Marĩpure, masakadere marĩ maĩmakū ōataria, ārĩyupu.

³⁴ ĩgū pēmasĩrĩ merā ōārō yujumakū ĩā, Jesús ĩgūrē ārĩyupu:

– Mērō duyāa, Marĩpu mu Opu āārĩrĩrē mu pēmasĩburo, ārĩyupu.

Jesús irire irasū ārādero puru, neō sugu ĩgūrē sērēñanemobiriñurā.

*“ĶNoā parāmi āārĩturiagu āārĩrĩ Cristo?” ārĩ sērēñadea
(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)*

³⁵ Jesús Marĩpuya wiigwe buegu, āsū ārĩ sērēñayupu:

– ĶNasirirā Moisēs gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩmĩ”, ārĩrĩ?

³⁶ David, Cristo ñekū āārĩkeregu, Ōāgū deyomarĩgū ĩgūrē weredorederosũta āsū ārĩ gojadi āārĩmĩ:

Marĩpu yu Opure āsū ārĩmĩ: “Ōō, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu! Irasiriripoe murē ĩaturirārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ārĩmĩ, ārĩ gojadi āārĩmĩ David.*

³⁷ David, Cristo ñekū āārĩkeregu, ĩgūrē: “Yu Opu āārĩmĩ”, ārĩdi āārĩmĩ. ĶNasirigu, Cristo, David parāmi āārĩturiagu āārĩkerepuru, David ĩgūrē irasū ārĩyuri? ārĩyupu Jesús.

Wārā masaka iri wiigwe āārĩrā ĩgū wererire usuyari merā péñurā.

*Jesús Moisēs gojadeare buerimasāyamarē werede
(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)*

³⁸ Jesús āsū ārĩ buenemoyupu:

– Moisēs gojadeare buerimasā ñerō iririre ōārō pēmasĩka! Oparā irirosū suri yoari sāña, masaka ĩũrōgue waagorenama. Makā dekoguere masakare ōārō buremurĩ merā ĩgūsārē bokatĩrĩ ōādoremakū gāamema.

³⁹ Marĩ nerērĩ wiiriguere ñajārā, ōārĩ doaripērĩgue dita doadũama. Bosenurĩ āārĩmakũdere oparā doarigwe dita doadũama.

⁴⁰ Wapiweyarā nome wajamomakū ĩā, ĩgūsāya wiirire ēmanokōāma. ĩgūsārē bopoñarĩ merā ĩābirikererā, yoaripoe Marĩpure sērē ĩmugatoma, masaka ĩgūsārē: “Marĩpure ōārō buremuma”, ārĩburo, ārĩrā. ĩgūsā irasiriri waja, Marĩpu ĩgūsārē gajerārē wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, ārĩyupu Jesús.

*Wapiweyo bopogo Marĩpuya wiigwe igo niyeru tiri sãdea
(Lc 21.1-4)*

⁴¹ Puru Jesús Marĩpuya wiima ĩgūsā āmuburi niyeru neeōrĩ kũma puro masaka ĩgūsā niyeru sãmakū ĩā doanĩyupu. Wārĩ doebiri oparā iri kũmaguere wáro niyeru sãñurā.

⁴² Sugo wapiweyo iri kũma puro ejanugā, pe tigā mérōgā wajakuri tirigārē sãyupo.

* 12:36 Sal 110.1

⁴³ Iri tirire igo sāmākū īāgū, Jesús Īgū buerārē siiu, āriyupu:

—Diyeta musārē werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sigō, Marīpu iūrō gajerā āārīpererā sīadero nemorō sīamo.

⁴⁴ Gajerā wāri doebiri oparā wāro sīkerepuru, Īgūsāya wāro duyāa. Igo gapu bopogo āārīkerego, igo baari wajariboadeare āārīpereri sipeokōāmo Marīpure buremugō, āriyupu Jesús.

13

Jesús: “Marīpuya wii béosūrokoa”, āri weredeā
(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Marīpuya wiigūe āārādi wiriaripoe sugu Īgū buegu āsū āriyupu:

—Guare buegu, īāka i wiire pagari utāyeri merā iridea wii miērē, āriyupu.

² Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Musā i wiire wāri wiire daporare īādāa. Purgue neō suye utāye gajiye weka weamurīadeade dujabirīkoa. Āārīpereri mutādijapereakōārokoa, āriyupu Jesús.

Jesús: “I āmu pereburi dupuyuro āsū waarokoa”, āri weredeā
(Mt 24.3-38; Lc 21.7-36)

³ Puru Jesús Īgū buerā merā Olivos wāikuri buūru Marīpuya wii bokatīūrō āārīrī buūrūgue waayupu. Jesús irogue eja doamakū, Pedro, Santiago, Juan, Andrés Īgūrē Īgūsā seyaro sērēñānūrā:

⁴ —Guare werēka! ĀNaāsū āārīmakū, mu ārāderosū waarokuri? ĀNēeno iri īmugukuri, iri āārīpereri irasū waaburi dupuyuro? āriñūrā.

⁵ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—Ōārō pēmasīka! Gajerā musārē ārīgatorire pēbirikōāka!

⁶ Wārā ārīgatorimasā aarīrākuma. “Yu Marīpu iriudi Cristo āārā”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīgatomakū pērā, wārā masaka Īgūsārē buremurākuma.

⁷ Masaka musā puro gāmewējērē pērā, yoorogue marā gāmewējērē kerere pērā, gukabirīkōāka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuru, i āmu pereburo duyarakoa dapa.

⁸ Su bumarā, gaji bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. Wāri makārīguere nikū ñomerokoa. Masaka wārā uaboari merā boarākuma. I āārīpereri merā masaka ñerō tarīpuroriwāgārīrākuma.

⁹ Gajerā musārē ñeā, āia, oparāguere ñerō iridorerā wiarākuma. Musā judío masaka nerērī wiirīguere āārīmakū, musārē pārākuma. Musā yare buremurī waja makārī marā oparā purogue, iri nikū marā oparā purogue āiāsūrākōa. Irasirīmakū, musā Marīpuya ōārī kerere wererākōa Īgūsārē. Irasirīrā musā basi ōārō pēmasīka!

¹⁰ I āmu pereburo dupuyuro Marīpuyare wererā āārīpereri buri marārē Īgūya kerere wererākuma.

¹¹ Masaka musārē oparā purogue āiāmakū: “ĀNaāsū ārīrākuri Īgūsārē?” āri gūñarikumerāta waaka! Oparā musārē sērēñamakū, Marīpu gūñarī sīrī merā wererākōa. Irasirīrā musā basi werenībirīkoa. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā, Īgū werenīrī sīrī merā wererākōa.

¹² I āmu pereburo dupuyuro masaka Īgūsā pagupūrārē, Īgūsā tūrārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma. Pagusāmarā Īgūsā pūrārē, pūrā Īgūsā pagusāmarārē oparāguere wējēdorerā wiarākuma.

¹³ Yare musā buremurī waja āārīperero marā masaka musārē iāturi doorākuma. Musārē Īgūsā ñerō irikerepuru, yare buremurīrē piribirīmakū, Marīpu musārē taugakumi.

¹⁴ I āmu pereburo dupuyuro ñegūrē Marīpure iāturīguere iārākōa. Marīpuya wiigūe Īgūrē āārīdorebirīdea wiigūe nīmakū iārākōa. Iripoegue Marīpuya kerere weredupuyudi Daniel Īgūrē gojadi āārīmī. Īgū gojadeare bueguno, pēmasīburo. Āsū āri gojadi āārīmī: “Iro Īgū nīmakū iārā, Judea nikūgue āārīrā buurīguere ūmadurīburo”.

¹⁵ Irasū waaripoere masakare ñerō waarokoa. Sugu Īgūya wii wekague āārīgū wii poekague Īgūyare āigū ñajābirīkōāburo.

¹⁶ Sugu Īgūya pooerīguere āārīgūde Īgūya surīre wiigūe āigū dujābirīkōāburo.

¹⁷ Irasū waarīnarīrē nijīpagosā nome, gajerā Īgūsā pūrā mirīrāgā oparā nomede buro ñerō tarīrākuma.

¹⁸ Irasirīrā Marīpure āsū āri sērēka: “Puibu āārīmakū, irasū waabirīkōāburo”, āri sērēka!

¹⁹ Irasū waarīnarīrē masaka ñerō tarīrākuma. Marīpu i āmurē irīpuroridero purare masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarīrākuma. I Īgūsārē ñerō waaburi neō dupaturī irasū waanemobirīkoa.

²⁰ Irasirigũ Marĩpu masakare i ñerõ waaríre: “Yoaripoe waabirikõãburo”, ãrĩgukumi. Ìgũ irasiribirimakũ, neõ sugũ masakũ taribiribokumi. Irasirigũ Ìgũ beyenerãrẽ bopoñasĩã, Ìgũsãrẽ ñerõ waaríre: “Iropãta waaburo”, ãrĩgukumi.

²¹ Irasũ ñerõ waaripoere gajerã musãrẽ: “Ìãka! Òõta Cristo ããrĩmi”, o “Sõõ ããrãmi Cristo”, ãrĩmakũ pẽrã, buremubirikõãka!

²² Wãrã ãrĩgatorikurã aarirãkuma. Surãyeri: “Yũ Marĩpu iriudi Cristo ããrã”, o “Marĩpuya kerere weredupuyurimasã ããrã”, ãrĩrãkuma. Irasirirã masakare Ìgũsã ãrĩgatorire buremudorerã, wãri gajino iri Ìmurãkuma. Irasirikererã, Marĩpu beyenerãrẽ Ìgũrẽ buremuduũmakũ irimasĩbirikuma.

²³ Iri irasũ waaburi dupuyuro musãrẽ i ããrĩpererire weresiãa. Irasirirã õãrõ pẽmasĩka! ãrĩ weryepũ Jesũs Ìgũ buerãrẽ.

Jesũs i ãmũgue Ìgũ dupaturi aariburire weredeã
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesũs ãsũ ãrĩ werenemoyupũ Ìgũsãrẽ:

–Irasũ ñerõ waarĩnũrĩ ɸɸɸ, abe ãmũmũ naĩtĩãkõãgukumi. Ñamimũde boyonemo-birikumi.

²⁵ Neñukã ãmũgasigũ ããrĩrã yuridijarirãkuma. Ɛmarõgue marã turarãde naradari merã beõsũrãkuma.

²⁶ Irasũ waaripoere masaka yũ ããrĩpererã tĩgũ, bũro turari merã, gosewasiriri merã mikãyebogũ i nikũguere dupaturi aarimakũ Ìãrãkuma.

²⁷ Yũre wereboerãrẽ ããrĩperero i nikũguere iriugura. Irasirirã yaarãrẽ Marĩpu beyenerãrẽ ããrĩpererogũ ããrĩrãrẽ yũ ɸɸogũ neeõrãkuma.

²⁸ Ire musã masĩburo, ãrĩgũ, higueraɡũ keori merã weregura. Irigũ pũ maamamakũ Ìãrã: “Bojori waaburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩã.

²⁹ Irigũ waarõsũta i ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ irasũ waamakũ Ìãrã: “Marĩpu iriudi dupaturi aariburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩrãkoa.

³⁰ Diayeta musãrẽ werea. I ããrĩpereri yũ ãrĩrĩ, dapura marã Ìgũsã boapereburo dupuyuro irasũ waarokoa.

³¹ Ɛmũgasi, i nikũde pereakõãrokoo. Yũ werenĩrĩ gapũ neõ perebirikoo. ããrĩpereri yũ musãrẽ ãrĩrõsũta waayuwarikurokoo.

³² Yũ dupaturi aariburinurẽ, iri horare neõ sugũ masĩbemi. Marĩpũre wereboerã ãmũgasigũ ããrĩrãde masĩbema. Yũ Marĩpu magũde masĩbea. Yũpũ sugũta masĩmi.

³³ Musãde yũ aariburinurẽ masĩbea. Irasirirã õãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! “Guare irita-muka!” ãrĩ sërẽka Marĩpũre!

³⁴ I keori merã musãrẽ weregura. Wii opũ yoarogũ gãmeñajãgũ waaburi dupuyuro Ìgũrẽ moãboerãrẽ Ìgũya wiire koredorekumi. Surãyerire Ìgũ moãrĩrẽ pikumi. Gajigũre wii dispuro koredorekumi, Ìgũ dujariburire õãrõ yũdoreɡũ.

³⁵ Irasirĩ odo, waakõãkumi. Ìgũrẽ moãboerã gapũ Ìgũ dujariburinurẽ neõ masĩbirikuma. Ñamika, o ñami deko, ãgãbo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. Ìgũsã õãrõ yũbirimakũ, Ìgũ gũñaña marĩrõ aarigũ, Ìgũsãrẽ kãrĩrãrẽ bokajagukumi. Wii opũre moãboerã Ìgũ dujariburinurẽ Ìgũsã masĩbiriderosũta musãde yũ dupaturi aariburinurẽ masĩbea.

³⁶ Gũñaña marĩrõ yũ aariburire masĩrã, yũre õãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! Sugũ kãrĩgũ irirosũ ããrĩgũ yũre õãrõ yũbirikumi. Ìgũ irirosũ ããrĩbirikõãka!

³⁷ Yũ musãrẽ ãrĩrĩrẽ ããrĩpererãrẽ ãrĩgura. Òãrõ pẽmasĩrĩ merã yũka! ãrĩ weryepũ Jesũs Ìgũ buerãrẽ.

14

Oparã Jesũre ñeãburire ãmũdea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Penũ pascuã bosenu, judío masaka pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu duyaripeo paĩa oparã, Moisés gojadeare buerimasã nerẽñurã. Jesũre ãrĩgatori merã Ìgũsã Ìgũrẽ ñeã, wẽjẽburire ãmuñurã.

² Irire ãmurã, ãsũ ãrĩñurã:

–I bosenu ããrĩmakũ Ìgũrẽ ñeãbirikõãrã! Masaka marĩ merã guarã, marĩrẽ gainĩ turi-bokuma, ãrĩñurã.

Sugo nomeõ Jesũre sãrõrĩ piupeodeã
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³ Jesũs Betania wãikuri makãgue, Simón kãmi boadiya wiigũ ããrĩyupũ. Ìgũ iri wiigũ ããrĩrã merã baa doanĩrĩpoe sugo nomeõ suru sãrõdiru opago Jesũs puro ejanũgãyupo. Igo

opadiru “alabastro” wāikuri ūtāye merā iriduru, sārōrī “nardo” wāikuri wajapari opaduru āārīyuro. Irirure tūpā, Jesūya dipurure piupeoyupo.

⁴ Gajerā iri wiigue āārīrā igo irasirimakū iārā, gua, āsū ārī gāme werenīfurā:

—¿Nasirigo iri sārōrīrē irasiriwasiribéokōārī?

⁵ Igo irire duamakū, trescientos niyeru tiri su bojori moā wajataropā wiriboakuyo. Iri waja merā boporārē iritamuboaokumo, ārīfurā. Igo irasiririre suyubirīfurā.

⁶ Jesús gapu ĩgūsārē ārīyupu:

—Igre garibobirikōāka! ¿Nasirirā igre garibori? Igo yure ōārīrē yāmo.

⁷ Boporā musā watopeguere āārīnikōārākuma. Irasirirā ĩgūsārē iritamuduarā iritamumasā. Yu tamerārē musā merā āārīnimakū iābirikoa.

⁸ Igo ōārō iriduarō bokatīūrō yure ōārō iriamo. Yaa dupure masāgobegue ĩgūsā pīburi dupuyuro āmuyugo, yure sārōrī piupeosiamo.

⁹ Diayeta musārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā āārīperero i ūmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igre gūñaburo, ārīrā, ārīyupu Jesús.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmuburire āmudea

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Puru Judas Iscariote wāikugu sugu Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu paia oparā purogue waa, ĩgū Jesúre ĩgūsāguere ĩgūrē ĩmuburire werenīyupu.

¹¹ ĩgū irasū ārīmakū pérā, usuyari merā: “ĩgūrē mu guare ĩmumakū, niyeru murē wajarīrākoa”, ārīfurā.

Irasirigu Judas: “¿Naásū āārīmakū ĩgūsārē yu Jesúre wiamakū ōākuri?” ārī gūñayupu.

Jesús ĩgū buerā merā baatūnudea

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Puru judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu puroririnu āārīmakū, Marīpu ĩūrō oveja majīrārē wējē baañurā. Irinuta Jesús buerā ĩgūrē āsū ārī sērēñañurā:

—¿Noogue mu pascua bosenu baaburire āmumakū gāāmekuri? ārīfurā.

¹³ ĩgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús ĩgū buerā pērārē āsū ārī iriuyupu:

—Jerusalégue waaka! Irogue sugu dekosoro kōāwāgāgū musārē bokatīrīgukumi. ĩgūrē tuyaka!

¹⁴ ĩgū, wiigue ñajāmakū, iri wii opure: “Guare buegu, āsū ārī sērēñadoreami: ‘¿Díi taribugue yu buerā merā i pascua bosenure baagukuri?’ ārāmi”, ārīka!

¹⁵ Musā irasū ārīmakū pé, wári taribu āmarōgue āmuadea taribugue ĩmugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! ārīyupu Jesús.

¹⁶ Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁷ Puru naimejāripoe Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā iri taribugue baagu ejayupu.

¹⁸ ĩgūsā baa doanīripoe Jesús ĩgūsārē ārīyupu:

—Diayeta musārē werea. Sugu musā watopemu yu merā baa doanīgūta yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi, ārīyupu.

¹⁹ ĩgū irasū ārīmakū pérā, buro bujawereri merā suguno dita ĩgūrē sērēñañurā:

—¿Yu āārīrī murē ĩmubu? ārīfurā. Gajerāde irasū dita āārīfurā.

²⁰ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Sugu musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemu yu merā baaguta āārīmi.

²¹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure āārīpererā ĩgūrē waaró yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa. ĩgū deyoabirimakū ōāboyo, ārīyupu.

²² Jesús, ĩgūsā baaripoe pārē āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, pea, ĩgūsārē āsū ārī guereyupu:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, ārīyupu.

²³ Puru ĩirīripare āi, Marīpure: “Murē usuyari sīa”, ārī, ĩgūsārē ĩripare sīyupu. Irasirirā āārīpererā ĩirīfurā.

²⁴ ĩgūsārē āsū ārīyupu:

—I yaa dí āārā. Yu masakare boabosagu yaa dí béori merā wārārē Yupu: “ĩgūsārē ōārō irigura”, ārideare iriyuwarīgukokoa.

²⁵ Diayeta musārē werea. Igui dekore marī dapora ĩirīrosū yu dupaturi neō ĩirīnemobirikoa. Puru Yupu ĩgūyarārē dorerogue musā merā maama igui dekore ĩirīgukoa, ārīyupu Jesús ĩgū buerārē.

Jesús Pedroro: “Yure masīkeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, ārī weredea

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Puru Marĩpure bayapeo odo, Olivos wãikuri buúrugue waakõañurã doja.

²⁷ Irogue Jesús ìgúsãrê áriyupu:

—Musã ããrĩpererã gũñaturaro marĩrõ yure béowãgãperekõãrãkoo. Musã irasiriburire Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue ãsũ ãri gojasũdero ããrĩbũ:

Yu oveja koregure wẽjẽmakũ irigũkoo. Irasirimakũ, ìgũyarã oveja ùmawasiriakõãrãkuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

²⁸ Yu boadigue masãdero puru, musã dupuyuro Galileague waadupuyugũkoo, áriyupu.

²⁹ Pedro gapu Jesũre áriyupu:

—Ìgũsã ããrĩpererã murẽ béowãgãkerepuru, yu gapu murẽ neõ béowãgãbirikoo, áriyupu.

³⁰ Jesús ìgũrê yũyuyupu:

—Murẽ diayeta werea. Dapagã ñami ãgãbo pea wereburi dupuyuro mu yure masikeregua urea gajerãrê: “Masĩbea”, ãrĩgatogũkoo, áriyupu.

³¹ Pedro ìgũrê áriyupu:

—Yu mu merã boabu ããrĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩgatobirikoo, áriyupu.

Ããrĩpererã ìgũ buerã Pedro ãrĩrõsũ dita ãrĩñurã.

Jesús Getsemanigue Marĩpure sêrẽdea

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Puru Getsemanĩ wãikarogue ejañurã. Irogue Jesús ìgũ buerãrê:

—Õõta doaka musã dapa! Marĩpure sêrẽgũ waagũ yãa, áriyupu.

³³ Irasũ ãrĩ odo, Pedro, Santiago, Juãrê siiuwãgãyupu. Ìgũ burõ gũñariku, bujawereyupu.

³⁴ Ìgũsãrê áriyupu:

—Buro bujawereri merã kõmoma goero peñakoo. Kãrĩmerãta õõ doa yũka! áriyupu.

³⁵⁻³⁶ Irasũ ãrĩ odo, yoaweyaro waanemo, yebague moomejãja, Marĩpure ãsũ ãrĩ sêrẽyupu:

—Au, ããrĩpererire irimasia mu. I yu ñerõ tariburire tauduagu tauka! Yu irasũ ãrĩkerepuru, yu gããmerõsũ iribirikõãka! Mu gããmerõsũ gapu yure waaburo, áriyupu.

³⁷ Puru ìgũsã purogue ejagu, ìgũsã kãrĩrãrê bokajayupu. Pedrone áriyupu:

—Simón, ¿kãrĩgũ yãri? ¿Nasirigu su horanogora yure kãrĩbita yũmasĩberi?

³⁸ Kãrĩmerãta! Marĩpure sêrẽka, wãtĩ ãrĩmesãrĩrê iribokoo, ãrĩrã! Musã gũñarĩ merã õãrĩrê iriduadãa. Irire iriduakererã, bokatĩũbea, áriyupu.

³⁹ Irasũ ãrĩ odo, Marĩpure ìgũ sêrẽaderosũta dupaturi sêrẽgũ waayupu doja.

⁴⁰ Dupaturi ìgũsã puro ejagu, kãrĩrãrêta bokajayupu doja. Ìgũsãrê wuja pũrĩtariyuro. Irasirirã, naásũ ãrĩ yujumasĩbirĩñurã.

⁴¹ Ureagora kãrĩrãrê bokajagu, Jesús ìgũsãrê áriyupu:

—Siuñajã, kãrĩka pama! Iropãta ejãa. Yure ããrĩpererã tĩgũrê ñerãguere wiari hora ejasiaã.

⁴² Wãgãñugãka! Náka, waarã! Yure wẽjẽduarãguere yure ìmubu aarisiami, áriyupu Jesús.

Jesũre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ Ìgũ irasũ ãrĩ wereripoe Judas, Jesús buerã pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã watopemu ããrãdi ejayupu. Wãrã masaka sareri majĩrĩ, yuku dukari opanerã Jesús purõre ìgũ merã ejañurã. Ìgũsã paia oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judio masaka murã iriuanerã ããrĩñurã.

⁴⁴ Ìgũsã Jesús puro ejaburi dupuyuro Judas ìgũsãrê ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmi: “Yu ìgũya wayupãrãrê mimigũta ããrĩgũkumi. Ìgũrê ñeã, õãrõ sia, ãiaka!” ãrĩdi ããrĩmi.

⁴⁵ Judas, Jesús puro ejaguta: “Guare buegu”, ãrĩ, ìgũya wayupãrãrê mimiyupu.

⁴⁶ Ìgũ mimimakũ ìãrã, Judas merã aanerã Jesús turaro merã ñeãwãgãñurã.

⁴⁷ Sugu Jesús buegu gapu paia opure moãboegure sareri majĩ merã ìgũya gãmipũrê ditiã dijukõãyupu.

⁴⁸ Jesús gapu ìgũsãrê áriyupu:

—¿Nasirirã sareri majĩrĩ merã, yuku dukari merã sugu yajarimasũrê ñeãrã aarirã irirosũ yure ñeãrã aariri?

⁴⁹ Umarĩku Marĩpuya wiigue musã watopegue buebu. Irogueru musã yure neõ ñeãbiribu.

Musã irasiriri Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue gojaderosũta waarõ yãa yure, áriyupu Jesús.

⁵⁰ Jesũre ñeãmakũ ìãrã, ããrĩpererã ìgũ buerã sugureta ùmaweonũwãgãkõãñurã.

⁵¹ Sugu maamu ìgũ õmasiariñe merã dita Jesũre tuyayupu. Ìgũdere ñeãkõãñurã.

⁵² Ìgũsã ìgũrê ñeãmakũ, ìgũ õmasiariñerê meépĩ, surĩ marĩgũ ùmaduriwãgãkõãyupu.

Jesũre oparã purogue ãiãdea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

* 14:27 Zac 13.7

⁵³ Pura Jesúre paía opu purogue ãijañurã. Iroguere paía oparã, Moisés gojadeare buerimasã, judío masaka murã ããrĩpererã nerẽñurã.

⁵⁴ Pedro gapu yoaweyaro Jesúre tuyañajãa, paía opuya wii disipuro ñajãrõma yebague eja, Marĩpuya wiire korerã surara merã peame turo sũma doanĩyupu.

⁵⁵ Paía oparã, judío masaka murã, ããrĩpererã iroguere nerẽanerã Jesúre ãrĩgatori merã weresãmurãrẽ ãmarã iriñurã ãgũrẽ wẽjẽmurã. Irasirikererã, bokabiriñurã.

⁵⁶ Wãrã gajerã ãrĩgatori merã Jesúre weresãkerepuru, keoro ejabiriyuro.

⁵⁷ Gajerãde wãgãnugãja, ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ weresãñurã:

⁵⁸ —Gua, ãgũ ãsũ ãrĩmakũ pébu: “Marĩpuya wii masaka iridea wiire beókõãgura. Pura urenu waaró merã gaji wii, masaka iribiri wiire irigura”, ãrĩmi, ãrĩñurã.

⁵⁹ ãgũsã irasũ ãrĩrĩde keoro ejabiriyuro.

⁶⁰ Irasirigu paía opu ãgũsã watopegue wãgãnugãja, Jesúre sêrẽñayupu:

—¿ãgũsãrẽ yujuberi mu? ¿Nasirirã murẽ irasũ ãrĩ weresãrĩ? ãrĩyupu.

⁶¹ Jesús gapu yujubiriyupu. ãgũ yujubirimakũ ãã, paía opu dupaturi sêrẽñayupu doja:

—¿Mu Marĩpu õãtarigu magũ Cristota ããrĩrĩ?

⁶² Jesús ãgũrẽ ãrĩyupu:

—Yu ãgũta ããrã. Yu ããrĩpererã tĩgũrẽ Yupu turagu diaye gapu doamakũ ããrãkoa. Ñmugasima mikãyebori weka yu aarimakũdere ããrãkoa, ãrĩyupu Jesús.

⁶³ ãgũ irasũ ãrĩmakũ pégu, paía opu ãgũ guarire ãmugũ, ãgũya surĩrore tuãyegue, ãsũ ãrĩyupu:

—¿Nasirimurã gajerã ãgũrẽ weresãrĩrẽ pẽnemobokuri marĩ?

⁶⁴ Musã, ãgũ basita Marĩpure ñerõ ãrĩrĩrẽ pésiãa. ¿Naásũ gũñãrĩ? ãrĩyupu.

ãgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ããrĩpererã ãsũ ãrĩñurã:

—Marĩpure ãgũ ñerõ ãrĩrĩ waja boaburo, ãrĩñurã.

⁶⁵ Irasirirã surãyeri Jesúre síku eotũ, surĩro gasiro merã ãgũya koyere siabiato, ãgũrẽ pá:

—“¿Noã murẽ pári?” ãrĩbokaka! ãrĩñurã. Marĩpuya wiire korerã Jesúre ãia, ãgũya diapure buro pánañurã.

Pedro Jesúre masĩkeregu: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁶ Pedro gapu paía opuya wii disipuro ñajãrõma yebague doanĩyupu. Iro ãgũ doaripoe sugo nomeõ paía opure moãboego ejayupu.

⁶⁷ ãgũ peame turo sũma doanĩmakũ ããgõ, ãgũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Mude Jesús Nazaretmu merã ããrĩdita ããrã, ãrĩyupu.

⁶⁸ Pedro ãrĩgatori merã ãsũ ãrĩ yujuyupu igore:

—ãgũrẽ masĩbea. Mu irasũ ãrĩrĩrẽ pemasĩbirikoa yu, ãrĩyupu.

Irasũ ãrĩ, iri wii tũroma sãrĩrõ disipurogue wiriari poeta ãgãbo wereyupu.

⁶⁹ Moãboego Pedroro dupaturi ãã, iro ããrĩrãrẽ ãrĩyupu doja:

—ã, Jesús merãmuta ããrĩmi, ãrĩyupu.

⁷⁰ Pedro dupaturi igore ãrĩgatoyupu doja:

—ããrĩbea yu, ãrĩyupu.

Mérõgã puruta iro ããrĩã Pedroro ãrĩñurã doja:

—Mu diayeta Jesús buerã merãmuta ããrã. Mu Galileamuta ããrã. Pémasĩrõta ãgũsã irirosũ werenia, ãrĩñurã.

⁷¹ ãgũsã irasũ ãrĩmakũ, Pedro ãrĩyupu:

—Marĩpu péuro diayeta werea. Yu musãrẽ diaye werebirimakũ, Marĩpu yure waja moãburo. Yu musã werenĩgũrẽ masĩbea, ãrĩyupu.

⁷² ãgũ irasũ ãrĩripoeta dupaturi ãgãbo wereyupu. Pedro, ãgãbo weremakũ pégu, Jesús ãgũrẽ: “ãgãbo pea wereburo dupuyuro mu yure masĩkeregu, urea: ‘Masĩbea’, ãrĩgatogũkoa”, ãrãdeare gũñaboka, buro oreyupu.

15

Jesúre Pilato puro ãñjãdea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Boyodujimejãripoẽ ããrĩpererã judío masaka oparã, paía oparã, murã, Moisés gojadeare buerimasã nerẽ: “¿Nasirirãkuri marĩ Jesúre?” ãrĩ werenĩñurã. Wereni odo, ãgũrẽ sia, ãñwãgã, Pilatore wiañurã.

² Pilato Jesúre sêrẽñayupu:

—¿Muta ããrĩrĩ judío masaka Opu? ãrĩyupu.

—Mu ãrĩrõsũta ãgũta ããrã, ãrĩ yujuyupu Jesús.

³ Paía oparã Jesúre: “ã ñerõ iridi ããrĩmi”, ãrĩ, wãri weresãñurã.

4 Īgūsā irasū āřĩmakū pégu, Pilato dupaturi Jesúre āsū āřĩ sērēñayupu:

—¿Neō wujuberi? Péka! Īgūsā murē wári weresārā yáma, āřiyupu.

5 Jesús gapu neō wujubiriyupu. Irasirigu Pilato ĩgukakōāyupu.

Jesúre wějēdoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

6 Bojoriku pascua bosenu āāřĩmakū, Pilato sugu peresugue āāřĩgūrē masaka wiudoregare wiunayupu.

7 Iripoere Barrabás wāikugu gajerā romano marā oparārē béoduarā masakare wějēnerā merā peresugue āāřiyupu.

8 Iri bosenu āāřĩmakū, Pilato purogue wārā masaka nerē:

—Mu bojoriku irinarōsūta irika doja! āřĩ sērēñurā.

9 Pilato ĩgūsārē wujuyupu:

—¿Musā judío masaka Opure yu wiumakū gāāmerĩ? āřiyupu.

10 Pilato, paia oparā Jesúre ĩaturisā, ĩgūsā ĩgūrē wiamakū masĭgū, irasū āřiyupu.

11 Paia oparā gapu masakare: “Barrabāre wiuka!” āřĩ gainidoreñurā.

12 Īgūsā irasū āřĩmakū pé, Pilato ĩgūsārē sērēñayupu:

—Musā judío masaka Opu, āřĩgū merā gapure, ¿nasirimakū gāāmekuri?

13 Īgū irasū āřĩmakū, buro gainiri merā:

—Curusague pábiatú wějēka ĩgūrē! āřĩñurā.

14 Pilato ĩgūsārē āřiyupu:

—¿Ñeéno ñerĩrē iriari ĩgū, musā irasū āřĩmakū?

Īgūsā gapu dupaturi:

—Curusague pábiatú wějēka ĩgūrē! āřĩ gainiñurā.

15 Irasirigu Pilato ĩgūsā ĩgū merā oārō dujamakū iriduagu, ĩgūsā gāāmerōsūta Barrabāre wuyupu. Jesús gapure tárādore, puru surarare wiyupu, ĩgūrē curusague pábiatúdoregu.

16 Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii disipuroma yebague āijañurā. Irogue āāřĩpererā surarare Jesús puro neeōñurā.

17 Puru suriro buro diiriñerē ĩgūrē sāñurā. Īgūya dipurure pora bero ĩgūsā iriadea berore peoñurā.

18 Puru: “Buremurā aarika judío masaka Opure!” āřĩ gainiñurā.

19 Īgūya dipurure yuku duka merā pá, ĩgūrē síku eotúbiranañurā. Īgūrē buridarā ñadukupuri merā ejamejājanañurā.

20 Puru irasiri burida odo, suriro diiriñerē túwea, ĩgūya surirore sāñurā doja. Irasiri odo, ĩgūrē curusague pábiatú wějēmurā āĩkōāñurā.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Īgūrē āiārā, sugu Cirenemu Simón wāikugure poegue āārādi dujarigue bokatĩñurā. Īgū Alejandro, Rufo wāikurā pagu āāřiyupu. Īgūrē bokatĩri, Jesús kōādea curusare kōādoreñurā.

22 Gólgota wāikurogue Jesúre āijañurā. “Gólgota”, āřĩrō: “Masaku dipuru boaweadea pero”, āřĩduaro yáa.

23 Irogue eja, Jesúre igui deko mirra wāikuri merā morēadeare tĩadiñurā. Jesús gapu iirĩbiriyupu.

24-25 Puru irogue ñamigāgā nueve hora āāřĩmakū Jesúre curusague pábiatú āiwāgānúkōāñurā pama. Odo, ĩgūya surire: “¿Noārē dujarokuri?” āřĩboka birañurā, irire ĩgūsā basi gāme dukawamurā.

26 “Ī āsū iridea waja boami”, āřĩrā: “Īta judío masaka Opu āāřĩmi”, āřĩ gojadea majĩrē curusague ĩgū weka pábiatúñurā.

27 Jesús merā pērā yajarikurārē gaji curusarigue pábiatú āiwāgūnūñurā. Sugure ĩgū diaye gapu, gajigure kúgapu pábiatú āiwāgūnūñurā.

28 Jesúre ĩgūsā irasirimakū, Marĩpaya werenĩrĩ gojadea pūgue gojaderosūta waayuro: “Īgū ñerĩ irigu irirosū ñerā merā wějēsūgukumi”, āřĩ gojasūdero āāřĩbū.

29 Masaka irogue āāřĩrā Jesús puro ejanugāja, buridarari merā ĩgūrē ĩgūsāya dipure sagui, ñerō wereniñurā.

—Júú, mu Marĩpaya wiire béo, puru urenu waaró merāta iri wiire dupaturi iri odogukoa, āřĩ werenĩbu.

30 Irasirigu mu basi tauka! Curusague merā dijarika! āřĩñurā.

31 Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgūrē āsū āřĩ buridañurā:

—Gajerā gapure taumi. Īgū basi gapu taumasĩbemi.

³² Diayeta Cristo, Israel bumarã Opw aarĩgũ, curusague merã Igũ dijarimakũ iãrã, marĩ igũrẽ buremurãkoa, arĩ buridañurã. Igũ merã pábiatú aĩwãgũmũsũanerãde irasũta arĩ buridañurã.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Goeripoe aarĩmakũ, i nikũ aarĩpererogoe naĩĩĩakõãyuro. Ure hora gora naĩĩĩayuro.

³⁴ Ure hora ejamakũta Jesús buru gainiyupu:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? arĩyupu. Irasũ arĩgũ: “Yw Opw, yw Opw ¿nasirigu yure béori mu?” arĩgũ iriyupu.

³⁵ Surãyeri iro aarĩrã, Igũ irasũ arĩ gainĩmakũ pérã:

—Péka! Marĩpwa kerere weredupuyudire Eliare siiugu yámi, arĩñurã.

³⁶ Sugũ igũsã merãmu ũmawãgã, igui deko piari yosadea yusare yuku yuwague siatú, Jesúre iiriburo, arĩgũ soemuũyupu. Irasũ soemuũgũ, asũ arĩyupu:

—Iãñarã marĩ, Igũ curusague aarĩgũrẽ Elías aĩdijugu aarĩmakũ, arĩyupu.

³⁷ Jesús buru gainĩ, kõmoakõãyupu.

³⁸ Igũ kõmopakũta Marĩpwa wii poekama taribu disipuro kãmutari gasiro ũmarõ gapu merã yegue dijari, deko merã yeguesiajuyuro.

³⁹ Jesús boamakũ iãgũ, romano surara opu:

—Iĩ diayeta Marĩpw magũ aarãdañumi, arĩyupu.

⁴⁰ Nomedo yoaweyarogue Jesúre iĩnĩñurã. Igũsã nome watopeguere María Magdalena aarĩyupo. Gajego María Santiago, igũ tĩgũ José pago aarĩyupo. Gajego Salomé aarĩyupo.

⁴¹ Jesús Galileague aarĩmakũ, igũrẽ iritamunerã nome aarĩñurã. Gajerã nome warã aarĩñurã, Jerusalégue Igũ merã waanerã nome.

Jesúya dupure masãgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Naĩmejãripoe aarĩmakũ, judío masaka siuñajãrĩnu ñajãburo dupuyuro José, Arimatea wãĩkũri makãmu Pilato purugue ejayupu. Judío masaka oparã watopemu aarĩyupu. Igũ Marĩpw igũyarãrẽ doreburire yũgu iriyupu. Irasirigu güiro marĩrõ Pilato puru eja, Jesúya dupure yáabu sërëyupu.

⁴⁴ Igũ irasũ arĩ sërëmakũ, Pilato pégakakõãyupu. Irasirigu surara opure siiu:

—¿Jesús aarĩrõta boakõãrĩ? arĩ sërëñayupu.

⁴⁵ Surara opu igũrẽ: “Boakõãmi”, arĩ yujumakũ pégu, Pilato Josére Jesúya dupure aĩdijudoreyupu.

⁴⁶ Irasirigu José õãrĩ surĩro gasiro wajari, Jesúya dupure aĩdiju, iri gasiro merã õmayupu. Purũ su gobe masãgobe ùtãyegue mádea gobegue píyupu. Irasiri odo, iri gobere ùtã majĩ merã biayupu.

⁴⁷ Igũ Jesúya dupure yáamakũ, María Magdalena, gajego María José pago iãñurã.

16

Jesús masãdea

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajãrĩnu* tariadero puru, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sũrõrĩ wajariñurã Jesúya dupure piupeomurã.

² Semana aarĩpuroririnurẽ† igũsã nome ñamigãgã, abe mũrĩripoe Jesúya dupure yáadea masãgobegue waañurã.

³ Irogue waarã:

—¿Noã marĩrẽ iri masãgobe biadea ùtã majĩrẽ tũpãbosarãkuri? arĩ wereniwãgãñurã.

⁴ Irogue ejarã, iri gobere biadea ùtã majĩ miërẽ gajerogoe oyamakũ iãñurã.

⁵ Irasirirã iri gobegue ñajãa, sugũ maamu diayemapãrẽ gapu surĩro yoaro õãrõ borero sãñadi doamakũ iãñurã. Igũrẽ iãrã, iãgukakõãñurã.

⁶ Igũ gapu igũsãno merẽ arĩyupu:

—Gukabirikõãka! Musã Jesús Nazaretmurẽ, igũsã curusague pábiatú wẽjẽadire amarã yáa. Masãsiami. Õõrẽ mámi. Iãka, igũsã igũrẽ píaderore!

⁷ Igũ buerãrẽ, irasũ aarĩmakũ Pedroro wererã waaka! Igũ musã dupuyuro Galileague waasiami. Irogue musã igũrẽ iãrãkoa igũ arĩderosũta, arĩyupu.

⁸ Igũ irasũ arĩmakũ pé, buru guka naradari merã waakõãñurã. Buru güisã, gajerãrẽ igũsã iãdeare werebiriñurã.

* 16:1 Judío masaka siuñajãrĩnu, sábado aarã. † 16:2 Semana aarĩpurorinuno, domingo aarã.

*Jesús María Magdalenarē deyoadea**(Jn 20.11-18)*

⁹ Jesús semana ããrĩp̄roriririna boyoripoe, ĩgũ masãdero p̄ru Maria Magdalenarē deyoap̄roriyupũ. Igo su mojõma pere gaji mojõ peru p̄rẽbejarã wãtẽãrẽ ĩgũ bẽowiusũdeo ããrĩyupo.

¹⁰ Jesús igore deyoadero p̄ru, ĩgũ buerãrẽ igo iãdeare werego waayupo. ĩgũsã bũro bujawereri merã orerã iriĩũrã.

¹¹ Igo ĩgũsãrẽ: “Jesús okami, ĩgũrẽ iãbu”, ãrĩ wererire p̄rã, bũremubiriĩũrã.

*Jesús ĩgũ buerire tũyarã p̄rãrẽ deyoadea**(Lc 24.13-35)*

¹² P̄ru Jesús gajerã p̄rãrẽ makã turogue waarãrẽ deyoayupũ. ĩgũ deyoap̄rorigu, deyoderosũ deyobiriyupũ. Irasirirã ĩgũrẽ iãmasĩbirĩũrã.

¹³ ĩgũrẽ iãmasĩ, p̄ru ĩgũ buerã ããrĩrõgue waa, Jesús ĩgũsãrẽ deyoadeare wereĩũrã. ĩgũsãdere bũremuduabirĩũrã.

*Jesús ĩgũ buerãrẽ ĩgũyare buedoregũ pĩdea**(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)*

¹⁴ Jesús ĩgũ boa, masãdero p̄ru, ĩgũ buerã pe mojõma pere su gubu suru p̄rẽbejarãrẽ ĩgũsã baa doanĩrõgue deyoa, ãrĩyupũ:

—¿Nasirirã, yũ masãdea kerere p̄kererã, bũremuberi, ĩgũsã musãrẽ werekererupũ? Bũremurĩ opabea musã, ãrĩyupũ.

¹⁵ P̄ru ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩyupũ doja:

—Ããrĩpererogue marãrẽ Marĩpũ masakare tauri kerere wererã waaka!

¹⁶ Yũre bũremurã, deko merã wãĩyesũrã tausũrãkuma. Yũre bũremumerã gapũ peamegue bẽosũrãkuma.

¹⁷ Yũre bũremurã yũ wãĩ merã, yũ turaro merã wãtẽãrẽ masakaguere ñajãnerãrẽ bẽowĩurãkuma. Gaji masã ya ĩgũsã dupuyuro werenĩmasĩbirideare werenĩrãkuma.

¹⁸ ãñarẽ ñeãmakũ, ĩgũsãrẽ ñerõ waabirikoa. Nima iirĩmakũdere pũrĩbirikoa. Pũrĩrikurãrẽ ĩgũsãya mojõrĩ merã ñapeomakũ, ĩgũsãrẽ pũrĩrĩ tarirokoa, ãrĩyupũ Jesús ĩgũ buerãrẽ.

*Jesús ãmugasigue murĩadea**(Lc 24.50-53)*

¹⁹ Marĩ Opũ Jesús irasũ ãrĩ were odoadero p̄ru, Marĩpũ ĩgũrẽ ãmugasigue ãmurĩayupũ. Irasirigu iroque ejagu, Marĩpũ diaye gapũ eja doayupũ.

²⁰ ĩgũ buerã ĩgũ masakare tauri kerere ããrĩpererogue wererã waaĩũrã. ĩgũsã irasũ weregorenamakũ, marĩ Opũ Jesús ĩgũsãrẽ iritamunĩkõayupũ. Irasirigu ĩgũ turari merã ĩgũsãrẽ iri ĩmurĩrẽ irimakũ irinayupũ, masakare ĩgũsã wererire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ bũremudoregũ.

Iropãta ããrã.

SAN LUCAS

Lucas, opɔ Teófilo wáikugure gojadea

1-2 Opɔ Teófilo, yɔ mɔrɛ òádorea. Gua watopere Jesús irinugádeare ìānerá guare Ìgúya kerere buena. Wárá gajirá, Ìgúsá guare buederosúta keoro gojanugásianerá āārímá.

3-4 Yɔde āāripereri Jesús irinugádeare masípeoduagu, òārò buebu. Irasirigu mɔrɛ gajirá buedeare: “Diyeta āārá”, ārì masíburo, ārìgù, irire keoro gojáa.

Marípure wereboegu Juan masakare wáiyerimasù deyoaburire weredea

5 Herodes, Judea níkù mará opɔ āārìripoe sugɔ paí Zacarías wáikugɔ āārìyupɔ. Ìgù, paí Abías wáikuguya bumu āārìyupɔ. Ìgù marápo Isabel wáikugo, paí Aarón wáikugɔ parámeò āārìturiagogue āārìyupɔ.

6 Ìgúsá pèrāgueta Marípu ìūròrè diayemarè irirá, Moisére doreri pídeadere tarinugábiriñurá. Irasirirá gajirá Ìgúsá: “Nerì irirá āāríma”, ārìmasíbiriñurá.

7 Isabel pūrá marìgòno āārìyupɔ. Irasirirá pūrá marírata, muñuakòāñurá.

8 Sunu Zacariaya bumarārè Marípuya wiigue Marípu ìūrò moārì āārìyupɔ. Irasirirá, Ìgù paire iridoderosúta irirá irigoue waañurá.

9 Irigoue ejadero pɔru, Ìgúsá paía irinaròsù Zacariare sāròrì soemubure beyebokañurá. Irasirigu Zacarías Marípuya wiima taribugue soemugù ñajayupɔ.

10 Ìgù irire soemuripoe iri taribu wirinugārògue wárá masaka Marípure sèrèrá iriñurá.

11 Ìgù soemuripoe sugɔ Marípure wereboegu sāròrì soemurò diaye gapɔ Zacariare deyoayupɔ.

12 Zacarías Ìgùrè Ìāgù, Ìāguka, nasirimásíbiriñurá. Buro güiyupɔ.

13 Ìgù güimakù Ìāgù, Marípure wereboegu gapɔ āsù ārìyupɔ:

—Zacarías, güibirikòaka! Marípu mu sèrèrìrè pèmi. Mu marápo Isabel sugɔ majìgù pūrākugokumo. Ìgùrè “Juan” wáiyeka!

14 Ìgù merá buro usuyagukoa. Wárá gajirá Ìgù deyoamakù, usuyarākuma.

15 Ìgù Marípu ìūròrè ubu āārìgù meta āārìgukumi. Igui deko pāmurìrè, siburidere neò iiribirikumi. Ìgù deyoaburi dupiyurogueta Òāgù deyomarìgùrè opatarisiagukumi.

16 Wárá Israel bumarārè Marípure güñaduunerārè dupaturi güñamakù irigukumi doja.

17 Marì Opɔ aariburi dupiyuro Elías Marípuya kerere weredupiyudi werederosúta Òāgù deyomarìgù turari merá masakare weregukumi. Pagusamará Ìgúsá pūrá merá òārò āārìburo, ārìgù; tarinugárìmasàdere oparà dorere òārò yujuburo, ārìgù, Marípuyare weregukumi. Irasirigu masaka marì Opɔ òārò usuyari merá bokatìrìñeāburo, ārìgù, irire weregukumi, ārìyupɔ Marípure wereboegu Zacariare.

18 Ìgù irasù ārìmakù pégu, Zacarías sèrèñayupɔ:

—¿Nasirìbu yu ire: “Diyeta āārá”, ārìmasíbukuri? Yu buyurogora āārá. Yu marápo de búro āārìmo, ārìyupɔ.

19 Ìgù irasù ārìmakù pégu, āsù ārì yujuyupɔ:

—Yu Marípure wereboegu, Gabriel wáikugɔ, Marípu puro āārìgù āārá. Ìgàta yure iriuami, mɔrɛ i òārì kerere weredoregu.

20 Dapagorare yu wererire mu bñremubiri waja, wereníbi dujagukoa. Mu magù deyoadero pɔru, werenígukoa doja. Marípu: “Irasù waaburo”, ārìmakù, yu mɔrɛ ārāderosúta waarokoa, ārìyupɔ Gabriel Zacariare.

21 Ìgù irasù ārì wereripoere masaka, iri taribu wirinugārògue āārìrā Zacariare yúrā iriñurá. “¿Naásù waayuri, Ìgù iropa yoaripoe deyomarìgù?” ārì güñañurá.

22 Zacarías iri taribugue āārādi wirijagu, Ìgúsáre wereduagu, neò werenímasíbiriñurá. Irasirigu Ìgùya mojórì merá irikeoyupɔ. Masaka, Ìgù irasirimakù Ìārā: “Iri taribugue Marípu Ìmuadeare Ìāgukakòākumi”, ārì güñañurá.

23 Zacarías Marípuya wiigue Marípu ìūrò moārìrè iripeo, Ìgùya wiigue goedujáakòāyupɔ.

24 Pɔru Ìgù marápo Isabel nijipo āārìñugáyupɔ. Su mojómará abe neò wiriro marìrò igoya wiigue āārìkòāyupɔ.

25 Ásù ārì güñayupɔ: “Marípu, yu pūrá marìgò āārìdeore iritamugù irasù yámi, masaka yure Ìābéobirikòāburo, ārìgù”.

Marípure wereboegu Maríare Jesús deyoaburire weredea

26 Isabel nijipo āārìñugádero pɔru, su mojóma pere gajì mojó pèrèbejari abe waaró merá Marípu Ìgùrè wereboegu Gabriere Galilea níkùma maká Nazaret wáikuri makāgue,

²⁷ sugo nomeō María wāikugo, neō sugu ūmū merā āārībeo p̄rogue iriuyupu. Igo, José wāikugu opu David parāmi āārīturiagu merā marāpukabo iriuyupo.

²⁸ Gabriel, igo āārīrōgue űajāa, igore:

—Murē ōādorea. Marīpu murē ōārō irigu āārīmi. Īgū marī Opu mu merā āārīmi. Āārīpererā nome nemorō murē ōārō iritarinugāgukumi, ārī ōādoreyupu.

²⁹ María, Īgūrē ĩāgō, Īgū irasū āārīrē pégo, pégukakōāyupo. “¿Naásū ārīduaro irikuri Īgū yare ōādoreri?” ārī, buro gūñayupo.

³⁰ Igo gukamakū ĩāgū, Marīpure wereboegu ārīyupu:

—María, güibirikōāka! Marīpu ĩūrōrē mu ōārī bokabu. Mu merā usuyami.

³¹ Irasirigo mu dapagorare nijīpo āārīnugāgokoa. Sugu majīgū pūrākugokoa. Īgūrē “Jesús” wāiyegokoa.

³²⁻³³ Īgū ubu āārīgū meta āārīgukumi. Marīpu āārīpererā nemorō turagu, Īgūrē: “Yu magū āārā mu”, ārīgukumi. David, mu magū űekū, Israel bumarā opu āārīdi āārīmi. Marīpu Davire opu pīderosūta mu magādere Opu pīgukumi Israel bumarārē dorenībure. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīyupu.

³⁴ Īgū irasū ārīmakū pégo, María Īgūrē sērēñayupo:

—¿Nasiro yure irasū waabukuri, yu neō sugu ūmū merā āārībirikeremakū? ārīyupo.

³⁵ Igo irasū ārīmakū pégu, āsū ārīyupu:

—Ōāgū deyomarīgū muguere dijarigukumi. Marīpu āārīpererā Opu turari, su ĩmikāyabo túbiaro irirosū ejarokoa murē. Irasirigu mu magū deyoabu, Marīpuyagu ōāgū āārīgukumi. Masaka Īgūrē: “Marīpu magū āārīmi”, ārīrākuma.

³⁶ Mu basudeo Isabede, búro āārīkerego, sugu majīgū pūrākugokumo. Masaka igore: “Pūrā marīgō āārīmo”, ārīkeremakū, su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejari abegora opasiamo.

³⁷ Marīpure Īgū iriduari, neō diasabea, ārīyupu.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū pégo, María ārīyupo:

—Yu marī Opure moāboego āārā. Marīpu, mu ārīrōsūta iriburo yure, ārīyupo.

Igo irasū ārādero p̄ru, Marīpure wereboegu waakōāyupu.

María Isabere ĩāgō waadea

³⁹ Irinūrīta María munurō merā Judea nikū ūtāyuku watopegue āārīrī makāgue waayupo.

⁴⁰ Irogue eja, Zacariaya wiigüe űajāa, Isabere ōādoreyupo.

⁴¹ Igo ōādorerire pémakū, Isabel magū igoya patoregue āārīgū buro gāmeñayupu. Igo, Ōāgū deyomarīgūrē opatariyupo.

⁴² Irasirigo turaro merā āsū ārīyupo:

—Marīpu āārīpererā nome nemorō murē ōārō iritarinugāmi. Mu magādere ōārō yāmi.

⁴³ Mu, yu Opu pago yure ĩāgō ejamakū ōātaria.

⁴⁴ Mu ōādorerire yu pémakūta, yu magū yaa patoregue āārīgū buro usuyari merā gāmeñami.

⁴⁵ Marīpure wereboegu murē wereadeare: “Keoro waarokoa”, ārī buremusiā, ōārō usuyari merā āārā, ārīyupo Isabel Marīare.

⁴⁶ Irasirigo María āsū ārīyupo:

Yaa yūpūrāgue yu Opure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sía.

⁴⁷ Marīpu yure taugu merā buro usuyāa.

⁴⁸ Yu ubu āārīgō āārīkeremakū, Marīpu yure Īgūrē moāboegore gūñami. Irasirirā dapagora merā masaka yure: “Marīpu igore ōārō iridea merā buro usuyadeo āārīmō”, ārīnīkōārākuma.

⁴⁹ Marīpu turatarigu yure wāri ōārīrē yāmi. Īgū ōātariyu, neō űerī opabi āārīmi.

⁵⁰ Āārīpererā goepeyari merā Īgūrē buremurārē bopoñanīkōāgukumi.

⁵¹ Īgū turari merā wāri ōārīrē iri ĩmumi. “Gua gajirā nemorō āārā”, ārī gūñārānorē ubu āārīrā dujamakū yāmi.

⁵² Oparārē ubu āārīrā dujamakū yāmi. Ubu āārīrā: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñarā gapure oparā dujamakū yāmi.

⁵³ űaboarimasārē wāri ōārī sími. Wāri oparā gapure neō gajino opamerā dujamakū yāmi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Marī űekūsāmarārē: “Iritamugura”, ārīderosūta Abrahārē, Īgū parāmerā āārīturiarādere iritamunīkōāmi. Irasirigu marī Israel bumarārē, Īgūrē moāboerārē Īgū ārīdeare neō kātiro marīrō bopoñarī merā iritamunīkōāmi, ārīyupo María.*

⁵⁶ María, Isabel merā urerā abegora āārīyupo. P̄ru igoya wiigüe goedujaakōāyupo.

Juan masakare wāiyerimasū deyoadea

⁵⁷ P̄ru Isabel majīgū deyoarinopoe nijīwāgūdero p̄ru, igo magū deyoayupu.

* 1:54-55 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7

⁵⁸ Irasirirā igo puro āārīrā, igoyarā, Marīpu igore ōārō iridea kerere pérā, igore usuyatamurā waañurā.

⁵⁹ Igo magū deyoadero puru, su mojóma pere gaji mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē Īgūya dupuma gasirogārē* wiirirā waañurā. Īgūrē Īgū pagu “Zacarias” wāirē wāiyeduañurā.

⁶⁰ Isabel gapu Īgūsārē:

—Āārībea. Īgū: “Juan” wāikugukumi, āriyupo.

⁶¹ Igo irasū ārīmakū pérā, igore:

—ĶNasirigu irasū wāikubukuri? Neō muyarā irasū wāikurā máma, ārīñurā.

⁶² Irasirirā Zacariare: “ĶMu naásū wāiyedukuri?” ārīrā, mojóri merā irikeo, sērēñañurā.

⁶³ Irasirigu Zacarias su taboa maji sērē, iri majigüe:

—“Juan wāikugukumi”, āri gojayupu. Īgū gojarire Īārā, gūkakōāñurā.

⁶⁴ Irire gojaguta Zacarias werenibi āārādi wereniakōāyupu doja. Irasirigu Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu.

⁶⁵ Āārīpererā Zacarias puro āārīrā, Īgū werenimākū pérā, gūkakōāñurā. Āārīpererogue Judea nikū marā ūtāyuku watopegue āārīrārē Juan deyoadeare wereñurā.

⁶⁶ Īgū deyoadea kerere pérā, āārīpererā gūña, āsū āri gāme sērēñañurā:

—Īi majīgū buguro waagū, Ķnaásū āārīrikugukuri Marīpu turari merā deyoadi? ārīñurā.

Zacarias Marīpure bayapeodea

⁶⁷ Zacarias, Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu Marīpu Īgūrē weredorerire āsū āri wereyupu:

⁶⁸ Marīpure Israel bumarā Opure usuyari sirā! Marī Īgūyarā purogue marīrē taugu aarimi.

⁶⁹ Irasirigu marīrē taubure turatarigüe iriugukumi. Īgū, David Marīpure moāboerimasū āārīdi parāmi āārīturiagüe āārīmi.

⁷⁰ Iripoegue Marīpu, Īgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīrā merā marīrē tauburire āsū āri weredi āārīmi:

⁷¹ “Āārīpererā musārē Īaturirārē, wajarākūrārē, musārē tariweremākū irigura”, āri weredi āārīmi.

⁷² Irasirigu marī ñekūsāmarārē: “ ‘Musārē bopoñarī merā Īāgū, ōārō irigura’, ārideare neō kātibirikoa”, āri weredi āārīmi.

⁷³ Irire Marīpu marī ñekū Abrahārē weredi āārīmi.

⁷⁴ Irasirigu marīrē Īaturirārē wijatagukumi, gūiri marīrō Īgū dorerire irituyaburo, āriḡū.

⁷⁵ Āārīperero marī okaro bokatiñurō marīrē Īgūyarā, diayemarē irirā āārīmakū irigukumi, āriyupu Zacarias.

Irasū āri odo, Īgū magūgārē āriyupu:

⁷⁶ Maku, masaka murē: “Marīpu āārīpererā nemorō turaguya kerere weredupiyurimasū āārīmi”, ārīrākuma. Mu, marī Opu aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa āmugū irirosū Īgūyare weregu waagukoa.

⁷⁷ Marīpuyarārē āsū āri weregukoa: “Marīpure: ‘Gua ñerō irideare kātika!’ āri sērēmākū, musārē kātigukumi. Irasirigu musārē prebiri peamegue waabonerārē taugukumi”, āriḡukoa.

⁷⁸ Marīpu marīrē bopoñarī merā maīsā, ūmu, maamanu boyoro irirosū waamakū irigukumi, ūmugasigüe merā marīrē taubure iriugu.

⁷⁹ Naññārōgue āārīrārē boyori sigukumi prebiri peamegue waabonerārē Īgūrē masiburo, āriḡū. Irasirigu marīrē Īgū merā ōārō siñajārī bokamakū irigukumi, āri wereyupu Zacarias.⁶

⁸⁰ Majīgū ōārī gūñarī merā, Marīpu turari merā masāyupu. Masaka marīrōgue yoaripoe āārīyupu. Iroge āārīgūta Israel bumarārē buenḡāyupu.

2

Jesús deyoadea

(Mt 1.18-25)

¹ Marīpu magū deyoaburi dupiyuro romano marā opu Augusto wāikugu Īgūya nikū marārē āārīpererārē keoñabu, Īgūsā wāirē gojatūdoreyupu.

²⁻³ Irasirirā āārīpererā masaka Īgūsā ñekūsāmarā deyoadea makārīgue Īgūsā wāirē gojatūrā waañurā. Siria nikū marā opu Cirenio wāikugu āārīripoee gojatūnḡañurā.

* **1:59** Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpu Abrahārē Īgū purā ūmarē: “Yaara āārīburo”, āriḡū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārīmi. Paru iri dorerire Moisére pidi āārīmi. Irasirirā judio masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, Īgūsā purā ūmarē su mojóma pere gaji mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā Īgūsā deyoadero puru irasū yama.

✱ **1:79** Mal 3.1; Is 9.2

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaretgue āārādi, Judea nikūma makā Belégue waayupu. Belén, David deyoadea makā āārīyuro. Īgū, David parāmi āārīturiagu āārīsīā, irogue waayupu.

⁵ Īgū marāpo āārībo María merā Īgū wāirē gojatúgu waayupu. María gapu nijīpo āārīyupo.

⁶ Irasirigo irogue āārīgō, nijīwāgūyupo.

⁷ Kārīrī wii uturimakū iā, José, María merā wekua wiigie kārīrā waañurā. Iri wiigie María neō pūrākubeo āārīdeo, majīgū pūrākunugāyupo. Īgū deyoamakū, surī gasiri merā ōma, wekua baari korogue Īgūrē sāyupo.

Marīpure wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén turogue ovejare korerimasā āārīñurā. Ñamiriku irogue dita Īgūsāyarā ovejare koreboyoanañurā.

⁹ Irogue Īgūsārē gūñaña marīrō sugu Marīpure wereboegu deyoayupu. Īgū deyoamakū, Marīpu gosesiriri Īgūsārē boyoyuro. Irasū waamakū iāguka, buro gūññurā.

¹⁰ Marīpure wereboegu āsū āriyupu Īgūsārē:

–Gūbirikōāka! Musārē ōārī kerere āirigu yāa, āārīpererā masaka usuyaburire.

¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere musārē taubu deyoami. Īgū Marīpu iriudi, Cristo musā Opū āārīmi.

¹² Musā majīgūrē iārā waarā, surī gasiri merā ōmadire, wekua baari korogue sāñagūrē bokajarākoa. Irasirirā Īgūrē iārā: “Diayeta āārāñumi”, ārīrākoa, āriyupu.

¹³ Īgū irire ārīripoeta gajirā wārā Marīpure wereboerā deyoa, Marīpure buremurā āsū ārī bayañurā:

¹⁴ Marīpu āmugasigie āārīgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīrā! I ūmugue Īgū merā ōārō āārīrā sīñājārī opaburo, ārī bayañurā.

¹⁵ Marīpure wereboerā āmugasigie marīadero purā, ovejare korerimasā Īgūsā basi gāme werenīñurā:

–Nāka, dapagorata Belégue! Marīpure wereboegu marīrē wereaderosūta iārā waarā! ārīñurā.

¹⁶ Irasirirā mumurō merā iārā waañurā. Irogue eja, José, Marīare bokajañurā. Majīgū gapure wekua baari korogue sāñagūrē iāñurā.

¹⁷ Īgūrē iārā, iro āārīrārē Marīpure wereboegu majīgūyamarē wereadeare wereñurā.

¹⁸ Īgūsā irire weremakū pérā, āārīpererā pégukakōññurā.

¹⁹ Marīa gapu āārīpereri Īgūsā wererire pégo, igoya yujupūrāgueta gūñadiripiyupo.

²⁰ Ovejare korerimasā Marīpure wereboegu wereaderosūta āārīpereri Īgūsā péadea, iādea keoro waamakū iārā, Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari merā goedujākōññurā.

Jesúre Marīpuya wiigie āiādea

²¹ Puru su mojóma pere gaji mojó ureru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē Īgūya dupuma gasirogārē wiiriñurā. Wiiri odo, Marīpure wereboegu Marīare, igo nijīpo āārīburo dupiyuro ārīderosūta Īgūrē “Jesús” wāiyēñurā.

²² Puru Moisés: “Āsū irika ūmāurē pūrākuadero purā!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusalégue āiāñurā, Marīpuya wiigie Marīpure: “Muyagu āārīmi”, ārī ñmurā waarā.

²³ Irire irirā, Marīpu dorederosūta iriñurā. Āsū ārī gojasūdero āārībú Marīpu doreri gojadesa pūge: “Āārīpererā ūma deyoapurorirā Marīpuyarā āārīburo”, ārī gojasūdero āārībú.

²⁴ Irasirirā José, María merā Jerusalégue Marīpu dorederosūta irirā waañurā. Āsū ārī gojasūdero āārībú doja: “Pērā buja, o Īgūsā marīmakū buja irirosū deyorāgā pérā sīka, Marīpu iūrō wējē soepeoburo, ārīrā”.

²⁵ Iripoere Jerusalégue sugu buguero Simeón wāikugu āārīyupu. Īgū ōāgū, Marīpure buremugū āārīyupu. Israel bumarārē taugu aaribure yūgu iriyupu. Ōāgū deyomarīgū Īgū merā āārīnkōāyupu.

²⁶ Iripoegue Ōāgū deyomarīgū Īgūrē āsū ārī weredi āārīmī: “Cristo, Marīpu iriubure iābita boabiriko mu”, ārīdi āārīmī.

²⁷⁻²⁸ Jesúre Īgū pagusāmarā Jerusalégue āijarinārē Ōāgū deyomarīgū Simeōrē Marīpuya wiigie waadoreyupu. Marīpu dorederosūta Jesúre iri wiigie āijamakū iā, Simeón Īgūrē kōā, Marīpure usuyari sī, āsū āriyupu:

²⁹ Yu Opū, mu iripoegue ārīderosūta keoro yāa. Irasirigu dapagorare yu murē moāboegu usuyari merā boamasīa.

³⁰ Īi majīgūrē masakare taubure yaa koye merā iāa.

³¹ Īgūrē masidoregu, āārīpererā masaka iūrōgue iriubu.

³² Īgūta judío masaka āārīmerārē murē masīmakū irigu, sīāgori sīgū irirosū irigakumi.

Äärĩpererã masaka: “Marĩpu İgũyarã Israel bumarãrẽ õãrõ iritamumi”, ärrĩrãkuma, äriyupu Simeón.*

³³ Simeón majĩgũyamarẽ irasũ ärrĩmakũ pãrã, İgũ pagusãmarã pãgukakõãñurã.

³⁴ Simeón İgũsãrẽ: “Marĩpu musãrẽ õãrõ iriburo”, äri odo, Jesũs pagore äsũ äriyupu:

—İĩ majĩgũ Marĩpu beyedi äãrĩmi. Wãrã Israel bumarã İgũrẽ buremumerã perebiri peamegue bẽodijusũrãkuma. İgũrẽ buremurã gapu ãmugasigue äĩmurĩãsũrãkuma. Marĩpu turari merã İgũ iri İmumakũ İãrã, wãrã masaka ñerõ werenĩrãkuma İgũrẽ.

³⁵ Irasiriri merã äãrĩpererã masaka İgũsãya yujupũrãrĩgue gũñarĩrẽ masĩsũrokoa. Mu gapu i merã m̃ya yujupũrãrẽ sareri majĩ merã saremakũ pũrisũrõsũ burõ bujaweregokoa, äriyupu Simeón Mariare.

³⁶ Gajigo Marĩpuya wiiguere Marĩpuya kerere weredupiyugode äãriyupo. Igo Ana wãĩkugo, Fanuel magõ, Aser bumo, burõ äãriyupo. Maamogora marãpukudeo äãrãdimõ. Pũru, su mojõma pere gajĩ mojõ peru pẽrẽbejari bojori waarõ merã igo marãpu boakõãyupu.

³⁷ Irasirigu wapiweyo dujayupo. İgũsã Jesũre Marĩpuya wiigũ äĩjaripoere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ãmurĩku, ñamirĩku bereri merã Marĩpũre sãrẽnanayupo.

³⁸ Jesũre äĩjamakũ İãgõ, İgũ pũro aari ejanugã, Marĩpũre usũyari sũyupo. Pũru äãrĩpererã Jerusalén marãrẽ taubure yũrãrẽ Jesũs deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujãdea

³⁹ Josẽ, Maria Jerusalẽgue äãrãnerã, Marĩpu dorederosũta äãrĩpereri iripeo, Galilea nikũ İgũsãya makã Nazaretgue goedujãakõãñurã.

⁴⁰ Irogue majĩgũ turagu õãrõ masĩgũ masãyupu. Marĩpu İgũrẽ õãrõ iritamuyupu.

Jesũs Marĩpuya wiigũ waadea

⁴¹ Bojoriku Jesũs pagusãmarã pascua bosenuĩ äãrĩmakũ, Jerusalẽgue waanañurã.

⁴² Jesũs pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejari bojori oparipoe İgũsã irinarõsũ İgũ merã iri bosenuĩ irogue taurã waañurã.

⁴³ Iri bosenu tãriadero pũru, İgũsãya makãgue Nazaretgue goedujãakõãñurã. Jesũs gapu Jerusalẽgueta dujakõãyupu. İgũ pagusãmarã İgũ irogue dujarire masĩbiriñurã.

⁴⁴ “Gajirã marĩ merãmarã merã aarĩkumi”, äri gũñadiñurã. Pũru Jerusalẽrẽ İgũsã wiriadeanu ñamika äãrĩmakũ, İgũsã merãmarã watopegue İgũrẽ ãmadiñurã.

⁴⁵ ãma, İgũrẽ bokabiri, maa deko merãta gãme dujãakõãñurã doja Jerusalẽgue ãmarã waarã.

⁴⁶ Ërenũ pũru Marĩpuya wiigũ Moısẽs gojadeare buerimasã watopegue doagure bokañurã. İgũsã werenĩrĩrẽ pẽ, İgũsãrẽ sãrẽñanayupu.

⁴⁷ İgũ masĩri merã wererire, İgũ õãrõ yujarire pãrã, äãrĩpererã pãgukakõãñurã.

⁴⁸ İgũ irogue doamakũ İãrã, İgũ pagusãmarã İãgukakõãñurã. Pago İgũrẽ äriyupo:

—Makũ, çnasirigu guare irasiriri mu? Yu, mũpu merã burõ gũñarikuri merã mũrẽ ãmaabu, äriyupo.

⁴⁹ Jesũs pagore äsũ äri yujuyupu:

—çNasirirã yure ãmaari? Yũpũyare yure iriro gããmea İgũya wiiguere. çIrire masĩberi musã? äriyupu.

⁵⁰ İgũ irasũ ärrĩrĩrẽ İgũ pagusãmarã gapu pẽmasĩbiriñurã.

⁵¹ Pũru Jesũs İgũsã merã Nazaretgue goedujãakõãyupu. İgũ irinĩrõsũta İgũsã dorerire tarinugãrõ marĩrõ yujunayupu. İgũ pago gapu äãrĩpereri İgũ Jerusalẽgue iriadeare igoya yujupũrãgue gũñadiripũyupo.

⁵² Jesũs wãri masĩri merã masãyupu. Marĩpu İgũrẽ: “Õãgũ äãrĩmi”, äri İãyupu. Masakade äãrĩpererã irasũta äri İãñurã.

3

Juan masakare wãiyerimasã bueadea

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)

¹ Pe mojõma pere su gubu pẽrẽbejari bojori Tiberio wãĩkugu romano marã opu äãrĩrĩ ñãjãdero pũru, gajirã İgũ dokamarã İisãku äãrĩñurã: Poncio Pilato, Judea nikũ marã opu äãrĩyupu. Herodes, Galilea nikũ marã opu äãrĩyupu. İgũ pagumu Felipe: Iturea, Traconite, pe nikũ marã opu äãrĩyupu. Gajigu Lisania, Abilinia nikũ marã opu äãrĩyupu.

² Gajirã pãrã: Anás, Caifás wãĩkurã paia oparã äãrĩñurã. İgũsã oparã äãrĩripoere Zacarías magũ Juãrẽ masaka marĩrõgue äãrĩgũrẽ Marĩpu İgũyare weredoreyupu.

³ Irasirigu Juan äãrĩperero dia Jordán wãĩkũdiya tãrogue masaka irogue ejarãrẽ:

* 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

—Musā ñerō irideare bujawereka! Musā gūñarirē gorawayu, wāiyedoreka! Irasirimakū, musārē Marīpu musā ñerō irideare kätigukumi, āri werenayupu.

⁴ Juan irirē irigu, iripoegue Marīpuya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū āri gojadi āārimī:

Masaka marīrogue sugu buro gaguinīri merā weregukumi: “Marī Opu aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa oārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!

⁵ Dupa tururi āārādeare yasurope piusturokoa. Ūtāyuku āārādeade keoro dujarokoa. Maarī dupaberori āārādeade diayema maarī dujarokoa. Goberikuri maarīde su bāparogueta dujarokoa.

⁶ Marīpu marirē taubure iriumakū, āārīpererā masaka ĩārākuma”, āri gojadi āārimī.*

⁷ Wārā masaka Juan purogue wāiyedorerā ejañurā. Juan ĩgūsārē āriyupu:

—Musā āña irirosū ñerā āārā. ¿Noā musārē oōguere aaridoreari? Marīpu, gua ñerō iriri waja wajamoābirikōāburo, āirā, ¿musā yure wāiyedorerā aarari?

⁸ Musā: “Gua ñerō irideare bujawere, gūñarirē gorawayuabu”, āirā, musā ñerō irideare piri, oārī gapure irika! Musā: “Gua Abraham parāmerā āārīturiarā āārimakū, Marīpu guare wajamoābirikumi”, āri gūñabirikōāka! Yu musārē āsū ārā: “Musā gūñarirē gorawayubirimakū, musā Abraham parāmerā āārīturiarī wajamāa. Marīpu ī utāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasīmi”.

⁹ Musā ñerī iririre piribirimakū ĩāgū, Marīpu musārē béogukumi. Sugu yukū ñerī dukakudire ĩā, kōme merā nugūrigue merāta diti, peamegue soebéorosū musārē béogukumi, āriyupu Juan.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, Juārē sērēñañurā:

—¿Guare nasiriro gāāmerī?

¹¹ Juan ĩgūsārē yuuyupu:

—Sugu peñe suriro opagu, opabire suñe sīburo. Baari opagu, baari opabire dukawaburo, āriyupu.

¹² Gajirā romano marā oparārē niyeru wajaseabosarā, Juan puro wāiyedorerā ejañurā. Īgūsāde Juārē sērēñañurā:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gāāmerī?

¹³ Īgūsā irasū ārimakū, Juan āriyupu:

—Musā oparā musārē wajaseadoreaderopata wajaseaka! Īgūsā doreadero nemorō wajaseabirikōāka! āriyupu.

¹⁴ Gajirā surara Juārē sērēñañurā:

—¿Guakoare nasiriro gāāmerī? āriñurā.

Īgūsā irasū ārimakū, āsū āri yuuyupu:

—Gajirā oparire emabirikōāka! Īgūsārē niyeru emaduarā ārikatori merā ĩgūsā iribirideaguereta weresābirikōāka! Musā moā wajatari merā usuyaka! āriyupu.

¹⁵ Masaka: “¿Naāsū āārimakū Marīpu iriubu aarigukuri?” āri gūñarā iriñurā. Irasirirā, Juan wererire pérā: “¿Ī Juan, Cristo āārikuri?” āri gūñañurā.

¹⁶ Juan āārīpererā masakare āsū āriyupu:

—Yu musārē deko merā wāiyea. Gajigu yu puru aarigū, yu nemorō turagu āārimī. Yu gapu ubu āārīgū, ĩgārē neō suropebirikoa. Īgū aarigū, musārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāiyegukumi. Irasirigu musārē Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīnimakū irigukumi, ñerirē soebéorosū musārē ñerirē béoburo, ārīgū.

¹⁷ Trigo gasirire korobéogu irirosū āārimī. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripiri wiigue duripigukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéokōāgukumi. Iri peame neō yaribirikoa, āriyupu.

¹⁸ Juan gaji wāri irasū wereri merā masakare: “Āsū irika!” āri werenayupu. Irasirigu iri merā Marīpuya oārī kerere werenayupu.

¹⁹ Iripoere opu Herodes ĩgū pagumu Felipe marāpore Herodías wāikugore ĩma, marāpokuyupu. Iri waja, gaji wāri ñerō iridea waja, Juan ĩgūrē: “Mu irasirimakū ñetaria”, āri wereyupu.

²⁰ Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerō irinemo, ĩgūrē peresu iriri wiigue sóodoreyupu.

*Juan Jesure deko merā wāiyedea
(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)*

²¹ Juan peresu iriri wiigue sóosūburi dupiyuro āārīpererā masaka ĩgū puro wāiyedorerā ejarārē wāiyeyupu. Jesude ĩgū purogue wāiyedoregu ejayupu. Juan ĩgūrē wāiye odomakū, Jesús Marīpūre sērēripoe ūmugasi tūpākōāyuro.

* 3:6 Is 40.3-5

²² Ōãgũ deyomarĩgũ, buja irirosũ deyogu dijari, Jesús weka ejabejayupũ. Marĩpũ ãmugasigue ããrĩgũ ãsũ ãrĩyupũ Jesúre:
—Mu yũ magũ, yũ maĩgũ ããrã. Mu merã buro usũyãa, ãrĩyupũ.

*Jesucristo ñekũsãmarã ããrĩturiadea
(Mt 1.1-17)*

²³ Jesús treinta bojori opagu masakare buenugãyupũ. Masaka Jesúre: “José magũ ããrĩmi Ì”, ãrĩ gũñadiñurã.

José, Elí magũ ããrĩyupũ.

²⁴ Elí Matat magũ,

Matat Leví magũ, Leví Melqui magũ,

Melqui Jana magũ, Jana José magũ,

José Matatías magũ,

²⁵ Matatías Amós magũ,

Amós Nahum magũ, Nahum Esli magũ,

Esli Nagai magũ, Nagai Maat magũ,

²⁶ Maat Matatías magũ, Matatías Semeí magũ,

Semeí José magũ, José Judá magũ,

²⁷ Judá Joana magũ, Joana Resa magũ,

Resa Zorobabel magũ, Zorobabel Salatiel magũ,

Salatiel Neri magũ, Neri Melqui magũ,

²⁸ Melqui Adi magũ, Adi Cosam magũ,

Cosam Elmodam magũ, Elmodam Er magũ,

Er Josué magũ,

²⁹ Josué Eliezer magũ,

Eliezer Jorim magũ, Jorim Matat magũ,

Matat Leví magũ,

³⁰ Leví Simeón magũ,

Simeón Judá magũ, Judá José magũ,

José Jonán magũ, Jonán Eliaquim magũ,

Eliaquim Melea magũ,

³¹ Melea Mainán magũ,

Mainán Matata magũ, Matata Natán magũ,

Natán opu David magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³² David Isaí magũ, Isaí Obed magũ,

Obed Booz magũ, Booz Salmón magũ,

Salmón Naasón magũ,

³³ Naasón Aminadab magũ,

Aminadab Aram magũ, Aram Esrom magũ,

Esrom Fares magũ, Fares Judá magũ,

Judá Jacob magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³⁴ Jacob Isaac magũ, Isaac Abraham magũ ããrĩdi ããrĩmí.

Abraham Taré magũ, Taré Nacor magũ,

Nacor Serug magũ,

³⁵ Serug Ragau magũ,

Ragau Peleg magũ, Peleg Heber magũ,

Heber Sala magũ,

³⁶ Sala Cainán magũ,

Cainán Arfaxad magũ, Arfaxad Sem magũ,

Sem Noé magũ ããrĩdi ããrĩmí.

Noé Lamec magũ, Lamec Matusalén magũ,

³⁷ Matusalén Enoc magũ, Enoc Jared magũ,

Jared Mahalaleel magũ, Mahalaleel Cainán magũ,

Cainán Enós magũ, Enós Set magũ,

Set Adán magũ ããrĩdi ããrĩmí.

³⁸ Adán neõgorague Marĩpũ iridi, Ìgũ magũ ããrĩdi ããrĩmí.

4

*Wãtĩ Jesúre ãrĩmesãdidea
(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)*

¹ Jesús Ōãgũ deyomarĩgũrẽ opatariakõãyupũ. Irasirigu Ōãgũ deyomarĩgũ Ìgũ dia Jordán wãikũdiyague ããrãdire masaka marĩrõgue ãiyupũ.

² Irogue Jesús cuarenta nariġora aarġiyupu. Irogue aarġipoe wati Ġgure arġimesagu ejayupu. Iri cuarenta nariġe Jesús neo baabiriyupu. Irasirigu naboakoaŷayupu.

³ Ġgü naboamakü Ġagu, wati Jesure asü arġiyupu:

—Diyeta Marġpu magü aarġigü, mu turaro merä i ütäyere pä waamakü irika! arġiyupu.

⁴ Jesús Ġgure yajuyupu:

—Yupya wereniri gojadesa pügie: “Baari dita masakare okamakü iribea. Aarġipereri Marġpuya wereniri gapu Ġgüsäre okamakü yäa”, ari gojasüdero aarġibü, ari wereyupu Jesús wätirë.

⁵ Puru wati Jesure ütäu wekague aimurġayupu. Irogue suñaröta aarġipereri i umuma makarġe imupeoköŷayupu.

⁶ Irire imupeo odo, asü arġiyupu:

—I yure sidea aarä. Irasirigu yu siduagure sigukoa, Ġgü i aarġipereri opu aarġiburo, arġigü.

⁷ Mu yure nadukupuri merä ejamejaja, buremumakü, i aarġipereri murë sigura, ari wereyupu wati Jesure.

⁸ Jesús Ġgure yajuyupu:

—Satanäs, yu purore wirika! Yupya wereniri gojadesa pügie: “Marġpu ditare buremuka! Ġgü doreri ditare irika!” ari gojasüdero aarġibü, ari wereyupu Jesús wätirë.

⁹ Puru wati Jesure Jerusalëgie äia, Marġpuya wii wekague aimurġa, Ġgure asü arġiyupu doja:

—Diyeta Marġpu magü aarġigü, öögue merä yebague parimadijaka!

¹⁰⁻¹¹ Marġpuya wereniri gojadesa pügie asü ari gojasüdero aarġibü:

Marġpu Ġgure wereboarë murë koredozegukumi, neö ütäyegue meëbejabiriköäburo, arġigü, ari gojasüdero aarġibü, ari wereyupu wati Jesure.*

¹² Jesús Ġgure arġiyupu:

—Yupya wereniri gojadesa pügie: “Buremuri marġo Marġpüre: ‘Mu turari merä yure gajino iri imuka!’ arġibiriköäka!” ari gojasüdero aarġibü, ari wereyupu Jesús wätirë.

¹³ Irasirigu wati Jesure gajġ arġimesari bokabiri, waaköŷayupu dapa.

*Jesús Galilea nikügie masakare buenagüdea
(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)*

¹⁴ Puru Jesús masaka marġrögue aarädi Galilea nikügie goedujäyupu. Öögü deyomarġgü turarire opatariyupu. Aarġiperero Galilea nikü marä Ġgü iridea kerere masipereaköäñurä.

¹⁵ Jesús irogue ejaġu, makarġiku judio masaka nereri wiirigüe* buenayupu. Ġgü buemakü perä, aarġipererä: “Öarö buemi”, ari buremuñurä.

*Jesús Nazaretgie goedujädeadea
(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)*

¹⁶ Puru Jesús Nazaretgie Ġgü masädeadea makägie goedujäyupu. Ġgü irinarösüta judio masaka siñajärinu† aarġimakü, Ġgüsä nereri wiigüe waa, ñajäyupu. Iri wiigüe Marġpuya wereniri gojadesa püre bue imubu wägänugäyupu.

¹⁷ Irasirigu iri wii koreġu Jesure Marġpuya kerere weredupiyudi Isaiäs gojadesa püre siyupu. Ġgü simakü, Jesús iri pügie asü ari gojadesa boka, bue imuyupu:

¹⁸ Yu Opu, Öögü deyomarġgü yu merä aarġimakü yämi, Ġgü dorerire iriburo, arġigü. Ġgüyare iridoreġu yure beyepidi aarġimi.

Irasirigu boporäre Ġgüya kerere weredoreġu, buro bujawereräre usuyamakü iridoreġu, peresugüe aarġiräre taudoreġu, koye iamäräre iamakü iridoreġu, ñero irisüräre taudoreġu yure iriudi aarġimi.

¹⁹ Marġ Opu Ġgüyaräre taugu aariburire weredoredi aarġimi, ari gojadi aarġimi Isaiäs, ari bue imuyupu Jesús.*

²⁰ Bue imu odo, Ġgü bueadea püre türä, iri wii koregure wia, eja doayupu. Aarġipererä iri wiigüe aarġirä Ġgure iaduubirifñurä.

²¹ Jesús asü ari werenugäyupu Ġgüsäre:

—Dapagä merä yu musäre bue imumakü, Isaiäs gojaderosüta waäa.

²² Jesús irasü arġimakü perä, aarġipererä pëgukaköäñurä. “Öari wereniri merä weremi”, ari güñañurä. Irasü güñakererä, Ġgüsä basi gäme sërëñañurä:

—ġi José magü meta aarġiri? arġifñurä.

²³ Jesús, Ġgüsä irasü arġimakü pëgu, Ġgüsäre asü arġiyupu:

* 4:10-11 Sal 91.11-12 * 4:15 Judio masaka nereri wii, sinagoga wäikuri wii aarä. Irogue Ġgüsä siñajärinu aarġimakü nerë, Marġpuya wereniri gojadesa pügie gojadesa buenama. † 4:16 Judio masaka siñajärinu, sábado aarä. ✪ 4:19 Is 61.1-2

—Masaka Igūsā ārinārosū musā yure: “Mu òārō kúrigu āārīrīrē ĩmugū, mu basita kúrika!” ārīkoa. Gajidere ārīkoa: “Gua, mu Capernaugue iri ĩmudea kerere pébu. Irasirigu iroguere mu iriderosūta i makā, mu masādea makādere iri ĩmuka!” ārīkoa, āriyupu.

²⁴ Irasū āri odo, āsū ārinemoyupu:

—Diayeta musārē werea. Neō sugu Marīpuya kerere weredupiyurimasārē ĩgūya nikū marā òārō bokatīrīneābema.

²⁵ Irasirigu musārē ire òārō masīmakū gāāmea. Iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoere masaka Marīpure bāremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekgora neō deko merēbiridero āārībú. Āārīpereroguerē baaride marīdero āārībú. Marīya nikūrē wārā wapiweyarā nome āārīnerā āārīmá.

²⁶ ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpu Elīare ĩgūsārē iritamudoregu neō iriubiridi āārīmí. Gaji nikūmo Sarepta wāikuri makāmo Sidón puro āārīgō gapure iritamudoregu Elīare iriudi āārīmí.

²⁷ Eliseo Marīpuya kerere weredupiyudi āārīdeapoedere wārā kāmi boarā marīya nikūrē āārīnanerā āārīmá. ĩgūsā wārā āārīkeremakū, Marīpu Elīseore ĩgūsārē taudoregu neō iriubiridi āārīmí. Siria nikūmu Naamán wāikugu gapure taudoregu Elīseore iriudi āārīmí, āri wereyupu Jesús.

²⁸ Jesús irasū ārimakū pérā, āārīpererā iri wiigue āārīrā ĩgū merā buro guafluurā.

²⁹ Irasirirā wāgānugā, ĩgūrē ñeā, āārīkōāñurā. Iri makā ūtūw weka iridea makā āārīyuro. Irasirirā iri makā turogue ĩgūrē āia, túmeēdijuduarā iriadiñurā.

³⁰ Jesús gapu ĩgūsā watopeta tariwerewāgākōāyupu.

Wātī ñajāsūdi Jesúre bokatīrīdea

(Mr 1.21-28)

³¹ Puru Jesús Capernaugue waayupu. Iri makā Galilea nikūgue āārīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, ĩgūsā nerērī wiigue ĩgūsārē bueyupu.

³² Sugu doregu irirosū òārō masīrī merā ĩgū buemakū pérā, pégukakōāñurā.

³³ Iri wiiguere ĩgūsā merā sugu wātī ñajāsūdi āārīyupu. Āsū āri gaguinīyupu:

³⁴ —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu gua puro aariri? ¿Guare peamegue béogu aarigú yári? Yu murē ĩamasikōāa. Mu, Marīpu iriudi, òatarigu āārā, āriyupu.

³⁵ Jesús wātīrē:

—Werenibita! Wirika ĩgūrē! āriyupu.

ĩgū irasū ārimakū, wātī masaka ĩūrō ĩgū ñajādire yebague túmeépí, ñerō iriro marīrō wiriakōāyupu.

³⁶ Jesús wātīrē béowiumakū ĩārā, āārīpererā masaka ĩāguka, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—¿Ñeéno werenírí āārīrī i? ĩgū turaro merā wātēārē wiriadoremakū, mata wirianokōāma, ārīñurā.

³⁷ Puru Jesús iriadeare āārīperero iri makā turo marārē weresiriñurā.

Jesús, Simón Pedro máñekōrē taudea

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērī wiigue āārādi wiria, Simōya wiigue waayupu. Simón máñekō buro nimakurikugo iriyupo. Jesús ejamakū ĩārā, ĩgore taudorerā ĩgūrē sērēñurā.

³⁹ ĩgūsā irasū sērēmakū pégu, Jesús igo puro waa ejanugā: “Pūrīrī tarika ĩgore!” āriyupu. ĩgū irasū ārīrī merāta ĩgore nimakuri āārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, ĩgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wārā pūrīrikurārē taudea

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Ñamika, abe ñajādero puru, iri makā marā āārīpererā gajirosūperi pūrīrikurārē Jesús purogue āijañurā. Jesús pūrīrikurārē, ĩgūya mojōrī merā ñapeo, tauyupu.

⁴¹ Wārā wātēa masakare ñajānerādere béowiyupu. Wātēa wirirā, Jesúre āsū āri gaguinīñurā:

—Mu, Marīpu magū āārā, ārīñurā. ĩgūsā Jesúre, ĩgū Cristo, Marīpu iriudi āārīrīrē masīñurā. Irasirigu Jesús wātēārē werenīdorebiriyupu.

Jesús Galilea nikūgue masakare bueadea

(Mr 1.35-39)

⁴² Gajinu boyoripoe Jesús makā turo masaka marīrōgue waayupu. ĩgū waadero puru, masaka ĩgūrē āma, ĩgū purogue ejañurā. ĩgūrē: “Gua merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³ Jesús gapu ĩgūsārē āriyupu:

—Marīpu Īgūyarā Opu āārīrīrē yure weredoregu iriudi āārīmī. Irasirigu gaji makārī marādere ire weregu waagura, āriyupu.

⁴⁴ Irasirigu āārīperero Galilea nikū marārē judío masaka nerērī wiirigue buegorenayupu.

5

Jesús Īgū buerārē wārā waai wējēmakū iridea

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

¹ Gajinu Jesús Genesaret* wāikuri ditaru turogue āārīmakū, wārā masaka Īgū pūrore utarinugājañurā Marīpuya kerere péduarā.

² Jesús iri ditaru turo waai wējērīmasāya doóriduparu peru masaka marīrī payamakū ĩayupu. Waai wējērīmasā gapu Īgūsāya buiriyukure koerā iriñurā.

³ Jesús Simōyarugue marīñajāa, Īgūrē soewijudoreyupu. Soewijupau odomakū ĩā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyupu.

⁴ Bue odo, Simōrē āsū āriyupu:

—Doódiru merā ditaru deko ūkārōgue wija, musāya buiriyukure meéyoka waai ñeāmūrā, āriyupu.

⁵ Simón Īgūrē yujuyupu:

—Guare buegu, dapagā ñamirē wējēboyoakōādabu. Neō wējēbirakubu. Mu dorerosūta buidire meéyoñagura doja, āriyupu.

⁶ Īgūsā meéyomakū, waai wārā ñajāa, buidire ooreakōādiñurā.

⁷ Wārā ñajāmākū ĩā, Īgūsā merāmarā gajiru doódirugue āārīrārē buadeañurā, Īgūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā Īgūsā eja, waairē seasāmākū, perugueta mirīboyakōāyuro.

⁸ Irasū waamakū ĩagū, Simón Pedro Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāya, Īgūrē āriyupu:

—Yu Opu, mu oātariyu āārā. Yu gapu ñegū āārā. Irasirigu yu pūrore āārībirikōāka! āriyupu.

⁹ Simón, wārā waai ñajāmākū ĩagukagu, irasū āriyupu. Īgū merā āārīrāde ĩagukakōāñurā.

¹⁰ Gajiru doódiru āārīrā Īgū merāmarā Zebedeo pūrā Santiago, Juan āārīñurā. Īgūsāde ĩagukakōāñurā. Jesús gapu Simōrē āriyupu:

—Gūbirikōāka! Dapagorare mu waai wējērīmasū āārīrīrē piri, Marīpuya kerere masakare wererimasū āārīgukoa, āriyupu.

¹¹ Irasirirā Īgūsāya doóriduparure ditaru turo tūāmajūpikōā, āārīpereri Īgūsāyare pikōā, Jesús merā waakōāñurā.

Jesús kāmī boagure taudea

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Puru Jesús su makāgue āārīripoe sugu kāmī boagu ejayupu. Jesúre ĩagū, Īgū puro ñadukupuri merā ejamejā, Īgūya diapure yebague moomejāya, Īgūrē sérēyupu:

—Yu Opu, mu yu pūrīrikurire tauduagu taumasāa, āriyupu.

¹³ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūya mojō merā Īgūrē moāña, āsū āriyupu:

—Murē taugura. Kāmī marīgū dujaka! āriyupu. Īgū irasū ārīrī merāta kāmī yaripearekōāyuro.

¹⁴ Irasirigu turaro merā Jesús Īgūrē āriyupu:

—Gajirā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paíre murē kāmī yariadeare ĩmugū waaka! Īgū murē ĩagū: “Kāmī marīgū āārā”, ārīgukumi. Puru Moisés gojadea pūgue sídoredeare sīka! Mu irire irimakū ĩārā, āārīpererā masaka murē kāmī yariadeare masrākuma, āriyupu.

¹⁵ Jesús Īgūrē: “Gajirārē mu tariadeare werebirikōāka!” ārīkeremakū, āārīpererogue marā masaka Jesús Īgūrē iriadeare pépearekōāñurā. Irasirirā wārā masaka Īgū pūrogu Īgū buerire pérā, Īgūsā pūrīrikuridere taudorerā, ejañurā.

¹⁶ Jesús gapu masaka marīrōgue Marīpure sérēgū waanayupu.

Jesús dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷ Sunu Jesús buemakū, surāyeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde iroguē doañurā. Īgūsā āārīperero Galilea nikūma makārī marā, Judea nikūma makārī marā, Jerusalén marā āārīñurā. Jesús pūrīrikurārē taubu, Marīpu turarire opayupu.

¹⁸ Īgū bueripoe gajirā iro marā sugu dupu buadire Īgū oyaro merāta āijañurā. Īgūrē wiigüe āiñajāa, Jesús pūroguē píduarā iriadiñurā.

¹⁹ Masaka wārā āārīmakū, āiñajāmasībiri, iri wii wekague murīa, su gobe āiwea, Īgūrē masaka watopegue Īgū oyaro merāta Jesús puro dijuñurā.

* 5:1 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo āārīyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wāikūyuro.

²⁰ Jesús, ĩgūsā ĩgūrē buremumakū ĩāgū, buadire āriyupu:

—Yu, mu ñerō irideare kātia.

²¹ ĩgū irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsū āri gūñañurā: “Ñeemano masaku āārĩĩ ĩĩ? ĩgū werenĩĩ merā Marĩpure ñerō ārimi. Masaka ñerō irideare neō sugu masaku kātimasĩbirikumi. Marĩpu suguta masĩkumi”, āriñurā.

²² Jesús ĩgūsā gūñañurē ĩāmasĩ, āsū āriyupu:

—¿Nasirirā irasū gūñañĩ musā?

²³ ¿Naāsū āriĩ gapu diasaberi ĩĩ buadire: “Yu, mu ñerō irideare kātia”, āriĩ, o “Wāgānugā, waaka!” āriĩ gapu diasaberi?

²⁴ Yu āārĩpererā tĩgū ĩ ũmugue āārĩrārē ĩgūsā ñerō irideare Marĩpu dorero merā kātimasĩa. Irasirigu ĩĩ buadire taugura, musārē irire masĩdoregu, āriyupu. Irasū āri odo, buadire āriyupu: —Yu murē āsū ārā. Wāgānugā, mu oyaderore āi, m̃ya wiigue waaka! āriyupu.

²⁵ ĩgū irasū āriĩ merāta ĩgūsā ĩūrō wāgānugā, ĩgū oyaderore āi, ĩgūya wiigue waagú, Marĩpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siyupu.

²⁶ Masaka, Jesús irasiririre ĩāguka, ĩgūsāde Marĩpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siñurā. Buro gūiri merā āsū āriñurā:

—Dapagārē neō marĩ ĩābirideare ĩāa, āriñurā.

Jesús Levĩre siudea

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Puru Jesús iro merā waa, Levĩ† wāikugure bokajayupu. Levĩ romano marā opure niyeru wajaseabosagu āāriyupu. ĩgū moārĩ taribugue doamakū ĩāgū, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Nāka, yu merā!

²⁸ ĩgū irasū ārimakū pégu, Levĩ wāgānugā, ĩgū moādea āārĩpererire pípeo, Jesús merā waakōāyupu.

²⁹ Puru Levĩ ĩgūya wiigue eja, Jesúre bosenu iripeoyupu. Wārā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka ĩgūsā merā baa doañurā.

³⁰ Jesús ĩgūsā merā doamakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerārē āsū āri werewañurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā ĩiri, baari musā? āriñurā.

³¹ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—Pūrĩĩ marĩrā kūririmasūrē āmabema. Pūrĩrikurā gapu ĩgūrē āmama.

³² Yu: “Ōārā āārā”, āri gūñañurē siugū aaribiribu. “Ñerō irirā āārā”, āri gūñañurā ditare siugū aarigú iribu, ĩgūsā ñerō irideare bujawere, gūñañurē gorawayuburo, āriḡū, āriyupu.

Jesúre bererimarē sērēñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesús irasū ārimakū pérā, ĩgūrē sērēñañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire t̃yarāde Marĩpure buremurā bere, ĩgūrē sērēnana. ¿Nasirirā mu buerā gapu ōārō ĩiri, baari? āriñurā.

³⁴ Jesús ĩgūsārē yujuyupu:

—¿Sugu mojosuadi bosenu irimakū, musā ĩgū siuanerārē ĩgū merā āārĩrārē bujawereri merā beremakū irimasĩbukuri?

³⁵ Puru ĩgūrē gajirā āiāmakū, bujawereri merā bererākuma, āriyupu.

³⁶ Irire āri odo, keori merā ĩgūsārē āsū āri wereyupu doja:

—Masaka neō suuro maamañerē tábirikuma buguñerē seretumurā. Irasū seretúrā, maamañerē poyanorērā irikuma. Maama gasiro merā buguñerē seretúadero ōārō deyobirikoa.

³⁷ Waimarā gasiri merā irideaja ajuri bugu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakū, maama igui deko pāmu, bugu ajuri sēraturabiri, ooreakōākoa. Irasiriro igui deko, ajuride kōmoko.

³⁸ Irasirirā maama igui dekore maama ajurigue diriro gāamea.

³⁹ Masaka igui deko pāmurĩrē ĩirirā, maama igui dekore gāamebirikuma, maama buerire péduaberosū. “Igui deko pāmudea gapu, maama igui deko nemorō ōāa”, āriñurā, āriyupu Jesús ĩgūsārē.

6

Siñajārĩnu āārimakū, Jesús buerā trigo yerire tūrĩdea
(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

† 5:27 Levĩ pe wāi opayupu. ĩgūta Mateo wāikuyupu.

¹ Gajina, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, Īgū buerā trigo yerire tārī koro baawāgāñurā*.

² Īgūsā irasirimakū Īārā, surāyeri fariseo bumarā Īgūsārē sērēñañurā:

—¿Nasirirā siñajārīnurē moādorebirikeremakū, irasū yāri musā? ārīñurā.

³ Jesús Īgūsārē yujuyupu:

—¿Musā iripoeguema David Īgū merāmarā merā waboagu, Īgū irideare buibiriri?

⁴ Īgū merāmarā merā Marīpuya wiigue ñajāa, Marīpu Īūrō peyari pā duparure baadi āārīmi. Marīpu paia āārīmerārē: “Iri pā duparure baabirikōāka!” āridi āārīmi. David gapu paī āārībirikeregu, irire baagu, Marīpu Īūrō Īgū dorerire tarinugāgū meta iridi āārīmi, ārīyupu.

⁵ Irasū āri odo, āsū ārīyupu doja:

—Yu āārīpererā tīgū āārīsīā, siñajārīnurē masaka gajino Īgūsā iriburire doremasīa, ārīyupu Jesús.

Jesús mojō diiweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajina siñajārīnu āārīmakū, Jesús judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Īgūsārē bueyupu. Iri wiigue sugu masakū diayema mojō gapu diiweredi āārīyupu.

⁷ Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúsre buro Īaduripituya: “Siñajārīnu āārā, irasirirā ĩi mojō diiweredire Īgū taumakū, Īgūrē weresārāra”, āri gūñañurā.

⁸ Jesús Īgūsā gūñarirē Īamasī, mojō diiweredire:

—Wāgāñugā, masaka Īūrōgue ejanugāgū aarika! ārīyupu. Īgū irasū ārīmakū pégu, mojō diiweredi wāgāñugā, Jesús puro ejanugāyupu.

⁹ Īgū ejanugāmakū, Jesús gajirā irogue āārīrārē āsū ārīyupu:

—Musārē sērēñaduakoa. ¿Siñajārīnurē Marīpu marīrē ñeenorē iridoreyuri, dārīrē, o ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē? ārīyupu.

¹⁰ Sērēña odo, masaka āārīpererārē Īā, mojō diiweredire ārīyupu:

—Muya mojōrē soeuka!

Īgū irasū ārīmakū pégu, soeyupu. Īgū soeumakū, Īgūya mojō dākōāyuro.

¹¹ Īgū irasirimakū Īārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā buro guañurā: “¿Nasirirākuri marī Īrē?” āri gāme werenīñurā.

Jesús pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū buedoregu pīmurārē beyede

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹² Irinurīrē Jesús ūtāague Marīpure sērēgū waayupu. Irogue iri ñamirē Marīpure sērēboyoakōāyupu.

¹³ Boyoripoe Īgū buerire tayarārē siiu need, Īgūsā watopegue āārīrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ūmarē beyeyupu: “Musārē yaa kerere buegorenaturārē beyepīa”, ārīyupu.

¹⁴ Īsākū āārīñurā: Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta “Pedro” wāiyeyupu Jesús. Simón pagumu Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé†,

¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magū āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. Īgū celote wāikuri bumū āārīyupu.

¹⁶ Gajigu Judas āārīyupu. Īgū Santiago magū āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wāikugu āārīyupu. Īgūta Jesúsre wējēduarāguere Īgūrē ĩmubu āārīyupu.

Jesús wārā masakare buede

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesús iri ūtāague āārādi Īgūsā merā dijija, iri ūtā āārīdijimejārōgue āārīyupu. Īgū beyeanerā, gajirā wārā Īgū buerire tayarā merā āārīyupu. Gajirā wārā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wādiya turo marā Tiro, Sidón marā āārīñurā. Īgūsā Jesús puro Īgū buerire pērā, Īgūsā pūrīrikurire taudorerā ejanerā āārīñurā.

¹⁸ Jesús wātēa ñajāsūnerādere tayyupu.

¹⁹ Īgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakū Īārā, āārīpererā masaka Īgūrē moāñaduñurā.

Jesús usuyari, bujaweridere buede

(Mt 5.1-12)

²⁰ Puru Jesús Īgū buerārē Īā, āsū ārīyupu:

* 6:1 Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Sugu masakū gajiguya poeegue waagū, Īgūya mojōrē merā trigo yerire tārī koro baaburo. Wiirimajī merā diti āābirikōāburo”, āri gojasūdero āārībū. † 6:14 “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magū”, āriduaro yāa. Īgūta Natanael wāikugu āārīdi āārīmi. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siudea kere āārā.

—Marĩpu musā Opu āārĩmi. Irasirirā boporā āārĩkererā, usuyaka!

²¹ Dapagorare musā uaboari merā āārĩrā, pũrũguere yapirākoa. Irasirirā usuyaka!

'Dapagorare buro bujawereri merā orerā, pũrũguere usuyari merā burĩrākoa. Irasirirā usuyaka!

²² Musā yũre āārĩpererā tĩgũrē buremumakũ ĩārā, gajirā musārē ĩāturi doorākuma. Musārē: “Gua merā āārĩmerāta!” ārĩ bėorākuma. Musārē ñerō werenĩrākuma. “Ñerā āārĩma”, ārĩ werewuarākuma. Ĩgũsā irasũ ārĩkeremakũ, usuyari merā āārĩrikuka!

²³ Iripoegue marĩ ñekũsamarā Marĩpuya kerere weredupiyunerārē irasũta iriunanerā āārĩmā. Irasirirā dapagora marā musārē murārōta ñerō irimakũ ĩārā, buro usuyaka! Buro usuyari merā āārĩrikuka! Musā ũmũgasigue waamakũ, Marĩpu ōārĩ wāro wajatari sĩgukumi musārē.

²⁴ Musā i ũmũmarē wārĩ oparā gapu usuyari bokasiāa. Pũrũguere usuyari neō bokabirĩkoa. Irasiriro musārē ñegorāa.

²⁵ Musā dapagorare yapirā, pũrũguere buro uaboarākoa. Usuyari neō bokabirĩkoa. Irasiriro musārē ñegorāa.

'Dapagorare Marĩpuare buridarā, pũrũguere buro bujawereri merā orerākoa. Usuyari neō bokabirĩkoa. Irasiriro musārē ñegorāa.

²⁶ Masaka āārĩpererā musārē: “Ōārā āārĩma”, ārĩkeremakũ, usuyari neō bokabirĩkoa. Iripoegue musā ñekũsamarā Marĩpuare ārĩkatori merā wererimasārē: “Ōārā āārĩma”, āriunanerā āārĩmā.

*Jesús: “Musārē ĩāturirārē maĩka!” ārĩ buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Yũ werenĩrĩrē ōārō pėduripĩrānorē āsũ ārĩ weregũra. Musārē ĩāturirārē maĩka! Musārē doorārē ōārō irika!

²⁸ Musārē: “Ñerō waaburo”, ārĩrārēta ōādoreka! Musārē ñerō ārĩ buridarārēta Marĩpũre Ĩgũsā ōārō āārĩburire sērēbosaka!

²⁹ Sugu masakũ musāya wayupārārē pámakũ, gajipārē gapudere pádoreka! Musāya surĩro wekamañerē ĩmamakũ, musāya camisadere sĩka!

³⁰ Āārĩpererā musārē gajino sērērānorē sĩka! Sugu masakũ musā oparire āĩamakũ, ĩgũrē: “Wiaka!” ārĩbirikōāka!

³¹ Gajirā musārē ōārō irimakũ gāamerōsũta musāde ĩgũsārē ōārō irika!

³² Musārē maĩrā ditare maĩmakũ ōābea. Musā irasũ maĩrĩ wajamāa. Gajirā, ñerā āārĩkererā, ĩgũsārē maĩrārē maĩkuma.

³³ Musārē ōārō irirā ditare ōārō irimakũ ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerāde ĩgũsārē ōārō irirārē ōārō irikuma.

³⁴ Gajirārē wayurā ĩgũsārē: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” ārĩmakũ ōābea. Musā irasiriri wajamāa. Ñerō irirāde gajirā ñerārē wayukuma. Ĩgũsā wayuadeare: “Āārĩpereri wiarākuma doja”, ārĩ gũñakuma.

³⁵ Irasirirā ñerā irirosũ iribirikōāka! Musārē ĩāturirādere maĩka! Ĩgũsārē ōārō irika! Ĩgũsārē wayurā, musā wayuadeare: “Wiaka doja!” ārĩbirikōāka! Irasirirā wārĩ ōārĩ wajatari bokarākoa. Marĩpu āārĩpererā nemorō turagu pũrā āārĩrākoa. Masaka Marĩpũre usuyari sĩbirikeremakũ, ĩgũsārē bopoñarĩ merā ĩāmi dapa. Ñerā āārĩkeremakũ, ĩgũsārē irasũ ĩāmi dapa.

³⁶ Irasirirā musāde Musāpu ũmũgasigue āārĩgũ masakare bopoñarĩ merā ĩārōsũta gajirārē bopoñarĩ merā ĩāka!

*Jesús: “Gajirārē: Ñerā āārĩma’, ārĩ werewuabirikōāka!” ārĩ buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)*

³⁷ Gajirārē: “Ñerā āārĩma”, ārĩ werewuabirikōāka! Musā werewuabirimakũ ĩāgũ, Marĩpu musārē: “Ñerā āārĩma”, ārĩ ĩābirikumi. Gajirā musārē ñerō irimakũ ĩārā: “Marĩpu ĩgũsārē wajamoāburo”, ārĩbirikōāka! Musā irasũ ārĩbirimakũ, Marĩpu musārē: “Wajamoāgũra”, ārĩbirikumi. Gajirā musārē ñerō irideare kātika! Musā kātimakũ, Marĩpũde musā ñerō irideare kātigukumi.

³⁸ Gajirārē sĩka! Musā sĩmakũ, Marĩpu musārē wārĩ ōārĩ sĩgukumi. Ajuro wārĩ ajuro gajino uturiri ajuro ōārō ñadiuadea ajuro irirosũ sĩgukumi. Musā gajirārē sĩderopata Marĩpu musārē sĩgukumi, ārĩyupu Jesús.

³⁹ Irasũ ārĩ odo, keori merā wereyupu doja:

—Sugu masakũ koye ĩābi gajigu koye ĩābire tũādupiyuwāgamasĩbirikumi. Ĩgũsā pėrāgueta maarē ĩāmerā gobegue meēñajākōākuma.

⁴⁰ Sugu buerimasā ĩgũ buerā nemorō masĩkumi. Ĩgũ buerāde ĩgũ buederosũ buepeosĩā, ĩgũsārē buedi masĩderosũta ĩgũsāde masĩrākuma.

⁴¹ 'Musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū ñetariri āārīrīrē gūñabirikererā, musāyagu ñerō iridea, koyerugue nikūyegā oparosū āārīrīrē: “Ñegorāa”, āri gūñāa.

⁴² Irasirirā musā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū āārīrā, musāyagure ĩgūya koyerugue āārīrī nikūyegārē: “¿Āibéosi?” ārīmasībea. Musā ñerō iririkurā, irikatorikurā āārā. Musāya koyerugue āārīrī turu gapure āibéoparoriro irirosū musā ñerō iririre piripurorika! Irasiri odo, musāyagure: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” āri masīa, āriyupu Jesús.

Jesús yukure duka merā ĩāmasīsūa, āri buedea
(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Irasū āri odo, gaji keori merā wereyupu doja:

—Yuku ōādi ñerī dukakubirikoa. Yuku ñedide ōārī dukakubirikoa.

⁴⁴ Āārīpereri yukure duka merā ĩāmasīsūa. Poragu higo wāikurire dukakubirikoa. Ņaagūde ĩguire dukakubirikoa.

⁴⁵ Irasirigu sugu masakū ōāgū, yuku ōārī dukakudi irirosū āārīmi. Īgū gūñarīgue ōārī gūñarī opasīā, ōārīrē yāmi. Gajigu ñegū, ĩgū gūñarīgue ñerī gūñasīā, ñerīrē yāmi. Marī gūñarīgue gūñarōsūta werenīrākua. Irasirirā masaka ñerī gūñarī oparā, ñerī werenīrākuma. Ōārī gūñarī oparā gapu ōārī werenīrākuma.

Jesús pe wii keori merā buedea
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Nasirirā musā yure: “Yu Opu āārā mu”, ārīkererā, yu dorerire neō iriberi?

⁴⁷ Sugu yu puru eja, yu werenīrīrē pēduripī, puru yu dorerire irigu, āsūpero irigu irirosū āārīmi.

⁴⁸ Sugu ūtāyegue ūkūārī goberi māñāāa, wii ōārō nugūdi irirosū āārīmi. Puru dia wāro yura, ĩgūya wiiguere deko ūma meētūkeremakū, neō mirūabirikoa.

⁴⁹ Yu werenīrīrē pēkeregu, yu dorerire iribi gapu sugu ĩmparogue wii iridi irirosū āārīmi. Dia wāro yuraro, ĩgūya wiire ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmopereakōākoa, āri wereyupu Jesús masakare.

7

Jesús surara opure moāboegure taudea
(Mt 8.5-13)

¹ Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupu.

² Iroguere romano marā surara opu āārīyupu. Īgārē moāboegu sīrīgū kōmori purogāgue āārīyupu. Surara opu ĩgūrē buro maīyupu.

³ Irasirigu, Jesús iridea kerere pégu, judío masaka marārē Jesús purogue iriuyupu, ĩgārē moāboegure taugu aaridoregu.

⁴ Īgūsā Jesús purogue ejarā, ĩgūrē turaro merā āsū āri sērēñurā:

—Surara opu guare mu puru iriuadi, ōāgū āārīmi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka!

⁵ Īgū judío masakū āārībirikeregu, marīya nikū marārē buro maīmi. Īgūta ĩgūya niyeru merā gua nerērī wiire moādoremi. Irasirigu ĩgūrē iritamuka! ārīñurā.

⁶ Irire pégu, Jesús ĩgūsā merā waayupu. Surara opu, ĩgūya wii puru ĩgūsā ejawāgārimakū ĩāgū, ĩgū merāmarārē Jesúre āsū āri weredoregu iriuyupu:

—Yu Opu, marē garibonemodubirikoa. Yu ubu āārīgū āārīsīā, yaa wiire mu ñajārimakū, buro gūyasīrīkoa.

⁷ Irasirigu yude mu purogue waabea. Mu werenīrī turari merā yure moāboegure: “Sīrīrī tarika ĩgūrē!” ārīmakū tarīgukumi.

⁸ Gajirā oparā yure dorema. Yude gajirā surarare dorea. Yu sugure: “Waaka!” ārīmakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārīmakū, aarīmi. Yu, yure moāboegure: “Ire irika!” ārīmakū, irire yāmi, ārika Jesúre! āri iriuyupu.

⁹ Īgū weredoreadeare ĩgūsā weremakū pégu, Jesús gukakōāyupu. Īgūrē tuyarārē gāmenugā ĩā, āsū āriyupu:

—Musārē werea. Sīrī surara opu Israel bumū āārībirikeregu, yure buremumi. Israel bumarā watopeguere sīrī irirosū yure buremugārē neō bokajabiribu, āriyupu Jesús.

¹⁰ Īgū irasū ārādero puru, surara opu iriuanerā ĩgūya wiiguge goedujāñurā. Iroguere goedujarā, sīrīgū āārādire tariadiguere bokajañurā.

Jesús wapiweyo magārē masūdea

¹¹ Puru Jesús Capernaugue āārādi Naín wāikuri makāgue waayupu. Īgū buerā, gajirā masakā wārā ĩgū merā waañurā.

¹² Iri makārē ejaripoe iri makā marā, sugu masakū boadire kōāwāgāriñurā Īgūrē yáarā waarā. Īgū wapiwepo magū, sugu āārīgū āārādiyupu. Īgū pago Īgūrē yáamurā merā waamakū, wārā masaka wapikuwāgāriñurā.

¹³ Igore Īgū, marī Opū Jesús buro bopoñarī merā ĩā, āsū āriyupu:

—Orebirikōāka!

¹⁴ Irasirigu Jesús masāpore puro ejanugā, moññayupu. Īgū moññamakū ĩārā, iri porere kōārā dujanugāñurā. Jesús boadire āsū āriyupu:

—Yū murē ārā: “Wāgāñugāka!”

¹⁵ Īgū irasū ārimakū, boadi wāgādo, werenīnugāyupu. Irasirigu Jesús Īgūrē pagore wiayupu.

¹⁶ Irire ĩārā, āārīpererā masaka ĩagukakōññurā. Marīpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari siññurā. Īgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:

—Ī Marīpuya kerere wererimasū, turatarigu, marī watopeguere ejami.

Idere āriññurā:

—Marīpu ĩrē iriññumi Īgūyarārē iritamudoregu, āriññurā.

¹⁷ Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū turo marāde Jesús Īgūrē masūdea kerere pepereakōññurā.

*Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerire tuyarārē Jesús purogue iriudea
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīripoe Īgū buerire tuyarā āārīpereri Jesús irideare Īgūrē wererā waañurā. Juan irire pégu, Īgūsā merāmarā pērārē siiu:

¹⁹ —Jesúre āsū āri sērēñarā waaka! “¿Muta āārīññi Cristo guare taugu aaribu iriayupu, Īgūsā āriññi, o gajigure yūrākuri gua?” āri sērēñarā waaka! āri iriuyupu.

²⁰ Irasirirā, Jesús puro ejarā, Īgūrē āriññurā:

—Juan masakare wāiyerimasū guare murē āsū āri sērēñadoreami: “¿Muta āārīññi Cristo guare taugu aaribu iriayupu, Īgūsā āriññi, o gajigure yūrākuri gua?”

²¹ Īgūsā ejaripoere Jesús wārā pūrīkurārē, wātēa ñajāsūnerārē, koye ĩāmerādere taugu iriuyupu.

²² Irasirigu Jesús āsū āri yujuyupu Juan iriuanerārē:

—Musā ĩārīrē, musā pére, Juārē wererā waaka! Koye ĩābiranerā ōārō ĩāma. Waamasībiranerā waamasīakōāma. Kāmi boanerā yaripereakōāsūama. Gāmiññi pébiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpu masakare tauri kerere weremakū péma.

²³ —Yure buremurīrē piribi, usuyari opagukumi”, āri wererā waaka Juārē! āriyupu Jesús.

²⁴ Īgūsā waadero puru, Jesús Juāyamarē masakare āsū āri werenugāyupu:

—Musā masaka marīroque Juārē ĩārā waarā, gūigure gūñaturabire ĩārā waarā meta irikuyo. Īgū turabi, mirū tāborere wējāpubeorosū āārībemi.

²⁵ Irasū āārimakū, musā Īgūrē iroque ĩārā waarā, ōārī suri sāñagūrē ĩārā waarā meta irikuyo. Ōārī suri sāñarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan Īgūsā irirososū āārībemi.

²⁶ Musā iroque Īgūrē ĩārā waarā, Marīpuya kerere weredupiyurimasārē ĩārā waarā iriyo. Musārē werea. Juan diayeta Marīpuya kerere weredupiyunerā nemorō āārīmi.

²⁷ Marīpuya werenīñi gojadea pūgue gojasūdero āārībū Juan iriburire. Irasirigu Marīpu Īgū magūrē āsū āriññi āārīmi:

Mu waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, mu waaburore āmuyudoregu, āri gojasūdero āārībū.*

²⁸ Musārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugu Īgū nemorō yaamarē masīgū marīdi āārīmi. Irasū āārīkerepuru, sugu Marīpu umugasigie āārīgūyagu gapu Juan nemorō yaamarē masīgū āārīgukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgū āārīkeregu, masīgū āārīgukumi, āriyupu Jesús.

²⁹ Īgū irasū āriññi pērā, āārīpererā masaka, romano marā opure niyeru wajaseabosari-masāde Juan wāiyesūnerā āārīsīā: “Marīpu diayeta irigu āārīmi”, āri masīññurā.

³⁰ Fariseo bumarā, Moisés gojaderie buerimasā gapu Juārē wāiyedorebirinerā āārīsīā, Marīpu Īgūsārē iriduarire gāāmebirīñurā.

³¹ Irasirigu marī Opū Jesús āsū āriññemoyupu:

—Masaka dapagora marā, ¿ñeēmarāno irirososū āārīññi?

³² Majīrā makā dekogue Īgūsā merāmarā merā bira gaguini doanirā irirososū āārīma. Āsū āri gaguinīma: “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. Bajawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, ārīma.

* 7:27 Mal 3.1

³³ Juan masakare wāiyerimasū pā baabirimakū, igui deko pāmudeare iirībirimakū iārā, ĩgūrē: “Wātī űajāsūdi āārīmi ĩ”, āribu musā.

³⁴ Puru yu āārīpererē ĩgū baa, iirimakū iārā: “Baapagu, iirīpagu āārīmi”, āribu. “Romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā merāmu, űerō irirā merāmu āārīmi”, āribu musā yure.

³⁵ Musā yaamarē, Juāyamarē masībirikeremakū, guare masīrā gapu: “Diayeta Marīpu iriunerā āārīma”, āri masīma, āriyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumu Simón wāikuguya wiigue ejadea

³⁶ ĩgū irasū ārādero puru, sugu fariseo bumu Jesúre ĩgūya wiigue baadoregu siuuyupu. Irasirigu Jesús ĩgūya wiigue waa, eja, baari peoro puro eja, doayupu.

³⁷ Sugo nomeō iri makāmo, űerō iririmasō, Jesús fariseoya wiigue baagu ejadea kerere pé, irogue waayupo. Suru borewariruru “alabastro” wāikuri űtāye merā iridirure oārō sūrōrī opadirure āiayupo.

³⁸ Āia, Jesús purupu gapu ejanugāja, igo űerō irideare buro bujawereri merā gūna, ore, Jesús puro meēdoaja, ĩgūya guburi wekare igoya kōdeko meēbejamakū iā, igoya poañapu merā tūkoe bojoyupo. Tūkoe bojo, buremurī merā ĩgūya guburire mimi, igo sūrōrī āiadea merā ĩgūya guburire pípeoyupo.

³⁹ Igo irasirimakū ĩgū, fariseo bumu Jesúre baadoregu siuudi ĩgū basi gūñayupu: “Igo ĩgūya guburire moāñagō űerō iririmasō āārīmo. ĩ diayeta Marīpuya kerere weregu āārīgū, irire masīsiabukumi”, āri gūñayupu.

⁴⁰ Jesús ĩgū gūñarīrē iāmasī, ĩgūrē āriyupu:

—Simón, yu murē gajino wereduakoa, āriyupu.

—Buegu, wereka yure! āriyupu Simón.

⁴¹ ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu ĩgūrē:

—Sugu masakare niyeru wayurimasā āārīkumi. Pērā āma wajamokuma ĩgūrē. Sugu wāri niyeru koeri quinientos moārīnārī wajataropa wajamokumi. Gajigu mērī koerīgā cincuenta moārīnārī wajataropa wajamokumi.

⁴² ĩgūsā pērā, ĩgūsā wajamorīrē wajariri opabirimakū ĩgū, niyeru wayudi ĩgūsārē pērāguereta: “Iropata, musā wajamorī pereburo. Irire kātigukoa”, ārikumi. Irasirimakū, ınī gapu niyeru wayudire buro maikuri? wāro wajamodi, o mērōgā wajamodi gapu, āriyupu Jesús.

⁴³ Simón yujuyupu:

—Wāro wajamodi gapu buro maibukumi, āriyupu.

—Diayeta yujua mu, āriyupu Jesús ĩgūrē.

⁴⁴ Irasū āri odo, Jesús nomeōrē iā, Simōrē āriyupu:

—ıgo yure iriadeare iārī mu? Muya wiigue yu űajājamakū, mu yure yaa guburi koeburire deko sibirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kōdeko merā koe, igoya poañapu merā tūkoe bojoamo.

⁴⁵ Yu oādoremakū, mu yure bokatīrī pábua, mimibirabu. Igo gapu yu űajājadero purugue yaa guburire mimiadeo neō mimiduúbemo.

⁴⁶ Mu gapu yaa dipurure űye oārī sūrōrī merā pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sūrōrī pípeoamo.

⁴⁷ Irasirigu Simón, yu murē werea. Igo űerō iridea wāri āārīkeremakū, yu irire kātia. Yu irasirimakū, yure buro maīmo. Gajigu gapu, yu ĩgū űerō irideare kātimakū: “Yu mērōgāta űerō irideare opāa”, āri gūñasīā, yure sūrūta maīmi, āriyupu Jesús.

⁴⁸ ĩgūrē irasū āri odo, nomeōrē āsū āriyupu:

—Mu űerō irideare kātia yu, āriyupu.

⁴⁹ ĩgū irasū ārimakū pērā, gajirā masaka iri wiigue ĩgū merā baadoregu siuunerā āsū āri gāme werenīñurā:

—ıűeémuno masakū āārīrī ĩ, irasū űerō irideare kātigu? āriñurā.

⁵⁰ Jesús gapu nomeōrē āriyupu doja:

—Yure buremusīā, perebiri peamegue waabodeo tausūsīāa. Irasirigo oārō siñajārī merā waaka! āriyupu.

8

Nome Jesúre iritamudea

¹ Puru Jesús paga makārī marārē, mutā makārīgā marādere Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere weregorenagū waayupu. ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ĩgū merā waañurā.

² Nomedē Īgū merā waañurā. Pūrīkurā āārīnerā Jesūs taunerā nome āārīñurā. Gajirā nome, wātēa ñajānerārē Jesūs béowiusūnerā āārīñurā. Sugo María Magdalena wāikugo āārīyupo. Igo su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā wātēārē Jesūs béowiusūdeo āārīyupo.

³ Gajigo Juana wāikugo, Cuza wāikugu marāpo āārīyupo. Cuza Herodeya wiigwe moāboerimasā opu āārīyupu. Gajigo Susana wāikugo āārīyupo. Gajirā nomede wārā Jesūs merā waañurā Īgū buerire péduarā. Īgūsā nome, Īgūsā opari merā Jesúre, Īgū buerādere iritamūñurā.

Jesús oterimasā keori merā buedea
(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wārā masaka wāri makārī marā Jesūs puro Īgūrē ĩaduārā nerēñurā. Īgūsā wārā nerēmakū, Jesūs i keori merā āsū ārī bueyupu Īgūsārē:

⁵ —Sugu oterimasā Īgūya oteri yerire meésirigu waakumi. Īgū meésiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Masaka iri maague waarā, iro yuriadea yerire karamtúkōākuma. Mirāde iri yerire boka, baapeokōākuma.

⁶ Gaji yeri útayerikurogue yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marīmakū ñaī, boakōākoa.

⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimarīa, oteri gapure wējēkōākoa.

⁸ Gaji yeri oārī nikūgue yurikoa. Iri yeri oārō puri, wāri dukakukoa. Su dupañu cien yerigora dukakukoa, ārīyupu.

Iri keori merā were odo, Īgūsārē turaro merā āsū ārīyupu doja:

—Masā gāmpūrī oparā, yu wererire péduripika! ārīyupu Jesūs masakare.

Jesús buerā Īgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ārī sērēñādea
(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Puru Īgū buerā Īgūrē sērēñāñurā:

—¿Nadsū ārīduaro iriari, guare mu wereadea? ārīñurā.

¹⁰ Jesūs Īgūsārē yujuyupu:

—Marīpu Īgūyarārē doregu āārīñrē iripoegue masībirideare dapagorare musārē masīmakū yāmi. Gajirā gapure keori merā dita buea. Irasirirā Īgūsā Marīpu iririre ĩakererā, ĩamasībirikuma. Īgūyare pékererā, pémasībirikuma.

Jesús oterimasā keori merā Īgū bueadeare: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī wereadea
(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yu iri keori merā bueadea āsū ārīduaro yāa. Iri oteri yeri Marīpuya werenírī irirosū āārā.

¹² Surāyeri masaka Marīpuya werenírīrē pékererā, pémasībema. Maa buriri maa irirosū āārīma. Īgūya werenírīrē péadero puru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeodosū, wātī Īgūsā gūñarigue eja, Īgūsā péadideare ēmapeokōāmi. Īgūsā Marīpure buremubiri, tausūbirikōāburo, ārīgū, irasū yāmi.

¹³ Gajirā masaka útayerikuri yeba irirosū āārīma. Īgūsā Marīpuya werenírīrē usuyari merā pékeremakū, oteri yeri útayerikurogue yuriadero puro, nugūrī marīderosū Īgūsārē waāa. Irasirirā yoawayaripoe buremuadima. Puru Marīpuyare iriduari waja gajirā Īgūsārē ñerō irimakū ĩārā, mata Īgūyare pirikōāma.

¹⁴ Gajirā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Marīpuya werenírīrē pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero puro, pora gapu puritarimarīa, wējēderosū, i umumarē burō gūñarikuma. Irasirirā wāri oparire gūñataria, Īgūsā gāāmerō iriduasiā, Marīpuya werenírīrē kātima.

¹⁵ Gajirā masaka oārī nikū irirosū āārīma. Irasirirā Marīpuya werenírīrē oārō péra, péduripīma. Oārī gūñarīrē oparā, Marīpuyare iriduārā āārīma. Gajirā Īgūsārē ñerō irikere-makū, Īgūyare pirībema. Wāri oārī dukakudiñu irirosū āārīma, ārīyupu.

Jesús sīāgodiru keori merā buedea
(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

¹⁶ Puru gaji keori merā bueyupu doja:

—Masaka sīāgodirure sīāgorā, kōmesoro merā muúpībirikuma. Kārīrō dokaguedere dobo-birikuma. Ūmarō, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā iri wiire ñajārā, sīāgodiru ūjūgorore oārō ĩā, ñajākuma.

¹⁷ Āārīpereri masaka iripoegue masībirideare masīsūrokoa. Masaka ĩāberogue duripideare sīāgoro āārīrōgue ĩamasīrō irirosū masīsūrokoa. Yayedeā irirosū neō āārībirikoa.

¹⁸ Irasirirā Marīpuya werenírīrē péra, oārō pémasika! Irire oārō péduripūgnorē Marīpu wāri pémasīrī sīnemogukumi. Gajigu oārō pébirikeregu: “Masīa yu”, ārī gūñami. Īgū irasū

ārī gūñakeregu, òārō pémasībemi. Īgū pémasiādeare ēmasūgukumi. Irasirigu neō pémasībi dujagukumi pama, āriyupū Jesús.

Jesús pago, Īgū pagupūrā merā Īgūrē ĩāgō ejadea
(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Puru Jesús pago, Īgū pagupūrā merā Īgūrē ĩāgō ejayupo. Masaka wárā Īgū p̄rogue āārīmakū, ejamasībiriypu.

²⁰ Irasirigu sugu irogue āārīgū Jesúre wereyupū:

—Mupo, mu pagupūrā merā murē ĩāduarā, masaka p̄rupugue níama, āriyupū.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārī yujuyupū:

—Marip̄ya werenīrē òārō péduripírā, Īgūyare òārō irityarā, yupo, yu pagupūrā irirosū āārīma, āriyupū.

Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sunu Jesús ditaru t̄rogue āārīgū, Īgū buerā merā doódirugue murīñajāa, Īgūsārē:

—Nāka, ditaru sipārēgue taribujarā! āriyupū.

—Jáu, ārī, waakōāñurā.

²³ Iro taribujagu, Jesús kārīñajākōāyupū. Puru ditarugue bure mirū waayuro. Doódirugue makūrī p̄ñajāa, miūkōādiyuro. Buro goero waayuro Īgūsārē.

²⁴ Irasū waamakū ĩārā, Jesúre yobeñurā:

—Guare buegu, marī mirīmurā yāa, ārī gaguinīñurā.

Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús yobe, mirū, makūrīrē toedoreyupū. Īgū toedoremakū, mirū, makūrī bure waadea toedijapereakōāyuro.

²⁵ Puru Īgū buerārē āriyupū:

—¿Musā yare buremurī opaberi?

Īgūsā gapu gukanerā āārīsīā, ĩāguka, Īgūsā basi gāme sērēñañurā:

—¿Ñeémuno masaku āārīrī ĩi? Īgū mirūrē, makūrīrē toedoremakū toedijakōāa, neō tarinugābea Īgūrē, ārīñurā.

Jesús Gadaramurē wātēa ñajānerārē béowiudea
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Puru Galilea nikū bokatīūrō, Gadara wāikurogue taribujajañurā.

²⁷ Jesús doódirugue āārādi majāñugāmakū, sugu masaku iri makāmu Īgū p̄ro ejanugāyupū. Īgū wātēa ñajāsūdero puru yoakōāyuro. Neō suri sāñabi, wiiguere āārībi, masāgoberi watopegue dita āārīgū āārīyupū.

²⁸⁻²⁹ Wātī masakure wári ñeā meemejānayupū. Irasirirā masaka Īgūrē ñeā, Īgūya mojōrīrē, guburidere kōmedari merā suanadiñurā Īgūrē biadobomurā. Īgū gapu Īgūsā suarikū, tātānokōāyupū. Irasirigu wātī Īgūrē masaka marīrōgue waamakū irinayupū.

Jesús wātīrē: “Wirika mu ñajādire!” āriyupū. Masaku Jesúre ĩāgū, Īgū p̄ro ñadukupuri merā ejamejā, bure gaguinīyupū:

—Jesús, umugasigue marā Opu āārīpererā nemorō turagu magū, ¿nasiribu yári mu yare? “Yure poyarikamakū iribirikōāka!” ārī, bure sērēa, āriyupū.

³⁰ Jesús Īgūrē sērēñayupū:

—¿Ñeému wāikuri mu? āriyupū.

—“Legión” wāikua yu, ārī yujuyupū. “Legión”, ārīrō: “wárā”, ārīduaro yāa. Wárā wātēa ñajāsūdi āārīsīā, irasū wāikuyupū.

³¹ Wātēa masakugue ñajānerā Jesúre:

—Guare bure úkūārī gobegue waadobirikōāka! ārī sērēñurā.

³² Iro utāague wárā yesea āma baarā iriñurā. Īgūsārē ĩārā, wātēa Jesúre sērēñurā:

—Yeseague guare ñajādoreka!

—Jáu, Īgūsāguereta ñajārā waaka! āriyupū.

³³ Īgū irasū ārīmakū, wātēa masakugue āārānerā wirirā, yeseague ñajāñurā. Īgūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuāa, ditarugue meēbia dijāa, mirī boapereakōāñurā.

³⁴ Irasū waamakū ĩārā, yeseare korerimasā gukari merā ūmadujāa, Īgūsāya makā marārē, iri makā turo marādere wererā waañurā.

³⁵ Irire pérā: “¿Naásū waáyuri?” ārī, Jesús p̄ro ĩārā waañurā. Irogue eja, wātēa béowiusūādire bokajañurā. Jesús p̄ro, suriro sāñadi, òārō pémasīrī merā doayupū. Masaka Īgūrē ĩārā, bure gūiri merā ĩāñurā.

³⁶ Wātēārē béowiumakū ĩānerā irogue ejarārē irire wereñurā.

³⁷ Irire pérā, āārīpererā Gadara nikū marā bure gūisīā, Jesúre: “Waaka òōrē!” ārīñurā. Īgūsā waadoremakū pégu, Jesús doódirugue murīñajāyupū.

³⁸ Īgū murīñajāmākū ĭāgū, wātēa béowiusūadi Jesúre:

—Yude mu merā waaduakoa, āri sērēadiyupu.

Jesús gapu ĭgūrē āriyupu:

—Yu merā waabirikōāka!

³⁹ Muya wiigue goedujaaka! Āārīpereri Marīpu murē ōārī iriadeare weregu waaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, ĭgūya makāgue waakōāyupu. Irogue eja, Jesús ĭgūrē ōārī iriadeare āārīpererā ĭgūya makā marārē wereyupu.

Jesús Jairo magōrē, gajigo nomeō ĭgūya surīro moññagōrē taudea

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Jesús Gadara nikūgue āārīripoe wārā masaka Galilea nikūgue ĭgūrē yūrā iriñurā. Irasirirā, ĭgū taribujajamakū ĭārā, buro usuyari merā bokafiriñurā.

⁴¹ Iripoeere sugu judío masaka nerērī wii opu Jairo wāikugu Jesús parogue ejayupu. Eja, Jesúya guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, ĭgūrē: “Yaa wiigue waaka!” āri, buro sērēyupu.

⁴² Īgū magō buro sirīgō kōmorī parogāgue āārīyupu. Igo sugota āārīyupu. Pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori opayupu. Jesús Jairoya wiigue waamakū, wārā masaka ĭgūrē kñarōgā tuuyañurā.

⁴³ Īgūsā watopegue sugo nomeō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā pūrīrikugue āārīyupu. Irasirigo igo opadea niyerure kūrirmasārē wajari peremejākōāyupu. ĭgūsā kūrikeremakūta, igo pūrīrikuri neō taribiriyuro.

⁴⁴ Jesús iro waamakū ĭāgō, ĭgū purupu gapu waa ejanugā, ĭgūya surīro yuware moññayupu. Igo moññamakūta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

⁴⁵ Irasirigu Jesús sērēñayupu:

—¿Noā yare moññari? āriyupu.

Āārīpererā: “Gua neō moññabea”, āriñurā.

Pedro, ĭgū merāmarā merā:

—Guare buegu, ¿nasirigu irasū āri sērēñari? Masaka wārā kñarōgā tuuyama murē, āriñurā.

⁴⁶ Jesús gapu ĭgūsārē āriyupu:

—Sugo nomeō moññañumo yare. Igo moññamakū, yu turari merā igo pūrīrikurire tauayo. Irire masīa yu, āriyupu.

⁴⁷ Īgū irasū ārimakū pégo: “Yu iriadeare masīmi”, āri gūña, buro gūi naradari merā ĭgū guburi puro ñadukupuri merā ejamejāja, āārīpererā péuro Jesúre: “Yu muya surīrore moññamakūta yu pūrīrikuadea tariakōāba”, āri wereyupu.

⁴⁸ Jesús igore āriyupu:

—Mu yare bremurī opāa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa. Hsuyari merā waaka! āriyupu.

⁴⁹ Jesús irasū āārīripoe sugu masaku Jairoya wii āārādi ejayupu, Jairore weregu ejagu:

—Mu magō kōmoakōāmo. Marīrē buegure garibonemobirikōāka! āriyupu.

⁵⁰ Īgū irasū ārimakū pégu, Jesús Jairore āsū āriyupu:

—Gūibirikōāka! Bremurī opaka yare! Mu magō tarigokumo, āriyupu.

⁵¹ Irasirigu Jairoya wiigue eja, gajirārē ñajādorebiriyupu. Pedrore, Juārē, ĭgū tīgū Santi-agore, boadeo pagusāmarā ditare siu ñajāyupu.

⁵² Īgūsā ñajājaripoeere āārīpererā iri wiigue āārīrā buro orerā iriñurā. Jesús āriyupu ĭgūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yāmo.

⁵³ Īgū irasū ārimakū pérā, oreanerā gapu ĭgūrē buriñurā. “Igo boadeare masīa gua”, āri gūñañurā.

⁵⁴ Jesús gapu boadeo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore āsū āriyupu:

—Majīgō, wāgānugāka!

⁵⁵ Īgū irasū ārimakū, igoya yujupūrā goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupu. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” āriyupu.

⁵⁶ Igo okamakū ĭārā, igo pagusāmarā gukatariakōāñurā. Jesús igore ĭgū masūadeare gajirārē weredorebiriyupu.

9

Jesús ĭgū buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Puru Jesús ĭgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siu neō, ĭgū turarire sīyupu: “Iri turari merā āārīpererā wātēārē béowiumasīrākoa. Pūrīrīdere taumasīrākoa”, āriyupu.

² Irasirigu Īgūsārē Marīpu Īgūyarārē doreri kerere weredoregu, pūrīrikurādere taudoregu āsū āri iriuyupu:

³ —Waarā, gajinorē neō āiābirikōāka! Musā tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji suri musā gorawayuburidere āiābirikōāka!

⁴ Makā ejarā, musā ejadea wiita āārīkōāka! Iri makārē waarāgue iri wiire wirika!

⁵ Gaji makā marā masaka musārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbēokōāka! Īgūsā musārē gāāmebiri waja Marīpu Īgūsārē wajamoāburire masīburo, ārīrā, irasirika! āriyupu Jesūs.

⁶ Īgū irasū āri odoadero puru, waakōāñurā. Irasirirā āārīpereri makārīgue Marīpu masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīrikurādere taugorenarā waañurā.

Juan masakare wāiyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷ Iripoeere Galilea nikū marā opu Herodes āārīpereri Jesūs iriri kerere pēyupu. Gajirā Jesúre masīmerā: “Īgū, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi āārīkumi”, ārīñurā. Herodes gapu irire pēgu: “¿Nasiriro irasū waāari?” āri, buru gūñarikuyupu.

⁸ Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, ārīñurā. Gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, ārīñurā.

⁹ Herodes gapu āsū āriyupu: “Yuta Juārē Īgūya dipurure dititādorebu. ¿Niño gapu āārībukuri iropa wāri werenisūgū?” āriyupu. Irasirigu Jesúre buru iāduadiyupu.

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Jesūs Īgū buerā buedoregu iriunerā goedujarā, Īgūsā irideare werepeokōāñurā Īgārē. Puru Jesūs Īgūsārē masaka marīrōgue Betsaida wāikuri makā turogue siuuyupu.

¹¹ Īgūsā irogue waari kerere pērā, wārā masaka Jesúre tuyañurā. Jesūs Īgūsārē oādore, Marīpu Īgūyarārē doreri kerere wereyupu. Pūrīrikurā Īgārē taudorerārē tauyupu.

¹² Namika āārīmakū, Jesūs buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā Īgū puru eja, Īgārē ārīñurā:

—Masakare waadoreka! Ōō puru āārīri makārīma wiirigue Īgūsā kārīri, baari āmarā waaburo. Ōō marī āārīrōguere neō gajino máa, ārīñurā.

¹³ Jesūs gapu āriyupu:

—Musā Īgūsārē baari sika!

Īgūsā yujuñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaidere pērāta opāa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapu wārāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajarirā waamerā Īgūsārē ejobirikoa, ārīñurā.

¹⁴ Wārā masaka āārīñurā Īgūsā merā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigu Jesūs Īgū buerārē āriyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, Īgūsārē doadoreka! āriyupu.

¹⁵ Irasirirā Īgū buerā Īgū ārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā.

¹⁶ Masaka doaperemakū, Jesūs su mojōma pā duparure, pērā waairē āi, āmugasigue iāmu, Marīpura usuyari sī, irire peayupu. Pea, Īgū buerārē masakare gueredoregu siyupu.

¹⁷ Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Puru Īgūsā baaduāadeare Jesūs buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora seasā utudoboñurā.

Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, āri werede

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)

¹⁸ Gajinu Jesūs Īgū suguta Marīpura sērēgū iriuyupu. Īgū buerā Īgū merā āārīñurā. Irasirigu Jesūs Īgūsārē āsū āri sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū āri gūñarī? āriyupu.

¹⁹ Īgūsā yujuñurā:

—Surāyeri murē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi āārīmi”, gajirā: “Sugu Marīpuya kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi, masādi āārīmi”, ārīma, ārīñurā.

²⁰ Irasū ārīmakū, Jesūs Īgūsārē sērēñayupu:

—Musākoa yure, ¿naásū āri gūñarī? āriyupu.

Pedro āriyupu Īgārē:

—Mu, Marīpu iriudi, Cristo āārā, āriyupu.

Jesús Īgū boaburire werede

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

²¹ Pedro irasū āññirē pégu, Jesús ĩgū buerārē buro turaro merā: “Gajirārē ire werebirikōāka!” āñyupu.

²² Irasū āññi odo, āsū āñyupu doja:

—Yure āññipererā tīgūrē buro ñerō tariro āārā. Judío masaka murā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāamebirisā, gajirārē yure wējēdorerākuma. ĩgūsā yure wējēadero puru, arenu waarō merā Marīpu yure masūgukumi, āñyupu.

²³ Puru āññipererā masakare āñyupu:

—Yure tuyaduarāno ĩgūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyari waja curusague pábiatú, wējēsūmurā irirosū āññikererā, piriro marīrō yure tuyanikōāburo.

²⁴ I umugue ĩgūsāya okari ditare mañāno peregiri peamegue bēosūrākuma. Gajirā gapu yure tuyari waja, masaka ĩgūsārē wējēkeremakū, Marīpu purogue waarākuma, ĩgū merā oārō āññinimurā.

²⁵ Sugu masakū i umumarē āññipereri opakeregu, ĩgū boari puru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, oārīrē neō wajatabirikumi.

²⁶ Masaka yure, yaa kerere guyasirīmakū, yude ĩgūsārē guyasirīgukoa. Yu āññipererā tīgū yu gosesiriri merā, Yupu, ĩgūrē wereboerā oārā gosesiriri merā dupaturi aarigukoa. Irasū aarīgú, yure guyasirīnerārē guyasirīgukoa.

²⁷ Diayeta musārē werea. Surāyeri musā oōgue āññirā, musā boaburi dupiyuro Marīpu ĩguyarārē doregu āññirirē iārākoa, āñyupu Jesús.

*Jesús ĩgū deyori gorawayudea
(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)*

²⁸ ĩgū irasū āññidero puru su mojóma pere gaji mojó ñerū pērēbejarinurī waadero puru, Jesús atāñ wekague Marīpue sērēgū waagú, Pedro, Santiago, Juārē siiu marīayupu.

²⁹ Irogue Marīpue sērēripoe ĩgūya diapu deyori gorawayuakōāyuro. ĩgūya surīro buro borero kumijūrīñe waayuro.

³⁰ Irasū waaripoe ĩgū puro ūma pērā deyoya, ĩgū merā weretamunīñurā. ĩgūsā iripoegue marā Moisés, Elías āññiñurā.

³¹ ĩgūsāde gosesiriri merā deyoañurā. Iripoegue: “ĩgūrē āsū waarokoa”, āññiderosūta Jerusalégue ĩgū boaburire Jesús merā wereniñurā.

³² Pedrosā buro wujakukererā, kārīrō marīrō Jesús gosesiririre, ĩgū merā āññirārē iāññurā.

³³ Moisés, Elías Jesús puro āññanerā waaripoe Pedro āñyupu:

—Guare buegu, marī oōgue āññimakū oātariduāa. Irasirirā ñe wiiġā irirāra. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, āñyupu.

ĩgū irasū āññikereguta, ĩgū āññirirē neō pémasibiryupu.

³⁴ ĩgū irasū āññipoe su yebo ĩmikāyebo túbiayuro ĩgūsārē. Iri ĩgūsārē túbiamakū, buro gūñiñurā.

³⁵ Marīpu ĩmikāyebo poekague āsū āññi werenimakū péññurā:

—Ī yu magū, yu beyedi āññimi. ĩgūrē oārō péka! āñyupu.

³⁶ Marīpu wereniadero puru, Jesús ditare iāññurā. Pedrosā gapu Jesús i nikūgue āññirīñurārē neō sugu masakare ĩgūsā iādeare werebiriñurā.

*Jesús sugu majīgūrē wātī ñajāsūdire taudea
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)*

³⁷ Gajinu gapu ĩgūsā atāugue āññanerā dijjadero puru, wārā masaka Jesúre bokatīññurā.

³⁸ Sugu masakū ĩgūsā watopegue āññigú turaro merā āñyupu:

—Guare buegu, yu murē buro sērē. Yu magū suguta āññīgūrē bopoñarī merā iāka!

³⁹ Wātī ĩgūrē ñeā, gūñaña marīrō gaguini, naradamakū irinami. Irasirigu majīgū ĩgūya disigue sūmu wirisūnami. Wātī ĩgūrē buro ñerō tarimakū irinami. ĩgūrē neō piridubemi.

⁴⁰ Mu buerārē wātīrē buro bēowidoreadabu. ĩgūsā neō bokatībira, āñyupu.

⁴¹ Jesús yujyupu:

—Musā dapagora marā, yure buremurī opamerā, diayemarē neō pémasimerā āññā. ¿Noópa yoaripoe musā merā āññigukuri? ¿Noópa yoaripoe musā yure buremubirire gūñaturagukuri? āñyupu. Irasū āññi odo, wātī ñajāsūdi pagure:

—Mu magārē āññika! āñyupu.

⁴² Majīgū Jesús puro waa ejanugāmakū, wātī ĩgūrē yebague túmeépikōāyupu. ĩgūrē dupaturi buro naradamakū iriyupu. Jesús gapu wātīrē: “Majīgūrē wirika!” āññi, tauyupu. Irasiri odo, ĩgūrē pagure wiayupu.

⁴³ Masaka āññipererā Marīpu wari turari merā iririre iārā, iāgukakōāññurā.

*Jesús dupaturi ĩgū boaburire weredea
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)*

Īgūsā āārīpererā Jesūs iriadeare: “Ōātaria”, āri gūñaripoeta Jesūs Īgū buerārē ārīyupu:
 44 –Yu musārē wererire ōārō pēduripika! Kātibirikōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, ārīyupu.

45 Īgūsā gapu Īgū irasū ārīrīrē ōārō pémasībiriñurā. Marīpu Īgūsārē irire pémasīmākū iribiriyupu dapa. Irasirirā Jesūre gūirā: “¿Naásū āriđuagu iriari, mu irasū ārigū?” āri sérēñabiriñurā.

Jesūs sugu gajirā nemorō āārīgūyamarē weredeā
 (Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

46 Pupu Īgū buerā āsū āri guaseonugāñurā: “Marī watopere, ¿noā marī āārīpererā nemorō āārīrī?” ārīñurā.

47 Jesūs Īgūsā gūñarīrē iāmasikōāyupu. Irasirigu sugu majīgūrē Īgū puro āinū, ārīyupu:

48 –Sugu yaagure, i majīgū irirosū āārīgūrē ōārō bokatīrīñeāgi, yudere bokatīrīñeāmi. Yure ōārō bokatīrīñeāgi, yure iriudidere bokatīrīñeāmi. Sugu musā watopemu: “Gajirā nemorō āārībea”, āri gūñagū, gajirā nemorō āārīmi, ārīyupu.

Jesūs: “Marīrē iāturibi, marī merāmū āārīmi”, āri weredeā
 (Mr 9.38-40)

49 Pupu Juan Jesūre ārīyupu:

–Guare buegu, sugu masaku mu wāi merā wātēārē: “Wirika musā ñajādire!” āri béowiumakū iābu. Īgū, marī merāmū āārībirimakū iārā, Īgūrē: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārābu, ārīyupu.

50 Jesūs gapu ārīyupu:

–Kāmutabirikōāka Īgārē! Sugu marīrē iāturibi, marī merāmūta āārīmi, ārīyupu.

Jesūs Santiagore, Juārē weredeā

51 Pupu Jesūs āmugasigie mūrīaburi dupiyuro ejawāgāriripoe: “Jerusalēgue waagura”, ārīyupu.

52 Īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āārīrī makāgue Īgū kārīburore āmayudoregu iriuyupu.

53 Samaria marā gapu judio masaka merā gāmesuribirisā, Jesūs Jerusalēgue waaburire péra, Īgūrē bokatīrīñeāduabiriñurā.

54 Jesūs buerā Santiago, Juan Samaria marā Īgūrē bokatīrīñeāduabirimakū iārā, āsū ārīñurā:

–Gua Opu, ¿iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi iriderosū, āmugasima peamerē diju, Īgūsārē wējēdoremakū gāāmekuri? ārīñurā.

55 Īgūsā irasū ārīmakū pé, Jesūs Īgūsārē gāmenugā, iā, ārīyupu:

–Irasū ārībirikōāka! Musārē irasū werenimākū irigare masībea. Musā werenirī Ōāgū deyomarīgū wereri āārībea.

56 Yu āārīpererā tīgū masakare béogu aaribiribu. Īgūsārē taugu aarigū iribu, ārīyupu. Irasū āri odo, gajī makāgue waakōāyupu doja.

Gajirā Jesūre: “Murē tuyadūakoa”, ārīdeā
 (Mt 8.19-22)

57 Īgūsā maague waamakū, sugu masaku Īgūsā puro eja, Jesūre ārīyupu:

–Yu Opu, mu noō waarō murē tuyagura, ārīyupu.

58 Jesūs Īgūrē yujuyupu:

–Makānū marā diayéa Īgūsā kārīrī toreri opama. Mirāde Īgūsā kārīrō opama. Yu āārīpererā tīgū gapu kārīrō opabea, ārīyupu.

59 Pupu Jesūs gajigure ārīyupu:

–Nāka, yu merā!

Īgū gapu yujuyupu:

–Yu Opu, yupu boamakū Īgūrē yāa odo, murē tuyagura, ārīyupu.

60 Jesūs Īgūrē yujuyupu:

–Yure baremumerā, boanerā irirosū āārīrāta boanerārē yāaburo. Mu gapu Marīpu Īgūyarārē doreri kerere weregu aarika! ārīyupu.

61 Gajigu Jesūre ārīyupu:

–Yu Opu, murē tuyagura. Yu murē tuyaburi dupiyuro yaa wii marārē seretugu waadūakoa dapa, ārīyupu.

62 Jesūs Īgūrē ārīyupu:

–Sugu masaku moānugāgū waadi, moāduabi gāmenugādujāagu, moābirikumi. Marīpu dorerire irituyanugāgū, Īgū gāamerīrē piribi, gāmenugādujāagu irirosū āārīkumi. Irasirigu Marīpuyare ōārō irituyabirikumi, ārīyupu.

10

Jesús setenta y dos igū buerārē iriudea

¹ Puru marī Opu Jesús gajirā setenta y dos ūmarē beye, pērā dita dukawa, igūsārē āārīpereri igū waaburi makārīguere

² āsū ārī iriuyupu:

—Wārā masaka Marīpuyare neō pémerā, poeague oteri duka buribejadea irirosū āārīma. Igūsārē Marīpuyare weremurā gapu, iri pooere moārīmasā irirosū mērāgā āārīma. Irasirirā marī Opure: “Gajirā muyare weremurārē iriuka!” ārī sērēka!

³ Musāde Marīpuyare wererā waaka! Oveja majrārē makānū marā diayēa watopegue irirosū yu musārē űērā āārīrōguere iriua, Marīpuyare weredoregu.

⁴ Musāya ajuri, niyeru āibirikōāka! Gubu surī, musā sānarī merā dita waaka! Maague masakare bokajarā, ōādore yoaripoe weretamunībirikōāka!

⁵ ‘Su wiino űajārā, iri wii marārē: “Marīpu musārē siñajārī sīburo”, ārī ōādorepurorika!

⁶ Iri wii marā Marīpu siñajārī sīrīrē opaduarā musārē ōārō bokatīrīñēārā, Marīpu siñajārī sīrī merā ōārō āārīrikurākuma. Musārē gāāmemerā, i siñajārī merā āārībirikuma.

⁷ Musā ejadea wiita dujaka! Iri wii marā musārē ejorire baa, iirīka! Sugū moārīmasū Igū moārī waja keoro wajatakumi. Musā Marīpuyare buerā, moārīmasā irirosū āārā. Musārē iri wii marā ejori, musā Igūsārē Marīpuyare bueri waja āārā. Irasirirā gaji wiirigūe āārīgorenabirikōāka!

⁸ Musā su makāgue ejarā, iro marā musārē ōārō bokatīrīñēā, Igūsā baari ejomakū, ōārō baaka!

⁹ Iri makā marā pūrīrikurārē tauka! Āsū ārī wereka: “Mérō duyāa, Marīpu doreri musā purogue aariburo”, ārīka!

¹⁰ ‘Gaji makāgue musā ejamakū, iro marā musārē bokatīrīñēābirimakū, wiriwāgārā, āsū ārīka Igūsārē:

¹¹ “Musāya makāma nikūwera guaya guburire tuadeare mojēbéoa. Musā guare gāāmebiri waja Marīpu musārē wajamoāburire masīmakū irirā, irasū yāa. Ire ōārō pémasīka! Musā guare gāāmebirikeremakū, mérō duyāa, Marīpu doreri aariburo”, ārīka Igūsārē!

¹² Musārē werea. Marīpu āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, musārē gāāmebirinerārē Sodoma marārē wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, ārīyupu Jesús.

Jesús makārī marārē igūsā igūrē buremubirire weredeā

(Mt 11.20-24)

¹³ Puru Jesús gaji makārī marārē āsū ārīyupu:

—Musā Corazin marā, Betsaida marāde űērō tarirākoa. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, musā iūrō Marīpu Igū turari merā iri iűurōsū iri iűumakū iārā, Igūsā űērō irideare piribonerā āārīmā. Igūsā űērō irideare buro bujawererire iűurā, bujawererī surī sāña, niűikurogue doabonerā āārīmā. Igūsā űērō irideare piri, ōārī gapure iribonerā āārīmā. Musā gapu Marīpu turari merā iri iűurīrē iākererā, musā űērō iririre neō piribeā.

¹⁴ Irasirigū musārē werea. Marīpu Igū āārīpererā űērārē wajamoārīnu ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō musārē wajamoāgukumi.

¹⁵ Musā Capernaum marā: “űmugasigūe űurīārākoa”, ārī gūñadāa. Iroguere neō waabirīkoa. Boanerā āārīrōgue bēodijusūrākoa, ārīyupu.

¹⁶ Irasū ārī odo, Igū buerārē ārīyupu:

—Musā wererire pēduripīrāno yu wereridere pēduripīma. Musārē gāāmemerāno yudere gāāmebema. Yure gāāmemerāno yure iriuidere gāāmebema, ārīyupu.

Jesús setenta y dos iriunerā goeada

¹⁷ Puru Jesús setenta y dos iriunerā buro usuyari merā goejaurā:

—Gua Opu, wātēārē mu dorero merā, mu wāi merā gua bēowiumakū, ōārō yujuama, ārīñurā.

¹⁸ Jesús ārīyupu Igūsārē:

—Bupu miārō irirosū wātēa opu Satanás űmugasigūe āārādi, yurimadjarimakū iābu.

¹⁹ Ōārō péka! Yu musārē turari sību, āñarē, korebabare kurapeo, āārīpereri wātī turaridere neō űērō irisūrō marīrō tarinūgāburo, ārīgū.

²⁰ Musā wātēārē wiridoremakū Igūsā ōārō yujuadeare usuyabirikōāka! Musā Marīpuyarā āārīmakū, űmugasigūe musā wāi gojatūsūdero āārībū. Iri gapure usuyaka! ārīyupu.

Jesús Igū Pagure usuyari sīdea

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Igū irasū āārīpoe Ōāgū deyomarīgū Jesúre buro usuyamakū iriyupu. Irasirigū Jesús Igū Pagure āsū ārīyupu:

—Au, yu murē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīa. Mu umugasi marā, i nikū marā Opū āārā. Irasirigu: “Masitarinugārā, āārīpererire pēmasīa”, āri gūñarārē moyare masīmakū iribeā. Majīrā irirosū murē būremurā gapure moyare masīmakū yāa. Au, irasūta āārā. Mu gāāmederosūta usuyari merā irasū yāa, āriyupu.

²² Puru masakare āriyupu:

—Yupu yare āārīpereri irimasīrē sīmi. Neō sugu masakū yu āārīkūrere masībemi. Yupu dita masīmi. Neō sugu masakū Yupu āārīkūrere masībemi. Yu dita masīa. Yu ĩgūrē masīdorerāde ĩgūrē masīma, āriyupu.

²³ Irasū āri odo, ĩgū buerārē ĩā, ĩgūsā ditare āsū āriyupu:

—Musāya koye merā yare ĩāa. Irasirirā usuyāa.

²⁴ Musārē werea. Wārā iripoegue marā Marīpūya kerere weredupiyunerā, irasū āārīmakū oparā iripoegue āārīnerā musā dapagora ĩārīrē ĩaduānerā āārādīma. Irīre ĩaduakererā, ĩābirīnerā āārīmā. Musā dapagora pērīre pēduakererā, pēbirīnerā āārīmā, āriyupu.

Jesús ōāgū Samariamū keori merā weredeā

²⁵ Puru sugu Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iriduagu wāgānugā, ĩgūrē āsū āri sērēñayupu:

—Buegu, ĩñeēnorē yare iriro gāāmerī, umugasigūe perebiri okari opabu? āriyupu.

²⁶ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—ĩNaāsū āri gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mu irire buegu, ĩnaāsū péñarī? āriyupu.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ĩgūrē yujuyupu:

—Āsū āri gojasūdero āārībū: “Marīpu mu Opure būro maīka! Mūya yujupūrā merā, mu āārīkūrī merā, mu turarī, āārīpereri mūya gūñarī merā ĩgūrē maīka! Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrādere maīka!” āri gojasūdero āārībū, āriyupu.

²⁸ Irīre pégu, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Dīayeta yujua mu. Irīre irīgu, umugasigūe perebiri okarīre opagukoa, āriyupu.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmī”, āri gūñamakū gāāmegū, Jesúre sērēñayupu doja:

—ĩNoā āārīrī, yu puro āārīrā? āriyupu.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús keori merā wereyupu ĩgūrē:

—Sugu masakū Jerusalēgue āārādī Jericó waarī maague buāakumi. ĩgū irogue buāamakū, yajarimasā ĩgūrē bokatīrī, ñeā, ĩgū opadea āārīpererire ēmapeo, ĩgūya surīdere túwea, āi, ĩgūrē būro pá, kāmītū, waakōākuma.

³¹ ĩgūsā irasū iriadero puru, sugu paí iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi.

³² ĩgū puru, gajīgu Levīya bumū iri maarē waakumi. ĩgūde ĩgūrē ĩākeregu, yoarogue ĩātariakōākumi.

³³ Puru sugu Samariamū iri maarē waakumi. ĩgūrē ĩāboka, būro bopoñarī merā ĩgūrē ĩākumi.

³⁴ Irasirīgu ĩgū puro waa ejanugā, ĩgūya kāmīrē ūye, ĩgui deko pāmudea merā pīpeo, surī gasirī merā ōmakumi. Ōma odo, ĩgūyagu burro wekague āīpeo, ĩgūrē āīākōākumi. Āīa, su wīi naarīmasā kārīrī wīigūe eja, irogue ĩgūrē korekumi dapa.

³⁵ Gajīnu gapu ĩgūya niyeru penū moā wājataropa iri wīi opure sīkumi. “Ōārō koreka ĩrē!” ārīkumi. “Dupaturī aarīgū, murē wājarīnemogurā ĩrē korerī waja”, ārīkumi, āriyupu Jesús.

³⁶ Irīre were odo, Moisés gojadeare buerimasūrē sērēñayupu:

—ĩNaāsū gūñarī mu irīre pégu? ĩNiño gapu ĩīsā ūrerā watopemu yajarimasā pádire ĩgū puro āārīgūrē irirosū ōārō iriyuri? āriyupu.

³⁷ Moisés gojadeare buerimasū yujuyupu:

—ĩgūrē bopoñarī merā ĩā iritamudī gapu, āriyupu.

ĩgū irasū ārīmakū, Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Mude ĩi bopoñarī merā ĩādi irīderosūta gajīrārē irīgu waaka! āriyupu.

Jesús Marta, Marīaya wīigūe ejadeā

³⁸ Puru Jesús ĩgū buerā merā waa, su makāguere ejayupu. Irī makāguere sugo Marta wāīkugo ĩgūrē bokatīrīñeā, ĩgoya wīigūe ñājādoreyupu.

³⁹ Jesús irī wīigūe ñājāmakū, Marta pagūmo Marīa wāīkugo ĩgūya guburī puro eja doayupu ĩgū werenīrē pēduago.

⁴⁰ Marta gapu āārīpereri ĩgo moārīrē būro gūñarīkuyupu. Irasirīgo ĩgo pagūmo Jesúya guburī puro doamakū ĩāgō, ĩgū puro waa, ĩgūrē āriyupu:

—Gua Opū, yu sugota āārīpererire moāgō irīkōādāa. ĩMu ĩāberi, yu pagūmo yare neō irītamubirimakū? ĩgore irītamudoreka yare! āriyupu.

⁴¹ ĩgo irasū ārīmakū pégu, Jesús yujuyupu:

—Marta, mu wári gajino moārīrē gūñarikua.

⁴² Su wāirēta iriro gāamea marīrē. Marīa i ōārīrē beyemo. Irasirirā, yu werenīrīrē igo pēduamakū, gajirā neō igore irire pirimakū iribirikuma, āriyupu.

11

Jesús Marīpure sērērīrē buedea

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sunu Jesús gajirogue Marīpure sērēgū iriyupu. Īgū sērē odomakū, sugu Īgū buegu āriyupu Īgūrē:

—Gua Opu, Juan masakare wāiyerimasū Īgū buerārē Marīpure sērērīrē buederosū guadere bueka! āriyupu.

² Jesús Īgūsārē āriyupu:

—Marīpure sērērā, āsū ārika:

“Guapu ūmugasigūe āārīgū, āārīpererā murē goepeyari merā buremuburo. Mu āārīpererārē doreri aariburo. Ūmugasigūe marā mu gāamerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

³ Ūmurīku guare baari sika!

⁴ Gajirā guare ñerō irideare gua kātirosūta mude gua ñerō irideare kātika! Gua ñerō iriduamakū kāmutaka!

Ñegū guare ñerī ārimēsārīrē tau kāmutaka!” ārika Marīpure sērērā! āriyupu Jesús.

⁵ Irasū āri odo, keori merā wereyupu Īgūsārē:

—Yu ire weremakū péra, ¿naásū gūñarī musā? Ńami deko āārimakū, sugu masakū Īgū merāmya wiigūe waa, Īgūrē āsū āri sērēkumi: “Yu merāmu, ureru pā duparu sika yure!

⁶ Gajigu yu merāmu yaa wiigūe naagū ejāami. Yu Īgūrē gajino mérō ejorino neō opabirakubu.

⁷ Īgū irasū ārimakū pékeregū, wii poekague āārīgū gapu āsū āri yujukumi: “Yure garibobirikōāka! Makāpurore ōārō biakōāsiabu. Yu pūrā yu merā kārīrāgue yāma. Wāgānugā, murē sīgū waasubirikoa”, ārikumi Īgūrē.

⁸ Ire musārē werea. Īgū merāmu āārīkeremakū, Īgūrē sibirikumi. Sibirikeregū, Īgūrē piriuro marīrō sērēmakū iā, Īgūrē: “Garibonemobirikōāburo”, ārīgū, āārīpereri Īgū gāamerīrē sīkōākumi pama.

⁹ Irasirigu musārē werea. Marīpure sērēka! Musā sērēmakū, sīgukumi. Ōārīrē āmarā, bokarākoa. Wiigūe ñajāduarā oemakū, Marīpu makāpuro tūpā ñajādoregu irirosū musā sērērīrē pégukumi.

¹⁰ Īgūrē sērērānorē sīgukumi. Āmarāno bokarākuma. Wiigūe ñajāduarā oerā irirosū Īgūrē sērēmakū iāgū, Īgūsārē ñajādoregu irirosū Īgūsā sērērīrē ōārō pégukumi.

¹¹ Musā pūrā pārē sērēmakū, ūtāyere sibirikoa. Waai sērēmakūdere āñarē sibirikoa.

¹² Āgābo diu sērēmakū, korebabare sibirikoa.

¹³ Nerā āārīkererā, musā pūrārē ōārīrē sīmasīa. Marīpu ūmugasigūe āārīgū gapu musā nemorō ōārīrē sīmasīmi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgūrē sīgukumi Īgūrē sērērārē, āriyupu Jesús.

Jesúre: “Wātī turari opami”, āri werewuadea

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Puru Jesús wātī masakare werenímasībirimakū irigare béowiugu iriyupu. Wātīrē béowiumakū, werenībiradi wereniakōāyupu. Masaka, Īgū irasirimakū iārā, iāgukakōāñurā.

¹⁵ Gajirā gapu Jesúre āsū āri werewuñurā:

—Īi wātēa opu Beelzebú turaro merā wātēārē béowiumi, āriñurā.

¹⁶ Gajirāde Īgūrē:

—Mu diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ūmugasimarē iri Īmuka! āriñurā.

¹⁷ Jesús gapu Īgūsā gūñarīrē masīsīa, āsū āriyupu:

—Su nikū marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōākuma.

¹⁸ Musā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēārē béowiumi”, āri werewuāa. Yure Īgū turari merā wātēārē béowidoregu, Īgū basi Īgūyarārē béobukumi. Irasirirā Īgūsā basi dukawari gāmekēārā, pereakōābukuma.

¹⁹ Iri irasū āārimakū, musā buerire tayarā gapu wātēārē béowiuā, ¿noā turari merā béowikuri? Musā Īgūsārē: “Marīpu turari merā wātēārē béowiuma”, āra. Irasiriro musā yure werewuari diaye āārībea.

²⁰ Yu gapu Marīpu turari merā wātēārē béowiumakū, Marīpu doreri musā puroguere ejasiāa, āri masīsīa.

²¹ Sugu wii opu turagu āārīpereri mojōkugu, Īgūya wiimarē ōārō koremasīkumi. Gajirā Īgū oparire ēmamasībirikuma.

²² “I mojókusíā, yaa wiire òārò koremasíā”, āri gūñakeremakū, gajigu Īgū nemorò turagu gapu Īgūrē tarinugā, āārīpereri Īgū mojókurire ěmagakumi. Irasirigu Īgū oparire āipeo, Īgū merāmarārē gueregakumi.

²³ Yure gāāmemerā, yure ĩaturirā āārīma. Masakare yure siiu neeōtamumerā, Īgūsārē waasirimakū irirā āārīma, āriyupu.

Jesús, wātī dupaturi masakuguerē űajārīmarē weredea
(Mt 12.43-45)

²⁴ Irasū āri odo, gaji keori merā Īgūsārē wereyupu doja:

–Wātī masakuguerē āārādi wiri, pūru deko marīrōgue Īgū siñajāburore āmagorenagū waakumi. Irore bokabi, āsū āri gūñakumi: “Yu wiridi, yaa wii irirosū āārīmi. Dupaturi yu wiridiguereta goeñajāgura doja”, āri gūñakumi.

²⁵ Irasirigu Īgūguere dupaturi goeñajāgū, gajino marīri wii, òārò āmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi.

²⁶ Irasirigu gajirā wātēa su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarā Īgū nemorò űerārē siiu, Īgūsā āārīpererā merā masakuguerē āārīnikōākumi. Irasirigu masaku Īgū dupiyuro āārīrikudero nemorò űerò āārīkumi, āriyupu Jesús.

Jesús diayema usuyarīmarē weredea

²⁷ Jesús irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue āārīgō gaguiniyupo:

–Murē pūrāku masūdeo usuyatarikumō, āriyupo Jesúre.

²⁸ Jesús gapu ĩgore āriyupu:

–Marīpuya wereniirē pérā, Īgū dorerire irirā gapu òārò usuyarākuma, āriyupu.

Masaka űerā Jesúre Marīpu turari merā iri ĩmudoredea
(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ Pūru Jesús Īgū pūro masaka wārā nerēwāgārīripoe āsū āri wereyupu Īgūsārē:

–Dapagora marā masaka űetarirā āārīma. Yure Marīpu turari merā gajino iri ĩmudorekeremakū, Marīpuya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare weregura.

³⁰ Iripoegue Marīpu Jonārē Nīnive wāikuri makā marārē weredorederosū yure āārīpererā tīgūrē dapagora marā masakare weredoremi.

³¹ Marīpu āārīpererā űerārē wajamoārīnu ejamakū, sugo iripoeguemo Sabā nikū marā opo musā dapagora marārē: “űegorabu”, āriġokumo. Yoaromogue āārīkerego, òōgue i nikūgue aarideo āārīmó, marī űekūsāmarā opu Salomón wāri masīri merā wererire pégo aarigó. Dapagora yu Salomón nemorò masīgū òōgue musā merā āārīkeremakū, musā gapu yu wererire péduabea.

³² Iripoegue Nīnive marā Jonás Marīpuya kerere weremakū pérā, Īgūsā űerò irideare bujawere, Īgūsā gūñarīrē gorawayunerā āārīmá. Dapagora yu Jonás nemorò masīgū òōgue musā merā āārā. Yu Marīpuya kerere werekeremakū, musā űerò iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpu āārīpererā űerārē wajamoārīnu ejamakū, Nīnive marā musā dapagora marārē: “űegorabu”, ārīrākuma, āriyupu.

Jesús masakaya koye siāgodiru irirosū āārīrīrē buedea
(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū āri odo, gaji keori merā wereyupu:

–Masaka siāgodirure siāgorā, deyomarīrōgue duúbirikuma. Dupa kūma dokaguedere pībirikuma. Siāgo, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire űajārā iri siāgodiru boyorore òārò ĩā űajāburo, ārīrā.

³⁴ Musāya koye musāya gūñarīguere siāgodiru irirosū āārā. Musā òārī koye oparā irirosū āārīmakū, musāya gūñarīguere òārò siāgoro irirosū āārā. Irasirirā Marīpuyare masīa. Musā űerī koye oparā irirosū āārīmakū, musā gūñarīguere naĩtīārò irirosū āārā. Marīpuyare masībea.

³⁵ Irasirirā pémasīka, musāya gūñarīgue siāgori, naĩtīārī waabirikōāburo, ārīrā!

³⁶ Musāya gūñarīgue siāgori, naĩtīārò marīrò irirosū āārīmakū, āārīpereri Marīpuyare pémasīrākoa. Irasirirā siāgori boyorogue ĩārōsū òārò pémasīri merā Īgūyare irituyarākoa, āriyupu Jesús.

Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē Īgūsā űerò iririre weredea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús irasū āri òoadero pūru, sugu fariseo bumū Īgūya wiigie baadoregu siuuyupu Īgūrē. Irasirigu Jesús Īgū merā waa, Īgūya wiigie űajāa, eja doayupu Īgū merā baabu.

³⁸ Fariseo bumū gapu judio masaka irinirōsū Jesús baaburi dupiyuro Īgū mojókoebirimakū ĩāgū, ĩāgukakōāyupu.

³⁹ Īgū ĩāgukamakū ĩāgū, marī Opu Jesús Īgūrē āriyupu:

—Musā fariseo bumarā masaka iūrōgue dita òārō irirā, soropa weka gapu dita òārō koeadeapa irirosū āārā. Irasirirā gajirāyare yajaduārā, ñerī ditare iriduārā āārisiā, iripa poekague gurari utariro irirosū āārā.

⁴⁰ Irasirirā neō pēmasiḅea. Marīpu, marīya dupure irigu, marī gūñarīdere iridi āārīmi. Ķirire pēmasiḅeri musā?

⁴¹ Musā oparire gajirārē sīrā, òārō gūñarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū āārīrākoa.

⁴² Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā oteri matārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, āārīpereri oteridari dukakurīnogādere sea neeō, keoro dukawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīpuya wiigue āia: “Īgūrē yu sīrī āārā”, ārī, irogue pikoa, Īgū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iriḅea. Marīpure maīḅea. Irasirirā musā oterire Īgūrē sīduuro marīrō diayemadere irika! Marīpure maīrī merā buremuka!

⁴³ Musā fariseo bumarā buro ñerō tarirākoa. Musā nerērī wiiriguere nerērā, òārī doarigüe dita doaduāa. Makā dekogüere masakare musārē goepeyari merā bokatīrī òādoremakū gāāmea.

⁴⁴ Musā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirākoa. Musā masāgoberi irirosū āārā. Irasirirā masaka iri goberi āārīrō weka tāpitariarā, iri goberi poekague āārīrīrē masiḅerosū musā ñerō oparire masiḅema, āriyupu Jesús.

⁴⁵ Īgū irasū ārīmakū pēgu, sugū Moisés gojadeare buerimasū āriyupu Īgūrē:

—Buegu, mu fariseo bumarārē irasū ārīgū, guadere ārī turigu yāa, āriyupu.

⁴⁶ Jesús gapu Īgūrē āsū āriyupu:

—Musāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā gajirārē: “Āsū irika!” ārī, dorerā, Īgūsārē gajino buro nukārī kōātārīrā irirosū āārīmakū yāa. Irasirirā iri dorerire bokatiḅema. Īgūsā musā dorerire bokatiḅirikeremakū, Īgūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ārīrā.

⁴⁷ Irasirirā musā buro ñerō tarirākoa. Iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanūdeare musā āmua. Īgūsārēta musā ñekūsāmarā wējēnerā āārīmā.

⁴⁸ Īgūsā irasū wējēdero purugue, dapagora musā Īgūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, Īgūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanūdeare āmurā. Irasirirā musā Īgūsā wējēdeare: “Ñegorabu”, ārī gūñabea. Musā ñekūsāmarā Marīpuya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū musāde yure gāāmebea.

⁴⁹ Irasirigu iripoegue Marīpu Īgū masīrī merā āsū ārīdi āārīmi: “Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakū iā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iriduārā, noō Īgūsā waarō tuyagorenarākuma”, ārīdi āārīmi Marīpu.

⁵⁰⁻⁵¹ Marīpu i āmurē iriadero puru, Abere Īgū tīgū wējēdi āārīmi. Puru Marīpuya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Puru Zacariadere Marīpuya wiima soepeoro Marīpu āārīrī taribu watopegue wējēnerā āārīmā. Irasirigu Marīpu āārīpererārē Īgūsā wējēdeaja waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵² Musā Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirākoa. Musā Marīpuya masīkererā, musā basi irire iriduabea. Irasirirā gajirārē irire masīduarārē masībirimakū yāa, āriyupu Jesús.

⁵³ Īgū irasū ārādero puru, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde Īgū merā guatariakōāñurā. Irasirirā buro Īgūrē werewua, wāri Īgūrē sērēñanugāñurā.

⁵⁴ Īgū diaye yujubirimakū pērā, Īgūrē weresāduārā, irasiriñurā.

12

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredeaja

¹ Īgūsā irasiriripoe Jesús puro masaka wārā nerēñurā. Īgūsā wārā āārisiā, gāme kuratiānokōāñurā. Jesús Īgū buerārē āsū ārī werenugāyupu:

—Fariseo bumarā irikatorire òārō pēmasīka! Īgūsā irikatorī pā wemasārī morērī irirosū āārā.

² Āārīpereri gajirā iāberogüe irideare, durirogüe irideadere purugüe masīḅurokoa.

³ Musā nañtārōgüe irirosū gajirā pēberogüe werenideare boyorogüe irirosū Marīpu Īgūsārē pēmakū irigukumi. Musā wii poekague yayero werenideadere makā dekogüe gaguinīrōsū gajirārē òārō pēmakū irigukumi.

Jesús: “ĶNoārē güiri merā buremurō gāāmerī?” ārī weredeaja (Mt 10.26-31)

⁴ Musārē yu merāmarārē werea. Musārē wējērā, musāya dupu ditare boamakū irirākuma. Purugüe musārē neō ñerō irinembirikuma. Irasirirā musārē wējēduarārē güibirikōāka!

⁵ Yu musā gopeyari merā güibure weregura. Marīpu gapure güiri merā buremuka! Masakare ĩgūsā okarire emamasīmi. ĩgū emadero puru, ĩgūsārē peregiri peamegue béomasīmi. Irasirirā ĩgū gapure güiri merā buremuka!

⁶ 'Masaka su mojōmarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mērōgā wajakuri koerigārē sīkuma. ĩgūsā mērōgā wajakukeremakū, Marīpu gapu ĩgūsārē oārō koremi. Neō sugare kātibemi.

⁷ Marīpu āārīpereri musā āārīkuriire masīgū, musāya poarire: "Iriku āārā", āri masīpeokōāmi. Irasirirā güibirikōāka! Musā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpu mirārē korero nemorō musārē koregukumi.

*Jesús: "Masakare yure buremurīrē wureka!" ārīdea
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

⁸ 'Musārē werea. Sugu, masaka péuro: "Jesúyagu āārā", āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: "Yaagu āārīmi īi", āri weregukoa.

⁹ Sugu yure masikeregu, masaka péuro: "ĩgūrē masībea", āri weremakū, yu āārīpererā tīgūde Marīpure wereboerā péuro: "Yude ĩgūrē masībea", āri weregukoa.

¹⁰ 'Sugu yure āārīpererā tīgūrē ñerō āri werenimakū, Marīpu kātimasīmi. Ōāgū deyomarīgū gapure ñerō āri werenimakū, neō kātibirikumī.

¹¹ 'Masaka musārē ĩgūsā nerērī wiiri oparā purogue, weresārīrē beyerimasā purogue, o makārī marārē dorerā purogue musārē ĩgūsā weresāmura āimakū: "¿Naāsū yujurākuri, o naāsū ārīrākuri ĩgūsārē?" āri, buro güñarikubirikōāka!

¹² ĩgūsā musārē sērēñamakūta, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā ĩgūsārē wererākoa, āriyupu Jesús.

Jesús: "Wári doebiri oparārē goegorāa", āri weredea

¹³ Puru sugu masaka watopegue āārīgū Jesúre āriyupu:

—Buegu, guapu boagu ĩgū opadeare guare pīmi. Irasirigu yu tīgūrē irire keoro dukawa, yudere sīdoreka! āriyupu.

¹⁴ Jesús gapu ĩgūrē yujuyupu:

—Musāpu pídeare musārē dukawabu āārībea yu, āriyupu.

¹⁵ Irasū āri odo, āārīpererārē āriyupu:

—Pemasīka musā! Doebirire, gajinodere wáro gāāmebirikōāka! Masaka wári oparā, oārī okari gapure opabema, wári opari ditare güñarā, āriyupu.

¹⁶ Irasū āri odo, keori merā weryupu ĩgūsārē:

—Sugu masaka wári doebiri opakumi. ĩgū otedeade wārigora dukakukoa.

¹⁷ Irasirigu ĩgū basi güñakumi: "¿Nasirigukuri? Yaa oteri duka sea duripīburi wii máa", ārikumi.

¹⁸ Puru güñakumi doja: "Āsū irigura. Yu gajino duripīri wii āārīpurorīdea wiire béo, nemorō wári wii irigura. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dukare āārīpereri, yaa doebiridere duripīgura.

¹⁹ Puru yu basi āsū ārigura: 'Wári doebiri opāa. Wári bojorima baaburidere opāa. Irasirigu siñajā, baa, iiri, usuyagura', ārikumi.

²⁰ Marīpu gapu ĩgūrē ārikumi: "Mu neō pēmasībi āārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mu boamakū, ¿noā oparākuri mu duripíadeare?" ārikumi.

²¹ Irasūta waarākuma, masaka ĩgūsāya doebiri ditare güñarā. ĩgūsāya āārīburi ditare güña, wári doebirire duripírākuma. Irasirikererā, Marīpure güñamerā, ĩgū iūrōrē boporā iirosū āārīrākuma, āriyupu Jesús.

*Jesús, Marīpu ĩgū pūrārē korerimarē buedea
(Mt 6.25-34)*

²² Puru Jesús ĩgū buerārē āsū āriyupu doja:

—Irasirigu musārē ire weregura. Musā āārīkuriire güñarā: "¿Ñeonorē baarākuri, ñeonorē iirīrākuri, ñeonorē sāñarākuri?" āri, buro güñarikubirikōāka!

²³ Marī okari gapu, baari nemorō wajakua. Marīya dupu, suri nemorō wajakua. Irasiriro musā āārīkuri, musā opari nemorō wajakua.

²⁴ Mirārē güñaka! ĩgūsā baaduarā, otebema. Otedea dukare seabema. Baari duripīri wiiridere opabema. Marīpu gapu ĩgūsārē baari sīmi. Musā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa.

²⁵ Musā buro güñarikuri merā neō mērōgā masānemobirikoa.

²⁶ Musā irasū güñarikuri wajamarikeremakū, ¿nasirirā gajinorē buro güñarikuri? Musā güñarikuri merā āārīpererire neō irimasībirikoa.

²⁷ Makānūma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero, oārī surī sāñarō irirosū deyoa. Musārē werea. Opū Salomón surī oārī sāñadero nemorō iri goori gapū oārī deyoa.

²⁸ Iri goori makānūgue mata puridea goori āārīkeremakū, Marīpū oārī goori deyomakū irikeremakū, mērogā pūru ñāidija pereakōāa. Gajinū gapū peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi āārīkeremakū, Marīpū iri goorire oārī deyomakū yāmi. Iri goorire oārī āārīmakū irirosū nemorō musārē oārō irigukumi. Musā ĩgūrē mērogā buremukeremakū, musārē surī sigukumi.

²⁹ Irasirirā ūmurikū musā baaburire, musā iiriburire buro gūñarikuri merā āamabirikōāka!

³⁰ I ūmū marā Marīpūre burenumerā buro gūñarikuri merā irire āmanikōāma. ĩgūsā irasū āārīkeremakū, Marīpū musā gāāmerīrē masīsiami. Irire musārē sigukumi.

³¹ Irasirirā musā Marīpūre masīrā, ĩgū musā Opū āārīrīrē gāāmeperorika! Musā irasirimakū, musā baa, iiriburire, musā surī sāñaburidere sīwekapeogukumi.

Jesus marī ūmugasigū wajataburire buedea

(Mt 6.19-21)

³² Musā yaarā, mērāgā, oveja su yebo marā irirosū āārā. Irasū āārīkererā, gūbirikōāka! Musāpū ūmugasigū āārīgū ĩgūyarārē dorerogue musā ĩgū merā āārīmakū gāāmeme, ĩgū merā doreburo, ārīgū.

³³ Irasirirā musā oparire duaka! Iri duadea wajare niyerure boporārē sīka! Ūmugasiguemarē gūñaka! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebiri oparosū oparākoa. Irogue wajatarire yajarimasā ñājāa, āimasībirikuma. Buruade baadedebirikuma.

³⁴ Musā i ūmūma ditare: “Opadūakoa”, ārī gūñarā, irire buro maīrākoa. Ūmugasima gapūre: “Opadūakoa”, ārī gūñarā, irire buro maīrākoa.

Jesus i ūmugū dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyudoredea

³⁵ Yū i ūmugū dupaturi aariburi dupiyuro oārō āmuyuanerāgue āārīka! Sīāgodirure sīāgoanerā irirosū yure yūka!

³⁶ Sugū masakū, mojōsuadi pūrogue mojōsuari bosenu waamakū, ĩgūrē moāboerā ĩgū dujariburire yūkuma. ĩgūsā opū ĩgūya wiigū goedujaja, ñājāduagu makāpūrore ĩgū dotemakū pērā, ĩgūrē moāboerā mata tūpākuma. ĩgūsā yūrosūta musāde yū dujariburire yūka!

³⁷ ĩgūsā opū goemakū, ĩgū doreaderosūta irirā, usuyarākuma. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, ĩgūsā opū ĩgūsārē moāboegu irirosū ĩgūsārē: “Baari peoro pūro doarā aarika!” ārīgukumi ĩgūsārē baari ejobu.

³⁸ ĩgūrē moāboerā ĩgū ñami deko āārīmakū, o boyoripoe āārīmakū, ĩgū goeburire oārō yūanerā āārīsīā, usuyarākuma.

³⁹ Ire masīka! Sugū wii opū ĩgūya wiigū yajarimasā ejaburi horare masīgū, ĩgūrē yūkumi ĩgūya wiigū ñājāburire kāmūtabu.

⁴⁰ Irasirirā musāde oārō yūka! Yū āārīpererā tīgū gūñāña marīrō aarigūkoa. Irasirirā yaare iririre neō piriro marīrō yure yūka musā! ārīyupū Jesus.

Jesus pērā moāboerimasā keori merā buedea

(Mt 24.45-51)

⁴¹ ĩgū irasū ārīmakū, Pedro gapū sērēñayupū:

—Gua Opū, i keori merā weregu, ¿gua ditare weregu yāri, o āārīpererārē wereri? ārīyupū.

⁴² ĩgū irasū ārīmakū, Jesus gajī keori merā āsū ārī wereyupū ĩgūsārē doja:

—Sugū moāboerimasū ĩgū opure buremugū oārō pēmasīgū āsū irikumi. ĩgū opū gajirogue waagū, ĩgūrē: “Yaa wii marārē oārō koreka!” ārī pikumi. Irasirigū baaripoe āārīmakū, gajirā moāboerimasārē baarire keoro ejokumi.

⁴³ Irasirigū, ĩgū opū ĩgūya wii goedujajamakū ĩāgū, ĩgū opū doreaderosūta iriadi āārīsīā, oārō usuyakumi.

⁴⁴ Diaye musārē werea. ĩgū irasirimakū ĩāgū, ĩgū opū āārīpereri ĩgūyare ĩgūrē koredoregu pigukumi.

⁴⁵ Gajigū moāboerimasū ñegū gapū āsū irikumi. “Yū opū yoaripoe deyobemi”, ārī gūñagū, gajirā ĩgū opure moāboerārē ūmarē, nomedere ñerō pābira, baa, iirī, mejākumi.

⁴⁶ ĩgū irasiriripoe gūñāña marīrō ĩgū opū goejakumi. ĩgūrē moāboegu gapū: “ĩgū iri hora goegukumi”, ārīmasībirikumi. Irasirigū ĩgū opū goejagu, ĩgū ñerō irideare pēgu, ĩgūrē buro wajamoāgukumi. Marīpūre burenumerārē bēorogue ĩgūrē bēogukumi.

⁴⁷ Irasirigū sugū moāboerimasū ĩgū opū iridorerire masīkeregu, oārō āmubiri, irire neō iribirimakū ĩāgū, ĩgū opū ĩgūrē wajamoā, buro tārāgukumi.

⁴⁸ Gajigu moãboerimasu gapu igu opu iridorerire masibi, irire iribirimaku iãgu, igu opu igure siruwayata taragukumi. Maripu masakare igu iridorerire masimaku yami. Irasirigu oãro masigure igu iridorerire oãro iridoremi. Puru igure masinemomaku irigu, igu iridea nemoro oãrãre iridoremi, ariyupu Jesus.

Jesus: "Masakare game dukawarirakuma", ari werede
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Puru Jesus igusare ariyupu doja:
—Beoadeare peame mera soeborosu i umu mara nero iririre beogu aarigu iribu. Dapagor-agata iri nera aaripererere soebomaku iaduasiadaa.

⁵⁰ Yu nero tarigukoa. Yu nero tariburire guñagu, buro bujawereri mera aaririku. Irasirigu irire tariwerepeogugue buro usuyagukoa.

⁵¹ Musã yure: "Igu i nikugere aarigu, masakare siñajari mera game aaririkumaku irigu aarimi", çari guñari? Irasu aaribe. Musare werea. Masakare igusa basi game dukawarimaku irigu aaribu. Irasirira surayeri yure buremurakuma. Gajira yure buremubirikuma.

⁵² Dapaga mera su wii mara su mojo mara yaa kerere peadero puru, igusa basi game dukawarirakuma. Unera, pera mera, pera, urera mera game iaturirakuma.

⁵³ Surayeri masaka yure buremunugadero puru, gajira yure buremubiridero puru, asu waarakuma. Sugu igu magure iaturigukumi yure buremumaku iãgu. Gajigu igu pagure iaturigukumi. Gajigo igo magore iaturigokumo. Gajigo igo pagore iaturigokumo. Sugo mufekõ igo bepe iaturigokumo. Sugo bepe igo mufekõre iaturigokumo yure buremumaku iãgo, ariyupu Jesus.

Masaka Jesus iririre iãmasibiridea
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Puru Jesus masakare asu ari wereyupu doja:
—Musã abe ñajaro gapu imikayeborire iãra: "Deko merëburo yaa", ara. Musã arãderosuta waãa.

⁵⁵ Sur gapu mera miru aarimaku: "Asirinu aarirokoa", ara. Musã arãderosuta asirinu aãra.

⁵⁶ Musã irikatorikura, i nikumarë, umaromarë iãra: "Oãrina, o ñerina waarokoa", ari masia. Irire oãro masikerã. çnasirira inurire Maripu turari mera yu iri imuri gapure iãra, neo oãro pemasiberi? ariyupu.

Marire iaturigure oãro mera game amudoredea
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Irasu ari odo, asu arinemoyupu doja:

—çMusã diayema iririre ia beyemasiberi dapa?

⁵⁸ Sugu musare weresadumaku, igu mera opara purogue waarã, igure: "Dupaturi irasu iribirikoa", ari game amuka! Musã igure amubirimaku, weresãrere beyerimasugere musare weresagukumi. Puru beyerimasu musare peresu iridoregu, suraraguere wiagukumi.

⁵⁹ Musare werea. Beyerimasu musare wajariidorerire musã wajaripeobirimaku, neo musare wiubirikumi, ariyupu.

13

Jesus masakare: "Musã guñarire gorawayuka!" aridea

¹ Jesus irasu ariripoe gajira igure asu ari wereñura:

—Galilea mara Maripu iuro waibare weje, soepo buremuripoe Pilato gapu igusare wejeyupu. Igu irasu wejemaku, waibu di mera masaka di morëãkõyuro, arñura.

² Igusa irasu arimaku pegu, Jesus ariyupu:

—Pilato wejenerare, çnaasu guñari? çIgusa irasu wejesura, gajira Galilea mara nemoro nera aaridea waja boayuri?

³ Aaribe. Musare werea. Musade nera iririre bujaweremera, musã guñarire gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa.

⁴ Irinugue gajira diecicho masakare Siloë wãkuri wii umari wii igusa weka turidija, tau wejeyuro. çNaasu guñari musã igusare waadeare? çIgusa irasu boarã, gajira Jerusalen mara nemoro nera aaridea waja boayuri?

⁵ Aaribe. Musare werea. Musade nerire bujaweremera, musã guñarire gorawayumerã, boarã, perebiri peamegue waarãkoa, ariyupu Jesus.

Jesus higueraçu duka maridi keori mera werede

⁶ Jesus igusare irasu ari odo, keori mera wereyupu:

—Poee opu ĩgūya poeogee ĩgū otedi higueraḡu wāikūdire opakumi. Sunu: “Dakakakoa”, āri, ĩgū waakumi. Neō bokabirikumi. Duka marĩkoa.

⁷ Bokabirisā, iri poee moāgūrē werekumi: “Īka! Ƴre bojorigora ĩgū dukare āmadāa. Duka maa. Irasirigu irigure pábéokōāka! Duka marĩkerero, gajino oteboaderore kāmutanā”, ārikumi.

⁸ ĩgū irasū ārimakū pégu, ĩgūrē moāboegu āsū ārikumi: “Ƴu opu, i bojorigora tamerārē nĭnaburo dapa. Ƴu irigu purore nikūrē sea odo, waibu gara merā ũjātūnagura.

⁹ Ƴu irasū iriadero puru, gajipoe iriro dukakabukoa. Duka marĭmakū ĩgū, pábéodoreka!” ārikumi, āri wereyupu Jesús.

Siñajārĭnu āārimakū, Jesús dupamutĭrō nĭgōrē taudea

¹⁰ Sunu judĭo masaka siñajārĭnu āārimakū, Jesús ĩgūsā nerērĭ wiigue buegu iriyupu.

¹¹ Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pūrĭrikuḡo āāriyupo. Wātĭ igore dupamutĭrō nĭmakū iriyupu. Irasirigo diaye nĭmasĭbiryupo.

¹² Igo irasū āārimakū ĩgū, Jesús igore: “Aarika!” āri siuyupu:

—Nomeō, mu pūrĭrikuri tausūsĭāa, āriyupu.

¹³ Irasū āriḡata, igore ĩgūya mojōrĭ merā ũapeoyupu. ĩgū ũapeomakūta, diaye nĭyupo. Puru Marĭpure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sĭnugāyupo.

¹⁴ Jesús siñajārĭnu igore taumakū ĩgū, iri nerērĭ wĭi opu ḡapu ĩgū merā guayupu. Irasirigu, masakare āsū āriyupu:

—Semanariku, marĭ moārĭnurĭ, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarĭnurĭ āārā. Irasirĭrā musā pūrĭrikurā taudoreduarā, irĭnurĭrē taudorerā aarika! Dapagāno marĭ siñajārĭnurē irĭnorē irĭbirikōārō ḡāāmea, āriyupu.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pégu, marĭ opu Jesús āsū āriyupu:

—Musā irikotrikurā āārā. Musā wekare, o burrore oparā siñajārĭnu āārĭkeremakū, ĩgūsārē suadeadarire kura, ĩgūsārē deko irĭdorerā āibuāa.

¹⁶ Igore Abraham parāmeō āārĭturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrĭrikumakū irimi. Iro merē siñajārĭnu āārimakū, ĩgore taubirikōārō ḡāāmeadayuri? āriyupu Jesús.

¹⁷ ĩgū irasū ārimakū pērā, Jesúre ĩaturirā āārĭpererā guyasĭrĭperekōāñurā. Gajirā ḡapu āārĭpereri Jesús ōārĭ irĭrĭre ĩārā, usuyañurā.

Jesús mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā weredea
(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Puru āriyupu doja:

—Marĭpu ĩgūyarārē doreri, ĩñeéno irirosū āārĭkuri? ĩñeéno keori merā weregukuri?

¹⁹ I irirosū āārā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū āārā. Iri yegārē sugu masakū ĩgūya poeogee otekumi. ĩgū oteadero puru, yukū wādi irirosū puri, masākoa. Irasirĭrā mirā wārā irigu dupurigue ĩgūsāya surĭ suakuma, āriyupu.

Jesús pā wemasārĭ morērĭ poga keori merā weredea
(Mt 13.33)

²⁰ Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marĭpu ĩgūyarārē dorerire, ĩñeéno keori merā werenemogukuri?

²¹ I irirosū āārā. Pā wemasārĭ morērĭ poga irirosū āārā. Sugo nomeō pā irigo, mērōḡā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Igo irasū morēadero puru, iri poga mērōḡā āārĭkerero, wemasāseyakōākoa, āriyupu.

Jesús eyabiri makāpurore ñajāri keori merā weredea
(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Puru Jesús Jerusalēgue waagū, paga makārĭrē, mutā makārĭḡādere buetariwāḡāyupu.

²³ Irogue sugu masaku ĩgūrē āsū āri sērēñayupu:

—Ƴu opu, ĩMarĭpu perebiri peamegue waabonerārē taumurā mērāḡā āārĭkuri? āriyupu.

ĩgū irasū ārimakū pégu, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴ —Marĭpu purogue ñajāduarā, ĩgūyare irika! Musārē werea. Wārā ĩgū purogue ñajāduakererā, ñajāmasĭbirikuma. Irogue ñajāduamakū diasagorāa. Eyabiri makāpuro ñajārō irirosū āārā.

²⁵ Marĭpu, sugu wĭi opu irirosū āārĭmi. Wĭi opu wāḡānḡā, makāpurore biadero puru, musā ḡapu makāpurogue āārĭrā ĩgūya wĭire ñajāduarā, āsū ārĭrākoa ĩgūrē: “Ḡua opu, ḡuare tūpāsōogu aarika!” ārĭrākoa. Irasū ārĭkeremakū, wĭi opu ḡapu: “Musārē masĭbea. Noō marā āārĭrā āārĭkoa”, ārĭḡukumi.

²⁶ ĩgū irasū ārimakū, musā ḡapu āsū ārĭrākoa: “Ḡua mu merāta baa, iirĭ iribu. Ḡuaya makāḡedere buegorenabu”, ārĭrākoa.

²⁷ Musā irasū ārimakū, āsū yujugukumi: “Musārē masībea. Noó marā āārīrā āārīkoa’ ārīsiāa. Musā űerō irirā āārā. Irasirirā āārīpererā waaka! Yū pūrore wirika!” ārigukumi wii opu musārē.

²⁸ Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, āārīpererā Marīpūya kerere weredupiyunerā merā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmakū ĩārā, musā gapu makāpurogue bēosūnerā āārīsiā, pūrisūrā musāya guikare kūrīduūtū oerākoa.

²⁹ Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe mūrīro marā, abe űajārō marā Marīpu ĩgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanīrākuma.

³⁰ Irasirirā dapagorare ubu āārīrā, pūrugue oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora āārā”, ārīrā gapu pūrugue ubu āārīrā dujarākuma, ārīyupu Jesūs.

*Jesūs Jerusalén marārē ĩgū oredea
(Mt 23.37-39)*

³¹ Jesūs irasū ārīropoe surāyeri fariseo bumarā ĩgū pūroque eja, āsū ārīñūrā:

—Herodes mūrē wējēduami. Irasirigu gajiroque waaka! ārīñūrā.

³² Jesūs gapu ĩgūsārē yujuyupu:

—Āsū ārī wererā waaka, ĩgū ārīkatorikugure: “Dapagārē, űamigādere āsūta irigara. Wātēārē bēowigukoa. Pūrīkūrārē taugukoa. Irasirigu űamigā sinu gapu odogukoa”, ārāmi, ārī wereka ĩgūrē!

³³ Dapagā, űamigā, űamigā sinu gapudere Jerusalēgue waagura. Iro marā Marīpūya kerere weredupiyunerārē wējēnerā āārīmā. Irasirigu yare Marīpūya kerere weredupiyugure ĩgūsā wējēbure iri makāgue āārīrō gāamea.

³⁴ Musā Jerusalén marā Marīpūya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. ĩgū iriunerārē űtāyeri merā dea wējēa. Wāri yu musārē, āgābo igo pūrārē, igoya kēdupari merā neeōnūrōsū neeōnūduadiba. Musā gapu yu irasū irimakū neō gāamebiribu.

³⁵ Irasiriro musā āārīrī makā, bēodea makā dujarokoa. Musārē diayeta werea. Musā yare dupaturi ĩābirikoa. Pūrugue musā: “Marīpu iriudi űatarigu űārō aariburo”, ārīrā, yare dupaturi ĩārākoa doja, ārīyupu Jesūs.

14

Jesūs sugu bijiri pūrīkugure taudea

¹ Sunu Jesūs, judío masaka siñajārīnu āārīmakū, sugu fariseo bumarā opuwa wiigue baagu waayupu. Iroque āārīrā gajirā fariseo bumarā ĩgūrē ĩānūrīnikōāñūrā.

² ĩgūsā baaro pūroque sugu masaku bijiri pūrīkugu Jesūs diaye āārīyupu.

³ Irasirigu Jesūs, Moisés gojadeare buerimasārē, fariseo bumarādere āsū ārī sērēñayupu:

—Siñajārīnu āārīmakū, ĩsugu pūrīkugure taudoreri, o taudoreberi? ārīyupu.

⁴ ĩgū irasū ārīmakū pērā, neō yujubirīñūrā. ĩgūsā yujubirimakū ĩāgū, Jesūs bijiri pūrīkugure tauyupu. Odo, ĩgūrē: “űārō waaka!” ārīyupu.

⁵ Puru ĩgūsārē sērēñayupu doja:

—Siñajārīnu āārīkeremakū, musāyagu burro, o musāyagu weku gobegue meēñajādire ĩārā, ĩmata āi wiubiribukuri? ārīyupu.

⁶ ĩgūsā gapu, ĩgū irasū ārī sērēñārīrē yujumasībiriñūrā.

Mojsuari bosenu siiusūnerāya keori merā weredea

⁷ Jesūs fariseo bumarā opuwa wiigue āārīgū, iri wiimu siiuanerā ejamakū ĩāyupu. ĩgūsā űārī doaripērīrē beyeñūrā, oparā irirosū doamurā. ĩgūsā irasirimakū ĩāgū, Jesūs i keori merā wereyupu ĩgūsā āārīpererārē:

⁸⁻⁹—Sugu wii opu mojsuari bosenu irigu musārē siuadero puru, musā ĩgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirikōāka! Iri wii opu gajirā ĩgū siiuanerārē musā nemorō goepearā ejamakū ĩāgū, musārē āsū ārīgukumi: “ĩisā gapure musā doarire sika! Musā gapu sōdōgue doarā waaka!” ārīgukumi. ĩgū irasū ārīmakū pērā, musā guyasīrīrī merā ubu āārīrā doarigue doarā waarākoa.

¹⁰ Irasirirā, wii opu musārē siiumakū, ubu āārīrā doarigue doaka! Musā irasirimakū ĩāgū, iri wii opu musārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” ārīgukumi. ĩgū irasirimakū ĩārā, gajirā ĩgū siiuanerā musārē būremurī merā ĩārākuma.

¹¹ Sugu ĩgū basi: “Gajirā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Marīpu ĩgūrē ubu āārīgū dujamakū irīgukumi. Gajigu: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Marīpu ĩgūrē gajirā nemorō āārīmakū irīgukumi, ārīyupu.

¹² Irasū ārī odo, ĩgūrē siiuadire āsū ārīyupu:

—Mu bosenu irigu, mu merāmarārē, mu pagupūrārē, mūyarārē, doebiri oparārē siu-birikōāka! Mu ĩgūsārē siiumakū, murē ĩgūsāde siiu gāmibukuma. ĩgūsā irasiriri merā ĩgūsā baadeare murē ejo gāmibukuma.

¹³ Mu bosenu irigu, boporārē, poyarimasārē, guburi buanerārē, koye ĩamerārē siiuaka!

¹⁴ Mu irasirimakū, Marīpu murē oārō irigukumi. ĩgūsārē mu siuudea waja, ĩgūsā murē siiu gāmibirikuma. Irasirigu Marīpu diayemarē irirā boanerārē masūrīnu āārīmakū, murē oārīrē wajarigukumi, āriyupu Jesús.

Jesús bosebaarinu keori merā buedea

¹⁵ ĩgū irasū ārīmakū pégu, sugu ĩogue baa doanígū ĩgūrē āriyupu:

—Marīpu ĩgūyarārē dorerogue ĩgū puo baa doanírā buo usayarákuma, āriyupu.

¹⁶ ĩgū irasū ārīmakū, Jesús keori merā weryupu ĩgūrē:

—Sugu wári bosebaarinu irigu wārā masaka siukumi.

¹⁷ ĩgū siuadero puu, bosenu āārīrīnurē ĩgūrē moāboegure ĩgū siuanerārē weredoregu iriukumi. “Aarika! Āārīpereri bosenu marē āmusiami”, āri weredorekumi.

¹⁸ ĩgū irire weremakū pérā, āārīpererā: “Masīña máa, waabirikoa”, ārikuma. ĩgū siupurorisūadi moāboegure āsū ārīkumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Irore ĩagū waabu yāa. Irasirigu mu opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi.

¹⁹ Gajigu āsū ārīkumi: “Wekua pe mojōmarā wajariabu. ĩgūsārē keoñagū waabu yāa. Irasirigu mu opure: ‘Masīña máa, waabirikoa’, ārāmi, āri wereka!” ārīkumi.

²⁰ Gajigu āsū ārīkumi: “Yu dapagorata mojōsua odoa. Irasirigu iri bosenuē waabirikoa”, ārīkumi.

²¹ ĩgū irasū ārīmakū, moāboegu gapu goedujāa, ĩgū opure ĩgūsā ārādeare werekumi. ĩgū weremakū pégu, opu buo gua, āsū ārīkumi ĩgūrē moāboegure: “Murīgorāa. Makā dekoma maarīgue āārīrārē āmagū waaka! Irasirigu boporārē, poyarimasārē, koye ĩamerārē, gubu buanerārē mumurō merā yaa wiigie āarika!” ārīkumi.

²² Pupu moāboegu ĩgū opure werekumi: “Yu opu, mu doreaderosūta masakare siuabu. Wii gapure uturibema dapa”, ārīkumi.

²³ ĩgū irasū ārīmakū pégu, ĩgū opu ĩgūrē dorekumi doja: “Maarīgue waaka! Paga maarīgue, mutā maarīgāgue mu bokajarārē turaro merā siuwāgārika! Irasirimakū, yaa wiire uturirākuma.

²⁴ Diayeta murē werea. Neō sugu yu siupuroriadinērā baaboadeare mérōgā baabirikuma”, ārīkumi opu ĩgūrē moāboegure, āri weryupu Jesús.

*Jesús: “Sugu yure tuyaduamakū diasagorāa”, āri weredea
(Mt 10.37-38)*

²⁵ Wārā masaka Jesure tuyañurā. Irasirigu ĩgūsārē gāmenugā ĩā, āsū āriyupu:

²⁶ —Sugu yaa buerire buetuyaduagu, ĩgū pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagupūrārē, pagupūrā nomerē, ĩgū basi maīrō nemorō yu gapure maīrō gāamea.

²⁷ Sugu yure tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregu, yure neō piriro marīrō yure tuyanikōāburo. Yure tuyaduabi, yu buegu āārīmasībirikumi.

²⁸ Sugu, masā watopegue āārīgú, āmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Néeno merā iripeogukuri?” āri gūñagú, iri wiire iriburi wajakuburire keopurorikumi.

²⁹ Wajakuburire keopuroribi, iri wiire iripeobirikumi. ĩgū iripeobirimakū ĩārā, gajirā ĩgūrē buridakuma.

³⁰ “Īāka! Īi wiire iriadiñumi. Iripeomasībirifñumi”, āri buridakuma ĩgūrē.

³¹ Su nikū marā opu, gajigu opu merā gāmewējēburo dupiyuro ĩgūyarā surarare keopurorikumi. “¿Yu diez mil surara merā, gajigu veinte mil surara opagu merā gāmewējēgū waagú bokatīūbukuri?” āri gūñakumi.

³² Keoña: “Bokatīūbirikoa”, ārīkumi. Irasirigu, gajigu opu ĩgūyarā surara merā gāmewējēgū aarimakū, yoarogue ĩgū āārīmakūta: “Gāmewējēbirikōārā”, āri kere iriukumi ĩgūyagure.

³³ I irirosūta yu buerā āārīduarā masā iriburire oārō gūñadupiyuro gāamea. Āsū āārā. Masā gāamerīrē piriduamerā yu buerā āārīmasībea.

*Moā oārō okari irirosū āārīrō gāamea, āri weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)*

³⁴ Moā oārō okari āārīmakū oāgorāa. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasīña máa.

³⁵ Moā okabirimakū oābea. Béokōārō gāamea. Irasirirā masā moā okabirimakū béosūburi irirosū neō āārībirikōāka! Gāmpūrī oparā, ire oārō péka! āri weryupu Jesús.

15

Jesús oveja dederidi keori merā buedea

(Mt 18.10-14)

¹ Gajinu wārā romano marā opure niyeru wajaseabosarimasā, ñerō iririmasāde Jesús puro ĩgū buerire pērā ejañurā.

² ĩgūsā irasū ejamakū ĩārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre āsū āri werewuañurā:

—Ī ñerārē bokatĩrĩñeā, ĩgūsā merā baami, ārĩñurā.

³ ĩgūsā irasū ārĩmakū pégū, Jesús i keori merā wereyupu ĩgūsārē:

⁴—Oveja korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dederimakū ĩāgū, noventa y nueve ovejare makā turo ĩgūsā baarogue duripikōā, dederiadire āmagú waakumi. ĩgūrē bokagugue āmuduúkumi.

⁵ ĩgūrē bokagu, usuyari merā ĩgūrē āikōā,

⁶ ĩgūya wiigue āi dujāakōākumi. Āi dujaja, ĩgū puro āārĩrārē, ĩgūyarārē siu neeōkumi. “Yaagu oveja dederiadire bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārĩkumi.

⁷ Musārē werea. Sugu ñerō irigu, oveja dederiadi irirosū āārĩmi. Irasirigu ĩgū ñerō iririre bujawere, ĩgū gūñarĩrē gorawayumakū, Marĩpu puro āārĩrā buro usuyama. Gajirā wārā masaka ĩgūsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripĩnerā irirosū āārĩrā, āsū āri gūñadima: “Ñerō iribea gua gapu. Irasirirā gua ñerō iririre bujowereri opabea”, āri gūñama. ĩgūsā irasū āri gūñamakū, Marĩpu puro āārĩrā usuyabema.

Jesús niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū ĩāgō, sīāgodirure sīāgo, wiire ooa, oārō āmapeokumo. Iri koere bokagugue āmuduúkumo.

⁹ Iri koere bokago, igo puro āārĩrārē, igoyarārē siu neeōkumo. “Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!” ārĩkumo.

¹⁰ Musārē werea. Sugu ñerĩrē irigu ĩgū ñerĩ iririre bujawere, ĩgū gūñarĩrē gorawayumakū, Marĩpure wereboerā buro usuyarākuma. ĩgū dederiboadi dederibirimakū ĩārā, buro usuyarākuma, āriyupu Jesús.

Jesús sugu pērā pūrākudi keori merā buedea

¹¹ Irasū āri odo, Jesús gaji keori merā bueyupu doja:

—Sugu masakū pērā ūma pūrākukumi.

¹² Sunu pagumu gapu pagure āsū ārĩkumi: “Au, mu boagu, yure siburire dapagorata yure sīweoka!” ārĩkumi. ĩgū irasū ārĩmakū pégū, ĩgū pūrā pērāguereta ĩgū oparire dukawa, sīkumi.

¹³ Mērōgā purata, pagumu gapu ĩgū pagu sīadeare āārĩpereri duapeokōākumi. Puru ĩgū duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Irogue eja, ĩgūya niyerure ñerō iriri merā irisiripeokōākumi.

¹⁴ ĩgūya niyeru irisiribeoadero puru, iri nikūguere baari pereakōākoa. Irasirigu buro uaboapurorinugākumi.

¹⁵ Irasirigu, sugu iri nikūmu puro, moārĩ āmagú waakumi. ĩgū gapu ĩgūrē ĩgūya moārĩ āārĩrōgue yeseare koredoregu iriukumi.

¹⁶ Yapidmagu, yeasea baarireta baadwadikumi. Neō gajirā ĩgūrē baari ejobirikuma.

¹⁷ Irasirigu āsū āri gūñanugākumi: “Yupuya wiire wārā ĩgūrē moāboerā āārĩkeremakū, baari wáro duyanabu. Yu gapu oōguere buro uaboari merā kōmogūgue irikoa.

¹⁸ Irasirigu yupu purogue goedujāagura doja. Āsū ārĩgura ĩgūrē: ‘Au, yu Marĩpu ĩūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu’, ārĩgura.

¹⁹ Ñegū āārā. Yure: “Yu magū āārā”, ārĩbirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosū opaka! ārĩgura yupure”, āri gūñakumi.

²⁰ Irasū āri gūña, maague waa, ĩgū paguya wiigue goedujāakōākumi.

ĩgū yoarogue aarimakāta, ĩgū pagu ĩgūrē ĩā, buro bopoñakumi. Puru ūmawāgā, ĩgūrē bokatĩrĩ, pábua, mimi irikumi.

²¹ Irasirigu ĩgū pagure ārĩkumi: “Au, yu Marĩpu ĩūrōrē ñerō irikubu. Mudere irasūta irikubu. Ñegū āārā. Yure: ‘Yu magū āārā’, ārĩbirikōāka! Irasirigu yure sugu murē moāboegu irirosū opaka!” ārĩkumi ĩgū pagure.

²² ĩgū irasū ārĩkeremakū, ĩgū pagu gapu ĩgūrē moāboerārē ārĩkumi: “Murĩgorāa. Surĩ oārĩrē ārā waa, sāka! Mojōsūrū tūsārĩ berodere sāka! Gubu suridere sāka!

²³ Weku majĩgū oārō diikugure ārā waa, wējeka, ĩgūrē baa, yu magū goejari bosenu irimurā.

24 Īi yu magū boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa”, ārīkumi. Puru bosenu irinugākuma.

25 Īgūsā bosenu iriripoe, masā tīgū gapu poeogee āārīkumi. Irogue āārādi goeđujarigu, wii puru ejađu, Īgūsā bayarire pékumi.

26 Īgūsā bayamakū pégu, sugu ĩgū pagure moāboeogure siuu, sērēñakumi: “¿Naásū waári wiiguere?” ārīkumi.

27 “Mu pagumu pūriri marīgū, ōāgū goejami. Irasirigu mupu usuyari merā weku majīgū diikugure wējēdoreami”, āri yujukumi moāboeogu ĩgūrē.

28 Īgū irasū āri weremakū pégu, masā tīgū gapu buro guakumi. Wiigue ñajābirikumi. Īgū ñajābirimakū iāgū, ĩgū pagu wiria, ĩgūrē: “Ñajārika!” ārādikumi.

29 “Au, péka! Yu wāri bojori mu dorerire neō suñarō tarinugārō marīrō murē moābosabu. Yu irasirikeremakū, neō sugu waibu sibiribu, yu merāmarā merā bosenu iriburo, ārigū.

30 Īi mu magū gapu ñera nome merā muyare irisiribéodi āārīmi. Irire irisiribéodo, ĩgū goejamakū, weku diikugure ĩgūrē wējē, ejoa”, ārīkumi ĩgū pagure.

31 “Maku, mu yu merā āārīnikōāa. Irasiriro āārīpereri yu opari muya dita āārā.

32 Īi mu pagumu boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokāa. Irasirirā ĩgū goejamakū, marī bosenu iri usuyamakū ōāgorāa”, ārīkumi ĩgū magūrē, āri weryupu Jesús.

16

Jesús, wári doebiri opaguyare koreboegu keori merā weređea

1 Jesús irasū āri odo, ĩgū buerārē i keori merā weryupu:

—Sugu masakū wári doebiri opagu āārīkumi. Irasirigu, ĩgūyare koregure opakumi. Gajirā gapu ĩgū ōārō korebirimakū iārā, ĩgū opugure: “Muya niyerure irisirigu iriami”, āri weresākuma.

2 Īgūsā weresāmakū pégu, ĩgūyare koregure siuu: “Gajirā yaa niyeru mu irisiririre weresāma. Yaare mu moārīrē gojatūri pūrē yure ĩmuka! Irasirigu yaare korenemobirikōāka pama!” ārīkumi ĩgū opu ĩgūrē.

3 Īgū irasū ārīmakū, niyeru koregu āsū āri gūñakumi: “Yu opu yure béowiubu yāmi. Yu turabea. Irasirigu turaro moārīrē bokatūbirikoa. Gajirārē niyeru sērē doanīgū, gūyasirigorakoa. ¿Nasirigukuri yu?” āri gūñakumi.

4 Puru gūñanemokumi doja: “Dapagorare yu iriburire masīsiaā. Yure moārī marīmakū, yu āsū irimakū iārā, yare gajirā ĩgūsāya wiirigue ñajādorerākuma”, āri gūñakumi.

5 Irasirigu, ĩgū opare wajamorārē suguno ditare siuu, sērēñakumi ejarurorigure: “¿Yu opare noōpa wajamorī mu?” āri sērēñakumi.

6 Wajamogū ĩgūrē yujukumi: “Cien dukari olivo wāikadi uyere wajamokoa”, ārīkumi. Īgū irasū āri weremakū, āsū ārīkumi ĩgūrē: “Doaka, murīgorāa! Mu wajamorīrē gojatūdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere cincuenta dukarita gojatúka!” ārīkumi.

7 Puru gajigure sērēñakumi: “¿Mukoa, noōpa wajamorī?” ārīkumi. Wajamogū ĩgūrē yujukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, ārīkumi. Īgū irasū ārīmakū, āsū ārīkumi ĩgūrē: “Mu wajamorīrē gojatūdea pū, i pū āārā. Iri pūrē āi, gaji pūguere ochenta ajurita gojatúka!” ārīkumi.

8 Īgū opu, ĩgū irasū ōārō irikatomerēmakū iāgū: “Mu ñegū āārīkeregu, mu masīri merā ōārō niyerure moāmasiaā”, ārīkumi. I umugue marā Marīpūre masībirikererā, Marīpuyarā ĩgūsāya niyerure moāmasirō nemorō moāmasīma, āri weryupu Jesús.

9 Irasū āri odo, āsū āri werenemoyupu:

—Musā i umuma oparire boporārē sika, musārē maĩburo, ārīrā! Musā irasū sīmakū, musā opadea pereadero puru umugasigue musā ejamakū, irogue āārīrā musārē usuyari merā bokatīrīñeārākuma.

10 Sugu mériģā opari merā ōārō irigu, wāri opari merādere ōārō irigukumi. Gajigu mériģā opari merā ōārō iribi, wāri opari merādere ōārō iribirikumi.

11 Musā i umuma merā ōārō iribirimakū, ¿noā Marīpuyare diaye ōārī oparire sībukuri musārē?

12 Gajiguyare musā ōārō iribirimakū, ¿noā musā ōārō āārīburire sībukuri musārē?

13 Neō sugu moārīmasū pērā oparārē moāboemasībirikumi. Sugu opare maīgū, gajigu gapure maĩbirikumi, o sugu opare buremugū, gajigu gapure yajūbirikumi. Īgūsā irirosūta niyerure maĩtarigu, Marīpū gapure maĩbemi, āriyupu Jesús.

14 Īgū irasū ārīmakū pērā, fariseo bumarā gapu niyerure maĩrā āārīsā, ĩgūrē buridañurā.

15 Īgūsā irasū buridamakū pégu, Jesús ĩgūsārē weryupu:

—Musā, masaka iūrōrē òārō iriadáa. Ígūsā, musā iririre iārā: “Òārā diayemarē irirā āārīma”, ārīrīrē burō péduáa. Marīpū gapū musā gūñarīrē masīmi. Masaka ígūsā basi iririre: “Òātaria”, ārī gūñadima. Marīpū gapū ígūsā iririre: “Ñetaria”, ārī iāmi.

Jesús, Marīpū dorerire, ígū marī Opū āārīrīrē weredeā

¹⁶ Juan masakare wāyēdi ejaburo dupiyuro Marīpū ígū Moisére doreri pídea merā, ígūya kerere weredupiyunerā buedea merā marīrē doredi āārīmi. Dapagora gapure Juan ejadero purū, Marīpūya òārī kerere, Ígūyarārē dorerire yū werea. Yū irire weremakū pérā, masaka ígūsā turari merā ígūyarārē doreroguerē burō ñajādūama.

¹⁷ Ʋmugasi, i nikūde pererokoa. Iri perekeremakū, Marīpū Moisére doreri pídeare neō béobirikumi. Iri doreri merā āārīpereri ígū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriyuwarikugukumi ígū ārīderosūta, ārīyupū Jesús.

Jesús masakare: “Musā marāposā nomerē béobirikōāka” ārī buedea

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupū:

—Sugu ígū marāpore béo, gajigo merā marāpokugū, igo merā ñerō irigū yāmi. Gajigu béodeore marāpokugude igo merā ñerō irigū yāmi, ārīyupū.

Jesús doebiri wāri opagūya, gajigu Lázaro wāikugūya keori merā buedea

¹⁹ Purū Jesús gajī keori merā wereyupū doja:

—Sugu wāri doebiri opagū āārīdi āārīmi. Surī wajaparire sāñadi āārīmi. Irasirigū wāri opagū āārīsīā, āmūrikū bosenu irigū irirosū òārī ditare baarikudi āārīmi.

²⁰ Gajigu bopogu Lázaro wāikugū, ígūya ðurū āārīperero kāmikugū wāri doebiri opagūya wii makāpuro doanadi āārīmi.

²¹ Wāri doebiri opagū baamakū, bopogu gapū ígū baasiridijuri pogare baayapidūagu, sea, baadi āārīmi. Ígū iro doaripoe diayéa ígū puro eja, ígūya kāmīrē neerēnerā āārīmā.

²² Purū bopogu boakōādi āārīmi. Ígū boamakū, Marīpū wereboerā paraíso wāikurogue Abraham āārīrōgue ígūrē āimūrīānerā āārīmā. Mérōgā purū wāri doebiri opagude boakōādi āārīmi. Ígū boamakū, ígūrē yāanerā āārīmā.

²³ Irasirigū doebiri opagū āārādi boanerā āārīrōgue ejagu, burō poyari merā āārīdi āārīmi. Ígū irogue āārīgū, āmugasigie iāmu, Abrahamē yoarogue āārīmakū iādi āārīmi. Lázarodere ígū merā āārīmakū iādi āārīmi.

²⁴ Irasirigū burō gaguinīdi āārīmi: “Yū ñekū Abraham, bopoñarī merā iāka yure! Lázare iriuka! Ígū yure ígūya mojosūrū merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigū aariburo. Yū i peameguere burō poyagu irikoa”, ārīdi āārīmi.

²⁵ Ígū irasū ārīkeremakū, Abraham gapū ígūrē āsū ārīdi āārīmi: “Maku, okagu āārīgūgue āārīpererire òārīrē opabu mu. Lázaro gapure āmūrikū ñerō waabu. Dapagorare mu ñerō tariripoere ígū gapū òoguerē usuyari merā āārīkōāgū yāmi.

²⁶ “Gajī āsū āārā. Ʋkūāārī gobe miē āārā. Irasirirā òoguerē āārīrā mu puruguerē waamasībema. Mu purogue āārīrā òogue aaridūakererā, aarimasībema”, ārīdi āārīmi Abraham.

²⁷ Ígū irasū ārīmakū, doebiri opadi āsū ārīdi āārīmi: “Yū ñekū Abraham, murē burō sērēa. Lázare yūpūya wīigue iriuka!

²⁸ Yū su mojomā pererā pagupūrākua. Lázare weredoregu iriuka, ígūsārē òoguerē ñerō waarōguere aaribirikōāburo, ārīgū”, ārīdi āārīmi.

²⁹ Ígū irasū ārīmakū, Abraham gapū yūjudi āārīmi: “Marīpū ígū dorerire Moisére pídeare, Marīpūya kerere weredupiyunerā gojadeadere opama mu pagupūrā. Irasirirā irire bue, buremuburo”, ārīdi āārīmi.

³⁰ Ígū irasū ārīmakū, doebiri opadi gapū yūjudi āārīmi: “Yū ñekū Abraham, ígūsā irire opakrerā, òārō buremubirikuma. Lázaro boadigie masā, ígūsā puro waa, ígūsārē weremakū, ígūsā ñerō iririre bujawere, ígūsā gūñarīrē gorawayurākuma. Irasirirā òārī gapure irirākuma pama yū pagupūrā”, ārīdi āārīmi.

³¹ Ígū irasū ārīmakū, Abraham gapū ígūrē āsū ārī weredi āārīmi: “Mu pagupūrā Marīpū ígū dorerire Moisére pídeare, ígūya kerere weredupiyunerā gojadeadere buremumerā, Lázaro boadigie masā, ígūsārē weremakūdere Marīpūre buremubirikuma”, ārīdi āārīmi Abraham, ārī wereyupū Jesús.

17

Gajīrārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredeā

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesús ígū buerārē āsū ārī wereyupū:

—Masakare ñerō irimakū iriri, ãñĩnikōōrokoo. Gajirārē ñerō irimakū iriguno gapu ñetariro tarigukumi.

² Sugu yare buremugārē majīgū irirosū ãñĩgūrē ñerō irimakū irigu, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, ĩgū gajigure ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka ĩgūrē wáryie útáye merā wánugūgue suasiu, wádiyague meeyomakū ōābukoo.

³ Irasirirā ōārō pemasika musā! Muyaḡu marē ñerō irimakū ĩāgū: “Irinorē iribirikōōka!” ārĩka ĩgūrē! Irasirigu ĩgū ñerō iriadeare bujawere, ĩgū gũñarĩrē gorawayumakū ĩāgū, ĩgū ñerō iriadeare kátika!

⁴ Irasirigu sunurē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora murē ñerō irimakū ĩāgū, irikuta murē kátiri sērēgū ejamakū, kátika! ārĩyupu.

Marĩpũre buremurĩrē werede
(Mt 13.31-32)

⁵ Jesús irasū ārĩmakū pérā, ĩgū buerā āsū ārĩñurā:

—Guare Marĩpũre buremunemomakū irika!

⁶ ĩgūsā irasū ārĩmakū, marĩ Opũ Jesús ārĩyupu:

—Marĩpũre musā buremurĩ opari, mostazayegā irirosū mērōgā ãñĩkeremakū, ĩgu sicómoro wáikũdire: “Tũāduuawāgā, wádiyague ejanugārō waaka!” ārĩbukoo. Musā buremurĩ merā doremakū, musā ārĩrōsũta waakoo, ārĩyupu.

Sugu moāboerimasū iririre werede

⁷ Irasū ārĩ odo, āsū ārĩnemoyupu doja:

—Musā watopegue ãñĩgū sugu moāboegure opakumi. ĩgū poeegue moākumi, o wekũare korekumi. ĩgū moā odo, wiigũ dujajamakū ĩārā, ĩgūrē: “Murĩgora, baagu aarĩka!” ārĩbukuri?

⁸ Ārĩbirikoo. Āsū gapu ārĩkoo: “Yu baaburire āmuka! Pũru yu baa, iiri iriripoere yare baari sĩnemobu yũka! Yu baa odoadero pũru, mũde baagukoo pama”, ārĩkoo musārē moāboegure.

⁹ ĩgū musā moādorerire ōārō irimakū ĩārā, ĩgūrē: “Ōāa, mu merā usayāa”, ārĩbukuri? Ārĩbirikoo.

¹⁰ Musāde ĩgū irirosũta ãñĩpereri Marĩpu dorerire iri odo, āsū ārĩka! “Gua ĩgūrē moāboerā, ubu ãñĩrā āārā. ĩgū doreri guare pĩdea ditare iriabu”, ārĩka! ārĩyupu.

Jesús pe mojōmarā kãmi boarārē taudea

¹¹ Gajĩnu Jesús Jerusalēgue waagū, Samaria nikū, Galilea nikū watope tariwāgāyupu.

¹² Iro ãñĩrĩ makāgue ĩgū ejaripoe pe mojōmarā ūma kãmi boarā ĩgūrē bokatĩrĩrā aarĩñurā. Kãmi boarā ãñĩsĩā, yoweyarogue dujanugā, suro merā gaguinĩñurā:

¹³ —Jesús, buegu, guare bopoñarĩ merā ĩāka! ārĩñurā.

¹⁴ Jesús ĩgūsārē ĩāgū, āsū ārĩyupu:

—Paĩare musāya dupure ĩmurā waaka! ārĩyupu.

ĩgūsā maague waaripoe ĩgūsāya kãmi yaripereakōāyuro. Kãmi marĩrā dujañurā.

¹⁵ Irasirigu sugu ĩgūsā watopemu ĩgūya kãmi yarimakū ĩāgū, Jesús pũrogue gãmedujarigu, busuro merā Marĩpũre: “Ōātaria mu”, ārĩ, usuyari sĩyupu.

¹⁶ Jesús pũro ejaḡu, ĩgūya guburi pũro ñadukũpuri merā ejamejāja, ĩgūya diapure yebague moomejāja, Jesũre: “Ōāa”, ārĩ, usuyari sĩyupu. ĩgū Samariamũ ãñĩyupu.

¹⁷ Jesús, ĩgū suguta irasirimakū ĩāgū, āsū ārĩyupu:

—Pe mojōmarā ãārãma kãmi tausũanerā. ĩGajirā su mojōma pere gaji mojō wapikũdiru pērēbejarā gapu noogue ãñĩkuri?

¹⁸ Ĩ guaya nikũmu ãñĩrĩbi dita Marĩpũre usuyari sĩgū gãmedujariañumi. ĩNasirirā gajirā ĩgū merā ãārãnerā gapu aarĩbirayuri? ārĩyupu.

¹⁹ Irasū ārĩ odo, ĩgūrē āsū ārĩyupu:

—Wāgānugā, waaka! Mu Marĩpũre buremurĩ opasĩā, kãmi marĩgū dujabu, ārĩyupu.

Jesús, Marĩpu doreri ejaburire werede
(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Iro ãñĩrā fariseo bumarā Jesũre āsū ārĩ sērēñañurā:

—ĩNaásũ ãārĩmakū, Marĩpu ĩgūyarārē doreri ejarokuri? ārĩñurā. ĩgūsā irasū ārĩmakū pēgu, yũnyupu:

—Marĩpu ĩgūyarārē doreri ejamakū, musā ĩãmasĩbea.

²¹ “Marĩpu ĩgūyarārē doreri oōgue ãārãbu, o sōōgue ãārā”, ārĩmasĩña máa. ĩgūyarārē doreri musā watopegue ãñĩsĩā, ārĩyupu.

²² Irasū ārĩ odo, ĩgū buerārē āsū ārĩyupu:

—Purugue yu āārīpererā tīgū i umugue dupaturi aariburire buro iāduarākoa. Yu aariburi dupiyuro sunu yare iāduakererā, neō sunu iābirikoa.

²³ Gajirā musārē āsū ārīrākuma. “Iāka! Cristo ōōta āārīmi”, o gajirā: “Cristo sōōgue āārāmi”, ārīrākuma. Īgūsā irasū ārīkeremakū, Īgūsārē neō tuyabirikōōka!

²⁴ Yu āārīpererā tīgū i umugue dupaturi aarigū, bupu āārīperero ūmarōrē gūñaña marīrō miārōsū, gūñaña marīrō aarigukoa.

²⁵ Yu dupaturi aariburo dupiyuro yare buro űerō tariro āārā. Dapagora marā yare gāāmebirikuma.

²⁶ Noē āārīdeapoe marārē waaderosūta yu āārīpererā tīgū aariburo dupiyurogārē waarokoa.

²⁷ Noē āārīdeapoere masaka baa, iiri, mojōsuaunanerā āārīmā. Īgūsā pūrā nomerē nomesunanerā āārīmā. Noē doōdiru wādirugue űajārīnuguedere irasūta irinīkōōunanerā āārīmā. Puru Marīpu Īgūsā āārīpererārē miūbeopeokōōdi āārīmī. Irasūta waarokoa yu dupaturi aarimakūdere.

²⁸ Lot āārīdeapoedere mārārōta iriunanerā āārīmā. Baa, iiri, wajari, dua, ote, wiire ire iriunanerā āārīmā.

²⁹ Īgūsā irasū iriripoe Īgūsāya makā Sodoma wāikuri makārē Lot wirideanārē deko merērōsū, umugasima peame, azufre wāikuri poga ūjadijari, Īgūsārē wējēpeokōōdero āārībū.

³⁰ Yu āārīpererā tīgū gūñaña marīrō i umugue dupaturi aarirīnarē masakare irasūta waarokoa.

³¹ Irasū waaripoere sugu Īgūya wii wekague āārīgū, wii poekague Īgūyare āīgū dijabirikōōburo. Mārārōta gajigu Īgūya poeague āārīgū, Īgūya wiigue dujāabirikōōburo.

³² Lot marāpo igoya makārē iāgāmedujugo, moā turu irirosū poyanūgādeare gūñaka!

³³ Sugu Īgūya āārīburi ditare gūñagū perebiri peamegue waadederigakumi. Gajigu yaare gūñagū tarigakumi. Marīpu purogue waagakumi Īgū merā ōārō āārīnibu.

³⁴ Musārē werea. Irasū waaburi űamirē, pērā peyarogue kārīrākuma. Sugu yare būremugū āīsūgukumi. Gajigu yare būremubi dujagukumi.

³⁵ Nomedē pērā ojojaka biurā āārīrākuma. Sugo yare būremugō āīsūgokumo. Gajigo yare būremubeo dujagokumo.

³⁶ Pērā poeague moārā āārīrākuma. Sugu āīsūgukumi. Gajigu dujagukumi, ārīyupu.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pērā, Īgū buerā sērēñañurā:

—Gua Opu, űnoōgue irasū waarokuri? ārīñurā.

Jesús yuyuyupu:

—Mimua nerēmakū iārā, masaka sugu waibu boadi āārīrōrē masikuma. I irirosū yu aarimakū iārā, Īgūsā wajamoāsūburire masīrākuma, ārī wereyupu Jesús.

18

Jesús sugo wapiweyo, weresārīrē beyerimasū keori merā buedea

¹ Puru Jesús Īgū buerārē buegu, āsū ārīyupu: “Musā Marīpure sērērā, piriro marīrō gūñaturari merā sērēka!” ārīyupu. Irasirigu i keori merā wereyupu.

² Āsū ārīyupu:

—Su makārē sugu weresārīrē beyerimasū āārīkumi. Īgū Marīpure, masakadere būremubirikumi.

³ Iri makārēta sugo wapiweyo āārīkumo. Igo Īgū purogue Īgūrē iritamurī sērēgō waanakumo: “Yure iaturigure wajamoādoreka!” ārīnakumo.

⁴ Igo irasū ārīriku, igore: “Iribirikoa”, ārīnakumi. Īgū irasū ārīkeremakū, wāri Īgūrē sērē, garibokumo. Igo gariborire pibirimakū iāgū, āsū ārī gūñakumi Īgū basi: “Yu Marīpure, masakadere būremubi āārīkeremakū,

⁵ igo yare garibotarimo. Yure irasū garibogo yare gariboreamakū yāmo. Irasirigu igore iaturigure igo weresārīrē pé, Īgūrē wajamoādoregukoa pama”, ārīkumi, ārī wereyupu Jesús.

⁶ Irasū ārī ōdo, marī Opu werenemoyupu:

—Ī weresārīrē beyerimasū űegū āārīkegu, igo sērēnīrērē pékumi. Īgū irasirideare ōārō pémasīka musā!

⁷ Īgū nemorō Marīpu gapu Īgū beyenerārē ūmurī, űamirī Īgūrē buro sērēnīrārē iritamugakumi. “Iritamubirikoa”, ārībirikumi Īgūsārē.

⁸ Musārē werea. Marīpu gajirā Īgūsārē űerō irimakū iāgū, Īgūsā sērērīrē pé, yooboro marīrō Īgūsārē iritamugakumi. űīgū irasū ōārō pégu āārīkeremakū, yu āārīpererā tīgū i umugue dupaturi aarigū, Marīpure būremurārē Īgūrē sērērārē bokagakuri? ārīyupu.

Jesús fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū keori merā buedea

⁹ Jesús irasú ári ódo, gaji keori merá bueyupu. “Gua gapu óarā āārā. Gajirā gapu ñerō irirā āārīma”, ári gūñarārē i keori merá ásu ári wereyupu:

¹⁰—Pērā āma Marīpuya wiigüe ĩgūrē sērērā waakuma. Sugu fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū āārīkuma.

¹¹ Fariseo bumu gapu ejanugā, ĩamu, ásu ári werenikumi: “Guapu, yu murē usuyari sía. Yu, gajirā yajarimasā, ñeri iririmasā, nome merā ñerō iririmasā irirosū āārībea. Irasú āārīmakū, neō ĩi romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū irirosū āārībea. Irasirigu murē usuyari sía.

¹² Semanariku penu berea murē buremugū. Pe mojóma niyeru koeri wajatagu, su koe murē sía. Āārīpereri yu wajatariere murē irasú dita sía”, ārīkumi.

¹³ Niyeru wajaseabosarimasū gapu neō ñajarōgue dujanugā, muusiunugāja, ĩgū ñeri oparire gūña, bujawere, umugasigüe neō ĩamurō marīro ĩgūya koretibire pá, ásu ārīkumi Marīpure: “Yu ñegū āārā, irasirigu yure bopoñari merā ĩaka!” ārīkumi.

¹⁴ Musārē werea. ĩi niyeru wajaseabosarimasū, Marīpu ĩuro óägūgue ĩgūya wiigüe dujáakumi. Fariseo bumu gapu, Marīpu ĩuro waja opaguta ĩgūya wiigüe dujáakóakumi. Ásu āārā. Sugu ĩgū basi: “Gajirā nemorō óägū āārā”, ári gūñagunorē Marīpu ĩgūrē ubu āārīgú āārīmakū irigukumi. Gajigu Marīpure: “Ñerō iriabu, irasirigu yure bopoñari merā ĩaka!” ārīgū gapure Marīpu ĩgū ĩuro óägū āārīmakū irigukumi, ári wereyupu Jesús.

*Jesús majirāya āārīburire Marīpure sērēbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Puru masaka majirāgārē Jesúre moañadorerā ĩgū puro āijañurā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, Jesús buerā ĩgūsārē bokatiri: “ĩgūrē garibobirikóaka!” ārīñurā.

¹⁶ Jesús gapu majirāgārē ĩgū puro siiu, ĩgū buerārē āriyupu:

—Majirā yu purogue aariburo. Kāmutabirikóaka ĩgūsārē! Marīpu ĩgūyarārē dorerogue āārīmurā, ĩsā majirā yure usuyari merā bokatiriñeārā irirosū āārīma.

¹⁷ Diayeta musārē werea. ĩsā majirā Marīpure ĩgūsā Opure gāāmerā irirosū āārīmerāno, ĩgūyarārē dorerogue waabirikuma, āriyupu.

*Sugu maamu wári doebiri opagu Jesús merā werenídea
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Puru sugu judío masaka oparā merāmu Jesúre sērēñayupu:

—Óägū buegu, yu umugasigüe perebiri okarire wajataduagu, ¿ñeonorē irigukuri? āriyupu.

¹⁹ Jesús ĩgūrē āriyupu:

—¿Nasirigu yure: “óägū”, āriri? Marīpu suguta óägū āārīmi.

²⁰ Mu, ĩgū doreri pideare masia: Gajigu marāpo merā ñerō iribirikóaka! Masakare wējēbirikóaka! Yajabirikóaka! Gajirāyamarē ārīkatori merā werebirikóaka! Mu pagusāmarārē gopeyari merā buremuka! āriyupu.

²¹ ĩgū irasú ārīmakū pégu, Jesúre yujuyupu:

—Iri doreri āārīpererire majīgūgūgueta iripeosiabu yu, āriyupu.

²² ĩgū irasú ārīmakū pégu, Jesús ĩgūrē ásu āriyupu:

—Murē su wāi duyáa. Āārīpereri mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporārē guereka! Irasirigu umugasigüe wári óarī opagukoa. Odo, yu merā aarika! āriyupu.

²³ ĩgū irasú ārīmakū pégu, ĩgū gapu ĩgū wári oparire maĩsíā, buro bujowereri merā āārīnugāyupu.

²⁴ ĩgū bujaweremakū ĩägū, Jesús ásu āriyupu:

—Wári doebiri oparārē Marīpu ĩgūyarārē dorerogue ĩgūsā waadamakū diasatariakóāa.

²⁵ Camellu awiru gobegāgue ñajātariweremasibirikumi. I nemorō wári doebiri opagure Marīpu ĩgūyarārē dorerogue waamakū diasáa, āriyupu.

²⁶ ĩgū irasú ārīmakū pérā, masaka ásu ārīñurā:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā ĩgū purogue waamurā āārībukuri? ārīñurā.

²⁷ Jesús ĩgūsārē āriyupu:

—Masaka ĩgūsā basi ĩgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasibema. Marīpu dita ĩgūsārē ĩgū puro āārīmurā waamakū irimasimi, āriyupu.

²⁸ ĩgū irasú ārīmakū pégu, Pedro ĩgūrē āriyupu:

—Gua Opu, gua murē tuyarā, āārīpereri gua opadeare pípeokóāba, āriyupu.

²⁹ ĩgūrē Jesús ásu ári yujuyupu:

—Diayeta musārē werea. Marīpu ĩgūyarārē doreri kerere wererā waarā, ĩgūsāya wiirire, marāposā nomerē, ĩgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē pípeorā, wári óarī wajatarākuma.

³⁰ ĩgūsā iro dupiyuro opaderosú i umugue nemorō wári óarī wajatarākuma. Puru i umu peremakū, umugasigüe perebiri okari oparākuma Marīpu merā āārīñimurā, āriyupu.

Dupaturi Jesús ĩgũ boaburire weredea
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Pũru Jesús ĩgũ buerãrẽ pe mojõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã ditare siiuwãgã, ãrĩyupu:
—Õãrõ péka! Marĩ Jerusalẽgue waarã yáa. Irogue ããrĩpereri Marĩpũya kerere weredupiyunerã yure ããrĩpererã tĩgũrẽ gojaderosũta yure waarokoa.

³² Irasirirã yũre ñeã, judío masaka ããrĩmerãguere wiarãkuma. ĩgũsã yũre burida, ñerõ werenĩ, siku eotũbirarãkuma.

³³ Yũre burõ tãrãrãkuma. Irasiri odo, wẽjẽrãkuma. ĩgũsã yũre wẽjẽadero pũru, urenu waarõ merã masãgũkõ, ãrĩyupu.

³⁴ ĩgũ buerã ĩgũ irasũ ãrĩ wererire ããrĩpererire neõ pẽmasĩbiriñurã. Marĩpu irire ĩgũsãrẽ pẽmasĩmakũ iribiriyupu dapa.

Jesús Jericómurẽ koye ĩãbire taudea
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Pũru Jesús Jericó wãikuri makã tũrogue ejaripoe ĩgũ waarĩ maa tũro sugu koye ĩãbi niyeru sërẽ doanĩyupu.

³⁶ Irasirigu masaka wárã ĩgũ pũro tariwãgãnamakũ pégu, iro ããrĩrãrẽ sërẽñayupu: “¿Nasirirã masaka wárã tariwãgãnarĩ?” ãrĩyupu.

³⁷ —Jesús Nazaretmu aarigũ yámi, ãrĩñurã.

³⁸ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, ãsũ ãrĩ gaguiniyupu:

—Jesús, David parãmi ããrĩturiagu, yure bopoñarĩ merã ĩãka! ãrĩyupu.

³⁹ ĩgũ irasũ ãrĩ gaguiniĩmakũ, masaka ĩgũ dupiyuro ããrĩrã gapũ ĩgũrẽ: “Toeaka!” ãrĩñurã. ĩgũsã irasũ ãrĩkeremakũ, ĩgũ gaguiniãdero nemorõ gaguiniĩnemoyupu:

—David parãmi ããrĩturiagu, yure bopoñarĩ merã ĩãka! ãrĩyupu.

⁴⁰ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pé, Jesús dujanũgãja, masakare: “Áirika ĩgũrẽ!” ãrĩyupu. ĩgũ irasũ ãrĩmakũ perã, gajirã ĩgũrẽ ãiwãgãñurã. ĩgũ pũrogue ãĩjamakũ, Jesús ĩgũrẽ sërẽñayupu:

⁴¹ —¿Neenorẽ yũ murẽ irimãkũ gããmerĩ? ãrĩyupu.

—Yũ Opu, yure koye ĩãmakũ irika! ãrĩ yujuyupu.

⁴² —Jãu, ĩãka pama! Mu yũre buremurĩ opãa. Irasirigu tausũa, ãrĩyupu Jesús ĩgũrẽ.

⁴³ ĩgũ irasũ ãrĩmakũta, õãrõ ĩãmasĩakõãyupu. Irasirigu Jesũre tũyawãgã, Marĩpũre: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sũyupu. ããrĩpererã ĩgũrẽ irasũ waamakũ ĩãrãde, Marĩpũre usuyari sũñurã.

19

Jesús Zaqueore ĩãbokadea

¹ Pũru Jesús Jericõgue eja, iri makãrẽ tariwãgãgũ iriyupu.

² Irore sugu masakũ Zaqueo wãikũgu wãri doebiri opagu, romano marã opũre niyeru wajaseaboerimasã opu ããrĩyupu.

³ ĩgũ Jesũre ĩãduadiyupu. Masaka wárã watopeguere ãmabi ããrĩsã, Jesũre neõ ĩãbokabiriyupu.

⁴ Irasirigu ãmadupiyuwãgã, Jesús tariwãgãburo pũromu yuku sicómoro wãikudigie murĩayupu ĩgũrẽ: “ĩãgura”, ãrĩgũ.

⁵ Jesús irigu pũro tariagu, ãmarõgue peyagure ĩãboka, ĩgũrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Zaqueo, murĩgora, dijirika! Yũ dapagãrẽ mũya wiita dujagũkõ, ãrĩyupu.

⁶ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pé, Zaqueo mumurõ merã dijiri, Jesũre burõ usuyari merã bokatĩrĩgũ waayupu.

⁷ ĩgũ irasirimakũ ĩãrã, ããrĩpererã masaka werewãñurã: “¿Nasirigu Jesús ñegũya wiigie dujagu wããari?” ãrĩñurã.

⁸ Irasirigu Zaqueo ĩgũya wiigie ejadero pũru, wãgãngã, marĩ Opu Jesũre ãrĩyupu:

—Yũ Opu, péka! Gajino boporãrẽ yũ oparire deko merã dukawagũra. Yũ gajirãrẽ ãrĩkatori merã yajadeare wapikuri ããrĩnemorõ ĩgũsãrẽ wiagura, ãrĩyupu.

⁹ Jesús irire pégu, iri wii ããrĩrãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

—Dapagã merã ĩgũ, ĩgũya wii marã, ĩgũsã ñerõ iridea wajare tausũma. ĩgũde Abraham parãmi ããrĩturiagu, yũre buremugũ ããrĩmi.

¹⁰ Yũ ããrĩpererã tĩgũ perebiri peamegue waadederibonerãrẽ ãma, taugu aarigũ iribũ, ãrĩyupu.

Jesús pe mojõma niyeru koeri keori merã buedea

¹¹ Jesús Zaqueo merã werenĩmakũ masaka péñurã. ĩgũ Jerusalén tũrogue ããrĩmakũ ĩãrã, ãsũ gũñañurã: “Gũñaña marĩrõ Marĩpu ĩgũyarãrẽ dorero ejaburo yáa”, ãrĩ gũñañurã. Irasirigu Jesús keori merã ĩgũsãrẽ

12 āsū āri weryepu:

—Sugu masaku, opu ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Īgūrē opu sóoadero puru, Īgūya nikū marā gapu Īgūrē gāāmebirikuma.

13 Īgū waaburo dupiyuro Īgūrē moāboerā pe mojōmarārē siukumi. Siuu, Īgūsāku su koe wajapari niyeru koe sī, Īgūsārē āsū ārikumi: “Yu irogue āārīpoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ārikumi.

14 Irasū āri odo, opu ñajābu waakōākumi pama. Īgūya nikū marā gapu Īgūrē gāāmebirikuma. Irasirirā, Īgū waadero puru, gajirārē Īgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā Īgūrē: “Mu, gua opu āārimakū gāāmebea”, ārikuma.

15 Īgūsā Īgūrē gāāmebirikeremakū, Īgūsā opu ñajākumi. Opu ñajāa odo, Īgūya nikūgue goedujaakumi. Irasū goedujaagu, Īgūrē moāboerārē Īgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masibu, Īgūsārē siukumi.

16 Īgū puro ejarpororigu āsū ārikumi: “Yu opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemobu”, ārikumi.

17 Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Ōāgorāa. Mu yure moāboegu ōāgū āārā. Yu dorederosūta yu mērōgā murē pīdea merā ōārō iriyo. Irasirigu pe mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi Īgū opu Īgūrē.

18 Puru gajigu āsū ārikumi: “Yu opu, mu niyeru koe yure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemobu yude”, ārikumi.

19 Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Su mojōma makārīrē doregu āārīgukoa”, ārikumi.

20 Puru gajigu āsū ārikumi: “Yu opu, muya niyeru koe ōō āārā. Iri koere suriro gasiro merā ōma, duripibu.

21 Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa. Irasirigu murē gūiabu”, ārikumi Īgū opu.

22 Īgū irasū ārimakū pégu, Īgū opu ārikumi: “Mu yure moāboegu ñegū āārā. Irasirigu murē wajamoāgura. Mu yure wereri merāta murē weregura. Mu yure āsū ārā: ‘Mu gajirārē buro turaro merā moādoregu āārā. Mu basi moābirikeregu, otebi āārikeregu, murē moāboerārē oterire otedore, Īgūsārē oteri dukare seadore, irire mu basita opāa’, ārā mu yure.

23 Mu irasū ārīgū, ḡnasirigu yu murē sīdea koere niyeru duripiri wiigie duripibiriri? Irogue duripimakū, i wii moārā iri koe merā wāro wajatanemobosabukuma murē. Irasirigu, yu goejagu, mu yure Īgūsā iriri merā wajatanemobosadeare ñeāboakuyo”, ārikumi Īgū opu Īgūrē.

24 Irasū āri odo, gajirārē Īgū puro āārīrārē ārikumi: “Īgūrē niyeru koere ēma, pe mojōma koeri opagu gapure sika!” ārikumi.

25 Īgū irasū ārimakū, Īgūsā āsū ārikuma Īgūrē: “Gua opu, pe mojōma koeri opagu opasiami”, ārikuma.

26 Īgūsā irasū ārimakū, opu āsū āri yujukumi: “Musārē werea. Āārīpererā Īgūsā opari merā ōārō irirā ōārīrē sinemosūrākuma. Gajirā ōārō irimerā Īgūsā mērōgā opadideare ēmapekōāsūrākuma.

27 Dapagorata yure iāturirārē yure opu ñajāmakū gāāmemerārē yu purogue āirika! Yu iūrō wējēka Īgūsārē!” ārikumi opu Īgūrē moāboerārē, āri weryepu Jesús.

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

28 Irasū āri odo, gajirā dupiyuro Jerusalégue waayupu doja.

29 Irogue waa, Betfagē, Betania wāikuri makārī puro ejarpororiyupu. Iri makārī, Olivos wāikudi ütāū āārīdujimejārōgue āārīyuro. Irogue ejaagu, Īgū buerā pērārē āsū āri iriuyupu:

30 —Si makā marī bokatūrō āārīri makāgue waaka! Iro ejarā, sugu burrore Īgūsā suanúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarākoa. Īgūrē kura, ōōgue āirika!

31 Sugu musārē: “ḡNasirimurā Īgūrē kurari?” ārimakū: “Marī Opu gāāmeami”, ārika! āri iriuyupu.

32 Īgū irasū ārimakū, Īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús Īgū ārāderosūta waayuro.

33 Irasirirā burrore Īgūsā kuramakū iārā, Īgū oparā Īgūsārē sērēñañurā:

—ḡNasirimurā burrore kurari? āriñurā.

34 Īgūsā irasū ārimakū pērā, āsū āri yujuñurā:

—Marī Opu Īgūrē gāāmeami, āriñurā.

35 Puru burrore Jesús purogue āiñurā. Āija, Īgūsāya wekama surire túwea, burro weka peo, Jesúre Īgū wekague murībejamakū iriñurā.

36 Jesús peyawāgārimakū, masaka Īgūsāya wekama surire túwea āi, Īgū waaburi maarē seōpidipiyuñurā Īgūrē buremurā.

³⁷ Irasirirā Jerusalén p̄rogue eja, Olivos wāikūdi ūtāū dijarirā, āārīpererā Jesūre b̄uremurā ĩgūrē irogue tuyanerā āārīpereri ĩgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū ĩādeare gūñarā, usuyari merā Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, āri, b̄uro gaguinīñurā ĩgūrē b̄uremurā.

³⁸ Āsū āriñurā:
Marī Op̄ure usuyari s̄irā! Ī Marīpu marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Ūmugasigue āārīrā siñajāburo.

Īgūsāde Marīp̄ure: “Ōātaria mu āārīpererā Op̄u āārīgū”, āri, usuyari s̄iburo, āriñurā.*

³⁹ Īgūsā irasū ārimakū p̄erā, surāyeri fariseo bumarā irogue āārīrā Jesūre āriñurā:
—Buegu, mu buerārē wereka! Toedoreka ĩgūsārē! āriñurā.

⁴⁰ Īgūsā irasū ārimakū, Jesūs ĩgūsārē yujuyupu:
—Musārē werea. Īgūsā usuyari merā werenībirimakū, Marīpu i ūtāyerire gaguinīmakū iribukumi, āriyupu.

⁴¹ P̄uru Jesūs Jerusalén turo eja, iri makārē ĩā, oreyupu.

⁴² Āsū āriyupu:
—Jerusalén marā, dapagā Marīpu musārē ōārō siñajārī s̄iduarire p̄emasīmakū ōātariobokayo. Marīpu irasū s̄iduareremakū, musā irire neō p̄emasīduabea. Irasirigu Marīpu musārē irire p̄emasīdorebemi.

⁴³ Irasiriro musārē ñerō waarīnu ejarokoa. Musārē ĩaturirā musāya makā turore wea kāmutejajārākuma. Musā wiriboadeare āārīpereroḡe biapeokōārākuma musārē ñeāmurā.

⁴⁴ Irasirirā musārē yebague wējēmeépīrākuma. Musārē iri makā marā āārīpererārē wējēpeokōārākuma. Ūtāyeri weadeade neō gajije weka dujabirikoa. Musārē Marīpu ĩgū tauduarīnu ejakeremakū, musā ĩgūrē ĩamasībiridea waja, ĩgūrē b̄odea waja irasū waarokoa, āri weryupu Jesūs.

Jesūs Marīp̄uya wiiḡue duarārē b̄éowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ P̄uru Jerusalēgue ejagu, Jesūs Marīp̄uya wiiḡue ñajayupu. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, ĩgūsā duarire wajarirādere bokaja, ĩgūsārē b̄éowiuyupu.

⁴⁶ Īgūsārē āsū āriyupu:
—Marīpu ĩgūya werenīrī gojadea p̄ugue āsū ārīdi āārīmī: “Yaa wii, yure b̄uremurā yure s̄ērīrī wii āārā”, ārīdi āārīmī. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū āārīmakū yāa, āriyupu Jesūs.

⁴⁷ Ūmarīku Jesūs Marīp̄uya wiiḡue masakare buegu waanayupu. Īgū irasū buegu ejamakū ĩā, Moisés gojadeare buerimasā, paia oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ĩgūrē wējērākuri?” āri gūñamañurā.

⁴⁸ Īgūsā ĩgūrē wējēduakeremakū, masaka āārīpererā ĩgū werenīrīrē ōārō p̄enarñurā. Irasirirā Jesūre wējēduarā: “Āsū irirā, ĩgūrē wējēmurā”, āri, āmumasībirīñurā.

20

Judío masaka oparā Jesūre: “¿Noā murē doreri?” āri s̄ērēñadea

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

¹ Gajīnu Jesūs Marīp̄uya wiiḡue āārīrārē Marīpu masakare tauri kerere buegu iriyupu. Īgū irasū buemakū, paia oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka murā merā ĩgū p̄rogue eja,

² ĩgūrē s̄ērēñañurā:
—Wereka guare! ¿Noā murē doreri, mu irasirimakū? ¿Noā murē: “Āsū irika!” āriñurā?

³ Jesūs ĩgūsārē yujuyupu:
—Yude musārē s̄ērēñagura. Yujuka yudere!
⁴ Juan masakare deko merā wāiyemakū, ¿noā ĩgūrē wāiyedoregu iriuyuri, Marīpu, o masaka? āriyupu.

⁵ Īgū irasū ārimakū p̄erā, ĩgūsā basi āsū āri gāme werenīñurā:
—¿Naāsū āri yujūrākuri marī? “Marīpu Juārē doredi āārīmī”, marī ārimakū, Jesūs marīrē: “¿Nasirirā ĩgū weredeare b̄uremubiriri musā?” āribukumi.

⁶ Āārīpererā masaka: “Diayeta Juan Marīp̄uyare weredupiyudi āārīmī”, āri gūñama. Marī: “Masaka Juārē wāiyedorenerā āārīmā”, ārimakū, masaka marīrē ūtāyeri merā dearākuma, āriñurā.

⁷ Irasirirā Jesūre āsū āri yujūñurā:
—Juārē wāiyedoredire gua masībea, āriñurā.

⁸ Īgūsā irasū ārimakū, Jesūs ĩgūsārē āriyupu:

* 19:38 Sal 118.26

—Iro merē masā yure: “¿Noā mūrē irire doreri?” āri sērēñadeare yude masārē yujubea, āriyupu.

*Jesús ñerā moārā keori merā buedea
(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)*

⁹ Puru Jesús i keori merā masakare āsū āri buenugāyupu:

—Sugu masakā ĩgāya poeogeg iguidarire otekumi. Ote odo, gajirāñē iri poeere wayu: “Yu otedea dukare deko merā sirākoa, yu masārē iri poeere wayuri waja”, ārikumi. Irasū āri odo, gajiroge waakōākumi. Yoaripoe deyomarīkumi.

¹⁰ Puru igui ñiripoe āārimakū, ĩgūrē moāboegure ĩgāya pooema oteri dukare deko merā sērēdoregu iriukumi. Poeere moārā gapu ĩgū iriuadire iroge ejamakū ĩārā, ĩgūrē pākuma. Neō sūtō iguitō sirō marīrō ĩgūrē iridujukuma.

¹¹ Puru poeere opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriuadikumi doja. Poeere moārā gapu ĩgūdere pá, ñerō irikuma. Neō gajino sirō marīrō ĩgūdere iridujukuma.

¹² Puru poeere opu gajigu ĩgūrē moāboegure iriuadikumi doja. Poeere moārā gapu ĩgūrē kāmītū, iri poeere turoge beokōākuma.

¹³ ĩgūsā irasiradero puru, poeere opu āsū āri gūñakumi: “¿Nasirigukuri yu?” ārikumi. “Āsū irigura. Yu magū yu maĩgūrē iriugura. ĩgūrē iriumakū, ĩgūrē buremurākuma”, āri gūñadikumi.

¹⁴ Irasirigu ĩgū magūrē iriukumi. ĩgū iroge ejamakū ĩārā, poeere moārā gapu ĩgūsā basi āsū āri gāme werenikuma: “Īta purugue i poeere opabu āārīmi. ĩgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i poeere oparākoa”, ārikuma.

¹⁵ Irasirirā ĩgūrē ñeā, poeere turoge āiwāgā, wējēbeokōākuma, āriyupu Jesús.

Irasū āri odo, ĩgūsārē sērēñayupu:

—Masā péñamakū, ĩgū magūrē wējēadero puru, ¿nasirigukuri poeere opu ĩgāya poeere moārārē? Āsū irigukumi.

¹⁶ Iroge waa, ĩgūsārē wējē, iri poeere gajirā gapure sīgukumi, āriyupu Jesús.

ĩgū irasū ārimakū péra, masaka gapu āsū āriñurā:

—Neō marīrē irasū waabirikōāburo, āriñurā.

¹⁷ Jesús gapu ĩgūsārē ĩā, āsū āri sērēñayupu:

—Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdea, ¿naāsū āriđuaro yári? Āsū āri gojasūdero āārībū:

Suye ūtāyere wii iririmasā béoadeaye merā gajigu gapu oārō turari wii irigukumi.*

¹⁸ Sugu i ūtāye weka meemejāgū, mutākōāgukumi. I ūtāye gapu ĩgū weka meebejaro ĩgūrē oārī pogagāgue meemutūbékōārokoa, āriyupu Jesús.

*Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sērēñadea
(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)*

¹⁹ Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde ĩgū i keori merā irasū āri weremakū péra: “Marīrē: ‘Poeere moārā irirosū ñerā āārā’, āriĩgū irikumi”, āri péña, ĩgūrē peresu irimurā buro ñeāduadiñurā. Irasū ñeāduakererāta: “Masaka, ĩgūrē marī irasirimakū ĩārā, marī merā guarākuma”, āriñurā. Irasirirā ĩgūsārē gūisā, ñeāmasibiriñurā.

²⁰ Irasirirā: “Gajinu ĩgūrē ñeārāra”, āri, ĩāñurūtuyañurā. ĩgū ñerō yujumakū weresāmurā péduarā iriadiñurā. Irasirirā gajirārē irikatorārē ĩgū puro iriñurā ĩgū werenīrē pédorerā. “ĩgūrē sērēñarā waarā, masaka ĩūrōrē diaye irirā irirosū āārīka!” āri, ĩgūsārē iriñurā. “Jesús ñerō werenīmakū péra, iri nikū marā opu puroge peresu iridorerā āiwāgārā”, āriñā, ĩgūsārē iriuadiñurā.

²¹ ĩgūsā Jesús puroge ejarā, āsū āriñurā:

—Buegu, mu iririkurire masā. Mu ārikatoro marīrō werenīa. Marīpuyare diayeta buea. “¿Naāsū gūñarī masaka yure?” āri gūñarō marīrō diayeta ĩgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta ĩāa.

²² Irasirigu guare wereka! Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajari-makū, ¿ōāgorari, o oāberi? āriñurā Jesúre.

²³ Jesús gapu ĩgūsā ñerō iriduarire masīsā, ĩgūsārē āriyupu:

²⁴ —Niyeru koere āirika! I koegure, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? āriyupu.

—Romano marā opu diapu keori, ĩgū wāita tuuyāa, āri yujūñurā.

²⁵ ĩgūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Iro merē romano marā opu āārīrē ĩgūrē sika! Marīpuya gapure Marīpure sika! āriyupu.

²⁶ Irasirirā masaka péuro neō ĩgūrē ñerō āri werenīmakū irimasibiriñurā. Ubu gapu ĩgū yujurige péra péguka, toekōāñurā.

* 20:17 Sal 118.22

Saduceo bumarã, Marĩpu boanerãrẽ masũburire Jesũre sãrẽñadea
(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Puru surãyeri saduceo bumarã Jesũs purogue ejañurã. Ìgũsã: “Masaka boanerãgue masãbirikuma”, ãri buremurã ããrĩñurã. Irasirirã Jesũre ãsũ ãrĩñurã:

²⁸ —Buegu, Moisés marĩrẽ ãsũ ãri gojapĩdi ããrĩmĩ: “Sugu marãpokũdi pũrã marĩkeregu igore boaweomakũ, Ìgũ pagamu igore dũunorẽgukumi. Irasirirã, Ìgũ igo merã pũrãkarã Ìgũ tĩgũ dagu pũrã irirosũta ããrĩrãkuma”, ãri gojapĩdi ããrĩmĩ.

²⁹ Iripoeguere sugu pũrã, su mojomã pere gaji mojo peru pẽrẽbejarã ããrĩunanerã ããrĩmã. Ìgũsã tĩgũ gapu marãpokũ, pũrã marĩgũta boakõayupu.

³⁰ Irasirigu Ìgũ dagu dokamũta Ìgũ marãpo ããrĩdeore dũunorẽyupu. Ìgũde, Ìgũ tĩgũ dagu irirosũta pũrã marĩgũta boakõayupu.

³¹ Ìgũsã pẽrã dokamũde pũrã marĩgũta boakõayupu. Irasũ dita pũrã marĩrãta boapereakõãñurã.

³² Ìgũsã puru Ìgũsã marãpode boakõayupo pama.

³³ Ìgũsã su mojomã pere gaji mojo peru pẽrẽbejarã ũma igore marãpokũadiñurã. Irasirirã boanerã masãmakũ, ñniño marãpogora ããrĩgokuri? ãrĩñurã.

³⁴ Jesũs Ìgũsãrẽ yujuyupu:

—I ũmũgue ããrĩrã, ũma, nome merã marãpokũma. Ìgũsã pũrã nomedere nomesuma.

³⁵ Ìgũsã irasirikeremakũ, ũmũgasigũ ããrĩmurã gapu irasũ ããrĩbirikuma. Marĩpu: “Õãrã ããrĩma”, ãri ããrã, boanerãgue masã, puru Ìgũ purogue marĩãrãkuma. Iroguere marãpokũbirikuma. Ìgũsã pũrã nomedere nomesubirikuma.

³⁶ Marĩpure wereboerã irirosũ neõ dupaturi boabirimurã ããrĩsã, irasiribirikuma. Ìgũsã Marĩpu masũnerã, Ìgũ pũrã ããrĩrãkuma.

³⁷ Iripoeguere Moisés Ìgũ yukũgãgue ũjũrõgue waadeare gojadi ããrĩmĩ. Ìgũ iroguere ããrĩmakũ, Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ Ìgũrẽ: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opũta ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. I merã boanerã masãburire marĩ masã.

³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerã ããrĩkererã, Marĩpu merã okarã ããrĩma. Irasirigu Marĩpu boanerã dupaturi masãbirimurã Opũ ããrĩbemi. Okarã Opũ ããrĩmĩ. ããrĩpererã masaka boakererã, Marĩpu iũrõ okarã ããrĩma, ãrĩyupu Jesũs.

³⁹ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, surãyeri Moisés gojadeare buerimasã ãsũ ãrĩñurã:

—Buegu, mu õãrõ yujua, ãrĩñurã.

⁴⁰ Irasirirã neõ dupaturi gaji Ìgũrẽ sãrẽñaduabirĩñurã.

“¿Noã parãmi ããrĩturiagu ããrĩrĩ Cristo?” ãrĩ sãrẽñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesũs gapu ãsũ ãrĩyupu:

—¿Nasirirã Moisés gojadeare buerimasã: “Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩmĩ”, ãrĩrĩ?

⁴² David, Salmos wãkuri gojadea pũgue ãsũ ãri gojadi ããrĩmĩ:

Marĩpu, yu Opure ãsũ ãrĩmĩ: “Õõ, yu diaye gapu doaka yu merã dorebu!

⁴³ Irasiripoe murẽ ããrĩturãrẽ mu dorerire tarinũgãnemobirimakũ irigura”, ãrĩmĩ, ãri gojadi ããrĩmĩ David.*

⁴⁴ David, Cristo ñekũ ããrĩkeregu, Ìgũrẽ: “Yu Opũ ããrĩmĩ”, ãrĩdi ããrĩmĩ. ¿Nasirigu, Cristo, David parãmi ããrĩturiagu ããrĩkeremakũ, David Ìgũrẽ irasũ ãrĩyuri? ãrĩyupu Jesũs.

Jesũs, Moisés gojadeare buerimasãrẽ: “Ñerõ yãa”, ãrĩ weresãdea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵ ããrĩpererã masaka pũroguere Jesũs Ìgũ buerãrẽ ãsũ ãrĩyupu:

⁴⁶ —Moisés gojadeare buerimasã ñerõ iririire õãrõ pẽmasĩka! Oparã irirosũ suri yoari sãña, masaka iũrõgue waagorenama. Makã dekoguere masakare õãrõ buremurĩ merã bokatĩrĩ õãdoremakũ gããmema. Nerẽrĩ wiiriguere ñajãrã, õãrĩ doaripẽrĩgue dita doadũama. Bosenũrĩ ããrĩmakũdere oparã doarigũ dita doadũama.

⁴⁷ Wapiweyarã nome wajamomakũ ãã, Ìgũsãya wiirire ãmanokõãma. Ìgũsãrẽ bopoñarĩ merã ããbirikererã, yoaripoe Marĩpure sãrẽ ãmukatoma, masaka Ìgũsãrẽ: “Marĩpure õãrõ buremuma”, ãrĩburo, ãrĩrã. Ìgũsã irasiriri waja Marĩpu Ìgũsãrẽ gajirã nemorõ wajamoãgukumi, ãrĩyupu Jesũs.

21

Wapiweyo bopogo Marĩpuya wiigũe niyeru koeri sãdea
(Mr 12.41-44)

* 20:43 Sal 110.1

¹ Jesús Marĩpuya wiigue ããrĩgũ, iri wiima ĩgũsã ãmuburi niyeru neeõrĩ kũmague wãri doebiri oparã ĩgũsã niyeru sãmakũ ĩayupu.

² Sugo wapiweyo bopogode iri kũmague pe koegã, mérõgã wajakũri koerĩgãrẽ sãmakũ ĩayupu.

³ Iri koerire igo sãmakũ ĩãgũ, ãsũ ãrĩyupu:

—Diyeta musãrẽ werea. Igo wapiweyo bopogo i kũmague niyeru sãgõ, Marĩpu ĩũrõ gajirã ããrĩpererã ĩgũsã sĩadero nemorõ sãamo.

⁴ Gajirã wãri doebiri oparã wãro sĩkeremakũ, ĩgũsãya wãro ðuyãa. Igo gapu bopogo ããrĩkerego, igo baari wajariboadeare sĩpeokõãmo Marĩpure buremugõ, ãrĩyupu.

Jesús Marĩpuya wiire béoburimarẽ weredea

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Surãyeri ĩgũ buerã Marĩpuya wiimarẽ ĩãrã, ãsũ ãrĩñurã:

—Õãrĩ ãtãyeripa merã iridea wii ããrã. Masaka iri wiire ĩgũsã sĩdeade õãrĩ ããrã, ãrĩñurã.

ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ĩgũsãrẽ ãrĩyupu:

⁶ —Musã i wiimarẽ dapagorare ĩãdãa. Sunu i wiima ããrĩpereri marĩ ĩãdea, i ãtãyeride mutãdĩjaperekõãrokoa. Neõ suye ãtãye gajiyewe weamuĩãdeade dujabirikoa, ãrĩyupu.

Jesús: “I ãmu pereburi dupiyuro ãsũ waarokoa”, ãrĩ weredea

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ ĩgũ irasũ ãrĩmakũ pãrã, ĩgũrẽ sãrẽñãñurã:

—Guare buegu, ¿naãsũ ããrĩmakũ mu ãrãderosũ waarokuri? ¿Ñeeno iri ĩmugukuri, iri irasũ waaburi dupiyuro? ãrĩñurã.

⁸ Jesús yujuyupu:

—Õãrõ pãmasĩka! Gajirã wãrã ãrĩkatorimasã aarĩrãkuma. “Yu Marĩpu iriudi, Cristo ããrã”, ãrĩrãkuma. “Dapagorare i ãmu pereburo aarisiãa”, ãrĩrãkuma. ĩgũsã ãrĩkatorire pãbirikõãka!

⁹ Masaka musã puro gãmewẽjãrẽrẽ pãrã, gajirogue marã ĩgũsã oparãrẽ bẽori kerere pãrã, gũkabirikõãka! I ãmu pereburi dupiyuro irasũ waapũrorirokoa. Irasũ waakeremakũ, i ãmu pereburo ðuyarokoa dapa, ãrĩyupu.

¹⁰ Irasũ ãrĩ odo, ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩnemoyupu ðoja:

—Su bumarã, gaji bumarã merã gãmewẽjãrãkuma. Su nikũ marã, gaji nikũ marã merã gãmewẽjãrãkuma.

¹¹ Wãri makãrĩguere nikũ bure ñomerokoa. Masaka wãrã wãboari merã boarãkuma. Pũrĩrikuri merã ñerõ tarĩrãkuma. ðmugasiguere bure goeri, wãri gajino deyoarire ĩãrã, masaka bure gũĩrãkuma.

¹² I ããrĩpereri irasũ waaburo dupiyuro musã yure buremurĩ waja gajirã musãrẽ ñeã, ñerõ irĩrãkuma. Irasĩrĩrã marĩ judĩo masaka nerẽrĩ wiirĩguere musãrẽ weresã, peresu irĩrãkuma. Makãrĩ marã oparã pũrogue ãĩãnarãkuma musãrẽ wajamoãdorerã.

¹³ ĩgũsã irogue musãrẽ ãĩjamakũ, musã gapu Marĩpuya õãrĩ kerere wererãkoã ĩgũsãrẽ.

¹⁴ ĩgũsã musãrẽ oparã pũrogue ãiwãgãmakũ ĩãrã, oparãrẽ yujuburire gũñarikubirikõãka! “¿Naãsũ ãrĩrãkuri ĩgũsãrẽ?” ãrĩ gũñarikubirikererãta ããrĩka!

¹⁵ Musã werenĩmakũ iritamugura. Musãrẽ irasũ iritamugũ, masĩrĩ merã õãrĩ werenĩrĩ merã weremakũ irigura. Musã irasũ werenĩmakũ pãrã, musãrẽ ĩãturĩrã gapu musã werenĩrĩrẽ bokatĩubirikuma. “Iri diaye ããrĩbea”, ãrĩmasĩbirikuma.

¹⁶ Surãyeri musã pagusãmarã, musã pagupũrã, musãya makã marã, musã merãmarãde musãrẽ oparãguere wẽjẽdorerã wĩarãkuma. Irasĩrĩrã musãrẽ surãyerire wẽjẽrãkuma.

¹⁷ Yure musã buremurĩ waja ããrĩperero marã masaka musãrẽ ĩãturi doorãkuma.

¹⁸ ĩgũsã irasĩrĩkeremakũ, sudagã musãya poadagã neõ dederĩbirikoa.

¹⁹ Irasĩrĩrã musãrẽ ñerõ irĩkeremakũ, yure buremurĩrẽ pirimerã, Marĩpu pũrogue perebiri okarĩ oparãkoã.

²⁰ Irasĩrĩrã wãrã surara Jerusalén turo gãmegorobiatũmakũ ĩãrã, iri makãrẽ ĩgũsã béoburo mérõgã ðuyãa, ãrĩ masĩrãkoã.

²¹ Irasũ waamakũ ĩãrã, Judea nikũgue ããrĩrã ãtãyukugue ãmadurĩburo. Jerusalẽgue ããrĩrãde iri makãrẽ wirĩburo. Iri makã turo ããrĩrã Jerusalẽguere dupaturĩ goedujãabirikõãburo.

²² Irasũ waarĩnurĩ Marĩpu ñerãrẽ wajamoãrĩnurĩ ããrĩrokoa. Irasĩriro ããrĩpereri ĩgũya werenĩrĩ gojãdea pũgue gojãderosũta waarokoa.

²³ I nikũ marã bure pũrĩrõ pãnarãkuma. Marĩpu ĩgũsãrẽ bure wajamoãgukumi. Irasũ waamakũ, nijĩpagosã nome, ĩgũsã pũrã mirĩrãgã oparã nome ðe bure ñerõ tarĩrãkuma.

²⁴ Surãyeri i makã marã gãmewẽjãrõgue boarãkuma. Boamerã gapure ããrĩpereri nikũgue ãiwãgã, peresu irĩrãkuma. Judĩo masaka ããrĩmerã Jerusalẽrẽ ñerõ irĩrãkuma. Irasĩrĩrã iri makã marãrẽ tarĩnũgãrãkuma. Marĩpu, judĩo masaka ããrĩmerãrẽ: “Iri makã marãrẽ neõ opabirikõãka pama!” ãrĩmakũgue opaduũrãkuma.

*Jesús i umugue igũ dupaturi aariburire weredea
(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)*

²⁵ I umu pereburi dupiyuro abe umumu, abe namimu, neñukãde deyori gorawayuakõarãkuma. Wãdiya turaro busuri, makuri nikũguere buro ejarokoa. Irasirirã i umu marã ããripererã buro gukari merã diaye guñamasibirikumã.

²⁶ Umurõgue marã turarã naradari merã beosũrãkuma. Irasũ waamakũ iãrã, masaka i umu pereburire: “¿Aarisakiuri?” ãrĩ guñarã, buro guiri merã kõmorã irirosũ neõ guñajabirikuma.

²⁷ Irasũ waaripoere masaka yu ããripererã tũgã, wãro Marĩpu turari merã, igũ gosesiriri merã ñmikãyebogue i nikũguere yu dupaturi aarimakũ iãrãkuma.

²⁸ Yu ãrĩderosũta iri goerire waapurorimakũ iãrã, musã yaarã ããrĩrã gübirikõãka! Güñaturari merã umugasigüe ñamuka! Mërõgã duyãa, Marĩpu musãrẽ perebiri peamegue waabonerãrẽ tauri ejaburo, ãryupu Jesús.

²⁹ Irasũ ãrĩ odo, i keori merã igũsãrẽ werenemoyupu:

—Higueragu, o gajigu yuku noõ gãamedire ñaka!

³⁰ Irigu pũ maamamakũ iãrã: “Bojori waaburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩa.

³¹ Irigu waarõsũta i ããripereri yu ãrĩrĩ irasũ waamakũ iãrã: “Marĩpu igũyarãrẽ doreri aariburo mërõgã duyãa”, ãrĩ masĩrãkoa.

³² Diayeta musãrẽ werea. I umu marã boapereburo dupiyuro i ããripereri yu ãrĩrĩ irasũ waarokoa.

³³ Umugasi, i nikũde pereakõarokoa. Yu werenĩrĩ gapu neõ perebirikoa. ããripereri yu ãrĩrõsũta waayuarikurokoa.

³⁴⁻³⁵ Yu dupaturi aariburinurẽ neõ masĩbea musã. Irasirirã õãrõ pemasĩka! Bosenuĩrẽ irirã, ñerĩrẽ iribirikõãka! Mejãbirikõãka! I umumarẽ buro guñarikabirikõãka! Musã ire irasirimerã, guñaña marĩrõ i umugueru yu aarimakũ iãrã, gukabirikoa. Waibu guñaña marĩrõ weadeadague igũ meesajarosũta guñaña marĩrõ yu aarirĩnu masakare ããripereri nikũ marãrẽ waarokoa.

³⁶ Irasirirã õãrõ pemasĩrĩ merã yũka! Marĩpure ãsũ ãrĩ sërẽnikõãka! “I umu peremakũ, guare iritamuka! Turarire sũka, guare õãrõ tariburo, ãrigũ! Irasirirã gua ããripererã tũgãrẽ güiro marĩrõ bokatĩrĩrãkoa”, ãrĩ sërẽka igũrẽ! ãryupu Jesús.

³⁷ Jesús umuriku Marĩpũya wiigüe buenayupu. Namiriku bue odogu, Olivos wãikudi ãtãgũgue waa, irogue ããrĩboyanayupu.

³⁸ Boyoripoe ããrĩmakũ, ããripererã masaka Marĩpũya wiigüe igũ buerire pẽrã waanañurã.

22

*Judas Iscariote Jesũre wẽjẽduarãguere igũrẽ imuburire amudea
(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)*

¹ Iripoeire judio masaka pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu, mërõgã duyayuro. Iri bosenu pascua wãikuyuro.

² Paia oparã, Moises gojadeare buerimasã Jesũre wẽjẽduarã: “¿Nasiri igũrẽ wẽjẽrãkuri marĩ?” ãrĩñurã. Igũsã Jesũre wẽjẽduakererã, masakare güiñurã.

³ Iripoeire wãtĩ, Judas Iscariote wãikugugueru ñajãyupu ñerõ iridoregu. Judas, Jesús buerã pe moĩõma pere su gubu peru pẽrẽbejarã watopemu ããrãdiyupu.

⁴ Wãtĩ ñajãdero puru, Judas paia oparã, Marĩpũya wiire korerã surara oparã puro waayupu. Irogue eja, igũ Jesũre imuburire igũsã merã wereniyupu.

⁵ Igũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, usuyari merã: “Igũrẽ mu guare imumakũ, mure ñiyeru wãjarĩrãkoa”, ãrĩñurã.

⁶ Judas: “Jãu”, ãrĩ, puru: “¿Naãsũ ããrĩmakũ, masaka ñãberogue oparãguere yu Jesũre wiamakũ õãrokuri?” ãrĩ guñayupu.

Jesús igũ buerã merã baatũmudea

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Puru pã wemasãrĩ morẽña marĩrĩ baari bosenu ããrĩnugãrĩnu ããryuro. Irinu pascua bosenu irirĩnu ããrĩmakũ, Marĩpu iũrõ oveja majĩgũrẽ igũsã wẽjẽrĩnu ããryuro.

⁸ Irinuta Jesús Pedrore, Juãrẽ ãsũ ãrĩ iriuyupu:

—Marĩ pascua bosenu baaburire amurã waaka!

⁹ Igũ irasũ ãrĩmakũ pẽrã, ãsũ ãrĩ sërẽñañurã:

—¿Noõgue marĩ pascua bosenu baaburire amumakũ gããmekuri? ãrĩñurã.

¹⁰⁻¹¹ Jesús igũsãrẽ yujuyupu:

—Jerusalẽgue waaka! Irogue sugu dekosoro kõãwãgãgũrẽ bokajarãkoa. Igũrẽ tuyaka! Igũ ñajãri wiigüe ejarã, iri wii opure: “Guare buegu, ãsũ ãrĩ sërẽñãdoreami: “¿Dĩ taribugue yu buerã merã i pascua bosenurẽ baagukuri?” ãrãmi”, ãrĩka!

¹² Musā irasū ārimakū pé, wári taribu, āmarōgue ĩgūsā āmu odoadea taribue ĩmugukumi. Irogue marī baaburire āmuka! āriyupu Jesús.

¹³ Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴ ĩgūsā baaripoe ejamakū, Jesús ĩgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā merā baa doanīyupu.

¹⁵ Irogue baa doanīgū, ĩgūsārē āriyupu:

—Yū boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire musā merā buro baaduāa.

¹⁶ Musārē werea. I bosenu marī dapagora irirosū yu dupaturi neō irinembirikoa. Puru Yupu ĩgūyarārē dorerogue dupaturi iriyuwarikugukoa, āriyupu.

¹⁷ Irasū āri odo, iiriripare āi, Marīpore: “Murē usuyari sia”, āri, ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Ire āi, dukawa iirika!

¹⁸ Musārē werea. I ĩgūi dekore marī dapagora iirirosū yu dupaturi neō iirinembirikoa. Yupu ĩgūyarārē doreri ejadero purugue dupaturi irigukoa doja, āriyupu.

¹⁹ Puru pārē āi, Marīpore: “Murē usuyari sia”, āri, pārē pea, ĩgūsārē āsū āri guereyupu:

—I yaa dupu āārā. Yū musā ñerō iridea waja boagukoa. Irasirirā musā dapagora iriaderosū nerē, pārē baariku, yu musārē boabosarire gūñaka! āriyupu.

²⁰ ĩgūsā baa odoadero puru, pārē āiaderosūta iiriripadere āi, ĩgūsārē āsū āriyupu:

—Yū musārē boabosagu, yaa dí béori merā Yupu musārē: “Ōārō irigura”, āri deare iriyuwarikugukoa.

²¹ Dapagorare yure wējēduarāguere yure ĩmubu ōō yu merā baa doanīmi.

²² Marīpu āriaderosūta yure āārīpererā tīgārē waarō yāa. Yure ĩmubu gapure ñetariro waarokoa, āriyupu.

²³ ĩgū irasū ārimakū pérā, ĩgūsā basi āsū āri gāme sērēñañurā:

—Ĵnoā marī watopeguere irasiribukuri? āriñurā.

Jesús buerā: “Marī watopere, Ĵnoā āārīpererā nemorō āārīgukuri?” āri guaseodea

²⁴ Puru Jesús buerā āsū āri gāme guaseñurā:

—Marī watopere, Ĵnoā āārīpererā nemorō āārīgukuri? āriñurā.

²⁵ Jesús gapu ĩgūsārē āriyupu:

—I nikū marā oparā Marīpore burenumerā gapu ĩgūsāyarārē dorerā, turaro merā dorema. Irasirirā ĩgūsā oparārē: “Masakare ōārō iritamurā āārīma”, ārīma.

²⁶ Musā tamerā i nikū marā oparā irirosū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Musā watopeguere sugu gajirā nemorō āārīduagu, musā nemorō ubu āārīgū maamu irirosū āārīburo. Musārē doreduagu, moāboegu irirosū musārē iritamugū āārīburo.

²⁷ Musā gūñamakū, Ĵniño gapu gajigu nemorō āārīgū āārīrī? ĴBaa doanīgū gapu, o ĩgūrē baari ejogu gapu āārīrī? Āsū āārā. Baa doanīgū gajigu nemorō āārīmi. Yū gapu musā watopegue āārīgū, musārē moāboegu irirosūta musārē iritamugū aaribā.

²⁸ Masaka yure ñerō irikeremakū, musā yu merā āārīnikōābu.

²⁹ Irasirīgu, Yupu yure ĩgūyarā Opu piderosū, yu musādere oparā sóogura.

³⁰ Irasirirā, yu ĩgūyarā Opu āārīrōgue musāde, yu merā iirī, baa doanīrākoa. Irogue musā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarire doarākoa. Irasirirā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerākoa, āriyupu.

Jesús Pedroro: “Yure masīkeregu: ‘Masībea’, ārīgukoa”, āri weredea (Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasū āri odo, marī Opu Jesús Pedroro āsū āriyupu:

—Simón, yure péka! Wātēa opu Satanás Yupure sērēadami, trigo gasirire koro, yuasiribéoro irirosū musārē yure buremurīrē pirimakū iriduagu.

³² ĩgū irasū iriduakeremakū, yu gapu muya āārīburi Yupure sērēbosabu, mu yure buremurīrē piribirikōāburo, ārīgū. Irasirīgu yure dupaturi ōārō gūñaturadero puru, muyarā yure buremurārē gūñaturamakū irika! āriyupu.

³³ ĩgū irasū ārimakū pégu, Pedro āriyupu:

—Yū Opu, murē peresu irirā, yudere mu merāta peresu iriburo. Murē wējērā, yudere mu merāta wējēburo, āriyupu.

³⁴ Jesús ĩgūrē āriyupu:

—Pedro, murē werea. Dapagā ñami āgābo wereburo dupiyuro yure masīkeregu urea gajirārē: “Masībea”, ārikatogukoa, āriyupu.

Jesúsre ĩgūsā ñeāburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasū āri odo, Jesús ĩgū buerārē āsū āri sērēñayupu doja:

—¿Sōō ããrĩdeapoere musā niyeru, surĩ ããrĩ ajuri, gubu surĩ opamerā musārē yu iriudeapoere ñeēnorē gāāmenemorĩ?

—Neō gajino gāāmenemobiribu, ãrĩ yujũñurā.

³⁶ Īgūsā irasū ãrĩmakū, ãrĩyupu doja:

—Dapagora gapure surĩ, niyeru ããrĩ ajuri oparā, irire ãiaka! Musārē sareri majĩrĩ marĩmakū ãarā, musāya surĩ wekamarē dua, su majĩ wajarika!

³⁷ Ire musārē werea. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta yure waaró yáa. Āsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “ Īgũde ñegũ irirosũ ñerā watopeguere ããrĩdi ããrĩmĩ, ãrĩsũgukumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú, ãrĩyupu. Īgũ irasū ãrĩmakū pērā, Īgũ buerā Īgũrē ãrĩñurā:

³⁸ —Gua Opu, pe majĩ sareri majĩrĩ opáa, ãrĩñurā.

—Ōasiáa, ãrĩ yujuyupu Jesús.

Jesús Getsemanígue Marĩpũre sērēdea

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Pupu Jesús Īgũ irinarõsũ Olivos wãikudi ãtãũgue waakõayupu. Īgũ buerāde Īgũ merā waañurā.

⁴⁰ Irogue ejagu, Jesús Īgũsārē ãrĩyupu:

—Marĩpũre sērēka, wãtĩ ãrĩmesãrĩrē iribukoa, ãrĩrā, ãrĩyupu.

⁴¹ Irasū ãrĩ odo, Īgũ suguta yoaweyaro waa, ñadukũpuri merā ejamejãja, Marĩpũre ãsũ ãrĩ sērēyupu:

⁴² —Au, yu ñerõ tariburire tauduagu, tauka! Yu irasū ãrĩkeremakū, yu gāāmerõsũ iribirikõaka! Mu gāāmerõsũ gapu yure waaburo, ãrĩyupu.

⁴³ Īgũ irasū ãrĩmakū, Marĩpũre wereboegu ãmugasĩgue ããrãdi Jesũre deyoayupu Īgũrē gũñaturamakū irigu.

⁴⁴ Jesús burõ pũrĩsũgũ Marĩpũre sērēadero nemorõ Īgũrē sērēnemoyupu doja. Īgũ ñajãsuririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵ Marĩpũre irasū ãrĩ sērē odo, wãgãñugã, Īgũ buerā pũrogue ejagu, burõ bujawereri merā kãrĩrãrē bokajayupu.

⁴⁶ Irasirĩgu Īgũsārē ãrĩyupu:

—¿Nasirirã kãrĩrĩ? Yobeka! Marĩpũre sērēka, wãtĩ ãrĩmesãrĩrē iribukoa, ãrĩrā, ãrĩyupu.

Jesũre ñeãwãgãdea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Īgũ irasū ãrĩ wereripoe masaka wãrã ejañurā. Judas pe mojõma pere su gubu peru pērēbejarā buerā watopemu ããrãdi masakare dupiyuyupu. Jesús pũro eja, Īgũrē bokatĩrĩ, Īgũya wayupãrãrē mimiyupu.

⁴⁸ Īgũ irasū mimimakū ããgũ, Jesús gapu Īgũrē ãrĩyupu:

—Judas, ¿yure ããrĩpererã tĩgarē yure ãaturĩãguere wiagu, yaa wayupãrãrē mimirĩ mu? ãrĩyupu.

⁴⁹ Īgũ irasū ãrĩmakū, Jesús buerā Īgũrē masaka ñeãburire masĩrã: “Gua Opu, ¿gua sareri majĩrĩ merā Īgũsã merā gãmekẽãsi?” ãrĩñurā.

⁵⁰ Irasū ãrĩ, sugu Jesús buegu Īgũya sareri majĩ merā paia opure moãboagure diaye gapuma gãmipũrē ditiã dijukõayupu.

⁵¹ Īgũ irasirimakū ããgũ, Jesús ãrĩyupu:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! ãrĩyupu.

Ārĩ odo, gãmipũ ããrãderore moãñayupu. Īgũ moãñamakū, Īgũya gãmipũ õãkõãyuro doja.

⁵² Irasirĩ odo, Īgũrē ñeãmurãrē: paia oparãrē, Marĩpũya wiire korerã surara oparãrē, judio masaka murãdere ãrĩyupu:

—¿Nasirirã sareri majĩrĩ merã, yukũ dukari merã sugu yajarimasũrē ñeãrã aarirã irirosũ yure ñeãrã aarirã?

⁵³ Ĕmurĩku Marĩpũya wiigũe musã merã yu ããrĩmakū, yure neõ ñeãbiribu. Irasū ããrĩkeremakū, dapagora musã yure ñerõ iriripoe ejasiáa. Wãtĩ ñãtĩãrõgue ããrĩgũ musārē dorerire irirã yãa musã, ãrĩyupu.

Pedro Jesũre masĩkeregũ: “Masĩbea”, ãrĩdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Pupu Jesũre ñeã, paia opũya wiigũe ããñurã. Īgũsã Īgũrē ããmakū, Pedro Īgũsārē yoaweyarogue tũyayupu.

⁵⁵ Irogue ejarã, makãpũro ñajãrõma yeba dekogue peame diiñurã. Irasirirã irime tũro sũma doañurã. Pedro Īgũsã pũro eja, Īgũsã watopegue doayupu.

⁵⁶ Sugo moãboerimasõ, Īgũ peame tũro doamakū ããgõ, Īgũrē õãrõ ãã, gajirãrē ãsũ ãrĩ wereyupo:

—Ĩide Īgũ merã ããrĩdita ããrãmi, ãrĩyupo.

⁵⁷ Igo irasũ ãrĩmakũ pégu, Pedro ãrĩkatori merã:

—Yu Īgũrẽ neõ masĩbea, ãrĩ yujuyupu.

⁵⁸ Mérõgã paru gajigu Īgũrẽ iã, ãsũ ãrĩyupu:

—Mũde Jesús buerã merãmũta ããrã, ãrĩyupu.

—Neõ ããrĩbea yu, ãrĩyupu Pedro.

⁵⁹ Su hora paru gajigu gajirãrẽ ãsũ ãrĩ wereyupu:

—Ĩi diayeta Īgũ merã ããrĩdita ããrĩmi. Galileamũta ããrĩmi, ãrĩyupu.

⁶⁰ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Pedro yujuyupu:

—Yu, mũ werenĩgũrẽ masĩbea, pémasĩbirikoa, ãrĩyupu.

Īgũ irasũ ãrĩripoeta ãgãbo wereyupu.

⁶¹ Īgũ weremakũ, marĩ Opu Jesús yoaweyarogue ããrĩgũ Pedrone iã gãmeuyupu. Īgũ irasũ iãmakũ, Pedro, Jesús Īgũrẽ: “Dapagã ñami ãgãbo Īgũ wereburo dupiyuro mũ yure masĩkeregu, urea: ‘Masĩbea’, ãrĩkatogukoa”, ãrĩdeare gũñabokayupu.

⁶² Irire gũñaboka, wirĩa, bujawereri merã burõ oreyupu.

Jesúre ñerõ iri burĩdadea

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesúre korerã surara Īgũrẽ burĩda, páñurã.

⁶⁴ Irasũ Īgũrẽ párã, surĩro gasiro merã Īgũya koyere suabiato:

—¿Noã murẽ pári? Ærĩbokaka! ãrĩñurã.

⁶⁵ Wãri gaji ñerõ ãrĩ burĩdañurã.

Jesúre oparã purõgue ãĩadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Gajĩnu gapu boyodujiimejãripoe judío masaka mũrã, paĩa oparã, Moisés gojadeare buerimasãde nerẽñurã. Paru Īgũsã nerẽrõgue Jesúre ãija, ãsũ ãrĩ sërẽñañurã:

⁶⁷ —Wereka guare! ¿Mũ, Marĩpu iriudi Cristota ããrĩrĩ? ãrĩñurã.

Jesús Īgũsãrẽ yujuyupu:

—Musãrẽ: “Yu Īgũta ããrã”, ãrĩmakũ, yure buremubirikoa.

⁶⁸ Musãrẽ gajĩnorẽ yu sërẽñamakũ, yure yujubirikoa.

⁶⁹ Musã yure buremubirikeremakũ, mérõgã paru Yupu turatarigu yure ããrĩpererã tũgũrẽ Īgũ diaye gapu doamakũ irigukumi, ãrĩyupu.

⁷⁰ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ããrĩpererã Īgũrẽ sërẽñañurã:

—¿Irasũ ãrĩgũ, Marĩpu magũta ããrĩrĩ mũ? ãrĩñurã.

—Īgũta ããrã musã ãrĩrõsũta, ãrĩ yujuyupu Jesús.

⁷¹ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, ãsũ ãrĩñurã:

—Nasirimurã gajirã Īgũrẽ weresãrĩrẽ pénemobirikoa marĩ! Īgũ werenĩrĩrẽ marĩ basita pésiãa, ãrĩñurã.

23

Jesúre Pilato purõ ãĩjadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Irasũ ãrĩ odo, ããrĩpererã wãgãnugã, Jesúre opu Pilato wãĩkũgu purõgue ãĩãñurã.

² Jesúre irogue ãĩjarã, ãsũ ãrĩ weresãnugãñurã:

—Ĩi marĩya nikũ marãrẽ ñerõ iridoremakũ péabu. Romano marã opu niyeru wajasearire: “Wajaribirikõãka!” ãrĩrĩrẽ péabu. Gajidere: “Yu judío masaka Opu, Cristo ããrã”, ãrãmĩ, ãrĩñurã.

³ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato Jesúre sërẽñayupu:

—¿Mũta ããrĩrĩ, judío masaka Opu?

—Mũ ãrĩrõsũta Īgũta ããrã, ãrĩ yujuyupu Jesús.

⁴ Īgũ irasũ ãrĩmakũ, Pilato paĩa oparãrẽ, masaka irogue ããrĩrãrẽ ãrĩyupu:

—Ĩrẽ neõ ñerĩ iridea máa, yu iãmakũ, ãrĩyupu.

⁵ Īgũ irasũ ãrĩkeremakũ, Īgũsã gapu burõ weresãnemoñurã:

—Īgũ bueri merã masaka oparãrẽ tarĩnugãmakũ iriami. Galilea nikũgue irire irinugãmi. Dapagorare i makãguedere irasũta irigu ejãami, ãrĩñurã.

Jesúre Herodes purõ ãĩjadea

⁶ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pégu, Pilato gapu sërẽñayupu:

—¿Ĩi Galileamũta ããrĩrĩ? ãrĩyupu.

⁷ “Iromuta aārīmi”, āri, Īgūsā yujumakū pégu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikū marā opu Herodes puro āiaka!” āriyupu. Iripoere Herodes Jerusalēgue aārīyupu.

⁸ Iro dupiyuro Herodes Jesús iridea kerere pédi aārīmi. Irasirigu yoaripoe Īgūrē buro iāduagu iriadiyupu. Jesús Īgū turari merā iri ĩmumakū iāduagu iriadiyupu. Irasirigu Īgū puro Īgūsā Jesúre āijamakū Īgū, buro usuyayupu.

⁹ Wári Jesúre sērēñadiyupu. Īgū sērēñakeremakū, Jesús gapu Īgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰ Paia oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Herodes puro ejanerā, Jesúre turaro merā weresāñurā.

¹¹ Puru Herodes Īgūya surara merā Jesúre burida, ñerō iriñurā. Īgūrē buridarā, dāri surirore opuyañerē sāñurā. Irasiri odo, Herodes: “Īgūrē Pilato purogue āiaka doja!” āriyupu.

¹² Herodes, Pilato merā iro dupiyuroguere gāme iāduabirinerā āārīkererā, irinu merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Puru Pilato paia oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siu neō,

¹⁴ āsū āriyupu:

—Musā ĩrē yu puro āijarā: “Īi masakare ñerō iridoremi”, ārābu musā yure. Musā ĩrō, yu ĩrē sērēñapeoabu. Musā ĩrē weresākeremakū, ĩi ñerō iridea máa, yu ĩmakū.

¹⁵ Herodede: “Īrē neō ñeri iridea máa”, ārāyupu. Dupaturi ĩrē yu puro iriuañumi doja. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Musāde ire masā.

¹⁶ Irasirigu yu Īgūrē tārādogukoa. Puru Īgūrē wiugura, ārādiyupu Pilato.

¹⁷ Pilato, bojoriku pascua bosenu āārīmakū, sugu peresugue āārādire Īgūsā wiudoregure wiunayupu.

¹⁸ Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, Īgū ārīmakū pérā, āārīpererā masaka suro merā āsū āri gaguininūgāñurā:

—Jesúre wējēkōāka! Barrabás gapure wiuka! āriñurā.

¹⁹ ĩ Barrabáre iro dupiyuro Jerusalēgue oparārē Īgū béoduadea waja, gajirārē Īgū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmā.

²⁰ Pilato Jesús gapure wiudadiyupu. Irasirigu masakare Īgūrē wiuburire dupaturi sērēñayupu doja.

²¹ Īgū Jesúre wiudakeremakū, Īgūsā gaguinádero nemorō gaguiníñurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! Wējēkōāka Īgūrē! āriñurā.

²² Īgūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaró merā Īgūsārē āsū ārādiyupu doja:

—¿Neéno ñerīrē iriari ĩi, musā irasū āri gaguinímakū? Yu ĩmakū, neō Īgūrē ñeri iridea máa. Irasiriro ĩrē wējēdoreri máa. Irasirigu Īgūrē tārādore, wiugura, ārādiyupu.

²³ Īgū irasū ārīmakū, masaka, paia oparāde buro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka Īgūrē!” āriñurā. Pilato, Īgūsā irasū āri gaguinímakū neō bokatūbiri: “Musā gāameró irika!” āriyupu.

²⁴ Irasirigu, Īgūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu.

²⁵ Puru Īgūsā sērērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē béoduadire, masakare wējēdi gapure wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Musā gāamerōsū irika Jesúre!” āriyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesúre curusague wējēmurā Īgūsā āiwāgāripoe sugu Simón wāikugu Cirene wāikuri makāmu Jerusalén turogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā Īgūrē bokatūri, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātuyadoreñurā.

²⁷ Wārā masaka Jesúre waaburire ĩārā Īgūrē tuyañurā. Īgūsā watopegue nome Īgūrē ĩārā, gaguiní bujawereri merā oretuyañurā.

²⁸ Īgūsā oremakū pégu, Jesús Īgūsārē ĩāgāmeu, āsū āriyupu:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōāka! Musā basí, musā pūrāya āārīburire oreka!

²⁹ Purugue masaka ñetariro tarirākuma. Āsū ārīrākuma: “Neō pūrākumerā, miūñamerā nome āārīmakū bātaribuyo”, ārīrākuma.

³⁰ Etāyukure āsū ārīrākuma: “Guare tāu wējē, dedeukōāburo”, ārīrākuma.

³¹ Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetariro tarirākuma, āriyupu.

³² Jesúre āiwāgārā, pérā ñerō iririmasādere Īgū merā wējēsūmurārē āiwāgāñurā.

³³ Īgūsārē āiwāgārā, masaka dipuru boaweadea pero wāikurogue eja, Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnūñurā. Ñerō iririmasādere curusarigüe pábiatú āiwāgūnūñurā. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kugapu pábiatú āiwāgūnūñurā.

³⁴ Īgūsā Jesúre curusague pábiatú āiwāgūnūmakū, Jesús āriyupu:

—Au, Igūsā ñerō iririre kātika! Igūsā yure irasiririre pémāsibema, āriyupu.

Surara Igū suri sāñadeare: “Ubu āriboka birarā: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ” āriñurā irire Igūsā basi gāme dukawamurā.

³⁵ Masaka irogue āārīrā īānīñurā. Oparāgueta Jesúre āsū āri buridañurā:

—Gajirā gapure taumi. Irasirigu diayeta Cristo, Marīpu beyedi āārīgū Igū basi tauburo, āriñurā.

³⁶ Surarade Igūrē buridañurā. Igū puro waa ejanugārā, igui deko sāñirē Igūrē iiridoreadiñurā.

³⁷ Irire irirā, Igūrē āsū āriñurā:

—Mu diayeta judío masaka Opū āārīgū, mu basi tauka! āriñurā.

³⁸ “Ī āsū iridea waja boami”, āriñurā: “Īta judío masaka Opū āārīmi”, āri gojadea majirē curusague Igū weka pábiatūñurā. Griego ya merā, latín ya merā, hebreo ya merā gojasūyuro.

³⁹ Sugu ñerō iridi, Jesús merā Igūsā pábiatú āiwāgūnūdi Jesúre ñerō āri turiyupu:

—Mu diayeta Cristo āārīgū, mu baside tau, guadere tauka! āriyupu.

⁴⁰ Igū irasū ārimakū pégu, gajigu gapu Igūrē āsū āriyupu:

—Irasū āribirikōāka! ¿Marīpure güiberi irasū āriñurā? Marīre suro merā wajamoāma.

⁴¹ Marī gapure marī ñerī iridea waja diayeta wajamoāma. Ī gapu ñerirē neō iribi āārīmi, āriyupu.

⁴² Irasū āri odo, Jesúre āsū āriyupu:

—Jesús, muyarā Opū ñajāgū, yudere güñaka! āriyupu.

⁴³ —Diayeta murē werea. Dapagāta yu merā paraiso wāikurogue āārīgukoa, āriyupu Jesús Igūrē.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Puru goeripoe āārīmakū, i nikū āārīpererogue nañtīākōāyuro. Ure hora gora nañtīāyuro.

⁴⁵ Abede deyomarīyupu irasū waaripoere. Marīpuya wii poekama taribu makāpuro kāmūtari gasiro deko merā yeguesiajakōāyuro.

⁴⁶ Irasirigu Jesús turaro merā āsū āri gaguinīyupu:

—Au, yaa yujupūrāre murē wíaa, āriyupu.

Irasū āriñurā, kōmoakōāyupu.

⁴⁷ Romano marā surara opu irasū waamakū īāgū, Marīpure usuyari siyupu. Āsū āriyupu:

—Diayeta ĩ ñerō iribi āārādañumi, āriyupu.

⁴⁸ Āārīpererā masaka iro Jesúre waarīre īārā ejanerā Igū boamakū īārā, buru bujawereri merā Igūsāya koretibirire páwāgā, Igūsāya wiirigue dujáakōāñurā.

⁴⁹ Āārīpererā Jesús merāmarā, Galileague Igūrē tūyanerā nomede yoarogue Jesúre irasū waarīre īānīñurā.

Jesúya dupure masāgobegue pídea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Irogue sugu José wāikugu Judea nikūmu, Arimatea wāikuri makāmu āārīyupu. Igū oāgū, diayemarē irigu, Marīpu Igūyarārē doreri ejaburire yūgu āārīyupu. Igū judío masaka oparā watopemu āārīkeregu, Jesúre Igūsā: “Wējēka!” ārimakū pégu: “Jáu”, āribiridi āārīmi.

⁵² Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupure yáabu sērēyupu.

⁵³ Sērē odo, Jesúya dupure curusague āārīrī dupure āidiju, oārī suri gasiro merā ōmayupu. Ōma odo, ūtāyegue mádea gobegue píyupu. Iri gobe neō sugu boadire yáasūña marīrī gobe āārīyuro.

⁵⁴ José Jesúre yáarinu judío masaka siñajārīnuma āārīburire Igūsā āmuyurinu āārīyuro. I siñajārīnu ñajāburo mérōgā dūyayuro.

⁵⁵ Galileague Jesúre tūyanerā nome masāgobegue José waamakū īārā, waañurā. Iri gobegue Jesúya dupure Igū pímakū īāñurā.

⁵⁶ Igūsā irasū īādero puru, Igūsā āārīrī wiigue dujáakōāñurā. Dujaja, sūrōrīrē Igūya dupure pípeoburire āmuñurā. Āmu odo, siñajārīnu āārīmakū, Moisés dorederosūta siñajāñurā.

24

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Semana āārīpuroririnū* āārīmakū, boyodujimejāriپoe Īgūsā nome dupaturi Jesúya dupure yáadea masāgobegue waañurā. Īgūsā sārōrī āmuadeare āiññurā. Gajirā nomede Īgūsā merā wapikuwāgāñurā.

² Irogue ejarā, iri gobe biadea útā majirē gajirogue oyamakū iññurā.

³ Irire iārā, diayeta ñajākōañurā. Irogue ñajājarā, neō marī Opū Jesúya dupure bok-abiriññurā.

⁴ Irasirirā buro guka, naásū irimasībiriññurā. “¿Naásū waáayuri?” ārī gūñariپoea gūñaña marīrō pērā āma surī goesiriri sāñarā Īgūsā puro nīmakū iññurā.

⁵ Īgūsārē iārā, buro gūiri merā muúsiaññurā. Īgūsā irasirimakū iārā, āma Īgūsārē ārīññurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure āmarī?

⁶ Ōōrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, Īgū masā merā Galileague āārīgú masārē ārīdeare!

⁷ Āsū ārīmi: “Yu āārīpererā tīgū āārīgú masaka ñerāguere wiasūgukoa. Īgūsā yure curusague pábiatú wējēmakū, urenu waaró merā Marīpu yure masūgukumi”, ārīmi, ārīññurā.

⁸ Īgūsā irasū ārīmakū pērā, Jesús ārīdeare gūñabokaññurā.

⁹ Irasirirā masāgobegue āārānerā goedujajarā, āārīpereri Īgūsā iādeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē wereññurā. Irasū āārīmakū, gajirārē Jesúre buremurā āārīpererārē irire wereññurā.

¹⁰ Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome īsākū āārīññurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū āārīmakū gajirā nome āārīññurā.

¹¹ Īgūsā iādeare werekeremakū, Jesús buerā gapu baremubiriññurā. “Irasū ārīkōārā yāma īsā nome”, ārī gūñaññurā.

¹² Pedro gapu masāgobegue iāgū ūmawāgāyupu. Iri gobegue iāgū ejaḡu, Jesúya dupure ōmadea gasiro gajiro gapu túpeoadea gasiro ditare iāyupu. Irire iāguka: “¿Naásū waáayuri?” ārī gūña, Īgū āārīrī wiigue dujáakōāyupu.

Emaús wāikuri makā waari maague Jesús pērārē deyoadea

(Mr 16.12-13)

¹³ Jesús masādeanurēta pērā Īgū buerire tayarā Emaús wāikuri makā waari maague waarā iriññurā. Emaúgue waaró, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro āārīyuro.

¹⁴ Maa waarā, āārīpereri Jesúre waadeare wereníññurā.

¹⁵ Irire wereníripoe Jesús Īgūsā puro aari, Īgūsā merā waayupu.

¹⁶ Īgū, Īgūsā merā waamakū iākeremakū, gajino Īgūsārē Īgūrē iāmasībirimakū iriyuro.

¹⁷ Jesús Īgūsārē sērēññayupu:

—¿Ñeonorē werenírā yári, masā maa waarā? ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū pērā, buro bujawereri merā maa deko dujanugāññurā.

¹⁸ Cleofas wāikugu Jesúre āsū ārī yujuyupu:

—Āārīpererā inurī Jerusalēgue waadeare masīma. ¿Mu suguta irogue āārādi irasū waadeare masīberi? ārīyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū, Jesús Īgūsārē:

—¿Naásū waáari? ārīyupu.

Īgūrē ārīññurā:

—Jesús Nazaretmurē Īgūsā iriadeare werenírā iriabu. Īgū Marīpuya kerere wereḡu āārādimi. Āārīpererā masaka iūrō, Marīpu iūrōguedere Īgū turari sīrī merā irigu, Īgūyare wereḡu āārādimi.

²⁰ Paía oparā, gajirā marī oparā merā Īgūrē wējēdorerā, romano marā oparārē wiáama. Īgūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wējēama.

²¹ “Īgū marīrē taubu, marī Israel bumarā Opū āārību, marī yúdi āārīmi”, ārī gūñadibu gua Īgūrē. Irasiriro dapagā merā urenu waáa, Īgūrē wējēadero puru.

²² Surāyeri gua merāmarā nome, Īgūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigāgora Īgūrē yáaderogue ejaññurā.

²³ Irogue eja, Īgūya dupure bokamerāta, gua purogue goedujajama. “Irogue guare kērō irirosū waamakū, Marīpure wereboerārē iābu”, ārāma. Marīpure wereboerā Īgūsārē: “Jesús okami”, ārādeadere wereama guare Īgūsā nome.

²⁴ Puru gajirā gua merāmarā Īgūrē yáaderogue eja, Īgūsā nome ārāderosūta iññurā. Īgūsāde Jesúre iābiraññurā, ārī wereññurā Cleofasā Jesúre.

²⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsārē ārīyupu:

—Musā pémasīmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare ōārō pémasīri merā buremubirikōārī musā?

* 24:1 Semana āārīpuroririnuno, domingo āārā.

²⁶ Marĩpu iriudi Cristo Īgũ amugasigue murĩaburo dupiyuro, Īgũyarã Opũ ñajãburo dupiyuro Īgũrẽ ñerõ tarigakumi, ãri gojanerã ããrĩmã. ¿Ire masĩberi musã? ãriyupu.

²⁷ Jesũs irasũ ãrĩ odo, Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadea pũgue ããrĩpereri Īgũsã Īgũrẽ gojayudeare: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ wereyupu Īgũsãrẽ. Moissẽ gojadeare werenugãyupu. Pũru ããrĩpererã Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadeare wereyupu.

²⁸ Pũru Īgũsã waarõ Emaũgue ejamakũ, Jesũs iri makãrẽ tariwãgãgũ irirosũ iriyupu.

²⁹ Īgũ irasũ tariwãgãmakũ ĩãrã, Īgũrẽ ãsũ ãrĩñurã:

—Gua merã dujaka! Ñamikague ããrã. Naĩmejãrõgue yãa, ãrĩñurã.

Irasirigũ Jesũs Īgũsã merã waa, Īgũsãya wĩgue ñajãkõãyupu Īgũsã merã dujagu.

³⁰ Pũru Īgũsã merã baa doanĩgũ, pãrẽ ãi, Marĩpure: “Murẽ usuyari sĩa”, ãrĩ, pãrẽ pea, Īgũsãrẽ guereyupu.

³¹ Īgũ irasirimakũ ĩãrãgueta: “Jesũta ããrĩmi”, ãrĩ ĩãmasĩñurã. Īgũsã ĩãmasĩmakũta, dederiakõãyupu Īgũsãrẽ.

³² Īgũ irasũ dederiadero pũru, Īgũsã basi ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—Maague Īgũ marĩrẽ: “Marĩpuya werenĩrĩ gojadeare: ‘Ãsũ ãrĩduaro yãa’”, ãrĩ weremakũ pãrã, buro usuyari merã: “Õõtaria”, ãrĩ pẽñabu, ãrĩñurã.

³³ Irasirirã mata Jerusalẽgue gãme dujãakõãñurã. Irogue eja, Jesũs buerã, pe mojõma pere su gubu suru pẽrẽbejarã nerẽanerãrẽ, gajirã Īgũsã merãmarãdere bokajañurã.

³⁴ Īgũsã ejamakũ ĩãrã, iro nerẽanerã ãsũ ãrĩñurã:

—Diyeta marĩ Opũ masãñumi. Simõrẽ deyoayupu, ãrĩñurã.

³⁵ Īgũsã irasũ ãrĩmakũ pãrã, Emaũgue waanerãde Īgũsãrẽ maague waadeare wereñurã. Jesũs pãrẽ pea, Īgũsãrẽ Īgũ sĩmakũ, Īgũrẽ ĩãmasĩadeare wereñurã iro nerẽanerãrẽ.

Jesũs Īgũ buerãrẽ deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Īgũsã irire irasũ ãrĩ werenĩripoe Jesũs Īgũsãrẽ deyoa, ãsũ ãrĩ õãdoreyupu:

—¿Ããrĩrĩ musã? Siñajãrĩ merã ããrĩrikuka! ãriyupu.

³⁷ Īgũ deyoamakũ, ĩãgukakõãñurã. “Boadi yũjupũrã deyoamakũ ĩãrã irikoa marĩ”, ãrĩ gũñañurã. Irasirirã buro gũñurã.

³⁸ Īgũsã gũimãkũ ĩãgũ, Jesũs Īgũsãrẽ ãriyupu:

—¿Nasirĩ ĩãgukari musã? ¿Nasirĩrã yure ĩãrã: “Īgũ boadi dupaturi okabiribukumi”, ãrĩ gũñarĩ musã? Irire gũñabirikõãka!

³⁹ ĩãka, yaa mojõrĩrẽ, yaa guburidere! Yuta ããrã. Yure moãñaka! Irasirirã masĩrãkoa yũ ããrĩrĩrẽ. Sugu boadi Īgũ yũjupũrã merã deyoagu dupũ opabemi. Dii, gõãrĩ opabi ããrĩkumi. Yũ gapũ ãĩre, gõãrĩrẽ opãa, ãriyupu Jesũs.

⁴⁰ Irasũ ããrĩgũta, Īgũya mojõrĩrẽ soeu, Īgũya guburidere ĩmuyupu Īgũsãrẽ.

⁴¹ Īgũsã gapũ mÃrõgã buremurĩ opakereãrã, buro usuyari merã: “¿Diyeta Īgũta ããrĩkuri?” ãrĩ gũñañurã.

Īgũsã irasũ mÃrõgã buremurĩ opamakũ, Jesũs masĩkõãyupu. Irasirigũ Īgũsãrẽ sÃrẽñayupu:

—¿Musã baari opari õõrẽ? ãriyupu.

⁴² Īgũ irasũ ãrĩmakũ pã, waã mupũadea dukare siñurã. Mume dekodere Īgũrẽ siñurã baaburo, ãrĩrã.

⁴³ Irire sĩmakũ, Īgũsã ĩũrõ ãi baayupu.

⁴⁴ Baa odo, Jesũs Īgũsãrẽ wereyupu doja:

—Sõõ ããrĩdeapoe musã merã ããrĩgũ, yũ musãrẽ werederosũta dapagorare yure waabu. Moissẽ yaamarẽ gojaderosũta yure waabu. Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojaderosũta, Salmos wãĩkuri pũrẽ gojanerãde Īgũsã yure gojaderosũta waabu. ããrĩpereri Marĩpu Īgũsãrẽ irasũ gojadorederosũta yure waabu, ãriyupu Jesũs.

⁴⁵ Irasũ ãrĩ odo, Marĩpuya werenĩrĩ gojadeare Īgũsãrẽ pẽmasĩmakũ iriyupu.

⁴⁶ Ãsũ ãriyupu:

—Iripoegue Marĩpuya kerere weredupiyunerã gojadea pũgue ãsũ gojasũdero ããrĩbũ: “Cristo, Marĩpũ iriudi boakõãgũkumi. Īgũ boagu, ugenũ waarõ merã masãgũkumi doja.

⁴⁷ Īgũ masãdero pũru, Īgũrẽ buremurã Īgũya wãi, Īgũ turaro merã ããrĩpereri nikũ marãguere Īgũya kerere weregorenarãkuma. Jerusalãn marãrẽ werepũroriwãgãrãkuma. Ãsũ ãrĩ wererãkuma: ‘Musã ñeri iririre bujawereka! Musã gũñarĩrẽ gorawayuka! Irasirigũ Marĩpu musã ñeri irideare kãtigukumi’”, ãrĩrãkuma, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁴⁸ Musã ĩ ããrĩpereri yure waadeare ĩãnerã ããrã. Irasirirã irire gajirãrẽ wererãkoa.

⁴⁹ Yurū iripoegue ārīderosūta yu musārē Ōāgū deyomarīgūrē iriugura, Īgū musāguere āārīnikōāburo, ārīgū. Irasirirā ōō Jerusalēta dujaka dapa, Īgū musārē ūmugasima turarire sīgū aarimakū, ārīyurū Jesús.

Jesús ūmugasigue murīadea
(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Purū Jesús Īgūsārē Betania wāikuri makā turogue āīayurū. Irogue eja, Jesús Īgūya mojōrī soemu: “Yurū musārē ōārō iritamuburo”, ārīyurū.

⁵¹ Irasū ārīgūta Īgūsārē pīkōā, ūmugasigue āimurīākōāsūyurū.

⁵² Īgūsā, Īgū murīāmakū Īārā: “Ōātarigu āārīmi”, ārī būremuñurā. Purū buro usayari merā Jerusalēgue goedujāakōāñurā.

⁵³ Ūmariku Marīpuya wiigue Īgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usayari sīnañurā.

Āsū āārā. Irasūta āārīburo.

Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregu marĩ irirosũ dupũkũgu ããrĩnũgãrĩmarẽ gojadea

¹ Neõgoragueta i ùmu ããrĩburi dupiyuro Jesucristo Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregu ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Marĩpũ merã ããrĩgũ, Marĩputa ããrĩmĩ.

² Neõgoragueta Igũ Marĩpũ merã ããrĩsiadi ããrĩmĩ.

³ Irasirĩgu Marĩpũ Igũ merã i ùmũma ããrĩburi ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. Irasiriro i ùmũma ããrĩpereri Marĩpũ Igũ merã iridea ããrã.

⁴ Jesucristo, Marĩpũ merã peregiri okarire sĩgũ ããrĩmĩ. I okari merã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩmĩ. Irasirĩgu Igũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi.

⁵ Marĩpũre masĩmerã naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩma. Jesucristo sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ Igũsãrẽ Marĩpũre masĩmakũ yãmi. Naĩtĩãrĩ sĩãgorire neõ yaumasĩbea.

⁶ Jesucristo i ùmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ Juan* wãikũgure iriudi ããrĩmĩ.

⁷ Juan, Jesús masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ Igũ i ùmũgue aariburire weremi, ããrĩpererẽ irire pérã Igũrẽ bũremuburo, ãrĩgũ.

⁸ Juan masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ meta ããrĩmĩ. Igũsãrẽ Jesucristo aariburi gapũre weredupiyudi ããrĩmĩ.

⁹ Jesucristo diayeta ããrĩpererã masakare sĩãgori sĩgũ ããrĩgũ i ùmũgue ããrĩrãrẽ Marĩpũre masĩmakũ irĩgu aaridi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo i ùmũguere ããrĩdi ããrĩmĩ. Marĩpũ Igũ merã i ùmurẽ irikeremakũ, i ùmu marã gapũ Igũrẽ neõ masĩbirinerã ããrĩmã.

¹¹ Igũya nikũgue aarikeremakũ, Igũya nikũ marã gapũ Igũrẽ bokatĩrĩñeãbirinerã ããrĩmã.

¹² Igũrẽ bokatĩrĩñeã, bũremurã gapũre Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹³ Igũsã pagusãmarã Igũsãrẽ pũrãkarã, Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribema. Irasũ ããrĩmakũ, Igũsã pagũ Igũ gããmerõ iriri merã Igũsãrẽ Marĩpũ pũrã ããrĩmakũ iribemi. Marĩpũ gapũ Igũsãrẽ Igũ pũrã ããrĩmakũ yãmi.

¹⁴ Jesucristo, Marĩpũya werenĩrĩrẽ weregu marĩ irirosũ dupũkũgu ããrĩnũgãdero pũru, i ùmũgue gua merã ããrĩgũ, masakare buro maĩrĩ merã, diaye werenĩgũ ããrĩmĩ. Gua Igũ gosesarĩrĩre iãbu. Igũ Marĩpũ magũ sugu ããrĩgũ, Igũ irirosũta turagu, õãgũ ããrĩmĩ.

¹⁵ Juan masakare wãiyedi Jesucristore iãgũ, guare ãsũ ãrĩ weremi:

– Ì ããrĩmĩ yũ musãrẽ weredi. Musãrẽ ãsũ ãrĩ werebu: “Igũ yũ pũru aarikeregu, yũ deyoaburo dupiyuro ããrĩsiadi ããrĩmĩ. Irasirĩgu yũ nemorõ ããrĩmĩ”.

¹⁶ Jesucristo marĩrẽ maĩtarĩgu ããrĩsĩã, marĩ ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamunĩkõãmĩ.

¹⁷ Marĩpũ Igũ dorerire Moĩsẽs merã marĩrẽ pídi ããrĩmĩ. Jesucristo merã gapũre Marĩpũ Igũ marĩrẽ maĩrĩrẽ, Igũ werenĩrĩ diaye ããrĩrĩrẽ ùmumi.

¹⁸ Neõ sugu masakã Marĩpũre iãdi mãmi. Jesucristo Igũ magũ sugu ããrĩgũ gapũ Igũ Pagũ merã ããrĩsĩã, marĩrẽ Igũrẽ masĩmakũ yãmi.

Juan masakare wãiyerimasũ Jesucristoyare weredea

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Judĩo masaka oparã Jerusalén ããrĩrã paĩare, Levĩya bumarãdere Juan pũrogue Igũrẽ: “¿Noã ããrĩrĩ mu?” ãrĩ sërẽñãdorerã iriũñurã.

²⁰ Igũsã irasũ ãrĩ sërẽñãrã ejamakũ, Juan Igũsãrẽ pẽmasĩma õãrõ ãsũ ãrĩ yũjumi:

– Yũ, Cristo Marĩpũ masakare taudoregu iriudi ããrĩbea, ãrĩmĩ.

²¹ Irasirĩrã Igũrẽ dupaturi sërẽñãma doja:

– Iro merẽ, ¿nĩno gapũ ããrĩrĩ? ¿Iripeguemũ Marĩpũya kerere weredupiyudi Elĩas ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan Igũsãrẽ yũjumi:

– ããrĩbea, ãrĩmĩ.

Igũ irasũ yũjumakũ pérã, dupaturi Igũrẽ sërẽñãma doja:

– ¿Mu, sõõ ããrĩdeapoe masaka Marĩpũya kerere weredupiyugu aaribu ããrãyupu, Igũsã ãrĩdi ããrĩrĩ? ãrĩma.

Juan yũjumi:

– ããrĩbea.

²² Irasirĩrã Igũrẽ ãsũ ãrĩma:

* 1:6 Jesucristo i ùmũgue aariburi dupiyuro Marĩpũ iriudi, Juan wãikũgu masakare wãiyedi ããrĩmĩ.

—¿Niño gapu aariri? Guare iriuanerā Īgūsā purogue mu yujurire gua aīāmakū gāāmema. Irasirigu wereka guare! Mu basi, znaásū āri gūñarī? ārimi.

²³ Irasirigu Juan iripoequemu Isaías Marīpuya kerere weredupiyudi gojadea merā Īgūsārē āsū āri yujumi:

—Masaka marīrōgue sugu buro busuro merā were gaguinōgorenagū āsū āri werea: “Marī Opu aariburi dupiyuro Īgū aariburi maarē diayema maa oārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” āri werea, ārimi Juan.

²⁴⁻²⁵ Īgū irasū āri yujumakū pérā, fariseo bumarā iriuanerā Īgūrē sērēñama doja:

—Mu, Cristo Marīpu iriudi, o Elías, o sōō aārīdeapoe Marīpuya kerere weredupiyudi aārā, āribi, znasirigu masakare wāiyeri?

²⁶ Juan Īgūsārē ārimi:

—Yu masakare deko merā wāiyea. Sugu musā watopeguere musā masībi aārīmi.

²⁷ Īgū, yu puru aarikeregu, yu nemorō aārīmi. Yu ubu aārīgū, Īgūrē neō surpebirikoa, ārimi.

²⁸ Juan Īgū masakare wāiyenarōgue Betania wāikuro, dia Jordán wāikudiya abe marīriro gapu i aārīpererire Īgūsārē weremi.

Marīpu Jesúre oveja majīgū irirosū aārīgūrē iriudi aārīmarē Juan weredea

²⁹ Gajinu gapu Juan, Jesús Īgū puro aarimakū Īgū, guare āsū ārimi:

—Īaka! Īi Marīpu iriudi, oveja majīgū[†] irirosū aārīmi. Īgū boari merā i umu marārē Īgūsā ñerō iridea wajare peremakū irigukumi.

³⁰ Īta aārīmi yu musārē iro dupiyuro āsū aārīmi, āri weredi. “Īgū yu puru aarikeregu, yu deyoaburo dupiyuro aārīsiadi aārīmi. Irasirigu yu nemorō aārīmi”, āri werebu.

³¹ Yude Īgūrē: “Marīpu iriudi aārīmi”, ārimasībiribu. Īgūrē masībirikeregu, Israel bumarā masakare deko merā wāiyegu aarigū iribu, Īgūsā Īgūrē masīburo, ārigū, ārimi.

³² Irasū āri odo, Juan āsū āri werenemomi doja:

—Ōgū deyomarīgū āmagasigue merā buja irirosū deyogu dijari, Cristo weka ejamakū iābu.

³³ Marīpu yure masakare deko merā wāiyedoredi dupiyurogue āsū ārimi: “Mu Ōgū deyomarīgū dijari, sugu masakū weka ejamakū Īgukoa. Īgūta masakare Ōgū deyomarīgū merā wāiyegukumi, Īgū Īgūsā merā aārīnikōāburo, ārigū”, ārimi Marīpu yure.

³⁴ Irasū waamakū Īgū: “Īgūta Marīpu magū aārīmi”, āri masību. Irasirigu musārē irire werea, ārimi Juan.

Jesús buerā Īgū merā aārīpurorida

³⁵ Gajinu gapu irogueta Juan dupaturi aārīmī doja. Gua pērā Īgū buerā Īgū merā aārībū.

³⁶ Jesús gua puro tariamakū Īgū, Juan āsū ārimi:

—Īaka! Īi oveja majīgū irirosū Marīpu iriudi aārīmi.

³⁷ Īgū irasū ārimakū pérā, gua pērā Juan buerā Jesúre tuyabu.

³⁸ Irasirigu, gua Īgūrē tuyamakū gāmenugā Īa:

—¿Ñeonorē gāāmerī? ārimi.

Gua Īgūrē āribu:

—¿Buegu, noōgue aārārī mu?

³⁹ Īgū guare ārimi:

—Īarā aarika!

Irasirirā gua Īgū merā waa, Īgū kārīrōgue ñamika cuatro hora aārīmakū ejabu. Iroque eja, iri ñamirē Īgū merā aārībū.

⁴⁰ Gua pērā: yu, Andrés merā Juan weredeare pénéra aārīsīā, Jesúre tuyabu. Andrés, Simón Pedro pagumu aārīmī.

⁴¹ Gajinu gapu, Andrés Īgū tīgū Simón Pedrose āmapurumugū waami. Īgū purogue eja, Īgūrē āriyupu:

—Marīpu iriudi Mesīare bokajabu, āriyupu. “Mesías”, ārīrō: “Cristo”, ārīduaro yáa.

⁴² Irasirigu Andrés Simōrē Jesús purogue āijami. Jesús Īgūrē Īgū, āsū ārimi:

—Mu, Simón wāikugu Jonás magū aārā. Puru mu “Cefas”, wāikugukoa, ārimi. “Cefas”, ārīrō: “Pedro”, ārīduaro yáa.

Jesús Felipere, Natanaere siudea

[†] 1:29 Exodo 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoeque Marīpu Moisére Īgū dorerire āsū āri pidi aārīmi: “Israel bumarārē āsū ārika: ‘Musā yu dorerosūta yure buremurā, oveja majīgūrē oāgūrē yu Īūrō wējē soepeoka! Musā irasirimakū Īgū: ‘Musā ñerō iridea wajare opamerā aārā, musārē wajamoābirikoa’, āri Īgukumi’, ārika!’ ārīdi aārīmi.

⁴³ Gajinu gapu Jesús: “Galilea nikũgue waagara”, āri, Felipe bokaja:

—Nāka, yu merā! ārimi.

⁴⁴ Felipe Betsaida wāikuri makāmu āārīmi. Pedro, Andrésāde iri makā marāta āārīmā.

⁴⁵ Jesús ĩgūrē: “Nāka!” ārimakū pēgu, Felipe Natanaere siugū waami. ĩgū purogue eja, ĩgūrē āriyupu:

—Moisēs ĩgūya doreri gojadea pũgue ĩgū gojadire bokajabu. Marĩpuya kerere weredupiyunerāde ĩgūrēta gojanerā āārīmā. ĩgūsā gojadi Jesús Nazaretmu, José magū āārāmi, āriyupu Felipe.

⁴⁶ ĩgū irasū ārimakū pēgu, Natanael gapu ĩgūrē āriyupu:

—Neō sugū Nazaretmu ōārō irigū māmi, āriyupu.

Felipe gapu ĩgūrē āriyupu:

—Nāka, ĩmusi.

⁴⁷ Jesús, Natanael ĩgū puro ejarimakū ĩāgū, āsū ārimi:

—Ī ōāgū, diayeta Israel bumugora, ārikatori marĩgū āārīmi.

⁴⁸ ĩgū irasū ārimakū pēgu, Natanael ĩgūrē sērēñami:

—¿Naásũpero merā yare masĩri mu?

Jesús ārimi:

—Felipe, murē siuburi dupiyuro higeragu doka mu āārīmakū ĩābu, ārimi.

⁴⁹ ĩgū irasū ārimakū pēgu, Natanael ĩgūrē ārimi:

—Buegu, mu Marĩpu magū, Israel bumarā Opu āārā, ārimi.

⁵⁰ Jesús ĩgūrē ārimi:

—Yu murē: “Higeragu doka mu āārīmakū ĩābu”, āriĩ ditare pēsīā, yare buremu. Puruguerē i nemorō Marĩpu turari merā yu iri ĩmurĩrē ĩāgukoa, ārimi.

⁵¹ Āsū ārinemomi doja:

—Diyeta musārē were. Puruguerē ũmugasī tũpāmakū ĩārākoa. Irasū tũpāmakū, Marĩpue wereboerā yu āārĩpererā tĩgū purore murĩāna, dijarina irimakū ĩārākoa, ārimi Jesús.

2

Jesús Caná wāikuri makāgue mojosuadiya bosenure ĩāgū waadea

¹ Jesús Felipe, Natanaere siudero puru, urenu waaró merā, Galilea nikũguere Caná wāikuri makārē sugū mojosuadiya bosenu āārībā. Jesús pagode iri bosenure ĩāgō waamo.

² Gua Jesús buerādere, ĩgū merā iri bosenure ĩādorerā siiuma.

³ Puru iri bosenua igui deko peremakū ĩāgō, Jesús pago ĩgūrē ārimo:

—Igui deko preakōābu ĩgūsārē.

⁴ Igo irasū ārimakū pēgu, Jesús ārimi:

—¿Nasirigo irire yare wereri mu? Masaka yare masĩburo duyakōāa dapa, ārimi.

⁵ Igo gapu, ĩgū irasū ārikeremakū, tĩāboerāre ārimo:

—Yu magū musārē dorerosũta irika!

⁶ Iri wiiguere su mojomā pere gajī mojó suru pērēbejari sorori ũtāyeri merā iridea sorori āārībā. Judío masaka Marĩpu dorederosũ irirā ĩgūsā gurari koeburi deko duripĩri sorori āārībā. Sororiku wáro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārībā.

⁷ Jesús tĩāboerārē ārimi:

—I sororire deko piusā ũtuudoboepokōāka! ārimi.

ĩgū irasū ārimakū pērā, iri sororire piusā, ũtuudoboepokōāma.

⁸ ĩgūsā odomakū, Jesús ārimi:

—Mérō āisīā, bosenu siiu irigure tĩārā waaka! ārimi.

“Jāu” āri, āiāma.

⁹ Iri bosenu siiu irigū Jesús dekoreta igui deko iriadeare masĩbirimi. Tĩāboerā dita irire masĩma. Irasirigū iri bosenu siiu irigū irire irĩñagū, mojosuadire siiu, āsū ārimi:

¹⁰ —Gajirā igui deko ōārĩrē tĩādorepurorikuma. Puru ĩgūsā siuanerā wáro iriadero puru, igui deko ubu āārĩrĩrē tĩādorekuma pama. Mu gapu igui deko ōārĩrē duripĩayo guare tĩātũnubu, ārimi.

¹¹ Jesús Galilea nikũma makā Caná wāikuri makāgue irire irigū, Marĩpu turaro merā iri ĩmurĩrorimi. ĩgū irasirimakū ĩārā, gua ĩgū buerā: “Diyeta Marĩpu iriudi āārīmi”, āri buremubu.

¹² Puru Jesús Capernaum wāikuri makāgue waakōāmi. ĩgū pago, ĩgū pagupūrā, gua ĩgū buerāde ĩgū merāta waabu. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe āārībā.

Jesús Marĩpuya wiigue duarimasārē bēowiuidea

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua bosenu mérō duyaripoe Jesús Jerusalén wāikuri makāgue waami.

¹⁴ Irogue ejagu, Marĩpuya wiigue ñajãa, wekua, oveja, buja duarimasarê bokajami. Irasũ aarĩmakũ, niyeru gorawayurimasã igũsãya kũmarĩ puro doarãrê bokajami.

¹⁵ Igũsã irasirimakũ iãgũ, pũgubu merã tãrãridari iri, Igũsarê, Igũsãyarã ovejare, wekuare makãgue tãrãnurũwiumi. Niyeru gorawayurimasarê igũsãya niyeru kũmarĩrê túmeépisirimi.

¹⁶ Irasiri odo, buja duarimasarê asũ arĩmi:

—Iisarê aĩwiriaka! Yũpuya wiire doebiri duari wii iribirikõaka! arĩmi Jesús.

¹⁷ Igũ irasũ arĩmakũ pãrã, gua igũ buerã Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue asũ arĩ gojadeare gũñabokabu:

Yũ Opũ, mũya wiire buro maĩ. Igũsã iri wiire ñerõ irimakũ iãgũ, buro bujawereri merã aarã, arĩ gojasũdero aarĩbũ.*

¹⁸ Judio masaka oparã Jesús irasirimakũ iãrã, igũrê sãrẽñaama:

—¿Nasirigu igũsarê beowiuari? Marĩpu irire murê iridoremakũ, igũ turari merã iri imuka, gua masĩma õãrõ! arĩma.

¹⁹ Jesús igũsarê arĩmi:

—I wiire musã beomakũ, urenu merãta yũ dupaturi odonũgukoa doja, arĩmi.

²⁰ Igũ irasũ arĩmakũ pãrã, arĩma:

—I wiire irirã, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu mũ gapũ urenu merãta odobukuri?

²¹ Jesús iri wiire weregu, igũya dupũ gapũre weregu irimi.

²² Jesús boa, masãdero puro, gua igũ buerã igũ irasũ arĩdeare gũña, pãmasĩbu. Irasirirã Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue igũrê gojadeare, igũ weredeadeare: “I diayeta aarĩyo”, arĩ buremubu.

Jesús aarĩpererã masaka gũñarĩrê iãmasĩdea

²³ Pascua bosenu aarĩmakũ, Jesús Jerusalẽgue aarĩmĩ. Masaka igũ Marĩpu turari merã iri imumakũ iãrã, wãrã: “Marĩpu iriudi aarĩmĩ”, arĩ buremuma.

²⁴ Igũsã irasũ buremukeremakũ, Jesús gapũ aarĩpererã igũsã gũñarĩrê iãmasĩkõãmi. Irasirigu igũsarê: “Yũre gũñaturari merã buremunĩkõãrãkuma”, arĩ iãbirimi.

²⁵ Masaka gũñarĩrê õãrõ iãmasĩgũ aarĩsĩã: “¿Naasũ gũñarĩ igũsã?” arĩ sãrẽñabirikeregu, iãmasĩmi.

3

Nicodemo Jesús merã werenĩdea

¹ Sugu judio masaka oparã merã fariseo bumũ Nicodemo wãikuũ aarĩmĩ.

² Su ñami Jesũre iãgũ ejayupu. Igũ purogue eja, igũrê arĩyupu:

—Buegu, Marĩpu mũ merã aarĩmĩ. Irasirigu igũ turari merã mũ iri imumasĩa. Mũ iri imurĩrê iãrã, gua masĩa. Marĩpu murê iriudi aarĩmĩ guare buedoregu, arĩyupu.

³ Igũ irasũ arĩmakũ pãgu, Jesús igũrê arĩyupu:

—Diayeta murê werea. Sugu masaku dupaturi deyoagu irirosũ aarĩgũ dita Marĩpu Igũyarãrê dorerogue waamasĩmi, arĩyupu.

⁴ Igũ irasũ arĩmakũ pãgu, Nicodemo Jesũre sãrẽñayupu:

—¿Nasiri irasũ waabukuri? Sugu masaku bugarogue dupaturi deyoabu, igũ pagoya patoreguere ñajãmasĩbirikumi, arĩyupu.

⁵ Jesús igũrê yujuyupu:

—Diayeta murê werea. Sugu masaku deko merã, Õãgũ deyomarĩgũ merã deyoagu dita Marĩpu Igũyarãrê dorerogue waamasĩmi.

⁶ Masaka pũrãkumakũ, igũsã pũrã masakata aarĩma. Õãgũ deyomarĩgũ igũ merã deyoarã gapũre Marĩpu pũrã aarĩmakũ yãmi.

⁷ Irasirigu mũ: “Aarĩpererã dupaturi deyoarã irirosũ aarĩrõ gããmea”, arĩrĩrê pãgu, pãgukabirikõãka!

⁸ Mirũ noõ gããmerõ wẽjãpuwãgãa. Iri busũre pãa. Irire pãkererã, sõõ merã aara, iro waarõ yãa, arĩ masĩña mãa. Irasũta aarã, Õãgũ deyomarĩgũ igũ merã deyoarãrê Marĩpu pũrã aarĩmakũ iriri asũ waarõ yãa, arĩ masĩña mãa, arĩyupu Jesús.

⁹ Igũ irasũ arĩmakũ pãgu, Nicodemo asũ arĩ sãrẽñayupu Jesũre doja:

—¿Nasiri irasũ aarĩbukuri? arĩyupu.

¹⁰ Jesús igũrê yujuyupu:

—¿Mũ Israel bumarãrê Marĩpuyare buegu aarĩkeregu, ire masĩberi?

¹¹ Diayeta murê werea. Gua masĩrĩrê, gua iãdeare musãrê werea. Musã gapũ irire buremubea.

* 2:17 Sal 69.9

¹² Yu i umuma ubu aaririre weremaku mañurē buremubea. ¿Nasirimurā umugasimarē yu wereri gapure buremubukuri?

¹³ Neō sugu masaku umugasiguere mairā, puru dijaridi māmi. Yu suguta aaripererā tīgū umugasigie aaridi oō i umugue dijaribu.

¹⁴ Tripoegue masaka marirōgue Moisés kōme merā āña keori irideare yukugue āisiu, āiwāgūnūdi aarimi. I āña keorire yukugue āisiu, āiwāgūnūderosū masaka yure aaripererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnūrākuma.

¹⁵ Irasirirā aaripererā yure buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Umugasigie perebiri okari gapure oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Maripu i umu marārē buro māimi”, āri weredea

¹⁶ Maripu i umu marārē buro maĩsā, ĩgū magū sugu aarīgūrē iriudi aarimi. ĩgūrē buremurāno perebiri peamegue waabirikuma. Umugasigie Maripu merā perebiri okari gapure oparākuma.

¹⁷ Maripu ĩgū magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i umugue ĩgūrē iriudi aarimi. Masakare wajamoādoregu meta i umugue ĩgūrē iriudi aarimi.

¹⁸ Maripu ĩgū magūrē buremurārē neō wajamoābirikumi. ĩgūrē buremumerā gapure: “Wajamoāgura”, āri weresiami. ĩgū magūrē suguta aarīgūrē buremubirideā waja ĩgūsārē wajamoāgukumi.

¹⁹ Maripu magū i umugue aarimi, masakare Maripure masimaku iribu. Irasirigu ĩgūsārē sīāgori sīgū aarimi. ĩgūrē buremumerā gapu ĩgūrē gāamebema. ĩgūsā ñeri iriri gapure buro gāamema. Irasirirā boyorogue aarimerā, nañtiārōgue aariduarā irirosū aarima. Irasirigu Maripu ĩgūsārē wajamoāgukumi.

²⁰ Aaripererā ñerō irirā Maripu magūrē gāamebema. Boyorogue aariduarerā irirosū aarima, gajirā ĩgūsā ñerō iririre masibirikōāburo, ārirā.

²¹ Maripuyare keoro irirā gapu ĩgū magūrē gāamema. Boyorogue aariduarā irirosū aarima, gajirā ĩgūsā oārīrē irimakū ĩārā: “Maripu ĩgūsārē iritamumi”, āri masiburo, ārirā, āri wereyupu Jesús.

Juan masakare wāiyerimasū Jesúyare weredea

²² Puru Jesús guare ĩgū buerārē Judea nikūgue siiuwāgāmi. Irogue eja, iro marā merā yoaweyaripoe āari, ĩgūsārē wāiyerā iribu.

²³ Juāde masakare Enón wāikuri makāgue wāiyeyupu. Enón, Salim wāikuri makā puro āarībú. Irogue dia wādiya āarībú. Irasirirā masaka ĩgū purogue wāiyedorerā waanañurā.

²⁴ Gajirā ĩgūrē peresu iriburi dupiyuro aarīyuro.

²⁵ Iripoere surāyeri Juan buerā sugu judío masaku merā ĩgūsā koerikuri merā guaseopuroriñurā.

²⁶ Puru Juan purogue waa, ĩgūrē āsū āri wereñurā:

—Buegu, dia Jordán wāikudiya gaji koepugue mu merā aaridi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāiyegu iriami. Aaripererā ĩgū purogue waarā iriama, āriñurā.

²⁷ ĩgūsā irasū ārimakū pēgu, Juan āriyupu:

—Sugu masaku Maripu turari merā oārīrē iriri, Maripu ĩgūrē pīdea āārā.

²⁸ Musā yu weredeare pēbu. “Maripu iriudi Cristo āarībea yu”, āriñu. Yu Cristo āarībirikeremakū, Maripu gapu Cristo aariburi dupiyuro yure ĩgūyare weredupiyudoregu iriumi.

²⁹ Āsū āārā. Sugu mojōsuamakū, nomeō ĩgū merā aarīgō waakumo. ĩgū merāmu, mojōsuamakū ĩāgū, ĩgū werenimakū pēgu, buro usuyakumi. Irasirigu mojōsuadi merāmu usuyaderosūta masaka Cristo merā waamakū ĩāgū, yude usuyari opataria.

³⁰ Masaka Cristore tūyaro gāamea. Yu gapure tūyaduñkōārō gāamea, āriyupu Juan.

Jesucristo umugasigie merā dijaridi aarimi, āri weredea

³¹ Irasū āri odo, Juan āsū āriñemoyupu doja:

—Umugasigie merā dijaridi aaripererā nemorō masīgū aarimi. Sugu masaku i umuma, i umumarē werenikumi. Umugasigie merā dijaridi gapu aaripererā nemorō masīgū aarimi.

³² ĩgū ĩādeare, ĩgū pédeare weremi. ĩgū irire werekeremakū, neō sugu ĩgū wererire buremubemi.

³³ ĩgū wererire buremurā gapu: “Maripu diaye aarīñimarē ārikatori marirō āriĩgū aarimi”, āri ĩmuma.

³⁴ Maripu Cristore ĩgū iriudire Ōāgū deyomarīgūrē opatarimakū iridi aarimi. Irasirigu Cristo Maripuya werenirirē weremi.

³⁵ Maripu ĩgū magū Cristore buro māimi. Irasirigu ĩgūrē aaripereri, aaripererārē doregu āarimaku iridi aarimi.

³⁶ Marĩpu magūrē buremurā ūmugasigwe ĩgū merā peregiri okarire opama. ĩgū magūrē buremudamerā gapu iri okarire neō opabirikuma. Marĩpu ĩgūsārē byro wajamoōgukumi, āriyupu Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merā werenídea

¹ Jesús buerā, Juan buerā nemorō wārā āārĩrĩ kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāiyeri kerere, fariseo bumarā péñurā.

² ĩgūsā iri kerere pékeremakū, Jesús gapu ĩgū basi masakare wāiyebirimi. Gua ĩgū buerā gapu ĩgūsārē wāiyebu.

³ Fariseo bumarā iri kerere péadeare masĩgū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapu guare siiu, goedujāami.

⁴ Galileague goedujāagu, Samaria nikūgue tariwāgāmi.

⁵ Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sıcar wāikuri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoegemu ĩgū magū Josere sídea nikū puro āārĩbú.

⁶ Iroguere deko gobe Jacob iridea gobe āārĩbú. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puro siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārĩbú.

⁷⁻⁸ ĩgū iroguere doaripoeta gua ĩgū buerā makāgue baari wajarirā waabu. Gua waadero puru, iri gobeguere sugo nomeō Samariamo deko wāgo ejayupo.

Igo iroguere ejamakū ĩgū, Jesús igore āriyupu:

—Yure deko tĩāka!

⁹ ĩgū irasū ārimakū pégo, ĩgūrē āriyupo:

—¿Nasirigu mu judío masaku āārĩkeregu, yure Samariamorē: “Deko tĩāka!” āri sērērĩ? āriyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesuribirima. Irasirigo irasū āriyupo ĩgūrē.

¹⁰ Igo irasū ārimakū, Jesús āriyupu:

—Mu Marĩpu masakare sĩrĩrē masĩgō, yudere masĩgō, yure: “Okari sĩrĩ dekore sika*!” āri sērēboakuyo. Mu sērēmakū, yu iri dekore siboakuyo, āriyupu.

¹¹ ĩgū irasū ārimakū, ĩgūrē āriyupo doja:

—Mu deko āiburi sorore opabea, i gobe ūkūāgorāa. ¿Noōgue mu i okari sĩrĩ deko bokagakuri?

¹² Iripoegwe marĩ ñekū Jacob i gobema dekore iirĩdi āārĩmĩ. ĩgū pūrā, ĩgūyarā ejorāde iirĩnerā āārĩmā. ĩgū marĩrē i gobere pídi āārĩmĩ. ¿Mu gapu ĩgū nemorō masĩgū āārĩrĩ? āriyupo.

¹³ Jesús igore yujuyupu:

—Āārĩpererā i gobema deko iirĩrā, dupaturi ñemesiburi oparākuma.

¹⁴ Yu sĩburi gapure iirĩrā, neō ñemesiburi opabirikuma. ĩgūsārē ĩgūsāya yujjupūrāriġuere deko ūmayoro irirosū āārĩrokoa. Irasirirā i merā peregiri okari oparākuma, āriyupu.

¹⁵ ĩgū irasū ārimakū pégo, ĩgūrē āriyupo:

—Iri dekore sika yure! Mu yure sĩmakū, yu neō dupaturi ñemesiburi opabirikoa. Irasū āārĩmakū, i gobeguere neō dupaturi deko wāgo aaribirikoa pama, āriyupo.

¹⁶ Jesús igore āriyupu:

—Mu marāpure siiuo waaka! ĩgūrē siiu, dōgue ĩgū merā dupaturi aarika! āriyupu.

¹⁷ Igo ĩgūrē yujjuyupu:

—Yu, marāpu marĩgō āārā.

Jesús igore āriyupu:

—Mu yure: “Marāpu marĩgō āārā”, ārĩgō, diayeta yujja.

¹⁸ Mu su mojōmarā ūma merā marāpukusiadibu. Dapagora mu merā āārĩgū mu marāpu diaye āārĩbemi, mu ĩgūrē neō mojōsuabiribu. Irasiriro mu yujjari diayeta āārā.

¹⁹ ĩgū irasū ārimakū pégo, āriyupo:

—“Mu Marĩpuya kerere weredupiyurimasū āārĩkoa”, āri ġũñāa yu.

²⁰ Gua ñekūsamarā Samaria marā sigū ūtāūgue Marĩpure buremunerā āārĩmā. Musā judío masaka gapu guare: “Jerusalēgue Marĩpure buremurō āārā. Iroguere Marĩpure buremurā waaka!” ārā guare musā, āriyupo.

²¹ Igo irasū ārimakū pégu, Jesús āsū āriyupu:

—Yu werenĩrĩrē péka! Pũngue musā i ūtāūguere, Jerusalēguedere Marĩpure buremurā waabirikoa. Musā irasiriburo mérōgā dwayāa.

* **4:10** Jn 11.25: Jesús ārĩmi: —Yu boanerārē masāmakū irĩgu, ĩgūsārē okari sigū āārā. Yure buremugū boadigwe āārĩkeregu, okagakumi. Jn 14.6: Jesús ārĩmi: —Yu dita Yupu purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārĩrĩrē masakare masĩmakū irĩgu, ĩgūsārē okamakū irĩgu āārā. Yu merāta Yupu purogue waarākuma.

²² Musā Samaria marā musā buremugārē masībea. Gua judío masaka gapu gua buremugārē dārō masīa. Īgū masakare tauba judío masakū āārīmi.

²³ Marīpure diayeta buremurā Īgūsāya yujupūrārīgue buremurākuma. Marīpu Īgūrē buremurārē āsūta buremurō gāāmemi. Īgūrē āsū buremuripoe ejaro, dapagorare ejasiāa.

²⁴ Marīpu deyomarīgū āārīmi. Irasirīgū Īgūrē buremurāya yujupūrārīgue āārīmi. Irasirirā Īgūsāya yujupūrārīgue diayeta Īgūrē buremurō gāāmea Īgūsārē, āriyupo.

²⁵ Īgū irasū ārīmakū, Īgūrē āriyupo:

—Yu masīa. Mesīas, Marīpu iriudi Cristo aarigukumi. Īgū aarigū, marīrē āārīpererire weregukumi, āriyupo.

²⁶ Igo irasū ārīmakū pégu, āsū ārī deyoromuyupu:

—Yu mu merā werenīgū Marīpu iriudita āārā, āriyupu Jesús.

²⁷ Īgūsā irasū weretamuripoe gua baari wajarirā ejanerā Jesús purogue goedujajabu. Īgū sugo nomeō Samariamo merā werenīmakū Īārā, Īāgukakōābu. Īgūrē neō: “¿Nēenorē gāāmeari? o ¿nēenorē igo merā wereniari?” ārī sērēñābiribu Jesúe.

²⁸ Puru nomeō igo deko wārisorore irota bēodobokōā, makāgue waakōāmo. Irogue ejago, masakare wereyupo:

²⁹ —Nāka, musāde Īārā aarika! Sōo sugū ūmū āārāmi. Īgū āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi, irire werepeokōāmi yure. ¿Īgū Cristo, Marīpu iriudi āārīkuri? āriyupo igoya makā marārē.

³⁰ Igo irasū ārīmakū pérā, Jesús purogue Īgūrē Īārā waañurā.

³¹ Īgūsā Īgū puro aariburi dupiyuro gua Īgūrē ārību:

—Buegu, gua murē āriideade baarire baaka! ārī sīadību.

³² Jesús gapu guare ārīmi:

—Yu baari opāa, irire musā masībea.

³³ Īgū irasū ārīmakū pérā, gua basi āsū ārī gāme sērēñāpuroribu:

—¿Gajipoe irirā gajirā Īgūrē baari ejoayuri? ārību.

³⁴ Jesús gapu guare ārīmi:

—Yure iriudi gāāmerīrē irigu, Īgū yure moādereare iriyuwarikugu, baayapigu irirosū āārā.

³⁵ Musā āsū ārā: “Wapikurā abe duyāa, Īgūsā otedea duka sīburo”. Yu gapu musārē āsū ārā: “Īgūsā otederore Īāka! Duka borerire searipoe ejasiāa”.

³⁶ Sugū otedea dukare searimasū Īgū moādea wajare wajatami. Marīpuya werenīrīrē weregu Īgū irirosū āārīmi. Īgū wererire pérā, yure buremuma. Irasirirā ūmugasigū perebiri okarire opārākuma. Īgūsā, Īgū otedea duka seari irirosū āārīma. Irasirirā oterimasū, Īgū otedea dukare searimasū irirosū āārīrā, usuyama, masaka yure buremumakū Īārā.

³⁷ Masaka āsū ārī werewuakuma: “Sugū masakū otekumi. Puru gajigu i otedea dukare seakumi”, ārīkuma. Īgūsā irasū ārī werewuadeade diayeta āārā.

³⁸ Iripoegue Marīpuya werenīrīrē weredupiyunerā oterimasū irirosū āārīnerā āārīmā. Dapagora yu musārē iriua. Musā Īgūsā iripoegue otedea dukare searimasū irirosū āārā. Irasirirā Īgūsā moādea wajare musā wajatarā irirosū āārā. Īgūsā moāderoquere moāwekabejarā irirosū irirā yāa, ārīmi Jesús.

³⁹ Samariamo makāgue ejadero puru: “Sōo āārādi āārīpereri yu irideare masīpeokōāmi”, ārīmakū pérā, wārā iri makā marā Jesúe buremuñurā.

⁴⁰ Irasirirā Jesús puro aarirā, Īgūrē: “Gua merā dujaka!” ārī sērēma. Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús Īgūsā merā penū dujami.

⁴¹ Īgū wererire pérā, gajirāde wārā Īgūrē buremuma.

⁴² Irasirirā nomeōrē ārīma:

—Gua mu wereadeade ditare pérā, Jesúe buremuadabu. Dapagora tamerārē gua basi Īgū wererire pésīā, Īgūrē buremua. Gua masīa. Īgū diayeta Marīpu iriudi, i ūmu marārē peamegue waabonerārē taugu āārīmi, ārīma.

Jesús Galilea nikū marā opu dokamu magārē taudea

⁴³ Jesús penū Samariague āārādi, Galilea nikūgue waami.

⁴⁴ Iro dupiyuro Jesús āsū ārīdi āārīmi: “Marīpuya kerere weredupiyugure Īgūya nikū marā Īgūrē buremubema”, ārīdi āārīmi.

⁴⁵ Galileague ejamakū, iro marā Īgūrē dārō bokatīrīñeāma. Iro dupiyuro Īgūsāde Jerusalēgue pascua bosenu Īārā ejanerā āārīmā. Irasirirā āārīpereri Jesús irogue irideare Īānerā āārīmā.

⁴⁶ Jesús Galileague ejadero p̄uru, Caná wāikuri makāgue Īgū dekoketa igui deko iridea makāgue goemi. Iri makāguere sugu Galilea marā opu dokamu āārīmi. Īgū magū Capernaum wāikuri makāgue āārīgū, pūrīrikugu iriyupu.

⁴⁷ Irasirigu opu dokamu, Jesús Judeague āārādi Īgū Galileague ejari kerere pégu, Jesús puro aarimi. Āsū āri sērēmi Īgūrē:

—Yu magū boabu iriami. Īgūrē taubosagu aarika! ārīmi.

⁴⁸ Īgū irasū ārīmakū pégu, Jesús ārīmi:

—Marīpu turari merā yu iri Īmurirē ĩābirikererā, neō yure b̄uremubea musā, ārīmi.

⁴⁹ Opu dokamu gapu Jesúre ārīmi:

—Gua Opu, yu magū boaburo dupiyuro aarika!

⁵⁰ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Muya wiigue dujáaka! Mu magū okagukumi, ārīmi.

Opu dokamu, Īgū irasū ārīrīrē pégu, b̄uremuri merā Īgūya wiigue dujáakōāmi.

⁵¹ Īgūya wiigue ejawāgāriripoe Īgūrē moāboerā bokatīri wereñurā:

—Mu magū okami, ārīñurā.

⁵² Īgūsā irire ārīmakū pégu: “¿Naasū āārīmakū ōārī?” āri sērēñayupu. Īgūsā Īgūrē ārīñurā:

—Nāmika goeripoe purugāta nimakuri tariabu Īgūrē, ārīñurā.

⁵³ Irasū ārīmakū pégu, Īgū pagu āriyupu: “Jesús yure: ‘Mu magū okagukumi’, āri wereripoeta nimakuri tariakuyo”, āriyupu. Irasirigu, āārīpererā Īgūya wii marā merā Jesúre b̄uremuyupu.

⁵⁴ Jesús Judea āārādi dupaturi Galileague ejadero p̄uru, opu dokamu magūrē Īgū tauadea merā Caná wāikuri makāgue pea Marīpu turari merā iri Īmumi.

5

Jesús dupu buadire taudea

¹ P̄uru Jesús Jerusalégue judío masaka bosenu ĩāgū waami.

² Iri makā turo sārīrōgue su makāpuro “Oveja” wāikuri makāpuro puro wári gobe deko gobe Īgūsā iridea gobe āārībú. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāikuba. Iri gobe turoguere su mojóma taridupabu tīaña marīri āārībú.

³ Iri taridupabugue wārā masaka pūrīrikurā oyama. Koye ĩāmerā, waamasīmerā, guburi buasūnerā āārīmá. Gajipoere Marīp̄ure wereboegu iri gobegue dijajanayupu. Irogue dija-jagu, dekokere gāmeñamakū irinayupu. Īgū irasiriadero p̄uru, iri gobegue buañajāp̄urorogano Īgū sīrīrīrē tarisūnayupu. Irasirirā deko gāmeñaburire yūrā irogue oyama.

⁵ Irogue sugu dupu buadi oyami. Īgū treinta y ocho bojorigora pūrīrikugu āārīyupu.

⁶ Jesús iri gobe turo tariwāgāgū, ĩi buadi oyagure ĩāmi. “Yoaripoe pūrīrikugu āārīmi”, āri masīkōāmi. Irasirigu Īgūrē āsū āri sērēñami:

—¿Mu pūrīrikurire taumakū gāāmerī? ārīmi.

⁷ Īgū Jesúre yujūmi:

—Yu Opu, sugu yure iritamugū neō mami. Deko gāmeñamakū, yu iri gobe ñajāduamakū, gajirā yu dupiyuro ñajāp̄urorinama, ārīmi.

⁸ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Wāgānugāka! Mu oyarore āiaka! ārīmi.

⁹ Irasū ārīmakūta, Īgū pūrīrikuri taribu. Irasirigu wāgānugā, Īgū oyarore tuútūrā, āiākōāmi.

Jesús Īgūrē tauadeanu judío masaka siñajārīnu* āārībú.

¹⁰ Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi Īgū oyarore āiāmakū ĩārā, Īgūrē ārīñurā:

—Dapagā marī siñajārīnu āārā. Mu oyarore kōāgū, marī dorerire tarinugāgū yāa, ārīñurā.

¹¹ Īgū Īgūsārē yujūyupu:

—Yure tauadi: “Mu oyarore āiaka!” ārīmi.

¹² Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē āsū āri sērēñañurā:

—Irire murē irasū ārādi, ¿noāno āārāri?

¹³ Jesús buadire tauadero p̄uru, iro āārīrā masaka wārā watopegue waakōāmi. Irasirigu buadi āārādi Īgūrē tauadire: “Īgūta āārīmi”, āri masībiriyupu.

¹⁴ P̄uru Jesús Marīp̄uya wiigue Īgūrē bokajagu, ārīmi:

—Pemasīka! Dapagorare mu pūrīrikuri marīgū āārā. Irasirigu ñerīrē irinemobirikōāka! Dupaturi ñerīrē irigu, mu pūrīrikadero nemorō ñerō tarigakoa, ārīmi.

¹⁵ Īgū irasū ārādero p̄uru, buadi āārādi judío masaka oparā p̄urogue waa, Īgūsārē wereyupu:

—Yure tauadi Jesús wāikugu āārīmi, āriyupu.

* 5:9 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā.

¹⁶ Irire pérá, judío masaka opará ĩgūsá siñajārĩnu āārĩmakū Jesús buadire tauadea waja ĩgūrē ñerō iripurori, wējēduadiñurá.

¹⁷ ĩgūsá ĩgūrē ñerō iriduumakū ĩāgū, Jesús ĩgūsārē ārĩmi:

—Yupu piriro marĩrō moāgū yámi. Yude moāa, ārĩmi.

¹⁸ ĩgū irire ārĩmakū pérá, judío masaka opará dupiyuro ĩgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñurá. ĩgūsá siñajārĩnu āārĩmakū buadire ĩgū tauadea waja, ĩgū Marĩpũre: “Yupu”, ārĩrĩ waja ĩgūrē irasū wējēduadiñurá. “ĩgū: ‘Yupu’, ārĩgū, ĩgū basi: ‘Yu Marĩpu suro merá āārā’, ārĩgū yámi”, ārĩ gūñañurá.

Jesús ĩgū Pagu ĩgūrē dorerosũta ĩgū iririre weredea

¹⁹ Irasirigu Jesús ĩgūsārē āsū ārĩ weremi:

—Diyeta musārē werea. Yu Marĩpu magū yu gāāmerō neō iribea. Yupu iririre ĩāgū, iri ditare yáa.

²⁰ Yupu yure ĩgū magūrē maĩmi. Irasirigu āārĩpereri ĩgū iririre yure ĩmumi. I dapagorare ĩgū turari merá yu iridea nemorō gajire yure iridoregakumi. ĩgū turari merá irire yu iri ĩmumakū ĩārā, ĩāgukarākoa musā.

²¹ Yupu boanerārē masū, okari sĩrōsũta yude yu okari sĩduarārē sĩgukoa.

²² Yupu masaka ñerō iridea waja ĩgūsārē wajamoābemi. Yu gapure āārĩpereri ĩgū turarire pími, ĩgūsārē wajamoābure.

²³ Āārĩpererá ĩgūrē buremurōsũta yudere buremuburo, ārĩgū, yure irasiridoremi. Yure ĩgū magūrē buremumerá Yupũdere buremubema. ĩgū yure iriudi āārĩmi.

²⁴ “Diyeta musārē werea. Yu werenĩrĩrē pérá, yure iriudire buremurá, ũmugasigue Yupu merá perebiri okari opama. Wajamoāsbirikuma. ĩgūsá perebiri peamegue waabonerá tarisiama.

²⁵ Diayeta musārē werea. Peamegue waabonerá yu Marĩpu magū werenĩmakū péripoe dapagorare ejasiáa. Yu wererire pérá, yure buremurá Marĩpu merá okarākuma.

²⁶ Yupu masakare okari sĩgū āārĩmi. Irasirigu yu ĩgū magūrē ĩgū irirosũta ĩgūsārē okari sĩmakū yámi.

²⁷ Yu āārĩpererá tĩgū āārā. Irasirigu Yupu yure masaka ñerō iridea waja ĩgūsārē waja moādoremi.

²⁸ Musá ire pérá, pégukabirikōāka! Sunu boanerá āārĩpererá yu werenĩmakū pérākuma.

²⁹ ĩgūsá, yu werenĩmakū pérá, masāgoberigie āārĩnerá masā, wiripereakōārākuma. Ōārĩrē irinerá masārākuma, ũmugasigue perebiri okari opamurá. Ñerĩ irinerá gapu masārākuma, perebiri peamegue wajamoāsumurá.

Jesús ĩgūyamarē werenemodea

³⁰ Yu gāāmerō neō irimasĩbea. Yupu yure iriudi gāāmerĩrē, ĩgū yure masakare waja moādorerosũta yáa. Irasirigu ĩgūsārē wajamoāgū diyeta yáa.

³¹ Yu basi: “Yu Marĩpu magū ĩgū iriudi āārā”, ārĩ weremakū: “Mu werenĩrĩ neō diyeta āārĩbea”, ārĩbukoa musā.

³² Gajigu āārĩmi yaamarē weregu. ĩgū Yupu āārĩmi. ĩgū yaamarē wereri diyeta āārā. Irire yu ōārō masía.

³³ Musá gajirārē Juārē masakare wāĩyerimasārē yaamarē sērēñadorerá iriubu. ĩgūde yaamarē diyeta weremi.

³⁴ Yu gapu sugu masakure yure: “Marĩpu iriudi āārĩmĩ”, ārĩ werebure neō āmabea. Irasū āmabirikeregu, Juan yaamarē weredeare: “Diyeta āārā”, ārĩ werea, musá yure buremu, peamegue waabirikōāburo, ārĩgū.

³⁵ Juan musārē sĩāgodiru irirosū āārĩmĩ. ĩgū wereri sĩāgodiru ũjāgoro irirosū āārĩbá. ĩgū wererire pérá, yoawayaripoe musá usuyadĩbu.

³⁶ Juan weredea nemorō yu iriri merá yu āārĩrikurire masĩsũa. Yupu turari merá ĩgū yure iriyuwarikudoredeare irigu yáa. I merá yure ĩgū iriudi āārĩrĩrē masĩsũa.

³⁷ Yupu yure iriudi, yaamarē ōārō weremi. ĩgū irasū werekeremakū, ĩgū werenĩrĩrē musá neō pébea. ĩgū deyorire neō ĩābea.

³⁸ Yure Yupu iriudire musá neō buremubea. Irasirirá ĩgūya kerere neō péduripĩbea.

³⁹ Yupu ya werenĩrĩ gojadesa pũrē musá ōārō buenikōāa. “Gua i pũrē buerá, Marĩpu merá perebiri okarire bokarākoa”, ārĩ gūñáa musá. Iri pũguere yaamarēta gojasũdero āārĩbá.

⁴⁰ Iri pũguere yaamarē irasū gojasũkeremakū, musá gapu yure gāāmebea. Irasirirá i okari yu sĩrĩrē opabirikoa.

⁴¹ Masakare yaamarē ōārō werenĩmurārē āmabea.

⁴² Yu musá masaka āārĩrikurire masía. Musá Marĩpũre maĩrā meta āārā.

⁴³ Yꝑꝑꝑ gāamerōsūta yꝑ aarikeremakū, musā yure gāamebea. Gajigu gapꝑ ĩgū basi ĩgū gāamerō aarimakū, musā ĩgūrē gāamerākoa.

⁴⁴ ¿Nasirirā yure bꝑremubukuri musā? Musā basi: “Ōārō yāa”, āri gāme werenirīrē gāamea. Marīꝑꝑ sugu āārīgū musārē: “Ōārō yāa”, āri werenirī gapꝑre gāamebea.

⁴⁵ Musā yure gāamebiri waja: “Īgū Paguquere guare weresāgukumi”, āri gūñabirikōāka! “Moisés dorerire irirā, Marīꝑꝑ merā ōārō āārīrākoa”, āri gūñakeremakū, Moisés gapꝑ musārē weresāgukumi.

⁴⁶ Moisés ĩgū gojadea pūgue yaamarē gojadi āārīmī. Irasirirā ĩgū gojadeare bꝑremurā, yudere bꝑremuboayo musā.

⁴⁷ Moisés gojadeare musā bꝑremumerā, ¿nasirirā yꝑ wereri gapꝑre bꝑremubukuri? ārīmī Jesús.

6

Jesús cinco mil āmarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Jesús Jerusalēgue dꝑꝑꝑ buadire taudero pꝑꝑꝑ, gua ĩgū buerā ĩgū merā Galilea wāikuri ditaru gajī koepꝑgue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wāikabu.

² Masaka Jesús ĩgū turari merā pūrīrikurārē taumakū ĩāsīā, wārā ĩgūrē tꝑyama.

³ Ditaru gajī koepꝑgue ĩgū ejadero pꝑꝑꝑ, gua merā ūtāūgue murīa, doami.

⁴ Irinꝑ judío masaka bosenu, pascua bosenu ejaburo mērōgā dꝑyabu.

⁵ Jesús wārā masaka ĩgū pꝑꝑꝑ aarimakū ĩāgū, Felipe seērēñami:

—¿Noōgue marī ĩsā masaka āārīpererā baaburire wajarirākuri? ārīmī.

⁶ Jesús ĩgū basi ĩgū iriburire masīkeregu: “Felipe yure, ¿naāsū yꝑꝑꝑgukuri?” ārīgū, irasū ārīmī.

⁷ Felipe ĩgūrē yꝑꝑꝑꝑ:

—Marī dosciento nꝑrī moādea waja wajataropa pā duparu wajari, masakare marī gueremakū, neō ejabirikoa, ārīmī.

⁸ ĩgū irasū ārīmakū pégu, gua merāꝑꝑ Andrés, Simón Pedro pagꝑꝑꝑ Jesúsre ārīmī:

⁹ —Ōō ĩi majīgū su mojōma pā duparu, pērā waaī opami. Masaka gapꝑ wārāgora āārīma. Irasiriro ĩgūsārē baari neō ejabirikoa.

¹⁰ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmī:

—Masakare āārīpererārē doadoreka! ārīmī.

Iro ōārō tākuro āārībú. Irasirirā iri weka doama. Ūma ditare keomakū, cinco mil gora āārīmā.

¹¹ ĩgūsā eja doaperemakū ĩāgū, Jesús pā duparure āi, Marīꝑꝑre: “Ōōā”, ārī, ūꝑyari sīmi. Irasirī odo, guare āārīpererā iro doarārē irire gueredoremi. Waaidere gueredoremi. Irasirirā āārīpererārē ĩgūsā baaduaroꝑꝑ guereyobu.

¹² ĩgūsā yapimakū ĩāgū, Jesús guare ĩgū buerārē ārīmī:

—ĩgūsā baaduāarire seaka! Ubugorata kōmōbukoa, ārīmī.

¹³ Su mojōma pā duparure masaka baaduāadeare seasārā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari puuirigora ūtꝑudobobu.

¹⁴ Masaka Jesús Marīꝑꝑ turari merā ĩgūsārē baari sīmakū ĩārā, āsū ārīma:

—Diyeta āārā. “Īi Marīꝑꝑꝑa kerere weredupiyurimasā i ūmꝑgue aaribu āārāyꝑꝑ”, ĩgūsā ārīdita āārīmī.

¹⁵ Irasirirā Jesúsre turaro merā āia, ĩgūsā Opꝑ āārībure sóoduarā iriadima. ĩgū gapꝑ irire masīkōāmi. Irasirigꝑ dupaturī sugꝑta ūtāūgue murīākōāmi.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶ Naītīwāgārīripoe āārīmakū, gua ĩgū buerā ditarugue buabu.

¹⁷ Buaja, doódirugue ñajāa, Capernaugue taribujapꝑꝑꝑꝑꝑꝑ. Naītīārōgue iribu. Jesús gua pꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑꝑ dꝑꝑꝑ.

¹⁸ Gua taribujamakū, mirū buro wējāꝑꝑwāgārību. Pagari makūrī wāgābu.

¹⁹ Su mojōma kilómetro gua waadero pꝑꝑꝑ, guaꝑꝑꝑ pꝑꝑꝑ Jesús deko wekague aarimakū ĩābu. ĩgū irasū aarimakū ĩārā, buro gūibu.

²⁰ Jesús gapꝑ guare ārīmī:

—Yuta āārā. Gūimerāta!

²¹ ĩgū irasū ārīmakū pērā, gua ĩgūrē ōārō bokatīrī ñajādorebu. ĩgū ñajādero pꝑꝑꝑ, mata gua waaderoguerē ejabu.

Masaka Jesúsre āmadea

²² Gajinu gapu masaka ditaru gaji koepugue dujanerā iri ñamirē guayaru suru dujadiru merā gua taribujamakū, Jesús gua merā waabirideadere masifurā.

²³ Irogue ĩgūsā āārīripoere gaji doóriduparu Tiberias wāikuri makāgue āārādea duparu, Jesús Marīpue: “Óāa”, āri, usuyari sī, masakare baari gueredero puroweyague ejayuro.

²⁴ Irasirirā Jesús, gua ĩgū buerā marīmakū ĩārā, iri doóriduparugue ñajāa, Capernaugue taribujañurā Jesúre āmarā waarā.

Jesús pā irirosū ĩgū āārīrīmarē weredeā

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarā, ĩgūrē sērēñama:

—Buegu, ¿naásū āārīmakū oóguere aarari mu? ārīma.

²⁶ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diyeta musārē werea. Yu Marīpu turari merā iri ĩmurīrē ĩakererā, ĩgū iriudi yu āārīrīrē buremubea. Irasirirā, yu musārē ejodeare baayapinerā dita āārīsā, yure āmāa.

²⁷ Musā baari pereburi gapu ditare wajatamurā, moābirikōāka! Gaji baari yu āārīpererā tīgū sīburi gapure āmakā! Iri baarire āmarā, Marīpu merā perebiri okari oparākoa. Yurpu yure irire musārē sīdoregu āārīmi. ĩgū iriudi yu āārīrīrē musārē ĩmusiami, ārīmi.

²⁸ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē sērēñama:

—¿Nasirirākuri Marīpu iridorerire oārō iriyuwarikamurā?

²⁹ Jesús ĩgūsārē yujumi:

—Marīpu musārē iridoreri āsū āārā. Yure ĩgū iriudire buremudoremi, ārīmi.

³⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Guare murē buremudoregu, ¿ñeónorē mu turari merā iri ĩmugakuri? ¿Naásūperire iri ĩmugakuri?

³¹ Masaka marīōgue marī ñekūsāmarā manā wāikurire baanerā āārīmā. Marīpuya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta āmugasima baarire ĩgūsārē sīdi āārīmí, ārīma Jesúre.

³² ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Diyeta musārē werea. Moisés āmugasima baarire musārē sībiri di āārīmí. Yurpata baari āmugasima, diayemarē musārē sīgū āārīmi.

³³ Yu āmugasigue āārīdi Marīpu iriudi, ĩgū baari irirosū āārīgú, i āmu marārē okari sīgū āārā, ārīmi.

³⁴ ĩgū irasū ārīmakū pérā, ĩgūrē ārīma:

—Gua Opu, iri baarire guare sīnikōāka!

³⁵ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yu okarire sīgū, baari irirosū āārīgú āārā. Yure tuyagu, neō uaboabi irirosū āārīgukumi. Yure buremugū, neō ñemesibubi irirosū āārīgukumi.

³⁶ Dupiyuro yu musārē ārīderosūta, musā gapu yure ĩakererā, buremubea dapa.

³⁷ Āārīpererā Yurpu yure sīnerā yure tuyarākuma. ĩgūsārē yu neō beóbirikoa.

³⁸ Āmugasigue āārīdi yu gāāmerīrē irigu aarīgú meta iribu. Yure iriudi gāāmerī gapure irigu aaribú.

³⁹ Yure iriudi āsū gāāmemi. ĩgū yure sīnerārē neō sugure yu dedeubirimakū gāāmemi. I āmu peremakū, yu ĩgūsārē masūmakū gāāmemi.

⁴⁰ Yurpu yure iriudi āārīpererā yure ĩgū magūrē ĩārā, yure buremurā ĩgū merā perebiri okarire opamakū gāāmemi. Irasirigu i āmu peremakū, ĩgūsārē masūgukoa, ārīmi Jesús.

⁴¹ Jesús: “Yu āmugasigue merā دچارidea baari irirosū āārīgú āārā”, ārīrīrē pérā, judío masaka oparā ĩgūrē werewuama.

⁴² Āsū ārīma:

—¿Ī Jesús, José magū āārīberi? Marī ĩgū pagu, ĩgū pagore masīa. ¿Nasirigu ĩgū: “Āmugasigue āārīdi دچارibu”, ārīrī?

⁴³ ĩgūsā irasū ārīmakū pégu, Jesús āsū ārī yujumi:

—Musā yure werewuarire pirika!

⁴⁴ Neō sugū ĩgū gāāmerō yure tuyabirikumi. Yurpu gapu yure iriudi masaka yure buremumakū irigu āārīmi. I āmu peremakū, yure buremurārē masūgukoa.

⁴⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā āsū ārī gojanerā āārīmā: “Marīpu āārīpererārē buegukumi”. Irasirirā āārīpererā Yurpuya buerire pé buremurā, ĩgūyare masīrā yure tuyarākuma.

⁴⁶ Neō sugū masaku Yurpue ĩāgū mámi. Yu suguta ĩgū merā āārīdi ĩgūrē masīa.

⁴⁷ Diayeta musārē werea. Yure buremugū Yurpu merā perebiri okari opami.

⁴⁸ Yu baari irirosū āārīgú okari sīgū āārā.

⁴⁹ Musā ñekūsāmarā masaka marīōgue manārē baanerā āārīmā. Irire baakererā, boanerā āārīmā.

⁵⁰ Yu āmugasigue merā دچارidea baari gapure werea. Irire baagu, neō boabirikumi.

⁵¹ Yu umugasigwe merā dijariidea baari okari siri irirosu āārigū yuta āārā. I baarire baagu, Yuru merā okanigukumi. I baari yu siri, yaa duru āārā. I umu marā Yuru merā okanikōaburo, ārigū, yaa dūpwe sigukoa, ārimi Jesús.

⁵² Igū irasū ārimakū pérā, judío masaka oparā Igūsā basi gāme guaseo, āsū ārima:

—¿Nasirigu marirē igūya dūpwe baadoregu sibukuri?

⁵³ Igūsā irasū ārimakū pégu, Jesús ārimi:

—Diyeta musārē werea. Yu āāripererā tīgū āārā. Musā yaa dūpwe baamerā, yaa díre iirimerā okari opabea.

⁵⁴ Yaa dūpwe baagu, yaa díre iirigu, Yuru merā perebiri okari opami. I umu peremakū, Igūrē masūgukoa.

⁵⁵ Yaa dūpwe diayema baari āārā. Yaa dí diayema iiriri āārā.

⁵⁶ Yaa dūpwe baagu, yaa díre iirigu yu merā dōrō āārīmi. Yude Igū merā dōrō āārā.

⁵⁷ Yuru yure iriudi okanigū āārīmi. Igū okanigū āārīsīā, yudere okanimakū yāmi. Irasirigu yure baagwe yu irirosu okanimakū irigukoa.

⁵⁸ Yu irire ārigū, umugasigwe merā dijariidea baarire werea. I baari, manā musā ñekūsamarā baadea irirosu āārībea. Igūsā irire baakererā, boanerā āārīmā. Umugasigwe merā dijariidea baari gapwe baaguno, okanikōagukumi, ārimi Jesús.

⁵⁹ Jesús Capernaugwe judío masaka nereri wiigwe buegu, irire weremi.

Jesús werenirē pérā perebiri okari opaburire werede

⁶⁰ Igū irasū āri buemakū pérā, wārā Jesúre tuyarā āsū āri gāme werenīma Igūsā basi:

—Igū wereri marī pémakū, diasagorāa. ¿Noā ire bokatiūbukuri? ārima.

⁶¹ Igūsā werenirē Jesús pékōāmi. Irasirigu Igūsārē sērēñami:

—¿Yu wererire péduabirikuri?

⁶² Yu āāripererā tīgū yu āāriderogue murīmakū iārā, znaásū gūñabukuri musā?

⁶³ Ōāgū deyomarīgū masakare okarire sīmi. Igūsāya dūpwe gapu Igūsārē okamakū irimasīña máa. Yu wererire pérā Ōāgū deyomarīgū okari sīrīrē opama.

⁶⁴ Irasū āārīkeremakū, gajirā musā merāmarā gapu yure buremubema dapa, ārimi Jesús.

Neōgoraguere Igūrē buremumerā āārīmurārē, irasū āārīmakū Igūrē wējēduarāguere Igūrē ĩmubure masīsīayupu.

⁶⁵ Āsū ārimi:

—Āsū āri wereabu musārē. Neō sugu Igū gāāmerō yure tuyabirikumi. Yuru, yure buremumakū irigu āārīmi. Igū irasiribirimakū, neō suguno yure buremubiribukumi, ārimi Jesús.

⁶⁶ Igū irasū ārīrīrē pérā, wārā Jesúre tuyanerā neō tuyanemobirima.

⁶⁷ Igūsā irasirimakū iāgū, Jesús guare pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā Igū buerārē sērēñami:

—¿Musāde yure tuyaduūrā yāri? ārimi.

⁶⁸ Igū irasū ārimakū pégu, Simón Pedro Igūrē yujumi:

—Gua Opu, ¿noārē gua tuyabukuri? Mu wereri, guare Marīpu merā perebiri okari opamakū yāa.

⁶⁹ Gua murē buremusiāa. Gua ire masīsīāa. Mu ōāgū, Marīpu iriudi āārā, ārimi.

⁷⁰ Igū irasū ārimakū pégu, Jesús guare ārimi:

—Yu musārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarārē beyebu. Yu irasirikeremakū, sugu musā merā āārīgū wātīyagu āārīmi.

⁷¹ Jesús irasū ārigū, Judare Simón Iscariote magūrē ārigū iriyupu. Judas pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarā gua merā āārīkeregu, Jesúre wējēduarāguere Igūrē ĩmubu āārīmi.

7

Jesús pagupūrā Igūrē buremudwabirīdea

¹ Jesús masakare irire buedero puru, Galilea nikūgwe naagū waami. Judío masaka oparā Igūrē wējēduarire masīgū, Judea nikūguere āārīduabirīmi.

² Iripoere judío masaka ñekūsamarā masaka marīrōgwe āārīrā, wiirigā irideare gūñarī bosenu ejaburo dupiyuro āārībā.

³ Irasirirā Jesús pagupūrā Igūrē ārima:

—Ōōrē dujabita, Judeague bosenuērē iāgū waaka! Irasirirā irogue mu buerā mu turari merā iri ĩmurīrē iārākuma.

⁴ Masaka murē masīmakū gāāmegū, mu turari merā iri ĩmurīrē āārīpererā ĩūrō iri ĩmugū waaka! Igūsā iāberogwe iribirikōāka! ārima.

⁵ Igū pagupūrā āārīkererā, Jesúre buremubirima.

⁶ Irasirigu Jesús Īgūsārē āřĩmi:

—Masaka Īgūsā yure masĩburo duyakōāa dapa. Musārē iri bosenuřē ĩārā waaduamakū ōāgorāa.

⁷ I ũmu marā musārē ĩaturibema. Yu gapure Īgūsā řnerō irideare yu weremakū ĩaturima.

⁸ Musā bosenuřē ĩārā waaka! Yure yu waaburo duyakoa dapa. Irasirigu iri bosenuřē ĩāgū waabea dapa, āřĩmi Jesús.

⁹ Īgū irire ārādero puru, Galileague dujami.

Jesús Īgūsā wiirigā iriri bosenuřē ĩāgū waadea

¹⁰ Īgū pagupūrā bosenuřē ĩārā waadero puru, Jesúde masaka ĩmurō marĩrō waami, Īgūsā Īgū waarĩre masĩbirikōāburo, āřĩgū.

¹¹ Iri bosenuřē judío masaka oparā Īgūrē āmarā iriřnurā. Āsū āřĩ sērēřnařnurā:

—¿Noogue āārĩkuri Īgū? āřĩřnurā.

¹² Wārā masaka Jesúyamarē werenĩrā iriřnurā. Gajirā: “Ōāgū āārĩmi”, āřĩřnurā. Gajirā gapu: “Ōāgū meta, masakare āřĩkatorikugu āārĩmi”, āřĩřnurā.

¹³ Judío masaka oparārē gũirā, āārĩpererā pérouge: “Jesús āsū āārĩmi”, āřĩ werebiriřnurā.

¹⁴ Jesús irogue eja, iri bosenu dekokuaripoe Marĩpuya wiigue řnajāa, masakare buemi.

¹⁵ Īgū buemakū pérā, judío masaka oparā péguka, āsū āřĩma:

—Ī buebiridi āārĩkeregu, ¿nasirigu ōārō masĩřĩ?

¹⁶ Īgūsā irasū āřĩmakū pégu, Jesús Īgūsārē āřĩmi:

—Yu bueri, yaa meta āārā. Yure iriudiya bueri gapu āārā.

¹⁷ Marĩpu gāāmerĩrē iriduārā yu buerire pérā: “Marĩpu Īgūrē buederosũta buemi. Īgū gāāmerō werebemi”, āřĩrākuma.

¹⁸ Sugu Īgū gāāmerō weregu, gajirārē: “Īgū ōārō weremi”, āřĩ buremumakū iriduagu āārĩmi. Gajĩgu Marĩpu Īgūrē iriudi gāāmerĩrē weregu gapu masakare: “Marĩpu ōatarĩmi”, āřĩ buremumakū yāmi. Īgū āřĩkatori marĩrō diayeta weregu āārĩmi.

¹⁹ “Moisēs Marĩpu doreri gojadea pũrē musārē pĩdi āārĩmi. Musā gapu neō sugu iri dorerire iribea. ¿Nasirirā musā yure wějēduari? āřĩmi.

²⁰ Masaka Īgūrē āřĩma:

—Mu wātĩ řnajasũdi āārā. ¿Noā murē wějēduari?

²¹ Jesús Īgūsārē āřĩmi:

—Suřarō siřnjārĩnu āārĩmakū yu sugu pũřĩrikugure taumakū ĩārā, musā āārĩpererā ĩāgukakōābu.

²² Iripoegue Moisēs musā pũrā ũmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē* wiiridoredi āārĩmi. Īgū irire doreburo dupiyuro musā řnekūsāmarā irasirisianerā āārĩmā. Irasirirā musā majĩřāgārē su mořōma pere gajĩ mořō ũreru pērēbejarĩnũřĩ waaró merā Īgūsā deyoadero puru siřnjārĩnu āārĩkeremakū, Īgūsārē irasirĩna.

²³ Irasirirā Moisēs dorederosũta irirā, siřnjārĩnu āārĩkeremakū musā majĩřāgā ũmarē Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiri. Siřnjārĩnu āārĩmakū yu sugure āārĩpereri Īgūya dupumarē ōāmakū irĩbu. ¿Nasirĩmurā yu merā guarĩ musā?

²⁴ Musā yu irideare ĩādero puru: “Řnerō irimi”, āřĩ werewuabirikōāka! Yu irideare ōārō keoro pémasĩ odorāgue werenĩka! āřĩmi Jesús.

Jesús ũmugasigue merā aaribū, āřĩ weredea

²⁵ Īgū irasū āřĩripoere gajirā Jerusalén marā āsū āřĩ werenĩma:

—¿Ī marĩ oparā wějēduagu meta āārĩřĩ?

²⁶ Īgū āārĩpererā ĩũrōgue buegu yāmi. Sugũno gaputa Īgūrē gajino neō āřĩbema. Gajĩpoe irirā marĩ oparā: “Ī diayeta Cristo, Marĩpu iriudi āārĩmi”, ¿āřĩ gũřĩbukuri?

²⁷ Marĩ ĩĩ aariderore masĩa. Cristo, Marĩpu iriugu gapure aarimakū, Īgū āārĩderoquere masĩbirikoa. Irasirigu Cristo āārĩbirikumi ĩĩ, āřĩma.

²⁸ Jesús Marĩpuya wiigue bueripoe Īgūsā irasū āřĩ werenĩmakū pégu, buro busuro merā āsū āřĩ weremi:

—Musā yure masĩa, ārā. Īgū aariderodere masĩa, ārā. Yu gāāmerō aaribirĩbu. Yure iriudi keoro irigu āārĩmi. Musā Īgūrē masĩbea.

²⁹ Yu Īgū purogue āārĩdi āārĩsĩā, Īgūrē masĩa. Īgũta yure iriumĩ, āřĩmi Jesús.

* 7:22 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē Īgū pũrā ũmarē: “Yaarā āārĩburo”, āřĩgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārĩmi. Paru iri dorerire Moisēre pĩdi āārĩmi. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārĩturĩarā iri dorerire irirā, Īgūsā pũrā ũmarē su mořōma pere gajĩ mořō ũreru pērēbejarĩnũřĩ waaró merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

³⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē peresu iridakererā, ñeābirima. Īgū ñerō tariburinā dayabu dapa. Irasirirā ĩgūrē ñeābirima.

³¹ Gajirā wārā masaka ĩgūrē buremuma. Āsū ārima:

– Neō sugu, ñi nemorō Marīpu turari merā iri ĩmugū mámi. Irasirigu ñi Cristo, Marīpu iriudi āārimī.

Fariseo bumarā Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarā, masaka Jesúre: “Īi Marīpu iriudi āārimī”, āārimīrē péñurā. Irasirirā ĩgūsā paia oparā merā Marīpuya wiire korerā surarare ĩgūrē ñeā, peresu iridorerā iriudiñurā.

³³ Irasirigu Jesús masakare āsū ārimī:

– Yoaweyaripoe musā merā āārigukoa. Puru yure iriudi purogue waagukoa.

³⁴ Yu āāriburore musā waamasibirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa.

³⁵ Īgū irasū ārimakū pérā, judío masaka oparā ĩgūsā basi āsū āri gāme sērēñama:

– Īgū marirē: “Yure musā neō bokabirikoa”, ārigū, ĩnoógue waagukuri? ĩgū judío masaka griego āārirógue makāri waanerā purogue griego masakare buegu waabukuri?

³⁶ Īgū marirē: “Yu āāriburore musā waamasibirikoa. Irasirirā yure āmakererā, neō bokabirikoa”, ārii, ĩnaásū āriduaro iriayuri? ārima.

Jesús okari sirī dekomarē weredeia

³⁷ ĩgūsā bosenu iritunurīnu dupanugora āārimakū, Jesús wāgānugā, buro busuro merā masakare āsū āri weremi:

– Nemesiburā yu purogue iirirā aarika!

³⁸ Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū āri gojasüdero āāribú: “Yure buremurāya yujupūrāriguere okari sirī deko ũmayoro irirosū āāriñikōārokoa”, āri gojasüdero āāribú, ārimī.

³⁹ Jesús irire ārigū: “Yure buremurā Ōāgū deyomarīgūrē oparākuma”, ārigū irimī. Jesús ũmugasigue marīaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū ejabirimi dapa.

Masaka dukawaridea

⁴⁰ Jesús āārimīrē pérā, gajirā āsū ārima:

– Ī diayeta Marīpuya kerere weredupiyurimasū: “Marī puro aaribu āāriyupu”, ĩgūsā āridi āārimī.

⁴¹ Gajirā āsū ārima:

– Īi, Cristo Marīpu iriudi āārimī.

Gajirā gapu:

– Cristo, ĩnasiribu Galileamu āāribukuri? ārima.

⁴² Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū gojasüdero āāribú: “Cristo Marīpu iriubu, opu David parāmi āārituriagu āārigukumi”. David deyoadea makā Belén wāikuri makāgue deyoagukumi”, āri gojasüdero āāribú.

⁴³ Irasirirā Jesúre surosū gūñabirisiā, gāme dukawariakōāma.

⁴⁴ Surāyeri Jesúre ñeā, peresu iridakererā, iribirima.

Judío masaka oparā Jesúre buremubiridea

⁴⁵ Irasirirā Marīpuya wiire korerā surara Jesúre ñeādererā iriunerā, paia oparā, fariseo bumarā purogue goedujāñurā. ĩgūsā goedujajamakū iārā, ĩgūsārē sērēñañurā:

– ĩNasirirā Jesúre ñeā, āiribirari?

⁴⁶ Surara ĩgūsārē yujufñurā:

– Neō sugu ĩgū irirosū werenigū mámi.

⁴⁷ ĩgūsā irasū ārimakū pérā, fariseo bumarā ĩgūsārē āriñurā:

– ĩMusāde ĩgū ārikatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, āri buremurī?

⁴⁸ Neō sugu marī oparā, neō sugu gua fariseo bumarā ĩgūrē buremugū mámi.

⁴⁹ Sūsā masaka gapu ĩgū wererire buremurā, Marīpu Moisére doreri pídeare masibema. Wajamoāsūmurā āārima.

⁵⁰ Nicodemo fariseo buma iro dupiyuro ñami merā Jesúre iāgū ejadi, ĩgūsā merā āāriyupu. ĩgūsā irasū ārimakū pégu, ĩgūsārē āriyupu:

⁵¹ – Marirē doreri āsū ārā. Sugu masakū ĩgū irideare weremakū marī péburo dupiyuro ĩgūrē: “Ñerō iribu”, āri wajamoāmasibe, āriyupu.

⁵² ĩgū irasū ārimakū pérā, āsū āri yujufñurā:

– ĩMude ĩgū irirosū Galileamu āārii? Marīpuya werenirī gojadea pūrē bueka! Iri pūrē buegu: “Neō sugu Galileamu Marīpuya kerere weredupiyurimasū mámi”, āri masigukoa.

Ũmū merā ñerō irigore weresādea

⁵³ ĩgūsā irasū ārādero puru, ĩgūsāya wiirigüe dujāakōñurā.

8

1 Jesús gapu útāu Olivos wāikudigue waami.

2 Gajinu gapu boyoripoe āārimakū, Maripuya wiigie waami doja. Īgū ejamakū ĩārā, masaka āārīpererā Īgū puro nerēma. Irasirigu eja doa, Īgūsārē buenugāmi.

3 Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāpu āārībi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigie āārīpererā masaka ĩūrō igore āāñajānū, Jesure ārīma:

4 —Buegu, igo marāpukugo āārīkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu.

5 Moisés Maripu doreri gojadea pūgie igo nomeō irirosū irigonorē útāyeri merā dea wējēdoređi āārīmī. Mukoa, znaāsū āārīrī?

6 “¿Naāsū yujugukuri?” ārīrā, Īgūrē irasū ārī sērēñadima. “Īgū keoro yujubirimakū, marī oparāguere weresārākoa”, ārī gūñañurā. Īgūsā irasū sērēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doaja, nikūgie Īgūya mojosūrū merā gojami.

7 Īgūsā Īgūrē sērēñaduúbirimakū pégu, Jesús wāgānugā, āsū ārīmi:

—Musā merāmu ñerō iribino igore útāye merā deaproriburō.

8 Irasū ārī odo, dupaturi muúbia doaja, nikūgie gojami doja.

9 Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā ñerī irideare pémasī, gūyasīrīrī merā, murā sugu puru, gajigu puru wiriaproririma. Irasirirā Jesús suguta nomeō iro dujago merā pikōā, waakōāma.

10 Jesús wāgānugā, igore ārīmi:

—¿Noógue āārīrī murē weresānerā? ¿Neō sugu murē wajamoādoregu marī?

11 —Māmi, yu Oru, ārī yujumo.

Igo irasū ārīmakū, Jesús igore ārīmi:

—Yude murē wajamoādorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinemobirikōāka!

Jesús i umu marārē sīāgori sīgū āārīrīmarē weredeā

12 Jesús dupaturi masakare āsū ārī weremi:

—Yu i umu marārē sīāgori sīgū āārā. Yure tuyarā nañtārōgie āārīrā irirosū āārībema. Boyorogue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā yu okari sīrīrē oparākuma.

13 Īgū irasū ārīmakū pérā, fariseo bumarā ārīma:

—Mu basi mu āārīrikurire werea. Irasiriro mu werenírī neō wajamāa.

14 Jesús Īgūsārē āsū ārī yujumi:

—Yu aariderore, yu waaburodere yu masā. Musā gapu irire neō masībea. Irasirigu yu basi yu āārīrikurire werekeremakū, yu werenírī diayeta āārā.

15 Musā i umu marā irirosū yure werewuāa. Yu gapu neō sugure musā irirosū werewuabea.

16 Yu masaka āārīrikurire: “Igapu oāa, i gapu oābea”, ārīgū, keoro ārā. Yu suguta yu gāāmerō irire ārībea. Yuru yure iriudi merā irire irasū yāa.

17 Musārē doreri gojadea pūgie āsū ārā: “Pérā masaka Īgūsā ĩadeare surosū weremakū: ‘Diayeta āārā’, ārī buremurō gāāmea”, ārī gojasūdero āārībū.

18 Yu basi yu āārīrikurire werea. Yuru yure iriudide yu āārīrikurire weremi, ārīmi.

19 Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē sērēñama:

—¿Noógue āārīrī muru?

Jesús Īgūsārē yujumi:

—Musā yure, Yurudere masībea. Yure masīrā, Yurudere masīboayo.

20 Jesús irasū ārī weregu, Maripuya wiigie āārīmī. Masaka niyeru sīrā, Īgūsā sārī kumarī puro āārīmī. Īgū ñerō tariburinū ejabiribū dapa. Irasirirā neō sugu Īgūrē ñeā, peresu iribirima.

Jesús: “Yu waaburore musā waamasībirikoa”, ārī weredeā

21 Jesús dupaturi judío masaka oparārē weremi:

—Yu āārīderogue waagukoa. Yu waadero puru, musā yure āmarākoa. Musā ñerī irideā waja, waja oparā boarākoa. Yu waaburoguere musā waamasībirikoa.

22 Īgū irasū ārīmakū pérā, gāme sērēñama:

—¿Nasirigu: “Yu waaburoguere musā waamasībirikoa”, ārīrī? ¿Īgū basi wējē boagukuri irasū ārīgū?

23 Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Musā gapu i umugue āārīrā, i umu marā āārā. Yu gapu umugasigie āārīdi, i umumu meta āārā.

²⁴ Irasirigu musârê: “Musâ ñerĩ iridea waja, waja oparâ boarâkoa”, ãrãbu. Musâ: “Yu Igũ ããrã*”, ãrĩ wereadeare buremubirisĩã, musâ ñerĩ iridea waja, waja oparâ boarâkoa.

²⁵ Yũ musâyamarê, musâ ñerõ iridea waja, waja oparâ boarâkoa:

—¿Noãno ããrĩrĩ mu?

Jesús Igũsârê yujumi:

—Buenøgãgũgueta musârê: “Yu Igũ ããrã”, ãrĩ weresiabu.

²⁶ Yu musâyamarê, musâ ñerõ iridea waja musârê wajamoãburire wereduarĩ, wãri ããrã. Yũre iriudi gapu diaye weremi. Irasirigu Igũ weremakũ yũ pédea ditare musâ i ãmu marãrê werea, ãrĩmi.

²⁷ Jesús: “Yũre iriudi”, ãrĩgũ, Igũ Pagureta werenigũ irimi. Igũsã gapu irire pémãsibirima.

²⁸ Irasirigu Jesús Igũsârê ãrĩmi:

—Yũre ããrĩpererã ãgũrê musâ curusague pábiatũ ãiwãgũnúrãkoa. Musâ irasũ irirã: “Yu Igũ ããrã”, ãrĩ wereadeare: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masĩrãkoa. Yu gããmerõ neõ iribi, irasũ ããrĩmakũ Yũpu yure buedea ditare yũ weregu ããrĩrĩrê masĩrãkoa.

²⁹ Yũre iriudi yũ merã ããrĩmi. Igũ gããmerĩ ditare irinĩa. Irasirigu Igũ yure neõ béobemi.

³⁰ Jesús irasũ ãrĩmakũ pérã, wãrã masaka Igũrê buremuma.

Jesús Marĩpu pũrãyamarê, ñerõ iririmasãyamarê weredea

³¹ Jesús, judío masaka: “Marĩpu iriudi ããrĩmi”, ãrĩ buremurãrê ãsũ ãrĩmi:

—Yu werenĩrĩrê buremuduumerã, diayeta yũ buerã ããrã.

³² Irasirirã diayema ããrĩrĩrê masĩrãkoa. Irire masĩrã, ñerõ iririre pirirãkoa. Moãboeanerã musâ opure wirianerã irirosũ ããrĩrãkoa.

³³ Igũ irasũ ãrĩmakũ pérã, Igũrê ãrĩma:

—Gua Abraham parãmerã ããrĩturiarãgue ããrã. Irasirirã neõ gajirãyarã Igũsârê moãboerã ããrĩbea. Irasirigu: “Moãboeanerã musâ opure wirianerã irirosũ ããrĩrãkoa”, ãrĩgũ, çnaásũ ãrĩduagu irasũ ãrĩrĩ mu?

³⁴ Jesús Igũsârê ãrĩmi:

—Diayeta musârê werea. ããrĩpererã ñerĩrê irirã, ñerĩrê iridoreguyarã Igũ dokamarã irirosũ ããrĩma.

³⁵ Sugu moãboegu wii opu magũ irirosũ neõ ããrĩbemi. Wii opu magũ gapu Igũ paguya wiimu ããrĩnikõakumi.

³⁶ Yu, ãmugasigue ããrĩgũ magũ ããrã. Irasirigu musârê ñerĩrê iridoreguyarã irirosũ ããrĩbirimakũ irigu, diayeta moãboeanerã musâ opure wirianerã irirosũ ããrĩmakũ irigukoa.

³⁷ Yu musã Abraham parãmerã ããrĩturiarire masĩa. Irasũ ããrĩkererã, musã yũ wererire péduabea. Irasirirã yure wẽjẽduãa.

³⁸ Yũpu yure masĩmakũ irideare musârê werea. Musã gapu musãpu dorerire yãa.

³⁹ Igũsã Igũrê ãrĩma:

—Abraham gua ñekũ ããrĩdi ããrĩmi.

Jesús gapu Igũsârê ãrĩmi:

—Musã diayeta Abraham parãmerã ããrĩturiarã ããrĩrã Igũ iriunaderosũta iririkũboayo.

⁴⁰ Yũpu yure diaye wererire musârê yũ werekeremakũ, yure wẽjẽduãa. Abraham gapu musã irirosũ neõ irasiribiridi ããrĩmi.

⁴¹ Musã musãpu irirosũta yãa.

Igũ irasũ ãrĩmakũ pérã, ãrĩma:

—Gua, pagu marĩrã irirosũ ããrĩbea. Marĩpu suguta guapu ããrĩmi.

⁴² Jesús Igũsârê ãrĩmi:

—Yũpu diayeta musãpu ããrĩmakũ, musã yure maĩboayo. Yu Igũ merã ããrĩdita õõ musã pũroque aaribũ. Yu gããmerõ aaribiribu. Yũpu yure iriumi.

⁴³ ¿Nasirirã yũ wererire pémãsiberi musã? Musã yũ wererire péduabirisĩã, pémãsiãbea.

⁴⁴ Musãpu wãtĩ ããrĩmi. Musã Igũyarã ããrã. Irasirirã Igũ gããmerĩrê iriduãa. Neõgoragueta masakare wẽjẽbéodi ããrĩgũ yãmi. Igũguere diayema neõ máa. Irasirigu Igũ neõ diayemarê werebemi. Neõgoraguere masakare ãrĩkatorũroridi ããrĩmi. Irasirigu Igũ irasũ ãrĩkatorikũgu ããrĩsĩã, ãrĩkatori ditare weremi.

⁴⁵ Yu gapu diayemarê werea. Irasirirã yũ wererire pérã, musã irire buremubea.

⁴⁶ ¿Noã yure: “Mu ãsũ irigu, ñerõ iriabu”, ãrĩ masĩbukuri? Yu musârê diayemarê werekeremakũ, çnasirirã yũ wererire buremubea?

* **8:24** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marĩpure sêrẽñadi ããrĩmi: “Israel bumarã yure: ‘Mu iriudi wã, çnaásũ ããrĩrĩ?’ ãrĩ sêrẽñamakũ, çnaásũ ãrĩ weregukuri?” Marĩpu Igũrê ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Yu wã ‘YO SOY EL QUE SOY’ ããrã. Irasirigu Israel bumarãrê ãsũ ãrĩ wereka: ‘YO SOY yure musãguere weredoregu iriumi’, ãrĩka!” ãrĩdi ããrĩmi. “YO SOY EL QUE SOY”, ãrĩrõ: “Yu ããrĩnĩgũta ããrã, o Igũta ããrã yũ”, ãrĩduaro yãa.

47 Yurpu pūrā Īgū werenírírē péma. Musā gapu Īgū pūrā āārībirisīā, irire péduabea, ārīmi Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro āārīdeamarē weredea

48 Jesús irasū ārīmakū pérā, judío masaka Īgūrē ārīma:

—Gua: “Mu Samariamū, wātī űajāsūdi āārā”, ārīrā, diayeta ārīrā yāa.

49 Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yu wātī űajāsūdi āārībea. Yu iriri merā masaka Yurpure: “Ōātaria mu”, ārīmakū yāa. Musā gapu yu iririre ĩakererā: “űerīrē irigu āārīmi”, ārā.

50 Yure: “Ōārō yāa”, ārī bűremurārē āmabea yu. Yurpu gapu masakare yure bűremumakū gāāmemi. Īgūta yu iririre ĩāgū, yure: “Ōārō yāa”, ārīmi.

51 Diayeta musārē werea. Yu wererire irigu neō boabirikumi.

52 Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūrē ārīma:

—Dapagora gua ire masīa. Mu wātī űajāsūdi āārā. Abraham iripoegue boakōādi āārīmi. Marīpűaya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārīmā. Mu gapu: “Yu wererire irigu neō boabirikumi”, ārā.

53 űGua űekū Abraham nemorō āārīrī mu? Īgū, Marīpűaya kerere weredupiyunerāde boakōānerā āārīmā. űNoā āārīrī mu irasū ārī weregu?

54 Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yu, yu basi ōārō werenírī wajamāa. Yurpu gapu musā: “Guapu āārīmi”, ārīgū gapu yure ōārō weremi.

55 Musā gapu Yurpure neō masībea. Yu Īgūrē masīa. Yu: “Īgūrē masībea”, ārīgū, musā irirosū ārīkatorikugu āārībukoa. Yu gapu Īgūrē ōārō masīa. Irasū āārīmakū, Īgū wererire yāa.

56 Musā űekū Abraham yu i űmugue aariburire masīdi āārīmi. Irasirigu yu aarimakū ĩāgū, bűro usuyari merā āārīdi āārīmi.

57 Īgūsā Jesűre ārīma:

—Mu cincuenta bojori opabirikeregu, űnasirigu Abrahārē ĩādi āārībukuri?

58 Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Diayeta musārē werea. Abraham dupiyuro āārīdi yűta āārā.

59 Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā űtűayeri āi, Īgūrē dea wējēduamakū, Marīpűaya wiigűe āārādi Īgūsā watope duriwiriakōāmi.

9

Deyoagűgueta koye ĩāmasībire Jesús taudea

1 Gajinu Jesús maague waagū, deyoagűgueta koye ĩāmasībire bokajami.

2 Gua Īgūrē ĩārā, Jesűre sērēñabu:

—Buegu, űnoā űerō iridea waja Īgū koye ĩāmasībi deyoayuri? űĪgū pagusāmarā űerō iridea waja, o Īgū basi Īgū űerō iridea waja Īgūrē irasū waayuri? āribu.

3 Jesús guare ārīmi:

—Īgū űerō iridea, Īgū pagusāmarā űerō iridea Īgū deyoagűgueta koye ĩāmasībi āārīmakū iribiribu. Marīpu Īgū turari merā Īgūrē ōārī iririre masakare ĩmugukumi. Irasirigu Īgū koye ĩāmasībi deyoami.

4 űMu merā masaka moāmasīrā irirosū dapagora Marīpu yure iriugu pīdeare marīrē iriro gāāmea. űNami merā moāmasīmerā irirosū pűrugue Īgū pīdeare ĩmasībirikoa pama.

5 Yu i űmuguerē āārīgū, masakare sīāgori sīgū āārā. Irasirigu Īgūsārē Marīpure masīmakū yāa, ārīmi.

6 Irasū ārī odo, nikűgue sıkure eomeépī, iri merā morē, koye ĩāmasībiya koyeguerē tűwűkāmi.

7 Irasiri odo, Īgūrē ārīmi:

—Silóe wāikuri deko gobegue Īgūsā iridea gobegue műya koyere koegu waaka! ārīmi. “Silóe”, ārīrō: “Iriugu”, ārīduaro yāa.

Īgū irasū ārīmakū pégu, koye ĩāmasībi irogue Īgūya koyere koegu waakōāmi. Koe odo, koye ĩāmasīgűgue dujariryupu.

8 Īgūya wiigűe dujajamakū, Īgūya wii pűro āārīrā, iro dupiyuro Īgū niyeru sērēdi āārīmakū ĩānerā, sērēñañurā:

—űĪ dupiyuro niyeru sērē doanídita āārīrī?

9 Gajirā ārīñurā:

—Īgūta āārīmi.

Gajirā gapu ārīñurā:

—Īgū āārībemi. Īgū irirosū deyogu āārīmi.

Īgūsā irasū ārimakū pégu, koye ĩāmasĭbi āārādi gapu āsū āriyupu:

–Īgūta āārā yu.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, masaka ĩgūrē sērēñañurā:

–Mu ĩāmasĭbiradi āārĭgū, ¿nasirigu dapagorare irasū ĩāmasĭrĭ?

¹¹ Īgūsārē yujuyupu:

–Jesús wāikugu ĩgūya síku níkū merā moāmorē, yu koyere túwākāmi. Túwākā odo, yure: “Silóe wāikuri deko gobegue ĩgūsā iridea gobegue mayā koyere koegu waaka!” ārāmi. Yu irogue waa, koyere koe odo, ĩāmasĭpuroriabu.

¹² Īgū irasū ārimakū, ĩgūrē sērēñañurā doja:

–Murē irasiriadi, ¿noogue āārāri?

–Masĭbirikoa. Noó āārĭgū āārĭkumi, āriyupu.

Fariseo bumarā koye ĩāmasĭbi āārĭdire sērēñādea

¹³ Puru ĩgūsā koye ĩāmasĭbiridire fariseo bumarā purogue āaññurā.

¹⁴ Jesús ĩgūya síku níkū merā moāmorē, koye ĩāmasĭbire taudeanu judío masaka siñajārĭnu āārĭbú.

¹⁵ Irasirirā fariseo bumarā koye ĩāmasĭbiridire sērēñañurā:

–¿Nasirigu dapagorare óārō ĩārĭ?

Īgūsārē yujuyupu:

–Sugu ĩgūya síku níkū merā moāmorē, yaa koyere túwākāmi. Irasirigu yaa koyere koeadero puru, ĩāmasĭpuroribu.

¹⁶ Īgū irasū ārimakū, surāyeri fariseo bumarā merāmarā āriññurā:

–Īgūrē irasiridi, marĭ siñajārĭññurāma dorerire iribi āārĭmi. Irasirigu Marĭpu iriudi āārĭbemi.

Gajirā gapu āriññurā:

–Īgū ñerō irigano āārĭgū, i iri ĩmurĭrē ĩrimasĭbiriboayupu. Irasirirā ĩgūsā surosū gūñabirisĭā, dukawariññurā.

¹⁷ Irasirirā dupaturi koye ĩāmasĭbiridire sērēñañurā doja:

–Mukoa, ¿naásū ārĭri murē koye ĩāmasĭmakū iridire?

Īgū yujuyupu:

–Īgū Marĭpu kerere weredupiyugu āārĭmi, ārā yu, āriyupu.

¹⁸⁻¹⁹ Judío masaka opará gapu: “Īi koye ĩāmasĭgū, dupiyuro koye ĩāmasĭbi āārĭdi āārĭbemi”, ārĭ gūñadiññurā. Irasirirā ĩgū pagusāmarārē siiu, sērēñañurā:

–“¿Īi mu magū neó deyoagugueta koye ĩāmasĭbi āārĭdi āārĭmi”, ārĭrĭ? Īgū diayeta koye ĩāmasĭbiridi āārĭgū, ¿nasiri dapagorare óārō ĩāmasĭrĭ?

²⁰ Īgū pagusāmarā yujññurā:

–Ire gua masĭa. Īi gua magūta āārĭmi. Īgū deyoagugueta koye ĩāmasĭbiridita āārĭmi.

²¹ Īgū dapagora koye ĩāmasĭrĭ gapure, ĩgūrē ĩāmakū irididere masĭbea. Īgūrē sērēñāka! Buguro āārĭmi. Īgū basi musārē yujumasĭmi.

²² Judío masaka opará dupiyurogue āsū āriññurā:

–Jesúre: “Marĭpu iriudi Cristo āārĭmi”, ārĭgūnorē marĭ nerēri wiirigue neó ñajādorebirikóārā! āriññurā. Irasirirā, ĩgūsā ārĭdeare pénerā āārĭsĭā, koye ĩāmasĭbiridi pagusāmarā ĩgūsārē güigoraññurā.

²³ Irasirirā ĩgūsārē: “Buguro āārĭmi. Īgūrē sērēñāka!” āriññurā.

²⁴ Judío masaka opará irire pérā, dupaturi koye ĩāmasĭbiridire siiu, ĩgūrē āriññurā doja:

–Marĭpu mu wererire pémi. Irasirigu ĩgū péurogue guare wureka! Gua ire masĭa. Jesús ñerō irigu āārĭmi.

²⁵ Īgūsā irasū ārimakū pégu, ĩgūsārē āsū āri yujuyupu:

–Jesúre ĩgū ñegū, o óāgū āārĭrĭrē masĭbirikoa yu. I ditare masĭa. Yu dupiyuroguere koye ĩāmasĭbi āārĭbú. Dapagorare ĩāa, āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pérā, dupaturi ĩgūrē sērēñañurā doja:

–¿Nasiriri ĩgū murē? ¿Nasirigu ĩgū murē koye ĩāmasĭmakū iriri?

²⁷ Īgū yujuyupu ĩgūsārē:

–Irireta musārē weresiabu. Yu irasū āri werekeremakū, musā gapu yu wererire péduabirabu. ¿Nasirirā dupaturi yu irire weremakū péduari? ¿Musāde ĩgū buerā āārĭduakuri?

²⁸ Īgū irasū ārimakū pérā, ĩgūrē turiññurā:

–Mu ĩgū buegu āārā. Gua gapu Moisés gojadeare buerā āārā.

²⁹ Ire gua masĭa. Marĭpu Moisére weredi āārĭmi. Jesúre iriudi gapure gua masĭbea.

³⁰ Īgūsā irasū ārimakū, Īgūsārē āsū āri yujuyupū:

—Musā irasū ārimakū, pégukakōākoa. Īgū yare koye iāmasīmakū irikeremakū, musā Īgūrē iriudire masībea, ārā.

³¹ Marī ire oārō masīa. Marīpu ñerō irirā Īgūrē sērēmakū pébemi. Īgūrē buremugū, Īgū dorerire irigure Īgū sērērī ditare pémi.

³² Marī neō sugu deyoagugeta koye iāmasībire iāmakū irigū āārīrīrē pébea.

³³ Marīpu Jesúre iriubirimakū, yare koye iāmasīmakū iribiriboañumi, āriyupū.

³⁴ Īgū irasū ārimakū pérā, ārīñurā:

—Mu deyoagugeta ñerī merā deyoadi āārīkeregū, ķirire wereduari guare buebu? ārīñurā. Irasirirā judío masaka nerērī wiigue Īgūrē ñajādorebirīñurā.

Jesús Īgūyare pémerā koye iāmasīmerā irirosū āārīma, āri weredeā

³⁵ Jesús koye iāmasībiridire Īgūsā béowiuadeare pémi. Irasirigū Īgūrē bokajagu, sērēñami:

—ķMarīpu magū āārīpererā tīgūrē buremurī mu?

³⁶ Īgū Jesúre ārīmi:

—Yu Opū, ķnoā āārīrī Īgū? Wereka yare! Īgūrē masīgū, buremugura.

³⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Mu Īgūrē iāsiāa. Yu mu merā werenīgū, Īgūta āārā.

³⁸ Irire ārimakū pégu, Jesús puro ñadukapuri merā ejamejā, Īgūrē:

—Yu Opū, murē buremua, ārīmi.

³⁹ Puru Jesús āsū ārīmi:

—Yu masaka irideare: “I gapū oāa, i gapū oābea”, ārīgū, i ūmuguerē aaribú. Yupu gāāmerīrē masīmerā, koye iāmasīmerā irirosū āārīma. Irasirigū koye iāmasīmerā irirosū āārīrārē Īgū gāāmerīrē masīburo, ārīgū, “Gua oārō masīa”, ārī gūñarā gapure koye iāmasīmerā irirosū waaburo, ārīgū aaribú.

⁴⁰ Īgū irasū ārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā Īgūrē ārīma:

—ķMu irire ārīgū, guadere: “Koye iāmasīmerā irirosū āārā”, ārīgū yári?

⁴¹ Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Musā koye iāmasīmerā irirosū Yupu gāāmerīrē masīmerā āārīrā, musā ñerī iridea wajare opabiribukoa. “Gua oārō masīa”, ārīrā āārīsīā, musā ñerō iridea wajare opāa dapa, ārīmi.

10

Jesús oveja korerimasā iririkuri keori merā weredeā

¹ Jesús irire āri oodadero puro, keori merā āsū āri weremi:

—Diyeta masārē werea. Oveja korerimasā Īgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajāgū irirosū iribino, yajarimasā āārīkumi. Makāpuro marīrōgue ñajākumi.

² Makāpuro ñajāgū gapū oveja korerimasā āārīkumi.

³ Makāpurore koregu tūpākumi, oveja korerimasārē ñajāridoregu. Oveja korerimasā ñajāmakū, oveja Īgū werenīmakū pékuma. Īguyarārē Īgūsā wāi merā oekumi. Irasū oegu, Īgūsārē siu wiukumi.

⁴ Īguyarā āārīpererārē oe, siu wiu odo, Īgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja Īgū werenīrērē masīrā āārīsīā, Īgūrē tuyakuma.

⁵ Gajigure Īgūsā iāmasībire tuyabirikuma. Īgū werenīrērē masīmerā āārīsīā, Īgūrē güi ūmaduriwāgākōākuma.

⁶ Jesús iri keori merā Īgūsārē weremakū pérā gapū pémasībirima. “Āsū ārīduaro irikoa i”, ārīmasībirima.

Jesús ovejare oārō koregu irirosū āārīrīmarē weredeā

⁷ Irasirigū Jesús Īgūsārē werenemomi doja:

—Diyeta masārē werea. Yu ovejare duripiri sārīrō makāpuro irirosū āārā.

⁸ Āārīpererā ñerā yu dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū āārīma. Yaarā oveja irirosū āārīrā gapū Īgūsārē pébema.

⁹ Yu makāpuro irirosū āārā. Yure buremurā iri makāpurore ñajārā irirosū āārīma. Īgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marīrō Īgūsārē duripiri sārīrō makāpurore ñajārā, wirirā Īgūsā baaburi bokarā irirosū āārīrākuma.

¹⁰ Yajarimasā ovejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aarīma. Yu gapū Īgūsārē okarire opamakū irigū aaribú. Āārīpereri oārīrē opaburo, ārīgū, aaribú.

¹¹ Yu ovejare oārō koregu irirosū āārā. Ovejare oārō koregu wējēsūbu āārīkeregū, Īgūsārē béobirikumi. Īgūsā oārō āārībirire boabosagukumi.

¹² Gajigu moārīmasū gapu Igū moāwajatarī ditare gūñami. Ovejare òārò koregu irirosū āārībemi. Oveja Igūyarā āārībema. Irasirigu makānūmu diayēe ovejare ñeā wējēgū aarimakū iāgū, ovejare béo, gūi ūmaduriwāgākōāmi. Īgūsārē bēowāgādero puru, makānūmu diayēe ovejare ñeāmakū iārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāma.

¹³ Moārīmasū Igū moāwajatarī ditare gāāmemi. Irasirigu ovejare Igūsā òārò āārīburiire gūñabemi.

¹⁴⁻¹⁵ Yū ovejare òārò koregu irirosū āārā. Yūpu yure masīmi. Yūde Yūpūre masīa. I irirosū yaarā ovejare yū masīa. Yaarāde yure masīma. Irasirigu yū okarire maībea. Īgūsā òārò āārīburiire boabosagukoa.

¹⁶ Gajirā oveja gajī duripīri sārīrō marā irirosū āārīma. Īgūsāde yaarā āārīma. Īgūsādere āigukoa. Yū werenīrē pērākuma. Irasirirā yaarā āārīpererā su buta āārīrākuma. Yū suguta Īgūsārē koregukoa.

¹⁷ Yaarā òārò āārīburiire boabosagukoa. Yū okarire maībi āārīsīā, irasirigukoa masā, dupaturī okabu. Yū irasiribu āārīmakū, Yūpu yure maīmi.

¹⁸ Yū gāāmebirimakū, neō sugu yure boamakū irimasībiriibukumi. Yū gāāmerō merā boagukoa. Yū turaro merā yū gāāmerīrē irimasīgū āārīsīā, yū gāāmerō merā boa, puru masāgukoa. Yūpu yure irireta iridoremi, ārīmi Jesús.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pērā, judío masaka dupaturī surosū Īgūrē gūñabirisīā, dukawarima.

²⁰ Gajirā wārā Īgūsā merāmarārē Īgūyamarē ārīma:

—Īgū wātī ñajāsūdi, niāsūgū yāmi. ¿Nasirirā Īgūrē pēri musā?

²¹ Gajirā gapu ārīma:

—Wātī ñajāsūdi, Īgū irirosū òārò werenībiriibukumi. Koye iāmasībiderē iāmakū irimasībiriibukumi, ārīma.

Judío masaka Jesúre gāāmebiridea

²² Puību āārīmakū, Jerusalēgue judío masaka bosenu irima. Iripoegue marā Marīpūya wiire iripeodeare gūñarī bosenu āārībū.

²³ Iri bosenuērē Jesús, Pórtico de Salomón wāikarī taribu Marīpūya wii taro biaña marīrī taribugue waagorenami.

²⁴ Irogue Igū āārīmakū iārā, judío masaka oparā Igū puro nerē, Īgūrē sērēñama:

—¿Naásū āārīmakū guare òārò diaye werēgukurī? ¿Mū Cristo, Marīpu iriudita āārīrī?

²⁵ Jesús Īgūsārē yujami:

—Musārē weresiabu. Musā gapu yū wererire būremubea. Yū, Yūpu yure dorerosūta Īgū turari merā iri ĩmurīrē irinagū yāa. I merā yū āārīrikarire masīsūa.

²⁶ Yū Igū turari merā iri ĩmurīrē iākererā, musā gapu yure būremubea. Musā yaarā āārībirisīā, yure būremubea. Yū dupiyuro werederosūta musā gajigūyarā oveja irirosū āārā.

²⁷ Yaarā oveja yū werenīrē masīma. Yū Īgūsārē masīa. Irasirirā yure tūyama.

²⁸ Yū Īgūsārē ūmugasigū perebirī okarī opamakū yāa. Irasirirā perebirī peamegue neō waabirīkuma. Yū Īgūsārē korea. Gajirā Īgūsārē neō yure ēmasāībema.

²⁹ Yūpu Īgūsārē yure sīdi āārīmī. Īgū āārīpererā nemorō turagu āārīmī. Īgūde Īgūsārē koremi. Gajirā Īgūsārē neō Īgūdere ēmasāībema.

³⁰ Yū, Yūpu merā suguta āārā, ārīmi Jesús.

³¹ Īgū irasū ārīmakū pērā, dupaturī judío masaka ūtāyeri āīma, Īgūrē dea wējēduarā.

³² Īgūsā irasiridūamakū iāgū, Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Yū, Yūpu yure dorederosūta wārī Īgū turari merā iri ĩmurīrē iribu. Musā irire iābu. ¿Ñeēno yū iridea waja musā yure ūtāyeri merā dea wējēduarī?

³³ Īgūsā Īgūrē ārīma:

—Mū òārò iriri waja gua murē ūtāyeri merā dea wējēduabea. Mū Marīpūre ñerō werenīrī waja murē ūtāyeri merā dea wējēduāa. Mū masaku āārīkeregu: “Marīpu āārā yū”, ārī werenīa.

³⁴ Īgūsā irasū ārīmakū pēgu, Jesús Īgūsārē ārīmi:

—Marīpu āsū ārīdi āārīmī Īgū musārē doreri gojadea pūgue: “Musā yū irirosū āārā”, ārīdi āārīmī.

³⁵ Marī ire masīa. Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue ārīrī diayeta āārā. Marīrē neō irire: “Diaye āārībea”, ārī masīña máa. Irasiriro iri pūguere Īgūya kerere pērārē: “Yū irirosū āārīma”, ārīrī diayeta āārā.

³⁶ Marīpu yure beyesīā, i ūmuguere iriumi. Irasū āārīkeremakū: “Yū Marīpu magū āārā”, ārīdea waja musā gapu yure: “Marīpūre ñerō werenīmī”, ārā. ¿Nasirirā yure irasū ārīrī musā?

³⁷ Yūpu yure dorerosūta Īgū turari merā yū iri ĩmubirimakū iārā, yū wereri gapure būremubirikōāka!

³⁸ Yɔpɔ yɔre dorerosũta yɔ iri ĩmumakũ ĩārā, yɔ wererire bɔremubirikererā, yɔ iriri gapɔre: “Marĩpɔ turari merā iriri āārā”, āri bɔremuka! Musā irire āri bɔremurā, Yɔpɔ yɔguere ōārō āārĩrĩrē, irasũ āārĩmakũ yɔ ĩgũ merā suguta āārĩrĩrē masĩrākoa.

³⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakũ, ĩgũrē peresu iriduarā ñeāduarā iriadima doja. ĩgũ gapɔ ĩgũsārē durĩwiriakōāmi.

⁴⁰ Wiria, Juan masakare wāiyepɔroriderogue dia Jordān wāikudiya gaji koepɔgue dupaturi waa, irogue dujami.

⁴¹ Masaka wārā ĩgũrē ĩārā ejama. Āsũ ārĩma:

—Juan masakare wāiyedi Marĩpɔ turari merā iririre iri ĩmubirikeregũ, āārĩpereri Jesũyamarē weredeā diayeta āārā, ārĩma.

⁴² Irasirirā wārā irogue Ješũre bɔremuma.

11

Lázaro boadea

(Lc 10.38-42)

¹⁻² Iripoere Betania wāikuri makāmu Lázaro wāikugũ pũrĩrikugũ iriyupũ. Iri makũ, ĩgũ tĩrā nome María, Marta wāikũrāya makũ āārĩbũ. María marĩ Opɔ Jesũya gubure sārōrĩ merā piupeo, igo poari merā túkoebo āārĩmó.

³ Lázaro pũrĩrikumakũ ĩārā, ĩgũ tĩrā nome gajirā merā Ješũre kere iriũñurā:

—Gua Opɔ, mu maĩgũ pũrĩrikugũ yāmi, āri kere iriũñurā.

⁴ Ješũs iri kerere pėgu, ārĩmi:

—Iri pũrĩrĩ ĩgũrē boamakũ iriburi āārĩbea. Iri merā Marĩpɔ masakare ĩgũ turarire ĩmugukumi. ĩgũ irire ĩmugũ, yɔ ĩgũ magũ āārĩrĩrē, ĩgũ turari opagũ āārĩrĩdere ĩmugukumi.

⁵⁻⁶ Irasirigu Ješũs Martare, igo pagumorē, Lázaro buro maĩsā, Lázaro pũrĩrikuri kere péadero pɔrũ, penũ ĩgũ āārĩrĩrogue dujanemomi.

⁷ Penũ pɔrũ guare ĩgũ buerārē ārĩmi:

—Nāka, dupaturi Judea nikũgue waarā doja!

⁸ Gua ĩgũrē ārĩbu:

—Buegu, irinugue marĩ irogue āārĩmakũ, judío masaka murē ũtāyeri merā dea wējēduama. ĩNasirigu mu irogue dupaturi waaduarĩ?

⁹ Gua irasũ ārĩmakũ, Ješũs keori merā guare āsũ āri weremi:

—Sunarē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari horagora āārā. Irasirirā, i ũmũguere sĩāgori āārĩyumakũ, iri boyori merā masaka noó waaró waarā, gubutũabirikuma.

¹⁰ Ñami merā sĩāgori marĩrō waarā gapɔ gubutuama.

¹¹ ĩgũ irire āri odo, guare ārĩmi:

—Marĩ merāmũ Lázaro kārĩakōāmi. Yɔ ĩgũrē yobegũ waagũkoa.

¹² Gua ĩgũrē ārĩbu:

—Gua Opɔ, Lázaro kārĩmakũ, ĩgũ sĩrĩrĩ tarirokoo, ārĩbu.

¹³ Ješũs: “Kārĩakōāmi”, ārĩgũ, ĩgũ kōmoadeare weregu iridi āārĩmĩ. Gua gapɔ: “ĩgũ kārĩrĩrē weremi”, āri gũñadibu.

¹⁴ Irasirigu Ješũs pėmasĩma ōārō guare weremi:

—Lázaro boakōāmi.

¹⁵ Yɔ ũsũyāa, yɔ marĩrō boami. ĩgũ boari merā musā yɔre bɔremunemorākoa. Nāka, marĩ ĩgũrē ĩārā! ārĩmi.

¹⁶ Ješũs irire ārĩmakũ pėgu, Tomás “Suduadi” ĩgũsā ārĩgũ guare ārĩmi:

—Marĩ Ješũs merā waarā! ĩgũ irogue boamakũ, marĩde ĩgũ merāta boakōārā!

Ješũs boanerārē masāmakũ irĩgũ, okari sĩgũ āārĩrĩmarē weredeā

¹⁷ Ješũs Betaniague ejamakũ, iro marā ĩgũrē werema:

—Wapĩkurĩnũ taria, Lázaro dagure ĩgũsā yáadero pɔrũ, ārĩma.

¹⁸ Betania, Jerusalén pũrogā, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro āārĩbũ.

¹⁹ Irasirirā judío masaka wārā Lázaro boadea kerere pėrā, Marta, Mariare ĩārā waañurā, ĩgũsārē ĩā gũñaturaburo, ārĩrā.

²⁰ Ješũs ĩgũsā pũro ejaburi kerere pėgo, Marta ĩgũrē bokatĩrĩgō aarimó. María gapɔ wĩigueta dujakōādeo āārĩmó.

²¹ Marta Ješũs pũro ejago, ĩgũrē ārĩmo:

—Yɔ Opɔ, mu ōōgue āārĩmakũ, yɔ pagumũ boabiriboadi āārāmi.

²² Yɔ masĩa. Mu Marĩpɔre sērėmakũ, āārĩpereri mu sērėrōsũta irigukumi.

²³ Ješũs ĩgore ārĩmi:

—Mu pagumũ dupaturi okagukumi.

²⁴ Igo ĩgũrē ārĩmo:

—Y_u masíá. I _um_u peremakū āārīpererā boanerā masāmakū, Īgūde dupaturi okagukumi.

²⁵ Igo irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi:

—Y_u boanerāē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Y_ure b_uremugū boadigue āārīkeregu, okagukumi.

²⁶ Irasirirā okarā y_ure b_uremurāno neō boabirikuma*. ¿M_u ire b_uremurī?

²⁷ Igo Īgūrē ārīmo:

—Y_u Op_u, murē b_uremua. M_u, Cristo Marīp_u magū, i _um_ugue aarigukumi, Īgūsā ārīdi āārā.

Jesús Lázaroa dupure yáadea masāgobe puro oredea

²⁸ Marta irasū ārī odo, igo pag_umo Maríare siuugo waamo. Gajirā péberogā igore āsū ārīyupo:

—Marīrē buegu ejasiami. Murē siuami.

²⁹ Igo irasū ārīmakū pégo, mata María Īgū p_urogue mumurō merā aarimó.

³⁰ Jesús makāgue ejabirimi dapa. Marta Īgūrē bokatīriaderogueta āārīmi.

³¹ Judío masaka wiig_ue Maríare iā gūñaturaburo, ārīrā, igo merā āārānerā, igo mumurō merā waamakū iārā, igore t_uyawāgāñurā. “Igo pag_um_u yāa masāgobegue orego waagó irikumo”, ārī gūñāñurā.

³² María Jesús p_urogue ejago, Īgūrē iā, Īgū guburi puro ñaduk_upuri merā ejamejā:

—Y_u Op_u, m_u òógue āārīmakū, y_u pag_um_u boabiriboadi āārāmi, ārīmo.

³³⁻³⁴ Igo, igore t_uyānerā merā oremakū Īgū, Jesús b_uro bopoña, b_ujawereri merā Īgūsārē iā:

—¿Noógue Īgūrē yāari musā? ārī sērēñami.

Īgūsā Īgūrē ārīma:

—Gua Op_u, Īgū aarika!

³⁵ Jesús oremi.

³⁶ Īgū oremakū iārā, judío masaka ārīma:

—Īāka! Noópagora Īgūrē ma_uyuriye!

³⁷ Gajirā Īgūsā merāmarā gap_u ārīma:

—Koye iāmasībire iāmakū iridi āārīmi. ¿Lázaro boaburi dupiyuro Īgūrē Īgū taúkòāboayuri?

Jesús Lázaro masūdea

³⁸ Jesús b_uro b_ujawereri merā masāgobe puro waami. Iri gobe utātore āārībú. Iri gobe ñajārōrē wári majī utā majī merā biasūb_u.

³⁹ Jesús ārīmi:

—Ētā majīrē āi weanúka!

Īgū irasū ārīmakū pégo, Marta boadi tīgō ārīmo:

—Y_u Op_u, Īgūya dup_u daro ārīasiakuyo. Wapik_urin_u tarisiáa, Īgū boadero pur_u.

⁴⁰ Jesús gap_u igore ārīmi:

—Murē wereabu: “Y_ure b_uremugō Marīp_u turarire Īgokoa”, ārābu.

⁴¹ Īgū irasū ārī odomakū, Īgūsā utā majīrē āi weanúma. Jesús āmugasig_ue iāmu, Marīpure āsū ārīmi:

—Au, y_u sērērīrē m_u pésiabu. Irasirigu murē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīa.

⁴² Y_u masíá. Y_u murē sērērīrē irasū pénikōāa. Y_u irire masikeregu, òō nírā y_u m_u iriudi āārīrīrē masīburo, ārīgū, Īgūsā péurogue murē: “Y_u sērērīrē m_u pésiabu”, ārī werea.

⁴³ Irasū ārī odo, Jesús b_uro busuro merā ārīmi:

—Lázaro, irore wirika!

⁴⁴ Īgū irasū ārīmakūta, masāgobegue wiririmi. Īgūya mojōrī, guburire suri gasiri merā durasūdi, Īgūya diapure suríro gasiro merā òmasūdi āārīmi. Irasirigu Jesús Īgūsārē:

—Kuranoka Īgū waamakū! ārīmi.

Judío masaka oparā Jesúre ñeāduadea

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Wárā judío masaka María merā masāgobegue wapikunerā Jesús iriadeare iārā, Īgūrē b_uremuma.

⁴⁶ Gajirā Īgūsā merāmarā gap_u fariseo bumarā p_urogue waa, Jesús iriadeare Īgūsārē wereñurā.

⁴⁷ Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakū paía oparā gajirā judío masaka oparā merā nerē, āsū ārī wereníñurā:

—¿Nasirirākuri marī? Jesús wári turari merā iri Īmugū yámi.

* **11:26** Jesús: “Okarā y_ure b_uremurāno neō boabirikuma”, ārīgū, Īgūsā āmugasig_ue perebiri okaburire, perebiri peameg_u neō waabiriburire werenígū irimi.

⁴⁸ Marī Īgūrē: “Iropata irika!” ārībirimakū, āārīpererā masaka Īgūrē būremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīpūya wiire bēo, marīrē marīya nikūrē ēmamurā, ārīñurā.

⁴⁹ Sugū Īgūsā merām, Caifās wāikugū iri bojorire paia opū āārīmi. Īgūsā irire irasū ārīmakū pégu, Īgūsārē ārīyupu:

—Musā irima āārīpererire neō masībea.

⁵⁰ Ire pémasībea. Suguta marī judío masakaya āārīburire boabosamakū ōārokōa. Īgū boabirimakū, marī āārīpererā judío masaka gapū pereakōābukōa.

⁵¹ Īgū Jesús judío masakaya āārīburire boabosaburire weregū, Īgū basi gūñarī merā irasū ārībiriyupu. Iri bojorire Īgū paia opū āārīmakū, Marīpū Īgūrē irire ārīmakū iriyupu.

⁵² Jesús boagu, judío masakaya āārīburire, irasū āārīmakū āārīpererā Marīpū purā āārīperero āārīrādere Īgūsāya āārīburidere boami, su buta āārīburo, ārīgū.

⁵³ Caifās Īgūsārē irasū ārādero puru: “¿Nasiri Jesúre wējēārakuri marī?” ārī werenirā irīñurā.

⁵⁴ Jesús, Īgūsā Īgūrē wējēduarire masīkōāmi. Irasirigu judío masaka oparā iūrōgue neō waagorenabirimi. Judea nikūma makā, masaka marīrō puro āārīrī makā Efraim wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue gua Īgū buerā merā dujami.

⁵⁵ Iripoere pascua bosenu gua judío masaka bosenu āārīburo mērōgā dūyabu. Irasirirā bosenu dupiyuro masaka wārā gaji makārī marāde Jerusalēgue iri bosenu marē baaburo dupiyuro Marīpū dorederosūta koerā waama Īgū Īgūsārē: “Nerī opamerā, ōārā āārīma”, ārī iāburo, ārīrā.

⁵⁶ Īgūsā irogue ejarā, Jesúre āmagoreñañurā. Marīpūya wiigūe āārīrā, āsū ārī gāme werenīñurā:

—¿Naásū gūñarī? ¿Bosenu ē Īgū aarigukuri, o aaribirikuri?

⁵⁷ Paia oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū ārīñurā:

—Jesús āārīrōrē masīrā, guare werekā! Īgūrē ñeā, peresu iriduarā irasū ārīñurā.

12

María Jesúya guburire sārōrī piupeodea

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī pascua bosenu waaburi dupiyuro Jesús Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesús masūdiya makā āārībā.

² Irogue Jesúre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro Īgū merā baa doami. Guade Īgūsā merā baabu.

³ Gua Īgūsā merā baaripoe María suru sārōdiru wādiru su litro deko opadirure Jesús puro āija, Īgūya guburire piupeomo. Iri sārōrī “nardo” wāikuri sārōrī, gajino merā morēña marīrī, wajapari sārōrī āārīyuro. Irire piupeo odo, igoya poañapu merā Īgūya guburire túkoemo. Iri wiī āārīperero sārōseyakōābu.

⁴ Igo irasirimakū Īgū, gua Jesús buerā watopemu Jesúre wējēduarāguere Īgūrē Īmubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵ —¿Nasirigo i sārōrīrē duabiriri? Irire duago, trescientos nurī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē sīboakuyo, ārīmi.

⁶ Yajarikusā, irasū ārīmi. Boporārē iritamudagu meta āārīmi. Īgū guaya niyeru ajurore koregu āārīmi. Iri ajurogue gua niyeru duripirire yajanokōāmi.

⁷ Jesús Īgūrē ārīmi:

—Iropata ārīka! Igo iri sārōrī duripiadeare yare piupeogo, Īgūsā yare yāaburi dupiyuro iriburire irasū yāmo.

⁸ Boporā musā merā āārīnkōārākuma. Yu gapū musā puro āārīnībirikōa.

Judío masaka oparā Lázarore wējēduadea

⁹ Jesús Betaniague āārīrī kerere pērā, judío masaka wārā irogue Īgūrē iārā aarirā, Īgū ditare iārā aaribirima. Lázaro boadiguere Jesús masūdidere iārā aarimā.

¹⁰⁻¹¹ Jesús Īgūrē masūmakū iādero puru, wārā judío masaka paia oparā bueri gapure tūyanemobiri, Jesúre būremupurorīñurā. Irasirirā paia oparā Jesúre wējēduarosūta Lázarodere wējēduañurā.

Jesús Jerusalēgue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajinu gapū wārā masaka Jerusalēgue pascua bosenu ē iārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere pēñurā.

¹³ Irasirirā beje pū diti āiwāgā, Īgūrē āsū ārī gaguini bokatīrīrā aarimā:

—Marī Opure usuyari sīrā! Ī Marīpū marīrē taugu iriudi ōārō aariburo. Īgū marī Israel bumarā Opata āārīmi, ārīma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, Īgū weka marībejami. Irasirigu Marīpuya werenīrī gojadea pūge arīderosūta irimi. Āsū ārī gojasūdero āārībú:

¹⁵ Jerusalén marā gūibirikōaka!

Īāka! Musā Opū burro weka peyawāgārimi, ārī gojasūdero āārībú.*

¹⁶ Gūa Īgū buerā iri gojadeare pémasībiriba. “Dapagora Jesús iri gojaderosūta irigu yāmi”, ārī gūñabiriba. Ūmugasigūe Īgū marīaderō puru, iri gojadeare gūñaboka, pémasību. “Marīpuya werenīrī gojadea pūge arīderosūta Jesūre waabu”, ārī gūñabu.

¹⁷ Jesús Lázarore Īgūsā yáadea gobere wiridore, Īgūrē masūmakū ĩānerā gajirārē Īgūsā ĩādeare wererā irima.

¹⁸ Irasirirā wārā masaka Lázarore Jesús masūdea kerere pénerā āārīsā, Jesūre bokatīrīrā aarimā.

¹⁹ Īgūsā irasirimakū ĩārā, fariseo bumarā Īgūsā basi āsū gāme ārī werenīnūrā:

–Īāka! Āārīpererā Īgū merā dita waarā yāma. Marī neō Īgūsā iririre kāmutamāsībea.

Surāyeri griego masaka Jesūre ĩāduadea

²⁰ Jerusalēgue pascua bosenu āārīmakū, Marīpure būremurā ejanerā watopere surāyeri griego masaka āārīmā.

²¹ Īgūsā Jesūre ĩāduarā, Felipere wererā aarimā. Felipe Betsaida wāikari makāmu āārīmī. Betsaida, Galilea nikūgue āārīrī makā āārībú. Āsū ārīma Īgūrē:

–Jesūre ĩāduakoa gūa.

²² Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Felipe Andrére weregu waami. Irasirirā Īgūsā pērāgueta Jesūre wererā waama.

²³ Jesús, griego masaka Īgūrē ĩāduarire pégu, guare ārīmi:

–Mérōgā duyāa yu āārīpererā tīgū boa, masā, ūmugasigūe marīaburo.

²⁴ Dayeta musārē werea. Oteri yere otebirīmakū, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero puru, yeba pokague boa, puru puri wiri, wāri duka sīkoa.

²⁵ Sugu Īgū i ūmugue okarīre maīgāno, perebiri peamegue waagukumi. Īgū i ūmugue okarīre maībi gapu ūmugasigūe perebiri okari opagukumi.

²⁶ Yu dorerire iriduagu, yure tuyaburo. Yure tuyagu, yu āārīburoguere yu merā āārīgukumi. Yuru yu dorerire irigure: “Ōārō irigu yāmi”, ārī, Īgūrē ōārō irigukumi.

Jesús Īgū boaburire weredea

²⁷ Dapagorare yu buro bujawereri merā āārā. ¿Naásū ārīgukuri? “Au, yu ñerō tariburore tauka!” ¿ārīgukuri? Irire ārībea. Ñerō taributa i ūmugueere aarībú, ārīmi.

²⁸ Irasū ārī odo, Īgū Pagure: “Au, mu turagu āārīrīrē masakare ĩmuka!” ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū, Marīpu ūmugasigūe āārīgū werenīrīrē pébu. Āsū ārīmi:

–Yu turagu āārīrīrē masakare ĩmusiabu. Irire dupaturi ĩmugura doja.

²⁹ Masaka irogue āārīrā Īgū werenīrīrē pērā, ārīma:

–Bupu busakumi.

Gajirā ārīma:

–Marīpure wereboegu Jesūre werenīami.

³⁰ Jesús gapu āsū ārīmi:

–Yuru irire werenīgū, yure pédoregu meta werenīami. Musā gapure pédoregu werenīami.

³¹ Dapagorare waarī merā, i ūmu marā Īgūsā ñerī iridea waja wajamoāsūrākuma. Irasū āārīmakū, ñegū i ūmu marārē doregu béosūgukumi.

³² Curusague Īgūsā yure pábiatú, āiwāgūnūmakū, āārīpererā masakare siugukoa, yu merā āārīburo, ārīgū.

³³ Irasū ārīgū, Īgū curusague boaburire weregu irimi.

³⁴ Īgū ārīrīrē pērā, masaka Īgūrē ārīma:

–Marīpuya werenīrī gojadea pūge Īgūsā bue ĩmumakū pébu. “Marīpu iriudi Cristo okanikōāgukumi”, ārī bue ĩmuma. ¿Nasirigu mu gapu: “Āārīpererā tīgūrē curusague pábiatú, āiwāgūnūrākuma”, ārīrī? ¿Noā āārīrī āārīpererā tīgū?

³⁵ Īgūsā irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

–Yu masakare sīāgori sīgū āārā. Yoawayaripoe musā purogue āārīgukoa dapa, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā sīāgori merā ōārō waamasīrā irirosū āārīka! Naīfārōgue waagore-nagāno, Īgū waaburore neō masībirikumi.

³⁶ Yu musārē sīāgori sīgū āārīgū musā merā āārā, Marīpure masīburo, ārīgū. Irasirirā, musā merā yu āārītūnuburo dupiyuro yure būremuka! Yure būremurā, boyorogue āārīrā irirosū, yaarā āārīrākoa.

Irasū ārī odo, Īgūsārē duriwāgākōāmi.

* 12:15 Zac 9.9

Judío masaka Jesúre buremubiridea

³⁷ Jesús wári Marípu turari merā iri imumakū iākererā, ĩgūrē buremubirima.

³⁸ Marípuya werenírī gojadea pūgue Isaías gojaderosūta irima. Āsū āri gojadi āārīmī Isaías: Gua Opu, masaka gua mūya kere wererire pékererā, buremubema. Mu turari merā mu iri imurirē iākererā: “Gua Opu iriri āārā i”, āribema, āri gojadi āārīmī.[✧]

³⁹ ĩgūsā Marípure buremmasībirideadeere Isaías gajirogue Marípuya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojadi āārīmī:

⁴⁰⁻⁴¹ Marípu ĩgūsārē koye iāmasīmerā irirosū āārīmakū iridi āārīmī. ĩgūyare pémasībirimakū iridi āārīmī.

Irasirirā ĩgū turari merā iri imurirē iākererā, irire neō iāmasībema. ĩgūyare pékererā, irire neō pémasībema. ĩgūrē neō buremuduabema.

ĩgūrē buremumakū, ĩgūsārē taubukumi, āri, Isaías Jesús turarire, ĩgū gosesiririre iādi āārīsā, irasū āri gojadi āārīmī.[✧]

⁴² Gajirā Jesúre buremubirikeremakū, wārā judío masaka, ĩgūsā oparāgueta ĩgūrē buremuñurā. Irasū buremukererā, fariseo bumarārē gūisā, gajirārē Jesúre ĩgūsā buremurirē werebirīñurā. Fariseo bumarā ĩgūsārē: “Neō marī judío masaka nerērī wiigue ñajānemobirikōāka!” āribukuma, ārirā, irasirīñurā.

⁴³ Irasirirā Jesúre buremukererā, gajirā masaka, Marípu nemorō ĩgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārimakū gāāmeñurā.

Masaka Jesús wererire péduabiri waja wajamoāsūrākuma, āri gojadea

⁴⁴ Jesús masaka péburo, āriġū, buro busuro merā āsū āri weremi:

—Yure buremugū yu ditare buremubemi. Yupu yure iriudidere buremumi.

⁴⁵ Yure iāgū, yure iriudidere iāmi.

⁴⁶ Yu sīāgori sīgū āārīġū i umūguere yure buremurā yure iriudire masīmerā irirosū āārībirikōāburo, āriġū aaribā. Irasirirā nañiārōgue āārīrā irirosū āārībirikuma.

⁴⁷ Yu wererire pékererā, irire irimerārē yu wajamoābirikoa. Yu i umūguere masakare wajamoāgū aaribiribū. Ubu gapū taugū aaribā, ĩgūsā perebiri peamegue waabirikōāburo, āriġū.

⁴⁸ Yure gāāmemerā, yu wererire péduamerā wajamoāsūrākuma. ĩgūsārē wajamoābu, Yupu āārīmī. I umū peremakū, yu ĩgūya werenírī wererire pébiridea waja ĩgūsārē wajamoāgukumi.

⁴⁹ Yu gāāmerō werebea. Yupu yure iriudi ĩgū weredorerosūta werea. ĩgū yure buedorerosūta buea.

⁵⁰ Yupu dorerosūta iriguno, umūgasigue perebiri okarire opagukumi. Irasirigu Yupu yure weredorerosūta masārē werea, ārimī Jesús.

13

Jesús ĩgū buerāya guburire koedea

¹ Pascua bosenū waaburo mérōgā dūyabu. Jesús i umūrē wiri, ĩgū Pagu puero waaburo mérōgā dūyarire masīsiami. ĩgūyarā i umūgue āārīrārē neō mañduūbirimi. ĩgūsārē buro mañrīrē imuburo mérōgā dūyabu.

²⁻⁴ Wātī Judare Simón Iscariote magūrē ĩgūya gūñarīgue Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē imudoresiadi āārīmī. Jesús ĩgū Pagu puero merā aarideare, puñu ĩgū irogue waaburire masīmi. Marípu ĩgū Pagu āārīpererārē dorebure pídeadeere masīmi. Irasirigu gua ĩgū buerā merā baa doañiadi, wāgāñugā, ĩgūya surīro wekamañerē túwea, túkoeri gasiro merā ĩgūya yuñurure suami.

⁵ Sua odo, soropa merā deko piusā, guare ĩgū buerārē guaya guburire koenuġāmi. Sugūya guburire koe odo, ĩgū suadea gasiro merā túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita irimi.

⁶ ĩgū Simón Pedroya guburire koebu irimakū iāgū, Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Yu Opu, zyaa guburire koeri mu?

⁷ Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Dapagora yu iririre mu pémasībea. Puñugue pémasīgukoa.

⁸ Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Yaa guburire mu neō koebirikoa.

Jesús ĩgūrē ārīmi:

—Murē yu koebirimakū, yaagu āārībirikoa.

⁹ ĩgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūrē ārīmi:

—Yu Opu, yaa guburi ditare koebirikōāka! Yaa guburire koegu, yaa mojōrī, yaa dipurudere koeka!

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Jesūs āsū ārīmi:

—Sugu masaku ōārō guuadigüe dupaturi guuabirikumi. Naagorena odoadero puru, Īgūya guburi ditare koekumi. Āārīpererā musā gurari marīrā irirosū āārā. Irasū āārīkeremakū, sugu musā merāmu ñegū, gurarikugu irirosū āārīmi.

¹¹ Jesūs, Judas Īgūrē wējēduarāguere Īgūrē Īmuburire masīsiami. Irire masīsiā: “Sugu musā merāmu ñegū, gurarikugu irirosū āārīmi”, ārīgū irimi.

¹² Guaya guburire koe odo, Īgūya wekamañerē sāña, Īgū doaderogue dupaturi eja doaja, guare āsū ārīmi:

—¿Yu musārē dapagora iririre pémasīrī musā?

¹³ Musā yure: “Guare buegu, gua Opu āārā”, ārīrā, keoro werea. Diayeta yu musārē buegu, musā Opu āārā.

¹⁴ Yu musārē buegu, musā Opu āārīkeregu, musāya guburire koeabu. Irasirirā musādere musāya guburire gāme koero gāamea.

¹⁵ Musā gāme iritamumakū gāamegū, musārē irasiri ĩmuabu, yu musārē iriaderosūta iriburo, ārīgū.

¹⁶ Diayeta musārē werea. Neō sugu moāboerimasū, Īgū opu nemorō āārībirikumi. Sugu iriūsūdi, Īgūrē iriudi nemorō āārībirikumi.

¹⁷ Musā ire pémasīrā, ire irirā, usuyari merā āārīrākoa.

¹⁸ Yu irire ārīgū, musā āārīpererārē ārībea. Yu beyenerārē masīa. Marīpuya werenīrī gojadea pūge ārīderosūta keoro waarokoa. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yu merā baaguta yure ĩaturigū dujami”, ārī gojasūdero āārībú.

¹⁹ I waaburi dupiyuro yu musārē werea. Irasirirā yu weredea keoro waadero puru: “Īgū āārā yu*”, ārīdeare buremurākoa.

²⁰ Diayeta musārē werea. Yu iriunerārē ōārō merā bokatīrīñeāgūno, yudere bokatīrīñeāmi. Yure ōārō merā bokatīrīñeāgū, yure iriuididere bokatīrīñeāmi, ārīmi Jesūs.

Judas Jesúre wējēduarāguere Īgūrē Īmuburire weredea

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Irasū ārī odo, Jesūs bure bujawereri merā āārīmī. Guare pémasīma ōārō āsū ārī weremi: —Diayeta musārē werea. Sugu musā merāmu yure wējēduarāguere yure ĩmugukumi.

²² Īgū irasū ārimakū pérā, gua: “¿Noārē irasū ārīrī?” ārīrā, gāme ĩā oya doanību.

²³ Yu Juan, Jesūs buegu Īgū maīsūgū, Īgū purogā doabu.

²⁴ Simón Pedro Īgūya mojō merā yure soepumi, Jesúre Īgū irasū ārīrīrē sērēñadoregu.

²⁵ Irasirigu yu Jesūs purogā gāme doaweya, Īgūrē sērēñabu:

—Yu Opu, ¿noā āārīrī Īgū?

²⁶ Jesūs yure ārīmi:

—Yu pārūrē moāwa, yosa, Īgūrē sīgukoa. Īgūta āārīmi yure ĩmubu.

Irasū ārī odo, pārūrē moāwa, yosa, Judare Simón Iscariote magūrē sīmi.

²⁷ Judas ire ñeāmakū, mata wātī Īgūguere ñajādi āārīmī. Irasirigu Jesūs Judare ārīmi:

—Mu iriburire iripurumuka!

²⁸ Jesūs Īgūrē irasū ārīrīrē pékererā, gua irogue baa doanīrā irire pémasībiribū.

²⁹ Surāyeri gua āsū ārī gūñabu: “Judas gua niyerure koregu āārīmi. Irasirigu Jesūs Īgūrē gua bosenu baaburire wajaridoregu iriuami, o boporārē niyerure sīdoregu iriuami”, ārību.

³⁰ Judas iri pārūrē moāwa, yosadeare ñeā odoguta gua purogue āārīdi wiriakōāmi. Īgū wiriariopoe ñamigüe āārībú.

Jesús maama dorerire weredea

³¹ Judas waadero puru, Jesūs guare ārīmi:

—Dapagora Marīpu yu āārīpererā tīgū yu turagu āārīrīrē masakare ĩmugukumi. Irasū āārīmakū, yu merā Īgū turagu āārīrīdere ĩmugukumi.

³² Yu merā Īgū turagu āārīrīrē ĩmugū, yu turagu āārīrīdere ĩmugukumi. Dapagorata iripurumugukumi.

³³ Yaarā, yure péka! Yoaweyariopeta musā merā āārīgukoa. Musā yure āmarākoa. Irasirigu yu judío masakare dupiyurogue ārīderosūta dapagora musādere: “Yu waaburore musā waamasībea”, ārī werea.

* **13:19** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpue sērēñadi āārīmī: “Israel bumarā yure: ‘¿Mu iriudi wāi naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī weregukuri?” Marīpu Īgūrē āsū ārīdi āārīmī: “Yu wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumi’, ārīka!” ārīdi āārīmī. “YO SOY EL QUE SOY”, ārīrō: “Yu āārīñigūta āārā, o Īgū āārā yu”, ārīduaro yāa.

³⁴Maama dorerire musārē pígura. Āsū ārā. Gāme maika! Yu musārē maĩrōsūta gāme maika!
³⁵Musā gāme maĩmakū ĩārā, āārĩpererā masaka musārē yu buerā āārĩrĩrē masĩrākuma, ārĩmi Jesús.

Jesús Pedrorre: “Yũre masĩkeregu: ‘Masĩbea’, ārĩgũkoa”, ārĩ werede
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶Simón Pedro Jesúre sērēñami:

—Yu Opu, ¿noóguē waagukuri mu? ārĩmi.

Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Yu dapagora waaburoguere mu yu merā waamasĩbea. Pũgu yu pũrogue waagũkoa.

³⁷Īgū irasū ārĩmakū pégu, Pedro ĩgūrē ārĩmi:

—Yu Opu, ¿nasiribu dapagorata yu mu merā waamasĩbirikuri? Īgūsā yũre wējēduakeremakū, yu mũrē bėobirikoa. Mũya āārĩburire boabosagũkoa.

³⁸Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—“Mũya āārĩburire boabosagũkoa”, ārā mu. ¿Āārĩrōta yũre iribosagukuri? Diayeta mũrē werea. Āgābo wereburo dupiyuro mu yũre ũrea gajirārē: “Īgūrē masĩbea”, ārĩgũkoa, ārĩmi.

14

Jesúre bũremurā Marĩpu pũro waaburire werede

¹Jesús guare āsū ārĩmi:

—Bũro gũñarikubirikōāka! Marĩpũre bũremuka! Yũdere bũremuka!

²Yũpu pũrogue su wii wári taridupabu opari wii irirosū āārā. Irogue musā āārĩburore āmuyugu waagũkoa. Iri diaye āārĩbirimakū, musārē irire werebiriboayo.

³Musā āārĩburore āmu odo, dupaturi aarĩgũkoa musārē āĩabu. Irasirirā musāde yu pũrogue yu merā āārĩrākoa.

⁴Musā yu waaburore, yu irogue waaburi maarē masĩa, ārĩmi Jesús.

⁵Tomás ĩgūrē ārĩmi:

—Gua Opu, mu waaburore masĩbea. ¿Nasiri mu waaburi maarē gua masĩrākuri?

⁶Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Yu dita Yũpu pũrogue waarĩ maa irirosū āārā. Yu diayema āārĩrĩrē masakare masĩmakū irigu, ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yũpu pũrogue waarākuma.

⁷Musā yure masĩrā, Yũpũdere masĩboayo. Dapagora merā ĩgūrē masĩsĩáa. ĩgūrē ĩāsĩáa.

⁸Īgū irasū ārĩmakū, Felipe ĩgūrē ārĩmi:

—Gua Opu, Marĩpure ĩmuka guare! Iropata gāāmea gua.

⁹Jesús ĩgūrē ārĩmi:

—Felipe, yu yoaripoe musā merā āārĩkeremakū, ¿yũre masĩberi? Sugu yure ĩāgũno, Yũpũdere ĩāmi. ¿Nasirigu mu yũre: “Marĩpure ĩmuka guare!” ārĩrĩ?

¹⁰¿Yũpu yũguere āārĩrĩrē, irasū āārĩmakū yu ĩgū merā āārĩrĩrē bũremuberi? Yu musārē weregu, yu gāāmerō werebea. Yũpu yũguere āārĩgū yu merā iri ĩmugū yāmi.

¹¹Yu musārē: “Yũpu yũguere āārĩmi, irasū āārĩmakū yu ĩgū merā āārā”, ārĩ wererire: “Diayeta āārā”, ārĩ bũremuka! Musā yu wererire pédero pũgu bũremumerā, Yũpu turari merā yu iri ĩmũrĩ gapũre gũñaka! Irire gũñarā, yu wereridere bũremuka!

¹²Diayeta musārē werea. Yũre bũremugū, yu iriderosũta irigukumi. Yu, Yũpu pũrogue waabu yāa. Yu waamakū, yũre bũremugū yu nemorō wári Yũpu turari merā iri ĩmũrĩrē irigukumi.

¹³Musā yũre bũremumakū, āārĩpereri musā yu wāi merā yũre sērērĩrē pégukoa. Irasirigu musā yũre sērērōsũta irigũkoa. Yu irasiriri merā musārē Yũpu turagu āārĩrĩrē masĩmakū irigũkoa.

¹⁴Musā yu wāi merā yũre sērērōsũta irigũkoa.

Jesús: “Ōāgū deyomarĩgūrē musārē iriugũra”, ārĩ werede

¹⁵Musā yũre maĩrā, yu dorerire irirākoa.

¹⁶Yũpũre musāya āārĩburire sērēbosagũkoa. Irasirimakū, Yũpu gajigũre iriugukumi, musārē iritamuburo, ārĩgū. ĩgū iriubu musā merā āārĩnĩkōāgukumi.

¹⁷Īgū Ōāgū deyomarĩgū musārē diayemarē masĩmakū irigu āārĩmi. I ũmu marā yũre bũremumerā gapũ ĩgūrē masĩbema. Irasirirā ĩgūrē bokatĩrĩñēmasĩbema. ĩgū musā merā āārĩmi. Irasū āārĩmakū, musāguere āārĩnĩkōāgukumi. Irasirirā ĩgūrē masĩa.

¹⁸Yu musārē bėowāgābirikoa. Musā merāta āārĩgū aarĩgũkoa doja.

¹⁹Mérōgā dũyāa yu waaburo. Yu waadero pũgu, i ũmu marā yũre bũremumerā neō ĩābirikuma. Musā gapũ yure ĩārākoa. Yu okāa. Irasirirā musāde okarākoa.

²⁰ Yü aariburinurē yu, Yüpu merā suguta āārīrīrē masīrākoa. Irasū āārīmakū, müsā yu merā āārīrīrē, yu müsāguere āārīrīrē masīrākoa.

²¹ Yü dorerire masīgū irire irigu yure maīgūta āārīmi. Yüpu yure maīgūrē maīgukumi. Yude İgūrē maīgukoa. İgūrē yaamarē oārō masīmakū irigukoa, ārīmi Jesüs.

²² İgū irasū ārīmakū, gajigu Judas wāikugu Jesüre sērēñami. Judas Iscariote meta āārīmi.

—Gua Opu, çnasirigu gua ditare mü āārīrikurire masīmakū irigukuri? çNasirigu i ümu marā gapure irire masīmakū iribirikuri?

²³ Jesüs İgūrē ārīmi:

—Yure maīgū yu dorerire irigukumi. Yüpu İgūrē maīgukumi. Yüpu, irasū āārīmakū yu İgū merā āārīrā aarīrākoa.

²⁴ Yure maibi gapu yu dorerire iribemi. Yu müsārē wereri, yaa werenírī āārībea. Yüpu yure iriudiya gapu werenírī āārā.

²⁵ Yü müsā merā āārīgū, i āārīpererire müsārē werea.

²⁶ Yu sērēmakū, Yüpu Ōāgū deyomarīgūrē müsāguere iriugukumi. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū müsārē iritamubu āārīsīā, āārīpererire buegukumi. āārīpereri yu müsārē weredeare güñamakū irigukumi.

²⁷ Yu müsārē siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yu siñajārī merā āārīgū irirosū müsādere siñajārī merā āārīmakū irigukoa. Yu müsārē siñajārī merā āārīmakū iriri, i ümuma irirosū āārībea. Büro güñariku, gübirikōāka!

²⁸ Yu müsārē: “Waa, dupaturi müsā merāta āārīgū aarigukoa doja”, ārī weremakū pébu müsā. Yüpu yu nemorō āārīmi. Irasirirā İgū purogue yu waaburire pédero puru, müsā yure diaye maírā, usuyari merā āārīboaya.

²⁹ Yu müsārē ire wereyugu iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, yu müsārē weredeare: “Diayeta guare weremi”, ārī büremurākoa.

³⁰ I ümu marārē doregu ñegu āārīmi. İgū aaribu yāmi. Irasirigu yu müsārē mérōgā werenīnemogura. İgū yure neō doremasībemi.

³¹ Yu, Yüpu gapure maīa. Irasirigu İgū yure doreri gapure yāa, yu İgūrē maírīrē i ümu marārē masīburo, ārīgū. Wāgānugāka! Náka waarā! ārīmi Jesüs.

15

Jesüs iguida keori merā werede

¹ Jesüs keori merā guare āsū ārī weremi:

—Yu diayeta iguida irirosū āārā. Yüpu iridare koregu irirosū āārīmi.

² Yaarā iridama dūpuri irirosū āārīma. Yüpu iguidare koregu dukka marīrī dūpurire ditibéogu irirosū yāmi. Gaji dukakuri dūpuri gapure ditiwea āmugū irirosū yāmi dukakunemoburo, ārīgū.

³ Müsā yu weredeare büremurā āārā. Irasirigu Yüpu müsārē ñerī opamerā āārīmakū irisiami.

⁴ Yu merā oārō āārīka! Irasirigu müsāguere oārō āārīnikōāgukoa. Su iguidama dūpu iridaguere marīrō iri dūpu seyaro dukakubirikoa. I irirosūta yu merā oārō āārīmerā neō oārī dukka sībiri dūpuri irirosū āārīma.

⁵ Yu iguida irirosū āārā. Müsā yaarā iridama dūpuri irirosū āārā. Yu merā oārō āārīnīrāno, yude İgūsāguere oārō āārīnīmakū, İgūsā oārō dukakuri dūpuri irirosū āārīma. Müsā yu merā oārō āārīmerā, oārīrē neō irimasībea.

⁶ Yu merā oārō āārīmerā ditibéodea dūpuri bojegue ñaī oyanírī dūpurire sea, peamegue soebéoro irirosū āārīrākuma.

⁷ Müsā yu merā oārō āārīnīrā, yu buerire kātīmerā, müsā gāāmerīnorē Yüpure: “Sīka!” ārī sērēmakū, sīgukumi.

⁸ Müsā wāri oārī dukakuri dūpuri irirosū āārīmakū İārā, gajirā masaka Yüpure: “Ōātarigu āārīmi”, ārī masīrākuma. Irasirirā müsā wāri oārī irirā, diayeta yu buerā āārīrē gajirārē masīmakū yāa.

⁹ Yüpu yure maírōsūta yude müsārē maīa. Irasirirā yu müsārē maīgū merā āārīnika, yu maírīrē masīmurā!

¹⁰ Yu, Yüpu yure maīgū dorerire irigu, İgū merā oārō āārīnikōāa. Irasūta müsāde yu dorerire irirā, yu müsārē maīgū merā oārō āārīnikōāa.

¹¹ Ire müsārē werea müsā yu merā usuyaburo, ārīgū. Irasirirā usuyari opatarirākoa.

¹² Yu doreri āsū ārā. Yu müsārē maírōsūta gāme maīka!

¹³ Sugu masaku İgū merāmarārē boabosagu, gajirā nemorō İgūsārē maīmi.

¹⁴ Müsā yu dorerire irirā yu merāmarā āārā.

¹⁵ Dapagorare yu musārē: “Yure moāboerā āārā”, āārībirikoa. Moāboerā Īgūsā opu iririre masībirikuma. Yu gapu Yupu yure weredeare musārē werepeobu. Irasirigu musārē: “Yu merāmarā”, āārā.

¹⁶ Musā yure beyebiribu. Yu gapu musārē beyebu wāri ōārīrē irirā waaburo, ārīgū. Musā ōārī iriri, ōārī duka neō boobiri irirosū āārā. Irasirirā musā yure buremumakū, Yupu musā yu wāi merā Īgūrē sērērōsūta musārē sīgukumi.

¹⁷ Yu musārē dorea. Musā basi gāme maika!

I ūmu marā Jesúre, Īgūyarārē iāturiburire weredeā

¹⁸ I ūmu marā musārē iāturimakū iārā, yure iāturipurorideare masīka!

¹⁹ Musā diayeta i ūmu marā āārīmakū, Īgūsā merāmarārē maīrōsūta musādere maībukuma. Yu musārē i ūmu marā watopegue āārīrārē beyebu. Irasirirā i ūmu marāgora āārībea. Musā Īgūsā irirosū āārībirimakū iārā, i ūmu marā musārē iāturima.

²⁰ Yu musārē ārīdeare gūñaka! “Neō sugu moāboerimasū, Īgū opu nemorō āārībirikumi”, ārību. Īgūsā yure űerō irirā, musādere űerō irirākuma. Yu buerire pērā, musā bueridere pērākuma.

²¹ I ūmu marā yure iriudire masībema. Irasirirā musā yure buremumakū iārā, musārē āārīpereri űerī irirākuma.

²² Yu Īgūsārē weregu aaribirimakū, neō űerī iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare yu Īgūsārē weredero puru: “űerī iridea wajare opabea gua”, ārīmasībema.

²³ Yure iāturigu Yupudere iāturimi.

²⁴ Yu, Yupu turari merā iri Īmugū, gajirā neō iribirideare iribu. Yu Īgū turari merā iri Īmubirimakū, neō waja opabiribukuma. Īgūsā yu iri Īmurīrē iāma. Irire iādero puru, yure, Yupudere iāturima.

²⁵ I iāturiri, Marīpuya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waarō yāa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Īgūsā yure: ‘űerō yāmi’, ārīmasībirikererā, iāturima”, ārī gojasūdero āārībū.

²⁶ Ōāgū deyomarīgū, musārē iritamugū aarīgukumi. Īgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irīgukumi. Yu Īgūrē Yupu merā āārīgūrē musārē iriugukoa. Īgū yaamarē weregukumi musārē.

²⁷ Yu musārē bueripurorimakūgueta yu merā āārībū. Irasirirā musāde yaamarē wererākoa, ārīmi Jesús.

16

¹ Jesús guare āsū ārīnemomi doja:

—Yu musārē irire wereabu, yure piribirikōāburo, ārīgū.

² Judío masaka Īgūsā nererī wiirigue musā āārānerārē beóuiurākuma. Gajipoe gajirā musārē wējērā: “Marīpu gāāmerīrē yāa”, ārī gūñarākuma.

³ Yure, Yupudere masīmerā āārīsīā, irasirirākuma.

⁴ Yu irire werea musā, Īgūsā irasirimakū iārā: “Jesús guare irireta weremi”, ārī gūñaburo, ārīgū.

Jesús, Ōāgū deyomarīgū iririmarē weredeā

Yu neōgorague musā merā āārīsīā, ire werebiribu.

⁵ Dapagorare yure iriudi purogue waagukoa. Yu musārē ire werekeremakū, neō sugu yure: “¿Noogue waagakuri?” ārī sērēñabea.

⁶ Irasirirā yu waaburire weremakū pērā, yu waaburo gapure sērēñabirisīā, buro bujawereri merā āārā.

⁷ Diayeta musārē werea. Yu waadero puru, ōārokoa musārē. Yu waabirimakū, Ōāgū deyomarīgū musārē iritamubu aaribiribukumi. Yu irogue waagū, Īgūrē musārē iriugukoa, musā merā āārīnikōāburo, ārīgū.

⁸ Īgū aarīgū, i ūmu marārē Īgūsā űerō irirā āārīrīrē, yu diayema irigu āārīrīrē, Īgūsā űerō iridea waja Marīpu Īgūsārē wajamoāburire masīmakū irīgukumi.

⁹ Īgūsā yure buremubirisīā, űerā āārīma.

¹⁰ Yu, Yupu purogue waamakū, musā yure iānemobirikoa. Yu irogue waamakū, Ōāgū deyomarīgū aarīgukumi, i ūmu marārē yu diayema irigu āārīrīrē masīmakū iribu.

¹¹ I ūmu marārē doregu űegū Īgūsārē űerī iridoreri waja, Yupu Īgūrē wajamoādoresiami. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū aarīgū, Īgūsārē Yupu Īgūrē wajamoādoredeare masīmakū irīgukumi.

¹² Wāri āārā musārē yu wereburi. Dapagorare yu ire weremakū, musā pēmasībiribukoa.

¹³ Ōāgū deyomarīgū gapu aarīgukumi. Īgū musārē diayema āārīrīrē masīmakū irīgukumi. Irasirigu musārē i āārīpererire buegukumi. Īgū gāāmerō werebirikumi. Yupu Īgūrē were-dorerire, purugue waaburidere musārē weregukumi.

¹⁴ Yu ĩgürē wererire pédeare musārē masĩmakū irĩgu, yu òārō āārĩrĩrē masĩmakū irĩgukumi.

¹⁵ Āārĩpereri Yũpũ opari, yaa āārā. Irasĩrĩgu yu musārē: “Òāgũ deyomarĩgũ musārē yaamarē masĩmakū irĩgukumi”, ārābũ.

Bujawerenerā, usuyari merā āārĩburire weredeā

¹⁶ Mérōgā pũrũ musā yure ĩānemobĩrĩkoā. Yoaweyarĩpoe pũrũ yure ĩārākoā doja. I Yũpũ pũrogue waadero pũrũ, irasũ waarokoā, ārĩmi.

¹⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakū pérā, gua surāyeri āsũ ārĩ gāme werenĩbũ:

—¿Naásũ ārĩduaro irĩkuri ĩgũ irasũ ārĩrĩ? ĩgũ marĩrē: “Mérōgā pũrũ musā yure ĩānemobĩrĩkoā. Yoaweyarĩpoe pũrũ yure ĩārākoā doja”. Ire ārĩ odo: “I Yũpũ pũrogue waadero pũrũ, irasũ waarokoā”, ārĩmi.

¹⁸ ĩgũ marĩrē: “Mérōgā pũrũ”, ārĩmakū, ¿naásũ ārĩduaro irĩkuri? ĩgũ irasũ ārĩrĩrē marĩ pémasĩbeā, ārĩbũ.

¹⁹ Jesũs ĩgürē gua sērēñaduare masĩkōāmi. Irasĩrĩgu guare ārĩmi:

—Yu musārē: “Mérōgā pũrũ musā yure ĩānemobĩrĩkoā. Yoaweyarĩpoe pũrũ yure ĩārākoā doja”, ¿ārĩ wererire gāme sērēñarā yārĩ?

²⁰ Diayeta musārē wereā. Yu boamakū ĩārā, bũro bujawereri merā orerākoā. I ũmũ marā yure bũremumerā gapũ usuyari merā āārĩrĩkuma. Musā bujawererā, pũrũ usuyarākoā.

²¹ Āsũ āārā. Nomeō majĩgũ kōāburo dupiyurogā, igore pũrĩrĩrē bujawereri merā gũñakumo. Majĩgũgā deyoadire ĩāgō, usuyakumo. Igore pũrĩadeare gũñānemobĩrĩkumo.

²² Musāde irasũta dapagorare bujawereri merā āārā. Pũrũ yu musārē dupaturi ĩāgũ aarĩgũkoā. Yu irasĩrĩmakū ĩārā, musā usuyari opatarĩrākoā. Musā irasũ usuyari merā āārĩmakū, gajirā musārē bujaweremakū irimasĩbirĩkuma.

²³ ĩrĩnũrē yure neō sērēñabĩrĩkoā. Diayeta musārē wereā. Musā yure bũremumakū ĩāgũ, Yũpũ āārĩpereri musā yu wāi merā ĩgürē sērērĩrē pégu, musā sērērōsũta sĩgukumi.

²⁴ Iro dupiyurogue musā yu wāi merā Yũpũre neō sērēbirĩbũ. Dapagore yu wāi merā ĩgürē sērēka! Musā irasũ sērēmakū, musā sērērōsũta sĩgukumi. Irasĩrĩrā usuyari opatarĩrākoā.

Jesũs i ũmũ marā ñerārē tarĩnũgādeare weredeā

²⁵ Yu keori merā musārē wereabũ. Pũrũ keori merā werebirĩkoā. Irasĩrĩrā, Yũpũyamarē yu wererire òārō pémasĩrākoā.

²⁶ Musā Yũpũyamarē òārō pémasĩrĩnũrē yu wāi merā ĩgürē sērērākoā. Irasũ ārĩgũ: “Musāya āārĩburire yu ĩgürē sērēbosagũkoā”, ārĩgũ meta yāa.

²⁷ Yũpũ musārē maĩmi. Irasĩrĩrā musā yu wāi merā musā basi ĩgürē sērērākoā. Musā yure maĩa. Irasũ āārĩmakū musā yure: “Marĩpũ pũrogue āārĩdi, ĩgũ iriudi āārā”, ārĩ bũremua.

²⁸ Yu, Yũpũ pũrogue āārĩdi, i ũmũguere aarĩbũ. Dapagorare i ũmũgue āārĩdi, Yũpũ pũrogue waagũkoā doja, ārĩmi Jesũs.

²⁹ ĩgũ irasũ ārĩmakū pérā, gua ĩgũ buerā ĩgürē ārĩbũ:

—Dapagorare keori merā mũ guare werebeā. Irasĩrĩrā mũ wererire pémasĩa.

³⁰ Dapagorare gua masĩa. Mũ āārĩpererire masĩpeokōā. Gajirā murē sērēñabĩrĩkeremakū, ĩgũsā gũñarĩgue sērēñaduare mũ masĩa. Irasĩrĩrā: “Marĩpũ pũrogue āārĩdi, ĩgũ iriudi āārā”, ārĩ bũremua, ārĩbũ.

³¹ Jesũs guare ārĩmi:

—¿Dapagorare bũremurĩ?

³² MÉRŌGĀ DUYĀA, MUSĀ YURE BÉOWĀGĀBURO. MUSĀYA WIIRIGUE WAASIRI, YURE SUGUTA DUJAMAKŪ IRIRĀKOĀ. MUSĀ IRASIRIKEREMAKŪ, YŪPŪ GAPŪ YU MERĀ ĀĀRĨMI. IRASIRIGU YU SUGUTA ĀĀRĨBEĀ.

³³ MUSĀ YU MERĀ ŌĀRŌ SIÑĀJĀRĪ OPABURO, ĀRĨGŪ, MUSĀRĒ I ĀĀRĨPERERIRE WEREABŪ. MUSĀ I ŪMŪGUE ĀĀRĨRĪPOE I ŪMŪ MARĀ MUSĀRĒ ÑERŌ TARIMAKŪ IRIRĀKOĀ. ĪGŪSĀ IRASIRIKEREMAKŪ, YU MERĀ GŪÑATURAKA! YU I ŪMŪ MARĀ ÑERĀRĒ TARINŪGĀDIGUE ĀĀRĀ. IRASIRIRĀ YU MERĀ GŪÑATURA USUYAKA! ĀRĨMI JESŪS.

17

Jesũs ĩgũ buerāya āārĩburire Marĩpũre sērēbosadeā

¹ Jesũs irasũ ārĩ odo, ũmũgasĩgue ĩāmu, ĩgũ Pagure āsũ ārĩmi:

—Aũ, dapagorare mũ ārĩderosũta yure waaburi ejasĩā. Irasĩrĩgu masakare yu mũ magũ, mũ iriudi āārĩrĩrē ĩmuka! Mũ irasĩrĩmakū, yu mũ turagu, mũ òāgũ āārĩrĩrē ĩgũsārē ĩmũgũkoā.

² Mũ yure masaka āārĩpererārē doregu pĩbũ, mũ yure sĩnerārē ũmũgasĩgue perebirĩ okari opamakū iridoregu.

³ Masaka mũ diayeta Marĩpũ sugu āārĩgũ āārĩrĩrē, irasũ āārĩmakū yu Jesucristo mũ iriudi āārĩrĩrē masĩrā, ũmũgasĩgue perebirĩ okari opamurā āārĩma.

⁴ ĩ ũmũguere mũ yure iridoredeare yu iriyuwarĩkabũ. Irasĩrĩgu i ũmũ marārē mũ turagu, òāgũ āārĩrĩrē ĩmubũ.

⁵ Au, mu i umurē iriburo dupiyuro yu mu merā oārō āārībú. Mu āārīrikurire opabu. Irasirigu dapagorare mu āārīrōgue yu mu merā oārō āārīmakū murārōta irika!

⁶ Mu yure sīnerārē i umu marā watope āārīrārē beyenerārē mu āārīrikurire masīmakū iribu. Mu yure sīnerā muyarā āārīma. Mu dorerire irima.

⁷ Dapagorare masīma. Āārīpereri yu oparī, mu yure sīdea āārā.

⁸ Mu yure weredoredeare ĩgūsārē werebu. Yu wererire pérā, buremuma. Yu diayeta mu puro āārīdi āārīrīrē masīma. Yu mu iriudi āārīrīrē: “Diayeta āārā”, ārī buremuma.

⁹ Yu ĩgūsāya āārīburire sērēbosāa. Gajirā i umu marā yure buremumerāya āārīburi gapure sērēbosabea. Yure buremurā mu yure sīnerā muyarā āārīma. Irasirigu ĩgūsāya āārīburire sērēbosāa.

¹⁰ Āārīpererā yaarā, muyarā āārīma. Irasirirā muyarāde, yaarā āārīma. ĩgūsā yaarā āārīsīā, yu oārō āārīrikurire masakare masīmakū yāma.

¹¹ Yu i umuguerē dujabirikoa. Mu yure sīnerā gapu i umuguerē dujarākuma. Au, mu oāgū āārā. Mu wāi merā mu turari merā ĩgūsārē koreka, marī sugu āārīnīrōsūta ĩgūsāde suro merā āārīnīkōāburo, ārīgū.

¹² Yu i umuguerē mu yure sīnerā merā āārīgū, mu turari merā ĩgūsārē oārō korebu. Neō sugu dederibirima. Suguṭa peamegue waadederibu āārīmi. Muya werenīrī gojadea pūgue ārīderosūta iri irasū waabu.

¹³ Dapagorare yu mu pūrogoe waabu yāa. Yu waaburi dupiyuro i umugue āārīgū i āārīpererire yure buremurārē werea, ĩgūsāde yu irirosūta usuyari opatariburo, ārīgū.

¹⁴ Muya kerere ĩgūsārē werebu. Yu i umumu āārībea. Irasirirā yure buremurāde i umu marā irirosū āārībema. Irasirirā i umu marā yure ĩaturirosūta yure buremurādere ĩaturima.

¹⁵ Yu murē: “Yure buremurārē i umurē āīaka!” ārī sērēbea. Āsū gapu ārī sērēa. ĩgūsārē oārō koreka, wāti neri iridorerire pēbirikōāburo, ārīgū!

¹⁶ Yu i umumu āārībea. Irasirirā yure buremurāde i umu marā irirosū āārībema.

¹⁷ Muya kere diayema āārā. Irasirigu iri merā ĩgūsārē mu dorerire irirā āārīmakū irika!

¹⁸ Mu yure muya kerere i umu marārē weredoregu iriuderosūta yure buremurārē muya kerere i umu marārē weredoregu iriua.

¹⁹ ĩgūsāya āārīburire mu dorerire irigu yāa, ĩgūsāde diayeta mu dorerire iriburo, ārīgū.

²⁰ Yu ĩgūsāya āārīburi ditare sērēbosabea. ĩgūsā muya kere wererire pérā, gajirāde yure buremurākuma. Irasirigu yu ĩgūsāya āārīburidere sērēbosāa.

²¹ Yu irire sērēbosāa, yure buremurā āārīpererā suro merā āārīburo, ārīgū. Au, mu yuguerē oārō āārā. Yu mu merā āārā. Irasirirā marī āārīrōsūta ĩgūsā marī merā oārō āārīburo. ĩgūsārē suro merā āārīmakū irika, i umu marā yu mu iriudi āārīrīrē buremuburo, ārīgū!

²² Mu āārīrikurire yure sību. Irasirigu ĩgūsārē yu irirosū āārīrikumakū iribu, yu mu merā sugu āārīrōsūta ĩgūsāde suro merā āārīburo, ārīgū.

²³ Yu ĩgūsāguere āārā. Mu yuguerē āārā. Marī ĩgūsā merā āārā, ĩgūsā diayeta suro merā āārīburo, ārīrā. ĩgūsā suro merā āārīmakū ĩārā, i umu marā yu mu iriudi āārīrīrē, mu yure māirōsūta yure buremurārē māirīrē masīrākuma.

²⁴ Au, mu i umurē iriburo dupiyuro yure māibu. Irasirigu mu āārīrikurire yure sību. Yure mu sīnerārē yu āārīburogue yu merā āārīmakū gāamea mu yure āārīrikuri sīdeare masīburo, ārīgū.

²⁵ Au, mu keoro irigu āārā. I umu marā yure buremumerā murē masībema. Yu gapu murē masīa. Yure buremurā yu mu iriudi āārīrīrē masīma.

²⁶ Mu āārīrikurire ĩgūsārē masīmakū iribu. Yu ĩgūsāguere āārīgū murē irasū masīmakū irinīkōāgukoa, mu yure māirōsūta ĩgūsāde gāme māiburo, ārīgū, ārīmi Jesús.

18

Jesúre peresu ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Jesús ĩgū Pagure sērē odoadero puru, gwa ĩgū buerā merā Jerusalērē wiri, Cedrón wāikuri ũmayuridijari marē taribuja, olivos wāikuri yuku otederogoe waami.

² ĩro dupiyuro wāri Jesús irogoe guare siuwāgānami. Irasirigu Judas Jesúre ĩaturirāguere ĩgūrē ĩmubu irore masīmi.

³ Jesús gwa merā irogoe ejadero puru, Judas subu surara merā aarimí. Gajirā surara Marīpūya wiire korerāde ĩgū merā aarimá. ĩgūsā paía oparā, fariseo bumarā iriunerā surara āārīmá. ĩgūsā mojōkuri merā, sīāgoriduparu, sīāgori tururi merā aarimá.

⁴ Jesús ĩgūrē waaburire masīsiami. Irasirigu, ĩgūsā ĩgū puro ejarimakū, bokatīrī sērēñami:

—¿Noārē āmarī musā?

⁵ ĩgūrē yujama:

—Jesús Nazaretmurē āmāa.

Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Īgūta āārā yu*.

Judas Jesúre wējēduarāguere ĩgūrē ĩmubu surara merā āārīmí.

⁶ Jesús: “Īgūta āārā yu”, ārīmakū pérā, duusirimawāgā, yebague meémejākōāma.

⁷ Jesús ĩgūsārē dupaturi sērēñami doja:

—¿Noārē āmarí musā?

Īgūrē yujuma:

—Jesús Nazaretmurē āmāa.

⁸ Jesús ĩgūsārē ārīmi:

—Yu musārē: “Yu ĩgūta āārā”, ārī weresiabu. Yure āmarā, ĩsā yu merāmarārē waadoreka!

⁹ Īgū: “Yuru yure sīnerārē neō sugure dedeubiribu”, ārīdeare keoro waaburo, ārīgū, irire irasū ārīmi.

¹⁰ Īgūsā Jesúre ñeāmurā irimakū ĩāgū, Simón Pedro sareri majirē opagu tūāwea āi, paía opure moāboegure Malco wāikugure diaye gapuma gāmpūrē dītītā dijukōāmi.

¹¹ Jesús gapu Pedrore ārīmi:

—Muya sareri majirē duripika! Yuru yure ñerō taridorederosūta ñerō tarigara, ārīmi.

Jesúre paía opu purogue āīdea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹² Īgū irasū ārīmakū, surara, ĩgūsā opu, Marīpuya wiire korerā surara Jesúre ñeā, suama.

¹³ Sua odo, ĩgūrē Anás wāikuguya wiigue āiwāgāpurogima. Anás, Caifás wāikugu múñekū āārīmí. Caifás iri bojorire paía opu āārīmí.

¹⁴ Īgūta iro dupiyuro judío masaka oparārē: “Sugūta masakū marí judío masakaya āārīburire boabosamakū ōārokoa”, ārīdi āārīmí.

Pedro Jesúre masīkeregu: “Masībea”, ārīdea

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Īgūsā Jesúre āīāmakū, yu, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue ĩātuyabu. Paía opu yure masīmi. Irasirigu yu Jesúre ĩātuyawāgā, paía opuya wii makāpurogoma yebague ñajābu.

¹⁶ Pedro gapu iri wii turo ñajāri makāpurogue dujanugāmi. Īgū iro dujanugāmakū ĩāgū, yu iri makāpuro korego merā werení, Pedrore siiu ñajābu.

¹⁷ Īgū ñajāmakū, makāpuro korego Pedrore sērēñamo:

—¿Mu sīi buerā merāmu āārīberí?

Pedro igore ārīmi:

—Āārībea yu.

¹⁸ Yusagorabu. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā ĩgūsā peame diudeame turo sūma nīma. Pedrode ĩgūsā purota sūma nīmi.

Paía opu Jesúre sērēñadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paía opu Anás Jesúre sērēñayupu:

—¿Noā āārīrī mu buerā? ¿Ñeéonorē ĩgūsārē buerí? ārīyupu.

²⁰ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Yu āārīpererā péurogue buebu. Marí judío masaka nerērī wiirigue, irasū āārīmakū Marīpuya wiiguedere masaka nerērōgue buebu. Gajirogue durisīā, neō buebiribu.

²¹ ¿Nasirigu yure sērēñarí? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! Īgūsā yu weredeare masīma, ārīyupu.

²² Īgū irasū ārīmakū pégu, Marīpuya wii koregu surara ĩgū mojō merā Jesúya diapure pá, ĩgūrē ārīyupu:

—¿Nasirigu irasū yujuri paía opure? Irasū ārībita ĩgūrē!

²³ Jesús ĩgūrē yujuyupu:

—Yu ñerō werenímakū: “Ñeéno werenía”, ārīka yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesús irasū ārādero puru, Anás ĩgūrē ĩgūsā suadire paía opu Caifás purogue iriuyupu.

Pedro Jesúre masīkeregu, dupaturi: “Masībea”, ārīdea

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

* **18:5** Exodo 3.13-15: Iripoegue Moisés Marīpure sērēñadi āārīmí: “Israel bumarā yure: ‘¿Mu iriudi wāi naásū āārīrī?’ ārī sērēñamakū, ¿naásū ārī wereregukurí?” Marīpu ĩgūrē āsū ārīdi āārīmí: “Yu wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ āārā. Irasirigu Israel bumarārē āsū ārī wereka: ‘YO SOY yure musāguere weredoregu iriumí, ārīka!’ ārīdi āārīmí. ‘YO SOY EL QUE SOY’, ārīrō: “Yu āārīnīgūta āārā, o ĩgūta āārā yu”, ārīduaro yāa.

25 Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkōāmakū ĩārā, iro āārĩrā ĩgūrē sērēñama:

—¿Mu sī buerā merāmu meta āārĩrĩ?

Pedro ĩgūsārē ārĩmi:

—Āārĩbea yu.

26 ĩgū irasū ārādero puru, sugu paía opure moāboegu Pedro ĩgūya gāmpū dítítadiyagu Pedroe ārĩmi:

—Yu olivos otederogue mu ĩgū merā āārĩmakū ĩābu.

27 Pedro dupaturi: “Āārĩbea, ĩgū merā āārĩbirabu”, ārĩmi. Irire ārĩripoeta, āgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

28 Puru Jesúre Caifáya wii āārādire Pilato purogue āiāma. Boyoripoe āārĩbú. Pilato romanomu judío masakare doregu āārĩmĩ. Jesúre ĩgū purogue āiārā, ĩgūya wiiguere ñajābirima. “Marĩ judío masaka, ĩgū judío masaka āārĩbiya wiiguere ñajārā, marĩ dorerire tarinugābukoa. Irasirirā pascua bosenu baaburire baabiribukoa”, ārĩ gūñama.

29 ĩgūsā ñajābirimakū ĩāgū, Pilato ĩgūsā merā werenígū wiririmi. ĩgūsārē sērēñami:

—¿Neenorē iriari ĩi, musā yure wajamoādorerā aarimakū?

30 ĩgūsā Pilatore ārĩma:

—Ī ñerĩ iribirimakū, murē wiarā aaribiriboakuyo.

31 ĩgūsā irasū ārĩmakū, Pilato ārĩmi:

—Āiaka! Musārē dorerĩ ārĩrōsūta musā basi ĩgūrē wajamoāka!

ĩgūsā ĩgūrē ārĩma:

—Gua judío masaka sugure mu guare: “Wējēka!” ārĩrō marĩrō wējēmasĩbea.

32 ĩgūsā irire irasū ārĩrā, Jesúre ĩgū curusague boaburire iro dupiyuro weredea keoro waamakū irima†.

33 ĩgūsā irasū ārĩmakū pégu, Pilato wiigüe gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupu:

—¿Muta judío masaka Opu āārĩrĩ?

34 Jesús ĩgūrē ārĩyupu:

—¿Mu basi gūñarō merā yure irasū sērēñarĩ, o gajirā murē yaamarē wereari?

35 Pilato ĩgūrē ārĩyupu:

—Yu judío masaka meta āārā. Muya níkū marā judío masaka, irasū āārĩmakū paía oparā murē òo yu purogue ājama. ¿Neenorē iriari mu?

36 Jesús ārĩyupu:

—Yu Opu āārĩrĩ, i ũmuma āārĩbea. I ũmuma āārĩmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yure ñeā, peresu iribirikōāburo, ārĩrā. Yu Opu āārĩrĩ, gajiroguema āārā.

37 ĩgū irasū ārĩmakū pégu, Pilato ĩgūrē ārĩyupu:

—¿Mu irasū ārĩgū: “Opu āārā”, ārĩrĩ?

Jesús ĩgūrē ārĩyupu:

—Mu ārĩrōsūta Opu āārā. Yu deyoabu i ũmu marāguere diayemarē werebu. Āārĩpererā diayema āārĩrĩrē péduarā, yu wererire péma.

38 ĩgū irasū ārĩmakū, Pilato ĩgūrē ārĩyupu:

—¿Neeno āārĩrĩ diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wējēka!” ārĩ doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Irasū ārĩ odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, ĩgūsārē ārĩmi doja:

—Īrē neō ñerĩ iridea máa yu ĩāmakū.

39 Bojoriku pascua bosenu āārĩmakū, musā irinarōsūta sugu peresu āārĩgūrē yure wiu-dorea. ¿Musā judío masaka Opure musārē wiumakū gāamekuri?

40 ĩgū irasū ārĩmakū pérā, ĩgūsā gaguinĩma:

—ĩgūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ārĩma. Barrabás yajarimasū āārĩmĩ.

19

1 ĩgūsā irasū ārĩ gaguinĩmakū pégu, Pilato ĩgūyarā surarare Jesúre tārādoreyupu.

2 Jesúre tārā odo, pora bero iri, ĩgūya dipurure peoñurā. Peo odo, opuya surĩro irirosū deyoriñe diaañiweyariñerē ĩgūrē sāñurā.

3 Sā odo, ĩgū puro ejanugā, āsū ārĩ buridañurā:

† 18:32 Judío masaka sugu ñerō irigure utāyeri merā dea wējēnerā āārĩmā ĩgūrē wajamoārā. Romano masaka gapu ĩgūrē wajamoārā, curusague pábiatú wējēnerā āārĩmā.

—Ōārō āārīburo judío masaka Opu! āārīñurā, Irasū āārīrāta, Īgūsāya mojōrī merā Īgūya diapure pāñurā.

⁴ Pilato dupaturi masakare weregu wiriri, āsū ārīmi:

—Īgūrē neō ñerī iridea máa yu ĩāmakū. Irasirigu musārē masīburo, ārīgū, Īgūrē siiu wiugura musārē ĩadoregu.

⁵ Irasū ārī odo, Jesúre siiu wiumi. Irasirigu, Jesús pora berore peyadi, opu ya surírore sāñadi Īgū wiririmakū, Pilato masakare ārīmi:

—Īāka! Īta āārīmi Īgū.

⁶ Paía oparā, Marīpuya wii korerā surara Jesúre ĩārā, gaguinīnugāma:

—Īgūrē curusague pábiatú wējēka! Curusague pábiatú wējēka! ārī gaguinīma.

Pilato Īgūsārē ārīmi:

—Yu ĩāmakū, Īgūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā musā Īgūrē āiaka! Musā basita Īgūrē curusague pábiatú wējērā waaka!

⁷ Judío masaka oparā Īgūrē ārīma:

—Īgū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārīmi. Guare doreri irasū ārīgūnorē wējēdorea.

⁸ Īgūsā: “Īgū: “Yu Marīpu magū āārā”, ārīmi”, ārīmakū pégu, Pilato Īgū dupiyuro gūiadero nemorō gūimi.

⁹ Irasirigu Jesúre dupaturi siiu ñajāa, sērēñayupu doja:

—¿Noómū āārīrī mu? ārīyupu.

Jesús gapu Īgūrē neō yujubiriyupu.

¹⁰ Īgū yujubirimakū ĩāgū, Pilato Īgūrē ārīyupu:

—¿Nasirigu yure yujuberi? Yu yaarā surarare murē peresu āārīgūrē wiudoremakū, murē wiurākuma, o Īgūsārē murē curusague pábiatú wējēdoremakū, murē pábiatú wējērākuma. ¿Irire masīberi mu?

¹¹ Jesús Īgūrē yujuyupu:

—Mu yure irasū iridoreri, Yupu umugasigue āārīgū murē pidea āārā. Irasirigu yure mugere wiadi, mu nemorō waja opami, ārīyupu.

¹² Īgū irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugukuri ya Īgūrē?” ārī pémaadiyupu. Īgūrē irasū wiuduamakū ĩārā, judío masaka gapu gaguinīma:

—Mu Īgūrē wiugu, romano marā opu merāmū āārībirikoa. Sugu: “Yu judío masaka opu āārā”, ārīgūno romano marā opure marīrē doregure béodwagu, Īgūrē ĩaturigu yámi, ārīma.

¹³ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre wiuge āārīgūrē útā majīrī merā Īgūsā iridea yebague wiriridoremi. Īgū, masaka weresārīrē beyerimasū doarogue eja doami. Iri útā majīrī merā Īgūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wāikūba.

¹⁴ Irasū waarīnū, gua pascua bosenūma baaburi āmurīnū āārībú. Goeripoe dupiyuro āārībú. Pilato Īgū doarogue eja doa, judío masakare āsū ārī weremi:

—Īta āārīmi musā Opu.

¹⁵ Īgū irasū ārīmakū pérā, judío masaka gaguinīma:

—Boaburo Īgū. Boaburo. Curusague pábiatú wējēka Īgūrē! ārīma.

Pilato Īgūsārē ārīmi:

—¿Yu yaarā surarare musā Opure curusague pábiatú wējēdoremakū gāāmerī musā?

Paía oparā Īgūrē yujuma:

—Gua opu, romano marā opu āārīmi. Gajigu gua opu mámi.

¹⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato Jesúre Īgūsārē wiami, curusague pábiatú wējēdoregu. Irasirirā Īgūrē āārīkōāma.

Jesúre curusague pábiatú wējēdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Irasirigu Jesús curusare kōā, “Masakū dipuru boaweadea pero” wāikurogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wāikūba.

¹⁸ Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirā pērārē pábiatúma. Sugure Īgū diaye gapu, gajigure Īgū kúgapu curusague pábiatú āiwāgūnūma. Jesúre Īgūsā deko āiwāgūnūma.

¹⁹ Pilato taboa majīrē Īgū gojadea majīrē curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupu. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Ī Jesús Nazaretmū, judío masaka Opu āārīmi”.

²⁰ Hebreo ya merā, latin ya merā, griego ya merā gojadea āārībú. Jesúre curusague Īgūsā pábiatú āiwāgūnúdero, makā purogā āārībú. Irasirirā wārā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ĩa buema.

²¹ Paía oparā judío masaka āārīsā, Pilato gojadeare gāāmebirīñurā. Irasirirā Īgūrē wererā waañurā. Āsū ārīñurā:

—Mu: “Īi judío masaka Opu āārīmi”, āri gojadeare gorawayuka! Āsū gapu gojaka: “Īi: Judío masaka opu āārā, āri mi”, āri gojaka! āriñurā.

²² Pilato gapu Īgūsārē āriyupu:

—Yu gojadeare gorawayubirikoa, āriyupu.

²³ Jesúre curusaguo pábiatú āiwāgūnūadero puru, wapikurā surara Īgūya surí āārādeare sea, Īgūsāku suñeno dita gāme dukawama. Suñe suríro su gasirota suadea suríro, eañeāña maríró merā iridea gasiro āārībú.

²⁴ Iri suríro irasú āārīmakū Īārā, gāme āri wereníma:

—Ine surírore yeguebirikōārā! Ubu āriboka birarā! “ĪNoārē dujarokuri?” āri mā.

Īgūsā irasirimakū, Marípuya wereníri gojadesa pūgue gojaderosūta keoro waabu. Āsū āri gojasūdero āārībú: “Yaa suríre: ‘ĪNoārē dujarokuri?’ āriboka birarākuma, irire gāme Īgūsā basi dukawamurā”, āri gojasūdero āārībú. Iri pūgue gojaderosūta surara irasirimā.

²⁵ Jesúya curusa puro Īgū pago, igo tīgō, María Cleofas marāpo, María Magdalena nima.

²⁶ Jesús, Īgū pagore, irasú āārīmakū yu Īgū maísūgū igo puro nímakū Īāgū, igure āri mi:

—Meō, Īi mu magū āārīmi.

²⁷ Irasú āri odo, yare:

—Igo, mupo āārīmo, āri mi.

Irasirigu Jesús pagore yaa wiigüe āia opabu.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesús irasú āri odo: “Āārīpereri Yupu yare iridoregu pídeare iripeo odosíaa”, āri masími. Irasirigu āsū āri mi:

—Nemesibukoa yare. Irire āri gū, Marípuya wereníri gojadesa pūgue gojadeare iriyuwarikumi.

²⁹ Irogue suru borewariruru igui deko sūri deko utaudiruru āārībú. Irasirirā iro āārīrā Jesús irasú ārīmakū pérā, iri igui deko sūri merā yurayusu merā yosa, hisopo wāikudima dupu yuwague suatú, Jesúya disire soemuúma.

³⁰ Jesús iri yurayusu igui deko sūri yosadeare mimimi. Mimi odo, āsū āri mi:

—Āārīpereri iripeo odosíaa, āri mi. Ire āri gūta, Īgūya dipurure mumusiudija, Īgūya yujupūrārē Marípure wia, boakōāmi.

Surara Jesúre curusaguo boadire saredea

³¹ Jesús boarinu gua pascua bosenua baaburire āmurīnu āārībú. Gajinu gapu gua judío masaka siñajārīnu, irasú āārīmakū pascua bosenu gua irirīnu, ubu āārīrīnu meta āārībú. Irinurē boanerā curusarigüe āārīmakū judío masaka oparā gāāmebirima. Irasirirā Pilato purogue Īgūrē sērērā waañurā: “Muyarā surarare curusarigüe pábiatúsūnerārē mata boaburo, ārīrā, Īgūsāya ñigā gōārīrē pānuadoreka! Puru Īgūsāya dupurire āidiju, gajirogue pídoreska!” āriñurā.

³² Irasirirā surara Jesús merā curusarigüe pábiatúsūnerāya ñigā gōārīrē pānuama. Sugure irasú iripurori, gajigudere irasūta irima.

³³ Jesús puro waa ejanugārā, boadiguerē Īāma. Irasirirā Īgūya ñigā gōārīrē pānuabirima.

³⁴ Sugu surara Īgūya sareri merā Jesúre Īgūya arupāma doka saremi. Īgū saremakū, mata Īgūya dí, deko merā wirību.

³⁵ Yu, i waamakū Īābu. Irasirigu yu i pūrē gojagu, diayema āārīrīrē musārē werea. Yu ire masia. Yu Īādea diayeta waabu. Yu wereri diayeta āārā. Irasirigu musārē irire werea, musāde Jesúre buremuburo, āri gū.

³⁶ Surara Jesúya ñigā gōārīrē pānuabirimakū, Marípuya wereníri gojadesa pūgue ārīderosūta waabu. Iri pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Īgūya gōārīrē, neō su gōārē pānuabirima”, āri gojasūdero āārībú.

³⁷ Gajirogue Marípuya wereníri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Īgūsā saredire Īārākuma”, āri gojasūdero āārībú.

José Jesúya dupure masāgobegue āiwāgū yāadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesús boadero puru, José Arimatea wāikuri makāmu Pilatore Jesúya dupure sērēgū waayupu. José judío masaka oparārē guisīā, Jesúre buremugū āārīrīrē gajirārē werebiridi āārīmi. Pilato Īgūrē: “Jāu, Īgūya dupure āiakal!” ārīmakū, José curusa puro waa, Jesúya dupure āidijumi.

³⁹ Nicodemode wāri sārōrīrē treinta kilo nukārīrē āijami, Jesúya dupure oārō āmubu. Īgū iro dupiyuro ñami merā Jesúre werenīgū ejadi āārīmi. Īgū āidea: mirra wāikuri sārōri, áloes wāikuri sārōri merā morēdea āārīyuro.

⁴⁰ Irasirirā Īgūsā pērā Jesúya dũpũre iri sārōrī merā piũpeo, ðārī surī gasiri merā ðmama. Judío masaka Īgūsā boanerāya dũpũre yáaburi dupiyuro ámunaderosũta irima.

⁴¹ Jesũre curusague pábiatũ wějẽdero pũro pooe áārĩbũ. Iri poeugere masāgobe ũtáyegue mádea gobe áārĩbũ. Iri gobere neŕ sugu boadire yáabirima dapa.

⁴² Gua judío masaka siñajārĩnu ejaburo iribũ. Irasirirā iri gobe curusa áiwāgũnúadero pũrogā áārĩmakũ, Jesúya dũpũre iroguue yáama.

20

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajārĩnu* waadero pũru, boyoburo dupiyurogā María Magdalena Īgūsā Jesúya dũpũre yáaderogue iāgŕ waayupo. Iroguue ejago, iri gobere biadea ũtā majĩrẽ bojegue áārĩmakũ iāyupo.

² Irasirigo, gua pērā Simón Pedro, irasũ áārĩmakũ yũ Jesús maĩsũgũ pũrogue ũmawāgārimo. Igo gua pũrogue ejago, guare árimo:

—Marĩ Opũya dũpũre áĩkŕnerā áārāma. Īgũrẽ Īgūsā píaderore marĩ masĩbea, árimo.

³ Igo irasũ árimakũ pērā, yũ, Pedro merā Īgūsā Jesúya dũpũre yáaderogue iārā waabu.

⁴ Iroguue waarā, gua pērāgueta ũmawāgābu. Yũ gapũ Pedrora ũmatariwāgā, masāgobegue ejapũroribũ.

⁵ Iroguue ejagu, iri gobere muúbia iā sóobũ. Irasũ iā sóogu, Jesúya dũpũre ðmadea suri gasiri ditare iābu. Iri gobegue ñajābiribũ.

⁶ MÉRŕgā pũru Simón Pedro ejami. Iroguue eja, iri gobegue ñajāa, Īgũde Jesúya dũpũre ðmadea suri gasiri ditare iāmi.

⁷ Īgũya dipurure Īgūsā ðmadea surĩro gasirodere iāmi. Iri gasiro túpeasũbu. Gaji suri gasiri merā peyabiribũ.

⁸ Pedro irasũ ñajāmakũ iāgũ, yude iri gobegue ejapũroridi ñajāa, iri ditare iāgũ, bũremubũ.

⁹ Gua, Jesúya dũpũre masāgobegue marĩmakũ iákererā, Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue Jesús boadigũe masāgukumi, árideare pémasĩbiribũ. Keoro waarokoa, ári gũñabiribũ.

¹⁰ Irire iā odorā, guaya wiigũe goedujāakŕbũ.

Jesús María Magdalenarẽ deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹ María gapũ masāgobeguetã dujāa, buru oreypũ. Oregota, iri gobegue muúbia iā sóoyupo.

¹² Irasũ iā sóogo, pērā Marĩpũre wereboerārẽ boreri suri sãñarārẽ Jesúya dũpũ peyaderogue Īgūsā doamakũ iāyupo. Sugu, Īgũya dipuru áārĩdero gapũ, gajigu, Īgũya guburi áārĩdero gapũ doañurā.

¹³ Īgūsā igore sērẽñañurā:

—¿Nasirigo orego yári?

Igo Īgūsārẽ áriyupo:

—Yũ Opũya dũpũre áĩkŕnerā áārāma. Īgũrẽ Īgūsā píderore yũ masĩbea, áriyupo.

¹⁴ Irire ári odo, gāmenugā iāgŕ, Jesũre iro nĩmakũ iāyupo. Īgũrẽ iákerero: “Jesũta áārĩmi”, ári iāmasĩbiriyupo.

¹⁵ Jesús igore áriyupũ:

—¿Nasirigo orego yári? ¿Noārẽ ámarĩ?

Igo gapũ: “Īi, i pooere koregu áārĩkumi”, ári gũñagŕ, Īgũrẽ áriyupo:

—Mu Īgũya dũpũre gajiroguue áiadi, yare wereka! ¿Noŕgue piari? Mu weremakũ, Īgũya dũpũre áigŕ waagorāa.

¹⁶ Igo irasũ árimakũ, Jesús igore áriyupũ:

—María.

Īgũ irasũ árimakũ pégo, gāmenugā, hebreo ya merā Īgũrẽ:

—Rabuni, áriyupo. “Rabuni”, áriřŕ, hebreo ya merā: “Buegu”, áriřuaro yáa.

¹⁷ Jesús igore áriyupũ:

—Yure pirika! Yũpũ pũrogue murĩabea dapa. Gajirā yaarā pũrogue waaka! Īgūsārẽ ásu ári wereka: “Jesús árami: ‘Yũpũ pũrogue waabu yáa. Īgũ musádere musáputã áārĩmi. Īgũ yũ Opũ, irasũ áārĩmakũ musádere musá Oputã áārĩmi’, árami”, árika Īgūsārẽ!

¹⁸ Īgũ irasũ árimakũ pégo, María Magdalena gua Jesús buerā pũrogue aari, guare igo marĩ Opũre iádeare, Īgũ igore weredoreadeare weremo.

Jesús Īgũ buerārẽ deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

* 20:1 Judío masaka siñajārĩnu, sábado áarā.

¹⁹ Irinu semana ããrĩp̄rorinuta† ñamigue gua Jesús buerã guaya wiigue nerẽã, judío masaka oparãrẽ güirã, makãp̄rorire ðãrõ biabu. Gua irogue ããrĩp̄roe Jesús gua dekogue deyoa, guare ðãdoregu, ãsũ ãrĩmi:

—Musã ðãrõ siñajãrĩ merã ããrĩrikuka!

²⁰ Irasũ ãrĩ odo, ãgũya mojørĩrẽ, ãgũrẽ arupãma doka sarederore guare ãmumi. Gua ãgũrẽ marĩ Opure ããrã, burõ usuyabu.

²¹ Dupaturi Jesús guare ãrĩmi doja:

—Ðãrõ siñajãrĩ merã ããrĩrikuka musã! Yuru yure iriuderosũta yude musãrẽ iriua, ãrĩmi.

²² Irasũ ãrĩ odo, guare puripeo, ãsũ ãrĩmi:

—Ðãgũ deyomarĩgũrẽ bokatĩrĩñeãka, musãrẽ iritamubure!

²³ Musã masakare ãgũsã ñerõ irideare kãtimakũ, ãgũsã ñerõ irideare kãtisũrãkuma. Musã gajirãrẽ ãgũsã ñerõ irideare kãtibirimakũ, ãgũsã ñerõ irideare kãtisũbirikuma, ãrĩmi Jesús.

Tomás Jesúre masãdire ããdea

²⁴ Jesús guare deyoamakũ, Tomás Jesús buegu “Suduadi” ãgũsã ãrĩdi gua merã ããrĩbirimi.

²⁵ Purũ ãgũ gua merã ããrĩmakũ, ãgũrẽ ãrĩbu:

—Gua marĩ Opure ããbu.

Tomás gapũ guare ãrĩmi:

—Ãgũya mojørĩgũe ãgũsã pábiadea goberire ããbi, iri goberire yaa mojørĩrũ merã puuñabi, irasũ ããrĩmakũ ãgũ arupãma dokare ãgũsã saredea gobere yaa mojør merã soesóõñabi, ãgũ masãdea kerere neõ buremubirikoã.

²⁶ Su semana Jesús guare deyoadero purũ, gua ãgũ buerã dupaturi wiigue nerẽbu. Iripoere Tomás gua merã ããrĩmi. Iri wii biadea wii ããrĩkeremakũ, Jesús ñajãã, gua dekogue deyoa, guare ðãdoregu, ãsũ ãrĩmi:

—Musã siñajãrĩ merã ðãrõ ããrĩrikuka!

²⁷ Irasũ ãrĩ odo, Tomãrẽ ãrĩmi:

—Ããka yaa mojørĩrẽ! Mu mojørĩrũ merã yaa mojørĩgũe ãgũsã pábiadea goberire puuñaka! Mu mojør merã yu arupãma doka ãgũsã saredea gobere soesóõñaka! Yu masãdeare: “Diaye ããrĩbea”, ãrĩbirikõãka! “Diaye ããrã”, ãrĩ buremuka!

²⁸ ãgũ irasũ ãrĩmakũ, Tomás ãsũ ãrĩmi:

—Mu, yu Opũ, yu buremugũ ããrã.

²⁹ Jesús ãgũrẽ ãrĩmi:

—Mu yure ããsã: “Diayeta boadigue masãdi ããrã”, ãrĩ buremua. Gajirã gapũ yure ããbirikererã, yu boadigue masãdeare buremurãkuma. Irasirirã ãgũsã burõ usuyari merã ããrĩrãkuma, ãrĩmi.

I pũgũe ããrĩrĩrẽ nasiriburo, ãrĩ gojãdea

³⁰ Jesús gua merã ããrĩgũ, wãri gaji Marĩpu turari merã iri ãmurĩrẽ irimi. Iri ããrĩpereri ãgũ irideare i pũguere gojapeobirĩbu.

³¹ Irire gojapeobirikeregu, surãyeri Jesús irideare gojãã, ãgũ Marĩpu iriudi Cristo ããrĩrĩrẽ, ãgũ diayeta Marĩpu magũ ããrĩrĩrẽ buremuburo, ãrĩgũ. Irasũ ããrĩmakũ musã ãgũrẽ buremurĩ merã okari opaburo, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ gojãã.

21

Jesús dupaturi ãgũ buerãrẽ deyoadea

¹ Purũ Jesús Tiberias wãikuri ditaru turo dupaturi guare ãgũ buerãrẽ deyoami. Guare deyoagu ãsũ irimi.

² Gua irogue ããrĩrã ããsãkũ ããrĩbũ: Simón Pedro, Tomás “Suduadi” ãgũsã ãrĩdi, Natanael Galilea nikũma Canã wãikuri makãmu, gua pãrã Zebedeo pũrã, irasũ ããrĩmakũ gajirã pãrã ããrĩbũ.

³ Gua irogue ããrĩp̄roe Simón Pedro ãrĩmi:

—Waaĩ wẽjẽgũ waagũ yãã.

—Guade mu merã waarãra, ãrĩbu.

Irasũ ãrĩ, buãã, doódiru merã waabu. Iri ñamirẽ waaĩ wẽjẽboyotamuakõãdibu.

⁴ Boyowãgãrĩp̄roe Jesús ditaru turo nĩmakũ ããbu. ãgũrẽ ããkererã, ããmasĩbirikubu.

⁵ Irasirĩgu guare ãrĩmi:

—¿Waaĩ wẽjẽãrĩ?

—Neõ wẽjẽbirakubu, ãrĩ yujubu.

⁶ Gua irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Jesús ãrĩmi:

† 20:19 Semana ããrĩp̄rorinũno, domingo ããrã.

—Doódiru diaye gapu buidire meéyoka! Iro gapu waaí wējērākoa. Īgū ānrōsūta meéyomakū, wārā waaí ñajāma. Wārā waaí ñajāmakū, buidire doódirugue neō āisaturabiribū.

⁷ Irasū waamakū ĩāgū, yu Jesús maĩsūgū Pedroro ārībū:

—Īgūta marī Opū āārīmi.

Yu irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro ĩgūya wekama surīrore túweadi, sāña, ditarugue meébia bāwāgāmi.

⁸ Gua ĩgū merāmarā ditaru turore cien metros yoaro pagarā, buidire waaí wārā ñajādire guayaru merā tūānumuabu.

⁹ Majānugārā, peame nitī dita gose oyanīrīme weka waaire Jesús mupūnugūnerārē, pādere ĩābū.

¹⁰ Jesús guare ārīmi:

—Gajirā waaí, mērā masā wējērārē ārīka!

¹¹ Īgū irasū ārīmakū, Simón Pedro doódirugue ñajāa, buidire ĩmparogue tūāmajāmi. Pagarā waaí ñajānerā ciento cincuenta y tres āārīmā. Wārā waaí ñajānerā āārīkererā, buidire neō yeguebirima.

¹² Jesús guare ārīmi:

—Baa yoberā aarika!

Gua neō sugūno ĩgārē: “¿Noāno āārīrī mu?” ārī sērēñabiribū. “Īgū marī Opūta āārīmi”, ārī masībū.

¹³ Jesús peame pūro waa, pā, waaire āi, guare gueremi.

¹⁴ Jesús boadigue masādero pūru, pea guare deyoasiami. Irasirigu ditaru turogue deyoagu, urea guare ĩgū buerārē deyoagu irimi.

Jesús Pedro merā werenídea

¹⁵ Gua baadero pūru, Jesús Simón Pedroro sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿mu ĩsā nemorō yure maĩrī?

Pedro ĩgārē ārīmi:

—Yu Opū, murē maĩa. Mu irire masĩa.

Jesús ārīmi:

—Irasirigu ovejare koregu oveja majīrārē oārō korerosūta yure buremurārē majīrā irirosū āārīrārē oārō koreka!

¹⁶ Irasū ārī odo, dupaturi Simón Pedroro sērēñami doja:

—Simón, Jonás magū, ¿yure maĩrī mu?

—Yu Opū, murē maĩa. Mu irire masĩa, ārīmi.

Jesús ārīmi doja:

—Ovejare koregu ovejare oārō korerosūta yure buremurārē oārō koreka! ārīmi.

¹⁷ Irasū ārī odo, dupaturi Simón Pedroro sērēñami:

—Simón, Jonás magū, ¿diayeta yure maĩrī mu?

Urea ĩgārē irasū sērēñamakū pégu, Simón Pedro buro bujawereri merā āārīmī. ĩgārē ārīmi:

—Yu Opū, mu āārīpereri masĩa. Murē yu maĩrīrē masĩa.

Irasirigu Jesús ĩgārē ārīmi:

—Ovejare koregu ovejare oārō kererosūta yure buremurārē oārō koreka!

¹⁸ Diayeta murē werea. Mu maamu āārīgú surīre sāña, mu gāāmerō noó waaduaro waaunabu. Pūru buguaro āārīgú, mūya mojórīrē soemugakoa. Gajigu murē surīre sāgukumi. Mu waaduaberogue murē āiwāgāgukumi.

¹⁹ Jesús, Simón Pedro ĩgū boaburi merā masakare Marīpu turagu, oāgū āārīrīrē masīmakū iriburire irasū ārī weremi. Irire were odo, Jesús ĩgārē ārīmi:

—Yure tūyaka!

Jesús Juārē ĩgū maĩgārē weredea

²⁰ Pedro gāmenugā, yu ĩgūsārē tuyawāgāmakū ĩāmi. Yu, Jesús maĩgū, iro dupiyuro Jesús pūro baa doanīgū ĩgārē: “Yu Opū, ¿noā murē wējēduarāguere murē ĩmubu āārīkuri?” ārī sērēñadi āārībū.

²¹ Pedro yure ĩāgū, Jesúre sērēñami:

—Yu Opū, ¿naásū waarokuri ĩgārē?

²² Jesús ĩgārē ārīmi:

—Yu i umūguere dupaturi aariripoeta ĩgū okamakū yu iriduare, o iriduabirire mūya meta āārā. Irire guñarikubirikōāka! Yure tūyaka!

²³ Jesús irasū ārīrī kerere pērā, gajirā ĩgārē buremurā: “Juan boabirikumi”, ārī gāme weresirima. Jesús: “Juan boabirikumi”, ārīdi meta āārīmī. “Yu i umūguere dupaturi aariripoeta ĩgū okamakū yu iriduare, o iriduabirire mūya meta āārā”, ārīdi āārīmī.

²⁴ Y_u Jesús buegu, y_u ñãdeare i pũrẽ gojáa. Irasirirã m_usã y_u gojarire: “Diayeta ããrã”, ãrĩ masã.

²⁵ Jesús wári gaji irimi. Iri ããrĩpererire y_u gojapeomakũ, wári pũrĩ ããrĩbukoa. Y_u péñamakũ, masaka iri pũrĩrẽ i ãm_uguere duripíd_uamakũ, utariakõãbukoa.

Iropata ããrã.

Juan

LOS HECHOS

Jesús Igũ buedoregu beyenerãrê: “Ôãgũ deyomarĩgũ aarigukumi”, ãrĩ weredeã
(Lc 1.1-4)

¹ Opu Teófilo, yu marê gojadupiyudea pũguere Jesús neõgorague irinugãdeare, Igũ buedea ããrĩpererire gojabu.

² Igũ ãmugasigue murĩaburo dupiyuro Ôãgũ deyomarĩgũ turaro merã Igũ buedoregu beyenerãrê: “Ãsũ irirãkoa”, ãrĩ weredeadeare gojabu.

³ Jesús Igũ boa, masãdero puru, Igũsãrê cuarenta nurĩgora deyoayupu. Irasirigu Igũ dupaturi okarire Igũsãrê ôãrõ masĩmakũ iriyupu. Marĩpu Igũyarãrê doreri kerere Igũsãrê wereyupu.

⁴ Jesús Igũsã merã ããrĩgũ, Igũsãrê ãsũ ãrĩyupu:

—Jerusalêta dujaka dapa! Iripoegue Yũpu: “Ôãgũ deyomarĩgũrê musãrê iriugara”, ãrĩdeare yũka! Irire weresiabu.

⁵ Juan musãrê deko merã wãiyedi ããrĩmĩ. Yu gapu mérõgã puru musãrê Ôãgũ deyomarĩgũ merã wãiyegukoa, Igũ musã merã ããrĩnkõãburo, ãrĩgũ, ãrĩyupu.

Jesús ãmugasigue murĩadeã

⁶ Puru ãtãũ Olivos wãikudigue Jesús merã nerê, Igũrê sêrêñañurã:

—Gua Opu, ¿dapagorare gajigu guaya nikũmurê guare dorebure, opu pígu kuri? ãrĩñurã.

⁷ Jesús Igũsãrê yũyũyupu:

—Yũpu sugata masĩmi. Igũ irasũta waaburo, ãrĩmakũ irasũta waarokoa. Musãya meta ããrã i.

⁸ Mérõgã puru Yũpu Ôãgũ deyomarĩgũrê iriugu, musãrê Igũ turarire opamakũ irigukumi. Igũ irasirimakũ, musã gũiro marĩrõ gũñaturari merã masakare yaa kerere wererã waarãkoa. Jerusalén marãrê, Judea nikũ marãrê, Samaria nikũ marãrê, ããrĩperero i nikũgue ããrĩrãrê wererã waarãkoa, ãrĩyupu Jesús Igũ buedoregu beyenerãrê.

⁹ Igũ irasũ ãrĩ wereadero puru, Marĩpu ãmugasigue Igũrê ãimurĩãkõãyupu. Igũsã Igũrê ããmutuyamakũ, su yebo ãĩmikãyebo túbiakõãyuro. Irasirirã Igũrê neõ ããnemobirĩñurã.

¹⁰ Igũsã ããmutuyaripoe gũñaña marĩrõ pãrã ãma surĩ boreri sãñanerã Igũsã puro deyoa,

¹¹ ãsũ ãrĩñurã:

—Galilea marã, ¿nasirirã ãmugasire ããmunĩrĩ? Jesús ãmugasigue murĩaguta dupaturi i ãmũguere aarigukumi doja. Musã Igũrê murĩãmakũ ããrõsũta aarimakũ ããrãkoa, ãrĩñurã.

Judare gorawayurã, Matías wãikugure beyedeã

¹² Irasirĩ, puru Jesús buedoregu beyenerã Olivos wãikudi ãtãũgue ããrãnerã dijãã, Jerusalẽgue dujããkõãñurã doja. Iri makã purogã ããrĩyuro iri ãtãũ.

¹³ Dujaja, Igũsã kãrĩrĩ taribu ãmarõma taribugue ñãjãkõãñurã. ãĩsãkũ ããrĩñurã: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wãikuri bumã, Santiago Alfeo magũ, Judas Santiago magũ ããrĩñurã.

¹⁴ Gajirãde Igũsã merã nerẽñurã: Jesús pagupũrã, Jesús pago María, gajirã nome ããrĩñurã. ãmurĩku iri taribugue Marĩpure sêrẽmurã nerẽñañurã.

¹⁵ Sunu Igũsã merã gajirã Jesũre bũremurã ciento veinte gora nerẽñurã. Irasirigu Pedro Igũsã watopegue wãgãñugã, Igũsãrê ãsũ ãrĩyupu:

¹⁶⁻¹⁷ —Yaarã, gua Judas merã pe mojóma pere su gubu peru pãrẽbejarãgõra ããrãdibu. Jesús guare beyederosũta Igũdere beyeadimi, gua merã Igũya kerere weredoregu. Judas gapu Jesũre peresugue ñeãwãgãmurãrê Igũrê ãmumi. Ôãgũ deyomarĩgũ Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosũta diayeta waabu.

¹⁸ Igũ Jesũre oparãguere ãmudea wajare Igũsãrê wia, makã ojarogue waa, dipuru gapu merã meẽmejã, Igũya paru meẽ ooreakõã, guramisĩ wirisiri kõmoakõãyupu. Irasirirã oparã iri niyeru merã Igũ meẽmejãdea nikũrê wajariñurã.

¹⁹ Judas irasũ waadeare ããrĩpererã Jerusalén marã pẽperekõãñurã. Irasirirã, Igũ irasũ waaderore: “Acéldama” wãiyẽñurã. “Acéldama”, ãrĩrõ, Igũsã ya merã: “Dĩ beõdero”, ãrĩdũaro irikoa.

²⁰ Iripoegue Salmos wãikuri pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ Judare:

Igũya wii ããrĩdero masaka marĩrõ dujaburo. Neõ sugu Igũ ããrĩderore dupaturi ããrĩbirikõãburo, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

Ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ doja:

* 1:20 Sal 69.25

Gajigu Īgüya moãdeare gorawayuburo, ãri gojasũdero ããribú.*

²¹⁻²² Irasirirã marĩrẽ sugu Judas gorawayugure beyero gããmea. Sugu, gua merã ããrĩdire, Juan marĩ Opu Jesúre deko merã wãiyemakũ ããdire, ããrĩpereri Jesús irideare ããdire, Marĩpu ĩgũrẽ ãmugasigüe ãmurĩãmakũ ããdire beyero gããmea. Irasirigu, Jesús boadigue masãdeare gua merã werẽgu waagukumi, ãrĩyupu Pedro.

²³ Īgũ irasũ ãrĩmakũ pé, pẽrãrẽ beyeñurã. Sugu José wãikuyupu. Gajirã ĩgũrẽta “Justo”, gajirã “Barsabás” wãiyenerã ããrĩmã. Gajigu Matías wãikuyupu.

²⁴⁻²⁵ Beye odo, ãsũ ãrĩ sërẽñurã Marĩpure:

—Gua Opu, mu ããrĩpererã masaka gũñarĩrẽ õãrõ masĩa. Judas ĩgũ dapagora ããrĩrõgue waagũ, muya kere weredoredeare pirikõãmi. Sugu ĩgũ gorawayubure beyesiabu mu. Irasirigu mu beyeadire ĩmuka guare! ãrĩñurã.

²⁶ Irasũ ãrĩ odo, peye ãtãyegãgue Matías, José wãirẽ goja, puuigãgue sã, suye ãi ããñurã. Matías wãĩ gojatũadeayere ãi bokañurã. Irasirirã Matiare: “Gua pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarã ããrãnerã merã Jesúya kerere werẽgu waagukoa”, ãrĩñurã ĩgũrẽ.

2

Õãgũ deyomarĩgũ Jesúre buremurãrẽ ejadea

¹ Pentecostés* wãikuri bosenu ããrĩmakũ, ããrĩpererã Jesúre buremurã ĩgũsã nerẽdea wigueta nerẽñurã.

² Puru gũñaña marĩrõ ãmugasigüe mirũ buro aarirõsũ, ĩgũsã ããrĩrõguere buro busu dijiriyuro.

³ Irasũ waaripoe peame ãjãrĩ pũrã dijari, nediru irirosũ deyori masakakure dipu weka deyoayuro.

⁴ ããrĩpererã Õãgũ deyomarĩgũrẽ opatari, ĩgũ iritamurĩ merã gaji masã ya ĩgũsã dupiyuro werenĩbirideare werenĩnugãñurã.

⁵ Iripoere wãrã judio masaka ããrĩpereri nikũ marã Jerusalẽgue ejanerã ããrĩmã. ĩgũsã buremurĩrẽ õãrõ tuyarimasã ããrĩñurã.

⁶ Irasũ busurire pãrã, Jesúre buremurã purogue nerẽwãgãñurã. Irogue masakaku ĩgũsãya werenĩrĩ merã Jesúre buremurã werenĩmakũ pẽñurã. Irasũ waarire pẽmasĩbirĩñurã.

⁷⁻⁸ Irasirirã ĩãguka, ãsũ ãrĩ gãme werenĩñurã:

—¿Nasirirã ĩgũsã Galilea marã ããrĩkererã, marĩ yare õãrõ werenĩrĩ? Marĩ deyoadea nikũ marã irirosũ werenĩma.

⁹ Marĩ gajiro marã ããrã. Partia marã, Media marã, Elam marã, Mesopotamia marã, Judea marã, Capadocia marã, Ponto marã, Asia marã,

¹⁰ Frigia marã, Panflia marã, Egipto marã, Libia Cirene wãikuri nikũ turo marã ããrã. Marĩ Roma marãde õõguere naarĩmasã ããrã.

¹¹ Surãyeri judio masaka, gajirã judio masaka ããrĩbirikererã, judio masaka irirosũ buremurã õõguere ããrã. Creta marã, Arabia marãde marĩ merã ããrĩma. Irasirirã marĩ ããrĩpererã gajiro marã ããrĩkererã, marĩ ya merã ĩsã õãrõ werenĩmakũ pãa. ĩgũsã Marĩpu õãrõ irideare kerere werenĩrã yãma, ãrĩñurã.

¹² Irasirirã ããrĩpererã pẽgukakõãñurã.

—¿Nasiro irasũ waari? ãrĩ gãme werenĩñurã.

¹³ Gajirã gapu:

—Mejãrã yãma, ãrĩ buridañurã.

Pedro masakare werẽdea

¹⁴ ĩgũsã irasũ ãrĩmakũ pẽgu, Pedro gajirã pe mojóma pere su gubu suru pẽrẽbejarã Jesũs buedoregu beyenerã merã wãgãñugã, buro busuro wereniyupu:

—Musã ããrĩpererã judio masaka õõgue Jerusalẽgue ããrĩrã õãrõ pãka yu wererire!

¹⁵ Musã guare: “Mejãrã yãma”, ãrĩ gũñarã, diaye gũñabea. Goeripoe dupiyuro ããrã dapa. Irasirirã gua mejãrã meta yãa.

¹⁶ Gua irasũ werenĩrĩrẽ Joel Marĩpuya kerere weredupiyudi ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmã:

¹⁷⁻¹⁸ Marĩpu ãsũ ãrĩmã: “I ãmu pereburo dupiyuro Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriugura, masaka ããrĩpereri buri marãrẽ. Irasirirã musã pũrã ãma, nomede yaa kerere wererãkuma. Maamarã kërõ irirosũ, murgã kërõgue yu ĩmurĩrẽ ĩãrãkuma. Yu dorerire irirãrẽ ãmarẽ, nomedere Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriugura. Irasirirã, yaa kerere wererãkuma.

¹⁹ Yu ãmugasiguere gajirosũperi deyoamakũ irigura. I nikũdere dí, peame, ĩmikã deyoamakũ irigura.

* 1:20 Sal 109.8

* 2:1 Pascua bosenu waadero puru, cincuenta narĩ puru, Pentecostés wãikuri bosenu waayuro.

20 Abe ūmamu naĩtĩgukumi. Abe ñamimu dí irirosũ deyogu waagukumi. Musã Opu i ūmuguee dupaturi aariburo dupiyuro irasũ waarokoa. Īgũ aarirĩna goerĩna āārĩrokoa. Ubu āārĩrĩna āārĩbirikoa.

21 ‘Yu Opu, tauka yure!’ ārĩgānorē taugura”, ārĩmi Marĩpu, ārĩ gojadi āārĩmi Joel.*

22 Musã Israel bumarã yu wererire ðārõ péka! Marĩpu Jesũre Nazaretmurē iriudi āārĩmi. Jesũ musã pũrogue āārĩgũ, Marĩpu turari merã pũrĩrikurārē tau, wātēa masakare ñajñanerārē beowiu, boanerārē masũdi āārĩmi. Irasirigu Jesũs, Marĩpu iriudi āārĩsĩã, Īgũ turari merã irire iri ĩmudi āārĩmi. Irire musã ðārõ masĩã.

23 Musã ñerārē Īgũrē curusague pábiatũ wējẽdoremakũ, Marĩpu iripoegue Jesũre irasũ waarokoa, ārĩderosũta waabu.

24 Irasũ waakeremakũ, Marĩpu gapu Īgũ boadiguere masũkõadi āārĩmi. Boanerã āārĩrõrē Īgũrē wiudi āārĩmi. Irasirimakũ, boari Jesũre tarĩnugãmasĩbiridero āārĩbũ.

25 Iripoegue David asũ ārĩ gojadi āārĩmi, Jesũs Marĩpure werenĩburire:

Yu Opu, murē ĩānĩkõã. Mu yu diaye gapu, yu merã āārĩnĩkõã. Irasirigu yu neõ gũbea.

26-27 Yaa yujupũrãgue buru usuyari merã āārã. Irasirigu usuyari merã werenĩã. Yu boamakũ, boanerã āārĩrõgue beobirikoa. Yu masãgobegue āārĩmakũ, yaa dupu neõ boabirikoa. Yure dupaturi okamakũ irigũkoa doja. Irasirigu yu gũiro marĩrõ āārĩgũkoa.

28 Mu, yu dupaturi okaburire yure ðārõ masĩmakũ yãa. Irasirigu yu merã mu āārĩmakũ, buru usuyari merã āārã, ārĩ gojadi āārĩmi David.*

29 Yaarã, yu musãrē diayeta weregũra. Marĩ ñekũ David boadi āārĩmi. Marĩ ñekũsãmarã Īgũrē yãanerã āārĩmã. Īgũya masãgobe i makãguere āārã dapa.

30-31 Iripoegue Marĩpu Davire asũ ārĩ weredi āārĩmi:

Yu murē diayeta werea: “Pũruguee mu parãmi i nikũ marã Opu āārĩgukumi. Yu murē pĩderosũta pígukoa Īgũdere”, ārĩdi āārĩmi.

David Marĩpũya kerere weredupiyugu āārĩdi āārĩmi. Irasirigu Jesũre Marĩpu píburire masĩsĩã, asũ ārĩ weredi āārĩmi Īgũ masãburire:

Īgũ boadero puru, boanerã āārĩrõgue neõ beosũbirikumi. Īgũya dupu masãgobegue neõ boabirikoa, ārĩ gojadi āārĩmi.*

32 Marĩpu Jesũre boadiguere masũdi āārĩmi. Īgũrē masũadero puru, gua āārĩpererã Īgũrē ĩãbu. “Dupaturi okami”, ārĩ masĩã.

33 Īgũ Pagu Īgũrē masũ, ūmugasigue āĩmurĩã, Īgũ diaye gapu dobodi āārĩmi. Īgũ ārĩderosũta Jesũre Ōgũ deyomarĩgũrē iriudi āārĩmi. Irasirigu Jesũs guare Ōgũ deyomarĩgũrē iriumi. Irasirirã musã, Īgũ guaguere ejamakũ ĩãã. Īgũ iritamurĩ merã gua werenĩmakũ péã.

34-35 David† gapu Īgũ boadero puru, Jesũs murĩaderosũ murĩtabiridi āārĩmi. Īgũ boaburo dupiyuro asũ ārĩ gojadi āārĩmi, Marĩpu Jesũre ārĩdere gojagu:

Marĩpu yu Opure asũ ārĩmi: “Ōõ yu diaye gapu doaka, yu merã dorebu! Irasirirĩpoe murē ĩaturĩrārē mu dorerire tarĩnugãnemobirimakũ irigura”, ārĩmi, ārĩ gojadi āārĩmi.*

36 Irasirirã musã Israel bumarã āārĩpererã ðārõ pémasĩka! Marĩpu Jesũre, musã curusague pábiatũ wējẽdire marĩ Opu āārĩmakũ iridei āārĩmi. Marĩpu Īgũrē iriudi āārĩmi, marĩrē tauburo, ārĩgũ, ārĩ wereyupu Pedro masakare.

37 Īgũ irasũ ārĩmakũ pérã, Īgũsãya yujupũrãrĩgue buru bujawereri merã gũñariku, Pedrone, gajirã Jesũs buedoregu beyenerārē asũ ārĩ sērēñañurã:

–Guayarã, çnasirirãkuri gua?

38 Pedro Īgũsãrē yujuyupu:

–Musã ñerõ irideare bujawere, musã gũñarĩrē gorawayuka! Irasirirã musã āārĩpererã Jesucristore buremua, ārĩ, guare deko merã wãiyedoreka! Musã irasirimakũ, Marĩpu musã ñerõ irideare kãtigukumi. Ōgũ deyomarĩgũrē iriugukumi, musã merã āārĩnĩkõãburo, ārĩgũ.

39 Marĩpu ārĩderosũta musãrē, musã pũrã āārĩturĩarārē, gajiro marãdere āārĩpererã Īgũ beyenerārē Ōgũ deyomarĩgũrē iriugukumi, ārĩyupu.

40 Irire ārĩ odo, gajĩ wãri werenemuyupu Pedro Īgũsãrē:

–Ōārõ pémasĩka musã! I nikũ marã Jesũre wējẽnerã ñerã āārĩma. Īgũsã ñerõ iridea waja Marĩpu Īgũsãrē wajamoãgukumi. Īgũsã ñerã irirosũ neõ irinembirikõãka pama! Irasirĩbirĩmakũ, Marĩpu Īgũsãrē wajamoãgũ, musã gapure wajamoãbirikumi, ārĩyupu.

41 Wãrã Īgũ wererire ðārõ peñurã. Irasirirã deko merã wãiyesũñurã Jesũre buremurĩrē ĩmurã. Irasirirã Jesũre buremupũrorĩnerã merã āārĩnugãñurã. Pedro Īgũsãrē wereadeanu merãta wãrã tres mil gora masaka buremunugãñurã.

* 2:21 Jl 2.28-32   * 2:28 Sal 16.8-11   * 2:30-31 Sal 132.11   † 2:34-35 David Īgũ boadero puru, Īgũ dupu merã ūmugasigue murĩtabiridi āārĩmi. Irasirigu Jesũs murĩaderosũ murĩtabiridi āārĩmi.   * 2:34-35 Sal 110.1

⁴² Irasirirā ūmariku Jesúre b̄remup̄arorinerā merā nerēnañurā, Īgū buedoregū beyenerā buerire p̄emurā. Irasū nerēnarā, Marīp̄ure s̄erē, p̄ārē dukawa, siu baanañurā.

Jesúre b̄remup̄arorinerā iridea

⁴³ Jesús buedoregū beyenerā Īgū iriderosūta w̄ari Marīp̄u turari merā iri Īmunañurā. Irasirirā p̄ūrīkarārē tau, wātēa masakare ñajānerārē béowiu, boanerārē masūnañurā. Īgūsā irasirimakū ĩārā, masaka āārīpererā ĩāgukanañurā.

⁴⁴ Āārīpererā Jesúre b̄remurā su bumarā irirosū ōārō āārīrikuñurā. Irasirirā Īgūsā oparire gāme sīnañurā.

⁴⁵ Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē sīnañurā.

⁴⁶ Ūmariku āārīpererā surosū gūñarī oparā Marīp̄uya wiigue nerēnañurā. Īgūsāya wiirigue p̄ārē dukawa, ōārō usuyari merā siu baanañurā.

⁴⁷ Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīnañurā. Gajirā masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri ĩāñurā. Ūmariku marī Op̄u Jesús gajirārē Īgūrē b̄remumakū iriyupu. Irasirirā Īgūrē b̄remurā wārā āārīñurā.

3

Sugū waamasībire waamasīmakū iridea

¹ Sunu, ñamika tres āārīmakū Pedro, Juan merā Marīp̄uya wiigue waañurā. Iri horata masaka Marīp̄ure s̄erēnañurā.

² Iri wiima makāp̄urore sugū masakū deyoagugueta waamasībi āārīdi doayupu. Iri makāp̄uro: “Ōārī makāp̄uro” wāikuyuro. Ūmariku Īgū merāmarā Īgūrē āiwāgā, iri makāp̄urogue dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru s̄erē doanīdorerā.

³ Pedrosā iri wii ñajāmurā iriripoe Īgūsārē ĩā, niyeru s̄erēyupu.

⁴ Īgūsā p̄erāgueta Īgūrē ĩā, Pedro gapu Īgūrē āriyupu:

—Guare ĩāka!

⁵ Īgū irasū āārīmakū: “Yñre niyeru sīmurā irikuma”, āri gūñarī merā buro ĩāyupu.

⁶ Pedro gapu Īgūrē āriyupu:

—Niyerure opabea. Irire opabirikeregū, yñ opari merā mūrē iritamugura. Jesucristo Nazaretmu wāi merā, Īgū turaro merā wāgāñugā waaka! āriyupu.

⁷ Pedro Īgūrē irasū āriḡūta, dayema mojōrē ñēā, tūāwāgūñuyupu. Irasirimakūta, Īgūya guburi, Īgūya āñagubuyeri turanugājayuro.

⁸ Irasirigū pari wāgāñugāya, waap̄urori, p̄uru Īgūsā merā Marīp̄uya wiigue Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, āri gaguini, pariñajayupu.

⁹⁻¹⁰ Īgū usuyari merā Marīp̄ure: “Ōātaria mu”, āri, pariñajāmakū ĩārā, iri wiigue āārīrā āārīpererā Īgūrē ĩāmasī:

—Ī, i wii ōārī makāp̄urogue niyeru s̄erē doanīadita āārīmi, ārīñurā. Irasirirā Īgū waamasīmakū ĩārā, “¿Naásū waari?” āri ĩāgukakōāñurā.

Pedro masakare Marīp̄uya wiigue weredea

¹¹ Waamasībiriadi Pedrosārē duūbirimakū, āārīpererā masaka iri wii āārīrā ĩāgukari merā, Īgūsā p̄urogue “Pórtico de Salomón” wāikurogue ūmanerēñurā.

¹² Īgūsā irasū ūmanerēmakū ĩāgū, Pedro Īgūsārē āriyupu:

—Musā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa gukari? ¿Nasirirā guare buro ĩārī? “Īgūsā Marīp̄ure b̄remurī merā, Īgūsā turaro merā ĩrē waamasīmakū iriama”, āri gūñabirikōāka!

¹³ Jesús Īgū turaro merā Īgūrē waamasīmakū iriami. Marī ñekūsamarā Abraham, Isaac, Jacob Marīp̄ure ūmugasigūe āārīḡūrē b̄remunerā āārīmā. Marīp̄u Īgū magū Jesúre, Īgū doreri ōārō iridire: “Ōātarigū āārīmi”, ārīdi āārīmi. Musā gapu Īgūrēta oparāguere wiabu. Pilato Īgūrē wiuduakeremakū, musā gapu gāāmebiribu.

¹⁴ Jesús ōāḡū, ñerīrē neō iribi āārīkeremakū, Īgūrē neō wiudorebiribu. Sugū ñegū masakare wējēdi gapure wiudorebu musā.

¹⁵ Irasirirā, Jesús marīrē okari sigū gapure wējēdorebu. Īgū boadero p̄uru, Marīp̄u gapu Īgūrē masūdi āārīmi. Gua Īgūrē Marīp̄u masūdire ĩābu, āri masīa.

¹⁶ Jesúta Īgū turaro merā ĩi waamasībiriadi musā ĩāmasīḡūrē waamasīmakū iriami. Gua Jesús taumasīrē b̄remumakū ĩāgū, Īgūrē tauami. Musā āārīpererā Īgū tauadire Īgū waamasīmakū ĩāa.

¹⁷ Yaarā, musā, musā oparāde Jesúre: “Marīp̄u magūta āārīmi”, āri p̄emasībirisā, Īgūrē wējēdorebu.

¹⁸ Iripoegue Marīp̄u Īgūya kerere weredupiyunerā āārīpererārē: “Cristo yu iriubu ñerō tarīgukumi”, āriderosūta Jesúre waabu.

¹⁹ Irasirirā māsā ñerō irideare bujawere, māsā gūñarirē gorawayuka! Marīpu dorerire irika! Irasirimakū, Marīpu māsārē māsā ñerō irideare kāti, siñajārī merā āārīrikumakū irigukumi.

²⁰ Irasirigū māsārē Cristore dupaturi iriugukumi. Cristo, Marīpu beyedi māsārē taugu, Jesúta āārīmi.

²¹ Jesucristo umugasigwe murīadi, irogueta āārīmi dapa. Marīpu iripoegue Īgū iriburire Īgūya kerere weredupiyunerārē weredorederosūta āārīpererire ōārō āmu, puru Jesúre iriugukumi.

²² Iripoegue Moisés irimarē marī ñekūsāmarārē āsū ārīdi āārīmi:

Purugue Marīpu marī Opū sugu Īgūya kerere werebure iriugukumi. Yure iriuderosūta Īgūdere iriugukumi. Īgūde marīyaguta āārīgukumi. Āārīpereri Īgū wererire péka! Īgū dorerire ōārō irituyaka!

²³ Īgū dorerire irituyamerā gapu béosūrākuma. Irasirirā Marīpuyarā merā neō āārīnemobirikuma pama, ārīdi āārīmi Moisés.*

²⁴ Āārīpererā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupiyunerāku, Samuel puru marāde dapagora waarīre irasūta ārī gojanerā āārīmā.

²⁵ Iripoegue Marīpu marī ñekū Abrahārē: “Yu, mu parāmi āārīturiagu merā i umu marā āārīpererārē ōārō irigura”, ārīdi āārīmi. Īgūya kerere weredupiyunerārē Īgū Abrahārē ārīdeare weredoredi āārīmi marī ñekūsāmarārē. Irasirigū Marīpu Īgūsārē ārīderosūta māsārē irīdi āārīmi.

²⁶ Irasirigū Īgū magū Jesús boadiguere masū, marīrē judío masakare iriupuroridi āārīmi, marīrē ōārī gapure iri, marī ñerō iririre piriburo, ārīgū, ārī wereyupu Pedro Īgūsārē.

4

Pedrore, Juārē oparā purogue āiadea

¹⁻² Pedro, Juan merā masakare wenerīpoe paía, Marīpuya wii korerā surara opu, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: “Jesús boadero puru masādi āārīmi. Irasirirā marīde boadero puru āārīpererā masārākoa”, ārī buenañurā. Īgūsā irasū ārī buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē buremubirisīā, Īgūsā merā buro guañurā.

³ Irasirirā abe ñajāripoe āārīmakū, Pedrosārē ñeā, iri ñamirē peresu iriñurā.

⁴ Irasirikeremakū, gajirā wārā Jesúya kerere pénerā, Īgūrē buremunagārā āārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesúre buremupurorinerā merā wārā āārīñurā. Ūma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā.

⁵ Pedrosārē peresu iriadero puru, gajinu gapu Jerusalégue judío masaka oparā, gajirā murā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā.

⁶ Gajirāde, paía opu Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía opuyarā Īgūsā merā āārīñurā.

⁷ Iroguere nerē, Pedrosārē Īgūsā puro āiridore, Īgūsā ejamakū:

—¿Noā māsārē doreri, noā māsārē inorē irasiridoreri? ārī sērēñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Ōāgū deyomarīgūrē opatarisīā, āsū ārī yuyuyupu Īgūsārē:

—¿Masā judío masaka oparā, murāde guare ñi waamasībiradire ōārō iriadeare, Īgūrē tauadeare sērēñarā yári?

¹⁰ Māsārē ire weregura, āārīpererā Israel bumarā ōārō pémasīburo, ārīgū. Jesucristo Nazaretnu turaro merā, Īgū wāi merā ñi waamasībiradi waamasīami. Masā Īgūrēta curusague pábiatú wējēdorebu. Īgū boadero puru, Marīpu gapu Īgūrē masū, dupaturi okamakū irīdi āārīmi.

¹¹ Iripoegue Marīpuya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmi: “Suye ūtāye wii iririmasā Īgūsā béoadeaye merā gajigu gapu ōārō turari wii irigukumi”, ārī gojadi āārīmi. Jesús iri ūtāye Īgūsā béoadeaye irirosū āārīmi. Marīpu Īgūrē beyedi āārīmi marīrē taubure.

¹² I nikūguere Jesús suguta marīrē taugu āārīmi. Gajigu marīrē taugu neō mami. Marīpu Īgūrēta iriudi āārīmi marīrē taubure, ārī wereyupu Pedro Īgūsārē.

¹³ Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā āārīkererā, ōārō gūñaturari merā, pémasīrī merā weremakū pérā, pégukakōāñurā. Īgūsārē: “Diayeta Jesús merāmarāta āārīma”, ārī ĩamasīñurā.

¹⁴ Waamasībiradi Pedrosā puro nímakū ĩārā, Īgūsārē: “Ñerō irirā iriabu”, ārī werewuamasībirīñurā.

¹⁵ Irasirirā, Īgūsārē Īgūsā nerērī taribugue āārīrārē wiriadoreñurā, Īgūsā basi gāme werenimurā:

¹⁶ Āsū ārīñurā:

* 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

—¿Nasirirākuri Īgūsārē? Īi waamasībiradire Īgūsā waamasīmākū iriadeare Jerusalén marā péperekōāñūrā. Irasirirā: “Iribirama”, ārimasībirikoa marī.

¹⁷ Gajirārē irire neō pénemomakū iribirikōārō gāāmea marīrē. Irasirirā: “Jesúyamarē gajirāguere neō werenemobirikōāka pama!” ārirā Īgūsārē, āri wereniñūrā.

¹⁸ Irasū āri werení odo, Pedrosārē siiu, āsū āriñūrā:

—Gajirāguere neō Jesúyamarē werenemobirikōāka! Neō Īgūya kerere buenemobirikōāka! āriñūrā.

¹⁹ Īgūsā irasū ārikeremakū, Pedro, Juan gapu āsū āri yujañūrā Īgūsārē:

—¿Marīpu masā guare dorerire irimakū gāāmerī, o Īgū doreri gapure gua irimakū gāāmerī? ¿Naāsū gūñarī masā irire?

²⁰ Gua Īgū dorerire irituyarā āārā. Irasirirā gua ĩādeare, gua pédeare neō wereduúmasiña máa, āriñūrā.

²¹⁻²² Īgūsā irasū ārimakū pérā, judío masaka oparā gapu dupaturi āriñūrā:

—Jesúyamarē neō werenemomerāta pama! Irire pirimerā, wajamoāsūrākoa, āriñūrā. Gajirā gapu usuyari merā Marīpure: “Mu ĩi waamasībiradire tauadea ōātariabu”, āriñūrā. Īgū cuarenta bojori nemorō opagu āariyupu. Irasirirā oparā gapu Pedrosārē: “Nērō irirā iriama”, ārimasībiri, wajamoāmerāta Īgūsārē wiukōāñūrā.

Jesúre buremurā Marīpure iritamurī sērēdea

²³ Pedrosā iroque āārānerā wiria, Īgūsā merāmarā purogue waakōāñūrā. Iroque eja, paía oparā, judío masaka murā Īgūsārē ārādeare Īgūsā merāmarārē wereñūrā.

²⁴ Īgūsā weremakū pérā, āārīpererā iro āārīrā Marīpure sērēñūrā:

—Gua Opu, mu diayeta ūmugasi, i nikū, dia wádiya, i ūmuma āārīpererire iridi āārā.

²⁵ Iripoegue gua ñekū Davire murē moāboegure Ōāgū deymarīgū merā āsū āri weredoredi āārībú:

Judío masaka āārīmerā Marīpu merā buro guama. Israel bumarāde Marīpureyare: “Gāāmebea”, āri gūñadima.

²⁶ I nikū marā oparā Marīpu merā gāmekēāduarā nerērākuma. Īgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, āri weredoredi āārībú.*

²⁷ Mu weredorederosūta diayeta waabu. I makāguere opu Herodes, Poncio Pilato, gajirā Israel bumarā, gajirā judío masaka āārīmerā nerēma Jesús mu magūrē wējēmurā. Īgū ōāgū, mu beyedi āārīmi.

²⁸ Irasirirā, iripoegue mu turaro merā mu beyedire: “Irasū waarokoa Īgūrē”, āriaderosūta irima.

²⁹ Gua Opu, dapagora paía oparā muya kerere: “Werebirikōāka! Masā irire wererā, wajamoāsūrākoa”, ārāma guare. Īgūsā irasū ārādeare gūñaka mu! Gua murē moāboerā āārā. Irasirigu guare muyare gajirārē gūiro marīrō weremakū irika!

³⁰ Guaere mu turaro merā pūrīkurārē taumakū irika! Irasirigu guare mu turaro merā Jesús mu magū, ōāgū wāi merā iri ĩmurīrē irimakū irika! āri sērēñūrā Marīpure.

³¹ Īgūsā irasū āri sērēadero puru, Īgūsā āārīrī wii gāmeñayuro. Āārīpererā Ōāgū deymarīgūrē opatariñūrā. Irasirirā, Īgū iritamurī merā gūiro marīrō Marīpureyare kerere wererā waañūrā.

Jesúre buremurā Īgūsā oparire gāme dukawadea

³²⁻³³ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā masakare: “Marī Opu Jesús boadero puru masādi āārīmi. Īgū dupaturi okadero puru, gua Īgūrē ĩābu”, āri wereñūrā. Āārīpererā Jesúre buremurā surosū gūñañūrā. Irasirirā Īgūsā oparire: “Yaa āārā”, āriñūrā marīrō gāme dukawañūrā. Marīpu Īgūsārē āārīpererārē ōārō iritamuyupu.

³⁴⁻³⁵ Irasirirā wiiri oparā, nikū oparā, gajirārē irire duañūrā. Īgūsā duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sinañūrā. Jesús buedoregu beyenerā irire Īgūsā watope āārīrārē gajino opamerārē dukawañūrā. Irasirirā Īgūsā watopegue boporā marīñūrā pama.

³⁶ Iripoere sugu Jesúre buremugū José wāikugu āariyupu. Īgū Chipre wāikuri nugūrōmu, Leviya bumū āariyupu. Jesús buedoregu beyenerā Īgūrē “Bernabé” wāiyeñūrā. “Bernabé”, āriñūrō, griego ya merā: “Masakare ōārō yajupūrākumakū irigu”, āriñūaro irikoa.

³⁷ Īgū nikū opagu āārīsiā, su pooe ejatuario gajirārē duayupu. Īgū duadea wajare Jesús buedoregu beyenerārē sipeokōāyupu.

5

Ananías, Safira merā ārikatodea

¹ Gajigu Ananías wāikugu Īgū marāpo Safira merā su pooe ejatuario nikūrē duayupu.

* 4:26 Sal 2.1-2

² Īgū duadea wajare Īgū basi deko merā duripikōāyupu. Irasirigu āārīpereri niyerure Jesús buedoregu beyenerārē sīpeobirikeregu: “Iropata wajariama”, āārīkatoyupu. Īgū marāpo āārīpereri Īgū irasiriadeare masīyupo.

³ Pedro āsū ārīyupu Īgūrē:

—Ananías, ¿nasirigu wātīrē mūya gūñarīguere ñajādoeari? Īgū ñajāmakūta, mūya nikū duadea wajare guare sīpeobirikeregu, mū Ōāgū deyomarīgūrē ārīkatoa.

⁴ Iri nikū mū duaburo dupiyuro mūya nikū āārībū. Mū duadea waja mūya niyeruta āārā. Noó mū sīduaropa sīboakuyo. ¿Nasiribu irasū ārīkatori? Gua ditare ārīkatogu meta yāa. Marīpudere ārīkatoa mū, ārīyupu.

⁵ Īgū irasū ārīmakū pégu, mata Ananías meémejā kōmoakōāyupu. Īgū irasū waadea kerere pérā, āārīpererā buro gūñūrā.

⁶ Īgū kōmoadero puru, gajirā maamarā ñajāja, Īgūya dūpure surīro gasiro merā ōma, āiwiriakōāñūrā Īgūrē yāarā waarā.

⁷ Ūre hora puru, Ananías marāpo āārādeo ñajājayupo. Īgū boadeare neō masībiryupo.

⁸ Igo ñajāmakū Īāgū, Pedro igore sérēñayupu:

—Wereka yure! ¿Musāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari musā? ārīyupu. Igo Īgūrē yujuyupo:

—Iropata wajatabu, ārīyupo.

⁹ Pedro ārīyupu igore:

—¿Nasirirā musā, marī Opū Ōāgū deyomarīgūrē ārīkatoari? “Gua irasirimakū masībirikumi”, ¿ārī gūñadari musā? Īāka! Mū marāpure yāarā ejanerā sīsā dujarima. Mūya dūpudere āiwiriārākuma, mū marāpuya dūpure āiwiriaderosūta, ārīyupu.

¹⁰ Īgū irasū ārīmakūta, igode Pedroya guburi puro meémejā kōmoakōāyupu. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igoya dūpure āiwiria, igo marāpu dagure Īgūsā yāadero purogueta igodere yāañūrā.

¹¹ Irasirirā āārīpererā Jesúre būremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, buro gūñūrā.

Jesús buedoregu beyenerā Marīpu turaro merā iri ĩmudea

¹² Irīpoere masaka watopegue Jesús buedoregu beyenerārē Marīpu Īgū turari merā wari iri ĩmūrīrē irimakū iriyupu. Āārīpererā Jesúre būremurā Marīpuya wii turo biañā marīrī taribu “Pórtico de Salomón” wāikuri taribugue nerēñañūrā.

¹³ Masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārīkeremakū, gajirā gapu Īgūsārē gūñūrā. Īgūsā merā neō nerēduabirīñūrā.

¹⁴ Gajirā gapu marī Opū Jesúre wārā ūma, nomede būremuñūrā.

¹⁵ Irasirirā pūrīrikurārē Īgūsā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa turo piñūrā. “Pedro Īgūsārē ñapeobirikemakū, Īgū wātī meépīro Īgūsā weka ejanakū, Īgūsārē pūrīrī tarirokoa”, ārī gūñārā, irasiriñūrā.

¹⁶ Wārā Jerusalén turo marāde pūrīrikurārē, wātēa ñajāsūnerārē iroque āñāñūrā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Īgūsā āārīpererārē taunañūrā.

Oparā Jesús buedoregu beyenerārē ĩaturidea

¹⁷ Irasirirā paia opu, gajirā Īgū merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregu beyenerārē buro ĩāturi,

¹⁸ Īgūsā merā buro gua, Īgūsārē ñeā, peresu iriñūrā.

¹⁹ Irasirikeremakū, sugu Marīpure wereboegu iri ñamita peresu wii makāpurorire tūpā, Īgūsā āārīrī taribugue ñajāja, Īgūsārē āsū ārī āiwiriayupu:

²⁰ —Marīpuya wiigue waaka! Iroque eja, Marīpu Jesúre būremurārē Īgū merā ōārō āārīmakū iriburi kerere wereka masakare! ārīyupu Marīpure wereboegu Īgūsārē.

²¹ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā peresu āārānerā wiriakōāñūrā. Gajinu gapu boyoripoe āārīmakū, Marīpuya wiigue ñajāja, masakare buenagāñūrā, Marīpure wereboegu Īgūsārē weredoreaderosūta.

Īgūsā iroque bueripoe paia opu gapu, Īgū merāmarāde, Pedrosā peresu āārānerā wiriadeare masībiriñūrā dapa. Irasirirā Īgūsā Israel bumarā oparārē āārīpererārē neeñūrā. Īgūsā nerēperemakū ĩārā, surarare peresu iriri wiigue Jesús buedoregu beyenerārē Īgūsā biadoboanerārē āiridoreñūrā.

²² Irasirirā surara Īgūsārē āirā waadiñūrā. Iroque eja, Pedrosārē neō bokabiriñūrā. Īgūsārē bokabirisā, oparāguere wererā dujāakōāñūrā doja.

²³ Dujaja, oparārē:

—Peresu iriri wii makāpurori oārō biadea makāpurori āārādabu. Iroque biadoboanerārē korerāde iri makāpuroriki niadama. Irasū āārikeremakū, gua ĩgūsā āārādea taribure makāpuro tūpāmakū neō marāma, ārīñurā.

²⁴ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, paía opu, Marīpuya wii marā surara opu, paía oparāde: “¿Naásū waayuri ĩgūsārē?” ārī gūñarikuñurā.

²⁵ ĩgūsā irasū gūñarikuñipoe sugu masakū ĩgūsā puro eja:

—Musā peresu irianerā Marīpuya wiigue āārāma. Masakare buerā iriama, ārīyupu.

²⁶ ĩgū irasū ārīmakū pérā, Marīpuya wii marā surara opu, ĩgūyarā surara merā ĩgūsārē ñeārā waañurā. Iroque eja, ĩgūsārē ñeā, paía oparā puro āiññurā doja. Masakare gūisā, ĩgūsārē tārābiriñurā. “Gua ĩgūsārē tārāmakū ĩārā, masaka guare ūtāyeri merā deabukuma”, ārī gūñañurā.

²⁷ ĩgūsārē judío masaka oparā puro āijamakū, paía opu ĩgūsārē turiyupu:

²⁸ —Gua musārē: “Jesúyare neō buenemobirikōāka!” ārādibu. Gua irasū ārīkeremakū, musā āārīperero Jerusalén marārē buegorenāa. Jesús boadea waja guare waja opamakū iriduarā yāa musā, ārīyupu.

²⁹ ĩgū irasū ārīmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregu beyenerā merā ĩgūrē āsū ārī yujuyupu: —Masaka doreri nemorō Marīpuya gapure iriro gāāmea. Gua musā dorerire irirā, Marīpu doreri gapure iribiribukoa.

³⁰ Musā Jesúre curusague pábiatū wējēdoredire Marīpu, marī ñekūsāmarā Opu gapu ĩgūrē masūdi āārīmí.

³¹ ĩgūrē masū odo, ūmugasigue āimurīagu, ĩgū diaye gapu dobodi āārīmí. Marīrē taubure, marī Opu āārībure irasiridi āārīmí. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare bujawere, gūñarirē gorawayumakū kātigukumi.

³² Gua āārīpereri Jesús irideare ĩānerā āārā. Irasirirā irire werea. Ōāgū deyomarīgūde guare irire pémasimakū yāmi. Irasirirā ĩgū iritamurī merā werea. Marīpu dorerire pérānodere Ōāgū deyomarīgūrē iriugukumi, ārī weryeyupu Pedro paía opure.

³³ ĩgū irasū ārīmakū pérā, oparā gapu guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā.

³⁴ Sugu fariseo bumū Gamaliel wāikugu gapu wāgānugāyupu ĩgūsārē werebu. ĩgū judío masaka oparā merāmū Moisés gojadeare buerimasū āārīyupu. Masaka ĩgūrē: “Ōāgū āārīmí”, ārī buremuñurā. ĩgū wāgānugā, surarare: “Īsārē āiwiriaka dapa!” ārīyupu.

³⁵ ĩgūsārē āiwiriadero puro, oparārē āsū ārīyupu:

—Musā Israel bumarā, musā ĩgūsārē iriduarire oārō gūñaka!

³⁶ Teudas wāikugu waadeare gūñaka! Irinuguere ĩgū masakare: “Masītarinugāgū āārā yu”, ārīdi āārādimi. Irasirirā wārā cuatrocientos ūma ĩgū merāmarā āārīnerā āārādima ĩgū buerire péduarā. Puru gajirā ĩgūrē wējēkōānerā āārīmā. ĩgūrē wējēadero puro, ĩgū merāmarā āārādinerā waasiriakōānerā āārīmā. Irasū waadero puro, ĩgū buedea pereakōādero āārībū.

³⁷ Puru i nikū marārē ĩgūsā keoripoe gajigu Judas wāikugu Galileamū āārīdi āārādimi. Wārā ĩgū merāmarā āārīnerā āārādima. Puru gajirā ĩgūdere wējēkōānerā āārīmā. ĩgūrē wējēadero puro, ĩgū merāmarā āārādinerā waasiripereakōānerā āārīmā.

³⁸ Irasirigu musārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā ĩgūsārē iriduarire iribirikōāka! ĩgūsā bueri, Marīpuya bueri āārībero, pereakōārokoa Teudas, Judas buedea perederosūta.

³⁹ ĩgūsā bueri, Marīpuya bueri āārīrō, neō perebirikoa. ĩgūsārē irire pirimakū iribirikoa. Irasirirā irire oārō pémasika! ĩgūsā bueri, diayeta Marīpuya bueri āārīmakū, musā ĩgūsārē wējēduarā, Marīpu merā gāmekēāduarā irirosū iribukoa, ārīyupu Gamaliel.

⁴⁰ ĩgū irasū ārīmakū pérā: “Jāu, marīrē diayeta weremi ĩ”, ārī péñurā. Irasirirā Jesús buedoregu beyenerārē siuu, surarare tārādoreñurā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” ārīñurā. Irasū ārī odo: “Waaka!” ārī, wiuñurā ĩgūsārē pama.

⁴¹ Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā judío masaka oparā puro āārānerā waakōāñurā. “Marī Jesúyare bueri waja marīrē tārādoreama guyasiriburo, ārīrā”, ārīñurā. “Marīpu gapu marīrē: ‘Irire bokatīūkōāma’, ārī masīmi”, ārīñurā. Irasirirā oparā ĩgūsārē ñerō irikeremakū, buro usuyañurā.

⁴² Irasirirā ūmariku Marīpuya wiigue, wiiriguedere masakare: “Jesúta Marīpu iriudi, Cristo āārīmí”, ārī buenañurā.

6

Jesús buedoregu beyenerā ĩgūsārē iritamumurārē beyedea

¹ Irasirirā irinurirē wārā judío masaka Jesúre buremunugāñurā. Surāyeri hebreo ya merā wereniñurā. Gajirā griego ya merā wereniñurā. Īgūsā wapiweyarā nomerē umuriku ĩgūsā baarire keoro guerebirimakū ĩārā, hebreo ya merā werenirā gapure turinurā.

² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā Jesúre buremurārē āārīpererārē ĩgūsā parogue siiu neeō, āsū ārī wereñurā:

—Gua baarire guererā, Marīpuya kere gapure wereduumakū ōābiribukoa.

³ Irasirirā musā guayarā, Jesúre buremurā musā watope āārīrārē su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarāgora beyeka! “Ōārō masīrā, Ōāgū deyomarīgū turarire opatarirā āārīma”, musā ārī ĩārārē beyeka! Musā beye odomakū, gua ĩgūsārē baari guereumurārē sóorākoa.

⁴ Irasirirā gua umuriku Marīpure sērē, ĩgūyare buerākoa, ārīñurā.

⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, āārīpererā: “Jáu, irasūta irirāra”, ārī, Esteban wāikugure beyeñurā. ĩgū Jesúre ōārō buremugū, Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu āārīyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wāikurārē beyeñurā. Nicolás Antioquiamu judío masaka āārībirikeregu, judío masaka irirosū buremugū āārīyupu.

⁶ ĩgūsārē beye odo, Jesús buedoregu beyenerā puro āiñurā. ĩgūsā āijamakū ĩārā, Marīpure: “Ōārō iritamuka ĩgūsārē!” ārī sērēbosa, ĩgūsāya dipu weka mojórī merā ñapeoñurā.

⁷ Irasirirā Marīpuya kerere weregorenamakū, wārā masaka irire péñurā. Wārā Jerusalén marā masaka, paide Jesúre buremunugāñurā.

Estebārē peresu iridoredea

⁸ Esteban Marīpu iritamurī merā ĩgū turaro merā pūrīrikurārē tau, gaji ōārī iri ĩmurirē iriyupu masaka wārā watopere.

⁹ ĩgū irasirimakū ĩārā, surāyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wāikuri bumarā ĩgū merā guaseopuroriñurā. ĩgūsā: Cirene marā, Alejandría marā, Cilicia marā, Asia marā su wīi judío masaka ĩgūsā nerērē wīgue nerēnarā āārīñurā.

¹⁰ Esteban, Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē ōārī masīrī sīrī merā werenimakū pérā, ĩgūrē neō wereni bokatūbiririñurā.

¹¹ Irasirirā masaka ĩāberogue gajirārē niyeru wajari: “Āsū ārīkatoka masakare!” ārīñurā:

—“Esteban Moisés, Marīpure ñerō werenimakū péabu gua”, ārīka! ārīñurā.

¹² Irasirirā ĩgūsā ārīkatodoresūanerā irire weremakū pérā, iri makā marā, murā, Moisés gojadeare buerimasāde Esteban merā buro gua, ĩgūrē ñeā, oparā puro āiñurā.

¹³ ĩgūrē iroque āija, gajirārē āsū ārīkatonemodoreñurā doja:

—Ī umuriku Marīpuya wiire, Moisés gojadeadere ñerō werenigorenami.

¹⁴ Masakare: “Jesús Nazaretmu, Marīpuya wiire béogukumi. Moisés marirē pídeadere gorawayugukumi”, ārīmakū péabu gua, ārīkatoñurā oparārē.

¹⁵ ĩgūsā irasū ārīmakū pérā, oparā āārīpererā iroque doarā Estebārē buro ĩñurā. ĩgūsā ĩamakū, ĩgūya diapu Marīpure wereboeguya diapu irirosū deoyuro.

7

Esteban oparārē weredeia

¹ ĩgūsā Estebārē ĩaripoe paía opu ĩgūrē sērēñayupu:

—¿Diayeta ārīrī, ĩgūsā murē weresārā? ārīyupu.

² Esteban yajuyupu ĩgūrē:

—Yaarā, yure ōārō péka! Marī ñekū Abraham, Harán wāikuri makāgue waaburo dupiyuro Mesopotamiague āārīdi āārīmī Caldea masaka āārīrōgue. ĩgū iroque āārīpoe Marīpu ōārō goseririri merā ĩgūrē deyoa,

³ āsū ārīdi āārīmī: “I nikūrē, muyarārē béowāgaka! Mu waamakū, yu gaji nikū mu āārīburi nikūrē ĩmugukoa”, ārīdi āārīmī Marīpu Abrahārē.

⁴ Marīpu irasū ārīmakū pégu, Abraham Caldea nikū āārīdi Harāgue waadi āārīmī. Iroque ejadero paru, ĩgū pagu boadi āārīmī. ĩgū boadero paru, Marīpu Abrahārē wiridoredi āārīmī doja. Irasirigu Abraham ōō, marī āārīrī nikūrē ejadi āārīmī pama.

⁵ ĩgū ōogue ejamakū, Marīpu ĩgūrē neō nikūrē sibiridi āārīmī dapa. Sibirikeregu, ĩgūrē: “Purugue muya, mu parāmerā āārīturiarāya nikū āārīrokoa”, ārīdi āārīmī. ĩgū irasū ārīripoeere Abraham neō pūrā marīdi āārīmī dapa.

⁶ Gaji Marīpu ĩgūrē ārīnemedi āārīmī doja: “Mu parāmerā āārīturiarā gaji nikūgue waarākuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikū marārē moāboerākuma. ĩgūsārē moādore, pábirarākuma.

7 Yu gapu iri nikū marārē wajamoāgura ĩgūsā irasiriri waja. Yu ĩgūsārē wajamoā odoadero puru, mu parāmerā āārĩturiarā iri nikūrē wirirākuma. Wiri, yu ĩgūsārē siburi nikūgue eja, yure buremurā yu dorerire irirākuma*, ārĩdi āārĩmi Marĩpu Abrahārē.

8 ĩgū irasū ārādero puru, āsū iridoredi āārĩmi doja: “Āārĩpererā ūmarē ĩgūsāya dupuma gasirogārē* wiirika! Irasirirā musā yu werenĩrĩ buremurĩrē yure ĩmurākoa”, ārĩdi āārĩmi. Irasirigu Abraham ĩgū magū Isaare su semana ĩgū deyoadero puru, ĩgūrē wiiridi āārĩmi. Murārōta Isaade ĩgū magū Jacore iridi āārĩmi. Jacode murārōta ĩgū pūrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri āārĩmurārē iridi āārĩmi.

9-10 Jacob pūrā marĩ ñekūsāmarā ĩgūsā pagumurē Josere ĩaturisā, Egiptogue waarārē duanerā āārĩmā, iro marārē moāboegu āārĩburo, ārĩrā. Marĩpu gapu ĩgū merā āārĩnikōadi āārĩmi ĩgūrē iritamugū. ĩgū ñerō tarikeremakū, āārĩpereri ĩgū ñerō taririre taudi āārĩmi. Wari masĩrĩ sidi āārĩmi. Irasirigu faraón† Egiptomu i nikū marā opu Josere beyedi āārĩmi, ĩgū dokamu opu āārĩburo, ārĩgū. ĩgūya wiimadere moādoregu sōodi āārĩmi.

11 Puru āārĩperero Egiptogue, Canaán nikūguedere baari pereakōadero āārĩbū. Irasirirā masaka burō ñerō tarinerā āārĩmā. Marĩ ñekūsāmarā uabonerā āārĩmā.

12 Irasirigu Egiptogue trigo āārĩrĩ kerere pēgu, Jacob ĩgū pūrārē marĩ ñekūsāmarārē: “Wajarirā waaka!” ārĩ iriudi āārĩmi. ĩgū irasū ārĩmakū pērā, neō waarā irinerā āārĩmā iroguere. Iroguere eja, baari wajari odo, gāme dujarikōānerā āārĩmā doja.

13 ĩgūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajarirā waanerā āārĩmā doja. Iripoeta pama Josē ĩgūsārē: “Musā pagumuta āārā yu”, ārĩ weredi āārĩmi. Irasirigu Egipto marā opu Josē tĩrārē masĩdi āārĩmi.

14 Puru Josē ĩgū tĩrā merā kerere iriudi āārĩmi ĩgū pagure. “Yupu, ĩgūyarā merā aariburo”, ārĩ iriudi āārĩmi. Jacoyarā setenta y cinco gora āārĩnerā āārĩmā.

15 Josē kere iriudeare pēgu, Jacob ĩgū pūrā merā Egiptogue waadi āārĩmi. Jacob iroguere boadi āārĩmi. ĩgū pūrā, marĩ ñekūsāmarāde boanerā āārĩmā.

16 Purugue ĩgūsā parāmerā āārĩturiarā ĩgūsāya gōārĩrē Siquem wāikuri makāgue Abraham, Hamor pūrārē ĩgū ūtāgobe wajariidea gobegue pĩmurā āānerā āārĩmā.

17 Marĩpu Abrahārē: “Mu parāmerā āārĩturiarārē i nikūrē sigura”, ārĩdero ejawāgāripoe Abraham parāmerā āārĩturiarā Egiptogue āārĩrā wārā masāporenerā āārĩmā.

18 ĩgūsā iroguere āārĩmakū, Josē boadero puru yoadero puru, gajigu iri nikū marā opu ñajādi āārĩmi doja. ĩgū, Josē ōārō irideare ōārō masĩbiridi āārĩmi.

19 Irasirigu marĩ ñekūsāmarā wārā masāporemakū ĩgū, ĩgūsārē tarinugāduagu, ñerō iridi āārĩmi. Ūma pūrā deyoarārē boaburo, ārĩgū, bēdoredi āārĩmi.

20 Iripoeta Moises deyoadi āārĩmi. ĩgū Marĩpu iūrōrē ōāgū āārĩdi āārĩmi. Irasirirā ĩgū deyoadero puru, ĩgū pagusāmarā ĩgūsāya wiigūge urerā abegora duri merā ĩgūrē masũnerā āārĩmā.

21 ĩgūrē duúnemomasĩmerā, diague puui merā paubēonerā āārĩmā. Puru Egipto marā opu magō ĩgūrē boka, igoya wiigūge āimajā, igo magū diaye irirosū masĩdeo āārĩmō.

22 Moises iri wiigūge masā, āārĩpereri Egipto marā buerire buepeodi āārĩmi. ĩgū marā āārĩkererā, iropa gāmekēākāārĩ? ārĩdi āārĩmi Moises ĩgūsārē.

23 Puru cuarenta bojori opagu ĩgūyarārē Israel bumarārē ĩāduagu, ĩgūsā purogue waadi āārĩmi.

24 Iroguere ejagu, sugu Egiptomu ĩgūyagure ñerō irimakū ĩādi āārĩmi. Irasirigu ĩgūrē gāmbosagu Egiptomurē wējēkōadi āārĩmi.

25 ĩgū basi: “Marĩpu yaarārē wijatadoregu iriuami, ĩgūsā irire ōārō pēmasĩkuma”, ārĩ gũñadi āārĩmi. ĩgūsā gapu ĩgū gũñarōsū gũñabirinerā āārĩmā.

26 Gajinu gapu Moises ĩgūsā purogue waadi āārĩmi doja. Iroguere ejagu, gajirā ĩgūyarā pērā ĩgūsā basi gāmekēāmakū ĩādi āārĩmi. “Iropata gāmekēāka! ¿Nasirimurā su bumarā āārĩkererā, iropa gāmekēākāārĩ?” ārĩdi āārĩmi Moises ĩgūsārē.

27 ĩgū irasū ārĩmakū pēgu, burō pádi gapu, Moiserē túmeenú: “¿Noā murē gua opu, guare dorebu āārĩburo”, ārĩ sōoari?

28 ¿Namika Egiptomurē mu wējēaderosū yudere wējēduagu yári?” ārĩdi āārĩmi Moiserē.

29 ĩgū irasū ārĩmakū pēguaka, Moises Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikuri nikūgue waadi āārĩmi. Iroguere ĩgūsā watopegue āārĩgū, iromorē marāpoku, pērā ūma pūrākadi āārĩmi.

* 7:8 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahārē ĩgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārĩburo”, ārĩgū, ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridoredi āārĩmi. Puru iri dorerire Moiserē pídi āārĩmi. Irasirirā judio masaka Abraham parāmerā āārĩturiarā iri dorerire irirā, ĩgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ureru pērēbejarinurā waarō merā ĩgūsā deyoadero puru irasū yāma.

† 7:9-10 “Faraón”, ārĩrō, Egipto marā ya merā: “opu”, ārĩduaro yāa.

³⁰ Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere āārīdi āārīmī. Irikū bojori pūru Sinai wāikudi ūtāū pūro, masaka marīrōgue waadi āārīmī. Irogue sugū yukugā dupuri watopegue peame ūjūmakū īādi āārīmī. Marīpūre wereboegu iri peame ūjūrī pūrā dekgue deyoadi āārīmī ĩgūrē.

³¹ Moisés iri peame ūjūmakū īāgū, īāgukakōādi āārīmī. “¿Naāsū waari?” ārī, iri yukugā pūrogāgue īāgū waagū, marī Opū āsū ārī werenimākū pēdi āārīmī:

³² “Yū, mu űekūsāmarā: Abraham, Isaac, Jacob Opū āārā”, ārīdi āārīmī. ĩgū irasū ārīmākū pēgu, būro gūi narada, neō īānemoduabirīdi āārīmī.

³³ Marīpū ĩgūrē: “Yū pūrota nīa mu. Irasirīgu mūya gubu surīre túweaka, yure būremurīrē ĩmubu.

³⁴ Yaarā Egiptogue āārīrārē būro poyamakū īāa. ĩgūsā būro būjawereri merā gaguinimākū pēa. Irasirīgu ĩgūsārē taubu dijjīabu. Irasirīgu murē Egiptogueta iriugura ĩgūsārē iritamudoregu”, ārī weredi āārīmī Marīpū Moisére.

³⁵ ĩ Moiséreta marī űekūsāmarā ĩgūrē gāāmemerā: “¿Noā murē gua opu, guare dorebu āārīburo’, ārī sóoari?” ārīnerā āārīmā. Marīpū gapū ĩgūrē: “ĩgūsā opu pīgura murē”, ārī, ĩgūrē iriudi āārīmī ĩgūsārē taudoregu. Marīpū ĩgūrē wereboegu yukugā dupuri watopegue peame ūjūderogue deyoadi merā ĩgūrē iriudi āārīmī.

³⁶ Irasirīgu Moisés Egiptogue eja, Marīpū turaro merā wāri iri ĩmurīrē irīdi āārīmī. Pūru marī űekūsāmarārē Egiptogue āārīnerārē siuwāgā, wādiya deko diiadiyague eja, Marīpū turaro merā irasūta irīdi āārīmī doja. Pūru cuarenta bojorigora masaka marīrōgue ĩgūsā waagorenamakūdere, irasūta irīdi āārīmī doja.

³⁷ Moiséta marī űekūsāmarā Israel bumarārē āsū ārī weredi āārīmī: “Pūrugue marīyagure Marīpū iriugukumī ĩgūya kerere werebure. Yure ĩgū iriuderōsūta ĩgūdere iriugukumī. ĩgū wererē ōārō pēdurīpīka!” ārī weredi āārīmī.

³⁸ Marī űekūsāmarā masaka marīrōgue nerēmākū, Moisés ĩgūsā merā āārīdi āārīmī. Irogue Sinai wāikudi ūtāūgue Marīpūre wereboegu ĩgūrē weredi āārīmī. ĩgū irasū weremākū pēadeare Moisés marī űekūsāmarārē weretaudi āārīmī. Marī irire pēmakū, Marīpū marīrē ĩgū merā ōārō āārīmākū yāmi. Iri neō perebirīkoa.

³⁹ Moisés irire werekeremākū, marī űekūsāmarā gapū neō būremubirīnerā āārīmā. ĩgūdere būremubiri: “Egiptogue dujāakōārā”, ārī gūānerā āārīmā.

⁴⁰ Irasirīrā Moisés ūtāūgue āārīrīpoe ĩgū tīgū Aarōrē: “Marīrē Egiptogue āārīrārē āirīdi, ¿naāsū waayuri? Marī neō masībea”, ārīnerā āārīmā. Irasirīrā Aarōrē: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merā kōādūpiyūrākoa, marī waaburi maarē ĩmuburo, ārīrā”, ārīnerā āārīmā.

⁴¹ Irasū ārī odo, sugū wekū majīgū keori oro merā weanerā āārīmā. Pūru ĩgūsāyarā waimarā ejorārē wējē, soepeonerā āārīmā iri weadeare būremurā. Pūru irire ūsuyari merā īārā, bosenu irinūgānerā āārīmā.

⁴² ĩgūsā weadeare būremumākū īāgū, Marīpū ĩgūsārē bēodi āārīmī, ĩgūsā gāāmerō iriburo, ārīgū. Irasirīrā neñkārē, abeare būremunūgānerā āārīmā. Marīpūya kerere weredupiyunerā āsū ārī gojanerā āārīmā Marīpū ārīdeare gojarā:

Musā, Israel bumarā masaka marīrōgue cuarenta bojori āārīrā, yū gapūre musāyarārē waimarā ejorārē wējē soepeo būremubirību.

⁴³ Irasirīrā musā Moloc wāikūgu keorire būremurā, ĩgūrē būremurī wiire, musā surī gasiri merā irīdea wiire kōāgorenabu.

Gajīgu Refān wāikūgu neñkāmū keori musā weadeadere būremubu. Musā iri keorire weabu būremuduarā. Irasirīgu, musā yure būremubirīdea waja musārē Babilonia wāikuro koregue bēogura, ārī gojanerā āārīmā.*

⁴⁴ Irasū ārī odo, Esteban oparārē Marīpūya wiima gapūre wereyupu doja:

–Marī űekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, Marīpūre būremurī wii, waimarā gasiri merā ĩgūsā irīdea wiire opanerā āārīmā. Iri wiiguere Marīpū pe mojóma doreri gojādea majī ūtā majī āārīdero āārībū. ĩgūsā iri wiire irīburo dupiyuro Marīpū Moisére iri wii keorire: “Āsūpero irīka!” ārīdi āārīmī. Irasirīrā marī űekūsāmarā iri wiire Marīpū dorederosūta keori irīnerā āārīmā.

⁴⁵ ĩgūsā boadero pūru, ĩgūsā pūru marā iri wiire opaturīnerā āārīmā. Pūru Josué ĩgūsārē siuwāgāmākū, iri wiire ĩgūsā noó waarō ārīānerā āārīmā. ĩgūsā ōōgue ejamakū, Marīpū i nikū marārē judío masaka āārībīrīnerārē bēokōādi āārīmī. Yoarīpoe marī űekūsāmarā Marīpūre iri wiiguere būremunerā āārīmā. David opu űajādero pūruguedere opanerā āārīmā.

* 7:43 Am 5.25-27

⁴⁶ Marīpu Davire Īgū ĩūrō ðārō iridire usuyari merā ĩādi āārīmī. Irasirigu David Marīpure āsū ārīdi āārīmī: “Gua ñekū Jacob buremudi āārā mu. Irasirigu yu murē wāri wii mu āārīburi wiire iribosasi”, ārīdi āārīmī. Īgū irasiridwakeregu, iri wiire iribiridi āārīmī.

⁴⁷ Īgū magū Salomón gapu iri wiire iridi āārīmī pama.

⁴⁸ Irasirikeremakū, Marīpu gapu āārīpererārē doregu āārīsā, masaka iridea wiirigue dita āārībemi. Iripoegue Īgūya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmī Marīpu ārīdeare gojagu:

⁴⁹ Yu, āārīpererā Opū āārā. Ūmugasi yu ðoaro irirosū āārā. I nikū yaa guburi kuraña ðoanīrō irirosū āārā. Irasirirā, yu āārīburi wiire irimasībea musā.

⁵⁰ Yuta āārīpererire iribu, ārīmi Marīpu, ārī gojasūdero āārībú.*

⁵¹ Esteban irasū ārī odo, āsū ārī werenemoyupu ðoja:

—Musā Marīpu dorerire tarinugāa. Īgūrē masīmerā irirosū Īgū wererire neō pēduabea. Ōgū deyomarīgū dorerire neō iriduabea. Marī ñekūsāmarā iriderosūta iririkukōāa.

⁵² Īgūsā āārīpererā Marīpūya kerere weredupiyunerārē ñerō waamakū irinerā āārīmā. Gajirārē: “Jesús marīrē taubu, Marīpu doreri iribu aarigukumi”, ārī wererārē wējēnerā āārīmā. Īgūrēta Īgū ejadero puru, musā gapu ñeā, gajirārē wia wējēdoreba.

⁵³ Marīpu Īgūrē wereboerā merā Īgū dorerire marī ñekūsāmarārē pikeremakū, musā irire buro tarinugāa, ārī wereyupu Esteban oparārē.

Estebārē wējēdea

⁵⁴ Īgū irasū ārīmakū pērā, buro guari merā Īgūsāya guikare kūrīduūtūñurā.

⁵⁵ Esteban gapu Ōgū deyomarīgūrē opatariyupu. Ūmugasigū ĩamu, Marīpu gosesiririre ĩayupu. Marīpu ðiaye gapu Jesús nimakū ĩayupu.

⁵⁶ Esteban Īgūrē ĩāgū: “Īka!” ārīyupu. “Ūmugasi tūpāmakū ĩāa. Jesús āārīpererā tīgū Marīpu ðiaye gapu nimakū ĩāa yu”, ārīyupu oparārē.

⁵⁷⁻⁵⁸ Īgū irasū ārīmakū pēduamerā, buro gaguinī, Īgūsāya gāmpūrīrē biañurā. Suro merā ūmawāgā, Īgūrē ñeā, iri makā tarogū ārīñurā. Īgūsāya suri wekamarē túwea pí, sugu maamu Saulo wāikugure irire koredoreñurā. Odo, Estebārē ūtāyeri merā dea wējēñurā.

⁵⁹ Īgūsā irasirimakū, Esteban āsū ārī sérēyupu:

—Jesús yu Opū, yu kōmomakū, yaa yujupūrārē ñeāka! ārīyupu.

⁶⁰ Puru Īgūya ñadukupuri merā ejamejāya, buro gaguinīrī merā:

—Yu Opū, kātika, ĩsārē yare Īgūsā irasiririre, ārīyupu. Irasū ārī, kōmoakōāyupu pama.

8

Saulo Jesúre buremurārē ñerō iridea

¹ Saulo Īgūsā Estebārē dea wējēmakū ĩāgū: “Ōārō irirā irasū yāma”, ārī gūñayupu. Irinuta Jesúre buremumerā Īgūrē buremurārē Jerusalégue āārīrārē ñerō irinugāñurā. Irasirimakū ĩā, Jesúre buremurā gapu āārīpererā Judea nikūgue, Samaria nikūgue waasiriakōāñurā. Jesús buedoregu beyenerā dita Jerusalégue ðujañurā. Gajirogue waabiriñurā.

² Gajirā ūma Marīpure buremurā Estebāya ðupure yāarā, buro ore bujawereñurā.

³ Saulo gapu neō sugu Jesúre buremugū marīkōāburo, ārīgū, Jesúre buremurāya wiirigue ñajāa, ūmarē, nomedere ñeā, peresu iribu āñāyupu.

Felipe Samaria marārē buedea

⁴ Īgū irasirimakū, Jesúre buremurā Jerusalērē wirirā, noō Īgūsā waaró Marīpu masakare tauri kerere werenañurā.

⁵ Felipe wāikugu Samaria nikū āārīrī makāgue waa, irogue eja, iro marārē Jesucristoya kerere werenayupu.

⁶ Īgū iri kerere weremakū pērā, Īgū Marīpu turaro merā iri ĩmumakū ĩārā, Īgū puro nerēñañurā Īgū wererire ðārō pémurā.

⁷ Wārā wātēa ñajāsūnerārē tauyupu. Wātēa gapu Īgūsāguere āārīnerā buro gaguinīrī merā wiriñurā. Wārā ðupu buarārē, waamasīmerādere tauyupu.

⁸ Irasirimakū ĩārā, iri makā marā buro usuyañurā.

⁹ Iri makārē sugu Simón wāikugu yé āārīyupu. Īgū yoaripoe yé iririkurire irigorenamakū ĩārā, Samaria marā ĩāgukanokōāñurā. “Yu masitarinugāgū āārā”, ārī werenayupu Īgūsārē.

¹⁰ Irasirirā āārīpererā iri makā marā oparā, oparā āārīmerāde Īgūrē: “Ī ūmugasigū marā Opū irirosū turari opagu āārīkumi”, ārī gūñadiñurā.

¹¹ Īgū sōo gapu merā wāri yéa iririkurire irimakū ĩārā, wārā masaka Īgūrē buremuñurā.

* 7:50 Is 66.1-2

¹² Felipe gapu Samaria marārē: “Marīpu āārīpererā Opu āārīmi. Īgū magū Jesucristo marīrē taugu āārīmi”, āri wereyupu. Ūma, nome, Īgū wererire pé b̄remumakū Īgū, Īgūsārē deko merā wāīyeyupu.

¹³ Simōde Jesūre: “B̄remua yu”, ārīmakū pégu, Felipe Īgūdere wāīyeyupu. Puru Felipe merā waagorenayupu. Felipe Marīpu turaro merā iri Īmumakū Īgū, Īgukanokōōyupu.

¹⁴ Jesús buedoregu beyenerā Jerusalēgue āārīrā: “Samaria marā Marīpuyare ōārō b̄remunugāñurā”, ārīrī kerere pé rā, Pedro, Juārē Īādorerā iriufurā.

¹⁵ Irogue ejarā, Jesūre b̄remurārē Marīpure sērēbosañurā, Ōgū deyomarīgārē bokatīrīñeāburo, ārīrā.

¹⁶ Īgūsā marī Opu Jesūre b̄remunugādero puru, Īgū wāī merā dita wāīyesūñurā. Ōgū deyomarīgū Īgūsārē ejabiriyupu dapa.

¹⁷ Irasirirā Pedrosā Īgūsāya mojōrī merā Jesūre b̄remunugānerāya dipu weka ñapeoñurā. Īgūsā ñapeomakū, Ōgū deyomarīgū Īgūsāguere ejayupu.

¹⁸ Pedrosā ñapeomakū, Ōgū deyomarīgū ejamakū Īgū, Simón gapu Īgūsā turarire gāāmegū, niyeru merā wajariduadiyupu. Āsū ārīyupu:

¹⁹ —Iri turarire sīka yudere! Yu ñapeorāguere Ōgū deyomarīgū ejamakū iriduakoa, ārīyupu.

²⁰ Īgū irasū ārīmakū, Pedro Īgūrē yujuyupu:

—Mu Marīpu turari sīrīrē: “Niyeru merā wajarīgukoa” ārī gūñarī waja, m̄ya niyeru, mu merāta b̄esūrokoa.

²¹ Marīpu Īūrōrē mu gūñarī diaye āārībea. Irasirigu gua irirosū irimasībirikoa.

²²⁻²³ Mu ñerō iririre iripautariadi āārā. Irasirigu mu ñerō iririre b̄jawere, mu gūñarīrē gorawayuka! Marīpure sērēka, mu ñerō gūñarīrē kātiburo, ārīgū. Gajipoe irigu irire kātibukumi mu Īgūrē sērēmakū, ārīyupu.

²⁴ Irasū ārīmakū pégu, Simón Īgūsārē ārīyupu:

—Musā Marīpure sērēbosaka, yure musā ārādea waabirikōāburo, ārīrā, ārīyupu.

²⁵ Pedrosā, Jesús irimakū Īdeare, Īgū buemakū pédeare iri makā marārē were odo, Jerusalēgue goedujāañurā. Goedujāarā, wārā masakare Samaria nikū āārīrī makārī marādere Jesūya kerere werewāgāñurā.

Felipe Etiopiamurē weredea

²⁶ Puru sugu Marīpure wereboegu Felipere āsū ārīyupu:

—Jerusalén merā āārīnugāwāgārī maa, Gaza wāikuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marīrōgue āārīwāgā, ārīyupu.

²⁷ Īgū irasū ārīmakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopiamurē bokajayupu. Īgū iri nikū marā opo dokamu, āārīpereri igoya niyerure korerimasū āārīyupu. Īgū Jerusalēgue Marīpure b̄remugū ejadi āārīyupu.

²⁸ Irogue ejadi Īgūya nikūgue goedujāagu, Īgūya tūrūdiru caballua tādīru wekague doagu, Isaías Marīpuya kerere weredupiyudī gojadea pūrē buegu iriyupu.

²⁹ Īgū bueripoe Ōgū deyomarīgū Felipere:

—Iri ru p̄roweya waaka! ārīyupu.

³⁰ Īgū irasū ārīmakū pé, Felipe iriru p̄ro ūmawāgā, Etiopiamu Isaías gojadea pūrē buemakū péyupu. Īgū irire buemakū pégu:

—¿Mu buerire pémasīrī? ārī sērēñayupu.

³¹ Īgū gapu yujuyupu:

—¿Nasiri pémasībukuri, yu gajigu yure i irasū ārīduaro yāa, ārīgū marīkeremakū? Marīñajāka, irire yure buebu, ārīyupu Felipere.

³² Īgū bueri āsū ārīyuro:

Ovejare ñeā wējēderosūta Īgūdere ñeā wējērākuma. Oveja majīgūrē Īgūya poarire Īgūsā peramakū, Īgū gaguinībiderosūta ĩ masakude gaguinībirikumi.

³³ Masaka Īgūrē b̄ridarākuma. Īgū ñerō iribirikeremakū, neō sugu Īgūrē: “Waja opabemi”, ārībirikuma.

Irasirirā, Īgū i nikūgue āārīripoe Īgūya nikū marā Īgūrē ñerō iri, wējērākuma. Īgūsā ñerō irideare neō sugu werepeomasībirikumi, ārī gojadea āārīyuro.*

³⁴ Irire bue odo, Felipere sērēñayupu:

—Wereka yure! ¿Noārē gojagu iriyuri Isaías, Īgū basi, o gajiguguerē?

³⁵ Felipe āsū ārī yujuyupu Īgūrē:

—Iri Jesūre ārī gojadea āārā, ārīyupu. Irasirigu Jesūyare Īgū ōārō iridea kerere wereyupu Īgūrē.

³⁶ Irasū werenīwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure Īgū, Etiopiamu Felipere:

* 8:33 Is 53.7-8

—Ĩaka! Deko āārā. ¿Mu yare wāiyemakū ðāgorabukuri? āriyupu.

³⁷ Felipe gapu ĩgūrē:

—Mu Jesucristore ðārð buremumakū, murē deko merā wāiyegura, āriyupu. Etiopíamu ĩgūrē āriyupu doja:

—Jesucristore buremua yu. ĩgūta Marĩpu magū āārĩmi, āriyupu.

³⁸ Irasirigu Etiopíamu ĩgūya tūrũdiru wejatugure dujupĩdore, ĩgūsā pērā dijinugā, ditarugue ñumuwija, Felipe ĩgūrē deko merā wāiyeyupu.

³⁹ ĩgūrē wāiye odo, ñumuwāgāriripoe gūñaña marĩrð merā Ōāgū deyomarĩgū Felipe gajirogue āiākõāyupu. Etiopíamu ĩgūrē dupaturi ĩānemobirikeregu, ĩgūrē waadeare gūña, bũro usuyari merā ĩgūya makāgue dujāakõāyupu.

⁴⁰ Felipe gapu Ōāgū deyomarĩgū ĩgūrē āiadero puru, Azote wāikuri makāgue ejayupu. Irogue eja, makāriku Jesūya kerere weregorenagū, Cesarea wāikuri makāgue weretũnujayupu.

9

Saulo Jesũre buremunugādea
(Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapu Jesũre buremurārē ĩaturigu: “Wějēpeokõāgura”, ārĩrĩrē pĩbirĩsĩā, paia opu pũrogue waa, āsũ āriyupu:

² —Yure papera pũ āmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pũrē marĩ nerērĩ wiiri marā oparārē wiabu yāa. Iri makā marā Jesũre buremurārē āma, nomerē, noó yu bokajarārē ñeā āirigara Jerusalēgue peresu iribu, ārĩ sērēyupu Saulo paia opure.

³ Iri pũrē siadero puru, Saulo gajirā merā Damascogue waakõāyupu. ĩgũ iri makā ejabu iriripoe gūñaña marĩrð āmugasigue merā bũro kũmijũrð ĩgũ pũrore gosesirĩdijuyuro.

⁴ Irasũ waamakū, Saulo yebague meēmejāgū, āsũ ārĩ werenĩmakū pēyupu:

—Saulo, ¿nasirigu yure ñerð yari mu?

⁵ ĩgũ irasũ ārĩmakū pégu: “¿Noā āārĩrĩ mu?” āriyupu.

—Yu Jesús, mu ñerð irigata āārā. Mu yare ñerð irigu, mu basita ñerð yāa, āriyupu.

⁶ ĩgũ irasũ ārĩmakū, Saulo bũro gũ naradari merā:

—Yu Opu, ¿naāsũpero gapu yu irimakū gāāmerĩ? āriyupu.

ĩgũ irasũ ārĩmakū, ĩgūrē:

—Wāgānugā, makāgue waaka! Irogue sugu yu murē iridoreburire weregakumi, āriyupu Jesús Saulore.

⁷ Saulo merā waanerāde Jesús werenĩrĩrē pērā gũka, werenĩmasĩbirĩñurā. Irire pékererā, Jesús gapure neð ĩābirĩñurā.

⁸ Saulo yebague oyadi wāgānugāja, ĩāpāgū, neð ĩābiriyupu. Irasirirā ĩgũ merāmarā ĩgūrē tũāwāgāñurā Damascogue waarā.

⁹ Irogue eja, ārenugora koye ĩābiri, neð baabiri, ĩĩrĩbiri iriyupu.

¹⁰ Damascoguere sugu Jesũre buremugū Ananías wāikugu āārĩyupu. Kērð irirosũgue Jesús ĩgūrē wereniyupu:

—¿Ananías, āārĩrĩ mu?

—Yu Opu, ðõta āārā, ārĩ yujuyupu.

¹¹ ĩgũ irasũ ārĩmakū, Jesús ĩgūrē:

—Wāgānugāka! “Diayema maa” wāikuri maague waaka! Iri maague waagū, Judaya wiigue ñajāa, sugu Tarsomurē Saulo wāikugare sērēñaka! Dapagorare ĩgũ yare sērēgū yāmi.

¹² ĩgũdere neāgue kērð irirosũ āārĩrĩ merā ĩmuabu. Mu ĩgũ pũro ñajāa, ĩgūya dipurure ñapeori merā dupaturi ĩgūya koye ĩāburire ĩmuabu. Mu wāidere ĩmuabu ĩgūrē, āriyupu Jesús Ananĩare.

¹³ ĩgũ irasũ ārĩmakū pégu, āsũ āriyupu:

—Yu Opu, ĩgũ murē buremurārē Jerusalēgue āārĩrārē ñerð iriadeare wārā masaka yure wereama.

¹⁴ I makā marādere murē buremurārē āārĩpererā mu wāĩ merā Marĩpure sērērārē peresu iribu, paia oparā: “Āsũ irika!” ārĩ iriuadea pũ merā ejāayupu, ārĩ wereyupu.

¹⁵ ĩgũ irasũ ārĩkeremakū, Jesús gapu:

—ĩgũ pũrogue waaka! ĩgũ yu beyesũdi āārĩmi. Irasirigu yaa kerere gaji nikũ marārē, ĩgūsā oparārē, Israel bumarādere weregakumi.

¹⁶ Irire weregorenagū, bũro ñerð tarigukumi. Yu basi ĩgūrē weregura, āriyupu.

¹⁷ ĩgũ irasũ ārĩmakū pé, Ananías Judaya wiigue waa, iri wiigue ñajāa, Saulore bokaja, ĩgūya dipurure ñapeo, āsũ āriyupu:

—Yaagu Saulo, péka yure! Marī Opu Jesúta mure maague deyoadi yure iriuami, mure dupaturi koye iāburo, ārigū. Ōāgū deyomarīgūdere opatariburo, ārigū, iriuami, āriyupu.

¹⁸ Igū irasū āriipoeta Sauloya koyeguere waaí natūrī irirosū deyori tuuyadea yurisiridijakōāyuro. Ōārō iākōāyupu doja. Irasirigu wāgānūgā, deko merā wāiyesuadi dujayupu.

¹⁹ Puru baa, turakōāyupu. Iri makāguere yoaweyaripoe Jesúre bāremurā merā dujayupu dapa.

Saulo Damasco marāre Jesúyare buenūgādea

²⁰ Iro āārīgū, judío masaka nerērī wiirigue waa, iroque āārīrārē: “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, āri werenayupu.

²¹ Igū weremakū pérā, āārīpererā péguka, igūsā basi āsū āri gāme werenīnūrā:

—Ī Jerusalēgue Jesúre bāremurārē igū wāi merā Marīpure sērērārē wējēdoredita āārīmi. Dapagorare i makāguedere ōō marāre Jesúre bāremurārē nēāgū aarīgū iriañumi Jerusalēgue āia, paia oparāguere wiabu, ārīnūrā.

²² Igūsā irasū ārikeremakū, Saulo gapu āmariku judío masakare, Damascogue āārīrārē gūiro marīrō ōārō merā: “Jesús diayeta Marīpu iriudi, Cristo āārīmi”, āri werenayupu. Igū irasū āri weremakū pérā, igūrē: “Ārīkatogu yāmi ĩ”, ārīmasībiriñūrā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero puru, surāyeri judío masaka Saulore igūsā wējēburire werenimurā nerēñūrā.

²⁴ Irasirirā āmariku, āmariku makā turo igūsā ūtā koeri merā weadea sārīrō makāpurore koreñañūrā igūrē wējēduarā. Saulo gapu igūsā igūrē wējēduarire masikōāyupu.

²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre bāremurā wāri puu merā igūrē iri sārīrōma gobegue yótaudijñūrā. Āsū irisā, Saulo iri makārē wiriyupu.

Saulo Jerusalēgue goedujāadea

²⁶ Puru Jerusalēgue goedujayupu doja. Iroque ejagu, Jesúre bāremurā merā āārīduadiyupu. Igūsā gapu igūrē giigorañūrā. “Jesúre bāremugū āārībemi ĩ”, ārīñūrā.

²⁷ Igūsā irasirimakū iāgū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoregu beyenerā puro āiayupu. Iroque eja, igūsārē Saulo maague waagū igū Jesúre iādeare, Jesús igū merā wereniadeare, igū Damascogue Jesúya kerere gūiro marīrō merā wereadeare igūsārē wereyupu.

²⁸⁻²⁹ Igū irasū āri wereadero puru, Saulo igūsā merā āārīnūgāyupu. Irasirigu igūsā merā Jerusalēgue gūiro marīrō marī Opu Jesúya kerere weregorenayupu. Iri kerere weregorenagū, surāyeri judío masaka, griego ya merā werenīrārē were, igūsā merā gāme wereniyupu. Igūsā gapu igū wererire péduabirisā, igūrē wējēduadiñūrā.

³⁰ Irasirirā igūsā wējēduamakū iārā, Jesúre bāremurā gapu igūrē Cesarea wāikuri makāgue āia, iroque eja, igūya makā Tarsogue iriukōāñūrā pama.

³¹ Igū iroque waadero puru, āārīpererā Jesúre bāremurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañūrā. Ōāgū deyomarīgū iritamurō merā bāremunemoñūrā. Jesúyare goepeyari merā iritūyañūrā. Gajirā wārā igūrē bāremunūgāñūrā.

Pedro Enearē taudea

³² Pedro āārīpereri makārī marārē Jesúre bāremurārē iāgorenagū waagū, Lida wāikuri makāguedere ejayupu.

³³ Iroque eja, sugū Eneas wāikugare bokajayupu. Su mojóma pere gaji mojó ūreru pērebejari bojorigora igūya wiiguere dupu buadi peyayupu.

³⁴ Pedro igūrē āriyupu:

—Eneas, Jesucristo mure taugukumi. Wāgānūgā, mu peyaderore āmu duripika!

Īgū irasū ārīmakūta, Eneas wāgānūgākōāyupu.

³⁵ Āārīpererā Lida marā, Sarón marāde igūrē iārā, iripoegue igūsā bāremunadeare piri, Jesús gapure bāremunūgāñūrā.

Pedro Dorcare masūdea

³⁶ Gaji makā Jope wāikuri makāgue sugo nomeō Jesúre bāremugō “Tabita” wāikugo āārīyupu. Griego ya merā “Dorcas” wāikuyupu. Igo dārīrē irigo, boporārē ōārō iritamugō āārīyupu.

³⁷ Iripoere Pedro Lidague āārīpoere igo pūrīriku kōmoakōāyupu. Igo kōmoadero puru, igūsā irinaderosūta igo merāmarā igoya dupu darore koeñūrā. Koe odo, āmarōma taribugue pīñūrā.

³⁸ Jope, Lida purogā āārīyuro. Irasirirā Jope marā Jesúre bāremurā Pedro Lidague āārīmakū pérā, āma pērārē igū purogue iriñūrā. Iroque ejarā, igūrē:

—Mumurō merā Jopegue waaka! āriñurā.

³⁹ Īgūsā irasū ārimakū pégu, mata Pedro Īgūsā merā Jopegue waayupu. Irogue ejarā, Īgūrē Dorcas boadeo peyari taribugue siu mūrīñurā. Īgū iri taribugue ejamakū, wapiweyarā nome Pedro puro nerēnugājanurā. Orerāta, igo Īgūsārē suri eabosadeare ĩmuñurā Īgūrē.

⁴⁰ Pedro iri taribugue āārīrārē āārīpererārē wiriadoreyupu. Īgūsā wiriadero puru, ñadukupuri merā ejameñaja, Marīpure sērēyupu. Sērē odo, boadeore gāmenugā ĩā:

—Tabita, wāgānugāka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakūta, koye ĩāpā, Pedroe ĩāgōta wāgādoayupo.

⁴¹ Pedro igoya mojōgue ñeā, tūāwāgūnū, puru wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre baremurādere siumu, Īgūsārē wiayupu igore.

⁴² Āārīpererā Jope marā igore Īgū masūadea kerere péperekōñurā. Irasirirā wārā Jesúre baremunugāñurā.

⁴³ Pedro yoaripoe Jopeguere sugu Simón wāikugu, waimurā gasirire āmurīmasūya wiigue āārīyupu.

10

Cornelio Pedroe siudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugu wārā surara, “Italiano” wāikuri bumarā opu āārīyupu.

² Cornelio, āārīpererā ĩgūya wii marā merā Marīpure goepeyari merā baremuñurā. Irasirigu judío masaka boporārē iritamugā wāri niyeru sinayupu. Ĕmuriku Marīpure sērēnayupu.

³ Sunu ñamika tres āārīmakū, kērō irirosūgue sugu Marīpure wereboegu deyoa, Īgū puro ñajāmakū ĩayupu. Ñajāa, ĩgūrē:

—Cornelio, āriyupu.

⁴ Cornelio buro güiri merā Īgū ditare ĩā:

—Yu Opu, ¿ñeonorē gāāmeri? āriyupu.

Īgū irasū ārimakū, Marīpure wereboegu Īgūrē āriyupu:

—Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē niyeru sīrdere ĩāmi.

⁵ Irasirigu Simón Pedro wāikugure siudoregu, Jopegue iriuka mayarā ūmarē!

⁶ Īgū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmurīmasūya wiigue āārīmi. Iri wii wádiya turo āārā, āriyupu.

⁷ Marīpure wereboegu irasū āri odo, waadero puru, Cornelio Īgūrē moāboerā pērārē, gajigu surara ĩgūrē iritamugārē Marīpure goepeyari merā baremugārē siuyupu.

⁸ Īgūsārē siu, āārīpereri Marīpure wereboegu Īgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, ĩgūsārē Jopegue iriukōāyupu.

⁹ Īgūsā waadeanu gajinu gapu goeripoe āārīmakū, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro Īgū āārīri wii wekague Marīpure sērēgū murīayupu.

¹⁰ Īgū irogue āārīgū buro ūaboa, baaduadiyupu. Iri wii marā ĩgūsā baari āmuripoe kērō irirosū waasū, ūmugasi tūpāmakū ĩayupu.

¹¹ Irasū tūpāmakū, suñe suriro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yebague dijarimakū ĩayupu.

¹² Iri gasiro poekaguere āārīpererā waimurā: paārā, yebague sīgūwāgārā, wārā sāñañurā.

¹³ Marīpu ĩgūrē:

—Pedro, wāgānugā, ĩsārē wējē baaka! āriyupu.

¹⁴ Īgū irasū ārimakū:

—Yu Opu, yu ĩgūsānorē neō baañabea. Ñerārē, mu guare baadobirinerārē neō baabea, āriyupu.

¹⁵ Marīpu ĩgūrē dupaturi ārinemoyupu doja:

—Yu: “Ōārā āārīma”, āriārē, ĩgūsārē: “Ñerā, baaya marīrā āārīma”, āribirikōāka!

¹⁶ Ĕrea ĩgūrē irire ĩmuadero puru, iri gasirore ūmugasigue āimurīākōāyupu doja.

¹⁷ Pedro: “¿Naásū āriđuaro irikuri iri yare ĩmuadea?” āri gūñarikuripoe Cornelio iriuanerā ĩgū āārīri wii makāpuro: “¿Simōya wii noogue āārīri?” āri sērēñarā ejañurā.

¹⁸ Irogue eja, iri wii marārē: “¿Ōōta āārīri, Simón Pedro wāikugu?” āri oñurā.

¹⁹ Pedro ĩgū ĩadeare gūñagū iriyupu dapa. Īgū irire gūñaripoe Ōāgū deyomarīgū ĩgūrē:

—Īāka! Ĕma urerā āmarā yāma murē.

²⁰ Murīgora dijapurumuka! “¿Naásū waarokuri yare?” āri, neō gūñarikuro marīrō ĩgūsā merā waaka! Yu ĩgūsārē iriubū murē, āriyupu Pedroe.

²¹ Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro dija, ĩgūsārē:

—Yuta āārā musā āmagū. ¿Nasirirā aarari? āriyupu.

²² Igūsā Igūrē ārīñurā:

–Surara opu Cornelio wāikugu guare iriuami. Igū òārīrē irigu, Marīpure goepeyari merā buremugū āārīmi. Āārīpererā judío masaka Igūrē: “Òāgū āārīmi”, āri iāma. Sugu Marīpure wereboegu marē Igūya wiigwe waadoregu siudoreayupu. Mu Igū puro waamakā, mu wererire pégukumi. Irasirirā murē siurā aarirā iriabu, ārīñurā.

²³ Igūsā irasū ārīmakū pégu, Pedro: “Ñajārika! Òò kārika dapagā ñamirē!” ārīyupu. Gajinu gapu Igūsā merā waakōayupu. Gajirāde Jope marā Jesúre buremurā Igūsā merā wapikwāgāñurā.

²⁴ Gajinu gapu Cesareaguere ejañurā. Cornelio gapu, Igūyarārē, Igū merāmarādere Igūya wiigwe siiu neeò, Pedrore yūyupu.

²⁵ Pedro Igūya wii ejamakū, Cornelio makāpurogue bokatīrīgū wiria, ñadukupuri merā ejamejāyupu Igūrē buremugū.

²⁶ Igū irasirimakū iā, Pedro gapu Igūrē tūāwāgūnú:

–Wāgāñugāka! Yude mu irirosūta masaku āārā, ārīyupu.

²⁷ Igūya wiigwe weretamu ñajārā, Pedro wārā masaka irogue nerēanerārē bokajayupu.

²⁸ Irasū bokajagu, Igūsārē ārīyupu:

–Gua judío masaka āārīrā, judío masaka āārīmerāya wiiriguere ñajārā, Moisés guare pídeare tarinugābukoa. Musā irire òārō masā. Marīpu gapu gajī bumarārē: “Ñerā āārīma”, ārīdorebirami yure.

²⁹ Irasirigu mu iriuanerā yure siurimakū, “Waabea”, ārīrō marīrō mata aarabu. Dapagora yu òogue ejasīā, musārē: “¿Nasiribu yure siuari?” āri sērēñaduakoa, ārīyupu.

³⁰ Cornelio Igūrē ārīyupu:

–Wapikurinu tarīa i horanota tres āārīmakū, i wii yu bere, Marīpure sērēripoe gūñāña marīrō sugu āmu surīro buro goseriñe sñāgū deyoa:

³¹ “Cornelio, Marīpu mu sērērīrē pémi. Mu boporārē iritamurīdere iāmi”, ārīmi yure.

³² “Muyarā ūmarē iriuka, Jopegue Simón Pedro wāikugure siudoregu. Igū gajigu Simón wāikugu waimurā gasirire āmugāya wiigwe wādiya turo āārīrī wiigwe āārīmi. Igū mu puro ejagu, murē weregukumi”, āri weremi yure.

³³ Irasirigu mata yaarā ūmarē murē siudoregu iriabu. Irasirigu mu gua puro òārō aarayo. Marī āārīpererā òōrē Marīpu iūrō āārā. Irasirirā āārīpereri murē Marīpu weredorerire mu guare weremakū péduakoa, ārīyupu Cornelio Pedrore.

Pedro Cornelioya wii āārīrārē werede

³⁴ Igū irasū ārīmakū pégu, Pedro āsū āri werenugāyupu Igūsārē:

–Yu dapagoragueta pémasā. Diayeta āārā. Marīpu marī āārīpererārē surosū iāmi.

³⁵ Irasirigu āārīpereri bumarā Igūrē buremu, òārīrē irirānorē iābēobirikumi.

³⁶ Marīpu Igūya kerere judío masakare pídi āārīmi. “Jesucristo merā siñajārī bokarākuma”, ārīdi āārīmi. Igūta āārīpererā Opu āārīmi.

³⁷ Āārīpereri gua judío masaka āārīrī nikūgue waadeare òārō masīkoa musā. Juan masakare bue, Igūsārē deko merā wāiyemi. Igū irasiriadero puro, Jesús Galileague buenugāmi.

³⁸ Idere masīkoa musā. Ī Jesús Nazaretmurē Marīpu Òāgū deyomarīgū merā Igūrē turarire sīdi āārīmi. Marīpu Igū merā āārīnikōādi āārīmi. Irasirigu Jesús masakare òārīrē irigorenami. Noó Igū waarō āārīpererā wātī doreri irirārē taumi.

³⁹ Gua judío masaka āārīrī nikūgue Jerusaléguedere āārīpereri Igū irideare iābu. Irogue Igūrē curusague pábiatū wējēma.

⁴⁰ Igūsā wējēkeremakū, urenu waarō merā Marīpu gapu Igūrē masūkōādi āārīmi. Igūrē masū, puro guare deyoamakū irimi, Igū dupaturi okarire masīburo, ārīgū.

⁴¹ Jesús āārīpererā masakare deyoabiridi āārīmi. Gua ditare deyoami. Igū deyoamakū, gua Igū merā baa, iirību. Iripoegueta Marīpu guare beyedi āārīmi. Jesúre Igū masūadire iāmurārē.

⁴² Marīpu Jesúreta masaka āārīpererā okarārē, boanerādere: “Òārārē taugukoa, ñerā gapure wajamoāgukoa!” āri beyebure pídi āārīmi. Irire masakare weredoremi guare Jesús.

⁴³ Āārīpererā Jesúre buremurārē Marīpu Igūsā ñerō irideare kātīgukumi, ārīrīrē gojanerā āārīmā āārīpererā Marīpuya kerere weredupiyunerā, āri wereyupu Pedro Cornelioya wii nerēanerārē.

Judío masaka āārīmerāde Òāgū deyomarīgūrē opanugādea

⁴⁴ Pedro werenīrīrē pérāguere Òāgū deyomarīgū dijījayupu.

⁴⁵⁻⁴⁶ Igū ejadero puro, Igūsā gajirā ya merā werenīmasībirideare werenīnugā, usuyari merā Marīpure: “Òātārigu āārā mu”, āri buremuñurā. Igūsā irasū ārīmakū pērā, Pedro merā irogue

ejanerā judío masaka Jesúre bñremurā péguakakōāñurā. “Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē iriumi judío masaka āārīmerādere”, āriñurā.

⁴⁷ Irasirigu Pedro ĩgū merāmarāñē āriyupu:

—Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marī judío masakare iriuderosūta ĩsādere iriumi. Irasirirā ĩgūsā Ōāgū deyomarīgūrē opamakā ĩārā, marī ĩgūsārē deko merā wāiyebirikōārā, ārimasīña māa.

⁴⁸ Irasirirā: “Musā Jesucristore bñremurā ĩgūyarā āārā”, āri wāiyeka ĩgūsārē! āri weryupu Pedro ĩgū merāmarāñē.

ĩgūsārē wāiyeadero paru, Pedrosārē: “Yoaweyaripoe dujaka gua merā dapa!” āriñurā.

11

Pedro Jerusalén marāñē Jesúre bñremurāñē weredea

¹ Jesús buedoregu beyenerā, gajirā ĩgūrē bñremurā Judeague āārīrā: “Judío masaka āārīmerāde Marīpuayare bñremuma”, āriñi kerere péñurā.

² Pedro Cesareague āārādi Jerusalēgue dujajamakū ĩārā, iro marā judío masaka Jesúre bñremurā ĩgūrē āsū āri werewua, sērēñañurā:

³ —¿Nasirigu judío masaka āārīkeregu, judío masaka āārīmerāya wiigue ñajāa, ĩgūsā merā baāari?

⁴ ĩgūsā irasū ārimakū, Pedro āārīpereri ĩgūrē iroque waadeare āsū āri weryupu:

⁵ —Yu Jopegue āārīgū, Marīpure sērēripoe kērō irirosū waabu yure. ũmugasigue suñe surīro irirosū deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro miē, yu paru dijarimakū ĩābu.

⁶ Yu iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno āārīrī?” āri, ōārō ĩāgū, āārīpererā waimurā: paārā, makāñuu marā, yebague sīgūwāgārā, wūrā sāñamakū ĩābu.

⁷ Yu ĩgūsārē ĩānīripoe Marīpu yure: “Pedro, wāgāñugāka! ĩgūsārē wējē baaka!” ārimakū pébu.

⁸ Yu gapu ĩgūrē yujubu: “Baabea yu Opu. Gajirā waimurā gua judío masaka baaya marīrā āārīma. Neō suñarō ĩgūsānorē baañabi āārīkubu”, āribu ĩgūrē.

⁹ Yu irasū ārimakū, Marīpu ũmugasigue āārīgū dupaturi ārimi doja: “Yu baadorerārē: ‘Baaya marīrā āārīma’”, āribirikōaka! ārimi yure.

¹⁰ ũrea ĩgū irire ĩmuadero paru, iri gasirore āārīpererā merā ũmugasigue āimurīākōāmi doja.

¹¹ Irasiriripoeta urerā ũma Cesarea marā yure siudorerā iriuanerā yu āārīrī wiiguere ejama.

¹² Ōāgū deyomarīgū yure: “ĩgūsā judío masaka āārīmerā merā waabea’, āri gūñabita waaka!” ārimi. Irasirigu yu Jope marā Jesúre bñremurā su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejarā merā waa, Cesareaguere eja, gua āārīpererā Cornelioya wiigue ñajābu.

¹³ Gua iro ñajājamakū, Cornelio guare: “Sugu Marīpure wereboegu yaa wii ñajājamakū ĩābu. ĩgū yure: ‘Jopegue ũma mūyarārē iriuka, Simón Pedro wāikugare siudoregu!’ ārimi”, āri weremi.

¹⁴ “ĩgū murē Marīpuayare weremakū bñremugū, mu, mūyarā āārīpererā ōārō tarirākoa. ũmugasiguere Marīpu merā ōārō usuyari bokarākoa’, āri weremi yure Marīpure wereboegu”, ārimi Cornelio.

¹⁵ Irasirigu yu ĩgūsārē werenugāripoe Ōāgū deyomarīgū marīrē neōgora ĩgū dijijaderosūta ĩgūsāguere dijijami.

¹⁶ Irasirimakū ĩāgū, Jesús āriideare gūñabokabu. Āsūta ārimi: “Juan musārē deko merā wāiyedi āārīmī. Yu gapu musārē Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukoa, ĩgū musā merā āārīnikōāburo, āriīgū”.

¹⁷ Marīpu marīrē iriuderosūta Ōāgū deyomarīgūrē iriumi, judío masaka āārīmerādere, marī Opu Jesucristore ĩgūsā bñremumakū. ĩgū irasirimakū ĩāgū, Marīpure: “Irasiribirikōāka ĩgūsārē!” ārimasībiribu yu, āri weryupu Pedro iro āārīrārē.

¹⁸ ĩgū wereadero paru, toeperea:

—Marīpu judío masaka āārīmerādere ĩgūsā ñerō irideare bujawere, piridoremi, ĩgūsāde ũmugasigue ĩgū merā ōārō usuyari bokaburo, āriīgū, āri, usuyari siñurā Marīpure.

Antioquía marā Jesúre bñremudea

¹⁹ Estebārē wējēadero paru, Jesúre bñremurārē ñerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre ñugūrōgue, gajirā Antioquiague duriwāgāñurā. ĩgūsā iroque ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare.

²⁰ Surāyeri Jesúre bñremurā Chipre marā, Cirene marā āārīñurā. ĩgūsā Antioquiague eja, judío masaka āārīmerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marīrē taugu, āārīpererā Opu āārīmī”, āri wereñurā ĩgūsārē.

²¹ Marīpu irasū āri wererārē òārō iritamuyupu. Irasirirā Īgūsā weremakū pērā, iro marā wārā Jesúre b̄remunəgāñurā. Īgūsā dupiyuro b̄remudeare pirikòāñurā.

²² “Īgūsāde Jesúre b̄remuma”, āriiri kerere pērā, Jerusalén marā Jesúre b̄remurā Bernabé Antioquíague iriñurā: “¿Naásū waáari?” āri ĩāgū waaka!” āriirā.

²³ Irasirigu irogue eja, Marīpu Īgūsārē ĩgū iritamuadeare ĩā, buro usuyari merā:

—Marī Opu Jesúre òārō b̄remunika! Īgūrē b̄remurirē neō piribirikòāka! āri weryupu Īgūsārē.

²⁴ Bernabé Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu, òāgū, Jesúre òārō b̄remugū āāriyupu. Irasirirā ĩgū weremakū pērā, wārā masaka Jesúre b̄remuñurā.

²⁵ Pupu Bernabé Antioquíague āārādi Saulore Tarsogue āārīgūrē āmagú waayupu.

²⁶ Īgūrē bokaja, Īgūsā pērāgueta Antioquíague goedujaja, Jesúre b̄remurā merā su bojorig-ora iri makāguere āārñurā. Iroguere wārā masakare Jesúyare bueñurā. Iripoe merāta iro marārē Jesúre b̄remurārē: “Cristoyarā, Cristiano āārīma”, āri wāiyeparoriñurā.

²⁷ Bernabé, Saulo merā Antioquíague āārīripoe gajirā Jerusalén marā Marīpuya kerere weredupiyurā iroguere waañurā.

²⁸ Sugu Īgūsā merā, Agabo wāikugu āārīyupu. Īgū irogue eja, Ōāgū deyomarīgū masīri sīri merā iro marārē:

—Āārīpereroguerē masaka uaboarākuma, āri weryupu Īgūsārē. Claudio wāikugu romano marā opu ñajādero pupu Agabo ĩgū āriġeaa waayuro.

²⁹ Īgū irasū ārimakū pērā, Antioquía marā Jesúre b̄remurā āsū āriñurā:

—Marī Judeague āārīrārē Jesúre b̄remurārē marī niyeru oparire, marī sīrō bokatūñurā iriurā! āriñurā.

³⁰ Irasirirā niyeru neō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregu beyenerārē iritamurārē wiaka!” āri iriñurā.

12

Santiago wējēdea, Pedre peresu iridea

¹ Iripoe Herodes wāikugu Judea marā opu, surāyeri Jesúre b̄remurā Jerusalēgue āārīrārē ñerō irinəgāyupu.

² Irasirigu ĩgūyarā surarare Santiago Juan tīgūrē sareri maji merā wējēdoreyupu.

³ Īgūrē wējēmakū ĩārā, judío masaka usuyañurā. Herodes Īgūsā usuyamakū ĩāgū, Pedre ñeādere, peresu iriyupu. Irasiriripoe pā wemasārī morēña marīri baari bosenu pascua bosenu āārīyuro.

⁴ Īgūrē peresu iriadero pupu, wapikuri bu surarare gorawayu koredoreyupu. Iri buriku wapikurā dita āārñurā. “Pascua bosenu pupu, āiwiugura masaka ĩūrōgue ĩgūrē wējēdorebu”, āri gūñadiyupu Herodes.

⁵ Irasirirā Pedre surara òārō korenikòāñurā. Īgū irogue āārīripoe Jesúre b̄remurā gapu Marīpure buro sērēbosanikòāñurā.

Marīpu Pedre peresugue āārīgūrē tauda

⁶ Herodes Pedre masaka ĩūrōgue ĩgūrē āiwiuburi ñamirē pērā surara watopegue peda kōmeda merā suasūadi kāriyupu. Gajirā surara pērā makāpuro wiriarore koreñurā.

⁷ Āārīpererā kāriripoe gūñaña marīrō sugu Marīpure wereboegu Pedro āārīri taribugue deyoayupu. Irasiro iri taribu poekague òārō boyosiriakòāyuro. Marīpure wereboegu Pedroya dukare tūkare, ĩgūrē yobeyupu.

—Murīgora wāgānəgāka! āriyupu. Īgū irasū ārimakūta, Pedroya mojōrīrē ĩgūsā kōmedari suadea kuradijakòāyuro.

⁸ Marīpure wereboegu ĩgūrē:

—Yujutuka! Muya gubu surīre sāñaka! āriyupu.

Īgū irasū ārimakū pégu, yujutu, ĩgūya gubu surīre sāñayupu. Īgū sāña odomakū, āriyupu doja:

—Wekamañe surīrore sāñaka! Nāka, yu merā! āriyupu.

⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, Pedro ĩgūrē t̄yawiriayupu. “¿Diayeta Marīpure wereboegu yure āwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kēgū iribukoā”, āri gūñayupu.

¹⁰ Marīpure wereboegu, Pedro merā surara korerā āārīpurorirārē tari, pupu gajirārē tari, iri wii ñajāpuroriri kōme makāpurogue ejañurā. Iro ĩgūsā ejamakū, iri makāpuro basi t̄pākòāyuro. Iri makāpurore tariwiria, yoawayaro waa, Marīpure wereboegu dederiakòāyupu. Pedro suguta dujayupu pama.

¹¹ Marīpure wereboegu dederiadero pupu, Pedro ĩgūrē waadeare òārō pémasi:

—Diayeta Marīpu yure wijatadorega, Īgūrē wereboegare iriuañumi Herodes yure ñerō iribirikōāburo, āriḡū, gaji āārīpereri judío masaka yure ñerō iriduarire kāmudadorega, āri gūñayupu.

¹² Irire gūñawāgā, Mariaya wiigüe ejayupu. Igo, Juan Marcos wāikugu pago āārīyupo. Iri wiigüere masaka wārā nerē, Marīpure sērēbosarā iriñurā Īgūrē.

¹³ Irogue ejaḡu, Pedro iri wii turo ñajāri makāpurore doteyupu. Īgū dotemakū pégo, sugo Rode wāikugo iri wii marārē moāboego: “¿Noā āārīrī?” āri iāḡō waayupo.

¹⁴ Īgū werenírīrē pémasī, makāpurore tūpābeota usuyari merā ūmañajāa, iro nerēanerārē: “Pedro makāpuro āārīḡū kárinami”, āri wereyupo.

¹⁵ Igo irasū ārimakū pérā, igore: “Mu irasū ārimōamkōāḡō yāa”, āri, igo wererire buremubiriñurā.

Igo gapu Īgūsārē: “Diayeta ārā yu”, āriyupo.

“Iro merē Pedroya yujupūrā āārīkoā”, āriñurā.

¹⁶ Pedro gapu makāpurore dotegu iriyupu dapa. Irasirimakū waa, iri makāpurore tūpā, Īgū iro nímakū iārā, gukakōāñurā.

¹⁷ Īgū gapu Īgūya moḡ merā irikeo, Īgūsārē todeoreyupu. Puru wiigüe ñajāja, Īgū peresu āārīḡūrē Marīpu Īgūrē āiwiriadeare wereyupu Īgūsārē:

—Irire wereka, Santiagore, gajirā Jesúre buremurārē! āri were odo, gajirogue waakōāyupu.

¹⁸ Puru boyoripoe peresu korerā Pedro marīmakū iārā: “¿Naásū waāayuri?” āri gāme gaguiniñurā Īgūsā basi.

¹⁹ Irasirigu Herodes Īgūyarā surarare Pedrore āmadoreyupu. Īgūsā bokabirimakū iāḡū, Pedrore koreadinērārē bure sērēña, Īgūsā yujabirimakū, Īgūsārē wējēdoreyupu. Puru Judeare wiri, Cesareague āārīḡū waayupu Herodes.

Herodes boadea

²⁰ Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā bure guayupu. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, Īgū guamakū iārā: “Guare baari duabiribukumi”, āri, Īgū purogue irire āmurā waañurā. Irogue eja, Herodeya wii koregu Blasto wāikugure: “Iritamuka guare!” āriñurā. Īgū: “Jáu”, ārimakū pérā: “Herodere werenibosaka, Īgū gua merā guanemobirikōāburo, āriḡū!” āriñurā Īgūrē.

²¹ Irasirigu Herodes Īgūsā merā wereniduarinu ejamakū, opu sñañarī surire saña, masaka tūrō opu doarogue doa, Īgūsārē wereniyupu.

²² Īgū irasū werenimakū pérā, masaka gaguiniñurā:

—Ī ōō werenigū masakū āārībemi. Ūmagasigüe marā Opu āārīmi, āriñurā.

²³ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Herodes Īgūsārē: “Masakuta āārā yu”, āribiriyupu. Irasirigu Marīpure buremubiri waja, mata Marīpure wereboegu Herodere pūrīrikamakū iriyupu. Irasirigu Herodes beka baaweasū boakōāyupu.

²⁴ Iri irasū waadero puru, Jesúre buremurā Marīpuya kerere āārīpererogüere weregore-nañurā. Wārā masaka irire péñurā.

²⁵ Bernabé, Saulo merā Jerusalēgue gajirā Jesúre buremurārē iritamu odo, Antioquíague gāme dujāañurā. Juan Marcos wāikugude Īgūsā merā waayupu.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugādea

¹ Antioquíague Jesúre buremurā watopegue surāyeri Marīpuya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā āārīñurā. Bernabé Īgūsā merāñu āārīyupu. Gajigu Simón wāikugu āārīyupu. Īgūrēta masaka: “Ñigū” āri wāiyēñurā. Gajigu Lucio wāikugu Cirenemu āārīyupu. Gajigu Manaén wāikugu, Herodes Galilea marā opu dagu merā suro merā masādi āārīyupu. Gajigu Saulo āārīyupu.

² Sunu Īgūsā bere, Marīpure sērēripoe Ōḡū deyomarīḡū Īgūsārē wereyupu:

—Bernabé, Saulore beyepíka! Īgūsā yure moāboemurā, yu beyesūnerā āārīma, āriyupu.

³ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūsā bere, Marīpure sērē odo, Īgūsāya dipure ñapeo, seretu iriñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedea

⁴ Puru Bernabé, Saulo merā Ōḡū deyomarīḡū Īgūsārē iriuderosūta Seleucia wāikuri makāgue waa, irogue eja, doódiru merā Chipre wāikuri nugūrōgue waañurā.

⁵ Iri nugūrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nerērī wiirigue Marīpuya kerere wereñurā. Juan Marcocode Īgūsārē iritamugorenayupu.

⁶ Puru iri nugarōrē tariwerewāgā, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Irogue ejarā, sugu judío masakare yé āārīgūrē bokajañurā. Īgū Barjesús wāikugu āārīyupu. Griego ya merā Elimas wāikuyupu. Iri makā marārē: “Ūmugasigüe marā Opuya kerere weredupiyurimasū āārā yu”, ārikatogorenayupu.

⁷ Sergio Paulo wāikugu merāmu āārīyupu. Sergio Paulo iri nugarō marā opu, wāri masīgū āārīyupu. Īgū Marīpuya kerere pēduagu, Bernabé, Saulore siudoreyupu.

⁸ Irasirirā Īgūsā Īgū purogue wererā waañurā. Elimas, yé āārīgū gapu Sergio Paulo Jesúre buremumakū gāāmebirīyupu. Irasirigu Īgūsā wererire kāmudaduāyupu.

⁹ Irasirimakū, Saulo Ōāgū deyomarīgūrē opatarigu, Īgūrē buro ĩayupu. Saulota, “Pablo” wāikuyupu.

¹⁰ Āsū ārīyupu:

—Mu ārikatorikugu, ñegū, āārīpereri ōārō iririre kāmudaduagu, wātī irirosū āārā. Marī Opuya diayemarē gorawayuduagu āārā.

¹¹ Mu irasiriri waja marī Opū mūrē wajamoāgukumi. Irasirigu mu koye ĩabi dujagukoa. Marī Opū mūrē wajamoārōpa abe gosesiririre ĩabirikoa, ārīyupu Pablo Īgūrē. Īgū irasū ārīrī merāta Īgūrē naitīākōāyuro. Neō koye ĩabi dujayupu. Irasirigu Īgūrē tūāwāgābure āmayupu.

¹² Īgū irasū waamakū ĩāgū, Sergio Paulo marī Opū Jesúya buerire pégukakōāyupu. Irasirigu Jesúre buremuyupu.

Pablo, Bernabé merā Pisidia nikūma makā Antioquia wāikuri makāgue ejadea

¹³ Puru Pablo Īgū merāmarā merā Pafogue āārānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue āārīyuro. Īgūsā Pergegue ejamakū, Juan Marcos gapu Īgūsārē iro pí, Jerusalēgue gāme dujāakōāyupu doja.

¹⁴ Puru Pergegue āārānerā gaji makā Antioquia wāikuri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikuri nikūgue āārīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārīnu* āārīmakū Īgūsā nerērī wīigüe† ñajāa, doañurā.

¹⁵ Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero puru, Pedrosārē siiu:

—Guayarā, masakare wereduārā, wereka, Īgūsārē ōārō āārīrikuburo, ārīrā! ārīñurā.

¹⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Pablo wāgānugā, Īgūya mojō merā irikeo, Īgūsārē wereyupu:

—Musā Israel bumarā, gajirā Īgūsā irirosū Marīpue buremurā, ōō āārīrā, yu wererire ōārō péka!

¹⁷ Marīpu, gua judío masaka Israel bumarā buremugū, gua ñekūsāmarārē beyedi āārīmi. Irasirigu iripoeque Īgūsā Egiptogue āārīrārē wārā masāporemakū iridi āārīmi. Puru iri nikūgue āārīrārē Īgū turaro merā āiwiridi āārīmi.

¹⁸ Īgūsā Egiptore wiridero puru, cuarenta bojorigora masaka marīrōgue waagorenānerā āārīmā. Irogue Īgūsā Īgū dorerire tarinugākeremakū, Marīpu Īgūsārē ōārō koredi āārīmi.

¹⁹ Puru Īgūsā Canaan nikūgue ejamakū, iri nikū marārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari buri marārē Marīpu béosā, gua ñekūsāmarārē pídi āārīmi iro āārīdoregu.

²⁰ Marīpu Īgūsārē iri nikūgue pídero puru, cuatrocientos cincuenta bojorigora āārīnerā āārīmā. Īgūsā irogue āārīmakū, Marīpu Īgūsārē doremurārē pídi āārīmi. Īgūsā Samuel wāikugu Marīpuya kerere weredupiyudi Īgū āārīnugāripoeque doretūnunerā āārīmā.

²¹ Gua ñekūsāmarā Samuere: “Sugu gua opu gāāmekoa”, ārī sērēmakū pégu, Marīpu Īgūsā opu āārībure Saure pídi āārīmi. Saúl, Cis wāikugu magū, Benjamīya bumu āārīdi āārīmi. Īgū cuarenta bojorigora Īgūsā opu āārīdi āārīmi.

²² Puru Marīpu Saure Israel bumarā opu āārīrīrē bēo, David wāikugure Īgūsā opu āārībure pídi āārīmi. Āsū ārīdi āārīmi Īgūrē: “Davire Isai magūrē bokabu. Buro usuyāa Īgū merā. Āārīpereri yu gāāmerīrē irigukumi”, ārīdi āārīmi.

²³ “Sugu David parāmi āārīturiagu, musārē Israel bumarārē taugu aarigukumi”, ārī weredi āārīmi Marīpu gua ñekūsāmarārē. Irasirigu Īgū ārīderosūta Jesúre iriudi āārīmi.

²⁴ Jesús masakare buenugāburi dupiyuro Juan āārīpererā Israel bumarārē: “Musā ñerō irideare bujawere, musā gūñarīrē gorawayuka! Musā irasirimakū ĩāgū, musārē deko merā wāiyegukoa”, ārī buedi āārīmi.

²⁵ Īgū buetūnuburi dupiyuro Īgūsārē ārīdi āārīmi: “Musā yure: ‘Guare taugu āārīmi’, ārī gūñadāa. Āārībea yu. Yu puru gajigu aarigukumi. Yu gapu ubu āārīgū, Īgūrē neō suropebirikoa”, ārīdi āārīmi.

* 13:14 Judío masaka siñajārīnu, sábadō āārā. † 13:14 Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii āārā. Irogue Īgūsā siñajārīnu āārīmakū nerē, Marīpuya werenirī gojadea pūrē buenama.

²⁶ Yaarā, Abraham parāmerā āārīturiarā, gajirā ĩgūsā irirosū Marĩpũre bũremurā ðō āārĩrāde ðārō pēka! Marĩpũ marĩrē: “Taugũra”, ārĩ kere iriudi āārĩmĩ.

²⁷ Jerusalén marā, ĩgūsā oparāde Jesũs marĩrē taugũre ĩāmasĩbirinerā āārĩmā. Siñajārĩnũriku Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neō pēmasĩbirinerā āārĩmā. Pēmasĩbirisĩā, Jesũre wējēdorerā, Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue ārĩderosũta irinerā āārĩmā.

²⁸ Jesũs ĩgũ ñerō irideare bokabirikererā, Pilatore: “Wējēka ĩgũrē!” ārĩ sērēñurā.

²⁹ Irasirirā iripoegue Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojadesa pũgue ārĩderosũta Jesũre āārĩpererire iri odo, ĩgũrē curusague boadire āĩdiju, masāgobe ũtāyegue mádea gobegue pĩnerā āārĩmā.

³⁰ ĩgũrē wējēkeremakũ, Marĩpũ gapũ boadiguere masũdi āārĩmĩ.

³¹ ĩgũ masādero purũ, wārĩnurĩ deyoadi āārĩmĩ ĩgũ merāmarārē. Dupiyurogue ĩgūsā ĩgũ merā Galileague wiri, Jerusalēgue wapĩkũgorenarā waanerā āārĩmā. Dapagorare ĩsāta ĩgũ masādire ĩānerā, ĩgũyare werema guayarārē.

³²⁻³³ Irasirirā yũ, yũ merāmu Bernabé masārē Jesũya kerere wererā aaribũ. Iripoegue Marĩpũ ĩgũ Jesũs merā ðārō iriburire weredi āārĩmĩ gua ñekūsāmarārē. ĩgũ ārĩderosũta guare ĩgūsā parāmerā āārīturiarārē irasiridi āārĩmĩ Jesũre boadiguere masũgũ. Salmos wāĩkũri gojadesa pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Yũ magũ āārā mu. Dapagā murē masāmakũ yāa”, ārĩdi āārĩmĩ Marĩpũ.

³⁴ Gaji pũgue Marĩpũ āsũ ārĩdi āārĩmĩ, Jesũre boadiguere masũburire, ĩgũ dupũ boabiriburire: “Iripoegue yũ Davire: ‘Ĕārō irigũra’, ārĩderosũta murē irigũkoa”, ārĩdi āārĩmĩ.

³⁵ Gaji Salmos pũ David ĩgũ gojadesa pũgue āsũ ārĩ gojadi āārĩmĩ: “Mu dorerire ðārō iridiya dupure neō boadobirĩkoa”, ārĩ gojadi āārĩmĩ.

³⁶ Diayeta werea. David okagu, Marĩpũ gāāmederosũta ĩgũ āārĩdeapoe marārē iritamunĩkōādi āārĩmĩ. ĩgũ boadero purũ, ĩgũ ñekūsāmarā darārē yáaderogueta gajirā ĩgũrē yāanerā āārĩmā. ĩgũrē yáadero purũ, ĩgũya dupũ boakōāyuro.

³⁷ Jesũs Marĩpũ masũdiya dupũ gapũ neō boabiridero āārĩbũ.

³⁸⁻³⁹ Musā āārĩpererā Jesũya kerere yũ weremakũ, ðārō pēka! ĩgũ merā marĩ ñerō irideare kātiri bokarākoa. ĩgũrē bũremurānorē ĩgūsā ñerō irideare Marĩpũ kātigakumi. Moisés doreri iriri merā neō kātiri bokabirĩkoa.

⁴⁰ Irasirirā musā dapagora marā ðārō pēmasĩka! Musā ðārō pēmasĩbirimakũ, iripoegue marā Marĩpũya kerere weredupiyunerā gojaderosũta musādere waarokoa.

⁴¹ Ĕsũ ārĩ gojanerā āārĩmā Marĩpũya werenĩrĩ gojadesa pũgue:

Ĕārō pēka, yure buridarimasā! Musā okarinũrĩrē musārē gajino burō goerire ĩmugura. Gajirā musārē irire weremakũ pēkererā, bũremubirĩkoa. Irasirirā musā bũremubirideya waja beósũrākoa, ārĩ gojanerā āārĩmā,^{*} ārĩ wereyupũ Pablo Antioquía marārē.

⁴² Pablosā irire were odo, wirĩmakũ, judío masaka āārĩmerā iri wiigũ neerēanerā ĩgūsārē:

—Gaji siñajārĩnu āārĩmakũ, guare irireta werenemoka doja! ārĩ sērēñurā.

⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wirĩmakũ, wārā judío masaka, judío masaka irirosũ bũremurāde Pablosā wererire bũremusĩā, ĩgūsārē tũyañurā. Irasirirā Pablosā ĩgūsārē: “Marĩpũ musārē burō maĩrĩ merā ĩāgũrē bũremurĩrē neō piribirikōāka!” ārĩñurā.

⁴⁴ Gaji semana siñajārĩnu āārĩmakũ, wārā iri makā marā Marĩpũya kerere pēmurā iri wiigũ neerēñurā doja.

⁴⁵ ĩgūsā wārā nerēmakũ ĩārā, judío masaka Pablora burō ĩāturiñurā. Irasirirā ñerō werenĩrĩ merā Pablo wererire: “Diaye āārĩbea”, ārĩñurā.

⁴⁶ ĩgūsā irasũ ārĩmakũ pērā, Pablo, Bernabé gũiro marĩrō merā ĩgūsārē ārĩñurā:

—Marĩpũ dorederosũta gua musārē judío masakare ĩgũya kerere wereparoriadabu. Musā gapũ irire neō gāāmebea. Marĩpũ puro perebiri okari opaburidere gāāmebea. Irasirirā gua judío masaka āārĩmerā gapure iri kerere wererākoa.

⁴⁷ Ĕsũta doredi āārĩmĩ Marĩpũ ĩgũya werenĩrĩ gojadesa pũguere:

Musārē judío masaka āārĩmerārē yaa kerere weredoregũ pĩgũkoa. Irasirigũ ĩgūsārē āārĩpererā ĩ nĩkũ marā musā irire weremakũ pērānorē taugũkoa perebiri peamegue waabonerārē, ārĩdi āārĩmĩ Marĩpũ, ārĩ wereñurā.^{*}

⁴⁸ ĩgūsā irasũ ārĩmakũ pērā, judío masaka āārĩmerā burō usuyari merā: “Marĩpũya kere gapũ ðārĩ āārā”, ārĩñurā. Irasirirā Marĩpũ beyesũnerā, ĩgũ purogue perebiri okari ĩgũ sisũmurā, Jesũre bũremuñurā.

⁴⁹ Irasirirā Marĩpũyare āārĩpererogue iri nĩkũ marārē weregorenāñurā.

* 13:41 Hab 1.5 * 13:47 Is 49.6

⁵⁰ Irasirimakū iārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō wereníñurā. Īgūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkirire ñuremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde Īgūsā merā guañurā. Irasirirā Īgūsārē ñerō irinugā, Īgūsāya nikūrē béowiukōāñurā.

⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé Īgūsāya gubu suríre tuadea nikūwerare mojbéofñurā, iri makā marā Īgūsā ñerī iriri waja ĩmurā. Irasiri odo, Iconiogue waakōāñurā.

⁵² Īgūsā waakeremakū, Jesúre ñuremurā gapu irogue āārīrā Ōāgū deyomarīgūrē opatari, ñuro usuyari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogue eja, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremakū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wārā Jesúre ñuremunugāñurā.

² Judío masaka Jesúyare péduamerā gapu, Jesúre ñuremurārē ñerō wereníñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre ñuremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesúre ñuremurārē ñerō gūñañurā.

³ Īgūsā irasū gūñamakū iārā, Pablosā gapu yoaripoe irore duja, güiro marīrō merā: “Marīpu masakare ñuro marī merā ĩami”, āri ñueñurā. Īgūsā ñuemakū, Marīpu Īgūyare: “Diyeta ñuema”, āriġū, Īgū turaro merā iri ĩmurārē Īgūsā irimakū iritamuyupu.

⁴ Irasirirā iri makā marā ñukawariñurā. Surāyeri judío masaka ñuerire gāāmerā, gajirā Pablosā ñuerire gāāmerā dujañurā.

⁵ Jesúya kerere gāāmemerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō āri, ütāyeri merā ñe wējēduñurā.

⁶⁻⁷ Īgūsā irasū wējēduarire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgue ñuriwāgāñurā. Irogue eja, iro marārē Jesúya kerere ñuegorenāñurā. Īgūsā irasū ñuegorenarā, iri nikū āārīrā makārī Litra, Derbe wāikuri makārīgue ejañurā.

Listrague Pablore ütāyeri merā deadea

⁸ Listrague eja, sugū ñeō deyoagugeta waamasībiridire iro doagure bokajañurā.

⁹ Irasirigu irogue doagu, Pablo ñuemakū péyupu. Īgū pémakū, Pablo su diayeta ĩayupu Īgūrē. “Īi Jesúre ñuremumi. ‘Īgū yure taumasīmi’, āri gūñakumi”, āri gūñayupu Pablo Īgūrē ĩāgū.

¹⁰ Irasirigu turaro merā:

—Wāgāñugāka! āriyupu Īgūrē.

Īgū irasū ārimakū pégu, pariwāgāñugā waayupu.

¹¹ Pablo Īgūrē irasirimakū iārā, Licaonia marā Īgūsā ya merā āsū āri gaguiniñurā:

—Marī ñuremurā āmarōgue āārānerā ũma irirosū ñeyorā marī parogue dijjama, āri gaguiniñurā.

¹² Irasirirā Bernabé: “Marī ñuremurā opu Zeus wāikugu āārīmi”, āri wāiyēñurā. Pablo gapure Īgūsārē werepāroridi āārimakū: “Marī ñuremugū Hermes wāikugu āārīmi”, āri wāiyēñurā.

¹³ Iri makā ñajārō turo Zeure ñuremurā wii āārīyuro. Sugu paí iri wiire koregu wekuare, goori Īgū āmuadeare āiwāgāyupu. Īgū, iro marā merā wekuare wējē soepeoduadiyupu Pablosārē ñuremuduagu.

¹⁴ Īgūsā irasū iriduamakū iārā, Pablosā Īgūsāya suríre yegue, iro āārīrā watopegue ũmawāgā, āsū āri gaguiniñurā:

¹⁵ —Musā guare, ħnasirimurā irasū yári? Guade musā irirosūta masaka āārā. Gwa musārē Marīpuya kerere āsū āri wererā aaribú. Keori weadeare béokōāka! Marīpu okagu gapure ñuremuka! Īgūta ũmugasi, i nikū, dia, āārīpererā i ũmugue āārīrārē iridi āārīmi.

¹⁶ Iripoegue āārīpereri buri marārē Īgūsā gāāmerō irimakū kāmūtābiridi āārīmi.

¹⁷ Masaka Īgūrē ñuremubirikemakū, marīrē ōārō irigu, Īgū ōārō āārīrikurire ĩmumi āārīpererārē. Irasirigu ñe merēmakū yāmi. Marī oterire ñukakamakū yāmi marī baaburire sígū. Irasirigu usuyari merā āārimakū yāmi marīrē, āriñurā Pablosā Īgūsārē.

¹⁸ Īgūsā irasū ārimakū pékererā, Pablosārē ñuremuduārā, wekuare wējē soepeoduadiñurā ñapa. Pablosā gapu Īgūsārē: “Iropata irika! Iririre pirikōāka!” ārimakū pérā, irire pirikōāñurā pama.

¹⁹ Puru gajirā judío masaka, Antioquia marā, Iconio marāde Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Pablore ñerō wereníñurā. Īgūsā irasū ārimakū pérā, iro marāde Īgū merā gua, Īgūrē ütāyeri merā ñeñurā. Ñe odo: “Īi kōmoakōāmi”, āri, iri makā turogue tūwāgā meépibéokōāñurā.

²⁰ Īgūsā irasirikeremakū, Jesúre b̄remurā gapu Īgū puru nerējañurā. Īgūsā nerējamakū, wāgānugā, Īgūsā merā makāgue dujáakōayupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

²¹ Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. Īgūsā weremakū pérā, wárā iro marā Jesúre b̄remuñurā. Irire were odo, Listrague goedujáañurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Puru Pisidiama makā Antioquíague ejañurā.

²² Iri makāřigue weregorenarā, Jesúre b̄remurārē oārō āārīrikumakū iriñurā. “Jesúre b̄remurārē neō pibirikōāka! Marīpu Īgūyarārē doreroguerē waaduarā, oōguere wári poyari merā āārīrākoa”, āri bueñurā Īgūsārē.

²³ Puru iri makārīku marārē Jesúre b̄remurārē iritamumurārē beyeñurā. Beye odo, bere, āsū āri sērēñurā Marīpure Īgūsā b̄remugārē:

—Gua Opu, ĩsā m̄yarārē iritamuka! āriñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujáadea

²⁴ Īgūsā Pisidia nikūgue weregorenadero puru, Panflia nikūgue ejañurā.

²⁵ Iri nikūma makā Pergere Marīpuya kerere were odoadero puru, Atalia wāikuri makāgue waañurā.

²⁶ Iri makā āārānerā Antioquíague dujáarā, doódiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre b̄remurā Pablosārē iriuparorirā, Marīpure Īgūsāya āārīburire āsū āri sērēbosanerā āārīmā: “Guapu, mu mañi merā ĩsārē m̄yare buegorenamakū, oārō koreka!” āri sērēnerā āārīmā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā Īgūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja.

²⁷ Irasirirā iri makārē goejarā, gajirā Jesúre b̄remurā merā nerē, āārīpereri Īgūsā Marīpu turari merā iriadeare, Marīpu judío masaka āārīmerādere Jesúre b̄remumakū iriadeare wereñurā Īgūsārē.

²⁸ Yoaripoe iroguerē Jesúre b̄remurā merā āārīñurā.

15

Jerusalēgue Jesúre b̄remurā nerēdea

¹ Pablo, Bernabé Antioquíague āārīpoe gajirā Judea nikū marā irogue eja, Jesúre b̄remurārē āsū āri buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta āārīpererā musāya dupuma gasirogārē wiiribirimakū, Marīpu musārē taubirikumi, āriñurā.

² Īgūsā irire ārīmakū pérā, Pablosā Īgūsā merā buro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre b̄remurā Pablore, Bernabé, gajirā iro marādere Jerusalēgue waamurārē beyeñurā. Āsū āriñurā: “Jerusalēgue waaka! Jesús buedoregu beyenerārē, Īgūsārē iritamurādere: ‘Judea marā buerire diayeta āārī?’ āri sērēñarā waaka!” āri iriñurā.

³ Irasirirā Jesúre b̄remurā Īgūsārē iriadero puru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, puru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka āārīmerā Īgūsā ñekūsāmarā b̄remunadeare piri, Marīpuya gapure b̄remunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre b̄remurārē. Irire pérā, āārīpererā buro usuyañurā.

⁴ Pablosā Jerusalēgue ejamakū iārā, Jesúre b̄remurā, Jesús buedoregu beyenerā, Īgūsārē iritamurāde oārō usuyari merā bokatīñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā āārīpereri Īgūsā Marīpu turari merā irideare wereñurā.

⁵ Iroguerē surāyeri fariseo bumarā Jesúre b̄remurā āārīñurā. Pablosā weremakū pékererā, Īgūsā gapu wāgānugā, āsū āriñurā:

—Judío masaka āārīmerā Jesúre b̄remurā, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiriburo. “Moisés doredeare irika musāde!” āriō gāamea Īgūsārē, āriñurā.

⁶ Īgūsā irasū ārīmakū pé, Jesús buedoregu beyenerā, gajirā Īgūsārē iritamurā nerē, irire āmuduarā wereniñurā.

⁷ Īgūsā yoaripoe wereniadero puru, Pedro wāgānugā, wereyupu Īgūsārē:

—Yaarā, oārō péka yare! Iripoegue, yu musā merā āārīgūrē Marīpu beyedi āārīmi, yare Īgūya kerere judío masaka āārīmerārē weredoregu. Irasirigu Īgū masakare tauri kerere werea, Jesúre b̄remuburo, āriḡū.

⁸ Marīpu āārīpererā ḡūnarērē masiḡū, judío masaka āārīmerārē Jesúre b̄remurārē: “Yaarā āārīma”, āri Imubu, Īgūsādere Ōāḡū deyomarīgūrē iriimi marīrē iriuderosūta.

⁹ Irasirigu marīrē Īgūsā merā surosū ĩāmi. Īgūsā Jesúre b̄remumakū, Īgūsādere Īgūsā ḡūnarīgue oārō āārīrikumakū yāmi.

¹⁰ Marīpu Moisére doreri pídeare marī ñekūsāmarā bokatūbirinerā āārīmā. Marīde Īgūsā irirosū bokatūbirikererā, ḡnasirimurā Jesúre b̄remurārē judío masaka āārīmerārē irire

iridorebukuri? ¿Nasirimurã Marĩpu judío masaka ããrĩmerãrê İğüyarã ããrĩmakü iririre: “İro ããrĩbea”, ãrĩ gũñabukuri?

¹¹ Æsü gapu gũñarõ gããmea. Marĩ Opu Jesús marĩrê maĩrĩ merã, Marĩpu marĩrê taumi. İrasirigu marĩrê taurosũta judío masaka ããrĩmerãdere taumi, ãrĩyupu Pedro İğüsãrê.

¹² İğü irasũ ãrĩmakü pãrã, ããrĩpererã toepereakõãñurã. İrasirirã Pablo, Bernabé merã judío masaka ããrĩmerã watopegue Marĩpu turari merã İğüsã iri İmudeare weremakü õãrõ pẽñurã.

¹³ İğüsã irire were odoadero puru, Santiagode weryupu:

—Yaarã, pãka yure!

¹⁴ Marĩpu judío masaka ããrĩmerãrê İğüyarã ããrĩnugãmakü neõ irideare weresiami Simõn Pedro musãrê.

¹⁵ Marĩpuya kerere weredupiyunerã werederosũta waabu judío masaka ããrĩmerãrê. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue Æsü ãrĩ gojanerã ããrĩmã İğü ãrĩdeare gojarã:

¹⁶ Puru Daviya bumarã İğüsã oparã ããrĩdea pereadero purugue dupaturi İğü parãmi ããrĩturiagure İğüsã Opu sóogura doja. İrasirigu İğüyarãrê İğüsã õãrõ ããrĩrikumakü iriğũkoa.

¹⁷⁻¹⁸ İrasirirã ããrĩpererã judío masaka ããrĩmerã yu beyenerã, yure İğüsã Opure bremurãkuma, ãrĩmi Marĩpu masakare irire masĩdoregu, ãrĩ gojanerã ããrĩmã.*

¹⁹ “İrasirigu Æsü gũñãa yu. Judío masaka ããrĩmerãrê Jesũre bremunugãrãrê wãri: “Æsü irika!” ãrĩ garibobirikõãrõ gããmea marĩrê.

²⁰ İrasirirã marĩ İğüsãrê Æsü ãrĩ gojarã: “Keori weadea puro baari pĩdeare baabirikõãka! Nome merã ñerõ iribirikõãka! Nomedede ãma merã ñerõ iribirikõãka! Waimurã wãnugũ biu wẽjẽanerãya dĩkuri diire baabirikõãka! Dıre iibirikõãka!” ãrĩ gojarã!

²¹ İripoegueta marĩ nerẽrĩ wiirigu siñajãrĩnuriku Marĩpu Moisere doreri pĩdeare masaka buema. İrasirirã ããrĩpereri makãrĩ marã iri dorerire masakuma. İrasirirã yu ãrãdea ditare gojarã! ãrĩyupu Santiago İğüsãrê.

Judío masaka ããrĩmerãrê gojadea

²² İrasirirã Jesús buedoregu beyenerã, İğüsãrê iritamurã, gajirã ããrĩpererã Jesũre bremurã merã Santiago ãrãdeare: “İrasũta irirã!” ãrĩ, İğüsã merãmarã pãrãrê beyeñurã Antioquíague Pablo, Bernabé merã waamurãrê. İrasirirã Judare, Silare beyeñurã. Judata, “Barsabás” wãikuyupu. İğüsã Jesũre bremurã watopegue ããrĩrã oparã irirosũ ããrĩrã ããrĩñurã.

²³ Puru İğüsã gojadea pũrê İğüsã merã iriñurã. Æsü ãrĩ gojañurã:

Gua, Jesús buedoregu beyenerã, guare iritamurã, gajirã Jesũre bremurã õõgue ããrĩrã õãdorea musãrê.

Æãrĩpererã judío masaka ããrĩmerã Antioquíague, Siriague, Ciliciague ããrĩrãrê Jesũre bremurãrê õãdorea.

²⁴ Gajirã gua merãmarã musã purogue ejarã, musãrê garibogoreñañurã. Musãya dupuma gasirogãrê wiiridore: “Æãrĩpereri Moisés dorededeare irika!” ãrĩgoreñañurã. Gua gapu İğüsãrê irire: “Buerã waaka!” ãrĩbiradiba.

²⁵ İrasirirã gua ããrĩpererã nerê, gua merãmarã Judas, Silas wãikurãrê beyeabu musã purogue iriumurã. İğüsã marĩ maĩrã Pablo, Bernabé merã waarãkuma.

²⁶ Masaka Pablosãrẽta Jesucristo marĩ Opuya kerere gũro marĩrõ merã buemakü wẽjẽboyaunanerã ããrĩmã. Mẽrõgã tarinerã ããrĩmã.

²⁷ Judasã musã purogue ejarã, gua gojadeare wererãkuma.

²⁸ Õãgũ deyomarĩgũ guare gũñarĩ sirõsũta: “Gaji dorerire pĩbirikõa musãrê”, ãrĩ gũñãa. İrasirirã ĩ doreri ditare pĩrãkoa:

²⁹ “Keori weadea puro baari pĩdeare baabirikõãka! Dıre iibirikõãka! Waimurã wãnugũ biu wẽjẽanerãya dĩkuri diire baabirikõãka! Nome merã ñerõ iribirikõãka! Nomedede ãma merã ñerõ iribirikõãka!” ĩ gua dorerire irirã, õãrĩrê irirãkoa musã. İropata ããrã musãrê gua wereduari, ãrĩ gojañurã Jesũre bremurã Jerusalemẽgue ããrĩrã.

³⁰ ĩri pũrê goja oja, Pablosãrê: “Õãrõ waaka!” ãrĩ seretuñurã. Puru Pablosã Antioquíague waañurã. İrogue eja, Jesũre bremurãrê siu neõ, iri pũrê wiañurã.

³¹ ĩri pũrê bue odo, õãrĩ İğüsã were gojadeare ĩãrã, buro usuyañurã.

³² Judas, Silas merã Marĩpuya kerere weredupiyurã ããrĩñurã. İrasirirã Jesũre bremurãrê Marĩpu İğüsãrê weredoredeare wereñurã. İğüsã weremakü pãrã, Jesũre bremurã gapu usuya, õãrõ gũñaturari merã dujañurã.

³³ Judas iroguere yoaweyaripoe ããrĩ: “Dujãagu yãa”, ãrĩ seretuyupu iro marãrê. İrasũ ãrĩmakü pẽ: “Õãrõ waaka! Buro siñajãrĩ merã dujãaka Jerusalemẽgue. Õãburo iro marã,

* 15:17-18 Am 9.11-12

musārē iriuanerā”, āri dujuñurā. Īgūsā irasū ārādero puru, Judas, gajirā merā Jerusalēgue dujāakōāyupu doja.

³⁴ Silas gapu: “Ōōgue dujagura”, āri gūñasā, Antioquíague dujakōāyupu dapa.

³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyaripoe iroguere dujañurā. Irasirirā wārā gajirā merā iro marārē buē, marī Opu Jesúya kerere weregorenāñurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenagū waadea

³⁶ Mērōgā puru Pablo Bernabére weryupu:

—Nāka, āārīpereri makārī marī Opu Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū āārīrikuri?” āri, iāgorenarā! āriyupu.

³⁷ Īgū irasū ārimakū pégu, Bernabé gapu Juan Marcove āiadauyupu.

³⁸ Dupiyurogue Juan Marcos īgūsā merā Panfliague āārīgū, īgūsā moārīrē bokatiūbiridea waja Pablo dupaturi īgūrē āiadaubiriyupu. Irasirigu Bernabé: “Īgūrē āibirimakūdere ōārokoa”, āriyupu.

³⁹ Irasirirā īgūsā basi irire buro gāme guaseo, dukawariakōāñurā. Irasirigu Bernabé gapu Juan Marcove āiyupu, doódiru merā Chipre nugūrōgue waagū.

⁴⁰ Pablode Silare beyeyupu īgū merā waabure. Īgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre buremurā īgūsārē: “Marī Opu musārē maīgū ōārō koreburo”, āri sērēbosa, iriñurā.

⁴¹ Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgā, Jesúre buremurārē īgūyare buē, ōārō gūñaturamakū iriñurā īgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikawāgādea

¹ Puru Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Iroguē ejarā, Timoteore Jesúre buremugārē bokajañurā. Īgū pagode Jesúre buremugō, judío masako āārīyupo. Pagu gapu griego masaku āārīyupu.

² Jesúre buremurā Listra marā, Iconio marāde Timoteore: “Ōōgū āārīmi”, āri iāñurā.

³ Irasirigu Pablo Timoteore īgūrē wapikabure āiadauyupu. Judío masaka iri nikū marā gapu Timoteo pagu griego masaku āārīrē masīñurā. Irasirigu Pablo īgūsā merā guamakū iriñubabi, Timoteoya dupuma gasirogārē wiiriyupu judío masaka irinarōsū irigu.

⁴ Puru Pablo, Timoteo merā waa, īgūsā gojadea pūmarē Jesúre buremurārē īgūsā ejari makārī marārē wereñurā. Iri pū Jerusalēgue Jesús buedoregu beyenerā, īgūsārē iritamurā: “Āsū irika!” āri gojadea pū āārīyuro.

⁵ Īgūsā irire weremakū pérā, Jesúre buremurā: “Jáu”, āri, gūñaturari merā Jesúre buremunemoñurā. Gajirāde imuriku Jesúre buremubirinerā, buremunemowāgāñurā.

Pablo kērōgue irirosū Macedoniamarē iādea

⁶⁻⁷ Puru Pablosā Asia nikūgue Jesúya kerere buerā waaduarārē Ōōgū deyomarīgū waadobiriyupu. Irasirirā īgūsā Frigia nikūrē taria, Galacia nikūdere taria, Misia nikū turogue eja, Bitinia nikūgue waadañurā. Ōōgū deyomarīgū gapu iroguedere waadobiriyupu.

⁸ Irasirirā Misia nikū turore tariwāgā, Troas wāikuri makāgue buajañurā.

⁹ Iroguē iri nāmīrē Pablo kērōgue irirosū sugu Macedonia nikūma īgū puro nímakū iāyupu. “Guare Macedonia marārē iritamugū aarika!” āri siuyupu.

¹⁰ Pablo kērō irirosū waadeare guare weremakū pérā: “Marīpu iri nikū marārē īgūya kerere weredoregu irigu irikumi marīrē”, āri gūña, guayare āmu, Macedoniague waakōābu. ((Yu Lucas i purē gojabude īgūsā merā waabu.))

Pablo, Silas merā Filipogue waadea

¹¹ Irasirirā Troague āārānerā doódiru merā Samotracia wāikuri nugūrōgue taribuja, gajinu gapu Neāpoligue waabu.

¹² Iri makārē taria, Filipino marāya makāgue ejabu. Iri makāta Macedonia nikūma makārīrē doreri makā āārībú. Iroguere yoaweyaripoe āārībú.

¹³ Judío masaka siñajārīnu āārīmakū, īgūsā Marīpure sērērā nerēnarōrē āmarā waarā, iri makā turo, dia wekague waabu. Iroguē eja, iro nerēanerā nomerē Jesúya kerere were doanību.

¹⁴ Iroguere sugu Tiatira wāikuri makāmo, Lidia wāikugo ōārī surī diari surīre duarimasō āārīmó. Marīpure buremugō āārīmó. Irasirigu Marīpu igore Pablo wererire ōārō pēmasīrī merā pé buremumakū irimi.

¹⁵ Irasirigu Pablo igore, igoya wii marā āārīpererārē deko merā wāiyemi. Īgū wāiyeadero puru, āsū ārimo:

—Musā yure: “Diayeta Jesúre buremugō āārīmo”, āri gūñarā, yaa wiigüe dujaka! ārīmo guare.

Igo irasū ārīmakū pérā, igoya wiigüe dujabu.

¹⁶ Sunu iro marā Marīpure sērērā nerēnarōgüe dupaturi waarā, wātī ñajāsūdeore bokajabu. Igo gajirārē moāboego āārīmō. Irasirigo wātī masirī sirī merā masakare: “Āsū waarokoa musārē”, āriboka, wāro niyeru wajatabosamo igo oparārē.

¹⁷ Igo gua noó waaró gua merā waagó, āsū āri gaguinimo:

—Īgūsā Marīpu āārīpererārē doregure moāboerimasā āārīma. Marīpu marīrē tauri kerere werema musārē, āri gaguinimo.

¹⁸ Wārinurī guare garibomakū, Pablo gāmenugā, wātī igoguere āārīgūrē āsū ārimi:

—Jesucristo wāi merā, Īgū turari merā mūrē: “Igore iropata wirika!” ārīmi.

Īgū irasū ārīmakūta, wātī igore wiriakōāmi.

¹⁹ Wātī igore wiriadero puru, masakare: “Āsū waarokoa”, āri weremasibiri, igo oparārē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirā, igo oparā gapu Pablo, Silare ñeā, iri makā marā oparā purogue āiāma.

²⁰ Puru weresārīrē beyerimasā purogue Īgūsārē āija, āsū ārīma:

—Īsā judío masaka āārīma. Marīya makā marārē gariborā yāma.

²¹ Īgūsā marīrē buerā, marī romano marā iririkurire iridorebema. Irasirirā Īgūsā buerire gāāmebea. Īgūsā doreridere irimasībea, ārīma.

²² Īgūsā irasū ārīmakū pérā, masaka wārā irogue āārīrā Pablosā merā guama. Weresārīrē beyerimasā gapu Pablosāya surire túweadore, yuku merā tārādorema.

²³ Īgūsārē buro tārā odo, peresu irima. Īgūsārē korebure oārō iāduripidorema.

²⁴ Irasirigu Īgūsārē koregu gapu iri wii dekomā taribugue Īgūsārē Īgūsāya guburire taboa majirīma goberigüe suadobo, oārō biadobokōāyupu.

²⁵ Puru ñami deko āārīmakū, Pablosā Marīpure sērē, bayapeoñurā. Īgūsā irasū bayamakū, gajirā peresugue āārīrā péñurā.

²⁶ Īgūsā bayaripoe gūñaña marīrō nikū buro ñomeyuro. Irasiro iri wiide buro gāmeña, suro merā āārīpereri iri wiima makāpurori tūpāperekōāyuro. Peresugue āārīrārē Īgūsā kōmedari merā suadeadaride kurakōāyuro.

²⁷ Irasū waamakū, Īgūsārē koregu yobe, iri wiima makāpurori toyomakū iāgū: “Peresu āārānerā duriwiriaperekōāñuma”, āri gūñayupu. Irasirigu Īgūya sareri majirē āi, Īgū basi sareboaduagu iriadiyupu.

²⁸ Īgū irasirimakū iāgū, Pablo Īgūrē gaguinīyupu:

—Mu basi ñerō neō iribirikōāka! Āārīperekōāa gua, ārīyupu.

²⁹ Īgū irasū ārīmakū pégu, siāgodore, Pablosā puro ūmawāgā, Īgūsāya guburi puro naradari merā ejamejāyupu.

³⁰ Puru Īgūsārē āiwiu, āsū āri sērēñayupu:

—¿Nasirigukuri, yu Marīpu yure taumakū gāāmegū?

³¹ Pablosā yujuñurā:

—Marī Opu Jesucristore buremuka! Muya wii marāde Īgūrē buremuburo. Musā Īgūrē buremumakū iāgū, Marīpu musārē taugakumi, ārīñurā.

³² Irasū āri odo, Īgūya wii marādere Jesúya kerere wereñurā.

³³ Ñami deko puru Īgūsārē koreadi Īgūsāya kāmire koeyupu. Īgū koe odoadero puru, Pablosā Īgūrē, Īgūya wii marādere deko merā wāiyeñurā.

³⁴ Īgūsārē wāiyeadero puru, Pablosārē Īgūya wiigüe āia, baari enjoyupu. Īgū, Īgūya wii marā merā Marīpure buremusiā, buro usuyañurā.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriñurā, peresu wii koregure Pablosārē wiudorerā.

³⁶ Iri wii koregu irire pégu, Pablosārē āriyupu:

—Oparā musārē wiridoreañurā. Irasirirā güiro marīrō usuyari merā wirika! ārīyupu.

³⁷ Īgū irasū ārīmakū pégu, Pablo gapu āriyupu surarare:

—Oparā gua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wārā iūrō guare tārādoreama. Īgūsā, gua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. Puru peresu iriama. ¿Dapague guare masaka iābero wiuduri? Āārībea. Īgūsā basita wiurā aariburo guare, āriyupu Pablo.

³⁸ Īgū irasū ārīmakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārīma, ārīrī kerere pérā, oparā güigorañurā.

³⁹ Irasirirā Pablosā puro ejarā, āsū ārīñurā:

—Kātika, gua musārē peresu iriadeare! Irasū āri odo, Īgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” ārīñurā.

⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiigue waañurā. Irogue eja, Jesúre buremurā nerēanerārē bokajarā, ōārō gūñaturanemomakū iriñurā. Puru waakōañurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarā, Anfipolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērī wii āārīyuro.

² Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupu ĩgū gajī makārīrē irinaderosūta. Ūre semana judío masaka siñajārīnurī āārīmakū, iro marārē Marīpuyare werenayupu.

³ Āsū ārī bueyupu:

—Marīpu iriudi, Cristo āārīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi āārīmi. ĩgū boadero puru, Marīpu gapu ĩgūrē masūdi āārīmi marī ōārō āārīburire. Ī Jesú yu āsū ārī weregu, ĩgūta Cristo āārīmi marīrē taugu. Āsūta ārī werea, Marīpuya kerere ĩgūsā gojadea pūguere, ārī wereyupu.

⁴ ĩgū irasū āārīmakū pérā, surāyeri judío masaka ĩgū wererire: “Diyeta āārā”, ārī buremuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wārā griego masaka Marīpure buremurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, buremuñurā. Irasirirā ĩgūsāde ĩgūsā merā waañurā.

⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū ĩārā, Pablosārē ĩāturi, wārā ñerā moāmerārē siiu needō: “Pablo ĩgū merāmarā merā ñerō irigu yāmi”, ārī gaguinirā waaka i makā marārē, ārī iriñurā. Irasū ārī gaguinirā, āārīpererē iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre buremugū Jasón wāikuguya wiima makāpurore turaro merā tūākoro, ñajāa, Pablosārē āmadiñurā masakaguere wiaduarā.

⁶ ĩgūsārē bokabirisiā, Jasōrē, gajirā Jesúre buremurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā purogue āia, irogue eja, gaguinīñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiama.

⁷ Ī Jasón ĩgūsārē ĩgūya wiigue ĩajādoreami. Īsā āārīpereri marī romano marā opu dorerire tarinugāma. “Gajigu masā Opu, Jesús wāikugu āārīmi”, ārī buema masakare, ārī gaguinīñurā oparārē.

⁸ ĩgūsā irasū ārī gaguinīmakū pérā, āārīpererē iri makā marā, ĩgūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naásū waaari?” ārī gaguinīsirikōañurā.

⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, ĩgū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōāka!” ārī, niyeru wajaridore, wiukōañurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ Puru iri ñamita Jesúre buremurā Pablosārē Bereague iriukōañurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue waañurā.

¹¹ Judío masaka Berea marā gapu Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere ōārō pēduañurā. Irasirirā irire: “¿Diyeta āārīrī?” ārī masīduarā, āmariku Marīpuya werenirī gojadea pūmarē buenikōañurā.

¹² Irasirirā wārā Jesúre buremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede buremuñurā.

¹³ Pablo, Berea marārē Marīpuyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere ārī, Pablosā merā guamakū iriñurā.

¹⁴ ĩgūsā irasirimakū ĩārā, Jesúre buremurā Pablöre mumurō merā dia wādiya turogue iriñurā. ĩgū merāmarā gapu Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā.

¹⁵ Pablöre āiwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, ĩgūrē irogue pí, Bereague gāme dujāakōañurā doja. Irogue dujajarā, Pablo ĩgū: “Murīgora Silas, Timoteode ōogue aariburo”, ārī kere iriuadeare wereñurā ĩgūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yūgu, iri makā marā keori weadeare wāri opamakū ĩāgū, buro bujawereyupu.

¹⁷ Irasirigu judío masaka nerērī wiigue ĩgūsā merā werenīgū waayupu. Iroguere gajirā judío masaka āārīmerā Marīpure buremurā āārīñurā. ĩgūsā merādere wereniyupu. Ūmariku iri makā marā ĩgū bokajarā merā wereniyupu.

¹⁸ Gajirā āmade Epicúreos wāikuri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikuri bumarāyare buerimasā Pablo merā werenīñurā. ĩgū weremakū pérā, āsū ārī gāme sērēñañurā: —¿Naásū ārī wereduagu yāri, ĩi iropa werenīgū? ārīñurā.

Pablo Jesúyare, ĩgū masā murīadeare weremakū pérā, gajirā āsū ārīñurā:

—Gajiro marā ĩgūsā buremurāyare weregu irikumi, ārīñurā.

¹⁹ Irasirirā ĩgūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablöre āiñurā. Irogue āija, ĩgūrē ārīñurā:

—Gua maama bueri mu wererire masiduakoa.

²⁰ Mu bueri gajirosu aara. Irasirira gua: “;Naasu ariduro yari iri?” ari masiduakoa, arinura Pablore.

²¹ Aariperera Atenas mara, gajiro mara iri maka ejanerade maama bueri ditare werenidura.

²² Irasirigu Pablo Areopagoge igure aijadero puru, waganuga, asu ari wereyuru igusare:

—Keori weadeare musa aariperera oaro buremua. Irire masia yu.

²³ I maka musaya makare naagorenagu, musa buremurore iabu. Sugu musa buremugare sidea soepeorogue gojatudeadere iabu. “Umugasigie mara Opu mara masina marigure buremuru aara”, ari gojatudeare iabu. Musa igure masibirikeremaku, igureta werea yu musare, ariyuru Pablo. Irasu ari odo, arinemyuru doja:

²⁴ —Maripu i umure aaripereri iridi aarimi. Umugasi, i niku Opu aarimi. Masaka iridea wiirire aaribemi.

²⁵ Maru iritamurire gaamebemi. Igu gapu marire iritamuni. Maru aaririkurire, aaripereri gajinodere simi. Okari opamakuni yami. Yujuaimakuni yami marire.

²⁶ Maripu sugu umuu merata aaripereri buri mara aarimakuni iridi aarimi, igusare i nikuni aaripererogueri aariburo, arigu. “Oopa yoaripoe okarakuma igusa aarirogue”, ari pidi aarimi.

²⁷ Maripu: “Yare amara bokaburo”, arigu, irasiridi aarimi. Iguare mara bokaburo, arigu, yoarogue aaribemi. Maru merata aarimi.

²⁸ Maripu marire aarimakuni yami. Igu marimakuni maribukuyo. Maru okari, maru irimasiri, maru aaririkurire sigu aarimi. Musa bayarire gojarimasade asu ari gojanera aarima: “Maride umugasigie mara Opu pura aara”, ari gojanera aarima.

²⁹ Irasirira maru igu pura aarira, keori masaka weadeare igusa gunaro mera irideare: “Maripu irirosu aarimi”, ari gunabirikora! Maripu, masaka oro, plata, utayeri mera keori weadea irirosu aaribemi.

³⁰ Maripu iripogue mara igure masimeru igure buremubirimaku irasu ikoadi aarimi. Irasirigu, dapaguere pama marire aariperera i nikugue aarirare: “Musa nero irideare bujawereka! Musu gunarire gorawayuka!” ari.

³¹ Puru Maripu aariperera nerare wajamoarinu ejamakuni, Igu beyedi Jesusu mera aariperera i nikugue aarirare diayeta irigakuni oarare beye, nera gapure beobu. Jesusu boadero puru, Maripu igure masigu, Igu beyedi aarirare imudi aarimi aaripererare, ari wereyuru Pablo Atenas marare.

³² Igu Jesusu boadigie masadeare weremaku pera, gajira igure ubu burikodura. Gajira gapu:

—Dupaturi ire mu weremaku peduakoa doja, arinura.

³³ Pablo igusare piri waakoyuru.

³⁴ Gajira, Igu wererire penemodura Igu mera waanura. Irasirira Jesusu buremunuganura. Iguasa mera sugu Dionisio waikugu Areopagoge opara mera nererimasu ariyuru. Gajigo Damaris waikugode gajira mera Jesusu buremunugayuru.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Puru Pablo Atenague aaradi waa, Corinto waikuri makague ejayuru.

² Iroge judio masakuni Aquila waikugue Ponto nikumure bokajayuru. Aquila, Igu marapo Priscila mera Italia nikugue aarineru aaradima. Iguasa iroge aariripoe romano mara opu Claudio waikugu aariperera judio masakare Romare wiridoremaku, Aquila Igu marapo mera Corintogue ejanera aarima. Iguasa iroge aarimakuni, Pablo igusare Igu waa yuru.

³ Igude Iguasa moarikurinereta moagu ariyuru. Irasirigu dujakoyuru Iguasa mera moabu. Iguasa suri gasiri mera wiiri irira arinura.

⁴ Pablo, judio masaka sinajarinuriku Iguasa nereri wiigie waa, judio masakare, judio masaka aarimeradere Jesusu kerere werenayuru, Iguasa iri kerere: “Diayeta aara”, ari gunaburo, arigu.

⁵ Timoteo, Silas mera Macedoniague aaraineru Pablo purogue Iguasa ejadero puru, Pablo suri gasiri mera wiiri moarere piri, umuriku judio masakare Jesusu kerere diaye ari mera bueyuru:

—Jesusu aarimi maru yoaripoe yudi. Iguta Maripu iriudi, Cristo aarimi, ariyuru.

⁶ Igu irasu ari bukeremaku, judio masaka gapu igure peduabirinura. Irasirigu igusa nero wereniri mera igure werewamakuni pegu, Pablo igusare: “Buenemobiriko”, ari imugu iguya surire iroma nikuni tuadeare pasiri, asu ariyuru:

—Marīpu dorederosūta musārē bueabu. Musā gapu yure péduabea. Irasirirā musā péduabirī waja perebiri peamegue waarākoa. Irasirigu yu musārē bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka āārīmerārē buegu waagura, āriyupu.

⁷ Irasū āri, iri wiigüe āārādi wiria, Ticio Justo wāikuya wiigüe waayupu. Īgūya wii judío masaka nerērī wii turo āārīyuro. Īgū Marīpure b̄remugū āārīyupu.

⁸ Nerērī wii opu Crispo wāikugu, āārīpererā Īgūya wii marāde Jesúre b̄remuñurā. Gajirā Corinto marāde wārā Jesúya kerere pérā, Īgūrē b̄remunugāñurā. Irasirirā deko merā wāiyesūñurā, Īgūsā Jesúre b̄remurīrē ĩmurā.

⁹ Su ñami Pablöre k̄rōgue irirosū marī Opu Īgūrē āsū āri wereyupu:

—Gūibirikōāka! Neō piriro marīrō yaa kerere buenikōāka i makā marārē!

¹⁰ Yu, mu merā āārā. Irasirirā masaka mūrē ñerō irimasibema. I makārē wārā yaarā āārīma, āriyupu.

¹¹ Irasirigu Pablo iro marā merā su bojori gaji bojori deko āārīyupu Marīpuya kerere buegu.

¹² Iripoere romanomu Galión wāikugu Acaya nikū marā opu āārīriope judío masaka suro merā nerē, Pablöre ñeā, Galión p̄rogue āija,

¹³ āsū āriñurā:

—Īi masakare: “Āsū gapu irika, Marīpure b̄remurā!” āri buegu, i nikūma doreri gapure béodoremi, āriñurā Galīōrē.

¹⁴ Īgūsā irasū ārimakū, Pablo Īgūsārē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare āriyupu:

—Īgū ñerō iriadero puru tamerārē yu péboakuyo musā judío masaka weresārīrē.

¹⁵ Musā dorerire tarinugāmakū, musā basi āmuka! Ire masībea yu. Irasirigu irire: “Irasūta irika!” ārimasībirikoa, āriyupu.

¹⁶ Irasū āriḡūta Īgūyarā surarare Pablöre weresārārē béowiudoreyupu.

¹⁷ Irasirimakū ĩārā, āārīpererā iri wii āārīrā Sóstenērē judío masaka nerērī wii opure ñeā, Galión ĩūrō páñurā. Īgūsā pámakū ĩāgū, Galión gapu: “Īgūsā gāāmerō iriburo”, āri ĩākōāyupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoaripoe āārīyupu dapa. Puru Jesúre b̄remurārē: “Waagū yáa”, āri odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siriana makāgue waakōāñurā. Īgū doódiru merā waaburi dupiyuro Scireague āārīḡū, Marīpure: “Āsū irigura mūrē b̄remugū”, ārīderosūta Īgūya poarire w̄apeokōādoreyupu.

¹⁹ Puru Īgūsā merā waa, Efeso wāikuri makāgue eja, Priscila, Aquilare pikōā, judío masaka nerērī wiigüe waayupu. Iri wiigüe eja, judío masaka iro nerēanerā merā Marīpuyare wereyupu.

²⁰ Īgū irasū weremakū pérā, Īgūrē: “Yoaripoe dujaka gūa merā!” ārādīñurā. Īgū gapu: “Dujabea musā merā”,

²¹ āriḡūta Īgūsārē seretuyupu:

—Jerusalēgue bosenu ĩāgū waagū yáa. Marīpu gāāmemakū dupaturi ĩāgū dujaribukoa musārē, āriyupu.

Irasū āri odo, Efesogue āārādi doódiru merā waakōāyupu.

²² Irasirigu Cesareare tariwāgā, Jerusalēgue eja, iro marā Jesúre b̄remurārē oādoregu ejayupu. Puru Antioquíague waayupu doja.

²³ Irore yoaweyaripeoe āārī, puru Galaciana makārīgue Frigiama makārīrē dupaturi eja, iri makārī marārē Jesúre b̄remurārē bue, Īgūsārē oārō usuyari merā āārīrikamakū iriyupu.

Apolos Efesogue buedeā

²⁴ Iripoere judío masakū Apolos wāikugu, Alejandría wāikuri makāmū Efesogue ejayupu. Īgū oārō weregu, Marīpuya werenirī gojadeare masīgū āārīyupu.

²⁵ Gajirā Īgūrē marī Opu Jesúya kerere weresianerā āārīmā. Irasirigu usuyari merā Jesús irideare diaye āārī merā wereyupu. Irasirikeregu, Juan masakare deko merā wāiyedeā ditare masīyupu.

²⁶ Güiro marīrō judío masaka nerērī wiigüe āārīrārē buenugāyupu. Īgū buerire péanerā Priscila, Aquila Īgūsāya wiigüe Īgūrē āia, iroque oārō diaye āārī merā wereñurā Īgū Marīpuyare masībirire.

²⁷ Puru Apolos Acayague waaduamakū, Jesúre b̄remurā Īgūrē su pū gojabosañurā. Irasirirā Jesúre b̄remurārē Acayague āārīrārē: “Apolore oārō bokatīñeāka!” āārī pūrē Īgū merā iriñurā. Irasirigu Apolos iroque ejamakū, Marīpu Īgūsārē maīgū, Īgū merā oārō iritamuyupu.

²⁸ Irasirigu Apolos āārīpererā ĩūrō judío masakare oārō turari merā:

—Marĩpu iriudi, musā yoaripoe yúdi, Cristo āārĩmi. Īgūta Jesús āārĩmi, ārĩyupu. Irasirirā Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pūrē keoro weremakū pérā, judío masaka: “Diyē āārĩbea”, ārĩmasĩbirĩñurā.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue āārĩripoe Pablo gapu ūtāyuku watopegue taria, Efesogue eja, wārā Jesúre bñremurārē bokajayupu.

² Bokaja, Īgūsārē sērēñayupu:

—¿Musā Jesúre bñremurā, Ōāgū deyomarĩgūrē bokatĩrĩñēārĩ? ārĩyupu.

Īgūrē yujuñurā:

—“Ōāgū deyomarĩgū āārĩmi”, ārĩmakū, neō pébiribu gua.

³ Pablo Īgūsārē sērēñayupu doja:

—¿Noāya buerire pédero puru, deko merā wāiyeri musārē? ārĩyupu. Īgūsā gapu yujuñurā:

—Juāya buerire gua pédero puru, guare wāiyema, ārĩñurā.

⁴ Pablo āsū ārĩyupu doja:

—Juan masakare Īgūsā ñerĩ irideare bujawere, gūñarĩrē gorawayurārē wāiyedi āārĩmĩ. Irasū wāiyekeregu: “Yu puru aaribure bñremuka!” ārĩ buedi āārĩmĩ. Irasū ārĩgū: “Jesúre Marĩpu iriudire bñremuka musā!” ārĩgū iridi āārĩmĩ, ārĩyupu Pablo.

⁵ Īgū irasū ārĩmakū pérā, marĩ Opu Jesús wāi merā wāiyesūñurā Īgūrē bñremurĩrē ĩmurā.

⁶ Puru Pablo Īgūsāya dipu weka Īgūya mojōrĩ merā ñapeomakū, Ōāgū deyomarĩgū dijijayupu Īgūsārē. Īgū dijijamakū, gaji masā ya werenĩrĩ merā Īgūsā werenimasĩbirideare werenĩñurā. Marĩpu Īgūsārē weredorerire wereñurā.

⁷ Īgūsā āārĩpererā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarāgora āārĩñurā.

⁸ Pablo iri makāguere urerā abe āārĩgū, judío masaka nererĩ wiigüe ñajāa, güiro marĩrō Marĩpu marĩ Opu āārĩrĩ kerere masakare werenayupu. Irire güñaturari merā weremakū pérā: “I diayeta āārā”, ārĩñurā.

⁹ Gajirā gapu Marĩpuyare péduamerā, Īgū wererire bñremubirĩñurā. Irasirirā masaka péurogue marĩ Opuya bueri: “Ñegorā”, ārĩ wereñurā. Īgūsā irasū ārĩmakū pégu, Pablo gapu Jesúre bñremurārē siu wiria, Tiranno wāikuguya bueri wiigüe waayupu. Irogueere ūmurĩku masakare buenayupu.

¹⁰ Pe bojorigora bueyupu Īgūsārē iri wiigüere. Īgū irasū buemakū, āārĩpererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka āārĩmerāde marĩ Opuyare pépereakōñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue āārĩmakū, Marĩpu Īgū turari merā Īgūrē wāri iri ĩmurĩrē irimakū iriyupu.

¹² Irasirimakū ĩārā, masaka surĩ gasiri, Pabloya dupu pērēadea gasirire pūrĩrikurā puro āĩñañurā. Īgūsā āĩñamakū, pūrĩrikurā iri gasirire moāña, tarinañurā. Wātēa ñajāsũnerāde irire moāña, wirisũñurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēārē béowiugorenarā iriñurā. Īgūsā Esceva wāikugu pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarāgora āārĩñurā. Esceva paia opu āārĩyupu. Īgū pūrā Pablo irirosũta marĩ Opu Jesús wāi merā wātēārē béowiuuarā, āsū ārĩñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāi merā dorea musārē. Wirika musā ñajādire! ārĩ béowiuadiñurā.

¹⁵ Īgūsā irasū ārĩkeremakū, wātĩ masakugüere ñajādi āsū ārĩyupu:

—Jesúre, Pablöre masĩa. Musā gapure masĩbea. ¿Niisāno āārĩrĩ musā? ārĩyupu.

¹⁶ Īgū irasū ārĩmakūta, wātĩ ñajāsũdi gapu pari meébeja, buro turaro merā Īgūsā āārĩpererārē ñeā, tarinugāyupu. Īgūsārē pá, kāmĩtu, Īgūsāya surĩre yeguepeokōāyupu. Irasirirā surĩ marĩrā, kāmĩkurāgue ūmawiriañurā.

¹⁷ Īgūsā irasū waadea kerere pérā, āārĩpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka āārĩmerāde péguka, buro güiñurā. Irasirirā marĩ Opu Jesús wāirē oārō goepeyari merā bñremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wārā dupiyuro Jesúre bñremunugānerā gapu Īgūsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā.

¹⁹ Īgūsā merā wārā yéa āārĩrā āārĩñurā. Irasirirā Īgūsā bayirima gojadea papera turirire irogue āia, masaka ĩurō irire soebéokōñurā. Áārĩpereri iri wajakudeare Īgūsā keoñamakū, cincuenta mil niyeru koeri wajakuadiyuro.

²⁰ Īgūsā irasirimakū ĩādero puru, ūmurĩku wārā masaka Marĩpuya kerere pérā, Īgū turari merā Jesúre bñremunugāñurā.

²¹ Irasū waadero ϩᵁᵁ, Pablo āsū āri ḡñayupᵁ: “Macedonia nikū waapᵁrori, iri nikūrē taria, Acaya nikūdere taria, Jerusalēgue waagᵁra. Iro merāta Romarē iāḡū waagᵁra”, āri ḡñayupᵁ.

²² Irasirigᵁ ĩḡū waaburi dupiyuro pērā ĩḡūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriuyupᵁ Macedoniague. Pablo gapᵁ suguta dujayupᵁ dapa Asiaguere.

Efeso marā Pablo merā gua, gaguinīdea

²³ Pablo Efesogue āārīpoe gajirā iro marā buro werenīri merā ĩḡūrē iāturiñurā, masaka wārā Jesūre buremumakā iārā.

²⁴ Sugu plata wāikuri kōme merā moārīmasū Demetrio wāikugᵁ Pablōre iāturiwāḡyupᵁ. ĩḡū plata merā iro marā buremugō Artemisa wāikugō buremurī keori wiirigārē weanayupᵁ. ĩḡū, gajirā moārā merā ĩḡūsā weadeare masakare duarā, wāro wajatanañurā.

²⁵ Irasirigᵁ Demetrio ĩḡū merā moārārē, gajirā ĩḡū irirosū plata moārārē siiu neeō, āsū āriyupᵁ:

—Yu merāmarā, oārō péka! Irire masīa musā. Marī weadeare duari merā wāro wajata, oārō āārīkōāa.

²⁶ Pablo buedeadeere masīa. Āsū āri buegorenami: “Masaka buremurā keori weadea, turari oparā irirosū āārībea. Őmugasigue marā Opᵁ irirosū neō āārībea, keori weadea āārā”, āri buemi. Irire pērā, wārā masaka oō marā, āārīperero Asia marāde ĩḡū buedeare: “Diayeta āārā”, āri ḡñama.

²⁷ I marīrē buro goea. Marīya moārī wajamariākōāburo yāa. Marī buremugō Artemisaya wiide ubu āārīri wii dukakōārokoa. Dapagueta āārīperero Asia marā buremuadīma igore. Masaka Pablo wererire buremurā sōō gapᵁ merā igore buremunemobirikuma pama, āriyupᵁ Demetrio ĩḡūsārē.

²⁸ ĩḡū irasū ārimakū pērā, buro guari merā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīpᵁroriñurā.

²⁹ ĩḡūsā gaguinīmakū, gajirā wārā Efeso marā: “¿Naasū waari?” āri pēmasībirikererā, ĩḡūsāde gaguinīpereakōāñurā. Irasū gaguinīrāta Gayore, Aristarcōre ñeā, iri makā marā nerērōgue ĩḡūsārē tūāwāḡñurā. Gayo, Aristarco Macedonia marā, Pablōre wapikᵁwāḡānerā āārīñurā.

³⁰ ĩḡūsārē ñeāmakū iāḡū, Pablo gapᵁ masaka wārā watopegue ĩḡūsārē weregu waaduadiyupᵁ. Jesūre buremurā gapᵁ waadobiriñurā.

³¹ Gajirā iri nikū marā oparāde, Pablo merāmarā ĩḡūrē: “Gua murē dorea: ĩḡūsā nerērōgue waabirikōāka!” āri kere iriñurā.

³² Iroque nerēānerā buro gaguinīrā iriñurā dapa. “¿Nasirirā marī oōgue nerērī?” ārīmasīmerā ĩḡūsā gāāmerō gaguinīmirēkōāñurā.

³³ Irasirirā judío masaka ĩḡūsāyagure Alejandro wāikugure gaguinīrā ĩūrōgue tūmeénūñurā ĩḡūsārē weredorerā. Irasirigᵁ ĩḡū gapᵁ ĩḡūya mojō merā irikeo: “Iropata gaguinīka, toeaka!” ārīduadiyupᵁ. “Gua judío masaka ñerō irībea”, āri wereduadiyupᵁ.

³⁴ ĩḡū judío masaku āārīñirē iāmasīrā, āārīpererā suro merā pe hora gaguinīñurā:

—Artemisa, Efeso marā buremugō turago āārīmo, āri gaguinīñurā.

³⁵ ĩḡūsā buro gaguinīmakū iāḡū, sugu iri makā marā oparārē iritamugū masakare toedore, āsū āriyupᵁ:

—Musā, Efeso marā oārō péka! Artemisa, marī buremugō turago āārīmo. Igore buremurī wiire, igo keori ũmugasigue dijarideadeere korerā āārā marī. Irire āārīperero marā oārō masīma.

³⁶ “I diaye āārībea”, ārīmasībema. Irasirirā iropata gaguinīka, toeaka! Gaguinīnemobirikōāka pama! Diaye ḡñaka musāde! Noō gāāmerō pēmasīri marīrō gajinōrē iribirikōāka!

³⁷ ĩsā musā ñeānerā marī buremurī wiirimarē neō yajabirama. Marī buremugōrē ñerō neō āri werenībirama. ĩḡūsā ñerō iribirikeremakū, ĩḡūsārē ñeā, oōgue āriyao.

³⁸ Demetrio, ĩḡū merā moārā ĩḡūsārē weresāduarā, weresārīrē beyerimasā purogue waaburo. Iroque i nikū marā oparā ĩūrōgue ĩḡūsārē weresādeare ũmumasīma.

³⁹ Oparā i makā marārē siiu neeōmakū iārā, gajino sērēduarā, werenīrā aarika!

⁴⁰ Dapagā musā guari merā gaguinīdea kerere marī oparā pērā: “Marīrē tarinugāduarā yāma”, āri weresābukuma. Irasirirā marī buro gaguinīdea waja marīrē weresāmakū neō yujumasībiribukoa, āriyupᵁ oparārē iritamugū ĩḡūsārē.

⁴¹ Irire were odo: “Iropata āārā. Waaka musāya wiiriguel!” āriyupᵁ.

¹ Īgūsā irasū āri gaguinimirēdero puru, Pablo gapu Jesúre buremurārē siu neō, Īgūsārē ōārō āārīrikadoregu, wereyupu. Were odo, mojō ñeā, Īgūsārē seretu, Macedoniague waakōāyupu.

² Irogue eja, iroma makārī marārē Jesúre buremurārē Īgū werenirī merā ōārō gūñaturamakū iriyupu. Puru Greciague waayupu.

³ Irore ñerērā abegora āārīyupu. Puru Siria nikūgue doódiru merā taribujabu iriripoe judío masaka: “Murē ñerō iriduārā iriama”, āārī kerere péyupu. Irasirigu: “Maa merā Macedoniagueta dujáagura doja”, āri gūñayupu.

⁴⁻⁵ Gua, Īgū merā waaburi dupiyuro gajirā Īgū merāmarā Troas wāikuri makāgue waa, guare yūñurā. Īsākū āārīmā: Sópater wāikugu Bereamu, Pirro wāikugu magū āārīmī. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāikurā āārīmā. Gajigu Derbemu Gayo wāikugu, gajigu Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo āārīmā.

⁶ Īgūsā yuripoe gua gapu pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu puru, Filipogue āārānerā doódiru merā su mojōma narī taribuja, Troague ejabu. Irogue Īgūsārē bokaja, Īgūsā merā su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Sīñajārīnu āārīmakū, gajirā Jesúre buremurā merā pārē dukawa baamurā nerēbu. Pablo gajinu gapu waabu āārīsā, yoaripoe buemi Īgūsārē. Nami deko āārīmakū bue odobirimi dapa.

⁸⁻⁹ Gua nerērī taribu, ure kaya wekama taribu, sīāgori wári opari taribu āārībū. Pablöre iro āārīrā péripoe sugu maamu Eutico wāikugu ventanague doami. Pablo Īgūsārē yoaripoe buemakū, Īgūrē waja ejayuro. Irasirigu kārītari, yebague yuridijakōāmi. Īgū yuridijamakū iārā, Īgū puro waa, kōmoadiguere āiwāgū doboma.

¹⁰ Īgūsā irasū irimakū iāgū, Pablo dijari, maamurē pábua āiwāgūnū, Īgūsārē weremi: —Gukabirikōāka! Okami dapa, ārīmi.

¹¹ Īgū irasū ārīmakū, maamu kōmoadigue āārīkeregu, masākōāmi. Īgū masāmakū iāgū, Pablo dupaturi murīa, pārē dukawa, Īgūsā merā baami. Īgū irasiriadero puru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā Īgūsārē bue odo, wiriakōāmi.

¹² Īgū wiriadero puru, irogue nerēanerā Eutico kōmoadigue masādire usuyari merā Īgūya wiigüe āiāma.

Pablosā Troas āārānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo guare ārīderosūta doódiru merā Īgū dupiyuro Asogue waabu. Īgū gapu Īgū waaduaderosūta maague waami.

¹⁴ Asogue guare bokaja, gua merā doódirugue ñajāa, Mitilenegue waami.

¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waarā, Quio wāikuri nugārō bokatūrōgue ejabu. Gajinu waarā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāikurogue kārību. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusalēguere ejaduagu, guare: “Asiare yoaripoe āārīduabirikoa ya”, ārīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ārīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre buremurā oparārē weredea

¹⁷ Pablo Miletogue āārīgū, Efeso marā Jesúre buremurā oparārē kere iriumi Īgū puro aaridoregu.

¹⁸ Īgūsā Īgū puro ejamakū, Īgūsārē ārīmi:

—Asiague ejagu, musā merā neōgora yu irideare ōārō masā musā.

¹⁹ Musā merā āārīgū, marī Opuyare iribu. Irasirigu musārē neō tarinugābiribu. Masaka Jesúre buremubirimakū iāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremakū, musārē buebu.

²⁰ Musā nerērōgue, musāya wiiriguedere āārīpereri musā ōārō āārīrikaburire buebu.

²¹ Judío masakare, judío masaka āārīmerādere irireta buebu. “Ōārō péka! Musā ñerō iririre piri, Marīpuya gapure ōārō irinugāka! Marī Opu Jesúre buremuka!” āri bueba.

²² Irasirigu dapagorare Ōāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalēgue waagū yāa. Irogue yure āsū waarokoa, ārīmasībirikoa dapa.

²³ Yu ejadea makārīku Ōāgū deyomarīgū āsū ārīmi yure: “Mu irogue waamakū, masaka murē peresu iri, ñerō tarimakū irirākuma”, ārīmi. Iri ditare masā.

²⁴ Irire masīkeregu, guibea. Yaa okaridere maībea. Marīpu masaka āārīpererārē māirī merā iāmi, ārīrī kerere marī Opu Jesús weredoremi yure. I ditare Īgū yure moārī pídeare iripeoduaa.

²⁵ Yu musā merā āārīgū, Marīpu Īgūyarārē doreri kerere weregorenabu. Dapagorare musā neō dupaturi yure iānemobirikoa. Irire masā yu.

²⁶⁻²⁷ Irasirigu dapagārē irire werea musārē. Aārīpereri Marīpuyare Igū yure weredore-deare werebu musārē. Irasirirā musā aārīpererā irire: “Neō pébea yu”, ārimasībirikoa. Perebiri peamegue waamakū, Igūsā péduabiridea waja āārīrokoa. Yaa waja āārībirikoa.

²⁸ Irasirirā Marīpuyare oārō péduripika! Musā Jesúre buremurārē, Ōāgū deyomarīgū musārē koredorerādere: “Ōārō péka musāde!” āri wereka! Igū magū boagu dí béodea merā Marīpu Igūsārē Igūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā Igūsārē oārō koreka, oveja korerā Igūsāyarā ovejare oārō korederosūta!

²⁹ Yu waadero puru, gajirā ārīkatorimasā, makānūu marā diayēa ovejare wējēduarā irirosū musā puro ejarākuma. Igūsā bueri merā musārē dukawarimakū iriduārākuma.

³⁰ Purugue gajirā musā merāmarāta musārē Jesúre buremurārē ārīkatorākuma Igūsā buerire pédorerā.

³¹ Irasirirā oārō pémasika! Ɔre bojorigora ūmurī, űnamirī oreri merā musā aārīpererārē werebu. Irasirirā yu weredeare gūñankōāka!

³² Dapagorare Marīpure sērēbosagura musārē koreburo, ārigū. Igū musārē maīri merā iāri kerere buerā, oārō āārīrikurākoa. Ɔmuriku Igū turari merā musārē igūrē buremunemomakū yāmi. Musārē Igūyarārē āārīpererārē oārīrē sigukumi Igū iripoegue ārīderosūta.

³³ Yu musā merā āārīgū, musāya niyerure, musāya surīdere: “Yure sika!” neō ārībiribu.

³⁴ Yu basi moādea waja merā, yu gāāmerīrē, yu merāmarā gāāmerīdere bokabu. Irire oārō masia musā.

³⁵ Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāāmea. Ire musārē iri Imubu: “Āsū iririkuka musāde!” ārigū. Marī Opu Jesús ārīdeare gūñaka! Āsū āriyupu: “Sugu gajino sigū gapu Igū sīrīrē űeāgū nemorō ūsuyami”, āri weremi Pablo Efeso marā Jesúre buremurārē.

³⁶ Irasū āri odo, Pablo Igūsā merā űadukupuri merā ejamejā, Marīpure sērēmi.

³⁷⁻³⁸ Sērē odo: “Musā dupaturi neō Iānemobirikoa yure”, Igū ārīdeare gūñarā, buro bujawereri merā dujama. Irasirirā āārīpererā Igūrē pābua, orema. Puru Igūrē perague tuyabuajama gua doódiru merā waamakū Iātuyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalēgue waadea

¹ Gua Efeso marārē Jesúre buremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāikuri nūgūrōgue diaye waakōābu. Gajinu Rodas wāikuri nūgūrōrē taria, Pátara wāikuri makāgue ejabu.

² Iroque eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waabu doja.

³ Waa, Chīpre wāikuri nūgūrōrē tariarā, iri nūgūrō kúgapu dujamakū Iābu. Irore taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāikuri makāma perague ejabu. Iroque doódirure moārā iriruma doebirire pīma.

⁴ Iroque eja, Jesúre buremurārē bokaja, su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī Igūsā merā āārībū. Igūsā Ōāgū deyomarīgū masīri sīsūnerā āārīsīā, Pablora: “Jerusalēgue waabirikōāka murē wējērī!” āri werema.

⁵ Igūsā irasū ārīkeremakū, su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejarinurī puru, waakōābu. Gua waamakū, āārīpererā Jesúre buremurā, Igūsā marāposā nome, Igūsā pūrā iri makā tuogue guare Iātuyarā ejama. Irasirirā gua āārīpererā Igūsā merā perague buāa, iroma ĩmparogue űadukupuri merā ejamejāja, Marīpure sērēbu.

⁶ Puru Igūsārē pābua seretu odo, doódiru merā waakōābu. Igūsā gapu Igūsāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā gua Tirore āārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabu. Iroque eja, Jesúre buremurārē oādore, sunu Igūsā merā āārībū.

⁸ Gajinu gapu Pablo gua merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagū. Iroque eja, Felipe wāikugu Jesúya kerere weregorenaguya wiigue waa, Igū merā āārībū. Felipe Jesúre buremurā su mojóma pere gaji mojō peru pērēbejarā baari guenererā watope āārīdi āārīmi.

⁹ Felipe pūrā wapikurā nóome, marāpu marīrā nome āārīmā. Igūsā Marīpu were-dorederosūta Igūya kerere wereturierā nome āārīmā.

¹⁰ Gua irore yoaweyaripoe āārādero puru, Agabo wāikugu Marīpuya kerere weredupiyugu Judeague āārādi guare Iāgū ejami.

¹¹ Igū gua puro eja, Pablora yujuwēñarīdare āi, Igū basi Igūya guburire, Igūya mojōrīrē suami. Sua odo, guare ārīmi:

—Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure: “Idare opagu Jerusalēgue ejamakū, mu basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma Igūrē. Sua odo, judío masaka āārīmerārē Igūrē wiarākuma”, ārīmi yure, āri weremi Agabo guare.

¹² Īgū irasū āřīmakū pérā, gua Cesarea marā merā Pablore: “Jerusalēguere waabirikōāka!” āřī werebu.

¹³ Pablo gapu guare āřīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure buro bujaweremakū yāri? Jerusalēgue ĩgūsā yure sua, peresu irimakū ōārokoa. Marī Opu Jesūya kerere weredeja waja yu boamakū ōārokoa. Ńerō yure āāřīkeremakū waagura, āřīmi.

¹⁴ Irasirirā gua ĩgūrē: “Waabirikōāka!” āřānerā pirikōābu pama. Āsū āřību:

—Marī Opu ĩgū gāāmerōsūta iriburo, āřīkōābu.

¹⁵ Pupu guayare āmu, Jerusalēgue waakōābu.

¹⁶ Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesūre buremurā gua merā waama. ĩgūsā merām Mnasón wāikuŋu Chipremū āāřīdi, yoaripoe Jesūre buremugū āāřīmī. Irasirirā Jerusalēgue eja, ĩgūya wiigūe ĩgū merā āāřībū.

Pablo Santiagore ĩāgū ejadea

¹⁷ Gua Jerusalēgue ejamakū, iro marā Jesūre buremurā usuyari merā bokatīřīma.

¹⁸ Gajinu Pablo gua merā Santiagore ĩāgū waami. ĩgū pūrogūe āāřīpererā Jesūre buremurā oparā, nerēnerā āāřīmā.

¹⁹ Pablo ĩgūsārē ōādore odo, judío masaka āāřīmerārē āāřīpereri Marīpu ĩgū merā irideare weremi.

²⁰ ĩgū weremakū pérā, Marīpūre: “Ōātaria mu”, āřī, usuyari sīma. Pupu āsū āřīma Pablore:

—Guayagu, ire ōārō masā mu. Wārā judío masaka Jesūre buremukererā, āāřīpererā: “Moisés doredeare iriro gāāmea dapa”, āřīma.

²¹ Gajirā masaka āsū āřī werewuama murē: “ĩgū judío masaka āāřīmerā āāřīrōgue āāřīgū, judío masaka irogue āāřīrārē Moisés doredeare iridorebemi. ĩgūsā pūrārē ĩgūsāya dupuma gasirogārē wiiridorebemi. Marī judío masaka iririkurire iridorebemi”, āřī werewuama.

²² ĩgūsā mu ōōrē ejayupu, āřīřī kerere pérā, nerē, murē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigukuri mu?

²³ Āsū irika! Ōōrē wapikurā ūma āāřīma. “Marīpūre buremurā, āsū irirāra!” āřīnerā āāřīma.

²⁴ ĩgūsā merā Marīpūya wiigūe waaka! Mude ĩgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā yāma. Irasirigū Marīpu ĩūrōrē ĩgūsā iriri wajare wajaribosaka! Mu irasiriadero pupu, ĩgūsāya poarire wuadorerākuma. Mu irasirimakū ĩārā, āāřīpererā masaka murē werewuadeare: “Āřīkatorā iriñuma”, āřīrākuma. “ĩgūde Moisés doredeare ōārō irigu āāřīmī”, āřīrākuma.

²⁵ Judío masaka āāřīmerārē Jesūre buremurārē gua gojadea pūrē iriusiabu. Āsū āřī gojabu: “Keori weadea puro baari pideare, waimurā wūnugū biu wējēanerāya dikuri diire baabirikōāka! Dīre ĩiribirikōāka! Nome merā Ńerō iribirikōāka! Nomede ūma merā Ńerō iribirikōāka!” āřī gojabu gua, āřīma Pablore.

Marīpūya wiigūe judío masaka Pablore Ńeādea

²⁶ Irasirigū Pablo gajinu gapu wapikurā ūma merā Marīpu ĩūrō Moisés doredeare irigu waayupu. Pupu Marīpūya wiigūe Ńajāa, Pablo paire āřīyupu: “Su semana duyaā, gua Moisés doredeare iri odoburo. Gua odorinu āāřīmakū, guaku waimurā ejorārē āřīrārokoa. Marīpu ĩūrō ĩgūsārē wējē soepeoka! āřīrā!” āřīyupu.

²⁷ ĩgūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablore Marīpūya wiigūe āāřīgūrē ĩāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii āāřīrārē ĩgū merā guamakū iri, Pablore Ńeā, āsū āřī gaguinīturā:

²⁸ —Guayarā Israel bumarā, guare iritamuka! ĩta āāřīmī, āāřīpererogūe marīrē Ńerō āřī werenīgorenagū. “Judío masaka Ńegorama. Moisés doredeja waja. I wiide Ńegorāa”, āřī buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigūe āřīñajāgū Ńerō irigu yāmi i wiire, āřīñurā.

²⁹ Pablo iro dupiyuro Tróřimo merā makāgue āāřīmakū ĩānerā āāřīsīā, Pablo ĩgūrē Marīpūya wiigūe āřīñajāgū irikumi, āřī gūñāñurā. Tróřimo Efesomu judío masaka āāřībi āāřīyupu. Irasiriro ĩgūnorē iri wiigūere Ńajāmasīña marīyuro.

³⁰ Pablore weresā gaguinīmakū pérā, iri makā marā āāřīpererā buro guañurā. Irasirirā ūmañajāa, Pablore Ńeā tūāwiria, iri wii makāpurorire mata biakōāñurā.

³¹ ĩgūsā Pablore wējēmurā iriripoe gajirā surara opūguere wererā waañurā. ĩgū pūrogūe eja: “Āāřīpererā Jerusalén marā nerē, buro guari merā gaguinīrā iriama”, āřī wereñurā.

³² ĩgūsā irasū āřīmakū pégu, surara opu ĩgūyarā surarare, ĩgūsārē dorerādere siiu needō, ĩgūsā merā Pablore wējēduarā pūrogūe ūmawāgāyupu. ĩgūsā ejamakū ĩārā, Pablore pánerā pirīñurā.

³³ Surara opu Pablo purogue eja, Igüyarā surarare İgürē ñeadore, pe kōmeda merā suadoreyupu. İgüsā sua odomakū İāgū, surara opu masakare sērēñayupu:

—¿Niino āārīrī İİ? ¿Nasiriari, İgū müsā İrasirimakū? āri sērēñayupu.

³⁴ İgū irasū ārīmakū, masaka gapu: “Āsū iriami”, āri, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinimirekōāñurā. İgüsā irasū gaguinimakū, surara opu neō diaye pēbiryupu. İrasirigu İgüyarā surara āārīrī wiigue Pablöre āiadoreyupu.

³⁵⁻³⁶ İgüsā irogue İgürē āiāmakū İārā, wārā masaka: “Wējekōāka İgürē!” āri gaguini, tuyañurā. İrasirirā surara İgüsāya wii makāpuro murīaro ejarā, Pablöre āikōā murīāñurā, masaka İgürē wējērī, ārīrā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribeayū”, āri weredeā

³⁷ İri wiigue eja, İgürē peresu irimurā iriripoe surara opure:

—Yū, mu merā werenidūakoa, ārīyupu.

Pablo griego ya merā werenimakū pēgu, surara opu gapu ārīyupu:

—¿Mu griego yare masīrī?

³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomu meta āārīrī mu? İgū romano marā oparā merā gāmekēāduagu, wārā cuatro mil wējērīmasārē siiu neō, masaka marīrogue āiayupu. ¿İgū meta āārīrī mu?

³⁹ İgū irasū ārīmakū pēgu, Pablo yujuyupu:

—Yū, İgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilia niku āārīrī makā deyoabu. Ubu āārīrī makāmu āārībea. İrasirigu murē sērēa. İisā masaka merā werenidoreka yure! ārīyupu.

⁴⁰ İgū irasū ārīmakū pēgu, surara opu: “Jāu, werenika!” ārīyupu. İrasirigu Pablo murīrogue murīnugā, İgüya mojō merā masakare toeburo, ārigū, irikeoyupu. İgū irasirimakū İārā, toekōāñurā. İgüsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyupu İgüsārē:

22

¹ —Yaarā, yū irideare müsārē weremakū, oārō péka! ārīyupu Pablo.

² İgū hebreo ya merā werenimakū pérā, masaka toepreakōāñurā. İrasirigu Pablo İgüsārē āsū āri wereyupu:

³ —Yū judío masakūta āārā. Cilia niku Tarso wāikuri makāgue deyoabu. İro deyoadi āārīkeregu, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikugu buemi yure. İrasirigu marī ñekūsāmarārē Moisés doreri pīdeare oārō masā. İrasirigu müsā İrirosūta yude Marīpu doredeare oārō yāa.

⁴ İripoegure Jesúre būremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebu. Ğmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu.

⁵ Paia opu, āārīpererā judío masaka oparā yū ārīrīrē: “İrasūta iriunami”, āri weremasīma müsārē. İgüsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre būremurārē ñeādorerā. İrasirigu İri pū merā Jesúre būremurārē ñeāgū waadibu, oō Jerusalēgue İgüsārē āija peresu iribu.

Pablo İgū Jesúre būremunugādeare weredeā

⁶ 'Goeripoe āārīmakū, yū Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmugasi buro kūmijūrō yū purore gosesiribu.

⁷ İrasū waamakū, yebague meēmejā, puru āsū āri werenimakū pēbu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yāri mu?”

⁸ İgū irasū ārīmakū pēgu: “¿Noā āārīrī mu?” āri sērēñabu. İgū gapu: “Yū, Jesús Nazaretmu mu ñerō iriguta āārā”, ārīmi yure.

⁹ Yū merā āārīnerā İri gosesiririre İāgukakōāma. İrire İākererā, Jesús yure werenimakū pēbirima.

¹⁰ Puru: “Yū Opu, ¿nasirigukuri yū?” āri sērēñabu İgürē. İgū yure yujumi: “Wāgānugā, Damascogue waaka! İrogue sugū āārīpereri yū murē İridoreburire murē weregukumi”, ārīmi.

¹¹ Buro kūmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarīmakū irikubu. İrasirirā yū merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue āiāma.

¹² Yū İro ejadero puru, Ananías wāikugu, Marīpüre būremugū, Moisés doredeare oārō İrigu yure İāgū ejami. İgū İro marā judío masaka āārīpererā būremugū āārīmi.

¹³ İgū yū puro ejanugāja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye İāgukoa doja”, ārīmi. İgū irasū ārīmakūta, dupaturi İābu doja. İrasirigu Ananías yū puro nīmakū oārō İābu.

¹⁴ Yū İāmasiadero puru, yure ārīmi doja: “İripoegue Marīpu marī ñekūsāmarā būremudi murē beyesiadi āārīmi, İgū dorerire oārō İribure, İgū magūrē ñerī opabire İābure, İgū werenīrīrē pēbure.

¹⁵ İrasirigu āārīpererā masakare mu İādeare, mu pēdeare weregorenagukoa.

¹⁶ Dapagorare yoiripoe yúbirikōāka! Wāgānagā, deko merā wāiyedoreka, m̄ marī Op̄u Jesúre b̄remurirē īmugā! Marīp̄are: 'Jesúre b̄remua, irasiriḡu yu ñerō irideare kātika!' āri sērēka, m̄ ñerō irideare kātiburo, ārigū!" ārimi Ananías yure.

Pablo judío masaka āārimerārē Marīp̄u Īgūrē buedoredeare weredeā

¹⁷ 'P̄ur̄u Damascogue āārādi i makā Jerusalégue dujajagu, Marīp̄uya wiiḡue Īgūrē sērēgū waabu. Iroque kērō irirosū waarīre īābu.

¹⁸ Iroque Jesús yure deyoa, weremi: "Jerusalén marā yaare m̄ weremakū péduabema. Irasiriḡu murīgora gajirogue waaka!" ārimi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pégu, Īgūrē āribu: "Yu Op̄u, Jerusalén marā yu irideare ōārō masīma. Yu judío masaka nerērī wiiriḡue āārīrārē murē b̄remurārē ñeā pá, peresu iribu.

²⁰ Maya kerere weredi Estebārē Īgūsā wējēmakū, Īgūrē wējērāya surī wekamarē korebosabu. 'Ōārō irirā, wējēma', āri gūñabu", āri werebu yu Op̄ure.

²¹ Yu irasū ārimakū pégu, yu Op̄u weremi: "Yoarogue waaka! Judío masaka āārimerārē buedoregu iriugura murē", ārimi, āri wereyupu Pablo Īgūsārē.

Surara op̄u Pablo merā werenīdea

²² Pablo: "Yu Op̄u Jesús judío masaka āārimerārē buedoregu iriugura", ārīrīrē pérā, b̄ro guari merā gaguinīñurā:

–Dapagorare īi āārīnemobirikōāburo. Dapagorata boaburo, āri gaguinīñurā.

²³ Irasū āri gaguinīrā, Īgūsāya surī wekamarē wējāsiri, nikūwera merā meēsiriñurā.

²⁴ Irasirimakū īāgū, surara op̄u Īgūyarārē Pablöre Īgūsāya wiiḡue āīñajādoreyupu. Pablöre: "¿Nasirirā masaka murē guari merā gaguinīrī?" āri masīduagu Īgūrē tārādoreyupu.

²⁵ Irasirirā Īgūrē sua, tārāmurā iriripoe Pablo gapu Īgū p̄uro nīgūrē surarare doregure āriyupu:

–Yu romano marāya nikūmu āārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasū yure: "Āsū iriami ñerō irigu", āri weresābirikeremakū, ubugorata tārāmasībea musā yure, āriyupu.

²⁶ Īgū irasū ārimakū pégu, surarare doregu Īgū op̄ure weregu waayupu:

–Ōārō pémasīka! "Romano marāya nikūmu āārā yu", ārāmi. Irasiriḡu ñerō iribirikōāka Īgūrē! āriyupu.

²⁷ Īgū irasū ārimakū, surara op̄u Pablöre sērēñagū waayupu:

–¿Diayeta romano marāya nikūmu āārīrī m̄? Wereka yure!

Pablo gapu Īgūrē:

–Īgūta āārā, āri yujuyupu.

²⁸ Surara op̄u Īgūrē āriyupu:

–Yu romanom̄ āārīduagu wáro niyeru wajaribu.

Pablo Īgūrē āriyupu doja:

–Yu tamerā romanoma makāgue deyoabu. Irasiriḡu deyoaguguetā romanom̄ āārīdi āārā yu.

²⁹ Īgū irasū ārimakū pérā, Īgūrē tārāboanerā gūi wiriakōāñurā. Surara op̄ude Pablo romanom̄ āārīrīrē pégu, kōmedari merā Īgūrē sua tārādoreadeare gūñagū, gūiyupu.

Pablo judío masaka oparā p̄uro āārīdea

³⁰ Irasiriḡu gajinu gapu judío masaka Pablöre weresādeare masīduagu, paia oparārē, gajirā āārīpererē judío masaka oparārē siiu neeōyupu. Īgūsā nerēmakū īāgū, Pablöre Īgūsā suadea kōmedarīe kura, āi, Īgūsā īūrō doboyupu.

23

¹ Pablo judío masaka oparārē īābokatīñunagāja, āsū āriyupu:

–Yaarā, yu okaro bokatīūrō Marīp̄u īūrō ōārō āārīrikua, āri péñāa. Irasiriḡu gūñarikuro marīrō āārīkōāa.

² Īgū irasū ārimakū pégu, paia op̄u Ananías Pablo werenīrīrē péduabi Īgū p̄uro āārīrārē Īgūya disire pádoreyupu.

³ Irasiriḡu Pablo Ananīare āsū āriyupu:

–Marīp̄u murē wajamoāgukumi gajirārē m̄ yure pádoreri waja. M̄ irikatorikugu āārā. Yure: "Moisés doredeare tarinugāa", āri īākeregu, m̄ gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yure pádoregu, āriyupu.

⁴ Irasū ārimakū pérā, iro āārīrā āsū āriñurā Pablöre:

–Ñerō āri werenībirikōāka paia op̄ure Marīp̄u beyedire!

⁵ Īgūsā irasū ārimakū pégu, Pablo āriyupu doja:

—Yaaraā, yu masībirakubu Īgū paia opu āārīrīrē. Masīgū irasū ārībiriboakuyo. Marīpuya werenīrī gojadea pūguere: “Masāya makā marā opure ñerō ārī werenībirikōāka!” ārī gojasūdero āārībū.

⁶ Irogue āārīrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā āārīñurā. Irasirigu Īgūsārē Īgū, Pablo busuro wereniyupu:

—Yaaraā, yude fariseota āārā. Fariseo buma magūta āārā. Irasirirā masaka boanerā masārīrē yu buremurī waja yare wajamoāduakoa, āriyupu.

⁷ Īgū boanerā masārīrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñurā. Irasirirā iri wiigue suro merā āārānerā āārīkererā, gāme dukawariakōāñurā.

⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masābirikuma. Marīpure wereboerā marīkuma. Masaka boanerā yujupūrārīde marīkoa”, ārī wererā āārīñurā. Fariseo bumarā gapu āārīpereri irimarē buremurā āārīñurā.

⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buro gaguinīnugāñurā. Irasirirā surāyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgānugā, wereñurā:

—Masaka boadi, o Marīpure wereboegu diayeta ĩ merā wereniakumi. Irasirirā Īgūrē ñerō iriami, neō ārīmasībea. Īgūrē wajamoārā, Marīpure ñerō irirā iribukōāa marī, ārīñurā.

¹⁰ Īgūsā buro gaguinīmakū Īgū, surara opu gapu Pablora gūisāyupu. “Īgūrē ñeā, tūāwējāsiribēokōābukuma”, ārīgū, Īgūyarā surarare: “Pablora āiaka, dupaturi marī āārīrī wiigue!” ārī iriuyupu.

¹¹ Iri ñamita marī Opu Jesús Pablora deyoa, wereyupu:

—Gūñaturaka! Gūbirikōāka! I makā Jerusalén marārē yaa kerere wereaderosūta Roma marādere weregu waaka! āriyupu.

Judío masaka Pablora wējēduadea

¹² Gajīnu gapu surāyeri judío masaka Pablora wējēduarā nerē, āsū ārīñurā:

—Dapagā merā neō baabiri, iirībirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo, ārīñurā.

¹³ Irasū ārī werenīrā cuarenta nemorō āārīñurā.

¹⁴ Puru paia oparā, gajirā judío masaka oparā purogue wererā waañurā:

—“Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārābu, ārīñurā.

¹⁵ Irasirirā musā, musā merāmarā oparāde ārīkatori merā kere iriuka surara opūguere! “Ñamīgā Pablora dupaturi Īgū irideare weremakū pēduakoa”, ārīka Īgūrē! Surara opu iri kerere pēgu, Pablora oōgue āiwāgāridoregukumi. Irasirirā maague yūrā, Īgū oōrē ejaburo dupiyuro Īgūrē wējēmurā, ārīñurā.

¹⁶ Pablo tīgō magū gapu Īgūsā irasū ārī werenīmakū péyupu. Irasirigu Pablora surara āārīrī wiigue āārīgūrē weregu waayupu.

¹⁷ Pablo irire pēgu, sugu surarare siu wereyupu:

—Ī maamu mu opure gajino wereduayupu. Irasirigu Īgū purogue āiaka! āriyupu.

¹⁸ Īgū irasū ārīmakū pēgu, surara Pablo tīgō magūrē Īgū opu purogue āija, āriyupu:

—Pablo peresugue āārīgū yare ĩ maamūrē mu puro iriuami. Īgū murē gajino weregu aarīgū iriami, āriyupu.

¹⁹ Īgū irasū ārīmakū pēgu, surara opu maamūrē Īgūya mojōrē ñeā tūāwāgā, masaka pēberogue sērēñayupu:

—¿Naásū ārību iriari mu yare?

²⁰ Maamu gapu Īgūrē āriyupu:

—Judío masaka oparā murē Īgūsā purogue Pablora āidorerākuma. Murē āsū ārī werenīama: “Ñamīgārē dupaturi Pablora sērēñaduakoa Īgū irideare oārō masīmurā”, ārīkatorākuma.

²¹ Irasirigu Īgūsārē yujubirikōāka! Ęma cuarenta nemorō maague Pablora wējēmurā duriri merā yūsiamā. “Dapagā merā neō baabirikōārā! Īgūrē wējēmerā uamerāta boarā! Īgūrē wējēbirimakū, Marīpu marīrē wajamoāburo”, ārāma, ārī wereyupu maamu surara opure.

²² Īgū irasū ārīmakū pēgu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirārē neō werebirikōāka! āriyupu Īgūrē.

Surara opu Pablora Félix purogue iriudea

²³ Maamu waadero puru, opu pērā Īgūyarā surarare dorerārē siu wereyupu:

—Yaarā surarare doscientos gubu merā waamurārē, setenta caballu weka peyamurārē, doscientos sareri yuku oparādere Cesareague waamurārē ĩgūsāyare āmudorerā waaka! ĩgūsā āmu odomakū, dapagā űami nueve āārĩmakū, ĩgūsārē siiuaka!

²⁴ Pablo peyamurā caballuadere āmubosaka! Irasirigu ōārō waagukumi. Ōārō pĩrā waaka, ĩgūrē opu Félix puru Cesareague! āriyupu surara opu ĩgū dokamarārē.

²⁵ Irasū āri odo, Félire su papera pū āsū āri gojayupu:

²⁶ Yū, Claudio Lisias, murē opu Félire yu buremugārē ōādorea.

²⁷ Judío masaka űi Pablo wāikugure űeā, wějēadima. ĩgū romano marā nikūmu āārĩrĩrē masĩgū, yu gapu ĩgūrē ĩgūsā wějēboadire yaarā surara merā wijatagu ejabu.

²⁸ Irasirigu ĩgūrē ĩgūsā weresādeare masiduagu judío masaka oparā puru āijabu.

²⁹ Judío masakaya doreri ditare ĩgū tarinugādea waja ĩgūsā weresāmakū pēgu, ĩgūrē peresu iribiribu. Neēno waja wějēmasĩña marĩbu ĩgūrē.

³⁰ Irasirigu judío masaka ĩgūrē wějēkōārā, ārĩrĩ kerere pēgu, mu purogue iriua. ĩgūrē weresānerā mu purogueta waa, murē weresārā waaburo, ārĩbu ĩgūsārē. Iropata āārā, āri gojayupu surara opu Félire.

³¹ Irasirirā surara ĩgūsā opu doreaderosūta iri űami merā Pablöre Antĩpatris wāikuri makāgue āāñurā.

³² Gajĩnu gapu surara gubu merā waanerā iro merāta ĩgūsā āārĩrĩrē wiigüe gāme dujāakōāñurā. Caballua weka waanerā dita Pablöre Cesareague āri tariāñurā.

³³ Puru Cesareague Pablöre ājja, surara opu ĩgū iriudea pūrē Félire wiañurā. Irasirirā Pablöre Félix purogueta pikōāñurā.

³⁴ Félix iri pūrē bueña odo, āsū āri sērēñayupu:

—¿Dĩi nikūmu āārĩrĩrē űi?

—Cilicia nikūmu āārĩrĩrē, āri yujñurā.

³⁵ Félix Pablöre āriyupu:

—Murē weresānerā ōārē ejamakū, mu wererire pēgura, āriyupu.

Irasū āri odo, opu Herodes daguya wiigüe Pablöre pí, ĩgūyarā surarare koredoreyupu.

24

Pablöre Félix ĩūrō weresādea

¹ Su mojóma nurĩ tariadero puru, paía opu Ananías Cesareague waayupu. ĩgū merā gajirā judío masaka oparā, gajigu masakare werenĩbosarimasū Tértulo wāikugude opu Félire Pablöre weresārē waañurā.

² Pablöre ĩgūsā nerērōgue āijamakū, Tértulo ĩgūrē Félire āsū āri weresānugāyupu:

—Gua opu, wāri masĩrĩ merā guare i nikū marārē doregu āārā mu. Mu doreri merāta i nikū ōārĩ gorawayuro yāa. Gāmekēārō marĩrō ōārō āārĩkōāa.

³ Irasirirā gua āārĩperero marāgue mu merā ōārō usuyāa.

⁴ Yoaripoe mu merā werenĩbirikoa. Irasirigu yu mu merā mérōgā werenĩmakū péka dapa!

⁵ Gua ire wereduakoa murē. ĩi Pablo wāikugu guare garibotarimi. Āārĩpereri nikūgue judío masakare guari merā gaguinĩ, ĩgūsā basi gāme dukawarimakū irigorenami. “Nazarenos” wāikuri bumarā opu āārĩmi.

⁶ Marĩpuya wiire ĩgū űerō iriduamakū ĩārā, ĩgūrē peresu irimurā űeābu, gua judío masakaya dorerire ĩgū tarinugārĩ waja ĩgūrē wajamoāduarā.

⁷ Gua irasiriduamakū ĩāgū, surara opu Lisias wāikugu gapu gua puru eja, ĩgūrē turaro merā ēmakōāmi.

⁸ Puru Lisias, gua ĩgūrē weresānerārē mu purogue iriuami. ĩgū irasū ārĩmakū pērā, ōōgue aarabu. Mu basita ĩgūrē sērēñagu, āārĩpereri gua ĩgūrē weresārĩrē diayeta ārĩma, ārĩgukoa, āriyupu Tértulo Félire.

⁹ Gajirā judío masaka iro āārĩrāde: “Tértulo diayeta werenĩmi”, ārĩñurā.

¹⁰ ĩgūsā irasū ārĩmakū pēgu, opu Félix Pablöre mojó merā irikeo, weredoreyupu. Pablo āriyupu ĩgūrē:

—Wāri bojori i nikū marārē mu dorerire ōārō masĩa yu. Irasirigu yaamarē usuyari merā murē weregura.

¹¹ Pe mojóma pere su gubu peru pērēbejarinurĩta taria, yu Jerusalēgue Marĩpure buremugū ejadero puru. Irire diaye masiduagu, gajirārē sērēñaka!

¹² Yu iri makāgue āārĩmakū, yure weresānerā yu gajirā merā guaseomakū neō ĩābirama. Marĩpuya wiire, judío masaka nererĩ wĩiriguedere, noó gajiro iri makā marārē gua gaguinĩmakū iribirabu.

¹³ Irasirirā yure weresānerā: “Āsū iriami, irasirigu waja opami”, ārĩmasĩbema.

¹⁴ Murē gaji gapure weregura. Gua ñekāsāmarā Marīpure, Moisés doreri pīdeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare buremuderosūta yu buremua. Irire buremukeregu, Jesús buedeadeare buremua. Yure weresānerā: “Jesús bueadea ārikatori āārā”, āri wereníma.

¹⁵ Īgūsā: “Marīpu āārīpererā masaka boanerārē ōārārē, ñerādere masūgukumi”, āri gūñarōsūta yude gūñāa.

¹⁶ Irasirigu yu Marīpu ĩūrō, masaka ĩūrōdere yu turaro bokatīūrō ōārō iriduakoa.

¹⁷ Yaa makā Jerusalērē yu wiriadero puru, wāri bojori gajirogue naagorena, puru irogueta dujáabu. Irogue eja, yaarā boporārē niyeru sīgū ejabu. Irogue āārīgū, Marīpu ĩūrō waibure soepeodudadibu ĩgūrē buremugū.

¹⁸ Marīpuya wiigue waa, ĩgū ĩūrō Moisés doredeare yu iriripoe judío masaka Asia marā yure bokajama. Yu merā gajirā masaka mērāgā āārímā. Neō ĩgūsārē gua gaguinímakū iribiribu.

¹⁹ Judío masaka Asia marā yu Marīpuya wiigue irideare ĩānerā, yure: “Ñerō iriami”, āri weresāduarā, ōōgue mu ĩūrōgue weresārā aariburo.

²⁰ Īgūsā aaribirimakū, judío masaka oparā ōōgue āārīrā yu ĩgūsā oparārē wereadeare péanerā: “Āsū āārā”, āri weresāduarā, weresāburo.

²¹ I tamerārē yure weresāmasíma. Yu ĩgūsā merā āārīgū, buro turaro merā: “Boanerā masārākuma”, ārīdea waja yure wajamoōduakoa”, āribu ĩgūsārē, āri wereyupu Pablo Félire.

²² Īgū irasū ārimakū pégu, Félix gapu Jesúre buremurā iririkurire ōārō masísā, āsū āriyupu Pablöre:

—Iropata pégu. Surara opu Lisias ejadero puru, murē yu iriburire wereguko, āriyupu.

²³ Irasū āri ōdo, Pablöre koregure: “Peresugue ōārō koreka ĩgūrē! Iri wiigueta naāa āārīkōāburo. Īgū merāmarā ĩgūrē iritamududamakū kāmudabirikōāka!” āriyupu.

²⁴ Yoawayaripoe tariadero puru, Félix ĩgū marāpo judío masako Drusila wāikugo merā eja, Pablöre āiridoreyupu, Jesucristore ĩgū buremurīrē weremakū péduarā.

²⁵ Pablo ĩgūsārē āsū āriyupu: “Marīpu masakare diayemarē irimakū, ĩgūsā basi ñerō iriduarire iribirimakū gāāmemi. I umu peremakū, Marīpu āārīpererā ñerārē wajamoōgukumi”, āri weremakū, Félix gapu péguka, gūi, “Waaka!” āriyupu ĩgūrē:

—Gajipoe yure gajino moārī marīmakū siugura doja murē, āriyupu.

²⁶ Félix irasū ārikeregu: “Pablo yure niyeru sīburo”, ārīgū, ĩgū merā werenīgū wāri ĩgūrē siunayupu. “Gajipoe irigu niyeru sīmakū ĩgūrē wiubukoa”, āri gūñadiyupu.

²⁷ Pe bojori puru, Porcio Festo wāikugu Félire gorawayugu, opu ñajāyupu. Irasirigu Félix gapu ĩgū opu āārīrīrē wirigu, judío masaka merā ōārō āārīduagu, Pablöre peresuguetā āārīdorekōāyupu dapa.

25

Pablo, Festo merā werenídea

¹ Urenu ĩgū opu āārīrī ñajādero puru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalégue waayupu.

² Īgū irogue ejadero puru, paia oparā, gajirā judío masaka oparā Pablöre ĩgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā.

³ Īgū puro eja, turaro merā: “Guare iritamuka! Pablöre ōō Jerusalégue āiridoreka!” āri sērēñañurā. Īgūsā ĩgūrē maague aarīgure: “Wējēkōārā!” āri āmuyusiadiñurā.

⁴ Festo gapu ĩgūsārē yujuyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mērōgā puru irogue goedujāaguko doja.

⁵ Pablo ñerō iririkugū āārīmakū ĩārā, musā oparā Cesareague yu merāta waa, ĩgūrē weresārā waaburo, āriyupu.

⁶ Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana urenu waaró merā Jerusalégue āārādi Cesareague goedujāakōyupu. Īgū dujadadero puru, gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigue waayupu. Iro eja, opu doarogue doa, Pablöre āiridoreyupu.

⁷ Pablo irogue ejamakū ĩārā, judío masaka Jerusalén merā aaranerā ĩgū puro waa ejanugā, ĩgūrē wāri ñerī weresādiñurā. Irasū āri weresākereerā: “Āsū irimakū ĩābu”, neō ārīmasibirīñurā.

⁸ Puru Pablo ĩgū irideare wereyupu:

—Judío masaka dorerire, Marīpuya wiima dorerire, romano marā opu doreridere neō tarīnugābiribu yu, āriyupu.

⁹ Festo gapu judío masaka merā ōārō āārīduagu, Pablöre sērēñayupu:

—Jerusalégue waadukuri? Irogue mu irideare yure weremakū, ĩgūsā murē weresādeare weremakū péduakoa, āriyupu.

¹⁰ Īgū irasū ārimakū, Pablo yujuyupu:

—Yu òo romano marārē weresārīrē beyerogue āārīsiāa. Irasirigu Jerusalēguere waaduabirikoa. Òòta yure irire beyero gāamea. Judío masakare neò ñerò iribiribu. Mu irire òārò masikoa.

¹¹ Yu ñerò iridi tamerā: “Yure wējēbirikōāka!” ārībiriboakuyo. Īgūsā yure ārīkatori merā weresādea āārīmakū, neò sugu opūguere wīamasīña máa. Yu irideare romano marā opure beyemakū gāamekoa, ārīyupu Pablo Festore.

¹² Īgū irasū ārīmakū pégu, Festo Īgū merāmarā merā werení odo, Pablōre ārīyupu doja:

—Mu irideare romano marā opure wereduamakū, Īgū pūroguere iriugara murē, ārīyupu.

Pablo, opu Agripare werede

¹³ Yoawayaripoe pūgu Festo opu ñajādero pūgu, Judea marā opu Agripa wāikugu, Īgū tīgō Berenice merā Cesareague Festore òādorera waañurā.

¹⁴ Agripa irore yoaripoe āārīmakū, Festo Pablōre Īgūsā irideare wereyupu Īgūrē:

—Òòrē sugu āārīmi Félix peresu iridi.

¹⁵ Yu Jerusalēgue āārīmakū, paia oparā, gajirā judío masaka oparā Īgūrē yure weresārā ejama. “Īgū ñerò iridea waja wējēdoreka!” ārī sērēma yure.

¹⁶ Yu gapu: “Gua romano marā ubugorata gajirārē neò wējēdorebea. Irasirirā sugu masakare weresānerā Īgūsā weresādi merā weresārīrē beyerimasū iūrō gāme werenībirikererā: ‘Wējēkōāka!’ ārīmasībema”, ārī yujubu.

¹⁷ Irasirigu Īgūrē weresānerā yu merā òòguere Īgūsā ejadero pūgu, yooboro marīrō gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigie waabu. Iro eja, opu doarogue doa, Īgūsā weresādire āiridorebu.

¹⁸ Īgū yu pūro ejamakū iārā, Īgūrē weresānerā wāgānugāma. Īgūsā wāgānugāmakū iāgū: “Īgū ñerī irideare wāri weremurā yāma”, ārī gūñadibu. Īgūsā gapu: “Īgū ñerī irimakū iābu”, ārī neò weremasībirima.

¹⁹ Judío masaka būremurī ditare weresāma. “Jesús wāikugu boa, pūgu masādi āārīmī”, Īgū ārīdea waja weresāma Īgūrē.

²⁰ Nasirimasībirisīā, Īgūrē sērēñabu: “Jerusalēgue mude yu merā waaduakuri? Iroguere yu merā waasīā, mu irideare wereaso yure”, ārību Īgūrē.

²¹ Yu irasū ārīmakū pégu: “Iroguere waaduabirikoa, Romano marā opu gapure yu irideare weregu waaduakoa”, ārīmi. Irasirigu yu gapu Īgūrē òòta pikōābu dapa. “Yu murē iriumakū, romano marā opu Augusto pūro waagukoa mu”, ārību Īgūrē, ārī wereyupu Festo Agripare.

²² Agripa Festore ārīyupu:

—Yude Īgū weremakū péduakoa.

—Jáu, ñamigāta Īgūrē pégukoa mu, ārīyupu.

²³ Gajinu gapu Agripa, Īgū tīgō Berenice merā iri makā marā nerērī taribugue waañurā. Iroguere ñajārā, oparā sāñari suri merā ñajāñurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde Īgūsā merā ñajāñurā. Īgūsā nerēadero pūgu, Festo Pablōre āiridoreyupu.

²⁴ Pablo Īgūsā pūroguere ñajājamakū, Festo iro āārīrārē ārīyupu:

—Opu Agripa, āārīpererā i taribugue nerēanerā òārò péka yure! Wārā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde iirē weresāma yure. “Wējēkōāka Īgūrē!” ārī gaguiníma.

²⁵ Īgūsā irasū ārīkeremakū, yu gapu Īgūsā Īgūrē wējērō gāamea, ārīrī wajare bokabiribu. Irasirigu opu Augustore Īgū irideare weregu waaduakoa, ārīmakū: “Īgū pūroguere iriugara”, ārī gūñabu.

²⁶ Yu gapu Īgūrē Īgūsā weresādeare òārò masībirisīā, opu Augustore irimarē gojabiribu dapa. Irasirigu Īgūrē āiridoreabu, Īgū irideare musā péuro weredoregu. Opu Agripa, Īgū irideare weremakū mu péadero pūgu, Īgūrē sērēña, pūgu yu òārò gojagukoa pama marī opu Augustore.

²⁷ Sugū masakare Īgū ñerò irideare masībikererā, marī opu Augusto pūroguere iriomasīña máa. Īgūrē weresādeare òārò masībikererā Īgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, ārīyupu Festo Agripare.

26

Pablo Agripare werede

¹ Irasirigu Agripa Pablōre:

—Wereka yure mu irideare! Īgūsā murē weresādeare mu yujumakū péduakoa, ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū pégu, Pablo Īgūya mojōrē soemu, Īgū irideare werenūgāyupu:

²—Opu Agripa, dapagorare mu yure weredoremakū, būro usuyāa. Irasirigu yu irideare, judío masaka yure weresādeare āārīpererē murē werēgura.

³ Gua judío masaka iririkurire gua gāme werenīrīdere òārò masikoa. Irasirigu bopoñarī merā yu weremakū, òārò péka!

Pablo Jesúre b̄remuburi dupiyuro ĩgũ āārĩrikũdeare weredea

⁴ 'Āārĩpererā judío masaka yaa nikũ marā, Jerusalén marāde yu majĩgũgueta ĩgũsā merā āārĩdeare masĩma.

⁵ Yu maamũgueta fariseo bumũ āārĩdi āārĩbũ. Murē irire wereduarā, weremasĩma. Āārĩpererā gua judío masaka watopeguere fariseo bumarā gua b̄remurĩrē gajirā nemorō òārō yáma.

⁶ Marĩpu gua ñekũsāmarārē masaka boanerārē masũgura, ārĩdeare yu b̄remurĩ waja yure weresārā òògue iriuma wajamoāburo, ārĩrā.

⁷ Gua judío masaka, Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru p̄rēbejari buri marāgora, Marĩpu marĩ boadero purũ masũburire usũyari merā yúa. Irasirirā umurĩ, ñamirĩ Marĩpũre b̄remunikōāa. Opu Agripa, gua irire yúkeremakā, surāyeri judío masaka weresāma yu irire b̄remurĩ waja.

⁸ Musā gapũ, ĩnasirirā Marĩpu boanerārē masũburire b̄remuberi?

Pablo Jesúre b̄remurārē ĩgũ ñerō iriunadeare weredea

⁹ 'Iripoegue Jesús Nazaretmurē b̄remurārē yu bokatĩūrō ñerō iriduadibu.

¹⁰ Jerusalēguere paia oparā dorero merā wārā Jesúre b̄remurārē peresu iribu. Irasirigu oparā ĩgũsārē wējēdoremakā, yude neō kāmubiribu.

¹¹ Āārĩpereri ĩgũsā nerērĩ wiirigüe ñajāa, Jesúre b̄remurārē ñerō iriunabu, ĩgūrē b̄remurĩrē piriburo, ārĩgũ. ĩgũsā merā buru guabu. Gaji makārĩguedere irasũta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre b̄remunũgādeare weredea

¹² 'Irasirigu Damascogue Jesúre b̄remurārē ñerō irigu waadibu, paia oparā yure: "Gua dorero merā waaka!" ārĩmakũ pégu.

¹³ Opu Agripa, yu maague waamakũ, āsũ waabu. Goeripoe ārĩmakũ, umũgasigüe abe umũmũ gosero nemorō gosesiribu yu puru, yu merā waanerā p̄rodere.

¹⁴ Gua āārĩpererā yebague meēmējābu. Sugũ yure hebreo ya merā werenĩmakũ pébu. "Saulo, ĩnasirigu yure ñerō yári mu? Mu yure ñerō irigu, mu basita ñerō yáa", ārĩmi yure.

¹⁵ ĩgũ irasũ ārĩmakũ pégu, yu gapũ: "¿Noā āārĩrĩ mu?" ārĩ sérēñabu. Marĩ Opu gapũ āsũ ārĩmi: "Yu, Jesús, mu ñerō iriguta āārā.

¹⁶ Wāgānũgāka! Yu murē deyoa, yure moāboegũ āārĩburo, ārĩgũ. Irasirigu mu yure ĩadeare, purugue yu murē ĩmuburidere gajirārē werēgukoa.

¹⁷ Yu murē judío masaka āārĩmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka āārĩmerāde murē ñerō irimakũ wijatagura.

¹⁸ Yu murē judío masaka āārĩmerārē buedoregũ iriugukoa, yaa kerere masĩburo, ārĩgũ. Irasirirā ñerĩrē pirirākuma. Koye ĩpāmerā, naitĩārōgüe āārĩrā irirosũ āārĩbirikuma. Boyorogue āārĩrā irirosũ āārĩrākuma. Wātĩ ĩgũsā opu āārĩbirikumi pama. Marĩpu gapũ ĩgũsā Opu āārĩgukumi. Irasirigu, ĩgũsā yure b̄remumakũ ĩāgũ, Marĩpu ĩgũsā ñerĩ irideare kātigukumi. ĩgũsārē ĩgũyarā āārĩmakũ irigukumi", ārĩmi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire yuñudea

¹⁹ 'Opu Agripa, umũgasigüe Jesús yure werenĩdeare tarinũgābiribu.

²⁰ Irasirigu Damasco marārē ĩgũya kerere werēpuroribu. Purũ Jerusalén marārē, āārĩpererogüe Judea marārē werebu. Judío masaka āārĩmerādere werebu. "Musā ñerō irideare bujawere, musā gũnarĩrē gorawayuka! Marĩpu gāamerĩ gapure irika! Irasirirā musā gũnarĩ gorawayuadeare ĩmurākua", ārĩ buebu ĩgũsārē.

²¹ Yu irire buedea waja judío masaka Marĩpũya wiigüe yu āārĩgūrē ñeā wējēduarā irima.

²² ĩgũsā irasirikeremakũ, Marĩpu gapũ yure iritamunikōāmi. Irasirigu āārĩpererā oparārē, ubu āārĩrādere yu ĩgũya kerere wererire neō piribe. Iripoegue Moisés, gajirā Marĩpũya kerere weredupiyunerā, purugue āsũ waarokoa, ārĩdeare werea. Āsũ ārĩ gojanerā āārĩmā:

²³ "Cristo, Marĩpu iriudi buru ñerō tarigukumi. ĩgũ boadero purũ, ĩguta masāpurori, neō dupaturi boabirikumi. Irasirigu ĩgũ masakare taugu āārĩrĩrē judío masakare judío masaka āārĩmerādere masĩmakũ irigukumi", ārĩ gojanerā āārĩmā, ārĩ wereyupu Pablo Agripare.

Pablo Agripare: "Jesúre b̄remuka!" ārĩ weredea

²⁴ ĩgũ irasũ ārĩripoeta Festo gaguĩnyupu:

—Pablo, mirēgũ yáa. Wári buetarisā, mirērĩmasũ waáa, ārĩyupu.

²⁵ Pablo gapũ Festore ārĩyupu:

—Yu opu, mirēbea. Yu wereri diayeta āārā. Irasirigu ire gopepyaro merā werea.

²⁶ Opu Agripa gapũ, yu wereri āārĩpererire òārō masĩkumi. Irire masĩa yu. Irasirigu ĩgūrē gũiro marĩrō werea. Yu Jesúyare werēgu, yayerogüe werebea, ārĩyupu Pablo Festore. Irasũ ārĩ òdo, āsũ ārĩyupu Agripare:

²⁷ —Opu Agripa, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare burema mū. Mū irire buremurīrē masīa yū, āriyupu.

²⁸ Agripa ĩgūrē yujuyupu:

—Iropagā werekeregu, ¿yure Jesúre buremumakū iriduari? āriyupu.

²⁹ ĩgū irasū ārimakū pégu, Pablo yujuyupu ĩgūrē:

—Jesúyare wári, o mérōgā weregu, musā āārīpererārē yū irirosū ĩgūrē buremumakū gāamea. Marīpuguere irire sērēbosāa. Yū peresugue āārīgū irirosū musā āārīmakū tamerārē gāamebea, āriyupu.

³⁰⁻³¹ ĩgū irasū ārimakū pérā, Agripa, Festo, Berenice gajirā ĩgūsā merā doanerāde wāgānugā, gaji taribugue waa, ĩgūsā basi āsū ārī gāme werenīfurā:

—ĩgūrē i waja wējērō gāamea, ārīrī máa. I waja peresu iriro gāamea, ārīrīde máa, ārī gāme werenīfurā.

³² Irasirigu Agripa āsū āriyupu Festore:

—Pablo romano marā opure yū irideare weredukakoa, ĩgū ārībirimakū, marī ĩgūrē pere-sugue āārīgūrē wiukōāboakuyo, āriyupu.

27

Pablora Romague iriudea

¹ Irasirirā Pablora, gajirā peresu āārīrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague gua merā iriuma. Julio wāikugu surara opūdere iriuma ĩgūsārē koredorerā. ĩgūsā romano marā opu Augusto wāikugyarā surara āārīmā.

² Gua Adramitio wāikuri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabu. Gajigu Aristarco wāikugu Macedonia nikūma makā Tesalónica wāikuri makāmude gua merā waami.

³ Gajinu gapu Sidón wāikuri makāma perague ejabu. Irogue ejadero puru, Julio Pablora bopoñarī merā ĩā, ĩgūrē ĩgū merāmarā puro naadoregu iriumi, ĩgūsā ĩgū gāamerīrē sīburo, ārīgū.

⁴ Gua iri makāgue āārānerā doódiru merā waamakū, buro mirū guare gajipārēgue wējāputaribujubu. Irasirirā Chipre wāikuri nugūrō kúgapu dujamakū taribu. Iro gapu mirū wējāpubiriweyabu.

⁵ Ciliciare, Panfliadere taribu. Puru Licia nikūma makā Mira wāikuri makāgue ejabu.

⁶ Gua irogue ejamakū, surara opu gajiru doódiru bokajami. Iriuru Alejandriague aaradiru, Italiague waaburidiru āārībū. Irasirigu guare irirugue ñajādoremi.

⁷ Iriuru merā waarā, mirū guare buro wējāpu kāmutamakū, yoaripoe yoobobu. Buro ñerō tariri merā waa, Gnido wāikuri makā bokatūrō ejabu. Irore gua tarimakū, mirū dupaturi buro wējāpubu. Gua waaderoguerē ejamasībiribu. Irasirirā Creta wāikuri nugūrōgue waa, Salmón wāikuri ñorōrē tariadere puru, mirū guare neō wējāputaribujubiribu pama.

⁸ Iri nugūrō turo taria, gariboretarianerāgue “Ōārī pera” wāikurogue ejabu. Iri pera Lasea wāikuri makā purogue āārībū.

⁹ Gua yoaripoe yooboadea waja puibu waaburo mérōgā duyabu. Irasirigu Pablo doódiru moārārē weremi:

¹⁰ —Péka! Marī dapagora waamakū, iru doódiru, doebiride dederibukoa. Marīdere mirīboama goegorāa, ārādimi.

¹¹ ĩgū irasū ārīkeremakū, surara opu Pablo wererire pébirimi. Doódiru opu, iriuru wejatugu wereri gapure buremumi.

¹² ĩgūsā ejadea pera gapu puibu tamumakū, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wāikuri makāgue waakōādore. Gajipoe irirā irogue puibu tamubukoa”, ārīma. Fenice, Creta nugūrōma makā abe ñajārō gapu āārīrī makā āārīyuro. Iri makāma pera gapure mirū wējāpubiriweyayuro.

Wadiyague buro mirū waadea

¹³ Irasirirā sur gapu mirū wējāpuweyamakū ĩārā, doódiru moārā: “Ōārīnu āārīrokoa”, ārī gūñadima. Gua irirure ñajāa, Creta nugūrō turo waabu Fenicegue waaduarā.

¹⁴ Mérōgā puru buro mirū nordeste wāikuri aarībū.

¹⁵ Irasiriro guaya doódirure mirū wējāpubéokōābu. Mirū iro wējāpumakū gāme goroa-masībiri, mirū wējāpuro gaputa waabu.

¹⁶ Gua Cauda wāikuri nugūrōgā turogue ejamakū, mirū wējāpubiriweyabu. Irasirirā gua buro moātarianerāgue doódirumarū médiru kūmagārē ōārō tūāmu suapeobu. Iriuru wádiru mirīmakū, ĩgūsā ñajāburidirugā āārībū.

17 Irirugārē suapeo odo, wádirure pūgubudari merā suanemoma mirū merā waaríri, ārīrā. Puru gūi, Sirte wāikari Īmparo miēgue marīrē mirū āīārī, ārīrā, Īgūsā mirū űeārī gasiri suatúdea gasirire kuradjukōāma. Īgūsā kuradjuadero puru, mirū wējāpuro gapūta waabu.

18 Gajinu gapu marārōta buro mirū wējāpumakū Īārā, iriruma doebirire diague béoba.

19 Gajinu gapudere iriruma āārīrīrē diague béoba.

20 Yoaripoe űīpirinurī āārīmakū, abe űmumu, neűukāde neō deyomarīma. Buro mirū wējāpubu dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, āī masīna marību guare. “Mirī boakōārākoa”, āī gūñabu.

21 Irasirigu yoaripoe gua baabirimakū Īāgū, Pablo gua watopegue āārādi wāgānugā, āārīpererārē āīrīmi:

—Musā yu Cretague weredeare pémakū űāgorabukuyo. Marī iro wirimerā, irure poyanorē, doebiridere dedeubiriboakuyo.

22 Irasirirā dapagorare yu weremakū péka! Gūñaturaka! Gūibirikōāka! Neō sugu boabiriko. Iru doódiru dita dederirokoa.

23 Yu Marīpuyagu āārā. Īgūrē buremua. Dapagā űami Īgūrē wereboegu yure deyoami.

24 Āsū ārīmi: “Pablo, neō gūibirikōāka! Mu romano marā opure mu irideare weregukoa. Marīpu murē maīrī merā Īāgū, mu sērēaderosūta murē, mu merāmarā irugue āārīrādere taugakumi”, ārīmi.

25 Irasirirā gūñaturaka! Marīpu Īgūrē wereboegu yure ārēaderosūta waamakū irigakumi, āī buremua.

26 Irasiriro marīrē nugūrōgue mirū wējāpumeéturokoa, āī weremi Pablo.

27 Su űami, pe semana gua Cretare wiriadero puru, wádiya Adria wāikūdiya mirū buro wējāpuro gapūta waabu dapa. űami deko āārīmakū, doódiru moārā: “Marī nikūgue ejarā irisuyua”, ārīmi.

28 Irasirirā pūgubudague kōmerūrē suatúdiyu keoñama. Īgūsā keoñamakū, treinta y seis metrogora űkūābu. Mérōta waa, dupaturi keoñamakū, veintisiete metrogora űkūābu.

29 Irasirirā űami āārīyomakū, űtāyerigue meétuabukoa, āī gūirā, āsū irima. Wapikari majī kōme majīrīpare iriyaburigue pūgubudari merā suatúdeare wejaturu gapu meéyoma irirure tūāñeāpaburo, ārīrā. Irasiri odo: “Murīgora boyoro gāāmeadāa”, āī gūñarikuma.

30 Iri űamita irirure moārā gapu duriduarā irima. Irasiri gajī kōme majīrīrē wejadupiyuro gapu meéyomurā yāa, ārikato, doódirumarū médirugārē āidiju, iriru merā duriduarā irima.

31 Īgūsā duriduamakū Īāgū, Pablo surara opure Īgūyarā suraradere weremi:

—Īsā iru moārā médirugā merā waamakū, musā āārīpererā taribiriko, ārīmi.

32 Īgū irasū ārīmakū pérā, surara gapu médirugā Īgūsā suadeadarire dītītā, diague béokōāma.

33 Boyoburi dupiyuro Pablo Īgūsārē baadoregu, āsū ārīmi:

—Pe semanagora waāa, musā baamerāta buro gūñarikuro.

34 Irasirigu tariduarā baaka! āī, buro sērēa. Neō sugu musā dederibiriko. Musāya poadaride neō dederibiriko, ārīmi.

35 Irasū āī odo, Pablo pārē āī, āārīpererā ĩūrō Marīpure: “Mu merā usuyāa”, āī, irire dukawa baami.

36 Īgū baamakū Īārā, Īgūsāde āārīpererā gūñatura baama.

37 Gua irirugue āārīrā āārīpererā doscientos setenta y seis gora āārībū.

38 Irasirirā Īgūsā āārīpererā baayapi, puru irirugue āārīrī, wāri trigore diague béoma, kārāwarīdiru dujaburo, ārīrā.

Doódiru ĩmparogue soemurībeja mirīdea

39 Boyoripoe doódiru moārā nugūrōrē ĩāboka: “Āsū wāikari nugūrō āārā”, āī ĩāmasībirima. Dupatūgūguere ĩmparo āārīmakū ĩārā: “Sōō buanunuarā! Gajipoe irirā iro majābukoa”, ārīmi.

40 Irasirirā kōme majīrīrē Īgūsā suadeadarire ditimeédijubéokōāma. Iri odo, wejadupabu wejaturi Īgūsā suadeadarire kurama. Puru iriru wejadupiyuro gapu āārīrī surī gasirore āiwāgūnūma mirū āiaburo, ārīrā. Irasiriro ĩmparo puro gapu numuabu.

41 Numua, wejadupiyuro gapu ĩmparo űkūāberogue soemurībejabu. Neō soebumasīna marību. Iriru wejaturu gapu makūrī pagari meétuamakū waariakōābu.

42 Irasū waamakū ĩārā, surara gapu ārīmi:

—Iru mirīmakū, marī peresu irianerā bānumuā, duriakōābukuma. Irasirirā Īgūsārē wējēpeokōārā! āī werenīma Īgūsā basi.

43 Īgūsā opu gapu Pabloure tauduagu: “Neō sugure wējēbirikōāka! Āārīpererā bāmasīrā mata nugūrō tarogue bānumuaka!” ārīmi.

⁴⁴ “Gajirā taboa majirī merā, gaji iriruma waariadea majirī merā payanumuaka!” ārimī. Irasirirā āārīpererā iri merā bānumuā, ōārō tariperekōāba.

28

Pablo, Malta wāikuri nūgūrōgue ejadea

¹ Āārīpererā turogue majānūgādero puru iri nūgūrōrē iāmasība. Malta wāikuri nūgūrō āārīdero āārībū.

² Iri nūgūrō marā masaka guare ōārō irima. Deko merēmakū, guare burō yusakuba. Irasirirā guare peame diubosa, sūmadorema.

³ Pablode pea bojoñajāri seagu waa, seatiāmi. Īgū seatiāripoe āña Īgū seadeague āārādi peame asiri gūiwirigu, Pablode Īgūya mojōgue kūrīmeésiami.

⁴ Īgūrē kūrīmeésiamakū iārā, iri nūgūrō marā Īgūsā basi āsū āri gāme werenīma:

—Īi masakare wējēdi āārīkumi. Īgū dia wādiyare tariadi āārīkeremakū, marī buremugō masakare wajamoādorego Īgūrē okadorebirikumo, ārādima.

⁵ Pablo gapu āñarē peamegue wējāsiri meēpeokōāmi. Neō pūrīsūbirimi.

⁶ Irasirimakū iārā, iro marā gapu: “Bijiakōārokoa”, ārimā. Īgūrē bijibirimakū iārā: “Gūñāña marīrō kōmoakōāgukumi”, ārimā doja. Yoaripoe Īgū pūrīsūbirimakū iārā: “Īi sugu ūmugasigue marā opu āārīkumi”, ārimā.

⁷ Gua majādero purō iri nūgūrō marā opu Publio wāikuya nikū āārībū. Guare Īgūya wiigue siuami. Irasirirā gua arenu Īgū merā āārīmakū, guare ōārō irimi.

⁸ Publio pagu nimakūri yojo merā sirīgū Īgū kārīrōgue peyami. Irasirigu Pablo Īgūrē iāgū waa, Īgūya taribugue ñajāa, Marīpure sērē odo, Īgūya mojōri merā Īgū weka ñapeo, taumi.

⁹ Īgūrē taumakū iārā, āārīpererā gajirā iri nūgūrō marā pūrīrikarā Pablo purō ejama. Īgūsā ejamakū iāgū, Pablo Īgūsādere taumi.

¹⁰ Īgū irasirimakū iārā, wāri gajino sīma, guare Īgūsā buremurīrē Īmurā. Puru gua waaburi dupiyurogā āārīpereri gua gāāmerī, gua baaburidere doōdirugue durisābosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nūgūrōgue urerā abe āārādero puru, doōdiru Alejandriague aaradiru merā waabu doja. Iriru iri nūgūrōgue puibū tamudero āārībū. Iriru wejadupiyurore pērā masaka buremurā Cāstor, Pōlux wāikurā keori weadea āārībū.

¹² Gua iriru merā waa, Siracusa wāikuri makāma perague ejabu. Irore arenu āārībū.

¹³ Iri makārē wiriwāgā, iri nūgūrō turo taria, Regio wāikuri makāgue ejabu. Gajinu gapu gua waaripoe gua puru gapu mirū wējāpuwāgāribu. Irasirirā gajinu gaputa Puteoli wāikuri makāgue ejabu.

¹⁴ Iroque gajirā Jesūre buremurārē bokajabu. Īgūsā guare: “Su semana gua merā dujaka!” ārīmakū pērā, su semanagora Īgūsā merā dujabu. Puru Romague waarā, maa merā waabu.

¹⁵ Gajirā Roma marā Jesūre buremurā gua waarī kerere pērā, Apio wāikuri makāgue guare bokatūrā ejama. Iri makā doebiri duari makā āārībū. Puru maague yoaweyaro waaripoe naarā kārīri wiiri, ure wii āārīrōgora gajirā guare bokatūrā ejama. Īgūsā bokatūrā ejamakū iāgū, Pablo usuyari merā Marīpure: “Murē usuyari sīa”, āri, siñajā gūñaturakōāmi.

¹⁶ Romague gua ejadero puru, surara opu peresu āārīrārē Pablo merā āiānerārē iro marā peresu āārīrārē korerā opure wiāmi. Pablo gapure: “Suguta āārīdaamakū ōārokoa”, āri, sugu surara Īgūrē korebure pīmi.

Pablo Roma marārē buedeā

¹⁷ Urenu puru Pablo judío masaka oparārē iro āārīrārē siu neeōmi. Īgūsā nerēperemakū iāgū, āsū ārimī:

—Yaarā, yu marīyarārē, marī ñekāsamarā iriunadeadere tarinūgābirikeremakū, Jerusalen marā yure ñeā, romano marā oparāguere wia, yure peresu irima.

¹⁸ Romano marā oparā gapu yure sērēña wiuduadima wējērō gāāmea, ārīri bokabisīsā.

¹⁹ Marīyarā judío masaka gapu neō yure wiuduabirima. Īgūsā irasirimakū iāgū: “Romano marā opure yu irideare weredorerā iriuka!” āri sērēbu. Irire sērēgū, yu gapu marīyarārē: “Ñerō irima”, āri weresābiribu.

²⁰ Irasirigu musārē ire werebu siuabu. Marī judío masaka yoaripoe yúdi, marīrē taugu, Jesucristo āārīmi. Yu Īgūrē buremurī waja peresugue i kōmeda merā suasūdi āārā, āri weremi Pablo judío masaka oparārē.

²¹ Īgūsā Īgūrē ārimā:

—Neō su papera pū, marīyarā Judea marā, muyamarē gojadea pūrē ñeābea. Īgūsā ōōgue naarā ejanerāde murē neō ñerō āri weresābirima. Gajirāde: “Ñerō irimi”, āri werebirima guare.

²² I ditare masīa. Āārīpererogue marā masaka mu merāmarārē: “Īgūsā bueri ñegorāa”, ārī werenīma. Irasirirā mu buerire péduakoa, ārīma.

²³ Irasirirā sunu irire wereniburinurē beye odo, waakōāma. Puru irinu ejamakū iārā, wārā masaka Pablo āārīrī wiigue ejama. Irasirigu boyoripoe āārīmakū, Īgūsārē buenugādi, bueneākōāmi. Marīpu Īgūyarārē doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeadere buemi, Jesúre buemuburo, ārīgū.

²⁴ Surāyeri Īgū buerire buemuma. Gajirā gapu neō péduabirima.

²⁵ Irasirirā surosū gūñabiri, wirianokōāma. Īgūsā wiriaripoe Pablo ārīmi:

—Ōgū deyomarīgū Marīpuya kerere weredupiyugu Isaiās merā marī ñekāsāmarārē di-ayeta weredi āārīmi. Āsū ārī weredi āārīmi:

²⁶ Masakare āsū ārī weregu waaka: “Ūmuriku musā yaare pékererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, ārī neō pémasībea. Ūmuriku yu ōārō iririre iākererā: ‘Irasū ārīduaro irikoa’, ārī neō iāmasībea”, ārī wereka Īgūsārē!

²⁷ Yaa werenīrīrē pémerā diayeta pémasībema. Irasirirā gāmpūrī pémerā, koye iāpāmerā irirosū āārīma. Irasū āārīmerā iāmasī, ōārō pémasībukuma. Irasirirā yu pémasīrī sīrīrē oparā yare buemubukuma. Irasirigu Īgūsārē tauboakuyo, ārīdi āārīmi.*

²⁸ Irasirirā masā yare péduabiri waja dapagora merā Marīpu masakare tauri kerere judío masaka āārīmerā gapure wererā waarākoa. Īgūsā gapu pérākuma, ārīmi Pablo judío masaka Īgū puro nerēanerārē.

²⁹ Īgū irasū ārīmakū pérā, Īgūsā basi buro gāme turi wiriama.

³⁰ Pe bojorigora Pablo iro marā Īgūrē wayudea wiigue āārīmi. Īgū iri wiigue āārīrī waja Īgūsārē niyeru merā wajarinami. Iri wiigue āārīgū, Īgūrē iārā ejanarārē usuyari merā bokatīrīñeānami.

³¹ Güiro marīō Marīpu Īgūyarārē doreri kerere, Jesucristoya keredere buenami. Neō sugu Īgūrē: “Buebirikōāka!” ārībirima.

Iropata āārā.

Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marārē òāðoredea

¹ Yñ Pablo, Jesucristore moāboegñ āārā. Marĩpu yñre ĩgũ masakare tauri kerere buedoregñ beyepĩmi.

² Iripoegue Marĩpu ĩgũyare weredupuyunerārē iri kerere weredi āārĩmĩ. Irasirirā irire ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue gojanerā āārĩmā.

³ ĩgũsā gojadea, Marĩpu magũ marĩ Opũ Jesucristoya kere āārā. ĩgũta i ùmũguere marĩ irirosũ dupũkũgũ deyoagũ, David parāmi āārĩturiagũ āārĩdi āārĩmĩ.

⁴ ĩgũ, Ōāgũ deyomarĩgũrē opagu āārĩmi. ĩgũ boadero pũrũ, Marĩpu ĩgũ turari merā ĩgũrē masũdi āārĩmĩ āārĩpererārē: “Diayeta yũ magũ āārĩmĩ”, ārĩ ĩmũgũ.

⁵ ĩgũta gũare òārõ irigu, Jesucristo merā ĩgũyare weredoregñ pími, āārĩpereri buri marārē ĩgũrē buremurāno ĩgũ dorerire iriburo, ārĩgũ.

⁶ Musādere Jesucristoyarā āārĩburo, ārĩgũ, beyedi āārĩmĩ.

⁷ Irasirĩgu yũ musārē Marĩpu beyenerārē āārĩpererā Roma marārē òāðorea. Marĩpu āārĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo musārē òārõ iritamũ, siũñajārĩ merā āārĩrikũmakũ iriburo.

Pablo: “Romague waaduakoa”, ārĩ gojadea

⁸ Ire musārē werepũrorigũra. āārĩperero marā masaka, musā Jesucristore buremurĩrē werenĩpereakõama. Irire pégũ, Jesucristo iritamurĩ merā Marĩpũre usũyari sĩa.

⁹ āārĩpereri yũ turari merā Marĩpu yũre dorerosũta masakare ĩgũ magũya kerere werea. Irasirĩgu ĩgũrē sērēriku, musāya āārĩburire sērēbosanĩkõaa. Marĩpu irire masĩmi.

¹⁰ Irasirĩgu Marĩpũre: “Mu yũre Romague iriuduagũ, yũ waaburire āmuyuka!” ārĩ sērēnāa.

¹¹ Musā pũro ejagũ, gũñaturari merā Jesũre buremunemoburo, ārĩgũ, ĩgũyare wereduakoa, Ōāgũ deyomarĩgũ yũre iritamurõsũta musādere iritamuburo, ārĩgũ.

¹² Marĩ Jesũre buremurā āārā. Irasirirā musā, yũ ĩgũrē buremũmakũ ĩārā, nemorõ gũñaturarākoa. Yũde, musā ĩgũrē buremũmakũ ĩāgũ, gũñaturagũkoa.

¹³ Yaarā, yũ musā pũro waaduare masĩmakũ gāamekoa. Gajero marā masaka yũ Jesũya kerere weremakũ pērā, ĩgũrē buremũma. Irasirĩgu musāya makā marādere irire weregu waaduakoa, ĩgũsāde ĩgũrē buremũburo, ārĩgũ.

¹⁴ Marĩpu yũre āārĩpererārē iri kerere weredoremi. Paga makārĩ marārē, mutā makārĩ marārē, masĩrārē, masĩmerādere weredoremi.

¹⁵ Irasirĩgu musāya makā marārē Jesũre buremũmerārē ĩgũya kerere bũro wereduakoa.

Jesũya kerere pērā, ĩgũrē buremunũgārākũma, ārĩ gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pērā, ĩgũrē buremunũgārākũma. Irasirĩgu Marĩpu āārĩpererā Jesũre buremurārē ĩgũ turari merā taugũkũmi, perebiri peamegue waabirĩkõāburo, ārĩgũ. Judĩo masaka, judĩo masaka āārĩmerāde iri kerere pē, ĩgũrē buremũmakũ, Marĩpu ĩgũsārē taugũkũmi. Irasirĩgu yũ, gũyāsĩrĩrĩ marĩrõ gũñaturari merā iri kerere werea.

¹⁷ Iri kere āsũ ārā. Marĩpu Jesucristore buremurā direta: “Ōārā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Marĩpũya kerere gojadea pũgũedere āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ: “Marĩpu irasũ buremurārē: ‘Ōārā āārĩma’, ārĩ ĩāmi. Irasirirā ĩgũ merā āārĩnĩkõārākũma”, ārĩ gojasũdero āārĩbũ.

Masaka ĩgũsā ñerĩ iriri merā waja opama, ārĩ gojadea

¹⁸⁻¹⁹ Marĩpu masakare ĩgũyamarē òārõ masĩmakũ yāmi. ĩgũ irire masĩmakũ irikerepũrũ, ñerĩrē yāma. Irasirirā Marĩpũya diayamarē masĩmerā dujama. Irasirĩgu Marĩpu ùmũgasĩgue āārĩgũ āārĩpererā diayamarē irimerārē, ñerõ irirārē ĩgũ bũro wajamoāburire masĩmakũ yāmi.

²⁰ Marĩpu deyomarĩgũ āārĩkerepũrũ, ĩgũ neõgorague i ùmurē āārĩpereri iridea merā ĩgũ perebiri turarire, ĩgũyamarē masĩsũa. Irasirirā masaka ĩgũrē: “Masĩbirĩsĩā, waja opabea”, ārĩmasĩbirĩkũma.

²¹ Marĩpũyamarē masĩkererā, ĩgũrē: “Ōātaria mu”, ārĩ buremũbema. ĩgũ òārõ irikerepũrũ, ĩgũrē: “Ōāa”, ārĩ, usũyari sĩbema. Irasirirā ĩgũyare pēmasĩmerā dujama. Ñerĩ direta gũñarĩ opama. Irasirĩro ĩgũsā gũñarĩguere naĩtĩārõ irirosũ āārā.

²² “Gua masĩrā āārā”, ārĩkererā, Marĩpũyare neõ pēmasĩmerā waama.

²³ Irasirirā Marĩpu āārĩnĩgũ gapũre buremũbema. Pũrũgue boaburi gapũre: masaka keorire, mirā, waimũrā paārā, pĩrũa keori ĩgũsā weadeare buremũma.

²⁴ Irasirĩgu Marĩpu ĩgũsārē ĩgũsā ñerĩrē uarĩbejari direta irinaburo, ārĩgũ, béomi. Irasirirā gũyāsĩrũrõ ñerĩrē gāme irĩnĩkõāma.

²⁵ Marĩpũya diayema gapũre buremũbema. Ārĩgatori direta òārõ pēma. Irasirirā Marĩpu āārĩpereri i ùmũmarē iridi gapũre buremũmerā, ĩgũ iridea gapũre buremũma. ĩgũsā ĩgũrē

buremubirikerepuru, marĩ gapu ĩgũrē: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīnikōārō gāamea. Irasũta irirā!

²⁶ ĩgũsā buremubiri waja Marĩpu ĩgũsārē béomi, ĩgũsā gāamerō guyasiũrō ñerĩrē iriburo, āriġũ. Irasirirā nome ūmarē marāpukuduabema. Nome basita gāme marāpukuduārā irirosũ āārĩma. Irasirirā ĩgũsā nome seyaro ñerō yāma.

²⁷ Ūmade irirosũta yāma. Nomerē marāpokuduabema. Ūma basita gāme marāpokuduārā irirosũ āārĩma. ĩgũsā ūma seyaro ñerō yāma. Irasirirā ĩgũsā basita ñerō iriri waja ĩgũsāya dupurire poyanorēma.

²⁸ ĩgũsā Marĩpure masĩduabiri waja ĩgũsārē béomi, ñerĩ gũñarĩ direta opaburo, āriġũ. Irasirirā noō gāamerō ñerĩrē irinikōāma.

²⁹ Āārĩpereri ñerĩrē iririkuma. Ūma nome merā, nome ūma merā ñerō iririkuma. Ŋetariro iririkuma. Gajerāyare buro gāāmema. Gajerārē ñerō iriduama. Gajerā gajino opamakũ ĩārā, ĩgũsārē ĩaturima. Gāmewējērikurā, gāmekēārikurā, āriġatorikurā, ñerō āārĩrikurā, buro kerekurā āārĩma.

³⁰ Gajerārē āriġatori merā ñerō āri werenĩma. Marĩpure gāāmemerā dooma. Gajerārē ĩamuĩrikuma. “Gajerā nemorō āārā”, āri gũñarā: “Ōārō yāa”, āri weregorenama. Gajerosũperi ñerĩ iririre iribokuduama. ĩgũsā pagusāmarārē tarinũġārikuma.

³¹ Ōārĩrē pemasĩduabema. Gajerārē: “Āsũ irirārā”, āriġeare neō keoro iribema. Neō sugunorē maĩri merā ĩābema. ĩgũsārē gajerā ñerō irideare neō kātimasĩbema. Gajerārē bopoñabema.

³² Marĩpu irasirirārē: “Wajamoāġura”, āriġerosũta irigukumi. Perebiri peamegue béogukumi. ĩgũsārē béoburire masĩkererā, ñerĩrē neō piribema. Gajerā ĩgũsā irirosũ ñerĩrē irimakũ ĩārā, ōārō usuyari merā ĩāma.

2

Ñerĩ irirārē Marĩpu diayeta wajamoāġukumi, āri gojadea

¹ Irasirirā gajerārē werewuarā ĩgũsā irirosũ irikererā, musā basita werewuarā yāa. ĩgũsārē: “ĩgũsā ñerō iriri waja, waja opama”, āriārā, musā basita: “Guade waja opāa”, āriārā irirosũ āriārā yāa.

² Marĩpu ñerĩ irirārē: “ĩgũsā ñerĩ iriri waja, wajamoāġura”, āriġũ, diayeta āriġũ yāmi. Irire masĩa marĩ.

³ Musā gajerārē: “Ñerō yāma”, āri werewuarā, ĩgũsā irirosũ irikererā: “Marĩpu gua gapure wajamoābirikumi”, ġārĩ gũñarĩ? Irire irasũ āri gũñabirikōāka! Marĩpu musādere musā ñerō iriri waja, wajamoāġukumi.

⁴ Musā ñerĩ irirā: “Marĩpu guare buro bopoñarĩ merā ĩāġũ, mata wajamoābemi”, āri gũñabirikōāka! Ōārō pemasĩka! Musā ñerō iririre bujaweremakũ ĩāduagu, musā gũñarĩrē gorawayumakũ ĩāduagu, mata wajamoābemi.

⁵ Mata wajamoābirikeregu, musā ĩgũrē neō pébirimakũ ĩāġũ, ñerō iririre neō piriduabirimakũ ĩāġũ, musā merā guanemomi. Irasirigu purugue āārĩpererā ñerārē ĩġũ wajamoāĩrĩna ejamakũ, musārē buro wajamoāġukumi. ĩġũ irasirimakũ ĩārā, āārĩpererā: “Diayeta ĩgũsārē wajamoāġũta yāmi”, āri masĩrākuma.

⁶ Irinurē Marĩpu masakakure ĩgũsā irideare ĩā beye, keoro wajarigukumi.

⁷ Ōārĩrē irinĩrā gapu: Marĩpu merā āārĩduārā: “Musā ōārō yāa”, ārimakũ péduarā, ĩġũ purugue perebiri okarire opaduārā āārĩma. Irasirigu ĩgũsārē perebiri okarire sĩgukumi, ĩġũ merā āārĩnikōāburo, āriġũ.

⁸ ĩgũsā gāamerō irirā gapu diayemarē iriduabema. Ŋerĩ direta iriduama. Irasirigu Marĩpu ĩgũsā merā gua, buro ĩgũsārē wajamoāġukumi.

⁹ Āārĩpererā ñerĩ irirā ñerō tari, buro gũñarikurākuma. Judĩo masakare waapurorirokoa. Judĩo masaka āārĩmerādere irasũta waarokoa.

¹⁰ Marĩpu āārĩpererā ōārĩ irirā gapure: “Ōārō yāma”, āri ĩāġukumi. ĩgũsārē ĩġũ merā ōārō āārĩmakũ irigukumi. Irasirigu siuñajārĩ opamakũ irigukumi. Judĩo masakare irire iripurorigukumi. Judĩo masaka āārĩmerādere irasũta irigukumi.

¹¹ Marĩpu marĩ āārĩpererārē: judĩo masakare, judĩo masaka āārĩmerādere sũrosũta ĩāmi.

¹² Judĩo masaka āārĩmerā, Marĩpu Moisére doreri pídeare opabirikererā ñerĩ irimakũ ĩāġũ, Marĩpu ĩgũsārē perebiri peamegue béogukumi. Judĩo masaka ĩġũ doreri pídeare oparāde ñerĩ irimakũ ĩāġũ, ĩgũsādere irire tarinũġārĩ waja, wajamoāġukumi.

¹³ ĩġũ Moisére doreri pídeare pékererā irire iribirimakũ ĩāġũ, ĩgũsārē: “Ōārā āārĩma”, āri ĩābemi. Irire irirā gapure: “Ōārā āārĩma”, āri ĩāmi.

¹⁴ Judío masaka ããrimerã Marĩpu Moisére doreri pídeare opabirikererã òãrò irirã, Marĩpu dorederosũta yãma. Irasirirã Ìgũsã basi Marĩpu doredeare oparã irirosũ irire yãma.

¹⁵ Marĩpu Ìgũsã gũñarĩgue Ìgũ doredeare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasirirã Ìgũ dorederosũta irirã, irire masĩrã irirosũ yãma. Òãrò irirã, o ñerò irirã, Ìgũsã gũñarĩ merã Ìgũsã irideare masĩma. Ñerĩre irianerã: “Waja opãa”, ãrĩ gũñama. Irasũta òãrĩre irianerãde: “Waja opabea”, ãrĩ gũñama.

¹⁶ Irasirigu Marĩpu ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Jesucristore: “Ããrĩpererã gũñarĩrẽ, Ìgũsã gajerã iãberogue irideare iã beyeka!” ãrĩgukumi. Irasirigu Jesucristo ñerĩ gũñarĩ oparãrẽ, ñerĩ iririkurãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩgukumi. Òãrĩ gũñarĩ oparãrẽ, òãrò iririkurãrẽ: “Wajamoãbirikoa”, ãrĩgukumi. Marĩpu masakare tauri kerere buegu, irireta buea yu.

Marĩpu Moisére doreri pídeamarẽ gojãdea

¹⁷ Musã gapu: “Gua judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare buremusĩã, gajerã nemorò Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩ gũñadãa.

¹⁸ Gajire ãsũ ãrĩ gũñãa: “Gua Marĩpu gããmerĩrẽ, Ìgũ Moisére doreri pídeare masĩrã ããrĩsĩã, òãrĩ direta beyemasĩã.

¹⁹ Irasirirã koye iãmerãrẽ tããdupuyuwãgãrã irirosũ Marĩpuyare masĩmerãrẽ buemasĩã. Naĩtĩãrõgue ããrĩrãrẽ sĩãgoro irirosũ diayema iririre masĩmerãrẽ diayema gapure Ìgũsãrẽ iridorea.

²⁰ Marĩpu Moisére doreri pídeare opasĩã, diayema iririre òãrò masĩã. Irasirirã masĩmerãrẽ, majĩrã irirosũ ããrĩrãrẽ buerimasã ããrã”, ãrĩ gũñadãa musã.

²¹ Gajerãrẽ irasũ ãrĩ buekererã, ¿nasirirã musã basi bueberi? “Yajabirikõãka!” ãrĩ buekererã, ¿nasirirã yajari musã?

²² “Gajigu marãpo, gajego marãpu merã ñerò iribirikõãka!” ãrĩ buekererã, ¿nasirirã irasũ yãrĩ? Masaka buremurĩ keori weadeare dookererã, ¿nasirirã Ìgũsã buremurĩ wiirimarẽ yajari, irire opamurã?

²³ “Marĩpu Moisére doreri pídeare opasĩã, gajerã nemorò ããrã”, ãrĩ gũñakererã, iri dorerire tarinugãrã, gajerãdere Ìgũrẽ buremubirimakũ irirã yãa.

²⁴ Marĩpuya werenĩrĩ gojãdea pũgue musã irasiririre ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Musã judío masaka, judío masaka ããrimerãrẽ Marĩpure ñerò ãrĩ werenĩmakũ yãa”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

²⁵ Musã judío masaka Marĩpu Moisére doreri pídeare irirã, musãya dupũma gasirogãrẽ* wiirisũnerã ããrĩmakũ òãgorãa. Marĩpu musãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ iãmi. Irire tarinugãrã, musãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã irirosũ ããrã.

²⁶ Judío masaka ããrimerã irasũ wiirisũbirinerã ããrĩkererũ, Marĩpu Moisére doreri pídeare irimakũ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ iãgukumi. Judío masakadere Ìgũsã irire irimakũ, irasũta ãrĩ iãgukumi.

²⁷ Judío masaka ããrimerã gapu Ìgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiirisũbirinerã ããrĩkererã, Marĩpu doredeare irirã, musãrẽ judío masakare iri doredeare oparãrẽ musã irire tarinugãrĩ waja: “Waja opama”, ãrĩrãkuma.

²⁸ Sugu judío masakũ irasũ wiirisũdi: “Marĩpuyagu ããrã”, ãrĩ gũñakeregu, Marĩpure buremubi, diayeta Marĩpuyagu, judío masakugora ããrĩbemi.

²⁹ Marĩpuyarã gapu irasũ wiirisũnerã dita ããrĩbema. Òãgũ deyomarĩgũ Ìgũsãya gũñarĩgue òãrĩ merã gorawayumakũ iridero puru, Ìgũsã Marĩpuyarã, judío masakagora ããrĩma. Masaka Ìgũsãrẽ: “Òãrã ããrĩma”, ãrĩ iãbirikererũ, Marĩpu gapu: “Òãrã ããrĩma”, ãrĩ iãmi.

3

¹ Musã, yu irasũ ãrĩmakũ pérã: “¿Gua judío masaka, guaya dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩrĩ wajamarĩkuri?” ¿ãrĩ gũñarĩ?

² Gua judío masaka ããrĩmakũ òãgorãa. Marĩpu guare wãrĩ òãrĩrẽ sĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu guare Ìgũya kerere pípuroridi ããrĩmĩ, irire gajerãrẽ weredoregu.

³ Yu irasũ ãrĩmakũ pérã: “Judío masaka surãyeri Marĩpu Ìgũsãrẽ: ‘Ãsũ irigura’, ãrĩdeare buremubirimakũ, irire iribirikumi” ¿ãrĩ gũñarĩ?

⁴ Neò irasũ ãrĩ gũñabirikõãka! ããrĩpererã masaka ãrĩgatokerepuru, Marĩpu gapu neò ãrĩgatobemi. Ìgũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

* 2:25 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahamãrẽ Ìgũ pũrã ãmarẽ: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, Ìgũsãya dupũma gasirogãrẽ wiiridoredi ããrĩmĩ. Puru iri dorerire Moisére pídi ããrĩmĩ. Irasirirã judío masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dorerire irirã, Ìgũsã pũrã ãmarẽ su mojomã pere gajĩ mojó ureru pẽrẽbejarinurĩ waarò merã Ìgũsã deyoaderu puru irasũ yãma.

Guapu, mu wereniri merā masakare mu diayema iririre masimākū yāa. Mu āriḍerosūta keoro irimakū, neō sugu masakū mūrē: “Diaye iribemi”, ārimasibirikumi, āri gojasūdero āārībū.*

⁵ Gajerā irire pērā, āsū ārimoāmabokuma: “Gua űerō iriri merā Marīpu diaye iriri masakare masimākū yāa. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, āribokuma.

⁶ Neō irasū āārībea. Īgūsā irasū āriri keoro āārimākū, Marīpu neō sugunorē Īgūsā űerō irikerepuru, wajamoābiribokumi.

⁷ Gajerā idere ārimoāmabokuma: “Gua āriḡatori merā Marīpu āriḡatobi āārīrīrē masakare masimākū yāa. Irasirirā Īgūrē: ‘Ōatarimi’, āri būremuma. Gua irasirikerepuru, Marīpu guare wajamoāgū, diaye iribemi”, āribokuma.

⁸ Āsū āribokuma doja: “Gua űerī irimakū, gajerā Marīpu ōāgū āārīrī gapure masīnemorākuma”, āribokuma. Surāyeri guare űerō gūñari merā: “Pablosāde irasūta āri buema”, āri werenīma. Īgūsā irasū āriri waja Marīpu Īgūsārē wajamoāgū, diayeta irigukumi.

Āārīpererā masaka waja oparā dita āārīma, āri gojadea

⁹ űNaāsū āri gūñari? űMarīpu iūrō marī judío masaka, gajerā nemorō ōārā āārīrī? Neō irasū āārībea. Marī āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde űerō irirā āārīsīā, waja oparā dita āārā. Irire yu masārē weresiabu.

¹⁰ Marīpuya wereniri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

Neō suguno ōāgū māmi. Neō marīgorakōāmi.

¹¹ Neō Marīpuyare pēmasīgū māmi. Neō suguno Īgūrē masīduagu māmi.

¹² Āārīpererā Marīpuyare irituyamerā, dedirimurā dita āārīma. Neō suguno ōārīrē irigu māmi. Neō marīgorakōāmi.*

¹³ Masāgobe toyori gobe űriwiurosū Īgūsā űerī wereniri āārā. Āriḡatorikuma. Āña disigwe nima opagu irirosū pūrō werenīma.*

¹⁴ űerī direta werenī, gajerārē dojama. Buro turirikuma.*

¹⁵ Masakare wējēbēoduari direta opasurima.

¹⁶ Noó Īgūsā waarō masakare poyanorē, Īgūsārē űerō tarimakū yāma.

¹⁷ Gajerārē siuñajari merā āārimākū neō iribema.*

¹⁸ Marīpure gopeyari merā būremubema. Irasirirā Īgūrē gūibema, āri gojasūdero āārībū.*

¹⁹ Marī ire masīa. Āārīpererā Moisés doreri gua judío masakare: “Āsū irika!” āri pīdeare iripeobirisīā: “Waja opabea”, ārimasibema. Irasirirā āārīpererā judío masaka, judío masaka āārīmerāde waja opasīā, Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma.

²⁰ Neō sugu masakū Moisés doredeare iripeomasibemi. Irasirigu: “Marīpu yure: ‘Ōāgū āārīmi’, āri iḡagukumi”, ārimasibirikumi. Marīpu iri dorerire pīdea merāta marīrē: “űerā āārā”, āri masimākū yāmi.

Marī Jesucristore būremurī merā tausūrākoa, āri gojadea

²¹⁻²² Daporare Marīpu marīrē ire masimākū yāmi. Marī Jesucristore būremumākū, Īgū Moisére doreri pīdeare iripeobirikerepuru, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Irasirigu marī āārīpererārē Jesucristore būremurārē surosūta iāmi. Īgū irasū āri iāburire Moisés, gajerā Īguyare weredupuyurimasāde Īgūya kerere gojadea pūgue gojanerā āārīmā.

²³ Marī āārīpererā űerī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīpu: “Yu merā ōārō āārīrākoa”, ārideare marī basi neō bokabirikoa.

²⁴ Marī irasū āārīkerepuru, Marīpu marīrē maīgū Īgū magū Jesucristore iriudi āārīmī, marī űerī iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu, marīrē Jesucristore būremurārē: “Waja opamerā āārīma”, āri iāmi.

²⁵ Marīpu Jesucristore āārīpererā masakare Īgūsā űerī iridea wajare wajaridoregu, Īgūrē iriudi āārīmī. Irasirigu, Jesucristo boagu dí bēodea merā Īgūrē būremurārē Īgūsā űerī iridea wajare kātidi āārīmī. Bopoñagū āārīsīā, iripoegue marādere Īgūsā Īgū: “Āsū irigura”, ārideare būremudea merā Īgūsā űerō iridea wajare kātidi āārīmī. Irire irigu, Īgū diaye irigu āārīrīrē iudi āārīmī.

²⁶ Marīpu dapura marādere Jesús marī űerī iridea wajare wajaribosadea merā Īgūrē būremurārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Irasirigu marīrē Īgū diaye irigu āārīrīrē masimākū yāmi.

²⁷ Irasirirā Marīpu iūrō marī basita: “Ōārā āārā, Īgū Moisére doreri pīdeare iripeorā yāa”, ārimasibea. Āsū gapu āri masīa. Marīpu, Jesúsre marī būremumākū, marīrē: “Ōārā āārīma”, āri iāmi.

* 3:4 Sal 51.4 * 3:12 Sal 14.1-3; 53.1-3 * 3:13 Sal 5.9; 140.3 * 3:14 Sal 10.7 * 3:17 Is 59.7-8 * 3:18 Sal 36.1

²⁸ Ire masīa. Marīpu Moisére doreri pīdeare marī irimakū meta marīrē: “Ōārā āārīma”, āri īāmi. Marī Jesúre bñremumakū, marīrē: “Ōārā āārīma”, āri īāmi.

²⁹⁻³⁰ ¿Marīpu judío masaka direta Opu āārīrī? Neō irasū āārībemi. Judío masaka, judío masaka āārīmerādere Īgū suguta āārīpererā Opu āārīmi. Irasirigu, Īgūsā Jesúre bñremumakū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri īāmi.

³¹ Irasirirā marī Jesúre bñremurā, ¿Marīpu Moisére doreri pīdeare beorā yári? Āārībea. Marī Īgūrē bñremurā Marīpu dorerire nemorō irinemowāgārākoa.

4

Pablo, Abraham Marīpure bñremudeare gojadea

¹ Irasirirā, ¿naásū ārīrākuri Abrahārē, marī ñekū āārīpuroridire? ¿Naásū waayuri Īgūrē?

² Marīpu Abrahārē: “Ōārō irigu āārīsīā, ōāgū āārīmi”, āri īābodi āārīkereperu, Abraham Īgū basi: “Marīpu ĩūrō ōārō yāa”, neō ārīmasībiriunadi āārīmi.

³ Marīpūya werenirī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Abraham Marīpure bñremumakū, Marīpu Īgūrē: ‘Ōāgū āārīmi’, āri īādi āārīmi”, āri gojasūdero āārībú.

⁴ Āsū āārā. Sugū gajino moādire wajarirā, irasū sīkōārā meta irikuma. Īgū moādea waja wajarirā irikuma.

⁵ Marīpu gapu irasiribemi. Ñerārē, Īgūsā ōārīrē iribirikereperu, Īgūrē bñremumakū: “Waja opamerā āārīma”, āri īāmi. Irasirigu, marī Īgūrē bñremumakū: “Yu ĩūrō ōārā āārīma”, āri īāmi.

⁶ Iripoeguemu Davide yu ārīrōsūta gojadi āārīmī. Marīpu masaka iririre Īgū: “Ōārā āārīma”, āri Īgū meta āārīmi. Īgūrē bñremurā direta: “Ōārā āārīmā”, āri Īgū āārīmi. Irasirirā Īgū merā ōārō usuyama.

⁷ Irire āsū āri gojadi āārīmī David:

Marīpu dorerire tarinugārārē Īgūsā ñerō iridea wajare Īgū kātimakū, ōārō usuyama.

⁸ Marīpu Īgūsā ñerō iridea wajare: “Neō gūñabirīkoa”, ārīmakū, ōārō usuyama, āri gojadi āārīmī David.*

⁹ Judío masaka Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūnerā dita usuyabirikuma. Judío masaka āārīmerāde usuyārākuma. Abrahārē dupaturi gūñaka! Īgū Marīpure bñremumakū, Marīpu Īgūrē: “Ōāgū, waja opabi āārīmi”, āri īādi āārīmi.

¹⁰ ¿Naásū āārīmakū, Marīpu Abrahārē: “Ōāgū āārīmi”, āri ĩayuri? Īgūya dupuma gasirogārē wiiridero peru, ¿Īgūrē irasū āri ĩayuri? Āārībea. Īgū irire iriburi dupuyurogueta: “Ōāgū āārīmi”, āri ĩasiadi āārīmi.

¹¹ Marīpu Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri ĩādero peru, Īgūrē irasū wiiridoredi āārīmī, Īgūyagu āārīrīrē ĩmudoregu. Irasirigu dupuyurogue Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri ĩādeare diaye masīmakū iridi āārīmī. Sugū Abraham bñremuderosūta Marīpure bñremumakū, Marīpu Īgūrē: “Ōāgū āārīmi”, āri īāmi. Irasirigu Abraham āārīpererā Marīpure bñremurā ñekū āārīpuroridi āārīmī, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūbirikereperu.

¹² Āārīpererā Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūnerā Marīpure bñremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma. Abraham irasū wiirisūburi dupuyuro Marīpure bñremuderosū Īgūsāde bñremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma.

Marīpu, Abraham Īgūrē bñremumakū: “Āsū irigura”, ārīdeare gojadea

¹³ Marīpu Abrahārē: “I nikūrē mūrē, mū parāmerā āārīturarādere sīgura”, ārīdi āārīmī. Īgū doredeare irimakū Īgū meta irasū ārīdi āārīmī. Īgūrē bñremumakū: “Ōāgū āārīmi”, āri īādi āārīmī. Irasirigu Īgūrē: “I nikūrē sīgura”, ārīdi āārīmī.

¹⁴ Marīpu Īgū doredeare irirā direta: “Sīgura”, ārīdeare sīmakū, marī Īgūrē bñremurī wajamarībokuyo. Irasū āārīmakū, Īgū Abrahārē: “Sīgura”, ārīdea ubu āārīrīta āārīyuwarīkukōābokuyo.

¹⁵ Marīpu Moisére doreri pīdeare masīkererā, irire tarinugārā, wajamoāsūrākuma. Iri doreri marīmakū, irire neō tarinugārī marībokuyo.

¹⁶ Irasirigu Marīpu Īgūrē bñremurā direta Īgū Abrahārē ārīderosūta sīgukumi. Īgū doreri pīdeare irirā direta: “Sīgura”, ārībirikumi. Abraham Marīpure bñremuderosū bñremurāno Īgū parāmerā āārīturarā āārīma. Irasirigu Marīpu Abrahārē ārīdeare Īgūsārē āārīpererārē wajamarirō sīgukumi. Abraham, marī āārīpererā Marīpure bñremurā ñekū āārīdi āārīmī.

¹⁷ Marīpu Īgūya werenirī gojadea pūgue Abrahārē āsū ārīdi āārīmī: “Mūrē wāri buri marā ñekū āārībure pību”, ārīdi āārīmī. Marīpu irasū ārīmakū pégu, Abraham Īgūrē bñremudi

* 4:8 Sal 32.1-2

äärĩmi. Irasirigu Marĩpure buremugũ, Ĩgũ ĩũrõ marĩ ñekũ aãrĩdi aãrĩmi. Marĩpu boanerãrẽ masũgũ aãrĩmi. Ĩgũ werenĩrĩ merã dupuyurogue marĩdeare aãrĩmakũ irimasĩmi.

¹⁸ Marĩpu Abrahãrẽ: “Mu parãmerã aãrĩturiarã wãrã aãrĩrãkuma”, aãrĩpoere Abraham gapu pũrã marĩdi aãrĩmi. Pũrã marĩkeregu: “Marĩpu Ĩgũ yure aãrĩderosũta irigukumi”, aãrĩ buremudi aãrĩmi. Irasirigu Abraham wãri buri marã ñekũ waadi aãrĩmi.

¹⁹ Ĩgũ cien bojori opakeregu, Ĩgũ marãpode bũro aãrĩkerepuũ, Marĩpure buremusiã: “Neõ pũrãkubirĩkoa”, aãrĩ gũñabiridi aãrĩmi. Ąsũ gapu aãrĩ gũñadi aãrĩmi: “Guare pẽrãguereta pũrãkuboadero tarikererepuũ, Marĩpu Ĩgũ yure aãrĩderosũta irigukumi. Yu irire masiã”, aãrĩdi aãrĩmi.

²⁰ “Marĩpu aãrĩderosũta irigukumi”, aãrĩ buremurĩrẽ neõ piribiridi aãrĩmi. Irasirigu gũñatura, Marĩpure buremunemodi aãrĩmi. “Marĩpu turatarigu aãrĩmi”, aãrĩ, usuyari sĩdi aãrĩmi.

²¹ Irasirigu Abraham: “Marĩpu yure aãrĩderosũta diayeta Ĩgũ turari merã iriyuwarĩkugukumi. Yu irire õãrõ masiã”, aãrĩ buremudi aãrĩmi.

²² Ĩgũ buremumakũ, Marĩpu Ĩgũrẽ: “Õãgũ aãrĩmi”, aãrĩ iãdi aãrĩmi.

²³ Irire Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũguere gojasũdero aãrĩbũ. Iri Abrahãyama direta gojadea meta aãrĩdero aãrĩbũ.

²⁴⁻²⁵ Marĩpu Abrahãrẽ: “Õãgũ aãrĩmi”, aãrĩ iãderosũta marĩdere: “Õãrã aãrĩma”, aãrĩ iãburire gojadea aãrĩdero aãrĩbũ. Irasirigu Marĩpu, marĩ Ĩgũrẽ buremumakũ, marĩdere: “Õãrã aãrĩma”, aãrĩ iãmi. Marĩ ñerĩ irideea waja Marĩpu Jesũre Ĩgũrẽ wẽjẽmurãguere wiadi aãrĩmi, marĩrẽ boabosaburo, aãrĩgũ. Marĩ Opũ Jesũs boadero puũ, Marĩpu marĩrẽ õãrã, waja opamerã aãrĩmakũ iribu, Ĩgũrẽ masũdi aãrĩmi.

5

Marĩpu ĩũrõ waja opamerã aãrã, aãrĩ gojadea

¹ Marĩ Opũre Jesucristore marĩ buremumakũ, Marĩpu marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã aãrĩma”, aãrĩ iãmi. Irasirigu Marĩpu, Jesũs marĩ ñerĩ irideea waja boabosadea merã marĩrẽ Ĩgũ merã siuñajãrĩ opamakũ iridi aãrĩmi.

² Marĩ Jesucristore buremurã, Marĩpu marĩrẽ maĩgũ merã õãrõ aãrã. Puũgue Marĩpu Ĩgũ irirosũ marĩrẽ õãrã aãrĩmakũ irigukumi. Irasirirã gũñaturari merã, õãrõ usuyari merã Ĩgũ õãrõ iriburire yũa.

³ Gajire masiã. Marĩ ñerõ tarirã, Marĩpure marĩrẽ iritamugũrẽ gũñaturanemorãkoa. Irasirirã marĩ ñerõ tarikererã, usuyamasĩa.

⁴ Marĩ Ĩgũrẽ gũñaturari merã ñerõ taririre bokatũmakũ, Marĩpu marĩrẽ: “Õãrõ yãma”, aãrĩgukumi. Irasirirã, Ĩgũ marĩrẽ õãrõ iriburire gũñaturari merã yũa.

⁵ Marĩpu marĩrẽ Õãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi aãrĩmi marĩ merã aãrĩdoreguũ. Irasirigu Õãgũ deyomarĩgũ merã marĩrẽ Ĩgũ maĩrĩrẽ opatarimakũ yãmi. Irasirirã: “Marĩpu marĩrẽ: ‘Õãrõ iritamugũrã’, aãrĩdeare keoro irigukumi”, aãrĩ masiã.

⁶ Marĩ basi peamegue waaburire tarimasĩbirimakũ, Marĩpu marĩrẽ tauripoe ejamakũ, Cristo marĩ ñerãrẽ boabosadi aãrĩmi.

⁷ Marĩ gapu sugu boaboadeare boabosabirĩkoa, Ĩgũ diayemarẽ irigu aãrĩkerepuũ. Gajipoe irirã sugu õãgũ gapure boabosabokoa.

⁸ Marĩpu gapu marĩ ñerã aãrĩkerepuũ Ĩgũ marĩrẽ buro maĩrĩrẽ masĩmakũ iribu, Cristore iriudi aãrĩmi. Irasirigu Cristo marĩya aãrĩburire boabosadi aãrĩmi.

⁹ Cristo boagu Ĩgũya di bẽodea merã Marĩpu marĩrẽ waja opamerã aãrĩmakũ iridi aãrĩmi. Ĩgũ irasiridero nemorõ Ĩgũ aãrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Cristo merãta marĩrẽ taugukumi.

¹⁰ Marĩ Marĩpure gããmemerã aãrĩkerepuũ, Ĩgũ magũ marĩrẽ boabosadea merã Ĩgũ merã siuñajãrĩ opamakũ iridi aãrĩmi. Ĩgũ irasiridero nemorõ Cristo marĩrẽ boabosa, dupaturi okadea merã marĩrẽ Ĩgũ merã siuñajãrĩ oparãrẽ taugukumi.

¹¹ I gajĩ aãrĩnemoa. Marĩpu, marĩ Opũ Jesucristo merã marĩrẽ Ĩgũ merã siuñajãmakũ irideare gũñarã, Ĩgũ merã buro usuyãa.

Adãn, irasũ aãrĩmakũ Cristo iridea

¹² Ąsũ aãrã. Neõgoraguere Adãn ñerĩ iripuroridi aãrĩmi. Ĩgũ ñerĩ irideea waja boadi aãrĩmi. Ĩgũ suguya waja merãta aãrĩpererã Ĩgũ parãmerã aãrĩturiarãde ñerĩ iri, boamurã dita aãrĩma.

¹³ Marĩpu Moiserẽ Ĩgũ doreri pũburi dupuyurogueta masaka ñerĩ irisianerã aãrĩmã. Ĩgũsã ñerĩ irikererepuũ iri doreri marĩmakũ, Marĩpu Ĩgũsãrẽ: “Iri dorerire tarinũgãrĩ waja, waja opama”, aãrĩbiridi aãrĩmi dapa.

¹⁴ Irasũ aãrĩkerepuũ, Adãn parãmerã aãrĩturiarã Moiserẽ aãrĩdeapeogue aãrĩnerãde boanerã aãrĩmã. Ĩgũsã Marĩpu doredeare Adãn tarinũgãderosũ iribirikererã, Ĩgũsã ñerĩ irideea waja

boanerā āārīmá. Adán i ūmurē āārīpurogigu, Marīpu doredeare tarinugāpuroridi āārīmí. Jesucristo gapu i ūmuguere aarigú, Marīpu dorerire tarinugābiripuroridi āārīmí.

¹⁵ Marī Adán tarinugādeare, Marīpu marirē maigū ōārō irideare masía. Adán suguya waja merāta masaka āārīpererā boamurā dita āārīma. Marīpu gapu marirē maigū, marirē taubure Jesucristore iriudi āārīmí. Irasirigu Jesucristo sugu āārīkeregu, āārīpererāya āārīburire wajamarirō boabosadi āārīmí. Irasirigu Marīpu Jesucristo merā marirē wáro ōārī iridi āārīmí.

¹⁶ Adán Marīpu doredeare suñarō tarinugādea waja merāta āārīpererā masaka waja opama. Marī wári űerī irikerepuru, Marīpu marirē maigū, wajamarirō Jesucristore iriudi āārīmí, marī űerō iridea wajare taudoregu. Irasirigu Jesús merā marirē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmí.

¹⁷ Adán sugu Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta marī āārīpererā boamurā dita āārā. Marīpu gapu marirē buro maigū Jesucristore iriudi āārīmí, marirē boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugu marirē wajamarirō boabosadea merā Marīpu marirē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi. Īgū irasiridero nemorō Jesucristo merā Īgū irasū āri iārārē maama okari opamakā irigukumi, Īgū turari merā Īgūyare iriburo, ārigū.

¹⁸ Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā űerirē iriwekabekajama. Irasirirā Marīpu wajamoāsūmurā dita āārīma. Jesucristo diayema irigu marī űerī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpu marirē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri iāmi, Īgū merā āārīnkōāburo, ārigū.

¹⁹ Āsū āārā. Adán, Marīpu doredeare tarinugādea waja merāta masaka āārīpererā űerirē irirā dita āārīma. Jesucristo Marīpu dorerire iridea merā āārīpererā Īgūrē buremurānorē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri iāmi.

²⁰ Marīpu Īgū dorerire pídi āārīmí, marirē iri dorerire tarinugārirē masīnemomakū iribu. Wári űerī marī irikerepuru, Marīpu gapu marirē buro maigū, marī űerī iriro nemorō Jesucristo merā marirē ōātariro iridi āārīmí.

²¹ Marī āārīpererā űerī iridea waja boamurā dita āārīunanerā āārībú. Irasū āārīkerepuru, Marīpu marirē maigū, bopoñarī merā iāsīā, marī Opu Jesucristo boabosadea merā marirē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmí, Īgū puro perebiri okarire opadoregu.

6

Cristo merā ōārō āārīrā, waja opamerā āārīrīmarē gojadea

¹ Marīpu marirē bopoñamakū iārā, űnaásū ārīrākuri? Marirē Īgū bopoñanemomakū iāduarā, űerirē irinemorākuri?

² Irasū neō āārībea. Marī Jesucristo marirē boabosadi merā boanerā irirosū āārā. Irasirirā, boanerā űerirē neō irinemomasīmerā irirosū űerirē irinemobirikōārō gāamea.

³ Musā ire masía. Marī deko merā wāiyesūrā, marī Jesucristoyarā āārīrīrē Īmubu. Marī Īgūyarā āārīsīā, Īgū boamakū, marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú.

⁴ Marī wāiyesūrā, Īgū boadero puru yāasūmakū, marīde Īgū merā yāasūnerā irirosū waanerā āārībú. Marīpu ūmugasigūe āārīgū Īgū turari merā Īgūrē masāgū, marīdere Īgū merā masānerā irirosū āārīmakū iridi āārīmí, Īgū merā maama okarire opaburo, ārigū.

⁵ Marī Cristoyarā āārīsīā, Īgū boaderosūta marīde Īgū merā boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasirirā, Īgū boadigūe masāderosūta marīde masārākoa.

⁶ Āsū masía. Cristo curusague boamakū, marī űerī direta iririkunerā Īgū merā curusague boanerā irirosū waanerā āārībú. Irasiriro marī űerirē űaribejari, marirē tarinugāmasībirikoa pama.

⁷ Masaka boadero puru, Īgūsā űerī iririkurire neō irinemobirikuma.

⁸ Marī Cristo merā boanerā irirosū āārīrā: “Īgū merā ōārō āārīnkōārākoa”, āri buremua.

⁹ Idere ōārō masía. Cristo boadero puru, Marīpu Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmí. Irasirigu Cristo dupaturi neō boabirikumi pama. Boari neō dupaturi Īgūrē tarinugāmasībirikoa.

¹⁰ Īgū suñarōta boari merā marī űerī iridea wajare boa, wajaripeokōādi āārīmí. Īgū boadero puru, Marīpu Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridi āārīmí. Īgūrē masū, dupaturi okamakū iridero puru, Marīpu gāamerōsūta irigu Marīpu merā ōārō āārīnkōāmi.

¹¹ Irasirirā musā āsū āri gūñaka! “Gua Opu Jesucristo merā gua boanerā irirosū āārīsīā, gua űerirē iriunaderosū irinemobirikoa”, āri gūñaka! “Irasirirā Īgūyarā āārīsīā, Marīpu gāamerōsūta iri, Īgū merā ōārō āārīnkōārā!” āri gūñaka!

¹² Irasirirā musāya dupu boaburi dupu merā űerirē neō irinemobirikōāka, musā űerirē űaribejari musārē tarinugābirikōāburo, ārīrā!

¹³ Musāya mojóřĩ, musā gũñarĩ, ããřĩpereri musāya dupugue ããřĩřĩ merā ñerĩřĩ iribirikōāka! Musā Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū ãārā. Irasirirā āsū gapu irika! ããřĩpereri musāya dupugue ããřĩřĩ Marĩpure wiaka, ĩgũ gāamerōsũta ōārĩ direta irimurā!

¹⁴ Marĩ irire irasirimakũ, marĩ ñerĩ iriduari marĩřĩ tarinugāmasĩbirikoa. Marĩpu marĩřĩ: “Yu Moisére doreri pídeare iribirimakũ, musārē bēogura”, āřĩbemi. Āsū gapu marĩřĩ yāmi. ĩgũ marĩřĩ maĩgũ ãārĩsĩā, marĩřĩ iritamumi, ĩgũ doredeare iriburo, āřĩgũ.

Marĩ, Cristore moāboerā ããřĩřĩmarē gojadea

¹⁵ Marĩpu marĩřĩ maĩmakũ ĩārā: “Marĩ, Marĩpu doreri pídea merā ãārĩbea. Irasirirā ñerĩřĩ irirā!” ĩārĩřĩ? Irire neō āřĩbirikōārā!

¹⁶ Musā ire ōārō masĩa. Marĩ sugu dorerire irirā, ĩgũyarā ĩgũrē moāboerā ããřĩrākoa. ĩgũ marĩ opu ããřĩgukumi. Iri irirosũta marĩ ñerĩ iriduari, marĩ opu, marĩřĩ doregu irirosū ããřĩrōkoa. Irasirirā marĩ ñerĩ iririre pirimerā, Marĩpu merā perebiri okari bokabirikoa. ĩgũ doreri gapure irirā ĩgũrē moāboerā diayemarē irinĩrākoa.

¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerĩ iridoreguyarā ĩgũrē moāboerā irirosū musā ñerĩ iriduare ininerā ãārĩbũ. Marĩpu musārē ĩgũya buerire pémasĩmakũ iridero puru, ĩgũ doreri gapure musā ōārō iritayāa. Irasirirā ñerĩ iridoreguyarā ĩgũrē moāboerā irirosū neō ãārĩbea pama. ĩgũrē wirinerā irirosū ããřĩrā, Marĩpure moāboerā ñajānerā ãārā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gũñarā: “Mu guare irasiridea ōātaria”, āřĩ, usuyari sika ĩgũrē!

¹⁹ Yu ire musārē pémasĩmakũ gāāmegũ, masaka ĩgũsā gũñarĩ merā wererosū werea. Iripoegue ããřĩpereri musāya dupugue ããřĩřĩ merā ūmuriku ñerĩ direta irinikōānerā ãārĩbũ. Daporare ããřĩpereri musāya dupugue ããřĩřĩ Marĩpure wiaka, ĩgũrē moāboerā diayema direta irimurā! Irasirirā ĩgũ gāamerĩ direta iririkurākoa.

²⁰ Iripoegue musā ñerĩ iriduari direta irirā, Marĩpure moāboerā ĩgũ gāamerĩ direta iriro gāāmekoa, āřĩbirinerā ãārĩbũ.

²¹ Musā ñerĩřĩ irasirirā, ĩñeéno ōārĩřĩ bokari? Dapora musā ñerĩ iriunadeare gũñarā, buru gũyasĩria. Iri ñerĩřĩ musā iridea waja perebiri peamegue waabokuyo.

²² Iripoegue marĩ ñerĩ direta iridoregure moāboerā irirosū ããřĩunanerā ãārĩbũ. Daporare Marĩpu marĩřĩ wiudero puru, ĩgũrē moāboerā ãārā. Irasirirā ĩgũ gāamerĩřĩ iriwāgārā, ĩgũ puro perebiri okarire opamurā ãārā.

²³ Ñerĩ irirāno, ĩgũsā ñerĩ iriri waja, perebiri peamegue waarire wajatarākuma. Marĩpu, marĩ opu Jesucristore buremurā gapure wajamarĩřĩ ĩgũ puro perebiri okari opaburire sigukumi.

7

Mojōsiarima keori merā weredeā

¹ Yaarā, musā Marĩpu Moisére doreri pídeare ōārō masĩa. Sugu masakũ ĩgũ okarinurĩ direta iri dorerire irimasĩmi.

² Marĩpu doreri pídea āsū ārā. Sugo nomeō igo mojōsiadero puru, igo marāpu okaripoere igo ĩgũ merā ããřĩnikōākuma. ĩgũ boamakũ, igo marāpu dagu merā ãārĩdea perekoa. Gajĩgu merā mojōsiamasĩkumo doja.

³ Igo marāpu okakerepuru gajĩgu merā marāpukũgo, ĩgũ merā ñerō irigo Marĩpu dorerire tarinugāgō irikumo. Igo marāpu boadero purugue dita gajĩgu merā marāpukũmasĩkumo. Irasirigo ĩgũ merā ñerō irigo meta irikumo. Marĩpu dorerire tarinugābirikumo.

⁴ Yaarā, musāde āsũta ãārā. Iripoegue Marĩpu Moisére doreri pídea merā ããřĩnerā ãārĩbũ. Jesucristo boamakũ, ĩgũ merā boanerā irirosū ãārĩsĩā, daporare iri doreri pídea merā ãārĩbea. Jesucristo boa, masārĩ merā Marĩpu marĩřĩ ĩgũyarā ããřĩmakũ iridi ãārĩmi, ĩgũ gāamerĩřĩ iriburo, āřĩgũ.

⁵ Iripoegue marĩ ñerĩřĩ ūaribejari direta iriunanerā ãārĩbũ. Marĩpu Moisére doreri pídeare masĩdero puru, iri dorerire tarinugā, ããřĩpereri marĩya dupuma merā ñerĩřĩ ūaribejanemonerā ãārĩbũ. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita ããřĩnerā ãārĩbũ.

⁶ Daporare pama marĩ Cristo merā boanerā irirosū ãārĩsĩā, Marĩpu Moisére doreri pídea merā ãārĩbea. Irire tariwenerēgũ ãārā. Irasirĩgu Marĩpu, Ōāgũ deyomarĩgũ merā marĩřĩ maama okarire opamakũ yāmi, ĩgũ gāamerĩřĩ iridoregu.

Marĩřĩ ñerĩ irimakũ iriri marĩguere ããřĩřĩmarē weredeā

⁷ Irasirirā, Marĩpu Moisére doreri pídeare: “Ñegorāa”, ĩārĩrākuri? Neō irasũ āřĩbirikōārā! Irita yu ñerĩ iririkurire masĩmakũ iribu. Iri doreri pídea āsũ ārā. “Gajerāyare buru ūaribejabirikōāka!” Irasirĩgu, iri doreri marĩmakũ, yu gajerāyare ūaribejarire masĩbiribokuyo.

⁸ Iri doreri: “Āsũ iribirikōāka!” āřĩdeare masĩdero puru, iri yure ããřĩpereri ñerĩřĩ ūaribejamakũ iribu. Iri doreri marĩmakũ: “Irere tarinugāgũ irikoa”, āřĩmasĩbiribokuyo.

⁹ Y_u iri dorerire masĩburi dupuyuro: “Y_u, Marĩp_u merã òãrò ããrĩkòãgũ irikoa”, ãrĩ gũñadibũ. Iri dorerire masĩdero p_urũ, irire tarinugãgũ: “Ñerò irigu irikoa, Marĩp_u merã òãrò ããrĩbirikoa”, ãrĩ masibũ pama.

¹⁰ Marĩ iri dorerire irirã, Marĩp_u merã òãrò ããrĩkòãboko. Y_u gap_u irire iripeomasĩbirisĩã, ñerĩ iridea waja, waja opag_u, p_urebiri peamegue waabodi dujabũ.

¹¹ “Marĩp_u dorerire irigu, ĩgũ merã òãrò ããrĩkòãgũ irikoa”, ãrĩ gũñakererũ, y_u ñerĩ ùaribejari, yure Marĩp_u dorerire tarinugãmakũ iribũ. Irasirĩgũ iri dorerire tarinugãsiã, ñerĩ iridea waja, waja opag_u peamegue waabodi dujabũ.

¹² Irasũ ããrĩkererũ, Marĩp_u Moisere doreri pĩdea òãrĩ ããrã. Diayema doreri ããrã. Marĩp_u irire pidi ããrĩmĩ marĩrẽ iritamubũ.

¹³ Iro tamerãrẽ Marĩp_u doreri òãrĩ ããrĩkerero, ĩmarĩrẽ peamegue waabonerã dujamakũ irikuri? Neò irasũ ããrĩbirikoa. Marĩ ñerĩ iriri gap_u marĩrẽ peamegue waabonerã dujamakũ iribũ. Irasiriro Marĩp_u ĩgũ òãrĩ doreri pĩdea merã marĩ ñerò iririre: “Ñegorãa”, ãrĩ masĩsũa.

¹⁴ Ire masĩa marĩ. Marĩp_u ĩgũ dorerire Òãgũ deyomarĩgũ merã Moisere pidi ããrĩmĩ. Irasiriro òãrĩ dita ããrã. Marĩ gap_u marĩ ñerĩrẽ ùaribejari merã ñerĩ iridoregure duasũnerã irirosũ ããrã. Irasirirã ñerĩrẽ iririkurã ããrã.

¹⁵ Òãrĩrẽ iriduakererã, iribea. Ñerĩrẽ iriduabirikererã, irinĩkòãa. Marĩ irasiririre pẽmasĩbea.

¹⁶ “Ñerĩrẽ iriduabirikoa”, ãrĩkererã, irinĩkòãa. Irasirikererã: “Ñerĩrẽ iriduabirikoa”, ãrĩrã, Marĩp_u dorerire: “Òãrĩ ããrã”, ãrĩ masĩa.

¹⁷ “Marĩ ñerĩrẽ dupaturi iribea pama”, ãrĩkererã, ñerĩrẽ irirã, marĩ basi meta irire yãa. Marĩguere ñerĩ ããrĩrĩ gap_u marĩrẽ irire irimakũ yãa.

¹⁸ Marĩ ñerĩrẽ ùaribejari merã ñerĩ direta irirã yãa. Irasirirã: “Marĩguere òãrĩ máa”, ãrĩ masĩa. Marĩ òãrĩrẽ iriduakererã, bokatiũbea.

¹⁹ Marĩ òãrĩ iriduakererã, iribea. Ñerĩ iriduabirikererã, iri gap_ure yãa.

²⁰ Irasirirã marĩ basi: “Ñerĩrẽ dupaturi iribirikoa”, ãrĩkererã, irinĩkòãa doja. Marĩguere ñerĩ ããrĩrĩ gap_u marĩrẽ irire irimakũ yãa.

²¹ Irasiriro ãsũ waãa marĩrẽ. Òãrĩrẽ marĩ iriduakererũ, marĩguere ñerĩ ããrĩrĩ marĩrẽ ñerĩ direta irimakũ yãa.

²² Marĩ basi marĩ gũñarĩgue: “Marĩp_u dorerire iriduakoa”, ãrĩ gũñãa.

²³ Iri dorerire iriduakererũ, marĩ ñerĩ iriduari gap_u marĩ gũñarĩgue òãrĩ iriduarire tarinugãa. Irasirirã marĩ basi iri ñerĩ iriduarire tarinugãmasĩbea.

²⁴ Marĩ basi ñerĩ iriduarire tarinugãmasĩmerã, bũro bũjawereri merã: “ĩNoã marĩrẽ ñerĩ iridea wajare taugakuri, Marĩp_u merã òãrò ããrĩburo, ãrĩgũ?” ãrĩ gũñãa.

²⁵ Marĩp_u dita Jesucristo marĩ Op_u merã marĩrẽ taumasĩmi. Irasirirã Marĩp_ure: “Òãtaria m_u”, ãrĩ, ùsuyari sĩa. Irasirirã marĩ gũñarĩgue: “Marĩp_u dorerire iriduakoa”, ãrĩ gũñãa. “Gua Op_u ããrã m_u”, ãrã ĩgũrẽ. Marĩ irasũ ãrĩkererũ, marĩ ñerĩrẽ ùaribejari, marĩrẽ ñerĩrẽ iridoregũ irirosũ ããrĩkòãa dapa.

8

Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã òãrò ããrĩrĩmarẽ gojadea

¹ Dapora Marĩp_u marĩrẽ Jesucristoyarãrẽ ñerĩrẽ ùaribejarire piri, Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩrĩno neò máa.

² Òãgũ deyomarĩgũ, marĩ Jesucristoyarã ĩgũ dorerosũ irimakũ, marĩ ñerĩ iririkurire pirimakũ yãmi. Irasirĩgũ marĩrẽ, p_urebiri peamegue waabonerãrẽ Marĩp_u merã òãrò ããrĩmakũ yãmi.

³ Marĩ ñerĩ iriri direta ùaribejasĩã, Marĩp_u Moisere doreri pĩdeare neò iripeomasĩbirinerã ããrĩbũ. Irasirĩgũ Marĩp_u gap_u ĩgũ magũrẽ iriudi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare boa, wajaribosadoregũ. ĩgũ ñerĩrẽ iribirikeregũ, marĩ ñerĩ iridea waja, waja oparã irirosũ dupũkũgũ, marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea waja oparire wajarigu.

⁴ Marĩp_u, marĩrẽ ĩgũ dorerire iriburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ. Irasirirã marĩ ñerĩ iririre ùaribejabea. Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirã yãa.

⁵ Ñerĩ iririre ùaribejarã, iri direta gũña, iriduama. Òãgũ deyomarĩgũ dorerosũ irirã gap_u, ĩgũ gããmerĩ direta gũña, iriduama.

⁶ Ñerĩ direta gũña, iriduuarã, p_urebiri peamegue waarãkuma. Òãgũ deyomarĩgũ gããmerĩ direta gũña, iriduuarã gap_u Marĩp_u merã p_urebiri okari oparãkuma. Irasirirã siuñajãrĩ merã ããrĩrãkuma.

⁷ Ñerĩ direta gũña, iriduuarã, Marĩp_ure ĩaturirã ããrĩma. ĩgũ dorerire iriduabiri, irire neò irimasĩbema.

⁸ Irasirirã ñerĩ iriri direta ùaribejarã, Marĩp_ure ùsuyamakũ irimasĩbema.

⁹ Musā gapu ñerĩ iriri direta ɯaribejabea. Ōāgū deyomarīgū masāguere āārĩmi. Irasirirā ĩgū turari merā ĩgū dorerosū yāa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, Cristoyarā āārĩbema.

¹⁰ Marĩ ñerō iridea waja mariya dupu boaburi dupu āārĩkerepuru, Cristo marĩguere āārĩmakū, Marĩpu marĩrē: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. Irasiro marĩya dupu boakerepuru, marĩya yujupūrā ūmugasigue okanikōārokoa.

¹¹ Marĩpu, Ōāgū deyomarīgū merā Jesucristore boadiguere masū, dupaturi okamakū iridi āārĩmi. Ōāgū deyomarīgū marĩguere āārĩmakū, Marĩpu Jesucristore masūdita marĩya dupu boadero puru, marĩdere masū, maama okari opamakū irigukumi.

¹² Yaarā: “Marĩpu marĩrē irasūta irigukumi”, ārĩ masĩrā, ñerĩ iririre ɯaribejibirikōārā!

¹³ Ñerĩ iriri direta ɯaribejarā, perebiri peamegue waarākoa. Ōāgū deyomarīgū turari merā marĩ ñerĩrē ɯaribejarire pirirā, Marĩpu merā perebiri okarire oparākoa.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgū dorerosū irirāno, Marĩpu pūrā āārĩma.

¹⁵ Marĩpu marĩrē Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārĩmi. ĩgū marĩrē Marĩpu pūrā āārĩmakū yāmi. ĩgū merā Marĩpu marĩrē wajamoāburire gūiderosū dupaturi gūibe. Irasirirā ĩgū iritamurĩ merā gūiro marĩrō Marĩpue: “Yupuru”, ārĩ masĩa.

¹⁶ Ōāgū deyomarīgū marĩ gūñarĩgue marĩrē: “Diayeta Marĩpu pūrā āārā”, ārĩ masĩmakū yāmi.

¹⁷ Irasirirā marĩ ĩgū pūrā āārĩsĩa: “Āārĩpererire yu pūrārē sĩgura”, ārĩdeare Cristo merā irire oparākoa. Marĩ Cristoyarā āārĩsĩa, ĩgū i ūmugue ñerō tariderosū marĩde ñerō tarikererā, purugue ūmugasigue ĩgū āārĩrōsūta ĩgū merā ōārō āārĩrākoa.

¹⁸ Dapora marĩ i ūmugue ñerō tarikererā, purugue ūmugasigue Marĩpu marĩrē ōārĩ sĩburire gūñarā: “Buro ñerō taribeaa”, ārĩ masĩa.

¹⁹ Sunu Marĩpu marĩrē: “Īsā yu pūrā āārĩma”, ārĩ, ōārĩrē sĩgukumi. ĩgū marĩrē sĩburire āārĩpereri ĩgū i ūmuma iridea, masaka gajinorē buru ĩāduarā irirosū yūro yāa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerĩrē iripuroridea waja i ūmuma poyakōādero āārĩbú. Iri gāāmerō poyabiridero āārĩbú. Marĩpu dorederosū poyadero āārĩbú. Irasirikeregu, purugue ōārĩ gorawayugukumi.

²¹ Irasirigu Marĩpu, i ūmuma boapereburi āārĩkerepuru, marĩrē ĩgū pūrārē ōārā gorawayuosū, i ūmuma āārĩpererire ōārĩ dita gorawayugukumi doja.

²² Ire marĩ masĩa. Adán ñerĩrē iripuroridero puru, daporaguedere āārĩpereri i ūmuma Marĩpu iridea, nomeō majĩgū nijiwāgūgō purĩsūrōsū āārā.

²³ I ĩgū iridea irirosūta marĩde poyari merā āārā. Marĩ ĩgūyarā āārĩnugāmakū, Ōāgū deyomarīgūrē marĩrē sidi āārĩmi. Daporare buru ñerō tarikererā, purugue ĩgū marĩrē: “Yu pūrā āārĩma”, ārĩ, boabiri dupure maama dupure sĩburire usuyari merā yūa.

²⁴ “Marĩpu marĩrē: ‘Taugura’, ārĩderosūta taugukumi”, ārĩ yumasĩa. ĩgū marĩrē taudero puru, marĩ irire yúderosū neō yúnemobirikoa.

²⁵ Marĩ gajinorē ĩābirikererā gūñaturari merā: “Īrākoa”, ārĩ yúrosū, Marĩpu purugue ĩgū marĩrē tauburire gūñaturari merā yūro gāāmea.

²⁶ Marĩ Marĩpue: “¿Naásū sērērō gāāmerĩ?” ārĩ masĩbirimakū, Ōāgū deyomarīgū marĩrē iritamumi. Irasirigu, marĩ Marĩpue keoro sērēmasĩbirimakū, Ōāgū deyomarīgū marĩya āārĩburire Marĩpue ōārō sērēbosami. Masaka werenĩrōsū sērēbemi. Marĩrē buru bopoñarĩ merā, ōārō masĩri merā sērēbosami.

²⁷ Marĩpu gāāmerōsūta Ōāgū deyomarīgū marĩ ĩgūyarā āārĩburire sērēbosami. Irasirigu Marĩpu, āārĩpereri marĩ gūñarĩrē masĩpeogu, Ōāgū deyomarīgū marĩrē sērēbosaridere ōārō masĩmi.

Jesucristo turari merā ñerĩrē tarinugāmasĩa, ārĩ gojādea

²⁸ Idere marĩ masĩa. Marĩpu ĩgū gāāmederosūta marĩrē beyedi āārĩmi. Irasirigu āārĩpereri marĩrē ĩgūrē maĩrārē waaburire āmumi ōārĩ direta iribu.

²⁹ Neōgoragueta Marĩpu marĩrē ĩgūyarā āārĩmurārē masĩsiadi āārĩmi. Marĩ neō deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi āārĩmi, marĩrē ĩgū magū irirosū āārĩburo, ārĩgū. Irasirigu ĩgū magū marĩ tĩgū āārĩmi. Marĩ ĩgū pagupūrā wārā āārā.

³⁰ Neōgoragueta Marĩpu ĩgūyarā āārĩmurārē: “Yu pūrā āārĩma”, ārĩ beyesiadi āārĩmi. Irasirigu marĩrē ĩgū beyenerārē Jesúre buremunugādoregu siiu: “Ōārā, waja opamerā āārĩma”, ārĩ ĩāmi. ĩgū marĩrē irasū ārĩ ĩārārē ūmugasigue ĩgū āārĩrōsūta ĩgū merā ōārō āārĩmakū irigukumi.

³¹ Marĩ irire masĩrā, ¿naásū ārĩrĩ? Āsū ārā. Marĩpu marĩrē iritamumakū, gajerā marĩrē ĩaturikererā, neō poyanorēmasĩbema.

³² Marĩpu marĩ ñerĩ iridea waja boabosabure İgũ magũ Jesucristore iriudi   rĩmĩ. “Yu magarẽ maĩs , iriubea”,  rĩbiridi   rĩmĩ. Irasirigu İgũ magurẽ iriudi   rĩs ,   rĩpereri marĩya   rĩburire   rĩ direta sġgukumi.

³³ Marĩpu marĩrẽ İgũ beyener rẽ: “  r , waja opamer    rĩma”,  rĩi makũ, gajer  marĩrẽ: “Ñer    rĩma”, ne   rĩ weres masĩbema.

³⁴ Cristo marĩ ñerĩ iridea wajare boabosa, mas ,  mugasigue murĩadi   rĩmĩ. Irasirigu Marĩpu diaye garũ doami. Marĩya   rĩburire s r bosanik ami. Irasirir  gajer  Marĩpure marĩrẽ: “İs  ñerĩ iridea waja İgũsarẽ wajamo ka!” ne   rĩmasĩbema.

³⁵ Cristo marĩrẽ buru maĩmakũ, gajer  İgurẽ: “Ne  maĩnemobirik aka İgũsar !”  rĩmasĩbirikuma. Marĩ ñer  tarikererupu, marĩ diasaro p nakerepu, gajer  marĩrẽ ñer  irikererupu, marĩ haboakerepu, suri marir    rĩkerepu, goero marirẽ   rĩkerepu, gajer  marirẽ w jekerepu, Cristo marirẽ maĩgũ marĩ mer    rĩnik ami. İgũ marirẽ maĩrirẽ ne  piribirikumi.

³⁶ Marĩpuya werenirĩ gojadea pũgue marĩ waaburire  sũ  rĩ gojasũdero   rĩbũ: Gua muyar    rĩrĩ waja gajer  guare  mariku w jeduanik ama. Ovejare w jemur  w j r gue   r  irirosũ guare yama,  rĩ gojasũdero   rĩbũ.*

³⁷ Marĩ gapu ñer  tarikerer , Cristo marirẽ maĩgũ iritamurĩ mer , marĩ   rĩpereri ñerirẽ tarinug a. Irasirir  İgũ mer ta gũnaturanemoa.

³⁸ Irasirigu ire   r  mas . Marĩpu marirẽ buru maĩmi. Marĩ Opu Jesucristore iriugu, İgũ marirẽ maĩrirẽ masĩmakũ iridi   rĩmĩ. Marĩ boamakũ, o marĩ yoiripoe okamakũ, marirẽ maĩgũ marĩ mer    rĩnik ami. Marĩpure wereboer , masaka opar , w tea opar de Marĩpure marirẽ maĩrirẽ pirimakũ irimasĩbema. Marirẽ gajino irimakũ, Marĩpu marirẽ maĩgũ marĩ mer    rĩmĩ. Daporama   rĩrĩ, puruma   rĩburide Marĩpure marirẽ maĩrirẽ pirimakũ irimasĩbirikoma.

³⁹ Marĩ  mar gue waamakũ, o  k  r gue waamakũ, marirẽ maĩgũ marĩ mer    rĩmĩ. Gajinode Marĩpu iridea   r . Irasiriro iride İgurẽ marirẽ maĩrirẽ pirimakũ irimasĩbea. Marirẽ marĩ Opu Jesucristoyar rẽ İgũ maĩrĩ ne  perebirikoa.

9

Israel bumar  Marĩpu beyener    rĩma,  rĩ gojadea

¹ Yu, Cristore burumugũ   rĩgũ, diayeta werea mus rẽ.  rĩgatobea.  gũ deyomarĩgũde yu mer    rĩgũ, yu  rĩrirẽ: “Diayeta   r ”,  rĩ masĩmakũ yami.

² Yaar  Israel bumar  Cristore burumubirimakũ İgũ, buru bujawereri mer  gũnarikua.

³ İgũs  İgurẽ burumumakũ g amegũ, yu gapu gorawayuduad a: “Perebirĩ peamegue wajamo sũbokuma”,  rĩgũ. Yu İgũsarẽ irasiribosagu Cristore dukawarinug jagu, İgurẽ ne  dupaturi İanemobirikokoa.

⁴ İgũs , Israel par mer    rĩturiar    rĩma. Marĩpu İgũsarẽ: “Yu p r    r ”,  rĩdi   rĩmĩ. İgũ gosewasiriri mer  İgũs  watope   rĩdi   rĩmĩ. İgũsarẽ: “Yu, mus  Opu   r . Mus , yaar    r ”,  rĩdi   rĩmĩ. İgũsarẽ İgũ dorerire masĩburu,  rĩgũ, Moiseru irire pĩdi   rĩmĩ. “Yaa wiigie yure burumur ,  sũ irika!”  rĩ pĩdi   rĩmĩ. “Mus  par mer    rĩturiar rẽ   r  iritamugura”,  rĩdi   rĩmĩ.

⁵ Israel p r  pe moj ma pere su gubu peru pērēbejarāgora, gua ñek s mar    rĩner    rĩm . Cristode marĩ irirosũ dupukugu deyoagu İgũs  par mi   rĩturiagu, Israel bumata   rĩdi   rĩmĩ. İgũ   rĩperer ,   rĩpereri Opu   rĩmĩ. Irasirir  İgurẽ: “  taria mu”,  rĩ, usuyari s nir ! Irasuta irir !

⁶ Israel bumar    rĩperer  diayeta Marĩpuyar gora   rĩbema. Irasirigu Marĩpu Israel bumar rẽ: “Yaar rẽ  sũ irigura”,  rĩdeare İgũsarẽ   rĩperer rẽ iribirimakũ İgũ: “Marĩpu İgũ  rĩderosuta iribemi”,  rĩ gũnabea yu.

⁷ Israel bumar , İgũs  ñekũ Abraham par mer    rĩturiar    rĩkerepu, Marĩpu İgũsarẽ   rĩperer rẽ: “Diayeta yu p r    rĩma”,  rĩ i bemi. Irasirigu Abrah rẽ: “Mu magũ Isaac par mer    rĩturiar  dita diayeta mu par mer    rĩturiar    rĩr kuma”,  rĩdi   rĩmĩ.

⁸⁻⁹ Marĩpu Abrah rẽ İgũ magũ Isaac deyoaburire weregu,  sũ  rĩdi   rĩmĩ: “Gaji bojori ipapoeta aarigura doja. Iripoeta mu mar po Sara majĩgurẽ p r kugokumo”,  rĩdi   rĩmĩ. Irasirigu Marĩpu  rĩderosuta Abraham magũ deyoadi   rĩmĩ. Irasirir  marĩ ire mas . Abraham par mer  deyoaturiw g r    rĩperer  Marĩpu p r    rĩbema. Marĩpu  rĩdeare burumur  dita diayeta Abraham par mer    rĩturiar , Marĩpu p r    rĩma.

¹⁰ Gaji  sũ   r . Isaac, Rebeca mer  mar pokudero puru, igo  ma p r gue p r kudeo   rĩm . İgũs  pagu Isaac, gua ñekũ   rĩdi   rĩmĩ.

* 8:36 Sal 44:22

11-13 Īgū pūrā deyoaburi dupuyuro, Īgūsā ōārīrē, o ñērīrē iriburi dupuyuro Marīpu Īgūsā pago āārībore āsū ārīdi āārīmi: “Īgū tīgū Īgū pagumūrē moāboegukumi”, ārīdi āārīmi. Īgū igore irire ārīderosūta Īgūya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Jacore beyebu. Esaú gapure beyebiriba”, āri gojasūdero āārībú. Irasirigu Marīpu Jacore beyederosūta Īgūyarā āārīmurārē beyegu, Īgūsā gajino iriburi dupuyuro Īgū gāāmederosūta Īgūsārē: “Yaarā āārīma”, ārīdi āārīmi.

14 Irire pérā, ¿naásū gapu ārīrākuri marī? “Sugu gajino iriburi dupuyuro Marīpu Īgūrē beyegu, diaye iribemi”, ¿ārīrākuri? Irasū ārībirikōār! Marīpu diayeta irigu āārīmi.

15 Iripoegue Marīpu Moisédere āsū ārīdi āārīmi: “Yu bopoñarī merā iāduarārē bopoñarī merā iāgura. Yu maīri merā iāduarārē maīgura”, ārīdi āārīmi.

16 Irasirirā ire masía. Marīpu, Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā iāmi. Masaka Īgūrē bopoñadoremakū meta, Īgūsā ōārō irimakū meta Īgūsārē bopoñarī merā iāmi.

17 Marīpu Īgūya werenīri gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmi Egipto marā opure, faraōrē: “Yu gāāmerōsūta murē Egipto marā opu āārībure píbu, mu merā yu turarire āārīpererē ĩmubu. Āārīperero marārē, yu turagu āārīrīrē masīdoregu, irasiriba”, ārīdi āārīmi.

18 Irasirigu Īgū bopoñaduārārē bopoñarī merā iāmi. Īgū dorerire péduamerārē nemorō péduabirimakū yāmi.

19 Yu irasū ārīrīrē pérā, musā āsū ārībokoa: “Marīpu Īgū basita masakare Īgū dorerire péduabirimakū irikeregu, ¿nasirigu Īgūsārē wajamoāgukuri? ¿Nasirisīā, Īgū gāāmerō irasiririre kāmutamasiḃokuri marī?” āri pūrīwisi sērēñabokoa.

20 Irire irasū ārībirikōāka! Marī masaka ubu āārīrā, Marīpu irinerā āārā. Irasirirā Īgūrē: “¿Nasirigu yure irasū yāri mu?” āri pūrīwisi sērēñamasībea. Diarisoro irisoro weagore: “¿Nasirigu yure irasū yāri mu?” ārīberosūta marīde Marīpūre irasū ārīmasībea.

21 Sorori weago diari merā igo iriduaro irikumo. Irasirigo ōārī soro iriduago, ōārī soro irikumo. Iri diari merāta ubu āārīrī sorodere iriduago, ubu āārīrī soro irikumo. Igo diari merā irirosūta Marīpūde masakare Īgū iriduarosūta yāmi.

22 Marīpu peamegue Īgū béomurārē, Īgūsārē Īgū turari merā buro wajamoāburire masīdoregu, Īgūsā ñerō iririre guñatura, mumurō marīrō Īgūsārē wajamoābemi.

23 Marī Īgū bopoñarī merā iārā gapure Īgū ōatarigu āārīrīrē masīburo, ārīgū, Īgūsārē irasirigu yāmi. Neōgoragueta marīrē ūmagasigue Īgū āārīrōsūta Īgū merā ōārō āārīmurārē beyedi āārīmi.

24 Marīrē beyegu, surāyeri judío masaka watopegue āārīrārē, gajerā judío masaka āārīmerā watopegue āārīrādere beyedi āārīmi, Īgūyarā āārīburo, ārīgū.

25 Marīpuya werenīri gojadea pūgue Īgūya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka āārīmerāyamarē āsū āri gojadi āārīmi:

Marīpu āsū ārīmi: “Yaarā āārībirinerārē: ‘Yaarā āārīma’, ārīgukoa. Yu maībirinerārē: ‘Yu maīrā āārīma’, ārīgukoa”, ārīmi.

26 Marīpu: “Musā, yaarā meta āārā”, ārīdea nikū marārē: “Yu okanígū pūrāta āārā”, ārīsūrākuma, āri gojadi āārīmi.*

27-28 Isaías, Īgūsā ñerō iririre guñatura, āsū āri gojadi āārīmi: “Marī Opu Īgū ārīderosūta i ūmu marārē mumurō merā diayeta wajamoāgukumi. Irasirirā Israel bumarā wādiyama ĩmpayeri irirosū wārā āārīkererā, mērāgā tausūrākuma”, āri gojadi āārīmi.

29 Īgūta idere āri gojadi āārīmi doja:

Marī Opu āārīpererā nemorō turagu, marī ñekūsāmarā āārīturiarārē mērāgārē taubirimakū, marī judío masaka āārīpererā béosūbonerā āārībú. Sodoma marārē, Gomorra marārē béoderosūta marīdere béobodi āārīmi, āri gojadi āārīmi.*

Judío masaka Jesucristoya kerere būremubiridea

30 Irire pérā, ¿naásū ārīrākuri? Āsū āārā. Judío masaka āārīmerā Marīpu merā Īgūsā ōārō āārībūre āmabirikererā, Īgūsā Jesucristore būremurī merā irire bokama. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āri iāmi.

31 Judío masaka gapu: “Marīpu Moisére doreri pídeare marī irimakū, marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, āri iāgukumi”, āri guñadima. Irasū āri guñakererā, iri dorerire iripeomasībirisīā, Marīpu merā ōārō āārībema.

32 ¿Nasirirā Marīpu merā ōārō āārīberi? Jesucristore būremurō marīrō Īgūsā basi Marīpu Moisére doreri pídeare iridea merā gapu, Marīpu merā ōārō āārīduadima. Irasirirā Cristore Marīpu iriudire būremumerā, Marīpu purogue neō waabirikuma. Īgūsā ūtāye, maa deko píadeayegue gubu tuameémejānerā irirosū āārīrākuma.

33 Marīpuya werenīri gojadea pūgue Marīpu Īgū magārē iriburire āsū āri gojasūdero āārībú:

Sugu yu iriubure ütāye irirosū āārīgūrē Jerusalēgue pígura. Īgūrē būremumerā, iri yegue gubu tuameémejārā irirosū āārīrākuma. Irasirirā yu parogue neō ejabirikuma. Īgūrē būremurā gapu: “Īgūrē ubugorata būremukubu”, āārībirikuma. Yu parō ejarākuma, āārī gojasūdero āārībú.*

10

¹ Yaarā, yu Israel bumarārē Marīpu Īgū tauburire buro gāāmea. Irasirigu Īgūrē Īgūsāya āārīburire buro sērēbosāa.

² Diayeta Īgūsā Marīpu gāāmerīrē buro iriduakererā, Īgū gāāmerīrē ōārō pēmasībema.

³ Marīpu marīrē Jesucristore būremurī merā: “Ōārā āārīma”, āārīārīrē masībema. Irasirirā Īgūsā basi ōārīrē iriduakererā, Marīpu Jesucristore būremudoregu iriudire būremubema. Irasirigu Marīpu Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, āārīābemi.

⁴ Cristo āārīpereri Marīpu Moisére doreri pīdeare iripeodi āārīmi. Irasirigu Marīpu āārīpererā Cristore būremurānorē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āārīiāmi.

⁵ Moisés āsū āārī gojadi āārīmi: “Marī, Marīpu dorerire āārīpereri iripeomakū, Marīpu marīrē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma, yu merā ōārō āārīrākuma’, āārīāgukumi”, āārī gojadi āārīmi.

⁶ Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āārīiārī gapu āsū āārā. Marī Cristore būremumakū, Marīpu marīrē: “Ōārā āārīma”, āārīāgukumi. Irasirirā āsū āārī gūñabirikōāka: “ĶNoā Cristore ūmugasigue āārīgūrē āīdijugukuri marīrē taudoregu?” āārī gūñabirikōāka! Cristo i ūmugure marīrē taugu ejasiadi āārīmi.

⁷ Irasirirā doja: “ĶNoā, boanerā āārīrōgue ūkūārī gobegue dijagukuri Cristore siiu murīribu?” āārī gūñabirikōāka! Marī basi irire irimasīna māa. Īgū boa, masā, murīasiadi āārīmi.

⁸ Marīpuya wenenīrī gojadea pūge āsū āārī gojasūdero āārībú: “Marīpuya kerere musā pēsīāa. Irire musāya disi merā wenenīa. Musāya gūñarīgue: ‘Diayeta āārā iri’, āārī gūñāāa”, āārī gojasūdero āārībú. Irire, marīrē Jesucristo tauri kerere diayeta būremua. Irasirirā masakare irireta werea.

⁹ Irasirirā marīya disi merā: “Jesús, yu Opu āārīmi”, āārī wenenīmakū, marīya gūñarīgue: “Īgū boadero paru, Marīpu Īgūrē masūdi āārīmi”, āārī būremumakū, Marīpu marīrē perebiri peamegue waabonerārē taugukumi, Īgū merā ōārō āārīnikōāburo, āārīgū.

¹⁰ Marīpu, marī Jesucristore būremumakū, marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āārīiāmi. Marī gajerārē: “Jesucristo yure taugu āārīmi, Īgūrē būremua”, āārī weremakū, marīrē peamegue waabonerārē Īgū taumurā āārīmakū yāmi.

¹¹ Marīpuya wenenīrī gojadea pūge: “Neō sugu Īgūrē būremugū: ‘Īgūrē ubugorata būremukubu’, āārībirikumi”, āārī gojasūdero āārībú.

¹² Marīpu, āārīpererā Opu āārīmi. Irasirigu judío masakare, judío masaka āārīmerādere surosūta iāmi. Irasirigu āārīpererārē Īgūrē būremurī merā sērērārē ōārīrē wārī sīgukumi.

¹³ Marīpuya wenenīrī gojadea pūge āsū āārī gojasūdero āārībú: “‘Yu Opu, yu fierō irideare yure kātika!’ āārī sērērāno tausūrākuma. Peamegue wajamoāsūbirikuma”, āārī gojasūdero āārībú.

¹⁴ Irasū āārīkereparu, marī Opu: “Diayeta marīrē taugu āārīmi”, āārī būremumerā, Īgūrē sērēmasībema. Īgūya tauri kerere pēmerā, Īgūrē būremumasībema. Īgūya kerere Īgūsārē weregu marīmakū, irire masībirikuma.

¹⁵ Marīpu Īgūya kerere weremurārē iriubirimakū, irire wererā waabirikuma. Īgūya wenenīrī gojadea pūge āsū āārī gojasūdero āārībú: “Marīpuya ōārī kerere, Īgū merā ōārō siuñajārī opari kerere wererā ejamakū iārā, marī buro usuyāa”, āārī gojasūdero āārībú.

¹⁶ Iri Marīpu masakare tauri kere āārīkereparu, wārā pēuabema. Isaias āsūta āārī gojadi āārīmi: “Gua Opu, Īgūsā gua wererire pēuabema”, āārī gojadi āārīmi.

¹⁷ Irasirirā Cristoya kerere weremakū pēdurīpirā, Īgūrē būremurākuma.

¹⁸ Irasirigu ire sērēñaduakoa musārē. ĶIsrael bumarā iri kerere pēbiriuyuri? Pēnerā āārīmā. Marīpuya wenenīrī gojadea pūgedere irasūta āārī gojasūdero āārībú: Marīpuyare wererimasā āārīpererogue marārē Īgūya kerere wererā waama. Irasiriro Īgūsā wereri i ūmu āārīpererogue seyakōāa, āārī gojasūdero āārībú.*

¹⁹ Dupaturi musārē sērēñaduakoa doja. ĶIsrael bumarā pēkererā, ōārō pēmasībiriuyuri? Pēmasīnerā āārādima. Yu irire wenenemogū, Moisés ārīdeare werepūrorīgura. Āsū āārī gojadi āārīmi:

Marīpu Israel bumarārē āsū āārīmi: “Ubu āārīrārē, yaare pēmasīmerārē yaarā āārīmakū irīgura. Yu irasirimakū iārā, musā gapu Īgūsārē iāturirākoma. Irasirigu musārē Īgūsā merā guamakū irīgukoa”, āārīmi, āārī gojadi āārīmi Moisés.*

²⁰ Puru Isaiade: "Irasū āribokoa", āri, güiri marīrō āsū ārinemopeodi āārīmi:

Āsū ārimi Marīpu: "Yure āmamerā gapu yure bokama. Irasirigu yure masīmerārē yure masīmakū iribu", ārimi, āri gojadi āārīmi Isaias.*

Judio masaka āārīmerā Marīpuyarā āārīburire weregu irasū āri gojadi āārīmi.

²¹ Israel bumarā gapure āsū āri gojadi āārīmi: "Āsū ārimi Marīpu: 'Ĕmuriku yu merā ōārō āārīduarā aarika!' ārādibu Īgūsārē. 'Īgūsā gapu yu dorerire tarinūgārā, yure péduabirima', ārimi", āri gojadi āārīmi Isaias.

11

Marīpu Israel bumarārē beyedamarē gojadesa

¹ Irasirigu musārē ire sērēñagura. ĶMarīpu Israel bumarārē: "Yaarā āārīma", āridero puru, Īgūsārē béokōāyuri? Béobiridi āārīmi. Yude Israel buma, Abraham parāmi āārīturiaguta Benjamīya buma āārā.

² Iripoege Marīpu Israel bumarārē Īgūyarā āārīburo, āriġū, beyedi āārīmi. Īgū irasū beyenerārē béobemi. Musā Marīpuya kerere weredupuyudi Elías Īgūrē: "Israel bumarā waja opama", ārideare masīkoa. Irire Marīpuya werenīri gojadesa pūgue āsū āri gojadi āārīmi:

³ "Yu Opu, Israel bumarā mūya kerere weredupuyurimasārē wējēkōāma. Murē sīdea soepeore tuūmeédijukōāma. Irasirigu Īgūsā watope yu suguta murē buremua. Yu irasū āārīmakū iārā, yudere wējēduama", āri gojadi āārīmi.

⁴ Īgū irasū āārīmakū pēgu, Marīpu āsū āri yujudi āārīmi: "Mu, suguta āārībea. Yaarā siete mil āārīma. Īgūsārē iritamubu. Irasirirā yure ōārō buremuma. Baal wāikugu keori weadeare neō buremubema. Irasirigu murē wējēduarārē güibirikōāka!" āridi āārīmi.

⁵ Elías āārīripoe Marīpu Īgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri Īgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā Īgūrē buremuma. Īgūsārē bopoñari merā iāsā, beyedi āārīmi.

⁶ Īgūsā iririkurire Īgū meta beyedi āārīmi. Īgūsārē bopoñagū beyedi āārīmi. Īgūsā ōārō iriadero puru Īgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. Īgūsā ōārīrē iridea waja āārībokuyo.

⁷ Āsū āārā. Israel bumarā Īgūsā iriri merā, Marīpu Īgūsārē: "Ōārā āārīma", āri iāmakū gāāmekererā, Īgūsā Marīpu merā ōārō āārīburire neō bokabema. Irasirirā Marīpuya neō pēmasīmerā dujama. Marīpu beyenerārē gapu Īgū merā ōārō āārīma.

⁸ Marīpuya werenīri gojadesa pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: "Marīpu Īgūrē gāāmemerārē Īgūyare pēmasībirimakū yāmi. Irasirirā diayemarē pékererā, pēmasībema. Īgū iririre iākererā, iāmasībema. Daporagudere irasūta āārīnkōāma", āri gojasūdero āārībū.

⁹ Davide āsū āridi āārīmi Marīpue:

Israel bumarā bosenuī irirā ñerō yāma. Irasirigu, Īgūsā ñerīrē iriri merā Īgūsārē waja moāsūmurā āārīmakū irika!

¹⁰ Īgūsārē pēmasīmerā, koye iāmerā irirosū waamakū irika! Ĕmuriku nukūri ūūmarā sūgū pūrsūrā irirosū ñerō tarimakū irika! āridi āārīmi David Marīpue.*

Marīpu judío masaka āārīmerārē taugukumi, āri gojadesa

¹¹ Gaji musārē sērēñanemogura. ĶJudio masaka Jesucristore buremubirimakū, Marīpu Īgūsārē béopeokōāyuri? Béopebiridi āārīmi. Īgūsā Cristore irasū buremubirimakū, daporare judío masaka āārīmerā gapu Marīpu taumurā āārīma. Īgūsārē Īgūyarā waamakū yāmi, judío masakade Īgūsārē iākūi, Īgūsāde Cristore buremuburo, āriġū.

¹² Judio masaka Cristore buremubirisā, Marīpu Īgūsārē: "Yu pūrārē ōārī sīgura", ārideare opabema. Irasirirā judío masaka āārīmerā gapu Cristore buremurā, irire oparākuma. Puru judío masaka Cristore buremumakū, āārīpererārē i ūmu marārē nemorō ōārō waarokoa.

¹³ Daporare musārē judío masaka āārīmerārē weregura. Jesucristo yure musārē judío masaka āārīmerārē Īgūya kerere weredoregu pīmi. Ire weregu, ubugora irigu meta yāa.

¹⁴ Īgūyare weregu, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare musārē iākūimakū iribokoa, Īgūsāde Jesucristore buremuburo, āriġū. Īgūrē buremurā, tausūrākuma Īgū merā ōārō āārīmurā.

¹⁵ Marīpu judío masakare Cristore burenumerārē béomakū, gajerā gapu Īgū merā siuñajārī opama. Judio masakade Īgūrē buremumakū, ōatarirokoa. Īgūsā boanerāgue masānerā irirosū Marīpu merā perebiri okarire oparākuma.

¹⁶ Āsū āārā. Pā iriri merā suru iripūroriduru Marīpue sīmakū, āārīpereri iri pā iriri Marīpuya āārā. Yuku nuġārī Marīpuya āārīmakū, irigu dupuride Īgūya āārā. Gua ñekū Abraham, irigu nuġārī irirosū āārīdi āārīmi. Marī Jesucristore buremurā Abraham parāmerā

ääriturariä äärä. Irasirigu Marīpu ĩgūrē: “Yaagu äärīmi”, āri ĩāderosūta marīdere: “Yaarā äärīma”, āri ĩāmi.

¹⁷ Judio masaka olivogu dupuri irirosū äärīma. ĩgūsā irasū äärīkerepu, su dupurire ditibēoderosū Marīpu surāyeri ĩgūsārē béodi äärīmi. Puru iri dupuri äärīderore gajigu olivo makānūmuma dupurire puriñeātuadoregu, wiiri, puñeātuurosū iridi äärīmi. Irasiriderosū musārē judio masaka äärīmerārē ĩgūyarā ñajāmakū iridi äärīmi. Irasirirā musā judio masaka äärībirikererā, äärīpereri Marīpu Abraham parāmerā äärīturariärē öärirē sigura, ārideare musāde ñeānerā äärībú.

¹⁸ Musārē ĩgū irasirimakū: “Gua judio masaka nemorō öärā äärā”, āri gūñabirikōāka! Ire gūñaka! Judio masaka olivogu Marīpu otedi irirosū äärīma. Musā gapu irigugue ĩgū äitūdea dupuri irirosū äärä. Irasirigu judio masaka merā musārē iritamumi. Musā merā meta ĩgūsārē iritamumi.

¹⁹ Musā judio masaka äärīmerā gapu āsū āribokoa: “Surāyeri judio masakare, olivogu dupurire ditibēoderosū Marīpu ĩgūsārē béodi äärīmi. Irasū béogu, gaji dupurire irigugue ĩgū äitūderosū marīrē pidi äärīmi, ĩgūyarā äärīmurārē”, āribokoa musā.

²⁰ Irasūta äärä. ĩgūsā Jesucristore buremubiridea waja Marīpu ĩgūsārē béodi äärīmi. Irasirigu musādere Cristore buremubirimakū, ĩgūyarā äärīmakū iribiribodi äärīmi. Irasirirā: “Gua judio masaka nemorō öärā äärā”, āri gūñabirikōāka musā! Irasū ārīmerāta Marīpure öärō goepeyari merā buremuka!

²¹ Purorima dupuri irirosū judio masaka Marīpuyarā äärīpurorinerā äärīmā. Musā gapu ĩgūsā puru ĩgūyarā waanerā äärībú. Irasirigu Marīpu ĩgūyarā äärīpurorinerā ĩgūrē buremubirimakū, ĩgūsārē béodi äärīmi. Musā ĩgūrē buremubirimakū, ĩgūsārē béoderosūta musādere béogukumi.

²² Marīpu öärō irigu bopoñarīrē, ĩgū turari merā wajamoārīrē pémasika! ĩgūrē buremumerārē wajamoögukumi. Irasirikeregu, musā piriros marīrō ĩgūrē buremunīmakū, musārē öärō irigukumi. ĩgūrē buremubirimakū, ñeri dupurire ĩgū ditibēoderosūta musādere béogukumi.

²³ Judio masaka ĩgū béosūnerā Jesucristore buremumakū, ĩgūsārē yuku dupurire ditibēodeare dupaturi iriguguetā äitūro irirosū irigukumi, ĩgūyarā ñajāmakū irigu. ĩgū suguta ĩgū turari merā irire irimasīmi.

²⁴ Musā judio masaka äärīmerā olivo makānūmuma dupuri irirosū äärä. Judio masaka gapu ĩgū beyepurorinerā äärīmā. Olivogu Marīpu otedi irirosū äärīma. Musā irigugue ĩgū äitūdea dupuri irirosū äärä. Irasirigu Marīpu musārē ĩgūyarā ñajāmakū iridi äärīmi. Musārē irasirikeregu, judio masakare ĩgū beyepurorinerā gapure musā nemorō ĩgūyarā dupaturi ñajāmakū irimasīmi.

Purugue Israel bumarārē Marīpu taugukumi, āri gojadea

²⁵ Yaarā, masaka iripoegue masībirideare, Marīpu ĩgū gūñaderosūta iriburire weregura musārē: “Gua judio masaka nemorō masīpeokōāa”, āri gūñabirikōāburo, ārigū. Wārā judio masaka Marīpuyarē pémasiturabema dapa. Marīpu judio masaka äärīmerārē: “Buremurākuma”, ārīnerākuta Cristore buremudero puru, judio masakade buremurākuma.

²⁶ ĩgūsā irasū buremumakū, äärīpererā Israel bumarārē Marīpu ĩgūsā peamegue waabonerārē taugukumi. ĩgūya wereniri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero äärībú: Jerusalēgue, Sión wāikuri makāgue, judio masakaya makāgue ĩgūsārē taubu aarigukumi. ĩgūsārē Jacob parāmerā äärīturariärē ĩgūsā ñerirē béogukumi.*

²⁷ Marīpu āsū ārimi: “ĩgūsārē ñerirē béogu, yu ĩgūsārē ārideare irigukoa”, āri gojasūdero äärībú.*

²⁸ Inuguerē wārā judio masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marīpure ĩaturirā äärīma. ĩgūsā irasū äärīmakū, musā judio masaka äärīmerā gapu Cristore buremunugābu. Irasirigu Marīpu judio masaka ñekūsāmarā ĩgū beyenerā ĩgūsā äärīmakū, ĩgūsārē äärīturariädere maīmi.

²⁹ “ĩgūsārē öärirē sigura”, āri gūñadeare gorawayubemi. ĩgū ārīderosūta ĩgū beyenerārē öärirē diayeta sigukumi.

³⁰ Iripoeguere musāde Marīpu dorerire tarinugānerā äärībú. Inuguerē judio masaka Marīpu dorerire ĩgūsā tarinugāmakū ĩāgu, musā gapure bopoñari merā ĩāmi.

³¹ Daporare judio masaka ĩgū dorerire tarinugārā äärīma. ĩgūsā irasū äärīkerepu, Marīpu musārē bopoñari merā ĩārōsūta, ĩgūsādere bopoñari merā ĩāmi.

³² Āsū äärä. Marīpu äärīpererā masakare ĩgū dorerire ĩgūsā tarinugāmakū, ĩgūsārē peresu irigu irirosū iridi äärīmi, purugue ĩgū äärīpererārē bopoñari merā ĩārīrē masīburo, ārigū.

³³ Marĩpu marĩrẽ bopoñatarigu, turatarigu, ããrĩpererire masĩpeogu ããrĩmi. Irasirirã marĩ ĩgũ gũñarĩrẽ, ĩgũ iriburire òãrò pémasĩbea.

³⁴ Āsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue: “Masaka marĩ Opũ gũñarĩrẽ òãrò pémasĩbema. Irasirirã ĩgũrẽ: ‘Āsũ irika!’ ãrĩ weremasĩbema.

³⁵ Marĩpũre gajino sí, puru: ‘Marĩrẽ wajamomĩ’, neò ãrimasĩbema”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

³⁶ Marĩpu ããrĩpererire iridi ããrĩmĩ. ĩgũ turari merã ããrĩpererire ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Irasiro ããrĩpereri ĩgũya dita ããrã. Irasirirã ããrĩpererã ĩgũrẽ: “Òátaria mu”, ãrĩ, usuyari sínĩkòãrã! Irasũta irirã!

12

Marĩpu dorerire irinĩkòãka! ãrĩ gojadea

¹ Yaarã, Marĩpu marĩrẽ burò bopoñarĩ merã ĩãmi. Irasirirã marĩrẽ ĩgũrẽ buremurã waibu sũnaderosũta daporare marĩ basita sĩrò gããmea. Irasirirã marĩ okaro bokatĩũròpã ĩgũyarã ããrĩrã ĩgũ dorerire òãrò irinĩkòãrã! ĩgũrẽ marĩ merã usuyamakũ gããmerã, irasirirãkoa. Āsũ iriro gããmea marĩrẽ ĩgũrẽ buremurãrẽ.

² I ùmu marã ĩgũsã ñerĩ iririkurire neò irinemobirikòãrã! Āsũpero gapũ ãrĩrã! Marĩpũre: “Gua gũñarĩrẽ òãrĩ gapũre gorawayuwãgãnikòãka!” ãrĩrã! ĩgũ marĩrẽ gorawayumakũ, marĩ ĩgũ gããmerĩrẽ: “Āsũ ããrã”, ãrĩ masĩrãkoa. ĩgũ gããmerĩ, òãrĩ dita ããrã. Iri, ñerĩ marĩrĩ ããrã. Marĩ ĩgũ gããmerĩrẽ irirã, ĩgũrẽ usuyamakũ irirãkoa.

³ Marĩpu yure òãrò irigu, musãrẽ ĩgũya kerere weredoregu beyedi ããrĩmĩ. Irasirigu musãrẽ ããrĩpererãrẽ ãsũ ãrĩ weregara. Neò sugũ irimasĩbirikeregu: “Yũ irikòãmasĩa”, ãrĩ gũñabirikòãrò gããmea. Marĩ irimasĩrĩ direta: “Diaye irimasĩa”, ãrĩ gũñarò gããmea. Irasirirã marĩ masakaku ãsũ ãrĩ gũñarã: “Marĩpu yure irimasĩrĩ pídeare ĩgũrẽ yũ buremurò oparosũta yũ bokatĩũrò irimasĩa”, ãrĩ gũñarã!

⁴ Sugũ masakũya dupũ ãsũ ããrã. Su dupũ ããrĩkerero, wãri opãa. Wãri ããrĩkerero, sũrosũ moãbea.

⁵ I irirosũta marĩ Jesucristore buremurã wãrã ããrĩkererã, ĩgũ merã ããrĩrã sugũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirirã marĩ ããrĩpererã su dupũma moãrò irirosũ yãa.

⁶ Irasirigu Marĩpu marĩrẽ maĩgũ, marĩ masakakũre gajerosũperi dita marĩ irimasĩburire pídi ããrĩmĩ. Irasirirã irire òãrò iriro gããmea. Marĩrẽ ĩgũya kerere weretaudoregu pímakũ, marĩ ĩgũrẽ buremurò oparosũta ĩgũyare gajerãrẽ òãrò weretauro gããmea.

⁷ Marĩrẽ gajerãrẽ iritamudoregu pímakũ, ĩgũsãrẽ òãrò iritamurò gããmea. Gajerãrẽ ĩgũyare buedoregu pímakũ, ĩgũsãrẽ òãrò buero gããmea.

⁸ Marĩrẽ gajerãrẽ gũñaturamakũ irimurãrẽ pímakũ, irire òãrò iriro gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ ĩgũsã gããmerĩrẽ sĩmurãrẽ pímakũ, gajinorẽ sĩrã òãrò usuyari merã sĩrò gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ doremurãrẽ pímakũ, òãrò merã dorero gããmea. Marĩrẽ gajerãrẽ bopoñarĩ merã iritamumurãrẽ pímakũ, ĩgũsãrẽ iritamurã usuyari merã iritamurò gããmea.

Jesucristore buremurã ãsũpero ããrĩdorea, ãrĩ gojadea

⁹ Gajerãrẽ maĩrã, diayeta maĩka! Ñerĩrẽ dooka! Òãrĩ gapũ direta iriwãgãnika!

¹⁰ Musã Jesucristore buremurã, sugũ purã gãme maĩròsũta musã merãmarã merã gãme maĩka! ĩgũsãya ããrĩburire musãya nemorò gũñaka! Buremurĩ merã òãrò gãme iritamuka!

¹¹ Marĩ Opũ dorerire irirã, neò tébori marĩrò òãrò usuyari merã irika!

¹² “Marĩpu òãrò iritamugakumi yure”, ãrĩ, usuyari merã ĩgũ iritamuburire yũka! Irasirirã ñerò tarirã, Marĩpũre piriuro marĩrò sũrosũ gũñaturari merã buremunĩkòãka! ĩgũrẽ irasũ sërẽnikòãka!

¹³ Jesucristore buremurã gajino gããmemakũ ĩãrã, musã opari merã ĩgũsãrẽ iritamuka! Musãya wiirigũe ejarãrẽ òãrò bokatĩrĩñeãka!

¹⁴ Musãrẽ ñerò irirãrẽ ĩgũsãya ããrĩburire Marĩpũre sërẽbosaka! “ĩgũsã yure ñerò iriri waja ĩgũsãrẽ wajamoãka!” ãrĩ sërẽbirikòãka!

¹⁵ Gajerã usuyamakũ ĩãrã, ĩgũsã merã musãde usuyaka! Gajerã oremakũ ĩãrã, musãde ĩgũsã merã oreka!

¹⁶ Gajerã merã sũrosũ usuyari merã ããrĩrikuka! “Yũ gajerã nemorò òãgũ ããrã”, ãrĩ gũñabirikòãka! Ubu ããrĩrã merãderẽ òãrò ããrĩrikuka! “Masĩtarinugãgũ ããrã yũ”, ãrĩ gũñabirikòãka!

¹⁷ Gajerã musãrẽ ñerò irikerepũrũ, ĩgũsãrẽ ñerò iri gãmbirikòãka! Ñerĩ gapũre irirono irirã, ããrĩpererã masaka ĩũròrẽ òãrĩ gapũre irika!

¹⁸ ããrĩpererã merã musã òãrò ããrĩrikuburosũta musã bokatĩũrò òãrĩrẽ irika!

¹⁹ Yaarã yũ maĩrã, gajerã musãrẽ ñerò irikerepũrũ, ñerò iri gãmbirikòãka! Musã basi ĩgũsãrẽ wajarãkubirikòãka! Marĩpu gapũ musãrẽ ñerò irinerãrẽ wajamoãgakumi. ĩgũya

werenírí gojadea pũgea ʼsũ ʼarı gojasũdero ʼaarıbũ: “Marĩ Opũ ʼsũ ʼarımi: ‘Yũ gapũ, masaka ʼnerõ iridea waja ʼıgũsãre wajamoõgũ ʼaãrã. ʼıgũsãre diayeta wajamoõgũra’, ʼarımi”, ʼarı gojasũdero ʼaarıbũ.

²⁰ Gaji ʼsũ ʼarı gojasũdero ʼaarıbũ: “Mũre ʼıaturigu uaboamakũ ʼıãgũ, baari ejoka! ʼıgũ ʼñemesibusũmakũ ʼıãgũ, ʼıiriri tũaka! Mũ irasirimakũ, ʼıgũ mũre ʼnerõ irideare gũyasĩrĩgũkumi”.

²¹ Irasirirã musãre ʼnerõ irinerãre ʼnerõ iri gãmıbirikõãka! ʼNerĩ gapũre irirõno irirã, ʼıgũsãre õãrõ irika! Irasiriri merã ʼnerĩ iririre tarinũgãrãkoa.

13

¹ Marĩpu dita i ʼũmu marã oparãre sóomi. ʼıgũ pĩnerã ʼaarıma. Irasirirã ʼaarıpererã ʼıgũsãre õãrõ yujuka!

² Sugu oparãre tarinũgãgũno, Marĩpu pĩnerãre tarinũgãgũ yãmi. Marĩpu ʼıgũsãre tarinũgãrãre wajamoõgũkumi.

³ Oparã, õãrõ irirãre gũimakũ iribema. ʼNerõ irirã gapũre gũimakũ yãma. Gũimerãta ʼaãrĩrikũduarã, õãrõ irika! Irasirimakũ, oparã musãre: “Õãrõ yãa”, ʼarırãkuma.

⁴ Marĩpu ʼıgũsãre musãya ʼaarıburire iritamudoregu pĩdi ʼaarımĩ. Irasirirã ʼnerõ irirã gũika! Oparã, ʼnerĩ irirãre wajamoãrã, Marĩpu dorero irirãta yãma. Marĩpu ʼnerõ irirãre wajamoãdoregu oparãre pĩdi ʼaarımĩ.

⁵ Irasirirã oparã marĩre doremakũ, bũremurĩ merã ʼıgũsã dorerire õãrõ yujuro gããmea. Wajamoãrĩ, ʼarırã dita yujubirikõãrõ gããmea. “Marĩpu ʼıurõ ʼıgũ gããmerĩre iriduakoa”, ʼarı gũñari merã ʼıgũsã dorerire õãrõ yujuro gããmea.

⁶ Oparã ʼıgũsã moãrĩre õãrõ irirã, Marĩpure moãboerã irirosũ ʼaarıma. Irasirirã ʼıgũsã wajasearopã keoro wajarika!

⁷ ʼAarıpererã oparã dorerosũta keoro irika! ʼıgũsã wajaseamakũ wajarika! ʼıgũsã gajinore ʼirimurã wajaseamakũde wajarika! Irasirirã musã oparãre bũremuka! ʼıgũsãre gopeyari merã ʼıaka!

⁸ Neõ gajerãre wajamorĩre opabirikõãka! ʼıgũsãre wajamorĩre oparõno irirã, maĩri gapũre opaka! Sugu ʼıgũ bokajagunore maĩri merã iritamugũno, Marĩpu doreri pĩdeare keoro irigu yãmi.

⁹ ʼAsũ ʼarã Marĩpu doreri pĩdea: “Gajigu marãpo merã, nomede gajego marãpu merã ʼnerõ irıbirikõãka! Masakare wẽjẽbõbirikõãka! Yajabirikõãka! Gajerãyamarẽ ʼarıgatori merã werebirikõãka! Gajerãyare uarıbejabirikõãka!” ʼarı werea. Gaji ʼıgũ doreri pĩdea ʼsũ ʼarã: “Mũ basi maĩrõsũta mũ puro ʼaãrĩrãdere maĩka!” ʼarı werea. Musã gajerãre maĩrã, Marĩpu doreri pĩdea ʼaarıpererire irirã yãa.

¹⁰ Gajerãre maĩgũno, ʼıgũsãre neõ ʼnerõ iribemi. Irasirigu ʼıgũsãre maĩgũno, Marĩpu doreri pĩdeare irıpeogu yãmi.

¹¹ I ʼaarıpererire gũñaka! Irasirirã pẽmasıka! Kãrĩrã irirosũ ʼaarıbirikõãka! Marĩ irıpeogue Jesucristoya kerere bũremupũrorirã, ʼũnũgasıgue marĩ waaburi dũyataria, ʼarãdibu. Daporare marĩ masia. Jesucristo dupatari aariburo mero dũyãa.

¹² Irasiriro boyomũrĩro irirosũ ʼaãrã. Irire masĩrã, ʼnerĩre masaka naĩtĩrõgue iririre pirirã! ʼÕãrĩre boyorogue masaka ʼıurõ iriri gapũre irirã! Marĩ irasirirã, Marĩpu turari merã ʼnerĩ iririre pirikõãrãkoa.

¹³ Irasirirã masaka ʼũmu merã deyorogue õãrĩre irirã irirosũ irirã! Bosenurĩ ʼaarımakũ, mejã, gainĩbirikõãrã! Nome merã ʼnerõ irıbirikõãrã! Nomede ʼũma merã ʼnerõ irıbirikõãburo. Gajerã merã gãme guaseobirikõãrã! Gajerãyare ububirikõãrã!

¹⁴ ʼAsũ gapũ ʼaãrĩkũrã! Marĩ Opũ Jesucristo iritamurĩ merã ʼıgũ irirosũ õãrõ ʼaãrĩkũrã! Marĩ ʼnerĩ uarıbejarire irıduarire pirikõãrã!

14

Marĩ Jesucristore bũremurã gãme werewũabirikõãrõ gããmea

¹ Sugu Jesucristore bũremuturabi ʼaãrĩkeregu, ʼıgũ musã merã ʼaãrĩduamakũ, ʼıgũre werewũaro marĩrõ ñeãka! ʼıgũre ñeãrã, Marĩpuyare masıbirimakũ ʼıãrã, ʼıgũ merã guaseobirikõãka!

² Gajerã surãyeri Jesucristore bũremurã: “Marĩ ʼaarıpereri baamakũ õãgorãa”, ʼarıma. Gajerã gapũ Jesucristore bũremuturamerã: “Marĩ waıbu dıi baarã, Marĩpu dorerire tarinũgãbokoa”, ʼarı gũñama. Irasirirã oteri direta baarikuma.

³ ʼAarıpererire baagu, oteri direta baagure irasũ ʼıãbõbirikõãburo. Oteri direta baagude ʼaarıpererire baagure: “Irasũ baamakũ ñegorãa”, ʼarıbirikõãburo. Marĩpu ʼaarıpereri baagudere: “Yaagu ʼaarımi”, ʼarı ʼıasiadi ʼaarımi.

4 Marī gajigure moãboegure: “Ñerõ yáa”, ãrĩmasĩbirikoa. Īgũ opu dita irasũ ãrĩmasĩmi. Marī Jesucristore b̃remurãde irasũta ããrã. Irasirirã marī gajerã Jesucristore b̃remurãrẽ: “Ñerõ yáa”, ãrĩmasĩbirikoa. Marĩpu ĩgũsã Opu ããrĩmi. Īgũ suguta ĩgũsãrẽ: “Õãrõ yáa, o ñerõ yáa”, ãrĩmasĩmi. Īgũ turagu ããrĩsã, ĩgũyarãrẽ ĩgũrẽ õãrõ b̃remuturamakũ irigukumi.

5 Gaji werenemogura musãrẽ. Surãyeri: “Sunuta gajinarĩ nemorõ Marĩpure b̃remurõ gããmea”, ãrĩ gũñama. Gajerã gapu: “Ããrĩpererinurĩ surosũ, Marĩpuya ããrã”, ãrĩ gũñama. Irasirirã masakaku: “Marĩpu yure ãsũ irimakũ gããmemi”, ãrĩ gũñarõ gããmea.

6 Sugu: “Irinuno direta nerẽ, Marĩpure b̃remudorea”, ãrĩ gũñagũ, Marĩpure b̃remubu irasũ ãrĩ gũñami. Gajigu ããrĩpererire baagude Marĩpure: “Yu baari, mu sãde ããrã”, ãrĩ, usuyari simi. Irasirigũ ĩgũde Marĩpure b̃remugũta ããrĩmi. Gajigu gajinorẽ baabide Marĩpure b̃remumi. Īgũde Marĩpure: “Yu baari, mu sãde ããrã”, ãrĩ, usuyari simi.

7 Marĩ okarã, boarãde marĩ basi: “Ãsũ irigura”, ãrĩmasĩña máa.

8 Marĩ, Jesucristoyarã marĩ okarinurĩrẽ ĩgũyare irimurã ããrã. Marĩ boadero purugedere ĩgũyarã ããrĩnikõãrãkoa. Irasirigũ marĩ okamakũ, marĩ boamakũdere Cristo marĩ Oputa ããrĩnikõãgukumi.

9 Irasũta ããrã. Cristo boa, puru masãdi ããrĩmĩ ããrĩpererã okarã, boanerã Opu ããrĩbu.

10 Iro merẽ, ĩnasirirã musã gajerã Jesucristore b̃remurãrẽ: “Ñerõ yáma”, ãrĩ werewuari? ĩNasirirã ĩgũsãrẽ irasũ ĩãbẽokõãrĩ? Cristo marĩ ããrĩpererãrẽ ĩgũ diaye nĩdoregukumi marĩ irideare werebu. Irasirirã gajerã Jesucristore b̃remurãrẽ: “Ñerõ yáma”, ãrĩ werewuabirikõãrõ gããmea.

11 Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Ãsũ ãrĩmi marĩ Opu: “Yu okagu ããrã. Yu werenĩrĩ diayeta ããrã. ããrĩpererã yu ĩũrõ ñadukupuri merã ejamejãrãkuma. ããrĩpererã yure: ‘Mu, gua Opu õãgũ, turagu ããrã’, ãrĩrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

12 Irasirirã, Marĩpu marĩ irideare sãrẽñamakũ, marĩ masakaku ããrĩpereri marĩ irideare wererãkoa.

Neõ musã iriri merã gajerã Jesucristore b̃remurãrẽ ñerĩ irimakũ iribirikõãka!

13 Irasirirã gãme werewuanemobirikõãrã! Ãsũ gapu ãrĩ gũñarã! “Gua iriri merã gajerã Jesucristore b̃remurãrẽ ñerĩ irimakũ iriduabirikõka”, ãrĩ gũñarã!

14 Yu, marĩ Opu Jesucristore b̃remugũ, ãsũ õãrõ masã. ããrĩpereri Marĩpu baari pidea õãgorãa yure. Gajigu gapu: “Yu irire baamakũ, ñegorãa”, ãrĩ gũñamakũ, ĩgũrẽ diayeta ñegorãa.

15 I diayeta ããrã. Gajigu Jesucristore b̃remugũ, ĩgũ baabirire musã baamakũ ĩãgũ: “Iri Marĩpu baadobirideã ããrã”, ãrĩ gũñakeregu, musãrẽ ĩãkũ, baabokumi. Irasũ baagu: “Ñerõ iribũ”, ãrĩ gũñarikubokumi. Irasirirã, ĩgũ baabirire dupaturi baarã, ĩgũrẽ maĩrã meta yáa. Cristo ĩgũdere baobosadi ããrĩmĩ. Irasirirã musã baari merã gajigu Cristore b̃remugũrẽ poyanorẽbirikõãka!

16 Irasirirã: “Gua ãsũ iriri õãgorãa”, ãrĩ gũñakerepuru, gajerã gapu musãrẽ: “Ñerõ yáma”, ãrĩ werewuamakũ pãrã, dupaturi irire irinemobirikõãka!

17 Marĩpu ĩgũyarãrẽ doreri: baa, iiriri meta ããrã. I gapu ããrã. Diayemarẽ irinĩrĩ, ĩgũ merã siuñajãrĩ opari, usuyari merã ããrĩrĩ ããrã. Irire õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã irisũa.

18 Sugu irasũta Cristoyare õãrõ irigu Marĩpure usuyamakũ yámi. Masakade ĩgũ õãrõ irimakũ ĩãrã, ĩgũrẽ: “Õãrõ yámi”, ãrĩrãkuma.

19 Marĩpu merã siuñajãrĩ opamurã, marĩ basi gãme iritamurã irasiriro gããmea. Irire irirã, Jesucristore b̃remunemowãgãnrãkoa.

20 Marĩpu Jesucristore b̃remurãnorẽ ĩgũ merã õãrõ ããrĩmakũ yámi. Irasirirã, musã baari merã Marĩpuyare ĩgũsã iririre pirimakũ iribirikõãka! Diayeta ããrĩpereri Marĩpu baari pidea õãrĩ dita ããrã. Gajigu ĩgũ baabirire musã baamakũ ĩãgũ: “Iri Marĩpu baadobirideã ããrã, irire baagu ñerõ iribokoa”, ãrĩ gũñakeregu, musãrẽ ĩãkũ, baagu ñerõ iribokumi. Irasirirã musã irire baarã, ĩgũrẽ ñerõ irimakũ iribokoa. Musã irasiriri ñegorãa.

21 Gajigu Jesucristore b̃remugũrẽ marĩ iriri merã ĩgũrẽ ñerĩ irimakũ iribokoa, ãrĩrã, ãsũpero iriro gããmea. ĩgũ waibu dii baabirimakũ ĩãrã, irire baabirikõãrõ gããmea. Iguĩ deko pãmudeare ĩgũ iribirimakũ ĩãrã, irire iribirikõãrõ gããmea. ĩgũrẽ Jesucristore b̃remuturabirimakũ iribirikõãrõ gããmea.

22 “Marĩpu ĩũrõ yu iriri õãgorãa”, ãrĩ b̃remugũno irimarẽ gajerã b̃remuturamerãrẽ guaseobirikõãburo. Sugu: “Marĩpu ĩũrõ ñerõ iribeã, waja opabeã, diayeta yáa”, ãrĩ gũñagũ, usuyari merã ããrĩgukumi.

* 14:11 Is 45:23

²³ Gajigu gapu: “Iri baarire baagu, ñerō iribokoa”, ãrĩ gũñarikukeregu irire baagu, waja opami. Irasirirã: “Marĩ ãsũ irirã, ñerō iribokoa”, ãrĩ gũñarikukererã irire irirã, waja opã. Æãrĩpereri marĩ irasiriri, ñerĩ iriri ããrã.

15

Gajerãya ããrĩburidere gũñarō gããmea, ãrĩ gojadea

¹ Marĩ Jesucristore buremurã, ãgũrẽ buremuturamerãrẽ iritamurō gããmea. Marĩya ããrĩburi direta iribirikōãrō gããmea.

² Marĩ masakaku marĩ puro ããrĩrãya ããrĩburire gũñarō gããmea, ãgũsãde Jesucristore buremunemowãgãburo, ãrĩrã.

³ Cristode ãgũyama direta iribiridi ããrĩmĩ. Marĩpuya gapure iridi ããrĩmĩ. Irasiriro ãgũrẽ waadeare Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Murẽ ñerō werenĩrã, yugwere ãrĩmeétuma”.

⁴ Æãrĩpereri iripoegue Marĩpuya werenĩrĩ gojadea marĩrẽ buedorero gojasũdero ããrĩbũ. Irire buerã, gũñatura, òãrō yujupũrãkũrãkõa. Irasirirã ñerō tarirã, Marĩpu iritamuburire usuyari merã yúa.

⁵ Marĩpu marĩrẽ gũñatura, òãrō yujupũrãkũmakũ irigu, Jesucristo gããmerõsũta musãrẽ sugu pũrã irirosũ surosũ ããrĩrikumakũ iriburo.

⁶ Irasirirã musã ããrĩpererã suro merã Marĩpure marĩ Opũ Jesucristo Pagure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sirãkõa.

Jesucristo judío masaka ããrĩmerãrẽ tauburire gojadea

⁷ Jesucristo ãgũ marĩrẽ ñeãderosũta marĩde gajerãrẽ òãrō gãme bokatĩrĩñeãrō gããmea, ããrĩpererã Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩburo, ãrĩrã.

⁸ Musãrẽ ire werea. Marĩpu gua ñekũsãmarãrẽ ãgũ: “Æsũ irigura”, ãrĩdeare diaye iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesucristo judío masakare iritamugũ i ãmũguere aaridi ããrĩmĩ. ãgũ irasiriri merã ãgũ Pagu ãrĩdeare iri ãmupeodi ããrĩmĩ.

⁹ Irasũ ããrĩmakũ, judío masaka ããrĩmerã: “Marĩpu guadere bopoñagũ òãtarimi”, ãrĩdoregu, aaridi ããrĩmĩ. Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta irasiridi ããrĩmĩ. Æsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Marĩpure ãsũ ãrĩmi: “Judío masaka ããrĩmerã watopegue murẽ usuyari sũgura. ‘Turatarigu ããrã’, ãrĩ bayapeogura murẽ”, ãrĩmi, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹⁰ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Musã judío masaka ããrĩmerã Marĩpuyarã judío masaka merã usuyaka! ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹¹ Gajeroguedere ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Æãrĩpererã judío masaka ããrĩmerã Marĩpure: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩburo. Æãrĩperero marã masaka: “ãgũ turatarigu ããrĩmĩ”, ãrĩburo, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.*

¹² Isaiãde ãsũ ãrĩ gojadi ããrĩmĩ David pagu, Isai wãikugure gojagu:

Isai parãmi ããrĩturiagu aarĩgukumi. Irasũ aarĩgũ, judío masaka ããrĩmerã Opũ ããrĩgukumi.

ãgũsã ãgũrẽ: “Guare taubu ããrĩmĩ”, ãrĩ buremurãkuma, ãrĩ gojadi ããrĩmĩ.*

¹³ Marĩpu marĩrẽ ãgũ òãrō iriburire usuyari merã yũmakũ irigu, musãrẽ ãgũrẽ buremurãrẽ usuyari, siuñajãrĩ sñemoburo. Irasirirã musã Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã nemorō usuyari merã yũrãkõa.

¹⁴ Yaarã musã, yu pẽñamakũ, Jesucristore buremurã, gajerã merã òãrō ããrĩrikua. Cristoyare òãrō masã. Irasirirã musã basi irire òãrō gãme weremasã.

¹⁵ Musã irasũ masĩkerepũru, i papera pũguere gũiro marĩrō irire gojãa, musã masĩdeare kãtibirikõãburo, ãrĩgũ. Marĩpu yure òãrō irigu, musãrẽ Jesucristoyare buedoregu pĩmi.

¹⁶ ãgũ yure irasũ pĩmakũ, paia Marĩpure gajino sirō irirosũta yu judío masaka ããrĩmerãrẽ ãgũrẽ wiãduakõa, ãgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirigu ãgũsãrẽ Jesucristoya kerere buea. Yu irasũ buemakũ pẽrã. Jesure buremurãkuma. ãgũsã irasũ buremumakũ ããgũ, Marĩpu ãgũsãrẽ: “Õãrã ããrĩma”, ãrĩ ããgũkumi. Õãgũ deyomarĩgũ ãgũsãrẽ Marĩpuyarã waamakũ irĩgukumi. Irasirigu Marĩpu ãgũsãrẽ: “Yaarã ããrĩma”, ãrĩ ñeãgũkumi.

¹⁷ Yu Jesucristore buremugũ, ãgũ iritamurĩ merã Marĩpu yure pĩdeare òãrō yãa. Irasirigu yu moãrĩ merã òãrō pẽñãa.

¹⁸ Irasirigu Jesucristo yu merã iridea direta musãrẽ weregũra. Musã judío masaka ããrĩmerãrẽ Marĩpure buremumakũ gããmesãgũ, yure iritamumi. Irasirigu yu bueri merã, yu iriri merã musã judío masaka ããrĩmerãrẽ Marĩpure buremumakũ irimi.

¹⁹ Yu, Marĩpu turari merã iri İmurĩ merã, Öãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã musãrẽ buebu. İrasũ buegu, Jesucristo masakare tauri kerere Jerusalén merã buepurori, puru aãrĩpererogue buegorena, puru İlĩrico wãĩkuri nĩkũgue iri kerere buetũnubu.

²⁰ Gajerã buesũña marĩrõgue Jesucristoyare masĩmerãrẽ buru bueduarĩ merã buebu. İrasũ buegu, gajerã İgũsã buedeaguere buewekapeobiribu.

²¹ İrasũ buegu, Marĩpuya werenĩri gojadea pũgue gojasũderosũta iribu. Åsũ ari gojasũdero aãrĩbũ Cristore masĩbirinerã masĩburire:

İgũya kerere neõ pẽbirinerã weresũrãkuma. İgũyare neõ pẽbirinerã õãrõ pemasĩrãkuma, ari gojasũdero aãrĩbũ.*

Pablo İgũ Romague waaburire gojadea

²² Yu gajĩ makãri marãrẽ buegorenasã, wãri musãrẽ İãgũ waaduakeregu, waamasĩbiribu dapa.

²³ Dapagueta iri makãrĩguere yu moãrĩ peoa. İrasirigu iripoegueta musã purogue waaduanidi aãrĩsã, puru weya irogue waagura, musã merã aãrĩbu.

²⁴ İrasirigu Españague waagũ, musã puro eja, musãrẽ İã, usuya, musã merã mërõgã aãrĩ, puru musã yare iritamurĩ merã tariagura.

²⁵ Daporare Jerusalẽgue waapuroribu yã dapa. İro marãrẽ Jesucristore buremurãrẽ iritamugã, niyeru aĩabu yãa.

²⁶ Jesucristore buremurã Macedonia, Acaya marã Jerusalẽgue aãrĩrãrẽ boporãrẽ gũña, niyerure neõ, iriuduama İgũsãrẽ iritamurã. İrasirigu irogue iri niyerure İgũsãrẽ sũgũ waabu yãa.

²⁷ Judio masaka aãrĩmerã Macedonia, Acayague aãrĩrã, judio masaka Jerusalẽgue aãrĩrãrẽ gũñama İgũsãrẽ iritamumurã. İgũsã irasũ gũñarĩ õãgorãa. Judio masaka, judio masaka aãrĩmerã gapure Jesucristoya kerere werepurorima. İrasirirã judio masaka aãrĩmerã Jesucristore buremurã, Marĩpu judio masakare: “Sĩgura”, ariĩdeare İgũsãde ñeãma. İrasirirã judio masaka aãrĩmerã İgũsã opari merã judio masakare boporãrẽ iritamurõ gããmea.

²⁸ İrasirigu Jerusalén marãrẽ iri niyerure yu sũ odoadero puru, Españague waagũ, musãrẽ İtariagura.

²⁹ Yu musã purogue waagũ, Jesucristoya kerere musãrẽ weregukoa. İrasirirã musã iri merã õãrõ yujupũrãkurãkoa.

³⁰ Yaarã, musã marĩ Opure Jesucristore buremua. Öãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ gãme maĩmakũ yãmi. İrasirigu yu musãrẽ åsũ irimakũ gããmea. Yare iritamurã, yaa aãrĩburire Marĩpure sërẽbosaka, yu moãrĩmarẽ!

³¹ İgũrẽ yaa aãrĩburire åsũ sërẽbosaka! Judea nĩkũ marã Jesũre burenumerã yare İgũsã ñerõ iriduamakũ, Marĩpu yare iritamuburire sërẽka! Jerusalén marãrẽ iri niyerure yu sĩmakũ, İgũsã irire usuyari merã õãrõ ñeãburire sërẽka!

³² Musã irasũ sërẽmakũ, Marĩpu gããmemakũ, usuyari merã musã puro waagukoa. İrasirigu musã merã usuya, siuñajãgukoa.

³³ Marĩpu marĩrẽ siuñajãrĩ merã aãrĩmakũ irigu, musã aãrĩpererã merã aãrĩburo. İrasũta aãrĩburo.

16

Pablo Romague aãrĩrãrẽ õãdoreri gojadea

¹ Gna merãmo Jesucristore buremugõ Febe wãĩkugo musã purogue waabo yãmo. İgo Cencrea wãĩkuri makãgue Jesucristore buremurãrẽ iritamugõ aãrĩmo.

² Musã Jesucristore buremurã usuyari merã igore bokatĩrĩñeãka! Marĩrẽ Jesucristore buremurãrẽ irasũta õãrõ bokatĩrĩñeãrõ gããmea. İgo wãrãrẽ iritamudeo aãrĩmo. Yudere iritamumo. İrasirirã, İgo gajino gããmemakũ iritamuka!

³ Aquila, İgũ marãpo Priscilade õãburo. Jesucristoyare yu buemakũ, İgũsãde yare buetamuma.

⁴ Gajerã yare wẽjẽduamakũ, İgũsã yare iritamurĩ waja İgũsãdere mërõ wẽjẽboyama. İgũsã yare irasũ õãrõ iritamurĩrẽ yu dita Marĩpure usuyari sĩbea. Judio masaka aãrĩmerã Jesucristore buremurã aãrĩpererã Marĩpure usuyari sĩma.

⁵ Jesucristore buremurã Aquilaya wiigue nerẽnarãde õãburo. Yu maĩgũ Epenetode õãburo. İgũta Asiaguere Cristore buremupurorinugãdi aãrĩmi.

⁶ Mariãde õãburo. İgo musã merã buru moãyupo.

⁷ Yaarã Andrõnico, Juniade õãburo. Peresu yu aãrĩmakũ, İgũsãta yu merã aãrĩmã. Yu Cristore buremuburi dupuyuro İgũsã gapu buremunugãsianerã aãrĩmã. Jesũs buedoregu pĩnerã İgũsãrẽ: “Diayeta õãrã aãrĩma”, ari werenima.

* 15:21 İs 52.15

⁸ Amplias yu maigū Jesúre buremugū oāburo.

⁹ Urbano oāburo. Igūde gua merā moāmi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maigū Estaquide oāburo.

¹⁰ Apelede oāburo. Igū diayeta Jesucristore oārō buremumi. Igū iririkarire iārā: “Cristore oārō buremugū āārīmi”, āri masia. Aristóbulo ya wii marāde oāburo.

¹¹ Gajigu yaagu judío masakā Herodiōde oāburo. Narciso ya wii marā marī Opū Jesúre buremurāde oāburo.

¹² Trifena, Trifosa oāburo. Igūsā nome marī Opū Jesúyare moāma. Gua maigō Pérsidade oāburo. Igode marī Opū Jesucristoyare buro moāmo.

¹³ Rufode oāburo. Āārīpererā Igūrē: “Jesucristore oārō buremumi”, āri iāma. Igū pagode oāburo. Igo, yu irirosūta yare oārō irimo.

¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerā Jesúre buremurā Igūsā merā āārīrāde oāburo.

¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, Igū pagumode Olimpas, gajerā Jesúre buremurā Igūsā merā āārīrāde oāburo.

¹⁶ Musā gāme oādorerā, oārō usuyari merā, buremurī merā pābua oādoreka! Āārīpererā Jesucristore buremurā musārē oādereri iriuma.

¹⁷ Yaarā musā Jesucristore buremurā, surāyeri musā watopegue āārīrā Igūsā iriri merā musārē űerō irimakū, musārē gāme dukawarimakū iriduama. Irasirirā, musārē Jesúyare buedeare goroweoduama. Irasirirā irasū āārīrārē wapikubirikōāka!

¹⁸ Igūsā, marī Opū Jesucristo dorerire irirā meta āārīma. Nerīrē Igūsā űaribejari direta irirā āārīma. Igūsā oārō péma oārī werenīri merā pémasiturerārē ārīgatoma. Igūsā irasū ārīgatomakū, Igūsārē oārō pētuyama. Irasirirā ārīgatorimasārē wapikubirikōāka!

¹⁹ Āārīpererā masaka musā Jesucristoyare oārō iririre masīama. Irasirigu yu musā merā buro usuyāa. Yu musārē oārī gapure masīmakū gāāmekoa. Neō űerī tamerārē gāāmesābirikoa.

²⁰ Marīpu marīrē oārō siuñajārī merā āārīmakū irigu, mérōgā puᱦ wātēa opu Satanārē béogakumi, musārē neō tarinugānemobirikōāburo, ārīgū. Marī Opū Jesucristo musārē oārō iritamunikōāburo.

²¹ Timoteo yu merā Jesucristoya kerere weretamugorenagū musārē oādoremi. Yaarā Lucio, Jasón, Sosípater musārē oādorema.

²² Yu, Tercio wāikugu i pūrē Pablora gojabosāa. Igū yare gojadorerire gojatúa. Irasirigu yude Jesucristore buremugū, musārē Jesucristore buremurārē oādorea.

²³ Yu Pablo, Gayoya wii āārā. Igūya wiigue Jesucristore buremurā nerēnama. Igūde musārē oādoremi. Erasto, i makā marā oparārē niyeru duripīboerimasū musārē oādoremi. Cuartode Jesucristore buremugū musārē oādoremi.

²⁴ Marī Opū Jesucristo musārē āārīpererārē oārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

Pablo usuyari merā gojatūnudea

²⁵ Daporare Marīpura: “Ōātaria mu”, āri, usuyari sīrā! Marīpu, marī Opū Jesucristoya kere merā marīrē Igūrē nemorō buremumakū yāmi. Yu iri kerere, Marīpu Igū Cristo merā marīrē tauri kerere werea musārē. Neōgoragueta Marīpu Igū masakare: “Taugura”, ārīdea āārīsiadero āārībū. Irasū āārīkerepuᱦ, āārīpererā masaka gapū irire masībirinerā āārīmā.

²⁶ Daporare Marīpura weredupuyunerā gojades kere merā Igū marīrē: “Taugura”, ārīdeare marī masīa pama. Marīpu āārīnīgū Igū dorerosūta āārīpereri buri marārē iri kerere, masaka iripoegue masībirideare masīmakū yāmi. Āārīpererā masakare Igūrē buremu, Igū dorerire iriburo, ārīgū, irasū yāmi.

²⁷ Marīpu suguta āārīmi. Igū suguta āārīpererire masīpeogu āārīmi. Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Igūrē: “Ōātaria mu”, āri buremunikōārā! Irasūta irirā!

Iropāta āārā.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marãrê òãdoredea

¹ Yũ Pablo, Sòstenes merã musãrê òãdoredea. Marĩpũ gããmederosũta Jesucristo yũre Ìgũyare buedoregũ beyepĩmi. Sòstenes Jesũs buremugũ, marĩyaguta ããrĩmi.

² Yũ Ìgũ merã musã Corinto marãrê gojãa. Musã Jesucristore buremurã, Ìgũ merã òãrò ããrĩsĩã, Marĩpũyarã ããrã. Marĩpũ musãrê, gajerã ããrĩpererogue marã marĩ Opũ Jesucristore: "Iritamuka yũre!" ãrĩ sêrêrãrê siudi ããrĩmĩ Ìgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo Ìgũsã Opũ ããrĩmi. Irasũ ããrĩmakũ, marĩdere marĩ Opũta ããrĩmi.

³ Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrê òãrò iritamũ, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Marĩpũ Jesucristo merã musãrê òãrò iritamũmi, ãrĩ gojãdea

⁴ Ʋmũrikũ yũ Marĩpũre usũyari sĩnkõãa Jesucristo irideea merã Ìgũ musãrê òãrò iritamũmakũ Ìgũ.

⁵ Musã Cristo merã òãrò ããrĩmakũ, Marĩpũ musãrê Ìgũyamarê ããrĩpereri òãrĩrê sĩdi ããrĩmĩ. Irasirigũ musãrê òãrò pẽmasĩrĩ merã Ìgũyare gajerãrê weremakũ, irire masĩmakũ yãmi.

⁶ Marĩpũ irire sĩgũ, yũ musãrê: "Cristo òãrò iritamugũkumi", ãrĩderosũta irire iridi ããrĩmĩ.

⁷ Irasirĩã marĩ Opũ Jesucristo dupaturi aariburire yũrã Marĩpũ sĩrĩrê opapeokõãa.

⁸ I ùmũ peremakũguedere Ìgũ turari merã musãrê Jesucristore buremunĩmakũ irigũkumi. Irasirigũ marĩ Opũ Jesucristo dupaturi aarimakũ, marĩrê waja opamerã ããrĩmakũ irigũkumi.

⁹ Marĩpũ, Ìgũ: "Ãsũ irigũra", ãrĩdeare keoro irigũ ããrĩmi. Ìgũta musãrê beyedi ããrĩmĩ, Ìgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã òãrò ããrĩburo, ãrĩgũ.

Pablo Corinto marãrê Marĩpũyarãrê: "Gãme dukawaribirikõãka!" ãrĩ gojãdea

¹⁰ Yaarã, yũ marĩ Opũ Jesucristo dorederosũta musãrê ãsũ ãrĩ weregura. Sũrosũ gũñarĩ merã werenĩka! Musã werenĩrĩ merã gãme dukawaribirikõãka! Ʋsũyari merã werenĩ, sũrosũ gũñarĩ merã ããrĩrikuka!

¹¹ Yaarã, Cloeya wĩ marã yũre musã gãme werenĩ guaseoirere werema.

¹² Musã ãsũ ãrĩ gãme guaseoyuro: "Gũa Pabloyarã ããrã", ãrĩ guaseoyuro. Gajerã: "Apoloyarã ããrã", gajerã: "Pedroyarã ããrã", gajerã: "Cristoyarã ããrã", ãrĩ gãme guaseoyuro.

¹³ Irasũ ãrĩ gãme guaseobirikõãka! Marĩ Cristore buremurã ããrã. Irasirĩrã Ìgũ suguyarãta ããrã. Gãme dukawarimasĩña mãa. Yũ, musãya ããrĩburire curusague boabosabiribũ. Musã, yũ wã merã wãiyesũbiribũ.

¹⁴ Yũ Marĩpũre: "Òãa" ãrĩ, usũyari sĩa. Yũ musãrê deko merã wãiyebiribũ. Crispo, Gayosã direta wãiyebũ.

¹⁵ Irasirĩrã musã: "Gũa Pablo wã merã wãiyesũnerã ããrã", ãrĩmasĩbea.

¹⁶ Gajerãrê Estefanaya wĩ marãdere wãiyebũ, ãrĩ gũñabu. Gajerãgue tamerãrê wãiyebũ, ãrĩmasĩbirikoa.

¹⁷ Cristo yũre wãiyedoregũ pĩbirimi. Ìgũ masakare tauri kere gapũre weredoregũ pĩmi. Irire yũre pĩgũ, masĩrĩmasã werenĩrosũ werenĩdorebirimi. Yũ, Ìgũsã irirosũ werenĩmakũ, masaka Cristo curusague boabosadeare pẽmasĩbiribokuma. Irasirĩrã Ìgũ tauburire neõ masĩbiribokuma.

Cristo merã Marĩpũ turarire, Ìgũ masĩrĩrê masĩsũa, ãrĩ gojãdea

¹⁸ Jesucristore buremumerã peamegue bẽosũmurã, Ìgũ curusague boadea kerere pẽrã: "Pẽmasĩmerãya bueri ããrã", ãrĩma. Marĩ Ìgũ tausũmurã gapũre i kerere pẽmakũ, Marĩpũ Ìgũ turari merã marĩrê Ìgũrê buremũmakũ yãmi.

¹⁹ Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

I ùmũ marã masĩrĩmasã Ìgũsã masĩrĩrê ubu ããrĩrĩ dujamakũ irigũra. Gajinorê ãmabẽogu irirosũ Ìgũsã pẽmasĩrĩrê ãmagura, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpũ.*

²⁰ Irasirĩrã: "Masĩpeokõãa", ãrĩrã, ubu ããrĩrã dujama. Gajerã Ìgũsã gũñarõ buerimasãde irasũta dujama. I ùmũmarê òãrò werenĩmasĩrãde irasũta dujama. I ùmũmarê: "Òãrò masĩa", ãrĩkererũ, Marĩpũ gapũ Ìgũsã masĩrĩrê ubu ããrĩrĩ dujamakũ yãmi.

²¹ Marĩpũ masĩgũ ããrĩsĩã, i ùmũ marãrê Ìgũsã masĩrĩ merã Ìgũrê masĩmakũ iribiridi ããrĩmĩ. ãsũ gapũ ãrĩdi ããrĩmĩ. Jesucristoya kerere buremurãrê: "Taugura", ãrĩdi ããrĩmĩ. Ìgũrê buremumerã gapũ iri kerere pẽrã: "Pẽmasĩmerãya bueri ããrã", ãrĩma.

* 1:19 Is 29.14

²² Judío masaka iri kerere buremumerā: “Marīpu turari merā gajino iri Imumakū ĩārāgue buremurākoa”, ārima. Judío masaka āārimērā griego masakade i umuma ĩgūsā masīri direta masīduama.

²³ Gwa gapu Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Īgū guare taugu meta āārimī”, ārima. Judío masaka āārimērāde iri kerere pérā: “Pemasīmerāya bueri āārā”, ārima.

²⁴ Marī gapu Marīpu beyenerā āārisiā, iri kerere pérā: “Marīpu masīgū, turatarigu āārisiā, Cristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taugukumi”, āri masīa. Marī judío masaka, judío masaka āārimērāde Cristore buremurā āārisiā, ĩrire masīa.

²⁵ Cristore buremumerā gapu Marīpu ĩgū masīri merā, ĩgū turari merā ĩririire āsū āri gūñama: “Ubu āārīrā āārā”, āri gūñama. ĩgūsā irasū āri gūñakerepuru, Marīpu masīri gapu masaka masīri nemorō ōārī āārītarinugārī āārā. ĩgū turari gapu, masaka turari nemorō āārā.

²⁶ Yaarā, Marīpu musārē ĩgūyarā āārīdoregu siuburo dupuyuro masā āārīrikudeare gūñaka! Musā i umu marā masīrimasā, dorerimasā, oparā pūrā ĩrirosū āārīrā mērāgā āārīnerā āārībū.

²⁷ Marīpu, i umu marā masīrārē guyasīūrō taridoregu, ĩgūsā pēmasīmerā āārīma, āārīrā gapure beyedi āārīmī. Irasū āārīmakū, i umu marā oparārē guyasīūrō taridoregu, ubu āārīrā gapure beyedi āārīmī.

²⁸ Ubu āārīrā gapure, masaka ĩāduāña marīrā gapure beyedi āārīmī ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Oparā ĩrirosū āārīrā gapure ubu āārīrā dujaburo, ārīgū, irasiridi āārīmī.

²⁹ Irasirigu neō sugū masakū: “Yu gajerā nemorō masītarinugāgū āārīmakū ĩāgū, Marīpu yure beyedi āārīmī”, ārīmasībirikumi.

³⁰ Musārē Marīpu basita Jesucristo merā ōārō āārīmakū ĩridi āārīmī. Irasirigu Marīpu Cristo merā marīrē ĩgūyare masīmakū yāmi. ĩgū merā marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri ĩāmi. Irasirirā marī ĩgūyarā, peamegue waabonerā ĩgū tausūnerā āārā.

³¹ Irasiriro Marīpuya werenīri gojādea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Neō sugū: ‘Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū āārīrōno irigu marī Opu gapure: ‘Turatarigu āārīsiā, marīrē ōātariro ĩridi āārīmī’, ārīburo”, āri gojasūdero āārībū.

2

Cristo curusague boadea kerere gojādea

¹ Yaarā, yu musā purogue Marīpuya kerere, masaka masībirideare buegu ejagu, masīrimasā diasari werenīri merā buerosū buebiribu.

² Yu musā merā āārīgū: “Jesucristoya kerere, irasū āārīmakū ĩgū curusague boadea direta buegara”, āri gūñabu.

³ Irasirigu musā merā āārīgū, ubu āārīgū ĩrirosū péñabu. “Gajipoe irigu yu iri kerere ōārō buemasībiribokoa”, ārīgū, gūi naradari merā āārīkubu.

⁴ Yu musārē iri kerere buremumakū gāāmegū, masīrimasā werenīrōsū buebiribu. Irasirirā, Marīpu turari, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā yu musārē iri kerere buemakū pérā: “Diayeta āārā”, āri buremubu.

⁵ “Masaka masīri merā ĩgūsā guare buemakū buremua”, āri gūñamakū gāāmebiribu. “Marīpu, ĩgū turari merā guare Jesucristoya kerere buremumakū yāmi”, āri gūñamakū gāāmegū, irasū buebu musārē.

Marī Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpure masīa, āri gojādea

⁶ Gwa musārē Jesucristore ōārō buremurī oparārē buerā, Marīpu wāro masīri sīri merā buea. Iri masīri i umuma meta āārā. Irasū āārīmakū, i umu marā masakare dorerāya meta āārā. I umuma ĩgūsā basi masīri pereakōārokoa.

⁷ Gwa, Marīpu ĩgū masīri merā ĩrideare, neōgorague masaka ĩgūsā masībirideare buea. I umu ĩriburo dupuyuro, Marīpu: “Āsū irigara”, āri gūñasiadi āārīmī. Irasirigu marīrē tauburire, marī umugasigūe ĩgū merā āārīniburire gūñasiadi āārīmī.

⁸ Āārīpererā i umu marā masakare dorerā gapu Marīpu ōārō gūñadeare pēmasībirinerā āārīmā. ĩriri ōārō pēmasīrāno āārīrā, marī Opu Jesucristo ōātariature curusague pābiatū wējēbiribonerā āārīmā.

⁹ Āsū āri gojasūdero āārībū Marīpuya werenīri gojādea pūgue: Marīpu ĩgūrē maīrāya āārīburiire ōārō amuyusiadi āārīmī. I ĩgū ōārī amubosadea, ĩgūsā neō ĩābiridea, pébiridea, neō mērōgā gūñabiridea āārā, āri gojasūdero āārībū.*

¹⁰ Marīpu ĩgū ĩrideare, marī masībirideare Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū Marīpu gūñārīrē masīgū āārīpererire masīpeokōāmi.

* 2:9 Is 64.4

¹¹ Gajigu masakū gūñarirē marī neō masībea. Īgū basi Īgū gūñarirē masīmi. Īgū irirosūta Ōāgū deyomarīgū suguta Marīpu gūñarirē masīmi.

¹² Marīrē i ūmuma direta gūñabirikōāburo, ārigū, Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīdi āārīmī Īgū irirosū gūñaburo, ārigū. Marīrē maīgū, Ōāgū deyomarīgū merā āārīpereri Īgū sīdeare masīburo, ārigū, irasirīdi āārīmī.

¹³ Irasirirā gua musārē Marīpuayare buerā, Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā buea. Gua basi masīrī merā buebea. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū guare buedorerosūta Īgūrē oparārē buea.

¹⁴ Ōāgū deyomarīgūrē opamerā, Marīpu Ōāgū deyomarīgū masīrī sīrīrē gāāmebema. Irire gāāmemerā: “Ubu āārīrī āārā”, ārīma. Ōāgū deyomarīgū iritamurī merāta marī Īgūyare pēmasīa. Īgūrē opamerā gapu Īgūyare neō pēmasībema.

¹⁵ Marī Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Īgū iritamurī merā āārīpereri ñerīrē, ōārīrē iā beyemasīa. Ōāgū deyomarīgūrē opamerā gapu, marī Īgūrē oparā iririre neō iā beyemasībirikuma.

¹⁶ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Neō sugu marī Ōpu gūñarirē masīgū māmi. Neō sugūno Īgūrē buemasībirikumi”, ārī gojasūdero āārībū. Marī gapu Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīsīā, marī Ōpu Cristo gūñarirē masīa.

3

Marīpuyarā Īgūrē moāboerā āārīma, ārī gojadea

¹ Yaarā, yu Ōāgū deyomarīgū doreri irirārē buerosū musārē buebiribu. I ūmu marā Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū musā āārīmakū Īgū, irasiribu. Cristoyare musā buremuturabirikumakū Īgū, majīrāgārē buerosū musārē buebu.

² Irasirigu, majīrāgā baari baamasīmerā, ūpiku dita mirīrā irirosū musā āārīmakū Īgū, diasabiri direta musārē buebu. Daporadere musā diasari buerire pēmasībea dapa.

³ Musā, Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū gāme uburikurā, gāme iādūamerā, gāme dukawariduarā yāa. Irasirirā i ūmu marā Īgūsā noō gāāmerō iriduarosū yāa.

⁴ Musā: “Yu Pabloyagu āārā”, gajigu: “Yu Apoloyagu āārā”, ārī werenīa. Irasū ārīrā, i ūmu marā masaka Ōāgū deyomarīgūrē opamerā irirosū werenīa.

⁵ Gua Apolos merā, ¿nasirirā āārīrī musā Īāmakū? Gua Marīpue moāboerā āārā. Gua Īgū iridorederosūta yāa. Irasirirā gua Jesucristoya kerere weremakū pērā, musā Īgūrē buremunagābu.

⁶ Yu neōgoraguere musārē buepuroribu. Irasirigu sugū oteri yerire otegu irirosū iribu. Irasiriadero puru, Apolos musārē buenemogū, oterire koregu irirosū iridī āārīmī. Marīpu gapu oteri purimakū irirosū musārē Jesūre buremunagāmakū iridī āārīmī.

⁷ Irasirirā oteri yerire oterimasā, korerimasāde ubu āārīrā āārīma. Marīpu gapu iri oterire purimakū irigu āārīmī. Īgū suguta irire irimasīmi.

⁸ Otepuroridī, puru iri oteadeare koredi Īgūsā suro merā moāboerimasā āārīma. Marīpu Īgūsā moāderopā Īgūsārē keoro wajarigukumi.

⁹ Gua Marīpuyarā Īgūrē moāboerā āārā. Musā guayarā āārībea. Marīpuyarā āārā. Irasirirā musā Īgūya pooere otedea irirosū āārā.

Irasū āārīmakū, musā Īgū wāri wii irimarīri wii irirosū āārā.

¹⁰ Wii irimerēgū borari keoro nūpurorigu irirosū, yu, Marīpu iritamurō merā musārē Jesucristoyare keoro buepuroribu. Puru gajerā musārē buenemorā, iri wiire peomarīārā irirosū irirākuma. Iri wiire odorā irirosū musārē buenemorā, gopeyari merā keoro buero gāāmea.

¹¹ Marīpu Jesucristore sugureta pīdi āārīmī masakare tauburo, ārigū. Irasirigu yu musārē buegu, Jesucristo masakare tauri kerere buepuroribu. Neō sugūno iri kerere gorawayu-masībirikumi.

¹² Jesucristoyare ōārō keoro buenemorā, oro, plata, gajī wajapari ūtāyeri merā wii irirā peomarīārā irirosū irirākuma. Gajerā gapu piriri yuku merā, tā merā, mijī pū merā tiamarīārā irirosū irirākuma. Īgūsā irirosū gajerā musārē buenemorā, ubu āārīrīrē, mata perinorē buerākuma.

¹³⁻¹⁴ I ūmu peremakū, Jesucristo masakare Īgūsā buedeare: “I musā bueidea ōābu, i ōābiribu”, ārī weregukumi. Oro, plata, wajapari ūtāyeri merā iridea gapu peamegue soemakū ūjūbirikoa. Yuku, tā, pūri merā iridea gapu ūjūpereakōārokoa. Irasirigu, gajinorē peamegue soegu, ¿dī ūjūrokuri, dī ūjūbirikuri? ārī beyerosū, Jesucristo Īgūsā ōārō, ñerō buedeare beyegukumi. Ōārō keoro buedire keoro wajarigukumi.

¹⁵ Ōārō keoro buebiridi gapure wajaribirikumi. Gajino ūjūrōsū Īgū buedea waja, wajataboadea pereakōārōkoa. Īgū wajatabirikeregu, peamegume waabirikumi. Tausūgukumi. Wii ūjūmakū duriwiriagu irirosū mērogā tarīgukumi.

¹⁶ ¿Musā masīberi? Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmi. Irasirirā Marīpuya wii irirosū āārā.

¹⁷ Īgūya wii irirosū āārīrā, Īgūyarā āārā. Irasirigu Marīpu Īgūyarārē poyanorērānorē poyanorēgukumi.

¹⁸ Musā basi péwisibirikōāka! “Yu i ūmu marā buerire masītarinugāgū āārā”, ārībirikōāka! Irire masīmerā irirosū āārīka! Irasirimakū, Marīpu diayeta ōārō masīrā dujamakū irīgukumi.

¹⁹ I ūmu marā Īgūsā masīri, Marīpu iāmākū ubu āārīrī āārā. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu gapu masīrimasā: ‘Āsū irirāra’, ārī gūñaderosū iriduare irebirimakū yāmi”, ārī gojasūdero āārībū.

²⁰ Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opu, i ūmu marā masīrimasā gūñarīrē masīmi. Irire masīgū: ‘Ubu āārīrī āārā iri’, ārī iāmi”, ārī gojasūdero āārībū.

²¹ Irasirirā musārē buegare: “Gajigu nemorō ōārō buemi”, ārībirikōāka! Marīpu āārīpereri musāya āārīburire sīsiadi āārīmi.

²² Irasirigu yare, Apolore, Pedrore iriumi musā ōārō āārīburire buedoregu. Irasū āārīmakū, i ūmuma, musāya āārīburire sīdi āārīmi. Dapora musā āārīburire, musā boadero purugue āārīburidere sīdi āārīmi. I āārīpereri musāya āārā.

²³ Irasū āārīmakū, musā Cristoyarā āārā. Cristo Marīpuyagu āārīmi. Irasirirā musā Cristo merā Marīpuyarā āārā.

4

Pablo, Jesucristo Īgūyare buedoregu pīnerā moārīrē gojadea

¹ Musā guare: “Cristore moāboerimasā āārīma”, ārī gūñarō gāamea. Guare Marīpuya kerere, masaka masībirideare buedoregu pīdi āārīmi.

² Moārīmasā Īgūsā opu dorerire keoro irirā irirosū gua Cristore moāboerimasādere Īgū dorerire keoro iriro gāamea.

³ Musā yare: “Marī Opuyare ōārō buemi, o ōārō buebirimi”, ārīmakū, neō bujawerebirikoa. Gajerā masaka, yu buerire: “Keoro āārā, o keoro āārībea”, ārīmakūdere neō bujawerebirikoa. Yu baside yu buerire: “I gapure ōārō buebu, i gapure ōārō buebiribu”, ārīmasībirikoa.

⁴ Yu buedea gūñagū: “Nērō buekuba”, ārī gūñabea. Irasirigu: “Yu nērō buedea waja, waja opāa” ārīmasībea. Marī Opu suguta yu buerire: “Ōāgorāa, o ōābea”, ārī masīmi.

⁵ Irasirirā marī Opu i ūmugue dupaturi aariburo dupuyuro gajerārē: “Īgū dorederosū keoro iribema”, ārī werewuabirikōāka! Īgū dupaturi aarigū, āārīpererārē Īgūsā iridea gajerā masībirideare masīmakū irīgukumi. Īgūsā gūñarīgū: “Āsū iriduakoa”, ārī gūñadeare masīmakū irīgukumi. Irasirigu Marīpu ōārō irirārē: “Ōārō iribu”, ārīgukumi. Īgūsā ōārō irideropā Īgūsārē keoro irīgukumi.

⁶ Yaarā, musāya āārīburire gua Apolos merā iririkarire werebu, musāde gua irirosūta iriburo, ārīgū. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Īgū dorerire tarinugābirikōāburo, ārīgū, musārē irire werebu. Irasirirā musā guare iākūrā: “Guare buegu gapu, musārē buegu nemorō masītarinugāmi”, ārībirikoa.

⁷ Musā gajerā nemorō masītarinugārā āārībea. Āārīpereri musā opari, Marīpu musārē sīdea dita āārā. Īgū sīdea āārīkerepuru, iro tamerārē, ¿nasirirā musā basi: “Īgūyare masīpeokoa”, ārīrī? Īgū musārē masīrīrē sībirimakū, neō masībiribokoa. Īgū musārē masīmakū irideā direta masīa.

⁸ Musā i gapure āsū ārī gūñadāa: “Gua āārīpereri opāa. Marīpuyare masīpeokōāa”, ārī gūñadāa. Irasirirā gua musārē Īgūyare buenemomakū gāamebea. Musā oparā irirosū: “Āārīpereri masītarinugārā āārā”, ārī gūñadāa. Musā diayeta oparā irirosū āārīpereri masītarinugārā āārīmakū ōataribokoa. Irasirirā gua musārē buerāde musā merā oparā irirosū āārībokoa.

⁹ Yu āsū ārī péñāa: “Marīpu guare Jesucristoyare buedoregu pīgu, āārīpererā nemorō ubu āārīrā irirosū āārīdoregu pīdi āārīmi”, ārī péñāa. Irasirirā gua wējēbēosūmurā irirosū āārā. Āārīpererā i ūmu marā masaka, Marīpure wereboerā iūrō gua nērō taria.

¹⁰ Jesucristoya kerere gua buemakū, masaka guare: “Pemasīmerā āārīma”, ārīma. Musā gapu musā basi: “Gua Cristoyare pémasīpeorā āārā”, ārīkoa. Gua, musā iāmākūta ubu āārīrā āārā. Musā gapu: “Gua oparā irirosū āārā”, ārīkoa. Masaka gua gapure ubu iābēokōāma. Musā gapure gopeyari merā iāma.

¹¹ Gua neōgoragueta ñerō tariparorimarĩnerā, daporaguedere irasũta āārĩkōāa. Ūbaboāa, ñemesibua, suri opabea. Jesucristore ñuremumerā guare ñuro ñerō iribirama. Gua buegorenasiā, wiiri opabea.

¹² Irasũ āārĩmakū, guaya āārĩburire, gua baaburidere, gua basi moāpoyāa. Gajerā guare ñerō werenĩmakū, gua gapu Marĩpure ĩgũsāya āārĩburire sērēbosāa. Gajerā gua noō waarō guare ñerō irimakū, ubu pēñakōāa.

¹³ Gajerā guare ñerō ārĩ werewuamakū, gua gapu ĩgũsārē āmuduarā, ĩgũsārē oārō merā werea. I ũmumarē ĩgũsā gāāmebirire ĩgũsā beodea irirosũ guare ĩāma. Neōgoragueta guare dooparorinerā, daporaguedere irasũta doonikōāma.

¹⁴ Irire gojagu, musārē guyasĩrdoregu meta yāa. Yu musārē maĩgũ, yu pūrārē irirosũ werea.

¹⁵ Wārā gajerā diez walo gora musārē Cristoyare buebonerā āārĩkerepuru, ĩgũ masakare tauri kerere buepuroridi suguta āārĩmi. Iri kerere musārē buepuroridi yuta āārā. Yu iri kerere buemakū pērā, musā ĩgũrē ñuremunugābu. Irasirigu yu musāpu irirosũ āārā.

¹⁶ Irasirigu musārē: “Yu iririkurire, majĩrā ĩgũsā pagure ĩākũĩrosũ ĩākũĩuyaka!” ārĩ werea.

¹⁷ Musā irire irimakū gāāmegũ, Timoteore musā purogue iriua. ĩgũ yu buedi yu magũ irirosũ, yu maĩgũ āārĩmi. Marĩ Opu gāāmerōsũ keoro irinikōāmi. Yu Cristore ñuremumerā iririkurire musārē gũñamakū irigukumi musāde irasũta iriburo, ārĩgũ. Irasirigu, āārĩpererā Cristore ñuremurārē āārĩpererogue āārĩrārē yu buederosũta musārē buegukumi.

¹⁸ Surāyeri musā walo āārĩrā: “Pablo gua puro aaribirikumi”, ārĩ gũñañurā. Irasirirā ĩgũsā basi: “Gua gajerā nemorō masĩtarĩnugārā āārā”, ārĩ, gũñanikōāñurā.

¹⁹ Yu gapu āsũ ārĩ gũñāa: “Marĩ Opu gāāmemakū, mata musā purogue waagura”, ārĩ gũñāa. Iroge ejagu, masĩtarĩnugārā āārā, ārĩ werenĩrārē ĩāgura. Iri ñireta ĩābirikoa. “¿Diyeta ĩgũsā marĩ Opu turari merā ĩgũyare irirāta yārĩ?” ārĩ ĩāgukoa.

²⁰ Marĩpu ĩgũyārārē doreri āsũ āārā. Marĩ ĩgũyare werenĩkererā irire marĩ iribirimakū, marĩ werenĩrĩ wajamāa. ĩgũ turari merā ĩgũyare irimakū gāāmemi.

²¹ ¿Neonorē gāāmekuri musā? ¿Musā purogue musā ñerō iriri waja musārē turigu waamakū gāāmekuri, o musā oārō iriri waja gapure usuyari merā musārē weregu waamakū gāāmekuri?

5

Ñerō irigure beoka! ārĩ gojadea

¹ Gajerā āsũ ārĩ kere werema yare. Sugu musā merānu ĩgũ búamorēta marāpokuaayupu. Irire pēgu, pēgukakōābu. Gajerā Marĩpure masĩmerā āārĩkererā, irasũgora ñerō iribema.

² ĩgũ ñerĩ irigu musā merā āārĩkerepuru, musā gapu: “Gua gajerā nemorō oārā āārā”, ārĩ gũñāāa. Irasũ gũñarōno irirā, ĩgũ ñerĩ iriri gapure ñuro bujawereri merā gũñaka! Irasirirā, ĩgũ ñerō irire pibirimakū ĩārā, ĩgũrē beokōāka! Musā merā nerēdorebirikōāka!

³ Yu gapu musā purogue āārĩbirikeregu, yu gũñarĩ merā musā merā āārĩgũ irirosũ āārā. Irasirigu yu gũñarĩgũ musārē: “ĩgũ ñerō irigure beokōārō gāāmea”, ārĩ gũñasiāa.

⁴ Irasirirā musā, marĩ Opu Jesucristoyarā, ĩgũ dorero merā nerēka! Yude, yu gũñarĩ merā musā merā nerēgũ irirosũ āārĩgukoa. Marĩ Opu Jesũde ĩgũ turari merā musā merā āārĩgukumi.

⁵ Musā irasũ nerērā, ĩgũ ñerō irigure beokōāka, wātēa opu Satanás ĩgũ gāāmerō ĩgũrē iriburo, ārĩrā! Irasirigu ñerō tarigu, ĩgũ ñerō iririre pirigukumi. Marĩ Opu Jesús i ũmugue dupaturi aarĩgũ, ĩgũrē taugukumi.

⁶ ĩgũ ñerō irigure beomerā: “Gua gajerā nemorō oārā āārā”, ārĩ gũñabirikōāka! Musā ĩgũ ñerō iririre ubu ĩākōārā, āārĩpererā musāde ĩgũ ñerō iririre pērebejarākoa. ¿Musā āsũ ārĩ wererire masĩberĩ? “Pārē irirā, merōgā pā wemasārĩ poga merā trigo poga morēkuma. Puru iri wemasāseyakōākoa”, ārĩ werea. Iri poga wemasāseyarosũta ñerĩde musāguere oārō seyakōārōkoa.

⁷ Irasirirā ĩgũ ñerĩ irigure beoka, gajerāde ñerō iriri, ārĩrā! Guayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pā wemasāmakū iriri pogare beokuma. Irire beorosũta musā ñerĩ iririre beoka, ñerĩrē opamerā āārĩmurā! Pascua bosenu āārĩmakū, judío masaka ovejare wējēkuma ĩgũsā ñerĩ iridea wajare Marĩpure beodorerā. Oveja boaderosũta Cristo marĩ ñerō iridea waja boabosadi āārĩmĩ Marĩpu marĩrē: “Ñerĩ marĩrā āārĩma”, ārĩ ĩāburo, ārĩgũ.

⁸ Irasirirā marĩ ñerĩ iririkũdeare pirikōārō gāāmea. Ñerĩrē iriro marĩrō āārĩrō gāāmea. Irigatori marĩrō, diayema oārō werenĩrĩ merā āārĩrō gāāmea.

⁹ Yu musārē iripoegue gojadea pũgue āsũ ārĩ gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarĩkurārē wapikubirikōāka!” ārĩ gojabu.

¹⁰ Yu irasũ gojagu: “Āārĩpererā ñerō iririmasā i ũmugue āārĩrārē neō wapikubirikōāka!” ārĩgũ meta iribu. I ũmugue noō musā waarō Jesũre ñuremumerā āārĩma. Nomerē ñerō

gãmebirarikurã, gajerãyare buro gããmerã, yajarimasã, keori weadeare buremurĩmasã wãrã ããrĩma. Igũsã ããrĩpererogue ããrĩmakũ, Igũsãno marĩrõgue waamasĩña máa.

¹¹ Ásũ gapũ ãrĩ gojabu: “Surãyeri musã merã ããrĩrã: ‘Jesũre buremua’, ãrĩkererã ñerõ iririkumakũ ããrã, igũsãrẽ wapikubirikõãka!” ãrĩ gojabu. “Irasirirã nomerẽ ñerõ gãmebirarikurãrẽ, gajerãyare buro gããmerãrẽ, keori weadeare buremurãrẽ, gajerãrẽ ñerõ kere wererãrẽ, mejãrikurãrẽ, yajarikurãrẽ wapikubirikõãka! Irasiririkurãno merã neõ baabirikõãka!” ãrĩ gojabu.

¹²⁻¹³ Marĩpu Jesũre buremumerãrẽ Igũsã ñerõ iridea waja wajamoãgukumi. Irasirigu yu musãrẽ: “Wajamoãka Igũsãrẽ!” ãrĩbea. Musã tamerã musã merã ããrĩrãrẽ Igũsã ñerõ irimakũ ããrã, Igũsãrẽ wajamoãka! Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue gojaderosũta irika! Ásũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Sugũ musã merã ããrĩgũ ñerõ irimakũ ããrã, Igũrẽ beokõãka!” ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ. Irasirirã musã merã ããrĩgũrẽ igũ búamorẽ ñerõ irigure beokõãka!

6

Jesũre buremurã gãme weresãrĩrẽ gojadea

¹ Musã basi gãme guaseorã, çnasirirã weresãrĩrẽ beyerimasã Jesũre buremumerã pũrogue ãmudorerã waari? Jesũre buremurãrẽ musã merãmarãrẽ weresãduarã, gajerã Jesũre buremurerãrẽ irire ãmudorerã waarõ gããmea.

² Çire musã masĩberi? I ãmũ peremakũ, marĩ Jesũre buremurã Marĩpuyarã ããrĩsã, Jesũ merã i ãmũ marãrẽ dorerã ããrĩrãkoa. Irasirirã Igũsãrẽ doremurã daporadere marĩ gãme guaseoire ãmudoremasã.

³ Çidere masĩberi musã? Marĩ Jesũs merã Marĩpũre wereboerã ãmũgasigue ããrĩrãrẽ dorerãkoa. Irasirirã Igũsãrẽ doremurã ããrĩsã, i ãmũmadere ãmudoremasã.

⁴ Çnasirirã i ãmũmarẽ gãme guaseorã, Marĩpuyarẽ masĩmerã pũrogue irire ãmudorerã waari?

⁵ Musãrẽ guyasĩrĩburo, ãrĩgũ, ire gojãa. Çmusã watopeguere neõ sugũ masĩgũ, musã guaseoire ãmũgũno marĩgorakõãrĩ?

⁶ Musã merãmũ masĩgũno gapũre ãmudorerono irirã, gajigu Jesũre buremugũrẽ weresãduarã, Jesũre buremumerã pũrogue ãmudorerã waãa.

⁷ Irasiriro, musã gãme guaseorã, musã basi ãmũmasĩmerã, Jesũre buremumerã pũrogue irire ãmudorerã waamakũ õãbea. Igũsãrẽ weresãrõno irirã, gajerã Jesũre buremurã musãrẽ diaye iribirideare, musãrẽ yajadeare irasũ ããkõãmakũ nemorõ õãboakuyo.

⁸ Musã Jesũre buremurã ããrĩkererã, gajerã musãyarãrẽ diaye irimerã, musãde Igũsãyare yajarã yãa.

⁹ Çire musã masĩberi? Ñerõ iririkurã Marĩpu Igũyarãrẽ doreroguere waabirikuma. Ire pẽwisibirikõãka! Ñma nomerẽ ñerõ gãmebirarikurã, keori weadeare buremurĩmasã, gajigu marãpore ãma marãpokurã, gajego marãpu merã ñerõ iririkurã, ãma seyaro Igũsã dupũri merã ñerõ iririkurã, nomede Igũsã seyaro ñerõ iririkurã Marĩpu pũroguere neõ waabirikuma.

¹⁰ Irasũ ããrĩmakũ, yajarimasã, gajerãyare buro gããmerĩmasã, mejãrikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererĩmasã, ãrĩgatorĩ merã gajerãyare yajarimasã neõ Marĩpu pũrogue waabirikuma.

¹¹ Iripoeguere musã surãyeri irasiririkurã ããrĩnerã ããrĩbũ. Irasiririkurã ããrĩkererũ, Marĩpu musã ñerõ oparire koedi ããrĩmĩ Igũyarã ããrĩmakũ irigu. Irasirigu musãrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ ããrĩ. Marĩ Opũ Jesucristo iridea merã, Õãgũ deyomarĩgũ musãguere ããrĩrĩ merã irasũ ãrĩ ããrĩ.

Marĩya dupũ merã õãrõ iridorea, ãrĩ gojadea

¹² Masaka surãyeri ãsũ ãrĩ werenĩma: “Marĩ iriduarire noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ werenĩma. Irasũta ããrã, ãrĩrõ tamerã. Yu iriduari gajerãrẽ iritamubirimakũ ããgũ, irire irĩbea. Irasirigu irire piriduagu, pirikõãrõ gããmea.

¹³ I masaka werenĩrĩ diayeta ããrã. Ásũ ãrĩ werenĩma: “Baari, marĩya paruma ããrĩburi ããrã. Marĩya paru, baari baasãdiru ããrã”, ãrĩ werenĩma. Marĩpu gapũ i pe wãrẽ peremakũ irigũkumi. Irasiriro baari, marĩya paru irasũ ããrĩkõãrõ yãa. Ásũ gapũ ããrã. Marĩpu, marĩya dupũ irigu, ñerĩrẽ warĩbejaburi dupũre iribiridi ããrĩmĩ. Marĩ Opũ Jesucristo gããmerĩ gapũre irĩburi dupũ ããrã. Igũta marĩ merã ããrĩgũ marĩya dupũ Opũ ããrĩmĩ irire õãrõ irĩbu.

¹⁴ Marĩpu Igũ turari merã marĩ Opũ Jesucristo boadero paru, Igũya dupũre masũdi ããrĩmĩ. Igũrẽ masũderosũta marĩ boadero paru, marĩya dupũdere masũgukumi.

¹⁵ Çire musã masĩberi? Marĩ Cristoyarã ããrĩmakũ, marĩya dupũ, Igũya dupũma ããrĩrĩ irirosũ ããrã. Marĩ irasũ ããrĩrã, nomeõ ãma merã ñerõ iririkurĩmasõ merã ñerõ irimakũ õãbirigorakõãa. Irasirirã irinorẽ neõ iribirikõãdorea.

¹⁶ ¿Idere musā masīberi? Marīpuya werenírí gojadea pūgue āsū ārí gojasūdero āārībú: “Ūmúu, nomeō merā marāpokūgu, pērā āārīkererā, Marīpu iāmakū su dupu irirosūta āārīrākuma”, ārí gojasūdero āārībá. Irasirigu sugu ñegō merā marāpokumakū, Īgūya dupu igoya dupu merā āārīrō, su dupu irirosūta āārā.

¹⁷ Irasūta sugu marī Opu Jesucristore buremugū Īgū merā pērā āārīkererā, su dupu irirosūta āārīma. Irasirirā su guñarīta opama.

¹⁸ Irasirirā ūma nomerē gāmebirarire neō iribirikōāka! Gaji marī ñerō iririre irirā, marīya dupugue ñerō iribeá. Ūma Īgūsā marāposā nome āārīmerā nomerē gāmebirarā gapu Īgūsā basi Īgūsāya dupure ñetariro irirā yāma. Cristoya dupugue ñerō irirā irirosū yāma.

¹⁹ ¿Musā ire masīberi? Marīpu marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sídi āārīmí. Irasirigu Ōāgū deyomarīgū marīguere āārīmakū, marīya dupu Īgūya wii irirosū āārā. Irasiriro marīya dupu marīya dupugora āārībea.

²⁰ Marīpu marīrē buro maīgū, Jesucristore iriudi āārīmí marī ñerī irideá wajare wajari-doregu. Īgūyarā āārīburo, ārīgū, irasiridi āārīmí. Irasirirā marī Īgū wajarinerā āārīsā, marīya dupu merā Marīpu gāāmerōsūta iriro gāāmea gajerāde Īgūrē buremuburo, ārīrā.

7

Mojōsiarimarē gojadea

¹ Daporare musā yure sērēña gojadeare yujugura. Marāpokūbirimakū, marāpokūbirimakū, ōāgorāa.

² Irasū āārīkerepuu, āārīpereroguerē ūma nomerē gāmebirarī āārā. Irasirirā ūma Īgūsāku marāpokuro gāāmea, gajerā nome merā ñerō iriri, ārīrā. Nomedē Īgūsāku marāpokuro gāāmea, gajerā ūma merā ñerō iriri, ārīrā.

³ Marāpokūgu Īgū marāpo merā ōārō āārīrikuro gāāmea. Igode marāpu merā ōārō āārīrikuro gāāmea.

⁴ Marāpokugore igoya dupu igoya dita āārībea. Igo marāpu gāāmerōsūta Īgū merā āārīrō gāāmea. Igo marāpudere Īgūya dupu Īgūya dita āārībea. Īgū marāpo gāāmerōsūta igo merā āārīrō gāāmea.

⁵ Āsū iriburo. Igo marāpu igo merā āārīduamakū yujuburo. Īgūde igore yujuburo. Īgūsā Marīpure sērēmurā: “Irikunarī marī iririkuninorē iribirikōārā”, ārí āmuadero puu merē irasū iribirikōāburo. Marīpure sērē ōoadoero puu, dupaturi Īgūsā āārīkuderōsūta āārīburo doja. Īgūsā irasiribirimakū, wātī Īgūsārē gajerā merā ñerō irimakū iribokumí.

⁶ Yu musārē ire dorerigora irirosū werenīgū meta yāa. Musā irasū irimakū ōārōkoa, ārīgū, irasū ārā.

⁷ Yu āsū ārí guñāa. Āārīpererā musā yu irirosūta marāpo marīrā āārīmakū gāāmeadikoa. Marīpu gapu marī āārīpererārē surosū pibiridi āārīmí. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpu marīmurārē pídi āārīmí. Gajerā gapure marāpokūmurārē, o marāpokūmurārē pídi āārīmí.

⁸ Irasirigu musā marāpo marīrārē, marāpu marīrārē, wapiweyarā nomerē āsū ārā. Yu irirosū musā marāpokūbirimakū, o marāpokūbirimakū ōāgorāa.

⁹ Ūma, nome merā āārīduarire ñugāmerāno marāpokūburo. Nomedē irasūta iriburo. Īgūsā marāpokumakū, marāpokumakū ōāgorāa. Irasirirā Īgūsā nome merā, ūma merā āārīduari direta guñanibirikumá.

¹⁰ Marāpokūrārē, marāpokūrārē yu āsū dorea. I yu doreri āārībea. Marī Opu ire doredi āārīmí. Āsū ārí doredi āārīmí: “Nomeō igo marāpure béobirikōāburo”.

¹¹ Nomeō igo marāpure béogo, gajiguerē marāpokūbirikōārō gāāmea. Igo marāpu āārīdi merā āmubeo, sugota āārīkōārō gāāmea. Ūmūude Īgū marāpore béobirikōārō gāāmea. Īgūde Īgū marāpo āārīdeo merā āmubi, marāpo marīgūta āārīkōārō gāāmea.

¹² Gajerārē yu guñarīrē weregura marī Opu weredoredea āārībirikererpuu. Āsū ārā. Sugu Jesúre buremugū, Jesúre buremubeore marāpokūadero puu, igo Īgū merāta dujaduamakū, igore béobirikōārō gāāmea.

¹³ Nomedē Jesúre buremugō Jesúre buremubire marāpokugo, igo merā Īgū dujaduamakū, Īgūrē béobirikōārō gāāmea.

¹⁴ Sugu Jesúre buremubi marāpo Jesúre buremugō āārīmakū Īgū, Marīpu Īgūrē: “Yaagu irirosū āārīmí”, ārí Īāmi. Irasūta sugo Jesúre buremubeo marāpu Jesúre buremugū āārīmakū Īgū, Marīpu igore: “Yaago irirosū āārīmo”, ārí Īāmi. Īgū irasū Īābirimakū, Īgūsā pūrā Jesúre burenumerā pūrā irirosū āārībokuma. Irasirigu Īgūsā pūrādere Jesúre buremurā pūrā irirosū Īāmi.

¹⁵ Jesúre buremubi gapu ĩgũ marāpo Jesúre buremugõrê béoduagu, béoburo. Irasũta Jesúre buremube igo marāpu Jesúre buremugārê béoduago, béoburo. Marĩpu marĩrê gajerã merã gãmekêãrõ marĩrõ usuyari merã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirirã ĩgũsã béoduamakũ õãgorãa.

¹⁶ Jesúre buremugõ, igo marāpu Jesúre buremubire: “Yu merã ããrĩgũ, buremugukumi”, ãrĩmasĩña máa. Irasũta Jesúre buremugũ, ĩgũ marāpo Jesúre buremubeore: “Yu merã ããrĩgõ, buremugokumo”, ãrĩmasĩña máa.

¹⁷ Āsũ iriro gããmea marĩrê ããrĩpererã marĩ Opu Jesucristoyarê. Marĩpu marĩrê Jesúre buremunugãdoregu siuideapoe ĩgũ marĩrê: “Āsũ irika!” ãrĩ pĩderosũta iriwãgãrõ gããmea. Yu irire ããrĩperero marãrê Jesúre buremurãrê dorea.

¹⁸ Marĩpu sugure ĩgũya dupũma gasirogãrê* wiirisũdire siimakũ, irasũta dujaro gããmea. Irasũta wiirisũbire siimakũ, wiirisũbita dujaro gããmea.

¹⁹ Daporare wiirisũnerã ããrĩrĩ, wiirisũbirinerã ããrĩrĩde wajamãa. Marĩpu dorerire marĩ iriri gapu wajakutarinũgãa.

²⁰ Irasirirã Marĩpu marĩrê masakakũre siuideapoe ĩgũ marĩrê pĩderosũta iriwãgãrõ gããmea.

²¹ Marĩpu musãrê siuideapoe surãyeri gajerãrê moãboerimasã ããrĩbũ. Irasũ ããrĩkererã, musã moãboerimasã ããrĩrĩrê gũñarikubirikõãka! Gajipoe musã oparã musãrê wiuduamakũ, wirika!

²² Marĩpu musãrê marĩ Opu Jesucristore buremudoregu siuidi ããrĩmĩ. Irasirirã surãyeri musã gajerãrê moãboerimasã ããrĩkererã, daporare Jesucristoyarã ĩgũ wiunerã irirosũ ããrã ĩgũyare irimurã. Musã gajerãrê moãboerimasã ããrĩbirikererã, daporare Jesucristore moãboerã ããrã.

²³ Marĩpu marĩrê ĩgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo boagu dí béodea merã wajaridi ããrĩmĩ. Irasirirã masakare moãboerã irirosũ ããrĩbirikõãka! Masaka gããmerĩnorê iribirikõãka! Marĩpu gããmerĩ gapure irika!

²⁴ Irasirirã, Marĩpu musãrê Jesucristore buremunugãdoregu siuideapoe musãrê pĩderosũta ĩgũ merã õãrõ ããrĩnikõãka!

²⁵ Daporare musã marāpo marĩrãrê, marāpu marĩrãdere wereduakoa. I yu wereburi marĩ Opu weredoredea ããrĩbea. Irasũ ããrĩbirikerepũ, yu basi gũñarĩ merã musãrê weregura. Marĩ Opu yure bopõnarĩ merã ĩãsiã, yure iritamumi. Irasirirã musã yu wererire: “Irimakũ õãgorãa”, ãrĩ masĩrãkoa.

²⁶ Daporare marĩrê wãri ñerõ tariri ããrã. Irasirirã musã ããrĩrikurosũta dujamakũ õãgorãa.

²⁷ Marãpokurã, marãpukurã gãme béobirikõãka! Marãpo marĩrã, marãposã nome ãmbirikõãka!

²⁸ Yu musãrê irire werekerepũ, musã marãpokurã, Marĩpu dorerire tarinũgãrã meta yãa. Nomeõde marãpukũgo, Marĩpu dorerire tarinũgãgõ meta yãmo. Irasũ ããrĩkerepũ, marãpokurã, marãpukurã gapu ĩgũsã okarinũrĩrê poyari merã ããrĩrãkuma. Irasirigu yu irire: “Poyari merã ããrĩbokuma”, ãrĩgũ: “Marãpo marĩrã, marãpu marĩrã ããrĩkõãka!” ãrã musãrê.

²⁹ Yaarã, yu musãrê irasũ ãrĩgũ, ãsũ ãrĩduagu yãa. Marĩ i ãmũge ããrĩrikuri pereburo mérõ duyãa. Irasirirã daporare marãpo marĩrã Marĩpuyare õãrõ moãrõsũta marãpokurãdere õãrõ moãrõ gããmea. Marãpukurã nomede irasũta Marĩpuyare õãrõ iriro gããmea.

³⁰ Marĩ orekererã, bujaweremerã irirosũ ããrĩrõ gããmea. Usuyakererã, usuyari merã bosenu irimerã irirosũ ããrĩrõ gããmea. Gajino wajarikererã: “I yaa ããrĩnikõãrokoa”, ãrĩ gũñabirikõãrõ gããmea. Irasirirã, marĩrê Marĩpuyare õãrõ iriro gããmea.

³¹ I ãmũma marĩ ĩãrĩ perewãgãrõ yãa. Irasirirã i ãmũmarê iriduare bure gũñarikubirikõãrõ gããmea.

³² Yu musãrê gũñarikuro marĩrõ ããrĩmakũ gããmea. Marãpo marĩgũ, marĩ Opuyare õãrõ gũñami. Irasirigu ĩgũrê usuyamakũ gããmegũ, ĩgũyare õãrõ yãmi.

³³ Marãpokũgu gapu ĩgũ marãpo õãrõ usuyari merã ããrĩmakũ gããmegũ, i ãmũmarê gũñami.

³⁴ Irasirigu marĩ Opu gããmerĩrê, ĩgũ marãpo usuyamakũ gããmerĩ gapudere gũñami. Nomedere irasũta ããrã. Marãpu marĩgõ marĩ Opuyare õãrõ gũñamo. Igo gũñarĩ merã Marĩpuyago õãrõ ããrĩduago, ĩgũ gããmerõsũta iriduamo. Marãpukũgo gapu igo marãpu õãrõ usuyari merã ããrĩmakũ gããmegõ, i ãmũmarê gũñamo.

³⁵ Yu musãrê õãrõ waaburo, ãrĩgũ, marĩ Opu gããmerĩ direta keoro iridoregu ire gojãa. Musãrê marãpokurire, marãpukurire kãmutagu meta yãa.

³⁶ Sugu ĩgũ magõ búro waamakũ ĩãgũ, ãsũ ãrĩbokumi: “Yu magõrê õãrõ iribirikoa. Igo marãpukumakũ õãbokoa”, ãrĩbokumi. Irasũ ãrĩgũ nomesukõãburo. Irasiriri, ñerõ iriri ããrĩbea.

* 7:18 Gn 17.1-14: Iripoegue Marĩpu Abrahãrê ĩgũ pũrã ãmarê: “Yaarã ããrĩburo”, ãrĩgũ, ĩgũsãya dupũma gasirogãrê wiiridoredi ããrĩmĩ. Pũru iri dorerire Moiserẽ pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã judio masaka Abraham parãmerã ããrĩturiarã iri dorerire irirã, ĩgũsã pũrã ãmarê su mojomã pere gajĩ mojó ureru pẽrẽbejarinarĩ waarõ merã ĩgũsã deyoadero pũru irasũ yãma.

³⁷ Gajigu gapu: “Nomesuro gāamekoa”, āribiribokumi. Āsū gapu āribokumi: “Yū magō marāpukubirikōāburo”, āribokumi. Īgū irasū ārimakū, igore oārō waabokoa. Īgū irasū iriduari oāgorabokoa.

³⁸ Magōrē marāpukudoregu, oārō irigu yāmi. Irota marāpukudorebi gapu nemorō oārō iritarinugāgū yāmi. Daporare marirē wāri űerō tariri āārā. Irasiriro marāpukubirimakū, marāpukubirimakū nemorō oāa.

³⁹ Marīpu marirē doreri āsū ārā. Marāpukugo igo marāpu okamakū, Īgū merā āārīnikōāburo. Īgū boadero purugue, gajigu igo suyugure marāpukumasīgokumo Īgū Jesūre būremugū āārimakū.

⁴⁰ Yū gapu āsū āri gūñāa. Igo dupaturi marāpukabeo, nemorō usuyabokumo. Yude, gajerā musārē buerimasā irirosū Oāgū deymarīgūrē opāa. Irasirigu irire werea musārē.

8

ĶKeori weadea puro baari pīdeare baamakū oākuri? āri gojadea

¹ Dapora musā: “ĶKeori weadea puro baari pīdeare baamakū oākuri?” āri sērēñadeare yujugura. Musā irire masā. Īgūsā būremurī weadea neō wajamāa. Irasirirā: “Gua tamerā oārō masā”, āri gūñarā, gajerārē masītarinugāduarā irirosū yāa. Gajerārē maīrā, āsū gapu iriro gāāmea. Nemorō Īgūsārē Marīpuyare būremunemokū iriro gāāmea.

² Sugū: “Masīpeokōāa”, āri gūno, oārō masībemi. Wāri duyāa Īgū masībiri.

³ Marīpu Īgūrē maīgū gapure masīmi. “Yaagu āārīmi, Īgūrē masā”, ārimī.

⁴ Irasirigu yū musārē keori weadea puro baari pīdea baarire weregura. Diayeta āārā. Īgūsā būremurī weadea neō wajamāa. Gajigu, Marīpu irirosū āārīgū neō māmi. Īgū suguta āārīmi.

⁵ Gajerā masaka Īgūrē būremunerā wārā gajerānorē būremuma. Ūmarōgue āārīrārē, i űmugue āārīrārē būremuma. “Marī būremurā, marī oparā āārīma”, āri būremuma.

⁶ Marīpu suguta āārīpererire iridi āārīmi. Irasirirā marī Īgūyarā āārīsīā, Īgū dorerire irimurā āārā. Irasū āārīmakū, Jesucristo suguta marī Opū āārīmi. Īgū merā Marīpu āārīpererire iridi āārīmi. Īgū merā marīdere Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmi. Irasirirā Īgū merā āārīnikōārākoa.

⁷ Yū wereri diaye āārīkerepuru, surāyeri Jesūre būremurā irire masībema. Iripoegue keori weadeare būremunerā āārīsīā, daporadere iri keori weadea puro baari pīdeare baarā: “Marī būremunerā keori weadeare būremurā yāa”, āri gūñadima. Irasirirā oārō masīmerā irire baarā: “űerō irirā yāa”, āri gūñadima. Irasū gūñakererā, irire baakōāma.

⁸ Marī irire baarā, Marīpu merā nemorō oārō āārīmasībirikoa. Gajerā nemorō oārā waabirikoa. Irire baamerāde, gajerā nemorō űerā waabirikoa.

⁹ Irasū āārīkerepuru, oārō pēmasīka! Musā noō gāāmerō baarā, gajigu Jesūre būremuturabire űerō irimakū iribirikōāka!

¹⁰ Āsū āārā. “Īgūsā būremurī keori weadea neō wajamāa”, āri masā. Irasirirā iri keori weadeare būremurīmasā baarogue baarā: “Oābea”, āri gūñabea. Jesūre būremuturabi gapu, musā iroque baamakū iāgū: “Iroque baarā, Marīpūre būremubema”, āri gūñabokumi. Irasū āri gūñakeregu, musārē iākūi, Īgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “űerō irigu yāa”, āri gūñabokumi. Īgū irasū gūñamakū, musā Īgūrē űerō irimakū irirākoa.

¹¹ Musā oārō masīrā iroque baarā, gajigu oārō masībi gapure űerō irimakū iribokoa. Cristo Īgūdere boabosadi āārīmi. Irasirirā musā baari merā Cristoyagure poyanorēbokoa.

¹² Irasū āārīmakū, gajigu oārō masībire: “Irire baamakū űegorāa”, āri gūñakeregu irire baamakū irirā, Cristodere űerō irirā yāa.

¹³ Irasirigu yū baari merā gajigu Cristoyagure űerō irimakū iribokoa, āri gū, iri baarire neō dupaturi baabirikoa.

9

Jesús buedoregu pīdi Īgū wajatarimarē gojadea

¹ Jesucristo yure Īgūyare buedoregu pīdi āārīmi. Irasirigu yude gajerā Īgū buedoregu pīnerā irirosūta irimasīa. Yude marī Opū Jesūre iādita āārā. Irasū āārīmakū, yū musārē Īgūya kerere buemakū pérā, Īgūrē būremunugābu.

² Gajerā yure: “Īgū Jesús buedoregu pīdi meta āārīmi”, āri werewuakerepuru, musā gapu irasū āribea. Yū buemakū pérā, musā Jesūre būremuba. Irasirirā Īgūrē būremurā āārīsīā, yure: “Īgū Jesús buedoregu pīdi āārīmi”, āri masā.

³ Yure werewuarārē āsū āri yujugura.

⁴ Yū musārē bueri waja, musā yure baari ejo, iiriri tīāmakū űeāmasīa.

⁵ Gajerā Jesūs buedoregu pínērā, Īgū pagapūrā, Pedrosā buegorenarā, Īgūsā marāposā nomerē āīānama. Īgūsā irirosūta yude Jesucristore buremugōrē marāpokugu āīānabokoa.

⁶ ¿Naásū gūñarī musā? Gajerā Jesūs buedoregu pínērā musārē buerā, Īgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yu, Bernabé musārē buerā, gua baaburire wajataduārā, moāduūmasībirikurī?

⁷ Surara Īgū baaburi waja Īgū basi wajaribirikumī. Īgū surara moārī waja Īgū oparā gapu irire wajaribosakuma. Iguidari otedi, Īgū otedea dukare tea, baamasikumī. Ovejare koregude, Īgūsāya ūpikure bipi, iirīmasikumī.

⁸ Yu musārē irasū āriġū, masaka gūñarī merā werebea. Yu ārīrōsūta Marīpu doreri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū:

⁹ “Weku trigo yeri gasirire Īgūya guburi merā kara koro, trigore baaduagu baaburo. Īgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībū. Marīpu irire doregu, wekuayama direta āriġū meta iridi āārīmī.

¹⁰ Irire doregu, gua Īgūya kerere buerāya āārīburire āriġū iridi āārīmī. Āsū āārā. Sugu oteburore āmukumi. Puru gajigu iro otedea dukare seakumi. Irasirirā iri otedea dukare dukawaburire gūñarā, pērāgueta oārō moākuma.

¹¹ Gua musārē Marīpuya werenīrē buerā, oterimasū Īgū oteri yerire otegu irirosū iribu. Oterimasū Īgū moārī waja, Īgū otedea dukare seamasikumī Īgūya āārīburire. Irasiriro, gua musārē bueri waja, musā guaya āārīburire gajino guare sīmakū oābokoa.

¹² Musā guare sībirikererā, gajerā buerā musārē sērēmakū, Īgūsā gapure sīyuro. Gua gapu Īgūsā nemorō sērēmasīa musārē bueri waja.

Gua musārē: “Sika!” āribonerā āārīkererā, neō irasū āribea. “Īgūsā Cristoya kerere pēduabiribokuma gua Īgūsārē gajinorē sērēmakū”, āri gūñabu. Irasirirā gua gāāmerīrē opabirikerepuru, musārē neō sērēbiribū.

¹³ Musā ire masīa. Marīpuya wiiguo moārīmasā, Marīpure buremurā waibu diī āiri sīdeare baama Īgūsā irogue moārī waja. Iri wiima waimurārē wējē soepeoro puro moārāde irireta baama.

¹⁴ Irirosūta marī Opu Īgūya kerere wererāya āārīburire āsū ārīdi āārīmī: “Īgūsā moārī merā Īgūsā baaburire wajata baaburo”, ārīdi āārīmī.

¹⁵ Irasū āārīkerepuru, yu gapu musārē: “Sika!” neō āribiribū. Daporadere gojagu, musārē gajino sērēgū meta gojāa. Ūboari merā boakeregu, musārē buedea waja neō wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarīrō musārē usayari merā buea. Yu musārē buedea waja merā neō wajata baabirikoa.

¹⁶ Marīpu yure Īgū masakare tauri kerere weredoregu pīdi āārīmī. Irasirigu yu iri kerere weregu: “Gajerā nemorō masītarinugāgū āārā”, neō āri gūñabea. Iri kerere werebi, buro bujawereri merā űerō taribokoa.

¹⁷ Iri kerere yu basi yu gūñarī merā buegu, wajatabokoa. Marīpu yure dorederosūta iri kerere buegu, Īgū yure pīdea gapure irigu yāa. Īgū yure pīderosūta iriro gāāmea. Gaji gapure neō irimasīna māa.

¹⁸ Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja musārē: “Wajarika!” āri sērēbuno āārīkeregu, irire neō sērēbiribū. Yu irasirimakū, yu wajatari āsū āārā: “Jesucristo Īgūrē buremurārē taugakumi”, ārīrī kerere wajamarīrō buegu, oārō usayari merā āārā. Irita āārā yu wajatari.

¹⁹ Masakare moāboegu neō āārībirikeregu, āārīpererārē moāboegu irirosū irigu yāa, Īgūsā Jesucristoya kerere pēburo, āriġū. Wārā Īgūrē buremumakū gāāmegū, irasū yāa.

²⁰ Irasirigu yaarā judío masaka merā āārīġū, Īgūsā oārī iririkurosūta yāa, Īgūsā Jesúre buremumakū gāāmegū. Āsū āārā. Īgūsā Moisés dorere buremuma. Yu Moisés doreri direta buremugū āārībirikeregu, Īgūsā merā āārīġū, Īgūsā iririkurosūta yāa, yu buerire pémakū gāāmegū.

²¹ Moisés dorere buremumerā merā āārīġū, Īgūsā oārī iririkurosūta yāa, Īgūsāde Jesúre buremumakū gāāmegū. Irasirikeregu, Cristore buremusiā, Marīpu dorere tarinugābea.

²² Jesúre buremuturamerā merā āārīġū, Īgūsā oārī iririkurosūta yāa, Īgūsāde Jesúre buemunemoburo, āriġū. “Musā nemorō Jesúre buremugū, Īgūyare masipeogu āārā”, neō āribea Īgūsārē. Irasirigu āārīpererā oārī iririkurosūta yāa: “Surayeri yu buerire pérā, tausūrākuma”, āriġū.

²³ I āārīpererire irasū yāa: “Jesucristo Īgūrē buremurārē taugakumi”, ārīrī kerere Īgūsā oārō pēburo, āriġū. Īgūsā iri oārī kerere buremumakū Īgū, yu Īgūsā merā buro usayāa.

²⁴ Musārē i keori merā āsū āri werea. Ūma birarimasā, āārīpererā ūmakereā, wajataperebirikumā. Ūmaturagu dita wajakumī. Irasirirā, wajataduagu buro ūmaderosūta musāde Marīpu gāāmerīrē oārō irika, Īgū sīburire wajatamurā!

²⁵ Āārīpererā ūma biramurā Īgūsā ūmaburi dupuyuro ōārō ūma buekuma. Āārīpereri Īgūsāya dupure poyanorērīrē pirikōākuma. Olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajataduarā, irasū ūma buekuma. Puru gajerārē ĩmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākoa. Marīde Marīpuyare ōārō buero gāamea. Nērīrē pirikōā, Īgū gāamerī gapure iriro gāamea, Īgū siburire wajatamurā. Īgū sirī neō boabirikoa.

²⁶ Irasirigu yu gapu, ūma birarimasū Īgū noō gāamerō ūmagū irirosū iribeā. Yu gāamerō irimoāmabea. Marīpuyare masisīā, Īgū gāamerīrē irigū yāa.

²⁷ Irasirigu yu iriduarire, yu uaribejarire iribeā. Yu iriduarire irimakū, gajerārē Marīpuyare buedi āārīkerepuru, Marīpu yure: “Ōārō iribu”, āribiribokumi.

10

Keori weadeare buremubirikōāka! āri gojadea

¹ Yaarā, musārē irire masīmakū gāamea. Marīpu, gua űekūsāmarā merā āārīdi āārīmī Īgūsārē Egiptogue āārīrārē āi wiugu. Īgū iriudea mikāyebō merā Īgūsārē dupuyudi āārīmī. Āārīpererā Īgūrē tuyarā, dia wādiya, deko diiadiya wāikudiya dekogue, bojori maā Īgū iridea maague taribujanerā āārīmā.

² Īgūsā Moisés merā mikāyebō doka, dia wādiyare taribujanerā āārīmā. Iro taribujarā, āārīpererā Īgū merā wādiya dekogue wāiyēsūrā irirosū waanerā āārīmā. Iri merā Īgūyarā āārīrērē ĩmunerā āārīmā.

³ Īgūsā āārīpererā Marīpu sīdea ūmugasima baarire baanerā āārīmā.

⁴ Āārīpererā Marīpu ūtāyegue deko wiridoredeare iirinerā āārīmā. Cristo iri ūtāye irirosū āārīdi āārīmī. Īgūta okari sīdi āārīmī. Irasirigu Īgūta Īgūsārē wapikuwāgādi āārīmī.

⁵ Marīpu Īgūsārē ōārō iritamukerepuru, wārā Īgū dorerire tarinugānerā āārīmā. Īgūsā irasirimakū Īgū, Marīpu Īgūsārē Īsuyubiridi āārīmī. Irasirigu Īgūsārē masaka marīrōgue boamakū iridi āārīmī Īgū dorerire tarinugādea waja.

⁶ Āārīpereri Īgūsārē waadea kere, marīrē Īgūsā iriderosū űērīrē iribirikōāburo, āri keori pīdea āārā.

⁷ Irasirirā, keori weadeare surāyeri Īgūsā buremuderosū buremubirikōāka! Keori weadeare Īgūsā buremudeare Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Masaka baa, iiri ōdo, bosenū irinugānerā āārīmā”, āri gojasūdero āārībū.

⁸ Puru surāyeri ūma nomerē űerō iri gāmebiranerā āārīmā. Īgūsā iriderosū iribirikōārō gāamea marīrē. Īgūsā űerō iriri waja, sunurē veintitrés mil masaka boanerā āārīmā.

⁹ Gajipoe gajerā: “Marīpu guare ōārō korebemi”, āri werewuanerā āārīmā. Īgūsā āriderosū āribirikōārō gāamea marīrē. Īgūsā űerō werenīrī waja Īgūsārē āña kūrī wējēnerā āārīmā.

¹⁰ Gajipoe gajerā Īgūsā Marīpu irideare űerō āri werewuamakū, Marīpure wereboegu Īgūsārē wējēdi āārīmī. Īgūsā āriderosū āribirikōārō gāamea marīrē.

¹¹ Marīrē ĩnu marārē ĩ ūmu pereburo mérōgā dūyawāgāriro yāa. Irasirigu Marīpu Īgūya werenīrī gojadea pūgue gua űekūsāmarārē Īgū wajamoādeare gojadoredi āārīmī, Īgūsā iriderosū űerō iribirikōāburo, ārigū.

¹² Sugū: “Yu tamerā Marīpure ōārō buremusīā, űerō iribirikoa”, āri gūñagāno, ōārō pēmasīka, iripogue marā iriderosū űērīrē iriri, ārigū!

¹³ Gajipoere marī āārīpererā sugū dūyaro marīrō űērīrē iriduarā, wātī űērī ārīmesāsūrā, űerō tarirā āārā. Irasū āārīkerepuru, Marīpu gapu Īgū āriderosūta marīrē iritamunīkōāmi űērīrē tarinugāburo, ārigū. Marī űērīrē tarinugānemomasībirimakū Īgū, gaji űērīrē tau kāmūtagakumi marīrē poyanorērī, ārigū. Irasirigu marīrē Īgū merā gūñaturamakū irigukumi űērīrē iribirikōāburo, ārigū.

¹⁴ Yaarā yu maīrā, yure péka! Neō keori weadeare buremubirikōāka!

¹⁵ Musā ōārō pēmasīrā āārīmakū, irire musārē werea. Irasirirā yu ārīrērē: “Diayeta āārā”, āri masīa.

¹⁶ Marī nerē bokatīrīrā Marīpure: “Ōāa”, āri, usuyari sī ōdo, igui deko iirīripare irīa. Irasū iirīrā: “Cristo boagu, marī űērī iridea wajare Īgū dī bēodea merā wajaribosadi āārīmī”, āri ĩmua. Pārūrē marī dukawa baarā: “Cristo Īgūya dupu curusague boadea merā marīrē Īgūyarā āārīmakū iridi āārīmī”, āri ĩmua.

¹⁷ Marī wārā āārīkererā, suru pārūrē dukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyarā su duputa irirosū āārā. Irasirirā suguyarāta āārā.

¹⁸ Guayarā Israel marā Moisés dodererosūta iririre gūñaka! Marīpure buremurā, Īgūya wiigue waibure āña wējē soema. Wējē soe ōdo, Marīpu ĩūrō diire baama. Irasū baarā: “Marīpuyarā āārā”, āri ĩmua.

¹⁹ Yu ire irasū ārigū: “Keori weadea wajakua, irasiro iri keori weadea puro waibu dī pīdea, gaji waibu dī nemorō āārā”, ārigū meta yāa.

²⁰ Āsū gapu āri werea. Marīpure masīmerā, keori weadea puro waibu dii pīrā, Marīpure buremubema. Wātēa gapure buremurā yāma. Īgūsā irasū buremumakū, Īgūsā buremurī wīigue musā Īgūsā merā baarā: “Wātēayarā āārā”, āri Īmurā irirosū yāa. Musā irasirimakū, neō gāāmebea.

²¹ Marī Opū Jesucristoyarā āārīsīā, Īgūrē buremurā nerē bokatīrīrā, igui deko iiriripare iirī, pārūrē dukawa baāa. Gajerā Īgūsā keori weadeare buremurā iirīri, waibu dii Īgūsā baari, wātēaya āārā. Irasirirā marī Opū Jesūyare baarā, wātēayare baamasībea. Irasūta wātēayare baarā, Jesūyare baamasībea.

²² Marī Opū Īgūyarārē Īgū direta buremumakū gāāmeme. Irasirirā marī wātēārē buremurā, marī Īgūrē guamakū iribokoa. Īgū guamakū, marī Īgūrē tarinugāmasībirikoa. Marīrē wajamoāburire kāmutamasiībirikoa.

Marīpu gāāmerī direta irika! āri gojadea

²³ Masaka surāyeri āsū āri werenīma: “Marī iriduarire noō gāāmerō irimasīa”, āri werenīma. Īgūsā irire irasū ārīkerepuru, āārīpereri marī iriduarire irirā, gajerārē iritamurā meta yāa. Noō marī gāāmerō irirā, gajerārē Marīpure buremunemomakū iribiribokoa.

²⁴ Marīya āārīburi direta gūñabirikōārō gāāmea. Gajerāya āārīburidere gūñārō gāāmea.

²⁵ Irasirirā baari durogue baarire wajarirā, noō gāāmerō wajari baaka! “Ī! baari keori weadea purogue pīdea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūñārī, ārīrā!

²⁶ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Āārīpereri i ūmuma, marī Opūya āārā”, āri gojasūdero āārībū. Irasirirā āārīpereri Īgū baari pīdeare baamasīa.

²⁷ Jesūre buremubi musārē baadoregū siumakū, waaduarā waaka! Baarā waarā, musārē Īgū ejorire baaka! “Ī! baari, keori weadea purogue pīdea āārīrī?” āri sērēñabirikōāka: “Irire baarā, ñerō irirā yāa”, āri gūñārī, ārīrā!

²⁸ Gajīgu iro āārīgū āsū ārībokumi musārē: “I baari, keori weadea purogue pīdea dii āārā”, ārībokumi. Īgū irasū ārīmakū, iri diire baabirikōāka! Īgū, musā baamakū: “Ñerīrē irirā yāma”, āri gūñabokumi. Īgū irasū āri gūñabirikōāburo, ārīrā, irire baabirikōāka!

²⁹ Yu irire ārīgū, Īgū gūñārīrē werenīgū yāa. Musā gūñārīrē werenībea.

Musā gapu āsū āri sērēñabokoa yure: “ĪNasirirā, gajīgu diaye gūñabiri waja, gua iriduarire gorawayubokuri?”

³⁰ Gua baarire Marīpure: “Ōāa’, āri, usuyari sīmakū, gajīgu gua baarire werewuamasībemi”, ārībokoa musā yure.

³¹ Yu gapu āsū āri werea musārē. Musā baa, iirirā, gajīnorē irirāde, Marīpu gāāmerī direta irika, gajerāde Īgūrē: “Ōātarīgū āārīmi”, āri buremuburo, ārīrā!

³² Neō musā iriri merā judío masakare, judío masaka āārīmerārē, Marīpuyarādere ñerō irimakū iribirikōāka!

³³ Yu irirosū irika! Āārīpereri yu iriri merā masaka āārīpererārē ōārō iriduāa. Irasirīgū ōārō yu āārīburi direta gūñabea. Gajerāya āārīburi gapure ōārō gūñāa, Īgūsāde Jesucristore buremuburo, ārīgū. Īgūrē buremumakū, Īgūsārē taugukumi, peamegue waabirikōāburo, ārīgū.

11

¹ Irasirirā yu Cristore irituyarosūta musāde yure irituyaka!

Jesūre buremurā nerērōgue nome iririmarē gojadea

² Yaarā, yure musā gūñamakū, āārīpereri yu buedeare keoro irimakū Īgū, musārē: “Ōārō yāa”, āri, usuyari merā werea.

³ Gajī musārē masīmakū gāāmea. Cristo, āārīpererā ūma dipuru āārīmi. Ūmāu, marāpore igo dipuru āārīmi. Marīpu, Cristo dipuru āārīmi.

⁴ Musā Marīpure buremurā nerēmakū, sugū Marīpure sērēgū, Marīpu Īgūrē weredoredeare weregū, Īgūya dipurure bñabirikumi. Īgūya dipurure bñagu, gūyasīūrō irīgū iribokumi. Cristore Īgū Opure gopeyari merā buremubiribokumi.

⁵ Nomeō gapu Marīpure sērēgō, Marīpu Īgore weredoredeare werego, igoya dipurure bñakumo. Igoya dipurure bñabeo, gūyasīūrō irigo iribokumo. Marāpure igo dipurure gopeyari merā buremubiribokumo. Poari pera wñabéodeo irirosū āārībokumo.

⁶ Igoya dipurure bñadūabirimakū, diayeta igoya poarire pera wñabéokōārō gāāmea. Igoya poarire pera wñabéodūabeo: “Gūyasīūgorāa”, ārīgō, igoya dipurure bñaburo.

⁷ Ūmāu gapu Marīpu irirosū opu āārīsīā, Īgūya dipurure bñabirikōāburo, Marīpu yu Opū āārīmi, āri Īmubu. Nomeō gapu igoya dipurure bñaburo, ūmāu yu opu āārīmi, āri Īmubo.

⁸ Neōgoraguere Marīpu ūmāurē irīgū, nomeōya gōā merā iribiridi āārīmi. Nomeō gapure ūmāuya gōā merā iridi āārīmi.

⁹ Irasirigu umúurē irigu, nomeōrē iritamubure iribiridi āārīmí. Nomeō gapure, umúurē iritamubore iridi āārīmí.

¹⁰ Irasirirā musā Marīpure buremurā nerērōguere, nome ĩgūsāya dipure buuaro gāamea. Irasū buuarā, umúu dorerire oārō yujarire ĩmurākuma. ĩgūsā irasiririre Marīpure wereboerā ĩārākuma.

¹¹ Irasū āārīkererupu, marī Jesucristore buremurā gāme iritamua. Ūma, nome iritamurī marīrō āārīmasībirikuma. Nomedē ūma iritamurī marīrō āārīmasībirikuma.

¹² Diayeta āārā. Marīpu nomeōrē umúuya gōā merā iridi āārīmí. Ide diayeta āārā. Ūma, nome merā deyoama. Irasirirā āārīpererā masaka: ūma, nomede Marīpu irinerā āārīma.

¹³ I āārīpereri diayeta āārīmakū, ĩmusā basi naásū gūñarī? Musā Marīpure buremurā nerērōgue, nomeō igoya dipurure buuabeota, Marīpure sērēmakū ĩōārī, o ōāberī?

¹⁴ Ūmúu poañapu ūmamakū guyasīūgorāa. Āārīpererā masaka irire masīma.

¹⁵ Nomeō poañapu ūmagō āārīmakū: “Ōāgorāa”, ārā. Igo poañapu ūmamakū, igoya dipuru buuaro irirosū āārā.

¹⁶ Yu werenírīrē: “Irasū āārībea”, ārī guaseoduagunorē āsū ārī weregura. Marī Jesúre buremurā, gajerā Marīpurāde irire irasū dita yāa.

Marī Opu Jesucristo boadeare gūñarā, ĩgū nerē baadorederosū keoro iribiridea

¹⁷ Dapora musārē gaji gojāa. Irire gojagu, yu musārē: “Ōārō irirā yāa”, ārībea. Musā nerērā, oārō iriboanerā, ubu gapu poyanorēayuro.

¹⁸ Irasirigu āsū ārī werepurorigura musārē. Musā nerērā, gāme guaseo dukawariayuro. Gajerā yure irire weremakū pégu: “Diayeta āārīkoa”, ārī gūñāa.

¹⁹ Musā gāme dukawarirā, āsū ārī gūñakoa: “Marīrē gāme dukawariro gāamea. Irasirirā, ĩnoā gapu Jesucristoyarāgora āārīrī? ārī masīrākoa”, ārīkoa.

²⁰ Irasirirā musā gāme dukawariri waja, musā marī Opu Jesucristo boadeare nerē gūñarā, ĩgū buerā merā baatūnugū dorederosū keoro iiri, baabea.

²¹ Musā nerē baarā, surāyeri noō gāamerō baapuririkōāa. Gajerā uaboama. Gajerā mejāma.

²² Musā noō gāamerō iiri, baaduarā, ĩnasirirā musāya wiirigue baa, iiriberi? Musā Marīpurāde āārīkererā, noō gāamerō baa, iirirā, musā nerērīrē wajamarīrōsū irirā yāa. Musā watopegue āārīrā baari opamerārē guyasīūrō tarimakū irirā yāa. Musā irasiriri kerere pégu, ĩnaásū ārī weregukuri yu musārē? “Ōārō irirā yāa”, ārībirikoa.

Marī Opu Jesucristo ĩgū buerā merā baatūnudeare gojadea

²³⁻²⁴ Marī Opu Jesucristo yure buedeare yu musārē werebu. Iri āsū āārā. ĩgūrē wējēduarāguere ĩgūrē Judas ĩmuburi dupuyuroma űamita marī Opu Jesucristo pārūrē āi, Marīpure: “Marē usuyari sia”, ārī, irirure pea, ĩgū buerārē: “I yaa dupu āārā”, ārī gueredi āārīmí. “Irasirirā yu musā merā dapora iriaderosū nerē, pārūrē baariku, yu musārē boabosarire gūñaka!” ārīdi āārīmí.

²⁵ ĩgūsā baa odoadero puru, pārūrē āiderosūta iirīripare āi, āsū ārīdi āārīmí: “Yu musārē boabosagu yaa dí béori merā Yupu musārē: ‘Ōārō irigura’, ārīdeare iriyuwarikugukumi. Irasirirā musā nerē, iirīripare iirīriku, yu dí béobosarire gūñaka!” ārīdi āārīmí.

²⁶ ĩgū ārīderosūta irirā, marī nerērā, pārūrē baariku, iirīripare iirīriku: “Marī Opu Jesucristo marīrē boabosadi āārīmí”, ārī ĩmurākua. Irire irinikōārō gāamea. ĩgū i umague dupaturi arimākū, irire irinemobirikoa.

Marī Opu Jesucristo boadeare gūñarā, āsū iridorea, ārī gojadea

²⁷ Marī Opu Jesucristo boadeare marī nerē gūñaripoē Marīpure buremurī marīrō merā pārūrē baa, iirīripare iirīguano űerō irigu yāmi. Jesucristo marīrē boabosagu dí bēodeare ubu āārīrī irirosū gūñami.

²⁸ Irasirirā pārūrē baa, iirīripare iirīburi dupuyuro masakaku marī irideare: “űerō irikubu”, ārī gūñapuroriguro gāamea.

²⁹ Marī Opu Jesucristoya dupu āārīrīrē pémasīrō marīrō merā pārūrē baa, iirīripare iirīmakū, Marīpu marīrē wajamoāgukumi.

³⁰ Musā irire pémasībiridea waja wārā musā merāmarā pūrīrikarā, turamerā āārīma. Surāyeri boakōāsiamā.

³¹ Marī baa, iirīburi dupuyuro marī irideare: “űerō irikubu”, ārī gūñapurorigumākū, marī Opu marīrē wajamoābirikumí.

³² Marī Opu gapu marīrē ĩgūyarārē marī űerī iririre piriburo, ārīgū, wajamoāmi. Irasirigu ĩgūrē burenumerārē peamegue waadore, marī gapure ĩgūsā merā wajamoābirikumí.

³³ Irasirirā yaarā, musā nerē baarā, suro merā baamurā gajerādere yūka!

³⁴ H̄aboagano Iḡuya wiigwe baaburo. Irasirimakū, musā ōārō nerē baamakū, Marīpu musārē wajamoābirikumi. Gajire musā p̄rogue waagá, ōārō were āmugura.

12

Ōāgū deyomarīgū Marīpu yare marīrē irimasīmakū iririre gojadea

¹ Yaarā, Ōāgū deyomarīgū Marīpu yare marīrē irimasīmakū irigū āārīmi. Yu irire musārē ōārō masīmakū gāamea.

² Musā ire ōārō masīsiāa. Jesucristore b̄remuburi dupuyuro keori weadeare b̄remut̄yanerā āārībú. Iri keori weadea okari opabea. Neō werenibeā.

³ Irasirigū daporare yu musārē ire masīmakū gāamea. Neō sugū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā weregu: “Jesúre ñerō waanaburo”, ārīmasībirikumi. Gajigū Ōāgū deyomarīgū iritamurī marīrō merā weregu: “Jesús marī Opū āārīmi”, neō ārīmasībirikumi.

⁴ Ōāgū deyomarīgū Marīpu yare marīrē irimasīmakū iriri, wári āārā. Iḡū sugūta irire sīgū āārīmi.

⁵ Marī Opū Jesucristo marīrē moādoreri, wári āārā. Iḡū sugūta irire moādoregū āārīmi.

⁶ Marīpu yare iriri, s̄rososū āārībea. Marīpu sugūta marī āārīpererārē Iḡuyare ōārō irimasīmakū irigū āārīmi.

⁷ Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marī masakakure s̄rī merā Iḡū marī merā āārīrīrē Imumi, āārīpererārē Jesucristore b̄remurārē gāme iritamuburo, ārīgū.

⁸ Ōāgū deyomarīgū surāyerire ōārō masīrī merā Marīpu yare weremakū yāmi. Gajerādere ōārō p̄masīrī merā Iḡuyare weremakū yāmi.

⁹ Gajerārē: “Marīpu iritamurī merā marī ōārō irimasīa”, ārī b̄remumakū yāmi. Irasū āārīmakū, gajerārē Iḡū turarire s̄imi p̄rīrikurārē tauburo, ārīgū.

¹⁰ Gajerārē Iḡū turari merā iri Imurīrē irimasīmakū yāmi. Gajerārē Marīpu Iḡūsārē were-dorerire ōārō weremasīmakū yāmi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōāgū deyomarīgū turari merā āsū yāmi II”, ārī masīrīrē s̄imi. Gajerārē gaji masā ya werenirī merā Iḡūsā dupuyurogwe werenīmasībirideare werenīmasīmakū yāmi. Gajerārē, iri werenirīrē masībirikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yāa I”, ārī masīmakū yāmi.

¹¹ Ōāgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita Iḡū s̄iduare s̄imi. Iḡū sugūta Marīpu yare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyarā āārīrā su dupūta irirososū āārā, ārī gojadea

¹² Marīya dupūma wári āārā. Wári āārīkerero, su dupūta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī Iḡūrē b̄remurā wārā āārīkererā, su dupūta irirososū āārā.

¹³ Murārōta marī Iḡūrē b̄remurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wārā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāyesūbu. Irasirigū marīrē su dupūta irirososū āārīmakū yāmi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴ Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wári āārīkōāa.

¹⁵ Marīya gubu werenirī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojo āārībea. Irasiriro m̄yua dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā.

¹⁶ Marīya gāmpū werenirī gāmpū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyera āārībea. Irasiriro m̄yua dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmpū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā.

¹⁷ Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ¿nasirisīā, p̄bokuri marī? Marīya dupū, gāmpū dita āārīmakū, ¿nasirisīā, gajinorē w̄jībokuri marī?

¹⁸ Marīpu marīya dupūre irigū, āārīpereri Iḡū gāamerōsūta keoro iridi āārīmi.

¹⁹ Āārīpereri marīya dupūgwe āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyō.

²⁰ Āsū āārā. Marīya dupūgwe āārīrī wári āārīkererā, su dupūta āārā. I irirosūta marī Jesúre b̄remurā wārā āārīkererā, su dupūta irirososū āārā.

²¹ Irasiriro koyeru, mojōrē: “Murē gāamebea”, ārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Murē gāamebea”, ārīmasībirikoa.

²² Āsū gapu āārā. Gaji marīya dupūgwe āārīrī, turabiri āārīkererā, marī gapu irire buro gāamea.

²³ Gaji marīya dupūgwe āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ōārō deyoburo, ārīrā, ōārō āmua. Gaji marī guyasīrīsārīrē surī sāña kāmūtāa masaka iābirikōāburo, ārīrā.

²⁴ Gaji marīya dupūgwe āārīrīrē ōārī deyori gapure āmubea. Marīpu marīya dupūgwe āārīrīrē āārīpererire ōārō āmudi āārīmi, su dupūta ōārō dupūkuburo, ārīgū. Irasirigū: “Ubu āārīrī āārā”, marī ārīrī gapure ōārō gāamemakū yāmi. Irasirirā marī neō gajigū Jesúyagure: “Ubu āārīgū āārīmi, irasirirā Iḡūrē gāamebea”, ārībirikōārō gāamea.

²⁵ Āsūta āārīdoređi āārīmí, Marīpu marīya dupu merā iritamuburo, ārīgū.

²⁶ Marīya dupuge āārīri su wāi űerō tarimakū, gajide āārīpereri űerō taria. Su wāire ōārō āmumakū: “Marīya dupu āārīperero ōārō āārā”, āri gūñāa.

²⁷ Yu irire ārīgū, āsū ārīduagu yāa. Marī Cristore būremurā ĩgūya dupu irirosū āārā. Irasirirā marī masakaku ĩgūya dupuge āārīrā irirosū āārā.

²⁸ Irasirigu Marīpu marī Jesure būremurārē gāme iritamuburire pígu, āsū pídi āārīmí. Jesucristo buedoregu pīnerārē pípuroridi āārīmí. Pupu Marīpu gajerārē ĩgū weredorerosū weremurārē pídi āārīmí. Pupu gajerārē ĩgūyare buemurārē pídi āārīmí. Gajerārē ĩgū turaro merā iri ĩmumurārē, gajerārē pūrīkarārē taumurārē, gajerārē masakare iritamumurārē, gajerārē dorerimasā āārīmurārē, gajerārē gaji masā ya merā ĩgūsā dupuyurogue neō werenīmasĭbirideare werenīmasĭmurārē pídi āārīmí.

²⁹ Irasirigu marī āārīpererārē surosū irimurārē píbiridi āārīmí. Irasirirā marī āārīpererā Jesucristo buedoregu pīnerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpu weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpu yare buerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpu turaro merā iri ĩmumurā meta āārā.

³⁰ Marī āārīpererā pūrīkarārē taumasīrā meta āārā. Marī āārīpererā gaji masā ya werenīri merā werenīmasīrā meta āārā. Marī āārīpererā ĩgūsā werenīrē pēadero pupu: “Āsū ārīduaro yāa”, āri wererā meta āārā.

³¹ Irasirirā Ōāgū deyomarīgū Marīpu yare irimasīri sīrīrē gāameka musā! Yu musārē ĩ āārīpereri nemorō ōārīrē weregura.

13

Gāme maīrīmarē gojadea

¹ Marī gaji masā ya werenīrē werenīmasĭkererā, Marīpūre wereboerā ya werenīrē werenīmasĭkererā, gajerārē maĭbirimakū, marī werenīri wajamarĭbokoa. Kōme majĭ pábiramakū busurosū marī werenīri busukōābokoa.

² Marīpu marīrē weredorerosū ōārō weremasĭkererā, gajerārē maĭbirimakū, marī wereri wajamarĭbokoa. Āārīpererire masĭkererā, Marīpu yare masaka dupuyurogue masĭbirideā āārīpererire pēmasĭkererā, gajerārē maĭbirimakū, marī masīri wajamarĭbokoa. Marīpūre būremurĭ marīrē ĩgū sīri merā buūre gajerogue waadoremāsĭkererā, gajerārē maĭbirimakū, marī būremurĭ merā iriri wajamarĭbokoa.

³ Marī opari āārīpereri boporārē sĭkererā, ĩgūsārē maĭbirimakū, marī iriri wajamarĭbokoa. Marīpu yare marī irideā waja marīya dupure masaka soekerepupu, marī gajerārē maĭbirimakū, Marīpu marīrē: “Ōārō iribu”, ārĭbiribokumi.

⁴ Marī gajerārē maīrā, mata ĩgūsā merā guaña máa. ĩgūsārē bopoñari merā ōārō yāa. ĩgūsārē ĩturiña máa. “ĩgūsā nemorō ōāgū āārā”, ārĭmasĭña máa. “ĩgūsā nemorō masĭtarinugāgū āārā”, ārĭmasĭña máa.

⁵ Marī gajerārē maīrā, ĩgūsārē būremurĭ merā keoro werea. Marīya āārĭburi direta gūñabea. ĩgūsāya āārĭburidere gūñāa. ĩgūsārē guari merā wereña máa. ĩgūsā marīrē űerō ĩrimakū, yoaripoe ĩgūsā merā guanĭña máa.

⁶ Gajerārē maīrā, ĩgūsā űerō ĩrimakū ĩārā, usuyamasĭña máa. Diayema gapure ĩgūsā ĩrimakū ĩārā, usuyāa.

⁷ Marī gajerārē maīrā, ĩgūsā űerō ĩrimakū ĩārā, masakare neō kere werebea. Gajerā ĩgūsārē werewuakerepupu, marī ĩgūsārē būremurĭrē neō píribirĭkoa. “Pupuge ĩgūsāde ōārĭ gapure ĩrĭrākuma”, āri gūñāa. ĩgūsā iriri merā marī űerō tarikererā, ĩgūsārē maīsĭā, neō píribea.

⁸ Marī gāme maīri neō perebirĭkoa. Marīpu weredorerosū wereri gapu pererokoa. Gaji masā ya merā marī werenīrĭde pererokoa. Marīpu yare masīri merā ōārō wereride, pupuge pererokoa. Iri irasū waamakū, marī masĭdero nemorō āārīpererire masĭrākoa.

⁹ Daporare marī āārīpereri Marīpu yare masĭbea. ĩgū weredorerosūta ĩgū masīri sīri merā werekererā, āārīpereri ĩgūyare weremasĭbea.

¹⁰ Pupuge Jesucristo Marīpu yare masĭpeogu aarimakū, marī masĭbirideare masĭpeorākoa.

¹¹ Yu majĭgū āārĭgū, majĭrā irirosū gūñari marĭrō werenĭ, ĩgūsā irirosūta iriunabu. Yu bugoro waagū, majĭrā irirosū āārĭdeare pírikōābu.

¹² Daporare Marīpu yare marī ōārō masĭbea. Diuru buḡuru merā marī āĭñamakū ōārō deyomarĭrō irirosū āārā. Ōārō deyobeā. Pupu ōārō deyorogue Marīpūre ĩārākoa. Daporare marī ĩgūrē sĭrĭgā masĭa. Pupu Marīpu marīrē masĭpeorosūta marĭde masĭpeorākoa.

¹³ Daporare ure wāi āārā: Marīpūre būremurĭ, ĩgū marīrē ōārō irigukumi, āri usuyari, marī gāme maīri āārā. Iri ure wāi neō perebirĭkoa. Gāme maīri gapu gaji nemorō ōārĭ āārā.

14

Gaji masā ya wenenīrī merā marī wenenīmasībirikererā wenenīrīmarē gojadea

¹ Gajerārē maīnemoka! Irasū āārīmakū, Marīpuyare Ōāgū deyomarīgū musārē irimasīrī sīrīrē gāāmeke! Āārīpereri īgū irimasīrī sīrīrē gūñarā, gaji nemorō Marīpu weredorerosū weremasīrī gapure buro gāāmeke!

² Sugu gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmasībirikeregu wenenīmakū, Marīpu dita īgū wenenīrīrē pémi. Masaka gapu īgū wenenīrīrē pébema. Ōāgū deyomarīgū turari merā Marīpuyare masīña marīdeare wenenīmi.

³ Marīpu weredorerosū weregu gapu masakare weremi. Īgū wereri pérārē Jesucristore buremunemomakū yāmi. Īgū wereri merā īgūsārē ōārō āārīrikumakū, ōārō yujupūrākumakū yāmi.

⁴ Gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmasībirikeregu wenenīgū īgū basi Jesucristore buremunemogū yāmi. Marīpu weredorerosū weregu gapu gajerā Jesucristore buremurārē īgūrē buremunemomakū irīgu yāmi.

⁵ Gaji masā ya wenenīrī merā musā wenenīmasībirideare āārīpererā musā wenenīmasīmakū gāāmea yu. Iri nemorō Marīpu weredorerosū musā weremakū buro gāāmea. Marīpu weredorerosū weregu gapu, gaji masā ya wenenīrī merā wenenīgū nemorō masakare iritamugū āārīmi. Irasū āārīkerepu, gaji masā ya wenenīrīrē pégu: “Āsū ārīduaro yāa”, ārī weremakū ōāgorāa. Īgū irasū ārī weregu, Jesucristore buremurārē īgūrē buremunemomakū irīgu yāmi.

⁶ Yaarā, yu musā purogue waagū, gaji masā ya wenenīrī merā wenenīgū, musārē iritamu-biribokoa. Marīpu īgūyare yure masīmakū irideare weregu, īgūyā diayema kerere masīrī merā weregu, īgū yure weredorerire weregu, īgūyare musārē buegu, musārē iritamubokoa.

⁷ Keori merā musārē weregura. Tērēdirure keoro puribirimakū, o arpa wāikaro buaputērōde keoro buaputēbirimakū, iri wāi bayari āārīkoa, ārīmasīña maa.

⁸ Surara gāmewējērā waaburi dupuyuro sugu īgūsā merāmu puridirure keoro puribiri-makū, gajerā surara īgūsā mojokuburire amubirikuma.

⁹ Musāde irasūta āārā. Musā gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmakū pérā: “Āsū ārīrā irikuma īgūsā”, ārīmasībirikuma. Irasīrīrā musā ubugorata wenenīmoāmākōārā irikoa.

¹⁰ I umugure wāri buri marā āārīma. Īgūsā basi īgūsā wenenīrīrē pémasīma.

¹¹ Yu gaji masā ya wenenīrī merā wenenīgūrē pébi: “Gajeromu āārīmi”, ārī gūñagukoa. Īgūde yu gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmakū pébi yure: “Gajeromu āārīmi”, ārī gūñagukumi.

¹² Irasūta āārā musādere. Musā Ōāgū deyomarīgū turaro merā irimasīrī sīrīrē gāāmea. Irasīrīrā gajerā Jesucristore buremurārē īgūrē buremunemomakū irimasīrīrē buro gāāmeke!

¹³ Irasīrīgu sugu gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmasībirikeregu wenenīgūno Marīpure: “Yu wenenīrīrē gajerārē: ‘Āsū ārīduaro yāa’, ārī weremakū iritamuka yure!” ārī sērēburo.

¹⁴ Yu gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmasībirikeregu wenenīrī merā Marīpure sērēgū, Ōāgū deyomarīgū gūñarī sīrī merā sērēa. Irasū sērēkeregu, gūñarī merā yu sērēdeare: “Āsū ārīduaro irikoa”, ārī pémasībirikoa.

¹⁵ Irasīrīrā āsū iriro gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya wenenīrī merā Marīpure sērērō gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasīrī merā marī ya wenenīrī merā Marīpure sērērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya wenenīrī merā Marīpure bayape-oro gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasīrī merā marī ya wenenīrī merā Marīpure bayapeoro gāāmea.

¹⁶ Marī Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya wenenīrī merā Marīpure usuyari sīkerepu, marī merā āārīrā pébiribokuma. Īgūsā irire pémerā: “Irasūta āārā”, ārī, marī merā Marīpure usuyari sībiribokuma.

¹⁷ Marī gaji masā ya wenenīrī merā Marīpure usuyari sīrī ōāgorāa. Irasū āārīkerepu, marī merā āārīrā gapu marī wenenīrīrē pébirimakū, marī īgūsārē Jesucristore buremunemomakū iribirikoa.

¹⁸ Gaji masā ya wenenīrī merā wenenīmasībirikeregu wenenīrīrē yuta musā āārīpererā nemorō wenenīa. Irire irisīfā, Marīpure usuyari sīa.

¹⁹ Irasū āārīkeregu, Jesūre buremurā nerērōgue gaji masā ya wenenīrī merā wāri musā pébirire yu weremakū musārē ōābirikoa. Musā pémasīrīrē yu mérīgā weremakū gapu, musārē ōārokoa.

²⁰ Yaarā, majīrā pémasīmerā irirosū gūñabirikōāka! Murā irirosū ōārō pémasīrī merā gūñaka! Nerō iriri gapure majīrīgā gūñamerā irirosū āārīka!

²¹ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ: “Marĩ Opu ãsũ ãrĩmi: ‘Gajero marãrẽ ĩgũsã ya werenĩrĩ merã i makã marãrẽ weredoregura. Yaare ĩgũsãrẽ irasũ weredorekerepuru, i makã marã yaare neõ buremubirikuma’, ãrĩmi marĩ Opu”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

²² Irasirigu Marĩpu gajero marãrẽ ĩgũsã ya werenĩrĩ merã ĩgũrẽ buremurãrẽ weredoregu, ĩgũsã ĩgũrẽ buremubirire ĩmumi. ĩgũrẽ buremurã gapure irasiribemi. ĩgũyare ĩgũ weredorerosu wererã merã ĩgũsãrẽ weremi.

²³ Irasirirã musã Jesũre buremurã nerẽrõgue gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikererã werenĩrĩrẽ musã ããrĩpererã werenĩbokoa. Musã irasũ werenĩmakũ, Marĩpuyare masĩmerã, gajerã Jesũre buremumerãde ñajãjabokuma. Musã irasũ werenĩrĩrẽ perã, musãrẽ: “Ñiãrĩmasã ããrĩma”, ãrĩbokuma.

²⁴ Musã ããrĩpererã Marĩpu weredorerosu weremakũ Marĩpuyare masĩbi, Jesũre buremubide ñajãrĩ pẽgu, ĩgũ ñerõ irideare masĩgukumi. Irasirigu ĩgũ ñerĩ irideare bujaweregukumi.

²⁵ ĩgũ gũñarĩgue ñerõ: “Ñerĩrẽ gũñayo yũ”, ãrĩ pẽmasĩgukumi. Irasirigu ñadukupuri merã ejamejã, Marĩpure: “Yũ Opu ããrã”, ãrĩ buremugukumi. Irasũ ããrĩmakũ: “Marĩpu diayeta musã merã ããrĩmi”, ãrĩ masĩgukumi.

Musã nerẽrã, gopepyari merã õãrõ keoro irika! ãrĩ gojadea

²⁶ Yaarã, musãrẽ ãsũ ãrĩ werea. Musã nerẽmakũ, surãyeri Marĩpure bayapeoma. Gajerã Marĩpuyare buema. Gajerã Marĩpu ĩgũyare ĩgũsãrẽ masĩmakũ irideare werema. Gajerã gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikererã werenĩma. Gajerã iri werenĩrĩrẽ: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ werema. Irasirirã ããrĩpereri irire musã Jesũre buremurã õãrõ keoro irika, musã ĩgũrẽ buremunemoburosũta!

²⁷ Irasirirã gajĩ masã ya werenĩrĩ merã werenĩmasĩbirikererã werenĩrã, perã, o urerã werenĩburo. Sugu werenĩ odoadero puru, gajĩgu werenĩburo. Puru gajĩgu ĩgũsã werenĩrĩrẽ: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ wereburo.

²⁸ Musã nerẽmakũ, ĩgũsã werenĩrĩrẽ: “Ãsũ ãrĩduaro yãa”, ãrĩ werebu marĩmakũ, gajĩ masã ya merã werenĩbirikõãburo. ĩgũsã seyaro ĩgũsã gũñarĩgue Marĩpu merã werenĩburo.

²⁹ Marĩpu weredorerosu wererãde, perã, o urerã wereburo. Irasũ keoro weremakũ perã, gajerã ĩgũsã wererire: “Diayeta Marĩpuya kereta ããrã”, ãrĩburo.

³⁰ Musã nerẽrõgue sugu weremakũ, Marĩpu gajĩgure irogue doagure weredoremakũ, wererũroriadi gapu toeburo.

³¹ Musã irasũ irirã, musã ããrĩpererã Marĩpu weredorerosu weremasĩrãkoa. Sugu wererũroriadi were odoadero puru, gajĩgu werewãganaburo. Irasirimakũ, ããrĩpererã pé, õãrõ yũjũpũrãkurãkuma.

³² Marĩpu weredorerosu wererã musã wereburi dupuyuro: “¿Naásũ ããrĩmakũ irire wererãkuri?” ãrĩ gũñarũroriõ gããmea.

³³ Marĩ nerẽmakũ, Marĩpu marĩrẽ keoro irimakũ gããmemi. Noó gããmerõ iriro marĩrõ usũyari merã nerẽmakũ gããmemi. ããrĩpererogue Jesũre buremurã nerẽrãrẽ irasũ dita irimakũ gããmemi.

³⁴ Jesũre buremurã nerẽmakũ, nome werenĩbirikõãburo. Nomerẽ werenĩdoreri mãa. Werenĩrõnorẽ irirã, Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue doredorosũta õãrõ péro gããmea.

³⁵ Jesũre buremurã nerẽmakũ, sugo nomeõ werenĩgõ, gũyasiũrõ iribokumo. Irasirigo igo gajĩno õãrõ pébradeare masĩduago igoya wiigue igo marãpure sërẽñaburo.

³⁶ Ire musã masĩka! Musã Marĩpuya kerere wererũrorinerã ããrĩbea. Irasũ ããrĩmakũ, musã dita ĩgũyare buremurã ããrĩbea. Gajerãde ĩgũrẽ buremurã ããrĩma.

³⁷ Sugu musã merãmu: “Yũ Marĩpu weredorerosu weregu ããrã”, ãrĩ gũñagũ, o gajĩgu: “Yũ Õãgũ deyomarĩgũ irimasĩrĩ sĩrĩrẽ opãa”, ãrĩ gũñagũ, i yũ musãrẽ gojarire: “Marĩ Opu doreri ããrã”, ãrĩ masĩgukumi.

³⁸ Yũ gojarire: “Marĩ Opu doreri ããrĩbea”, ãrĩmakũ, ĩgũrẽ: “Marĩpuyare weregu ããrĩbemi”, ãrĩka!

³⁹ Yaarã, Marĩpu weredorerosu weremasĩrĩrẽ burõ gããmea musã! Musã merãmarãrẽ ĩgũsã gajĩ masã ya merã werenĩmasĩbirikererã werenĩmakũ: “Werenĩmerãta!” ãrĩbirikõãka!

⁴⁰ Musã nerẽrã, noó gããmerõ iribirikõãka! Gopepyari merã ããrĩpereri musã iririre õãrõ keoro irika!

15

Cristo masãdeare gojadea

¹ Yaarã, yũ musãrẽ iripoeue weredeã, Jesucristo masakare tauri kerere daporare gũñamakũ gããmea. Musã irire perã, buremuba. Daporadere irire buremunikõãa.

² Musā iri kerere b̄remusā, peamegue waamurā meta āārā. Iri kerere musārē yu weredeare b̄remurirē p̄ribirimakū, Marīpu musārē taugakumi. Musā iri kerere b̄remubirinerā, diayeta tausūbiribokoa.

³ Yure buedeare musārē weretaub̄. Iri bueri, gaji bueri nemorō ōātaria. Āsū āārā. Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta Cristo marī űerō iridee waja marirē boabosadi āārīmi.

⁴ Īgū boadero puru, Īgūrē yāanerā āārīmā. Puru Marīpuya werenirī gojadea pūgue gojaderosūta űrena waarō merā Marīpu Īgūrē masūdi āārīmi.

⁵ Īgūrē masūdero puru, Cristo Pedrore deyoayupu. Puru Īgū buedoregu pīnerā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē deyoayupu.

⁶ Puru suñarō wārā quinientos masaka nemorō Īgūrē b̄remurārē deyoayupu. Wārā Īgūrē ĩānerā okama dapa. Gajerā boasianerā āārīmā.

⁷ Puru Santiagore deyoayupu. Iro puru āārīpererā Īgū buedoregu pīnerārē deyoayupu.

⁸ Āārīpererā gajerārē Īgū deyoadero puru, yadere deyoatūnumi pama. Majīgāgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu āārīkeregu, Jesūre b̄remutuyāa.

⁹ Īgū yure deyoaburi dupuyurogue Īgūrē b̄remurārē űerō irigorenab̄. Irasirigu gajerā Jesūs buedoregu pīnerā āārīpererā dokague āārā. Masaka yure: “Īgū Jesūs buedoregu pīdi āārīmi”, ārīmakū: “Yu Jesūs buedoregu pībodi āārībiradibū”, ārī gūñāa.

¹⁰ Irasū āārīkerepuru, Marīpu yure ōārō iritamumi. Irasirigu Jesucristo yure Īgūyare buedoregu pīmi. Marīpu yure ubugora ōārō iritamugū meta yāmi. Yu āārīpererā gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā nemorō moāa. Yu gūñārī merā irasiribe. Marīpu yure ōārō iritamugū, yu merā āārīnikōāmi. Yure Īgū iritamurī merā ōārō moāmakū yāmi.

¹¹ Yu bueri, gajerā Jesucristo buedoregu pīnerā bueri irirosūta āārā. Gua āārīpererā Jesucristo boa, masādea kerere buea. I kerere pērā, musā Īgūrē b̄remunūgāb̄.

Boanerā masāburire gojadea

¹² Gua, Cristo boa, masādeare buekerepuru, gajerā musā merā āārīrā: “Boanerā neō masābirikuma”, ārīma. ĶNasirirā irasū ārīrī ire?

¹³ Boanerā masāburi marīmakū, Cristode masābiribodi āārīmi.

¹⁴ Cristo masābirimakū, gua bueri neō wajamarībokoa. Musā Īgūrē b̄remurīde waja marībokoa.

¹⁵ Marīpu boanerārē masūbi, Cristodere masūbiribodi āārīmi. Īgū irasū iribirimakū, gua: “Marīpu Cristore masūdi āārīmi”, ārīrā, ārīgatorā iribokuyo.

¹⁶ “Boanerā masābirikuma”, Īgūsā ārīrī diaye āārīmakū, Cristode masābiribodi āārīmi.

¹⁷ Cristo masābirimakū, Īgūrē musā b̄remurī wajamarībokoa. Irasirirā musā űerī iridee waja, waja opakōābokoa dapa.

¹⁸ Diayeta i irasū āārīmakū, Cristore b̄remurā boanerā, Īgūrē b̄remubirinerā peamegue waamurā irirosū āārībokuma.

¹⁹ Marī Cristore b̄remurā: “Marī okarinurī dita Īgū merā ōārō āārīrākoa. Marī boadero puru masāburire masāna māa”, ārī gūñārā, āārīpererā masaka nemorō hoporā āārībokoa.

²⁰ “Cristo boadero puru, masādi āārīmi”, ārīrī gapu diaye āārā. Marī āārīpererā masaka boadero puru masāburi dupuyuro masāpuroridi āārīmi.

²¹ Āsū āārā. Neōgorague āārīpuroridi Adān űerī iripuroridee waja marī masaka āārīpererā boamurā dita āārā. Puru Jesucristo ōārīrē iripeodee waja marī boadero puru masārākoa.

²² Marī masaka āārīpererā Adān parāmerā āārīturiarā āārīrī waja boamurā dita āārā. Cristoyārā marī āārīmakū, marī boadero puru, Marīpu marī āārīpererārē masūgukumi.

²³ Marīpu marirē keoro masūgukumi. Cristo masāsiadi āārīmi. Puru Īgū i űmūgie dupaturi aarimakū, marī Īgūyarā āārīsā, masārākoa.

²⁴ Irasū waamakū, i űmū pereakōārōkoa. Irinurē Cristo āārīpererā űerārē: oparārē, dorerārē, turarārē beogukumi. Īgū irasiriadero puru, Īgū Pagure Īgū āārīpererā Opu āārīrīrē wiagukumi.

²⁵ Īgū wiaburi dupuyuro Marīpu Cristore ĩaturirā āārīpererārē beogukumi. Īgūsārē beoburi dupuyuro Marīpu gāamederosūta Cristo āārīpererā Opu āārīgukumi.

²⁶ Āārīpererā Īgūrē ĩaturirārē beodero puru, boaridere peremakū irigukumi.

²⁷ Marīpu Īgūya werenirī gojadea pūgue ārīderosūta Cristore āārīpererārē doregu, āārīpererē opagu āārīmakū iridi āārīmi. Irasū ārīrō: “Marīpu weka doregu Cristo āārīmi”, ārīduaro meta yāa. Marīputa āārīpererē, āārīpererārē Cristo dokague pīdi āārīmi.

²⁸ Marīpu Īgūrē irasiri ododero puru, Cristo Marīpu magū Īgū āārīpererārē doregu, āārīpererē opagu āārīrīrē Marīpure wiagukumi. Irasirigu Marīpu āārīpererē, āārīpererā Opu āārīgukumi.

²⁹ Gaji aārā. “Boanerā masābirikuma”, Īgūsā ārikerepuru, ħnasirirā gajerā masaka boanerāya āārīburire wāiyebosayuri? Īgūsā: “Boanerā masābirikuma”, ārīrā, Īgūsāya āārīburire wāiyebosabiribokuma.

³⁰ Gwa: “Boanerā masārākuma”, ārī bueri waja ūmuriku gajerā guare űerō iriduama. Gware Īgūsā űerō iriduakerepuru, boanerā masāburire masisā, irire buenikōāa.

³¹ Yaarā, i diayeta āārā. Marī Opu Jesucristore musā buremumakū ĩgū, yu buro usuyāa. Ide diayeta āārā. Ūmuriku: “Masaka yure wējēkōārākuma”, ārī pēñāa.

³² Yu Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makānū marā yēa buro guarā irirosū āārīrā, yure űerō irima. “Boanerā masābirikuma”, Īgūsā ārīrī diaye āārīmakū, yu irogue bueri waja űerō taridea wajamarībokuyo. “Boanerā masābirikuma”, Īgūsā ārīrī diaye āārīmakū, marīde gajerā irirosū āsū ārī werenībokoa: “Nāka baa, irirā! Nāmagā boakōābokoa. Irasirirā marī boaburi dupuyuro marī gāāmerō irirā!” ārībokoa.

³³ Gajerā ārīgatorire pēbirikōāka! Masaka āsū ārī werewuakuma: “űerārē wapikurā, musā ōārō iririkurire pirikōārākoa”.

³⁴ Irasirirā musā dupuyurogue goepeyari merā keoro iriderosūta irika doja! űerīrē irinemoiririkōāka! Musā surāyeri Marīpore masībea. Musārē gūyasīrdoregū irasū ārā.

Boanerā masāburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugū āsū ārī sērēñabokumi: “ĶNasiri boanerā masārākuri? ĶNaāsūperi dupu oparākuri?” ārībokumi.

³⁶ Irasū sērēñagū pēmasībi āārīmi. Marī oteri yeri otedero puru, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakōākoa. Boa, puru puri wirikoa. Boabirīmakū, neō puri wirimasībirikoa.

³⁷ Marī oterā, puridiguere āi otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri āārīrō, o gaji yeri āārīrō āārīkoa.

³⁸ Iri yerire marī otedero puru, Marīpu gapu Īgū gāāmederosūta iri yerire purīmakū yāmi. Irasirīgu ojoduka yerire ojodukaűu waamakū yāmi. Trigo yerire trigo sari waamakū yāmi. Irasū dita yāmi Marīpu.

³⁹ Āārīpererā okari oparā surosū dupukurā āārībema. Masakaya dupu, waimurāya dupu irirosū āārībea. Mirāya dupu, waaiya dupu irirosū āārībea.

⁴⁰ Ūmarō marāya dupu, i ūmu marāya dupu irirosū āārībea. Ūmarō marā ōārī dupu opama. I ūmu marā, ūmarō marā irirosū āārībirikererā, Īgūsāde ōārī dupu opama.

⁴¹ Abe ūmumu kūmjūrī merā asimi. űamimu irirosū boyobemi. Neñukāde gajerosūperi gosema. Neñukārē marī ĩāmakū, gajerā sīrūgā goserā deyoma. Gajerā buro goserā deyoma.

⁴² Marī boanerā masārā āsū āārīrākoa. Marī boamakū yāadero puru, marīya dupu boarokoa. Puru masārā, gaji dupu neō boabiri dupu oparākoa. Irasirirā neō dupaturi boabirikoa.

⁴³ Marīya dupure yāamakū, boanerāya dupu boari dupu, turabiri dupu daro āārā. Marīpu marīrē masūmakū, marīya dupu ōārī dupu, turari dupu āārīrokoa.

⁴⁴ Marīya dupure yāamakū, marīya dupu i ūmuma dupu āārā. Marī boanerā masāmakū, marīya dupu ūmugasima dupu āārīrokoa. Irasirirā āsū ārī masīa. Daporare marī i ūmuma dupure opāa. Puru ūmugasima dupure oparākoa.

⁴⁵ Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marīpu Īgū iriproridi Adārē okarire sīdi āārīmi”, ārī gojasūdero āārībū. Adān purumu Jesucristo gapu perebiri okarire sīgū āārīmi.

⁴⁶ Marī i ūmuma dupure opapuroria. Pūrguere ūmugasima dupure oparākoa.

⁴⁷ I ūmugue āārīproridi Adān, nikū merā irisūdi āārīmi. Īgū purumu marī Opu Jesucristo gapu ūmugasīguemu āārīmi.

⁴⁸ Adān nikū merā iridea dupu dupukaderosū marī āārīpererā nikū merā iridea dupu dupukua. Irasū āārīmakū, ūmugasīguemu Jesucristoyārā āārīsīā, Īgūya dupu irirosū dupukurākoa.

⁴⁹ Adān nikū merā irisūdi āārīmi. Marī Īgū irirosū dupukua. Puru ūmugasīguemu Cristo irirosū dupukurākoa.

⁵⁰ Yaarā, musārē ire werea. Marīrē i ūmuma dupu merā ūmugasīgue Marīpu Īgūyarārē dorerogue neō waamasīña maa. I ūmuma boaburi dupu merā ūmugasīgue perebiri okari āārīrōguere neō waamasīña maa.

⁵¹⁻⁵² Masaka masībirideare daporare musārē weregura. Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburi dupuyuro āārīpererā Īgūyarā boabirikuma. Jesucristo aaripoe Marīpore wereboegu puriduru puritūnugukumi. Irasū puriadero puru, mata kārī yoberā irirosū marī āārīpererā Jesucristore buremurā gorawayurākoa. Marī boanerā gaji dupu boabiri dupu merā masārākoa. Irasirirā neō dupaturi boabirikoa. Okarāde gaji dupu boabiri dupu oparākuma.

⁵³ Marĩpa marĩya dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi, ãrĩgũ. Marĩya dupu boaburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi, neõ boabiri dupu pereburi dupu pereburi, ãrĩgũ.

⁵⁴ Marĩya dupu pereburi dupu, neõ pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi, marĩ boaburi dupu, neõ boabiri dupu pereburi dupu pereburi dupu pereburi, Marĩpuya werenĩri gojadesa pũgue ãrĩderosũta waarokoa. Āsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ iri pũguere: “Marĩpa boarire beokõãmi, dupaturi marĩre neõ boabirikõãburo, ãrĩgũ.

⁵⁵ Marĩ boakõãrãkkoa, ãrĩ gũidea pereakõãã”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ.

⁵⁶ Marĩ ñerõ iridea waja boamurã dita ããã. Marĩpa Moisere doreri pidea merã marĩ ñerõ irideare masã.

⁵⁷ Irasũ ããrĩkerepũ, Marĩpa marĩ Opũ Jesucristo iridea merã marĩre peamegue waabonerãre taumi. Irasirirã Marĩpũ: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sã.

⁵⁸ Irasirirã, yaarã yu maĩrã, musãre ãsũ ãrĩ werẽgũ. Musã marĩ Opũ Jesucristore buremurĩre neõ piribirikõãka! Gajerã musãre ĩgũyare beodoremakũ, neõ beobirikõãka! Őmurĩku ĩgũ moãdorerire õãrõ irinikõãka! Ire marĩ masã. ĩgũ merã marĩ õãrõ ããrĩã ĩgũ marĩre moãdorerire irimakũ, marĩ moãrĩ, ubu ããrĩrĩ neõ ããrĩbea.

16

Corinto marã gajerã Jesũre buremurãre niyeru sĩburi neõrĩre gojadesa

¹ Daporare musãre niyeru neõ, musã gajerã Jesũre buremurãre sĩburire werẽgũ. Yu gajerã Jesũre buremurãre Galacia nikũgue ããrĩãre dorederosũta musãde irika!

² Semanarĩku siũñajãrĩnu* ããrĩmakũ, ããrĩpererã musã gajerã Jesũre buremurãre sĩburi niyerure dukawa duripĩka! Meroãgã oparã meroãgã dukawa duripĩka! Waaweyaro oparã waaweyaro dukawa duripĩka! Irasirirã, yu musã pũrogue ejamakũ, musã sĩburire opasiarãkkoa.

³ Yu musã pũrogue ejagu, musã beyenerãre Jerusalẽgue iriugũkkoa. Papera pũgue ãsũ ãrĩ gojagũkkoa: “Ĩsã ããrĩma Corinto marã beyenerã”. Irasũ ãrĩ goja odo, ĩgũsã merã iri pũre, musã duripĩ neõdea niyerure iriugũkkoa, Jesũre buremurã Jerusalẽgue ããrĩãre sĩdoregu.

⁴ Musã yure: “Ĩgũsã merã waamakũ gããmea”, ãrĩmakũ, ĩgũsã yu merã waarãkuma.

Pablo ĩgũ Corintogue waaburire gojadesa

⁵ Yu musã pũrogue waagũ, Macedonia nikũgue waapũrorĩgũkkoa. Ire tariwãgã, musã pũro waagũkkoa.

⁶ Gajipoe irigu yoaweyaripoe musã merã ããrĩgũkkoa, o gajipoe irigu puibure ããrĩpeogu, ããrĩpeokõãbokkoa. Irasirirã musã yu gajerogue waaburire iritamumasĩrãkkoa.

⁷ Yu musãre ĩãrĩ dita ĩãtariadũabirĩkkoa. Irasirigu marĩ Opũ gããmemakũ, yoaripoe musã merã ããrĩgũkkoa.

⁸ Pentecostes bosenũ ããrĩmakũ, õõ Efesogueta taugũkkoa dapa.

⁹ Őõguere wãri moãrĩ ããã. Marĩ Opũya kerere peduarã wãrã ããrĩma. Irasũ ããrĩmakũ, yu irire weremakũ kãmutaduarãde wãrã ããrĩma.

¹⁰ Timoteo musã pũrogue ĩgũ ejamakũ, ĩgũre õãrõ merã bokatĩrĩ, õãrõ usuyari merã ñeãka! Musã irasirĩmakũ, ĩgũ musã merã bujawereri marĩrõ ããrĩgũkumi. ĩgũ yu irirosũ marĩ Opũyare moãmi.

¹¹ Irasirirã ĩgũre irasũ ĩãbeomerãta õãrõ merã ĩgũre iritamuka! Musã irasirĩmakũ, ĩgũ yu pũrogue õãrõ usuyari merã goedujarĩgũkumi. Gajerã Jesũre buremurã merã gua ĩgũre yũrã yãa. Irasirirã, ĩgũ õõgue aarĩburire iritamuka!

¹² Apolore marĩyagu Jesũre buremurãre musãre ĩãgũ waamakũ bure gããmeadibu. Irasirigu ĩgũre gajerã Jesũre buremurã merã waadoredibu. Yu waadorederepũ, ĩgũ daporare waadũabemi. Pũru ĩgũre gajino iriri marĩmakũ, musã pũrogue waagũkumi.

Pablo Corinto marãre õãdoretĩnudea

¹³ Őãrõ pẽmasĩka! Jesucristore buremurĩre neõ piribirikõãka! Gũiri marĩrõ õãrõ gũñaturã ããrĩka! Marĩpa turari merã õãrõ ããrĩrĩkũka!

¹⁴ ããrĩpereri gajinore ĩrĩã, gajerãre maĩrĩ merã irika!

¹⁵ Yaarã, musã masã. Acaya nikũguere Estefanas wãikũghya wii marã, gajerã iro marã Jesũre buremurãrĩburĩ dupuyuro ĩgũre buremurãrĩnerã ããrĩma. ĩgũsã, gajerã Jesũre buremurãre õãrõ iritamunĩkõãma.

¹⁶ ĩgũsã irirosũ irĩrãre õãrõ ĩgũsã dorere iritũyaka! Gajerã ĩgũsã merã Jesucristoyare moãtaturãre musã õãrõ ĩgũsã dorere iritũyamakũ gããmea yu.

* 16:2 Jesũre buremurãya siũñajãrĩnu, domingo ããã. Domingo ããrĩmakũ, Jesũs boadigue masãdi ããrĩmi. Irasirirã, domingo ããrĩmakũ, ĩgũre buremurã nerẽnama.

¹⁷ Musã merãmarã Estéfanas, Fortunato, Acaico yu p̄rogue ejasiamã. Īgūsã yu merã ããrĩmakũ, buro usuyáa. Īgūsã musã yure iritamuboadearẽ iritamuma.

¹⁸ Yure õãrõ yujup̄rãkũmakũ yãma. Musãdere irasũta iriñurã. Musãrẽ gajerã p̄rogue Īgūsã irirosũ irirãrẽ: “Õãrõ irirã yãma”, ãrĩ werero gããmea.

¹⁹ Asia nikũ marã Jesúre b̄remurã musãrẽ õãdorema. Aquila, Priscila, gajerã Jesúre b̄remurã Īgūsãya wiigue nerẽnarãde musãrẽ buro õãdorema.

²⁰ Õõ marã Jesúre b̄remurã ããrĩpererã musãrẽ õãdorema. Usuyari merã gãme bokatĩrĩ, õãrõ merã mojõ ñeãnaka!

²¹ Yu Pablo, yu basi: “Musãrẽ õãdorea”, ãrĩ gojáa.

²² Marĩ Op̄re Jesucristore maĩbino wajamoãsũburo. “Gua Op̄u aarika!”

²³ Marĩ Op̄u Jesucristo musãrẽ õãrõ iritamuburo.

²⁴ Marĩ ããrĩpererã Jesucristoyarã ããrã. Irasirigu yu musã ããrĩpererãrẽ buro maĩa. Āsũ ããrã. Irasũta ããrĩburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marârê ôâdoredea

¹ Yu Pablo, marîyagu Timoteo merâ musâ Marîpuyarâ Corinto marârê, irasû âârîmakû âârîpererê Acaya nikûgue âârîrârê ôâdoredea. Marîpu gâamederosûta Jesucristo yure Îgûyare buedoregu pîmi.

² Marîpu âârîngû, marî Opu Jesucristo musârê ôârô iritamu, siuñajârî merâ âârîrikamakû iriburo.

Pablo Îgû ñerô tarideare gojadea

³ Marîpu, marî Opu Jesucristo Pagu marîrê bopoñarî merâ îami. Îgû suguta marîrê gûñaturamakû irigu âârîmi. Irasirirâ Îgûrê: “Ôâtaria mu”, ârî, usuyari sîrâ!

⁴ Marî ñerô taririku, Marîpu marîrê gûñaturamakû yâmi. Irasirirâ gajerâ ñerô tarimakû îarâ, Marîpu marîrê gûñaturamakû iriderosû marîde Îgûsârê gûñaturamakû irimasîa.

⁵ Marîde Cristoyarâ âârîsîâ, Îgû ñerô tariderosû buro ñerô taria. Marî ñerô tariro nemorô Marîpu Cristo merâ marîrê iritamugû ôârô gûñaturamakû irigukumi.

⁶ Gua Marîpu musârê taurire gûñaturaburo, ârîrâ, ñerô taria. Gua ñerô tarimakû, Marîpu guare iritamumi gûñaturari merâ tariburo, ârîgû. Musâ, gua irirosû ñerô tarimakû, Marîpu musâdere iritamumasîmi gûñaturari merâ tariburo, ârîgû.

⁷ Gua ire masîa. Gua ñerô tarirosû musâde gua merâ ñerô taria. Irasû ñerô tarimakû, Marîpu guare gûñaturamakû irirosû musâdere ôârô gûñaturamakû yâmi. Irasirirâ musâ gûñaturari merâ ñerô tariburire gua masîa.

⁸ Guayarâ, Asia nikûgue guare waadeare musârê masîmakû gâamea. Gua iroguere âârîrâ buro ñerô tarirâ: “I ñerô taririre neô bokatîubirikoa. Boarâkoa.

⁹ Wêjêbêokôârâkuma”, ârî gûñadibu. Marîpu direta gua gûñaturaburire irasû ñerô taribu. Irasirirâ: “Marî basi neô iritamumasîbirikoa. Marîpu boanerârê masûgû suguta marîrê taumasîmi”, ârî gûñaturabu.

¹⁰ Guare buro wêjêduakerepugu, Marîpu guare taumi. Irasirirâ: “Daporadere, puruguedere taugukumi”, ârî buremua.

¹¹ Irasirirâ musâ gajerâ merâ Marîpure guaya âârîburire sêrêbosarosûta Îgû guare iritamamakû îarâ, wârâ Îgûrê: “Pablosârê ôârô iritamubu”, ârî, usuyari sîrâkuma.

Pablo Îgû Corintogue waadadideare gojadea

¹² Gua irideare gûnarâ, usuyari merâ âsû ârî gûñâa: “Gua i umugueru Marîpu îûrô ârîgatori marîrô goepeyari merâ masakare buebu”, ârî gûñâa. Musâdere irasûta iribu. Gua masîrî merâ buebiribu. Marîpu guare maîgû Îgû turari merâ iritamumi.

¹³ Gua musârê gojarâ, pemasîma ôârô dita gojabu, ôârô pemasîmakû gââmerâ.

¹⁴ Irasirirâ gua musârê gûnarâ: “Guayamarê Îgûsâ pemasîturabirideare purugue ôârô pemasîrâkuma”, ârî gûñâa. Irasirirâ, marî Opu Jesucristo dupaturi aarimakû, gua musâ iridea merâ usuyarosûta, musâde gua iridea merâ usuyarâkoa.

¹⁵⁻¹⁶ Irasû ârî gûñagû, Macedonia nikûgue waagû musârê îagû waapuroriduadibu. Irasirigu musârê îatarîwâgâ, gâme dujari, musârê dupaturi îâbokuyo. Pea yure musâ îârî merâ usuyamakû iridugû, irasiriduadibu. Musâ, irasirimakû, yu Judea nikûgue waaburire iritamubokuyo.

¹⁷ “Yu musâ puro waagura”, ârîkeregu, ejabirimakû îarâ: “Pablo, gajerâ masaka Îgûsâ gââmerô irirosû iriañumi”, ¿ârî gûñarî? “Îgû ârîderosû iribirañumi”, ¿ârî gûñarî?

¹⁸ Marîpu Îgû: “Âsû irigura”, ârîdeare yâmi. Guade: “Âsû irirâkoa”, ârîdeare: “Iribirikoa” ârîrâ meta yâa. Irire masîmi Marîpu.

¹⁹ Yu, Silvano, irasû âârîmakû Timoteo, Marîpu magû Jesucristoyare musârê werebu. Marîpu: “Yu magû merâ âsû irigura”, ârîgû, diayeta iriguno âârîmi. “Îgû merâ âsû irigura”, ârî, puru: “Iribirikoa”, ârîgû meta yâmi.

²⁰ Irasirigu âârîpereri Marîpu masakare: “Âsû irigura”, ârîdeare Jesucristo Îgû magû merâ iripeokôâdi âârîmi. Îgû irasirimakû îarâ, marî Jesucristoyarâ Marîpûre: “Irasûta âarâ, mu magû Jesucristo merâ iridea ôâtaria”, ârî, usuyari sîa.

²¹ Guare, irasû âârîmakû musâdere Cristore piriro marîrô buremurâ, Îgû merâ ôârô âârîmakû irigu, Marîputa âârîmi. Îgûta marîrê beyepîdi âârîmî Cristoyarâ âârîdoregu.

²² Irasirigu marîrê Îgûyarâ âârîrîrê masîmakû iridoregu, Ôâgû deyomarîgûrê marî merâ âârîmakû iridi âârîmi. Irasirigu âârîpereri Îgû marîrê sîburire Îgû merâ masîmakû yâmi.

²³ Marĩpu yu wererire, yu gũñarĩrẽ masĩmi. Irasirigu yu musã pũrogue Corintoguere waabirideare diayeta weregura. Musã ñerõ icidea waja turiduabi, musã pũrogueere waabiribu, musãrẽ bujaweremakũ iribokoa, aĩrĩgũ.

²⁴ Gũa musãrẽ burõ doreri merã: “Jesucristore buremurã ãsũpero gapũ iriro gãamea”, aĩrĩrã meta aãrã. Piriuro marĩrõ musã ĩgũrẽ õãrõ buremua. Irasirirã, musãrẽ ĩgũ merã nemorõ usuyamakũ gãamerã, õãrõ iritamudũã.

2

¹ Iro dupuyuro yu musãrẽ ĩãgũ ejagu, yu wereri merã musãrẽ bujaweremakũ iribu. Irasirigu: “Dupaturi ĩgũsãrẽ bujaweremakũ iribokoa”, aĩrĩgũ, daporare ĩgũsãrẽ ĩãgũ waabea”, aĩrĩ gũñabu.

² Musãrẽ bujaweremakũ irigu, yude bujawerebokoa. Marĩ basi gãme bujaweremakũ irirã, gãme usuyamakũ irimasĩña marĩbokoa.

³ Irasirigu irinũgue musãrẽ su pũ gojabu yu musã pũrogue waaburi dupuyuro iririre ãmudoregu. Irire ãmuburi dupuyuro yu musãrẽ ĩãgũ waamakũ, yure usuyamakũ iriboanerã, yure bujaweremakũ iribokoa. Yu ãsũ aĩrĩ gũñãã: Yu musã merã usuyamakũ, musãde yu merã usuyarãkoa. Irasirigu musã merã bujawereduabi: “Waabea dapa”, aĩrĩ gojabu.

⁴ Musãrẽ irire gojagu, burõ gũñarikuri merã, õãrõ yujupũrãkuri marĩrõ merã, burõ oreri merã musãrẽ gojabu. Musãrẽ bujawereburo, aĩrĩgũ meta gojabu. Yu musãrẽ burõ maĩrĩrẽ masĩmakũ iridũagu, gojabu.

Ñerõ iridi irideare kãtika! aĩrĩ gojadea

⁵ Sugũ musãyagu ĩgũ ñerõ icidea merã yure bujaweremakũ irimi. Yu direta irasũ iribirimi. Musãdere aĩrĩpererãrẽ bujaweremakũ iridi aãrĩmĩ. ĩgũ yure musã nemorõ bujaweremakũ irikerepũru: “ĩgũrẽ burõ wajamoãka!” aĩrĩgũ meta yãa.

⁶ Musã nerẽnarõgue: “ĩgũ ñerõ icidea waja marĩ merã neõ nerẽnemobirikõãburo”, aĩrĩdeare irisiayuro. Irasirigu yu musãrẽ: “Iropãta ĩgũrẽ wajamoãka!” aĩrĩ gojãa.

⁷ ĩgũ ñerõ irideare bujawerekeregu, ĩgũrẽ musã wajamoãnemomakũ, burõ bujowereri merã dujabokumi. Irasirirã ĩgũ ñerõ irideare kãti, ĩgũrẽ iritamuka, gũñaturari merã aãrĩburo, aĩrĩrã!

⁸ Irasirigu yu musãrẽ: “Dupaturi ĩgũrẽ õãrõ bokatĩrĩñeãka, musã dupuyurogue maĩderosũta ĩgũrẽ maĩrĩrẽ masĩburo, aĩrĩrã!” aĩrĩ gojãa.

⁹ Iro dupuyuro musãrẽ gojagu: “¿Diayeta yu dorerire irirãkuri?” aĩrĩ masĩduagu gojabu.

¹⁰ Musã ĩgũ ñerõ irideare kãtirosũta, yude irire kãtia. Yure ñerõ iribirikerepũru, musãrẽ iritamudũagu: “ĩgũ ñerõ irideare kãtia. Cristo marĩ ñerõ irideare kãtigu ĩũrõ, irasũ yãa”, aĩrĩ gojãa.

¹¹ Marĩ ĩgũ ñerõ irideare kãtimakũ ĩãgũ, wãtẽa opu Satanás marĩrẽ ñerõ iridoredũagu marĩrẽ tarinũgãmasĩbirikumi. ĩgũ marĩrẽ ñerĩ irimakũ gããmerĩrẽ õãrõ masĩa.

Pablo: “Troague aãrĩgũ gũñarikubu”, aĩrĩ gojadea

¹² Yu Troas wãikuri makãgue Jesucristoya kerere buegu ejamakũ, marĩ Opu Jesucristo wãrã iroque aãrĩrãrẽ iri kerere pẽduamakũ iridi aãrĩmĩ.

¹³ Irasũ aãrĩkerepũru, marĩyagu Titore bokabisĩa, burõ bujawere gũñarikubu. Irasirigu iro marãrẽ: “Waagũ yãa”, aĩrĩ, Macedonia nikũgue ĩgũrẽ ãmagũ waabu.

Cristoyarã wãtĩ ñerõ iridorerire tarinũgãmasĩma, aĩrĩ gojadea

¹⁴ Yu gũñarikukeregu, Marĩpure: “Mu yure õãrõ iritamunĩa”, aĩrĩ, usuyari sĩa. Marĩ Jesucristoyarã aãrĩmakũ, Marĩpu marĩrẽ ĩgũ iritamurĩ merã aãrĩpereri wãtĩ ñerõ iridorerire tarinũgãmasĩmakũ yãmi. Marĩ Jesucristoya kerere bueri merã masakare ĩgũyamarẽ masĩmakũ yãmi. Sũrõrĩ aãrĩpererogue sũrõ seyaro irirosũ aãrĩpererogue marãrẽ masĩmakũ yãmi.

¹⁵ ãsũ aãrã. Marĩpu, marĩ Jesucristoya kerere were, ĩgũyare iritũyamakũ ĩãgũ, õãrĩ sũrõrĩ ĩgũrẽ sĩdea soemurĩ merã usuyarosũ, marĩ merã usuyami. Sũrõrĩrẽ ĩgũ ĩũrõ soemumakũ sũrõ seyarosũ, marĩ noõ waarõ marĩ Jesucristoyarã aãrĩrĩrẽ ĩgũ taumurãrẽ, peamegue waamurãdere masĩmakũ yãmi.

¹⁶ Peamegue waamurã Jesucristoya kerere marĩ weremakũ pãrã, ĩgũrẽ gããmebiri waja iroque wajamoãsũburire masĩma. Jesucristo taumurã gapũ iri kerere marĩ weremakũ pẽ buremurã, Marĩpu puro ĩgũ merã aãrĩburire masĩma. Marĩ basi iri kerere õãrõ weremasĩbea. Marĩpu iritamurĩ merã irire õãrõ weremasĩa.

¹⁷ Wãrã gajerã Marĩpũyare buegorenarã, niyeru direta wajataduama. Gũa gapũ ĩgũsã irirosũ iribeã. Gũa Cristore moãboerã, Marĩpu iriunerã ĩgũ ĩũrõ ĩgũ weredoredeare goepeyari merã wereã.

3

Marĩpu Jesucristo iridea merã: “Õãrõ irigura musãrẽ”, ãrĩrĩrẽ gojãdea

¹ Gua musãrẽ irire ãrĩrã, dupaturi gua basi õãrõ werenĩrã meta yãa. Gajerã buerimasã musã puro ejaburi dupuyuro ãgusã buenerãrẽ su papera pũgue ãgusã buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩrĩrẽ gojadoreñurã. Irasirirã musã puro ejarã, iri pũrẽ musãrẽ wiañurã. Musã guare masĩsĩãa. Irasirirã gua ãgusã irirosũ musãrẽ iri pũnorẽ iriubea. Irasũ ããrimakũ gajerogue buerã waamurã, musãrẽ iri pũnorẽ gojabosadorebea.

² Gua iri pũnorẽ gããmebea. Musã, gua Jesucristoya kerere weremakũ pẽrã, ãgũrẽ buremu, ãgũyare irinũgãbu. Masaka, musã irasirimakũ ããrã, gua buerire: “Keoro ããrã”, ãrĩ masĩrãkuma. Guade gua gãñãrĩgue musãrẽ: “Diyeta Jesucristore buremu, ãgũyare irituyarã yãma”, ãrĩ masĩã. Musã irasiriri merã masaka guare: “Õãgorama”, ãrĩ masĩrãkuma. Guayamarẽ gojãdea pũ merã masĩrõsũ irire masĩrãkuma.

³ Jesucristo, gua ãgũya kerere weremakũ, musãrẽ ãgũrẽ buremu, ãgũyare irituyamakũ iridi ããrimĩ. Irasirirã masaka musã ãgũyare iririre ããrã, ãgũyarã musã ããrĩrĩrẽ gojãdea pũ merã masĩrõsũ masĩrãkuma. Irasirirã musã Cristo gojãdea pũ irirosũ ããrã. Irire masĩdoregu, papera pũgue gojadi merã gojabiridi ããrimĩ. Marĩpu okanĩgũ gããmerõsũta Õãgũ deyomarĩgũ turari merã musãya gãñãrĩgue: “Ãgũ iritamurĩ merã gua ãsũ ããrĩrikua”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. Irasirigu, iripoegue Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerire pĩdeare ãtã majĩrĩgue gojãderosũ iribiridi ããrimĩ.

⁴ Gua Cristo iritamurĩ merã Marĩpure gãñãturasĩã, musãrẽ irire gojãa.

⁵ “Gua masĩrĩ merã i moãrĩrẽ yãa”, neõ ãrĩmasĩbea. Marĩpu iritamurĩ merãta Jesucristoya kerere werea.

⁶ Irasirigu guare iri kerere, ãgũ masakare: “Õãrõ irigura musãrẽ”, ãrĩrĩrẽ õãrõ buemakũ yãmi. Iri kere, iripoegue Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdea irirosũ ããrĩbea. Marĩpu Jesucristo iridea merã, Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrẽ ãgũ merã õãrõ ããrimakũ iriri kere ããrã. Neõ sugu ãgũ dorerire iripeogu mãmi. Irasirirã marĩ irire iripeobiri waja peamegue waamurã dita ããrĩbokoa. Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merãta Marĩpu merã õãrõ ããrĩmasĩã.

⁷ Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdeare ãtã majĩrĩgue gojãgu, ãgũ ããrĩrõgue gosewasiriri waamakũ iridi ããrimĩ. Irasiriro Moisẽya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Iri gosewasiriri peredjakerẽpũru, Israel bumarã ãgũrẽ ããmeẽtũmasĩbirinerã ããrimã. Marĩpu bure gosewasiriri merã deyoa, Moisẽre iri dorerĩ pĩdea ããrĩkerẽpũru, iri dorerĩ, masakare ãgũsã irire iripeomasĩbiri waja peamegue waamurã dita ããrimakũ iridero ããrĩbũ.

⁸ Irasirigu Marĩpu iri dorerĩ merã iridea nemorõ, ãgũ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩrẽ ãgũ merã õãrõ ããrimakũ iriri õãtaria.

⁹ Marĩpu, masaka Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdeare iripeobiri waja ãgũsãrẽ: “Wajamoãgura”, ãrĩkerẽpũru, õãgoradero ããrĩbũ. Iri nemorõ, Marĩpu Jesucristo iridea merã marĩrẽ: “Õãrã, waja opamerã ããrimã”, ãrĩ ããrĩ õãtaria.

¹⁰ Irasiriro Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdea õãrĩ ããrĩkerẽpũru, Jesucristoya kere gapu, iri nemorõ õãtaria. Iri kere, iri dorerire ubu ããrĩrĩ dujamakũ yãa.

¹¹ Marĩpu bure gosewasiriri merã Moisẽre ãgũ dorerire pĩkerẽpũru, iri pereburi ããrĩdero ããrĩbũ. Jesucristo ãgũ iridea merã marĩrẽ tauri kere gapu õãtaria. Neõ ubu ããrĩrĩ ããrĩbirikoa. Neõ perebirikoa.

¹² Irasirirã gua irire masĩsĩã, gãũiro marĩrõ merã pẽmasĩma õãrõ musãrẽ Jesucristoya kerere werea.

¹³ Iri kere, Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdea perederosũ neõ perebirikoa. Irasirirã gua iri kerere wererã, Moisẽs iriderosũ irirã meta yãa. Moisẽs Marĩpu merã ããrĩdero pũru, ãgũya diapu Marĩpu gosewasiriri merã kũmijũdero ããrĩbũ. Israel bumarã iri gosewasiriri peredjarire masĩrĩ, ãrĩgũ, ãgũya diapure surĩro gasiro merã buuadi ããrimĩ.

¹⁴ Moisẽs irasirimakũ, iri gosewasiriri peredjarire masĩbiriderosũ, Marĩpu dorerĩ ãgũrẽ pĩdeare: “Ãsũ ãrĩduaro irikoa”, ãrĩ pẽmasĩbirinerã ããrimã. Daporaguedere Israel bumarã irire buerã, pẽmasĩbema dapa. Cristoyarã dita irire pẽmasĩma.

¹⁵ Daporaguedere Israel bumarã Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdeare buekererã, pẽmasĩrĩ marĩrõ buema.

¹⁶ Sugu masakũ marĩ Opure buremunũgãmakũ, marĩ Opũta ãgũyare pẽmasĩmakũ yãmi.

¹⁷ Marĩ Opũ, Õãgũ deyomarĩgũ merã suguta ããrimĩ. Irasirirã, Õãgũ deyomarĩgũ marĩ merã ããrimakũ: “Marĩpu Moisẽre ãgũ dorerĩ pĩdeare marĩ tarinũgãdea waja marĩrẽ wajamoãgũkumi”, ãrĩ gãũĩabea.

¹⁸ Irasirirã marĩ Opũyarã ããrĩsĩã, marĩ Opũ õãtarigu ããrĩrĩrẽ masĩã. Gajerãde marĩ ãgũyarã ããrĩrĩrẽ masĩma. Irasirigu marĩrẽ ãgũ õãgũ ããrĩrõsũ ããrimakũ gããmegũ, ããrĩpereri marĩ

okarinurirē gorawayumakū yāmi. Marī Opū, Ōāgū deyomarīgū merā suguta āārīmi. Īgāta marirē irasū yāmi.

4

¹ Marīpu guare bopoñarī merā iāgū, guare Jesucristoya kerere weremurārē pīdi āārīmi. Irasirirā pīro marirō gūñaturari merā masakare iri kerere werea.

² Guyasūrō iririre, masaka iāberogue ñerī iririre doogorāa. Ārīgatorī merā buebea. Marīpuya werenirirē gorawayuro marirō buea. Marīpu iūrō diayema āārīrī direta pēmasīma ōārō masakare werea, āārīpererā guare: “Keoro buema”, āriburo, ārīrā.

³ Peamegue waamurā dita Marīpu Jesucristo iridea merā masakare tauri kerere gua wererire pēmasībema.

⁴ Īgūsā Jesucristore buremubiri waja, wātī i ūmū marā ñerā opū Īgūsārē iri ōārī kerere pēmasībīrimakū yāmi. Koye iāmerā sīāgorire iāmasīmerā irirosū āārīmakū yāmi. Irasirirā Cristo ōātarigu āārīrīrē iāmasībema. Cristo, Marīpu āārīrikurire opagu, Marīputa āārīmi.

⁵ Gua Jesucristoya kerere wererā, masaka guare ōārō gūñaburo, ārīrā meta yāa. Īgūsārē: “Jesucristo marī Opūta āārīmi. Īgūrēta buremurō gāāmea”, ārī werea. Guayamarē wererā: “Jesús guare maīgū Īgūyare weredoredea merā gua musārē moāboerā irirosū musārē iritamurā yāa”, ārī werea.

⁶ Neōgoraguere āārīperero i ūmūgue naītīārō āārīmakū, Marīpu: “Boyori waaburo”, ārīrī merāta boyori waamakū iridi āārīmi. Īgāta iriderosū marīya gūñarīgue boyori āārīmakū yāmi. Irasirigu marirē Īgū ōātarigu āārīrīrē masīmakū yāmi. Marī Jesucristo ōātarigu āārīrīrē masīrā, Marīpu ōātarigu āārīrīdere masīa.

Jesucristore buremurā Marīpu merā ōārō āārīma, ārī gojadea

⁷ Gua Marīpu ōātarigu āārīrīrē masīrā, diiarisoro ubu āārīrī soro, ōātarigi opari soro irirosū āārā. Irasirirā gajerā, gua Marīpuya kerere weremakū pērā: “Marīpu turatarigu iritamurī merāta marirē Īgūyare werema Īgūrē buremuburo, ārīrā”, ārī gūñarākuma.

⁸ Gua noō waarō ñerō tarikererū, Marīpu iritamumi, gajerā guare Īgūyare wererire pīrimakū iribirikōāburo, ārīgū. Irasirirā: “¿Naásū waarokuri?” ārī gūñarīkukererā: “Marīpu marirē iritamubirikumi”, ārī gūñabea.

⁹ Gajerā guare ñerō irikererū, Marīpu guare koregu neō beowāgābemi. Īgūsā guare wējēduarā pāmeēpikererū, Marīpu Īgūsārē guare wējēdorebemi.

¹⁰⁻¹¹ Jesús i nikūgue āārīmakū, masaka Īgūrē wējēma. Irasirirā gua Īgūyarā āārīrī waja āārīpereri gua okarinurirē āārīpererogue gua noō waarō guadere wējēduama. Marīpu gapū Jesúre dupaturi okamakū iridi āārīmi. Irasirigu, gua boaburi dupare opakerepū, guare Jesús okari sīrīrē opamakū yāmi gajerā irire masīburo, ārīgū.

¹² Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gajerā guare wējēma goero āārīkererū, masā gapū iri kerere buremurā, Marīpu puro perebiri okari opamurā āārā.

¹³ Marīpuya werenirī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yū Marīpure buremubu. Irasirigu Īgūyare werebū”. Guade irasūta buremua. Irasirirā Īgūyare werea.

¹⁴ Ire masīa. Marīpu, marī Opū Jesúre boadiguere masūdi āārīmi. Īgūrē masūderosūta marī Jesúyarā āārīmakū, marīdere masūgukumi. Irasirigu marirē Īgū purogue āimarīagukumi Īgū merā āārīdoregu. Gua irire masīsā, musārē Īgūyare werea.

¹⁵ Irasirirā musārē iritamuduarā masā ōārō āārīburire i āārīpererire irirā ñerō taria. Wārā gajerādere gua wererire pērā Marīpu Jesús merā ōārō iririre masīmakū gāāmerā, irasū yāa. Irire masīrā, Īgūrē: “Ōātaria mū”, ārī, usuyari sīrākuma.

¹⁶ Irasirirā gua ñerō tarikererā, pīro marirō gūñaturari merā masakare Īgūyare werea. Ūmuriku guaya dupuma turari perewāgākerepū, Marīpu guare gūñaturamakū yāmi.

¹⁷ Irasirirā gua Jesúya kerere wereri waja gua daporare ñerō taririre, Marīpu purūgue guare iriburire āsū ārī gūñāa: “Marī ñerō tariri, pereburi āārā. Marīpu purūgue nemorō ōārī iriburi gapū neō perebirikoa. Buro usuyari merā Īgū puro āārīnikōārākoa”.

¹⁸ Daporare gua i nikūmarē iārīrē gūñarīkubea. Ūmugasima iāña marīrīrē, iroque Marīpu merā āārīburire gūñāa. Gua daporare i nikūmarē iārī, pereakōārōkoa. Ūmugasima iāña marīrī gapū āārīnikōārōkoa.

5

¹ Marī ire masīa. Marīya dupu, marīya wii irirosū āārā. Wii irirosū marīya dupu boamakū, Marīpu gaji wii marirē sīrōsū gaji dupu ūmugasima dupare sīgukumi. Iri dupu, masaka iridea dupu meta āārīrokoa. Irasiro neō boabiri dupu āārīrokoa.

² Marī i nikūma dupare oparā wūpūrākatuabiri, bujawereri merā ñerō taria. Maama wii marī ōārō āārīburi wiire buro opaduarosū, ūmugasima dupare buro gāāmea.

³ Suríro maamañerē sãñaduarošũ iri dupure gãamea. Surí marírã áãrĩduamerã irirosũ, dupu marírã áãrĩduabea.

⁴ I nikũma dupure oparã yujpũrãkaturabiri, gãñarikũ, ñerõ taria. Ñerõ tarikererã, maríya dupu, boaburi dupure béoduarã meta yáa. Maama dupu, neõ boabiri dupu gapure buro opaduáa. Iri dupure oparã, Marĩpu puo igũ merã áãrĩnikõarãkoa.

⁵ Marĩpu marírẽ maama dupure opamurã áãrĩmakũ iridi áãrĩmĩ igũ puo õãrõ áãrĩburo, árigũ. Marírẽ irire masĩburo, árigũ, Óãgũ deyomarĩgũrẽ marĩ merã áãrĩdoregu sídupuyudi áãrĩmĩ.

⁶ Irasirirã Marĩpũre gãñaturanikõãa. Ire masĩa. Marĩ i nikũma dupukarã, marĩ Opũ puo áãrĩbea.

⁷ Igũrẽ iãbirikererã: “Diayeta Igũ áñiderosũta irigukumi”, áñi bũremurírẽ neõ piribeaa.

⁸ Gũñaturari merã maríya áãrĩburire ášũ áñi gãñãa: “Marĩ boarã, i nikũma dupure béorã, marĩ Opũ puo buro usuyari merã áãrĩrãkoa. Irire buro gãamea marĩ”.

⁹ Irasirirã marĩ Opũre marĩ merã usuyamakũ iriduara, i nikũgue áãrĩrã, o Igũ puoguge áãrĩrã, Igũ gããmerírẽ iriduãa.

¹⁰ Marĩ Cristo puoguge waamakũ, marĩ áãrĩpererãrẽ Igũ diaye nídoregukumi marĩ i nikũgue áãrĩrã irideare werebu. Irasirigu, marĩ õãrĩ irideare, o ñerĩ irideare keoro weregukumi. Marĩ, igũ irasiriburire masĩrã, igũ gããmerírẽ iriduãa.

Marĩpu merã õãrõ áãrĩrĩmarẽ gojadea

¹¹ Irasirirã gopeyari merã marĩ Opũ Jesucristore bũremua. Gua masakare Igũsã Igũrẽ bũremumakũ gããmerã, Igũyare werea. Marĩpu gua iririre masĩmi. Yu, musãdere gua iririre: “Õãrõ yãma”, áñi masĩmakũ gããmea.

¹² Yu musãrẽ gojagu, dupaturi guayamarẽ: “Õãgorã”, áñi gojagu meta yáa. Guare õãrõ masĩ, usuyari merã gãñaburo, árigũ, musãrẽ gojãa. Gajerã buerimasã: “Gajerã nemorõ õãrã áãrã”, áñi gãñarã, masaka iũrõ direta õãrã irirosũ áãrĩma. Igũsã áãrĩrikuri gapure pẽmasibema. Guare: “Keoro buebema”, áñi werewuamakũ, musã Igũsãrẽ õãrõ yujpũrãkoa.

¹³ Gajerã gua iririre iãrã: “Niãsurã yãma”, áñi iãkerepuu, niãsurã meta yáa. Marĩpu gããmerírẽ irirã, irasũ yáa. Pẽmasĩri merã musãrẽ iritamurã yáa.

¹⁴ Cristo suguta marĩ áãrĩpererãrẽ maĩgũ marĩ ñerĩ iridea waja marírẽ boabosadi áãrĩmĩ. Irasirirã marĩ áãrĩpererã Igũ merã boanerã irirosũ dujabũ. Gua irire gãñarã: “Diayeta áãrã”, áñi gãñãa. Irasirirã Igũyare piriro marĩrõ yáa.

¹⁵ Áãrĩpererã marĩ ñerĩ iridea waja marírẽ boabosadi áãrĩmĩ, marĩ gããmerõ irinemo-birikõãburo, árigũ. Marĩ õãrõ áãrĩburire marírẽ boabosa, masãdi áãrĩmĩ Igũ gããmerírẽ iridoregu.

¹⁶ Irasirirã Igũrẽ masĩsĩã, i umu marã Igũrẽ masĩmerã gajerãrẽ werewuuri merã iãrã irirosũ neõ iãbea. Iripoeguere yu Igũrẽ: “Ubu áãrĩgũ, i nikũmuta áãrĩmĩ”, áñi iãunabu. Dapora gapure Igũrẽ masĩa.

¹⁷ Marĩ Cristoyarã ñajãmakũ, Marĩpu marírẽ maama áãrĩrikurire opamakũ iridi áãrĩmĩ. Irasirirã marĩ Igũyarã áãrĩburi dupuyurogue áãrĩrikuunaderosũ neõ áãrĩbea.

¹⁸ Marĩpu marírẽ iri áãrĩpererire irasiridi áãrĩmĩ. Iripoeguere marĩ, Marĩpu merã õãrõ áãrĩbiriunanerã áãrĩbũ. Irasirigu Marĩpu, Cristo boari merã marírẽ Igũ merã õãrõ áãrĩmakũ iridi áãrĩmĩ. Áãrĩpererã irasũ áãrĩmakũ gããmegũ, guare Igũya kerere weredoregu pídi áãrĩmĩ.

¹⁹ Iri kere ášũ ãrã: “Marĩpu, Cristo boari merã áãrĩpererã i umu marãrẽ Igũ merã õãrõ áãrĩburire pídi áãrĩmĩ. Igũsã ñerõ iridea wajare peremakũ iridi áãrĩmĩ”. Irasirigu áãrĩpererãrẽ Igũ merã õãrõ áãrĩmakũ gããmegũ, guare iri kerere weredoregu pídi áãrĩmĩ.

²⁰ Irasirirã Cristore wereboerã Igũ iriunerã áãrã. Gua Igũyare wererã, Marĩpu Igũ basi masakare werebodosũta gua Igũsãrẽ ášũ áñi werea: “Cristore wereboerã Igũyare wererã yáa. Irasirirã musãrẽ: ‘Marĩpu merã õãrõ áãrĩka!’ ” áñi werea.

²¹ Cristo neõ ñerĩ iribirikererupu, Marĩpu, marĩ ñerĩ iridea waja marírẽ wajamoãbodosũ Igũrẽ iridi áãrĩmĩ marírẽ Cristoyarã áãrĩdoregu. Igũ gããmerõsũta Igũ irirosũ marírẽ diaye irirã áãrĩdoregu, irasiridi áãrĩmĩ.

6

¹ Gua Marĩpũyare moãrã áãrĩsĩã, turaro merã musãrẽ: “Marĩpu Cristo merã musãrẽ õãrõ iritamudeare ubu áãrĩrĩrẽ irirosũ iãbéobirikõãburo, áñiãrã, Igũyare irinikõãka!” áñi werea.

² Marĩpu Igũya werenĩri gojadea pígue ášũ áñi áãrĩmĩ:

Yu musãrẽ: “Õãrõ iritamugura”, áñideare iriripoe áãrĩmakũ, musã sërẽrĩrẽ pẽbu. Yu tauripoe áãrĩmakũdere musãrẽ iritamubu, áñi áãrĩmĩ.*

* 6:2 Is 49.8

Irasirirā gua wererire òārō péka! Daporare masaka Marĩpũre: “Yũre iritamuka!” āĩ sērērārē ĩgũ péduarĩpoe āārā. Daporare ĩgũrē: “Yũre tauka!” āĩ sērērārē ĩgũ tauduarĩpoe āārā, āĩ werea.

³ Gua Marĩpũyare buerire ñerō werenĩrĩ, āĩrā, gua neō sugunorē ñerō iribea, ĩgũyare piribokumi, āĩrā.

⁴ Āārĩpereri gua iriri merā Marĩpũre moāboerā āārĩrĩrē gajerārē masĩmakũ gāāmerā, āsũ gapũ yāa. ĩgũyare buegorenarā, ñerō tarĩrĩre, gua gāāmerĩrē opabĩrĩre, ñerō guare waarĩre òārō merā gũñatura, bokatũa.

⁵ Gajipoere gajerā guare tārāma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wārā masaka nerē, guari merā gainĩma guare wējēduarā. Gajipoere buro poyari merā moābu. Kārĩrō marĩrō, uaboari merā moābu.

⁶ Gua Marĩpũre moāboerā āārĩrĩrē masakare masĩmakũ gāāmerā, idere yāa. ĩgũsārē ĩgũyare buerā, òārĩ direta iriduarĩ merā, diayema āārĩrĩ masĩrĩ merā, bopoñarĩ merā, iritamuduarĩ merā, Ōāgũ deyomarĩgũ guaguere āārĩrĩ merā, diaye maĩrĩ merā,

⁷ diayema āārĩrĩrē wererĩ merā, Marĩpũ turari merā buea. Sugu masakũ ĩgũ mojokuri merā ĩgũ merā gāmekēāduagure kāmuta tarĩnũgāgũ irirosũ gua diayema iriri merā ñerĩrē kāmuta tarĩnũgāa.

⁸ Gua masakare buemakũ, surāyeri guare buremurĩ merā ĩāma. Gajerā guare buremubema. Surāyeri guare òārō werenĩma. Gajerā guare ñerō werenĩma. Diayema āārĩrĩrē gua werekerepũru: “Ārĩgatori merā buema”, ārĩma.

⁹ Gajerā guare ĩāmasikererā: “Ubu āārĩrā āārĩma”, ārĩsĩā, ĩāmasĩmerā irirosũ ĩāma. Gua noó waarō gajerā guare wējēduakererepũru, okāa dapa. Guare buro wajamoākereerā, wējēbema.

¹⁰ Gua bujawereri merā āārĩkererā, usuyanĩkōāa. Boporā āārĩkererā, gua buerire pérārē wajaparire opamakũ irirosũ yāa. Wārĩ ĩ ũmumarē opabĩrĩkererā, Marĩpũ merā āārĩpereri òārĩrē opāa.

¹¹ Guayarā Corinto marā, gua musārē gojarā, gua gũñarĩrē diayeta gojāa. Musārē gua buro maĩrĩrē masĩmakũ gāāmea.

¹² Gua musārē maĩrĩrē neō piribea. Musā gapũ guare maĩturabea.

¹³ Irasirĩgu sugu ĩgũ pũrārē wererosũ, musārē āsũ ārĩ weregura. Yũ musārē diaye maĩrōsũta yudere maĩka!

Marĩpũ okanĩgũ marĩ merā āārĩmi, ārĩ gojadea

¹⁴ Cristore buremumerā merā sũrosũ āārĩbirĩkōāka! Sugu òārĩrē irĩgu, ñerĩrē irĩgu merā òārō gāmesũribemĩ. Boyorogue āārĩrā irirosũ Marĩpũre masĩrā, naĩtĩārōgue āārĩrā irirosũ Marĩpũre masĩmerā gāme wapĩkũmasĩbema.

¹⁵ Cristo, wātēa opu merā sũrosũ gũñabemĩ. Cristore buremugũ, Cristore buremubi merā sũrosũ gũñarĩrē opabemĩ.

¹⁶ Marĩpũre buremurĩ wĩ ĩgũ āārĩrĩ wĩ, masaka ĩgũsā buremurĩ keori weadeare pĩburi wĩ āārĩbea. Marĩ, Marĩpũ okanĩgũyā wĩ irirosũ āārĩsĩā, ĩgũ direta buremua. ĩgũyā wĩigũe āārĩrōsũta marĩ merā āārĩmi. ĩgũyā werenĩrĩ gojadea pũgue irire āsũ ārĩ weredi āārĩmi: Yũ ĩgũsā merā āārĩgũ, ĩgũsā watopegue āārĩnĩkōāgũkoā. Yũ ĩgũsā opu āārĩgũkoā. ĩgũsā, yaarā āārĩrākũma, ārĩdi āārĩmi.*

¹⁷ Irasirĩgu marĩ opu āsũ ārĩnemodi āārĩmi: Ñerō irĩrĩkarārē wapĩkũnemobĩrĩkōāka! ĩgũsā ñerĩ irĩrĩre irĩbirĩkōāka! ĩgũsā irirosũ ñerĩ irĩbirĩmakũ, yũ musārē òārō bokatĩrĩñeā, wapĩkũnĩkōāgũkoā.*

¹⁸ Yũ, Musāpũ āārĩgũkoā. Musā yũ pũrā āārĩrākũ, ārĩdi āārĩmi marĩ opu āārĩpererā nemorō turagu.*

7

¹ Yaarā yũ maĩrā, musārē ire werea. Marĩ, ĩ Marĩpũ ārĩdeare pérā, āārĩpereri ñerō irĩrĩre, ñerĩ gũñarĩdere pirĩrā! Irasirirā gopeyari merā ĩgũrē buremu, ĩgũ gāāmerĩ direta irĩnrā!

Pablo, Corinto marā gũñarĩ gorawayudeare gojadea

² Guare maĩka! Gua musārē neō poyanorēbirĩbu. Gua bueri merā musārē ñerō irĩmakũ irĩbirĩbu. Neō sugunorē musā merāmurē ārĩgatori merā ĩgũyare āĩabĩrĩbu.

³ Yũ irire irasũ ārĩgũ: “Musā guare ñerō werenĩdea waja opāa”, ārĩgũ meta yāa. Gua musārē buro maĩrĩ merā gũñanĩa. Yũ irire musārē weresiabu. Irasirirā marĩ okarā, o boarā, suro merāta āārĩnrākũkoā.

⁴ Yũ, musā òārō irĩrĩ kerere pégu: “Diayeta yāma”, ārĩ gũñāa. Irasirĩgu ñerō tarĩkeregu, gũñatura, buro usũyāa.

⁵ Gua Macedonia nikügue ejarägueta neö siuñajärí bokabiribu. Noó waaró ñerö taribu. Gajerä gna merä gäme guaseodnana. Musärë gna buenerärë güñarä, buro güñarikubu.

⁶ Marípu, bujawereri merä äärírarë güñaturamakü irigu gapu Tito gna pürogue ejari merä guare güñaturamakü irimi.

⁷ Igü gna pürogue ejari diretta usuyabiribu. Musä Igürë güñaturamakü irideare Igü were-makü perä, buro usuyabu. Musä yure iäduarire, musä yure werewuadeare bujawereri merä äärírarë, musä yure güñarikurire guare weremi. Yu irire pégu, buro usuyanemobu.

⁸ Yu musä ñerö irideare musärë gojadupuyudea pü merä yoaweyaripoe bujaweremakü iribu. Irasirigu: “Yu gojabirimakü öäboyo”, äri güñabu. Irasü äri güñakeregu, daporare: “Yu irire gojamakü öägorabu”, äri güñäa.

⁹ Irasirigu daporare usuyagu, musä bujaweredearë usuyagu meta yäa. Yu musärë go-jadea pürë buedero puru, musä ñerö irideare güña, Marípu gäämerösüta bujawereyuro. Musä güñarirë gorawayu, ñerö iririre piriyuro. Iri gapu yure usuyamakü yäa. Musärë bujaweremakü irikeregu, neö poyanorëbiribu.

¹⁰ Marí ñerö irideare güñarä, Marípu gäämerösüta bujawere, marí güñarirë gorawayu, ñerí iririre pirirä, peamegue waabonerä tausüräkoa. Gajerä i ümu marä Jesúre buremumerä gapu Igüsä ñerö irideare bujawerekererä, Igüsä güñarirë neö gorawayubema. Ñerí iririre piribema. Irasirirä peamegue waamurä ääríma.

¹¹ Musä gapu musä ñerö irideare güñarä, Marípu gäämerösüta bujawereyuro. Irasirirä musä iririre gopeyari merä güñanugäyuro. Musä ñerö irideare piririre gajerärë buro masímakü gäämeyuro. Musä ñerö irideare güñariku, buro bujawere, güiyuro. Irasirirä yure buro iäduayuro. Ñerí irigure wajamoäyuro, Igü ñerö irideare dupaturi iribiriköäburo, ärirä. Äärípereri musä irasiriri merä musä daporare diaye irirä äärírarë guare ímu.

¹² Irasirigu yu musärë gojadupuyugu, ñerö iridire Igü ñerö irididere iritamudugü iribu. Musädere iritamubu, iri pürë gojabu, Marípu iürö guare musä öärö güñarirë masíbuo, ärigü.

¹³ Irasirirä musä guare güñaturamakü yäa.

Irasü äärímakü musä Titore öärö bokatíñeärä Igürë usuyamakü iriyuro. Gua irire perä, musä merä usuyadero nemorö usuyanemobu. Musä Igürë öärö äärírikumakü iriyuro.

¹⁴ Tito musä puro waaburi dupuyuro yu musä merä usuyarire Igürë werebu. Igü irogue ejamakü, yu äriderosüta Igürë öärö iriyuro. Irasirigu yu Igürë weredearë guyasiríbea. Gua musärë diayema ääríri directa wererosüta gna Titore musäyamarë weredeade diayeta ääríbu.

¹⁵ Musä pürogue Igü ejamakü, äärípereri buremurí merä Igürë öärö bokatíñeäyuro. Goepeyari merä Igü dorerire iriyuro. Musä irasirideare güñagü, musärë maídero nemorö maínemomi.

¹⁶ Yu, musä öärö iririre masísä, “Öärö yäma”, äri, buro usuyäa.

8

Gajerärë Igüsä gäämerirë síburimarë gojadea

¹ Guayarä, gna musärë ire masímakü gäämea. Marípu Jesúre buremurí buri marärë Macedonia nikügue äärírarë öärö iritamumi.

² Igüsä buro ñerö tarikererä, gajerärë iritamuma. Buro bopokererä, Igüsäya niyerure maíro marírö, buro usuyari merä Igüsärë síburire neeönama.

³ Igüsä gäämerö äärípereri Igüsä sírö bokatíürö síkererä, sínemonama. Yu, Igüsä irasirideare masía. Irasirigu musärë irire werea.

⁴ Marípuyarärë boporärë iritamuduarä, Igüsärë síduarire guare: “Äiabosakal!” äri sérëma.

⁵ Irasü ärirä, gna güñadero nemorö öärö yäma. Niyerure Igüsä síburire neeöburi dupuyuro marí Opure: “Mu gäämerí directa iriduakoa”, äríma. Puru guare: “Marípu gäämerösüta musä dorerire irirära” äríma.

⁶ Igüsä irasirideare iärä, gna Titore musä puro Corintogue waadorebu. Iro dupuyuro musä pürogue äärígu, boporärë iritamuburire niyerure sérë, neeöngädi äärími. Irasirirä, musä öärö irinugäderosüta irire odonúburo, ärirä, Igürë iriua.

⁷ Musä Marípuyarë äärípererire öärö yäa. Igürë diayeta buremua. Igüya kerere Igü masírí síri merä keoro buea. Igü gäämerösüta gajerärë öärö iritamuduaä. Guare buro maía. Irasirirä musä i äärípererire öärö irirosüta musä boporärë síburi neeöridere öärö irika!

⁸ Yu irire musärë irasü ärigü, turaro merä: “Igüsärë niyeru síka!” ärigü meta yäa. Macedonia marä boporärë öärö iritamudeare werea, Igüsä irirosü musäde diayeta maíri merä boporärë iritamuduarire masíduagu.

⁹ Ire musä masía. Marí Opü Jesucristo marírë buro maígu, marírë öärö iritamudi äärími. Äärípereri ümugasiguema öärirë opagu ääríkeregu, maríya ääríburire i niküguere aarigü, bopogu irirosü aaridi äärími, marírë äärípereri ümugasiguema öärirë opaburo, ärigü.

¹⁰ Irasirigu yu musārē: “Āsū irimakū ōāgorabokoa”, āri gūñarīrē weregura. Musā gapu si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sīburiere usuyari merā neeōpurorisiaba.

¹¹ Irasirirā musā usuyari merā neeōpuroriderosūta daporare siyuarikuka! Wáro oparā, wáro sika! Mērōgā oparā, mērōgā sika!

¹² Usuyari merā musā sīduaropā sīmakū, Marīpu musā merā usuyagakumi. Wáro opamerārē wáro sīdorebemi.

¹³ Yu musārē: “Boporārē iritamuka!” āriḡū, “Īgūsā gapu wáro oparā dujaburo, musā gapu boporā dujaka!” āriḡū meta yāa.

¹⁴ Āārīpererā surosū āārīrikuburo, āriḡū, irire irasū ārā. Daporare musā opari merā Īgūsārē iritamumasīa. Pūrugue musā gāāmerīrē opabirimakū, Īgūsāde musārē iritamumasīrākuma. Musā irasū gāme sīrā, musā gāāmerīrē opapeokōārākoa.

¹⁵ Marīpuya werenīrī gojadesa pūgue marī gāme sīrīrē āsū āri gojasūdero āārībū*: “Wáro opadi gajīgu nemorō opabirimi. Mērōgā opadide mērōgā opakeregu, Īgū gāāmerīrē opa-peokōāmi”, āri gojasūdero āārībū.

Tito Īgū merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶ Yu musārē buro iritamuduarosūta Marīpu Titore musārē iritamudamakū yāmi. Irasirigu Marīpure usuyari sīa.

¹⁷ Tito, gua Īgūrē musā pūrogue waadoburi dupuyurogueta musārē iritamugū waaduasiadi āārīmī. Irasirigu, gua Īgūrē waadoremakū pēgu: “Jāu, waagura”, āri yujūmi.

¹⁸ Īgū merā gajīgu marīyagure iriua. Āārīpererogue Jesúre buremurī buri marā Īgārē: “Marīpu masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere ōārō buemi”, āri werenīñurā.

¹⁹ Īgūrēta beyenerā āārīmā, niyerure boporā pūrogue gua āiāmakū guare wapikuburo, ārīrā. Iri niyerure musā gajerā merā neeōdeare gua boporārē sīmakū Īārā: “Marī Opu marīrē ōārō iritamugū yāmi”, ārīrākuma. Marī Īgūsārē buro iritamuduarire masīrākuma.

²⁰ Gua iri niyerure wáro musā neeōdeare ōārō kore, boporārē keoro sīrākoa, gajerā guare: “Keoro iribirima”, āri werewuabirikōāburo, ārīrā.

²¹ Gua marī Opu Īūrō, masaka Īūrōdere diayemarē iriduāa.

²² Irasirirā Titosā merā gajīgu marīyagure iriua. Gua, Īgū gajerārē ōārō iritamumakū wāri Īābu. Irasirigu daporare musā gajerārē iritamuduarire pēsā, Īgū dupuyuro musārē iritamudadero nemorō iritamugū waaduami.

²³ Masaka Titoyamarē sērēñamakū, Īgūsārē āsū āri yujūka: “Pablo merāmu, Īgū merā moāgū āārīmā musārē iritambubu”, ārika! Gajerā Īgū merā waamurāre sērēñamakū, āsū ārika: “Jesúre buremurī buri marā iriuanerā āārīma. Cristoyare iriri merā gajerārē Cristore: ‘Ōatarimi’, āri, usuyari sīmakū yāma”, ārika!

²⁴ Irasirirā gua Titosārē: “Corinto marā musārē ōārō bokatīrīñeārākuma”, āri wererosūta ōārō bokatīrīñeāka! Musā irasiririre pērā, Īgūsārē iriuanerā musā Īgūsārē māñrē masīrākuma.

9

Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōrīrē gojadesa

¹ Yu musārē gojagu: “Īgūsā gajerā Jesúre buremurārē niyeru sīburi neeōrīrē masīsīama. Irasirigu irire gojanemobeā”, āri gūñāa.

² Yu, gajerārē musā iritamuduarire masīsīa. Irasirigu usuyari merā Macedonia nikū marārē āsū āri werebū: “Si bojorie Corinto marā Acaya nikūgue āārīrā, gajerā Jesúre buremurārē boporārē iritamudasīama”, ārībū. Irire pērā, wārā Macedonia nikū marāde musā irirosū usuyari merā Īgūsārē iritamudūama.

³ Yu Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru sīrākuma”, ārīderosūta waamakū gāāmea. Irasirigu iri niyeru musā sīduarire yu musā pūrogue ejaburi dupuyuro neeō odosiaburo, āriḡū, Titosārē iriua.

⁴ Yu Macedonia nikū marā merā musā pūrogue ejagu, musā sīduarire neeō odobirimakū Īāgū, guyasīrībokoa. Yu Īgūsārē: “Corinto marā boporārē sīrākuma”, ārīdero paru musā sībirimakū Īāgū, guyasīrībokoa. Musāde irasūta guyasīrībokoa.

⁵ Irasirigu: “Yu musā pūrogue ejaburo dupuyuro Titosārē iriupurorigara”, āri gūñāa. Īgūsā irogue ejarā, musārē iritamurākuma musā: “Sīrākoa”, ārīdeare iri odoburo, ārīrā. Irasirirā gua musā pūrogue ejamakū, gua musārē sīdorero marīrō musā gajerārē sīduarire buro iritamuduari merā, neeō odosiārākoa.

* 8:15 Exodo 16.13-18: Iripogee Israel bumarā masaka marīrōgue waagorenamakū, āmūriku Marīpu Īgūsārē manā wākwūri baari sīdi āārīmī. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Īgūsārē irire keoro seadoredi āārīmī, Īgūsāku Īgūsā baaburire opaburo, āriḡū.

⁶ Ire gũñaka! Méri yeri otedi, mérĩgã ðuka seagukumi. Wári yeri otedi, wári ðuka seagukumi. Iri irirosũ marĩ boporãrê mérõgã sĩmakũ, Marĩpu marĩrê mérõgã sĩgukumi. Wáro marĩ sĩmakũ, wáro sĩgukumi.

⁷ Irasirirã musã: “Õõpã sũgura”, ãrĩ gũñaderosũta sĩka! “Sĩduabirikerepũ, yure sĩdorema. Irasirĩgu sũgukoa”, ãrĩ gũñarõ marĩrõ sĩka! Marĩpu, usuyari merã sĩrãrê maĩmi.

⁸ Æãrĩpereri õãrĩrê musãrê sĩmasĩmi musã gããmerĩrê opapeokõáburo, gajerãdere musã opari merã õãrõ iritamunĩkõáburo, ãrĩgũ.

⁹ Marĩpuya werenĩrĩ gojadea pũgue irire ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbũ:

Õãgũ boporãrê wáro sĩmi. Ìgũsãrê õãrõ iritamurĩ neõ perebirikoa.*

¹⁰ Marĩpu, oterimasãrê oteri koyere Ìgũ oteburire opamakũ yãmi. Oterimasũ irire otedero pũ, Marĩpu Ìgũ otedeare ðukakumakũ yãmi masaka baaburire. Irire irirosũ musãrê ããrĩpereri musã boporãrê sĩburire opamakũ irigukumi. Irire sĩdero pũ, musã opadero nemorõ musã boporãrê sĩnemoburire opamakũ irigukumi.

¹¹ Marĩpu musãrê ããrĩpereri õãrĩrê opamakũ irigukumi gajerãrê wáro sĩburo, ãrĩgũ. Irasirirã gua iri niyerure musã neõdeare marĩyãrũ boporãrê sĩmakũ Ìãrã, Marĩpũre usuyari sĩrãkuma.

¹² Musã Ìgũsãrê iritamurã, Ìgũsã gããmerĩ direta sĩrã meta yãa. Marĩpũre: “Õãtaria, mu Ìgũsãrê guare sĩmakũ iriri”, ãrĩ, usuyari sĩmakũ yãa.

¹³ Musã Ìgũsãrê iritamumakũ Ìãrã: “Corinto marã Cristoyare õãrõ yãma. Guare wáro sĩrã, gajerãdere õãrõ sĩma”, ãrĩrãkuma. Irasirirã Marĩpũre burõ usuyari sĩrãkuma.

¹⁴ Ìgũ musãrê õãrõ iritamurĩrê masĩrãkuma. Irasirirã musãrê burõ maĩrĩ merã musãya ããrĩburire Ìgũrê sêrêbosarãkuma.

¹⁵ Marĩpu Jesucristo merã marĩrê õãtariro iridi ããrĩmi. Ìgũ irasũ irideare marĩ werenĩrĩ merã wereduarã, werepeomasĩña mãa. Irasirirã Ìgũrê: “Õãtaria mu”, ãrĩ, usuyari sĩa.

10

Pablo Ìgũ Jesús buedoregu pĩdi ããrĩrĩrê gojadea

¹ Yũ Pablo musãrê gajĩ weregura. Ire weregũ, Cristo turiro marĩrõ bopoñarĩ merã werederosũta musãrê wereduaa. Surãyeri musã puro ããrĩrã, yure ãsũ ãrĩñurã: “Marĩ merã ããrĩgũ, turabi ubu ããrĩgũ irirosũ marĩrê weremi. Gajerogue ããrĩgũ, marĩrê burõ turari merã were gojami”, ãrĩñurã.

² Irasirĩgu musãrê ãsũ ãrĩ werea. Yũ musã pũrogue ejamakũ, yure turaro merã weremakũ iribirikõãka! Gajerã musã watopegue ããrĩrã guare: “I ùmu marã irirosũ Ìgũsã gããmerĩ direta irirã yãma”, ãrĩñurã. Irasũ ãrĩrãrê turaro doreri merã weregura.

³ Gua i ùmũgue ããrĩkererã, guare Ìãturĩrãrê wererã, i ùmu marã irirosũ iribeã.

⁴ I ùmu marã Ìgũsã turaro merã Ìgũsãrê Ìãturĩrãrê tarĩnũgãmurã werema. Gua gapũ Marĩpu doreri merã Ìgũsãrê werea, Ìgũyare ãrĩgatori merã gũñarĩrê: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩ masĩburo, ãrĩrã.

⁵ Iri doreri merã Marĩpũyare: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩrãrê diayema ããrĩrĩrê masĩmakũ irimasĩa. “Masĩtaria”, ãrĩ gũñarãrê ããrĩpereri Ìgũsã gajerãrê Marĩpũre masĩbirimakũ iririre pirimakũ irimasĩa. Iri doreri merã ããrĩpereri Ìgũsã gããmerõ gũñarĩrê pirimakũ irimasĩa, Cristo gapũre gũña, Ìgũ gããmerĩ direta iriburo, ãrĩrã.

⁶ Musã: “Ìgũ dorerire tarĩnũgãbirikoa”, ãrĩdero pũ, iri dorerire tarĩnũgãgũnorê gua wajamoãmasĩa.

⁷ Musã gajerãrê Ìãrã, Ìgũsã iririkuri direta Ìãrã yãa. Ìgũsã gũñarĩ gapũre neõ Ìãmasĩbeã. “Cristoyagu ããrã”, ãrĩgãno guadere: “Cristoyarã ããrĩma”, ãrĩ masĩdoreã.

⁸ Yũ musãrê: “Marĩ Opũ guare Ìgũyare buedoregu pĩmi”, ãrĩ wakereregu, irire guyasĩrĩbeã. Guare irasũ buedoregu, musãrê iritamudoregu pĩmi. Musãrê poyanõdoregu meta pĩmi.

⁹ Yũ musãrê gojagu, yũ gojari merã gũkamakũ iriduagu meta yãa.

¹⁰ Surãyeri musã watopegue ããrĩrã ãsũ ãrĩma: “Pablo marĩrê gojagu, burõ turari merã doremi. Irasirikeregu, marĩ merã ããrĩgũ, turabi ubu ããrĩgũ irirosũ marĩrê weremi”, ãrĩma.

¹¹ Irire irasũ ãrĩgãnorê ãsũ ãrĩ weregura: “Gua gajerogue ããrĩrã, musãrê: ‘Ãsũ irirãrã’, ãrĩ gojaderosũta musã pũrogue ejarã, irire irirãkõa”.

¹² Surãyeri musã watopegue ããrĩrã Ìgũsã basi: “Marĩ gapũ õãrõ masĩa, gajerã nemorõ ããrã”, ãrĩ gãme werenĩma. Irasũ ãrĩ werenĩkererã, masĩbema. Gua gapũ Ìgũsã irirosũ gua basi gua iririre neõ werenĩbeã.

¹³ Irasirirãrã gua musãrê wererã, Marĩpũ guare buedoregu pĩdea direta werea. Gajerãrê Ìgũ pĩdeare irirã meta yãa. Ìgũta guare pĩmi musãdere buedoregu.

¹⁴ Irasirirãrã, Ìgũ guare buedoregu pĩderosũta musãrê Cristoya õãrĩ kerere buerũrorĩrã ejabu. Irogue musãrê buerã ejarã, Ìgũ guare dorederosũta iribu.

¹⁵ Īgū guare buedoregu piderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Gua iriri āārā”, neō ārībea. Musārē buerā, musārē Cristore buremunemomakū gāāmea. Musā buremunemomakū iārā, Marīpu guare dorederosūta irirā, gajerā musā purogue āārīrādere buerākoa Cristore buremuburo, ārīrā.

¹⁶ Pupu yoarogue marārē Marīpu Jesucristo merā masakare tauri kerere pémerārē buerā waarākoa. Gajerā iri kerere buedoreguere buerā waa: “Gua bueri gapure pérā, Jesucristore buremunugāma”, ārīrā meta yāa.

¹⁷ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masīgū āārā’, ārībirikōāburo. Irasū ārīrōno irigu marī Opū gapure: ‘Turatarigu āārīsīā, marīrē ōātariro iridi āārīmī, ārīburo’, ārī gojasūdero āārībū.

¹⁸ Sugu Īgū basi: “Ōārō yāa”, ārī werenīrī wajamāa. Marī Opū: “Ōārō yāmi”, ārī iāsūgū gapu diayeta ōārō irigu āārīmī.

11

Pablo ārīgatori merā buerimasāyamarē gojadea

¹ Daporare musārē mērōgā yaamarē ārīmoāmagū irirosū were gojagura. Yu irasū ārī gojarire gariborero marīrō buemakū gāāmekoa.

² Marīpu musārē maīrōsūta yude buru maīa. Musā yu magō irirosū āārā. Cristo musā marāpu āārībū irirosū āārīmī. Irasirigu, yu magō gajerā ūma merā neō űerō iribeo sugureta marāpukamakū gāāmegū irirosū, yu musārē Cristoyarā dita āārīmakū gāāmea.

³ Irasū gāāmekeregu: “Ezare iripoegue waaderosū Īgūsādere waabokoa”, ārī gūñarikua. Wātī, pīrū irirosū deyoa, Īgū masīrī merā ārīgatomakū pégo, Marīpu dorerire tarinugādeo āārīmō. Īgū iriderosū gajerā musārē ārīgatomakū pérā, musā gūñarīgue Cristoya direta musā iriduarire piribokoa.

⁴ Musā āsū yāa. Gajerā musā puro ārīgatori merā buerā ejamakū, Īgūsā buerire ōārō pēsuyua. Īgūsā Jesūyamarē, Ōāgū deyomarīgū musā bokatīrīñeādiyamarē, Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere gua musārē buedea irirosū Īgūsā buebirikerepuru, Īgūsā buerire pé buemua.

⁵ Īgūsā musārē buerā: “Gua gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārī péñakuma. Yu gapu: “Jesús yure Īgūyare buedoregu pīmi. Irasirirā yure masītarinugābema”, ārī péñāa.

⁶ Yu ōārō wererimasū irirosū werebirikeregu, Marīpu werenīrīrē ōārō masīa. Yu masīrīrē, āārīpereri yu Īgūyare iriri merā musārē masīmakū iribu.

⁷ Yu musārē Marīpu Jesús merā masakare tauri kerere buegu: “Niyeru sīka!” neō ārī sērēbiribu. Ubu āārīgū irirosū moā wajata baabu, musārē Marīpuyare ōārō masīburo, ārīgū. ŹYu irasirideā ōāberi? ŹNaāsū gūñarī?

⁸ Gajerā Jesūre buemuīrī buri marā yure niyeru sīma musārē bueburo, ārīrā. Īgūsā sīrīrē űeābu musārē iritamubu. Irire űeāgū, Īgūsāyā niyerure emawāgāgū irirosū péñabu.

⁹ Musā merā āārīgū, gajino yu gāāmerīrē opapeobirikeregu, musārē niyeru neō sērēbiribu. Marīyarā Macedonia nikū marā yu gāāmerīnorē āījama. Irasirigu musārē: “Niyeru sīka!” neō ārī garibobiribu. Pūraguedere musārē neō garibobirikoa.

¹⁰ “Cristo weregu, diayeta weredi āārīmī”, ārī masīa. Īgū diaye werederosūta yude musārē niyeru sērēbirideare diayeta werea. Neō sugu āārīperero Acaya nikūgue āārīgūno i musārē yu sērēbirideare wererire: “Diaye werebemi”, ārīmasībirikumi.

¹¹ Musārē yu sērēbirideare wererire pérā, Źnaāsū gūñarī musā? “Pablo guare maībirisīā, irasū ārī weremi”, Źārī gūñarī? Āārībea. Musārē maīa. Marīpu irire masīmi.

¹² Irasirigu yu musārē irinugāderosūta iriwāgānikōāgura. “Gajerā Jesús buedoregu pīnerā nemorō masīa”, ārīgatorā musārē bueri waja niyeru wajataduama. Gua gapu Īgūsā irirosū wajataduabea. Irasirirā Īgūsā: “Guade Pablosā irirosūta yāa”, neō ārīmasībema.

¹³ “Jesús buedoregu pīnerā āārā”, ārīrā, ārīgatorā yāma. “Diayeta Jesús buedoregu pīnerā āārīma”, ārī gūñamakū iriduarē āārīsīā, masakare ārīgatoma.

¹⁴ Yu gapu Īgūsā irasirīmakū iākeregu: “ŹNasirimurā irire irasū yārī?” ārī gūñabea. Wātēa opu Satanāde Marīpure wereboegu irirosū deyoami masaka Īgū ārīgatorire: “Diayeta āārā”, ārī gūñamakū iriduagu.

¹⁵ Irasirirā ārīgatori merā buerimasā wātīrē moāboerā Īgū irirosū yāma. űerā āārīkererā, Īgūsā irīgatori merā masakare: “Marīpure moāboerā āārīma, ōārō yāma”, ārī gūñamakū iriduama. Daporare masaka Īgūsārē: “Ōārā āārīma”, ārī gūñakerepuru, pūraguere āārīpereri Īgūsā űerō irideā waja buru wajamoāsūrākuma.

Pablo, Īgū űerō tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi musārē ire were gojagura. Neō sugu yure: “Niārīmasū āārīmi”, āri gūñfabirikōāka! Irasū āri gūñarā: “Niārīmasū irirosū wereniburo”, ārika! Irasirigu mērōgā yu basi werenigura.

¹⁷ Yu irasū werenigā, niārīmasū irirosū werenigū yāa. Marī Opu yure: “Irire wereka!” āribirimi.

¹⁸ Wārā masaka i ūmuma direta gūñakererā, ĩgūsā iririre: “Ōārō yāa”, ārīma. Yude ĩgūsā irirosū musārē yu ōārō iririre weregura.

¹⁹ Musā basi: “Masitaria”, ārikereā, niārīmasā irirosū werenirā bueri gapure gariborero marīrō péa. ζNasirirā ĩgūsārē ōārō péri?

²⁰ ĩgūsārē moāboerāre dorerosū musārē buro dorekerepuru, āriḡatori merā musāyare āiakerepuru, musārē oparā irirosū dorerā ĩgūsā gāāmeri direta gūñakerepuru, musārē: “Ubu āārīrā āārīma”, āri ĩābékerepuru, musārē guyasīrīmakū iriduarā musāya wayupārārīrē pakerepuru, āārīpereri ĩgūsā irasiririre gariborebirikoa musā.

²¹ Musārē irasirirā, ñerō irirā yāma. Gua gapu ĩgūsā irirosū musārē neō irasiribiribokoa.

Yu ĩgūsā irirosū musārē ñerō iribirikeregu, niārīmasū ĩgū iririre: “Ōārō yāa”, āri werenigū irirosū musārē āsū āri weregura.

²² ĩgūsā: “Hebreo masaka āārā”, ārīma. Yude hebreo masakuta āārā. “Israel bumarā āārā”, ārīma. Yude Israel bumuta āārā. ĩgūsā: “Abraham parāmerā āārā”, ārīma. Yude Abraham parāmita āārā.

²³ ĩgūsā: “Cristore moāboerā āārā”, ārīma. Yu tamerā ĩgūsā nemorō Cristore moāboegu āārā. ĩgūyare ōārō yāa. Yu basi niārīmasū irirosū werenikeregu, yu ōārō iririre āsū āri werenemogura. Yu Cristoyare irigu, ĩgūsā nemorō moātarinugābu. Cristoya kerere wereri waja ĩgūsā nemorō peresugue biadobosūbu. ĩgūsā nemorō tārāsūbu. Wārī masaka yure wējēboyoma. Irasirigu mērōgā merā taribu yu boaboderore.

²⁴ Su moḡmagora judío masaka yure ñeāma. ĩgūsā yure ñeāriku, treinta y nueve gora tārānāma.

²⁵ Urea gajerā yure ñeā, yuku merā páma. Suñarō masaka ātāyeri merā yure deama. Urea doóriduparu merā mirību. Suñarō mirīgū, sunu, su ñami taboa maji weka wādiyaguere bá payanību.

²⁶ Yu wārī makārīguere buegorenagū waanabu. Yu buegorenamakū, goetaribu. Diarigue yu mirīri, yure yajari, yaa nikū marā judío masaka, judío masaka āārīmerāde yure ñerō iriduari, makārīgue, masaka marīrōgue yure wējēduari, wādiyague mirīboama goetaribu. “Mu merāmarā āārā”, āriḡatorāde yure ñerō irima goetarima.

²⁷ Cristoya kerere weregu, buro moā wajata baabu. Irasū moāgū, ñerō taribu. Waja pūrīkerepuru, irasū moānikōābu. Gajipoere ūaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritauunokōābu. Gajipoere buro yusamakū, gajī surī sāñanemoburi marību.

²⁸ Irasū āārīmakū ūmariku Jesúre buremurī buri marārē āārīpererogue āārīrārē gūñarikua.

²⁹ Irasirigu sugu gūñaturabi āārīmakū ĩgū, yu basi gūñaturabi irirosū péñāa. Jesúre buremugārē ñerō irimakū irirā merā gua, Jesúre buremugārē guyasīrīsāa.

³⁰ Musārē yaamarē werenemogū, yu turabi āārīrīrē masiburo, āriḡū, yure waadeare weregura.

³¹ Marī Opu Jesús Pagu, yu musārē āriḡatori marīrō merā yaamarē wererire masīmi. ĩgūrēta: “Turatarigu āārā”, āri, usuyari sīnikōārō gāāmea.

³² Yu Damascogue āārīmakū, ĩro marā opu Areta wāikugu dokamu yure ñeāduadi āārādimi. Yure ñeāduagu, ĩri makā turogue ĩgūsā ātā majīri merā weadea sārīrōma dispuroriku surarare koredoredi āārīmi.

³³ Yu merāmarā gapu puui wārī puui merā ĩri sārīrō āārīri gobegue yure yótaudijuma. Irasirigu, ĩgūsā iritamurī merā yure ñerō iriduarāre duriwāgākōābu.

12

Pablo kērō irirosū ĩgū ĩadeare gojadea

¹ Marī basi: “Ōārō masīa”, āri wereniḡorenarī wajamarīkerepuru, marī Opu Jesús kērō irirosū yure ĩmudeare, ĩgū yure masīmakū ĩrideare werenemogura.

² Yu Cristore buremunugādero puru, Marīpu yure ūmugasigue ĩgū āārīrōgue āimurīāmi. Iroque āimurīadero puru, catorce bojorigora taria. Yu dupu merā, o yu yujupūrā merāta iroguere waagū waakuyo, masibirikoa. Marīpu dita masīmi.

³ I gapure masīa. Yure iroque āimurīagu, paraíso wāikurogue āimurījami. Yu dupu merā, o yu yujupūrā merāta yure iroque āiagu, āiagukumi, masibirikoa. Marīpu suguta ĩrire masīmi. Yu iroque āārīḡū, ĩgū masaka ĩriropogue neō masībirideare werenīrē pébu. ĩri, ĩgū neō sugu masakare weredoreri meta āārībā.

⁵ Iroguere İğü yure ãimurĩadeare guyasĩrĩrĩ marĩrõ musãrẽ weremasĩa. Yaama gapure weregu, guyasĩrĩbokoa. Irasirĩgu yu turabi ããrĩrĩ direta werenemoguãa.

⁶ Yu basi yaamarẽ wereduamakũ, yu werenĩrĩ diaye ããrĩbokoa. Niãrĩmasũ werenĩrĩ irirosũ ããrĩbiribokoa. Yaamarẽ weremasĩkeregu, werebirikoa musã yure: "Gajerã nemorõ õãmi", ãrĩ guñabirikõãburo, ãrĩgũ. Yu iririkarire iãdero puru, yu bueri gapure pẽdero puru, musã yure: "Õãgorami", ãrĩ guñamakũ gããmea.

⁷ Marĩpu yure ãmudea õãtaribu. Yu irire guñagũ: "Gajerã nemorõ masĩa", ãrĩ guñabokuyo. Marĩpu gapu irire guñabirikõãburo, ãrĩgũ, wãtẽa opu Satanãs yaa dupure pũrĩrikamakũ iririre kãmutabiridi ããrĩmi. Iri pũrĩrĩ poraru ñajarõsũ pũria.

⁸ Ñrea yu marĩ Opure: "Yure i pũrĩrĩrẽ tauka!" ãrĩ sãrẽadibu.

⁹ İğü gapu yure ãsũ ãrĩmi: "Murẽ maisĩa, õãrõ iritamugura. Yu murẽ iritamurĩ neõ perebirikoa. 'Turabea', ãrĩ guñagũnorẽ yu turari merã õãrõ iritamua gajerã yu turarire masĩnemoburo, ãrĩgũ", ãrĩmi. Irasirĩgu yu turabi ããrĩrĩrẽ usuyari merã weregũkoa Cristo İğü turari merã yure õãrõ iritamunikõãburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Irasirĩgu Cristoyagu yu ããrĩrĩ waja pũrĩrĩ merã turabi ããrĩsĩa, usuyari merã irire bokatĩũa. Gajerã yure ñerõ werenĩkerepuru, yu gããmerĩrẽ opabirikeregu, gajerã yure ñerõ irikerepuru, yure ñerõ waakerepuru, usuyari merã irire bokatĩũa. ãsũ ããrã. Yu, turari opabirimakũ, Cristo gapu yure İğü turarire opamakũ yãmi ñerõ taririre bokatĩũburo, ãrĩgũ. Irasirĩgu usuyãa.

Pablo Corinto marãrẽ Jesũre buremurãrẽ İğũ guñarikurire gojãdea

¹¹ Yu basi yaamarẽ werenĩgu: "Niãrĩmasũ irirosũ werenĩgu iribu", ãrĩ guñãa. Musã gapu yure irasirimakũ iribu. Musã yaamarẽ õãrõ werenĩmakũ, õãgorabokuyo. Musã yure õãrõ werenĩbirikerepuru, "Ubu ããrĩgũ ããrĩmi", ãrĩkerepuru: "Jesũs buedoregu pĩnerã ããrã", ãrĩgatorã yu nemorõ ããrĩbema.

¹² Yu musã purõ ããrĩgũ, musãrẽ burõ iritamuduari merã, wãri Marĩpu turari merã iririre iri ãmuba, diayeta Jesũs buedoregu pĩdi ããrĩrĩrẽ masĩburo, ãrĩgũ.

¹³ Gajerã Jesũre buremurĩ buri marãrẽ, musãdere sũrosũ iribu. Yaa ããrĩburire musãrẽ niyeru wajaseabiribu. Musã pẽñamakũ, çiri musãrẽ ñegorari? Iri musãrẽ ñemakũ, musãrẽ: "Irire kãtika!" ãrĩ sãrẽa.

¹⁴ Pea musã purõgue ejasiabu. Daporare dupaturi yu iroguere waaburire ãmugũ yãa. Iroguere ejagu, musãrẽ: "Niyeru yure sĩkal" ãrĩ sãrẽbirikoa. Musãyare gããmebea. Cristoya gapure musã irityanemomakũ gããmea. ãsũ ããrã. Pagusãmarã İğũsã pũrãrẽ masũrã, İğũsã gããmerĩrẽ sĩma. Pũrã gapu pagusãmarãrẽ İğũsã gããmerĩrẽ sĩbema.

¹⁵ Irasirĩgu musãrẽ yu pũrã irirosũ ããrĩrãrẽ iritamugũ ããrĩpereri yu oparire sĩmakũ õãrokoa. Musãya ããrĩburire, ããrĩpereri yu turari merã musãrẽ burõ iritamuduakoa. Musãrẽ yu burõ maĩkerepuru: "İğũsã gapu yure sĩrũgã maĩma", ãrĩ guñãa.

¹⁶ Surãyeri musã watopegue ããrĩrã, yu musãrẽ sãrẽbirideare masĩkererã, ãsũ ãrĩma: "Guare sãrẽbirikeregu, ãrĩgatori merã guayare ãiadi ããrĩmi", ãrĩma.

¹⁷ Çimusã purõgue yu iriunerã ãrĩgatori merã musãyare yure ãiriyuri? Musã masĩkoa. Neõ gajino musãyare ãrĩbirinerã ããrĩmã.

¹⁸ Irinũgue Titore musã purõgue waadorebu. Gajigu marĩyagure İğü merã iriubu. Tito musã merã ããrĩgũ, çgajino musãyare ãrĩgatori merã ããrĩrĩ? Musã masĩkoa. Neõ ãiabiridi ããrĩmi. İğü yu irirosũta musãrẽ iritamuduagu ããrĩmi.

¹⁹ Gajipoe irirã, yu musãrẽ gojarire buerã: "Pablosã İğũsãyamarẽ wereri merã guare: 'Õãgorama İğũsã', ãrĩ guñãdorerã yãma", ãrĩ guñãbokoa. ããrĩbea. Gua Cristoyarã ããrã. Irasirĩrã Marĩpu iũrõ musãrẽ diayeta werea. Yaarã yu maĩrã, ããrĩpereri gua iriri merã musãrẽ iritamuduãa Cristoyare irityanemoburo, ãrĩrã.

²⁰ Yu musãrẽ guñarikua. Gajipoe irirã, yu musã purõgue ejamakũ, yu gããmerõsũ iribiribokoa. Irasirĩgu yude musã gããmerõsũ iribiribokoa. Gajipoe irirã gãme guaseorikurã, gajerãrẽ iãturirikurã, mata guarikurã, musãya ããrĩburi direta guñarikurã, gajerãrẽ ñerõ kere wererikurã, ñerõ ãrĩ werewuarikurã, "Gajerã nemorõ ããrã", ãrĩ weregorenarã, musã nerẽrõgue noõ musã gããmerõ iririkurã ããrĩbokoa. Gajipoe irigu irasũ ããrĩrãrẽ bokajabokoa, ãrĩgũ, irasũ ãrĩ guñarikua.

²¹ Irasirĩgu yu musã purõgue dupaturi ejamakũ, Marĩpu musã ñerõ iririkuri waja yure guyasĩũrõ tarimakũ iribokumi. Wãrã musã iro dupuyurogue guñarĩgue ñerĩ opadeare, ãma nome merã, nome ãma merã ñerõ irideare, musã noõ gããmerõ guyasĩũrĩ ñerĩ irideare pĩriduaro marĩrõ iriwãgãmakũ İãgũ, burõ bujawereri merã oregukoa.

¹ Dapora yu musā purogue waarī merā urea waarokoa. Irasirigu musārē: “Marīpuya werenīri gojadea pūgue gojaderosūta āārīpererē iriro gāāmea”, āri werea. Iri pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “Pērā, o ureerā sugu űnerō irideare ĩānerā oparāguere weresārō gāāmea”, āri gojasūdero āārībú.

² Iro dupuyuro yu musā purogue āārīgú, musā āārīpererā péurogue űnerō irirārē: “Wajamoāgura”, āri weresiabu. Puru ejagu, musārē irireta werebu doja. Daporadere yorogue āārīkeregū, gopeyaro merā irireta were gojāa doja. Mērōgā puru musā puro dupaturi waagú, yu werederosūta űnerō irirārē diayeta wajamoāgura pama.

³ Yu irasirimakū ĩārā, ire masīrākoa. Yu musārē Cristo yure gūnarī sīri merā werea. Cristo turabi āārībemi. Īgū turari merā musā watopegue űnerō irirārē wajamoāgukumi, ĩgūsā űnerō irire pīriburo, ārīgū.

⁴ Diayeta āārā. Īgū turari opabi irirosū curusague pábiatūsū, boadi āārīmī. Irasū boakeregū, daporarē Marīpu turari merā okami. Guade ĩgū āārīderosūta turamerā āārā. Irasū āārīkererā, Cristoyarā āārīsīā, Marīpuya turari merā okāa ĩgū turari merā musārē iritamumurā.

⁵ Irasirirā musā basi: “ĽDiayeta Jesucristore pīriro marīrō būremurī yu?” āri gūnaka! Diayeta musā Jesucristoyarā āārīmakū, ĩgū musā merā āārīmī.

⁶ Diayeta gua Jesucristoyarā, ĩgū buedoregū pīnerā āārīrīrē musārē masīmakū gāāmea.

⁷ Irasirirā űnerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīpure musāya āārīburiere sērēbosāa. Īgūrē sērērā, musārē guare oārō gūñadorerā meta yāa. Musā guare oārō gūñabirikererū, Marīpure musāya āārīburiere sērēbosāa, ĩgū iritamurī merā oārīrē iriburo, ārīrā.

⁸ Marīpuya, diayema āārīrī āārā. Irasirirā ĩgūyare keoro irimakū ĩārā, gua musārē: “Iri iribirikōāka!” neō ārīmasībirikoa. “Diayema direta irika!” ārīmasīa.

⁹ Irasirirā musā oārō yujupūrākturari merā ĩgūyare keoro irimakū oāgorāa. Gua buro turari merā musārē: “Āsū gapu irika!” ārīmasīmerā, usuyāa. Marīpure musāya āārīburiere sērēbosankōāa, ĩgūyare keoro iriwāgānemoburo, ārīrā.

¹⁰ Irasirigu musā purogue waaburi dupuyuro musārē i pūrē gojāa. Irogue ejagu, musā űnerō irire pīribirimakū ĩāgū, marī Opu yure dorederosūta musārē buro wajamoāgura. Pīrimakū ĩāgū, wajamoābirikoa. Marī Opu yure: “Yu dorerosūta irika!” āri pīmi. Musā ĩgūrē būremunemomakū gāāmegū, irasirimi. Musārē poyanorēmakū gāāmebemi.

¹¹ Yaarā, iropāta āārā yu musārē gojari. Oārō āārīrikuka! Yu dorerire oārō yujupūrākuri merā keoro irika! Guaseori marīrō suro merā gūña, oārō siuñajārī merā āārīka! Irasirigu Marīpu musārē siuñajārī sīgū, musārē maīgū musā merā āārīgukumi.

¹² Musā merāmarā merā oārō merā gāme mojō űeāka!

¹³ Āārīpererā Jesúre būremurā oōgue āārīrā musārē oādorema.

¹⁴ Marī Opu Jesucristo marīrē oārō iritamugū, Marīpu marīrē maīgū, Oāgū deyomarīgū marī merā āārīnīgū āārīpererā musā merā oārō āārīburo.

Iropāta āārā.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē òãdoredea

¹⁻² Yũ Pablo, ããripererã marĩyarã yũ merã ããrĩrã merã musãrẽ Galacia nikũgue ããrĩrãrẽ Jesũre bũremurãrẽ òãdore, gojãa. Jesucristo yũre ìgũyare buedoregũ beyepĩmi. Irasũ ããrĩmakũ, Marĩpũ ìgũrẽ boadiguere masũdi yũre pídi ããrĩmĩ, ìgũ magũyare bueburo, ãrĩgũ. Masaka yũre beyepĩbirima.

³ Marĩpũ ããrĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo musãrẽ òãrõ iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikamakũ iriburo.

⁴ Jesucristo, Marĩpũ gããmederosũta irigũ, ìgũ basi marĩ ñerĩ iridea waja boabosadi ããrĩmĩ, i ãmũ marã ñerĩ irirã irirosũ irinemobirikõãburo, ãrĩgũ.

⁵ Irasirirã ãmarĩku Marĩpũre: “Òãtaria mũ”, ãrĩ, usũyari sĩnikõãrã! Irasũta irirã!

Cristo sugũta marĩrẽ taugũ ããrĩmi, ãrĩ gojadea

⁶ Marĩpũ musãrẽ maĩgũ, Cristore bũremunugãdoregũ siudi ããrĩmĩ musãrẽ peamegue waabonerãrẽ taubu. Musã gapũ, ìgũ irasirikerepũ, matagora ìgũ Cristo merã masakare tauri kerere bũremuduũrã irikoa. Gaji bueri gapũre tuyakoa. Musã irasiririre pégu, bũro pégukãa.

⁷ Gajerã musãrẽ, musã Cristoya kerere bũremunugãdeare bũremuduũdorerã: “Gaji ããrã marĩrẽ tauri kere”, ãrĩgato, werema. Marĩrẽ gaji tauri kere mãa. Cristore bũremurĩ merãta marĩ tarimasãa.

⁸ Gũa musãrẽ Marĩpũ Cristo merã marĩrẽ tauri kerere werebu. “Gaji ããrã marĩrẽ tauri kere”, ãrĩgato, wererãrẽ Marĩpũ bũro wajamoãburo. Yũ, o Marĩpũre wereboegũ ãmũgasiguemũ musãrẽ irasũ ãrĩgato, weremakũdere wajamoãburo.

⁹ Musãrẽ ire weresiabu. Weredi ããrĩkeregũ, dupaturi musãrẽ werenemodũakoa doja. Sugu, gũa Marĩpũ Cristo merã marĩrẽ tauri kerere musãrẽ weredeare: “Diaye ããrĩbea, gaji ããrã marĩrẽ tauri kere”, ãrĩgato, weremakũ, Marĩpũ ìgũrẽ perebiri peamegue wajamoãburo.

¹⁰ Yũ ire weregũ, Marĩpũ gããmerõsũta buea. Masaka yũre: “Òãrõ weremi”, ãrĩdoregũ meta buea. Irasũ ãrĩdoregũ tamerã Cristoyare iribiribokoa. ìgũrẽ moãboegũ meta ããrĩbokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoregũ Marĩpũ yũre pími”, ãrĩ weredeia

¹¹ Yaarã, musãrẽ ire masĩmakũ gããmea. Yũ musãrẽ Marĩpũ Cristo merã marĩrẽ tauri kerere bueri, masaka ìgũsã basi ìgũsã gũñarĩ merã bueri meta ããrã.

¹² Iri kerere neõ sugũ masakũ yũre werebirimi. Neõ sugũ masakũ yũre irire buebirimi. Jesucristo ìgũ basi yũre irire masĩmakũ irimi.

¹³ Musã, yũ iripoegue judío masaka ìgũsã bũremurĩrẽ iririkũdeare péunakuyo. Yũ Marĩpũyarãrẽ Jesũre bũremurãrẽ ñerõ iriduari merã ìgũsãrẽ bũro ìãturituyaunabu. ìgũsã Jesũre bũremurĩrẽ peoduagũ irasiriunabu.

¹⁴ Yũ, judío masaka ìgũsã bũremurĩrẽ òãrõ iririkũunakubu. Gajerã, yũ merãmarã nemorõ gũa ñekũsãmarã iririkũunadeare iritarinugãunakubu.

¹⁵ Yũ irasiririkerepũ, Marĩpũ, yũ deyoaburi dupuyuro yũre beyesiadi ããrĩmĩ ìgũyagu ããrĩburo, ãrĩgũ. Irasirigũ ìgũ yũre bũro maĩrĩ merã ìgũ gããmerõsũ iridoregũ siiumi.

¹⁶ ìgũ irasiriderosũta keoro ìgũ magũrẽ yũre masĩmakũ irimi, judío masaka ããrĩmerãrẽ ìgũ magũ merã ìgũsãrẽ tauri kerere weredoregũ. I yũre irasũ waadero pũũ, gajerãrẽ: “¿Nasirigũkuri yũ?” ãrĩ sërẽñagũ waabiribu.

¹⁷ Jerusalẽgue ããrĩrãrẽ Jesucristo yũ dupuyuro ìgũyare buedoregũ beyepĩnerãdere sërẽñagũ waabiribu. Ubu gapũ Arabia nikũgue diaye waakõãbu. Pũũ Damasco goedũjãabu doja.

¹⁸ Ʋre bojori tariadero pũũ, Jerusalẽgue Pedrore ìãgũ waabu. Pe semanata ìgũ merã ããrĩbũ.

¹⁹ Irogue ããrĩgũ, gajerã Jesucristo ìgũyare buedoregũ beyepĩnerãrẽ neõ ìãbiribu. Marĩ Opũ Jesucristo pagũmũ Santiago direta ìãbu.

²⁰ Marĩpũ ìũrõ musãrẽ gojãa. Yũ gojari, ãrĩgatori meta ããrã.

²¹ Jerusalẽgue ããrĩdi Siria nikũgue, Cilicia nikũgue waabu.

²² Iripoere Judea nikũgue ããrĩrã Jesucristore bũremurĩ buri marã yũre ìãmasĩbirima.

²³ Yaa kere direta pénerã ããrĩmã. ìgũsãrẽ yaamarẽ wererã ãsũ ãrĩ werenerã ããrĩmã: “Sõõ ããrĩdeapeguere marĩrẽ ñerõ iriduari merã bũro ìãturituyadi, marĩ Jesucristore bũremurĩrẽ peoduadi daporague masakare: ‘Jesucristore bũremuka!’ ãrĩ weregorenagũ iriayupũ”, ãrĩ werenerã ããrĩmã.

²⁴ Irasirirā Judea nikūgue āārīrā Jesucristore būremurā yu Īgūrē būremurīrē pérā, Marīpure usuyari sīnerā āārīmā.

2

Jesús buedoregu pīnerā Pablōre ōārō bokatīrīneādea

¹ Catorce bojori puru, dupaturi Jerusalēgue Bernabé merā waabu doja. Tito wāikugudere āiabu.

² Marīpu yure irogue waadoremi. Irasirigu irogue waabu. Irogue eja, Jesūre būremurā oparā merā dita nerē, werenību. Judío masaka āārīmerārē Marīpu Cristo merā marīrē tauri kerere yu buedeare Īgūsārē werebu. Yu neōgorague buenūgādeare, dapora yu buerire: “Diaye āārā, ōāgorāa”, āri masīburo, ārīgū, irasū āri werebu. Gajerā yu buerire: “Wajamāa”, ārīrī, ārīgū, irasū āri werebu.

³ Titodere, Īgū judío masakū āārībīrikerepuru: “Gua judío masaka iririkurosū dupuma gasirogārē” wiiriro gāāmea”, neō ārībīrima.

⁴ Irīre dorebīrikerepuru, gajerā ubu ārīboerā gapu: “Moisés doredorederosūta dupuma gasirogārē wiiriro gāāmea”, ārīma. Īgūsā Jesūre būremugatorā, irīgatorimasā āārīmā. Irasirirā, gua judío masaka āārīkererā Jesūre būremurā irīrīre iāmūrā gua nerēōgūe gua merā nerēnama. “Guare peamegue waabonerārē tausūmurā, Jesucristore būremurō gāāmea. Moisés doredere irīri merā tausūbirīkoā”, ārīmakū iāma. Irīre iārā: “Moisés doredere irīrā dita tausūrākuma, irasirirā Īgū doredere irīka!” ārīma. Guare irīre būremudorerā, irasū ārīma.

⁵ Īgūsā guare irasū dorekerepuru, neō Īgūsā dorerire irībīribu. Gua musārē Jesucristore būremurī merā dita tausūrākoā, ārīrī kerere: “Diaye āārā”, ārī būremunīmakū gāāmea. Irasirirā Īgūsā dorerire neō irībīribu.

⁶ Jesūre būremurā oparā yure: “Āsū gapu wereka!” ārībīrima. “Judío masaka āārīmerārē: ‘Gua űekūsāmarārē Moisés irīdoredere irīro gāāmea’, ārī wereka!” ārībīrima. Īgūsārē masaka būremukerepuru, Marīpu āārīpererārē surosū iāmi. Irasirigu: “Īīsā oparā, yu nemorō āārīma”, āri gūñabīribu. “Marīpu Īgūsārē beyederosūta yudere beyemi”, āri gūñabu.

⁷ Oparā irasū yure: “Āsū gapu wereka!” ārīrōno irīrā, yure iāmasī, āsū ārīma: “Mude, Marīpu judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere weredoregu beyepīdita āārā. Marīpu Pedrose judío masakare iri kerere weredorederosūta mudere iri kerere weredoreñumi”, ārīma yure.

⁸ Marīpu Pedrose judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu irīudi āārīmī. Īgūta yudere judío masaka āārīmerā puro iri kerereta weredoregu irīumi.

⁹ Jerusalēgue Jesūre būremurā umerā oparā: Santiago, Pedro, Juan wāīkūrā āārīmā. Gajerā oparā nemorō āārīmā. Īgūsā yure Marīpu Īgū maīrī merā beyepīdi yu āārīmakū iāmasī, yure, Bernabēdere ōārō bokatīrī: “Marī surosū moārākoā”, ārīma. “Musā Jesucristoya kerere judío masaka āārīmerārē wererā waaka!” ārīma. “Gua gapu judío masakare wererākoā”, ārīma.

¹⁰ Guare: “Bopoñarārē iritamuka!” ārīrī dīreta werema. I dita āārībū: “Yu ōārō irīgura”, ārī, buro gūñadea.

Pablo Pedrose Antioquāgue weredea

¹¹ Puru gua Antioquā wāīkūrī makāgue āārīripoe Pedro ejami. Īgū irogue ejadero puru keoro irībīrimakū iā, Īgūguereta turaro merā werebu.

¹² Iro dupuyuro Īgū irogue āārīgū, judío masaka āārīmerā Jesūre būremurā merā baa, āārīrikūkōāyupu. Īgū irasirīripoe gajerā judío masaka Santiago irīunerā ejañurā. Īgūsā ejamakū iā, judío masaka āārīmerā merā āārīdi āārīduūkōāyupu: “Yure turībokuma”, ārīgū. Irogue ejanerā judío masaka āārīmerārē: “Moisés doredorederosūta dupuma gasirogārē wiiriro gāāmea”, ārī weregorenarā irīñurā. Irasirigu Pedro, Antioquā marā Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūbīrīnerā āārīmakū, Īgūsā merā baa, āārīrikuadi duūkōāyupu.

¹³ Īgū irasirīmakū iārā, gajerā judío masaka Jesūre būremurā, Īgū irirosūta irīgatorī merā irīñurā. Judío masaka āārīmerā merā āārīrikuanerā, Īgūsā merā baanerā baanemobīrīñurā. “Īgūsā merā baaduūmakū ōābea”, ārī masīkeregu, Bernabēde Īgūsā irīrosūta irīyupu.

¹⁴ Īgūsā: “Jesucristore būremurī merā dita tausūrākoā”, ārīrī kerere masīkererā, keoro irībīrima. Irasirigu, irīre iā, Pedrose āārīpererā Jesucristore būremurā iūrōgue buro turaro merā āsū ārī werebu: “Mu judío masakū āārīkeregu, judío masaka āārīmerā irirosūta Īgūsā

* 2:3 Gn 17.1-14: Irīpogēue Marīpu Abrahārē Īgū pūrā űmarē: “Yaara āārīburo”, ārīgū, Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirīdoredi āārīmī. Puru iri dorerire Moisére pīdi āārīmī. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irīrā, Īgūsā pūrā űmarē su mojomā pere gajī mojó űreuro pērēbejarīnurī waarō merā Īgūsā deyoadero puru irasū yāma.

merā baa, āārīkōābu. Mu irasirigu, Moisés marīrē judío masakare iridorederosū iribiribu. ¿Nasirigu judío masaka āārīmerā garure: ‘Gua judío masaka iririkarire irika!’ ārīduari?’ ārību ĩgūrē.

Āārīpererā Jesúre bñremurā tausūrākuma, ārī gojadea

¹⁵ Gua neō deyoarāgueta judío masaka āārīsianerā āārībū. Gaji buri marā irirosū Marīpu Moisére doreri pīdeare tarinugābea.

¹⁶ Irasū āārīkererā, ire masīa. Marīpu Moisére ĩgū doreri pīdeare masaka irimakū meta ĩgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Masaka Jesucristore bñremumakū, Marīpu ĩgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Irasirirā guade Jesucristore bñremunugābu. ĩgūrē bñremumakū, Marīpu guadere: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāmi. Marīpu, iri doreri pīdeare gua irimakū meta guare irasū ārī ĩāmi. Neō sugū masakū iri doreri pīdeare iripeomasībemi. Irasirigu Marīpu neō sugure: “Yū dorerire iripeokōāmi, irasirigu ĩgūrē: ‘Ōāgū āārīmi’, ārī ĩāa”, ārībirikumi.

¹⁷ Irasirirā: “Gua Jesucristore bñremumakū, Marīpu guare: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi”, ārīrā: “Gua judío masakade Marīpu Moisére doreri pīdeare iripeobirikoa, irasirirā guade ñerō yāa”, ārī masīa. ¿Irire irasū ārī masīrā: “Jesucristore bñremusīā, ñerō irikerepuru, ōāgorāa”, ārīrā yārī? Irire neō ārībea. Jesucristo guare ĩgūrē bñremurārē ñerō siiu irigu meta āārīmi.

¹⁸ Irasirigu masakare āsū ārī werea. “Jesucristore bñremumakū, Marīpu musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi” ārī werea. “Marīpu Moisére ĩgū doreri pīdeare musā irimakū, musārē: ‘Ōārā, waja opamerā āārīma’, ārī ĩāmi”, ārīgū meta yāa. ĩgūsārē: “Marīpu Moisére doreri pīdeare musā iriri merā Marīpu ĩūrō waja opabirikoa”, ārīgū, yude waja opabokoa irire iripeobirisīa.

¹⁹ Iripoeguere: “Yū, Marīpu Moisére doreri pīdeare irigu, ĩgū ĩūrō waja opabi āārīgukoa”, ārī gūñadibu. Irasū ārī gūñakeregū, bokatīūbirikubu. Waja opagu, peamegure waabodi āārībū. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marīpu merā ōārō āārā”, neō ārī gūñanemobea. “Jesucristore bñremusīā, Marīpu merā ōārō āārī, ĩgū gāamerīrē yāa”, ārī masīa.

²⁰ Jesucristo Marīpu magū yure maīgū curusague boagu, yū ñerō iridea wajare wajari-bosadī āārīmī. Yū ĩgūyagu āārīsīā, ĩgū boaderosūta yude ĩgū merā boadi irirosū waadi āārībū. Sugū boagu ĩgū iriduare ire neō irinemomasībī irirosū waadi āārībū. Irasirigu Cristore bñremusīā, yū iriduare piri, ĩgū turaro merā ĩgūyare irigu yāa.

²¹ Yū: “Marīpu Cristo merā marīrē ōārō iritamudi āārīmī”, ārī bñremurīrē piriduabea. Marīpu Moisére ĩgū doreri pīdeare marī iriri merā waja opabirimakū, Cristo marī ñerō iridea waja boabosadea wajamarībokuyo.

3

¿Moisés doredeare iriri merā, o Jesucristore bñremurī merā Marīpuyarā āārīrī? ārī gojadea

¹ Musā Galacia marā pémasīmerā irirosū irirā yāa. ¿Nasirirā ārīgatorimasā buerire péngārī? ĩgūsā buerire pésīā, Jesucristoya diayema kerere bñremurīrē pīrīrā yāa. Gua, musā parogue āārīrā, musārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebu. Iri gua wererire musā ōārō pébu.

² Irasirigu musārē ire sērēñaduakoa. ¿Musā Moisés doredeare iriri merā Ōāgū dey-omarīgūrē opanugārī? ĩgūrē opabiribu. Jesucristoya kerere pérā, ĩgūrē bñremunugārā, Ōāgū deyomarīgūrē opanugābu.

³ ¿Nasirirā daporare pémasīmerā irirosū irirā yārī? Musā Jesucristore bñremurā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpu dorerire irinugābu. ¿Nasirirā daporare ĩgū iritamurī marīrō musā basi musā turari merā iri dorerire iripeoduari?

⁴ ¿Musā Jesucristore bñremunugārīpoe gajerā musārē ñerō tarimakū irideare gūñaberī? Daporare ĩgūya kerere bñremuduárā: “Ubugora irire bñremubu”, ¿ārī gūñarī?

⁵ Marīpu musārē ĩgūyagure Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmakū, Marīpu ĩgū turari merā musā watopeguere wārī iri ĩmurīrē irigu yāmi. Musā Moisés doredeare irimakū, ¿irasirigu yārī? Iribemi. Musā Jesucristoya kerere pé bñremumakū gapū irasū yāmi.

⁶ Abraham Marīpure bñremumakū, Marīpu ĩgūrē: “Ōāgū, waja opabi āārīmi”, ārī ĩādi āārīmī.

⁷ Irasirirā musā ire masīka! Abraham Marīpure bñremuderosūta bñremurāno Abraham parāmerāgora āārīma.

⁸ Marīpuya werenirī gojadea pūgue judío masaka āārīmerādere ĩgūsā Marīpure bñremumakū, Marīpu ĩgūsārē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī ĩāburire gojasiasūdero

ãārĩbú. Marĩpu Abrahãrê irire weregũ, ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yu, mu merã ããrĩpereri buri marãrê òãrò irigũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁹ Abraham Marĩpũre bũremumakũ, Marĩpu Ìgũrê òãrò iridi ããrĩmĩ. Irasirigu daporadere ããrĩpererã Ìgũrê bũremurãnorê òãrò yãmi.

¹⁰ “Moisês doredeare irimakũ, Marĩpu marĩrê: ‘Òãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ Ìgũkumi”, ãrĩ gũñarãnorê Marĩpu wajamoãgukumi. Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue irimarê ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Ããrĩpereri Moisês doredeare iripeomerãno wãjamoãsũrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú.

¹¹ Neò sugũ Moisês doredeare iripeomasĩgũ mãmi. Irasirigu Marĩpu neò sugure: “Yu dorerire iripeokõãmi, irasirigu Ìgũrê: ‘Òãgũ ããrĩmĩ’, ãrĩ Ìãã”, ãrĩbirikumi. Irire marĩ masĩã. Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Marĩpu Ìgũrê bũremurãrê: ‘Òãrã, waja opamerã ããrĩma’, ãrĩ Ìãmi. Irasirirã Ìgũ merã òãrò ããrĩnkõãrãkuma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú.

¹² Moisês doreri gojãdea pũgue: “Marĩpũre bũremugũno Marĩpu Ìũrò waja opabi ããrĩmĩ”, neò ãrĩ gojasũbiribu. ãsũ gapũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Ããrĩpereri Moisês doredeare iripeoguno, Marĩpu merã òãrò ããrĩnkõãgukumi”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú. Iri dorerire iripeobi gapũre Marĩpu Ìgũrê: “Yu Ìũrò waja opami, yũ merã neò òãrò ããrĩbirikumi”, ãrĩ Ìgũkumi.

¹³ Irasirigu, marĩ ããrĩpererã Moisês doredeare iripeobirimakũ, Marĩpu marĩrê: “Iri dorerire iripeobema”, ãrĩgũ: “Waja opama”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Jesucristo curusague pãbiatusũgũ, waja opagu irirosũ marĩrê wajamoãbodeare boa, wãjaridi ããrĩmĩ. Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Sugũ yukugue siasiusũadi, Marĩpu wajamoãdoreadi ããrĩmĩ”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú. Jesucristo boari merã marĩ ñerò irideã wãjare taudi ããrĩmĩ.

¹⁴ Ìgũ marĩ ñerò irideã wãjare boa, wãjaribosadeã merã Marĩpu Abrahãrê: “Irasũta irigũra”, ãrĩderosũta judío masaka ããrĩmerãdere iridi ããrĩmĩ. Irasirigu Ìgũ ãrĩderosũta marĩrê Jesucristore bũremurãrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìã, Òãgũ deyomarĩgũrê sĩdi ããrĩmĩ marĩ merã ããrĩburo, ãrĩgũ.

Marĩpu: “Abraham merã ãsũ irigũra”, ãrĩdea

¹⁵ Yaarã, masaka Ìgũsã iririkurire, su keori merã musãrê weregũra. Ìgũsã: “Ãsũ irirã!” ãrĩ, oparã purò papera ãmukuma. Ìgũsã irire ãmuadero purũ, neò gajerã Ìgũsãrê: “I purê beókõãka! Æsũ gapũ gojaka!” ãrĩbirikuma.

¹⁶ Marĩpu Abrahãrê Ìgũ ãrĩdea, i irirosũta ããrã. Gajerã Ìgũ ãrĩdeare neò beomasĩbema. Æsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ Ìgũrê: “Mu parãmi ããrĩturiagu merã ããrĩpereri buri marãrê òãrò irigũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. “Mu parãmerã ããrĩturiarã merã òãrò irigũra”, ãrĩbiridi ããrĩmĩ. Ubu gapũ: “Mu parãmi ããrĩturiagu sugũ merãta irasirigũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasũ ãrĩgũ, Jesucristore ãrĩgũ iridi ããrĩmĩ.

¹⁷ Yu musãrê wereri ãsũ ãrĩduaro yãã. Marĩpu Abrahãrê masakare Ìgũ òãrò iriburire weredi ããrĩmĩ. Purũ cuatrocientos treinta bojori purũ, Marĩpu Ìgũ doreri Moisere pidi ããrĩmĩ. Irire pĩgu, Abrahãrê: “Yu irasirigukoa”, ãrĩdeare peremakũ iribiridi ããrĩmĩ.

¹⁸ Marĩpu, Moisês doredeare irirã direta: “Yu merã òãrò ããrĩrãkuma”, ãrĩmakũ, Ìgũ Abrahãrê ãrĩdea wãjamarĩbokuyo. Irasũ ããrĩbeã. Marĩpu Abrahãrê maĩgũ wãjamarĩrò Ìgũ: “Ãsũ irigũra”, ãrĩdeare keoro iridi ããrĩmĩ. ((“Ããrĩpererã mu irirosũ yare bũremurãrê yũ merã òãrò ããrĩmakũ irigũra”, ãrĩdi ããrĩmĩ.))

¹⁹ Iro merê, ¿nasirigu Marĩpu Ìgũ dorerire Moisere pĩyuri? Masaka ñerò irirã, waja oparã ããrĩrĩrê Ìgũsãrê masĩdoregu irire pidi ããrĩmĩ. Abraham parãmi ããrĩturiagu Jesucristo aariripogue Marĩpu masakare: “Ãsũ irika!” ãrĩ pĩtũnudi ããrĩmĩ. Jesucristo aarimakũ, Marĩpu Abrahãrê: “Mu parãmi ããrĩturiagu merã ããrĩpereri buri marãrê òãrò irigũra”, ãrĩdea keoro waabu. Marĩpu Ìgũ dorerire Ìgũrê wereboerãrê Moisere weredoredi ããrĩmĩ. Irasirigu Moisês irire pẽgu, masakare wereturĩadi ããrĩmĩ.

²⁰ Marĩpu Abraham parãmi ããrĩturiagu merã masakare òãrò iriburire gajerãgue merã Abrahãrê weredorebiridi ããrĩmĩ. Ìgũ basita weredi ããrĩmĩ. ((Irasiriro Abrahãrê Ìgũ weredea gapũ, Moisere Ìgũ dorerire pĩdea nemorò ããrã.))

Pablo, Moisês doredeare weredea

²¹ Iro merê, Marĩpu Abrahãrê weredea, Ìgũ dorerire Moisere pĩdea nemorò ããrĩmakũ, ¿ĩgũ dorerire Moisere pĩdea gapũ wãjamarĩyuri? Irasũ ããrĩbiridero ããrĩbú. Æsũ gapũ ããrã. Masaka ããrĩpereri Moisês doredeare iripeori merã Marĩpu merã òãrò ããrĩmasĩmakũ, Marĩpu irire iripeorãrê: “Òãrã, waja opamerã ããrĩma”, ãrĩ Ìãbodi ããrĩmĩ.

²² Marĩpũya werenĩrĩ gojãdea pũgue irimarê ãsũ ãrĩ gojasũdero ããrĩbú: “Masaka ããrĩpererã ñerò irirã, waja oparã ããrĩma”, ãrĩ gojasũdero ããrĩbú. Irasirigu Marĩpu Abrahãrê:

"Mu parāmi āārīturiagu merā āārīpereri buri marārē ōārō irigura", āārīderosūta irigukumi. Āārīpererā Jesucristore buremurārē: "Ōārā, waja opamerā āārīma", āri īāgukumi.

²³ Marī Jesucristoya kerere pé, īgūrē buremuburi dupuyuro Marīpu īgū dorerire Moisére pīdea dīreta masīnerā āārībū. Irasirirā marī űerō iridea waja peresugue dobosūnerā marīrē peresu iridi doreri dīreta masīrā irirosū āārīnerā āārībū.

²⁴ Marīpu īgū dorerire Moisére pīdea merā marī iri dorerire iripeomerā āārīrīrē masīmakū iridi āārīmī. Puru Cristoyare masīmakū iridi āārīmī īgūrē buremumakū, marīrē: "Ōārā, waja opamerā āārīma", āri īābu.

²⁵ Daporare Jesucristore buremua. Irasirirā īgūrē buremusiā: "Marīpu Moisére īgū doreri pīdeare marī irimakū meta marīrē: 'Ōārā, waja opamerā āārīma', āri īāmi", āri masīa.

²⁶ Irasirirā musā āārīpererā Jesucristore buremurī merā īgūyarā āārīsīā, Marīpu pūrā āārā. ²⁷ Musā āārīpererā deko merā wāiyesūnerā āārībū musā Cristoyarā āārīrīrē īmumurā. Irasirirā īgūyarā āārīsīā, īgū irirosū āārīrikua.

²⁸ Marī āārīpererā īgūyarā āārīsīā, sugūyarāta āārā. Irasirigu Marīpu judío masakare, judío masaka āārīmerādere, moāboerimasārē, moāboemerādere, űmarē, nomedere surosūta īāmi. Irasiro marīrē Jesucristoyarē dukawari masīna māa.

²⁹ Marī Cristoyarā āārīsīā, Abraham parāmerā āārīturiarā āārā. Irasirigu Marīpu Abrahārē: "Murē ōārō irigura", āārīderosūta marīdere irigukumi. Marī Cristoyarā āārīmakū, marīrē irasirigukumi.

4

¹ Musārē ī keori merā weredūkooa. Sugu majīgū āārīpereri īgū paguyare opaturibu āārīkeregu, majīgū āārīsīā, sugu moāboegu irirosū āārīkumi.

² Gajerā īgūrē, īgūya āārībūridere īāduripībosakuma. Irasirigu, īgūsā doreri doka āārīkumi. Sunu īgū pagu, īgū boaburi dupuyuro īgūya āārīdeare īgū magūrē wiaburinārē werepīkumi. "Inu ejamakū, āārīpereri yaa āārīdeare yu magūrē wiaka!" ārīkumi. Irasirirā irinu ejamakū, īgūrē wiakuma pama.

³ Marīde Jesucristore buremuburi dupuyuro marī űekūsāmarā ī űumamarē buerire irituyarā, majīgū īgū āārīderosū marī űekūsāmarā doreri doka āārīunanerā āārībū. Irasirirā gajerārē moāboerā irirosū āārīnerā āārībū.

⁴ Irasū āārīkerepuru, Marīpu gapu īgū: "Āsū irigura", āārīdeanu ejamakū, keoro īgū magūrē ī űumaguere iriudi āārīmī. īgū iriumakū, sugo nomeōguere deyoadi āārīmī. īgū judío masakū āārīsīā, Marīpu doreri Moisére pīdeare iridi āārīmī.

⁵ Marīpu īgū magūrē, marī iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregu iriudi āārīmī īgū pūrā waaburo, āri īgū.

⁶ Irasirigu Marīpu marīrē: "Yu pūrā āārīsīama", āri īgū, īgū magū Jesucristo merā Ōāgū deyomarīgūrē iriudi āārīmī. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpure: "Гуару", āri masīa.

⁷ Marī, Marīpu pūrā āārīsīā, moāboerimasā irirosū āārībea pama. Irasirirā āārīpereri Marīpu īgū magū Cristo iridea merā marīrē īgū pūrārē sībūrire űeārākooa.

Pablo Jesúre buremurārē Galacīague āārīrārē gūñarikudea

⁸ Iripoeguere musā Marīpure masībirisīā, gajerānorē buremunerā āārībū. īgūsārē buremurā, īgūsā doreri doka āārītuayanīrā irirosū āārīnerā āārībū. Marīpugorare buremubirinerā āārībū.

⁹ Dapora musā Marīpure masīa. īgū musārē masīgū īgūrē masīmakū iridi āārīmī. Musā īgūrē masīsīā, musā iripoegere ubu āārīrīrē buremudeare buremuduūkōānerā āārībū. Irasirikererā, daporare Moisés doredeare iripeoduarā, musā ubu āārīrīrē buremuprorideare buremurā irirosū irirā yāa. űNasirirā irire irasirirā yāri? űNasirirā dupaturi moāboerimasā irirosū āārīduari doja?

¹⁰ Musāde, Marīpu merā ōārō āārīduarā, judío masaka bosenuīrī irinarōsūta iriadīkooa. Iri bosenuīrīrē irirā, siuñajārīnarīkū, abe deyoarīkū, gajīnarī bosenuīrīkū, bojorīkū bosenuīrīrē irīkooa.

¹¹ Musā irasirimakū pégu: "űYu īgūsārē ubugora bueyuri?" āri īgū, buro musārē gūñarikua.

¹² Yaarā, yu musārē āsū irimakū gāāmea. Musā judío masaka āārībirisīā, Moisés doredeare iribirinerā āārībū. Yude, judío masakū āārīkeregu, musā iriderosūta iri dorerire irībea. Irasirigu dupaturi musādere yu irirosū irimakū gāāmea. Marī Jesucristore buremusiā, Marīpu merā ōārō āārīmasīa. Yu musārē Jesucristoyare buemakū, musā yare neō űerō iribirību.

¹³ Musā masīa. Yu, Jesucristo masakare tauri kerere musārē buepurorīgu, pūrīrikūba.

¹⁴ Үн пүрiрикүмәкү мусәрә diasagorabу. Irasü äärükerepuru, musä yure iäturi doobiribu. Ubu gapu Maripуe wereboegure irirosü öärö bokatirñeäbu. Jesucristore irirosü yure öärö iribu.

¹⁵ Musä yu merä usuyari opadea, znaäsü waari? Ire yu masia. Musä irasirimasirä, musäya koyere yure wea sibokuyo yure iritamumurä.

¹⁶ Үн мусәрә diayemarē weredea waja daporare yure: “Guare iäturigu irirosü irigu yami”, çärñ iärñ?

¹⁷ Gajerä ärigatori merä buerimasä gapu musärē buro iritamuduarä irirosü irikererä, öärö merä irirä meta äärñma. Musärē gna buerire iritayarire piri, igüsä bueri gapure irituyadorerä yama.

¹⁸ Gajerä musärē iritamudumakü öägoräa. Igüsä musärē iritamuduarä, öärö güñarñ merä iritamuniköäburo. Yu musä merä äärñmakü direta irasiribiriköäburo.

¹⁹ Musä yu pürä irirosü äärñrärē musäya äärñburire güñagü, dupaturi buro pürisürñ merä ñerö tarigu irirosü äärä. Sugo nomeö püräkuburi dupuyuro pürññ peñarösü peñakoa. Musä Jesucristo irirosü äärñrikumaküge, irasü poyarikutñunuguko.

²⁰ Yu musä puro musä merä buro äärñduadikoa. Musärē daporata turiro marññ öärö pemasña öärö wereduadikoa. Wereduakeregu, ñeeno merä werenumasñbirikoa.

Pablo, Agar, Saraya keori merä weredea

²¹ Musä, Moisés doredeare iridukererä, çnasirñä iri dorerire öärö pemasñberi?

²² Maripуya werenññ gojadea pügue äsü ärñ gojasüdero äärñbü: “Abraham pērä äma püräkudi äärñmi. Sugure igü maräpore moäboego Agar wäñkugo merä püräkudi äärñmi. Gajigure igü maräpo diaye Sara merä püräkudi äärñmi. Igo, moäboego meta äärñdeo äärñmó”, ärñ gojasüdero äärñbü.

²³ Abraham maräpore moäboego magü marñ masaka deyoarosüta deyoadi äärñmi. Abraham maräpo magü gapu Maripу Abrahamärē: “Mu maräpo sugu majigü püräkugokumo”, ärñderosüta deyoadi äärñmi.

²⁴⁻²⁵ Igüsä pērä nomeya, pe keori irirosü äärä. Saraya: Abraham, Maripу igürē ärñdeare büremuderosüta Jesucristore büremuräya keori irirosü äärä. Agarya: Maripу Sinañ wäñkuri buúrugue Arabia nikügue igü dorerire Moisére pídeare iriräya keori irirosü äärä. Agar, moäboego äärññä, igo magüde moäboegu äärñdi äärñmi. Irasirñä Moisés doredeare irirä igo magü irirosü äärñma. Moäboerä irirosü iri doreri doka äärñma. Daporare Jerusalén marä Moisés doredeare irirä, Agar magü irirosü äärñma. Irasirñä, moäboerä irirosü iri doreri doka äärñma.

²⁶ Saraya: Jerusalén ämugasima makä marä Jesucristore büremuräya keori irirosü äärä. Sara, moäboego äärñbirimakü, igo magüde, moäboegu meta äärñdi äärñmi. Irasirñä marñ Jesucristore büremurä, Sara magü irirosü äärä. Moäboerä irirosü Moisés doreri doka äärññä meta äärä.

²⁷ Maripу igüya werenññ gojadea pügue äsü ärñdi äärñmi:

“Nomeö, mu pürä marñkerego, usuyaka! Sugo nomeö, püräkugo pürññ peñarösü peñabirikerego, buro usuyaka! Mu pürä marñkerepuru, purugure mu parämerä äärñturiarä wärä äärñräkuma.

Gajego maräpukugo igo maräpu merä äärñgö parämerä äärñturiarä nemorö wärä äärñräkuma”, ärñdi äärñmi Maripу. ((Iri ärñdea äsü ärñduaro yäa. Jesucristore büremurä Sara parämerä äärñturiarä äärñma. Igüsä, Moisés doredeare irirä nemorö wärä äärñräkuma.))^{*}

²⁸ Irasirñä yaarä, marñ Sara magü Isaac irirosü äärä. Maripу pürä Abrahamärē ärñderosüta Sara Isaare püräkudeo äärñmó. Irasirñä Maripу igü ärñderosüta marññ Jesucristore büremurärē igü pürä äärñmakü iridi äärñmi.

²⁹ Iripoeguere Agar magü marñ masaka deyoaderosüta deyoadi, Sara magü Öägü deyoamarñ turari merä deyoadire iäturi, ñerö iridi äärñmi. Daporadere irasüta äärä. Moisés doredeare irirä, marññ Jesucristore büremurärē iäturi, ñerö irirä yama.

³⁰ Maripу igüya werenññ gojadea pügue Abrahamärē äsü ärñdi äärñmi: “Moäboego magü mu siburire opabirikumi. Mu maräpo diaye moäboego äärñbeo magü gapu mu siburire opagukumi. Irasirñä moäboegore, igo magü meräta béoka!” ärñdi äärñmi Maripу.

³¹ Irasirñä yaarä, marñ Jesucristore büremurä, Sara parämerä äärñturiarä äärä. Moäboego parämerä äärñturiarä meta äärä. Sara magü igü pagu siburire opaderosüta, marñ Maripу igü pürärē siburire oparäkoa.

^{*} 4:27 Is 54.1

5

Pablo: "Jesucristoyare buremurirē pibirikōāka!" āri gojadea

¹ Jesucristo marirē Moisés doreri doka āārinerārē taudi āārīmi. Marī ñerō iridea wajare ĩgū boari merā wajaribosadi āārīmi, Marīpu merā ōārō āārīburo, āriġū. Irasirirā musā Marīpu pūrā āārīsīā, Jesucristoyare ġūñaturari merā buremunikōāka! Āriġatori merā buerimasā musārē Moisés doredeare iridoremakū, ĩġūsārē pébirikōāka! Iri dorerire irirā, moāboerā irirosū āārīma. Irasirirā iri doreri doka neō āārīnemobirikōāka!

² Ōārō péka yure! Yu Pablo, musārē ire weregura. "Ġuaya dupuma gasirogārē wiirirā, Marīpu merā ōārō āārīrākoa", āri ġūñabirikōāka! Musā irasū āri ġūñamakū, musārē Jesucristo boabosadea wajamarīboyo.

³ Irasirigū gopeyari merā musārē werea doja. Marīpu merā ōārō āārīburiere ĩġūsāya dupuma gasirogārē wiirirānorē Moisés doredeare āārīpererire iripeoro gāāmea.

⁴ Musā: "Moisés doredeare irimakū, Marīpu guare: 'Ōārā, waja opamerā āārīma', āri ĩāġukumi", āri ġūñarā, Jesucristore pirirā yāa. Musā irasirirā, Marīpu musārē maġū ōārō iritamurīdere gāāmebea.

⁵ Marī: "Ōāġū deyomarīġū iritamurī merā Jesucristore buremunakū, Marīpu guare: 'Ōārā, waja opamerā āārīma', āri ĩāmi", āri masīa.

⁶ Irasiriro, marī Jesucristoyarā āārīmakū, Marīpu ĩūrō dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīri, wiirisūbirinerā āārīrīde wajamāa. Marīpu ĩūrō marī Jesucristore buremurā āārīri ġapu wajakua. ĩġārē buremusīā, gajerārē maīa.

⁷ Musā Jesucristore buremunāġārā, ĩġūyare ōārō iritayanerā āārībū. Dapora ġapure gajerā musārē ĩġūya diayemarē ōārō iritayabirimakū irirā yāma.

⁸ ĩġūsā musārē irasirirā Marīpu gāāmerī ġapure irirā meta yāma. Marīputa musārē Jesucristore buremunāġadoreġū siuidi āārīmi, Jesucristoyare ōārō iritayaburo, āriġū.

⁹ Masaka āsū āri werema: "Pārē irirā, mérōġā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Puru iri wemasāseyakōākoa", āri werema. I irirosū, āriġatori merā buerimasā buerire surāyeri irire iritayarā, purugue musā āārīpererā āriġatori buerire iritayarākoa.

¹⁰ Yu ġūñaturari merā marī Opū Jesucristore buremua. Musāde, yu irirosū ĩġārē buremua. Irasirigū musāya āārīburiere āsū āri ġūñāa: "ĩġūsā āriġatori merā buerimasā buerire iritayarire piri, dupaturi yu irirosū Jesucristoya diayemarē iritayarākuma doja", āri ġūñāa. Marīpu, musārē āriġatori merā buerā ġapure wajamoāġukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yure āsū ārīma: "Pablo masakare: 'Marīpu merā ōārō āārīduarā, dupuma gasirogārē wiirika!' āri buemi", ārīma. Yu irire neō irasū āri buebea. Yu irasū āri buemakū, judío masaka gajerārē irire iridorerā yure ñerō iribiribokuma. Yu, Jesucristo ĩġū curusague boari merā masakare tauri kere ġapure buea. Yu irire bueri waja judío masaka yure ñerō tarimakū yāma.

¹² Yu, ĩġūsā āriġatori merā buerimasā musārē dupuma gasirogārē wiiridorerārē musā puro neō āārīnemobirimakū gāāmea. Musārē irasū wiiridoreduarā, ĩġūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marīpu musārē Moisés doreri doka āārīburo, āriġū meta siuidi āārīmi. Irasirirā: "Ġua gāāmerō ñerī uaribejarire irimakū ōārōkoa", āri ġūñabirikōāka! Āsū ġapu irika! Maīri merā ġāme iritamunika!

¹⁴ Musā gajerārē diaye maīrā, Moisés doredeare āārīpererire irirā yāa. Irasūta āri ġo-ġasūdero āārībū: "Mu basi maīrōsūta mu puro āārīrādere maīka!" āri ġoġasūdero āārībū.

¹⁵ Irasirirā pémasīka! Musā ġāme ĩaturiduumerā, purīsūrī sītiri wereniduumerā, musā basi ġāme dukawaripereakōārākoa.

Pablo: "Ōāġū deyomarīġū gāāmerirē irinīka!" āri weredea

¹⁶ Yu musārē āsū āri werea. Ōāġū deyomarīġū gāāmerirē irinīka! Musā irasirirā, musā gāāmerō ñerī uaribejarire iribirikoa.

¹⁷ Marī ñerī uaribejari, Ōāġū deyomarīġū gāāmerī meta āārā. Irasirirā marī ñerī uaribejarire irirā, Ōāġū deyomarīġū gāāmerirē irirā meta yāa. Ōāġū deyomarīġū gāāmerī ġapure irirā, marī gāāmerō ñerī uaribejarire iribirikoa.

¹⁸ Marī Ōāġū deyomarīġū marīrē iridorerire irirā, Moisés doreri doka āārīrā meta āārā. "Marī Moisés doredeare irirā, Marīpu merā ōārō āārīrākoa", āri ġūñabea.

¹⁹ Masaka ĩġūsā ñerī uaribejarire irimakū, marī ōārō ĩāmasīa. ĩġūsā ñerī uaribejarire irirā, āsū yāma: Ūma, ĩġūsā marāposā nome āārīmerārē; nome de, ĩġūsā marāpusāmarā āārīmerārē ñerō ġāmebiragorenama. Āārīpereri ġuyasīūrī, ñerō iririre yāma. Ġuyasīrīrō marīrō ñerō iririre taubēokōāma.

²⁰ Keori weadeare buremuma. Yéa iririre yáma. Gajerārē īāturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme īaturima. Gajerā merā mata gua, sītīri wereníma. Īgūsāya āārīburi direta gūñama. Īgūsā gāāmerī direta iriduarā, Īgūsāya bumarārē gāme dukawarimakū yáma.

²¹ Gajerārē gajinorē Īgūsā opamakū, īaturima. Masakare wējēbéoma. Mejārikurā āārīma. Bosenārīrē irirā, mejārā űerirē yáma. Irasū āārīmakū, wārī gajino űeridere yáma. Irasirīgu yu musārē ārīderosūta goepeyari merā werea doja. Iri űerīrē irinīgūno, Marīpu Īgūyarārē doreroguerē waabirikumi.

²² Ōāgū deyomarīgū gapu marīrē Īgūyare irimakū yámi. Irasirirā Īgū iritamurī merā masakare maía. űsuyari opáa. Siuñajārī merā āārīrikua. Gajerā marīrē űerō irikerepuru, Īgūsā merā guabea. Masakare bopoñārī merā īāa. Īgūsārē ōārō gūñarī merā iritamua. Piriromo marīrō Marīpu gāāmerōsū gajerārē keoro ōārō yáa.

²³ “Gajerā nemorō āārā”, ārī péñabea. Marī űerī űaribejarire iridukererā, iribeá. Ōāgū deyomarīgūyare irirā, irasūta yáa. Gajigu irasirirānorē: “Irire irasiribirikōāka!” neō ārībemi.

²⁴ Marī Jesucristoyārā āārīsīá, marī űerī űaribejarire piribu. Irasirirā marī gāāmerīrē, marī űerō iriduarire iribeá.

²⁵ Marī, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpu merā ōārō āārīrikua. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū marīrē iridorerire Īgū iritamurī merā irinikōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō āārā”, ārībirikōārā! Marī werenīrī merā gajerārē gāme īaturimakū iribirikōārā! Gajerā ōārō āārīrikurire īaturibirikōāka!

6

Pablo: “Musā Jesucristore buremurā gāme iritamuka!” ārī gojadea

¹ Yaará, sugu Jesure buremugū űerīrē irimakū īārā, musā Ōāgū deyomarīgū iridorerire irirā Īgūrē iritamuka, Īgū iri űerō iririre piriburo, ārīrā! “Gua, Īgū nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō ōārō merā Īgūrē wereka! Irasū iritamurā, ōārō pémasíka, musāde Īgū irirosūta űerīrē iriri, ārīrā!

² Musā bujawererānorē, gūñaturamerānorē, űerī űaribejarire tarinugāmasīmerānorē iritamuka! Musā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākoa.

³ Sugu ōārīrē iribirikeregu: “Yu ōārīrē irigu āārā”, ārī gūñagū, Īgū basi ārīgatogu yámi.

⁴ Marī masakaku: “¿Ōārō irigu yārī?” ārīrā, marī basi marī iririre pémasīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero puru, marī iriri ōārī āārīmakū: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō űsuyari merā: “Yu ōārīrē yáa”, ārī masīrākoa.

⁵ Irasirirā marī masakaku, Marīpu ĩūrō Īgū: “Yaare irirā, āsū irika!” ārī pídeare ōārō iriro gāāmea.

⁶ Musā Jesūya kerere buerimasārē iritamuka! Īgūsā musārē bueri waja, musā ōārī oparire Īgūsārē dukawaka, Īgūsā gāāmerīrē opaburo, ārīrā!

⁷ Musā basi ārīgatobirikōāka! Marīpure goepeyari marīrō merā: “Yu űerō irimakū, yare wajamoābirikumi”, ārī gūñabirikōāka! Marī ōārī oterā, purugue ōārī dukare bokarosū marī ōārī irirā, purugue ōārīrē bokarākoa. űerīrē irirā, purugue űerīrē bokarākoa.

⁸ Sugu Īgū űerī űaribejarire irinīgūno, Īgū űerī irideá waja űerīrē bokagukumi. Perebiri peamegue wajamoāšugukumi. Ōāgū deyomarīgū gāāmerīrē irigu gapu ōārīrē bokagukumi. Marīpu puro perebiri okari opagukumi.

⁹ Irasirirā Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsū gariborero marīrō ōārīrē irinikōārā! Marīpu iriduarinu ejamakū, marīrē ōārī iririre pirimerārē ōārīrē šugukumi.

¹⁰ Irasirirā noō waarō āārīpererā marī bokajarānorē ōārīrē irirā! Marīyarārē Jesucristore buremurārē neō piriromo marīrō Īgūsārē ōārīrē irinikōārā!

Pablo weretūnudea

¹¹ Īāka! Yu basi musārē ire gojadukooka. Irasirigu i pagari gojari merā musārē āsū ārī gojagu yáa.

¹² Īgūsā musārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā, Īgūsārē gajerā judío masaka ōārō gūñamakū gāāmerā, irasū wiiridorema. Marī Jesucristo Īgū curusague boadea merā masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marīrē turi, űerō yáma. Musārē dupuma gasirogārē wiiridorerimasā gapu gajerā Īgūsārē turi, űerō irimakū gāāmemerā, musārē irasū wiiridorema.

¹³ Īgūsā Īgūsāya dupuma gasirogārē wiirisūnerā āārīkererā, āārīpereri Moisés doredeare iripeobema. Iri dorerire iripeobirikererā, gajerā judío masaka péuro: “Gua Moisés doredeare iridoremakū, Galicia marā, gua iridorederosūta irima”, ārīduarā, musārē irasū wiiridorema.

¹⁴ Yu tamerā Īgūsā irirosū irasū ārīrē gajerā péuro neō ārībirikoa. Marī Opu Jesucristo Īgū curusague boari merā marī űerō irideá waje wajaribosadea kere direta masakare

weregakoa. Jesucristo yare yu ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmakũ, i ãmama ñerĩ ñaribejari iririre pirĩbu. I ãmũ marã yare ĩgũsã irirosũ ñerĩ ñaribejarire iridoremakũ, neõ iribeã.

¹⁵ Irasiriro, marĩ Jesucristoyarã ããrĩmakũ, Marĩpu ĩũrõ dupũma gasirogãrẽ wiirisũnerã ããrĩrĩ, wiirisũbirinerã ããrĩrĩde wajamãã. Marĩ Jesucristoyarã ñajãmakũ, Marĩpu marĩrẽ maama ããrĩrikũrĩre opamakũ iridi ããrĩmĩ. Iri maama ããrĩrikũrĩre opari dita wajakũã.

¹⁶ Marĩpu ããrĩpererãrẽ yu Jesucristoyare buerire iritayãrãrẽ bopoñarĩ merã ĩã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikũmakũ iriburo. Marĩpu ããrĩpererãrẽ ĩgũyarãrẽ irasiriburo.

¹⁷ Yu Jesucristoyare buedea waja gajerã yare pá, yaa dupũre kãmitũ, ñerõ tarimakũ irima. ĩgũsã irasiridea merã yu Jesucristore moãboegu ããrĩrĩrẽ masĩsũã. Irasirirã dapora merã neõ sugũ yare garibonemobirikõãburo. Yu buerire: “Diaye ããrĩbeã”, ãrĩ, yare ñerõ werenĩnemobirikõãburo.

¹⁸ Yaarã, marĩ Opũ Jesucristo masãrẽ ããrĩpererãrẽ õãrõ iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marârê ôâdoredea

¹ Yu Pablo, musârê ôâdorea. Marîpu gâamederosûta Jesucristo yare Îgüyare buedoregu pîmi. Irasirigu musârê Efeso marârê Marîpuyarârê Jesucristore buremurârê gojâa.

² Marîpu âârîngû, marî Opu Jesucristo musârê ôârô iritamu, siuñajârî merâ âârîrikumakû iriburo.

Marîpu, Cristo merâ marîrê ôârô iritamumi, ârî gojadea

³ Usuyari sîrâ marî Opu Jesucristo Pagure! Îgû marîrê Cristoyarârê âârîpereri umugasimarê, marîya wujupûrârîma ôârîrê sîdi âârîmî.

⁴ I âma iriburi dupuyuro marîrê Cristoyarâ âârîmurârê beyedi âârîmî Îgû Îûrô ôârâ, waja opamerâ âârîburo, ârîgû.

⁵ Neôgoragueta Îgû marîrê maîgû Îgû gâamederosûta Jesucristo iridea merâ marîrê: “Yu pûrâ âârîmakû irigura”, ârî beyepîsiadi âârîmî.

⁶ Marîpu marîrê buro bopoñarî merâ îâsîâ, Îgû magû Îgû maîgû merâ marîrê Îgüyarârê ôârô iridi âârîmî. Irasirirâ Îgûrê usuyari sînikôârâ!

⁷ Îgû magû boagu, Îgû dí bêori merâ marî ñerî iridea wajare wajaribosadi âârîmî. Irasirigu Marîpu marîrê buro maîgû, marîrê bopoñarî merâ îâgû, marî ñerî irideare kâtidi âârîmî.

⁸ Marîrê irire masîburo, ârîgû, âârîpereri masîrî, pêmasîrîdere sîdi âârîmî.

⁹ Îgû iriburire marî dupuyurogue masîbirideare marîrê masîmakû iridi âârîmî. Irasirigu marîrê: “Yu gâamerôsûta usuyari merâ âsû irigura”, ârîdeare masîmakû iridi âârîmî.

¹⁰ Îgû: “Âsû irigura”, ârîdeare iriripoe ejamakû, âârîpereri irigukumî. Irasirigu âârîpererâ umugasi âârîrârê, i nikû âârîrâdere Cristore Îgûsâ Opu âârîmakû irigukumî.

¹¹ Iripoegueta Marîpu guare Cristo merâ ôârô âârîmurârê beyesiadi âârîmî Îgû sîgura, ârîdeare opaburo, ârîgû. Îgû gâamederosûta i âârîpererire ôârî irigura, ârîdeare irisiadi âârîmî.

¹² Guare Cristore buremupurorinerârê irasiridi âârîmî. Îgû guare wârî ôârîrê irimakû îârâ, Îgûrê: “Ôâtaria mu”, ârî, usuyari sîa.

¹³ Marîpu, Cristo merâ masakare tauri kerere musâde pébu. Iri diayema kerere pérâ, Cristore buremunugâbu. Irasirigu Marîpu musârê Cristo merâ ôârô âârîmakû iridi âârîmî. Îgû iripoegue ârîderosûta Ôâgû deyomarîgûrê musârê iriudi âârîmî Îgû merâ Îgüyarâ âârîrîrê masîdoregu.

¹⁴ Irasirigu Marîpu marîrê Îgüyarârê tariweperelemekû iridero puru, Îgû iripoegue: “Sîgura”, ârîdeare sîgukumî. Ôâgû deyomarîgû marî merâ âârîgû, Marîpu marîrê: “Sîgura”, ârîdeare marî opaburire masîmakû yâmi. Irasirirâ Marîpure: “Ôâtaria mu”, ârî, usuyari sînikôârâl

Pablo Marîpure: “Cristore buremurârê muyare masîburo”, ârî sêrêbosarire gojadea

¹⁵ Yu musâ ôârô iririkurire masia. Musâ marî Opu Jesûre ôârô buremua. Musâ âârîpererâ gajerâ Marîpuyarârê maîa.

¹⁶ Irasirigu yu musârê gûñagû, Marîpure: “Ôâtaria Îgûsâ irasû âârîmakû”, ârî, Îgûrê musâya âârîburire sêrênikôâa.

¹⁷ Marîpu, marî Opu Jesucristo Pagu ôâtarami. Irasirigu yu Îgûrê musâya âârîburire âsû ârî sêrêbosâa: “Guapu, Ôâgû deyomarîgû masîrî sîka, Îgûsâ muyamarê pêmasîrî merâ masînemoburo, ârîgû!”

¹⁸ Marîpu, Îgüyarâ âârîmurârê iripoegue ârîderosûta musârê Îgû beyepînerârê sîgukumî. Ôâtaria Îgû musârê sîburi. Irasirigu yu Marîpure: “Îgûsâ gûñarîgue Îgûsârê irire ôârô pêmasîmakû irika!” ârî sêrêa.

¹⁹⁻²⁰ Gajidere musâ ôârô pêmasîburire sêrêbosâa. Marîpu âârîpererâ nemorô turagu âârîmî. Îgû turari merâta marî Jesucristore buremurârê Îgû merâ ôârô âârîmakû yâmi. Îgû iri turari merâta Cristo boadiguere masû, umugasigüe Îgû diaye gapu doamakû iridi âârîmî Îgûrê âârîpererâ Opu âârîdoregu.

²¹ Îgûrê irogu doamakû irigu, âârîpererâ umugasi, i nikûgue turarârê, dorerârê, oparârê, noó gajerârê dorerânorê doregu wekamu âârîmakû iridi âârîmî. Irasirigu Cristo âârîpererâ dapora marâ oparârê, purugue marâ oparâdere doregu âârîmî.

²² Marîpu âârîpererire, âârîpererârê Cristo doka dujamakû iridi âârîmî. Irasirigu Cristo, âârîpererâ marî Îgûrê buremurî bumarâ Opu, marî dipuru âârîmî.

²³ Marî Îgûrê buremurî bumarâ, suguyarâta âârîsîâ, Îgûya dupu irirosû âârâ. Îgû âârîpererogüe marî âârîpererâ merâ âârîngû marîrê âârîpereri Îgüyare opamakû yâmi.

2

Marĩpu marĩrẽ maĩgũ taurimarẽ gojadea

¹ Iripoeguere Jesucristore bũremuburo dupuyuro musã ñerõ iririkũ, Marĩpu dorerire tarinũgãnerã ããribũ. Irasirirã, Marĩpu iũrõrẽ boanerã irirosũ igũ merã õãrõ ããribirinerã ããribũ.

² Musã i ãmu marã irirosũ ñerõ iriunanerã ããribũ. Wãtẽa opu dorerire iriunanerã ããribũ. Ìgũta i ãmu marã ããripererã Marĩpu dorerire tarinũgãrãrẽ doregu ããrĩmi.

³ Iripoeguere marĩ ããripererã ñerĩ direta iriunanerã ããribũ. Irasirirã marĩ noõ gããmerõ iridũarire, ñerĩ gũñarĩrẽ iriunanerã ããribũ. Irasirirã marĩde Marĩpũre bũro wajamoãsũmurã ããribõnerã ããribũ. Gajerã peamegue wajamoãsũmurã irirosũ marĩde wajamoãsũmurã ããribõnerã ããribũ.

⁴ Marĩpu gapu marĩrẽ bũro maĩgũ, bopoñari opatarigu ããrĩmi.

⁵ Marĩ ñerõ iridea waja igũ iũrõrẽ marĩ boanerã irirosũ ããrikerepũ, marĩrẽ Cristo merã õãrõ ããrimakũ iridi ããrĩmi. Ìgũ Cristore masũ, dupaturi okamakũ iriderosũta marĩdere igũ puro perebiri okari sidi ããrĩmi. Irasirigu marĩrẽ bopoñari merã iãsiã, taudi ããrĩmi.

⁶ Marĩpu Jesucristo boadiguere masũdi ããrĩmi. Masũ, ãmugasigũ igũ merã doamakũ iridi ããrĩmi ããripererãrẽ doregu ããribũ, ãrigũ. Ìgũrẽ masũderosũta marĩdere Cristoyarãdere masũ: “Ëmugasigũ doarã igũ merã dorerã ããrĩma”, ãrĩ iãdi ããrĩmi.

⁷ Ìgũ, Jesucristo merã marĩrẽ wãro maĩrĩrẽ Ìmudi ããrĩmi. Pũrguere ããripererãrẽ igũ marĩrẽ bopoñarĩrẽ masĩmakũ gããmegũ, irasiridi ããrĩmi.

⁸ Marĩpu marĩrẽ bopoñagũ, Cristore bũremumakũ, marĩrẽ taudi ããrĩmi. Marĩ basi marĩ iridea merã neõ taribirikoa. Marĩpu marĩrẽ taudea: Ìgũ marĩrẽ wajamarĩrõ sidea, igũ marĩrẽ iribosadea ããrã.

⁹ Marĩ õãrõ iririre iãgũ meta taudi ããrĩmi marĩrẽ. Irasirirã marĩ basi: “Yu õãrõ iridea waja Marĩpu yũre taumi”, ãrĩmasibirikoa.

¹⁰ Marĩ, Marĩpu irinerã ããrã. Ìgũ marĩrẽ Jesucristoyarã ããridoregu, irasiridi ããrĩmi. Iripoegue marĩ õãrõ iriburire gũñasiadi ããrĩmi. Irasirigu marĩrẽ Jesucristoyarãrẽ ire pidi ããrĩmi õãrĩrẽ iridoregu.

Marĩ, Jesucristo merã õãrõ usũyari opã, ãrĩ gojadea

¹¹ Musã iripoegue ããrĩrikũdeare õãrõ gũñaka! Gua musãrẽ, judío masaka ããrĩmerãrẽ, musã ãmaya dupũma gasirogãrẽ wiiribiri waja: “Marĩpuyarã ããrĩbea”, ãrĩ iãturiunanerã ããribũ. Gua judío masaka gapu irasũ wiirisũnerã: “Marĩpuyarã ããrã”, ãrĩ gũñakerepũ, iri wiiridea marĩrẽ Ìgũyarã waamakũ iribeã.

¹² Iripoeguere Marĩpu iriudi Cristore musã bũremubirinerã ããribũ. Irasirirã musã Israel bumarã merã ããribirinerã ããribũ. Marĩpu Israel bumarãrẽ: “Ìgũsãrẽ õãrõ irigũra. Ìgũsã Opu ããrigũra. Yaarã ããrĩrãkuma”, ãrĩ pĩdeare opabirinerã ããribũ. Irasirirã musã: “Marĩpu guare taugũkumi”, ãrĩmasibirinerã ããribũ. Marĩpu merã õãrõ ããribirinerã ããribũ.

¹³ Musã iripoegue Marĩpũre masibirinerã ããrĩkererã, daporare musã Jesucristore bũremurã Ìgũyarãta ããrã. Ìgũ boari, igũ dí béori merã Marĩpu musãrẽ Ìgũrẽ masĩrã, Ìgũyarã waamakũ iridi ããrĩmi.

¹⁴ Gua judío masaka, musã judío masaka ããrĩmerã merã pe bumarã ããrikerepũ, Cristo iridea merã marĩrẽ sugũ pũrãta ããrimakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu marĩ basi gãme iãturideare pirimakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu Cristo marĩrẽ Ìgũyarãrẽ siuñajãmakũ yãmi.

¹⁵ Cristo curusague boagu: “Marĩpu merã õãrõ ããriduarã, ããripereri Ìgũ Moisére doreri pĩdeare iripeoka!” ãrĩdeare peremakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu Cristo marĩrẽ Ìgũyarãrẽ pe bumarã ããrĩnerãrẽ su bumarãta ããrimakũ iridi ããrĩmi. Iri merãta marĩrẽ siuñajãrĩ merã õãrõ ããrimakũ iridi ããrĩmi.

¹⁶ Ìgũ curusague boari merã marĩ pe bumarã gãme iãturideare pirimakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu marĩrẽ pe bumarã ããrĩnerãrẽ, Marĩpuyarã Ìgũ merã õãrõ ããrimakũ iridi ããrĩmi.

¹⁷ Cristo, Marĩpu merã marĩ õãrõ ããriburi kerere weregu aaridi ããrĩmi. Musãrẽ judío masaka ããrĩmerã Marĩpũre masibirinerãrẽ, guare judío masaka Marĩpu Moisére doreri pĩdea oparãdere weregu aaridi ããrĩmi, marĩ ããripererã Marĩpu merã siuñajãrĩ bokaburo, ãrigũ.

¹⁸ Irasirirã Cristo merã, irasũ ããrimakũ Õãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã marĩ ããripererã judío masaka, judío masaka ããrĩmerãde Marĩpu marĩ merã ããrimakũ Ìgũrẽ sërẽmasĩa.

¹⁹ Irasirirã daporare musã gajero marã irirosũ ããrĩbea. Musãya nikũrẽ ããrĩmerã irirosũ ããrĩbea. Musã, gua merã su makã marã irirosũ, Marĩpuyarãta ããrã. Irasirirã sugũ pũrãta ããrã marĩ.

²⁰ Musã, gua merã Jesucristore bũremurã, Marĩpu moãrĩ wii irirosũ ããrã. Iripoegue Marĩpũya kerere weredupuyurimasã Ìgũyare gojapũrorinerã ããrĩmã. Pũru Jesucristo buedoregu pĩnerã Ìgũyare werenerã ããrĩmã. Musã, Ìgũsã gojãdeare buedero pũru,

Īgūsā weredeare pēdero pūru, Jesucristore būremunagābu. Jesucristo, Marīpūya wiima weanūpūrorideā ūtāye irirosū āārīmi. Marīpūyare gojapūrorinerā, Jesucristo buedoregū pīnerā, gajī weanūdeā ūtāyeri irirosū āārīma.

²¹ Jesucristo gajerādere Īgūrē būremumakū yāmi Marīpūyarā āārīburo, ārīgū. Ūtāyeri merā wiire peoturiamūrīagu keoro weanūrī wiire irirosū irīgū yāmi. Irasirīgū marīrē gajerā Marīpūyarā merā ōārō gāmesurimākū yāmi. Āārīpererā marī, Īgūsā merā Marīpūyarā āārīsīā, Īgū āārīrī wii irirosū āārīrākoā.

²² Irasū āārīmakū musāde, gajerā Jesucristore būremurā āārīpererā merā Marīpūyarā āārā. Irasirirā Marīpū moārī wii, Īgū āārīrī wii irirosū marī āārā. Marīpū, Ōāgū deyomarīgū merā marī merā āārīmi.

3

Pablo judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere weredeā

¹ Yū Pablo, Jesucristoya kerere musārē judío masaka āārīmerārē weredeā waja peresugē āārā. Marīpū, Jesucristo merā musādere Īgūyarā āārīmakū yāmi. Irasirīgū yū musāya āārīburiere sērēbosāā Īgūrē.

² Musā ire masīsīāā. Marīpū musārē bopoñagū, Jesucristoya kerere buedoregū yure pīmi musā ōārō irīgū.

³ Marīpū, Īgū Cristo merā iriburire, iripoegue marā masībiriđeare yure masīmākū irimi. Musārē irire mērō gojasiabu.

⁴ Yū gojadeare buerā, Marīpū, Īgū Cristo merā iriburire yū masīdeare musāde masīrākoā.

⁵ Marīpū, Īgū Cristo merā iriburire iripoegue marā gapure masīmākū iribiridi āārīmi. Dapora gua gapure Jesucristoyare wererimasārē, Īgūya kerere weredupuyurimasādere Ōāgū deyomarīgū merā masīmākū yāmi.

⁶ Āsū āārā Marīpū iriburi, iripoegue marā masībiriđeā. Gua judío masaka, musā judío masaka āārīmerāde Marīpū masakare tauri kerere būremumakū, guare, musādere Jesucristoyārā āārīmakū yāmi. Marīrē sugū pūrāta āārīmakū yāmi. Irasirīgū Marīpū judío masakare: “Āsū sīgura”, ārīpūroriderosūta marīrē āārīpererā Cristoyārē ōārīrē sīgukumi.

⁷ Marīpū Jesucristoya kerere buedoregū yure pīdi āārīmi. Yure ōārō iri, Īgū turarire sīdi āārīmi iri kerere ōārō wereburo, ārīgū.

⁸ Āārīpererā gajerā Marīpūyarā yū nemorō āārīma. Irasū āārīkerepūru, Marīpū yure ōārō iri, judío masaka āārīmerārē Jesucristoya kerere buedoregū pīmi. Irasirīgū: “Cristo ōātariġū āārīmi, Īgū marīrē sīburi ōātariġi āārā”, ārī wereā Īgūsārē. Ire neō pémasībokajaya māā marīrē.

⁹ Marīpū yure pīgu: “Āsū taugūkoā judío masaka āārīmerādere”, ārī gūñadupuyudeare yure weredoremī. Īgūta āārīpereri i ūmumarē iridi, iripoegue marārē Īgū judío masaka āārīmerārē Cristo merā tauburire werebiridi āārīmi. Daporague yure weredoremī āārīpererā masakare irire masīdoregū.

¹⁰ Marīpū marīrē Jesucristore būremurārē su bumarā Īgūyarāta āārīmakū iririre Īārā, ūmarō marā dorerā Īgūrē wereboerā, wātēade, Īgū āārīpereri masīpeogu āārīrīrē masīrākuma. Īgūsārē irire masīmākū gāāmēmi Marīpū.

¹¹ I ūmu iriburo dupuyurogueta Marīpū Īgū gāāmederosūta marīrē: “Yaarā āārīmurā āārīma”, ārīdeare marī Opū Jesucristo merā iriyuwarikudi āārīmi.

¹² Marī Cristore būremurā Īgū merā ōārō āārīsīā, gūiro marīrō gūñaturari merā Marīpūre sērēmasīā.

¹³ Yū musārē Jesucristoya kerere weredeā waja peresugē poyari merā āārā. Musā ōārō āārīburiere iri kerere werebu. Irasirirā musā yū poyarire gūñarā, bujawereri merā āārībirikōāka! Poyakeregū, Marīpū musārē ōārō irideare gajerārē masīmākū yāā.

Cristo marīrē būro maīgū āārīmi, ārī gojadeā

¹⁴ Irasirīgū Marīpū, marī Opū Jesucristo Pagū āārīpereri irideare yū gūñagū, Īgū Īūrōrē yāā ñadukūpuri merā ejamejā. Īgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīā.

¹⁵ Īgūta āārīpererā Īgūyarā ūmugasigūe āārīrā, i nikūgūe āārīrā Pagū āārīmi.

¹⁶ Īgūta turatarīgū āārīmi. Irasirīgū yū musāya āārīburiere Īgūrē sērēbosāā musāguere Ōāgū deyomarīgū merā Īgū turarire opaburo, ārīgū.

¹⁷ Musā Cristore būremumakū, Īgū musāguere ōārō āārīnikōāburo, ārīgū, sērēā. Gajī sērēbosāā Cristo musārē būro maīrīrē masīsīā, gajerārē maīburo, ārīgū.

¹⁸ Irasirīgū musārē, āārīpererā gajerā Īgūrē būremurādere Cristo marīrē būro maīrīrē pémasīdoregū, sērēbosāā. Cristo marīrē maīrīrē neō keomasīña māā. “Ōōpā eyaro, yoaro, ūmarō, akūārō āārā”, neō ārī masīña māā.

¹⁹ Cristo marirē maīrīrē marī neō masīpeobirikerepuru, yu musāya āārīburire Marīpure sērēbosagu: “Ire ĩgūsārē ōārō masīnemomakū irika!” ārī sērēa. Irasirirā marī ire masīpeorā, Marīpuyamarē masīpeorākoa.

²⁰ Irasirirā Marīpure: “Āsū iribosaka guare!” ārī sērēmakū, marī sērērī nemorō irimasīmi. Marī basita: “Āsūpero iriburo ĩgū”, ārī gūñamakū, marī gūñarī nemorō irimasīmi. ĩgū turagu āārīsīā, ĩgū turari marirē sīdea merā irire iribosami.

²¹ Irasirirā Jesucristoyamarē, ĩgūrē būremurī bumarā marī āārīrīrē masīrā, āārīpererinurī āārīpererā Marīpure: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīburo. Āārīpererā dapora marā, purugue marāde neō ĩgūrē usuyari sīrīrē piribirikōāburo. Irasūta āārā.

4

Marī Cristoyarā Ōāgū deyomarīgū merā su bumarāta āārā, ārī gojadea

¹ Yu marī Opūya kerere weredeo waja peresugue āārīgū, turaro merā āsū werea musārē doja. Marīpu musārē siuidi āārīmi ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā ĩgū musārē: “Āsū irika, yaarā āārīsīā!” ārīdeare ōārō irika!

² “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñabirikōāka! Gajerārē ōārō merā irika! Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā ĩāka! Gajerā musārē garibokerepuru, ĩgūsārē maīrī merā ĩāka!

³ Ōāgū deyomarīgū iritamurī, ĩgū musārē siuñajārī pīri merā suro merā ōārō āārīrikuka! Musā irasū āārīrīrē pīriro marīrō āārīnikōāka!

⁴ Marī Jesucristoyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. Ōāgū deyomarīgū suguta āārīgū, ĩgū sugu masakū merā āārīrōsū marī āārīpererā merā āārīmi. Marīpu marī āārīpererārē ūmugasigū perebiri okari sību, siuidi āārīmi.

⁵ Marī Opū Jesucristo marī būremugū suguta āārīmi. Marīrē deko merā wāiyeride su wāita āārā marī ĩgūyarā āārīrīrē ĩmuburi.

⁶ Marīpu suguta marīrē iridi āārīmi. ĩgūta marī āārīpererā Opū āārīmi. Marī āārīpererā merā āārīmi. Irasirigū ĩgū gāāmederosūta marī āārīpererā merā āārīpererire ōārō yāmi.

⁷ Marī su bumarā āārīkerepuru, Cristo marī ĩgūyarārē masakakure Marīpuyare irimasīburi dukawa pīdi āārīmi. Irasirigū ĩgū dukawa pīderosūta keoro marī gāme iritamukū yāmi.

⁸ Cristo ĩgū i nikūgue aariburo dupuyuroguere āsū gojasūdero āārībū Marīpūya werenīrī gojadea pūgue:

ĩgūrē ĩaturārē tarinugādero puru, ūmugasigū murīākōāgukumi. Irasirigū masakare i nikūgue āārīrārē ōārīrē sīgukumi, ārī gojasūdero āārībū.*

⁹ ĩgū ūmugasigū murīarire ārī gojadea, āsū ārīduaro yāa. Jesucristo ūmugasigū murīaburi dupuyuro i nikūgue dijari, ōōgue āārīdi āārīmi.

¹⁰ ĩgūta i nikūgue āārīdi, ūmugasigū Marīpu āārīrōgue murīākōādi āārīmi. Irasirigū āārīpererogū āārīgū, āārīpererārē doregū āārīmi.

¹¹ Irasirigū marī ĩgūyarārē masakakure Marīpuyare irimasīburi pīdi āārīmi ōārō gāme iritamuburo, ārīgū. Surāyerire beyepīdi āārīmi ĩgūyare buedorega. Gajerārē Marīpu weredoredeare wererimasā āārīmurārē, ĩgū masakare tauri kerere weregorenarīmasā āārīmurārē, ĩgūyarārē korerimasā āārīmurārē, ĩgūyarārē buerimasā āārīmurārē beyepīdi āārīmi.

¹² Irasū beyepīdi āārīmi marī ĩgūyarā gāme iritamuburo, ārīgū. Irasirirā marī ĩgūyarā su bumarā, ĩgūya dupu irirosū ōārō turarā masārōsū ĩgūrē būremuturawāgānemorākoa.

¹³ Irasirirā marī āārīpererā surosū Cristore būremurā, masā odorā irirosū āārīpereri ĩgū, Marīpu magū āārīrīrē nemorō ōārō masīrākoa. Irasirirā marīde Cristo irirosū āārīrikarākoa.

¹⁴ Majīrāgā irirosū āārīrā meta, pēmasīrākoa. Irasirirā marīrē ārīgatomerārā buemakū pērā, diayema āārīrīrē būremurīrē pīrimerā: “ĩgūsā maama bueri, diaye āārā”, ārī būremubirikoa.

¹⁵ Marī gāme maīrī merā diayema āārīrīrē werero gāāmea. Irasirirā majīrāgā masā pēmasīrōsūta marīde marī Opū Cristo marī dipuru āārīgū merā Marīpuyare ōārō pēmasīrākoa.

¹⁶ Marī ĩgūyarā su bumarā āārīsīā, ĩgūya dupu irirosū āārā. Sugu masakū turagu masā, āārīpereri ĩgūya dupuma merā ōārō irimasīmi. I irirosū, Cristo marī masakakure: “Āsū iriburo”, ārī dukawa pīdeare irirā, marī āārīpererā ōārō gāme iritamumasīa. Irasirirā gāme maīrā, gāme iritamurā, nemorō turaro merā Cristoyare ōārō iriwāgānemorākoa.

Marīpu Cristoyarārē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmi, ārī gojadea

* 4:8 Sal 68:18

¹⁷ Irasirigu yu marī Opu Cristo dorero merā musārē āsū āri werea. Marīpure masīmerā gapu noō gāāmerō gūñamoāmākōāma. Īgūsā irirosū neō irinemobirikōāka!

¹⁸ Īgūsā Marīpure pēduabema. Irasirirā irire neō pēmasībirigorakōāma. Īgūsāya gūñariguere buro nāñīārī oparā irirosū āārīma. Irasirirā Marīpu merā oārō āārīburire Īgū sīrīrē neō opabema.

¹⁹ Nērīrē irirā, neō gūyasīrībirigorakōāma. Āārīpereri nērī uaribejarire neō piriduarō marīrō nērī direta iririkurā yāma.

²⁰ Cristoya bueri gapu, musārē Īgūsā irirosū nērō iririre iridoreri māa.

²¹ Musā Īgūya diayema buerire pérā: “Jesús diayeta āsū āārīmi, diayema āārīrē buemi”, āri masīkuyo.

²² Iripoegue musā nērī uaribejari iririre: “Ōāgorāa”, āri gūñarā, musā basita ārīgatonērā āārībū. Iri nērīrē irirā, musā basita poyanorēnerā āārībū. Irasirirā musā iripoegue āārīunaderosūta āārīnemobirikōāka!

²³ Musā nērī direta gūñanadeare pirikōāka! Ōārī gūñarī gapure gorawayuro gāāmea musārē.

²⁴ Marīpu Īgū gāāmederōsūta marīrē maama āārīkureire opamakū iridi āārīmi Īgū irirosū diayema irirā, Īgū iūrō oārā āārīburo, ārīgū. Irasirirā, surīro boari dariñe bēo, maama surīro oārīñe gorawayu sāñarā irirosū, iripoegue nērī iriunadeare piri, maama iririkureire gorawayu irika!

²⁵ Marī Cristoyarā Īgū dupu irirosū āārīrā, su bumarā āārā. Irasirirā marī basi neō gāme ārīgatonemobirikōārā! Marī merāmarārē ārīgatoro marīrō diaye wererā!

²⁶ Gajerā merā guarā, Īgūsārē nērō iribirikōāka! Irinu merāta Īgūsā merā guarire pirikōāka!

²⁷ Wātī musārē gajerā merā guamakū iririre kāmutaka!

²⁸ Yajarikugu āārīdi neō dupatiri yajabirikōāburo. Ōārī moārī gapure moāburo, Īgū moā wajatari merā gajerā boporārē iritamubu.

²⁹ Neō nērō werenīrē werenībirikōāka! Ōārī gapu direta werenīka! Musā werenīrī merā gajerārē iritamuka! Irasirirā musā oārī werenīrē pérā, Īgūsāde oārō āārīkurākuma.

³⁰ Marī nērīrē irirā, nērō werenīrā, Ōāgū deyomarīgūrē bujoweremakū irirākoa. Irire iribirikōāka! Ōāgū deyomarīgū marīrē: “Marīpure āārā”, āri masīmakū yāmi. Irasirirā marī masia. Marīpu, Jesucristo merā marīrē taurinu ejamakūgue oārō taugorakōāgukumi.

³¹ Irasirirā musā gajerā merā suyubirire, Īgūsā merā guataririre, nērō gainīrī merā gāme turirire, nērō āri buridarire pirikōāka! Irasirirā āārīpereri nērō iririre pirika!

³² Āsū gapu irika! Bopoñarī merā gāme oārō iritamuka! Marīpu marīrē Cristo merā marī nērī irideare kātiderosūta musāde gajerā musārē nērō irideare kātika!

5

Marīpu pūrā āārīrā āsū āārīkuro gāāmea, āri gojadea

¹ Musā Marīpu pūrā, Īgū maīrā āārā. Irasirirā Īgū irirosū āārīkuro gāāmea.

² Cristo marīrē maīrōsūta musāde gajerārē maīka! Īgū marīrē maīgū Īgū basita Īgūrē wējēduarāguere wiadi āārīmi marīrē boabosabu. Īgū boabosagu, judío masaka oveja majīgūrē wējē, Marīpu iūrōrē soepeosūdi irirosū āārīdi āārīmi. Irasirigu Īgū irasiriri merā Marīpure usuyamakū iridi āārīmi.

³ Irasirirā Marīpure āārīrā, musā marāposā nome āārīmerārē, marāpusāmarā āārīmerārē neō nērō gāmebiragorenabirikōāka! Āārīpereri gūyasīūrī nērō iririre neō iribirikōāka! Gajerāyare uaribejabirikōāka! Neō mērogā nērō iririre iribirikōāka!

⁴ Gūyasīūrō werenīrē werenībirikōāka! Pémasīmerā irirosū werenīmoāmabirikōāka! Nērīrē āri buridabirikōāka! Āsūpero gapu werenīka! Marīpure: “Ōārō yā mu guare”, āri, usuyari sīka!

⁵ Ire oārō masīka musā! Gajigu marāpo merā nērō iririkurā, gajego marāpu merā nērō iririkurā, gūyasīūrō nērīrē iririkurā, Marīpure āārībema. Gajerāyare uaribejarikurāde Marīpure āārībema. Īgūsā gajino gapure Marīpure gāāmerō nemorō gāāmerā, keori weadeare buremurā irirosū yāma. Marīpu gapure buremubema. Irasirirā Marīpu Īgūyarārē doreroguerē neō waabirikuma. Irogue Cristo merā neō āārībirikuma.

⁶ Gajerā musārē Īgūsā nērō irideare: “Āsū irimakū oāgorāa”, ārīgatorire pébirikōāka! Marīpu, Īgūsā irasū nērō iri, Īgū dorerire tarinūgārī waja Īgūsārē perebirī peamegue wajamoāgukumi.

⁷ Īgūsā nērī irirā merā neō nērīrē iriwekabejabirikōāka!

⁸ Marī Opuyarā musā āārīburo dupuyuro űērīrē irirā, Īgūrē masīmerā naītīārōgue āārīrā irirosū āārīnerā āārībū. Dapora gapure Īgūrē masīrā Īguyarā āārīsīā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā Īgū ĩūrō ōārīrē iririkuka!

⁹ Boyorogue āārīrāno, ōārīrē, Marīpu dorerire, diayemarē irirākuma.

¹⁰ Irasirirā marī Opuyare ōārō bueka, Īgūrē usuyamakū iririre irimurā!

¹¹ űērī iririkurā, naītīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Īgūsā irirosū neō iribirikōāka! Ąsū gapu irika! Īgūsā űērō iririre: “űegorāā”, āri wereka, Īgūsārē irire masīdorerā! Musā wererire pērā, boyorogue āārīrā irirosū űērō irideare piri, ōārī gapure irirā dujarākuma.

¹² Masaka ĩāberogue Īgūsā űērō iriboedeare marī werenīmakū guyasīūgorāa.

¹³ Boyorore āārīpereri ĩamasīsūa. Marī Īgūsā űērō iririre: “űegorāā”, ārimakū, Īgūsā űērō iririkure masīrākuma.

¹⁴ Irasirirā gajerā sugu űērō iririkugunorē āsū āri werema:

Mu pēmasībi, kāriġū irirosū āārā. Yobe, pēmasīka! Cristo merā ōārō āārībi, boanerā merā āārīġū irirosū āārā.

Irasirīgu wāgānugā, Īgū merā ōārō āārīka! Mu irasirimakū, Cristo murē boyorogue āārīmakū irirosū Īguyare masīmakū irigukumi.

¹⁵ Irasirirā ōārō pēmasīka, ōārīrē irimurā! Marīpuyare masīmerā irirosū iribirikōāka! Īgūya gapure ōārō masīka!

¹⁶ Dapora marā masaka űērī iririkuma. Irasirirā musā okarinurīrē Marīpu gāāmerī direta irika, gajerāde Īguyare masīburo, ārīrā!

¹⁷ Pēmasīmerā irirosū iririkūbirikōāka! Marīpu gāāmerīrē ōārō pēmasīduaka, irire irimurā!

¹⁸ Irasirirā mejābirikōāka! Mejārā Īgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Ōāgū deyomarīgūrē opatarirā āārīka!

¹⁹ Musā Īgūrē opatarirā, Marīpuya bayari merā musā basi gāme werenīrākoa. Salmos gojadea pūgue bayarire, gaji marī Opure būremu bayaridere Īgūrē bayapeorākoa. Musāya yujupūrāriġue ōārō usuyari merā bayapeorākoa Īgūrē: “Ōātaria mu”, āri būremurā.

²⁰ Marīpu āārīpererire marīrē ōārō yāmi. Irasirirā marī Opū Jesucristoyarā āārīsīā, Īgū wāi merā Marīpure: “Mu iridea ōātaria”, ārīnīkōāka!

Su wii marā Cristoyarā āsū āārīrō gāāmea, āri gojadea

²¹ Musā āārīpererā Cristore gopeyari merā būremurā āārīsīā, ōārō gāme pé būremuka!

²² Musā marāposā nomerē āsū āri weregura. Cristo marī Opure marī pé būremurōsūta musā marāpusāmarārē ōārō pé būremuka!

²³ Cristo marīrē Īguyarārē oparosūta, marāpusāmarā musārē Īgūsā marāposā nomerē opama. Cristo marīrē Īgūrē būremurī bumarārē taudi āārīmī. Irasirīgu Īgū marī Opū āārīmī. Marīrē doregu, marī dipuru āārīmī. Marī, Īgūya dupu irirosū āārā.

²⁴ Irasirirā marī Cristore būremurī bumarā Īgūrē pé būremurōsūta musā marāpukurā nome musā marāpusāmarārē ōārō pé būremuka!

²⁵ Musā marāpusāmarādere weregura. Cristo marīrē Īguyarārē maīgū, marīya āārībūrire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē Īgū maīrōsūta musāde musā marāposā nomerē maīka!

²⁶ Cristo marīrē boabosadi āārīmī Īguyarā āārīmakū irigu. Irasirīgu, marī Īgū werenīrē būremumakū, deko merā gurarire koebēoro irirosū marīrē űērī opamerā āārīmakū iridi āārīmī.

²⁷ Īgū irire irasirimakū, marī Īgū ĩūrōrē neō mērōgā űērī opamerā, gurari marīrā ōārō deyorā irirosū āārīrākoa. Īguyarā ōārā dita āārīrākoa. Irasirīgu: “Yaarā āārīma”, āri, usuyari merā marīrē opagukumi.

²⁸ Musā marāpokurā musā marāposā nomerē maīrō gāāmea. Sugu Īgū marāpore maīgū, Īgū baside maīmi. Irasirīgu Cristo marīrē Īgūya dupu irirosū āārīrārē maīrī merā korerōsūta musā marāposā nomerē maīrī merā ōārō koreka!

²⁹⁻³⁰ Neō marīya dupure űērō waamakū gāāmebea. Marī basi marīya dupure korea. Marī Cristoyarā āārīrā Īgūya dupu irirosū āārā. Irasirīgu Cristo marīrē ōārō koremi.

³¹ Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Sugu āmāu nomeōrē marāpokugu, Īgū pagusāmarārē wirigukumi Īgū marāpo merā āārību. Īgūsā pērā āārīkererā, Marīpu ĩūrōrē su duputa āārīrākuma”, āri gojasūdero āārībū.

³² ĩri gojadeare ōārō pēmasīduamakū, diasagorāa marīrē. Irasū āārīkererupu, yu irire: “Ąsū ārīduaro yāa”, āri werea. Cristoyarā Marīpu ĩūrōrē su duputa āārīma.

³³ Gaji i marē musārē āri werenemogura doja. Musā basi korerōsūta musā marāposā nomedere maīrī merā koreka! Musā nomede musā marāpusāmarārē ōārō gopeyaro merā pé būremuka!

6

¹ Musā majīrārē āsū weregura. Musā marī Opure bñremurā musā pagusāmarārē ōārō yujuka! Irasirirī, ōārī āārā.

²⁻³ Iripoegue Marīpu Īgū pe mojōma dorerire pīgu, su dorerire āsū ārī pīdi āārīmī: “Musā pagusāmarārē ōārō bñremuka!” ārī pīdi āārīmī. I dorerireta pīgu, gajidere pīdi āārīmī. “Īgūsārē irasū bñremurā, i nikūguere yoaripoe usuyari merā āārīrākoa”, ārīdi āārīmī.

⁴ Musā pagusāmarādere āsū ārī weregura. Musā pūrārē buro turiri merā Īgūsārē guamakū iribirikōāka! Āsū gapu irika! Īgūsārē marī Opayare bueka, Īgūrē bñremuburo, ārīrā! Īgūsā, Īgū dorerire iribirimakū ĩārā, Īgūsārē: “Āsū gapu irika!” ārī bueka! Irasirirā Īgūsārē ōārā masāmakū ĩrīrākoa.

⁵ Moāboerimasādere āsū ārī weregura. Musā i nikūgue āārīrārē musā oparārē ōārō yujuka! Ōārō bñremurī, goepeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā ĩrirosū yāa.

⁶ Musā oparā ĩūrō moārōsūta, Īgūsā ĩāberoguedere moāka! Īgūsā ĩūrō direta ōārō moārā, Īgūsā musārē: “Ōārō moāma”, ārī gūñamakū ĩriduarā dita āārībokoa. Irasirirā Īgūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Cristore moāboerā ĩrirosūta Marīpu gāāmerōsū ōārō merā moāka!

⁷ Musā masakare moāboerā āārīkererā: “Cristore moāboerā ĩrirosū āārā”, ārī gūñaka! Irasirirā usuyari merā moāboeka musā oparārē!

⁸ ĩrīre masīsiāa musā. Marī Opū Cristo marīrē ōārō moārākure ōārī wajatamakū ĩrigukumi. Irasirigu moāboerimasā āārīrārē, āārīmerādere marī ōārō moāderopāta marīrē ōārī wajatamakū ĩrigukumi.

⁹ Oparādere āsū ārī weregura. Musārē moāboerārē ōārō irika! Īgūsārē wajamoāduari merā dorebirikōāka! ĩre ōārō pēmasīka! Marī Opū Cristo āmugasigue āārīgū, musā Opū āārīmī. Īgūta musārē moāboerā Opū āārīmī. Marī āārīpererā Īgūrē moāboerā āārā. Irasirigu oparā āārīrārē, āārīmerādere surōsūta ĩāmi marī āārīpererārē.

Cristoyarā wātīrē tarinugārīmarē gojadea

¹⁰ Musārē āsū ārī weretūnugura. Musā, marī Opuyarā āārīsīā, Īgū merā ōārō āārā. Irasirirā Īgūya turari merā Īgūrē gūñaturaka!

¹¹ Wātī ārīgatori merā musārē ñerō ĩridoremakū, Marīpu ĩritamurī merā Īgū ñerī ārīmesārīrē kāmutaka! Sugū surara kāmutari kōme surīro sāñadi ĩrirosū āārīka!

¹² Marīrē Marīpu dorerire tarinugāmākū ĩriduarā, masakagora meta āārīma. Wārā ñerā: āmarō marā, oparā, turarā, i āmūma ñerīrē ĩridorerā āārīma. Deyomarīrā, masakare gūñarīgue ñerō ĩridorerā āārīma.

¹³ Irasirirā musā, surara Īgūya kōme surīro sāñadero puru, Īgū merā gāmekēāduarārē kāmuta tarinugāmasīgū ĩrirosū āārīka! Irasirirā, Marīpu ĩritamurī merā wātīrē kāmuta tarinugārākoa. Īgūrē tarinugārā, gūñaturarā dujarākoa.

¹⁴ Āsū irika, wātīrē tarinugāmūrā! Marīpuya werenīrī diayema āārīrīrē ōārō pēdurīpīka! Irasirirā musā surara Īgūya surīrore yujuwēñarīda merā ōārō yujuwēñadi ĩrirosū āārīrākoa. Marīpu ĩritamurī merā diayema irika! Irasirirā musā surara Īgūya korētibi kāmutari kōme surīro sāñadi ĩrirosū āārīrākoa.

¹⁵ Marīpu masakare siuñajārī sīburi kerere weregorenarā waamurā ōārō āmuyuka! Irasirirā musā surara sapatu sāñadero puru, Īgū waaburire ōārō āmu ododi ĩrirosū āārīrākoa.

¹⁶ I āārīpererire ĩri ōdo, gajidere irika, wātīrē tarinugāmūrā! Musā Cristore bñremurīrē neō ĩribirikōāka! Irasirirā musā surara Īgū kāmutari kōmeti opagu, ĩriti merā gārūyuku peame opari yukure kāmutagu ĩrirosū āārīrākoa. Irasirigu wātī musārē bokatībirikumi musā Cristore bñremumakū ĩāgū.

¹⁷ “Cristo marīrē taugukumi”, ārī gūñanīkōāka! Irasirirā musā surara Īgūya dipurugue kōme pero peyarosū āārīrākoa. Gajidere irika! Marīpu werenīrīrē Ōāgū deymarīgū musārē masīrī sīrī merā wereka! Irasirirā musā surara Īgūya sareri majī opagu ĩrirosū āārīrākoa. ĩri merā wātīrē tarinugārākoa.

¹⁸ Irasirirā āmurīku Ōāgū deymarīgū gāāmerōsūta Marīpure sērēnīkōāka! Ōārō gūñaka! Īgūrē sērērīrē neō ĩribirikōāka! Āārīpererā Īguyarāya āārībūridere sērēbosanīkōāka!

¹⁹ Yūdere Marīpure āsū ārī sērēbosaka! “Īgū weremakū ĩritamuka, Īgū mūyare gūiro marīrō ōārō wereburo, ārīgū”, ārī sērēka! Irasirigu Marīpu masakare Cristo merā tauburire yū ōārō weregūkoa Īgūsā ĩripoegue masībīdeare masīburo, ārīgū.

²⁰ Marīpu yure ĩriumi Cristoya kerere weredoregu. Yū ĩrīre weredeā waja peresugue āārā. Irasirirā Marīpure: “ĩrogu āārīgū, gūiro marīrō mūyare wereburo”, ārī sērēka!

²¹ Tíquico, marĩyagu marĩ maĩgũ, yu merã ããĩmi. Ĩgũ marĩ Opayare ðãrð iritamunikðãmi. Musã pãrogue ejagu, yu iririre musãrẽ weregukumi. Irasirirã musã yure: “Irasũta iriũumi”, ãĩrãkoa.

²² Irasirirã gũ ããĩrikũrere musãrẽ weredorerã ĩgũrẽ iriua. Ĩgũ irire weregũ, musãrẽ usuyari merã ããĩmakũ irigukumi.

²³ Marĩpu ããĩnĩgũ, marĩ Opũ Jesucristo ããĩpererãrẽ musãrẽ siuñajãmakũ iriburo. Musãrẽ Cristore bũremurĩ merã ðãrð gãme maĩmakũ iriburo.

²⁴ Marĩpu ããĩpererã marĩ Opũ Jesucristore maĩnĩrãrẽ ðãrð iriburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue āārīgū Filipos marārē ōādoredea

¹ Yū Pablo, Timoteo merā Jesucristore moāboerā āārā. Irasirirā āārīpererārē musārē Filipos marārē Jesucristore buremurārē ōādoredea. Musā oparādere, ĩgūsārē iritamurādere ōādoredea.

² Marīpu āārīnīgū, marī Opū Jesucristo musārē ōārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo Marīpūre Jesūre buremurāya āārīburire sērēbosadea

³ Yū musārē gūñariku, Marīpūre yū Opure usuyari sīa.

⁴ Irasū āārīmakū, yū musāya āārīburire sērēbosariku, Marīpūre usuyari merā sērēa.

⁵ Musā neōgoraguetā yū Jesūya kerere weremakū pé buremunūgādero pūyā, yure iritamunūgābu. Dapaguedere irasūta ōārō iritamunīkōāa.

⁶ Irasirīgū ire ōārō masīa. Marīpu musārē ōārīrē iriduamakū irinūgādi irasirīgū yāmi. Musārē ĩgū irinūgāderosūta Jesucristo i ūmūgue dupaturi aarimakūgue iriyuwarikūgukumi.

⁷ Yū musārē āārīpererārē ōārō gūñarī merā gūñamakū ōāgorāa. Musārē buro maīa. Marīpu yure iritamurōsū musādere iritamumi. Irasirirā, yū oparārē Jesús masakare tauri kerere: “Diayeta āārā”, ārī weremakū, musā yure iritamubu. Peresu yū āārīmakūdere iritamubu. Irasirirā marī suro merā Marīpu iritamurīrē opāa.

⁸ Marīpu ire masīmi. Jesucristo musārē gūña maīrōsū yude musārē gūña maīa.

⁹ Marīpūre musāya āārīburire āsū ārī sērēbosāa. “Гуару, ĩgūsā mūyare ōārō masīrī merā ōārō pēkūñūpeoburo, gajerārē maīdero nemorō maīnemoburo”, ārī sērēbosāa.

¹⁰ ĩrire irasirirā: “Marīpu gāāmerīrē irirā, gajino nemorō iririre irirā yāa”, ārī, ōārīrē beyemasīrākoa. Musā ĩrire beyemasīrā, Cristo i ūmūgue dupaturi aarimakū, ōārīrē irinīnerā, waja opamerā āārīrākoa.

¹¹ Jesucristo musārē Marīpu gāāmerī direta irimakū irigukumi. Irasirirā ōārīrē irinīnerā āārīrākoa. Gajerā ĩgūrē: “Marīpu ōatarīgū, turatarīgū āārīmi”, ārī, buremunakū irirākoa.

Pablo ĩgū Cristoyagū āārīrīrē gojadea

¹² Yaarā, ire musā masīmakū gāāmea. Daporare yū peresugue āārīkerepuru, Jesucristo masakare tauri kere gapū pēnemosūa.

¹³ Irasirirā āārīpererā surara romano marā opūya wii korerā yū Cristoyagū āārīrī waja peresugue dobioarire masīperekōāma. Āārīpererā gajerāde ĩrire masīma.

¹⁴ Yū peresugue āārīkeregū marī Opū Jesūre gūñaturari merā buremunakū ĩārā, wārā marīyarāde gūñaturari merā ĩgūrē buremunemoma. Irasū buremurā, gūiro marīrō Marīpūya kerere gajerārē werema.

¹⁵ Surāyeri Cristoyare buerā āārīkererā, yure ĩaturima. Masakare yū buerire tuyabirimakū iriduama. Gajerā gapū ōārō gūñarī merā Cristoyare buema.

¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye āārā”, ārī wereburire Marīpu yure pīdeare ōārō masīma. Irasirirā yure maīrā Cristoyare buema. Gajerā gapū yure ĩaturirā, masakare ĩgūsā gapūre tuyamakū gāāmerā ĩgūsāde Cristoyare buema. Yū peresugue āārīmakū, ĩgūsā yure bujaweremakū iriduārā, irasū yāma.

¹⁸ ĩgūsā yure maībirikerepuru ōārōkoa. Ōārō gūñarī marīrō Cristoyare buekererepuru ōāgorāa. Gajerā ōārō gūñarī merā ĩgūyare buemakūdere ōāgorāa. Āārīpererā ĩgūsā Cristoyareta buerā yāma. Irasirīgū usuyāa. Irasū usuyanīkōāgukoa.

¹⁹ Ire masīa. Marīpūre yā āārīburire musā sērēbosadea merā, Jesucristo yure Ōāgū deyomarīgū sīdi iritamurī merā Marīpu yure ōārō tarimakū irigukumi.

²⁰ Marīpu iritamurī merā āsūta irinīkōāduāa dapa. Yū irideare gūyasīrīrō marīrō gūñaduāa. Irasirīgū doyarō marīrō yū iriderosūta dapaguedere masaka Cristore: “Ōatarīgū, turatarīgū āārīmi”, ārī buremunakū irinīkōāduāa. Boagu, o okagugora yū boari merā, o yū okari merā irasūta iriduākoa.

²¹ Yū okaro bokatūrō Cristoyare irinīkōāgukoa dapa. Boagu, Cristo pūro ĩgū merā āārīmakū ōatarīrokoa. Yū okagu āārīdero nemorō āārīgukoa.

²² Okagu, marī Opū Cristoyamarē irinemomasīa. Irasirīgū: “Boamakū, o okamakū ōāgorarōkoa”, ārīmasībirīkoa.

²³ “Yū boaduākoa, o okaduākoa”, ārī beyemakū diasagorāa yure. Irasū āārīkerepuru, boaduākoa Cristo pūro ĩgū merā āārību. Irasirīgū: “Yū boamakū ōatarīrokoa”, ārī gūñāa.

²⁴ Irasū āārīkerepuru: “Okagu gapū musārē nemorō iritamugukoa, irasiriro gāāmea”, ārī gūñāa.

²⁵ Irire masīgū, musā merā yu āārīburidere masīa. Musā merā āārīgū, musārē iritamugukoa Cristoyare buremunemoburo, ārīgū. Irasirirā buremurī merā nemorō usuyarākoa.

²⁶ Yu, musā purogue musā merā dupaturi āārīmakū, usuyarākoa. Irasirirā, Jesucristo yure iritamurīrē masīrā, īgūrē: “Turataria mu”, ārī, usuyari sirākoa.

²⁷ I direta irika! Cristoya bueri ārīrōsūta āārīrikuka! Gūñaturarā āārīka! Irasirirā gāme dukawariro marīrō īgū masakare tauri kerere suro gūñarī merā bueka, gajerā īgūrē buremuburo, ārīrā! Yu musā puro īāgū waabirimakū, o yu īāgū waamakūdere musā irasirimakū gāāmea. Musā suro gūñarī merā ōārō āārīrikumakū pēduāa.

²⁸ Musārē iaturirārē neō gūibirikōāka! Musā gūibirimakū īārā, musā Marīpuyarā āārīrīrē masīrākuma. Irasirirā, Marīpu īgūsārē peamegue bēoburire, īgū musārē tauburidere masīrākuma. Marīpu masakare āsūta irire masīmakū yāmi.

²⁹ Marīputa musārē Cristore buremudoregu pīdi āārīmī. Irasū āārīmakū: “Cristoyare musā wereri waja ñerō tarirākoa”, ārī pīdi āārīmī.

³⁰ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrī waja gajerā marīrē ñerō yāma. Musā merā yu āārīmakū, yure īgūsā ñerō irasirimakū īābu. Daporadere īgūsā yure irasiririre pēkoa musā.

2

Cristo i umugue marī irirosū dupukugu āārīpererā Opu āārīrīmarē gojadea

¹ Cristo musārē īguyarārē gūñaturamakū yāmi. īgū musārē maīgū ōārō yujupūrākuri merā usuyamakū yāmi. Ōāgū deyomarīgū musā merā āārīmī. Marīpu īgū musārē maīrīrē, īgū musārē bopoñarī merā īārīrē masīmakū yāmi.

² Irasirirā yure usuyari opatarimakū irika! Surosū gūñarī merā ōārō āārīrikuka! Surosū gāme maīka! Surosū ōārō yujupūrākuri merā ōārō āārīka!

³ Musāyama direta gūñarikuri marīrō: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarī marīrō masakare ōārō irika! Gajerā gapure: “īgūsā nemorō āārībea”, ārī gūñaka! Buremurī merā īgūsārē: “Gua nemorō ōārā āārīma”, ārī gūñaka!

⁴ Musāyā āārīburi direta gūñabirikōāka! Gajerāyā āārīburidere gūñaka! Gāme iritamuka!

⁵ Jesucristo īguyamarē gūñaderosūta musāde musāyamarē gūñaka!

⁶ īgū Marīpu āārīrikurire opakeregu, i umugue aarīgū, Marīpure: “Yu umugasigue āārīrikurire piribirikoa”, ārībiridi āārīmī.

⁷ Irasirīgu īgū Opu āārīrīrē piri, i umugue aarīgū marī irirosū dupukugu deyoya, moārīmasū irirosū āārīdi āārīmī.

⁸ Irasirīgu marī irirosū dupukugu ubu āārīgū irirosū waadi āārīmī. īgū Pagu īgūrē masakare boabosabu iriudeare masīgū, īgū Pagure yujugu tarinugābiridi āārīmī. Curusague gūyasīūrō boakeregu, īgū Pagure tarinugābiridi āārīmī.

⁹ īgū irasirimakū, Marīpu īgūrē: “Āārīpererā Opu āārībure sóobu, īgū wāi yu īgūrē sīdea wāi, āārīpererā gajerā wāi nemorō āārā”, ārī pīdi āārīmī.

¹⁰ Irasirirā āārīpererā umugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīrāde Jesús wāirē pērā, ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē buremurākuma.

¹¹ īgūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opu āārīmī”, ārīrākuma. Irasirirā Marīpure buremurākuma.

Jesucristore buremurā īguyare iriro gāāmea, ārī gojadea

¹² Irasirirā yu maīrā, musā merā yu āārīmakū, musā Marīpu dorerire iriderosūta daporadere yu yoarogue āārīmakūdere irire ōārō irika! Marīpu musārē peamegue waabonerārē taudi āārīmī. Irasirirā, īgū tausūnerā āārīsīā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarō marīrō gopeuyari merā īguyare irinikōāka!

¹³ Āsū āārā. Marīpu musārē īgū gāāmerīrē iriduamakū yāmi. Irasū āārīmakū, musārē iritamunikōāmi, īgū gāāmerōsūta iriburo, ārīgū. Irasirirā, īgū: “Āsū irika!” ārīderosūta irimasīa.

¹⁴ Āārīpererire gajerārē guaseoro marīrō usuyari merā irika!

¹⁵ Musā Marīpu pūrā irasirirā, waja opamerā, ñerīrē irimerā āārīrākoa. I umu marā ñerā, Marīpuya diayemarē irimerā watopegue musā āārā. īgūsā ñerā i umu marā naīñārōgue āārīrā irirosū āārīma. īgūsā watopegue musā Marīpuyare irirā, neñukā naīñārōgue boyorosū irirā yāa. īgūsārē musā Marīpuyarā āārīrīrē masīmakū yāa.

¹⁶ Irasirirā Cristore buremurā Marīpu merā perebiri okari opaburire īgūsārē wererā yāa. Yu, musā irire weremakū īāgū: “Musārē buegu, ubugorata buebirikuyo”, ārī masīgukoa. Cristo i umugue dupaturi aarimakū, musā merā usuyagukoa.

¹⁷ Yu musārē Cristoyare bueri waja yure īgūsā wējēduakererepu, usuyāa. Cristore musā buremuturamakū, īguyare irimakū īāgū, Marīpu, musā īgūrē gajinorē sīrī merā usuyarosū musā merā usuyami. Irasirīgu yude musā merā usuyāa.

¹⁸ Musāde yure usuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredea

¹⁹ Marī Opū Jesús gāamemakū, mata Timoteore musā p̄rogue iriugara musā āārīkarire masību. Musā ōārō āārīrī kerere p̄guguetā usuyagukoa.

²⁰ Timoteo yu irirosūta musā ōārō āārīburire buro gūñami. Gajigu Īgū irirosū musā ōārō āārīburire gūñagū māmi.

²¹ Gajerā gapu Īgūsā āārīburi direta gūñarikuma. Jesucristo gāamerī gapure gūñabema.

²² Musā, Timoteo ōārō irinīrīrē masīa. Sugu, pagu merā moāgū irirosū Īgū yu merā Jesucristoya kerere weretamumi.

²³ Irasirigu: “Yure waaburire ōārō masīadero p̄ru, Īgūrē musā p̄rogue iriugara”, ārī gūñāa.

²⁴ Īgūrē iriduakeregu: “Marī Opū Jesús yudere iriugukumi, irasirigu mata musā p̄rogue waagukoa”, ārī gūñāa.

²⁵ Idere ārī gūñāa: “Epafroditodere musā p̄rogue iriugara”, ārī gūñāa. Musā Īgūrē yure iritamudorerā, yu p̄rogue iriunerā āārībū. Īgū, yaagu yu merā moāgū, Marīpuyare yure weretamugū āārīmi.

²⁶ Īgū musārē āārīpererārē buro ĩaduami. Īgū p̄rīrikudeare musā masīmakū p̄gu: “Īgūsā yure gūña, bujawerekuma”, ārī gūñarikumi.

²⁷ Dayeta āārā. Īgū buro p̄rīrikumi. Mērōgā boaboyatarimi. Īgū irasū p̄rīrikukerep̄ru, Marīpu Īgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yudere: “Īgū boamakū buro bujawerebokumi”, ārīgū, Marīpu bopoñarī merā ĩami. Irasirigu Īgūrē tarimakū irimi.

²⁸ Irasirigu, Īgūrē ĩa, usuya, gūñaturaburo, ārīgū, musā p̄rogue dupaturi buro iriduari merā iriua. Musā usuyari kerere p̄gu, yude usuyagukoa.

²⁹ Īgū musā puro ejamakū, Īgūrē marī Opū Jesuyagure ōārō usuyari merā bokatīrīñeāka! Gajerārē Īgū irirosū āārīrārē buremurī merā ĩaka!

³⁰ Īgū Cristoyare iriduagu boakōādimi. Musā yure iritamusābirire iriduagu, irasū waami. Irasirirā Īgūrē ōārō bokatīrīñeāka!

3

Pablo: “Āsū āārīrikuka!” ārī gojadea

¹ Yaarā, daporare musā marī Opuyarā āārīsīā, usuyaka! Yu iro dupuyurogue musārē gojadeare dupaturi musārē gojamakū ōāgorāa, ārī gūñāa. Ire dupaturi gojanemogū, musārē iritamugū yāa.

² Ŋerō irirārē p̄emasīka! Īgūsā ŋerā keoro buemerā āārīma. Āārīpererārē Īgūsāya dupuma gasirogārē wiiridorema.

³ Irasū wiiridorerā: “Iri merā Marīp̄ure buremusīā, peamegue waabirikoa”, ārī gūñadima. Marī gapu Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā dayeta Marīp̄ure buremua. “Marī Jesucristoyarā āārīsīā, peamegue waabirikoa”, ārī usuyāa.

⁴ Irasū āārīkerep̄ru, yaamarē Īgūsā irirosū āriduagu, Īgūsārē tarinugākōābokuyo. Gajerā āsūta ārī tarinugākōāduama. Yu gapu Īgūsā nemorō ārīmasīa.

⁵ Āsū ārā yure. Su mojōma pere gaji mojō ureru p̄rēbejanurī waarō merā yu deyoadero p̄ru, yaa dupuma gasirogārē wiirinerā āārīmā. Yu Israemu, Benjamīya bumū āārā. Yu pagusāmarāde hebreo masaka āārīnerā āārīmā. Irasirigu hebreo masakuta āārā. Moisés dorerire iripeodūagu fariseo bumū āārībū.

⁶ Iri dorerire tarinugārō marīrō iriunabu. Neō sugu yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ārīmasībirimi. Irasirigu Jesūre buremurā gapure: “Moisés dorerire buremubema”, ārī gūña, Īgūsārē ŋerō iriunabu.

⁷ Iripoegure: “Yu āārīkarire ōāgorāa”, ārī gūñanadibu. Daporare: “Jesucristore buremusīā, āārīpereri yu iripoegue iriunadeama wajamāa”, ārī gūñāa.

⁸ Jesucristore yu Op̄ure yu masīmakū ōātaria. “Gajino āārīpereri gapu wajamāa”, ārī gūñāa. Irasirigu, masaka gajino gāamebirire beorosū iri āārīpereri yu iriunadeare beobu. Cristore ōārō masību, Īgūyagu āārību irasiribu.

⁹ Jesucristo yu merā āārīnīmakū gāamea. Marīpu Īgū Moisére doreri p̄ideare yu iridea merā yure: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, ārī ĩabemi. Jesucristo gapure yu buremumakū: “Waja opabi, ōāgū āārīmi”, ārī ĩami. Marī Īgūrē buremumakū, Marīpu marīrē waja opamerā ōārā āārīmakū yāmi.

¹⁰ Irasirigu Cristore ōārō masīduakoa. Cristo ŋerō tarikeregu, Marīpu gāamerīrē iridi āārīmi. Irasirigu curusague boadi āārīmi. Īgū iriderosūta yude ŋerō tarikeregu, Marīpu gāamerīrē iriduakoa. Boagugue irire iriduakoa. Marīpu Īgū turari merā Cristo boadiguere masūdi āārīmi. Irasirigu iri turari merā Marīpu gāamerīrē iriduakoa.

11 “Marĩpu Īgũ boanerārē masũrĩnu ejamakũ, Cristore masũderosũta, yũdere masũgukumi”, āri gũña. Yũre irasirimakũ buru gāamea.

12 I āārĩpereri irasũ ārĩgũ: “Cristo irirosũ Marĩpu gāamerĩrē iripeosiaa”, ārĩgũ meta yāa. Yu irasiribirikereparu, Cristo yũre Īgũyagu āārĩmakũ irisiadi āārĩmĩ. Irasirigu Īgũ irirosũ āārĩduagu turaro merā Īgũyare yāa.

13 Yaarā, yũ musārē irasũ ārĩgũ: “Cristo irirosũ āārĩgũ Īgũyare iripeosiaa”, ārĩgũ meta yāa. Āsũ gapũ ārĩgũ yāa. Yu iripoeague iriunadeare gũñabea. “Yu Opu, ĩnaasũ irimakũ gāamerĩ yure?” ārĩgũ, buru Īgũyare irituyāa.

14 Ūma birarimasũ ejapurorigu wajataduarosũ Īgũyare buru iripeoduaa. Marĩpu Īgũ gāamerĩ direta iriburo, ārĩgũ, yũre Jesucristoyagure ūmugasigie Īgũ merā āārĩdoregu siitudĩ āārĩmĩ. Irasirigu irire buru iridũagu Cristoyare turaro merā yāa.

15 Āārĩpererā Cristore ōārō buremurā yũ ārĩrōsũta gũñarō gāamea. Musā yũ weredeare pẽduabirimakũ, gajerosũ musā gũñamakũ, Marĩpu musārē diaye gũñamakũ iritamugukumi.

16 Irasirirā Cristoyare marĩ irituyaderosũta ōārō gũña, irituyarāl

17 Yaarā, musā āārĩpererā yũ iririkurire iākũituyaka! Gajerā gua irirosũ irirārē Īgũsā iriridere iākũũka!

18 Yu musārē wāri gajerā ñerō iririre weresiabu. Daporadere oreri merā Īgũsārēta werea musārē doja. Īgũsā ñerō iriri merā: “Cristo, marĩ ñerō iridea waja curusague boabosadi āārĩmĩ”, āri buerire buremumerā āārĩma.

19 Īgũsā purũguere peamegue waadedirirākuma. Marĩpũre buremumerā Īgũsā waribejari direta irirā yāma. Guyasĩrĩrō marĩrō: “Marĩ iriri ōārĩ āarā”, āritarinũgāma. I ūmuma direta gũñama.

20 Marĩ gapũre marĩya makā ūmugasigie āarā. Irogue merāta marĩrē taugũ marĩ Opu Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirā Īgũ aariburire usũyari merā yũrā yāa.

21 Marĩrē Īgũ turari merā marĩya dupũre ubu āārĩrĩ dupũre Īgũya dupũ irirosũ ōārĩ ūmugasima dupũ gorawayugukumi. Iri turari merā āārĩpererārē, āārĩpererire doregukumi.

4

Marĩ Opu Jesucristo merā usũyanĩkōāka! ārĩ gojadea

1 Irasirirā yaarā yũ maĩrā, buru yũ gũñarā, yũre usũyamakũ irirā, neō piriro marĩrō gũñaturari merā marĩrē Opuere buremunĩkōāka!

2 Evodiare, Sintiquere ire weregura: “Musā Jesũyarā nome āarā. Irasirirā musā gāme guaseorire piri, ōārō sũrosũ gũñarĩ merā āārĩrikũka!”

3 Yu merāmu, mudere yũ merā ōārō moāgũrē weregura: “Īgũsā nomerē iritamuka!” Yu, Clemente merā, gajerā yũ wapĩkarā merā Jesũs masakare tauri kerere weremakũ, Īgũsā nome guare ōārō iritamuma. Īgũsā wāirē, Marĩpu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatũri pũgue gojatũsũnerā āārĩma.

4 Musā marĩ Opuyarā āārĩsĩā, Īgũ merā usũyanĩkōāka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marĩrō usũyanĩkōāka!

5 Musā gajerārē boponarĩ merā ōārō iritamurĩrē āārĩpererā masaka iāmasĩburo. Marĩ Opu Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburo mērō duyāa.

6 Musārē gajerosũ waarĩre bujawereri merā gũñarikubirikōāka! Āsũ gapũ irika! Āārĩpereri musārē waarĩre Marĩpũre werepeokōāka! Musā gāamerĩrē Īgũrē sērēka! Īgũrē sērērā: “Ōāa”, ārĩ, usũyari sĩka!

7 Musā irasirimakũ, Marĩpu musārē siuñajārĩ merā āārĩrikumakũ irigukumi. Īgũ irasũ iriri ōataria. Marĩ irire neō pemasĩpeobirikoa. Marĩ Jesucristoyarā āārĩmakũ, Marĩpu Īgũ siuñajārĩ sĩrĩ merā marĩrē ōārō yũjũpurākumakũ irigukumi. Irasũ āārĩmakũ, marĩ gũñarĩguere ōārĩ gũñamakũ irigukumi.

Ōārĩ direta gũñarō gāamea, ārĩ gojadea

8 Yaarā, musārē ire weretũnũgura. Āārĩpereri diayema āārĩrĩrē, Marĩpũyare gopeyari merā buremurĩrē, diayemarē iririre, ōārĩrē, Marĩpu: “Ōārĩ āarā”, ārĩ iārĩrē, Īgũ iũrō keoro iririre, Īgũrē: “Mu iriri, ōatariri āarā”, ārĩ, usũyari sĩrĩrē gũñaka! I āārĩpererire gũñaka irire irimurā!

9 Yu musā merā āārĩgũ, musārē yũ buederosũta, yũ werederosũta, yũ iriderosũta irinĩkōāka! Musā irasirimakũ, Marĩpu musārē siuñajārĩ merā āārĩrikumakũ irigu musā merā āārĩgukumi.

Filipo marā Pablora iritamudea

¹⁰ Musā yoadero pɔŋɔgue dupaturi yure gũñarã, musã iritamurĩrẽ buro usuyagu, marĩ Opu Jesucristore: “Õãa”, ãrĩ, usuyari sĩa. “Musã yure kãtiakõãbu”, ãrĩgũ meta yáa. Musã yure iritamudwakerepuru, iritamumasĩna marĩbu.

¹¹ Musãrẽ irasũ ãrĩgũ: “Gajino yu gããmerĩrẽ opabea”, ãrĩgũ meta yáa. Yu opari merã usuyamasĩa.

¹² Gajinorẽ opabide, wári opagude õãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Noó waaró õãrõ usuyari merã ããrĩmasĩa. Ɛbaboagude, yapigude, wári opatarigude, opabide usuyamasĩa.

¹³ Cristo yure turamakũ irigu merã ããrĩpererire yu irasũ waarire bokatĩũmasĩa.

¹⁴ Yu irasũ ããrĩkerepuru, yu ñerõ tarĩripoe musã yure iritamurã, õãrõ irĩbu.

¹⁵ Musã Filipo marã ire masĩa. Yu Macedonia nikũ musãya nikũ ããrĩdi Jesús masakare tauri kerere weregu waagorenanugãmakũ, musã dita yure iritamubu. Musãrẽ yu Jesũyare buemakũ, usuyari merã pébu. Irasirirã yure iritamubu.

¹⁶ Musã, yu Tesalónicague ããrĩmakũ, yure iritamunabu. Irasirirã gajino yu gããmerĩrẽ iriunabu.

¹⁷ Yu musãrẽ gajino sũuro dita gããmegũ meta yáa. Marĩpu iũrõ gajerãrẽ musã iritamudea merã nemorõ Igũya õãrĩ opanemomakũ gããmea. Musã irasũ iritamumakũ, Marĩpu musãrẽ õãrõ iritamugukumi.

¹⁸ Musã yure yu gããmerĩ ããrĩpereri sĩbu. Musã Epafrodito merã yure iriudero pɔŋɔ, nemorõ yu gããmerĩ ããrĩpererire opáa. Musã yure sidea, Marĩpure sidea irirosũ ããrã. Musã irasiriri merã Marĩpure õãrõ usuyamakũ yáa.

¹⁹ Marĩpu yu Opu ããrĩpereri musã gããmerĩnorẽ musãrẽ sīgukumi. Ĩgũ wári õãrĩ oparire Jesucristo merã musãrẽ sīgukumi. Ĩgũ musãrẽ sĩburi õãtaria.

²⁰ Ɛmɔŋrikũ piriro marĩrõ marĩ Opu Marĩpure usuyari sĩnirã! Irasũta irirã!

Pablo õãdoretũnudea

²¹ ããrĩpererã Marĩpureyã Jesucristore buremurã õãburo. Marĩyarã Jesúre buremurã yu merã ããrĩrã musãrẽ õãdorema.

²² ããrĩpererã õõ marã Marĩpureyã musãrẽ õãdorema. Marĩpureyã romano marã opɔya wii ããrĩrãde buro õãdorema.

²³ Marĩ Opu Jesucristo musã ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marārē òãdoredea

¹ Yu Pablo, mariyagu Timoteo merã musãrē òãdorea. Marĩpu gããmederosũta Jesucristo yare Igũyare buedoregu pími.

² Irasirigu musãrē Colosas marārē Marĩpuyarãrē Jesúre gũñaturari merã buremurãrē gojáa. Marĩpu ããrĩnigũ musãrē iritamu, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Jesúre buremurãya ããrĩburire Marĩpure sērēbosadea

³ Marĩpure marĩ Opu Jesucristo Pagure musãya ããrĩburire sērēbosariku usuyari sĩa.

⁴ Gua, musã Jesucristore buremurĩ kerere, gajerãrē Marĩpuyarãrē ããrĩpererãrē maĩrĩ kerere pébu.

⁵ Iripoegue musã Jesucristo masakare tauri kerere òãrõ péduripũba. I diayema kerere pérã: “Marĩpu Jesucristo merã marĩrē taugakumi. Marĩrē taugu, ãmugasigue Igũ merã òãrõ ããrĩmakũ irigakumi”, ãrĩ masĩba. Irasirirã Jesúre buremurã, gajerãrē Marĩpuyarãrē maĩa.

⁶ ããrĩpererogue Jesúya kerere weremakũ pérã, gajerãde musã iriderosũta Jesúre buremunugãma. Irasirirã Igũyare irinugãma. Musã iri kerere pépurorirãgueta: “Marĩpu marĩrē maĩsĩa, Jesús merã marĩrē taugakumi”, ãrĩ masĩba. Irasirirã: “Iri kere diayeta ããrã”, ãrĩ masĩa.

⁷ Gua maĩgũ Epafras musãrē iri kerere weremi. Igũ, guare moãtamugũ, Cristore moãboegu, Igũyamarē musãrē weregu ããrĩmi. Iri moãrĩrē neõ piribemi.

⁸ Igũta guare musã gajerã Jesúyarãrē Òãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã maĩrĩ kerere weremi.

⁹ Irasirirã Epafras musãya kerere guare weredeana merãta Marĩpure musãya ããrĩburire sērēbosanerã, inugedere ãsũ ãrĩ sērēbosanĩkõãa: “Gua, Igũsãrē Òãgũ deyomarĩgũ mu gããmerĩrē masĩpeomakũ iriburo, muyare pémasĩpeomakũ iriburo”, ãrĩ sērēbosãa.

¹⁰ Marĩpure musã marĩ Opu Cristoyarã ããrĩsĩa, Igũ gããmerõsũta òãrõ irinĩburire sērēbosãa. Igũ gããmerĩrē irirã, òãrĩ direta irirãkoa. Marĩpure masĩnemorãkoa. Musã irasirimakũ iãgũ, usuyagukumi.

¹¹ Marĩpure turatarĩgure Igũ turari merã musã òãrõ yujupũrãkaturarã ããrĩburidere sērēbosãa. Irasirirã, ñerõ tarikererã, ããrĩpereri musãrē waaburire gũñaturari merã, usuyari merã ããrĩrikurãkoa.

¹² Marĩpu marĩrē Igũyarã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirigu Igũyarãrē: “Yu gosewasiriri ããrĩrõgue ãsũ sigura”, ãrĩdeare marĩrē opamurã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Irasirirã, musã Marĩpure: “Mu guare irasiriburi, òãtaria”, ãrĩ, usuyari sĩburidere Igũrē sērẽa.

¹³ Igũta marĩrē naĩtĩãrõgue ããrĩrã irirosũ ããrĩnerãrē taudi ããrĩmi, wãtĩ doresũnerã ããrĩnemobirikõãburo, ãrĩgũ. Igũ magũrē Igũ maĩgũrē marĩ Opu ããrĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmi.

¹⁴ Igũ magũ boari merã marĩ ñerõ iridea wajare taudi ããrĩmi. Irasirigu marĩ ñerõ irideare kãtidi ããrĩmi.

Cristo boagu, marĩrē Marĩpu merã siuñajãrĩ bokamakũ iridea

¹⁵ Marĩpure iãña máa. Cristo Igũ magũ, Igũ Pagu ããrĩrikurire ãmudi ããrĩmi masakare. Igũ magũ ããrĩpererã dupuyuro, ããrĩpereri dupuyuro ããrĩsiadi ããrĩmi. Irasirigu ããrĩpererã Marĩpu irinerã nemorõ Opu ããrĩmi.

¹⁶ Cristo merã Marĩpu ããrĩpererã ãmugasigue, i nikũgue ããrĩrã, marĩ iãrãrē, marĩ iãmerãdere iridi ããrĩmi. Gaji marĩ iãrĩrē, marĩ iãbiridere iridi ããrĩmi. Oparãrē, dorerãrē, turarãrē, ãmugasigue ããrĩrãrē, i nikũgue ããrĩrãdere ããrĩpererãrē iridi ããrĩmi. Irasiriro ããrĩpererã, ããrĩpereri Igũ iridea ããrã. Irire irigu: “Yu magũya ããrã”, ãrĩdi ããrĩmi.

¹⁷ Cristo ããrĩpererã, ããrĩpereri dupuyuro ããrĩsiadi ããrĩmi. Irasirigu Igũ turari merã ããrĩpererãrē, ããrĩpereridere i ãmugure Igũ gããmerõsũta keoro ããrĩmakũ irinĩmi.

¹⁸ Marĩ Igũrē buremurã ããrĩmarã, Igũyarã ããrĩsĩa, Igũya dupũ irirosũ ããrã. Irasirigu marĩ dipuru, marĩ Opu ããrĩmi. Igũ boadero purũ, marĩ ããrĩpererã dupuyuro ãmugasigue masã marĩpuroridi ããrĩmi ããrĩpereride, ããrĩpererãrē dorebu.

¹⁹ Marĩpu Igũ gããmederosũta Igũrē ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Yu magũ, yu irirosũta ããrĩburo”, ãrĩdi ããrĩmi. Irasirigu Cristo ããrĩpereri Marĩpu ããrĩrikurire opami.

²⁰ Marĩpu ããrĩpereri i ãmumarã, ããrĩpererã i ãmugue ããrĩrãdere Igũ merã òãrõ ããrĩmakũ gããmegũ, Cristore iriudi ããrĩmi. Igũ gããmederosũta Cristo curusague boagu dí béori merã ãmugasĩ marãrē, i nikũ marãdere: “Yu merã òãrõ ããrĩburo”, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmi.

²¹ Iripoegue musãde ñerĩrē iririkusĩa, Marĩpu merã òãrõ ããrĩburi, Igũrē iãturi, ñerõ gũñaunerã ããrĩbũ.

²² Musā irasū āārīkerekere, Marīpu, Cristo boadea merā musārē Īgū merā ōārō āārīmakū iridi āārīmi. Cristo, marī irirosū dupukugu ñerō tari, boadi āārīmi. Irasirigu Cristo boadea merā Marīpu musārē Īgū purogue Īgūyarā ōārā, waja opamerā āārīburire āmudi āārīmi.

²³ Musā piriro marīrō guñaturari merā Cristore buremumakū, Īgū musārē tauri kerere kātibirimakū, Marīpu musārē Īgū purogue Īgū merā āārīmakū irigukumi. Iri kerere musā pédeare āārīperero i ūma marā péperekōāma. Yu Pablode iri kerere weretamugūta āārā.

Marīpu Pablode Jesúre buremurārē iritamudoredea

²⁴ Cristo marī Īgūyarā āārīburire curusague boagu, buro ñerō taridi āārīmi. Marī Cristore buremurī bumarā, Īgūyarāta āārīsīā, Īgūya dupu irirosū āārā. Irasirirā Īgūyarā āārīrī waja ñerō taria. Marī ñerō tariburo dáyáa dapa. Irasirigu yude Īgūrē buremurārē iritamuduagu, ñerō taria. Ñerō tarikeregu, usuyáa. Purogue marī ñerō tariri pererokoa.

²⁵ Marīpu yure Jesúre buremurārē iritamubure, musāya āārīburire Īgūya kerere musārē werepeobure pími.

²⁶ Iripoeguere wári buri marārē iri kerere masīpeomakū iribirionadi āārīmi. Dapora marārē Īgūyarārē irire ōārō masīpeomakū yámi.

²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marā masībirideare musā judío masaka āārīmerādere masīmakū gāāmemi. Iri kere āsū ārā: “Cristo Īgūyarāguere āārīmi. Irasirirā ūmugasigū Īgū ōātariro āārīrōgue Īgū merā āārīrākuma”.

²⁸ Gua Cristoyamarēta werea. Āārīpererārē Īgūyare pémasīdorerā, āārīpereri Marīpu guare masīrī sīrī merā buea. Īgū gāāmerōsūta iridorerā, Īgū merā ōārō āārīburo, ārīrā, werea.

²⁹ Irita āārā yu moārī. Cristo turari sīdero bokatūrō masakare Īgūyare bue, Īgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosáa.

2

¹ Ire musā masīmakū gāāmea. Musāya āārīburire, Laodicea marāya āārīburire, āārīpererā yure iāmerāya āārīburidere buro guña, Marīpure sērēbosáa.

² Āsū ārī sērēa Marīpure: “Guapu, Īgūsārē ōārō yujupūrākumakū irika! Ōārō gāme maīrī merā āārīrikumakū irika! Īgūsārē mu magūyamarē ōārō pémasīmakū irika! Mu magūyamarē pémasīrā, guñaturari merā āārīrikurākuma. Iripoegue marā masībirideare ōārō masīrākuma”, ārī sērēbosáa.

³ Cristo dita āārīpererire ōārō masīgū, ōārō pémasīgū āārīmi. Īgū dita marīrē Īgūyamarē masīmakū irigu āārīmi. Irire masīrā, ōātariire masīa.

⁴ Gajerā musārē ōārō pésuyuri werenīrī merā ārīgatobokuma, ārīgū, irire werea.

⁵ Yu musā watopegue āārībirikeregu, musā merā āārīgū irirosū péñáa. Musārē buro guñáa. Musā Cristore guñaturari merā ōārō buremurīrē musā ōārō āārīrikurire pégu, usuyáa.

⁶ Irasirirā marī Opu Jesucristore buremurā Īgūrē musā buremunugāderosūta: “Yure iritamugukumi”, ārī buremuni, ūmuriku Īgū merā ōārō āārīnikōāka!

⁷ Īgūrē ōārō masīrā, Īgūyare irirā āārīka! Gajerā musārē buederosūta piriro marīrō guñaturari merā Īgūrē buremunemoka! Ūmuriku Marīpure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

Jesúre buremurā Marīpu merā ōārō āārīrīmarē gojadea

⁸ Ōārō pémasīka! Masaka Īgūsā gāāmerō buerire, Īgūsā ārīgatorire pébirikōāka! Īgūsā iripoegue marā āārīrikudeare, Īgūsā basi i ūmumarē Īgūsā guñarīrē buema. Gajerārē Jesucristoyare buerā meta āārīma. Īgūsā Īgūyare pirimakū iriduarā, irasū buema.

⁹ Cristo, marī irirosū dupukugu āārīgū āārīpereri Marīpu āārīrikurire opagu āārīmi.

¹⁰ Musā Cristoyarā āārīmakū, Marīpu musārē Īgū irirosū ōārā āārīmakū yámi. Cristota ūmugasi marā, i nikū marā, deyorā, deyomarīrā āārīpererā oparā nemorō Opu āārīmi. Irasirirā ārīgatori merā buerārē pébirikōāka!

¹¹ Cristoyarā āārīsīā, dupuma gasirogārē wiirisūbirikererā, wiirinerā irirosū āārā. Masaka musārē irasū āārīmakū iribirima. Marīpu gapu musā Cristoyarā āārīmakū, musārē Īgū merā taudi āārīmi, musā ñerī ūaribejarire piriburo, ārīgū.

¹² Musā Cristoyarā āārīsīā, deko merā wāyesūrā, Cristo boa, yásūderosūta musāde Īgū merā boa, yásūnerā irirosū waabu. Boanerā ñerīrē neō irinemomasībema. Irasirirā musā wāyesūrā, musā iripoegue ñerō iriunadeare piririre Īmurā iribu. Musā irasū wāyesūmakū, Marīpu Cristo boadiguere masūderosūta musādere Īgū merā masūnerā irirosū āārīmakū iridi āārīmi. “Marīpu Īgū turari merā Cristore masūdi āārīmi”, ārī buremumakū, musārē irasiridi āārīmi ōārī gapure iriburo, ārīgū.

¹³ Iripoeguere musā ñerō iridea waja peamegue waabonerā āārīnerā āārībú. Marīpuyarā āārībirisīā, irasū āārīnerā āārībú. Īgū dorerire opabirisīā, irire iribirinerā āārībú. Daporare

pama Marĩpu marĩrē Ĩgũ merā irasũ òãrõ àãrĩnimurā àãrĩmakũ yámi. Cristo boadea merā irasũ yámi. Ĩgũ boadea merāta àãrĩpereri marĩ ñerĩ irideare kãtidi àãrĩmĩ.

¹⁴ Iripoegue Marĩpu Ĩgũ dorerire marĩrē: “Àsũ irika!” àrĩ pidi àãrĩmĩ. Marĩ iri dorerire tarinugãnerā àãrĩkerepuru, Cristo curusague boadea merā marĩ ñerĩ iridea wajare kãtipeokõadi àãrĩmĩ.

¹⁵ Irasũ àãrĩmakũ, Cristo curusague boari merā wãtẽa oparãrē, Ĩgũsãrē dorerã turarãrē tarinugãkõadi àãrĩmĩ. Irasirigu Ĩgũ Ĩgũsãrē tarinugãdeare gajerãrē masĩmakũ iridi àãrĩmĩ.

Ëmũgasimarē, Marĩpu yare iritũyaka! àrĩ gojadea

¹⁶ Irasirirã gajerã musãrē doreduarã: “Irire baarã, irire iirirã ñerĩrē irirã yáa”, àrĩ werewuamakũ irasũ pékõaka! Bojorikũ, abe deyoanarikũ, semanarikũ bosenuarĩ àãrĩñmurĩrē Ĩgũsã judio masaka irirosũ musã iriduabirimakũ werewuaridere irasũ pékõaka!

¹⁷ Iripoegue Marĩpu marĩrē Ĩgũ dorerire pidi àãrĩmĩ, Ĩgũ marĩrē Cristo merã iritamuburire pémasĩburo, àrĩgũ. Daporare Cristo iri dorerire iripoegu ejadigue àãrĩmĩ marĩ ñerõ iridea wajare taubu.

¹⁸ Ĩgũsã musãrē doreduarã: “Gajerã nemorõ àãrã”, àrĩ gũñakererã, masaka péurogue: “Gajerã nemorõ àãrĩbea”, àrĩ weregorenama. Marĩpure wereboerãrē buremurã, Ĩgũsãrē: “Iritamuka guare!” àrĩ sërẽma. “Kërõ irirosũ Marĩpu guare ìmudeare ìãbu”, àrĩmoamarã: “Masĩtarinugãrã àãrã”, àrĩ gũñadima. Ĩgũsã basi gũñarõsũ yáma. Irasirirã musãrē: “Gua irirosũ iribirimakũ, diayemarē iribea”, àrĩ werewuamakũ irasũ pékõaka!

¹⁹ Ĩgũsã Cristore buremubema. Marĩ gapu Ĩgũrē buremurĩ bumarã, Ĩgũyarã àãrĩsã, Ĩgũya dupu irirosũ àãrã. Ĩgũta marĩrē doregu, marĩ dipuru àãrĩmĩ. Irasirigu, Marĩpu gããmerõsũta marĩrē Ĩgũya dupu irirosũ àãrĩrãrē gãme iritamu, Ĩgũrē buremunemomakũ yámi.

²⁰ Musã, Cristo boaderõsũta Ĩgũ merã boanerã irirosũ waanerã àãrĩsã, musãrē doreduarã ì ãmumarē Ĩgũsã gũñarõsũ buerire buremubirikõaka! Musã ñerõ iririre pirikererã, Cristoya buerire buremukererã, çnasirirã Ĩgũsã dorerire iriduari dapa?

²¹ Ĩgũsã gããmerõsũ àsũ àrĩ buema: “Irinorē baabirikõaka! Irinorē ñeãbirikõaka!” àrĩma. Ĩgũsã irire irasũ àrĩmakũ, çnasirirã Ĩgũsã dorerire yujurĩ?

²² Ĩgũsã doreri: ì ãmuma pereburi, masaka Ĩgũsã gũñarĩ merã bueri àãrã. Irasiriro wajamãa.

²³ Ĩgũsã dorerire irirã: “Marĩpu yare òãrõ masĩrĩ merã Ĩgũrē buremurã yáa”, àrĩ gũñadima. Ĩgũsã dupure ñerõ tarimakũ irirã, “Goepeyari merã Marĩpure buremurã yáa”, àrĩ gũñadima. Ĩgũsã dorerire irirã, masaka péurogue: “Gajerã nemorõ àãrĩbea”, àrĩ weregorenakererã, diayemarē irirã irirosũ iriadima. Ĩgũsã dorerire irikererã, Ĩgũsã ñerĩ uaribejarire piribema. Irasiriro Ĩgũsã doreri wajamãa.

3

¹ Marĩpu Cristore boadiguere masũderõsũta musãdere Ĩgũ merã masũnerã irirosũ àãrĩmakũ iridi àãrĩmĩ òãrĩ gapure iriburo, àrĩgũ. Irasirirã musã iro dupuyuro ñerĩ irideare piri, ãmũgasimarē Cristoyare gããmekã! Iroque Cristo Ĩgũ Pagu diaye gapu doagu àãrĩpererãrē doregu àãrĩmĩ.

² Ëmũgasimarē gũñanĩka! ì ãmumarē gũñanĩbirikõõaka!

³ Musã Cristoyarã àãrĩsã, Ĩgũ boaderõsũta musãde Ĩgũ merã boanerã irirosũ waanerã àãrĩbũ. Irasirirã boanerã ñerĩrē neõ irinemomasĩmerã irirosũ musã iripoegue ñerõ iriunadeare piribũ. Daporare Cristo merã Marĩpu purogue masaka ìãberogue perebiri okari opamurã àãrã.

⁴ Irasirirã, Cristo marĩrē okari sĩgũ ì ãmũgue dupaturi aarimakũ, ãmũgasigue Ĩgũ gosewasiri àãrĩrõgue Ĩgũ merã waarãkoa.

Iro dupuyuro ñerĩ irideare pirika! àrĩ gojadea

⁵ Irasirirã ì ãmuma ñerĩ iririre pirikõaka! Neõ sugu mojõsiabirikeregu, nomeõ merã àãrĩbirikõõaka! Neõ sugo mojõsiabirikerego, ãmũu merã àãrĩbirikõõaka! Ñerã seyaro ñerõ irirã irirosũ iribirikõõaka! Ñerĩ uaribejarire iribirikõõaka! Gajinorē opaduarã, burõ gããmebirikõõaka! Masaka Marĩpure gããmerõ nemorõ gajino gapure gããmerã, keori weadeare buremurã irirosũ yáma.

⁶ Iri ñerĩrē irirã, Marĩpu dorerire tarinugãrã àãrĩma. Irasirigu Ĩgũsãrē burõ wãjamoãgukumi.

⁷ Iripoeguere iri ñerĩrē irirã irirosũ musã àãrĩunanerã àãrĩbũ.

⁸ Dapora àãrĩpereri ì ñerĩrē pirika! Guarire, sĩtĩrĩrē, gajerãrē ñerõ gũñarĩrē, gajerãrē ñerõ kere werenĩrĩrē, ñerĩ gũyaisũrĩ werenĩrĩrē pirikõõaka!

⁹ Gāme āriḡatobirikōāka! Musā Cristoyarā āārīsīā, musā Īḡūyarā āārīburi dupuyurogue āārīrikūnaderosū neō āārībea. Musā űerī iririkūnadeare pirīnerā āārā.

¹⁰ Musā Cristoyarā űajāmakū, Marīṗu musārē maama āārīrikurire opamakū iridi āārīmī. Irasirīḡu musārē Īḡū ōḡū āārīrōsū āārīmakū yāmi. Musārē Īḡūrē ōārō masīnemoburo, āriḡū, irasū yāmi.

¹¹ Irasirirā marī Cristoyarā āārīrā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, dupuma gasirogārē wiirisūnerā, wiirisūbirinerāde, gajī nikū marā, masīmerāde, moāboerimasā, moāboerimasā āārīmerāde, Marīṗu ĩūrōrē surosū āārā. Cristo marī āārīpererā Opū āārīmī. Irasirīḡu āārīpererā Īḡūyarā merā āārīmī.

¹² Irasirirā musā Marīṗu beyenerā, ōārā, Īḡū maīrā āārīrā āsū āārīrikuka! Gajerārē bopoṅarī merā ĩāka! Īḡūsārē ōārō usuyari merā iritamuka! “Gajerā nemorō āārā”, ārī ḡūñabirikōāka! Musārē űerō irikereṗuru, irasū péñakōāka! ḡūñaturaka!

¹³ Guarī marīrō gajerārē bopoṅarī merā ĩāka! Gajerā merā ḡāme turianerā, Īḡūsā musārē űerō irideare Īḡūsārē kātika! Marī Opū musā űerī irideare kātidi āārīmī. Īḡū kātiderosūta musāde musā merāmarā musārē űerō irideare kātika!

¹⁴ Ī doreri nemorō musārē: “Gajerārē buro maī buremuka!” ārā. Musā irasirirā āārīpererā gajerā merā ōārō āārīrākoa.

¹⁵ Marīṗu marīrē suñajārī merā āārīrikumakū yāmi. Irasirirā musā merāmarā merā ōārō āārīka! Marī Īḡūyarā su bumarāta āārā. Marīṗu marīrē irasū āārīmurārē pīdi āārīmī. Irasirirā Īḡūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīnkōāka!

¹⁶ Cristoya kerere ḡūñanīkōāka, irire masīnemomurā! Ōārō pēmasīrī merā Īḡūyare gajerārē bueka! Goepeyari merā wereka, Īḡūsāde Īḡūyare ōārō irīburo, ārīrā! Irasirirā Salmos wāikurī gojadea pūgue Marīṗuya bayarire, gajī Īḡūrē buremurī bayarire Īḡūrē bayapeoka! Ōārō ḡūña buremurī merā bayapeoka! Irasirirā Marīṗure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

¹⁷ Marī Opū Jesū usuyaburosūta āārīpereri musā iririre, āārīpereri musā werenīrē ōārō yujupūrākuri merā irika! Irasirirā, Jesū iritamurī merā Marīṗure: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

Pablo Jesúre buremurārē: “Āsū irika!” ārī gojadea

¹⁸ Musā marāṗukurā nome, Cristo marī Opūyarā nome āārīsīā, musā marāṗusāmarārē ōārō yujuka!

¹⁹ Musā marāṗokurā, musā marāposā nomerē maī buremuka! Īḡūsārē turibirikōāka!

²⁰ Musā Īḡūsā pūrāde āārīpereri musā pagusāmarā dorerire tarinugābirikōāka! Musā irasirimakū, marī Opū ōārō usuyagukumi.

²¹ Musā Īḡūsā pagusāmarāde musā pūrārē turi, Īḡūsārē guamakū iribirikōāka, bujawereri merā yujupūrākuri, ārīrā!

²² Moāboerimasā, āārīpereri musā oparā ī umu marā dorerire yujuka! Īḡūsā ĩūrōrē, Īḡūsā ĩāberoguedere ōārō moāka! Īḡūsā musārē ōārō ḡūñaburire Īḡūsā ĩūrō direta ōārō moāmakū ōābea. Musā, marī Opūre goepeyari merā buremurā āārīsīā, musā oparādere ōārō merā yujuka!

²³ Āārīpereri musā iririre, ōārō yujupūrākuri merā irika! Masakare moāboekererā, diayeta marī Opūre Cristore moāboerā āārā. Irasirirā musā oparārē ōārō moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yāa.

²⁴ Musā irasirimakū, Cristo musārē wajarigukumi. Īḡūyarārē: “Āsū sīgura”, ārīdeare musārē sīgukumi. Musā irire masīa. Musā marī Opūre Cristore moāboerā āārā. Īḡūta musā Opūgora āārīmī.

²⁵ Marīṗu űerō irirārē Īḡūsā űerō iridea waja wajamoāḡukumi. Īḡūsārē āārīpererārē surosū ĩḡū, keoro wajamoāḡukumi. Neō suḡu tariwēbirikumi.

4

¹ Musā oparā, musārē moāboerimasārē diayemarē irika! Īḡūsārē ōārō opaka! Ire musā masīa. Musāde Opū opāa. Musā Opū umugasigue āārīḡū Marīṗu āārīmī.

² Ūmurīkū ōārō ḡūña pēmasī, Marīṗure sērēnīkōāka! Īḡūrē: “Ōāa”, ārī, usuyari sīka!

³ Marīṗure guaya āārīburiḡere sērēbosaka! Gua Cristoya kerere iripoegue marā masībiriḡere gajerārē bueduakoa. Irasirirā Marīṗure gua Īḡūsārē iri kerere ōārō bueburire sērēbosaka! Yu iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā.

⁴ Irasirīḡu Marīṗure yaa āārīburiḡere musā sērēbosamakū ḡāāmea. Marīṗure Īḡū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pēmasīma ōārō yu wereburire sērēbosamakū ḡāāmea.

⁵ Jesúre burenumerārē pēmasīrī merā ōārō irika! Īḡūsārē Īḡūyare wereka! Īḡūsā merā musā āārīrōpā Īḡūsārē ōārō irika, Īḡūsāde Jesúre buremuburo, ārīrā!

⁶ Gajerā merā weretamurā, òārō merā weretamuka! Òārī direta werenika! Musā irasirirā gajerā ĩgūsā Jesúyamarē musārē sērēñamakū, òārō masīrī merā yujurākoa ĩgūsārē.

Pablo òādoretĭnudea

⁷ Tiquico, marĭyagu marĭ maĭgū, Jesúre b̄remugū āārĭmĭ. ĩgū yu āārĭrikurire musārē weregukumi. Marĭ Op̄yare buegu, yu merā moāgū āārĭmĭ. Neō iri moārĭrē piribemĭ.

⁸ Musā purogue ĩgūrē iriua, gua āārĭrikurire masĭ, musārē gūñatura, usuyamakū iriburo, ārĭgū.

⁹ Onésimo merā ĩgūrē iriua. ĩgūde Jesúyare neō piribemĭ. Musāya makām̄u, marĭyagu marĭ maĭgū āārĭmĭ. ĩgūsā pērā gua naásū waadeare āārĭpererire wererākuma musārē.

¹⁰ Aristarco yu merām̄u, yu merā peresugue āārĭgū musārē òādoremi. Marcode òādoremi. ĩgū Bernabé pagum̄u āārĭmĭ. Musā purogue ĩgū ejamakū, òārō merā ĩgūrē bokatĭrĭñeāka, yu musārē werederosūta!

¹¹ Jesús wāikugu, gajerā “Justo” wāiyedi musārē òādoremi. ĩgū, Marcos, Bernabé merā yure moātaturā āārĭma. ĩsā urerāta gajerā judío masaka Jesúre b̄remurā watopeguere yure moātamura, masaka Marĭpu ĩgūyarārē doreri kerere p̄buro, ārĭrā. ĩgūsā yure iritamurĭ merā gūñatura, usuyāa.

¹² Epafras musāya makām̄ude musārē òādoremi. ĩgū Cristoyagu ĩgūrē moāboegu āārĭmĭ. Marĭpure sērēgū, turaro musāya āārĭburire sērēbosanĭkōāmi. Marĭpure òārō gūñaturanĭ, ĩgū gāāmerōsū iriburo, ārĭgū, irasū sērēbosami.

¹³ ĩgū Marĭpure musāya āārĭburire turaro sērēbosamakū ĩāa. Laodicea marāya āārĭburire, Hierápolis marāya āārĭburidere turaro sērēbosami. ĩgū irasirimakū ĩāgū, musārē irire diaye werea.

¹⁴ Duturu Lucas, marĭ maĭgū musārē òādoremi. Demade òādoremi.

¹⁵ Òāburo marĭyarā Laodicea marā. Ninfa wāikugode òāburo. Jesúre b̄remurā igoya wiigue nerērāde òāburo.

¹⁶ ĩpūrē yu gojadea pūrē musā nerērōgue bue ĩmu odo, Laodicea marādere iriuka, ĩgūsāde ĩgūsā nerērōgue bue ĩmuburo, ārĭrā! Irasirirā ĩgūsārē gaji yu gojadea pūrē ñeārā, musāde iri pūrē bue ĩmuka!

¹⁷ Āsū ārĭka Arquipore: “Marĭ Op̄u Jesúyagu m̄u āārĭmakū, m̄urē ĩgū moārĭrē pĭdi āārĭmĭ. Irasirigu irire òārō moāyuwarĭkuka!” ārĭka ĩgūrē!

¹⁸ Yu Pablo, yaa mojō merā ire gojāa: “Musārē òādorea”. Peresugue yu āārĭrĭrē gūña, Marĭpure yaa āārĭburire sērēbosaka! Òārō āārĭka musā! Marĭpu musārē òārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē òādoredea

¹ Yū Pablo, yū merāmarā Silvano, Timoteo merā musā Tesalónica marārē Jesúre bñremurārē òādoredea. Musā Marīpuyarā, marī Opū Jesucristoyarā āārā. Irasirigū musārē i papera pūrē gojāa. Marīpū āārīnīgū, marī Opū Jesucristo musārē òārō iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre bñremurārē gojadea

² Gua Marīpūre musāya āārīburire sērēbosarā, musā òārō iririre gūñāa. Irasirirā ĩgūrē: “Mū iritamurī merā òārō yāma”, ārī, usuyari sīnīkōāa.

³ ĩgūrē sērērā, āsū ārī sērēa: “Guapū, Tesalónica marā mū magū Jesucristore bñremusīā, ĩgūyare òārō irirā yāma. Maīrī merā gajerārē òārō iritamuma. Marī Opū Jesucristo dupaturi aariburire usuyari merā yūsīā, ñerō tarikererā gūñaturama. Irasirigū ĩgūsārē irire iriduúbirimakū irika!” ārī sērēa.

⁴ Guayarā, Marīpū musārē maīmi. ĩgūta musārē beyedi āārīmī, ĩgūyarā āārīburo, ārīgū. Gua irire masīa.

⁵ Musārē Jesús masakare tauri kerere wererā, gua masīrī merā werebiribu. Ōāgū deyomarīgū turari merā gapū musārē iri kerere werebu. Gua musārē òārō iritamudeare masīsīā, gua iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masībū.

⁶ Irasirirā, gua irideare ĩānerā āārīsīā, gua iriderosū, irasū āārīmakū Jesucristo iriderosū irirā dujabū. Ñerō tarikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Jesúya kerere usuyari merā pé, bñremunūgābū.

⁷ Musā irasirideare pérā, āārīpererā Jesúre bñremurā, Macedonia nikū marā, òō Acaya nikū marā: “Marīdere ĩgūsā irirosūta āārīrikuro gāāmea”, ārīma.

⁸ Musā merāta āārīpererogue marā marī Opū Jesúya kerere pépereakōāñūrā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñūrā. āārīpererogue marā musā Marīpūre bñremurārē masīsīañūrā. Irasirirā gua ĩgūsārē irire werenemobirikoa.

⁹ ĩgūsā gapū gua musā pūro ejamakū, musā guare òārō bokatīrīñēādeare gajerāguere werema. Gaji musā keori weadeare bñremurārē pirikōā, Marīpū gapure bñrema, ĩgū gāāmerī direta irinūgādeare werema. ĩgū diayeta Marīpū okanīgū āārīmī.

¹⁰ Musā, ĩgū magū Jesús ũmūgasigue āārīgū i ũmūgue dupaturi aariburire òārō usuyari merā yūrā iriayuro. Marīpū Jesúre boadiguere masūdi āārīmī. Jesūta marīrē peamegue buro wajamoāsūbonerārē taugu āārīmī.

2

Pablo Tesalónicaque ĩgū buedeare gojadea

¹ Guayarā, musā ire òārō masīa. Gua musā pūro āārīrā, ubu āārīrīrē irirā meta iribu. Gua buerire pérā, wārā musā Jesúre bñremunūgābū.

² Gua musā pūro waaburi dupuyuro Filipogue āārībū. Gua irogue āārīmakū, iro marā guare ñerō iri, ñerō ārī bñridama. Musā irire masīa. Musāya makā marāde guare ñerō iriduakerepūgū, Marīpū guare iritamumi. Irasirirā gūiro marīrō gūñaturari merā ĩgū masakare tauri kerere musārē werebu.

³ Gua musārē: “Iri kerere bñremuka!” ārī wererā, diayema āārīrīrē bñremumakū gāāmebū. Musārē ñerō iriduārā, ārīgatori merā buerire bñremumakū iriduārā meta iribu.

⁴ Marīpū ĩgū gāāmederosūta guare ĩgū masakare tauri kerere weremurārē beyepīdi āārīmī. Irasirirā, masaka gua merā usuyaburo, ārīrā meta iri kerere werea. Marīpū gāāmerī gapure iriduārā, irire werea. ĩgūta āārīpereri marī gūñarīrē ĩāmasīgū āārīmī.

⁵ Musā masīa. Gua musā pūro āārīrā, musārē òārō werenīgatori merā gua gāāmerīrē irimakū iriduārā meta iribu. Musārē niyerure āiduārā ārīgatori merā wererā meta iribu. Marīpūde irire masīmi.

⁶ Gua Marīpūya kerere wererā, musā guare: “Ōārō buema”, ārīmakū iriduārā meta yāa. Gajerāde guare irasū ārīmakū neō gāāmebea.

⁷ Gua, Cristo buedoregū beyepīnerā āārīsīā, musārē: “Guare iritamuka!” ārībonerā āārīkererā, neō irasū ārībīribū. Sugo pago igo pūrārē maīrī merā òārō korerosūta musārē maīrī merā òārō korebū.

⁸ Musārē buro maīsīā, Marīpūya kerere òārō iriduari merā buebū. āārīpereri gua irimasīrī merā musārē iritamubū. Musārē maīsīā, irasiribu.

⁹ Musā guayarā, gua musā merā āārīrā būro moādeare gūñakoa. Musārē Marīpuya kerere buerā: “Guare iritamuka!” āārīdhabirisīā, gua baaburire wajarimurā ūmurī, ūamirī moābu.

¹⁰ Gua iririkurire musā masīa. Marīpude masīmi. Gua, musā Jesūre buremurā merā āārīrā, gua musārē ōārō irirā, diayema iribu. Irasirirā gajerā guare: “Nērō yāma, waja oparā āārīma”, neō ārīmasībirima.

¹¹ Idere musā masīa. Sugu pagu ĩgū pūrārē ōārō wereri merā ĩgūsārē gūñaturamakū irirosūta gua musādere āārīpererārē irasirību.

¹² Marīpu musārē ĩgūyarārē dorerogue ĩgū ōārō gosewasirogue musā āārīmurārē beyedi āārīmi. Irasirirā musārē ĩgūyarārē: “ĩgūyare ōārō irinīkōāka!” ārī werebu.

¹³ Gua musārē Marīpuya kerere weremakū pérā, musā: “I Marīpuya werenīĭgora āārā”, ārī buremub. “Masakaya werenīrī meta āārā”, ārību. Gua, musā irasirideare gūñarā, Marīpure usuyari sīnkōāa. ĩgū musārē ĩgūya kerere buremurārē iri merā musā gūñarīrē, musā iririre ōārī gapure gorawayumakū yāmi.

¹⁴ Guayarā, musā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, musāya nikū marā musārē űērō tarimakū iriañurā. Musārē waarōsūta Judea nikū marādere Marīpuyārādere waarō iriayuro. ĩgūsā Jesucristore buremurā āārīmakū ĩārā, ĩgūsāya nikū marā judío masaka ĩgūsārē űērō tarimakū iriañurā. Judío masaka Jesūre gāāmemerā āārīsīā, ĩgūrē buremurārē űērō tarimakū iriañurā.

¹⁵ ĩgūsā űekūsāmarā Marīpuya kerere weredupuyunerārē wējēderosū, marī Opū Jesūdere wējēnerā āārīmā. Guadere gua musāya makāgue āārīmakū, űērō iri, bēowiuma. Marīpu, ĩgūsā irasirideare neō gāāmebemi. ĩgūsā āārīpererārē gāāmebema.

¹⁶ Judío masaka āārīmerārē peamegue waabirikōāburo, ārīrā, gua ĩgūsārē Jesūyare buedumakū, judío masaka Jesūre gāāmemerā guare kāmūtadaadima. Guare ĩgūyare were-dorebirima. Irasirirā ĩgūsā űērō iririre nemorō irisīā, wāro waja opama. ĩgūsā daporata Marīpu būro wajamoāsūmurā dujasiamā.

Pablo Tesalónica marārē ĩgū dupaturi ĩāgū waaduarire gojadesa

¹⁷ Guayarā, gua musā purogue āārānerā wiridero purū mērōgā tarikerepurū, musārē gūñanīkōā, dupaturi būro ĩārā waadudibū.

¹⁸ Wāri gua musārē ĩārā waadudibū. Yū Pablo wāri: “Irogue waagura”, ārīnadibū. Gua waaduariku, wātī gapū gua waaduarire kāmutanami.

¹⁹⁻²⁰ Musāta guare usuyamakū irirā, guare musā ōārō iriburimarē gūñaturamakū irirā āārā. Irasirirā musārē ĩārā waadudibū. Marī Opū Jesucristo i ūmugue dupaturi aarimakū, musā ōārō irideare gūñarā, gua ĩgūrē: “ĩgūsāta āārīma, guare būro usuyamakū irinerā. Gua mūyare buemakū pérā, murē buremunugāma. Mūyare ōārō irituyanīkōāma”, ārī wererākoa. Irasirirā musā merā būro usuyāa.

3

¹⁻² Musāya kerere péduarā bokatūbirikubū. Irasirirā, Timoteore: “ĩgūsārē ĩāgū waaka!” ārī iriubū. “Gua gapū Atenague dujarākoa”, ārību. Timoteo marīyagu, Marīpure moāboegu, gua merā Jesucristoya kerere buegu āārīmi. “ĩgū Jesūyare buemakū pérā, gūñaturari merā ĩgūrē buremunemorākuma”, ārīrā, ĩgūrē iriubū.

³ Musā Jesucristore buremurī waja gajerā musārē űērō iriañurā. Irasirirā, musā Jesūyare neō pīribirikōāburo, ārīrā, Timoteore musā purogue iriubū. Marī Jesūre buremurī waja gajerā marīrē űērō irirākuma. Irire masīa musā.

⁴ Iro dupuyuro gua irogue musā merā āārīrā, irire āsū ārī weresiabu: “Marī Jesūre buremurī waja űērō tarirākoa”, ārību. Gua ārīderosūta gajerā marīrē űērō irirā yāma. Musā irire masīsīāa.

⁵ Irasirīgu, musārē: “Ķ Jesūre gūñaturari merā buremunīkōākuri?” ārī sērēña, musāya kerere péduagu bokatūbirīsīā, Timoteore iriubū. “Gūñaturanerārē gajipoe irīgu wātī ĩgūsārē Jesūya buerige buremuduūmakū irikumi, gua irire ubugora bueyo”, ārī gūñarikubū. Irasirīgu Timoteore musā purogue iriubū.

⁶ Daporare, Timoteo, musārē ĩāgū ejadi ōōguere goejasiamī. ĩgū ōārī musāyare kereku goejamī. Musā pīriro marīrō Jesūre ōārō gūñaturari merā buremurīrē, musā gāme maīrīrē, guare were goejamī. Guare maīrī merā gūñanīkōāyuro. Gua musārē ĩāduarosūta, musāde guare būro ĩāduayuro.

⁷ Irasirirā, musā Jesūre buremurīrē pérā, gua űērō tarikereārē, ōārō yujpūrākuri merā usuyāa.

⁸ Marī Opū Jesūre musā buremunīmakū pérā, dapagueta siuñajārī opāa.

⁹ Irasirirā musārē gūñarā, Marīpure būro usuyari sīa. Nasirī usuyari sībokatūūmasīña māa.

¹⁰ Ɖmarĩ, ñamirĩ Marĩpũre: “Gua ƙgũsãrẽ ƙãrã waaburire ãmubosaka!” ãrĩ, buru sãrẽa. Musãrẽ Jesũya kerere weryuwarikãrã waaduakoa, ƙgũrẽ òãrõ buremunemburo, ãrĩrã.

¹¹ Marĩpu ããrĩngũ, marĩ Opũ Jesucristo guare iritamuburo. Guare musãrẽ ƙãrã waaburire ãmu, iriuburo.

¹² Marĩ Opũ musãrẽ nemorõ gãme maĩwãgãnimakũ iriburo. Gua musãrẽ maĩrõsũta musãde gajerã ããrĩpererãrẽ gãme maĩnemomakũ iriburo.

¹³ Musãrẽ ƙgũrẽ piriro marĩrõ òãrõ gũñaturari merã buremunimãkũ iriburo. Irasirirã, marĩ Opũ Jesũs ããrĩpererã ƙgũyarã merã i ãmũgue dupaturi aarimakũ, Marĩpu ããrĩngũ ƙũrõgue ƙgũ iritamurĩ merã ñerĩ marĩrã, waja opamerã ããrĩrãkoa.

4

Pablo Jesũre buremurãrẽ: “Marĩpu gããmerĩ direta irika!” ãrĩ gojadea

¹ Daporare marĩ Opũ Jesũs doreri merã musãrẽ ãsũ ãrĩ werea: “Gua musãrẽ: ‘Ãsũ iriro gããmea’, ãrĩ buederosũta irika, Marĩpu gããmerĩ direta irimurã! Daporare musã ƙgũ gããmerĩrẽ irirã iriayuro. Irasirirã: ‘Irire nemorõ irinemoka!’ ” ãrĩ werea.

² Gua buedeare musã masĩa. Irire buerã, marĩ Opũ Jesũs doreri merã musãrẽ buebu.

³ Marĩpu musãrẽ ñerĩ marĩrã ããrĩmakũ gããmemi. Irasirirã: marãpo marĩrã, marãpokurã, marãpu marĩrã, marãpukurã gãmebiririkõãka!

⁴ Musãku ñerõ iri ƙmurõ marĩrõ gopeyari merã musã marãposã nomerẽ opaka! Gajerã musã irasirimãkũ ƙãrã: “Òãrõ yãma”, ãrĩ ƙãrãkuma.

⁵ Marĩpũre masĩmerã irirosũ, nomerẽ ñerõ iriduari merã uaribebiririkõãka!

⁶ Mũyagu marãpore gãmebirarã, igo marãpũdere ñerõ irikoa. Irinorẽ iribiririkõãka! Marĩpu irasirirãnorẽ buru wajamoãgukumi. Gua musãrẽ irire weresiabu.

⁷ Marĩpu marĩrẽ ñerĩrẽ iriburo, ãrĩngũ meta beyepĩdi ããrĩmĩ. ƙgũ gããmerĩ direta iridoregu, marĩrẽ beyepĩdi ããrĩmĩ.

⁸ I buerire gããmemerã, gua direta gããmemerã meta yãma. Marĩpũdere gããmebema. Marĩpu marĩrẽ ƙgũ gããmerĩ direta iridoregu, Òãgũ deyomarĩgũrẽ iriudi ããrĩmĩ. Òãgũ deyomarĩgũ ñerĩ opabi ããrĩmĩ.

⁹ Musã sugũ pũrã irirosũ gãme maĩrĩ tamerãrẽ gojabea. Marĩpu ƙgũ basi musãrẽ gãme maĩdrosiadi ããrĩmĩ.

¹⁰ Musã irasũta iriayuro. Marĩpu musãrẽ dorederosũta ããrĩperero Macedoniague ããrĩpererã Jesũre buremurãrẽ maĩayuro. Musã gãme maĩrĩ merã ããrĩkerepũru: “Nemorõ gãme maĩnemoka!” ãrĩ werea.

¹¹ Gãme ƙãtururo marĩrõ òãrõ ããrĩrikuka! Gajerãya ããrĩrinorẽ gũñariku, ƙgũsãrẽ werewãbiririkõãka! Musãyama ããrĩburi gapũre gũña, òãrõ moãriku, ããrĩkõãka! Gua musã pũrogue ããrĩrã, ire musãrẽ weresiabu.

¹² Musã òãrõ moãrã, gajerãrẽ baari sãrẽbirikoa. Musã moãrĩ merã musã baaburire oparãkoa. Musã irasirimãkũ ƙãrã, Jesũre buremumerã gopeyari merã musãrẽ ƙãrãkuma.

Pablo marĩ Opũ dupaturi i ãmũgue aariburire gojadea

¹³ Guayarã, musãrẽ boanerã waaburire wereduakoa, irire masĩburo, ãrĩgũ. Jesũre buremurã boarã, ƙgũ merã ããrĩnirã waarãkuma. Musã irire masĩrã, musãyarã Jesũre buremurã boamakũ, buru bujawerebirikoa. Jesũre buremumerã gapũ, ƙgũsãyarã boamakũ, buru bujawererãkuma. ƙgũsã irirosũ buru bujawerebirikoa.

¹⁴ Marĩ ire buremua. Jesũs boadigue masãdi ããrĩmĩ. ƙgũ dupaturi i ãmũgue aarimakũ, ƙgũrẽ buremurã boanerãrẽ Marĩpu ƙgũrẽ masũderosũta ƙgũsãrẽ masũgukumi. Masũ odo, ƙgũ ããrĩrõgue ãimurĩagukumi.

¹⁵ Marĩ Opũ Jesũs weredeare musãrẽ werea. Jesũs dupaturi i ãmũgue aarimakũ, ƙgũrẽ buremurã boanerã masã, ãimurĩãsũrãkuma. ƙgũsã pũru, marĩ Jesũre buremurã okarãde ãimurĩãsũrãkoa.

¹⁶ Ãsũ waarokoa. Marĩ Opũ Jesũs ƙgũ basita ãmũgasigue ããrĩdi buru turaro werenĩrĩ merã aarigukumi. ƙgũ aarimakũ, Marĩpũre wereboerã opude werenĩgukumi. Marĩpũyaru puridirude busurokoa. Irasũ waamakũ, Jesũre buremurã boanerã masãpũrorĩrãkuma.

¹⁷ ƙgũsã pũru, marĩ okarãde Jesũre buremurã, ƙgũsã merã mikãyeborigue murĩa, irogue Jesũre bokatĩrĩrãkoa. Ɖmũgasigue ƙgũ merã ããrĩnikõãrãkoa.

¹⁸ Musã basi irire gãme werenika! Irasirirã gãme gũñaturamakũ irirãkoa.

5

¹ Irinũ, iropã ããrĩmakũ, Jesũs dupaturi aarigukumi, ãrĩrĩ tamerã masĩña mãa. Irasirigu iri tamerãrẽ gojabea.

² Musā masīsiáa. Sugu yajarimasū ñami merā gūñaña marīrō yajagu ejarosū, Jesúde marī gūñabiripoe ejagukumi.

³ Jesúre buremumerā Īgū dupaturi aariburi dupuyurogārē: “Gua güiro marīrō òārō āārīkōāa”, āri gūñarākuma. Īgūsā irasū gūñaripoere Īgūsārē wāri ñerī waarokoa. Sugo nomeō nijīpo āārīgō, majīgū nijīwāgūgō pūrīsūrōsū, Jesúre buremumerā irasūta gūñaña marīrō buro ñerō tarirākuma. Neō sugu taribirikumī.

⁴ Masaka Jesúre buremumerā, nañtīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Musā gapu Īgūsā irirosū āārībea. Irasirirā Jesú dupaturi i umugue aarimakū, yajarimasārē Īagukarā irirosū waabirikoa.

⁵ Musā āārīpererā Jesúyarā āārā. Irasirirā ūmu boyorogue āārīrā ĩamasīrōsū Jesú aariburire masīa. Jesúre buremumerā gapu nañtīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Irasirirā ñami merā ĩamasīberosū Jesú aariburire masībema.

⁶ Irasirirā ñami merā kārīrā irirosū āārībirikōārā marī! Jesú dupaturi aariburire gūñamerā, kārīrā irirosū āārīma. Marī gapu Īgū aariburire pémasīrī merā gūñankōārā! Mejārā irirosū iribirikōārā! Dayema gapure irirā!

⁷ Masaka ñamirē kārīkuma. Mejārīmasā ñamirē mejākuma.

⁸ Marī Jesúyarā gapu ūmu boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā òārō pémasīrī merā diayemarē irinīkōārā!

Sugu surara gāmewējērōgue waabu, Īgūya koretibire kāmutaḡu, kōme surīrore sāñakumi. Īgū irirosūta marīde Jesúre buremurī merā, marī gāme maīrī merā, wātīrē Īgū marīrē irire pirimakū iriduarire kāmutarā! Surara Īgūya dipurure kāmutaḡu, kōme perore peyakumi. Īgū irirosūta marīde, Jesú marīrē taḡu aariburire: “Diayeta aarīgukumi”, āri masīrī merā wātīrē Īgū marīrē: “Irasū waabirikoa”, āriḡatorire kāmutarā!

⁹ Marīpu marīrē wajamoābu meta beyepīdi āārīmī. Marī ñerō iridea wajare marī Opu Jesucristo merā taubu, marīrē beyepīdi āārīmī.

¹⁰ Jesú Īgū merā āārīnīkōāburo, āriḡū, marīrē boabosadi āārīmī, marī ñerō iridea wajare wajarīgu. Irasirirā Īgū dupaturi aarimakū, Īgūrē buremurā boanerā, marī okarāde Īgū merā āārīnīkōārākoa.

¹¹ Irire gūñarā, musā irinīrōsū nemorō gāme iritamu, gūñaturamakū irika! Irasirirā Jesúre buremunemorākoa.

Pablo Jesúre buremurārē weretūnudea

¹² Guayarā, musārē turaro merā āsū āri wereduakoa. Marī Opu ya kerere musārē wererārē goepeyari merā ĩaka! Marī Opu Īgūsārē musārē òārō doreburo, āriḡū, beyepīdi āārīmī, musārē òārō āārīrikaburire, òārō iririkaburire buedoreḡu.

¹³ Īgūsā musārē irire buerā, marī Opuyare òārō irirā yāma. Īgūsā irasirimakū ĩārā, Īgūsārē buro buremurī merā, buro maīrī merā ĩaka! Gāme turiro marīrō òārō āārīrikuka!

¹⁴ Guayarā, gajī musārē āsū āri wereduakoa doja. Moāduamerārē moādoreka! Gūñaturamerārē gūñaturamakū irika! Jesúre buremuturamerārē iritamuka, Īgūrē buremunemoburo, ārīrā! Āārīpererā merā guaro marīrō bopoñarī merā òārō irika!

¹⁵ Musārē gajerā ñerō irimakū, Īgūsārē gāmibirikoaka! Ōārī gapure musāyarārē, āārīpererā gajerādere òārō irinīkōāka!

¹⁶ Musā Jesúyarā āārīsīā, usuyari merā āārīnīkōāka!

¹⁷ Musā noó waarō, musā noó āārīrō, Marīpure gūña, Īgūrē musāya āārīburire sērēnikōāka!

¹⁸ Musārē gajīnu ñerō waamakū, òārō waamakudere Marīpure usuyari sīnīkōāka! Marīpu, marī Jesucristore buremurārē irire irimakū gāmemi.

¹⁹ Ōāḡū deyomarīḡū, musā gūñarīgue Īgū weremakū, irire kāmutabirikōāka! Īgū dorerire òārō yujuka!

²⁰ Sugu Jesúre buremugū Ōāḡū deyomarīḡū masīrī sīrī merā, Marīpu weredoredeare weremakū pérā, irire doo burīdabirikōāka!

²¹ Ubu gapu Īgūsā weremakū, òārō pékūñú, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” āri masīduarā, irasirika! Ōārī bueri āārīmakū, iri gapure irika!

²² Noó ñerī āārīmakū, irire iribirikōāka!

²³ Marīpu siuñajārī merā āārīrikumakū irigu musārē òārō, ñerī marīrō, Īgū gāamerī direta iririkumakū iriburo. Musā ñerī opabirimakū, musāya gūñarīgue òārī direta opamakū, musāya dupari merā ñerō iribirimakū iriburo. Musārē waja opamerā āārīmakū iriburo. Īgū irasirimakū, marī Opu Jesucristo dupaturi aarīgú, musārē waja opamerā āārīmakū bokajagukumi.

²⁴ Marīpu musārē Īgūyarā āārīburo, āriḡū, beyepīdi, i āārīpereri Īgū musārē: “Āsū irigura”, āriḡare diayeta irīgukumi.

Pablo òãdoretũnudea

²⁵ Guayarã, musãde Marĩrũge guaya ããrĩburire sêrêbosaka!

²⁶ ããrĩpererã iro marã Jesúre buremurãrê, ãgũ marĩrê maĩrõsũta maĩrĩ merã òãdoreka!

²⁷ Marĩ Opũ Jesucristo doreri merã i pũrê ããrĩpererã ãgũrê buremurãrê siiu neeõ, bue ãmuka!

²⁸ Marĩ Opũ Jesucristo musãrê òãrõ iritamuburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē òãdoredea

¹ Yu Pablo, yu merāmarā Silvano, Timoteo merā musā Tesalónica marārē Jesúre bñremurārē òãdoredea. Musā Marīpuyarā, marī Opu Jesucristoyarā āārā. Irasirigu musārē i papera pūrē gojāa.

² Marīpu āārīnīgū, marī Opu Jesucristo musārē òārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoōgū aariburire gojadea

³ Guayarā, musā Jesucristore bñremudero nemorō ĩgūrē bñremunemo, gāme mañnemo iriayuro. Irasirirā gua musārē gūñarā, diayema irirā Marīpure usuyari sīnkōārō gāāmea. Gua irasirimakū òārokoa.

⁴ Gua noó waarō, musāyamarē gajerārē Marīpuyarārē ĩgūsā nerērōgue usuyari merā werea. Musā Jesúre bñremurī waja masaka musārē ñerō irikerepuru, neō ĩgūrē bñremuduúbea. Musārē ñerō waamakudere gūñaturakōāa. Irire ĩgūsārē werea.

⁵ I merāta marī masīa. Musā Marīpuyarā āārīrī waja gajerā musārē ñerō irikerepuru, gūñaturanīkōāa. Irasirigu Marīpu diayema irigu musārē: “Yaarārē dorerogue aarika! Yaarā, òārā āārā”, ārīgukumi.

⁶ Marīpu diayema irigu āārīsīā, musārē ñerō tarimakū irinerārē ñerō tarimakū irīgukumi.

⁷⁻⁸ Musārē ñerō tarinerārē, guadere òārō siuñajārī bokamakū irīgukumi. Marī Opu Jesúsa aarirīnū āārīmakū irasirīgukumi. Jesúsa ñeugasigue merā aarīgú, ĩgūrē wereboerā turarā merā, peame ũjūrī pūrā watopegue dijarīgukumi. ĩgūya kerere péduamerārē, Marīpure gāāmemeārē bñro wajamoōgū aarīgukumi.

⁹ ĩgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue beósūrākuma. Irasirirā, marī Opu turagu āārīrōgue neō waabirikuma. ĩgū gosewasirire neō ĩārō marīrōgue beódijusūrākuma.

¹⁰ ĩgū aarirīnūrē ĩgūyarā ĩgūrē bñremurā āārīpererā ĩgūrē ĩārākuma. ĩgūrē ĩārā: “Diayeta òātarigu, turatarigu, āārīpererā oparā nemorō Opu āārīmi”, ārī, ĩaguka, bñro usuyarākuma. Musāde, gua musārē ĩgūyare buedeare bñremusīā, ĩgūsā merā usuyarākoa.

¹¹ Gua irire gūñarā, Marīpure musāya āāriburire āsū ārī sērēbosanīa: “Guapu, mu ĩgūsā yu gāāmerī direta irirā āārīburo, ārīgū, ĩgūsārē beyepīdi āārībū. Irasirigu ĩgūsārē mu gāāmerōsūta āārīrikumakū irika! ĩgūsā āārīpereri marē bñremurī merā òārō iriduare iriyuwarikuburo. ĩgūsārē mu turari merā irasirimakū irika!” ārī sērēbosāa.

¹² Musā irire irimakū ĩārā, gajerā, marī Opu Jesúre gopeyari merā ĩārākuma. ĩgū musārē: “Yaarā āārīma, òārō yāma”, ārī ĩāgukumi. Marīpu, marī Opu Jesucristo musārē iritamu, bñro maīmākū, irasū waarokoa.

2

Pablo, ñegū aariburire gojadea

¹ Guayarā, daporare marī Opu Jesucristo aariburire, ĩgū marīrē neeōnū, ĩgū purogue āīmūrīaburire weregura.

² Gajerā musārē: “Marī Opu i ũmūgue dupaturi aarirīnū ejasīāa”, ārīmakū gūñarikubirikōāka! Irire péwisibirikōāka! Gajerā: “Irire Òāgū deymarīgū yare irasū ārī wereami”, gajerā: “Sugū guare irasū ārī wereami”, gajerā: “Pablosā irasū ārī gojanerā āārīmā”, ārībokuma. Irire pérā, gūñarikubirikōāka!

³ Ārīgatosūbirikōāka! Marī Opu Jesúsa aariburinū dupuyuro āsū waarokoa. Wārā masaka Marīpu dorerire tarinugārākuma. Irasiriripoe sugū ñerō iri, tarinugāgūgora deyoagukumi. ĩgūta perebiri peamegue beósūbu āārīgukumi.

⁴ ĩgū Marīpure ĩaturigu, āārīpereri masaka Marīpure bñremurīrē ñerō ārī werenīgukumi. ĩgū direta bñremumakū gāāmegukumi. Irasirigu ĩgūrē bñremudoregu: “Yuta āārā, ũmūgasiguema musā Opu”, ārīgū, Marīpuya wiigue ñajāa, doanagukumi.

⁵ Yu, musā purogue āārīgú, irire musārē werebu. ¿Musā irire gūñaberī?

⁶ Musā ĩgū ñegū aariburire kāmūtage masīa. ĩgū aariburire kāmutanemobirimakū aarīgukumi.

⁷⁻⁸ ĩgū wārī ñerī iriburire marī masībirikerepuru, ñerī ĩgū iririno āārīsīāa. ĩgū aariburire kāmūtage gajerogue āīsūgukumi. ĩgūrē āiadero puru, ñegū gapu aarīgukumi. ĩgū ñerō iriri masīsūrokoa. Puru marī Opu Jesucristo dupaturi i ũmūgue aarīgú, puriri merā, ĩgū turari merā ñegūrē wējēgukumi. ĩgū gosewasiriri merā aarīgú, ĩgūrē beodediugukumi.

⁹ Ñegũ aarigũ, wãtẽa opu Satanás iritamurĩ merã ejagukumi. Irasirigũ wãtĩ turari merã wãri iri imugakumi. “Ûmugasiguema turari merã iri imugũ yãa”, ãrigatogukumi.

¹⁰ Wãri Igũ ñerõ iriri merã perebiri peamegue waamurãrẽ Igũ ãrigatorire buremumakũ irigukumi. Igũsã Marĩpũya diayema ããrĩrẽ buremubirisĩã, iri ãrigatorire buremurãkuma. Irasirirã tausũbirikuma.

¹¹ Igũsã diayema ããrĩrẽ buremuduabiri waja, Marĩpu Igũsãrẽ irire masĩbirimakũ irigukumi, ãrigatori gapure buremuburo, ãrigũ.

¹² Irasirirã ããrĩpererã Igũsã Marĩpũya diayema ããrĩrẽ buremuduamerã ããrĩsĩã, ñerõ iririre buro iriduanemorãkuma. Irasirigũ Marĩpu Igũsãrẽ wajamoãdediugukumi.

Pablo, Marĩpu Igũ beyenerãrẽ tauburire gojadea

¹³ Guayarã, musã marĩ Opu Jesús maĩrã, Marĩpu beyenerã ããrã. Irasirirã gua musãrẽ gũñarã, Marĩpure usuyari sũnkõãrõ gããmea. Neõgoraguetã musãrẽ beyedi ããrĩmĩ peamegue waabonerãrẽ taugu. Oãgũ deyomarĩgũ turari merã musãrẽ Igũyarã ããrĩmakũ iribu, musã diayema ããrĩrẽ buremuburo, ãrigũ, beyedi ããrĩmĩ. Irasirirã tausũmurã ããrã.

¹⁴ Marĩpu Igũ tauri kerere gua musãrẽ buedea merã musãrẽ siudi ããrĩmĩ, marĩ Opu Jesucristo õãrĩ oparire Igũ merã opaburo, ãrigũ.

¹⁵ Irasirirã piriro marĩrõ gũñaturaka! Gua musã pũrogue ããrĩrã buedeare, irasũ ããrĩmakũ gua musãrẽ gojadeare gũña, irire iritayaka!

¹⁶⁻¹⁷ Marĩ Opu Jesucristo basita, irasũ ããrĩmakũ Marĩpu ããrĩnĩgũ musãrẽ ããrĩpereri musã werenĩrĩ, musã iririkurire gũñaturari merã õãrõ ããrĩrikumakũ iriburo. Marĩpu marĩrẽ bopoñarĩ merã maĩgũ, perebiri gũñaturari opamakũ irigu, Igũ õãrĩ sĩburire: “Oparãkoa”, ãrĩ masĩmakũ irigu ããrĩmĩ.

3

Pablo: “Guaya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosaka!” ãrĩ gojadea

¹ Guayarã, musãrẽ ãsũ ãrĩ gojatũnuã. Guaya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosaka! Musã, gua marĩ Opuya kerere buedeare pé buremubu. Irasirirã, wãrã masaka musã iriderosũta gua buerire pé buremuburire, Igũsã guare õãrõ bokatĩrĩñeãburire Marĩpure sërẽbosaka!

² Surãyeri masaka Jesũya kerere buremubema. Irasirirã masaka diayema irimerã ñerã guare ñerõ iribirikõãburo, ãrĩrã, Marĩpure serebosaka!

³ Marĩ Opu: “Ãsũ irigũra”, ãrĩderosũta musãrẽ gũñaturamakũ irigukumi. Ñegũrẽ, musãrẽ Igũ ñerõ iriduarire kãmutagukumi.

⁴ Gua musãrẽ iridorederosũta irirã irikoa. “Irire marĩ Opu iritamurĩ merã õãrõ irinĩkõãrãkuma”, ãrĩ buremua.

⁵ Marĩ Opu Jesucristo, Marĩpu musãrẽ maĩrĩrẽ masĩnemomakũ iriburo. Igũ ñerõ tarigu gũñaturaderosũta musãdere gũñaturamakũ iriburo.

Pablo moãdoredea

⁶ Guayarã, Jesucristo marĩ Opu wã merã Igũ dorero merã musãrẽ werea. Gajerã Jesũre buremurã moãduamerãrẽ, gua musãrẽ buedeare iritayamerãrẽ wapikunemobirikõãka!

⁷ Musã masĩã. Musãdere gua iriderosũta iriro gããmea. Gua musã merã ããrĩrã, gajino iriro marĩrõ ããrĩbiribu.

⁸ Neõ sugure wajamarĩrõ sërẽ, baabiribu. Musãrẽ gariboduamerã, ãmurĩ, ñamirĩ gua baaburire moã wajatabu.

⁹ Gua musãrẽ bueri waja: “Guare baari ejoka!” ãrĩbonerã ããrĩkererã, neõ irasũ ãrĩbiribu. Musãrẽ: “Ãsũ iriro gããmea”, ãrĩ Imuduãrã gua basi moã wajata baabu.

¹⁰ Gua musã merã ããrĩrã, musãrẽ ãsũ ãrĩbu: “Baaburi moã wajataduabino baabirikõãburo”, ãrĩbu.

¹¹ Gajerã musã iriri kerere guare ãsũ ãrĩ werema: “Surãyeri Igũsã merã moãmerã ããrĩma. Moãbirikererã, wãri irimoãmarĩ merã gajerãrẽ garibogorenarã yãma”, ãrĩma.

¹² Gua marĩ Opu Jesucristo wã merã Igũ dorero merã irasirirãnorẽ: “Irimoãmarĩrẽ iropãta irika! Musã baaburire, musã gããmerĩnorẽ moã wajataka!” ãrĩ werea.

¹³ Guayarã, gariborero marĩrõ õãrĩrẽ irinĩkõãka!

¹⁴ Gua dorerire i pũgue gojarire tarinũgãgãnorẽ ããmasĩ, Igũrẽ guyasĩũrõ tariburo, ãrĩrã, wapikubirikõãka!

¹⁵ Igũrẽ wapikubirikererã, musãrẽ ãaturigure irirosũ ããbirikõãka! Musã pagumurẽ wererosũ Igũrẽ wereka, õãrĩrẽ iriburo, ãrĩrã!

Pablo õãdoretũnudea

¹⁶ Marĩ Opũ ĩgũ basi marĩrẽ siuñajãrĩ merã õãrõ ããrĩrikũmakũ irigu mũsãrẽ ãsũ iriburo. Mũsã noó waaró, mũsãrẽ gajerosũ waamakũ, siuñajãrĩ sĩnĩkõãburo. Mũsã ããrĩpererã merã ããrĩburo.

¹⁷ Yũ Pablo, yũ basita i õãdorerire gojáa. Yũ mũsãrẽ gojanarõsũta gojáa. Irasirirã mũsã: “ĩgũta gojañumi”, ãrĩ ĩãmasĩrãkoa.

¹⁸ Marĩ Opũ Jesucristo mũsã ããrĩpererãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Yu Pablo murè òãdorea. Jesucristo, Marĩpu marĩrè peamegue waabonerārè taugu dorederosũta yure pidi àãrĩmĩ Ìgũyare buedoregu. Ìgũrèta, Ìgũ marĩrè òãrò iriburire yurā yāa.

² Mu diayeta yu magũ irirosũ àãrĩgũ àãrā. Irasirigu murè ire gojāa. Marĩpu àãrĩnĩgũ, marĩ Opu Jesucristo murè iritamũ, bopoñarĩ merā ìā, siuñajārĩ merā àãrĩrikumakũ iriburo.

Pablo àrĩgatori merā buerire pèdorebiridea

³ Yu Macedonia nikũgue waagũ, murè Efesogue dujadorebu, irore surāyeri àrĩgatori merā buerārè: “Iropāta bueka!” àrĩ weredoregu.

⁴ Ìgũsārè: “Iripegue marā Ìgũsā basi Ìgũsā gũñarĩ merā kere wereunadeare, musā ñekūsamarā iririkũunadeare gũñanĩbirikõāka!” àrĩ wereka! Marĩ irire gũñanĩrā, iri merā gāme guaseo, Marĩpu marĩrè iridorerire iribea. “Marĩpu yure iritamugukumi”, àrĩ buremurĩ merāta Ìgũ marĩrè dorerire irimasĩa.

⁵ Marĩpu marĩrè: ñerĩrè opamerā, Ìgũ ìũrò waja opamerā àãrā, àrĩ gũñarā, diaye Jesucristore buremurā àãrĩmakũ gāamemi. Irasirigu òãrĩrè doremi. Marĩ irasũ àãrĩrā, Ìgũrè, gajerādere òãrò maĩrākoa.

⁶ Surāyeri irire tyanemobema. Irasirirā gaji ubu àãrĩrĩrè gāme guaseoma.

⁷ Marĩpu Moisére doreri pídeare gajerārè buerimasā àãrĩduakererā: “I àsũ àrĩduaro yāa”, àrĩ buekererā, Ìgũsā buerire pémasĩbema.

⁸ Marĩ masĩa. Marĩpu Moisére doreri pídeare diaye buemakũ òãgorāa. Marĩpu, masakare iri dorerire tarinũgārĩrè masĩdoregu, irire pidi àãrĩmĩ.

⁹ Iri dorerire buerā, ire masĩrò gāamea. Marĩpu iri dorerire pígu, diayema irirārè diayema iridoregu meta pidi àãrĩmĩ. Iri dorerire irimerā gapure irire pidi àãrĩmĩ, diayema gapure masĩburo, àrĩgũ. Iri dorerire tarinũgārārè, ñerārè, ñerò iririkurārè, Ìgũrè buremumerārè, Ìgũya buerire gāamemerārè, Ìgũsā pagusāmarārè wèjèrārè, masakare wèjèbéorārè,

¹⁰ nome merā ñerò irirārè, ũma merā ñerò irirā nomerè, ũma seyaro ñerò irirārè, nome seyaro ñerò irirārè, masakare ñeā gajerāguere duarārè, àrĩgatorikurārè, àrĩgatori merā: “Àsũ irirākoa”, àrĩdeare irimerānorè, àãrĩpererā òãrĩ buerire kāmūtadarārè iri dorerire pidi àãrĩmĩ.

¹¹ I òãrĩ bueri, Marĩpu masakare tauri kerere wereri àãrā. Marĩpu òãtarigu yure i kerere masakare weredoregu pidi àãrĩmĩ.

Pablo, Marĩpu Ìgũrè bopoñarĩ merā ìãrĩrè gojadea

¹² Yu marĩ Opu Jesucristore usuyari sĩa. Ìgũ yure: “Òãrò buegukumi”, àrĩ gũñagũ Ìgũyarārè iritamudoregu beyepidi àãrĩmĩ. Irasirigu Ìgũ turarire yure sidi àãrĩmĩ.

¹³ Iro dupuyurogue yu Jesucristore ñerò werenĩ, Ìgũrè buremurārè ñerò iri: “Ìgũ òãbemi”, àrĩnabu. Yu Ìgũrè buremubirisĩā, yu ñerò iririre: “Ñerò irigu irikoa”, àrĩ gũñabirisĩā, irasiribu. Irasirikerepũu, Marĩpu yure bopoñarĩ merā ìãgũ, beyedi àãrĩmĩ.

¹⁴ Marĩ Opu yure buru maĩgũ òãrò irimi. Ìgũ yure Jesucristore buremumakũ, gajerādere maĩmakũ irimi. Marĩrè Jesucristo merā Ìgũrè buremumakũ, gajerādere maĩmakũ irimi.

¹⁵ I yu wereburi diayeta àãrā. Àãrĩpererā irire buremurò gāamea. Jesucristo ñerò irirārè Ìgũsā ñerĩ iridea wajare taugu, i ũmũguere aaridi àãrĩmĩ. Yuta àãrĩpererā nemorò ñerò iritarinũgādi àãrā.

¹⁶ Yu irasũ àãrĩkerepũu, Marĩpu yure bopoñarĩ merā ìãmi. Irasirigu, Jesucristo yure neò perebiri bopoñarĩrè masĩmakũ irimi. Gajerārè Jesucristore buremurārè Ìgũ yure bopoñaròsũta Ìgũsādere bopoñarĩrè masĩmakũ irigukumi. Pũu Ìgũsārè Ìgũ puro perebiri okari opamakũ irigukumi.

¹⁷ Irasirirā Marĩpũre: “Òãtarigu, turatarigu àãrā”, àrĩ, usuyari sĩnĩkõārā! Ìgũta marĩ Opu àãrĩnĩkõãgukumi. Ìgũ neò boabirikumi. Ìgũ sugũta Marĩpu àãrĩmĩ. Deyomarĩgũ, masĩtarigu àãrĩmĩ. Irasũta àãrĩmĩ.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu yu magũ irirosũ àãrā. Irasirigu yu murè: “Àsũ irika!” àrĩ werea. Iro dupuyuro Marĩpu mariyarārè mu iriburire murè weredoredi àãrĩmĩ. Irasirigu, Ìgũsā murè: “Marĩpũyare Ìgũ turaro merā àsũ irigukoa”, àrĩ werederosũta Ìgũrè buremurĩrè piriro marĩrò gũñaturari merā irika! “Marĩpu ìũrò ñerò iridea waja opabea”, àrĩ, òãrò gũñagũ àãrĩka! Surāyeri: “Ñerĩrè iribirikõãrò gāamea”, àrĩ gũñakererā, ñerò irima. Irasirirā Jesũyare buremurĩrè poyanorẽma.

²⁰ I, Himeneorē, Alejandrorē irasūta waabu. Irasirigu Īgūsā pērārē wātēa opu Satanās Īgū gāamerō iriburo, ārīgū, Jesúre b̄uremurā merā āārīnemodorebiribu. Marīpure ñerō ārī werenīnemobirikōāburo, ārīgū, irasiribu.

2

Marīpure sērērā āsū iriro gāāmea, ārī gojadea

¹ Musārē āsū iridorepuroria. Āārīpererāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Īgūsārē oārō iritamu, bopoñarī merā iāburo, ārīrā, Īgūsārē sērēbosaka! Īgūrē: “Mu merā usuyāa”, ārīka!

² Oparāya āārīburire, masakare dorerā āārīpererāya āārīburidere Marīpure sērēbosaka, oārō doreburo, ārīrā! Īgūsā oārō doremakū, goepeyari merā Marīpure b̄uremu, Īgū gāamerī direta iri, oārō siuñajārī merā āārīrikurākoa.

³ Marī gajerāya āārīburire Marīpure sērēbosamakū oāgorāa. Irire marī irimakū iāgū, Marīpu marīrē taugu usuyari merā marīrē iāmi.

⁴ Īgūta āārīpererā masakare perebiri peamegue waabirimakū gāāmēmi. Diayema āārīrīdere masīmakū gāāmēmi.

⁵ Īgū suguta Marīpu āārīmi. Jesucristo, Marīpu merā marī masakare oārō āārīmakū āmubosagu suguta āārīmi. Īgū marī irirosū dupakugu āārīmi.

⁶ Īgū curusague boari merā āārīpererā masakare Īgūsā ñerī icidea wajare wajaribosadi āārīmi Īgūsārē taugu. Irasirigu Marīpu Īgū masakare irire masīmakū iriripoē ejamakū, iri kerere wererārē weredoremi āārīpererā masīburo, ārīgū.

⁷ Jesucristo judío masaka āārīmerārē iri kerere weredoregu, Īgūsārē Īgūrē b̄uremurīrē, Īgūyama diaye āārīrīrē yure buedoregu pīmi. Irire diayeta murē werea. Ārīgatoru meta yāa.

⁸ Yu āārīperero marā ūmarē guaro marīrō, gāme guaseoro marīrō Marīpuyare oārō irirārē mojōrī soemu, Marīpure sērēmākū gāāmea.

⁹ Nomerē, ūma merā ñerō irirā nome sāñarōsūpero sāñabirimakū gāāmea. Oārō keoro Īgūsārē ejari surīre sāñaburo. Gajerā Īgūsārē: “Oārō deyoma”, ārī gūñamakū iriduārā, Īgūsāya poañapure wuapuwea nome āārīduari direta gūñaribirikōāburo. Īgūsāya duparidere oro merā, perla wāikuri yeri wajapari yeri merā icidea merā mamubirikōāburo. Wajapari surīdere sāñabirikōāburo.

¹⁰ Masaka Īgūsārē: “Oārā āārīma”, ārī gūñaburo, ārīrā, āsū gapu iriburo. Gajerā nome: “Marīpure b̄uremua”, ārīrā nome irirosūta oārīrē iriburo.

¹¹ Jesúre b̄uremurā nerērōgue nerērārē Marīpuyare buerimasā bueripoere nome werenīrō marīrō b̄uremurī merā pēburo.

¹² Musā nerērōgue nerēmākū, nome ūmarē buebirikōāburo. Īgūsārē dorebirikōāburo. Werenīrō marīrō buerimasā buerire pēburo.

¹³ Āsū āārā. Marīpu Adārē iripuroridi āārīmi. Puru Evare iridi āārīmi.

¹⁴ Adán, wātī ārīgatosūdi meta āārīdi āārīmi. Eva gapu wātī ārīgatorire b̄uremusiā, Marīpu dorerire tarinugādeo āārīmō.

¹⁵ Irasū āārīkerepuru, igo pūrākudea merā* Jesúre b̄uremu, gajerārē maī, ñerō iribiri, diayema gapure irirāno tausūrākuma.

3

Jesúre b̄uremurā oparāyamarē gojadea

¹ I yu wereburi diayeta āārā. Sugu Jesúre b̄uremurā opu āārīduagu, oārī moārīrē iriduagu āārīmi.

² Irasiriduaguno āsū āārīburo. Masaka: “Ñerō irigu āārīmi”, ārīsūña marīgū, sugoreta marāpokugu, pēmasīrī merā iririkugu, diayemarē irigu, masaka b̄uremusūgū, Īgūya wii gāmeñajārā ejarārē oārō bokatīrīñeāgū, gajerārē oārō buegu āārīburo.

³ Neō mejābi, gāmekēāduabi, gajerā merā guaseobi, ñerō iriri merā niyeru wajataduabi āārīburo. Irasiriono irigu: masakare bopoñarī merā iritamugū, niyerure ūaribejabi āārīburo.

⁴ Īgūya wii marārē oārō doremāsīgū, Īgū pūrārē b̄uremurī merā Īgūrē oārō yujamakū irigu āārīburo.

⁵ Īgūya wii marārē doremāsībi, Marīpure b̄uremurī bumarārē irota nemorō koremasībirkumi.

* 2:15 Génesis 3:15: Eva Marīpu dorerire tarinugādero puru, Marīpu āārīnīgū pūrūrē āsū ārīdi āārīmi: “Igo nomeō murē iāduabirikumo. Dapagā merā igo parāmerā āārīturiarāde mu parāmerā āārīturiarārē iāduabirikuma. Mu, sugu igo parāmerā āārīturiaguya gubure kūrīmakū, Īgū gapu mūya dipurure kuramutūgukumi”, ārīdi āārīmi. Irasirigu Jesús, Eva pūrākudi parāmerā āārīturiaguta, marī Īgūrē b̄uremurārē taugu āārīmi.

⁶ Sugu Jesúre bñremurā opu āārīduagu maama bñremunugāgū āārībirikōāburo. Maama bñremunugāgū gajipoe irigu ĩgū: “Gajerā nemorō āārā yu”, āri gūñabokumi. Irasū āri gūñagū, wātī gūñaderosū gūñabokumi. Irasirigu Marīpu wātīrē wajamoaderosū ĩgūrē iribokumi.

⁷ Irasirigu Jesúre bñremurā opu āārību Jesúre bñremumerā: “Ōāgū āārīmi”, ārisūgū āārīburo. ĩgū ōārīrē iribirimakū ĩārā, ĩgūrē ñerō werenibokuma. Wātī ĩgūrē ñerī iridorerire iribokumi.

Jesúre bñremurā oparārē iritamurāyamarē gojadea

⁸ Jesúre bñremurā oparārē iritamurāde masaka bñremusūrā āārīburo. Ārīgatori marīrō wererā, mejāmerā, ñerō iriri merā niyerure wajatadūamerā āārīburo.

⁹ Jesúya diayema āārīrīrē Marīpu marīrē ĩmudeare piriro marīrō bñremurā: “Marīpu ĩūrō waja opabea”, āri gūñarā āārīburo.

¹⁰ ĩgūsārē sóoburi dupuyuro ĩgūsā āārīrikurire ōārō ĩāburo. Puru ĩgūsā ōārō āārīrikurire ĩā odo: “Waja opabema”, āri, ĩgūsārē sóoburo.

¹¹ Jesúre bñremurā oparārē iritamurā nomede irasūta masaka bñremusūrā āārīburo. Gajerārē ñerō kere āri weremerā nome, pēmasīrī merā irirā nome, ōārīrē irinīrā nome āārīburo.

¹² Sugu Jesúre bñremurā oparārē iritamugū sugoreta marāpokugu, ĩgū pūrārē, gajerārē ĩgūya wii marārē ōārō doremasīgū āārīburo.

¹³ Jesúre bñremurā oparārē iritamurā ōārō iritamumakū ĩārā, gajerā ĩgūsārē: “Ōārō yāma”, ārīrākuma. Irasirīrā gūiro marīrō gūyasīrīrī marīrō gūñaturari merā ĩgūsā Jesucristore bñremurīrē gajerārē wererākuma.

Jesúyamarē gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yu mu purogue waaduadāa. Waaduakeregu, gajipoe irigu waamasībiribokoa. Irasirigu i pū merā mure: “Marīpu pūrā āsū iriburo”, āri were gojāa. Marīpu pūrā Jesúre bñremurī bumarā Marīpu okanīgūyarā āārīma. ĩgūsāta Marīpuya diayemarē bñremurā, gajerārē irire buerā āārīma.

¹⁶ Marī: “I diayeta āārā”, āri masīa. Marīpuya diayema, marī dupuyuro masībiridea, ĩgū marīrē ĩmudea ōātaria. I āsū āārā:

Marīpu magū marī irirosū dupukugu deyoadi āārīmi. Ōāgū deyomarīgū: “ĩgū diayema irigu āārīmi”, ārīrīrē marīrē masīmakū iridi āārīmi.

Marīpure wereboerā ĩgūrē ĩānerā āārīmā. ĩgūyarā ĩgūya kerere āārīperero marārē werenerā āārīmā. Irasirīrā i ūmugere masaka ĩgūrē bñremunerā āārīmā. Puru Marīpu ūmugasigugē ĩgūrē āimurīadi āārīmi.

4

Pablo Timoteo Jesúre bñremudinerā ĩgūrē bñremuduūrāyamarē gojadea

¹ Ōāgū deyomarīgū ire pēmasīma ōārō marīrē weremi. I ūmu pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre bñremudinerā ĩgūrē bñremuduūrākuma. Wātēa ārīgatorire, wātēaya buerire pētuyarākuma.

² Irīgatorikurā irire buemakū pérā: “Ōārī bueri āārā”, āri gūñarākuma. Ārīgatori merā buekererā, ĩgūsā basi: “Ñerō irirā yāa”, neō āri gūñabirikuma.

³ Masakare: “Marāpokūbirikōāka! I baarire baabirikōāka!” ārīma. Marīpu āārīpereri marī baaburire iridi āārīmi. Irasirīrā marī Jesúre bñremurā diayemarē masīrā, ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sī odo, baarire baamasīa.

⁴ Āārīpereri Marīpu iridea ōārī āārā. Irasirīrā ĩgū irideare: “Gāāmebea”, ārībirikōārā! ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sī odo, baaro gāāmea.

⁵ Marīpu ĩgū irideare: “Ōāa”, āri weresiadi āārīmi. Irasirīrā marī baaburi dupuyuro ĩgūrē: “Ōāa”, āri, usuyari sīmakū, marī baarire ōārī waamakū yāmi.

Pablo Jesúre moāboeguyamarē weredeā

⁶ My, i yu weredeare Jesúre bñremurārē buegu, Jesucristore ōārō moāboegu āārīgukoa. Irasirigu Marīpuya werenīrī marī bñremurīrē, ĩgūyare ōārī buerire mu ōārō irituyarire gūñaturari merā bñremunemogukoa.

⁷ Masaka i ūmumarē ĩgūsā basi ĩgūsā gūñarī merā kere wererire pébirikōāka! Iri Marīpuya āārībea. Marīpu gāāmerī direta irituyawāgānīka!

⁸ Marī ōārō moāpaumakū ōāgorāa. I nemorō Marīpu gāāmerīrē ōārō irimakū ōātaria. ĩgū gāāmerīrē iripaurā, i ūmugere marī ĩgū merā ōārō āārā. Puru ūmugasiguedere ĩgū merā āārīrākoa.

⁹ Iri yu wereri diayeta āārā. Āārīpererā irire: “Diayeta āārā”, āri bñremurō gāāmea.

¹⁰ Irasirirā marī gajerārē Marīpuyare buerā, ñerō tari, buro moāa. Marīpu okanīgū marīrē ōārō iriburire usuyari merā yūsā, irasū yāa. Īgū āārīpererārē taugu āārīmi. Jesúre buremurā direta taugakumi Īgū puro āārīburo, ārīgū.

¹¹ Jesúre buremurārē iri āārīpereri yu āārīrē iridore, bueka!

¹² Gajerā, mu maamu āārīmakū iārā, murē pēduabiribokuma. Irasirigu, Jesúre buremurārē murē pēburo, ārīgū, ōārīrē werenika! Ōārō irinika! Gajerārē maika! Jesúre buremutuyanikōāka! Marīpu iūrō ñeri marīgū āārīka! Murē iākūiburo, ārīgū, irasirika!

¹³ Yu, mu parogue ejaburo dupuyuro Jesúre buremurā nerērārē Marīpuyare gojadea pūrē bue Imuka! Īgūsārē: “Āsū āārīrikaka!” āri wereka! Marīpuyare ōārō bueka, Īgūsā irire masīnemoburo, ārīgū!

¹⁴ Iro dupuyuro Marīpu Jesúre buremurā oparā murārē murē weredoredi āārīmi. Irasirigu, Īgūsāya mojōrī merā murē ñapeomakū, Īgū turarire sīdi āārīmi, Īgū weredorederosūta mu Īgūyare irimasiburo, ārīgū. Irasirigu, Īgū murē irimasirī sīrīrē kātībirikōāka!

¹⁵ Irire gūña, irinika, āārīpererā mu Marīpuyare irimasīnemowāgārire iāburo, ārīgū!

¹⁶ “¿Ōārō irigu yāri?” āri gūñagū, mu iririkurire, gajerārē mu buerire gūñaka! Ōārī direta irinika! Irasirirā mu, murē pēnerāde tausūrākoa.

5

Pablo Timoteore: “Jesúre buremurārē āsū irika!” āri gojadea

¹ Murārē turībirikōāka! Mupure mu ōārō irirosūta murādere ōārō buremurī merā wereka! Mu pagupūrārē mu ōārō irirosūta maamarādere buremurī merā wereka!

² Mupore mu ōārō irirosūta murā nomedere ōārō buremurī merā wereka! Mu pagupūrā nomerē mu ōārō irirosūta nōomedere ñerō waribejaro marīrō ōārō buremurī merā wereka!

³ Wapiweyarā nome iritamusūña marīrārē iritamuka!

⁴ Wapiweyo pūrākudeo āārīmakū, parāmerākudeo āārīmakūdere Īgūsā igore iritamuburo, igo Īgūsārē masūdea waja. Irasū iritamurā, Marīpu Īgūsāyarārē iritamudorederosūta irirā yāma. Īgūsā irasiriri merā Marīpue usuyari merā iāmakū yāma.

⁵ Bopogo wapiweyo igoyarā marīgō: “Marīpu yare iritamugakumi”, āri gūñamo. Irasirigo āmirī, ñamirī Marīpue: “Iritamuka yare!” āri sērēnikōāmo.

⁶ Gajego wapiweyo igo gāamerī direta irimoāmagō, okago āārīkeregō, boadeo irirosū Marīpu gāamerīrē irimasībeo āārīmo.

⁷ Iri āārīpereri wapiweyarā nomerē iritamurīmarē yu murē gojarire Jesúre buremurārē wereka, gajerā Īgūsārē: “Ñerō yāma, Īgūsāyarārē iritamubema”, āri werewabirikōāburo, ārīgū!

⁸ Sugu Īgūyarārē, Īgūya wii marādere ōārō korebi: “Jesúre buremubea”, ārīgū irirosū yāmi. Jesúre buremumerā nemorō ñerō irigu āārīmi.

⁹ Wapiweyarā nomerē iritamuburi dupuyuro, papera pūgue āsū āārīrā nomerē gojatúka! Búro, sesenta bojori nemorō opago, sugureta marāpukudeo āārīburo.

¹⁰ Masaka: “Igo ōārīrē irigo āārīmo”, ārisūgō, igo pūrārē ōārō masūdeo, igoya wiire gāmeñajārā ejarārē ōārō bokatīrīneāgō, moāboego irirosū Jesúre buremurārē iritamugō, ñerō tarīrārē iritamugō, āārīpererārē bopoñarī merā iāgō, gajino ōārīrē irinīgō āārīburo.

¹¹ Wapiweyarā nome, nōomeweya nome āārīmakū, i papera pūgue gojatūbirikōāka! Īgūsā Cristoyare iriduaro nemorō ūma merā āārīduarā, dupaturi marāpukuduabokuma.

¹² Irasū Īgūsā dupaturi marāpukurā, Īgūsā: “Marāpu marīgō, Cristoya direta irigokoa”, āri deare irībiribokuma. Irire irībirīdea waja, waja opabokuma.

¹³ Īgūsā dupaturi marāpukurā, tērikurā, gajerāya wiirigue gāmeñajāgorenarā, gajerārē ñeri kerere werenirā, gajerārē Īgūsāyamarē sērēñarikurā, gajerā Īgūsārē weredorebirīdeareta masakare weregorenarā dujabokuma.

¹⁴ Irasirigu: “Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome murārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, āri werea. Dupaturi marāpuka, pūrākuburo doja. Īgūsāya wii murārē ōārō koreburo. Īgūsā irasirimuka, ñegū marīrē iaturigu masakare Īgūsārē: “Ñerīrē irirā yāma”, āri werewamakū irībiribokumi.

¹⁵ Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanāya gapure iritayasiama.

¹⁶ Jesúre buremurā, Īgūsāyarā wapiweyarā nome āārīmakū Īgūsārē iritamuburo. Jesúre buremurī bumarāguere Īgūsārē iritamudorebirikōāburo. Irasirirā Jesúre buremurī bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamūña marīrā gapure iritamumasīma.

¹⁷ Jesúre buremurā oparā murā Īgūsāyarārē ōārō dorerārē gajerārē buremurō nemorō buremurō gāāmea. Īgūsā ōārō moārī waja ōārō wajariburo. Surāyeri Marīpuyare wererā, Īgūsāyarārē buerā āārīma.

¹⁸ Marīṗuya werenīri gojadea pūgue, sugu moāgūrē marī wajariburire āsū āri gojasūdero āārībú: “Weku trigo yeri gasirire ĩgūya guburi merā kura koro, trigore baaduagu baaburo. ĩgūya disi túsāri berore túsābirikōāka!” āri gojasūdero āārībú. Gajero āsū āri gojasūdero āārībú: “Moāgūrē ĩgū moārī wajare wajariro gāāmea”.

¹⁹ Suguta Jesúre būremurā opure: “Nērīrē iriami”, āri werewuamakū pébirikōāka! Pērā o urerā ĩgū irideare ĩānerā ĩgūrē werewuairire péka!

²⁰ Jesúre būremurā nerērōgue āārīpererā péurogue nērō irigure: “Irire neō irinemo-birikōāka!” āri wereka, gajerā güirā, ĩgū irirosū iribirikōāburo, āriĩgū!

²¹ Yu, Marīṗu ĩūrō, Jesucristo ĩūrō, irasū āārīmakū Marīpure wereboerā ĩgū beyenerā ĩūrōguedere murē āsū āri weregura. Yu murē dorerire irigu, āārīpererā Jesúre būremurārē būremurā merā surosū ĩāka! Musā surāyeri ĩgūsārē oārō irirosū, gajerā ĩgūsā watope marādere surosū oārō irika!

²² Gajerārē Jesúre būremurā oparā āārīmurārē mūya mojōri merā napeo, ĩgūsārē sóoburi dupuyuro ĩgūsā āārīkurire oārō ĩāpurorika! Nērīrē irirārē sóogu, ĩgūsā irirosūta mude nērō irigu āārīboko. Āārīpereri nērīrē iribita āārīrikuka!

²³ Mu paru pūrīri opagu āārā. Irasirigu irire kúkuġu, deko direta iribirikōāka! Mērōgā ĩgui deko pāmudeare irīka!

²⁴ Mu Jesúre būremurā oparā āārīmurārē ĩgūsā āārīkurire ĩāgū, ire oārō masīka! Marīṗu nērārē wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka ĩgūsā nērīrē iririre marī ĩāmasīa. Gajerā gapure ĩgūsā nērī iririre ĩāmasībea. Marīṗu āārīpererā nērārē wajamoārīnu āārīmakū, ĩgūsā nērī irideare masīrāko.

²⁵ Irasūta masaka ĩgūsā oārī iririre ĩāmasīsūa. Gajerā ĩgūsā oārīrē iririre daporare ĩāmasībirikererā, purūgue masīrāko.

6

¹ Moārīmasā Jesúre būremurā ĩgūsā oparā dorerire gopeyari merā iriburo. ĩgūsā irasirīmakū ĩārā, gajerā Marīpure, marī bueridere nērō āri werenībirikuma.

² ĩgūsā oparā Jesúre būremurā āārīmakū: “ĩgūsā guare dorebirikōārō gāāmea”, āri güñabirikōāburo. Irasū güñarōno irirā ĩgūsā dorerire būremurā merā iriburo. “Marī oparā Jesúre būremurā āārīmakū, ĩgūsārē maīa, irasirirā ĩgūsārē oārō moāboerāko”, āri güñaburo. I yu were gojarire Jesúre būremurārē bueka!

Marīpure būremurārē, oārō āārīkurīmadere gojadea

³ Masakare āriġatori merā buerā marī Opu Jesucristoya diayema āārīrīrē buedeare būremubema. Marīṗuyare marī būremurārē gāāmemerā āārīma.

⁴ “Gajerā nemorō masīa”, āri güñakererā, diayemarē neō masībema. Pémasīmerā irirosū masaka werenīrērē gāme guaseoduarā āārīma. Irasirirā gajerārē gāme ĩāturi, gāme ĩāduabiri, nērō kere gāme āri were, nērō gāme güñamakū yāma.

⁵ Diaye güñamerārē gāme guaseonīmakū yāma. ĩgūsā diayema āārīrīrē masīmerā āārīmakū, ĩgūsārē: “Marīṗuyare irituyarā, wāro niyerure wajatarāko”, āri güñamakū yāma. ĩgūsānorē wapikubirikōāka!

⁶ Marī, Marīṗuyare būremurārē oārō irituyarā, wāri oārī oparā irirosū āārā. I merā usuyāa.

⁷ Marī ĩ āmūguere deyoarā, neō gajino merā deyoabiribu. Boarāde neō gajinorē āiabirikoa.

⁸ Irasirirā surī, baari marī dapora opari merāta usuyaro gāāmea.

⁹ Gajerā gapu wāri opaduasiā, ĩgūsā nērī iriduarire pirimerā, pémasīri marīō nērīrē waribejarā dujama. Irasirirā iri merā ĩgūsā basita poyanorēsīā, peamegue beosūrākuma.

¹⁰ Niyeru maīri, masakare āārīpereri nērīrē irinūgāmakū iriri āārā. Surāyeri niyerure būro gāāmerā, Jesuyare būremuadideare piri, ĩgūsā basita būro būjawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mu Jesúre būremurārē neō piribirikōāka!” āri gojadea

¹¹ Mu tamerā Marīṗuyagu ĩ āārīpereri nērīrē waribejabirikōāka! Diayema irigu, Marīṗu gāāmerārē irigu, ĩgūyare: “Diaye āārā”, āri būremugū, gajerārē maīgū, nērō tarikereġu güñaturari merā Marīṗuyare irigu, “Gajerā nemorō āārā”, āri güñarō marīō ĩgūsārē iritamugū āārīka!

¹² Marīṗu murē siiudi āārīmi, ĩgū puro perebiri okari opaburo, āriĩgū. Irasirigu Jesucristore mu būremurārē wārā masaka péurogue werebu. Iri okarire opabu, nērō tarikereġu, ĩgūrē būremurārē piribirikōāka!

¹³ Yu, Marīṗu āārīpererārē okari siġu ĩūrō, Jesucristo ĩgūyamarē Poncio Pilatore diaye weredi ĩūrō ire murē iridorea.

¹⁴ Jesucristo ĩ āmūguere dupaturi aarimakūguedere nērī marīġū, masaka werewuāsūña marīġū ĩgū doredeare gorawayuro marīō irinikōāka!

¹⁵ Marīṭṭu ĩḡū: “Āsū irigūra”, ārīdeare iririnā ejamakū, Jesucristore dupaturi iriḡukumi. Ĩḡū suguta ḡātarigū, turagū, āārīpererā oparā nemorō Opū, āārīpererā dorerā nemorō Doreḡū āārīmi.

¹⁶ Ĩḡū suguta neō boabi āārīmi. Boyorogue neō sugū masakū ejamasīberogue āārīmi. Neō sugū masakū ĩḡūrē ĩādi, ĩḡūrē ĩḡūde māmi. Irasirirā neō piriro marīrō āārīpererinūrī ĩḡūrē: “Turataria mū”, ārī būremurā! Irasūta irirā!

¹⁷ I ūmumarē wāri oparārē āsū ārī wereka: “ ‘Gajerā nemorō āārā’, neō ārī ḡūñabirikōāka! Musā opari pereakōārokoa. Irasirirā: ‘Yū wāri opari merā ḡārō āārīḡukoā’, ārī ḡūñabirikōāka! ‘Marīṭṭu yure sīrī merā ḡārō āārīḡukoā’, ārī ḡūñaka!’” ārika ĩḡūsārē! Marīṭṭu marīrē āārīpereri marī oparire sīmi, iri merā usuyaburo, ārīḡū.

¹⁸ Wāri oparā ḡārīrē iriburo. ĩḡūsā wāri opari merā opamerārē iritamuburo. ĩḡūsārē iritamurā, ĩḡūsā oparire ḡārō merā sīburo.

¹⁹ ĩḡūsā irasirirā, wāri ūmugasimarē opasiarākuma. Irogue āārīrī neō perebirikoa. Irasirirā irogue Marīṭṭu merā perebiri okarī opanīkōārākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

²⁰ Timoteo, Marīṭṭu mūrē weredoreḡū pīdeare pīribirikōāka! Marīṭṭure ḡāāmemerā i ūmuma ubu āārīrī werenīrīrē, ĩḡūsā noó ḡāāmerō werenīmoāmarīdere pētuyabirikōāka! “Marī werenīrī, masīrīmasā werenīrī āārā”, ārīkererā, Marīṭṭuyare masīrā irirosū werenīrā meta yāma.

²¹ Surāyeri ĩḡūsā werenīrīrē pētuyarā, Marīṭṭuyare ĩḡūsā būremuadideare pīrinokōāma. Marīṭṭu mūrē ḡārō iritamuburo. Irasūta iriburo.
Iropāta āārā.
Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore òãdoredea

¹ Yu Pablo murè òãdorea. Marĩpu gããmederosũta Jesucristo yure beyepídi ããrĩmĩ. Marĩpu: "Jesucristore bãremurã yu merã òãrõ ããrĩrãkuma", ãrĩdeare yure masakare buedoregu beyepídi ããrĩmĩ.

² Mu diayeta yu magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigu murè ire gojãa. Marĩpu ããrĩnĩgũ, marĩ Opu Jesucristo murè iritamu, bopoñarĩ merã ãã, siuñajãrĩ merã ããrĩrikumakũ iriburo.

Pablo Timoteore: "Masakare Cristoyare wereka!" ãrĩ gojãdea

³ Yu Marĩpure sërèriku, murè gũñãa. Ëmuriku, ñamiriku ãgũrè: "Òãa", ãrĩ, usuyari sĩ, muya ããrĩburire sërèbosanikõãa. Yu ñekũsãmarã ãgũrè bãremuderosũta: "Yu, ãgũ ãũrõ waja opabi ããrã", ãrĩ masĩrĩ merã yude ãgũrè bãremua.

⁴ Yu, mu pũrogue ããrãdi waamakũ mu oredeare gũñãnisã, murè ããduakoa doja, mu merã buro usuyaduãgu.

⁵ Mu Jesũre diayeta bãremurĩrè gũñãa. Mu ãgũrè bãremuburi dupuyuro mu ñekõ Loida, mupo Eunicede Jesũre bãremupũrorima. Daporare yu òãrõ masĩa. ãgũsã ãgũrè bãremurĩ oparosũta mude opãa.

⁶ Irasirigu ire murè gũñamakũ iridũãa. Iro dupuyuro yaa mojõrĩ merã murè yu ñapeomakũ, Marĩpu ãgũ turarire murè sĩmi, ãgũyare irimasĩburo, ãrĩgũ. Daporare ãgũ murè iridorederosũta ãgũ turari merã ãgũyare iriwãgãnikã!

⁷ Marĩpu marĩrè Òãgũ deyomarĩgũrè sĩmi. Òãgũ deyomarĩgũ marĩrè gũimakũ irigu meta ããrĩmĩ. Marĩpũyare ãgũ turari merã irirã, masakare maĩrã, pẽmasĩrĩ merã irirã ããrĩmakũ irigu ããrĩmĩ.

⁸ Irasirigu marĩ Opũyare gajerãrè weregu, gũyasĩrĩbirikõãka! ãgũyare gajerãrè yu weredea waja peresugue ããrĩmakũ, yure gũyasĩrĩsãbirikõãka! Mu Marĩpu masakare tauri kerere wereri waja yu irirosũ ñerõ tarigu: "Òãrokoa", ãrĩ gũñãka! Marĩpu murè turaro sĩrõpã irasirika!

⁹ Marĩpu marĩrè perebiri peamegue waabonerãrè taudi ããrĩmĩ. Òãrã ãgũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ, marĩrè siuudi ããrĩmĩ. "Òãrĩrè yãma, irasirigu ãgũsãrè siuubu", ãrĩ gũñãgu meta siuudi ããrĩmĩ. ãgũ marĩrè Jesucristoyarãrè maĩgũ i ãmu iriburi dupuyuro: "ãgũsãrè taugura", ãrĩ gũñã, marĩrè beyedi ããrĩmĩ.

¹⁰ Irasirigu Jesucristore marĩrè taugure irigu, ãgũ marĩrè diayeta maĩrĩrè masĩmakũ iridi ããrĩmĩ. Jesucristo marĩrè ãgũrè bãremurãrè perebiri peamegue waamurã ããrĩmakũ neõ iribiridi ããrĩmĩ. ãgũ marĩrè tauri kerere weredeare bãremurĩ merã marĩrè Marĩpu puro ãgũ merã ããrĩnburire masĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹¹ Marĩpu yure iri kerere weredoregu beyedi ããrĩmĩ judio masaka ããrĩmerãrè Jesucristoyare buedoregu.

¹² Irire bueri waja yu buro ñerõ taria. Ñerõ tarikeregu, Jesũre yu gũñaturari merã bãremugũrè masĩa. Irasirigu peresugue ããrĩkeregu, gũyasĩrĩrõ marĩrõ ããrĩkõãa. Jesũta turagu, yure ãgũyare buedoregu pídi, yure òãrõ koregu ããrĩmĩ. Irasirigu dupaturari aarigũ, ãgũ yure buedoredea merã: "ãsũ irigura", ãrĩdeare iriyuwarikũgũkumi. Irire masĩa.

¹³ Yu murè diayema buedeare: "ãsũ iriro gããmea yure", ãrĩ, Jesũre bãremurĩ merã, gajerãrè maĩrĩ merã irinikõãka! Marĩ Jesũyarã ããrĩsã, irasirimasĩa.

¹⁴ Òãgũ deyomarĩgũ marĩguere ããrĩgũ iritamurĩ merã Marĩpu murè ãgũyã kerere were-doredeare gorawayuro marĩrõ wereka!

¹⁵ Mu masĩsãa. Yu peresugue ããrĩmakũ ããrã, ããrĩpererã Asia nĩkũ marã Jesũre bãremurã yure beowãgãpereakõãa. ãgũsã watope ããrĩnerãde Figelo, Hermógenesãde beowãgãkõãa.

¹⁶ Onesiforo gapũ irasiribirimi. Marĩ Opu ãgũyã wii marãrè bopoñarĩ merã ããburo. Wãri Onesiforo yure gũñaturamakũ irimi. Yu peresugue ããrĩmakũ ããgũ, yure gũyasĩrĩsãbirimi.

¹⁷ Irasirigu Romague ejagu, yure ãmanikõãdi ããrĩmĩ. Yure bokagũgue ãmuduũmi.

¹⁸ Marĩ Opu dupaturari aarigũ, ãgũrè bopoñarĩ merã ããburo. Efesoguedere ãgũ marĩrè iritamudeare mu òãrõ masĩsãa.

2

Pablo Timoteore òãrõ iridorerimarè gojãdea

¹ Mu, Jesucristoyagu diayeta yu magũ irirosũ ããrĩgũ ããrã. Irasirigu Jesucristo iritamurĩ merã ãgũrè gũñaturari merã bãremunikõãka!

² Yu wárã masaka péurogue buemakū mu pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturiaka! Irasirirã irire gajerārē keoro buemasirākuma.

³ Surara ñerō tarikeregu gūñaturakumi. Īgū irirosū mu Jesucristoyagu gajerã Īgūyarã merã ñerō tarikeregu gūñaturaka!

⁴ Surara Īgū opu gāāmerōsū doreri direta irikumi. Surara āārībi moārōsū iribirikumi. Irasirigu mu Īgū irirosū marī Opu doreri direta irika!

⁵ I irirosū ūma birarimasāde gajerã nemorō ūmakeregu, oparã dorerire keoro iribi, Īgūsã Īgūrē sīboadeare wajatabirikumi. Irasirigu marī Opu dorerire òārō irika, Īgū òārī sīburire wajatabu!

⁶ Pooere òārō moāgū Īgū moādea waja iri poeema oteri dukare opap̄urorikumi. Irasirigu Īgū irirosū marī Opu yarē òārō moāgū, gajerārē Īgūyarē bueri waja Īgū murē sīrīrē opagukoa.

⁷ Yu wererire òārō gūñaka! Mu irasirimakū, marī Opu i āārīpererire masīmakū irigukumi.

⁸ Jesucristore gūñaka! Īgū, opu David parāmi āārīturiagu āārīmi. Īgūta boadigue masādi āārīmi marīrē peamegue waabonerārē taugu. Iri marīrē tauri kerereta yu werea.

⁹ Iri kerere wererē waja ñerō taria. Masaka yure ñerō irigu irirosū kōme dari merã sia, peresugue biadoboma. Īgūsã yure peresu irikererupu, Marīpuya kerere āārīpererogue pēsūrokoa.

¹⁰ Irasirigu yu ñerō tarikeregu, gūñaturanīkōāa, Marīpu beyenerã Īgū merã òārō āārīburo, ārīgū. Īgūsāde marī irirosūta Jesucristoyarã āārīma. Irasirigu, Īgūsāde peamegue waabirikōāburo, ārīgū, irasū yāa.

¹¹ I diayeta āārã:

Marī Jesucristore buremurī waja gajerã marīrē wējēmakū, ūmugasigue Īgū merã āārīnīkōārākoa.

¹² Marī ñerō tarikeregã gūñaturari merã marī Īgūrē buremurīrē pirimerã, Īgūyarārē dorerogue Īgū merã dorerã āārīrākoa. Marī Jesure masikererã gajerārē: “Īgūrē masībea”, ārīmakū, Īgūde marīrē: “Musārē masībea”, ārīgukumi.

¹³ Marī, Īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare buremubirikerepupu, Īgū ārīdeare diayeta irigukumi. Āārīpereri Īgū ārīrī, diayeta āārã. Neō ārīgatomasībirikumi.

Pablo Timoteore keoro buerimarē gojadea

¹⁴ I yu were gojarire mu buerārē gūñanimakū irika! Marī Opu iūrōrē Īgūsārē turaro merã āsū ārī wereka! Masaka werenīrē musã gāme guaseori wajamāa. Irire pérārē diaye gūñamerã dujamakū yāa.

¹⁵ Mu gapu Marīpu iūrō Īgūya direta buro iriduagu āārīka! Īgūya diayema kerere pēmasīrī merã gajerārē keoro bueka! Īgū murē: “Òārō yāmi”, ārī iāburo, ārīgū, òārō moāgū Īgū moādeare guyasīrīberosū āārību, irasirika!

¹⁶ Masaka i ūmuma ubu āārīrī werenīrē pēbirikōāka! Irire irasū werenīrã nemorō ñerīrē iriwāgānemorākuma.

¹⁷ Īgūsã bueri, dupure kāmīrō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Īgūsã watopere Himeneo, Fileto āārīma.

¹⁸ Īgūsã Marīpuya diayemarē buebema. “Jesure buremurã boanerã Īgūsã dupu merã masã, murīasianerã āārīmã, irasirirã i ūmu peremakū, Īgūsã dupaturi masābirikuma”, ārī buema. Irasū ārīrã, surāyeri Jesure buremurārē Īgūya diayema buerire buremuđuumakū yāma.

¹⁹ Marīpuya werenīrī, Īgū marīrē pídea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merã òārō núdea wii irirosū āārã. Neō perebirikoa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opu Īgūyarārē masīmi. Āārīpererã: ‘Īgūyarã āārã’, ārīrã ñeri iririre pirikōāburo”.

²⁰ I keori merã āsū ārī weregura. Sugu wári opaguya wiiguere wári soropari āārīkoa. Bosenu āārīmakū oro merã irideapari, plata merã irideapari baarogue peokuma. Diari merã irideaparire, o kooāre ubu āārīrīnarīrē peokuma.

²¹ Marī òārī pari irirosū āārīduarã, āārīpereri ñerīrē opamerã āārīnīkōārō gāāmea. Irasirirã, marī Opuyarã Īgū irisūnerã āārīsīã, āārīpereri Īgū iridorerire òārō irirã āārīrākoa.

²² Irasirigu, maamarã ñeri ūaribejarire iribirikōāka! Diayemarē irinīka! Jesure buremunika! Masakadere maīka! Gajerã merã òārō āārīrikuka! Irasūta āārīpererã ñeri opamerã marī Opure sērēnīrã merã āārīka!

²³ Pēmasīmerã ubu āārīrīrē gāme guaseorire pēbirikōāka! Mu masīa. Īgūsã irasū gāme guaseo, pupu gāme turirākuma.

²⁴ Mu, marī Opure moāboegu āārã. Irasirigu gajerã merã gāme turibirikōāka! Āsū gapu āārīka! Āārīpererã merã òārō āārīgū, Īgūsārē òārō buegu, bopoñarīrē opagu āārīka!

²⁵ Gajerā m̄ buerire gāāmebirimakū, ĩgūsārē buremurī merā ōārō wereka! Marīp̄ ĩgūsārē ĩgūsā ñerī iririre bujawere, ōārī gapure gorawayumakū irigukumi, āriḡū, irasirika! Irasirirā diayema āārīrīrē masīnugārākuma.

²⁶ Irire masīrā, pémasīrākuma. Wātī ĩgūsārē ĩgū gāāmerīrē iridorerire pirirākuma.

3

Pablo Timoteore i ūma pereburi dupuyuro ñerō waaburire gojadea

¹ Ire masīka! I ūma pereburi dupuyuro wāri ñerī aarirokoa.

² Masaka āsū āārīrākuma. ĩgūsāya āārīburi direta gūñarā, niyerure uaribejarā: “Gajerā nemorō āārā”, āri werenirā, gajerārē ñerō turirā, Marīpure ñerō āri werenirā, pagusāmarārē tarinugārā, gajerā ĩgūsārē sīkerepura: “ĩgūsā guare ōārō iriabu”, neō āri, usuyari sīmerā, goepeyari merā Marīp̄yare buremumerā āārīrākuma.

³ Gajerārē maīrī merā iritamumerā, bopoñarī merā iāmerā, ñerī kere wererā, ñerī uaribejarire pirimasīmerā, gajerārē ñerō tarimakū irirā, āārīpereri ōārīrē doorā āārīrākuma.

⁴ ĩgūsā merāmarārē ĩgūsārē ñerō iriduarāguere wiarā, pémasīrī marīrō ĩgūsā noō gāāmerō irirā, “Masīpeorā āārā”, āri gūñarā āārīrākuma. Marīpure gāāmeronorē irirā, ĩgūsā gāāmerō uaribejarire iri, usuyarā āārīrākuma.

⁵ Masaka iūrō Marīpure buremurā irirosū irikererā: “Marīp̄ gāāmerīrē ĩgū turari merāta irimasīa”, āri gūñamerā āārīrākuma. “Yū basi irire irimasīa”, āri gūñarākuma.

ĩgūsānorē neō wapikubirikōāka!

⁶ ĩgūsāno āsū yāma. Masakaya wiirigue ōārō werenigato, ñajāa, pémasīmerā nomerē ĩgūsā ārīgatorire pé buremumakū yāma. ĩgūsā nome buro ñerīrē irirā ñome āārīsīā, āārīpereri ñerī uaribejarire iriduarā āārīma.

⁷ Gajino buerire buenikererā, Marīp̄yaya diayema gapure neō pémasībema.

⁸ Iripoegue marā Janes, Jambres yéa āārīnerā Moisés weredeare péduabiriderosū, ĩgūsā ārīgatori merā buerā diayemarē neō péduabema. Ñerī direta gūñapausīā, Jesúre buremumerā āārīma.

⁹ Irasū āārīkererā, wārā masakare ĩgūsā ārīgatori merā buerire pé buremumakū irimasībirikumama. Moisére péduabirinerā Janes, Jambres waaderosū ĩgūsādere waarokoa. Irasirirā, ĩgūsārē ārīgatorikurā, pémasīmerā āārīrīrē āārīpererā iāmasīrākuma.

Pablo Timoteore doretūnudea

¹⁰ M̄ gapu yū buedeare ōārō irinikōāa. Yū āārīrikurire, yū: “Āsū irigura”, āri gūñarīrē, Jesúre yū buremurīrē, masakare bopoñarī merā yū iritamurīrē, ĩgūsārē yū maīrīrē, ñerō tarikereḡu yū gūñaturarire m̄ masīa.

¹¹ Jesucristoyare yū iridea waja masaka yure ñerō irima. Buro ñerō taribu. Yū Antioquíague, Iconiogue, Listrague āārīmakū, āārīpereri yure waadeare, iri makārī marā yure ñerō tarimakū irideare m̄ masīa. Yū ñerō taririku, marī Op̄u gapu yure iritamumi.

¹² I diayeta āārā. Āārīpererā Jesucristoyarā Marīp̄u gāāmerīrē iriniduarānorē gajerā ĩgūsārē ñerō tarimakū irirākuma.

¹³ Nerā, ārīgatorikurā, ĩgūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonirākuma. Gajerārē ĩgūsā ārīgatorire pé buremumakū irirā, ĩgūsāde gajerā ārīgatorire pé buremurā āārīma.

¹⁴ M̄ gapu yū murē buedeare irinikōāka! M̄ Marīp̄yare: “Diayeta āārā”, āri buremudeare piriro marīrō buremunikōāka! M̄ masīa murē buenerārē.

¹⁵ M̄ majīḡueta, Marīp̄yaya werenirī gojadeare masīnugāyuro. Irasirigū ĩḡuyare masīḡu: “Marīp̄u Jesucristore buremurārē taumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, āriḡū”, āri masīa.

¹⁶ Āārīpereri Marīp̄yaya werenirī gojadea, ĩḡu masīrī sīrī merā gojadea āārā. Iri gojadeare buerā, diayemarē marī masīa. Marī ñerō irideare: “Ñegorabu”, āri, “Ōārī gapure iriro gāāmea”, āri masīa. Irasirirā iri pūḡe gojadeare buerā, diayemarē irimasīa.

¹⁷ Marīp̄u ĩḡuyarārē ĩḡuyare ōārō masīdoreḡu, ĩḡuya werenirī gojadeare marīrē pīdi āārīmī, āārīpereri ōārīrē irimasīburo, āriḡū.

4

¹ Jesucristo āārīpererā Op̄u i ūmuguerē dupaturi aarigukumi. Irasū aarigū, masaka okarārē, boanerādere: “ĶNiīsā waja oparā, niīsā gapu waja opamerā āārīrī?” āri beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasirigū ĩḡu iūrō, Marīp̄u iūrōdere turaro merā murē dorea.

² Marīp̄yaya kerere masakare ĩgūsā péduamakū, péduabirimakūdere wereka! ĩgūsārē ĩgūsā ñerī irideare masī, piridoreḡu, iri kerere wereka, ōārī gapure iriburo, āriḡū! Buro bopoñarī merā pémasīma ōārō ĩgūsārē irire bueka!

³ M̄u guere masaka Marĩp̄ya ðãrĩ buerire péduabirikuma. Irasirirã ĩgũsã gããmerĩrẽ irirã, ĩgũsã péduari direta buemurãrẽ wãrã ãmarãkuma.

⁴ Marĩp̄ya diayema ããrĩrĩrẽ béo, masaka ĩgũsã basi ĩgũsã gũñarĩ merã wererire pényarãkuma.

⁵ M̄u gap̄u pémasĩrĩ merã diayemarẽ irinikõãka! Ñerõ tarikeregu, gũñaturaka! Õãrõ iriduari merã Jesũ masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikõãburo, ãrĩgũ! Marĩp̄u murẽ moãdoredeare ðãrõ iri odonúkõãka!

⁶ Yũ Marĩp̄uyare iridea waja okanemosũbirikoa, yũ boaburo mérõ duyãa, ãrĩ péñãa.

⁷ Yũ Jesucristo yũre buedoregu pídeare ðãrõ bueyuwarikabu. ĩgũ yũre iridorerire ðãrõ iri odonũbu. Ñerõ tarikeregu, ĩgũrẽ buemurĩrẽ neõ piribiribu.

⁸ Irasirigu dapora yũ diayema iridea waja marĩ Op̄u yũre yũ wajatadeare sĩburire usuyari merã yúa. ĩgũta diayemarẽ irigu masakare: “¿Niĩsã waja oparã, niĩsã gap̄u waja opamerã ããrĩrĩ?” ãrĩ beyerinu ããrĩmakũ, yũ wajatadeare sĩgukumi* . Yũ direta sĩbirikumi. ããrĩpererã ĩgũ aariburire buro iãduari merã, ĩgũrẽ maĩrĩ merã yũrãrẽ irire sĩgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

⁹ M̄u aarirõ bokatĩũrõ yũre iãgũ aarika!

¹⁰ Demas i ãmumarẽ gããmesĩã, yũre béo, Tesalónicague waakõãmi. Crescente Galacia nikũgue, Titode Dalmaciague marĩ Op̄uyare buerã waama.

¹¹ Lucas dita yũ merã ããrĩmi. Irasirigu Marcore ãma, ĩgũrẽ ãrĩrika! ĩgũ yũre iritamugukumi, marĩ Op̄uyare ðãrõ moãburo, ãrĩgũ.

¹² Yũ Tĩquicore Efesogue iriubu.

¹³ M̄u ðõgue aarigũ, yũ weka sãñarĩ surĩrore, Troas wãikuri makã Carpoya wiigüe yũ pídeãnerẽ ãrĩrika! Yaa papera tũrũrĩrẽ ãrĩrika! Waimurãya gasiri merã iridea tũrũrĩdere buro gããmea. Irasirigu iridere ãrĩrika!

¹⁴ Alejandro kõme merã moãrĩmasũ yũre ñetariro irimi. ĩgũ yũre irasirideare waja marĩ Op̄u ĩgũrẽ wajamoãgukumi.

¹⁵ ĩgũ marĩ buerire neõ gããmebirigorami. Irasirigu ĩgũrẽ pémasĩka!

¹⁶ Oparã yũre peresugue biadoborã yũ irideare sērẽñapurorimakũ, neõ sugu yũre iritamubirimi. ããrĩpererã yũre béowãgãperekõãma. Marĩp̄u ĩgũsã yũre irasirideare kãtiburo.

¹⁷ ĩgũsã yũre béowãgãkerepũra, marĩ Op̄u yũre iritamumi. Yũre turari sĩmi, ĩgũ masakare tauri kerere ðãrõ wereburo, ãrĩgũ. ããrĩpererã judío masaka ããrĩmerã iri kerere péburo, ãrĩgũ, irasirimi. Ëõkaye yũre baabéobodire tariweremakũ irirosũ ñegũ yũre wějébéobodire tariweremakũ irimi.

¹⁸ Irasũ ããrĩmakũ, ããrĩpereri ñerã yũre ñerõ iriburire yũre tariweremakũ irigukumi. Ëmugasigüe ĩgũyarãrẽ dorerogue waaburo, ãrĩgũ, yũre ðãrõ koregukumi. Marĩ Op̄ure: “Õãtarigũ, turatarigũ ããrã”, ãrĩ, usuyari sĩnikõãrã! Irasũta irirã!

Pablo ðãdoretũnudea

¹⁹ Priscila, ĩgo marãp̄u Aquila, Onesiforoya wii marãde ðãburo.

²⁰ Erasto Corintogue dujami. Tróximo pũrĩrikuakõãmi. Irasirigu Miletogue ĩgũrẽ píbu.

²¹ M̄u puibu dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, ããrĩpererã marĩyarã murẽ ðãdore.

²² Marĩ Op̄u Jesucristo m̄u merã ããrĩburo. Marĩp̄u ããrĩpererãrẽ masãrẽ ðãrõ iritamuburo. Irasũta irinikõãburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

* 4:8 Sugu ũma birarimasã gajirã nemorõ ðãrõ ũmagũ, olivo wãkũdima pũrĩ merã iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgũya dipurugue peokuma, gajerãrẽ ĩgũ wajatadeare ĩmumurã. I irirosũ, sugu Jesũre buemugũ ĩgũ diayema iridea waja ãmugasigüe perebiri okari wajatagukumi. Iri ãmugasigüe perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosũ ããrã.

TITO

Pablo Titore ðãdoredea

¹ Yu Pablo, murê ðãdoreea. Yu Marĩpũre moãboegu ããrã. Jesucristo yũre Igũya kerere buedoregu pĩmi. Marĩpu beyenerãrê Igũrê ðãrõ buremumakũ gããmegũ, Igũsarê Igũyare ðãrõ irimakũ gããmegũ, yũre iriumi, Igũya ðiayema kerere masĩburo, ãrĩgũ.

² Irasirirã iri kerere masĩrã, Igũsã ãmugasigue perebiri okari opaburire masĩma. Marĩpu i ãmurê iriburo dupuyuro: “Perebiri okari sigura”, ãrĩdi ããrĩmi. Igũ ãrĩgatobi ããrĩsã, Igũ ãrĩderosũta marĩrê sigukumi.

³ Daporare Marĩpu: “Ãsũ irigũra”, Igũ ãrĩdeare iriripoe ejasiãa. Irasirigu Igũya kerere wererãrê weredoremi marĩrê irire masĩburo, ãrĩgũ. Igũ marĩrê taugu, yudere iri kerere weredoregu pĩmi.

⁴ Tito, yũ murê gojãa. Yu Jesũyare weremakũ pẽgu, mu Igũrê buremunugãbu. Irasirigu yũ magũ irirosũ ããrã. Daporare marĩ pẽrãgueta Jesũre buremurã ããrã. Marĩpu ããrĩngũ, Jesucristo marĩrê taugu murê ðãrõ iritamu, siuñãjãri merã ããrĩrikũmakũ iriburo.

Pablo Titore Creta marãrê buedoredea

⁵ Yu murê Creta wãĩkũri nugũrõgue pĩwãgãribu, murê Jesũre buremurãrê yũ iripeo-birideare ðãrõ ãmupeokõãburo, ãrĩgũ. Irasirigu iri nugũrõma makãrĩrê waagorenagũ, iri makãrĩku yũ murê dorederosũta Jesũre buremurãrê Igũsã oparã ããrĩmurãrê sooka!

⁶ Sugu Igũsã opu ããrĩbure sõogu, ãsũpero ããrĩgãrê sooka! Masaka: “Ñerõ irigu ããrĩmi”, ãrĩ werewũasũña marĩgũrê, sugoreta marãpokũdire sooka! Igũ pũrãde Jesũre buremurãta ããrĩburo. Masaka Igũ pũrãrê: “Ñegorama, Igũsã pagusãmarãrê tarinugãgorama”, ãrĩ werewũasũña marĩrã ããrĩburo.

⁷ Sugu Jesũre buremurã opu Marĩpũre moãboegu ããrĩmi. Irasirigu masaka werewũasũña marĩgũ ããrĩburo. Igũ gããmerĩ direta gajerãrê iridorebino, mata gajerã merã guarĩkũbi, mejãbi, gãmekẽãduabi, ñerõ iriri merã niyeru wajataduabi ããrĩburo.

⁸ Ãsũ gapũ irigu ããrĩburo. Igũya wiigue gãmeñãjãrã ejarãrê ðãrõ bokatĩrĩñeãgũ, ðãrĩ gapure gããmegũ, pẽmasĩrĩ merã iririkũgu, ðiayemarê irigu, Marĩpũyagu, noó gããmerõ iriduareire iribi ããrĩburo.

⁹ Marĩpũya ðiayema kerere, marĩ Igũrê buedea buremurĩrê piribi ããrĩburo. Irasirigu, Igũde gajerã Jesũre buremurãrê ðãrĩ bueri merã Igũsarê Marĩpũyare gũñatura, ðãrõ ããrĩrikũmakũ irigũkumi. Irire buegu, ðiayema buerire werewuarãrê ðãrõ yũjumasĩgukumi, Igũsãde ðiaye gũñanugãburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Wãrã ããrĩma Marĩpu dorerire tarinugãrã. Igũsã noó gããmerõ werenĩmoãmarĩ merã masakare Igũsã ãrĩgatorigire buremumakũ yãma. Judĩo masaka surãyari irasũgora yãma.

¹¹ Niyeru direta wajataduãrã, Igũsã gããmerõ buemoãmakõãma. Irasirirã wiiri marãrê poyanõrẽma. Irasirigu mu Igũsarê kãmutakõãka! “Irire iropãta buenemoka!” ãrĩka Igũsarê!

¹² Iripoegue sugu iro Creta nugũrõtmũ ðãrõ wererimasũ ãsũ ãrĩ wereyupu iro marãrê: I nugũrõ marã buro ãrĩgatorikũma. Makãnũu marã waimurã buro goerã irirosũ ããrĩma.

Baaparã, baari direta gũñarikurã, moãduamerã, buro tẽrikurã ããrĩma, ãrĩyupu.

¹³ Igũ irasũ ãrĩgũ, ðiayeta ãrĩ werenĩdi ããrĩmi. Daporare Creta marã iripoegue iriderosũta yãma. Irasirigu Tito, turaro merã Igũsarê wereka, Marĩpũya ðiayema buerire ðãrõ gũñaturari merã buremuburo, ãrĩgũ!

¹⁴ Igũsarê ðãrõ bueka, judĩo masaka noó gããmerõ gũñaboka, weremoãmadea kerere, Marĩpũya ðiayema kerere gããmemerã dorerire pẽnemobirikõãburo, ãrĩgũ!

¹⁵ Marĩpũyare buremurãrê ðãrĩ gũñarĩ oparãrê, ããrĩpereri gajino Igũsarê ñerĩrê gũñamakũ iribirikõa. Marĩpũyare buremumerã gapure ñerĩ gũñarĩ direta oparãrê, ããrĩpereri gajino Igũsarê ñerĩrê gũñamakũ yãa. Irasirirã ñerĩrê irirã: “Ñerõ iriakuba yũ”, neõ ãrĩ bujawerebema.

¹⁶ “Marĩpũre masĩa gũ”, ãrĩkererã, Igũrê masĩbema. Igũsã ñerõ iriri merã Igũrê masĩbema, ãrĩ masĩsũa. Gajerãrê iãturi dooma. Marĩpu dorerire tarinugãgorama. ããrĩpereri ðãrĩrê neõ irimasĩmerã, ñerãgora ããrĩma.

2

Keoro buedorerimarê gojãdea

¹ Irasirigu Marĩpũya ðiayema ããrĩrĩrê masakare keoro bueka!

² Āsū āri wereka, murā ūmarē: “Musā pēmasīri merā iririkurā, masaka būremusūrā, diayemarē irirā, Marīpure gūñaturari merā būremurā, gajerārē mairā āārika! Musārē ñerō waamakā, gūñaturanīkōāka!” āri wereka Īgūsārē!

³⁻⁴ Murā nomedere: “Musā Marīpure goepeyari merā būremuka! Gajerārē ñerō āri werewuamerāta, wāro mejārīnorē iirīmerāta āārika! Maamarā nomerē ōārīrē bueka, Īgūsārē irire irimasīburo, āñrā! Musā irasū buemakū pēduripirā, Īgūsā marāpusāmarārē, Īgūsā pūrādere ōārō maīrākuma.

⁵ Diayemarē irirā, ōārī gūñarī oparā, Īgūsāya wiirigue āārīrārē ōārō korerā, gajerārē iritamurā, Īgūsā marāpusāmarārē tarinugāmerā āārīrākuma. Irasirirā Īgūsā maamarā nome irire ōārō irimakū Īārā, gajerā Marīpuya kerere ñerō werenīmasībīrikuma. ‘Iri kerere būremurā ñerō yāma’, āri masībīrikuma”, āri wereka Īgūsārē!

⁶ Maamarā ūmadere: “Musāde diayemarē irika!” āri wereka!

⁷ Mū ōārī direta irika! Mū irasirimakū Īārā, gajerāde ōārīrē irirākuma. Masakare goepeyari merā diayema āārīrē keoro bueka!

⁸ Ōārō pēmasīri merā werenīka, gajerā murē werewuabīrikōāburo, āñgū. Mū werenīrīrē pērā, murē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, ārīmasībīrikuma. Irasirirā marīrē werewuanerā gūyasīrīrākuma. Marīrē ñerī werenīri merā werewuamasībīrikuma.

⁹ Moāboerimasādere: “Musā oparā dorerire tarinugābīrikōāka! Īgūsā doremakū, āārīpereri Īgūsā dorerire irika! Īgūsārē musā merā ūsuyamakū irika! Īgūsā musārē doremakū: ‘Iribea’, āārībīrikōāka!

¹⁰ Īgūsā oparire neō yajabīrikōāka! Īgūsā oparire musā ōārō koremakū Īārā: ‘Ōārō yāma’, āārīrākuma. Gajerāde musā ōārō iririre Īārā, marīrē taugu Marīpuyare buerire: ‘Ōārī āārā’, āārī gūñarākuma”, āri wereka Īgūsārē!

¹¹ Marīpu marīrē maīgū āārīpererā i ūmū marā Īgūsā ñerō iridea wajare tauduagu, Jesucristo iriudi āārīmī.

¹² Marīrē Īgū gāāmebirīnorē, i ūmūma ñerō ūaribejarire pīriburo, āñgū, irasirīdi āārīmī. Marī i ūmuge āārīrāde ōārō pēmasīri merā diayemarē irirā, Marīpu gāāmerīrē irirā āārīrō gāāmea.

¹³ Marī Opū turatarīgu marīrē taugu Jesucristo dupaturi aarībūrire ūsuyari merā yūrā yāa. Īgū āñderosūta aarīgukūmī marīrē ōārīrē irīgu aarīgū. Ire marī masīsā, Īgū gāāmerīrē iriro gāāmea.

¹⁴ Marī ñerō iridea wajare wajarībosabu, Īgūrē wējērārē kāmutaro marīrō boadi āārīmī. Irasirīgu āārīpereri marī ñerō iridea wajare taudi āārīmī, marīrē neō ñerīrē opabīrikōāburo, āñgū. Marīrē Īgūyarā āārīburo, ōārīrē ōārō irīburo, āñgū, irasirīdi āārīmī.

¹⁵ Mū Jesure būremurārē irire ōārō bueka, ōārīrē ūsuyari merā irīburo, āñgū! Marīpu murē irire weredoredi āārīmī. Irasirīgu Īgū dorero merā irire irīduamerārē: “Āsū irika!” āri wereka! Neō sugu masakū, mū weremakū, murē irasū Īābēobīrikōāburo.

3

Pablo Jesure būremurārē: “Āsū irika!” āri gojādea

¹ Iroge marā Jesure būremurārē āsū āri wereka: “Musā oparārē, musārē dorerārē tarinugābīrikōāka! Īgūsā dorerire ōārō pēka! Ōārō iririre irirā āārīka!

² Neō sugu masakure ñerō āri werewuabīrikōāka! Masaka merā gāme turimerāta, Īgūsā merā ōārō ūsuyari merā āārīrikuka! Gajerārē maīri merā iritamuka! Āārīpererārē būremurī merā gūña maīka!” āri wereka Īgūsārē!

³ Iripoege marī Jesure būremubīrisīsā, Marīpuyare pēmasībīri, Īgū dorerire tarinugā, āñgatorire būremu, dedīrīnerā āārībū. Āārīpereri noō gāāmerō ūaribejarire, ñerī irīduarire pīrīmasībīrīnerā āārībū. Gajerārē uburīkurā, Īgūsārē ñerō irirā āārīnerā āārībū. Gajerā marīrē Īāturi doonerā āārīmā. Marī basīde gāme Īāturi doonerā āārībū.

⁴ Marī irasū āārīkererū, Marīpu marīrē taugu gapū Īgū marīrē maīrīrē, Īgū marīrē iritamuduarire marīrē masīmakū irīdi āārīmī.

⁵ Irasirīgu marīrē taudi āārīmī. Marī ōārīrē neō irībīrikerepū, marīrē būro bopoñarī merā Īāsā, marīrē taudi āārīmī, perebīri peamegue waabīrikōāburo, āñgū. Marī ñerī oparire koedi āārīmī, Ōāgū deyomarīgū merā marīrē maīrā maama deyoarā irirosū āārīburo, āñgū. Irasirīgu marīrē maama okarire sīdi āārīmī Īgū pūrā āārīburo, āñgū.

⁶ Ōāgū deyomarīgūrē Jesucristo marī ñerō iridea wajare taugu merā marīrē iriudi āārīmī Īgū turarire opatarīkōāburo, āñgū.

⁷ Irasirīgu marīrē maīgū: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, āri Īādi āārīmī. Irasirīrā gūñaturari merā: “Īgū marīrē Īgū pūrārē: ‘Ūmugasīgue perebīri okarire sīgura’, āñdeare oparākoa”, āri masīa.

⁸ Iri yu murē wereri, diayema kere āārā. Irasirigu Marīpue buremurārē irire ōārō gūñaturari merā bueka, piriro marīrō ōārīrē irinikōāburo, āirīgū! I bueri ōāgorāa. Irire pēduripīrānorē ōārō āārīrikumakū iriri āārā.

⁹ Gajerā merā ubu āārīrīrē, gūa ñekūsāmarā iriunadea kerere, Marīpu Moisére doreri pīdeare: “¿Naásū ārīduaro yári?” ārī sērēñarīrē gāme guaseobirikōāka! Irire gāme guaseori ñegorāa. Masakare ōārō āārīrikumakū iriri āārībea.

¹⁰ Sugu masakū Jesúre buremurī bumarārē gāme guaseo, dukawarimakū iriganorē: “Irire iribirikōāka!” ārī wereka! Mu suñarō o péa ĩgūrē wereadero puru ĩgū pēbirimakū ĩāgū, Jesúre buremurā nerērōgue ĩgūsā merā āārīgūrē béowiuka!

¹¹ ĩgūsārē gāme guaseo, dukawarimakū iriri merā: “Ñegū, waja opagu āārīmi”, ārī masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹² Yu Artemarē o Tíquicore mu pūrogue iriugūkoa. Mu pūro ejamakū, Nicópolis wāikuri makāgue yure bokatīrīgū waapurumuka! Yu: “Irogue puibu tamugūkoa”, ārī gūñāa.

¹³ Mu iritamurō bokatīūrō Zenas masakare werenibosarimasūrē, Apolodere iritamuka! ĩgūsā gajerogue waaburi dupuyuro ĩgūsā gāāmerīrē sika, iri āārīpererire opaburo, āārīrā!

¹⁴ Mu irasū iritamumakū ĩārā, marīyarāde ōārī iri, ĩgūsā basi gāme iritamurākuma ĩgūsā gāāmerīrē opamurā. Irasirirā irimoāmamerāta āārīrākuma.

Pablo ōādoretūnudea

¹⁵ Āārīpererā yu merā āārīrā murē ōādorema. Marīyarā Jesúre buremurārē marīrē maīrārē mu pūro āārīrārē ōādoreka! Marīpu musārē āārīpererārē ōārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórē ōādoredea

¹ Yū Pablo, Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue āārā. Marīyagu Timoteo merā mūrē ōādoreade. Filemón, mū gua maīgū, gua merā moāgū āārā.

² Yū gajerā Jesúre b̄remurā m̄yua wiigūe nerērārē, marīyago Apia wāikugore, irasū āārīmakū Arquipodere ōādoreade. Arquipo gua merā moāmi, gajerā Jesucristoya kerere p̄buro, ārīgū.

³ Marīpu āārīnīgū, marī Opū Jesucristo m̄sārē ōārō iritamū, siuñajārī merā āārīrikumakū iriburo.

Filemón gajerārē maīgū Jesúre b̄remugū āārīmi, ārī gojadea

⁴⁻⁵ Yū Marīpure s̄ērēriku m̄yua āārīburire s̄ērēbosāa. Marī Opū Jesúre mū maīrīrē, īgūrē mū b̄remurīrē, gajerā Marīpuyarārē mū maīrīrē p̄bū. Irasirigu Marīpure: “Ōāa”, ārī, us̄yari s̄īa.

⁶ Mū Jesúre b̄remusiā, īgūrē b̄remurīrē gajerārē werea, īgūsāde īgūrē b̄remuburo, ārīgū. Irasirigu yū Marīpure: “Īgūsārē weregū, āārīpereri Jesucristo marīrē ōārō iririre masīpeogu waaburo”, ārī s̄ērēa.

⁷ Yaagu, mū Marīpuyarārē ōārō yūjupūrākumakū iribū. Mū īgūsārē maīrīrē p̄gū, yū mū merā ōārō yūjupūrāku, us̄yāa.

Pablo Filemórē: “Onésimo mūrē moāboegure ōārō bokatīrīñeāka!” ārī s̄ērēdea

⁸ Irasirigu yū Jesucristo buedoregu p̄idi āārīsīa, mūrē doremasikeregu: “Āsū iriro gāāmea, irasirigu irire irika!” ārībirikoa.

⁹ Maīrī merā gapū mūrē s̄ērēduakoa. Yū Pablo b̄guro āārā. Jesucristoya kerere weredeade waja peresugue āārā.

¹⁰ Irasirigu Onésimōyamarē mūrē s̄ērēduakoa. Īgū, yū peresugue āārīgū puro eja, yū Jesúyare weremakū p̄gū, īgūrē b̄remunūgāmi. Irasirigu yū magū irirosū āārīmi.

¹¹ Jesúre b̄remuburi dupuyuro Onésimo mūrē ōārō moāboebirisīa, b̄eowāgādi āārīmi. Dapora tamerārē marī p̄rāguereta iritamumī. Yūre ōārō iritamugū yāmi. Mūdere ōārō iritamugukumi.

¹² Irasirigu daporare mū purogue īgūrē yū b̄uro maīgūrē iriua. Īgūrē ōārō bokatīrīñeāka!

¹³ Yū Jesucristoya kerere weredeade waja peresu āārīripoe mū yure iritamuboadeare iritamudoregu, ōōgue īgūrē yū merā dujamakū gāāmeadāa.

¹⁴ Īgū, yū merā dujamakū gāāmekeregu, mū gāāmerī direta iriduakoa. Irasirigu mū yure: “Jāu”, ārīmakū tamerārē yū doreri meta āārīrokoa. Mū gāāmerōsū waarokoa.

¹⁵ “Gajipoe irigu Onésimo mūrē b̄eowāgāgū yoaripoe āārību meta waakumi. Dupaturi mū merā ōārō āārīnikōābu irasirikumi”, ārī gūñāa. Irasirigu īgūrē yū merā dujadorebirikoa.

¹⁶ Īgū mūrē moāboegu āārīkeregu, daporare Jesúre b̄remumī. M̄yua weregu irirosū āārīmi. Yū īgūrē b̄uro maīa. Mū gapū yū nemorō īgūrē maīrō gāāmea. “Yure moāboegu āārīkeregu, Jesúre b̄remusiā, yaa weregu irirosū āārīmi, irasirigu īgūrē b̄uro maīa”, ārī gūñarō gāāmea.

¹⁷ Irasirigu mū yure: “Yū merā moāgū āārīmi gajerā Jesúyare p̄buro, ārīgū”, ārī gūñagū, yure bokatīrīñeārōsūta Onésimorē ōārō bokatīrīñeāka!

¹⁸ Īgū gajino m̄yare poyanorēdi, o mūrē wajamomakū, yure wereka! Yū mūrē wajarigukoa.

¹⁹ Yū Pablo, yū basi ire mūrē ārī gojāa: “Yū wajarigura”. Irire irasū ārī gojakeregu, mūrē gajī gūñamakū irimasīa. Jesúyare yū mūrē weremakū p̄gū, īgūrē b̄remunūgābu. Irasirigu, yū mūrē weredeade waja yure wāro wajamogū irirosū āārā.

²⁰ Irasirigu mūrē yaagure āsū ārī s̄ērēa: “Mū marī Opū Jesucristore b̄remugū āārīsīa, Onésimorē ōārō bokatīrīñeāka!” Marī Cristoyarā āārā. Irasirigu yure ōārō yūjupūrākumakū irika!

²¹ I yū mūrē s̄ērērīrē: “Irigukumi”, ārī masīa. Irasirigu ire mūrē gojāa. Idere masīa. Yū s̄ērērīrē nemorō mū ōārō irigukoa.

²² Mūrē gojagu, gajidere s̄ērēa. Yure wiuadero purū, m̄sā purogue waaduakoa. Irasirigu yū irogue ejaburi dupuyuro yū kārīburi taribure āmuyuka! Marīpu m̄sā īgūrē s̄ērērīrē: “Jāu”, ārīmakū, m̄sā purogue waagukoa.

Pablo Filemórē gojatūnudea

²³ Epafra mūrē ōādoremi. Īgū Jesucristoya kerere weredeade waja yū merā peresugue āārīmi.

²⁴ Y_H merã moãrã Marcos, Aristarco, Demas, irasũ ããrĩmakũ Lucas m_urẽ õãdorema.

²⁵ Marĩ Op_H Jesucristo m_usãrẽ õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo.

Iropãta ããrã.

Pablo

HEBREOS

Marĩpu ĩgũ magũ Jesucristo merã weredeamarẽ gojadea

¹ Iripoegue Marĩpu ĩgũya kerere weredupiyunerã merã marĩ ñekũsãmarãrẽ werenugãdi ããrĩmĩ. Yoarĩpoe wãri ĩgũ turari merã iri ĩmurĩ, ĩgũ weredoreri, kẽrõgue ĩmurĩ merã ĩgũsãrẽ ĩgũyare masĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

² Dapagorare i umũ pereburi dupiyuro ĩgũ magũ Jesucristo merã marĩrẽ ĩgũyare weremi. Neõgoraguere Marĩpu ĩgũ magũ merã i umũrẽ iridi ããrĩmĩ, ããrĩpereri ĩgũ gããmerõsũta ããrĩburo, ãrĩrẽ. Irire iriburo dupiyuro ĩgũ magũrẽ pídi ããrĩmĩ, iri ããrĩperere opabure.

³ Jesucristo, Marĩpu gosesirĩrere opagu, turatarĩgu, õatarĩgu, Marĩpu ããrĩkũrere opagu ããrĩmĩ. ĩgũ turaro doreri merã ããrĩpereri i umũmarẽ ããrĩnĩkõãmakũ yãmi. Marĩ ñerõ iridea wajare tau odo, puũ umũgasigue Marĩpu turatarĩgu diaye gapũ eja doadi ããrĩmĩ, ããrĩpererãrẽ doregu ããrĩbu.

Marĩpu magũ, Marĩpũre wereboerã nemorõ turagu ããrĩmĩ, ãrĩ gojadea

⁴ Irasirĩgu Marĩpu magũ Jesucristo, Marĩpũre wereboerã nemorõ turagu ããrĩmĩ. Marĩpu ĩgũrẽ: “Makũ, mu yũ magũ ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Angeles gapũre: “Yũre wereboerã ããrã”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁵ ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũ magũ ããrã mu. Dapagã merã mu, yũ magũ ããrĩrĩrẽ masakare masĩmakũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegure irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ. ĩgũ magũyamarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Yũ, ĩgũ pagũ ããrã. ĩgũ, yũ magũ ããrĩmĩ, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

Neõ sugũ ĩgũrẽ wereboegure irasũ ããrĩbiridi ããrĩmĩ.

⁶ ĩgũ magũrẽ sugũ ããrĩgũrẽ i umũgue iriugũ, ãsũ gapũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Ããrĩpererã yure wereboerã, yũ magũrẽ ejamejã, buremuburo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁷ ĩgũrẽ wereboerãymarẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Yũre wereboerãrẽ mirũ wẽjãpu taurosũ, peame ujãrĩ pũrã irirosũ waamakũ yãa, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

⁸ ĩgũ magũ gapũre ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ:

Mũ ããrĩpererã Opũ ããrĩnĩgũ ããrã. Mũyarãrẽ diayeta dorea.

⁹ Diayema irĩrere gããmea. Ñerõ irĩrere dooa. Irasirĩmakũ ĩãgũ, yũ mũpu murẽ ããrĩpererã Opũ ããrĩbure beyebu.

Irasirĩgu murẽ ããrĩpererã mu merãmarã nemorõ usuyari merã ããrĩmakũ irĩbu, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹⁰ Idere ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu ĩgũ magũrẽ:

Mũ ããrĩpererã Opũ, neõgoragueta i nikũ, umũgasidere irĩbu.

¹¹ Gajĩpoe i umũ mu iridea pereakõãrokoo. Mũ gapũ ããrĩnĩkõãgũkoo. ããrĩpereri mu iridea gapũ surĩro boarosũ, boapereakõãrokoo.

¹² Irasirĩgu surĩro buũũnerẽ túwea bẽo, gajĩũe maamaũe gorawayurosũ, ããrĩpereri õãrĩ ditare gorawayugũkoo. Mũ gapũ neõ gorawayubirikoo. Murãrõta ããrĩnĩkõãgũkoo, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

¹³ Irasirĩgu ĩgũ magũrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ doja:

Yũ diaye gapũ doaka! Mũ doarĩpoe murẽ ĩãturĩrãrẽ mu dorerire neõ tarĩnũgãnemobirĩmakũ irĩgũra, ãrĩdi ããrĩmĩ.*

ĩgũrẽ wereboerã gapũre neõ irasũ ãrĩbiridi ããrĩmĩ.

¹⁴ ããrĩpererã Marĩpũre wereboerã deyomarĩrã, ĩgũrẽ moãboerã ããrĩma. Marĩpu Jesucristo taurãrẽ iritamudoregu ĩgũsãrẽ irĩmĩ.

2

Marĩpu ĩgũ masakare tauri kerere õãrõ pẽmakũ gããmemi, ãrĩ gojadea

¹ Irasirĩrã Marĩpu magũ Jesucristoya kerere marĩ pẽdeare irasũ gũñanĩkõãrõ gããmea, ĩgũrẽ buremurĩrẽ pirĩrĩ, ãrĩrã.

² Iripoegue Marĩpu ĩgũrẽ wereboerãrẽ ĩgũya kerere weredoredi ããrĩmĩ. Irasirĩgu: “Ñerõ irĩrãnorẽ, yũ dorerire tarĩnũgãrãrẽ wajamoãgũra”, ãrĩderosũta ĩgũsãrẽ diayeta wajamoãdi ããrĩmĩ.

* 1:5 Sal 2.7 * 1:5 2 S 7.14; 1 Cr 17.13 * 1:6 Dt 32.43 * 1:7 Sal 104.4 * 1:9 Sal 45.6-7 * 1:12 Sal 102.25-27

* 1:13 Sal 110.1

³ Marĩpu masakare tauri kere oātaria. Marĩ gapu irire pémerã, ĩgũ wajamoãrĩrẽ tausũbirikoa. Marĩ Opu Jesucristo iri kerere werepuroridi aãrĩmĩ. ĩgũ weredeare pérã: “Diayeta aãrã”, ari masĩnerã aãrĩmã. Irasirirã marĩdere wereturiama, irire masĩburo, aãrĩrã.

⁴ Marĩpu gaji irinemodi aãrĩmĩ. Iri kerere wererãrẽ ĩgũ turari merã wãri iri ĩmurĩrẽ irimakũ iridi aãrĩmĩ. Irasũ aãrĩmakũ ĩgũ gããmederosũta ĩgũsãrẽ wãri Oãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã irimasĩrĩrẽ sĩdi aãrĩmĩ, iri kerere weremakũ pérã: “Diayeta aãrã”, ari masĩburo, aãrĩgũ.

Jesucristo, marĩ irirosũ dupukugu deyoadi aãrĩmĩ, ari gojadea

⁵ Marĩpu ĩgũrẽ wereboerãrẽ: “I mũmu peredero purũguere oparã aãrĩrãkoa musã”, ari, neõ pĩbiridi aãrĩmĩ.

⁶ ĩgũyare weredupiyudi aũũ gapu ari gojadi aãrĩmĩ:

Guã Opu, masaka ubu aãrĩrã aãrĩkeremakũ, ĩnasirigu ĩgũsãrẽ gũnarĩ mu? ĩgũsã boamurã dita aãrĩkeremakũ, ĩnasirigu ĩgũsãrẽ iritamurĩ mu?

⁷⁻⁸ Yoabiripoegãta ĩgũsãrẽ murẽ wereboerã doka aãrĩmakũ iridi aãrĩbũ. Irasirikeregu, purũguere ĩgũsãrẽ oparã soõgu, mu turarire sĩbu, ĩgũsãrẽ aãrĩpereri opaburo, aãrĩgũ, ari gojadi aãrĩmĩ.*

Marĩpu masakare irasũ sĩgũ: “Aãrĩpererire dorerãkuma”, ari pidi aãrĩmĩ. ĩgũsãrẽ irire pĩkeremakũ, aãrĩpererire dorebema dapa.

⁹ Marĩ Jesũyama gapure: “Aãrĩpererã Opu aãrĩmĩ”, ari masĩa. Yoabiripoegãta ĩgũdere Marĩpu ĩgũrẽ wereboerã doka pidi aãrĩmĩ, aãrĩpererãyã aãrĩburire boabosabure. Jesũs marĩrẽ boabosamakũ, Marĩpu ĩgũrẽ maĩgũ, oãrõ iritamudi aãrĩmĩ. Irasirigu ĩgũ boadigue masãdero purũ, Marĩpu ĩgũrẽ turarire sĩ, Opu soodi aãrĩmĩ, aãrĩpererã ĩgũrẽ buremuburo, aãrĩgũ.

¹⁰ Marĩpu ĩgũ gããmederosũta aãrĩpereri i mũumarẽ iridi aãrĩmĩ. Aãrĩpereri ĩgũyã dita aãrã. ĩgũ pũrã aãrĩpererã mũmagasigue ĩgũ aãrĩrõgue ĩgũ merã aãrĩmakũ gããmemi. Irasirigu ĩgũ magũ Jesũre iriudi aãrĩmĩ, marĩrẽ ĩgũ ñerõ tariri merã taubure. ĩgũrẽ iriudi aãrĩmĩ, marĩ Opu aãrĩbure, marĩrẽ mũmagasigue mũmurĩabure.

¹¹ Jesũs marĩrẽ taugu, Marĩpũyarã aãrĩmakũ iridi aãrĩmĩ. Irasirirã marĩ ĩgũyarã aãrĩsĩã, sugũ pũrã irirosũ, Jesũs marĩ tũgũ merã Marĩpu pũrã aãrã. Irasirigu Jesũs marĩrẽ: “Yu pagupũrã aãrĩma”, aãrĩgũ, neõ gũyasĩribemi.

¹² Marĩpũyã werenĩrĩ gojadea pũgue Jesũs ĩgũ Pagure weredeare gojasũdero aãrĩbũ. Aũũ aãrĩdi aãrĩmĩ ĩgũrẽ:

Mũ aãrĩrikũrĩre, mũyamarẽ weregukoa yũ pagupũrãguere. ĩgũsã nerẽnarõgue nerẽmakũ, ĩgũsã merã: “Oātaria mu”, ari bayapeogukoa murẽ, aãrĩdi aãrĩmĩ.*

¹³ Gaji aãrĩdi aãrĩmĩ doja:

Yũde murẽ yũ Opũre buremunikõãgũra.*

Idere aãrĩdi aãrĩmĩ doja:

Oõta aãrã Yũpu pũrã ĩgũ yũre pĩnerã merã, aãrĩdi aãrĩmĩ.*

¹⁴ Marĩ, Marĩpu pũrã, dupukurã aãrã. Irasirigu Jesũde marĩ irirosũta dupukugu aaridi aãrĩmĩ. ĩgũ curusague boari merã wãtĩrẽ, boarire gũĩrã opure tarinũgã bẽodi aãrĩmĩ.

¹⁵ Jesũs ĩgũrẽ irasũ tarinũgãgũ, marĩ boaburire gũĩnikõãnerãrẽ taudi aãrĩmĩ.

¹⁶ Aũũ aãrã. Jesucristo Marĩpũre wereboerãrẽ iritamugũ meta aaridi aãrĩmĩ. Marĩ, Abraham parãmerã gapure ĩgũ Marĩpũre buremuderosũta buremurãrẽ iritamugũ aaridi aãrĩmĩ.

¹⁷ Irasirigu marĩ irirosũta dupukugu aaridi aãrĩmĩ, ĩgũ boari merã marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosabu. I merã Marĩpũre: “Waja opamerã aãrĩma”, ari ĩãmakũ iridi aãrĩmĩ. Paĩa opu marĩyã aãrĩburire Marĩpũre sãrẽbosarosũ, ĩgũde marĩrẽ oãrõ sãrẽbosami. Irasirigu marĩrẽ bopõnarĩ merã ĩãgũ marĩrẽ oãrõ iritamunikõãmi.

¹⁸ Wãtĩ ĩgũrẽ ñerõ iridoremakũ, Jesũs burõ ñerõ tarikeregu, ĩgũ dorerire iribiridi aãrĩmĩ. Irasirigu wãtĩ marĩdere ñerĩ iridoremakũ ĩãgũ, Jesũs marĩrẽ iritamumasĩmi, ñerĩ iribirikõãburo, aãrĩgũ.

3

Jesũs, Moĩsẽs nemorõ aãrĩmĩ, ari gojadea

¹ Yaarã, musã Marĩpu beyenerã, ĩgũyarã aãrã. Irasirirã Jesucristore: “Buremua murẽ”, aãrĩnerã aãrĩsĩã, ĩgũrẽ oãrõ gũĩnanikõãka! Marĩpu ĩgũrẽ iriudi aãrĩmĩ, ĩgũyã kerere werebure, paĩa opu irirosũ marĩyã aãrĩburire sãrẽbosabure.

² Marĩpu Īgūrē beyepĩdi āārĩmĩ irire iribure. Irasirĩgu Moĩsēs, Marĩpu Īgūrē: “Āsũ iridoreka yaarārē!” ārĩ pĩdeare ōārō iriderosũta Jesũde Marĩpu Īgūrē pĩdea āārĩpererire ōārō iridi āārĩmĩ.

³ Irasirirā Moĩsēre b̄remudero nemorō Jesũs gapure b̄remurō gāāmea marĩrē. Iri āsũ āārā. Wiire: “Ōārĩ wii āārā”, ārĩ ĩārō nemorō iri wiire iridi gapure: “Ōātaramĩ”, ārĩ b̄remurō gāāmea marĩrē.

⁴ Masaka gapu wiiri irirā āārĩma. Marĩpu gapu āārĩpererĩ ĩ ũmumarē iridi āārĩmĩ.

⁵ Moĩsēs gapu Marĩpuyarārē doregu, Īgūsārē ōārō iritamudi āārĩmĩ. “Āsũ irika, Marĩp̄re b̄remurā!” ārĩ weredi āārĩmĩ, puḡue marā Marĩp̄ya kerere pēmasĩburo, ārĩgũ.

⁶ Cristo, Marĩpu magũ gapu Moĩsēs nemorō Marĩpuyarārē ōārō doregu āārĩmĩ. Irasirirā marĩ Marĩpuyarā, gũñaturarire piriro marĩrō Īgũ tauburire usuyari merā yúnirā, Īgũya wii marā āārā.

Marĩpu Īgũyarārē Īgũ merā ōārō siñajāmakũ gāāmeme, ārĩ gojadea

⁷ Irasirĩgu Ōāgũ deyomarĩgũ ire āsũ ārĩ weredi āārĩmĩ, Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea pũgue: Dapagārē musā Opu musārē weremakũ, pēduamerā irirosũ āārĩbirikōāka!

⁸ Ōārō pēka Īgūrē! Iripoegue Israel bumarārē masaka marĩrōgue āārĩrārē Īgũ werekeremakũ, Īgũ dorerire tarinugāma. “Marĩrē iritamumasĩbirikumi”, ārĩrā, Īgūrē b̄remubirimā.

⁹ Irasirĩgu āsũ ārĩmĩ: “Iroguere cuarenta bojorigora yu turaro merā iririre iri ĩmuadibu Īgūsārē iritamugũ. Yu irasirikeremakũ: ‘Īgũ marĩrē iritamumasĩbirikumi’, ārĩ gũñanama yure.

¹⁰ Irasirĩgu Īgūsā merā gua, āsũ ārĩbu: ‘Yaa gapure neō gũñatayabema. Yu dorerire iridubema’, ārĩbu.

¹¹ Irasirĩgu Īgūsā merā guagu, gopepyaro merā āsũ ārĩ werebu: ‘Yu merā ōārō siñajārĩ bokabirikoā musā yure b̄remubiri waja’”, ārĩmĩ.*

¹² Irasirirā yaarā, ōārō pēmasĩka! Neō sugu musā watopemu ñerō gũña, b̄remubi āārĩbirikōāburo. Irasũ āārĩgũno, Marĩpu āārĩnĩgūrē béogu iribukumi.

¹³ Āsũ gapu iriro gāāmea. Ūmurĩku musā basi Marĩp̄yare gāme werenĩka, ñerĩrē iriri, ārĩrā! Dapagā merā Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea pũgue dorederosũta gāme werenĩka! “Ñerĩ gapure irirā, usuyāa gua”, ārĩ gũñarā, musā basita ārikatorā yāa. Ñerĩrē irirā, Marĩpu dorerire tarinugārākoa.

¹⁴ Cristore b̄remunugāderosũta marĩ okaro bokatĩūrō b̄remunĩkōārā, Īgũ āārĩrōgue Īgũ merā āārĩrākoa.

¹⁵ Yu wererosũta Marĩp̄ya werenĩrĩ gojadea pũgue āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ:

Dapagārē Marĩpu musārē weremakũ, Īgūrē ōārō pēka! Iripoegue Israel bumarā Īgũ dorerire tarinugāderosũ iribirikōāka! ārĩ gojasũdero āārĩbũ.*

¹⁶ Īgūsā Marĩp̄ya werenĩrĩrē pēkererā, Īgũ dorerire tarinugānerā āārĩmā. Āārĩpererā Egip-togue āārĩrārē Moĩsēs ārāsũnerā āārĩkererā, Marĩpu dorerire tarinugānerā āārĩmā.

¹⁷ Īgūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marĩpu Īgūsā merā guadi āārĩmĩ. Masaka marĩrōgue Īgūsārē āārĩdoredi āārĩmĩ. Irogueta boanerā āārĩmā.

¹⁸ Īgũ dorerire tarinugāmakũ ĩāgũ, gopepyaro merā Īgūsārē āsũ ārĩ weredi āārĩmĩ: “Yu merā ōārō siñajārĩ bokabirimakũ irigura”, ārĩdi āārĩmĩ.

¹⁹ Irasirirā ire masĩa marĩ. Īgūsā Marĩp̄re b̄remubirideā waja Īgũ merā ōārō siñajārĩ bokabirinerā āārĩmā.

4

¹ Marĩpu iripoegue marārē: “Yu merā siñajārĩ bokarākoa”, ārĩ pĩderosũta marĩdere pĩdi āārĩmĩ. Irasirirā marĩde gopepyaro merā Marĩp̄re yujuro gāāmea, Īgũ merā ōārō siñajārĩ bokamurā.

² Marĩpu masakare tauri kerere iripoegue marā pēderosũta marĩde pēbu. Īgūsā gapu iri kerere pēkererā, b̄remurĩ merā pēbirinerā āārĩmā. Irasirirā irire ubugorata pēunanerā āārĩmā.

³ Marĩ gapu Marĩp̄re b̄remurā Īgũ merā ōārō siñajārĩ bokarākoa. Īgūrē b̄remumerā gapure āsũ ārĩdi āārĩmĩ:

Yure b̄remubiri waja Īgūsā merā guabu. Irasirĩgu Īgūsārē gopepyaro merā āsũ ārĩ werebu: “Yu merā ōārō siñajārĩ bokabirikuma”, ārĩdi āārĩmĩ.*

Ī ũmurē iri odo, siñajādi āārĩmĩ. Irasirĩgu masakadere Īgũ merā siñajāburire pĩdi āārĩmĩ.

⁴ Gaji āsũ ārĩ gojasũdero āārĩbũ, Īgũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Ī ũmuma āārĩpererire iripeo odogu, su moĩjōma pere gaji moĩjō peru pērebejarinarĩ waarō merā Īgũ moārĩrē piri, siñajādi āārĩmĩ.*

⁵ Igūrē burenumerā gapure āsū ārīdi āārīmī doja Igūya werenírī gojadea pūgue:

Yū merā ōārō siñajārī bokabirikuma, ārīdi āārīmī.*

⁶ Iripoegue marā, Igū masakare tauri kerere pépurorinerā, Igū dorerire tarinugādea waja Igū merā ōārō siñajārī bokabirinerā āārīmā. Gajirā gapu Igūrē buremurā Igū merā ōārō siñajārī bokarākuma.

⁷ Irasirigu Marīpu masakare Igū merā siñajāburire pígu: “Dapagorare yure ōārō péka!” ārīdi āārīmī. Israel bumarā Igū dorerire tarinugādero puru, yoaripoe puru irire Davire gojadoredi āārīmī. Irasirigu musārē dupaturi irire weregura doja. Āsū ārī gojadi āārīmī David:

Dapagorare Marīpu musārē weremakū, ōārō péka! Igūrē péduamerā irirosū āārībrikōāka! ārī gojadi āārīmī.*

⁸ Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marīpu Igūsārē sídea níkūgue āījadi āārīmī. Iro gapure siñajārī bokabirinerā āārīmā. Irasirigu Marīpu Igūyarārē gaji siñajārī síburire weredi āārīmī.

⁹ Irasirirā, Marīpu i ūmurē iri odo, Igū siñajāderosūta marī Igūyarāde Igū merā ōārō siñajārī bokarākoa.

¹⁰ Marīpu merā siñajārā, marī gāāmerō moārīrē piri, Igū gāāmerī gapure iripurorirā, Igū merā ōārō siñajānīkōārākoa, Igū i ūmumarē iri odo siñajāderosūta.

¹¹ Irasirirā Igūrē ōārō buremurō gāāmea, Igū merā siñajārī bokamurā. Iripoegue marā Igūrē buremubiridea waja Igū merā neō siñajārī bokabirinerā āārīmā. Igūsā iriderosū iribirikōārō gāāmea marīrē.

¹² Marīpuya werenírīrē pérā, Igū merā ōārō āārīnīkōāa. Sareri majī pe gapu usiri majī sareñajārō nemorō Marīpuya werenírī marīya yujupūrārīgue, marī gūñarīgue ñajārokoa. Irasirirā Igūya werenírīrē pérā, marīya yujupūrārīmarē marī gūñarīdere: “I gapu ōāgorāa, o i gapu ñegorāa”, ārī masīrākoa.

¹³ Marī masaka āārīpererā Marīpu irinerā dita āārā. Igū iāberogue neō āārībea. Āārīpereri marī āārīkurire marī iririkurire masīmi. Irasirirā ōārī gūñarī oparā ōārō irirā, Igū iūrō marī irideare, marī gūñadeare weredoremakū, guyasīrīrō marīrō weremasīrākoa.

Jesús paía opu nemorō āārīmi, ārī gojadea

¹⁴ Jesús, Marīpu magū, paía opu nemorō marīya āārīburire Marīpure sērēbosagu āārīmī. Igū Marīpu purogue āārīmī. Irasirirā neō piriro marīrō Igūrē buremunīkōārā!

¹⁵ Jesús paía opu nemorō, marī turamerārē bopoñarī merā iāgū marīrē iritamugū āārīmī. Wātī marīrē ñerīrē iridorerosūta Jesúdere āārīpereri ñerīrē iridoredi āārīmī. Jesús gapu ñerīrē neō iribiridi āārīmī.

¹⁶ Igū marīya āārīburire sērēbosagu āārīmakū iārā, Marīpure güiri marīrō marī sērēmasīa. Igū āārīrōgue Igū merā āārīrā irirosū sērēmasīa. Igū marīrē maīgū, marīrē bopoñarī merā iāsīā, marī ñerō tariripoere diayeta iritamugukumī.

5

¹ Marī ire masīa. Sugu paía opu, masaka watope Marīpu beyepísūdi āārīmī. Masakaya āārīburi āārīpererire Marīpure sērēbosagu āārīmī. Irasirigu Marīpure Igūsā síduarire síbosagu āārīmī. “Igūsā ñerī iridea waja Igūsārē wajamoābirīkōāka!” ārī sērēgū, Marīpu iūrō waibure wējē soepeobosagu āārīmī.

² Paía opu marī irirosūta Igū turari merā Igū ñerī iriduarire tau kāmutamāsībemi. Irasirigu pémasīmerārē, ñerō irirārē bopoñarī merā iāmasīmi.

³ Turabi āārīsiā, gajirārē iribosarosūta Igū basi ñerō iridea waja Marīpu iūrō waibure wējē soepeomi.

⁴ Neō sugu Igū gāāmerō paía opu ñajāmasībemi. Marīpu gapu Igūrē beyepīmi, iripoeguemu Aarōrē Igū beyepīderosūta.

⁵ Cristode Igū gāāmerō paía opu ñajābiridi āārīmī. Marīpu Igūrē Opu pídi āārīmī. Āsū ārīdi āārīmī Igūrē:

Yū magū āārā mu. Dapagā merā mu, yū magū āārīrīrē masakare masīmakū yāa, ārīdi āārīmī.*

⁶ Gajirogue Igūya werenírī gojadea pūgue Igū magūrē āsū ārīdi āārīmī:

Melquisedec paí āārīderosūta mu āārīnīkōāgukoa, ārīdi āārīmī.*

⁷ Cristo i ūmugue āārīgū, buro oreri gaguinírī merā Marīpure Igū turari merā Igū boaburire taumasīgūrē sérēdi āārīmī. Igū, Marīpu gāāmerī ditare iriduamakū iāgū, Igū sērērīrē pé, Igūrē güñaturamakū iridi āārīmī.

⁸ Cristo, Marīpu magū āārīkeregu, buro ñerō taridi āārīmī. Ñerō tarikeregu, Marīpu dorerire tarinugārō marīrō Igūrē ōārō yujarī merā irire iritariweredi āārīmī.

⁹ Īgū curusague boagu, āārīpereri Marīpu Īgūrē iridoredeare iripeodi āārīmī. Irasirigu āārīpererā marīrē Īgūrē yujurārē taudi āārīmī, Īgū puo peregibi okari opaburo, ārīgū.

¹⁰ Irasirigu Marīpu Īgūrē: “Melquisedec paī āārīderosūta mu āārīnkōāgukoa”, ārī pīdi āārīmī, marīya āārīburire sērēbosabure.

Jesucristore b̄remurīrē piriri, ārīrā, Īgūrē gūñaturanikōārō gāāmea, ārī gojadea

¹¹ Cristo paīa opu nemorō āārīrīrē wāri werenemoduadāa. Musā pēmasīturabirimakū, irire weremasībirkōa.

¹² Musā yoaripoe Cristore b̄remuba. Irasirirā dapagoraguere gajirārē Marīpuare buerimasā āārībukoa. Musā irasū āārībonerā, dapagoraguedere neō buepurorirā irirosūta āārīkōāa. Ōpīkū mirīrā, baari baagamasīmerā, majīrāgā irirosūta āārīkōāa. Irasirirā gajirā buerimasā musārē buepurorideare dupaturi buero gāāmea.

¹³ Ōpīkū mirīrā majīrāgā irirosū āārīrāno, “I ñerī, i gapu ōārī āārā”, ārī beyemasībema.

¹⁴ Baari buriri gapu murā baari āārā. Murā āārīrāno, ōārō buenerā, ōārīrē, ñerīrē beyemasīrāgue āārīma.

6

¹ Irasirirā murā pēmasīrā irirosū Cristoyamarē ōārō pēmasīrā dujarā, irire buenemorō gāāmea. Neōgorague Īgūyare buepurorirā, marī ñerō irideare bujawere, gūñarī gorawayurire buebu, Marīpu marīrē peregibi peamegue béori, ārīrā. Marī ñerō iririkudeare piri, Marīpūre ōārō b̄remurīdere buebu.

² Gajidere, deko merā, Ōgū deyomarīgū merā wāyerire buebu. Marī oparā Īgūsāya mojōrī merā marīrē: “Marīpu murē iritamuburo”, ārī ñapeoidere buebu. Boanerā masāburire, Marīpu Cristore b̄remumerārē peregibi peamegue wajamoāburidere buebu.

³ Irasirirā marī Cristore b̄remurā Īgūyare buenemowāgānikōārākoā, Marīpu gāāmemakū Īgū iritamurī merā masīnemorā.

⁴ Āsū āārā. Masaka Jesucristoya kerere pēmasīkererā, Marīpu Īgūyarārē ōārī sīburire masīkererā, Ōgū deyomarīgūrē opakkererā,

⁵ Marīpu ōārī werenīrīrē pékererā, i ūmu peredero paru Īgū turari merā iriburire masīkererā,

⁶ Ī gapure gāāmemerā, neō dupaturi Īgūsā ñerō irideare bujawereri merā piri-masībirkōa. Neō dupaturi Īgūsā gūñarīrē ōārī gapu gorawayumasībirkōa. Irasirirā Marīpuare gāāmebiri waja, Marīpu magū Cristore b̄remumerā, Īgūrē dupaturi curusague pābiatū wējērā irirosū āārīrākuma. Gajirārē Īgūrē masaka iūrōgue burīdamakū irirākuma.

⁷ Āsū āārā. Marī, su pooema nikū irirosū āārā. Ōārī nikūrē ūmūrikū deko merēmākū, sibi ñājānakoā. Irasiriro iri pooe opu otedea ōārō puri dukakukoa. Irasirigu iri pooe opu dukare opakumi Īgū baaburire. Gajirā iri yebare ōārī dukakukamakū iārā: “Marīpu ōārō dukakukamakū irikumī”, ārīkuma. Irasūta yāmi Marīpu Īgūyare pērārē. Gajirā Īgūsā Īgūyare ōārō irimakū iārā: “Marīpu Īgūsārē ōārō iritamumī, irasirirā ōārō yāma”, ārīrākuma.

⁸ Iri poeere pora, ñerī tā dita puri dukakukamakū, béokōārō gāāmea. Irasūta yāmi Marīpu Īgūyare pékererā irimerārē. Peregibi peamegue béogukumi Īgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore b̄remurīrē piriro marīrō marī ūmugasigue waaburire yūro gāāmea, ārī gojadea

⁹ Yu, Marīpu Īgūsārē béoburire weregu, musārē yu maīrārē: “Īgū béosūmurā āārā”, ārīgū meta yāa. Marīpu musārē Cristo merā taudi āārīmī, Īgūyarā āārīburo, ārīgū. Irasirirā musā ōārī yebague otedea ōārō dukakurosūta ōārīrē yāa. Irire yu masīa.

¹⁰ Marīpu diayema irigu āārīmī. Irasirigu Īgūyare musā ōārō iririre kātibirikumī. Musā Īgūrē maīsīā, gajirā Īgūyarārē iritamurīdere kātibirikumī.

¹¹ Yu, musā okaropa usuyari merā gajirārē iritamunimakū gāāmea. Irasirirā Marīpu Īgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare musā yūrire, puṛugue diayeta oparākoā.

¹² Irasirigu musā Marīpuare tēri merā iritayamakū gāāmea. Gajirā Marīpu Jesucristo merā tauri kerere b̄remurā ñerō tarikererā, Marīpūre: “Diayeta yare iritamugukumī”, ārī b̄remunikōāma. Īgūsā irasirimakū Īgū, Marīpu Īgūyarārē: “Ōārīrē sīgura”, ārīdeare Īgūsārē sīgukumī. Irasirirā musāde Īgūsārē iākūī, Īgūsā irirosūta irinikōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marīpu Abrahārē āsū ārī pīdi āārīmī: “Diayeta murē ōārīrē irigura yu ārīderosūta. Mu parāmerā āārīturārē wārā āārīmakū irigura”, ārī pīdi āārīmī. Irasū ārī pīgu, Īgū wāi merā wāipeodi āārīmī. Gajigu Īgū nemorō āārīgū neō marīmakū, Īgū wāi merā wāipeodi āārīmī.

¹⁵ Abraham, Marīpu Īgūrē ārī pīdeare ōārō b̄remurī merā yūdi āārīmī. Irasirigu Marīpu Īgū ārīderosūta Īgūrē ōārō iridi āārīmī.

¹⁶ Sugu masak_u gajirā péuro: “Diayeta ārīgū yáa”, ārīgū, Īgū nemorō āārīgúya wāi merā wāipeokumi. Īgū irasū ārī wāipeomakū pérā: “Diayeta werekumi”, ārī, Īgū merā neō guaseomasibirikuma.

¹⁷ Irasirigu Marīpu Abrahārē: “Diayeta murē oārīrē irigura”, ārī pígu, Īgū wāi merā wāipeodi āārīmi. Marī Īgū irasū wāipeo weredeare pérā: “Īgū āārīderosūta diayeta irigukumi”, ārī masīa. “Īgū āārīdeare neō gorawayubirikumi”, ārī masīa. Irasirigu irire marīrē oārō masīburo, ārīgū, Abrahārē ārī pīdeare weregu, Īgū wāi merā wāipeodi āārīmi.

¹⁸ Marīpu neō āārīkatobi āārīmi. Irasirigu Īgū ārī pīdea merā, Īgū wāipeodea merā, Īgū āārīdea neō gorawayubiriburire marīrē masīmakū iridi āārīmi. Marī irasirigure masīrā, marī űerō irideare piri, Īgū marīrē tauburire gūñaturari merā yúa. “Irasūta irigukumi”, ārī masīa.

¹⁹ Irasirigu Marīpu marīrē Īgū oārō iriburire yūrārē űmugasigie Īgū merā āārīmakū irigukumi. Īgū turatarigu āārīsīā, irire diayeta irigukumi. Irire oārō masīa marī.

Āsū āārā. Sugu paia opu Marīpu āārīrī taribu poekague űajāgū, iri taribu makāpuro kāmutari gasiro tariñajāmi. Irasū űajāgū, masakaya āārīburire sērēbosami Marīpure.

²⁰ Marīpu āārīrī taribugorague űajārōsū Jesús űmugasigie Marīpu āārīrōgue űajādi āārīmi. Marī irogue űajāburi dupiyuro űajāsīadi āārīmi, paia opu nemorō Marīpure marīya āārīburire sērēbosanikōābu. Melquisedec paī āārīderosūta āārīnikōāgukumi.

7

Melquisedec paī āārīderosūta Jesús āārīmi, ārī gojadea

¹ Iripoeue Melquisedec wāikugu Salem* wāikuri makā marā opu āārīdi āārīmi. Īgū paī āārīgū, masakaya āārīburire Marīpure āārīpererārē doregue sērēbosagu āārīdi āārīmi. Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāgū ejadi goedujāamakū, Melquisedec Īgūrē bokatīrīgū waadi āārīmi. Īgūrē bokatīrīgū, Marīpure: “Guapu, űrē oārō irika!” ārī sērēbosadi āārīmi.

² Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, Īgūsāya āārīdeare āadi āārīmi. Irasirigu Īgū āārīdeare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āārīmi Melquisedere. “Melquisedec”, āārō: “Opu diayeta irigu”, āārīduaro yáa. Īgū Salem marārē doregu āārīdi āārīmi. Īgūyarārē oārō siñajārī merā āārīmakū iridi āārīmi. Irasiriro: “Salem”, āārō: “Siñajārī”, āārīduaro yáa.

³ Melquisedec pagusamarārē, Īgū űekūsamarārē Īgūsā were gojatúdea neō máa. Īgū deyoadeare, Īgū boadeare, Īgūrē gorawayubure were gojatúdea neō máa. Irasirigu Īgū, Marīpu magū Jesucristo paī āārīnikōāgū irirosū āārīdi āārīmi.

⁴ Irasirirā Melquisedere gūñaka! Ubu āārīgū meta āārīdi āārīmi. Marī űekū Abraham marīya buma āārīpuroridi āārīkeremakū, Melquisedec, Abraham nemorō āārīdi āārīmi. Irasirigu Abraham Melquisedere, gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, Īgūsāya āārīdea āiadeare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āārīmi.

⁵ Āsū āārā. Moisés dorederosūta āārīpererā gajirā Israel bumarā Īgūsāyare, Levī parāmerā āārīturiarārē paia āārīrārē keoro sīma. Abraham Levīya bumarā űekū āārīdi āārīmi. Īgū āārīpererā gajirā Israel bumarā űekū āārīdi āārīmi. Īgū, Īgūsā űekū āārīdi āārīkeremakū, Īgūsā gapu Moisés dorederosūta irirā, Levī parāmerā āārīturiarā ditare sīma.

⁶ Melquisedec gapu Levī parāmi āārīturiaugu āārībiridi āārīmi. Abraham gapu Marīpu: “Oārō irigura”, ārī písūdi āārīkegu, Melquisedere sīdi āārīmi. Irasirigu Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē oārō iriburo”, āārīdi āārīmi.

⁷ Irasirirā marī ire masīa. Melquisedec Abrahārē: “Marīpu murē oārō iriburo”, ārīgū, Abraham nemorō āārīdi āārīmi.

⁸ Gajire masīa. Paia, marī watope āārīrā, marī irirosūta masaka āārīma. Irasirirā boamurāta āārīma. Moisés dorederosūta irirāno, Īgūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma paia. Abraham Melquisedere sīgū, āārīnīgū irirosū āārīgūrē sīdi āārīmi. Marīpuya werenīrī gojadea pūgue Melquisedere: “Boakōādi āārīmi”, ārī gojadea neō máa.

⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosūta irirā, Īgūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma, Levī parāmerā āārīturiarārē paia. Iripoeue Levī deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahārē bokatīrīgū waadi āārīmi. Īgū bokatīrīmakū, Abraham Īgū āārīdeare pe mojōma buri dukawa pí, subu sīdi āārīmi Melquisedere. Levī, Abraham parāmi āārīdi āārīmi. Īgū parāmerā āārīturiarāde Abraham parāmerāta āārīnerā āārīmā. Irasirirā, Abraham Melquisedere sīdea merā Īgūsāde Īgūrē sīnerā irirosū āārīnerā āārīmā. Irasirigu Melquisedec Īgūsā nemorō āārīdi āārīmi.

¹¹ Marīpu Israel bumarārē Īgū dorerire pígu, Aarón parāmerā āārīturiarā Levīya bumarārē: “Paia āārīma”, ārī pīdi āārīmi. Irasirirā Īgū dorederosūta paia waimarārē wējē soepeo,

* 7:1 Salem wāikuri makā, Jerusal'ēta āārīyuro.

Marĩpure masakaya aarĩburire serebosanerã aarĩmã. Igũsã irasirideya gapu masakare Marĩpu iũrõ õarã waamakũ irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu Igũsarẽ gorawayubure Cristore iriudi aarĩmi, paĩ aarĩbure, marĩrẽ õarã aarĩmakũ iribure. Cristo gapu Levĩa buma, Aarõn parãmi aarĩturiagu aarĩbemi. Melquisedec aarĩderosũta paĩ aarĩmi.

¹² Irasirigu Marĩpu Cristore paĩare gorawayubure iriugu, Igũ iripoegue doredeaderẽ gorawayudi aarĩmi.

¹³⁻¹⁴ Marĩpu Igũ iripoegue dorederosũta Levĩa bumarã ditare paĩa sounadi aarĩmi. Marĩ Opu Jesucristo gapu Israel buma aarĩkeregũ, Levĩa buma meta aarĩmi. Judãya buma aarĩmi. Marĩpu Moisere Igũ dorerire pigũ, neõ Judãya bumarãrẽ: “Paĩa aarĩrãkuma”, aarĩbiridi aarĩmi. Irire masĩa marĩ.

¹⁵ Irire masĩrã, idere õarõ pemasĩa. Cristo, Marĩpu paĩ sodi, gajirã paĩare gorawayugu, Melquisedec irirosũ aarĩgũ aarĩmi.

¹⁶ Marĩpu iripoegue dorederosũta Levĩa bumarã dita paĩa ñajãunanerã aarĩmã. Jesucristo gapu Marĩpu pidi gajirã paĩa irirosũ paĩ ñajãbiridi aarĩmi. Marĩpu turari merã aarĩnigũ aarĩsĩa, paĩ ñajãdi aarĩmi.

¹⁷ Marĩpu Igũ werenĩrĩ gojadea pũgue Igũ magurẽ irire asũ arĩdi aarĩmi:

Melquisedec paĩ aarĩderosũta mu aarĩnikõagukoa, arĩdi aarĩmi.*

¹⁸ Marĩpu Moisere dorerĩ pipurorideya marĩrẽ Marĩpu merã õarõ aarĩmakũ irimasĩbea. Irasirigu Marĩpu iri dorerire bojepikõadi aarĩmi.

¹⁹ Marĩpu Moisere dorerĩ pidea merã marĩ Igũ iũrõ õarã neõ aarĩmasĩbea. Irasirigu Marĩpu Jesucristo merã marĩrẽ õarã aarĩmakũ iriburire pidi aarĩmi. Irasirirã marĩ Cristore buremurã, Marĩpu purogue ñajãrã irirosũ Igũrẽ diayeta seremasĩa.

²⁰ Marĩpu Cristore paĩ sõogu: “Yu wãĩ merã murẽ wãĩpeo pĩa”, arĩdi aarĩmi.

²¹ Gajirã paĩa gapure Igũ wãĩ merã wãĩpeo pĩbiridi aarĩmi. Cristo gapure wãĩpeo, paĩ pidi aarĩmi. Asũ arĩ weredi aarĩmi Marĩpu Cristore:

Yu, mu Opu aarã. Irasirigu yu wãĩ merã murẽ wãĩpeogu, diayeta weregura.

Irasirigu neõ gorawayuro marĩrõ murẽ asũ arĩ werea: “Melquisedec paĩ aarĩderosũta mu aarĩnikõagukoa”, arĩdi aarĩmi Marĩpu Igũ magurẽ.*

²² Marĩpu irasũ arĩ weregu, Igũ Jesucristo merã marĩrẽ õarã aarĩmakũ iriburire pidi aarĩmi. Iri Igũ Moisere dorerĩ pipurorideya nemorõ, marĩ õarõ aarĩburire pidea aarã.

²³ Aarĩpurorinerã paĩa boamakũ, gajirã gorawayu ñajãnerã aarĩmã doja. Irasirirã wãrã paĩa ñajãnanerã aarĩmã.

²⁴ Jesús gapu irasũ aarĩnikõami. Irasirirã Igũrẽ gorawayurã paĩa neõ máma.

²⁵ Irasirigu Marĩpure marĩya aarĩburire serebosanikõami. Marĩpure masĩrãno, Jesús buremurã aarĩma. Irasirigu aarĩpererã marĩrẽ Igũrẽ buremurãrẽ taumasĩmi, Marĩpu merã õarõ aarĩnikõaburo, arĩgũ.

²⁶ Irasirigu Jesús paĩa opu nemorõ, aarĩpereri marĩya aarĩburire keoro iritamugũ aarĩmi. Igũrẽta marĩ buro gãamea. Igũ õatarigu, neõ ñerĩrẽ iribi, ñerĩ opabi aarĩmi. Irasirigu Marĩpu Igũrẽ ñerã watope aarĩdire aĩ, umugasigũ aarĩpererã gajirã nemorõ Opu pidi aarĩmi.

²⁷ Gajirã paĩa oparã irirosũ aarĩbemi. Igũsã gapu umuriku waimurãrẽ wẽjẽ soepeo serebosama, Marĩpure masaka ñerĩ irideya waja Igũsarẽ wajamoãbirikõaburo, arĩrã. Paĩade Igũsã ñerĩ irideya waja Marĩpu iũrõ Igũsã basi waimurãrẽ wẽjẽ soepeopurorima. Purũ gajirã ñerĩ Igũsã irideya waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobosama. Umuriku irasirinama. Jesús gapu paĩa opu nemorõ aarĩgũ, marĩ ñerĩ irideya waja waimurãrẽ wẽjẽ soepeobiridi aarĩmi. Suñarõta marĩ aarĩpererãrẽ boabosadi aarĩmi, marĩ ñerĩ irideya wajare taugu.

²⁸ Marĩpu Moisere dorerĩ pidea merã paĩa oparã sõosũma. Igũsã irasũ sõosũkererã, õarĩ ditare irimerã aarĩma. Iri dorerire pídero purũ, Marĩpu Igũ magũ gapure Igũ wãĩ merã wãĩpeo, paĩa opu nemorõ sodi aarĩmi. Irasirigu Igũrẽ sõogu, Igũ gãamerõsũta õarĩ iripoegu aarĩnimakũ iridi aarĩmi.

8

Jesús marĩya aarĩburire Marĩpure serebosagu aarĩmi, arĩ gojadea

¹ Aarĩpereri yu musãrẽ wererire pãrã, ire õarõ pemasĩka! Jesucristo paĩa opu nemorõ aarĩgũ umugasigũ Marĩpu turatarigu diaye gapu doami Igũrẽ marĩya aarĩburire serebosabu.

² Umugasigũ marĩ Opu irideya wii Igũya wiigora aarã. Iri wii, masaka irideya wii meta aarã. Irasirigu Jesucristo irogue marĩya aarĩburire Marĩpure serebosagu, iri wiigueta serebosami.

³ Marĩpu i nikũ marã paía oparãrẽ sóogu, Ĩgũ ĩũrõ waimurãrẽ wẽjẽ soepeomurãrẽ, gajino ĩgũrẽ sĩmurãrẽ sóomi. Irasirĩgu Jesucristode ĩgũsã Marĩpũre gajino sĩrã irirosũ irĩgu, ĩgũ basi marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ.

⁴ Jesucristo i nikũgue ããrĩgũ, paĩ ããrĩbiribukumi. Gajirã paía Moisés dorederosũta Marĩpu ĩũrõ ĩgũrẽ gajinorẽ sĩrã ããrĩsiama.

⁵ I nikũ marã paía Marĩpũya wiigũ ĩgũ ĩũrõ moãma. Iri wii i nikũma wii ããrã. Marĩpũya wiigora ãmugasigũe ããrã. Irasiro Marĩpũya wii i nikũma wii, ãmugasima wii keori ããrã. Moisés i nikũma wiire iriburo dupiyuro Marĩpu ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ĩgũrẽ: “Yũ murẽ ãtãugũe ĩmuderosũta yaa wiire irigukoa. Yũ dorederosũta yaa wiire keoro irika!” ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁶ Jesũs gapũre: “Paía opu nemorõ ããrã mu”, ãrĩ pídi ããrĩmĩ. Irasiro Jesũs ãmugasigũe paĩ moãrĩ, i nikũ marã paía moãrĩ nemorõ õãrĩ ããrã. Iripoegũ Marĩpu masakare: “Moisére yũ doreri pídeare iripeorãrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩ werepĩdi ããrĩmĩ. Pũru Jesucristore iriugu: “Ĩgũrẽ buremurãrẽ yũ merã õãrã ããrĩmakũ irigũra”, ãrĩ werepĩdi ããrĩmĩ. Irasiro ĩgũ iripoegũ werepideare nemorõ õãrĩ ããrã. Irasirĩgu Jesucristo Marĩpu merã marĩ õãrõ ããrĩburire ãmubosagũ ããrĩsĩ, paía opu nemorõ ããrĩmĩ.

⁷ Moisére Marĩpu doreri pídea, marĩrẽ Marĩpu merã õãrõ ããrĩmakũ iribiridero ããrĩbũ. Iri doreri marĩrẽ õãrõ irimakũ tamerãrẽ Marĩpu dupaturi gajĩ werepĩbiribodi ããrĩmĩ.

⁸ ĩgũyarã, Israel bumarã ĩgũ doredeare iribiri waja ĩgũsãrẽ ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ ĩgũya werenĩrĩ gojadea pũgue:

Yũ musã Opu, ãsũ ãrã: “Õãrõ péka! Musã Israel bumarãrẽ, Judãya bumarãdere purũguere gajĩ maama werepĩgukoa.

⁹ Iri, yũ musã ñekũsãmarãrẽ iripoegũ werepideare irirosũ neõ ããrĩbirikoa. Yũ basi ĩgũsãrẽ Egipto nikũgue ããrĩrãrẽ õãrõ koreri merã wiubu. Wiu: “Yũ dorerire irimakũ, musãrẽ õãrõ irigũra”, ãrĩ werepĩbu. Yũ irasũ ãrĩdeare ĩgũsã gapũ tarinũgãma. ĩgũsã tarinũgãrĩ waja ĩgũsãrẽ béobu, ĩgũsã gããmerõ iriburo, ãrĩgũ.

¹⁰ Irasirĩgu purũguere Israel bumarãrẽ ãsũ ãrĩ weregũra: Yũ dorerire ĩgũsãrẽ gũña pémasĩmakũ irigukoa. Yũ dorerire ĩgũsãrẽ iriduamakũ irigukoa. Irasirĩgu yũ, ĩgũsã Opu ããrĩgukoa. ĩgũsã, yaarã yũ ditare buremurã ããrĩrãkuma.

¹¹ Neõ sugu ĩgũyarãrẽ ĩgũ merãmarãrẽ, ĩgũ pagupũrãrẽ: “Marĩ Opuare masĩka musã!” ãrĩ buebirikuma. ããrĩpererã yure masĩrãkuma. Majĩrã, irasũ ããrĩmakũ murã yure masĩrã dita ããrĩrãkuma.

¹² Irasirĩgu ĩgũsã ñerĩ irideare kãtigukoa. ĩgũsã ñerĩ irideare neõ gũñanemobirikoa. ĩgũsãrẽ wajamoãbirikoa”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu Israel bumarãrẽ.*

¹³ Irasũ ãrĩ weregu, maama werepĩri merã iripoegũ ĩgũ masakare werepĩpurorideare pema-kũ iridi ããrĩmĩ. Gajino bũgũre béo gorawayurosũ, maama merã ĩgũ werepĩpurorideare gorawayudi ããrĩmĩ.

9

Marĩpũre buremurĩ wiimarẽ gojadea

¹ Iripoegũ Marĩpu Moisére ĩgũ dorerire pípurorigũ, masaka ĩgũrẽ buremuburidere pídi ããrĩmĩ. Irasirĩgu ĩgũsãrẽ ĩgũrẽ buremuburi wii i nikũma wiire iridoredi ããrĩmĩ.

² Iri wii waimurã gasiri merã ĩgũsã iridea wii, pe taribu opari wii ããrĩdero ããrĩbũ. Ñajãnũgãpuroriri taribu Marĩpũya taribu wãĩkũdero ããrĩbũ. Iri taribure sĩãgori yukũ peodi, irasũ ããrĩmakũ baari peyaro ããrĩdero ããrĩbũ. Iri peyaro weka Marĩpu ĩũrõ pã duparu peyadero ããrĩbũ.

³ Iri taribu korema taribu surĩro gasiro merã kãmutadea taribu ããrĩdero ããrĩbũ. Iri taribu Marĩpu ããrĩrĩ taribugora wãĩkũdero ããrĩbũ.

⁴ Iri taribugũe ñajãrõ pũro sãrõrĩ soemurõ oro merã iridero ããrĩdero ããrĩbũ. Iri taribu poekagũe oro merã õmabiadea kũma, Marĩpu ĩgũ doreri gojadea ãtã majĩrĩ opari kũma ããrĩdero ããrĩbũ. Gajĩ soro oro merã iridea soro Marĩpu masakare ejodea manã wãĩkuri poga oparisoro, irasũ ããrĩmakũ Aarõyagu tuadi ñasãtuadi iri kũmagũ ããrĩdero ããrĩbũ.

⁵ Marĩpu iri kũma bũnari majĩ weka pẽrã ĩgũrẽ wereboerã kẽdupũrikurã keori weadea merã ĩgũ iri taribugũe ããrĩrĩrẽ ĩmudi ããrĩmĩ. ĩgũsãya kẽdupũri merã iri kũma bũnari majĩrẽ sãẽ kãmutadero ããrĩbũ. Iri bũnari majĩ, Marĩpu masakare: “Ĩgũsã ñerõ iridea waja wajamoãbirikoa”, ãrĩdeare keori ããrĩdero ããrĩbũ. Dapagorare ããrĩpereri iri wiimarẽ werenemomasĩbirikoa.

⁶ Iri wiimarẽ ãmu ododero pũru, ãmurĩku paía ããrĩpuroriri taribure ñajãunanerã ããrĩmã Marĩpu ĩũrõ ĩgũsã moãrĩrẽ irirã.

* 8:12 Jer 31.31-34

7 Paia opu dita gaji taribugwere ñajāunadi āārīmi. Bojorikū iri taribugwere suñarōta waimurā dire āi ñajāunadi āārīmi. Dī marīrō neō ñajābiridi āārīmi. Īgū basi ñerī iridea waja, irasū āārīmakū masaka Īgūsā masīña marīrō ñerō iridea waja iri dire āi ñajādi āārīmi, Marīpure: “Wajamoābirikōāka guare! Gua ñerō irideare kātika!” āri sērēgū.

8 I āārīpereri merā Ōāgū deyomarīgū marīrē ire pēmasīmakū yāmi. Iri wii āārīdeape masaka Marīpure buremurā, Īgū āārīrī taribugue ñajābirinerā āārīmā.

9 I āārīpereri Marīpu Īgūrē buremurī wiimarē pīdeare marī buesīā: “Dapagoraguere marī Īgūrē buremurī āsū ārīduaro yāa”, āri pēmasīa. Iro dupiyuro paia gajino Marīpure sīrī, waimurārē wējē soepeori, masakare: “Marīpu iūrō waja opamerā āārā gua”, neō āri masīmakū iribiridero āārībū.

10 Āsū āārā. Marīpu Moisére doreri pīdea Īgū masakare baadoreri, iirīdoreri, Īgū iūrō koedoreri dita āārā. Īgūsāya yujupūrārīma āārībea. Irasiriro iri doreri marīrē ōārā waamakū iribeā. Marīpu iri dorerire masaka Īgūsā iriburire pīdi āārīmi. Irire Jesucristo merā gorawayuburo dupiyuro pīdi āārīmi.

11 Cristo gapu paia opu nemorō āārīgū aarisiadi āārīmi. Irasirigu Īgū boadea merā marīrē ōārō iridi āārīmi. Marīpu iūrō marī ñerī iridea wajare peredoregū, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigwe ñajādi āārīmi. I nikūma wiire ñajābiridi āārīmi. Ūmugasima wii, i nikūma wii nemorō ōatariri wii, masaka iridea wii meta āārā.

12 Irasirigu Cristo, Marīpu āārīrōgue ūmugasima wiigwe suñarōta ñajādi āārīmi. Irogue ñajāgū, paia oparā i nikūma wiigwe Marīpu āārīrī taribugwere cabraya dire, wekua majīrāya dire āi ñajāderosū āi ñajābiridi āārīmi. Īgū basi marī ñerī iridea waja boagu, Īgūya dī merā Marīpu āārīrōgue ñajādi āārīmi, marīrē Marīpu merā ōārō āārīnikōāburo, ārīgū.

13 Paia oparā cabraya, wekūaya dī merā, wekūgo majīgōrē Īgūsā soedea nitī merā masakare Īgūsā ñerī iridea waja Marīpūya wiigwe ñajāmasīmerārē wēāsīripeoma. Īgūsārē wēāsīripeomakū, Marīpu iūrō ñerīrē opamerā duja, Marīpūya wiigwe dupaturi ñajāmasīma doja.

14 Paia oparā wekūaya dī merā, cabraya dī merā masakare iritamuma. Cristo gapu Īgūsā nemorō Īgūya dī merā marīrē ōārō iritamutarigu yāmi. Īgū ñerī marīgū, Ōāgū deyomarīgū āārīnīgū iritamurī merā Īgū basi Marīpure wiadi āārīmi curusague boabu. Paia waimurā Marīpure wia, Īgū iūrōrē soepeorosū Īgū basi irasū wiadi āārīmi. Irasirigu marīrē Marīpu merā neō ōārō āārībonerārē taudi āārīmi, Marīpu okanīgū dorerire ōārō irimasīburo, ārīgū. Irasirigu marī gūñārīgwe: “Marīpu guare wajamoāgukumi gua ñerō iridea waja”, āri gūñarīkunemobirīmakū iridi āārīmi.

15 Irasirigu Jesucristo, Marīpu Īgū beyenerārē maama werepīderosūta iridi āārīmi marīrē taubu. Marīrē taugu, Marīpūyarā Īgū merā ōārō āārīnīmakū iridi āārīmi. Irasirirā Marīpu Īgūyarārē sīburi oparākoa. Moisés doreri dita āārīmakū, marī ñerī iridea waja, waja oparā dita āārībukoā dapa. Cristo marīrē curusague boabosadi āārīmi, marī ñerī iridea waja, waja opabonerārē taubu.

16-17 Āsū āārā. Sugu masakū Īgū boaburo dupiyuro Īgūyarārē: “Yu opari masārē dujarokoa”, ārīkumi. Irasirigu Īgū boaburo dupiyuro sībīrikumi dapa. Īgū boadero puru, Īgūyarārē: “Musārē dujarokoa”, ārīderosūta Īgū opadeare āikuma.

18 Irasiriro Marīpu masakare: “Āsū irigura”, āri werepīpuroridea, waimurārē wējē, Īgūsāya dī béoro marīrō wajamarīdero āārībū. Waimurārē wējē, Īgūsāya dire béodero puru, Marīpu dorerire diayeta irinerā āārīmā.

19 Irasirigu Moisés, Marīpu Īgū doreri pīdeare masakare werepeodi āārīmi. Puru cabraya dire, wekua majīrāya dire deko merā morēdi āārīmi. Morē odo, hisopo wāikūdi dūpu merā oveja poarire dīiari merā ñimudea merā tūrādi āārīmi. Iri dūpu merā dire yosa, Marīpu dorerire Īgū gojadea pū weka, āārīpererā masaka wekadere wēāsīripeodi āārīmi.

20 Puru Īgūsārē āsū ārīdi āārīmi: “Marīpu marīrē Īgū doreri pīdea, i dī merā diaye āārīmakū masīa. I dire iārā, diayeta Īgū ārīderosūta Īgū marīrē iriburire masīa. Irasirigu Marīpu: “Yu dorerire ōārō irika!” ārīmi”, ārīdi āārīmi Moisés.

21 Puru masakare Īgū irīderosūta Marīpure buremurī wii wiamurā gasiri merā Īgūsā iridea wiire, āārīpereri iri wiigwe āārīrīdere wēāsīripeodi āārīmi.

22 Āsū āārā. Īgū dorederosūta Marīpure buremurī wiimarē dī merā wēāsīrimakū, Marīpu irire: “Yu iūrō ōārī āārā”, āri iādi āārīmi. Irasū wēāsīribīrimakū: “Ōārī āārā”, āri iābiribodi āārīmi. Irasirigu dī béoro marīrō, marī ñerī iridea wajare marīrē kātīmasībīrikumi.

Jesucristo, Īgū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi āārīmi, āri gojadea

23 Irasirirā i nikūma wiire, iri wiigwe āārīrīdere paia: “Marīpu iūrō ōārī āārā”, ārīrā, waimurā dī merā wēāsīripeonerā āārīmā. I nikūma wii, ūmugasima wii keori dita āārīdero

ãārībú. Irasiriro ãmugasima wiire, iri wiigüe ãārĩřĩdere: “Marĩpu ĩũrõ õārĩ dita ããrã”, ãrĩ, waimurã di nemorõ Cristoya dí merã wẽãsiripeoro gããmea.

²⁴ Irasirigu Cristo marĩya ããrĩburire Marĩpure sërẽbosagu, Marĩpure bũremurĩ wii masaka iridea wiire ñajãbiridi ããrĩmĩ. Iri wii, ãmugasima wii keori ããrĩdero ããrĩbú. Marĩpuya wiigora ãmugasigüe ããrã. Irasirigu Cristo ãmugasima wiigüe ñajãdi ããrĩmĩ, Marĩpu ĩũrõ marĩya ããrĩburire sërẽbosabu.

²⁵ Bojoriku sugu paia opu i nikũma wiigüe, Marĩpu ããrĩřĩ taribugüe waimurã dí merã ñajãnadi ããrĩmĩ. Cristo gapu marĩrẽ boabosagu, suñarõta ãmugasima wiigüe, Marĩpu ããrĩrõgüe ĩgũya dí merã ñajãdi ããrĩmĩ.

²⁶ Paia opu dí merã ñajãnaderosũ irigu, i ãmu ããrĩnugãdeapoegueta boa, masãdi tamerã irasũta boa, masãnkõãbodi ããrĩmĩ. Suñarõta i ãmu pererĩnũ ejaburi dupiyuro i nikũguere deyoadi ããrĩmĩ, ĩgũ suñarõta boari merã marĩ ããrĩpererã ñerĩ iridea wajare bẽobu.

²⁷ ããrĩpererã marĩde suñarõta boarãkoa. Marĩ boadero puru, Marĩpu ĩgũ ĩũrõrẽ marĩrẽ nĩdoregukumi ĩgũrẽ bũremurãrẽ õãrõ iri, ĩgũrẽ bũremubirinerãrẽ wajamoãbu.

²⁸ Marĩ suñarõta boarosũ. Cristode suñarõta boadi ããrĩmĩ. Irasirigu ĩgũ boari merã wãrã masaka ñerõ iridea wajare bẽobosadi ããrĩmĩ. Irasiri odo, ãmugasigüe murĩa, puru i nikũgüe dupaturĩ aarigukumi doja. Irasũ aarigũ, masaka ñerõ iridea wajare bẽogu aarigũ meta irigukumi. ĩgũrẽ usuyari merã yũrãrẽ taugu aarigukumi, ãmugasigüe ĩgũ merã ããrĩburo, ãrĩgũ.

10

¹ Marĩpu Moisére ĩgũ doreri pĩdea, purugüe ĩgũ Cristo merã masakare õãrõ iriburi keori dita ããrĩdero ããrĩbú. Cristo masaka ñerĩ iridea wajare bẽodi ããrĩmĩ. Marĩpu Moisére doreri pĩdea gapu ĩgũsã ñerĩ iridea wajare bẽomakũ irimasĩbiridero ããrĩbú. Irasiriro iri dorederosũta paia bojoriku Marĩpu ĩũrõ waimurãrẽ wẽjẽ soepeerire irinakeremakã, masaka ñerĩ iridea wajare bẽomakũ irimasĩbiridero ããrĩbú. ĩgũsãrẽ Marĩpu ĩũrõ õãrã ããrĩmakũ irimasĩbiridero ããrĩbú.

² Iri doreri masakare õãrã ããrĩmakũ irimasĩmakũ, suñarõta waimurã wẽjẽ soepeeri merãta ĩgũsã ñerĩ iridea wajare bẽosũbonerã ããrĩmã. “Waja opamerã ããrã”, ãrĩ gũñabonerã ããrĩmã. Irasirirã, Marĩpu ĩũrõ ĩgũsã waimurã wẽjẽ soepeerire pirikõãbonerã ããrĩmã.

³ ãsũ gapu ããrĩdero ããrĩbú. Marĩpu, bojoriku ĩgũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeeride merã ĩgũsã ñerõ irideare gũñamakũ iridi ããrĩmĩ.

⁴ Irasirirã wekũaya dí, cabraya dí merã marĩ ñerĩ iridea wajare neõ bẽomasĩbea.

⁵ Irasirigu Cristo i nikũguere aariburo dupiyuro ĩgũ Pagure ãsũ ãrĩdi ããrĩmĩ: Mu ĩũrõ ĩgũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeerire, gajino ĩgũsã murẽ sĩřĩdere gããmebea. Irasirigu yure dupukugũ deyoamakũ irigukoa, ĩgũsã ñerõ iridea waja ĩgũsãrẽ boabosadoregu.

⁶ Masaka ĩgũsã ñerõ irideare kãtidoreduarã, mu ĩũrõ ĩgũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeerire, gajino ĩgũsã murẽ sĩřĩdere usuyari merã ĩãbea.

⁷ Irasirigu yu ãsũ ãrĩbũ: “Mu, yu opu ããrã. Irasirigu mũya werenĩřĩ gojadea pũgüe gojaderosũta mu gããmerĩrẽ irigu waagura”, ãrĩdi ããrĩmĩ Cristo ĩgũ Pagure.*

⁸ Irire ãrĩgũ, ire ãrĩpuroridi ããrĩmĩ Marĩpure: “Mu ĩũrõ ĩgũsã waimurãrẽ wẽjẽ soepeerire, gajino ĩgũsã murẽ sĩřĩdere gããmebea. ĩgũsã irasũ iririre usuyari merã ĩãbea”, ãrĩdi ããrĩmĩ Marĩpu dorederosũ ĩgũsã irikeremakũ.

⁹ Puru ãsũ ãrĩnemodi ããrĩmĩ: “Mu, yu opu ããrã. Irasirigu mu gããmerĩrẽ irigu waagura”, ãrĩdi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu ĩgũ masakare waimurãrẽ wẽjẽ soepeeroredeare bẽodi ããrĩmĩ. Irire bẽogu: “Cristo boari merã gapu masakare ĩgũsã ñerĩ iridea wajare taugura”, ãrĩ werepĩdi ããrĩmĩ.

¹⁰ Jesucristo, Marĩpu gããmederosũta ĩgũ basita Marĩpure wiadi ããrĩmĩ, marĩ ããrĩpererãrẽ suñarõta boabosagu. Irasirigu ĩgũ boari merã Marĩpu marĩrẽ ĩgũyarã õãrã, waja opamerã ããrĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹¹ ããrĩpererĩnũrĩ Marĩpu ĩũrõ judio masaka paia waimurãrẽ wẽjẽ soepeerĩnkõãma. Irasirik-eremakũ, marĩ ñerĩ iridea wajare neõ bẽomakũ irimasĩbea.

¹² Jesucristo gapu suñarõta marĩrẽ boabosadi ããrĩmĩ, marĩ ñerĩ iridea wajare bẽobu. Irire irasiri odo, ãmugasigüe Marĩpu diaye gapu doadi ããrĩmĩ marĩ opu ããrĩgũ.

¹³ Iroguere doagu, ĩgũrẽ ĩãturĩrãrẽ Marĩpu tarĩnugãbosaburire yũgu yãmi.

¹⁴ ĩgũta suñarõta boari merã ĩgũyarãrẽ õãrã, waja opamerã ããrĩnĩmakũ iridi ããrĩmĩ.

¹⁵ Jesucristo irasũ irideare Õãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ: “Irasũta ããrã”, ãrĩ masĩmakũ yãmi. ãsũ ãrĩ weredi ããrĩmĩ:

* 10:7 Sal 40.6-8

- 16 Musā Opu āsū ārīmi: “Purugueere yaarārē āsū ārī weregura: ‘Yu dorerire ĩgūsārē iriduamakū irigukoa. Yu dorerire gūña pémasimākū irigukoa’ ”.*
- 17 Idere ārinemomi: “Īgūsā ñerō irideare dupaturi neō gūñanemobirikoa”, ārīmi, ārī weredi āārīmī Ōāgū deyomarīgū.*
- 18 Irasirirā marī ñerī irideare Marīpu kātisūnerā āārā. Dupaturi marī ñerī iridea wajare waimurā wējē soepeorire gāāmenemobea.

Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marīya āārīburire ĩgūrē sērērō gāāmea, ārī gojadea

19 Irasirirā dapagore marī ūmagasigwe Marīpuya wiigwe ĩgū āārīrī taribugorague ñajārā irirosū giuro marīrō ĩgūrē diaye sērēmasīa. Jesucristo marīrē boabosagu dī béodea merā irasirimasīa.

20 Jesucristo boaburi dupiyuro Marīpu āārīrī taribugoraguere paia opu dita iri taribu makāpuro kāmutari gasirore tariñajādī āārīmī, masakaya āārīburire Marīpure sērēbosabu. Jesucristo gapu ĩgū boadea merā Marīpu merā marī ōārō āārīrīrē kāmūtadeare béodi āārīmī. Irasirirā dapagore marī Jesucristo marīrē boabosadea merā Marīpu āārīrōguere ñajārā irirosū marīya āārīburire Marīpure diaye sērēmasīa.

21 Jesucristo paia opu nemorō paī āārīgū Marīpu āārīrōgue marīya āārīburire sērēbosagu āārīmī. Iroque ĩgū marīrē Marīpuyarārē ōārō doregu āārīmī.

22 Irasirirā diaye gūñarī merā, būremurīrē neō piriuro marīrō merā Marīpu āārīrōgue ñajārā irirosū marī ĩgūrē diaye sērērō gāāmea. Cristo ĩgū boadea merā marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmī: “Ñerī iridea waja, waja oparā āārā gua”, ārī neō gūñarīkunemobirikōāburo, ārīgū. Irasirirā gurari marīrī deko merā marīya dupure tūkoenerā irirosū Marīpu iūrō ōārā āārā.

23 Marīpu marīrē: “Taugura”, ārīderosūta irigukumi. Irasirirā marīrē ĩgū ārīdeare būremupariderosūta piriuro marīrō ōārō usuyari merā būremuwāgānikōārā!

24 Gajirā Jesúre būremurādere gūñarā! Irasirirā gāme iritamurā! Gāme maīrī merā ōārō irirā!

25 Piriuro marīrō merā Marīpuyare nerē buerā! Surāyeri marī merā nerē buemerā irirosū iribirikōārā! Marī Opu i nikūguere dupaturi aariburo mērō duyāa. Irasirirā irire masīrā, gāme iritamurō gāāmea ĩgūrē būremunemomurā.

26 Marīpu marīrē Jesūya kerere: “Diayeta āārā”, ārī masīmakū iridero puru, marī ñerī iriduare piriuro marīrō iriwāgānikōārā, marī ñerō iridea waja Jesucristo ĩgū boadea merā marīrē taudeare béobukoa. Irire béomakū, dupaturi ĩgū marīrē boabosari neō máa.

27 Marī ĩgū taudeare béomakū iāgū, Marīpu āārīpererā ĩgūrē iāturirārē buro wajamoāgū, marīdere ĩgūsā merā perebiri peamegwe béogukumi. Irasirirā marīrē gajirā ĩguyare béonerā merā ĩgū wajamoāburire buro giuri merā āārībukoa.

28 Iripoegue marā Moisés dorerire tarinūgāgūrē wajamoānerā āārīmā. ĩgū ñerō irideare pērā, o urerā iā, ĩgūrē weresādero puru, Marīpu dorederosūta neō bopoñarī merā iārō marīrō ĩgūrē wējēnerā āārīmā.

29 ¿Naāsū gūñarī musā? ĩgūrē wajamoādero nemorō Marīpu magūrē iāturigunorē buro wajamoāgukumi. ĩgū magūya dī béodea merā Marīpu marīrē: “Ōārā, waja opamerā āārīma”, ārī iādi āārīmī. Iripoegue irire werepidi āārīmī. Irasirigu Jesucristoya dī béodeare: “Wajamāa”, ārīrārē, Ōāgū deyomarīgūrē Marīpu marīrē maīrīrē masīmakū irigure ñerō werenīrārē buro wajamoāgukumi.

30 Marī Opu ārīdeare masīa marī. Āsū ārīdi āārīmī: “Yu āārā, waja oparārē wajamoābu. ĩgūsā ñerī iridea waja ĩgūsārē wajamoāgura”, ārīdi āārīmī. Āsū ārīnemodi āārīmī doja: “Yaarā iririre iāgū, ĩgūsārē diayemarē irigura”, ārīdi āārīmī.

31 Marīpu okanīgū masakare wajamoārī buro goeri āārā.

32 Musā iripoegue āārīdeare gūñaka! Marīpu musārē Jesucristoya kerere masīnūgāmakū iridero puru, gajirā musārē ñerō tarimākū irinerā āārīmā. Irasirikeremakū, musā gapu ĩgūrē būremurīrē neō piriurinerā āārībú.

33 Masaka iūrō gajirā surāyeri musārē ñerō werenī, ñerō iribiranerā āārīmā. Gajipoe musā merāmarārē gajirā ñerō iribirimakū iārā, ĩgūsārē béobiri, musāde ĩgūsā merā ñerō iribirasūnerā āārībú.

34 Surāyeri musā merāmarā peresugwe āārīmakū iārā, bopoñarī merā iā, ĩgūsārē irita-munerā āārībú. Gajirā musāyare ēmakeremakū, usuyari merā: “Ōārokoa”, ārīnerā āārībú. I nikūma nemorō ōārī perebiriburire ūmagasigwe musā opaburire masīnerā āārībú. Irasirirā musā oparire ĩgūsā ēmamakū, bujawerebirinerā āārībú.

³⁵ Irasirirā Jesucristore gūñaturanikōāka! Īgūrē b̄remurirē neō piribirikōāka! Īgūrē b̄remurā, wāri oārīrē wajatarākoa.

³⁶ Musārē oārō gūñaturari merā Marīpu gāāmerīrē irinikōārō gāāmea. Irasirirā, Īgū: “Oārīrē sīgura”, ārideare oparākoa.

³⁷ Marīpu āsū āridi āārīmi Īgūya werenīri gojadea pūgue:

Mérō duyāa yu iriudi i ūmugere dupaturi aariburo. Yooboro marīrō ejagukumi.

³⁸ Īgūrē b̄remurārē: “Oārō irirā, yaarā āārīma”, āri īāa. Yu merā āārīnikōārākuma. Īgūrē b̄remurirē pirirā gapure suyubirikoa, āridi āārīmi Marīpu.*

³⁹ Marī gapu Īgūrē b̄remurirē pirirā irirosū āārībea. Irasirirā perebiri peamegue waamurā āārībea. Marī Jesucristore b̄remua. Irasirirā Īgū taunerā, Īgū puro waamurā āārā.

11

Marīpure b̄remurimarē gojadea

¹ Marīpure b̄remurā: “Īgū marīrē: ‘Oārīrē sīgura’, ārideare diayeta sīgukumi”, āri b̄remua. Irire iābirikererā, iārā irirosū: “Diayeta āārā, Īgū ārideare oparākoa”, āri b̄remua.

² Iripoeguere marī ñekūsamarā Īgūrē b̄remumakū, Īgūsārē: “Oārā āārīma”, āri īādi āārīmi.

³ Marīpure b̄remurī merā: “Īgū werenīri merā i ūmuma āārīpereri āārīmakū iridi āārīmi. Irasirigu iro dupiyuro neō marīdeare i ūmumarē āārīpereri marī dapagora iārīrē iridi āārīmi”, āri masīa.

⁴ Iripoeguemu Abel Marīpure b̄remusiā, Īgū iūrō oveja majīgūrē wējē soepeogu, Īgū tīgū Cain sīdea nemorō sīdi āārīmi. Marīpu, Abel Īgūrē b̄remurirē iāgū, Īgū sīdeare: “Oāgorāa”, āridi āārīmi. Irasirigu Īgūrē: “Oāgū āārīmi”, āri īādi āārīmi. Abel iripoegue boadi āārīkeremakū, Īgū Marīpure b̄remurī merā irideare marīde gūñāa. Irasirirā Īgū b̄remuderosūta marīdere Marīpure b̄remurō gāāmea.

⁵ Enoc Marīpure b̄remusiā, boabiridi āārīmi. Īgū boabirikeremakū, Marīpu Īgūrē āimurīākōādi āārīmi. Masaka Īgūrē āmakererā, neō bokabirinerā āārīmā. Marīpuya werenīri gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībā: “Marīpu Enorē āimurīaburi dupiyuro usayari merā īādi āārīmi”.

⁶ Marīpure marī b̄remumerā Īgūrē usayamakū irimasībea. Īgūrē sērēgāno: “Diayeta Īgū Marīpugora āārīmi”, āri gūñarō gāāmea. “Marī Īgūrē b̄remurī merā sērērīrē oārō pémi”, āri gūñarō gāāmea. Marī irire gūñamerā Īgūrē sērēmasībea.

⁷ Noé Marīpure b̄remusiā, Marīpu Īgūrē: “Mu neō iābirideā merā i nikū marārē Īgūsā yure b̄remubiri waja buro wajamoāgura”, ārideare b̄remudi āārīmi. Irasirigu, Marīpu dorederosūta wādiru doōdiru iridi āārīmi, Īgūyarā merā dia mirīburire taribu. Marīpure b̄remusiā, i nikū marārē Īgūsā Īgūrē b̄remubirire masīmakū iridi āārīmi. Marīpu, Īgūrē b̄remumakū: “Oāgū āārīmi”, āri īādi āārīmi.

⁸ Abraham Marīpure b̄remusiā: “Gaji nikū yu mārē sīburi nikūgue waaka!” ārīmakū pégu, Īgūrē yujādi āārīmi. “Irogue waagū irikoa”, ārīmasībirikeregu, Īgūya nikūrē wiriwāgādi āārīmi.

⁹ Marīpu Īgūrē: “Iri nikūrē sīgura”, ārideare b̄remugū, iri nikūgue aja, āārīmejājadi āārīmi. Iro āārīmejājakeregu, gaji nikūmu irirosū surī gasiri merā irideā wiiri merā naaunadi āārīmi murārō āārībirisīā. Marīpu Īgū magū Isaare, Īgū parāmi Jacore: “Iri nikūrē sīgura musādere”, ārīmakū, Īgūsāde Abraham irirosūta iri nikūgue naaunanerā āārīmā.

¹⁰ Abraham iri nikūrē naagū, makārī iribiridi āārīmi. Gaji makāgue Marīpu āārīri makāgue ūmagasigū Īgū waaburire yūgu iridi āārīmi. Iri makā Marīpu irideā makā neō perebiri makā āārā.

¹¹ Abraham marāpo Sara pūrā marīdeo Marīpure b̄remusiā, būrogora āārīkerego: “Marīpu ārīderosūta yure irigukumi”, āri b̄remurī merā pūrākudeo āārīmō.

¹² Irasirigu Abraham bugurogora āārīkeregu, Sara merā majīgūrē pūrākudi āārīmi. Īgū parāmerā āārīturiarā wārā āārīnerā āārīmā. Neñukārē, ĩmipa yerire keo bokatīūña marīrō irirosū Īgūsārē keo bokatīūmasīña māa.

¹³ Āārīpererā, Marīpu Īgūsārē: “Sīgura”, ārideare neō opamerāgue boanerā āārīmā. Irire opabirikererā, gūñaturari merā: “Marīpu Īgū ārīderosūta purūgue sīgukumi guare”, āri, Īgūrē b̄remunikōānerā āārīmā. Irasirirā gajirārē: “Gaji nikū marā irirosū i nikūgue naarā dita āārā”, āri werenerā āārīmā.

¹⁴ Īgūsā irirosūta irire ārīrāno, gaji nikū, Īgūsāya nikū āārīburire āmarā yāma. Irire oārō masīa marī.

¹⁵ Marī ñekūsamarā: “Gaji nikū marā āārā”, ārīrā, Īgūsā béowāgādeā nikūrē gūñabirinerā āārīmā. Irasū āri gūñarā, goedujākōābonerā āārīmā.

* 10:38 Hab 2.3-4

16 I nikū nemorō ūmugasigue oārī nikū gapure: “Buro waaduakoa”, āri gūñanerā āārīmā. Irasirigu Marīpu ĩgūsā ĩgūrē: “Gua Opu āārīmī”, ārimakū pégu, guyasīrīrī marīrō: “Īgūsā Opu āārā”, āridi āārīmī. ĩgū puro ĩgūsāya makā āārīburore āmubosasiadi āārīmī.

17 Marīpu Abrahārē: “¿Diyeta yure buremugū yāri?” āri gūñagū, ĩgūrē: “Yu ĩūrō mu magū Isaare wējē soepeoka!” āridi āārīmī. Abraham gapu Marīpure buremusiā: “Neō yu magū sugu āārīgūrē wējē soepeobirikoa”, āribiridi āārīmī.

18 Iro dupiyurogue Marīpu ĩgūrē: “Mu magū Isaac merā mu parāmerā āārīturiarārē opagakoa”, ārisūdi āārīkeregu, Abraham Marīpure: “Yu magūrē neō wējē soepeobirikoa”, āribiridi āārīmī.

19 Abraham: “Marīpu ĩgū turari merā boanerārē masūmasiā, yu magūrē wējēkeremakū, masūgukumi”, āri gūñadi āārīmī. Irasirigu, Marīpu Abrahārē kāmutaḡu: “Mu magūrē wējēbirikōaka!” āridi āārīmī. Irasirirā ire masiā. Abraham ĩgū magūrē boadigue masādi irirosū dupaturi opadi āārīmī.

20 Isaac Marīpure buremusiā, ĩgū pūrā Jacore, Esaúre: “Purūgue Marīpu musārē oārō irigukumi”, āridi āārīmī.

21 Jacob Marīpure buremusiā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū tuadi merā tuawāgānūgāja, Marīpure sērē buremudi āārīmī. Irasirigu ĩgū magū José pūrārē: “Marīpu musārē oārō iritamuburo”, āridi āārīmī.

22 José Marīpure buremusiā, ĩgū boaburo dupiyurogā ĩgū pūrārē āsū āri weredi āārīmī: “Marī parāmerā āārīturiarā Egiptogue āārīrā puru wirirākuma”, āridi āārīmī. “Irore wirirā, yaa gōārīrē āiaburo, ĩgūsā ejari nikūgue yāamurā”, āridi āārīmī.

23 Moisés pagusāmarā Marīpure buremusiā, Moisés deyoadero puru, ĩgū oāgū āārīmakū ĩārā, ūrerā abegora ĩgūrē duripīnerā āārīmā. Egipto marā opu: “Israel bumarā majīrā ūmarē wējēburo”, āri doregu āārīdi āārīmī. Moisés pagusāmarā gapu: “Marīpu marīrē iritamugukumi”, āri gūñarā, ĩri dorerire gūiri marīrō tarinūgānerā āārīmā.

24 Puru Moisés Egipto marā opu magō masūdi āārīkeregu, Marīpure buremusiā: “Īgo magū āārīmī”, ĩgūsā āārīmakū péduabiridi āārīmī.

25 Āsū gapu iriduadi āārīmī. Marīpuyarā Israel bumarā merā ñerō tariduadi āārīmī. Egipto marā merā wāri opakeregu, ĩgūsā merā āārīduabiridi āārīmī. ĩgūsā ñerī iriri gapu iriduabiridi āārīmī.

26 Irasirigu ñerō tarikeregu, Egipto marā opari nemorō Cristo Marīpu iriubuyarā merā ñerō tariburire suyudi āārīmī. Purūgue Marīpu ĩgūrē oārīrē siburire masīgū, ĩgūsā merā ñerō tariduadi āārīmī.

27 Moisés Marīpure buremusiā, Egipto marā opu ĩgū merā guamakū ĩāgū: “Marīpu yure iritamugukumi”, āri, irore āārīdi gūiri marīrō wirīdi āārīmī. Irasirigu Marīpu deyomarīgūrē ĩāgū irirosū ĩgū: “Marīpu iritamurī merā āsū irigura”, āārīrē neō gorawayuro marīrō iridi āārīmī.

28 Moisés Marīpure buremusiā, Israel bumarārē Egiptogue āārīrārē āwiuburi dupiyuro pascua wāikuri bosenu iripuroridi āārīmī. Irasirigu Marīpu dorederosūta Moisés Israel bumarārē oveja majīrārē wējēdore, ĩgūsāya di merā makāpurorire wūkādoredi āārīmī. Irire ĩāgū, Marīpure wereboegu Egipto marā masā tīrā ūmarē wējēgū, Israel bumarā masā tīrā gapure wējēbiridi āārīmī.

29 Israel bumarā Marīpure buremusiā, dia wādiya deko diiadiya deko dukawanūgādea maa bojoñājāri maare tarībujanerā āārīmā. ĩgūsā irasū tarībujamakū ĩārā, Egipto marā gapu ĩgūsārē taya tarībujanerā, mirī boakōānerā āārīmā.

30 Israel bumarā Marīpure buremusiā, Jericó turooma sārīrōrē ūtā majīrī merā iridea sārīrōrē su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejarinurī iri makārē ĩgūsā gāmegorodero puru, ĩri sārīrō meémejādero āārībū.

31 Iro dupiyuro ĩri makāmo ūma merā ñerō irideo, Rahab wāikūgo Marīpure buremusiā, Israel bumarā ĩri makārē ĩādurirā ejarārē iritamudeo āārīmō. Irasirigo ĩri makā marā Marīpu dorerire tarinūgārā merā boabirideo āārīmō.

32 ¿Ñeenorē werenemogukuri yu? Gajirā Marīpure buremurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefte, David, Samuel irideare, irasū āārīmakū Marīpuya kerere weredupiyunerā irideare werepeobiribukoa.

33 ĩgūsā Marīpure buremusiā, gaji nikūgue āārīrī makārī marārē gāmewējē, tarinūgānerā āārīmā. ĩgūsāyarā masakare diaye dorenerā āārīmā. Marīpu: “Musārē oārō iritamugura”, ārīderosūta ĩgūsārē oārō iritamudi āārīmī. Eōkayea ĩgūsārē baabonerārē disirire biamakū irinerā āārīmā.

34 Surāyeri peame buro asirogue béosūkererā, ūjābirinerā āārīmā. Gajirā, sareri majīrī merā sare wējēduamakū, tarinerā āārīmā. Turamerā āārīkererā, Marīpure buremusiā,

turarā waanerā āārīmā. Irasirirā gaji nikū marā Īgūsārē Īāturirārē gāmewējē tarinugānerā āārīmā.

³⁵ Surāyeri nome Īgūsāyarā boanerāgue dupaturi okamakū Īānerā āārīmā.

Gajirā Marīpure Īgūsā būremurīrē piriduabiri waja peresugue būro ñerō iribirari merā boanerā āārīmā. Īgūsā purugue masā, Marīpu merā ūmugasigue ōārō āārīburire gāāmesīā, Īgūrē būremurīrē piriduabirinerā āārīmā.

³⁶ Gajirā Marīpure būremurā, būridari merā būro tārāsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya guburi, mojōrīrē kōme dari merā sua, peresugue biadobosūnerā āārīmā.

³⁷ Gajirā ūtāyeri merā dea wējēsūnerā āārīmā. Gajirā Īgūsāya dupare wiiriro merā wiritā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā sarerī majīrī merā wējēsūnerā āārīmā. Gajirā surī marīrā, oveja gasirī, cabra gasirī merā surīkurā waagorenanerā āārīmā. Būro hoporo tarinerā āārīmā.

³⁸ I nikūgue āārīkererā, i nikū marā ñerā irirosū neō āārībirinerā āārīmā. Ōārā āārīnerā āārīmā. Surāyeri wiiri marīrā, masaka marīrōgue, ūtāyukugue waagorenanerā āārīmā. Ūtāyukugue āārīrī goberigugue, yebague āārīrī goberiguedere kārīgorenanerā āārīmā.

³⁹ Marīpu Īgūrē būremurārē āārīpererārē: “Ōārō yāma”, ārī Īādi āārīmī. Īgūrē ōārō būremukererā, Īgū āārīpereri Īgūsārē: “Āsū irigara”, ārīdeare Īgūsā boaburi dupiyuro bok-abirinerā āārīmā dapa.

⁴⁰ Marīpu āsū ārī gūñasiadi āārīmī: “Īgūsārē, purugue marā yare būremurādere suro merā yu merā ōārō āārīmakū irigara”, ārīdi āārīmī. Īgū ārīderosūta irigukumi. Irasiriro Īgū iro dupiyuro iridero nemorō, Īgū Jesucristo merā iridea Īgūsārē, marīdere ōātariro āārīroka.

12

Jesúre Īākūi gūñanídorerimarē gojadea

¹ Irīpoeque marā wārā yu werenerā Īgūsā iridea merā Īgūsā Marīpure būremurīrē Īmunerā āārīmā. Irasirirā marī, Īgūsā Īānīgāmegorosūrā irirosū sugu ūma birarimasū ōārō ūmaduagu āārīpereri nukārīrē pirirosū, ōārō iriduārā āārīpereri ñerō iririre piriro gāāmea. Irire pirirā, Marīpu gāāmederosūta ōārī gapure gūñaturari merā iriwāgānikōārō gāāmea.

² Irasirirā Jesúre Īākūi gūñanikōārā! Īgūta marīrē Marīpure būremunugāmakū iridi, marīrē piriro marīrō Īgūrē būremuwāgānikōāmakū irigu āārīmī. Būro poyari merā ñegū irirosū curusague boagu, guyasirībodi āārīkeregu, Īgū purugue usuyaburire masīsīā, guyasirībiridi āārīmī. Masā marītadero puru, dorebu Marīpu diaye gapu doadi āārīmī.

³ Irasirirā Jesús waadeare gūñaka! Ñerā Īgūrē būro ñerō tarimakū irinerā āārīmā. Irasirirā musāde ñerō tarirā, ōārō yujpūrāku, piriro marīrō Īgūrē gūñaturanikōāka!

⁴ Ñerā ñerīrē iridorerire musā tarinugāduamakū Īārā, musārē wējēñabema dapa.

⁵ ¿Marīpu musārē Īgū pūrārē weredeare kātiakōārī? Īgūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmī:

Yu magū, yu mu Opu, murē ōārō iriburo, ārīgū, wajamoārīrē pémasīka! Murē: “Ñerīrē iropata irika!” ārīmakū pégu, bujawerebirikōāka!

⁶ Āsū āārā. Yu maīrārē: “Ñerīrē irimerāta!” ārī, pūrīrō páro irirosū werea. Yu pūrā āārīpererārē wajamoāa ōārō iridoregu, ārīdi āārīmī.*

⁷ Marīpu musārē wajamoāmakū Īārā, Īgūrē ōārō yujuka! Sugu pagu Īgū magū ñerō irimakū Īāgū, Īgūrē wajamoākumi. Irasūta Marīpu, marī ñerō irimakū Īāgū, marīrē Īgū pūrārē pūrīrō páro irirosū weregukumi ōārō iriburo, ārīgū.

⁸ Marīpu āārīpererā Īgū pūrārē Īgūsā ñerō iridea waja pūrīrō páro irirosū weremi. Īgū werebirimakū, musā Īgū pūrā āārībiribukoa. Pagu marīrā, ñerō irisīā bokasūnerā irirosū āārībukoa.

⁹ Marī majīrā āārīmakū, marī pagusāmarā marī ñerō iriri waja pūrīrō páro irirosū weremakū, Īgūsārē būremubū. Irasirirā marī pagusāmarārē būremurī merā yujuro nemorō, Marīpu ūmugasigue āārīgūrē būremurī merā ōārō yujuro gāāmea. Īgūrē būremurā, Īgū merā ōārō āārīrākoa.

¹⁰ Marī ñerō irimakū, marī pagusāmarā Īgūsā gāāmerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marīpu gapu diayema merā wajamoāmi, marīrē Īgū irirosū ōārā āārīmakū irigu.

¹¹ Diayeta āārā. Marīpu marīrē wajamoāmakū, usuyabea. Marī bujawerekererā, Īgū marīrē wajamoādero puru, marī Īgūrē ōārō yujurā, diayema iririre iri, Īgū merā siñajārī oparākoa.

Marīpu werenīrīrē péduabirimakū gogorāa marīrē, ārī gojadea

¹² Irasirirā musā Marīpure būremuturamerā āārībirikōāka! Īgūrē ōārō gūñaturanemoka! Īgūyare piriro marīrō ōārō irituyaka!

* 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

13 Ōārō diayema irika! Gajirā Marīpure gūñaturamerā, musā irasirimakū iākūirā, gūñaturari merā Īgūyare irituyarākuma.

14 Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō ōārō āārīrikuka! Nērō iriro marīrō āārīka! Nērī marīrā dita marī Opū Jesucristore iārākuma.

15 Ōārō pémasīka! Marīpu musārē iritamurīrē: “Gāāmebirikoa”, āārībirikōāka! Nērī tā puri masā, ōārī oteri gapure poyanorērokoa. Musāde nērīrē irirā, gajirārē poyanorērākoa. Irasirirā nērīrē iribirikōāka!

16 Sugu Īgū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā nērō iribirikōāburo. Marīpuvadere gāāmemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeguemu Esau Marīpuvare gāāmebiridi āārīmi. Īgū masā tīgū āārīsīā, Īgū paguyare Īgū boadero puru opabu āārīkeregū, sunu buro uaboa, baari merā Īgū pagumarē Īgū opabodeare gorawayudi āārīmi.

17 Īgū irasiridero puru waadere masīa musā. Esau, Īgū pagu Īgūrē: “Yu sīburi merā ōārō āārīgukoa”, āārīburire péduakeremakū, Īgū pagu gapu Īgūrē: “Mu pagumarē sīsīabu irire”, āārīdi āārīmi. Īgū irasū āārīmakū pégu, Esau buro oreri merā Īgū pagure: “Sīka yure!” āārī sērēkeregū, Īgū pagu Īgūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmi.

18 Marīpu Īgū dorerire Moisére pīmakūguere marī nēkūsāmarā Israel bumarā Marīpu āārīrōgue ejanugāmākū goegoradero āārībū. Dapagorare musā gapure irasū āārībea. Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Sinaī wāīkudi ūtāūgue āārīdi āārīmi. Irasiriro irogue Īgūsā ejanugāburipoe iri ūtāūguere peame buro ūjūrō, naitīārō, ūmīkayebori, mirū buro wējāpuro āārīdero āārībū.

19-20 Irogue puriduru buro busumakū pénerā āārīmā. Puru Marīpu Īgūsārē werenīmakū pénerā āārīmā. Marīpu goero merā āsū āārīdi āārīmi Īgūsārē: “Iri ūtāūrē űapeorānorē ūtāyeri merā dea wējeka, o sareri majī merā sare wējeka!” āārīdi āārīmi. “Waimurādere irasūta irika!” āārīdi āārīmi. Īgū irasū āārī werenīmakū pérā, gūiri merā Moisére: “Iropata guare wereburo”, āārī, buro sērēnerā āārīmā.

21 Moisé āārīpererire ūtāūguere goero āārīrīrē iāgū: “Buro gūiri merā naradagu yāa”, āārīdi āārīmi.

22 Musā gapu iripoegue marā Sinaī wāīkudi ūtāūgue ejanugānerā irirosū āārībea. Ūmugasīgue Marīpu āārīrōgue Sion wāīkudi ūtāūgue murījarosū diaye Īgū merā werenīmasīa. Irogue Marīpu okanīgūya makā, Jerusalén wāīkuri makā āārā. Irogue Marīpure wereboerā wārāgora āārīma.

23 Īgūsā usuyari merā nerērā, Marīpure: “Ōātaria mu”, āārī buremuma. Irogue Marīpu pūrāde ūmugasīma gojadea pūgueta Īgūsā wārē gojatūsūnerā nerēma. Marīpu āārīpererā iririre: “I gapu ōāa, i gapu ōābea”, āārī weregu āārīmi. Marīde Īgū merā ōārō āārā. Irasirirā irogue marā merā nerērāsūta āārā. Marīpu Īgūsārēta nērī opamerā āārīmakū irisiadi āārīmi.

24 Marī Jesūre buremurā āārā. Iripoegue Marīpu marīrē: “Ōārō irigura”, āārī werepīdi āārīmi. Īgū irasū āārī werepīderosūta Jesūs iridi āārīmi. Īgūya dīre béo boadea merā marīrē taudi āārīmi. Iripoeguemu Abel Īgūya dī béodeare iāgū, Marīpu Īgūrē wējēdire wajamoādi āārīmi. Jesucristoya dī béodea gapure iāgū, marīrē waja opamerā āārīmakū iridi āārīmi. Irasiriro Cristo dī béodea, Abel dī béodea nemorō wajakua.

25 Irasirirā ōārō pémasīka! Marīpuvare weregure péduamerā irirosū āārībirikōāka! Iripoegue i nikūmu Moisé Marīpuvare weremakū pérā, wārā irire péduabirinerā āārīmā. Īgūsā irire péduabiridea waja Marīpu Īgūsārē wajamoādi āārīmi. Īgūsā nemorō Cristore péduamerā gapure buro wajamoāgukumi. Cristo ūmugasīguemu Marīpuvare weregu āārīmi.

26 Iripoegue Marīpu Īgū dorerire Moisére pīgu, Īgū werenīrī merā nikū űomemakū iridi āārīmi. Dapagorare āsū āārīmi: “Sunu i nikū űomemakū irīgu, suñarōta gajino irinemogura. I nikū dita űomemakū iribi meta āārīgukoa. Ūmugasīguedere űomemakū irigura”, āārīmi.

27 “Sunu i nikū űomemakū irīgu, suñarōta gajino irinemogura”, āārīgū: “Āārīpereri yu irideare béogukoa”, āārīgū yāmi. Īgūyarārē doregu āārīrī gapure béobirikumi. Irasiriro Īgū irideare béomakū, Īgūyarārē doregu āārīrī dita dujarokoa.

28 Marīpu Īgūyarārē dorerogue marīrē Īgū merā āārīmakū irīgukumi. Irasirirā Īgūyarārē doregu āārīrīrē béosūbirimākū iārā, Marīpure: “Mu merā usuyāa”, āārīrō gāāmea. Irasirirā buremurī, goepeyaro merā Īgūyare irituyaro gāāmea. Irasū irirā, marī Īgūrē usuyamakū irirākoa.

29 Peame ūjūrō goerosū Marīpu goero wajamoāgū āārīmi. Irasirirā Īgūrē goepeyaro merā buremurā!

13

Marīpu suyuri ditare iriro gāāmea, āārī gojadea

¹ Marí Jesucristore bñremurā sugu pñrā irirosū āārā. Irasirirā gāme mañrē neō piribirikōāka!

² Musā puro ejarārē òārō merā musāya wiirigüe ñajāridoreka! Irire kätibirikōāka! Iripoegüe gajirā irasirirā, Marĩpure wereboerārē ĩgūsāya wiigüe ñajādorenerā āārimā. “Marĩpure wereboerā āārimā”, ārimasibirinerā āārimā.

³ Peresugüe āārārē bopoñarī merā gññaka! ĩgūsā merā peresugüe āārīrā irirosū pññaka! Gajirā ñerō tarirādere bopoñarī merā gññaka! ĩgūsā merā musāde ñerō tarirā irirosū pññaka! Iritamuka ĩgūsārē!

⁴ Āārĩpererā marāpokurā, marāpokurā gāme goepeyari merā iāburo. Őma ĩgūsā marāposā nome merā òārō āārĩrikuburo. Nomedē ĩgūsā marāpusāmarā merā òārō āārĩrikuburo. Marāpu marĩrā, marāpokurāde gajirā ũma merā ñerō irimakū iāgū, marāpo marĩrā, marāpokurāde gajirā nome merā ñerō irimakū iāgū, Marĩpu ĩgūsārē wajamoōgukumi.

⁵ Niyerure mañbirikōāka! Musā opari merā usuyaka! Marĩpu āsū āridi āārimī: “Musārē neō béobiriko. Musā merā āarinĩguko musārē iritamubu”, āridi āārimī.

⁶ Irasirirā gññaturari merā āsū ārĩ masīa:

Marĩ Opu yure iritamugū āārimī. Neō sugu masakū yure ñerō iriduarire gübea, ārĩ masīa.*

⁷ Musārē òārō siiu, Marĩpuya kerere werenerārē gññaka! ĩgūsā okaro bokatĩür òārō āārĩrikudeare gññaka! Irasū gññarā, Jesucristore ĩgūsā bñremuderósuta musāde bñremuka!

⁸ Jesucristo marĩrē iritamugū, neō gorawayubirikumi. Iripoegüe, dapagoradere, puruguedere ĩgū āārĩderósuta āārĩnikōāgukumi.

⁹ Gajirā gajirosū buerire pñemobirikōāka, Marĩpuya diayema buerire béori, ārĩrā! ĩgūsā marĩrē: “Ire baaka! I gapure baabirikōāka!” ārĩ buemoāmakōāma. Iri buerire tñyamakū marĩrē iritamubea. Marĩpuyare marĩrē gññaturamakū iribea. Marĩpu dita ĩgū marĩrē mañrē merā marĩrē gññaturamakū yāmi.

¹⁰ Iripoegüe Marĩpuya wiigüe paía waimurārē wējē soeponerā āārimā. Irasirikererā, iri merā masakare ĩgūsā ñerō iridea wajare neō taumasibirinerā āārimā. Jesucristo gapu ĩgū boari merā marĩ ñerō iridea wajare taudi āārimī.

¹¹ Paía opu waimurā wējē, Marĩpu āārĩrĩ taribugoragüe ĩgūsāya díre āi ñajādi āārimī. Irogüe Marĩpure masaka ĩgūsā ñerō iridea wajare: “Béoka!” ārĩ sērēbosadi āārimī. ĩgū wējēnerā waimurāya ðupurĩ gapure makā turogüe soebéokōādi āārimī.

¹² Irire iriderósuta Jesúdere makā turogüe wējēbéonerā āārimā. Irasirikeremakū, ĩgūya dí béori merā marĩrē waja opamerā āārimakū iridi āārimī.

¹³ Jesús makā turogüe curusagüe boari: “Guyasĩügorāa”, ārĩsüdero āārĩbú. ĩgū boa-makū, masaka ĩgārē turi, buridanerā āārimā. ĩgārē irasiriderósuta masaka marĩdere turi, buridakeremakū, piriro marĩrō ĩgārē tñyaro gāāmea.

¹⁴ I nikügüe marĩ āārĩburi makā máa. Gaji makā, marĩ purugüe āārĩburi makārē āmugasima makārē yúrā yāa.

¹⁵ Irasirirā Jesucristo iritamurĩ merā Marĩpure bñremurā, iro dupiyuro ĩgārē gajino sñunaderosū, dapagoragüe ĩgārē usuyari sññkōārā! ĩgārē: “Guapu, òatarigü āārā”, ārĩ bñremurā!

¹⁶ Gajirārē òārō irika! Musā oparire opamerārē guereka! Irire kätibirikōāka! Musā irasirirā, Marĩpure sñrā irirosū irirākoa. ĩgārē usuyamakū irirākoa.

¹⁷ Musā oparārē òārō péka! ĩgūsā dorerire bñremurĩ merā irituyaka! Marĩpu pídi āārimī. ĩgūsārē musārē òārō koredoregü. Irasirirā musārē ĩguyare òārō buenikōāma, ĩgārē bñremurĩrē piribirikōāburo, ārĩrā. Purugüe Marĩpu ĩgūsārē: “Wereka yure! ¿Naasū bueri?” ārĩ sērēñamakū, ĩgārē yujurākuma. Irire masisā, òārō buedñama. Irasirirā ĩgūsā buerire musā òārō pémakū, usuyari merā moārākuma. Musā pébirimakū gapu bujawererākuma. Musā ĩgūsārē tarinugārā, òārō āārĩrikubiriko.

¹⁸ Musā Marĩpure sērērā, guaya āārĩburi sērēbosanika! Gua òārĩ ditare iridñaa. Marĩpu iürō: “Őārĩrē irirā, waja opamerā āārā”, ārĩ pññāa.

¹⁹ Yure Marĩpure sērēbosarā, āsū ārĩ sērēka: “Mérögā purata ĩgū gua purugüe dupaturi aariburire āmuka!” ārĩ sērēka!

Őādoretñnudea

²⁰ Marĩpu marĩrē ĩgū merā òārō sññajārĩ sīgü marĩ Opu Jesucristo boadiguere masüdi āārimī. Jesucristo ovejare korerimasū irirosū marĩrē òārō koregü āārimī. Iripoegüe Marĩpu marĩrē: “Őārō irigura”, ārĩ werepídi āārimī. ĩgū werepídeare Jesús boagu ĩgūya dí béodea merā marĩrē iriyuwariküdi āārimī. Irire neō béobirikumi.

* 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

²¹ Irasirigu Marĩpu musārē iritamuníkõáburo. Iri iritamunírĩ merã ããrĩpereri õãrĩrē, ĩgũ gããmerĩ ditare irimakũ iriburo. ĩgũ gããmerõsũta Jesucristo merã marĩ ããrĩpererãrē irasiriburo. Irasirirã Cristore: “Õãtaria mu”, ãrĩ bõremuníkõãrã! Irasũta irirã!

²² Yaarã, i pũgue yu musārē: “Ãsũ irika!” ãrĩ gojarire õãrõ merã péka! Yu musārē wãrigora gojabodi ããrĩkeregu, mĩrĩgã were gojabu. Irasirirã irire õãrõ bueka!

²³ Idere musārē weregura. Marĩyagu Timoteore peresugue ããrãdire wiuañurã. Dapagore ĩgũ aarimakũ, yu ĩgũ merã musārē ĩãgũ waagura.

²⁴ Musã oparãrē, gajirã Jesucristore bõremurãrē ããrĩpererã iro ããrĩrãrē õãdorea gua. Gua merãmarã Italia marã musārē õãdorema.

²⁵ Marĩpu musã ããrĩpererãrē õãrõ iritamuburo. Irasũta iriburo. Iropata ããrã.

SANTIAGO

Santiago Marípu yarā āārīpererogue waasirinerārē gojadea

¹ Yu Santiago i pū merā musārē ōādorea. Yu Marípure, irasū āārīmakū marī Opu Jesucristore moāboegu āārā. Musārē Israel bumarārē pe mojóma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē āārīpererogue waasirinerārē gojāa.

Marípu masīrī sīrīmarē gojadea

² Yaarā, musārē wári gajirosūperi ñerī waamakū, gajipoe gūñaña marīrō ñerō tarirā, ōārō usuyari merā āārīnkōāka!

³ Musā ire masīa. Ñerō tarirā: “Marípu yure iritamugakumi”, āri bñremurīrē pirimerā, gūñaturari merā ĩgūrē bñmunemorākoa.

⁴ Musārē Marípure bñremurīrē neō piriro marīrō gūñaturanīkōārō gāāmea. Gūñaturanírā, ōārō pēmasírā, Marípu ĩgū masīrī sīrīrē oparā āārīrākoa.

⁵ Musā masīrīrē opamerā, Marípure sērēka! Musā sērēmakū pégu, musārē sīgukumi. Neō turiro marīrō merā āārīpererā ĩgūrē sērērārē wári masīrī sīgukumi.

⁶ Irasirirā irire sērērā: “¿Yure sīgukuri?” āri gūñamerāta bñremurī merā sērēka! Sugu: “¿Yure sīgukuri, o sībirikuri?” āri gūñarīkugu, dia wádiyama makūrī gorawayuro irirosū ĩgū gūñarīrē gorawayunakumi.

⁷ Irasirigu: “¿Yure sīgukuri, o sībirikuri?” āri gūñagū: “Marī Opure sērērīrē opagukoa”, neō āri gūñabirīkōāburo.

⁸ Sunarē gajirosū, gajinurē gajirosū gūñami. Irasirigu: “Āsū irigura”, āri gūñabirīsā, keoro neō irimasībemi.

⁹ Sugu ubu āārīgū āārīkeregu, Jesúre bñremusīā, Marípu ĩūrōrē ubu āārīgū meta āārīmi. ĩgūyagu āārīmi. Irasirigu usuyaburo.

¹⁰ Gajigu wári doebiri opagu, ĩgūya doebiri peremakū ĩākeregu, Jesúre bñremusīā, usuyaburo. Marípu ĩūrōrē ĩgūya doebiri ubu āārīrī āārā. Tá goori irirosū pererokoa.

¹¹ Abe marīja, bñro asimakū, tá ñaña, iri gooride ñañdijakoa. Iri goori ōārī āārīkerero, pereakōākoa. Āsūta waakoa doebiri opagure. ĩgū moārī merāta boakumi.

Ñerō taririre, irasū āārīmakū ñerō iriduare gojadea

¹² Jesúre bñremugū ñerō tarikeregu: “Marípu yure iritamugakumi”, āri bñremurīrē piribi, usuyami. ĩgū gūñaturari merā tariweredero puru, Marípu ĩgūrē: “Ōārō irimi”, āri gūgukumi. Irasirigu ĩgūrē āmugasigue perebiri okari sīgukumi*. Āārīpererā ĩgūrē maīrārē: “Iri okarire sīgura”, āri di āārīmi.

¹³ Sugu ñerīrē iriduagu: “Marípu yure ñerō iriduamakū yāmi”, āri gūñabirīkōāburo. Marípu neō ñerīrē iriduabemi. Irasū āārīmakū, neō marīrē ñerō iriduamakū irībemi.

¹⁴ Āsū gapu āārā. Masaka ĩgūsā ñerī waribejari gūñarīrē piribirimakū, iri gūñarī ĩgūsārē ñerō iriduamakū yāa.

¹⁵ Irasirirā ĩgūsā ñerī waribejari gūñarīrē pirimerā, puru iri ñerī waribejarire irirākuma. Iri ñerī iririre pirimerā, puru perebiri peamegue waarākuma.

¹⁶ Yaarā yu maīrā, diayeta gūñaka! “Marípu yure ñerō iriduamakū yāmi”, neō āri gūñabirīkōāka!

¹⁷ Marípu āmugasigue āārīgū marīrē ōārī, diayema ditare sīmi. ĩgū abe āmumārē, ñamimārē, neñukādere iridi āārīmi. Neō gorawayubemi. Irasirigu ĩgū āārīderosūta āārīnkōāgukumi.

¹⁸ ĩgū gāāmederosūta ĩgūya kere diayema āārīrī merā marīrē ĩgūyarā āārīmakū iridi āārīmi, ĩgū pūrā āārīpuroriburo, āri gū.

Marípu kerere pérā, ĩgū dorerosūta irika! āri gojadea

¹⁹ Yaarā yu maīrā, ire masīka! Musā āārīpererārē Marípuya kerere ōārō péro gāāmea. Gajirā musārē weremakū pérā, ōārō gūña odorāgue ĩgūsārē werēka! Mata guabirīkōāka!

²⁰ Sugu noó gāāmerō guagu, Marípu gāāmerīrē irībemi.

²¹ Irasirirā āārīpereri musā ñerō gūñarīrē, ñerī iririre pirīkōāka! Marípuya kerere musā pédeare bñremurī merā ōārō irika! ĩgūya kerere pémakū, ĩgū turari merā musārē peamegue waabonerārē taugakumi.

* 1:12 Sugu ūma birarimasā gajirā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikūdima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgūya dipurugue peokuma, gajirārē ĩgū wajatadeare ĩmurā. I irirosū, sugu Jesúre bñremugū ñerō tarikeregu: “Marípu yure iritamugakumi”, āri bñremurīrē piribi, āmugasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri āmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

²² Īgūya kere pédeare òãrò irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, musā basi ārīkatori merā: “Òãrò yáa”, āri gūñarākoa.

²³ Musā Marīṗuya kerere pékererā, irire irimerā, sugu masakā Īgūya diapure diuru merā āñāgū irirosū āārā.

²⁴ Īgūya diapure āñādero ṗuru, gajirogue waa, Īgū deyorire mata kātiakōākumi. Irasirirā, Īgū kātiderosūta Marīṗuya kerere péadero ṗuru, mata kātikōāa.

²⁵ Gajigu gapu Marīṗuya kere pédeare gūñanīgū, kātibirikumi. Irasirirā, Īgū irirosū irirā, marī pédeare kātibirikoa. Marīṗu dorerire irinirākoa. Irasirigu Marīṗu marīrē marī iriri merā usuyamakū irigukumi. Īgū doreri keoro āārā. Irire marīrē pidi āārīmi, iri merā Īgū gāamerīrē irimasīburo, āriḡu.

²⁶ Sugu: “Marīṗure b̄remua”, āri gūñakereḡu, gajirārē werewuarire, Īgūsārē ñerō werenírīrē piribirimakū, Īgū: “Marīṗure b̄remua”, āriñi wajamāa. Īgū basita ārīkatogu yāmi.

²⁷ Marī diayeta Marīṗu āārīnīgūrē b̄remurā, āsū iriro gāamea. Pagusamarā marīrārē, wapiweyarādere Īgūsā ñerō tarimakū ĩārā, Īgūsārē iritamurō gāamea. I ūmu marā ñeri irirā irirosū iribirikōārō gāamea.

2

Masakare surosū ĩāka! āri gojadea

¹ Yaarā, musārē Jesucristo marī Op̄u òātarigure b̄remurā masakare surosū ĩārō gāamea. Surāyeri masakare òãrō irirā, gajirādere òãrō irika!

²⁻³ Musārē i keori merā weregura. Wāri doebiri opagu oro merā iridea mojōsūrī túsārī berorire opagu òārī surī sāñagū, musā Jesúre b̄remurā nerērōḡue aarimakū ĩārā, Īgūrē òãrō merā: “Òō, i òārī doaripērōḡue doaka!” āribukoa. Gajigu bopogu boaro daro suriro sāñagū aarimakū ĩārā, Īgū gapure òãrō bokatīrīñēbiribukoa. Gajipoo irirā Īgūrē: “Irota dujaka!” o “Òō yebague doaka!” āribukoa.

⁴ Musā Īgūsārē surosū ĩamerā, ñerō gūñarī merā: “Wāri doebiri opagu, bopogu nemorō āārīmi”, āriñi yāa.

⁵ Yaarā yu maírā, yure péka! Marīṗu i ūmugue: “Boporā āārīma”, masaka āriñārē beyedi āārīmi, Īgūrē wāro b̄remurī opamurārē. Īgūrē maírārē: “Sigura”, āriḡeare Īgūyarārē dorerogue opaburo, āriḡu, Īgūsārē beyedi āārīmi.

⁶ Marīṗu boporārē beyekeremakū, musā gapu Īgūsārē b̄remubea. Doebiri oparā gapu musārē buro poyari merā moādorenama. Īgūsāta musārē weresārīrē beyerimasā ṗroguere weresāmurā āiwāḡanema.

⁷ Musā: “Jesús òāḡuyarā āārīma”, ārisūrā āārā. Doebiri oparā gapu Īgūyamarē ñerō werenírā āārīma.

⁸ Marīṗu marīrē doreḡu Īgū dorerire gojadea pūḡue āsū āriñi āārīmi: “Mu basi maírōsūta mu ṗuro āārīrādere maika!” Musā i dorerire irirā, òārīrē irirā yāa.

⁹ Musā gajirārē surosū ĩamerā ñerō irirā yāa. Marīṗu doreri gojadea pūḡue irasirirārē āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīṗu dorerire tarinugārā āārīma”.

¹⁰ Sugu āārīpereri Marīṗu dorerire irikereḡu, su wāirē tarinugāḡū, ñerō iridea wajare opami. Irasirigu āārīpereri Marīṗu dorerire tarinugāḡū irirosū āārīmi.

¹¹ Marīṗu āsū āriñi āārīmi: “Gajigu marāpo merā ñerō iribirikōāka!” Gajidere āriñi āārīmi: “Masakare wējēbirikōāka!” Irasirigu sugu, gajigu marāpo merā ñerō iribirikereḡu, masakare wējēḡu, Marīṗu dorerire tarinugāḡū āārīmi. Ñerō iridea waja, waja opami.

¹² Marīṗu Īgū dorerire marīrē pidi āārīmi, iri merā Īgū gāamerīrē irimasīburo, āriḡu. Īgū masakare Īgūsā ñerō iridea waja, wajamoāḡū āārīmi. Īgū dorerire marī irideare: “Òāḡorabu”, marī iribirideare: “Ñegorabu”, āri beyegukumi. Irasirirā Īgū dorerire irika! Īgū gāamerōsūta werenika!

¹³ Marīṗu Īgū āārīpererā ñerārē peameḡue wajamoārīnu ejamakū, masakare bopoñarī merā ĩamerārē bopoñarī merā ĩabirikumi. Gajirārē bopoñarī merā ĩārā gapure bopoñarī merā ĩagukumi. Īgūsārē wajamoābirikumi.

Jesúre b̄remurīrē, irasū āārīmakū òārī iririre gojadea

¹⁴ Yaarā, ire péka! Sugu òārīrē iribi: “Jesúre b̄remua”, āriñi wajamāa. Irire āriñi merā dita tausūbirikumi. Peameḡue waagukumi.

¹⁵ Jesúre b̄remugū, o Jesúre b̄remugō, surī gorawayumerā, baari mérōḡā opamakū ĩārā, ḡnasirirākuri musā?

¹⁶ Īgūsārē: “Òãrō waaburo musārē. Òārī surī bokarā, baayapirā waaka!” āriñi, Īgūsā gāamerī gapure sibirimakū, musā āriñi neō wajamāa.

¹⁷ I irirosū āārā. Sugu: “Jesúre buremua”, āārgū, ōārī gapure iribirimakū, ĭgū: “Jesúre buremua”, āārī neō wajamāa.

¹⁸ Gajipoe irigu yu wererire pēduabi gapu yure āsū āārbukumi: “Sugu Jesúre buremurī opami. Gajigu gapu Jesúre buremubirikeregu, ōārīrē yāmi”, āārbukumi. ĭgū irasū āārmakū pēgu, yu ĭgūrē āsū āārbukoa: “Masaka sugu ōārī iririre neō īābirikererā, ĭgūrē: ‘Jesúre buremugū āārfīmi’, āāmasībirikuma. Gajigu gapu ĭgū ōārī iriri merā gajirārē ĭgū Jesúre buremugū āārfīrē masīmakū yāmi”, āārbukoa.

¹⁹ Musā: “Marīpu suguta āārfīmi”, āāri buremua. Musā irasū āāri buremumakū ōāgorāa. Wātēa ōārīrē neō irimerāde irire buremuma. ĭgūsā Marīpu āārfīrikurire masīma. Irasirirā ĭgūrē gūirā, naradama.

²⁰ Musā pēmasīmerā āārā. Irasirigu ire musārē werenemogura, pēmasīdoregu. Sugu: “Jesúre buremua”, āārgū ōārī gapure iribirimakū, ĭgū: “Jesúre buremua”, āārī neō wajamāa. Jesúre buremugū meta āārfīmi.

²¹ Irīpoeuemu marī űnekū Abraham irideare gūñaka! “¿Diayeta ĭgū yure buremurī?” āārgū, Marīpu ĭgū magū Isaare űtāyeri merā iridea soepeorogue wējē soepeodoredi āārfīmi. Irasirigu Abraham Marīpu dorederosūta ĭgū magūrē āi wējēbu iridi āārādīmi. Marīpu ĭgū dorerire Abraham tarinugābirimakū ĭāgū, ĭgūrē: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” āārdi āārfīmi. Irasirigu ĭgūrē: “Diayeta yure buremumi, ōāgū āārfīmi”, āāri ĭādi āārfīmi.

²² Irasirirā musā ire masīa. Abraham Marīpure buremusīā, ĭgū doredeare iridi āārfīmi. Irasū āārfīmakū ĭgū doredeare irisīā, Marīpure buremurī opatarigu dujadi āārfīmi.

²³ Irasiriro Marīpu yare werenīrī gojadea pūgue Abraham irideare gojaderosūta waadero āārfībū. Āsū āāri gojasūdero āārfībū: “Abraham Marīpure buremudi āārfīmi. ĭgū buremumakū ĭāgū: Marīpu ĭgūrē: ‘Ōāgū āārfīmi’, āāri ĭādi āārfīmi”, āāri gojasūdero āārfībū. Irasū āārfīmakū, Marīpu ĭgūrē: “Abraham, yu merāmu āārfīmi”, āārdi āārfīmi.

²⁴ Irasirirā Abrahāyamarē gūñarā, musā ire masīa. Sugu: “Marīpure buremua”, āārgū, ōārī gapure iribirimakū ĭāgū, Marīpu ĭgūrē: “Ōāgū āārfīmi”, āāri ĭābemi. Gajigu gapu diayeta Marīpure buremugū ōārīrē yāmi. Irasirimakū ĭāgū, Marīpu ĭgūrē: “Ōāgū āārfīmi”, āāri ĭāmi.

²⁵ Gaji irīpoeuemo űma merā űnerō irideo Rahab wāikago irideare gūñaka! Josuē iriunerā igoya makāgue ĭādurirā ejamakū, ĭgūsārē iritamudeo āārfīmō. Igoya makā marā ĭgūsārē boka wējērī, āārgō, igoya wiigue ĭgūsārē duūdeo āārfīmō. Puru ĭgūsā duri dujariri maarē ĭmudeo āārfīmō. Igo Marīpu yārārē iritamurī merā Marīpure igo buremurīrē ĭmudeo āārfīmō. Irasirimakū ĭāgū, Marīpu igore: “Ōāgō āārfīmo”, āāri ĭādi āārfīmi.

²⁶ Āsū āārā. Masaku yujupūrā marīmakū, ĭgūya dupu okabirikoa. Sugu: “Marīpure buremua”, āārgū, ōārī gapure iribi, diayeta Marīpure buremubemi. Irasiriro ĭgū: “Marīpure buremua”, āārī neō wajamāa. Yujupūrā marīrī dupu, boari dupu irirosū āārā.

3

Marīya disi wiririre gojadea

¹ Yaarā, ire musā masīa. Marīpu gua ĭgūyare buerimasā buerire, gajirā moārīmasā iriri nemorō ĭā beyegukumi. ĭgūyare keoro buebirimakū ĭāgū, gajirā nemorō guare wajamoāgukumi. Irasirirā musā watopegue āārfīrā mērāgā dita gajirārē buerimasā āārfīburo.

² Marī āārfīpererā wāri ōārō iribirire yāa. Sugu űērī neō werenūbi: ōāgū Marīpu gāāmerī ditare irigu āārfīmi. Gaji űerō iriridere neō iribemi. ĭgū űērī werenīrī ĭgūya disi wiririre kāmutasīgū, āārfīpereri ĭgūya dupu gue āārfīrī merā gaji űerō iriridere kāmutasīmi.

³ Marī werenīrīmarē keorī merā weremakū i irirosū āārā. Marī kōme berore caballuya disire tūsākoa. Irasirirā i berogā merā, ĭgū wāgu waibu āārfīkeremakū, tūāgāmenū, marī waaduro waamakū irikoa.

⁴ Doōdirude irasūta āārā. Iriuru wādiru āārfīkeremakū, mirū buro wējāpukeremakū, wejatugu mērī majīgā merā dita iriru waarōre wejatukumi.

⁵ Marī werenīrī irasūta āārā. Marīya nediru mēdirugā āārfīkeremakū, marīya disi wāri: “Masītaria”, āāri werenīrī wiria. Āsū āārā. Peame marī mērīmegā diiukeremakū, wāri makānūerē űjūmakū irikoa.

⁶ Irasiriro marīya disi nediru merā űērī werenīrī, i peame irirosū āārā. Marīya dupu gue, marīya nediru su wāigā āārfīkeremakū, marī űērī werenīrī marīrē āārfīpereri gajirosūperi űērīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinorē űjūwāgā, poyanorēō irirosū, marī űērī werenīrī, marī i űmugue okarinārīrē ōārō āārfīrīrē poyanorēmakū yāa. Marī űērī werenīrā, wātī űērī iridorerire irirā yāa.

⁷ Masaka ĭgūsāyarā ejorārē kāmutarosū āārfīpererā makānūu marā waimurārē, wūrārē, prūārē, dia marārē kāmutasīma. Neōgoraguedere ĭgūsānorē kāmutasīsianerā āārfīmā.

⁸ Īgūsārē kāmutasāikeregu, neō sugu masaku Īgū basi Īgū werenírīrē kāmutasāibemi. Irasírírā marī ñerírē wereníduabirikererā, ñerī werenía. Āña kūrímakū Īgūya nima merā masakare wējērō irirosū, marī ñerī werenírī merā gajírārē ñetariro yáa.

⁹ Marī werenírī merā Marīpu marī Opure: “Ōātaria”, āri, usuyari sīa. Marī werenírī merāta masakare: “Ñerō waaburo Īgūsārē”, āri werenía. Marīpu marī masaka āārīpererārē Īgū irirosū āārímakū irikeremakū, marī gāme ñerō werenía.

¹⁰ Su disita ōārī werenírī, irasū āārímakū ñerī werenírī wiria. Yaarā, irasiribirikōārō gāāmea.

¹¹ Deko wiriri gobere ōārī wiriro, ñerī wiribirikoa.

¹² Yaarā, musā ire masía. Hígueragu, iguí dukakubirikoa. Iguigu, higuera dukakubirikoa. Misōrī deko wiriri gobere moākuri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū ōārī ditare werenírō gāāmea.

Diayema masírī āsū āārā, āri gojadea

¹³ Musā watopegue sugu ōārō masígū āārīgúno, ōārírē irinikōāburo. “Gajírā nemorō masítarinugāa”, āri, Īgū masírī merā ōārírē iriburo. Irasírímakū Īārā, gajírā Īgūrē: “Ōārō masími”, āri, rākuma.

¹⁴ Musā gajinorē oparārē buro ubu ĩaturirā, Īgūsā nemorō āārīduarā, musāya āārīburi ditare iriduarā: “Masítarinugāa”, āri gūñabirikōāka! Musā irasū āri gūñarā, āri, katorikurā, diayema āārírērē keoro werenírā meta yáa.

¹⁵ Musā: “Masítarinugāa”, āri gūñarī, Marīpu gūñarī sírī āārībea. I ūmu marā gūñarī, wātīya āārā.

¹⁶ Masaka gajírārē ubu ĩaturi, Īgūsāya āārīburi ditare iriduarā, gāme guaseonírā āārīma. Āārīpereri gajirosūperi ñerírē yáma.

¹⁷ Marīpu masírī sírī oparā gapu ōārā āārīma. Gāme guaseodūamerā, gajírārē iritamurā, gajírā wererire buremurī merā pérā, bopoñarī merā Īārā, ōārírē irirā, masakare surosū Īārā, irikatoro marīrō irinírā āārīma.

¹⁸ Gajírā merā ōārō āārīduarā, gāmekēārō marīrō ōārō siñajārī merā āārímakū iriduarā, diayema iririre irinírā āārīma.

4

I ūmtumarē gāāmerā, Marīpure gāāmebema, āri gojadea

¹ ¿Nasírírā gāme guaseo, gāmekēārī musā? Āsū āārā. Musā gūñarīgue musā ñerírē iriduarī, ōārírē iriduarī merā gāmekēārī irirosū āārā.

² Gajinorē musā gāāmea. Irasírírā irire opabirisíā, masakare wējēa, Īgūsāyare ēmaduarā. Gajīgu gajinorē opamakū Īārā, Īgūrē ubu ĩaturia. Irasírírā Īgūyare opabirisíā, gāme guaseo, gāmekēāa. Musā Marīpure sērēbirisíā, musā gāāmerírē opabea.

³ Gajipoere gajinorē sērēkererā, ñerō gūñarī merā sērēa. Musā basi musā ñerī ñaribejari ditare iriduarā sērēa. Irasírīgu Marīpu musā sērērírē sībemi.

⁴ Musā sugo nomeō marāpukugo āārīkerego gajīgue gāāmegō irirosū āārā. ¿Musā ire masíberī? Sugu i ūmu marā ñerírē irirā irirosū iridūagu, Marīpure gāāmebemi. I ūmu marā ñerírē irimákū ĩāgū: “Īgūsā irirosū irigura”, āri gūñagū, Marīpure ĩaturigu dujami.

⁵ Marīpūya werenírī gojadea pūgue irire āsū āri gojasūdero āārībú: “Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marírē pídi āārímí marī merā āārībure. Ōāgū deyomarīgū marírē maīgū, marī ñerírē iridūamakū gāāmebemi”, āri gojasūdero āārībú. Iri gojadea ubu āārīrī meta āārā. Āārīrōma āārā.

⁶ Irasírīgu Marīpu marī ñerírē irinemobirikōāburo, āri, gū, marírē bopoñarī merā ĩā, ōārō iritamumī. Irasírīro Īgūya werenírī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībú: “‘Gajírā nemorō āārā’, āri gūñagūrē Marīpu iritamubemī. ‘Yu ubu āārīgū āārā, yare iritamuka!’ āri, gū gapure ōārō iritamumī”, āri gojasūdero āārībú.

⁷ Irasírírā Marīpu dorerire buremurī merā irika! Wātī dorerire iribirikōāka! Musā Īgūrē pēbirimákū ĩāgū, musārē piri, duriwāgākōāgukumī.

⁸ Marīpu purogue Īgūrē: “Yu merā āārīka!” āri ejanugārā irirosū irika, Īgūrē masīnemoduarā! Irasírímakū ĩāgū, musā purogue ejanugāgū irirosū irigukumī musārē iritamunobu. Musā ñerō irirā āārā. Irasírírā ñerō iririre pirika! Musā Marīpūyare irirā, o i ūmu marā irirosū irirā: “Ōāgorāa”, āri gūñadāa. Ire irasū āri gūñabirikōāka! I ūmu marā irirosūta ñerírē irimákū, ñegorāa. Marīpūya ditare irimákū, ōāa.

⁹ Musā ñerō iririre gūñarā, usuyari merā burirono irirā, bujawereri merā oreka! Musā ñerō iririre guyasírīrī merā, bujawereka!

¹⁰ Marī Opure: “Mu ĩūrōrē yu ñegū, ubu āārīgū āārā, irasirigu yure iritamuka!” āri sērēka! Musā irasū āri sērēmāk: “Murē iritamugura, yaagu, ōāgū āārā”, āri ĩāgukumi.

Musā Jesūre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka āri gojadea

¹¹ Yaarā, musā Jesūre buremurā musā basi gāme werewuabirikōāka! Gajirārē ñerī werenirā, o ĩgūsārē werewuarā, Marīpu marīrē gāme maĩdoredeare tarinugārā yāa. Irire tarinugārā: “Iri doreri ōābea”, ārīrā irirosū yāa. Irasirirā Marīpu dorerire: “Ōābea”, āri werewuarā: “Yu Marīpu nemorō doremasiā”, ārīrā irirosū yāa.

¹² Marīpu suguta masakare ĩgū dorerire pidi āārīmi. ĩgū suguta ĩgūsā iririre ĩā beyemasīmi. Masakare taumasīmi, o peamegue bēomasīmi. Irasirirā musā gapu: “Gajirā masakare werewuamasīa”, āri gūñabirikōāka!

Ñamigāgue marī iriburire masībimirāē gojadea

¹³ Dapagorare gajire weremakū, ōārō péka! Musā surāyeri: “Dapagā, o ñamigā gaji makāgue su bojori moā, wāro niyeru wajatarākoa”, āri wereniā. Irasū āri werenirārē āsū āri weregura.

¹⁴ Musārē ñamigāgue waaburire neō masībea. Marī i ũmugue okari, ĩmikā boyoripoe duji, mérōgā puru perero irirosū āārā. Marī i ũmugue āārī, mérōgā puru boakōārākoa.

¹⁵ Irasirirā musārē āsū āri werenirō gāāmea: “Marīpu gāāmemakū, okarākoa ire, o gajire irimurā”.

¹⁶ Musā gapu: “Marī masīa, irasirirā marī gāāmerō āsū irirākoa”, āri wereniā. Iri āārīpereri musā irasū āri werenirī, ñegorāa.

¹⁷ Irasirirā: “Marī āsū irirā, ōārīrē irirākoa”, āri masikererā, irire irimerā, ñerīrē irirā yāa.

5

Wári doebiri oparārē waaburire gojadea

¹ Musā wári doebiri oparā yure péka! Musā ñerō tarirākoa. Irasirirā ire gūña, buru bujawereri merā gaguinī oreka!

² Musāya doebiri boakōārōkoa. Musāya surīre burua baarākuma.

³ Musā niyeru koeri, oro, plata merā iridea koeri musā duripīdea gurawijiakōārōkoa. Irasū waamakū, musā niyerure maišīa, duripīdeare masīsūrokoa. I niyeru musā maĩrī, peame gajinorē soebéorosū musārē poyanorēmākū irirokoa. Dapagorare musā, i ũmu pererīnu ejaburo dupiyuro, wāro niyerure duripirā yāa. Irire duripirī waja buru wajamoāsūrākoa.

⁴ Musāya pooerire moānerārē wajaribea. Irasirirā musārē: “Guare musā ārāderosūta wajarika!” āri gaguinīma. ĩgūsā irasū āri gaguinīrīrē marī Opu ĩgārē wereboerārē doregu pémi.

⁵ Musā i ũmugue okarā, wári doebiri opāa. Musā opari merā musā gāāmerī ditare yāa. Musā irasiriri waja wajamoāsūrākoa. Wekure ĩgūsā wējēburi dupiyuro ōārō baa, diikugu irirosū āārā.

⁶ Musā ñerō irimerārē: “Ñerō yāma”, āri, peresugue āiwāgā: “Wējēka!” ārā, musā ĩgūsārē iririre kāmutamasiña marīrō.

Jesucristo i ũmugue dupaturi aariburire marīrē ōārō yūro gāāmea, āri gojadea

⁷ Irasirirā yaarā, marī Opu Jesucristo i ũmugue dupaturi aariburire gūñaturari merā ōārō yūka! Pooe opu ĩgū otedea dakakaburire ōārō yūkumi. ĩgūya pooere otedero puru, deko merēburire, irasū āārīmakū ĩgū otedea puri, masāburire ōārō yūkumi.

⁸ Musāde ĩgū irirosūta ōārō yūka! Marī Opu dupaturi aariburo mérō dūyāa. Irasirirā gūñaturari merā ĩgūrē buremurirē neō piriro marīrō merā ĩgū aariburire ōārō yūnikōāka!

⁹ Yaarā, Marīpu musārē wajamoārī, ārīrā, gāme turibirikōāka! ĩgū āārīpererā ñerārē wajamoāgū aariburo mérō dūyāa.

¹⁰ Yaarā, iripoegue marārē marī Opūya kerere weredupiyunerārē gūñaka! Marī Opūyare weredea waja gajirā ĩgūsārē ñerō irinerā āārīmā. ĩgūya kerere weredupiyunerā gapu ñerō tarikkererā, ĩgūyare wereduūbirinerā āārīmā. ĩgūsārē ñerō irirārē ñerō iribirinerā āārīmā. Irasirirā musāde ĩgūsā iriderosūta irika!

¹¹ Ñerō tarikkererā marī Opure buremurirē neō piribirinerārē gūñarā: “Marī Opu ōārō iritamunerā, usuyari bokanerā āārīma”, āri gūñāa. Iripoeguemu Job wāikugu ñerō taridea kerere musā pébu. ĩgū buru ñerō tarikeregu, marī Opure buremurirē piribiridi āārīmi. Irasirigu ĩgū ñerō taridero puru, marī Opu ĩgūrē maĩgū ĩgūrē bopoñari merā ĩāsīa, wári ōārīrē iridi āārīmi. Irasirirā, ĩgū marīdere maĩrīrē, ĩgū marīdere bopoñari merā ĩārīrē musā masīa.

¹² Yaarā, gaji yu wererire gopeyari merā ōārō péka! Musā gajirārē wererā, āsū āri werebirikōāka: “Īmugasima merā āsū irigura”, o “I nikūma merā āsū irigura”, āribirikōāka! Musā gajirārē wererā, ārikatori marīrō su diayeta wereka! Gajinorē irianerā: “Iriabu”, ārika!

“Āsū irirāra”, ārīrā, irika! “Āsū iribirikoa”, ārīrā, iribirikōāka! Marīpū wajamoābirikōāburo, ārīrā, irasirika!

¹³ Mūsā űerō tarirā, Marīpūre: “Iritamuka yure!” ārī sērēka! Ŭsuyari merā āārīrā, bayapeori merā ĩgūrē: “Ōātaria mu”, ārī, usuyari sīka!

¹⁴ Sugu pūrīrikugu, Jesúre ḇuremurā oparāre siuburo. ĩgūsā ĩgūrē uye merā piupeo, marī Opure: “Jesús, ĩ murē ḇuremugūrē tauka!” ārī sērēbosarākuma.

¹⁵ ĩgūsā marī Opure ḇuremurī merā sērēmākū, marī Opū ĩgūrē taugukumi. Irasirigu ĩgūrē pūrīrī marīgū dujamakū irigukumi. Pūrīrikuadi űerō iridi āārīmakū, Marīpū ĩgū űerō irideare kātīgukumi.

¹⁶ Irasirirā mūsā űerō irideare gāme weretarika! Irasū āārīmakū, Marīpūre mūsāya āārīburire gāme sērēbosaka! Irasirika, Marīpū mūsārē pūrīrī marīrā āārīburo, ārīrā! Ōārīrē irīrikugu ḇuro ḇuremurī merā gajirāya āārīburire Marīpūre sērēbosamakū, Marīpū ĩgū sērērōsūta irigukumi.

¹⁷ Irīpoeguemū Marīpūya kerere weredupiyudi Elías wāikugu marīsūta masakū āārīdi āārīmī. ĩgū āārīdeapoegue marā űerō irimakū ĩāgū, Marīpūre: “Deko merēbirimakū irika!” ārī, ḇuro ḇuremurī merā sērēdi āārīmī. Marīpū ĩgū sērērīrē pé, ure bojori gaji bojori dekogora, ĩgūsāya nikūrē deko merēbirimakū iridi āārīmī.

¹⁸ Pūgū Marīpūre: “Deko merēmākū irika doja!” ārī sērēdi āārīmī. ĩgū sērēmākū, deko merēdero āārībū. Irasū waamakū, ĩgūsāya nikūrē dupaturi oteri puri dukakūdero āārībū.

¹⁹ Yaarā, sugu mūsā merāmū diayema āārīrē irinemobirimakū ĩārā, dupaturi Marīpūyare irimakū irirā, ĩgūrē ōārō irirā irikoa.

²⁰ Ire masīka! Mūsā sugu űerō irigure ĩgū űerō iririre pirimakū irirā, ĩgūrē ōārō irirā irikoa. Marīpū ĩgūrē peamegue waabodire taugukumi. ĩgū wārī űerī irideare kātīgukumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre bʉremurā waasirinerārē gojadea

¹ Yu Pedro musārē òǎdorea. Jesucristo yure ĩgūyare buedoregu beyemi. Irasirigu musārē, musāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāikuri nikūgue waasirinerārē i pūrē gojáa.

² Marĩpu āārĩnīgū dupiyurogue musārē: “Yaarā āārĩma”, ārĩderosūta beyedi āārĩmĩ. Òǎgū deyomarĩgū merā musārē ĩgūyarā āārĩmakū iridi āārĩmĩ, Jesucristo gāāmerĩrē iriburo, ārĩgū. Jesucristo ñi béori merā ñerĩrē kosuēnerā āārĩburo, ārĩgū, irasiridi āārĩmĩ. Musārē òǎrō iritamū, siñajārĩ merā āārĩdero nemorō āārĩrikumakū iriburo.

Jesúre bʉremurā Marĩpu merā òǎrō āārĩnĩburire gojadea

³ Marĩpʉre, marĩ Opu Jesucristo Pagure: “Òǎtaria mu”, ārĩ, usuyari sĩrā! ĩgū marĩrē bʉro bopoñasĩā, Jesucristore boadiguere masũrĩ merā marĩrē dupaturi deyoarā irirosū ĩgū pūrā ñajāmakū iridi āārĩmĩ. Irasirigu ĩgū merā marĩ òǎrō āārĩnĩkòǎburire masĩmakū yāmi.

⁴ Irasirirā, ĩgūyarārē: “Òǎrĩrē sigura”, ārĩdeare marĩ opaburire usuyari merā yūrā yāa. ĩgū marĩrē sĩburi: ĩgū ũmugasigue òǎrĩ opari, neō pereburi, boaburi meta āārā.

⁵ Marĩpu marĩrē ĩgūrē bʉremurārē ĩgū turari merā koremi. Irasirigu, i ũmu pere-makū, ĩgū marĩrē peamegue waabonerārē: “Taugura, yu merā āārĩnĩkòǎrākuma”, ārĩdeare iriyuwarĩkũrĩre masĩmakū irigukumi.

⁶ Marĩ mérōgā i ũmugue āārĩrōpa wāri gajirosũperi ñerō tarikererā, ũmugasigue Marĩpu marĩrē sĩburire gũñarā, bʉro usuyari merā āārā.

⁷ Ñerō tarikererā, marĩ diayeta Marĩpʉre òǎrō bʉremunĩrĩ, oro nemorō wajakua. Oro wajakukerero, pereburi āārā. Masaka irire peamegue soekuma òǎrĩ oro dita dujaburo, ārĩrā. Irasũta marĩ ñerō tariri merā diayeta Marĩpʉre òǎrō bʉremunĩrā dujarākoa. Irasirigu, Jesucristo dupaturi aarimakū, Marĩpu marĩrē: “Òǎrō iribu, irasirirā yu pʉro yu merā āārĩnĩkòǎrākua”, ārĩgukumi.

⁸⁻⁹ Musā Jesucristore ĩgū i ũmugue āārĩmakū ĩābirinerā āārĩkererā, ĩgūrē maĩa. Dapagoradere ĩgūrē ĩābirikererā, gũñaturari merā ĩgūrē bʉremua. Musā ĩgūrē irasū bʉremunĩmakū, Marĩpu musārē peamegue waabonerārē tarimakū irigukumi. Irasirirā musā Marĩpu pʉrogue waaburire gũñarā, irogue eja, usuyarosū bʉro usuyāa. I usuyari oparire werenĩrĩ merā weremasĩña máa.

¹⁰ Iripoegue Marĩpʉya kerere weredupiyunerā ĩgū musārē òǎrō iritamugū tauburire werenerā āārĩmā. Irire werekererā, pémasĩbirinerā āārĩmā. Irasirirā irire masĩduarā, bue, gũñamanerā āārĩmā.

¹¹ Òǎgū deyomarĩgū Cristo ĩgūsārē iriudi iritamurĩ merā Cristo ñerō tari, boadigue masā, ũmugasigue murĩa, pʉru āārĩpererā Opu āārĩburire weredupiyunerā āārĩmā. Irasirirā: “¿Noā irasū waagukuri, ñaásū āārĩmakū irasū waarokuri?” ārĩ masĩduarā, irire bue, gũñamanerā āārĩmā.

¹² Marĩpu ĩgūsā masĩmakū gāāmegū, ĩgūsārē āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Musā āārĩripoe i irasū waabirĩkoa dapa. Pʉru marā gapu irire ĩārākuma”, ārĩdi āārĩmĩ. Dapagorare Marĩpu marĩrē tauri kerere wererā ĩgūsā iripoegue weredeareta musārē werema. Òǎgū deyomarĩgū Marĩpu ũmugasigue merā iriudi iritamurĩ merā musārē irire werema. Marĩpu Jesucristo iride merā marĩrē taurire Marĩpʉre wereboerāde bʉro masĩduama.

Marĩpu marĩrē ñerĩ marĩrā āārĩdoremi, ārĩ gojadea

¹³ Irasirirā musā iriburire òǎrō pémasĩrĩ merā gũñaka! Jesucristo i ũmugue dupaturi aarimakū, Marĩpu musārē òǎrō iritamugū musā peamegue waabonerārē tauburire gũñanĩkòǎka! Irire gũñarā, bʉro usuyari merā yúka!

¹⁴ Iripoegue musā Marĩpʉre masĩburi dupiyuro ñerō waribejarire iriunaderosũta dapagorare neō irinemobirĩkòǎka! Majĩrā ĩgūsā pagusāmarā dorerire tarinugāmerā irirosū Marĩpu dorerire tarinugābirĩkòǎka!

¹⁵ Marĩpu musārē ĩgūyarā āārĩdoregu siuidi, ñerĩ marĩgū āārĩmĩ. Irasirirā, ĩgū irirosū musāde ñerĩ marĩrāta òǎrĩ ditare irika!

¹⁶ Marĩpʉya werenĩrĩ gojadea pūgue irasũta ārĩ gojasũdero āārĩbú. Āsū ārĩdi āārĩmĩ: “Yu òǎgū, ñerĩ marĩgū āārā. Irasirirā musāde ñerĩ marĩrā āārĩka!” ārĩdi āārĩmĩ.

¹⁷ Marĩpu āārĩpererārē surosū ĩāgū, ĩgūsā irideare: “Iri òǎbu, iri òǎbiribu”, ārĩ weregu āārĩmĩ. Irasirirā ĩgūrē: “Guapu”, ārĩrā, i ũmugue musā āārĩrōpa gopeyari merā ĩgūyare irika!

¹⁸ Musā ñekūsāmarā Marīpuyare iribirinerā āārīmá. Musā ĩgūsā iriderosū iriri wajańaa. Irasirigu Marīpu musārē ĩgūsā iriderosū iriunanerāre taudi āārīmí ĩgūyare iriburo, ārīgū. Musā ire masā. Marīpu marīrē taugu, marī ñerō iridea wajare wajaribosadi āārīmí. Irasū wajaribosagu, niyeru, oro merā wajaribosabiridi āārīmí. Niyeru, oro pereburi āārā.

¹⁹ Irasirigu iri wajakuro nemorō marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmí. ĩgū magū Cristo boagu dí béodea merā gapu marī ñerī iridea wajare wajaribosadi āārīmí. Oveja majīgū masaka Marīpūre buremurā wējē soepeobu oāgū āāriderosūta Cristo oāgū ñerī marīgū āārīmí.

²⁰ Marīpu i ũmurē ĩgū iriburo dupiyurogueta Cristo ĩgū boagu dí béoburire masīsidi āārīmí. Irapoere i ũmu pereburi dupiyuro Cristore i ũmugue iriudi āārīmí, ĩgūya dí béori merā musārē iritamuburo, ārīgū.

²¹ Irasirirā Cristo iritamurī merā Marīpūre buremua. Marīpu Cristore boadiguere masū, ũmugasigue āimurīa, āārīpererā Opu sóodi āārīmí. Irasirirā Marīpūre: “Guare oārō irigu āārīmí”, ārī buremu, ĩgū merā oārō āārīniburire oārō masā.

²² Cristoya diayema kerere pé buremusiā, musā ñerī iririkurire pirinerā āārībú. Dapagorare diayeta musāyarāre maĩmasiā. Irasirirā musāya wajupūrārī, āārīpereri musā turari merā gāme maĩka!

²³ Musā Marīpūya werenírīre buremurā, dupaturi deyoarā irirosū waabu. Irasirirā ĩgū pūrā waabu. Marī pagusāmarā merā deyoa, puru boakōārākoa. Iri irirosū āārībea Marīpu pūrā waamakū. ĩgūya werenírī, perebiri werenírī āārā. Irasirirā iri werenírī merā ĩgū puro ĩgū merā āārīnikōārākoa.

²⁴ ĩgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: Āārīpererā masaka tá irirosū āārīma. ĩgūsā oārī oparide tá goori irirosū āārā. Tá masā, boakōāa. Gooride boakōāa. Iri irirosūta marī masakade boarākoa.

²⁵ Marī Opu werenírī gapu neō perebirikoa. ĩgū ārīderosūta waarokoa. Āārīpereri ĩgū: “Āsū irigura”, ārīdeare iriyuwarikugakumi, ārī gojasūdero āārībú.*

Iri oārī bueri, musārē ĩgūsā weredeā, Jesucristo marīrē tauri kerere bueri āārā.

2

¹ Irasirirā āārīpereri gajirosūperi ñerī iririre: ārīkatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakū ĩaturirire, gajirāre ñerō ārī werewuarire pirika!

²⁻³ Musā, marī Opu musārē oārō iririre sirū masīsīa. Irasirirā neō deyoarāgā oṗikūrē gāāmerōsū musāde marī Opuyare diayemarē buro gāāmekā! Irire gāāmerā, ĩgūrē buremunemorākoa. Musā irasirimakū, musārē taugakumi.

Cristo masakare okari sīgū ũtāye irirosū āārīmí, ārī gojadea

⁴ Cristo marīrē okari sīgū suye ũtāye masaka ĩgūsā béoadeaye irirosū āārīgū āārīmí. ĩgūsā ĩgūrē gāāmebirikeremakū, Marīpu ĩgū Pagu gapu ĩgūrē: “Oātarigu, āārīpererā Opu āārīmí”, ārī beyedi āārīmí. Irasirirā ĩgūrē: “Oāgū āārīmí”, ārī buremua.

⁵ Marīde Cristo merā okari oparā ũtāyeri irirosū āārā. Marīpu, sugu ũtāyeri merā wii irigu irirosū marī merā irigu yāmi. Irasirigu marīrē ĩgūyarāre ĩgūya wiima irirosū āārīmakū yāmi. ĩgūyarā paía ĩgūrē buremurā, ĩgū dorederosūta gajino sīma. Marīrē ĩgūsā irirosū āārīmakū yāmi, Jesucristo iritamurī merā ĩgūrē usuyari sīburo, ārīgū. Irasirirā ĩgūyare irirā, ĩgūrē usuyamakū irirākoa.

⁶ Marīpu ĩgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmí:

Yu beyedire yaa wiima weanúpuroridea ũtāye irirosū āārīgūrē Jerusalēgue pígu. ĩgū, yu beyedi oātarigu, āārīpererā Opu āārīmí. ĩgūrē buremurāno, buro usuyarākuma. “Ubugorata ĩgūrē buremukubu”, ārī gūñabirikuma, ārīdi āārīmí.*

⁷ Musāde ĩgūrē buremurā: “Oātarigu āārīmí”, ārī ĩāa. ĩgūrē buremumerā gapure Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīpu beyedi suye ũtāye wii iririmasā béoadeaye irirosū āārīkeremakū, Marīpu gapu ĩgūrē iri wiima weanúpuroridea ũtāye irirosū āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigu ĩgūrē āārīpererā Opu pidi āārīmí, ārī gojasūdero āārībú.*

⁸ Gaji Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú:

Marīpu beyedire buremumerā, iri ũtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āārīma. Irasirirā Marīpu purogue neō waabirikuma, ārī gojasūdero āārībú.*

ĩgūya kerere buremubiri waja ũtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āārīma. Marīpu purogue ejabirikuma. ĩgūsārē irasū waaburire Marīpu iripoguetā: “Irasū waarokoa”, ārīsīadi āārīmí.

Marĩpuyarã àsũ ããrĩma, ãrĩ gojadea

⁹ Musã gapu Marĩpu pũrã ĩgũ beyenerã ããrã. Marĩ Opuyarã paia irirosũ ĩgũyare moãrã, Marĩpuya bumarã ĩgũ ĩũrõ ñeri marĩrã ĩgũyarã ããrã. Musãrẽ naitĩãrõ ããrĩrã irirosũ ĩgũyare neõ masĩbirinerãrẽ masĩdoregu siuudi ããrĩmi. Irasirĩgu musãrẽ boyorogue ããrĩrã irirosũ irire õãrõ masĩrã ããrĩmakũ iridi ããrĩmi. Musãrẽ ĩgũ õãrõ irideare gajĩrãrẽ weredoregu, irasiridi ããrĩmi.

¹⁰ Musã iro dupiyurogue Marĩpu pũrã ããrĩbirĩbu. Dapagorare Marĩpu pũrã ããrã pama. Musã iro dupiyurogue bopoñarĩ merã ĩãsũña marĩbu. Dapagorare musãrẽ Marĩpu bopoñarĩ merã ĩãmi.

Marĩpuyare irirã ããrĩka! ãrĩ gojadea

¹¹ Yaarã yu maĩrã, musã ĩ ãmũrẽ naagorenarĩmasã musãya makãgue ããrĩmerã irirosũ, Marĩpu puo waamurãta ããrã. Irasirĩgu musãrẽ ire turaro werea. Musã ñeri ñaribejari iribirikõãka! Musãrẽ ñerõ irimakũ iriduwarã irirosũ musã ñeri ñaribejari musãrẽ ñerõ irimakũ iriduaro yãa.

¹² Marĩpure masĩmerã watopegue ããrĩrã õãrõ irirã ããrĩka, musãrẽ werewuari, ãrĩrã! Musã irasirimakũ musãrẽ werewuaduakererã, Marĩpu ĩgũsãrẽ ĩgũyare masĩmakũ iriripoe musã õãrõ iririre ĩãnerã ããrĩsĩã, ĩgũrẽ: “Õãgũ, turagu ããrĩmi”, ãrĩ buremurãkuma.

¹³ Marĩ Opure buremusĩã, ããrĩpererã ĩ nikũ marã oparãrẽ õãrõ merã yujuka! ĩ nikũ marã oparã opu ããrĩgũdere yujuka!

¹⁴ ĩgũ dokamarã oparãdere yujuka! ĩgũsãrẽ ĩgũ doreri tarinugãrãrẽ wajamoãmurãrẽ pidi ããrĩmi. ĩgũ dorerire irirãrẽ: “Õãrõ iriabu musã”, ããrĩdoregu pidi ããrĩmi. Irasirirã ĩgũsãrẽ yujuka!

¹⁵ Marĩpu, musã õãrõ irimakũ gããmemi. Musã irasirimakũ ĩãrã, pemasĩmerã musãrẽ werewuaduakererã, werewuamasĩbema.

¹⁶ Musã, Marĩpu tausũnerã ããrĩsĩã, gajĩrãrẽ moãboerimasãgora ããrĩbea. Marĩpu tausũnerã ããrĩkererã, “Guare doreri mãa. Irasirirã gua gããmerõ ñerĩrẽ irirãkoa”, ãrĩ gũñabirikõãka! ĩsũ gapu irika! “Marĩpure moãboerã ããrã gua”, ãrĩ gũñaka! Irasũ ãrĩ gũñarã, ĩgũ dorerire irika!

¹⁷ ããrĩpererã masakare buremurĩ merã ĩãka! Marĩyarãrẽ Jesũre buremurãrẽ maĩka! Marĩpure gopepyari merã buremuka! ĩ nikũ marã opuãdere buremurĩ merã ĩãka!

Cristo ñerõ tarĩgu ĩgũ bokatĩũderosũ musãde bokatĩũka! ãrĩ gojadea

¹⁸ Moãboerimasã, õãrõ buremurĩ merã musã oparãrẽ yujuka! Musãrẽ õãrõ irirã ditare yujubirikõãka! Musãrẽ turaro merã dorerãdere yujuka!

¹⁹ Musã ñerõ iribirikeremakũ, musã oparã musãrẽ wajamoãbukuma. Musã, Marĩpu ĩũrõ diayemarẽ iriduamakũ, ĩgũsã wajamoãrĩrẽ bokatĩũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ĩãgukumi.

²⁰ Musã ñerõ iriri waja gapu ĩgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, irire musã bokatĩũkeremakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ĩãbirikumi. Musã õãrõ irikeremakũ ĩgũsã musãrẽ wajamoãmakũ, musã õãrõ merã guaro marĩrõ bokatĩũmakũ, Marĩpu musãrẽ: “Õãrõ yãma”, ãrĩ ĩãgukumi.

²¹ Irasiriburo, ãrĩgũ, Marĩpu musãrẽ ĩgũyarã ããrĩdoregu siuudi ããrĩmi. Cristode musãya ããrĩburire ñerõ tarimi, musãde ĩgũ iriderosũ iritayaburo, ãrĩgũ.

²² ĩgũ neõ suñarõ ñerõ iribirimi. Gajĩrãrẽ ãrĩkatori merã neõ werenĩbirimi.

²³ Masaka ĩgũrẽ turimakũ, ĩgũsãrẽ neõ turi gãmibirimi. ĩgũrẽ ĩgũsã ñerõ irikeremakũ: “Musãrẽ ñerõ irigura”, neõ ãrĩbirimi. ĩgũ Pagu gapure: “Yupu diayemarẽ irigu, yure ñerõ irirãrẽ diayeta wajamoãgukumi. ĩgũgue ãmugukumi”, ãrĩ gũñadi ããrĩmi. Irasirirã marĩdere ĩgũ ãrĩderosũ ãrĩrõ gããmea.

²⁴ Cristo, marĩ irirosũ ãmũkũgu ĩgũ basi marĩ ñerĩ iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marĩ okaropa ñerĩ iririre piri, Marĩpuya diayema gapure iriburo, ãrĩgũ, boami. ĩgũ marĩrẽ peamegue waabonerãrẽ taugu, buro kãmiku, buro ñerõ tarimi.

²⁵ Oveja dederinerã irirosũ musãde peamegue dederibonerã ããrĩbũ. Dapagorare Cristore buremusĩã, ĩgũyarã ããrã. Irasirigu ovejare koregu irirosũ Cristo musãrẽ koremi. Musã õãrõ ããrĩrikuburo, ãrĩgũ, musãrẽ õãrõ koremi.

3*Mojõsanerã àsũ irika! ãrĩ gojadea*

¹⁻² Moãboerimasãrẽ yu werederosũta musã marãposã nomerẽ weregura. Musã marãpusãmarãrẽ õãrõ merã yujuka! ĩgũsã dorerosũ irika! Surãyeri musã marãpusãmarã Marĩpuya kerere burenumerã ããrĩma. Irasirirã ĩgũyare musã ĩgũsãrẽ werebirikererã,

Īgūyare ðārō iririkuka! Ōārī ditare irika! Musā marāpusāmarā musārē dorerire buremurī merā yujuka! Musā irasirimakū ĭārā, ĭgūsāde Marīpūya kerere buremubukuma.

³ Musāya ðupure wāri mamarikubirikōāka! Musāya ðupure gajirārē ĭāsuyumakū iribirikōāka! Musārē: “Ōārō deyoma”, āri ĭāmakū iribirikōāka! Irasirirā musāya poañapure wuñanapure mamuanerā nome, oro merā iridea dari buyanerā nome, wajapari suri sāñanerā nome āārīduari ditare gūñarikubirikōāka!

⁴ Āsū gapu āārīka, ðārā, ðārō deyorā nome āārīduarā! Ōārī gūñarī oparā nome, gajirārē turiro marīrō goepeyaro merā weretamurā nome, siñajārī merā āārīrikurā nome āārīka! Ōārō āārīrikuri, ðupure mamarī ðārō deyori pereburosū neō perebirikoa. Musā ðārō āārīrikuri, Marīpū ĭūrōrē ðātariiri āārā.

⁵ Iripoeguere Marīpūyarā nome āsūta āārīunanerā āārīmā. ĭgūsā nome: “Marīpū āārīderosūta yure ðārō irīgukumi”, āri buremurā, ĭgūsā marāpusāmarā dorerire ðārō yujunerā āārīmā.

⁶ Āsūta Sara igo marāpūre Abrahārē ðārō merā yujudeo āārīmō. Irasirigo ĭgūrē: “Yu opa”, āriunanadeo āārīmō. Irasirirā musā ðārō irirā, gūiro marīrō āārīrikurā, Sara āārīderosū āārīrākoa.

⁷ Āsūta musā marāpokurāde musā marāposā nomerē pēmasīri merā ðārō irika! Nome, marī ūma irirosū turarā āārībema. Irasirirā ĭgūsārē buremurī merā iritamuka! Marīpū musārē bopoña, ĭgū puro perebiri okari sīburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sīgukumi. Irasirirā musā marāposā nomerē ðārō koreka! Marīpū musā sērērīrē yujuburosūta ĭgūsā nomerē ðārō irika!

Ōārō ĭgūsā irikeremakū, gajirā ĭgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ I merā musā āārīpererārē weretūnugara. Suro merā ðārō āārīrikuka! Musā merāmarārē bopoñarī merā ĭāka! Sugu pūrā irirosū gāme maīrikuka! Ōārō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō āārībea”, āri gūñaka!

⁹ Gajirā musārē ñerō irimakū, ĭgūsārē gāmibirikōāka! Musārē ĭgūsā ñerō āri werenīmakū, ĭgūsārē ñerō āri gāmibirikōāka! Āsū gapu irika! ĭgūsāya āārīburire Marīpure sērēbosaka! Marīpū musārē ðārō iribu, irire irimurārē pīdi āārīmi.

¹⁰ Marīpūya werenīri gojadea pūguere āsūta āri gojasūdero āārībū:

Musā okaropa ðārō usuyari merā āārīduarā, neō ñerō werenībirikōāka! Neō ārikatobirikōāka!

¹¹ Āārīpereri ñerī iririre pirikōāka! Ōārī gapure irika! Gāme ĭāturiro marīrō siñajārī merā āārīrikuka! Irire buro gāameka!

¹² Diayemarē irirārē marī Opu irasū korenīkōāmi. ĭgūsā ĭgūrē sērērīrē irasū pēnikōāmi. Ñerō irirā gapure gāāmebemi, āri gojasūdero āārībū.*

¹³ Ōārī ditare iriduamakū, çnoā musārē poyanorēbukuri?

¹⁴ Diayemarē musā irikeremakū, gajirā musārē ñerō irimakū, Marīpū gapu musārē ðārō yāmi. Irasirirā usuyāa. Musārē ñerō iriduārē gūibirikōāka! ĭgūsā musārē iriburire gūñarikubirikōāka!

¹⁵ Āsū gapu irika! Cristore: “Gua Opu āārīmi”, āri buremuka! Musārē: “çNasirirā Cristore buremurī?” āri sērēñarānorē pēmasīri merā ðārō yujuka! ĭgūsā musārē sērēñaburo dupiyuro ĭgūsārē yujaburire ðārō gūñayuka! Irasirirā ĭgūsārē Cristo musārē tauburire ðārō yujurākoa.

¹⁶ Turiro marīrō ðārō buremurī merā ĭgūsārē yujuka! Ōārō irika! Irasirirā: “Marīpū ĭūrō waja opabea”, āri gūñarākoa. Cristore musā buremurā ĭgūyare ðārō irirā āārīmakū gajirā musārē: “Ñerō yāma”, āri werewuanerā ĭgūsā musārē werewuadea diaye āārībirimakū ĭārā, guyasīrīrākuma.

¹⁷ Marī ñerō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iribukuma. Marīpū gāāmemakū, marī ðārō iriri waja gajirā marīrē ñerō tarimakū iriri gapu ðāgorā.

¹⁸ Irasūta Cristo ðāgū āārīkeregu, ñerō tarimi. Suñarōta āārīpererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi āārīmi. Marī ñerā āārīmakū, marīya āārīburire ñerō tarimi, marīrē Marīpūyarā waamakū iribu. ĭgū, marī irirosū ðupukugu āārīsīā, ĭgūya ðupugora tamerā boakōāmi. ĭgū boakeremakū, ĭgūya yujupūrā merā okakōādi āārīmi.

¹⁹ Irasirigu ĭgūya yujupūrā merā boanerā ĭgūsā peresu irisūnerā āārīrōgue waa, ĭgūsāya yujupūrārīrē Marīpūyare weredi āārīmi.

²⁰ ĭgūsā iripoeguere Marīpū dorerire tarinugāunanerā āārīmā. Noē āārīdeapoeguere ĭgū wādiru doōdirure dooripoe Marīpū ĭgūrē buremumakū gāāmedi āārādimi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yure buremubukuma”, āri, ĭgūsārē yoaripoe yūdi āārādimi. ĭgūsā gapu neō buremubiriunanerā āārīmā. Irasirigu Marīpū ĭgūsārē wajamoādi āārīmi. Noē ĭgūya wii marā merā dita: su mojóma pere gaji mojó ureru pērēbejarā dia mirīrīrē tariweredi āārīmi.

* 3:12 Sal 34.12-16

²¹ Marĩpu i nikũrẽ miũgũ ĩgũsãrẽ taudea, marĩrẽ deko merã wãiyeri irirosũ ããrã. Irasiriro marĩ peamegue waabonerãrẽ tauburire imua. Deko merã marĩrẽ wãiyemakũ, marĩya dupure gurarire koerosũ ããrĩbea. Marĩ wãiyesũrã, Marĩpure: “Guare mu ĩũrõ ñerĩ marĩrã ããrĩmakũ irika!” ãrĩ sãrẽa. Irasirirã, Jesucristo masãdea merã marĩ peamegue waabonerã tarimurã ããrã.

²² Jesucristo masãdero puru, ãmũgasigue marĩadi ããrĩmĩ. Irasirigu Marĩpu diaye gapu doami ĩgũ merã dorebu. ĩgũ Marĩpure wereboerã nemorõ, ãmarõ marã oparã nemorõ, ããrĩpererã dorerã nemorõ doregu ããrĩmĩ.

4

Marĩpu iritamurĩ merã ĩgũyare irimasĩrãkoa, ãrĩ weredea

¹ Jesucristo, marĩ irirosũ dupukugu ñerõ tarimi. Irasirirã: “ĩgũ ñerõ tarikeregu Marĩpu gããmerĩrẽ iriderosũ marĩde ñerõ tarikererã Marĩpu gããmerĩrẽ irirãkoa”, ãrĩ gũñarõ gããmea. Marĩde, ĩgũ ñerõ tariderosũ ñerõ tarirã, ñerõ iririre pirikõãa.

² Irasũ pirirã, i ãmu marĩ ããrĩrõpa dupaturi ñerĩ waribejarire iribirikoa. Marĩpu gããmerĩrẽ irinĩrãkoa.

³ Iripoegue, Marĩpure masĩmerã ñerĩrẽ iriduarire iriderosũta musãde ñerĩrẽ iriunanerã ããrĩbũ. Irasirirã guyasĩrĩrõ marĩrõ ñerĩrẽ iririkurã, ñerĩ waribejarire iririkurã, mejãrikurã, bosenurĩ irirã mejã, gaguinĩrikurã ããrĩnerã ããrĩbũ. Marĩpu dorerire tarinũgãrã keori weadere buremunerã ããrĩbũ. Irasirirã iropata iri ñerĩrẽ irika!

⁴ Dapagorare irire murãrõta irirã gapu musã iri ñerĩrẽ ĩgũsã merã iribirimakũ ĩãrã, ĩgũkakõãma. Irasirirã musãrẽ ĩãturi, ñerõ werenĩma.

⁵ Marĩpu ĩgũsãrẽ: “Musã irasũ ñerĩ irideare werepeoka!” ãrĩgũkumi. ĩgũta okarãrẽ, boanerãdere: “Ire irimakũ õãgorabu, iri gapure irimakũ õãbiribu”, ãrĩ beyebu ããrĩmĩ.

⁶ I ãmurẽ ããrĩpererã masaka boamurã dita ããrĩkeremakũ, Marĩpu ĩgũya kerere wererãrẽ ĩgũsãrẽ irire weredoredi ããrĩmĩ, boadero puru ĩgũ irirosũ ĩgũ puro okanikõãburo, ãrĩgu.

⁷ ããrĩpereri i ãmũma pereburo mero dupanũgãwãgãrisiãa. Irasirirã õãrõ pãmasĩrĩ merã diayemarẽ irinikõãka! Irasirirã Marĩpure buremurĩ merã sãrãrãkoa.

⁸ ããrĩpereri gajino iriri nemorõ diayeta gãme maĩka! Neõ gãme maĩduũbirikõãka! Marĩ gajirãrẽ maĩrã, marĩrẽ ĩgũsã ñerõ irikeremakũ, mata ĩgũsã ñerõ iriadeare kãtiakõãkoa.

⁹ Musã merãmarã musãya wiirigue ejamakũ, õãrõ usuyari merã ĩgũsãrẽ bokatĩrĩneaka!

¹⁰ Marĩpu ĩgũyarãkure ĩgũyare imasĩburire pĩdi ããrĩmĩ. Irasirirã iri merã õãrõ gãme iritamukã! Marĩpu musãkure musã ĩgũyare irimasĩburire pĩdea merã ĩgũ gããmerõsũ gãme iritamurã, õãrõ gãme iritamurã yãa.

¹¹ Irasirirã Marĩpuyare wererã, ĩgũ weredorederosũta wereka! Gajirãrẽ iritamurãde ĩgũ turari sirõ bokatĩrũrõ iritamukã! ããrĩpereri musã iririre Marĩpure masaka usuyari sĩburosũ irika! Jesucristo iritamurĩ merã irasirika! Marĩpure ããrĩpererinurĩ buremuka! Marĩ ããrĩpererã ĩgũrẽ: “Õãtarigu, turatarigu ããrã”, ãrĩ, usuyari sirã! Irasũta irirã!

Jesũre buremurĩ waja ñerõ taririre gojãdea

¹² Yaarã yu maĩrã, musã Jesũre buremurĩ waja ñetariro tarirã, diayeta ĩgũrẽ buremurĩrẽ masĩsũa. Irasirirã: “¿Nasiriro yure irasũ waari? Gajirosũ waakoa”, ãrĩ gũkabirikõãka!

¹³ Asũ gapu irika! Ñerõ tarirã: “Cristo ñerõ tariderosũ guade ñerõ taria”, ãrĩ usuyaka! Irasirirã Cristo dupaturi i ãmũgue ĩgũ gosesiriri merã, ĩgũ turari merã aarimakũ ĩãrã, bure usuyarãkoa.

¹⁴ Cristoyarã musã ããrĩrĩ waja gajirã musãrẽ ñerõ ãrĩ buridamakũ, musãrẽ ñerõ werenĩmakũdere ire masĩka! Marĩpuyagu Õãgũ deyomarĩgu musã merã ããrĩmĩ. ĩgũ turatarigu musãrẽ iritamumi. Irasirirã usuyãa.

¹⁵ Masakare wẽjẽbõorimasã, yajarimasã, noó waarõ ñerõ iririmasã, gajirãrẽ ĩgũsãyamarẽ sãrẽnarĩkurã ñerõ tarirãkuma. ĩgũsã irirosũ iribirikõãka! Õãrĩ iridea waja merã gapu ñerõ tarimakũ õãgorãa.

¹⁶ Cristoyarã musã ããrĩrĩ waja gajirã musãrẽ ñerõ tarimakũ irirã yãma. ĩgũsã irasirimakũ, guyasĩrĩbirikõãka! Ubu gapu Marĩpure: “Mu guare Jesucristoyarã ããrĩmakũ iridi ããrã, irasirirã murẽ usuyari sĩa”, ãrĩka!

¹⁷ Marĩpu marĩrẽ ĩgũyarãrẽ marĩ irideare: “I gapure irimakũ õãgorabu, i gapure irimakũ õãbiribu”, ãrĩ beyerĩpoe ejasiãa. ããrĩpererãrẽ marĩrẽ ĩgũyarãrẽ marĩ irideare irasũ ãrĩ beyepurorigukumi. ĩgũyarãrẽ irasũ beyepurorigu, ¿nasirigukuri ĩgũyarã ããrĩmerã gapure? ĩgũya kerere gããmebiri waja ĩgũsãrẽ bure wajamoãgũkumi.

18 Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Ōārā Marīpuyarā buro ñerō taridero puru, Marīpu ĩgūsārē tau, ĩgū puro āiagukumi. Ñerā ĩgūrē gāāmerā gapu ñetariro tarirākuma. Peamegue waadederirākuma”, āri gojasūdero āārībū.

19 Irasirirā Marīpu gāāmerōsū marī ñerō tarirā, ōārī iririre irinikōārō gāāmea. Marīya āārīburi Marīpure marīrē iridire wiaro gāāmea. Āārīpereri ĩgū: “Musārē ōārō irigura”, āri deare diayeta irigukumi. Irasirirā ĩgūrē: “Mu gāāmerō yure irika!” ārīrō gāāmea.

5

Pedro, Jesúre buremurā iriburire gojadea

1 Dapagore musārē Jesúre buremurā oparā murārē weregura. Yude Jesúre buremurārē doregu āārā. Cristo ñerō tarimakū ĩābu. ĩgū gosesiri merā, ĩgū turari merā dupaturi i umugue aarimakū, yude āārīpererā ĩgūrē buremurā merā ĩagukoma.

2 Marīpuyarā oveja irirosū āārīma. Musā ĩguyarārē dorerā ovejare korerā irirosū āārā. Irasirirā Marīpu musārē ĩgū pīnerārē ĩguyarārē ōārō koreka! Marīpu gāāmerōsū ōārō yujpūrākuri merā ĩgūsārē koreka! ĩgūsārē korerā: “Niyerure wajatarākoa”, āri gūñabirikōāka!

3 ĩgūsārē korerā, pūrīrō merā dorebirikōāka! Ōārō iririkaka! Irasirirā musā iririkurire ĩākūrā, ĩgūsāde ōārō iririkurākuma.

4 Musā irasū ōārō iririkurā, Cristo marīrē āārīpererā korerā Opū dupaturi i umugue aarigū, musārē: “Ōārō iribu”, āri ĩgukumi. Irasirirā, ĩgū puro gosesirirogue ĩgū ōātari sīburi* wajatarākoa. Iri neō perebirikoa.

5 Yu musā oparārē wererosū musā maamarādere weregura. “Murārē buremurī merā yujuka!” āri werea. Irasirirā musā Jesúre buremurā āārīpererā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñarō marīrō gāme iritamuka! Marīpuya werenīrī gojadea pūgue āsū āri gojasūdero āārībū: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñagūrē Marīpu iritamubemi. “Yu ubu āārīgū āārā, yure iritamuka!” āri gū gapure ōārō iritamumi, āri gojasūdero āārībū.*

6 Irasirirā: “Gajirā nemorō āārā”, āri gūñabirikōāka! Marīpu turagu musārē doremakū, yujuka! Musā irasirimakū, Marīpu ĩgū: “Āsū irigura”, āri ĩnu ejamakū, masaka ĩūrō musārē: “Yu maīrā, yu iritamurā āārīma”, āri ĩmugukumi.

7 Marīpu buro marī merā musārē koremi. Irasirirā āārīpereri musā gūñarikurire ĩgūrē wereka! ĩgū musārē iritamugukumi.

8 Ōārō pēmasīrī merā diaye gūñaka! Wātī musārē ĩaturigu musārē ñerī irimakū iriduagu ēōkaye guagu waibure baaduagu āmagorenagū irirosū musārē poyanorēduagu āmagorenami.

9 Ire masīa. Musā ñerō tarirosūta āārīpererogue gajirā Jesúre buremurā ñerō tarirā yāma. Irasirirā ñerō tarikererā, wātīrē neō yujubirikōāka! Jesús gapure gūñaturanikōāka! ĩgūrē buremurīrē neō pīribirikōāka!

10 Musā i umugue āārīrōpa dita ñerō tarirākoa. Puru Marīpu musārē gūñaturarā, ōārā, turarā āārīmakū irigukumi. Marīputa neō pīriro marīrō marīrē iritamunīgū Jesucristore buremunūgādoregu siudi āārīmi, marīrē ĩgū merā ĩgū gosesirirogue āārīnikōāburo, āri gū.

11 Irasirirā ĩgūrē: “Mu turatarigu, āārīpererā Opū āārā”, āri, usuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

Pedro ōādoretūnudea

12 Silvano iritamurī merā i pūguere yu musārē mērīgā gojāa. ĩgū, yu ĩāmakū, Jesúre buremunūgū marīyagu diayemarē irigu āārīmi. Irasirigu ĩgū iritamurī merā musārē gūñatura, usuyamakū irigu, Marīpu marīrē diayeta maīgū āārīmi, āri gū, i pūrē musārē gojāa. Marīpu marīrē maīrīrē masīrā ĩgūrē irasū buremunikōāka!

13 Babilonia marā Jesúre buremurā musārē ōādorema. ĩgūsāde, musā irirosūta Marīpu beyenerā āārīma. Marcos yu magū irirosū āārīgūde musārē ōādoremi.

14 Musā merāmarārē bokatīrīrā, maīrī merā, ōārō usuyari merā mojō ñeāka!

Marīpu āārīpererā musārē Jesucristoyarārē ōārō siñajārī merā āārīrikumakū iriburo. Irasūta iriburo.

Iropata āārā.

Pedro

* 5:4 Sugu ūma birarimasā gajirā nemorō ōārō ūmagū, olivo wāikadima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore ĩgūya dipurugue peokuma, gajirārē ĩgū wajatadeare ĩmurā. I irirosū, sugu Jesúre buremunūgū ñerō tarikereregu: “Marīpu yure iritamugukumi”, āri buremurīrē pīribi, āmagasigū perebirī okari wajatagukumi. Iri āmagasigū perebirī okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā. ✪ 5:5 Pr 3.34

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre buremurãre gojadea

¹ Yu Simón Pedro, Jesucristore moãboegu, ìgü buedoregu pídi, musãre i pürë gojáa. Marí Opü Jesucristo marirë taugu diayemarë irigu ããrîmi. Irasirigu Marípu Jesucristo merã guare iriderosüta musãdere ìgürë buremumakü iridi ããrîmi. Marí Jesucristore buremurí opamakü ôâtaria.

² Musã Marípure, irasü ããrîmakü marí Opü Jesúre masía. Irasirigu Marípu ìgü musãre ôãrö iritamurirë, ìgü musãre siñajãrî sîrîrë masînemomakü iriburo.

Jesucristoyarã ãsü ããrîma, ãrî gojadea

³ Marípu marirë ìgürë masîmakü iridi ããrîmi. Irasirigu ìgü turari merã marirë ããrîpereri ôãrîrë sídi ããrîmi ìgü merã ôãrö ããrî, ìgü gããmerirë iriburo, ãrîgü. ìgü ôâtariyu, ããrîpereri ôãrö irigu marirë siudi ããrîmi, ìgüyarã ããrîdoregu.

⁴ ìgü ôãgü, ôãrö irigu ããrîsîã, marirë: “Yu turari merã musãre wãri ôâtariyire irigura”, ãrîdi ããrîmi. Irasirigu ìgü ãrîderosüta marirë yãmi, ìgü irirosü ôãrîrë iriburo, ãrîgü. Marirë i ùmama ñerirë ñaribejarire piriburo, ãrîgü, irasirimi.

⁵ ìgü marirë irasirimakü ìãrã, musã Jesúre buremurã ããrîpereri musã turari merã ire irinemoka! Ôãrî irika! Ôãrî irirã, ôãrö pémasîrî merã irika!

⁶ Pémasîrî merã irirã, musã ñerö iriduarire iribiriköãka! Ñerö iriduarire irimerã ñerö tarikererã, Marípure güñaturaniköãka! Irasü güñaturanirã, Marípure buremurí merã ìgü gããmerirë iririkaka!

⁷ ìgü gããmerirë iririkurã, sugü pürã irirosü musã basi gãme iritamuka! Gãme iritamurã ããrîpererã gajirãdere maí buremuka!

⁸ Musã irasiriwãgãrã, ôãrö irirãkoa. Irasirirã marí Opü Jesucristore masîrã, ìgü gããmerirë ôãrö irinirãkoa. Ubu ããrîrîrë iribirikoa.

⁹ Sugü ôãrö iriwãgãbi gapü koye ìãbi, o koye ôãrö ìãjabi ìgü waaburire masîbi irirosü ããrîmi. Marípyare masîbi: “Ìgüyare iriro gããmea”, ãrî güñabemi. ìgü ñerö iridea wajare Marípu koebéodeare güñabemi.

¹⁰ Yaarã, ire péka! Marípu musãre siyu, beyedi ããrîmi, ìgüyarã ããrîburo, ãrîgü. Irasirirã ìgüyarã ããrîsîã, ìgü gããmerirë neö piriyo marirö merã iriduarã ããrîka! Irasiriduarã, ìgüyarã ããrîmerã ñerirë iririkurã irirosü neö ããrîbirikoa.

¹¹ Marípu ìgü gããmerirë marí irimakü ìãgü, marí Opü marirë taugu Jesucristo ìgüyarãre perebiri dorerogue marirë ôãrö bokatîrîñeã: “Ôö, yu merã ôãrö ããrîniköãka!” ãrî ñajãdoregukumi.

¹² Musã yu wererire masîsîã. Irasü ããrîmakü, diayema ããrîrîrë musã pédeare piriyo marirö ôãrö yãa. Musã irire masîkeremakü, yu wererire kãtiri, ãrîgü, güñanîmakü irigura.

¹³⁻¹⁴ Marí Opü Jesucristo yare: “Mérögã duyãa mu boaburo”, ãrî weresiami. Irasirigu yu okaro ejatuaro musãre: “Ãsü irika!” ãrî weredeare musãre güñamakü irigura. “Irasiriro gããmekoa yure”, ãrî güñãa.

¹⁵ Irasirigu yu boadero purü, yu weredeare neö kãtibiriköãburo, ãrîgü, ããrîpereri yu iriduaropa merã musãre irire gojapigura.

Gua Jesucristo ìgü turagu ããrîrîrë ìãbu, ãrî gojadea

¹⁶ Gua marí Opü Jesucristo turarire, irasü ããrîmakü ìgü dupaturi i ùmugue aariburire musãre weresiabu. Irire wererã, sugü masakü ìgü gããmerö güñaboka weredeare wererã meta iribu. Gua basi ìgü turagu ããrîrîrë ìãbu. Irasirirã ire musãre werebu.

¹⁷ Marípu ããrîñigü Jesucristo turatarigu, gosesirigu ããrîrîrë guare ìmumakü ìãbu. Irire ìmugü, ùmugasigüe merã ãsü ãrî werenîmi: “Ìi yu magü, yu maìgü ããrîmi. ìgü merã burö usuyãa”, ãrîmi.

¹⁸ Ëmugasigüe merã irasü ãrî werenîrîrë pérã, ütãu wekague marí Opü Jesús merã ããrîbú. Irigugue ããrîgüta ùmugasigüema gosesiriri merã ìgü deyomakü ìãbu.

¹⁹ Gua irire ìãnerã ããrîsîã: “Marípya kerere weredupiyunerã gojadea diayeta ããrã”, ãrî masía. Irasirirã musã ìgüsã gojadeare ôãrö péka! ìgüsã gojadea musãre sîãgodiru irirosü ããrã. Naítîãrögüe sîãgodiru merã marí waaröre sîãgowãgãrã irirosü ìgüsã gojadea merã Marípyare masía. Irasirirã Jesucristo dupaturi aarimãküguedere irire bueniköãka! ìgü neñukãmü boyodiru ôãrö boyoro irirosü ããrîgü, marirë maama ùmurë píbu ããrîmi. Irasirigu aarigü, marirë Marípyare masîbirideare ôãrö masîmakü irigukumi.

²⁰ I gapure masĩpurorika! Marĩpuya kerere weredupiyunerã Ĩgũya wenerinĩ gojadea pũgue Ĩgũyare gojarã, Ĩgũsã masĩri merã Ĩgũsã basi gũnarĩ merã gojarã meta irinerã ããrimã.

²¹ Ĩgũsã Marĩpuya kerere weredupiyudea, Ĩgũsã gããmerõ Ĩgũsã gũnarĩ merã werede meta ããrã. I Ĩgũsã weredupiyudea, Marĩpu Ĩgũsãrẽ weredoredea ããrã. Irasirirã Ĩgũsã Marĩpuyarã, Ôãgũ deyomarĩgũ iritamurĩ merã Marĩpuyare were, irire gojanerã ããrimã.

2

*Ãrikatori merã buerimasãyamarẽ gojadea
(Jud 4-13)*

¹ Iripoegue Israel bumarã surãyeri: “Marĩpuya kerere weredupiyurimasã ããrã”, ãrikatonerã ããrimã. Ĩgũsã iriderosũta dapagoradere ãrikatori merã buerimasã musã pũro aarirãkuma. Musãrẽ masĩña marĩrõ diayema ããribirire buerãkuma. Marĩ Opũ Jesucristore Ĩgũsã ñerõ iridea waja Ĩgũ boari merã wajaribosadire: “Gua Opũ ããribemi”, ããrãkuma. Ĩgũsã irasiriri waja gũñaña marĩrõ Marĩpu Ĩgũsãrẽ peamegue bẽogukumi.

² Ĩgũsã ãrikatori merã buerire pẽrã, Ĩgũsã ñeri uaribejari iririre ĩãrã, wãrã musã watopegue ããrĩrã Ĩgũsãrẽ ĩãkũrãkuma. Ĩgũsãrẽ ĩãkũmakũ ĩãrã, gajirã musã Jesũre bũremurã watopegue ããrimẽrã Jesũyamarẽ ñerõ ãri wenerĩrãkuma.

³ Ãrikatori merã buerimasã niyerure bũro gããmesĩã, musãrẽ ãrikatori bueri merã musã Ĩgũsãrẽ niyeru simakũ irirãkuma. Iripoegue Marĩpu gapu: “Ĩgũsã irasiriri waja Ĩgũsãrẽ wajamoãgura”, ãrĩsiadi ããrimĩ. Irasirigu Ĩgũ ãrĩderosũta Ĩgũsãrẽ peamegue bẽogukumi.

⁴ Irasirigu yu musã masĩdeare dupaturi gũñamakũ iriduãa. Iripoegue Marĩpu Ĩgũrẽ wereboerã ããrãdinerã Ĩgũsã ñerõ irimakũ peamegue peresu iribẽodi ããrimĩ. Naĩtĩãrõgue kõmedari merã siadobobẽodi ããrimĩ. ããripererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Ĩgũsã ñerõ iridea waja Ĩgũsãrẽ wajamoãgoragukumi.

⁵ Noẽ ããrĩdeapoegue marãrẽ Ĩgũsã ñerõ iridea waja Ĩgũsãrẽ wajamoãdi ããrimĩ. Irasirigu i nikũ ããriperero miũgũ, Ĩgũsãrẽ mirĩboaperemakũ iridi ããrimĩ. Noẽ ditare, marãpo, Ĩgũ pũrã ãma urerã, Ĩgũsã marãposã nomerẽ taudi ããrimĩ. Noẽ masakare: “Diayemarẽ irika!” ãri weregu ããrĩdi ããrimĩ.

⁶ Marĩpu Sodoma, Gomorra wãikuri makãri marãdere wajamoãdi ããrimĩ. Ĩgũsã ñetariro iriri waja Ĩgũsãya makãrĩrẽ peame merã soebẽogu, nitĩ poga dita dukamakũ iridi ããrimĩ. Pũrgue gajirã ñerãrẽ wajamoãburire masĩburo, ãrĩgũ irasiridi ããrimĩ.

⁷ Iri makãri marãrẽ wajamoãgũ, Lot diayema irigu ditare taudi ããrimĩ. Lot Sodomamu, gajirã Ĩgũya makã marã Marĩpu dorerire irimerã ñeri iririkamakũ ĩãgũ, bũro gariboredi ããrimĩ.

⁸ Ĩgũ õãgũ, Ĩgũsã watope ããrĩgũ, ãmurĩku Ĩgũsã ñerõ iririre ĩãgũ, Ĩgũsã ñerõ wenerĩrẽrẽ pẽgu, Ĩgũya wujupũrãgue bũro bujawereri merã poyadi ããrimĩ.

⁹ Irasirirã, iripoegue marã waadeare marĩ masĩsĩã, idere masĩã. Marĩ Opũ Ĩgũrẽ gããmerãrẽ ñerõ tarimakũ taumasĩmi. Ñerã gapure: “Wajamoãgura”, ãrĩdeare pidi ããrimĩ. Irasirigu ããripererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ejamakũ, Ĩgũsãrẽ wajamoãgukumi.

¹⁰ Gajirã ñerã nemorõ ñeri uaribejari iririkurãrẽ, Ĩgũ Opũ ããrĩrẽrẽ gããmemerãrẽ wajamoãgukumi. Ĩgũsã musãrẽ ãrikatori merã buerã noõ gããmerõ yãma. “Gajirã nemorõ õãrõ masĩã”, ãri gũñama. Gũiri marĩrõ turari oparãrẽ ñerõ ãri buridama.

¹¹ Marĩpure wereboerã gapu ãrikatori merã buerimasã nemorõ turarã ããrĩkererã, Marĩpu ĩũrõ neõ ñerõ ãri buridari merã turari oparãrẽ: “Ñerã ããrimã”, ãri weresãbema.

¹² Ãrikatori merã buerimasã gapu waimurã pẽmasĩmerã iririkurosũ noõ gããmerõ iriduari ditare yãma. Ĩgũsã pẽmasĩbirideare ñerõ wenerĩma. Masaka waimurãrẽ ñeã, wẽjẽkuma. Ãrikatori merã buerimasã, waimurã irirosũ boamurã dita ããrimã. Boadero pũru peamegue bẽosũrãkuma.

¹³ Irasirirã gajirãrẽ ñerõ tarimakũ iriri waja, ñerõ tarirãkuma. ãmurĩ, masaka ĩũrõgue noõ gããmerõ Ĩgũsã ñeri uaribejarire iri, usuyama. Musã merã bõsebaarã, ñerõ guyasĩũrĩ iririkurã ããrimã.

¹⁴ Nomerẽ ĩãrã, Ĩgũsã merã ñerõ iriduama. Ĩgũsã merã ñerõ iririre neõ piribema. Marĩpuyare gũñaturamerãrẽ Ĩgũsã irirosũ ñerõ iriduamakũ yãma. Ĩgũsã bũro opaduarire: “Ãsũ irirãra opamurã”, ãri gũñarã ããrimã. Irasirirã Marĩpu wajamoãsumurã ããrimã.

¹⁵ Diayemarẽ piri, iripoeguemu Balaam iriderosũ ñerõ yãma. Balaam, Beor wãikugu magũ ããrĩdi ããrimĩ. Ĩgũ ñeri iriri merã niyerure wajataduagu ããrĩdi ããrimĩ.

¹⁶ Ĩgũ irasirĩbu maague waamakũ, Ĩgũyago burra Ĩgũrẽ turideo ããrimõ. Marĩpu ĩgore masako irirosũ wenerĩmakũ iridi ããrimĩ. Igo wenerĩmakũ pẽgu, Balaam Ĩgũ pẽmasĩbi irirosũ iriboaidiare pirikõadi ããrimĩ.

17 Masaka deko āārīrī gobegue deko bokarākoa, ārī gūñama. Ārīkatori merā buerimasā gapu deko āārīrī gobegue deko marīrō irirosū āārīma. Īmikāyebori mirū wējāpuri merā eja, otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō masakare iritamubema. Irasirigu Marīpu: “Īgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō naiñārōgue āārīnīmakū irigukumi.

18 Ārīkatori merā buerimasā werenirī, Īgūsā: “Masītarinugāa”, ārīrī neō wajamāa. Jesúre buremunugārārē ñerō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī noō gāāmerō irimakū oāgorāa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesúre buremunugārārē ñerō waribejarire dupaturi iriduamakū yāma.

19 Īgūsārē: “Marī noō gāāmerō irimasīa”, ārī buema. Irasū āārīkeremakū, Īgūsā ñerō waribejari, Īgūsārē ñerō irimakū yāa. Ñerō iririre neō pirimasībema. Irasirirā ñerō iridoregure moāboerā, Īgū doreri ditare irirā irirosū āārīma.

20 Marī Opu Jesucristore marīrē taugure masīnugārā i ūmuma ñerīrē pirikōāma. Iri ñerīrē piridero puru, dupaturi piriro marīrō irinemomakū, ñegorakoa. Īgūsā Jesucristore masīburo dupiyuro Īgūsā āārīpuroridero nemorō ñerō dujama.

21 Ñerīrē irasiririkurārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masībirimakū oābukuyo. Marīpu doreri Īgūsārē Īgū pīdeare masīdero puru irire gāāmemerā, ñetariro dujama.

22 Irasirirā dupaturi ñerīrē piriro marīrō irinemorā, masaka ārīnarōsū irirā yāma. Āsū ārīnama: “Diayēe doka, puru Īgū dokadeareta baakumi doja. Irasū āārīmakū yesede guua, puru ñerī sóoberogue oyakumi doja”, ārīma.

3

Marī Opu Jesucristo dupaturi i ūmugue aariburire gojadea

1 Yaarā yu maīrā, musārē su pū gojasiabu. Yu iri dupiyurogue gojadea pū, irasū āārīmakū i pū merā musārē: “Āsū irika!” ārīrīrē oārō gūñamakū iriduagu yāa.

2 Iripoegue marā oārā Marīpuya kerere weredupiyunerā gojadeare, irasū āārīmakū marī Opu marīrē taugu dorerire gūñaka! Iri dorerire gua Īgū buedoregu pīnerā musārē buebu.

3 Ire gūñapurorika! I ūma pereburi dupiyuro masaka Marīpuyare buridarākuma. Ñerō waribejarire iririkurākuma.

4 Buridari merā: “Cristo: ‘Dupaturi aarigura’, Īgū ārīdea, ŷnaásū waari? Marī ñekūsamarā boanerā āārīmā. Neōgorague i ūma āārīnugādero puru, āārīpereri murārōta āārīnikōāa. Irasirigu Cristo neō aaribirikumi”, ārīrākuma.

5 I gapure neō gūñaduabema. Iripoeguere Marīpu i nikū, ūmugasire āārīmakū iridi āārīmī. Īgū werenirī merā dorederosūta deko āārīrōgue nikū deyoamakū iridi āārīmī. Irasū āārīmakū deko merā i nikū āārīmakū iridi āārīmī.

6 Puru deko merāta i nikūrē miūdi āārīmī. Irire miūgū, i nikūma āārīdeare peremakū iridi āārīmī.

7 Dapagorare Īgū werenirī merā dorerosūta ūmugasi, i nikū āārīnīmakū yāmi. Puruguerē āārīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, i āārīpererire peame merā peremakū irigukumi. Irinu āārīmakū, ñerārē peamegue béogukumi Īgūsārē wajamoāgū.

8 Yaarā yu maīrā, i gapure gūñaka! Marī: “Mil bojori tariri yoataria”, ārī gūñāa. Marī Opu gapu gūñamakū, mil bojori tariri, sunu tariro irirosū āārā. Sunu tariride mil bojori tariri irirosū āārā Īgūrē.

9 Surāyeri masaka marī Opu Īgū: “Dupaturi aarigukoa”, ārīdeare gūñarā: “Yoobotarimi, aaribiribukumi”, ārī gūñama. Īgūsā irasū gūñarī diaye āārībea. Masakare bopoñarī merā ĩāsīā, mata aaribirikumi. Neō sugu masakare peamegue waamakū gāāmebemi. Āārīpererā Īgūsā ñerō iririre bujawere, gūñarīrē gorawayumakū gāāmemi. Irasirigu aaribemi dapa.

10 Marī Opu dupaturi i ūmugue aarirīnu āārīmakū, yajarimasū gūñāña marīrō yajagu aarigū irirosū gūñāña marīrō aarigukumi. Īgū aarimakū, buro busuro merā ūmugasi pereakōārokoka. I ūmuma ūjūpereakōārokoka. Nikū, irasū āārīmakū āārīpereri i nikūgue āārīrī ūjūpereakōārokoka.

11 Marīpu i āārīpereri peremakū iriburire pērā, marī ñerō iririre piri, Marīpu gāāmerī gapure iriro gāāmea marīrē.

12 Marī Opu dupaturi i ūmugue aarirīnurē yūrāta Marīpu gāāmerīrē iriri merā Īgū aarimakū iriyuwarīkapurumurā! Irinurē ūmugasima ūjūpereakōārokoka. I ūmugue āārīrī ūjū sebeberekōārokoka.

13 Marī gapu Marīpu Īgū: “Maama ūmugasi, maama nikūrē irigura”, ārīderosūta Īgū iriburire yūa. Īgū maama dita iriadero puruguerē oārā diayema irirā dita āārīrākuma.

¹⁴ Irasirirā mūsā y_u maĩrā, marĩ Op_u aariburire yúrāta, b_uro iriduari merā òārĩ ditare irika! Irasirimakū, ĩgū aarīgú, m_usārē ĩgū merā òārō siñajārĩ oparā, Marĩp_u ĩūrō ñerĩ marĩrā, waja opamerārē bokajagukumi.

¹⁵ Mūsā ire masĩka! Marĩ Op_u masakare bopoñarĩ merā ĩāgū, ĩgūsā peamegue waabir-
imakū gāāmegū, mata aaribirikumi. ĩgūsā ñerō iririre bujawereri merā gūña, ĩgūrē
buremunugāmakū yāmi. Marĩyag_u Pablo marĩ maĩgū, Marĩp_u masĩrĩ sĩrĩ merā āsūta m_usārē
gojadi āārĩmĩ.

¹⁶ Āārĩpereri ĩgū gojadea pūgue marĩ Op_u dupaturi aariburimarē gojadi āārĩmĩ. Irire
marĩ pémasĩduamakū diasagorāa marĩrē. Marĩp_uyare masĩmerā, irasū āārĩmakū ĩgūyare
gūñaturamerā: “Pablo gojadea āsū ārĩduaro yāa”, ārĩ buerā, keoro buebema. Ārĩkatori merā
buema. Gaji Marĩp_uya werenĩrĩ gojadea pūgue gojadeare buerāde irasūta yāma. Irasiriri
waja peamegue beosūrākuma.

¹⁷ Yaarā y_u maĩrā, y_u m_usārē ārĩkatori merā buerimasā iririre weresiabu. Irasirirā ñerā
m_usārē ārĩkatori merā buerire pémasĩka! ĩgūsā Marĩp_u dorerire irimerā irirosū āārĩbirikōāka!
Irasū āārĩmakū, mūsā ĩgūyare gūñaturari merā buremurĩrē neō piribirikōāka!

¹⁸ Marĩ Op_u Jesucristo marĩrē taug_u gap_ure, irasū āārĩmakū ĩgū marĩrē maĩrĩ gap_ure
masĩnemoka! Dapagorare, p_uruguedere neō piri-ro marĩrō marĩ ĩgūrē buremunikōārā!
“Ōātaria m_u”, ārĩrā ĩgūrē! Irasūta ārĩrā!

Iropata āārā.
Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamarē gojadea

¹ Gua musārē Jesucristoyamarē gojāa. Neōgoragueta i ūmu āārīburi dupiyuro āārīsiadi āārīmi. I ūmugue deyoadero puru, ĩgūrē guaya koye merā ĩā, ĩgū werenīrīrē pébu. ĩgū āārīrīrē ĩāmasī, guaya mojōrī merā ĩgūrē moāñabu. ĩgū marīrē Marīpu merā āārīnīmakū irigu Marīpuya werenīrīrē weregu āārīmi.

² ĩgū, Marīpu merā āārīnīgū, i ūmugue deyoadi āārīmi, marīrē Marīpu merā āārīnīmakū iribu. ĩgū deyoadero puru, guare ĩgū Pagu merā perebiri okarire sīgū āārīrīrē masīmākū irimi. Gua ĩgūrē ĩāsīā, gua ĩādeare musārē werea.

³ Gua Marīpu merā, irasū āārīmakū ĩgū magū Jesucristo merā ōārō āārā. Irasirirā gua ĩā, pédeare musārē werea, musāde gua irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā ōārō āārī, gua merādere ōārō āārīburo, ārīrā.

⁴ Irireta gua musārē gojāa, buro usuyari opaburo, ārīrā.

Marīpu āārīrī, boyorigora āārā, ārī gojadea

⁵ Jesucristo guare ĩgūya kere buedeare musārē werea. Āsū ārīmi: “Marīpu āārīrī, boyorigora āārā. ĩgūguere nañtīārī neō máa. Irasirigu ōārī ditare opagu, ñerīrē neō opabi āārīmi”.

⁶ Ñerīrē irirā nañtīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Marī, ĩgūsā irirosū ñerīrē iririkakererā, “Marīpu merā ōārō āārī, ōārō yāa”, ārīrā, ārīkatorā yāa. Diayemarē iribeaa.

⁷ Marīpu ōārī ditare irigu irirosū marī ōārīrē iririkurā, boyorogue āārīrā irirosū āārā. Irasirirā, Marīpu merā ōārō āārīrā, marī baside ōārō āārīrā yāa. Jesucristo, Marīpu magū curusague boagu ĩgūya dí bēodea merā marī ñerī oparī āārīperere koenikōāmi.

⁸ Marī ñerīrē irirā: “Ñerīrē irirā meta āārā”, ārīrā, marī basita ārīkatorā yāa. Diayema āārīrīrē masībea.

⁹ Marī ñerō irideare Marīpure weretaripeomakū, ĩgū ārīderosūta diayemarē irigu āārīñīā, marī ñerō irideare kātipeokōāgukumi. Āārīpereri marī ñerī oparī koepeokōāgukumi.

¹⁰ Marīpu: “Āārīpererā masaka ñerīrē irirā āārīma”, ārīdi āārīmi. Irasirirā marī: “Neō ñerīrē iribeaa”, ārīrā: “Marīpu ārīkatogu āārīmi”, ārīrā irirosū āārā. ĩgū werenīrīrē gāamemērā irirosū āārā.

2

Juan: “Cristo ĩgū Pagure marīya āārīburi sērēbosami”, ārī gojadea

¹ Yaarā, musā yu pūrā irirosū āārā. Yu musārē ire gojāa, ñerīrē iribirikōāburo, ārīgū. Marī ñerō irimakū, Jesucristo diayemarē irigu ĩgū Pagure marīya āārīburi āsū ārī sērēbosami: “ĩgūsā ñerō irideare kātika, ĩgūsārē wajamoābirikōāka!” ārīmi.

² Jesucristo ĩgū boari merā marī ñerō irideaa wajare marīrē wajaribosadi āārīmi. Marī ñerō irideaa waja ditare wajaribosabiridi āārīmi. Āārīpererā i ūmu marārē ĩgūsā ñerō irideaa wajare wajaribosadi āārīmi.

³ Marīpu dorerire marī irirā: “Marīpure diayeta masīa”, ārī masīa.

⁴ Sugu Marīpu dorerire iribi: “Yude Marīpure masīa”, ārīgū, ārīkatogu yāmi. Diayema āārīrīrē masībemi.

⁵ Marīpu dorerire irigu gapu Marīpure buro maīmi. Irasirigu: “Yu Marīpu merā ōārō āārā”, ārī masīmi.

⁶ Irasirirā marī: “Marīpu merā ōārō āārā”, ārīrā, Jesucristo ĩgū iririkaderosūta iriro gāāmea.

Juan, Marīpu dorerimarē gojadea

⁷ Yaarā, yu musārē dapağora gojari, maama doreri meta āārā. I doreri, musā Jesúya kerere buremunugādeapoeue pédeata āārā. Irasirirā musā iri dorerire pésiaba.

⁸ Iri doreri: “Gāme maīka!” ārā. Irasiro iri doreri, iripoeuema doreri āārīkerero, maama doreri irirosū āārā. Iri dorerire irimerā nañtīārōgue āārīrā irirosū āārīma. Iro dupiyuro musā iri dorerire iribirinerā āārībū. Dapağorare Cristo irirosū musāde irire irirā yāa. Irasirirā nañtīārōgue āārīrā irirosū āārībea. Boyorogue āārīnūgārā irirosū irirā yāa.

⁹ Sugu gajigu ĩgūyagure ĩaturi dookeregu: “Marīpu dorerire irigu āārā”, ārīgū, nañtīārōgue āārīgū irirosū āārīmi dapa.

¹⁰ Gajirārē ĩgūyarārē maīgū gapu boyorogue āārīgū irirosū āārīmi. ĩgūguere neō ñerī oparī ĩgūrē ñerō irimakū iriri máa.

11 Gajirārē Īgāyarārē ĩaturu doorikugū gapu naitiārōgue waagorenagū irirosū ñerĩrē iririkugū āārĩmi. Īgū ñerĩrē iririkari waja, koye ĩabi ĩgū waaburore masĩbi irirosū Marĩpu dorerire neō masĩbi āārĩmi.

12 Yu musārē yu pūrā irirosū āārĩrārē gojāa. Marĩpu, Jesucristo ĩgū boari merā musā ñerō iridea wajare wajaribosari merā musā ñerĩ irideare kātidi āārĩmi. Irasirigu musārē gojāa.

13 Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu musādere gojāa. Musā maamarā, wātĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

14 Musā Marĩpure masĩa. Irasirigu musārē yu pūrā irirosū āārĩrārē gojāa. Musā pagusāmarā, musā Cristore neōgoragueta āārĩdire masĩa. Irasirigu musārē gojāa. Musā maamarā, Marĩpure gũñaturarā ĩgū werenĩrĩrē gāamerā, wātĩrē tarinugānerā āārā. Irasirigu musārē gojāa.

15 I ũmarē, i ũmuma ñerĩrē maĩbirikōāka! Sugu i ũmumarē maĩgūno, Marĩpure maĩbemi.

16 I ũmuma āsū āārā. Masaka noō gāamerō ñerĩ waribejari, gajinorē ĩa buro gāamerĩ, gajirā nemorō opari merā usuyari āārā. Iri Marĩpuyama āārĩbea. I āārĩpereri i ũmuma dita āārā.

17 I ũmu pereburo yāa. Āārĩpereri masaka ĩgūsā i ũmuma ñerĩ waribejaride pereakōārokoa. Marĩpaya gapu neō perebirikoa. Irasirirĩ, Marĩpu gāamerĩrē irirĩ ĩgū merā āārĩnkōārākuma.

Juan: “Diayema āārĩrĩ, diayema āārĩbiri āārā”, ārĩ gojadea

18 Musā yu pūrā irirosū āārĩrā, i ũmu pereburo mērō dɔyāa. I ũmu pereburo dupiyuro Cristore ĩaturigu aarigukumi. Musā irire pésiabu. Dapagoradere gajirā Cristore ĩaturirā wārā āārĩsiama. Irasirirā marĩ i ũmu pereburo mērō dɔyarire masĩa.

19 ĩgūsā Cristore ĩaturirā marĩ merā āārĩnerā āārĩkererā, marĩyarā diaye āārĩbema. Irasirirā āārĩpererā marĩrē bėo wiriama. ĩgūsā irasirimakū ĩārā, masĩa. ĩgūsā marĩyarā āārĩnerā, marĩ merā dujabonerā āārĩmā.

20 Cristo musārē Ōgū deyomarĩgūrē sĩsiadi āārĩmĩ masĩrĩ opadoregu. Irasirirā musā āārĩpererā Ōgū deyomarĩgū merā Jesucristoya kere diayema āārĩrĩrē masĩa.

21 Irasirigu yu musārē gojagu: “Diayema āārĩrĩrē masĩbea musā”, ārĩ gojagu meta yāa. Musā diayema āārĩrĩrē masĩsiā: “Jesucristoya kere, diayema āārĩrĩ, neō ārĩkatori kere meta āārā”, ārĩ masĩa. Irasirigu musārē gojāa.

22 Ārĩkatorikurā gapu āsū ārĩma: “Jesús, Marĩpu iriudi Cristo āārĩbemi”, ārĩma. Irire irasū ārĩrā Cristore ĩaturirā āārĩma. ĩgūrē Marĩpu magū āārĩrĩrē buremubirisĩā, ĩgū Pagudere buremubema.

23 Noó: “Jesús, Marĩpu magū āārĩbemi”, ārĩrāno ĩgū Pagu merādere ōārō āārĩbema. “Jesús, Marĩpu magū ĩgū iriudi Cristo āārĩmi”, ārĩrā gapu ĩgū Pagu merādere ōārō āārĩma.

24 Irasirirā, Jesucristoya kerere musā buremunugādeapoegue pėdeare ōārō gũñaduripĩka! Irire gũñaduripĩrā. Jesucristo merā, ĩgū Pagu merādere neō piriro marĩrō ōārō āārĩnkōārākoo.

25 Jesucristo marĩrē āsū ārĩ weresiama: “Yupu merā perebiri okari sĩgukoa musārē”, ārĩmi.

26 Gajirā musārē ārĩkatori merā buedɔama. Irasirigu musārē irire gojāa, ĩgūsā ārĩkatorire pėri, ārĩgā.

27 ĩgūsā musārē irasū ārĩkatokeremakū, Jesucristo gapu musārē Ōgū deyomarĩgūrē sĩsiadi āārĩmĩ masĩrĩ opadoregu. Irasirigu Ōgū deyomarĩgū musā merā āārĩnĩsiā, neō ārĩkatori marĩrō āārĩpereri diayema āārĩrĩrē musārē masĩmakū yāmi. Irasirimakū ĩārā: “Gajirā guare diayema āārĩrĩrē buemakū gāamea”, ārĩbirikōādoorea. Irasirirā, Ōgū deyomarĩgū musārē buerosũta Cristo merā ōārō āārĩnkōāka!

28 Irasirigu yu musārē yu pūrā irirosū āārĩrārē: “Cristo merā ōārō āārĩnkōāka!” ārĩ werea. Marĩ irasirirā, Cristo i ũmugue dupaturi aarimakū, neō gũiri marĩrō ĩgū ĩūrōrē guyasĩrĩrĩ marĩrō gũñaturari merā ĩgūrē ōārō bokatĩrĩñeārākoo.

29 Jesucristo Marĩpu magū diayemarē irigu āārĩrĩrē musā masĩa. Irasirirā, āārĩpererā diayemarē irirāno Marĩpu pūrā āārĩma. Iderē musā masĩa.

3

Musā Marĩpu pūrā āārā, ārĩ gojadea

1 Marĩpu marĩrē maĩtarimi. Irasirigu marĩrē: “Yu pūrā āārĩma”, ārĩmi. Irasirirā ĩgū pūrā āārā marĩ. I ũmu marā ñerā Marĩpure masĩbema. Irasirirā marĩdere ĩgū pūrādere masĩbema.

2 Yaarā yu maĩrā, yu musārē werea. Marĩpu pūrā āārā marĩ. Pərugue marĩ āārĩburire marĩ ōārō masĩbea dapa. Cristo dupaturi aarimakūgue diayeta irire masĩrākoo. ĩgū aarimakū ĩārā: “Āsũta āārĩmi”, ārĩ masĩrākoo. Irasirirā, Cristo aarimakūgue, marĩ ĩgū irirosū āārĩrākoo.

3 ĩgū irirosū āārĩburire gũñarāno: “ĩgū irirosũta ōārĩrē iriro gāamea marĩrē”, ārĩrā, ñerĩ iririre piri, ōārĩ gapure irirā yāma.

⁴ Āārīpererā ñerīrē irirā, Marīpū dorerire tarinugārā āārīma. Ñerō iriri, Marīpū dorerire tarinugārī āārā.

⁵ Jesucristo marī ñerō iridea wajare peremakū iribu i ūmugue aaridi āārīmi. Īgūrē ñerī opari neō maa. Musā irire masīa.

⁶ Irasirirā āārīpererā Īgū merā ōārō āārīnirā, ñerīrē irinirā meta āārīma. Ñerīrē irinirā gapu Īgūrē neō masībiri, Īgū āārīrikuridere masībema.

⁷ Yaara, yu pūrā irirosū āārīrā, ōārō pēmasīka! Gajirā musārē ārīkatomakū, Īgūsārē pēbirikōāka! Sugu diayemarē irigūno, Jesucristo irirosū ōāgū āārīmi.

⁸ Ñerīrē irinīgū wātīyagu āārīmi. Wātī neōgoragueta ñerīrē irinugādi āārīmi. Irasirigu Marīpū magū Jesucristo wātī ñerī iririre beogu i ūmugue aaridi āārīmi.

⁹ Marīpū Īgū pūrārē Īgū irirosū āārīrikumakū iridi āārīmi. Irasirirā ñerīrē irinībema. Marīpū pūrā āārīsīā, ñerī ditare irinimasībema.

¹⁰ Marīpū pūrārē, wātī pūrādere āsū Īmasīa. Wātī pūrā, Marīpū pūrā irirosū āārībema. Diayemarē irinīmerā, gajirā Īgūsāyarārē māimerā, Marīpū pūrā āārībema.

Gāme maĩdoredea

¹¹ “Marīrē gāme maĩrō gāāmea”, ārī bueri, musā Jesūya kerere buremunugādeapoeque pēdeata āārā.

¹² Irasirirā marī Caín iripoeguemu iriderosū iribirikōārā! Caín wātīyagu āārīsīā, Īgū pagumūrē wējēbēokōādi āārīmi. ¿Nasirigu Īgūrē wējēyuri? Īgū ñerīrē irinīdi āārīmi. Īgū pagumu gapu diayemarē irinīdi āārīmi. Īgū irasū iriri waja, Caín Īgūrē Īaturi doo, wējēbēokōādi āārīmi.

¹³ Yaara, i ūmu marā ñerō irirīkurā marī ōārīrē iriri waja marīrē Īaturi doomakū Īārā: “¿Nasiriro irasū waāari yure?” ārī gūñabirikōāka!

¹⁴ Iripoeguere marī peamegue waamurā dita āārīnerā āārādibu. Dapagora gapure marīyarārē maīsīā: “Marīpū marīrē Īgū āārīrōgue waamurā āārīmakū iridi āārīmi”, ārī masīa. Sugu gajigu Īgūyagure maĩbino, peamegue waabu āārīmi dapa.

¹⁵ Īgūsāyarārē Īaturi doorāno Marīpū Īūrōrē masakare wējēbēorā irirosū āārīma. Masakare wējēbēorā Marīpū merā perebiri okari opamerā āārīma. Irire musā masīa.

¹⁶ Jesucristo marīya āārīburire marīrē boabosadeare gūñarā, Īgū marīrē buro maĩrīrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maĩrā, Īgūsāya āārīburire boamurā āārīkererā, Īgūsārē iritamurō gāāmea.

¹⁷ Sugu wāri Īgū āārīburire opagu gapu Īgūyagure bopogure Īākeregu, Īgūrē bopoña sibi, Marīpū maĩrōsū maĩbemi.

¹⁸ Yaara yu maĩrā: “Marī gajirārē maĩa”, ārī werenirā, Īgūsārē iritamurō gāāmea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsārē diaye maĩrīrē masīmakū yāa.

Marīpū Īūrō güiro marīrō āārīrīrē gojadea

¹⁹ Gajirārē maĩrā: “Marī diayeta Marīpū pūrā āārā”, ārī masīa. Irasirirā, Īgū Īūrō güiro marīrō āārīmasīa.

²⁰ Marī basi: “Ñerō iriakubu, irasirigu waja opakoa”, ārī gūñarikukeremakū, Marīpū āārīpererire masīgū, marī nemorō marī āārīrikurire masīmi. Irasirigu marīrē ōārō āārīrikumakū irimasīmi.

²¹ Yaara yu maĩrā: “Marīpū Īūrō marī ñerī iridea wajare opabea”, ārī gūñarā, Īgū Īūrō güiro marīrō gūñaturari merā āārīmasīa.

²² Irasū āārīmakū Īgū dorerire Īgū gāāmerīrē marī irimakū Īāgū, Īgūrē marī sérērīrē sīgukumi.

²³ Īgū marīrē doregu, āsū ārīmi: “Yu magū Jesucristore buremuka! Irasū āārīmakū, Īgū musārē dorederosūta gāme maĩka!” ārīmi.

²⁴ Marī Īgū dorerire irirā, Īgū merā ōārō āārīnīkōāa. Īgūde marīguere āārīnīkōāami. Īgū marīrē Ōāgū deyomarīgūrē sīsīami. Irasirigu Īgū marīguere āārīnīrē Ōāgū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yāmi.

4

“Marīpū weredorederosūta wererā āārā”, ārīrāyamarē masīdorea, ārī gojadea

¹ Yaara yu maĩrā, musārē werea. Dapagore i ūmurē wārā: “Marīpū weredorederosūta wererā āārā”, ārīkererā, ārīkatorā āārīma. Irasirirā, āārīpererā musā masīmerā musā pūroque buerā ejamakū, mata Īgūsā buerire buremubirikōāka! Īgūsā buerire pērā: “¿Diayeta Marīpū buedoreri āārīrī? ¿Ōāgū deyomarīgūrē oparā āārīrī irasū ārī wererā?” ārī gūñaka!

² Ōāgū deyomarīgūrē oparāno, āsū ārīma: “Jesucristo marī irirosū dupukugu i ūmugue aaridi āārīmi”. Musā, Īgūsā irire irasū ārīmakū pērā: “Ōāgū deyomarīgūrē oparā, Marīpū dorederosūta werema”, ārī masīrākoa.

³ “Jesús marí irirosū dapukagu i umugueere aaridi āārīmi”, āārīrē būremumerā gapu Ōāgū deyomarīgūrē opabema. Cristore iaturigūre doreguta ĩgūsādere doremi. Musā, Cristore iaturigū aariburire pésiabu. Dapagoradere ĩgūrē doreguta i umugueere āārīsiami.

⁴ Musā yu pūrā irirosū āārīrā, Marīpuyarā āārā. Ōāgū deyomarīgū musāguere āārīmi. Wātī ĩguyarārē i umugue āārīrārē doregu āārīmi. Ōāgū deyomarīgū gapu, wātī nemorō turagu āārīmi. Irasirirā, āārīkatori merā wererā wererire būremubiri, ĩgūsārē tarinugāsiami.

⁵ Āārīkatori merā wererā i umu marā āārīma. I umuma ditare werema. Gajirā i umu marā ĩgūsā irirosū āārīrāta ĩgūsā wererire péma.

⁶ Marī gapu Marīpuyarā āārā. Marīpure masīrāno, marī wererire péma. Gajirā ĩguyarā āārīmerā gapu, marī wererire pébema. Irasirirā marī āsū ārī masīa: “Marīpuyarā āārīrāno, Ōāgū deyomarīgū dorerosūta diayema āārīrē wererārē péma. Marīpuyarā āārīmerā gapu, wātī dorerosūta āārīkatori merā wererārē péma”, ārī masīa.

Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi, ārī gojadea

⁷ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marī gāme maīmakū, Marīputa irasirimakū yāmi. Irasirirā marī gāme maīrā! Gajirārē maīrāno, Marīpu pūrā, ĩgūrē masīrā āārīma.

⁸ Marīpu diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Irasirirā gajirārē maīmerāno ĩgūrē masībema.

⁹ Marīpu ĩgū magū sugū āārīgūrē i umugue iriudi āārīmi, marīrē ĩgū merā perebiri okarire opaburo, ārīgū. ĩgūrē iriugu, ĩgū marīrē maīrē masīmakū iridi āārīmi.

¹⁰ ĩgū marīrē maīrī, marī ĩgūrē maīrī irirosū meta āārā. ĩgū gapu marīrē diayeta maīsīā, ĩgū magūrē iriudi āārīmi, ĩgū boari merā marī űerō iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigū iri merā marī űerō irideare kātīmi.

¹¹ Yaarā yu maīrā, musārē werea. Marīpu marīrē maīmakū ĩārā, marīde gāme maīrō gāāmea.

¹² Neō sugū masakū Marīpure ĩādi māmi. ĩgūrē ĩābirikeremakū, marī gāme maīmakū, marī merā āārīnikōāmi. Irasirigū, ĩgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi.

¹³ Marīpu Ōāgū deyomarīgūrē marīrē sīdi āārīmi. Irasirirā, Ōāgū deyomarīgū merā Marīpu marī merā āārīnīrē, marīde ĩgū merā āārīnīrē masīa.

¹⁴ Gua, Marīpu magūrē ĩānerā āārīsīā, gajirārē: “Marīpu ĩgū magūrē iriudi āārīmi, i umu marārē ĩgūsā űerō iridea wajare taudoregu”, ārī werea.

¹⁵ “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārīrāno, Marīpu merā āārīnīma. ĩgūde ĩgūsā merā āārīnikōāmi.

¹⁶ Irasirirā: “Marīpu marīrē maīmi”, ārī masīa. “ĩgūta marīrē maīmi”, ārī būremua. ĩgū diayeta āārīpererārē maīgū āārīmi. Sugū gajirārē maīgūno, Marīpu merā āārīnīmi. Marīpude ĩgū merā āārīnikōāmi.

¹⁷ Irasirigū ĩgū marī merā āārīnīsīā, ĩgū maīrōsūta marīrē gajirārē ōārō maīmakū yāmi. ĩgū āārīpererā űerārē peamegue wajamoārīnū ejamakū, marīrē gūiri marīrō āārīburo, ārīgū, irasū yāmi. Marī gūiri marīrō āārīrā, Jesucristo i umugue āārīgū Marīpu merā ōārō āārīderosūta marīde ĩgū merā ōārō āārā.

¹⁸ Marīpure maīrā, ĩgū marīrē maīrē masīrā, gūiri marīrō āārā. Irita marīrē neō gūibirimakū yāa. Sugū: “Marīpu yure wajamoāgukumi”, ārī gūñagāno, gūimi. ĩgūrē ōārō maībi, ĩgū ĩgūrē būro maīrē masībi āārīmi.

¹⁹ Marīpu, marī ĩgūrē maīburi dupiyuro marīrē maīpuroridi āārīmi. Irasirirā marīde ĩgūrē maīa.

²⁰ Sugū masakū gajigūre ĩgūyagūre ĩaturi doogu: “Yude Marīpure maīa”, ārīgū, ārīkatogu āārīmi. Gajigūre ĩgū ĩāgūrē maībi, Marīpure ĩgū ĩābire maīmasībemi.

²¹ Jesucristo i doreri marīrē pīmi: “Marīpure maīrā, gajirādere maīrō gāāmea”, ārīmi.

5

Marīpu pūrā āārīrā űerī iririre piri, ōārī gapure yāma, ārī gojadea

¹ “Jesús, Marīpu magū ĩgū iriudi Cristo āārīmi”, ārī būremurāno, Marīpu pūrā āārīma. Marīpure maīrāno, ĩgū pūrādere maīma.

² Marī, Marīpure maīrā, ĩgū dorerire irirā, ĩgū pūrādere maīa. Irirere marī masīa.

³ Marīpure maīrā, ĩgū dorerire irirā yāa. ĩgū dorerire irimakū diasābea. Nukūrīrē ūūmarō irirosū āārībea.

⁴ Irasirirā āārīpererā Marīpu pūrā i umuma űerī iririre piri, irirere irinībema. Marī Jesucristo būremurī merā i umuma űerī iririre piri, ōārī gapure irimasīa.

⁵ “Jesús, Marīpu magū āārīmi”, ārī būremurā dita i umuma űerī iririre piri, ōārī gapure irimasīma.

Marīpu magūyamarē gojadea

⁶ Jesucristo i umugue aarĩgũ, deko merã wãiyesũmi. Pũru boagu, Igũya dí béomi. Irasirirã marĩ, Igũ deko merã wãiyesũdeare, Igũya dí béodeadere masĩrã: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmi”, arĩ masĩa. Igũ deko merã wãiyesũdea ditare masĩrĩ merã irire masĩbea. Ōãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ i Jesucristoyamarẽ masĩmakũ yámi. Igũta marĩrẽ diayema aarĩrĩrẽ masĩmakũ irigũ aarĩmi.

⁷ Umugasiguedere: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmi”, arĩ wererã, Ƴrerã aarĩma. Marĩpu, Igũ magũ, Ōãgũ deyomarĩgũ aarĩma. Igũsã Ƴrerã aarĩkererã, suguta aarĩmi.

⁸ I nikũguedere Ōãgũ deyomarĩgũ marĩrẽ Jesús, Marĩpu magũ aarĩrĩrẽ masĩmakũ yámi. Irasũ aarĩmakũ, marĩ Jesús deko merã wãiyesũdeare, Igũya dí béodeadere masĩrĩ merã: “Jesús, Marĩpu magũ aarĩmi”, arĩ masĩa. Iri merã marĩ ōãrõ masĩa.

⁹ Masaka marĩrẽ Igũsã iãdeare weremakũ pérã, Igũsã wererire bũremua. Marĩpu marĩrẽ wereri gapũre, masaka wereri nemorõ bũremurõ gããmea. Irasirirã, Igũ magũyamarẽ wererire bũremurõ gããmea.

¹⁰ Marĩpu magũrẽ bũremurãno, Igũyamarẽ wererire: “Diayeta aarã”, arĩ gũñama. Igũ magũyamarẽ wererire: “Diaye aarĩbea”, arĩ gũñarã gapũ: “Marĩpu arĩkatogu aarĩmi”, arĩrã irirosũ aarĩma.

¹¹ Marĩpu Igũ magũyamarẽ asũ arĩ weredi aarĩmi: “Yũ magũrẽ bũremurãrẽ yũ pũro perebiri okarire opamurã aarĩmakũ iribũ”, arĩdi aarĩmi.

¹² Igũ magũrẽ bũremurĩ oparãno, Igũ pũro i perebiri okarire oparãkuma. Igũrẽ bũremurĩ opamerã gapũ iri okarire opabirikuma.

Juan gojatũnudea

¹³ Yũ musãrẽ Marĩpu magũrẽ bũremurãrẽ irire gojãa, Marĩpu pũro perebiri okari opaburire masĩburo, arĩgũ.

¹⁴ Marĩpũre Igũ gããmerõsũta marĩ sërẽmakũ, Igũ marĩrẽ pémi. Irasirirã irire masĩrã, gũiro marĩrõ gũñaturari merã Igũrẽ sërẽmasĩa.

¹⁵ Irasũ sërẽrã, Igũ marĩrẽ pérĩre, marĩ sërẽrõsũta Igũ sũburidere masĩa.

¹⁶ Musã, sugũ musãyagure ñerĩ irimakũ iãrã, Igũya aarĩburire Marĩpũre sërẽbosaka! “Igũ ñerõ iridea, Igũrẽ peamegue béomakũ iriri aarĩbea”, arĩ masĩrã, Igũya aarĩburire sërẽbosaka! Irasirigũ Marĩpu Igũrẽ Igũ pũro perebiri okari opabu aarĩmakũ irigũkumi. Gaji ñerõ iriri gapũ, masakare peamegue béomakũ iriri aarã. Sugũ masaku irireta irimakũ iãrã: “Igũya aarĩburire Marĩpũre sërẽbosaro gããmea”, arĩbea yũ musãrẽ.

¹⁷ Aarĩpereri ñerõ iriri, Marĩpu dorerire tarinugãrĩ aarã. Irasũ aarĩkerero, aarĩpereri ñerĩ iriri, masakare peamegue béomakũ iribea. Marĩpu aarĩpereri ñerĩ iririre: “Neõ kãtibirĩkoa”, arĩbemi.

¹⁸ Ire marĩ masĩa. Marĩpu magũ marĩrẽ Igũ Pagu pũrã aarĩrãrẽ ōãrõ koreri merã iritamumi. Irasirirã marĩ ñerĩrẽ irinĩbea. Wãtĩ marĩrẽ ñerõ iriduakeregu, marĩrẽ poy-anorẽmasĩbemi.

¹⁹ Marĩ, Marĩpu pũrã aarã. Wãtĩ aarĩpererã i umu marã ñerãrẽ doregu aarĩmi. Irire masĩa marĩ.

²⁰ Gajidere masĩa. Marĩpu magũ marĩrẽ pémasĩrĩ sigũ, i umugue aaridi aarĩmi: “Marĩpu diayeta aarĩnĩgũ aarĩmi”, arĩ masĩburo, arĩgũ. Jesucristo merã ōãrõ aarĩnĩsĩã, Igũ Pagu merãdere ōãrõ aarĩnĩkõãrã yãa. Jesucristo diayeta Marĩpu aarĩmi. Igũta marĩrẽ Igũ pũro perebiri okari sigũ aarĩmi.

²¹ Irasirigũ musãrẽ yũ pũrã irirosũ aarĩrãrẽ werea. Gajirã masaka bũremurã keori weadeare bũremubirikõãka! Marĩpu ditare bũremuka! Irasũta iriro gããmea.

Iropata aarã.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maĩrĩmarẽ gojadea

¹ Yu buꝑuro, murẽ Marĩpu beyedeore mu pũrãdere i pũrẽ gojáa. Yu musãrẽ diayeta maĩa. Yu dita musãrẽ maĩbea. Aãrĩpererã musã puro aãrĩrã Jesúya diayema aãrĩrĩrẽ masĩrã musãrẽ maĩma.

² Marĩ ĩgũya diayema aãrĩrĩrẽ marĩya yuꝑũrãrĩgue masĩa. ĩgũ neõ piriro marĩrõ marĩ merã aãrĩnĩsĩa, marĩrẽ irire masĩmakũ yãmi. Irasirirã gua musãrẽ maĩa.

³ Marĩpu aãrĩnĩgũ, ĩgũ magũ Jesucristo marĩ Opũ merã musãrẽ õãrõ iritamũ, bopoñarĩ merã ĩã, siñajãrĩ merã aãrĩrikumakũ irĩburo. Irire irĩgu, diayema aãrĩrĩ, maĩrĩ merã irasirĩburo.

⁴ Surãyeri mu pũrã Marĩpu marĩrẽ dorederosũta Jesúyare irirã aãrĩma, aãrĩrĩ kerere pẽgu, buro usuyabu.

⁵ Dapagora murẽ ire gojagura. Marĩ gāme maĩrõ gāãmea. I yu gojari, maama doreri aãrĩbea. I doreri, marĩ Jesúre buremunugãdeapogue masĩdeata aãrã.

⁶ Marĩ gāme maĩrã, Marĩpu dorederosũta yãa. I doreri, musã Jesúre buremunugãdeapogue pẽdeata aãrã. Aũ arã. Gajirãrẽ maĩnĩkõaka!

Wãrã aãrĩkatorikurã aãrĩma, aãrĩ gojadea

⁷ I umugure wãrã aãrĩkatorikurã waagorenama. “ Jesucristo marĩ irirosũ dupukugu i umugure aaridi aãrĩmĩ, aãrĩrĩ, diaye aãrĩbea”, aãrĩma. ĩgũsãta aãrĩkatorikurã, Cristore ĩaturirã aãrĩma.

⁸ Irasirirã õãrõ pemasĩka musã! ĩgũsã aãrĩkatorire buremubirikõaka! ĩgũsã aãrĩkatorire buremurã, musã Marĩpuare iridea waja ĩgũ musãrẽ wajariburire dedeubukoa. ĩgũsã aãrĩkatorire buremubirimakũ, musã ĩgũyare iridea waja musãrẽ wajariburire sĩpeogukumi.

⁹ Sugu Cristo buedeare bẽo, ĩgũ gããmerõ gajire bueguno, Marĩpu merã õãrõ aãrĩbemi. Cristo buedeare buremugũ ĩgũyare irituyagu gapu Marĩpu merã õãrõ aãrĩmi. Irasũ aãrĩmakũ, ĩgũ magũ Cristo merã õãrõ aãrĩmi.

¹⁰ Irasirirã, sugu Cristo buedeare buebi, gaji buerire bueguno musã puro ejamakũ, ĩgũrẽ bokatĩrĩsẽrẽ, musãya wiigue ñajãdorebirikõaka!

¹¹ Musã ĩgũrẽ bokatĩrĩrĩeãrã, ĩgũrẽ iritamubukoa. Irasirirã ĩgũrẽ iritamurã ĩgũ irirosũ ñerõ irirã aãrĩbukoa.

Juan gojatũnudea

¹² Yu gaji wãri musãrẽ weredwakeregu, i pũguere gojabirikoa. Yu basita musã puꝑogue musã merã werenĩgũ waagukoa. Marĩ basi weretamurã, õãrõ usuyari merã aãrĩrãkõa.

¹³ Mu pagumo pũrã murẽ õãdorema. Igode Marĩpu beyedeota aãrĩmo.

Iropata aãrã.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wāikuguyamarē gojadea

¹ Yu bugoro, mūrē Gayore diayeta yu maigūrē i pūrē gojāa.

² Ire gojāa mūrē yu maigūrē. Yu mūya āārīburire Marīpure sērēbosāa. Mu Marīpu merā ōārō āārīrōsūta āārīpereri mūyare ōārō waaburire, pūrīrī marīrō merā mū āārīburire sērēbosāa.

³ Gajirā Jesúre buremurā yu puro ejarā, mū āārīrikurire yure werema. “Jesúyare irinígū, i diayema āārīrīrē iriwāgāgū yāmi”, ārī werema. Īgūsā irire weremakū pégu, buro usuyāa.

⁴ Jesúre buremurā yu buerā Īgūya diayema āārīrīrē irinírā yāma, ārīrī kerere pégu, usuyataria. Yu i kerere péri, āārīpereri gaji nemorō yure usuyamakū yāa.

⁵ Mu Jesúre buremurārē ōārō iritamunígū iriyuro. Gajiro marā mū ĩamasīmerā āārīkeremakū, Īgūsārē ōārō iritamugū iriyuro.

⁶ Īgūsā guare, Jesúre buremurā nerēnarōgue gajirārē mū maīrīrē werema. Irasirigu, Īgūsā mū purogue ejarārē Īgūsā gajirogue ōārō waaburire iritamuka! Mu Īgūsārē iritamugū, ōārō irīgukoa. Marīpu marīrē irasirimakūta gāāmeme.

⁷ Īgūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre buremumerārē: “Guare iritamuka!” neō ārī sērēbema.

⁸ Irasirirā marī Jesúre buremurā Īgūsārē iritamurō gāāmea. Īgūsārē iritamurā, marī Īgūsā merā moārā yāa, gajirā Jesúya diayema āārīrīrē pēburo, ārīrā.

Diótrfes ñerō irideare gojadea

⁹ Yu musārē Jesúre buremurā iroque āārīrārē su pū gojabu. Diótrfes gapu musārē doreduagu āārīsīā, gua musārē: “Āsū irika!” ārī weredeare péduabirayupu.

¹⁰ Yu musā purogue waagū, Īgūrē musā péurogue Īgū irideare: Īgū guare ñerō kere ārīdeare, Īgū ārīkatodeare werigura. Īgū i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagorenārē bokatīrīñeābirayupu. Gajirā musā merāmarā Īgūsārē bokatīrīñeāduamakū ĩāgū: “Bokatīrīñeābirikōāka!” ārāyupu. Īgūsārē bokatīrīñeārārē Jesúre buremurā nerēnarōgue ñajādorebirayupu.

¹¹ Mu, yu maigū, ñerō irirārē ĩākūībirikōāka! Ōārō irirā gapure ĩākūīka! Ōārīrē irirā Marīpuyarā āārīma. Ñerīrē irirā gapu Marīpure masībema.

Demetrio ōārō irideare gojadea

¹² Āārīpererā: “Demetrio ōāgū āārīmi”, ārīma. Irasirirā masaka Īgū iririre ĩārā: “Marīpu dorederosūta Jesúyare yāmi”, ārīma. Guade: “Īgū ōārō irigu āārīmi”, ārā. Musā masīa. Gua diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

¹³ Yu gaji wāri mūrē wereduakeregu, i pūguere gojabirikoa.

¹⁴ Mérōgā puru mūrē ĩāgū waaduakoa. Irasirigu mū purogue waagū, mū merā werenígukoa.

¹⁵ Ōārō siñajārī opaka! Ōō marā marī merāmarā Jesúre buremurā mūrē ōādorema. Āārīpererā iroque āārīrā marī merāmarā ōāburo.

Iropata āārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre buremurãrê gojadea

¹ Yu Judas*, Santiago pagamu Jesucristore moãboegu musãrê i pürê gojáa. Marĩpu musãrê maĩgũ beyedi ããrĩmĩ. Igũyarã ããrĩburo, ãrĩgũ. Jesucristo musãrê koremi, Igũrê buremurĩrê piribirikõãburo, ãrĩgũ.

² Marĩpu musãrê buru bopoña, maĩrĩ merã iãburo. Musãrê siñajãrĩ sĩburo.

Ãrĩkatori merã buerimasãymarê gojadea (2 Pe 2.1-17)

³ Marĩpu marĩrê peamegue waabonerãrê taurire musãrê, yu maĩrãrê buru gojaduadibu. Irire gojaduakeregu, dapagorare gajĩ gapure gojaro gããmea, ãrĩ gũñãa. Marĩpu ããrĩpererã Igũyarãrê Jesucristoya kerere: “Ãsũ ããrã, irire neõ gorawayubirikõãka!” ãrĩ pĩdi ããrĩmĩ. Marĩ Igũyarã iri kerere buremua. Gajĩrã ãrĩkatori merã buerimasã gapu iri kerere gorawayuduama. Irasirigu yu musãrê: “Igũsã ãrĩkatori merã buerire pëbirikõãka!” ãrĩ gojáa. Igũsãrê: “Marĩpu guare pĩdea diayeta ããrã, musã bueri gapu ãrĩkatori merã bueri ããrã”, ãrĩka!

⁴ Igũsã ñerã, masĩña marĩrõ musã puro ejanerã musã merã ããrĩma. Igũsã ãrĩkatori merã: “Marĩpu marĩ ñerõ irideare kãtimi, irasirirã noõ gããmerõ irimasã”, ãrĩ buema musã, Igũsã ñerĩ irirĩkurire: “Õãa”, ãrĩ gũñãburo, ãrĩrã. “Jesucristo marĩrê doregu, marĩ Opu sugũ ããrĩgũ ããrĩbemi”, ãrĩ buema. Iripoegue Marĩpu Igũya werenĩrĩ gojadea pũgue Igũsã irirosũ ãrĩkatori merã buerãrê: “Wajamoãgura”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

⁵ Irasirigu yu musã masĩdeare dupaturi gũñmakũ iriduãa. Iripoegue Marĩpu gua ñekũsãmarã Israel bumarãrê Egiptogue ããrĩrãrê wiudi ããrĩmĩ. Igũsãrê wiukeregu, Igũrê buremumerã gapure wëjedi ããrĩmĩ.

⁶ Marĩpure wereboerã ããrãdinerãdere gũñaka! Igũsã Marĩpu doreri pĩdeare tarinugãnerã ããrĩmã. Igũsãrê Igũ ããrĩdorederore ããrĩduabirinerã ããrĩmã. Irasirigu Marĩpu Igũsãrê kõmedari merã naĩtĩãrõgue saapikõãdi ããrĩmĩ. Igũ ããrĩpererã ñerãrê wajamoãrĩnu ejamakũ, Igũsãrê buru wajamoãgukumi.

⁷ Iripoegue Sodoma, Gomorra wãikuri makãrĩ marã, irasũ ããrĩmakũ iri makãrĩ puro ããrĩrĩ makãrĩ marãde, Marĩpure wereboerã ããrãdinerã irirosũ ñerõ irinerã ããrĩmã. Òma, nome merã ñerõ irinerã ããrĩmã. Irasũ ããrĩmakũ ùma seyaro ñerõ irinerã ããrĩmã. Nomedere irasũta irinerã ããrĩmã. Irasirigu, Igũsã ñerõ iridea waja Marĩpu Igũsãrê soebõedi ããrĩmĩ. ããrĩpererã Igũsã iriderosũ Igũ dorerire tarinugãrã perebiri peamegue wajamoãburire masĩburo, ãrĩgũ, irasiridi ããrĩmĩ.

⁸ Igũsã Marĩpu dorerire tarinugãderosũ, ãrĩkatori merã buerimasã musã watope ããrĩrã ñerõ yãma. Igũsã kërõgue iãrĩ merã Igũsã ñerõ iriduarire: “Õãa”, ãrĩ gũñãma. Irasirirã Igũsã ñerõ iriri merã Igũsãya dupure poyanorëma. Marĩ Opu dorerire tarinugãma. Turari oparãrê ñerõ werenĩma.

⁹ Marĩpure wereboerã opu Miguel wãikugu iriderosũ iribema. Miguel Moiséya dupu darore ããduagu, wãtĩ merã gãme guaseodi ããrĩmĩ. Irasirikeremakũ, Miguel gapu neõ suñarõ ñerõ werenĩrĩ merã wãtĩrê: “Iropata irika! Peamegue waaka!” ãrĩ turibiridi ããrĩmĩ. Ãsũ gapu ãrĩdi ããrĩmĩ: “Yu Opu murê: ‘Iropata irika!’ ãrĩburo”, ãrĩdi ããrĩmĩ.

¹⁰ ãrĩkatori merã buerimasã musã watope ããrĩrã gapu Igũsã masĩbirideare ñerõ werenĩrĩ merã werema. Waimũrã pëmasĩmerã irirĩkurosũ Igũsã noõ gããmerõ iriduari ditare yãma. Irasirirã peamegue beosũrãkuma.

¹¹ Igũsãta neõ usuyari bokabirikuma. Caĩn wãikugu Marĩpuyare buremubi, Igũ pagumurê iãturi, wëjëderosũ ñerõ yãma. Balaam wãikugu Igũ niyeru wajataburire, Marĩpuyarãya ããrĩburi nemorõ gũñasã, Igũsãrê ãrĩkatori merã buederosũ ñerõ yãma. Gajĩgu Coré wãikugu Igũya bumarã oparã Marĩpu pĩnerãrê tarinugãdi ããrĩmĩ. Igũ tarinugãrĩ waja Marĩpu Igũrê wajamoãgũ, boamakũ iridi ããrĩmĩ. ãrĩkatori merã buerimasã, Coré iriderosũ ñerõ yãma. Irasirigu Marĩpu Igũrê wajamoãderosũ Igũsãdere wajamoãgukumi.

¹² Musãrê ãrĩkatori merã buerimasã, musã Jesúre buremurã nerê, bõsebaaripoe buremurĩ marĩrõ noõ gããmerõ yãma. Musã merã baa, iirĩrã, Igũsãyama ditare gũñãma. Ñerã oveja korerimasã ovejare baari ejomerã irirosũ yãma. Ìmikãyebori mirũ wëjãpuri merã otederogue deko merêrõ marĩrõ tariaro irirosũ neõ musãrê iritamubema. Yuku dukakuripoe

* 1:1 Mt 13.55; Mr 6.3: I pũ gojadi Judas Iscariote meta ããrĩyupu. Igũ tũgũ Santiago wãikuyupu. Peamasãya merã gajĩrã Santiagore “Jacobo” wãiyenerã ããrĩmã.

bugu yuku dukamarī yuku irirosū yāma. Masaka irigure nugūrīgue merāta duuadero puru ñaipereakōāka. Irigu irirosū āārīma. Ōārō iririre neō irimasibema.

¹³ Īgūsā ñerō guyasiūrī iririkuri, sūmu gararikurire makūrī pāmujūpīdea irirosū āārā. Neñukā Īgūsā keoro waanarōgue merā yuridjanerā irirosū āārīrā, gajirārē diaye buerire tuyamakū neō iribema. Irasirigu Marīpu: “Īgūsārē āsū wajamoāgura”, ārīderosūta gajiro nemorō ñaitīārōgue āārīnimakū irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemu Enoc wāikugu Adán parāmerā āārīturiagu āārīdi āārīmī. Adán merā marī keoparori, Enoguere keotūnumakū, āārīpererā Adán parāmerā āārīturiarā su mojóma pere gajī mojó peru pērēbejari burigora masāporewāgānerā āārīmā. Marīpu ārikatori merā buerimasārē Īgū wajamoāburire Enorē weredoredi āārīmī. Irasirigu Enoc āsū ārī weredupiyudi āārīmī: “Pēka yure! Marī Opū wārā Īguyarā merā aarigukumi.

¹⁵ Āārīpererā masaka Īgūsā irideare iā beyegu aarigukumi. Āārīpererā ñerārē āārīpereri Īgūsā ñerī irideade waja, irasū āārīmakū āārīpereri Īgūrē ñerō werenīdea waja Īgūsārē wajamoāgū aarigukumi”, ārīdi āārīmī Enoc iripoeguere.

¹⁶ Irasirirā ārikatori merā buerimasā wajamoāsūrākuma. Āārīpererārē werewuarikurā, gajirā iririre: “Ōābea”, ārī gūñarā āārīma. Īgūsā ñerī uaribejari ditare yāma. “Masītarinugāa”, ārī weregorenama. Īgūsāya ditare gāāmesārā, gajirārē ōārō werenīkatoma.

Judas Jesúre buremurārē gojanemodea

¹⁷ Musā yu maīrā, marī Opū Jesucristo buedoregu pīnerā musārē buedeare gūñaka!

¹⁸ Īgūsā musārē āsū ārīnerā āārīmā: “I ūmu pereburi dupiyuro masaka noō gāāmerō Marīpuyare buridarākuma. Marīpure gāāmemerā, ñerī uaribejarire irirākuma”.

¹⁹ Irire irasirirā Jesúre buremurārē gāme dukawarimakū yāma. Īgūsā iriduarire irirā Ōāgū deyomarīgūrē neō opabema.

²⁰ Musā yu maīrā gapu, ōārī Jesúyare buremurārē neō pīribirikōāka! Gūñaturanīkōāka! Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpure sērēka!

²¹ Marīpu musārē maīgūrē pīribirikōāka! Marī Opū Jesucristo marīrē bopoñarī merā iāgū ūmugasigū perebiri okari sīgukumi. Irasirirā Īgū siburire: “Oparākoa”, ārī gūñaturari merā yūka!

²² Gajirā Jesúyare: “¿Diayeta āārīrī?” ārī buremuturamerārē bopoñarī merā iāka! Īgūsārē Jesúyare: “Diayeta āārā”, ārī wereka!

²³ Wīi ūjārī wīi poekague āārīrārē taurā irirosū Īgūsārē iritamuka, peamegue waabonerārē waabirikōāburo, ārīrā! Gajirārē ñerō irimakū, bopoñarī merā iāka! Īgūsā ñerī iriri gapure dooka, Īgūsārē iākūrī, ārīrā! Surīro gararikurore gāāmemerā irirosū Īgūsā ñerī iririre gāāmebirikōāka, irire pērērī, ārīrā!

Judas Marīpure buremurīmarē gojadea

²⁴⁻²⁵ Marīpu sugū āārīgū, marī Opū Jesucristo merā marī peamegue waabonerārē taugu āārīmī. Īgū turari merā marīrē koremasīmi, ñerīrē iribirikōāburo, ārīgū. Irasū āārīmakū Īgū purogue merī ñerī opamerā ōārō usuyari merā āārīmakū irimasīmi. Irasirirā āārīpererā Īgūrē: “Mu ōātarigu, turatarigu, āārīpererārē doregu, gu Opū āārā”, ārīburo. “Neōgoragueta āārīnikōādi āārīmī. Dapagoradere āārīnikōāmi. Purāguedere irasūta āārīnikōāgukumi”, ārīburo. Marīde irasūta ārīrā!

Iropata āārā.

Judas

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ūmu waaburire weredea

¹ I papera pū Marīpu ĩgū mērōgā puru iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristo-yarārē ĩrire masĩdoregu ĩgūrē weredi āārĩmĩ. Jesucristo sugu Marīpūre wereboegure iriudi āārĩmĩ yare ĩrire weredoregu. Yu Juan, Jesucristore moāboegu āārā.

² Irasirigu i pūguere āārĩpereri yu ĩādeare, yu pédeare, Marīpūya kerere, Jesucristo yare weredeare gojāa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mērō dūyāa. I pūrē gajirārē buerāno usuyari bokarākuma. Marīpūya kerere i pūgue gojadeare buemakū pēduriprānōde usuyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārĩ marārē Jesucristore buremurārē gojādea

⁴ Yu, musā Asiague āārĩrārē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārĩ marārē Jesucristore buremurārē gojāa. Marīpu musārē ōārō iritamuburo. Musārē ĩgū siñajārĩ sĩrĩrē opaka! Marīpu neōgoragueta āārĩsiadi āārĩmĩ. Dapagoradere āārĩnkōāmi. Puruguedere irasūta āārĩnkōāgukumi. Opu doarogue doami. ĩgū diaye, Ōāgū deyomarĩgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turarĩ* opagu āārĩmĩ. ĩgūde musārē ōārō iritamuburo.

⁵ Jesucristode musārē ōārō iritamuburo. ĩgū Marīpūya kerere diayeta weregu āārĩmĩ. ĩgū āārĩpererā boanerā masāburi dupiyuro boadĩgue masāpuroridi, neō dupaturi boabi āārĩmĩ. Irasirigu, i ūmugue āārĩrā āārĩpererā masaka oparārē doregu āārĩmĩ. Marĩrē maĩgū ĩgūya dí beori merā marĩ ñerĩ irideā wajare taudi āārĩmĩ.

⁶ Irasirigu marĩrē oparā āārĩmakū iridi āārĩmĩ. Irasū āārĩmakū marĩrē paia masakaya āārĩburire Marīpūre sērēbosarā āārĩmakū iridi āārĩmĩ, ĩgū Paguyare iriburo, ārĩgū. Irasirirā ĩgūrē: “Ōātarigu, āārĩpererā nemorō turagu āārā mu”, ārĩ buremurā! Irasūta āārĩburo.

⁷ Musā ōārō pēmasika! Jesucristo ĩmikāyeborigue dijarigukumi. ĩgū dijarimakū, āārĩpererā ĩārākuma. ĩgūrē curusague pābiatū wējēnerāde ĩārākuma. I ūmu marā āārĩpereri buri marā, ĩgū aarimakū ĩārā, ĩgū ĩgūsārē wajamoāburire gūñarā, orerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīpu marĩ Opu āārĩpererā nemorō turagu āsū ārĩmi: “Yu neōgoragueta āārĩpereri i ūmumarē iridi, puruguedere i āārĩpererire peremakū iribu āārā”, ārĩmi. “I ūmu āārĩburo dupiyuro āārĩsiabu. Dapagoradere irasūta āārĩnkōāa. Puruguedere irasūta āārĩnkōāgukoa”, ārĩmi.

Juan kērō irirosū Jesucristore ĩādea

⁹ Yu Juan, musāyagu Jesucristore buremugū āārĩsiā, musā irirosūta yude ñerō taria. Marīpu, marĩ Opu āārĩmĩ. Marĩ ñerō tarimakū, Jesucristo marĩrē gūñaturamakū yāmi. Yu Patmos wāĩkuri ñugārōgue peresu āārĩbū. Marīpūya kerere Jesucristo weredeare gajirārē yu buedea waja iroguē āārĩbū.

¹⁰ Irinu siñajārĩnu āārĩmakū, Ōāgū deyomarĩgū ĩgū turaro merā kērō irirosū yure ĩmumi. Irasū waarĩpoe yu purupū gapu turaro werenĩrĩ, suru purĩdiru turaro busuro irirosū busumakū pébu.

¹¹ Turaro werenĩgū yure āsū ārĩmi:

—Yu neōgoragueta āārĩpereri i ūmumarē āārĩmakū iridi āārā. Yuta puruguedere i āārĩpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārĩpereri mu ĩārĩrē, papera pūgue gojatúka! Puru ĩri pūrē Asiague āārĩrārē yare buremurārē iriuka! ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari makārĩ marā āārĩma. Efeso marā, Esmirna marā, Pérgamo marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā āārĩma, ārĩmi.

¹² ĩgū werenĩrĩ busumakū pégu, gāmenugābu ĩgūrē ĩābu. Irasū gāmenugā ĩāgū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari siāgori yukure oro merā irideā yukure ĩābu.

¹³ ĩri yuku watopegue sugu masakure ĩābu. ĩgū yoaro surĩo ĩgūya guburigue āārĩdĩjimejārĩñerē sāñami. ĩgūya koretĩbire oro merā irideā yuñuwēñarĩdare suatúadi āārĩmĩ.

¹⁴ ĩgūya poari ōārō boreri āārĩbū. ĩgūya koye peame ūjarĩ pūrā irirosū gosesiribu.

¹⁵ ĩgūya guburi bronze wāĩkuri kōme ĩmudea irirosū gosesiribu. ĩgū werenĩrĩ wārĩ ūtādupabu irirosū busubu.

* 1:4 “ōāgū deyomarĩgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārĩmĩ”, ārĩrō: “ōāgū deyomarĩgū āārĩpereri turari opagu āārĩmĩ”, ārĩduaro yāa. ĩri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārĩrō: “āārĩpereri”, ārĩduaro yāa.

¹⁶ Īgāya moĵo diayema moĵo gaṗu su moĵōma pere gaji moĵo peru pērēbejarāgora neñukā opami. Īgāya disire sareri majī pe gaṗu ðārō usiri majī wiribu. Īgāya diapu abe ūmumu kūmijūrōsū gosesiribu.

¹⁷ Irasirigu yu Īgūrē Īaguka, kōmogū irirosū Īgāya guburi puṛo meemejābu. Yu meemejāmakū Īāgū, Īgāya moĵo diayema moĵo merā yure ñapeo, āsū ārīmi:

–Gūbirikōāka! Yu neōgoragueta āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, puṛuguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā.

¹⁸ Okanīgū āārā. Iripoegue boabu. Dapagorare okanikōāa. Masakare boadoregu, Īgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā.

¹⁹ Dapagora āārīrī, puṛugue waaburidere mu Īārīrē gojatūka!

²⁰ Yu masakare neō dupiyuro werebirideare, mu Īārīrē weregura. Īgūsā su moĵōma pere gaji moĵo peru pērēbejarā neñukā, yaa moĵo diayema moĵo gaṗu yu oparā, yare buremurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su moĵōma pere gaji moĵo peru pērēbejari siāgori yuku oro merā iridea yuku, yare buremurī buri marā keori irirosū āārā, ārīmi yare.

2

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

–Efeso marā yare buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu, yaa moĵo diayema moĵo gaṗu su moĵōma pere gaji moĵo peru pērēbejarā neñukārē opagu, su moĵōma pere gaji moĵo peru pērēbejari siāgori yuku watope waagorenagū āārā.

² Yu, āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā buro moārīrē, ñerō tarikererā musā yare gūñaturarire, ñērārē musā Īaduabirire masīa. Gajirā Īgūsā basi: “Jesús buedoregu beyenerā āārā”, ārīkererā, keoro buebema. Musā Īgūsā iririre Īārā: “Ārīkatori merā buema”, ārī masīa.

³ Yaare musā moārī waja ñerō tarikererā, yare neō piribeaa. Irire gariborero marīrō yaa.

⁴ Musā ðārō irikeremakū, gajire musārē āsū ārī weregura. Musā yare neōgorague mañugāderosū iribeaa.

⁵ Irasirirā dapagorare musā ñerō waadeare gūñaka! Musā ñerī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Ōārī gaṗure irika doja, musā iripuroriderosūta! Musā ñerī iririre piribirimakū Īāgū, masāyagu siāgodire āikōāgura.

⁶ Musā yare neōgorague mañugāderosū iribirikererā, i ðārī gaṗure iribu. Nicolaita wāikari bumarā ñerō iririre musā neō gāamebea. Yude irire neō gāamebea.

⁷ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ðārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yare buremurārē: “Āārīpererā Jesúre buremurīrē pirīmerārē ūmugasigue paraíso wāikarogue Marīṗuya pooema dukare baadoregura”, ārīmi. Irigu perebiri okari sīdī* āārā. I āārīpererire gojaka, yaarā Efesogue āārīrārē! ārīmi yare Jesucristo.

Juan Esmirna marārē gojadea

⁸ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

–Esmirna marā yare buremurārē, Īgūsārē yaare weregudere āsū ārī gojaka!

Yu neōgorague āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, puṛugue i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yu boa, dupaturi masāgū āārā.

⁹ Yu, āārīpereri musā ñerō taririre, boporā āārīrīrē masīpeokōāa. Irasū boporā āārīkererā, Marīṗuyare masīsīā, wāri ūmugasima ðārīrē opāa. Gajire yu masīa. Gajirā musārē Īaturirā musārē ñerī kere ārīma. Īgūsā: “Gua judio masaka āārīsīā, Marīṗuyarā āārā”, ārīma. Irasū ārīkererā, Īgūyarā āārībema. Wātēa opu Satanárē buremurī bumarā āārīma.

¹⁰ Musā ñerō tariburire gūbirikōāka! Wātī musārē yare buremurīrē pirīmakū iridugagu surāyeri musārē peresugue biadobomakū irigukumi. Pe moĵōma nurīta ñerō tarirākoa. Īgūrē buremurā musārē wējēkeremakū, yare buremurīrē neō piribirikōāka! Puṛu yu puṛogue musārē yu merā perebiri okarire siḡukoa.

¹¹ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ðārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yare buremurārē: “Āārīpererā yare buremurīrē pirīmerā, perebiri peamegue neō waabirikuma”, ārīmi. Irasirigu iri āārīpererire gojaka, yaarā Esmirnague āārīrārē! ārīmi yare.

Juan Pérgamo marārē gojadea

* 2:7 Sugy ūma birarimasā gajirā nemorō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore Īgāya dipurugue peokuma, gajirārē Īgū wajatadeare ĩmumurā. I irirosū, sugū Jesúre buremugū masaka Īgūrē wējēkeremakū, Jesúre buremurīrē neō piribi, ūmugasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri ūmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū āārā.

¹² Jesucristo irire āri odo, āsū ārīnemomi doja:

—Pérgamo marā yure b̄uremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yū sareri majī, pe gapu usiri majirē opagu āārā.

¹³ Musā āārīrōrē masīpeokōāa. Satanās musāya makā marā opu āārīmi. ĩgūsā Satanārē b̄uremukeremakū, musā gapu yure b̄uremua. ĩgūsā musā merāmu Antipare Marīpuya kerere oārō weredire wējēma. ĩgūrē wējēmakū ĩakererā, musā yure b̄uremurīrē neō piribeā.

¹⁴ Musā yure b̄uremurīrē piribirikeremakū, gajino musārē āsū āri weregura. Surāyeri musā merāmarā Balaāya buedeare irituyama. Iripoegue Balaam āsū ārīdi āārīmi, Israel bumarārē ĩaturirā opu Balac wāikugure: “Israel bumarārē tarinugāduagu, ĩgūsārē musā merā gāmesurimakū irika, musā irinarīrē irituyaburo, ārīgū!” ārīdi āārīmi. Irasirirā Israel bumarā ĩgūsā merā gāmesurirā, keori weadea puro baari pīdeare baanerā āārīmā. Nērō gāmebiranerā āārīmā.

¹⁵ ĩgūsā irirosūta gajirā musā merāmarā Nicolaita wāikuri bumarā buerire irituyama. Iri buerire neō piriduabema. Yū gapu irire neō gāmebea.

¹⁶ Irasirirā musā nērī iririre bujawereka! Musā gūñarīrē gorawayuka! Musā gorawayu-birimakū ĩāgū, gūñāña marīrō musā p̄urogue waa, yaa disigue sareri majī opari majī merā musārē wajamoāgura.

¹⁷ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure b̄uremurī buri marārē wererire oārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure b̄uremurārē: “Nērō iridorerānorē tarinugāgūrē manā wāikuri ūmugasima baarire sīgura. Utāye boreriyedere sīgura ĩgūrē. I utāye maama wāirē yū gojatūdeaye āārīrokoa. Gajirā iri wāirē neō masībirikuma. Iri utāyere āīgū dita masīgukumi”, ārīmi. Irasirigu iri āārīpererire gojaka, yaarā Pérgamogue āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Tiatira marārē gojadea

¹⁸ Jesucristo irire āri odo, āsū ārīnemomi doja:

—Tiatira marā yure b̄uremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yū, Marīpu magū āārā. Yaa koye peame ūjārī pūrā irirosū gosea. Yaa guburi bronce wāikuri kōme t̄mudea irirosū gosea.

¹⁹ Yū āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yure maīrī, yure b̄uremurī, gajirārē iritamurī, nērō tarikererā musā yure gūñaturarire masīa. Neōgoraguere musā oārō iridero nemorō dapagorare oārō irirā yāa.

²⁰ Musā oārō irikeremakū, gajino musārē āsū āri weregura. Jezabel wāikugo: “Marīpuyare werego āārā”, ārīkatogo musā watopegue āārīmo. Musārē igo nērō buemakū pékererā, igore: “Gua merā āārībirikōāka!” neō ārībea. Igo ārīkatori merā buego, yure moāboerārē nērō gāmebiramakū yāmo. Keori weadea puro baari pīdeare ĩgūsārē baamakū yāmo.

²¹ Irinuge igore, igo nērō iririre bujawere, gorawayudoreadiba. Igo gapu neō gorawayuduabemo. Igo nērō gāmebirarire neō piriduabemo.

²² Irasirigu igore, igo merā nērō irinerādere pūrīrikumakū irigura. Igo merā nērō irideare ĩgūsā bujawere, piribirimakū, ĩgūsārē b̄uro nērō tarimakū irigukoa.

²³ Igo pūrādere wējēgura. Yū irasū irimakū ĩārā, āārīpererā yure b̄uremurā: “ĩgū marī gūñarīrē, marī ūaribejaridere masīpeokōāmi”, ārīrākuma. “Āārīpereri marī iririkurire ĩā, keoro irīgukumi. Nērō irirārē wajamoāgukumi. Oārō irirā gapure oārō irīgukumi”, āri masīrākuma.

²⁴ Surāyeri musā Tiatira marā igoya buerire, wātēa opu Satanāyama yayeridere gāmebea. Irasirigu yū musārē gajino dorenemobirikoa.

²⁵ I ditare dorea musārē. Yū buerire musā masīdeare neō mērōgā piribirikōāka! Yū musā puro aarimakūgedere oārō irinikōāka!

²⁶ Yū musā p̄urogue aarīgū, oārīrē irirārē, yū dorerire irinīrārē i ūmu marārē dorerā āārīmakū irigura.

²⁷ Yūpu yure, opu sóoderosūta, yude musārē, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori dīari merā weadea sororire p̄amutūrōsū i ūmu marārē turaro merā dorerākoa. Irasirirā musā dorerire neō tarinugābirikuma.

²⁸ Yū gajidere āsū irigura. Neñukāmu boyodiru oārō boyoro irirosū āārīgū, musārē maama p̄erebiri ūmu pīgukoa.

²⁹ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yure b̄uremurī buri marārē wererire oārō péka! āri gojaka, yaarā Tiatirague āārīrārē! ārīmi yure.

3

Juan Sardis marāre gojadea

¹ Jesucristo irire āri odo, āsū āriñemomi doja:

–Sardis marā yare buremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu, Ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari* opāa. Irasū āārīmakū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukādere opāa. Āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā: “Marīpuyare ōārō yāma”, ārisūrā āārā. Irasū āārīkererā, boanerā irirosū, ĩgūyare neō koero iribeā.

² Irasirirā ōārō pémasīka! Musā ōārī iriri duyariġārē piriro marīrō ōārō irika! Irire iribirimakū, musā ōārī iriri preakōārokoa. Yu, musā iririre ĩāa. Yuru ĩūrōguere ōārō iripeobeā.

³ Yuruyare gajirā musārē buedeare gūñaka! Irireta dupaturi iritayaka doja! Musā ñeri iririre pirika! Irasū iribirimakū, gūñaña marīrō yajarimasū aarirōsū, gūñaña marīrō musārē wajamoāgū aarigukoā.

⁴ Irasū āārīkeremakū, surāyeri musā watopere ñerō irirārē ĩākūlbema. Marīpuyare irituyarā āārīsā, ĩgūsāya surī guararitūmerā irirosū āārīma. Irasirirā ñerō iridea wajare opamerā, boreri surī sāñarā yu merā waagorenarākuma.

⁵ Āārīpererā piriro marīrō Marīpuyare irirā irasūta suri ōārō boreri sāñarā yu puro āārīrākuma. Yu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūri pūgue ĩgūsā wāirē gojatūdeare neō koebirikoa. Koeronorē irigu, Yuru, ĩgūrē wereboerā ĩūrōguere: “Yaarā āārīma”, ārīgukoā.

⁶ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Sardigie āārīrārē! ārīmi yare.

Juan Filadelfia marāre gojadea

⁷ Jesucristo irire āri odo, āsū āriñemomi doja:

–Filadelfia marā yare buremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu ñeri opabi, diayeta weregu āārā. Yu, iripoeguemu opu David dorederosū turari merā doregukoā. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosū āārā. Irasirigu, yu tūpāmākū neō gajigū biamasīberosū, yu iridoremakū kāmutamasiñemi. Yu biamakādere neō gajigū tūpāmasīberosū, yu iridorebirimakū irimasībemi.

⁸ Yu āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā mērōgā turari opakereerā, yaa buerire ōārō iritayāa. Gajirā, musā yaarā āārīrī waja musārē ñerō iriduakeremakū: “Jesūre masībeā”, neō ārībeā. Irasirigu yu musārē su makāpuro tūpānūmakū, neō sugu biamasīberosū, yu musārē yaamarē iridoremakū, musārē kāmutamasiñemi.

⁹ Gajirā musā puro āārīrā: “Guā judío masaka āārīsā, Marīpuyarā āārā”, ārīkererā, ĩgūyarā āārībema. Ārīkatorimasā, wātēa opu Satanārē buremurī bumarā āārīma. Irasirigu ĩgūsārē musāya guburi puro buremurī merā ejamejājamakū irigura. Yu irasirimakū ĩārā, yu musārē mañrē ĩamasīrākuma.

¹⁰ Yu musārē: “Neō piriro marīrō yaare irika!” ārīdeare ōārō irirā yāa. Irasirigu, āārīpererā ĩ umugue āārīrā iririkurire ĩābu, ĩgūsārē ñerō tarimakū irigu, musārē ōārō ko-regura.

¹¹ Mērō duyāa, yu ĩ umugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare musā masīdeare neō kātibirikōāka! Piriro marīrō irire irinikōāka, musā wajataburire ēmarī, ārīrā!

¹² Ōārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Yuru purogue āārīmakū irigura. ĩgūsā ĩgūya wiima borari āārīrōsū ĩgū puro āārīnikōārākuma. Yuru wāirē ĩgūsāguere gojagukoā, ĩgūyarā āārīrē ĩmubu. ĩgūya makā wāidere gojagukoā. ĩgūya makā, maama makā Jerusalén wāikua. Iri makā umugasigue merā djariri makā āārīrokoa. Yude ĩgūsārē yu wāi, maama wāirē gojagukoā.

¹³ Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ōārō péka! āri gojaka, yaarā Filadelfiague āārīrārē! ārīmi yare.

Juan Laodicea marāre gojadea

¹⁴ Jesucristo irire āri odo, āsū āriñemomi doja:

–Laodicea marārē yare buremurārē, ĩgūsārē yaare weregudere āsū āri gojaka!

Yu āārīrōsūta irigu āārā. Irasirigu diayeta weregu, Yuruyā kerere keoro weregu āārā. Yuru, yu merā āārīpereri ĩ umumarē iridi āārīmī.

* 3:1 “ōāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari turari opagu āārīmī”, ārīrō: “ōāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagu āārīmī”, ārīduaro yāa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīduaro yāa.

15 Y_u āārīpereri musā iririre masīpeokōāa. Musā yare burenumerā, ōārō buremurā āārībea. Mērōgā yare buremurī opāa. Irasirigu y_u musārē irasū āārīnemobirimakū gāāmea.

16 Y_u, musā mērōgā buremurī oparire doogorāa. Irasirigu gajino űerīrē dokabéodua_ug_u irirosū musārē bédoua_ug_u āārā.

17 Y_u musārē irasū iriduakeremakū, musā gap_u āsū ārī werenia: “Wári opāa”, ārā. “Āārīpereri ōārō waāa, āārīpereri g_ua gāāmerīrē opakōāa”, ārā. Irasū ārīkererā, y_u iūrō neō gajino opamerā, boporā, surī marīrā, koye iāmerā irirosū āārā. Musā buremurī opamerā āārīrīrē masībea.

18 Irasirigu musārē: “Wári oparā āārā”, ārī pēñarārē āsū ārī weregura. Oro peameg_ue soe āmuadea y_u oparire wajarika, wári opamurā! Iri ōārī oro oparā irirosū āārīrā, yare ōārō buremurī oparākoā. Surī boreri y_u oparidere wajarika, suri marīrō āārībukoā, ārīrā! Musā irire sāñarā irirosū āārīrā, musā űerī irideare pirirā, g_uyasīrīrō marīrō āārīrākoā. Irasū āārīmakū, koye piuri kūdere wajarika, ōārō iāmurā. Musā irire pianerā irirosū āārīrā, Marīpuyare ōārō iāmasīrākoā.

19 Musārē āārīpererā y_u maīrārē űerīrē irinemobirikōāburo, ārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare b_uro gāāmekā! Musā űerī irideare bujawere, irire pirika!

20 Ōārō péka! Y_u musā merā āārīduag_u, sug_u makāpuro ejanugā oenīgū irirosū āārā. Sugu yare pégu, ōārō merā makāpuro tūpāsōog_u irirosū āārīmi. Irasirigu y_u ĩgū merā ōārō usuyanīkōāgukomi. ĩgāde y_u merā usuyanīgukumi.

21 Ōārīrē iritariwererānorē y_u doaro turog_ue doamakū irigura, y_u merā doreburo, ārīgū. Y_u ōārīrē iritariwere, Y_up_u merā Op_u doarog_ue doarosū, yade ōārīrē irirārē irogue doamakū irigura.

22 Musā gāmpūrī oparā, Ōāgū deyomarīgū yare buremurī buri marārē wererire ōārō péka! ārī gojaka, yaarā Laodiceague āārīrārē! ārīmi Jesucristo yare.

4

Juan āmugasig_ue Marīp_ure buremurārē iādea

1 P_ur_u āmugasig_ue iāmu, tūpādea makāpurore iābu. Puriduru turaro busuro irirosū werenīpuroridi dupaturi turaro werenīrī busurore pébu. Āsū yare ārīmi:

—Ōōg_ue marīrika! P_ur_ug_ue y_u waamakū iriburire marē ĩmugura. Y_u ārīderosūta waarokoa, ārīmi.

2 ĩgū irasū ārī wereadero p_ur_u, mata Ōāgū deyomarīgū ĩgū turari merā yare āmugasig_ue āimurīāmi. Irogue marījagu, sug_u Op_u doarog_ue doagure iābu.

3 ĩgū, jaspe, cornalina wāikuri yeri ūtāyeri goserosū ōārō gosesirigu āārīmi. Ōārō gosesiriri bero, esmeralda wāikuriye irirosū gosesiri bero dekogue doami.

4 ĩgū doaro turore su bero veinticuatro oparā doari āārīrī berore iābu. Iri doariguere veinticuatro gora oparā m_urā doama. Boreri surī sāñama. ĩgūsā peyari berorīde oro berorī āārībú.

5 Op_u doarog_ue merā bupu miā, b_uro pámi. Iro doaro diaye su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari sīāgori yuku āārībú. Iri yukukata, Ōāgū deyomarīgū turari keori āārībú.

6 Gaji iro doaro diaye dia wādiya diumajī gosesirosū āārībú. Ōārō deko sūridiya irirosū āārībú.

Iro doaro puro gajirā wapikurā okarā āārīmā. ĩgūsāya diapure, ĩgūsāya p_ur_up_urire wári koye opama.

7 Y_u iāpuroridi, ēōkaye irirosū deyog_u āārīmi. ĩgū p_ur_um_u, wek_u irirosū deyog_u āārīmi. ĩgū p_ur_um_u, masak_u irirosū diapukug_u āārīmi. ĩgūsā űrerā p_ur_um_u, gapāu ĩgū kēdupari sēēgū irirosū deyomi.

8 ĩgūsā wapikurāgueta su mojóma pere gaji mojó suru pērēbejari kēdupari oparā āārīmā. ĩgūsāya kēdupari pe gapug_ueta wári koye opabu. űmariku, űnamiriku bayama. Āsū ārī bayama:

“Ōāgū, ōāgū, ōāgū Marīp_u āārīpererā nemorō turagu, marī Op_u āārīmi.*

ĩgū neōgoragueta āārīsiadi āārīmi.

Dapagoradere irasūta āārīnīkōāmi.

P_ur_ug_uedere irasūta āārīnīkōāgukumi”, ārī bayanama.

9 Irasū bayarā, Marīp_u turarire bayarā irima. ĩgūrē āārīpererīnūrī āārīnīgūrē: “Buro usuyāa m_u merā”, ārī buremurā irima.

* 4:8 Is 6.2-3

¹⁰ Īgūsā irasū baya bāremumakū ĭārā, veinticuatro oparā murā, Īgū doarogue doagu diaye ñadukupuri merā ejamejā, Īgūrē bāremuma. Īgū āārīpererinurī āārīnīgū āārīmi. Irasū bāremurā, Īgūsā peyari berorīre Īgū diaye meēpeo, āsū ārīma:

¹¹ “Mu, gua Opū turatarigu, ōātarigu āārā. Gua bāremugū āārīkōāgūta yāa. Murē irasūta bāremunikōārō gāāmea. Āārīpererire iridi āārā. Mu gāāmerōsūta i āārīpererire iribu”, ārīma Marīpure.

5

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū su papera tūrūrē kuraburi

¹ Marīpure Opū doarogue doagure ĭgūya diayema mojō gapu papera tūrūrē opagure ĭābu. Iri tūrū, pe gapu gojadea tūrū, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora ōārō wītābiadea tūrū āārībū.

² Marīpure wereboegu turagūdere ĭābu. Īgū buro busuro merā āsū ārī sērēñami:

—ĽNoā āārīrī, gajirā nemorō ōāgū i papera tūrū wītābiadeare kurabu? ārīmi.

³ Ŭmugasigū, i nikūgū, i nikū poeka boanerā āārīrōgūdere neō sugū iri tūrūrē kura, iri tūrūma gojadeare ĭāgū māmī.

⁴ Irasirigu iri tūrūrē kurabure ĭgūsā bokabirimakū ĭāgū, yu buro orebu.

⁵ Yu irasū oremakū ĭāgū, sugū, oparā murā watopemu āsū ārīmi yure:

—Iropata oreka! Iripoeguemu opū David parāmi āārīturiagu iri tūrūrē su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarigora wītābiadeare kuramasīmi. Īgū Judāya bumū, ēōkaye irirosū turatarigu āārīmi. Īgūrē ĭaturirārē tarinūgādi āārīmi, ārī weremi yure.

⁶ Īgū irasū ārīmakū pēgu, Opū doarogue doagu diaye Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū nīmakū ĭābu. Īgū wapikurā okarā, oparā murā watopegue nīmi. Oveja majīgū wējēsūdi dupaturi okagu irirosū deyogu āārīmi. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari kūsari, irikuta koyedere opami. Iri kūsari, koye: Ōāgū deyomarīgū turari, Īgū masīpeori keori āārā. Marīpu, Ōāgū deyomarīgūrē āārīperero i nikūguere iriudi āārīmi.

⁷ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, Opū doaro pūrogue ejagu, iro doagure ĭgūya diayema mojō gapu opadea tūrūrē āīmi.

⁸ Īgū irire āīmakū ĭārā, wapikurā okarā, veinticuatro oparā murāde Īgū oveja majīgū irirosū āārīgū diaye ĭgūsāya ñadukupuri merā ejamejā, ĭgūrē bāremuma. Īgūsāku arpa wāikuri buaputērūrē, oro merā iridea paridere opama. Iri pari sārōrī uturiripari dita āārībū. Iri sārōrī Marīpyarā ĭgūrē sērēdea āārībū.

⁹ Irasū ĭgūrē bāremurā, maama bayarire āsū ārī bayapeoma:

Mu wējēsūdi āārā. Boagu, maya dī bēori merā masaka ñerī iridea wajare wajaribosabu, ĭgūsā Marīpyarā āārīburo, ārīgū. Āārīpereri buri marārē, ĭgūsā ya werenīrārē, āārīpererogue āārīpereri nikū marārē ĭgūsā ñerō iridea wajare wajaribosabu. Irasirigu iri tūrūrē āi, wītābiadeare kuramasīa.

¹⁰ Marīpyarārē: oparā, paia masakaya āārīburi ĭgūrē sērēbosarā āārīmakū iribu, Īgū dorerire iriburo, ārīgū. Irasirirā i űmu āārīpererogue āārīrārē dorerākuma, ārīma.*

¹¹ Pūgu űmugasigū ĭāmu, Marīpure wereboerā wārā werenīmakū pēbu. Opū doaro, irasū āārīmakū wapikurā okarā, veinticuatro oparā murā turo nīgoroama. ĭgūsārē keo bokatūña marībū.

¹² Turaro merā āsū ārī bayapeoma:

Oveja majīgū, ĭgūsā wējēdi, dupaturi okagu, ōātarigu āārīmi. Irasirirā ĭgūrē: “Āārīpererārē doregu, āārīpererire opagu, masīpeogu, turatarigu, marī gopeyari merā bāremugū, gosesiriri merā deyogu, ōātarigu āārīmi”, ārī, usyari siburo, ārīma.*

¹³ Pūgu gajirā bayapeomakū pēbu. ĭgūsā āārīpererā Marīpu irinerā āārīmā: Ŭmugasigū āārīrā, i nikūgū āārīrā, i nikū poeka boanerā āārīrōgū āārīrā, dia wādiyague āārīrā āārīmā. Āārīperero i űmuguere āārīrā āārīmā. Āsū ārī bayapeoma:

Opū doarogue doagure: “Ōātarigu, marī gopeyari merā bāremugū, gosesiriri merā deyogu, turatarigu āārīmi”, ārī bāremuburo.

Irasū āārīmakū, oveja majīgū irirosū āārīgūdere irasūta piriro marīrō āārīpererinurī bāremuburo, ārīma.

¹⁴ ĭgūsā irasū ārīmakū pērā, wapikurā okarā: “Irasūta āārīburo”, ārīma. Irasirirā veinticuatro oparā murā ñadukupuri merā ejamejā, ĭgūrē āārīnīgūrē āārīpererinurī usyari sīma.

* 5:10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6   * 5:12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

6

Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū wītābiadeare kurawāgādea

¹ PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū papera tūrū ĩgū āidea tūrū wītābiapuroriderore kuramakū ĩābu. ĩgū kuradero puru, sugu, wapikurā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū pēbu. Irasū ārīgū, bupu buru busurosū werenīmi.

² ĩgū irasū ārādero puru, caballu boregure ĩābu. ĩgū weka peyagu sīrīturore opami. Marīpu ĩgūrē opu peyari berore sīmi. Irasirigu ĩgūrē ĩāturirārē gāmekēā tarinugāgū āārīsā, dupaturi gāmekēā tarinugāgū waami doja.

³ PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. ĩgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū pēbu.

⁴ ĩgū irasū ārādero puru, gajigu caballu diiagu wirimi. Marīpu ĩgū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā ĩ umugue āārīrārē ĩgūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wāri majī sareri majīrē ĩgūrē sīmi. Irasirigu ĩgūsārē gāmwējēmakū irimi.

⁵ PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. ĩgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū pēbu doja. ĩgū irasū ārādero puru, gajigu caballu nīgūrē ĩābu. ĩgū weka peyagu nukārī keorore opami.

⁶ PŪRU wapikurā okarā watopegue sugu āsū ārī werenīmakū pēbu:

—Baari pereakōārokoa. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Uye, igui deko* gapure peremakū iribirikōāburo, ārīmi.

⁷ PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami. ĩgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū pēbu.

⁸ ĩgū irasū ārīmakū pēgu, diiaweya borewījigu caballure ĩābu. ĩgū weka peyagu masakare boamakū irigu āārīsā: “Boari” wāikumi. ĩgū puru gajigu “Boanerā āārīrō” wāikugu aarimī. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū ĩgūsā pērārē āārīperero ĩ nikūguere surāyeri masakare wējēdoremi. Gāmwējērī merā, uaboari merā, pūrīrikuri merā, waimurā makānūu marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pīmi. āārīpererā masaka wapikuri buri dukawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

⁹ PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. ĩgū kuradero puru, Marīpure sīdea soepeoro doka, Jesucristore buremurā wējēsūnerāya yujapūrārīrē ĩābu. ĩgūsā ĩgūya kerere weredeja waja, irasū āārīmakū ĩgūyare piribirideja waja wējēsūnerā āārīmā.

¹⁰ ĩgūsā turaro merā Marīpure āsū ārīma:

—Gua opu, mu oātariġu, ñerī marīgū āārā. Mu: “Āsū irigara”, ārīdeare diayeta irigu āārā. ¿Naásū āārīmakū ĩ umu marārē wajamoāgukuri, ĩgūsā guare wējēdeja waja? ārīma.

¹¹ PŪRU ĩgūsārē boreri surī, yoarire sīmi. Āsū ārīmi:

—Siñajāka dapa! Gajirā musāyarā Jesucristore buremurā ĩgūya kere wereri waja musā irirosū wējēsūrākuma. ĩgūsārē wējēpeoburo mērō duyāa, ārīmi.

¹² PŪRU Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū ĩābu doja. Irore kuramakū, nikū buru ñomebu. Abe umumu goero nīgū waami. Kó surīro ñirō sāñarō irirosū deygugu waami. Abe ñamimu goero diiagu, dī irirosū deygugu waami.

¹³ Neñukāde umugasigue āārānerā, nikūgue yuridijakōāma. Yukūbu dukare mirū buru wējāpu bura dijurosū yuridijama.

¹⁴ Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeurosū, umugasi dederiakōābu. āārīpereri utāyuku, nugārīde gajirogue waabu.

¹⁵ Irasū waamakū ĩārā, ĩ umu marā oparā utāyukuma goberigue, utāyeri watopegue durirā waama. Gajirā: surara oparā, wāri doebiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā āārīmerāde irogueta duriadima.

¹⁶ Irasū durirā, utāyukure, utāyeridere āsū ārādima:

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, opu doarogue doagu guare bokabirikōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare buru wajamoābirikōāburo.

¹⁷ ĩgū guare wajamoārīnu ejasiāa. ¿Noā bokatūbukuri ire? ārī gaguinīma.

* 6:6 Masaka olivo wāikudima dukā aceitunas wāikuri dukare bipirā, uye opakuma ĩgūsā baaburire. Iguida dukare kurabipirā, igui deko opakuma ĩgūsā ĩiriburire. Irasirigu sugu wapikurā okarā watopeguemu: “uye, igui deko gapure peremakū iribirikōāburo”, ārīgū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, ārī werenīmi.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerāyare weredeā

¹ Puru wapikarā Marīpure wereboerārē iābu. Sugu norte gapu, gajigu sur gapu, gajigu abe murīriro gapu, gajigu abe űajārō gapu nīma, mirū wējāpubirimakū irimurā. Irasiriro i nikūgue, dia wādiyaguedere neō mirū wējāpubiribu. Neō sugu yukare mirū wējāpubiribu.

² Īgūsā i nikūrē, dia wādiyadere poyanorēdoresūnerā āārīmā. Puru gajigu Marīpure wereboegure iābu doja. Īgū abe murīriro gapu aarimī. Marīpu okanīgūya wāi tuuyariñerē opami. Gajirā Marīpure wereboerā wapikarārē turaro merā āsū āri werenīmi:

³ —I nikū, dia wādiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marī Opure moāboerārē Īgūsāya diapuserorire Īgū wāi tuuadero puru, irire poyanorēka! ārīmi.

⁴ Puru Īgū werenīmakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā āārīturari buri marā Īgūsāya diapuserorire Marīpu wāi tuusūnerā āārīmā”, ārīmi.

⁵ Īgūsā āārīnerā āārīmā:

Judāya bumarā doce mil, Rubēya bumarā doce mil,

Gadya bumarā doce mil,

⁶ Aserya bumarā doce mil,

Neftalíya bumarā doce mil, Manaséya bumarā doce mil,

⁷ Simeōya bumarā doce mil, Levíya bumarā doce mil,

Isacarya bumarā doce mil,

⁸ Zabolōya bumarā doce mil,

Joséya bumarā doce mil, Benjamíya bumarā doce mil

āārīnerā āārīmā.

Wārā suri boreri sāñarāyare weredeā

⁹ Puru wārā masakare iābu. Surāyeri āārīpereri buri marā, Īgūsā ya werenírā, āārīpererogue āārīpereri nikū marā āārīmā. Īgūsā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgú diaye nīma. Īgūsārē keo bokatūñna marību. Surī borerire sāñama. Muji pūrīrē opama.

¹⁰ Īgūsā āārīpererā turaro merā āsū āri gaguinīma:

Marīpu marīrē taugu āārīmi. Īgū, Opu doarogue doagu āārīmi. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgúde marīrē taugu āārīmi, ārīma.

¹¹ Āārīpererā Marīpure wereboerā Opu doaro turo, irasū āārīmakū oparā murā, wapikarā okarā turo nígoroama. Marīpure irogue doagure buremurā, Īgū diaye ñadukupuri merā ejamejā, Īgūsāya diapurire yebague moomejāma.

¹² Āsū ārīma:

Marī Opure: “Ōatarigu, gosesiriri merā deyogu, masīpeogu āārā, gua mu merā usuyāa”, āri, usuyari sīrā!

“Mu, gua gopeyari merā buremugū, turatarigu, āārīpererārē doregu āārā”, ārīrā Īgūrē!

Āārīpererinurī irasū ārīnírā! Irasirirā: “Irasūta ārīburo”, āri buremuma Īgūrē.

¹³ Puru sugu, oparā murā watopemu yure sērēñami:

—¿Ñeémarāno āārīrī Īsā suri boreri sāñarā? ¿Noógue aarayuri? ārīmi.

¹⁴ Īgū irasū ārīmakū pégu, yu gapu Īgūrē yujabu:

—Yu opu, mu masīkoa, ārību.

Yu irasū ārīmakū pégu, āsū ārīmi:

—I űmu marā buro ñerō tariripoere Īgūsāde ñerō tarima. Īgūsā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya dí béori merā Īgūsāya surire koe, boreri suri waamakū irinerā irirosū āārīma. Irasū āārīrā, Jesucristore Īgūsārē boabosa, Īgūya dí béodire buremusiā, Marīpu iūrōrē ñerīrē opamerā āārīma.

¹⁵ Irasirirā, Marīpu, Opu doarogue doagu diaye nīma, Īgū gāāmerōsū irimurā. űmariku, ñamiriku Īgūya wii űmugasima wiigue Īgūrē buremuma. Īgū, Īgūsā merā irasū āārīnikōāmi Īgūsārē koregu.

¹⁶ Irasirirā neō dupaturi űboanemobirikuma. Neō ñemesibusūnemobirikuma. Neō abe űmumu Īgūsārē buro asinemobirikumi. Gaji asiri Īgūsārē neō ñerō tarimakū irinemobirikoa.

¹⁷ Oveja majīgū irirosū āārīgū, Īgū doarogue doagu diaye nīgū, ovejare korerimasū irirosū Īgūsārē koregukumi. Perebiri okari sīrī deko* wiriri gobegue āāgukumi. Irasirirā usuyari merā āārīnikōārākuma. Marīpu āārīpereri Īgūsā kōdeko wiririre niūgukumi. Irasirirā neō dupaturi bujawereri merā āārībirikuma.

8

Papera tūrūrē wītābiatūnudea, sūrōrī soemudiru oro merā irideare weredea

¹ Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari papera tūrūrē wītābiadeare kura odoadero paru, iri tūrūrē wītābiatūnuderore kurami. Irore kuramakū, āārīperero āmugasigūe gajino neō busubiriakōābu. Su hora deko irasū waabu.

² Paru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerārē Īgū paru nīmakū Īābu. Īgūsākure puririduparure sīmi.

³ Paru gajigu Marīpure wereboegu sūrōrī soemudiru oro merā iridirure opagu, Marīpure sīdea soepeoro purogue waa ejanugājami. Īgū irogu nīmakū, wāro sūrōrīrē sīma. Iri sūrōrī, āārīpererā Marīpurarā Īgūrē sērēdea merā morē soemuburi āārībū. Irasirigu, Marīpu, Opū doarogue doagu diaye, oro merā iridea soepeorogue irire soemumi.

⁴ Iri sūrōrī, soepeoro weka poōsiri peo soemumakū, Marīpu purogue ĩmikā, Īgūyarā Īgūrē sērēdea merā marīākōābu.

⁵ Paru Marīpure wereboegu i soepeoroma peamerē Īgū soemudirugue āi poōsā odo, i nikūgue poōmeédijukōāmi. Īgū irasū poōmeédijumakūta, bupu miā, buro pāmi. Irasū āārīmakū, nikūde ñomebu.

Marīpure wereboerā puririduparure puridea

⁶ Paru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure āmurā irima.

⁷ Āārīpurorigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi. Īgū puriadero paru, deko yeri yusari yeri peame merā, dī merā morērī yeri nikūgue yuribu. Iri yeri yurimakūta, i nikū ūjūākōābu. I nikū deko ejaburogora ūjētūnuba. Yukude, tā yasaride iropata ūjūbu.

⁸ Paru gajigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, wādi ūtāū irirosū deyodi, peame merā ūjūnīdi, dia wādiyague mirūa dijabu. Irasiriro i nikū ūjāderopata wādiyama deko, dī poyakōābu.

⁹ Irasirirā āārīpererā wādiya marā ūre bu dukawamakū, su bumarā boakōāma. Doōriduparu wādiyague āārīrīde, iropata ūjūbu.

¹⁰ Pērā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparu puriadero paru, gajigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, wāgu neñukāmū sīāgori turu ūjārī irirosū deyogu ūjū, mutādi nikūguere dijijami. Īgū diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meēmejāmi.

¹¹ Īgū: “Sūīgū” wāikumi. Deko Īgū meēmejādero ejatuaro sūrīrī deko waabu. Irasū waadero paru, iri dekore iirirā, wārā masaka boama.

¹² Ūrerā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparu puriadero paru, gajigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, abe ūmūmū, ñamimude deko ejaburogora poyanorēma. Neñukāde iropata poyanorēma. Irasirigu abe, ūmūrē wapikuri horagora neō boyobirimi. Ñamidere wapikuri horagora abe ñamimū, neñukā neō boyobirima.

¹³ Paru ūmarōgue Īamugū, gapān wāwāgāgārē Īābu. Īgū turaro merā āsū ārī werenīmakū pēbu:

—Ayó! Ayó! Ayó! Gajirā ūrerā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure puribema dapa. Īgūsā irire puriadero paru, ñetariro waarokoa i nikūgue āārīrārē, ārīmi.

9

¹ Paru wapikurā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparu puriadero paru, gajigu Marīpure wereboegu Īgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, neñukāmū irirosū deyogu āmugasigūe āārādi i nikūgue yuriadire Īābu. Buro ūkūārī gobema sawire Īgūrē sīma.

² Īgū iri gobere tūpāmakū, wāri peamema ĩmikā wiribu. Iri ĩmikā abe ūmūmūrē tuūbiatobu. Irasiriro ūmarōgue naītīārō waabu.

* **7:17** San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, Īgūsārē okari sīgū āārā. Yure buremugū boadigūe āārīkeregū, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yurū purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masīmakū irigu, Īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yurū purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmi. Īgū merā Īgūrē buremurā Īgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma.

³ Poreroa, ñimikā watopegue āārānerā, i nikūgue wádjjarima. Korebaba irirosū toarā āārimā.

⁴ Marīpu ĩgūsārē táre, yukure, gaji otedeare poyanorēdorebirimi. “Īgūsāya diapuserorire yu wāi tuuñā marīrāno ditare ñerō tarimakū irirākoa”, ārimi.

⁵ Īgūsārē toawējēdorebirimi. Su mojōmarā abegora ĩgūsārē buro pūrīmakū iridoremi. Irasirirā korebaba toari pūrīrōsū ĩgūsārē pūrīmakū irima.

⁶ Īgūsārē pūrīrīpoere masaka buro boaduadima. Īgūsā boaduakeremakū, boamasīña marību.

⁷ Poreroa, caballua gāmekēāburi dupiyuro āmu odoanerā irirosū deyoma. Īgūsāya dipure oparā peyari berorī, oro merā iridea berorī irirosū deyorire peyama. Īgūsāya diapuri masakaya diapu irirosū deyobu.

⁸ Īgūsāya poari, nomeya poañapu irirosū āārībú. Īgūsāya guika, ēōkayea guika irirosū āārībú.

⁹ Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñānerā irirosū āārimā. Īgūsā wúmakū, ĩgūsāya kēdupuri buro busubu. Wārā caballua tūrūrīduparure ĩgūsā gāmewējērōgue mumurō merā tāāwāgārā irirosū busubu.

¹⁰ Korebaba irirosū ĩgūsāya pore merā toarā, masakare su mojōmarā abegora pūrīmakū irima.

¹¹ Poreroa opu, buro ūkūārī gobe opu āārimi. Īgū Marīpure wereboegu āārīdi āārādimi. Hebreo ya merā “Abadón” wāikumi. Griego ya merā “Apolión” wāikumi. “Apolión”, ārīrō: “Ñerō poyanorērīmasū”, ārīduaro yāa.

¹² Poreroa masakare ñerō pūrīmakū iriadero puru, ñerō tariparoridea pereakōābu. Iri puru, pero ñerō tariri duyāa dapa.

¹³ Puru su mojōmarā Marīpure wereboerā ĩgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Marīpure wereboegu ĩgūyarure purimi doja. Īgū purimakū, sugu werenimākū pébu. Marīpu ĩūrō ĩgūsā ĩgūrē sídea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue ĩgū werenirī busubu. Iri soepeoroma wapikuri kūsari watopegue ĩgū werenirī busubu.

¹⁴ Irasū werenīgū, puriduru puriadire āsū ārimi:

–Wapikurā Marīpure wereboerā āārādinerārē wiuka! Īgūsā dia wádiya Eufates wāikudiyague suadobosūnerā āārīma, ārimi.

¹⁵ Irasū ārimākū pégu, Marīpure wereboegu ĩgūsā wapikurārē wiumi, wārā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marīpu ĩgūsārē: “I hora, ñu, ñi abe, i bojori āārimākū, wiusūrākuma”, ārīderosūta keoro waabu. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dukawamakū, su bumarārē wējērā waama.

¹⁶ Īgūsā merā wārā surara caballua weka peyarā āārimā. “Īgūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrīrē pébu.

¹⁷ Yu kērōsūgue caballuare, ĩgūsā weka peyarādere ĩābu. Āsū deyoma: Īgūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmūtari surīro sāñānerā āārimā. Iri kāmūtari surī, diari, yasari, boreri surī deyobu. Irasiriro peame ūjūrī, ūtāye jacinto wāikuriye, azufre wāikuri poga irirosū deyori āārībú. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. Īgūsāya disirigue peame, ñimikā, azufre wāikuri poga ūjūrī ñimikāde wiribu.

¹⁸ Irasirirā caballua ĩgūsāya disi wiriri: peame, ñimikā, azufre ūjūrī merā āārīpererā masakare ure bu dukawamakū su bumarārē wējēma.

¹⁹ Īgūsāya disi wiriri merā, ĩgūsāya pore merā wējēma. Īgūsāya pore yuwari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmítuma.

²⁰ Gajirā masaka peame, ñimikā, azufre ūjūrī merā boamerā gapu irire waamakū ĩākererā, ĩgūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē buremurirē neō piribirima. Īgūsā buremurā keori weadea: oro, plata, bronze, ūtāyeri, yuku merā irideare buremurirē neō piribirima. Iri keori weadea neō ĩābiri, neō pébiri, neō naabiri āārīkeremakū, ĩgūsā irire soebuima.

²¹ Irasū āārimākū, ĩgūsā masakare wējēdeare, ĩgūsā yéa āārīrā irideare, ĩgūsā kōābiradeare, ĩgūsā yajadeare neō bujawerebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

10

Marīpure wereboegu papera tūrūgārē opadea

¹ Puru gajigu turagu Marīpure wereboegu āmugasigue merā ñimikāyēbo dekgue dijari-makū ĩābu. Īgūya dipuru wekare buida āārībú. Īgūya diapu abe āmamu irirosū gosēsiribu. Īgūya ñīgārī peame irirosū gosebū.

² Īgūya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Īgūya diayema gubu merā dia wádiyague tāpīmi, kūgapuma gubu merā nikūgue tāpīmi.

³ Irogue nígü, turaro eòkaye gaguiníròsü gaguiními. Ígü irasü gaguinímakä, su mojõma pere gaji mojó peru pèrèbejarä bupua wereníma.

⁴ Ígüsä wereniadero puru, Ígüsä wereniadeare gojanugäbu. Yu gojanugämakü, sugu ãmugasigue äärígü yure äsü äri weremi:

—Bupua wereniadeare gajirärè werebirikõäka! Irire gojabirikõäka! ärimi.

⁵ Puru yu wádiyague, níkügue nímakü íädi, ígüya diayema mojõrè ãmugasigue soemumi.

⁶ Irasü soemugü, Marípu okanígü, ãmugasi, i níkü, dia wádiya äärípererä irogue ääríärè iridi wäi merä wäipeo, äsü ärimi:

—I ãmu pereakõä. Iropata äärä.

⁷ Su mojõma pere gaji mojó suru pèrèbejarä Marípu wereboerä Ígüsäya puririduparure purisiamä. Gajigu ígüyarure purimákü, Marípu ígü: “Äsü irigura”, ärideare, iripoeque marä masíbirideare iriyuwarikugakumi. Irasiriro iri, ígürè moäboerärè, ígüya kerere weredupiyunerärè ígü: “Äsü irigura”, äridea keoro waarokoa, ärimi.

⁸ Ígü irasü ärädero puru, ãmugasigue äärígü yure werenídi, dupaturi äsü äri wereními:

—Sii Marípure wereboegu, wádiyague, níkügue nígü purogue waaka! Ígüya mojõgue papera pü kuradea türügärè opami. Iri pügärè äika! ärimi.

⁹ Ígü irasü ärimákü pégu, ígü purogue waabu. Ígürè yu papera pügärè sërëmakü pégu, äsü äri yujumi yure:

—Äi, baaka! Mu baamakü, mume irirosü õärõ misòrokoa. Muya paru garu, puru buru sãirokoa, ärimi.

¹⁰ Ígü irasü ärimákü pégu, iri pügärè ígürè äi, baabu. Yu baamakü, mume irirosü misòbu. Baa odoadero puru, yaa paruguere sãirõ péñabu.

¹¹ Puru äsü ärimi yure:

—Dupaturi wäri buri marärè, wäri níkü marärè, Ígüsä ya wereníärè, Ígüsä oparädere Marípu ígüsärè: “Äsü irigura”, ärideare weregu waaka! ärimi.

11

Përä Marípuyare wererimasä weredeä

¹ Puru Marípu yure keodi, tuadi irirosü deyodire sími. Sí odo, yure äsü ärimi:

—Ígu merä yaa wiire keogu waaka! Iri wiimarè yu Iürõ Ígüsä yure sídea soepeorodere keoka! Iri wiiguere masakare yure buremurädere: “¿Nísiäku ääríri?” äri keoka!

² Iri wii turoma gapure keobirikõäka! Iri gajiro marä masakare wiadea níkü äärä. Ígüsä cuarenta y dos abegora yaa makärè* poyanorëgorenäräkuma.

³ Irasirígu yaare weremurärè përä iriugura. Yoaripoe mil doscientos sesenta nurígora yaare wereräkuma. Ígüsä bujawereri ímurä, kó suri sãñanerä ääríäräkuma, ärimi.

⁴ Ígüsä përä Marípuyare weremurä, pégu olivo wãikuri yuku, irasü äärímákü pégu síãgori yuku irirosü ääríma. Marípu i níkü Opu Iürõ níma.

⁵ Ígüsärè Iäturirá Ígüsärè ñerõ iridumamakü, Ígüsäya disigue peame ãjürí purä wiriri merä Ígüsärè soe wëjèpeokõäräkuma. Irasirirá äärípererä Ígüsärè ñerõ iriduarärè iri merä boamakü iriräkuma.

⁶ Ígüsä Marípuyare wererínurírè deko merëdorebirimákü merëbirikoa. Irasü äärímákü dekore dí poyadoremakü dí poyarokoa. I níkü äärípererogue ääríärè äärípereri gajirosüperi ñerõ taridoreräkuma. Ígüsä iriduaropa ñerõ tarimákü iriräkuma.

⁷ Marípuyare were odomakü, buru äkũärí gobegue äärígü, ñegü gajirosü deyogu wirigukumi, Ígüsä përä merä gãmekëäbu. Ígüsärè gãmekëä, Ígüsärè tarinugä, wëjèkõägukumi.

⁸ Ígüsärè wëjëadero puru, Ígüsäya dupuri dari wäri makäma maague oyarokoa. Iri makä, marí Opure Jesucristore Ígüsä curusague pábiatú wëjëdea makä äärä. Iri makä marä ñerä ääríärä, Sodoma marä, Egipto marä ñerä äärínerä irirosü ääríma.

⁹ Urenu gajinu dekogora Ígüsäya dupuri dari iri maarè oyarokoa. Äärípereri níkü marä, äärípereri buri marä, Ígüsä ya wereníä Ígüsäya dupuri darire Iäräkuma. Gajirärè iri dupuri darire yáadorebirikuma.

¹⁰ Ígüsä përä okarä, i ãmu marä masakare buru ñerõ tarimákü irinerä ääríma. Ígüsä boamakü Iärä, usuyäräkuma. Bosenu iri, gajinorè gãme sírækuma.

¹¹ Ígüsä boadero puru, urenu gajinu deko puru, Marípu Ígüsärè masü, dupaturi okamakü irimi doja. Ígüsä wãgãñugämákü Iärä, äärípererä buru güima.

¹² Puru sugu ãmugasigue äärígü Ígüsä përärè turaro merä äsü äri werenímákü péma:

* 11:2 Marípuya makä, Jerusal'ëta äärä.

—Ōðgue murīrika masā! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, ĩimikāyebu merā murīākōāma. Īgūsā murīāmakū, Īgūsārē ĩaturirā ĩāma.

¹³ Īgūsā murīaripoe nikū burō ñomebu. Iri makāma wiiri wāri mirūadijabu. Wārā siete mil masaka boama. Gajirā dwayarā gapu burō gūima. “Marīpu ūmugasigue āārīgú turatarigū āārīmi”, ārīma.

¹⁴ ĩāārīpereri irasū waadero puru, pero ñerō tariri waasiabu. Irasū waakeremakū, mérōgā puru masaka dupaturi ñerō tarirākuma doja.

Marīpure wereboegu puridiru puritūnudea

¹⁵ Puru su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarā Marīpure wereboerā Īgūsāya puririduparure puriadero puru, gajigu Īgūrē wereboegu Īguyarure purimi. Īgū purimakū, ūmugasigue āārīrā turaro merā āsū ārī werenīma:

Dapagorare Marīpu, Īgū iriudi Cristo merā āārīpererā i ūmu marārē doregu ñajāmi. Īgū doreri neō perebirikoa, ārīma.*

¹⁶ Irasū ārīmakū pérā, Marīpu diaye oparā doarigue doarā veinticuatro oparā murā Marīpu ĩūrō ñadukupuri merā ejamejāja, Īgūsāya diapure yebague moomejā, Īgūrē buremu,

¹⁷ āsū ārīma:

Gua Opu, āārīpererā nemorō turagu āārā. Mu merā usuyāa. I ūmurē iriburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere āārīnikōā. Puruqedere irasūta āārīnikōāgukoa. Mu turari merā masakare dorenugāa. Irasirirā murē usuyari sia.

¹⁸ I ūmu marā murē gāāmemerā, mu merā guatarima. Mu Īgūsārē wajamoārīnu, irasū āārīmakū boanerādere mu wajamoārīpoe ejasiāa. Āārīpererā muyarā gapure oārīrē sīgukoa.*

Muya kerere weredupiyurimasārē, murē oārō gopeyari merā buremurārē, oparārē, ubu āārīrādere oārīrē sīgukoa. I ūmu marārē poyanorērā gapure béoripoe ejasiāa, ārīma.*

¹⁹ Īgūsā irasū ārādero puru, Marīpuya wii ūmugasigue āārīrī wii makāpuro tūpāsūbu. Iri wii poekague su kumarē ĩābu. Iri kūma, Marīpu masakare werepīri gojadea opari kūma āārībū. Iri kumarē ĩāmakūta, bupu miā, burō pāmi. Irasū āārīmakū, i nikū ñomebu. Wāri deko yeri yusari yeri nikūgue yuribu.

12

Nomeōya, irasū āārīmakū pīrū irirosū deyoguya kerere werede

¹ Puru ūmugasigue gajirosūperi burō goerī deyoamakū ĩābu. Irasū waaripoe sugo nomeōrē ĩābu. Igoya suriro abe ūmamu irirosū gosesiribu. Abe ñamimu weka nīmo. Opu peyari berore, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā neñukā opari berore peyamo.

² Igo pūrākuburo mérōgā dwayabu. Irasirigo igo ñijiwāgūgō pūrīrō merā gaguinimo.

³ Puru gaji ūmugasigue deyoamakū ĩābu. Wāgu pīrū ñiagu diakēā irirosū deyogure ĩābu. Īgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu opagu āārīmi. Dipuku, oparā peyari berorire peyami. Pe mojōma kūsari opagu āārīmi.

⁴ Ūmugasigue āārīrā neñukārē ure bu dukawamakū, su bumarārē Īgūya pore merā wējāsiri meédijumi. Īgū, nomeō pūrākubo puro nīmi, majīgū deyoamakū baabu.

⁵ Mérōgā puru, majīgūrē pūrākumo. ĩi majīgūta āārīpereri nikū marā Opu āārību āārīmi. Wāri turari merā, opu kōme merā iridea yuku opagu masakare dorebu āārīmi. Puru Marīpu Īgū doaro purogue Īgūrē āimarīmi.

⁶ Nomeō masaka marīrō Marīpu āmuyuderogue duriwāgākōāmo. Iroque igore mil doscientos sesenta ñarīgora baari sīmi.

⁷ Puru ūmugasigue gāmewējērī waabu. Marīpure wereboerā opu Miguel wāikugu, Īguyarā Marīpure wereboerā, pīrū merā gāmekēāma. Pīrū, Īguyarā merā Miguēsā merā gāmekēāmi.

⁸ Miguēsā pīrūrē tarinugāma. Irasirigu pīrū, Īguyarā merā ūmugasiguere Īgūsā āārīrō neō bokanemobirimi.

⁹ Irasirigu Marīpu pīrūrē béokōāmi. Īgū wāgu pīrū, neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī āārīmi. Īgū āārīpererā i ūmu marā masakare ārikatorikugu āārīmi. Marīpu Īgūrē, Īguyarā merā i nikūgue béodijumi.

¹⁰ Puru sugu ūmugasigue āārīgú turaro merā āsū ārī werenīmakū pébu:

—Marīpu marīrē tauri, Īgū turari merā marī Opu āārīrī, Īgū iriudi Cristo marīrē doreri ejasiāa. Irasirigu Marīpu wātīrē ūmugasigue āārīdire i nikūgue béodijumi. Ūmariku, ñamiriku wātī Marīpure, marīyarā Jesúre buremurārē: “Ñerō irirā āārīma”, ārī weresāgū iriadimi.

* 11:15 Ex 15:18; Dn 2:44; 7:14, 27

* 11:18 Sal 2:5; 110:5

* 11:18 Sal 115:13

¹¹ Marīyarā wātīrē tarinugāma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgārē, ĩgū dí béori merā ĩgūsārē taurire buremusiā, irasirima. Jesūya kerere weredece waja gajirā ĩgūsārē wējēduakeremakū, ĩgūsā okarire maībirima. Neō piriro marīrō ĩgūya kerere weresiā, wātīrē tarinugāma.

¹² Irasirirā musā ūmugasigūe āārīrā āārīpererā ūsuyaka! Wātī nikūgue béodijusūadi āārīmi. Musā i nikū āārīrārē, dia wádiyague āārīrārē wātī dijajamakū, musārē űetariro waanugābu. ĩgūrē wajamoāburo mérō duyāa. Irire masīmi. Irasirigū guatarikōāmi, āri weremi.

¹³ Irasirigu pīrū, nikūgue béodijumakū ĩgū, majīgū pagore nūrūtuyawāgāmi.

¹⁴ Marīpū gapū ĩgore gapāu kēdūpūrire sīmi. Iri merā igo, pīrūrē masaka marīrōgue wú duriwāgāmo. Irogue ūre bojori gaji bojori dekogora Marīpū ĩgore baari sīmi.

¹⁵ Igo irogue āārīmakū ĩgū, pīrū ĩgore mīūdūagu, wāro dekore dokabéomi.

¹⁶ Irasirikeremakū, i nikū gapū ĩgore iritamubū. Pīrūya disi wiriri dekore yeteoma, uju āipeokōābu.

¹⁷ Irasū waamakū ĩgū, pīrū igo merā guatarimi. Irasirigu igo parāmerā āārīturiarā merā gāmewējēgū waami. ĩgūsā, Marīpū dorerire irirā, Jesucristoya diayema buerire neō pirimerā āārīma.

¹⁸ Pīrū dia wádiya turo eja, irogue yūmi.

13

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

¹ Pūru gajirosū deyogu dia wádiyague āārādi wāgāpamakū ĩābu. ĩgū su mojóma pere gaji mojó peru pērēbejari dipu, pe mojóma kūsari opagu āārīmi. ĩgūya kūsarigūe oparā peyari berorire peyami. ĩgūya dipure Marīpūre űerō doori wāi gojatūdece āārībū.

² ĩgū, yé dorogu guagu irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagu āārīmi. Ēōkaye irirosū disikugu āārīmi. Pīrū ĩgū turarire sīmi ĩgūrē. Irasū sīgū, ĩgūrē opu doarogue dobomi, ĩgū irirosūta masaka wārārē doreburo, ārīgū.

³ Gajirosū deyogu dipuru su dipuru kāmīrōkuri dipurusū deyobū. Iri kāmīrō ĩgūrē wējēboyadece kāmīrō, yaridece kāmīrōgue āārībū. Irire ĩārā, i ūmu marā āārīpererā ĩagukakōāma. Irasirirā ĩgūrē: “Turagu āārīmi”, āri, ĩgūyare irituyama.

⁴ Pīrū ĩgū turarire gajirosū deyogure sīmakū ĩārā, masaka pīrūrē: “Ōātarigu āārīmi”, āri buremuma. Gajirosū deyogudere āsū āri buremuma:

—Neō gajigu mu irirosū turagu māmi. Gajigu mūrē neō tarinugāmasībemi, ārīma.

⁵ Pīrū dorederosūta gajirosū deyogu: “Yū, gajirā nemorō āārītarinugāgū āārā”, āri were-gorenami. Marīpūre űerō āri doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marīpū ĩgūrē: “Iropata irika!” ārīmakūgue duūmi.

⁶ Irasirigu masakare doregu, āsū irimi. Marīpūre, ĩgū wāirē, ĩgū āārīrōrē, āārīpererā ĩgū puro āārīrādere űerō āri doomi.

⁷ Marīpūyarā merā gāmewējē, ĩgūsārē tarinugāmi. āārīpererogūe āārīpereri buri marārē, ĩgūsā ya werenīrārē, āārīpereri nikū marārē doremi. Marīpū ĩgūrē: “Iropata irika!” ārībiriimi dapa. Irasirigu űerīrē irimi.

⁸ āārīpererā i nikū marā Marīpūyarā āārīmerā gajirosū deyogure buremuma. Marīpū ĩgū i ūmūrē iriburo dupiyuro ĩgūyarā āārīmurā ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera pūgue gojatūsiadi āārīmi. Iri pū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū wējēsūdiya pū āārā.

⁹ Gāmīpūrī oparā, ire péka!

¹⁰ Peresugue waarō gāāmece, ārīsūnerā irogue waarākuma. Sareri majī merā gajirārē wējērā, sareri majī merā wējēsūrākuma. Iri irasū waaripoe Marīpūyarā āārīrā gūñaturari merā ĩgūrē buremurīrē neō piribirikōārō gāāmece.

¹¹ Pūru gajigu gajirosū deyogure ĩābu doja. Nikū poekague āārādi wiri marīrīmi. ĩgū oveja majīgū irirosū pe kūsā opagu āārīmi. Irasū āārīkeregū, pīrū irirosū werenīmi.

¹² Gajirosū deyogu āārīpūroriadiya turarire opami. Iri turari merā āārīpererā i nikū marārē gajirosū deyogu āārīpūroriadiye wējēsūboyadi kāmīrō yarisūadiye buremumakū irimi.

¹³ Wāri deyoromūrīrē iri ĩmumi. Masaka ĩūrō peame ūmugasigūe āārādecece nikūgue dijarimakū irimi.

¹⁴ ĩgū, gajirosū deyogu āārīpūroriadiya turari ĩgūrē sīrī merā wāri deyoromūrīrē iri ĩmumi. Iri merā masakare ārīkatomi: “Ī musā buremugū āārīmi”, ārīgū. Irasirigu ĩgūsārē gajirosū deyogu āārīpūroriadi keorire weadoremi. Gajirōsū deyogu āārīpūroriadi sareri majī merā saresūadi āārīkeregū okami.

¹⁵ Gajirosū deyogu pɔɔ aaradi, gajirosū deyogu āārɔpɔroriadiya turari merā Īgū keori weadeare okamakū irimi. Irasirigū iri keori weadeare masakū irirosū werenimākū, āārɔpererā irire bɔremumerārē wējēmākū irimi.

¹⁶ Āārɔpererārē Īgūsāya diayema mojō gapɔre, o Īgūsāya diapuserorire gajino gojatúdoremi. Ubu āārɔrārē, oparārē, wāri doebiri oparārē, boporārē, moāboerimasārē, moāboerimasā āārɔmerārē, āārɔpererārē irasū gojatúdoremi.

¹⁷ Gojatúsūna marɔrā neō wajarimasibiri, neō duamasɔbirima. Iri gojatúdea, gajirosū deyogu āārɔpɔroriadi wāi, o Īgū wāi keori āārā.

¹⁸ Irire ōārō pemasɔrō gāamea. Pemasɔrā, gajirosū deyogu wāi keorire masɔburo. Īgū wāi keori, masakū wāi keori, seiscientos sesenta y seis āārā.

14

Marɔpɔ taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka Īgūrē bayadea

¹ Pɔɔ Jesucristo oveja majĪgū irirosū āārĪgūrē ūtāū Sión* wāikudigue nĪgūrē Īābu. Īgū merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka āārĪmā. Īgūsā, Īgū wāirē, Īgū Pagu wāidere Īgūsāya diapuserorire gojatúsūnerā āārĪmā.

² Pɔɔ ūmugasigue merā bɔro bɔsɔdijaririre pébu. Wādibu ūtāmu irirosū, bɔro bupu páro irirosū bɔsubu. Wārā arpa wāikuri bɔaputērō irirosū bɔsubu.

³ Īgūsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marɔpɔ, Opɔ doarogue doagu diaye, irasū āārĪmakū wapikurā okarā, oparā murā Īūrō bayama. Maama bayarire bayama. Īgūsā dita iri bayarire masɔma. Īgūsā i nikū marā watopegue āārĪrā, Marɔpɔ tausūnerā āārĪmā.

⁴ Neō Īgūsā suñarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokɔbirinerā āārĪmā. Jesucristo oveja majĪgū irirosū āārĪgūyare irituyama. I nikū marā masaka watopeguere Marɔpɔ tausūnerā āārĪmā. Īgūsā Marɔpɔyarā, irasū āārĪmakū Jesucristo oveja majĪgū irirosū āārĪgūyarā āārɔpɔrorirā āārĪnerā āārĪmā.

⁵ Īgūsā watopere neō sugu ārikatogu māmi. Marɔpɔ Īūrōrē ñerɔrē opamerā āārĪma.

Ūrerā Marɔpɔ wereboerā weredea

⁶ Pɔɔ gajigū Marɔpɔ wereboegu ūmarōgue wāgure Īābu. Īgū āārɔpererā i nikūgue āārɔrārē Marɔpɔ masakare tauri kerere wererimasū āārĪmī. Āārɔpererogue āārɔpereri nikū marārē, āārɔpereri buri marārē, Īgūsā ya werenɔrārē iri kerere weregu āārĪmī. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere āārā.

⁷ Turaro merā ārĪmi:

–Marɔpɔ gopepyari merā āsū ārĪ bɔremuka: “Turatarigū, ōatarigū āārĪmi”, ārĪka! Īgū āārɔpererā ñerārē peamegue beoripoe ejasía. Īgū ūmugasire, i nikūrē, dia wādiyare, āārɔpereri deko wiriri goberidere iridi āārĪmi. Irasirirā Īgūrē bɔremuka! ārĪmi.

⁸ Īgū pɔɔpɔ, gajigū Marɔpɔ wereboegu āsū ārĪmi doja:

–Wāri makā Babilonia wāikuri makā pereakōābu. Iri makā marā āārĪnerā āārɔpereri nikū marārē ñerō irimakū irima. Masaka Īgūsārē Īākūrā, mejārikurā igui deko pāmudeare turaro ɔaribejarosūta Īgūsā ñerĪ iriridere turaro ɔaribejama, ārĪmi.

⁹⁻¹⁰ Péār Marɔpɔ wereboerā irasū ārādero pɔɔ, gajigū Marɔpɔ wereboegu turaro merā āsū ārĪnemomi doja:

–Āārɔpererā gajirosū deyogure, Īgū keori weadeare ejamejā bɔremurārē Īgūsāya diapuserorire, o Īgūsāya mojōrĪrē Īgū wāi gojatúsūnerārē Marɔpɔ bɔro wajamoōgukumi. Īgūsā merā bɔro guagu, turaro wajamoānĪgukumi. Azufre wāikuri poga bɔro asiri ūjārĪ, peame merā ñerō tarimakū irigukumi. Īgūrē wereboerā, Jesucristo oveja majĪgū irirosū āārĪgūĪūrō, Īgūsārē wajamoōgukumi.

¹¹ Iri peame irasū ĪmĪkunikōārokoa. Neō yaribirĪkoa. Īgūsārē irasū pūrĪnĪmakū irĪrokoa. Āārɔpererā gajirosū deyogure, Īgū keori weadeare ejamejā bɔremurārē, Īgū wāi gojatúsūnerārē irasū pūrĪnĪrokoa. ŪmurĪ, ñamirĪ pūrĪnĪkōārokoa, ārĪmi.

¹² Irasirirā musā Marɔpɔyarā, Īgū dorerire irirā, Jesúre bɔremurĪrē neō pirimerā āārĪrā, gūñaturaka!

¹³ Pɔɔ sugu ūmugasigue āārĪgū werenimākū pébu doja. Yure āsū ārĪmi:

–Ire gojaka: “MarĪ Opɔre bɔremurā boadero pɔruguedere usuyari bokarākuma”, ārĪmi. Ōāgū deyomarĪgūde: “Irasūta āārā”, ārĪmi. “Īgūsā turaro moārĪrē pirĪkōā, siñārĪrākuma. Ūmugasigue Īgūsā waamakū, Marɔpɔ Īgūsā ōārō irideare gūñagukumi. Irasirigū Īgūsārē ōārō irigukumi”, ārĪmi Ōāgū deyomarĪgū.

* 14:1 Jerusalén, Sión wāikudigue āārĪyuro.

I nikūma otedea dukakarimarē weredea

¹⁴ Puru ĩmikāyebore boreri yebore iābu. Iri yebo weka sugu masaku doami. Īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Duka diti āiri usiri berore opami.

¹⁵ Puru gajigu Marĩpure wereboegu Marĩpuya wiigue āārādi wirijami. ĩmikāyebore weka doagure turaro merā āsū āri gaguinimi:

—Muya usiri bero merā i nikūma otedea dukare diti āikōāka! Irire diti āiripoe ejasiāa. Duka boesiabu, ārimi.

¹⁶ Irasū ārimakū pēgu, ĩmikayebore weka doadi Īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dukare wājī āimi.

¹⁷ Puru gajigu Marĩpure wereboegu āmugasigue āārĩri wii Marĩpuya wiigue āārādi wirijami. Īgūde duka diti āiri usiri berore opami.

¹⁸ Puru gajigu Marĩpure wereboegu Marĩpure sīdea soepeoro pūrogue āārādi wirijami. Īgū peame opu āārĩmi. Irasū wirijagu, duka diti āiri usiri bero opagure turaro merā āsū ārimi:

—Muya usiri bero merā i nikūma igui tōrĩrē diti āika! Iri igui nĩsiabu, ārimi.

¹⁹ Īgū irasū ārimakū pēgu, Īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrĩrē wiiritā āimi. Irire āi, igui karabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue karabipiri, Marĩpu Īgūrē gāamemerārē burō wajamoārō irirosū āārā.

²⁰ Makā turogue iri igui karabipsisūbu. Igui karabipsisāripoere iri gobeguere wāro dí wiribu. Iri dí merā wādiya, caballuya disire tūsārī berogue mirĩtuunujābu. Trescientos kilómetros yoadiya waabu.

15

Marĩpure wereboerā masakare ñerō tarimakā iritūnuburire weredea

¹ Puru āmugasigue gajirosūperi burō goeri deyoamakū iābu doja. Su mojóma pere gajī mojó peru pērebejarā Marĩpure wereboerārē iābu. Marĩpu Īgūsārē masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, Īgū wajamoādogu pīnerā āārĩmā. Iri wajamoārī merā Marĩpu i ūmu marā merā guari pererokoa.

² Puru dia wādiyare ōārō deko suridiya peame merā morēadiya irirosū āārīdiyare iābu. Iriya taro nĩrārē, gajirosū deyogu dorerire iribiri, Īgū keori weadeare buremurinerārē iābu. Īgūsā gajirosū deyoguya wāirē gojatūdorebirinerā āārĩmā. Irogue nĩrā, arpa wāikuri buaputērĩrē opama. Iri buaputērī Marĩpu sīdea āārībū.

³ Īgūsā Marĩpure moāboegu Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūya bayaridere bayapeoma. Āsū āri bayama:

Gua Opu, mu āārĩpererā nemorō turagu āārā. Āārĩpereri mu iridea ōataria. Irire iārā, iāgukakōāa. Mu āārĩpererā i nikū marā Opu āārā. Ārikatori marĩrō, diayemarē ōārō yāa.

⁴ Āārĩpererā murē gūirākuma. Āārĩpererā murē: “Turatarigu āārĩmi”, āirākuma. Mu dita ñerī marīgū āārā.

Āārĩpereri nikū marā mu pūrogue eja, mu iūrō ñadukupuri merā ejamejā, murē buremurākuma. Mu diayema irideare iānerā āārĩsā, irire irasū irirākuma, āri bayama.

⁵ Puru Marĩpuya wii, āmugasigue āārĩri wii tūpāmakū iābu. Iri wii poekague Marĩpu āārĩri taribu Īgū doreri gojadesa majĩri ūtā majĩri āārībū.

⁶ Iri wii poekague āārĩnerā, su mojóma pere gajī mojó peru pērebejarā Marĩpure wereboerā wirijama. Īgūsā Marĩpu wajamoādogu pīnerā āārĩmā. Īgūsāku masakare ñerō tarimakū iriburire opama. Īgūsā boreri, gurari marĩri suri, burō gosesiriri suri sāñarā āārĩmā. Īgūsāya koretibirire oro merā iridea yujuwēñarĩdarire suatūanerā āārĩmā.

⁷ Īgūsā wirijamakū, wapikurā okarā merāmu Īgūsāku Marĩpure wereboerārē oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marĩpu āārĩnīgū burō wajamoāburi ōārō utaribu.

⁸ Īgū iriparire Īgūsārē sīmakū, Marĩpuya wii poekague Īgū gosesiriri merā, Īgū turari merā ĩmikākuseyakōābu. Irasū ĩmikākuseyamakū, iri wiire neō suguno ñajāmasĩbirimi. Marĩpure wereboerā Īgū wajamoādogu pīderosūta Īgūsā masakare wajamoātūnadero pūrugue dupaturi iri wiire ñajāmasĩrākuma doja. Īgū wajamoāburo dupiyuro ñajāmasĩña mǎa dapa.

16

Juan Marĩpu masakare wajamoāburire gojadesa

¹ Puru Marĩpuya wii āmugasigue āārĩri wiigue āārīgū turaro merā werenĩmakū pēbu. Su mojóma pere gajī mojó peru pērebejarā Marĩpure wereboerārē āsū ārimi:

—Marĩpu wajamoãdoredeare irirã waaka! Irasirirã musãya parimarẽ nikũgue písiridijurã waaka! ãrĩmi.

² Irasũ ãrĩmakũ pégu, ããrĩpurorigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ nikũgue písiridijumi. Ìgũ irasirimakũ, gajirosũ deyogu wã gojatúsunerã, Ìgũ keori weadeare buremurã ñerõ kãmiku, burõ pürisũma.

³ Ìgũ irasũ písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ dia wádiyague písiridijumi. Ìgũ irasirimakũ, deko, dí poyabu. Boadiya dí irirosũ ããrĩbú. Irasũ waamakũ, wádiyague ããrĩrã boaperekõãma.

⁴ Përã písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ diarigue, deko wiriri goberigue písiridijumi. Ìgũ irasirimakũ, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu.

⁵ Puru gajigu Marĩpure wereboegu ããrĩpererogue dekore doregu ãsũ ãrĩmakũ pébu:

—Gua Opu, mu ñerĩ marĩgũ ããrã. Dapagoradere irasũta ããrĩnikõãa. Iripoeguedere irasũta ããrĩnikõãbu. Irasirigu wajamoãgũ, diayeta irigu yãa.

⁶ Gajirosũ deyoguyarã, mũyarãrẽ, mũya kerere weredupiyunerãrẽ wějërã dí béomakũ irima. Ìgũsã dí béomakũ iridea waja, deko dí poyamakũ iribu Ìgũsãrẽ iiridoregu, ãrĩmi.

⁷ Ìgũ irasũ ãrãdero puru, Marĩpure sídea soepeoro purogue sugu werenĩmakũ pébu doja:

—Irasũta ããrã. Gua Opu, mu ããrĩpererã nemorõ turagu ããrã. Ìgũsãrẽ keoro wajamoãdoregu, diayeta irigu yãa, ãrĩmi.

⁸ Ërerã Marĩpure wereboerã Ìgũsã opariparimarẽ písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Abe ãmumu weka písiridijumi. Ìgũ irasirimakũ, abe burõ asimi. Ìgũ asiri merã masakare soemi.

⁹ Ìgũsã burõ újãrĩ merã wajamoãsũkererã, Ìgũsã ñerõ iririre bujawerebirima. Ìgũsã gũñarĩrẽ neõ gorawayubirima. Irasirirã, Marĩpure Ìgũsãrẽ wajamoãgũrẽ ñerõ doo werenĩma. “Õãgũ ããrĩmi”, neõ ãrĩ buremubirima.

¹⁰ Wapikurã Marĩpure wereboerã Ìgũsã opariparimarẽ písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ písiridijumi doja. Gajirosũ deyogu, opu doarogue písiridijumi. Ìgũ irasiriadero puru, gajirosũ deyoguyarã ããrĩrõgue naĩtĩrõ waabu. Irasirirã Ìgũyarã masaka ñerõ pürĩmakũ, Ìgũsãya nedeare burõ sirĩtu kũrĩdiuma.

¹¹ Ìgũsãrẽ ñerõ pürĩkeremakũ, ñerõ kãmikukererã, Marĩpure ãmugasiguge ããrĩgũrẽ ñerõ doo werenĩma. Ìgũsã ñerõ iriri gapure bujawerebirima. Irasirirã ñerĩrẽ neõ piribirima.

¹² Su mojómarã Marĩpure wereboerã Ìgũsã opariparimarẽ písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ Eufrates wãikudiyã wádiyague písiridijumi. Ìgũ irasirimakũ, iriya bojomejãkõãbu. Abe mũrĩro marã oparã Ìgũsãyarã surara gãmewějërã waarã taribujaburore irasũ irimi.

¹³ Puru ãrerã wãtëãrẽ tárua irirosũ deyorãrẽ Ìãbu. Sugu tárua, pĩrũya disiguge wirimi. Gajigu, gajirosũ deyoguya disiguge wirimi. Gajigu: “Ëmugasiguge marã Opuyare weregu ããrã”, ãrĩkatoguya disiguge wirimi.

¹⁴ Ìgũsã ãrerã wãtëã, tárua irirosũ deyorã deyorumurĩrẽ iri Ìmuma. Irasirirã ããrĩperero marã oparãrẽ neeõma, Marĩpu merã gãmewějëdorerã. Ìgũsã gãmewějërĩnu, Marĩpu ããrĩpererã nemorõ turaguyanu* ããrĩrokoa.

¹⁵⁻¹⁶ Ërerã wãtëã ããrĩperero marã oparãrẽ hebreo ya merã Armagedón wãikurogue siiu neeõma. Iro dupiyuro Jesús ãsũ ãrĩdi ããrĩmi: “Ire õãrõ pémasika musã! Yajarimasã gũñaña marĩrõ aarĩrosũ yude gũñaña marĩrõ aarĩgukoa. Sugu yu aariburore õãrõ yũgũno, yaare iritũyagu, Marĩpu Ìũrõ waja opabi usuyagukumi. Õãrõ yobeguno surĩro sãñadi irirosũ ããrĩgũkumi. Masaka Ìũrõ surĩro marĩgũ gnyasĩrĩgũ irirosũ ããrĩbirikumi”, ãrĩdi ããrĩmi.

¹⁷ Su mojóma pere gaji mojó suru përebëjarã Marĩpure wereboerã Ìgũsã opariparimarẽ písiridijuadero puru, gajigu Marĩpure wereboegu Ìgũ oparipamarẽ Ìmikãyëbori wekague písiridijumi doja. Ìgũ irasiriadero puru, Marĩpuya wii ãmugasiguge ããrĩrĩ wii poekague Ìgũ Opu doarogue doagu turaro merã ãsũ ãrĩ werenĩmi:

—Iropata ããrã. ããrĩpereri iri odosiabu, ãrĩmi.

¹⁸ Ìgũ irasũ ãrĩmakũ, bupu miã, burõ busuro, páro, goero nikũ ñomebu. I nikũgue masaka Ìgũsã ããrĩngãdero puru, i nikũ iropa neõ ñomebiribu.

¹⁹ Irasũ ñomemakũ, wãri makã Babilonia wãikuri makãrẽ ãrema yeteomakõãbu. Paga makãrĩ i nikũ ããrĩrĩ makãrĩ dijakõãbu. Marĩpu Babilonia wãikuri makã marãrẽ gũñami Ìgũsãrẽ wajamoãbu. Ìgũsã ñerĩrẽ iriri waja Ìgũsã merã burõ guami. Irasirigu Ìgũsãrẽ burõ wajamoãmi.

* 16:14 “Ìgũsã gãmewějërĩnu, Marĩpuyanu”, ãrĩrõ: “Marĩpu Ìgũsãrẽ tarĩngãrĩnu, ããrĩpererã ñerãrẽ wajamoãrĩnu ããrĩrokoa”, ãrĩduaro yãa.

²⁰ Āārīpereri nugūrī, ūtāyukude dederidijakōābu.

²¹ Irasū āārīmakū, masaka weka deko yūsari yeripa dijaribu. Surāyeri deko yeri cuarenta kilo nukūrī yeri āārībū. Īgūsā weka irasū dujirimakū, Marīpu Īgūsārē buro wajamoāmakū ĩārā, Īgūrē űērō doo werenīma masaka.

17

Ūma merā kōābirarimasōrē wajamoādea

¹ Puru su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari parire oparā Marīpure wereboerā merāmu yu purogue eja, āsū ārīmi:

—Īgū aarika! Paga diari weka doagore ūma merā kōābirarikugore Marīpu wajamoāburire murē ĩmugukoa.

² I ūmu marā oparā igo merā űērō gāmebirarikuma. Irasū āārīmakū, i nikū marā, mejārikurā ĩgui deko pāmudeare buro űaribejarosūta ĩgūsā igo merā űērō gāmebirarire buro űaribejama, ārīmi.

³ Īgū irasū ārādero puru, Ōāgū deyomarīgū yure kērōgue irirosū gajinorē ĩamakū irimi. Irasirigu Marīpure wereboegu masaka marīrōgue yure āīāmi. Irogue igo nomeōrē ĩābu. Igo gajirosū deyogu diiagu weka peyamo. Īgūya dupugue wāri wāi gojatūsūdero āārībū. Iri wāi, Marīpure doo werenīri āārībū. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōmagora kūsarikugu āārīmi.

⁴ Nomeō dilañiweyari surīrore sāñamo. Igoya surīro oro, wāro wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri merā mamudeañe āārībū. Igoya mojōgue ĩirīripa oro merā ĩrideapare opamo. ĩripa igo űetariro ĩridea utarīripa, igo ūma merā űērō kōābirari oparipa āārībū.

⁵ Igoya diapuserore igo wāi gojatūsūbu. Marī iri wāirē ōārō pēmasībea. Āsū ārī gojatūsūbu: “Wāri makā Babiloniamo, āārīpererā ūma merā kōābirarikurā, irasū āārīmakū āārīpereri űetariro ĩririkurā pago āārīmo”, ārī gojatūsūbu.

⁶ Puru igo mejāmakū ĩābu. Wārā Marīpure Jesūya kerere wererā wējēsūnerāya dī merā irasū waamo. Mejārā űsuyarosū igo ĩsā wējēsūnerārē ĩāgō, űsuyamo. Yu ĩgore ĩāgū, ĩāgukakōābu.

⁷ Irasirigu Marīpure wereboegu yure ārīmi:

—¿Nasirigu ĩāgukari? Mu masībirideare murē masīmakū irigura. Igo nomeōrē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosū deyogu āārīmi. Su mojō pere gaji mojō peru pērēbejari dipukugu, pe mojōma kūsarikugu āārīmi.

⁸ Īgū gajirosū deyogu mu ĩādi, dupiyurogue āārīdi āārīmi. Dapagorare māmi. Puru buro ūkāārī gobegue āārādi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Īgū wiriadero puru, peamegue bēosūgukumi. I ūmu marā ĩgū deyoamakū ĩāgukakōā, ĩgūrē bűremurākuma. I ūmu āārīburo dupiyuro Marīpu su papera pūgue ĩgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatūdi āārīmi. Īgū gojatūbirinerā gajirosū deyogure bűremurā āārīma. Gajirosū deyogu dupiyurogue āārīdi, dapagorare māmi. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirā masaka ĩgū deyoamakū ĩārā, ĩāgukakōārākuma.

⁹ Dapagorare yu wererire ōārō masīduarā, ōārō pēmasīrī merā gūñarō gāāmea. Gajirosū deyoguya dipu, su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari dipu, ūtāyuku irirosū āārā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōābirarikugo.

¹⁰ Iri diputa, oparā irirosū āārā. Su mojōmarā oparā bēosūsīama. Gajigu ĩgūsā puru āārīgū opu āārīmi dapagorare. Īgū puru gajigu gapu opu űajāgukumi. Īgū yoaweyaripoeta opu āārīgukumi.

¹¹ Irasirigu gajirosū deyogu dupiyuro āārīdi, dapagorare marīgū, ĩgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā oparā puru opu āārīgukumi. Īgūsā oparā merāmu āārīmi. Puru peamegue bēosūgukumi.

¹² Gajirosū deyoguya kūsari, mu ĩādea, pe mojōmarā oparā irirosū āārā. Īgūsā oparā űajābema dapa. Puru oparā űajārā, yoaweyaripoe oparā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogu merā dorerākuma.

¹³ Īgūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā āārīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogure: “Guare doregu āārīka!” ārī, ĩgūsā opu pīrākuma.

¹⁴ Irasirirā Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū merā gāmewējērā waarākuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gapu ĩgūsārē tarinūgāgukumi. Īgū āārīpererā oparā nemorō opu, āārīpererā dorerā nemorō Doregu āārīmi. Īgūrē neō bēobirinerā Marīpu siiu, beyenerā ĩgū merā āārīrākuma, ārīmi Marīpure wereboegu yure.

¹⁵ Puru Marīpure wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kōābirarikuḡo paga diari weka doamo. Iri diari mu iādea: wári makārī marā, wári burī marā, ĩḡūsā ya werenírā, wári nikū marā irirosū āārā. Igo, ĩḡūsā wekamo, ĩḡūsārē dorego āārīmo.

¹⁶ Gajirosū deyogu, irasū āārīmakū pe mojomarā oparā, ūma merā kōābirarikuḡore doo, ĩḡoyare ēmapeo, surī marīḡō bēorākuma. Irasirirā, ĩḡoya díre baa, puru dɔyarire soebēokōārākuma.

¹⁷ Puru ĩḡūsā pe mojomarā oparā surosū ḡūñarā, gajirosū deyogure ĩḡūsā opu pírākuma. Marīpu ĩḡū gāāmerōsūta ĩḡūsārē irasirimakū irīḡukumi. Irasirīḡu gajirosū deyogu ĩḡūsā opu āārīḡukumi. Marīpu āārīpereri ĩḡū iripoegue ārīderosūta iriyuwarikudero puru, gajirosū deyogure bēogukumi.

¹⁸ Igo, mu iādeo, wári makā Babilonia wāikuri makā irirosū āārīmo. Iri makāta āārīpererā i ūmu marā oparārē doreri makā āārā, ārīmi Marīpure wereboegu yure.

18

Babilonia marārē wajamoādea

¹ Puru gajīḡu Marīpure wereboegure ūmugasigie merā dijarimakū iābu. Wári turari opami. ĩḡū gosesiriri āārīperero i nikūguere ōārō boyoro waabu.

² Turaro merā āsū ārī ḡaguinīmi:

—Babilonia wári makā pereakōāa. Dapagorare wātēa iri makā darore āārīma. Gajirā ñerā deyomerāde, irasū āārīmakū āārīpererā mirā masaka doo, baaya marīrā iri makā darore biadobosūanerā āārīma.

³ Iri makā pereburi dupiyuro āārīpereri nikū marā, mejārikurā ĩḡui deko pāmudeare buro ũaribejarosū i makā marā merā ñerō ḡāmebirarire buro ũaribejanerā āārīmā. I ūmu marā oparā, i makā marā merā ñerō ḡāmebirarikererā āārīmā. I makā marā wári gajinorē wajapari wajarinērā āārīmā. Irasirirā i ūmu marā duarimasā ĩḡūsārē dua, wári wajatanerā āārīmā, ārīmi.

⁴ Puru gajīḡu ūmugasigie āārīḡū āsū ārī werenīmakū pébu:

—Yaarā, iri makā marā merā āārībirikōāka! ĩḡūsā ñerō iririre iākūbirikōāka! Musā, ĩḡūsā merā ḡāmesurirā, musāde ĩḡūsā merā wajamoāsūrāko.

⁵ ĩḡūsā wári ñerō yāma. Marīpu ūmugasigie āārīḡū, ĩḡūsā wári ñerī iririre masīmi.

⁶ Gajirārē ĩḡūsā ñerō iridero nemorō ĩḡūsārē ñerō iriburo. Gajirārē ĩḡūsā ñerō tarimakū iridero nemorō ĩḡūsārē ñerō tarimakū iriburo.

⁷ ĩḡūsā gajino wajapare gāāmerā, wajarina. “Gajirā nemorō āārā”, ārī ḡūñadima. ĩḡūsā irasiriropa ĩḡūsārē wári ñerō tari, buro ñerō waamakū iriburo. ĩḡūsā basi: “Ḡua i ūmu marā oparā āārā. Boporā āārībea. Irasirirā neō ñerō taribirikōa”, ārī ḡūñadima.

⁸ Irasiriro sunu ĩḡūsārē ḡūñāña marīrō wajamoāburinū āārīroko. Boari, pūrīrikuri, kó oreri, ũaboari āārīroko. Iri makā soebēosūroko. Marīpu āārīpererā Opu iri makā marārē wajamoāḡū turatarīḡu āārīmi.

⁹ Iri makā ūjū īmikakumakū iārā, i ūmu marā oparā buro bujawereri merā orerākuma. ĩḡūsā iri makā marā wajapare opari merā ũsɔya, ĩḡūsā merā ñerō ḡāmebirarā āārīnerā āārīmā.

¹⁰ Iri makā ūjūmakū iārā, buro ḡūiri merā yorogue iū nírā, āsū ārīrākuma:

—Ayó, bopori makā āārā Babilonia. Wári makā, turari makā āārādabu. Ḡūñāña marīrō merā iro marā wajamoāsūma, ārīrākuma.

¹¹ I ūmu marā doebiri duarimasā iri makā ūjūmakū iārā, buro bujawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū iārā, ĩḡūsāya doebirire wajarirā marīmakū iārā, dujaritua orerākuma.

¹² ĩḡūsā āiwāḡā duaduarire: orore, platare, wajapari ūtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marīrākuma. Gaji ĩḡūsā āiwāḡā duaduarire: wāro wajapari surire, oparā sāñarī diañiweyari surire, seda wāikuri dari merā suadea surire, diari suridere wajarirā marīrākuma. Gaji ĩḡūsā āiwāḡā duaduarire: yuku sūrōrī yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yuku merā irideare, bronze merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marīrākuma.

¹³ Gaji ĩḡūsā āiwāḡā duaduarire: canela wāikurire, gaji baari ũsūrimakū iririre, incienso, mirra wāikuri sūrōrīrē, gaji sūrōrīdere wajarirā marīrākuma. Gaji: ĩḡui deko pāmudeare, ũyere, trigo pogare, trigo yerire, wekuare, ovejare, caballuare, ĩḡūsā tūārīduparure, moāboerimasā opamurārē wajarirā marīrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā buro bujawererākuma.

¹⁴ Irasirirā, iri makā ūjūadero puru, āsū ārīrākuma:

—Ñetariro waabu ĩgūsārē. Āārĭpereri ĩgūsā maĭdea, ĩgūsā ōārĭ wajapari opadea pereakōābu. I āārĭpereri dupaturi neō marĭrokoa, ārĭrākuma.

¹⁵ ĩgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajataunanerā āārĭmā. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū ĩārā, buro gūiri merā yoarogue ĩū nĭrākuma. Duĭjaritua ore,

¹⁶ āsū ārĭrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā wári makā. Iri makā marā ōārĭrē opaunadima. Nomeō ōārĭ surĭro, wajapari diiañiweyariñerē sãñadeo irirosū āārādima. Oro, wajapari ũtāyeri, perla wāĭkuri yeri mamudea surĭrore sãñadeo irirosū āārādima.

¹⁷ Gūñaña marĭrō wári doebirikuri opadea makā pereakōābu, ārĭrākuma.

Āārĭpererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, ĩgūsāyarā ũma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue ĩū nĭrākuma.

¹⁸ Iri makā ũjū ĩmĭkākumakū ĩārā, āsū ārĭ gaguinĭrākuma:

—I makā irirosū āārĭrĭ makā, neō gajĭ makā máa, ārĭrākuma.

¹⁹ Irasū bujawererā, ĩgūsāya dipu weka nĭkūwera mápeorākuma. Duĭjaritua ore, āsū ārĭrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Ōārĭ makā āārādibu. Āārĭpererā marĭ doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebiri merā ōārō wajatadibu. Gūñaña marĭrō iri makā pereakōābu, ārĭrākuma.

²⁰ Mūsā ũmugasigue āārĭrā gapu, iri makā béosūmakū ĩārā, usuyaka! Mūsā Marĭpuyarā, Jesús buedoregu beyenerā, ĩgūyare weredupiyunerā āārĭpererā usuyaka! Iri makā marā musārē ñerō tarimākū irima. ĩgūsā irasirĭdea waja, Marĭpu ĩgūsārē wajamoāmi.

²¹ Puru turagu Marĭpure wereboegu wáriye trigo yeri ĩgūsā oeri ũtāyere āĭwāgū, dia wádiyague meéyo, āsū ārĭmi:

—I ye ũtāye meébiaderosūta wári makā Babilonia wāĭkuri makā béodijusūrokoa. Mūsā iri makārē neō dupaturi ĩābirikoa.

²² Iri makā béodijusūdero puru, neō bayarire peña marĭrokoa. Arpa wāĭkuri buaputērĭrē, tērē duparure, purĭriduparudere neō dupaturi peña marĭrokoa. Irore moānerā dupaturi neō moānemobirikuma. Trigo yeri ũtāyeri merā ĩgūsā oedeade neō peña marĭrokoa.

²³ Iri makārē neō suru sĭāgodiru boyobirikoa. Mojōsuarā bosenu irirā usuyari merā ĩgūsā werenĭrĭrē neō dupaturi peña marĭrokoa. Iri makā marā doebiri duarimasā, gajirā i ũmu marā nemorō oparā āārĭmā. Iri makā marā yéa iriri merā āārĭperero marārē ĩgūsā ārĭkatorire buremumakū irima.

²⁴ Marĭpuya kerere weredupiyunerārē, gajirā ĩgūyarādere, irasū āārĭmakū i ũmugue āārĭpererā masaka wĕjēsunerārē i makā marā wĕjēnerā āārĭmā, ārĭmi yure turagu Marĭpure wereboegu.

19

¹ Babilonia béodijusūdero puru, ũmugasigue wārā turaro merā āsū ārĭ werenĭmakū pébu: Aleluya, Marĭpure usuyari sĭrā! ĩgū marĭrē taugu āārĭmi. ĩgūrē buremurā! Turatarĭgu āārĭmi.

² Masakare keoro wajamoāgū, diayeta irigu āārĭmi. Iri makā Babilonia, nomeō ũma merā kōābirarikugo irirosū āārĭbú. Iri makā marārē ĩākūĭrā, i ũmu marā ñerō irima.

Irasirĭgu Marĭpu, ĩgūrē moāboerārē ĩgūsā wĕjĕdea waja iri makā marārē wajamoāmi, ārĭma.*
³ Dupaturi āsū ārĭma doja:

Aleluya, Marĭpure usuyari sĭrā! Iri makā neō pĭriro marĭrō ũjū ĩmĭkākunĭkōārōkoa, ārĭma.*

⁴ Veinticuatro oparā mūrā, wapĭkūrā okarā merā ejamejāya, ĩgūsāya diapuserorire yebague moomejā, Marĭpure Opu doarogue doagure āsū ārĭ buremuma:

—Irasūta āārā. Aleluya, Marĭpure usuyari sĭrā! ārĭma.

⁵ Puru Opu doaroguro āārĭgū āsū ārĭmi:

Marĭ Opure usuyari sĭka! Āārĭpererā ĩgūrē moāboerā goepeyari merā ĩgūrē buremurā: oparā, ubu āārĭrā irasū irika! ārĭmi.*

Jesucristore buremurā mojōsuari bosenuē usuyarākuma, ārĭ weredea

⁶ Puru yu wārā masaka werenĭmakū pébu. ĩgūsā wádibu ũtāmu irirosū, buro bupu páro irirosū busuma. Āsū ārĭma:

Aleluya, Marĭpure usuyari sĭrā! ĩgū marĭ Opu, turatarĭgu, dapagorare āārĭpererārē doregu ñajāsiami.*

⁷ Usuyarā! Yujupūrāriĭgue wári usuyari merā āārĭrā! Marĭpure: “Ōātaria mu”, ārĭ, usuyari sĭrā! Jesucristo oveja majĭgā irirosū āārĭgū ĩgūrē buremurā merā āārĭnugārĭnu, ĩgū

mojõsuari bosenu ejasiáa. Ígürê buremurã, Ígü merã mojõsuabo, iri bosenurê õãrõ amuyudeo irirosü ããrîma.*

⁸ Ígüsã õãrî surî, gurari marîrî, bure gosesiriri surî Marîpu Ígüsãrê sídea sãñarã ããrîma. Iri surî, Marîpuyarã õãrîrê iridea irirosü ããrã, ãrîma.*

⁹ Puru Marîpure wereboegu yure ãrîmi:

–Ire gojaka: “Jesucristo oveja majîgü irirosü ããrîgü mojõsuari bosenurê Ígü siunerã usuyarã ããrîma”, ãrî gojaka! ãrîmi.

Yure ãrînemomi doja:

–Diayeta ããrã yu wereri. I Marîpuya wenenîrî ããrã, ãrîmi.

¹⁰ Irasü ãrîmakü pégu, ñadukupuri merã ejamejã, Ígürê buremubu iriadibu. Yu ejamejãmakü Íãgü, ãsü ãrîmi:

–Irire irasiribirikõaka! Mu, muyarã Jesure buremurã Ígü diaye weredeare irituyarã irirosüta yude Marîpure moãboegu ããrã. Irasirigu Marîpu gapure ejamejã, buremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarã Ôãgü deyomarîgü iritamurî merã wererosüta, Marîpu weredoredeare wereturiarã werema.

Juan, caballu boregu weka peyaguyare weredeare

¹¹ Puru umugasî tûpãmakü Îãbu. Iro caballu boregu ããrîmî. Ígü weka peyagu* ãsü wãikumi: “Ígü ãrîrõsüta keoro irigu, diaye irigu ããrîmî”. Ígü masakare Ígüsã ñerõ iriri waja wajamoãgü, Ígürê Îaturîrã merã gãmewêjêgü, diayeta yãmi.

¹² Ígüya koye peame újãrî pûrã irirosü gosebu. Ígüya dipurure wãri oparã peyari berorî peyami. Ígü wãirê Ígürê gojatúsüdero ããrîbú. Iri wãirê Ígü dita masîmi.

¹³ Ígü sãñarîne yoarîne dí merã dibuadeañe ããrîbú. Ígü ãsü wãikumi. “Marîpuya wenenîrîrê weregu” wãikumi.

¹⁴ Ígüyarã surara umugasigue marã Ígürê tuyama. Caballua borerã weka peyama. Ôãrî surî boreri, gurari marîrî surîre sãñarã ããrîmã.

¹⁵ Ígüya disigue sareri majî usiri majî wiribu. Iri majî merã i nikü marãrê tarinugãgukumi. Ígü turari merã, kôme merã iridea yukã merã Ígüsãrê doremakü, neõ sugü Ígürê tarinugãgüno bokatîubirikumi. Marîpu ããrîpererã nemorõ turagu i umu marã ñerã merã guatarimi. Irasirigu caballu boregu weka peyagu, sugü Ígü turari merã Igui karabipisãrõsü Ígüsãrê Ígü turari merã wajamoãgukumi.

¹⁶ Ígüya surîro, Ígüya ñugãdere i wãirê gojatúsüdero ããrîbú: “Ígü ããrîpererã oparã nemorõ Opu, ããrîpererã dorerã nemorõ Doregu ããrîmî”, ãrî gojatúsüdero ããrîbú.

¹⁷ Puru Marîpure wereboegu abe umumugue nîgürê Îãbu. ããrîpererã mimua umarõgue wãrãrê turaro merã ãsü ãrîmi:

–Nerêrã aarika! Marîpu baari amurîrê baarã aarika!

¹⁸ Wãri nikü marã oparãya díre baarãkoa. Surara oparã, surara turarã, caballua, Ígüsã weka peyarãya díre baarãkoa. ããrîpererãya díre: moãboerã, moãboerã ããrîmerã, oparã, ubu ããrîrãya díre baarã aarika! ãrîmi.

¹⁹ Puru gajirosü deyogare, i umu marã oparã Ígüsãyarã surara merã nerênerãrê Îãbu. Ígüsã nerênerã ããrîmã, caballu boregu weka peyagu merã, Ígüyarã surara merã gãmewêjêmurã.

²⁰ Caballu boregu weka peyagu gapu gajirosü deyogure peresu irimi. Gajigu: “Umugasigue marã Opuyare weregu ããrã”, ãrî ãrîkatodidere peresu irimi. Ígü ãrîkatodi gapu gajirosü deyogu Îurõ deyorumurîrê iridi ããrîmî. Ígü deyorumurîrê iridea merã gajirosü deyogu wãrî gojatúsünerãrê, Ígü keori weadeare buremurãrê Ígü ãrîkatorire pémakü iridi ããrîmî. “Yu wereri umugasigue marã Opuya ããrã”, ãrî ãrîkatodi ããrîmî. Caballu boregu weka peyagu Ígüsã pêrãrê peresu iriadero puru, Ígüsãrê okarãrêta peamegue béomi. Iri peame día wãdiya irirosü wãri peame azufre wãikuri poga merã újãrîme ããrîbú.

²¹ Puru Ígüsãyarã surara duyurãrê sareri majî Ígüya disigue wiriri majî merã wêjêmi. Irasü Ígü wêjêadero puru, mimua Ígüsãya dupurîma díre baayapitariakõama.

20

Mil bojorigora Cristo Ígüyarã merã masakare doregukumi, ãrî gojadea

¹ Puru gajigu Marîpure wereboegu umugasigue merã دچارimakü Îãbu. Buro úkãrî gobema sawire, wãrida kõmedadere opami.

² Irasü دچارigu, pîrîrê ñeãmi. Ígü pîrî neõgoraguere deyoadi, Satanás wãikugu, wãtî ããrîmî. Ígürê ñeã, kõmeda merã suami, mil bojorigora peresu iribu.

* 19:7 Ef 5.23-32   * 19:8 Ap 7.14   * 19:11 Caballu boregu weka peyagu, Jesucristota ããrîmi.

³ Sua odo, buro ukũārĩ gobegue bėodijumi, i ũma marārė mil bojorigora arĩkatobirikõáburo, arĩgũ. Irasũ bėodiju odo, iri gobema makãpũrore sawi merã bia, wĩtãbiatokõãmi. Irasirĩgu mil bojori tariadero pũru, dupaturi ĩgũrė mėrĩnũrĩgãta wiugukumi dapa.

⁴ Pũru oparã doarĩgue doarārė iãbu. Marĩpu ĩgũsārė masaka irideare: “I gapũ õãbu, i gapũ õãbirĩbu”, arĩ weremurārė pídi aãrĩmĩ. Gajirãdere iãbu. ĩgũsã Jestũya kerere, Marĩpũyare werede waja ĩgũsãya dipure diti bėosũnya aãrĩmã. Gajirosũ deygure, ĩgũ keori weadeadere neõ bũremubirĩnerã aãrĩmã. ĩgũsãya diapureorire, o mojrĩrė ĩgũ wãrĩrė gojatũdorebirĩnerã aãrĩmã. Irasirĩrã gajirã ĩgũsārė wějėnerã aãrĩmã. ĩgũsārė wějėdero pũru masã, dupaturi okarã aãrĩnerã aãrĩmã. Mil bojorigora Cristo merã dorenerã aãrĩmã.

⁵⁻⁶ Iri masãrĩ, aãrĩpũroriri masãrĩ aãrã. Aãrĩpererã masãpũrorirã, Marĩpũyarã buro usũyarã aãrĩrãkuma. Neõ dupaturi boabiri, perebiri peamegue waabirikuma. Marĩpu, irasũ aãrĩmakũ Cristo ĩũrõ paia aãrĩrãkuma. Mil bojorigora Cristo merã masakare dorerã aãrĩrãkuma. Iri mil bojori tariadero pũru, gajirã boanerã masãrãkuma.

Wãtẽa opu bėosũgukumi, arĩ gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero pũru, wãtẽa opu peresugue aãrĩgũ wiusũgukumi.

⁸ ĩgũ wĩriadero pũru, aãrĩperero i ũma marārė arĩkatogu waagukumi. “Nãka, gãmewějėrã”, arĩgũ, Gog wãkuro marārė, Magog wãkuro marãdere arĩkatogu waagukumi. Irasirĩrã, ĩgũ arĩkatorire pėrã, ĩgũsãyarã surarare siiu neeõrãkuma gãmewějėmurã. Dia wãdiyama ĩmipa yerire keo bokatũũna marĩrõ irirosũ, ĩgũsãyarã surarare keo bokatũũna marĩrokoa. Wãrãgora aãrĩrãkuma.

⁹ Irasirĩrã i nikũ aãrĩpererogure aãrĩseyanugã, Marĩpũyarã aãrĩrĩ makã ĩgũ maĩrĩ makãrė kãmutabianũgãjarãkuma. ĩgũsã irasũ kãmutabianũgãjadero pũru, Marĩpu ĩgũsãrė ũmũgasima peame merã soepeogukumi.

¹⁰ Irasũ waadero pũru, wãfĩrė ĩgũsãrė arĩkatodire perebiri peamegue bėogukumi. Iri peame, dia wãdiyama irirosũ aãrĩrĩ peame azufre merã ũjũrĩme aãrã. Irogue gajirosũ deygure, gajĩgu: “Ũmũgasĩgue marã Pũyare weregũ aãrã”, arĩkatodire bėosĩami. Irogue aãrĩrã, ũmũrĩ, ñamĩrĩ neõ perero marĩrõ buro pũrĩrikurãkuma.

Masakare wajamoãtũnurĩmarė gojadea

¹¹ Pũru wãro Opu doaro borerore iãbu. Iro doarogue doagudere iãbu. ĩgũ ĩũrõrė i nikũ, ũmũgaside dederĩpereakõãbu. Neõ deygobirĩbu.

¹² Pũru boanerã iro doarogue doagu ĩũrõ nĩmakũ iãbu. Ubu aãrĩrã, oparãde aãrĩmã. Irogue ĩgũsã nĩripoeta Marĩpu ĩgũ gojadea pũrĩrė tũpãmi. Iri pũrĩgue masaka irideare gojatũdeã aãrĩbũ. Gaji pũ ĩgũ merã perebiri okari opamurã wãrĩrė gojatũdeã pũ aãrĩbũ. Irasirĩgu iri pũrĩgue gojatũdeare iã odo, boanerãrė ĩgũsã irideare keoro wajarĩmi.

¹³ Dia wãdiyague mĩrĩnerã, boanerã aãrĩrõgue aãrĩnerãde ĩgũ ĩũrõ aãrĩmã. Irasirĩgu Marĩpu, Opu doarogue doagu aãrĩpererãrė ĩgũsã irideare keoro wajarĩmi.

¹⁴ Pũru boarire, boanerã aãrĩrõdere perebiri peamegue bėokõãmi. Iri peame, wãdiyama irirosũ aãrĩrĩ peame aãrĩbũ. Irasirĩrã irogue bėosũrãno dupaturi boarã irirosũ dujama. Marĩpu merã neõ aãrĩbirikuma.

¹⁵ Irasirĩrã aãrĩpererã Marĩpu merã perebiri okari opamurã wãrĩrė gojatũdeã pũgue gojatũsũna marĩnerã perebiri peamegue bėosũma.

21

Ũmũgasi, i nikũde maama dita gorawayurĩmarė gojadea

¹ Pũru yu Juan, ũmũgasi, i nikũde maama aãrĩrĩrė iãbu. Aãrĩpũrorideã dari ũmũgasi, i nikũ dederĩdĩjapereakõãbu. Dia wãdiyama marĩbu pama.

² Neõ ñerĩ marĩrĩ makã, ũmũgasi Marĩpu pũrogue aãrĩrĩ makã dijariamakũ iãbu. Iri makã, maama makã, Jerusalen wãkuri makã aãrĩbũ. Oãrõ deyori makã, mojrõsuabo igo marãpu suyuburo, arĩgõ, suriro õãrõ sãñadeo irirosũ aãrĩbũ. Marĩpu aũũta i makãrė amuyudi aãrĩmĩ.

³ Pũru Opu doaro pũro aãrĩgũ, turaro merã aũũ arĩ werenĩmakũ pėbu:

—Oãrõ pėka! Dapagora Marĩpu masaka watope aãrĩmi. ĩgũsã merã aãrĩgukumi. ĩgũsã ĩgũyarã aãrĩrãkuma. ĩgũta ĩgũsã merã aãrĩ, ĩgũsã Opu aãrĩgukumi.

⁴ Aãrĩpereri ĩgũsãya kódeko wirĩrere niũgukumi. Boarĩ, bujawereri, kó oreri, pũrĩrikuride neõ marĩrokoa. I ũmũma aãrãdeã aãrĩpereri pereakõãbu, arĩmi.

⁵ Pũru Marĩpu, Opu doarogue doagu aũũ arĩmi:

—Aãrĩpererire maama dita gorawayumakũ yãa, arĩmi.

Pũru aũũ arĩmi doja:

—Yu arĩrĩrė gojaka! Yu arĩrĩrĩ diayeta aãrã. Irasiriro yu arĩrõsũta waarokoa, arĩmi.

⁶ Pũru yure aũũ arĩmi doja:

—Iropata āārā. Yu neōgoraguere āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire pere-makū iribu āārā. Yure gāāmerā, űemesiburā būro iiriduarā irirosū āārīma. Irasirigū ĩgūsārē perebiri okari sirī deko*, ūmawiuroma dekore űāgukoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma.

⁷ Āārīpererā űerō tarikererā yure būremuduūmerārē āārīpereri yu: “Sīgura”, ārīdeare sīgukoa. ĩgūsā Opū āārīgukoa. ĩgūsā, yu pūrā āārīrākuma.

⁸ Gajirā gapū masakare gūisā, yaare pirirā, yure būremumerā, űetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā űerō kōābirarikurā, yēa āārīrā iririkurā, keori weadeare būremurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarākuma. Iro dia wādiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjārīme āārā. Irogue waarā, yu merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, ārīmi.

Maama makā Jerusalēmarē weredea

⁹ Purū sugu Marīpure wereboegu yu purogue ejami. ĩgū su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari pari opanerā merāmu, Marīpu masakare wajamoādoregu pīnerā merāmu āārīmi. Āsū ārīmi yure:

—Āgū aarika! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōsuabore† ĩmugukoa murē, ārīmi.

¹⁰ Irasirigū Ōāgū deymarīgū, kērō irirosūgue yure Marīpūya makārē ĩāmakū irimi. Ūmadi ūtāū wekague yure āīmārīa, irogue Marīpūya makārē Jerusalērē neō űerī marīrī makārē, Marīpu purogue ūmugasigue merā dijariri makārē ĩmumi.

¹¹ Marīpu gosesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, ōārō deko suririye irirosū deyoriye gosesirirosū gosesiribu.

¹² Iri makā turo wāri sārīrō ūmarī sārīrō āārībū. Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarigora makāpurori āārībū. Iri makāpuroriku sugu Marīpure wereboegu koremi. Iri makā makāpuroriguere Israel bumarā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marā wārē gojatūsūbu.

¹³ Iri sārīrōrē abe murīro gapū ūre makāpuro āārībū. Sur gapū ūre makāpuro, norte gapū ūre makāpuro, abe űajārō gapū ūre makāpuro āārībū.

¹⁴ Iri sārīrō pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari paga ūtā majīrī weka peyabu. Iri ūtā majīrīku Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū buedoregu beyenerā wārē gojatūsūbu.

¹⁵ Marīpure wereboegu yure weregu keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāpuroridire, iri sārīrōdere keobu irimi.

¹⁶ ĩgū keodi merā iri makārē keo odomakā, dos mil doscientos kilōmetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata ūmarōde āārībū.

¹⁷ Purū iri makāma sārīrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros āārā”, ārīmi. Marī masaka keorosūta keomi.

¹⁸ Iri sārīrō jaspe wāikuri ūtāye merā iridea sārīrō āārībū. Iri makā oro merā iridea makā āārībū. Iri oro gajino morēña marīrī, ōārō deko suriri irirosū deyobu.

¹⁹ Iri sārīrō doka āārīrī ūtā majīrīrē āārīpereri wajapariyeri merā mamudea āārībū. Āārīpuroriri majī jaspe wāikuriye āārībū. Iriye puruma majī zafiro wāikuriye āārībū. Peye puruma majī āgata wāikuriye, ūreye puruma majī esmeralda wāikuriye āārībū.

²⁰ Wapikuriyeri puruma majī ōnice wāikuriye āārībū. Su mojōma puruma majī cornalina wāikuriye, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari puruma majī crisólito wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puruma majī berilo wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gaji mojō ūreru pērēbejari puruma majī topacio wāikuriye āārībū. Su mojōma pere gaji mojō wapikadiru pērēbejari puruma majī crisoprasa wāikuriye āārībū. Pe mojōma puruma majī acinto wāikuriye āārībū. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari puruma majī amatista wāikuriye āārībū.

²¹ Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāpurori, perla merā iridea seri āārībū. Iri seriku suye perlaye merā iridea dita āārībū. Iri makā deko waari maa, oro gajino morēña marīrī merā iridea maa, ōārō deko suriri irirosū deyori maa āārībū.

²² Iri makārē Marīpūya wiire ĩābiribu. Iri makā āārīpererogue Marīpu turatarigu, irasū āārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūde āārīrō āārībū. Irasiriro iri makā āārīperero Marīpūya wii irirosū āārībū.

* **21:6** San Juan 11:25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, ĩgūsārē okari sīgū āārā. Yure būremugū boadigue āārīkeregu, okagakumi, ārīmi. San Juan 14:6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yurū purogue waari maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masāmakū irigu, ĩgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yurū purogue waarākuma, ārīmi. Irasirigū Jesús perebiri okarire sirī deko irirosū āārīmi. ĩgūrē būremurā ĩgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārīma. † **21:9** Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē būremurā maama makā Jerusalén marā āārīmurā ĩgū mojōsuabo irirosū āārīma.

²³ Iri makā abe ūmumu, űamimude boyoro gāmebea. Marĩpu gosesiriri merā ōārō boyoa. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũde iri makārē siāgodiru irirosũ boyomi.

²⁴ Irasirirā i ūmu marā Marĩpu taunerā iri makāma boyori merā āārĩrākuma. I ūmu marā oparā iri makāgue ĩgũsā ōārĩ oparire sirā āĩjarosũ Marĩpure: “Ōātaria mu”, ārĩ, usuyari sirākuma.

²⁵ Ūmurē iri makāma makāpurori tũpādea āārĩrokoa. Iroguere neŉ űami marĩrokoa.

²⁶ Wāri nikũ marā ĩgũsā ōārĩ oparire iri makāgue sirā āĩjarosũ Marĩpure buremurā ejarākuma.

²⁷ űerĩ āārĩrĩ gapure iri makāguere neŉ āĩñajābirikuma. űerō iririkurā, ārĩkatorikurāde neŉ iri makāguere ñajābirikuma. Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũ merā perebiri okari opamurā ĩgũya gojadea pũgue ĩgũsā wāi gojatũsũnerā āārĩma. ĩgũsā dita iri makāguere ñajārākuma.

22

¹ Puru Marĩpure wereboegu diare yare ĩmumi. Iriyama deko perebiri okari sirĩ deko* āārĩbũ. Ōārō deko suridiya, diumajĩ irirosũ āārĩbũ. Marĩpu, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũya doaro doka wiribu.

² Iri makā dekoma maa, wāri maague ūmayobu. Iriya pe gapu turorire perebiri okari sirĩ yuku nibu. Iri yuku aberiku dukakua. Su bojorire, pe mojōma pere su gubu peru perebejarigora dukakua. Iriguma pũrĩ i ūmu marā masaka pũrĩrĩkure tauri pũrĩ āārā.

³ Irasiriro neŉ pũrĩrĩ marĩrokoa. Iri makāgue Marĩpu, Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ āārĩgũya doaro āārĩrokoa. ĩgũyarā ĩgũrē buremurākuma.

⁴ ĩgũya diapure ĩārākuma. ĩgũsāya diapuserorire ĩgũ wāirē tuuyasũrā āārĩrākuma.

⁵ Iroguere űami neŉ marĩrokoa. Irasirirā iro āārĩrā siāgoriduparure, abe boyoridere gāmebirikuma. Marĩpu boyori merā āārĩrākuma. ĩgũ merā neŉ piriro marĩrō dorenĩrākuma.

Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburo mérō dũyáa, ārĩ gojadea

⁶ Puru Marĩpure wereboegu yare ārĩmi:

—Yu wererĩ diaye ārĩrĩ āārā. Irasiriro yu ārĩrĩsũta waarokoa. Marĩpu ĩgũya kerere weredupiyurā ĩgũyare masĩmakũ irigu āārĩmi. ĩgũrē wereboegure iriumi ĩgũrē moāboerāre mérōgā puru waaburire masĩdoregu, ārĩmi.

⁷ Irasirigu Jesús āsũ ārĩmi:

—Mérōgā puru aarigukoa. Irasirirā, Yurũya kere i papera pũgue gojadeare iritũyarā usuyarākuma, ārĩmi.

⁸ Yu Juan, i āārĩpererire pé, ĩābu. Irasirigu irire pé, ĩādero puru, yare ĩmuadi Marĩpure wereboeguya guburi puro ñadukupuri merā ejamejājabu ĩgũrē buremubu.

⁹ Yure ĩgũ gapu ārĩmi:

—Irire irasiribirikōāka! Mu, mũyarā Marĩpũya kerere weredupiyurā, āārĩpererā i papera pũma dorerire irirā irirosũta yude Marĩpure moāboegu āārā. Irasirigu Marĩpu gapure ñadukupuri merā ejamejā, buremuka! ārĩmi.

¹⁰ Puru yure ārĩnemomi:

—I pũgue: “Āsũ waarokoa”, ārĩ gojadea keoro waaburo, mérō dũyáa. Irasirigu, Marĩpũya kere i pũgue gojadeare duurogue opabirikōāka! Yayeri āārĩbea.

¹¹ Irasirirā ñerā i kerere péduamerā murārōta ĩgũsā gāamerō irinikōāburo. űerĩrē iririkurāde murārōta ñerĩrē irinikōāburo. Ōārō irirā gapu murārōta ōārō irinikōāburo. Marĩpu gāamerĩrē iririkurāde murārōta irire irinikōāburo, ārĩmi.

¹² Puru Jesús āsũ ārĩmi:

—Āsũta āārā. Gũñaña marĩrō aarigura. Masakakure yu sĩburire opāa. ĩgũsā iriderosũta ĩgũsārē keoro sigura.

¹³ Yu neŉgoraguere āārĩpereri i ūmumarē āārĩmakũ iridi, i āārĩpererire peremakũ iribu āārā. Yu i ūmurē iriburo dupiyuro āārĩsiabu. Iri pereadero puru, āārĩnikōāgukoa, ārĩmi.

¹⁴ Āārĩpererā ĩgũsā ñerĩ irideare pirirā usuyarākuma. Surĩ koe odo, gurari marĩrĩ sāñanerā irirosũ āārĩma. Irasirirā iri makāma makāpurorire tariñajārākuma. Iri makāma yuku perebiri okari sirĩ yuku dukare baarākuma.

* **22:1** San Juan 11.25: Jesús ārĩmi: —Yu boanerārē masĩmakũ irigu, ĩgũsārē okari sigũ āārā. Yure buremugũ boadigue āārĩkeregu, okagakumi, ārĩmi. San Juan 14.6: Jesús ārĩmi doja: —Yu dita Yurũ purogue waarĩ maa irirosũ āārā. Yu diayemarē masakare masĩmakũ irigu, ĩgũsārē okamakũ irigu āārā. Yu merāta Yurũ purogue waarākuma, ārĩmi. Irasirigu Jesús perebiri okarire sirĩ deko, perebiri okarire sirĩ yuku irirosũ āārĩmi. ĩgũ merā ĩgũrē buremurā ĩgũ Pagu puro i perebiri okarire opamurā āārĩma.

¹⁵ Gajirã ñerõ iririmasã gapu iri makãgue ñajãbirikuma. Ìgüsã yéa ããrĩrã iririkurã, ùma, nome merã, nome ùma merã ñerõ kôãbirarikurã, wējērĩmasã, keori weadeare b̃remurã, ãrĩkatorikurã ããrĩma.

¹⁶ Yũ Jesús, yare wereboegure iriubũ, m̃sã yare b̃remurãrẽ i papera pũmarẽ werebure. Opũ David parãmi ããrĩturiagu ããrã. Neñukãmũ boyodiru òãrõ boyoro irirosũ ããrĩgũ, maama perebiri ùmurẽ pígu ããrã, ãrĩmi.

¹⁷ Òagũ deyomarĩgũ, irasũ ããrĩmakũ Jesucristo oveja majĩgũ irirosũ ããrĩgũyarãde ìgũ mojõsuabo irirosũ ããrĩrã ìgũrẽ ãsũ ãrĩma: “Aarika!” ãrĩma. ããrĩpererã irire ãrĩmakũ pérãde: “Aarika!” ãrĩburo. Ñemesiburã iirĩduarã, perebiri okari s̃rĩrĩ dekore iirĩrã aariburo. Wajamarĩrõ iri dekore iirĩrãkuma.

¹⁸ Yũ Juan, ããrĩpererã Marĩpũya kere i pũgue gojadeare pérãrẽ goepeyari merã ãsũ ãrĩ weregũra: “I pũgue gojadeare gaji bueri merã morẽsõo werenemorãrẽ Marĩpũ wajamoãgukumi. I pũgue wajamoãburire gojaderosũta ìgũsãrẽ wajamoãgukumi.

¹⁹ Gajirã Marĩpũya kere i pũgue gojadeare gorawayurãrẽ ãsũ irigũkumi. Ìgũsãrẽ perebiri okari s̃rĩrĩ yukũ dukare s̃iboadeare s̃ibirikumi. Irasirirã Marĩpũ merã neõ ñerĩ marĩrĩ makãgue ããrĩnikôãbirikuma. Irire i pũgue gojasũa”, ãrĩmi.

²⁰ Jesús irire weregũ, ãsũ ãrĩmi:

–Irasũta ããrã. Mérõ duyãa yũ aariburo, ãrĩmi.

Irasũta waaburo. Gũa Opũ Jesús aarika!

²¹ Marĩ Opũ Jesús m̃sã ããrĩpererãrẽ òãrõ iritamuburo. Irasũta ããrĩburo.